IOANNIS Y AÑEZ PARLADORIJ IURISPERITI, ... RERUM QUOTIDIANARUM...

Juan Yáñez Parladorio,
Giovanni Battista Coccini

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
3 I
4

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

13.9.9.59

3/2 a 10 | 3/2 a 10 | 13.40.E.41

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS Y AÑEZ
PARLADORII
IN REGIO VALLISOLETANO PRÆTORIO ADVOCATI,

QVOTIDIANARVM DIFFERENTIARVM SESQVICENTVRIA,

CVI VT COMMENTARIVS IN IVSTVM creſceret volumen, adiectæ ſunt eiuſdem Authoris quæſtiones duodeuiginti.

Cum Argumentis, Summarijs, Numeris, & Indice Capitum materiarum, & rerum memorabilium locupletiſſimo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

VALLISOLETI,

ET PANORMI, Apud Ioannem Baptiſtam Maringum. M. DC. XXVII.

Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

PROLOGVS.

DIVINVS ille Plato in Sophiſta ſcribit, quotquot errare noluerint, à ſi-
militudine ſummopere cauere debere: egregia memorabiliſq; mehercle
ſententia, & vt verbo dicam, tali autore digna: enimuero, vt alibi idem
Plato inquit, deceptio non in ijs quæ multum, ſed in ijs quæ parum di- In Phæ-
ſtant accidere ſolet, namq; perinde ac non eſt difficile contraria à contra- dro.
rijs diſtinguere ac ſæparare, (quis enim crudelitatem clementiæ, ſuperbiā
humanitati, frugilitati luxuriam, continentiam libidini, fortitudinē igna-
uiæ contrarias eſſe non intelligat?) ita eorum quæ ſibi inuicem aſſimilantur, non facilis eſt
diſcretio ac diſiunctio, ac proinde alia pro alijs accipi ſępe ſolent. Qua propter cum virtutes
in vitiorum confinio poſitæ ſint, vitiaq; virtutis ſpeciem præſeferant, hinc fit, vt pro virtuti-
bus vitia non raro conſectemur: vitia enim, vt diuus ſcribit Hieronymus, non decipiunt niſi Ad Lętā
ſub ſpecie vmbraq; virtutum, vt ecce auarus ſe frugi, crudelis iuſtum, loquax ſe eloquentem,
audax ſe fortem, timidus cautum ſe eſſe opinantur. Et ne Senecæ autoritatem omittamus, Ad Lu-
moderatio vocatur ignauia, temeritas ſub titulo fortitudinis latet. Merito igitur Cicero ſi- cil.
militudinis vim eleuat, ac flocci pendēt: ipſa vero (inquit) quam nihil ad rem pertinet, quæ De nat.
vos delectat maxime ſimilitudo. Quid canis non ne ſimilis lupo? Simiaque quam ſimillima Deor.
nobis? at mores quam in vtroq; diſpares. Deniq; hæc Platonis ſententia cum longe lateq;
patet, tum ad Iuris prudentiæ ſtudioſos, quorum gratia hunc capeſſimus laborem, egregie
ſpectat: Plane vt ipſe ſentio, nulla magis ex re hac in arte fallimur atq; ſupplantamur, quam
ex verborum rerumq; ſimilitudine. Quæres, vnde tot apud nos opinionum diuerſitas? Ex
ſimilitudine: vnde tot apud interpretes concertationes? ex ſimilitudine. Vnde interdum
tot falſæ in iure ſententiæ? Ex ſimilitudinē. Denique auſim dicere, omnem fermè in Iuriſ-
prudentia difficultatem, & errorem ex falſis prouenire ſimilitudinibus, dum mendaci qua-
dam veritatis ſpecie ac falſa ſimilitudine circumuenti, quod diuerſum eſt idem eſſe falſo in-
nitamus. His igitur de cauſis motus, fuit cordi, quæ mea eſt voluntas & ſtudium, ſtudio-
ſorum laborem quacumque poſſim ratione iubandi interea dum alia maiora molimur.
(Quamque enimuero neque hæc parua dicenda ſunt, ſine quibus ad grauiora non facile
patet aditus) nonnulas ad iuris peritorum vſum diſpungere, ac explicare differentias; non
omnes quidem: nam id infiniti foret operis, ſed frequentiores difficilioreſq; quæque
magis ad iuris interpretationem conducere viſſæ ſunt. Veſtrum erit igitur
ſi decipi fallique nolueritis, vt opus non oſcitanter aut per fun-
ctorie, ſed circunſpecto iudicio præſentique animo perſcru-
temini. Quod ſi præſtiteritis & vobis imprimis
conſuletis & mihi per gratum feceritis.

(.?.) (.?.)
(.?.)

Digitized by Google

APROVACION.

YO he viſto eſte libro intitulado, *Quotidianarum Differentiarum Sexquicenturia*, compueſto por el Licenciado Iuan Y añez Parladorio Abogado de la Real Chancilleria de Valladolid; en el qual con mucha erudicion ha reſuelto muchas queſtiones muy vtiles en pratica, y en theorica, comprouandolas, y ſacandolas de los derechos Canonico, Ciuil, y Real, diſputando y reſoluiendo en el muchas coſas de mucha importancia: la qual obra me parece ſera de mucho aprouechamiento, y eſcuſara de mucho trabajo a todos los que tratan de Eſcuelas, y Abogacia, aſsi para los modernos, como para los antiguos, porque ay en el muchas y muy buenas reſoluciones en diferentes materias, bien reſueltas y trabajadas. Y aſsi parece, que ſiendo V. A. ſeruido, le podra hazer merced de dar licencia y priuilegio para que ſe imprima.

El Licenciado Berrio.

TASSA.

YO Alonſo de Vallejo Eſcriuano de Camara del Rey nueſtro ſeñor, e de los que reſiden en ſu Conſejo, doy fee, que auiendoſe viſto por los ſeñores del, vn libro intitulado, *Quotidianarum Differentiarum Sexquicenturia*, compueſto por el Licenciado Iuan Y Añez Parladorio, que con licencia de los dichos ſeñores fue impreſſo. Taſſaron cada pliego del dicho libro à quatro marauedis, el qual tiene ciento y quaranta y cinco pliegos, que al dicho precio monta el dicho libro quinientos y ochenta marauedis, y a eſte precio y no a mas mandaron ſe venda el dicho libro en papel, y que eſta taſſa ſe ponga al principio de cada volumen; y para que dello conſte, de mandamiento de los dichos ſeñores del Conſejo, y pedimiento de la parte del dicho Licenciado Iuan Y añez, di eſta fee en Valladolid á 15. dias del mes de Nouiembre, de 1604.

Alonſo de Vallejo.

Digitized by Google

ELENCHVS CAPITVM

QVÆ IN HAC DIFFERENTIARVM Seſquicenturia continentur.

INTER iuſtitiam & iuris prudentiam, differ. 1.
Inter ius & æquitatem, diff. 2.
Inter ius naturale, & ius gētium, differ. 3.
Inter ius naturale, & ius ciuile, diff. 4.
Inter ius diuinum, Pontificium, & ciuile, differ. 5.
Inter ius commune, regium, & militare, differ. 6.
Inter ius, legem, regulam, iuſtum & legitimum, diff. 7.
Inter iuſtitiam diſtributiuam, & commutatiuam, diff. 8.
Inter iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſecularem, diff. 9.
De diſcrimine Regij Senatus, & Regalium Cancellariarum, & quid à vetuſto Romanorum prætorio diſtent, diff. 10.
De diſcrimine Pinciani Prætorij & Granatenſis, & quatenus diſtāt à cæteris Regijs auditorijs, quorum iudices etiam auditores appellantur, diff. 11.
Inter forum fori & forum poli, diff. 12.
Inter beneficium Principis, priuilegium, reſcriptum, & diſpenſationem, diff. 13.
Inter teſtamentum & codicillum, diff. 14.
Inter teſtamētum in ſcriptis, & nuncupatiuū, differ. 15.
Inter legatum & prælegatum, & diff. 16.
Inter legatum & fideicommiſſum, diff. 17.
Inter maioratum & fideicommiſſum, differ. 18.
Inter feudum & maioratum, diff. 19.
Inter Falcidiam & Trebellianicam, different. 20.
Inter bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſionem bonorum, diff. 21.
Inter hæreditatem & bonorum poſſeſſionem, diff. 22.
Inter bonorum poſſeſſionem edictalem, atq; decretalem, ac litis agnoſcendæ, nec non ſucceſſorium edictum, diff. 23.
Inter ſucceſſionem maioratus, atque eorum bonorum quæ libera ſunt, diff. 24.
Inter animum, animam, & mentem, diff. 25.
Inter poſſeſſionem ciuilem & naturalem, quaſi poſſeſſionem, & ciuiliſſimam poſſeſſionē, diff. 26.
Inter dominium & proprietatem, diff. 27.
Inter dominium diuitum, & vtile, & quaſi dominium, & inter rei vendicationem, & Publicianum, diff. 28.
Inter vſumfructum cauſalem & formalem, & annum reditum, diff. 29.
Inter definitionem, deſcriptionem, etymologiam, & analogiam, diff. 30.
Inter genus & ſpeciem, plebem, & populum, diff. 31.
Inter actionem, & intentionem, poſtulationē, & libellum, diff. 32.
Inter actionem, cauſam, & titulum, diff. 33.
Inter actionem, & officium iudicis, & perſecutionem, diff. 34.
Inter actionem directam, & actionem cōtrariam, diff. 35.
Inter actionem, & rem, & actionem perſonalem, necnon actionem in rem ſcriptam, diff. 36.
Inter actionem directam & vtilem, & actionē in factum, ſeu præſcriptis verbis, & inter cedere actionem, & mandare actionem, diff. 37.
Inter exceptionem, præſcriptionem, præiudicium, & defenſionem, diff. 38.
Inter conſuetudinem & præſcriptionem, & ſtatutum, diff. 39.
Inter Fidem & Spem, diff. 40.
Inter Fidem & conſcientiam, diff. 41.
Inter actiones bonæ Fidei, & ſtricti iuris, differ. 42.
Inter arbitrum & arbitratorem, diff. 43.
Inter compromiſſum, tranſactionem, & litis æſtimationem, diff. 44.
Inter tabellionem, tabularium, notarium, & ſeruum publicum, diff. 45.
Inter verbum dandi, & deinde, diff. 46.
Inter facto & iuris quæſtionem, diff. 47.
Inter ducere vxorem, nubere & collocare, diff. 48.

In-

Digitized by Google

Inter cœlibem & orbum, diff.49.
Inter æs meum,& æs alienum,debitum,& creditum,& inter nouationem,ceſſionem nominis,& delegationem,diff.50.
Inter crimen & reatum, diff. 51.
Inter noxam & noxiam, diff.52.
Inter vſum & vſuram,& fœnus, diff.53.
Inter fluuium,& riuum,& torrentem,puteum & fontem,diff. 54.
Inter lacum, & ſtagnum, mareque, portum, ſtationem,& ſinum, diff.55.
Inter remedium legis ſecundæ C. de reſcindenda venditione, & actionem redhibitoriam,ſeu quanto minoris,diff. 56.
Inter pignus, & hypothecam, diff.57.
Inter pignus conuentionale, prætorium, iudiciale,& legale, diff. 58.
Inter fideiuſſorem,mandatorem,expromiſſorem, reum debendi, ſponſorem, conſtitutã pecuniam,vadem,obſidem, diff.59.
Inter ſatiſdationem iudicio ſiſtendi, & inter ſatiſdationem iudicatum ſolui, differ.60.
Inter cautionem & ſatiſdationem, atque repromiſſionem, diff.61.
Inter nihilominus & nihilo magis,diff.62.
De diſcrimine ſui,& eius,huius, & illius, differ. 63.
Inter aduocatum, patronum, ac pragmaticum, cauſam dicere, & cauſam agere, diff.64.
Inter votum,& iuramentum,diff.65.
Inter ſepulchrum, ſepulturam, monumẽtum, mauſeolum,buſtum, cenotaphium, ſarcophagum,& tumulum,diff.66.
Inter vltra & vltro,diff.67.
Inter procuratorem,& defenſorem,excuſatorem,atq; actorem, diff.68.
Inter res mancipi,& res neque mancipi, differ.69.
Inter ſententiam nullam, & iniuſtam, differ. 70.
Inter feudum, emphyteuſim, & libellarium, diff. 71.
Inter fundum vectigalem,emphyteuticum,& ſuperficiarum, dif.72.
Inter contractum cenſus, & contractum emphyteuſis, diff.73.
Inter cenſum,reditum, penſionem,canonem, tributum,collectam, diff.74.
Inter licitationem,additionem, & adiectionem, diff.75.
Inter Templum, Eccleſiam, Fanum, & ſacellum,dif.76.
Inter venditionem, ſeu locationem, quæ ad menſuram fit,& eam quę fit auerſione,differ.77.
Inter vinum,acetum,& embamma, dif.78.
Inter ſeruitutes ruſticas, & vrbanas, & inter vrbana prædia, & ruſtica, dif.79.
Inter colonum, & inquilinum,dif.80.
Inter ſeruitutem itineris, actus, & vię, differ. 81.
Inter legitimam quæ ex cauſa dotis, & eam quæ hæreditario iure debetur,dif.82.
Inter ſeruitutẽ fluminis,& ſtillicidij,& aquęductus,dif.83.
Inter mancum,& claudum,podagram,& chiragram, dif.84.
Inter ſpadonem, eunuchum, caſtratum, thlibiam,thlaſiam,& alia nomina eodem pertinentia,dif.85.
Inter furioſum,mentecaptum, & fanaticum, diff. 86.
Inter falſum,& mendacium,ſimulationem,& & diſſimulationem,dif.87.
Inter contentionem,rixam,turbam,& factionem, dif.88.
In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, quantum diſtet,maſculino vtaris an neutro, dif.89.
Inter agnatos,& cognatos, dif.90.
Inter filium,& liberos,patrem,& parentes,ac poſthumum,dif.91.
Inter patruum,auunculum, & nepotem, differ. 92.
Inter libertum, libertinum, & ſtatuliberum, diff.93.
Inter iuſtitium,ferias,& inducias,dif.94.
Inter adoptionem,& arrogationem,dif. 95.
Inter hæredes neceſſarios, ſuos & extraneos, diff. 96.
Inter miſcere, adire, abſtinere, & repudiare, diff. 97.
Inter tutellam,& curam, atque inter puberẽ, & impuberem, dif.98.
Inter tutellam teſtamentariam, legitimam & datiuam,dif.99.
Inter bellum, & exercitum, prælium, aciem legionem,cohortem, duellum, tumultum, diff. 100.
Inter prouinciam,regnum,coloniam, diœceſim,& parochiam, dif.101.

In-

Digitized by Google

Inter ciuitatem, oppidum, municipium, villam, pagum, burgum, vicum, differ. 102.
Inter ciuem, municipem, incolam, accolam, & aduenam, dif. 103.
Inter inſulam, domum, caſam tugurium, diff. 104.
Inter libidinem, luxuriam, laſciuiam, luxurioſum, & prodigum, dif. 105.
Inter religionem, ſuperſtitionem, latriam, duliam, hyperduliam, & ceremonias, differ. 106.
Inter hæreticum, ſchiſmaticum, acephalum, apoteſtatam, hęreſim, & blaſphemiam, necnon maledictum, dif. 107.
Inter hæreticos, & malos Chriſtianos, differ. 108.
Inter retractum rei familiaris, & rei emphyteuticæ, & de retrouendendo, differ. 109.
Inter vſucapionem, & temporalem præſcriptionem, dif. 110.
Inter fiſcum, & ærarium, dif. 111.
Inter familiæ erciſcundæ iudicium, communi diuidundo, finium regundorum, atque petitionem hæreditatis, dif. 112.
Inter quæſtionem & tormentum, different. 113.
Inter enormem læſionem & enormiſſimam, 114.
Inter cubitum, & vlnam, ac palmum, diff. 115.
Inter decem, & dena, ſiue inter nomina numeralia cardinalia, & ea quæ diſtributiua ſequuntur, dif. 116.
Inter homicidium, & parricidium, & crimen aſſaſſinatus, dif. 117.
Inter quanti res eſt, & id quod intereſt, cauſamque, dif. 118.
Inter excommunicationem & anathema, dif. 119.
Inter electionem, poſtulationem, collationē, præſentationem, inſtitutionem, confirmationem, dif. 120.
Diſtare multum, an mulier ſecundo nubens priuſquam nubat, petat filijs tutorem, an id faciat, poſtquam nupſerit, diff. 121.
Inter ſapientiam & prudentiam, different. 122.
Inter bona profectitia & aduentitia, differ. 123.
Inter dotem & paraphernа, dif. 124.
Inter donationem propter nuptias, arrhas, & ſponſalitiam largitatem, dif. 125.
Inter dotem æſtimatam, & æſtimatam, differ. 126.
Inter iuramentum, ius iurandum, & ſacramētum, dif. 127.
Inter alienationem neceſſariam, & voluntariam, dif. 128.
Inter iudicem ordinarium, legatum, & delegatum, dif. 129.
Inter mercem & mercedem, dif. 130.
Inter nomina vniuerſalia, & generalia, particularia, dif. 131.
Inter dolum, & fraudem, latam, culpam, leuē, atq; leuiſſimam, caſum fortuitum, fatum, atque diuinam prouidentiam, different. 132.
Inter cauponam & tabernam, dif. 133.
Inter precarium, commodatum, atque precariam, dif. 134.
Inter contractus nominatos & innominatos, dif. 135.
Inter iudicium, cauſam, litem, inſtantiam, momentum, dif. 136.
Inter cauſam ordinariam, & ſummariam, leuiſſimam, & executiuam, dif. 137.
Inter cauſam ciuilem, & criminalem, differ. 138.
Inter calumniatorem, præuaricatorem, & tergiuerſatorem, dif. 139.
Inter æs, dupondium, & alia eiuſdem generis nomina, dif. 140.
Inter denarium, dragma, obolum, & ſeſtertium, cæteraque id genus nomina, differ. 141.
Inter libram, & ſelibram, & ſeſquilibram, diff. 142.
Inter minam, & talentum, cæteraq; illiuſmodi nomina, dif. 143.
Inter ſolidum & aureum, diff. 144.
Quid inter poſſeſſorium, & petitorium in cauſa nobilitatis interſit, differentia 145.
Inter partem bonorum, & partem hæreditatis, dif. 146.
Inter conditionem, modum, & demonſtrationem, dif. 147.
Inter præteritionem, & exhæredationem, & querellam inofficioſi teſtamenti, iuſq; dicendi nullum, necnon contra tabulas bo-
no-

norum poſſeſſionem, & ſupplementum legitimæ, dif. 148.

Inter collationem & imputationem, differ. 149.

Inter donationem ſimplicem, & donationem ob cauſam, diff. 150. In qua ſumma cum breuitate, neq; minori vtilitate collationum materia præſtringitur.

Inter gemmas, capillos, margaritas. not. glo. in l. et si non sunt. §. 1. [illegible] [illegible]. ver. est ma differentia ff. de auro et argento. legat.

IOANNIS Y AÑEZ PARLADORII IN REGIO VALLISOLETANO PRÆTORIO ADVOCATI,

QVOTIDIANARVM DIFFERENTIARVM SESQVICENTVRIA.

SVMMARIVM EXORDII.

1 *Res tripliciter differt, communiter, propriè, & magis propriè.*

2 *Interdum ea quæ inter ſe differunt, & diuerſa ſunt, per translationem ſeu metaphoram alia pro alijs vſurpantur.*

EXORDIVM.

Differentiarum tractatum aggreſſuri, in primis præmittamus oportet quemadmodũ quæquæ inter ſe differre dicantur: & ſane ſecundum Porfirium, cæteroſque artis Dialecticæ profeſſores, vt refert Petrus Andreas in Dialectica legali
1 lib. 3. res tripliciter differre ſolent, communiter, proprie, & magis proprie: communiter, cum differunt accidenti aliquo ſeparabili, vt Titius Hæres à Sempronio Legatario: propriè, cum ex accidenti inſeparabili prouenit differentia, vt Sacerdos à laico: magis propriè, cum vnum ab altero ſpecie differũt, vt emptio à mutuo. Tradit etiam Antonius Maſſa de exercitatione Iuriſperitorum lib. 1. num. 30. Deinde, vt illud, quod quoto quoque capite repetendum nobis eſſet, ſemel di-
2 camus, admonuiſſe oportebit, interdum ea quæ inter ſe differũt, & diuerſa ſunt, per trãſlationem ſeu metaphoram, hoc eſt, per impropriam verbi ſignificationẽ, alia pro alijs vſurpari ſæpè ſolere, vt latè tradit Alciatus lib. 1. de verborum ſignificat. nos verò non ſecũdum impropriam latamque verbi ſignificationem, ſed iuxta propriam germanamque, ſuam cuique verbo dabimus differentiã. Sed, & cum idem nomẽ multas ſoleat habere ſignificationes, inde contingit, vt vnum, & idem nomen pro varia ſignificatione varias quoque cum alijs ſoleat habere differentias, vt in progreſſu operis ſubinde apparebit.

SVMMARIVM.

Differentia Prima.

1 *Diffinitionis proprium eſt, verbi ſubſtantiam demonſtrare.*

2 *Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ius ſuũ cuique tribuendi.*

3 *Ius ars boni, & æqui.*

4 *Ars nihil aliud eſt quàm Collectio præceptorum ad aliquod vitæ inſtitutum pertinentium.*

5 *Ius, & iuſtitia differunt tanquam cauſa, & cauſatum, ſiue tanquam materia, & materiatum.*

6 *Iuriſprudentia eſt diuinarum humanarumque rerũ notitia, iuſti atque iniuſti ſcientia.*

7 *Agere negotium publicum, cognoſcere, & iudicare, promere, & exercere iuſtitiam, quoque ipſi docent Philoſophi.*

8 *Verba boni, & æqui, in iuris diſpoſitione poſita, quid diſtent.*

9 *Iudex an peccet, qui metu tyranni iniuſtam profert ſententiam.*

10 *Principi mandans aliquid contra conſcientiam, an ſit obtemperandum.*

11 *In Epiſcopi electione anteferendus eſt in pari cauſa Iuriſperitus Theologo, niſi diæceſis hæreſibus ſcaturiat.*

*Inter iuſtitiam, & ius iuriſprudentiam, dif-
ferentia prima.*

DE iuris differentijs dicturi ratio facit, vt
ab ipſius iuris iuſtitięque differētia ini-
tium faciamus. Quoniam verò ea colligi
1 aliunde facilius nō poterit quàm ex vtriuſq;
verbi definitione, cum definitionis propriũ
ſit verbi ſubſtantiam demonſtrare, ſecundũ
Bald.in l.1.ff.de vſufruct.iſtorum nominum
2 definitiones ſubiungamus: *Iuſtitia, (vt Impe-
rator ac item Iuriſconſultus definiunt) eſt conſtans
& perpetua voluntas ius ſuum cuique tribuendi.*
§.1.ff.de iuſt. & iur. l. Iuſtitia.ff. Eod.titul.
quam definitionem, & ſecũdum Dialecticas
regulas veram eſſe probat ſanctus Thomas
2.2.quæſt.58.artic. 1. & reliqui deinceps ab
eo Theologi. Et in his Dominicus Soto de iu
ſtitia, & iure lib.3. artic.1. quæſt. 2. & frater
Bañes, etiam Dominicus, eodē loco: & eam
quoque ab aliquorum Zoilorum impugna-
tione defendit Alciatus Parergon lib. 1.cap.
3 31. Ius autem eſt ars boni, & æqui. l.1.ff.de
iuſtitia, & iure, quam definitionem tam ius
naturale quàm legitimum ſeu ſcriptum com
prehendere non eſt dubitandum, licèt Sotus
loco ſuperiori ad ius naturale tantùm eam re
4 ſpicere dicat, non ad ius ſcriptum. Manife-
ſtus ſanè error (doctiſſimi viri pace dixerim)
nam cùm ius ſit ars, ars verò nihil aliud ſit
quàm collectio præceptorum ad aliquod vi-
tæ inſtitutum pertinentiũ, vt definiunt om-
nes teſte Quintiliano lib. 7. inſtitutionum,
& probat noſter Accurſius in d. l. iuſtitia.ff.
de iuſtitia, & iure: neceſſe eſt, hæc ars ius quo
que ſcriptum comprehendat, vtpotè, in quo
& iuris naturalis, & humani præcepta colle-
5 cta ſunt. Differunt igitur ius, & iuſtitia ſecũ-
dũm Paulum de Caſtr. in dicta l. Iuſtitia.ff.de
iuſt. & iure, tanquam cauſa, & cauſatum: ſiue
tanquam materia, & materiatum: (vt ille lo-
quitur) vel tanquam mater, & filia: iuſtitia
itaque eſt materia, ius verò eſt forma, tradēs
præcepta regulaſque in quibus iuſtitia conſi-
ſtat, & adminiſtranda quemadmodum ſit.
Huius verò artis ſcientia appellatur Iuriſpru
dentia, vt enim definit Iuriſcōſultus in l. Iu-
6 ſtitia.ff.de iuſt. & iure. Iuriſprudentia eſt di-
uinarum humanarumq; rerum notitia, iuſti
atque iniuſti ſcientia. Hanc verò iuriſpru-
dentiam (vt nonnihil de eius laude dicamus)
Ariſtoteles, itemque Cicero dominam aiunt
eſſe ac Reginam omnium ſcientiarum, eam-
que ad Philoſophiæ diſciplinam pertinere
ſcribit Vlpianus in dict. l. Iuſtitia.ff.de iuſt. &
iur. & confirmat Plinius Iunior libr. 1. Epi-
ſtolarum, vbi ex Euphratis Philoſophi teſti-
monio eam Philoſophicæ, & pulcherrimam
7 quidem partem eſſe: Agere negotium publi-
cum, cognoſcere, iudicare, promere, & exer-
cere iuſtitiam, quæque ipſi docent Philoſophi
in vſu habere. Quapropter rectè Vlpianus
in l.1.ff.de varijs, & extraord. cog. ait, rem
ſanctiſſimam eſſe ciuilem ſapientiam, & quæ
precio nummario non ſit æſtimanda. Proin-
de rideo iſtos garrulos ſophiſtas, qui eam in-
ter liberales artes annumerādam eſſe negāt:
illa autem verba, Boni, & æqui, in iuris defi-
nitione poſita, quid diſtent, præter Accurſiũ
& claſſicos ibidē tradit Corraſius libr. 2.cap.
16. & Alciatus Parergon. lib.1.cap.30. & So-
tus de iuſt. & iur. lib.3. quæſt.1. artic.1. ſed id
meliùs diſpungere videtur Cicero ad Eren-
nium, libr.2. ex æquo & bono (inquit) ius cō-
ſtat: quod ad veritatem, & vtilitatem com-
muniter videtur pertinere; bonum itaque ad
veritatem pertinet, æquum ad vtilitatem cō-
9 munem ſpectat. Cùm autem iuſtitia ſit con-
ſtans, & perpetua voluntas, minimè proban-
dum puto, quod ſcriptum eſt à Paride de Pu-
teo de ſindicatu. §. Sententia, cap.2. nō pec-
care iudicem qui metu tyranni iniuſtam pro
ferat ſententiam, cui aſſentitur Capicius de-
ciſ.132.nu.3. Debemus enim potius, vt in-
quit Apoſtolus, omnia mala pati, quàm ma-
lo conſentire, cap. Itane 32.quæſt.5. Melius
Bald. qui in auth. habita. cap. Ne filius pro
patre, ſcribit, quando Cæſar mandat aliquid
contra conſcientiam, non eſſe optemperan-
10 dum, illi neque in bello, neque in pace: & eo-
dem pertinent quæ nos attulimus libr. 2. re-
rum quotidianarum cap. finali, 1.par. §.7. &
quæ affert Tiraq. de pœnis temperandis, cau
ſa 34. ſed, & cùm iuriſprudentia tam latè pa-
teat, quippe non ſolùm rerum humanarum,
ſed diuinarum quoque cognitionē compre-
hendat, vti illius oſtendit definitio, inde ma-
gis adducor vt exiſtimem in eligēdo Epiſco-
po anteferendum eſſe in pari cauſa Iuriſperi-
tum Theologo, niſi modo diœceſis hæreſibus
ſcaturiat, ſicuti eleganter literis prodidit Sy-
manchas Catholicarum inſtitu. titu. 25.nu.
23. & ante eum Hoſtien. & Panorm. in cap.1.
de conſang. & affin. renitentibus tamē Theo
logis, inter quos eſt eruditiſſimus Domini-
cus Soto, de iuſtitia, & iur. libr.3. quæſt.6.ar-
tic.2. qui tamen nō malè inquit, hac in re nō
tam ſcientiæ conditionem inſpiciēdam eſſe,
quàm morum, & prudentiæ grauitatem cum
mediocri doctrina coniunctam: paruiquè in-
tereſſe, an ea doctrina iuris Pontificij fuerit,
an ſacræ Theologiæ: & eiuſdem ſentētiæ fuit
Alciatus in l.2.C. de ſumma Trinit. & fide
Catholica, nu.2. In pari autem cauſa morum
& ſanctimoniæ quis dubitat magnitudinem
doctrinæ plurimi eſſe faciendam, & cæteris
om-

Digitized by Google

omnibus anteponendam, rara res eſt, & præ omnibus theſauris æſtimãda. Auſculta quid de ea diuina prædicit Scriptura: *Precioſa eſt cunctis opibus ſapientia, & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari. Prouerb. 4.*

SVMMARIVM.

Differentia Secunda.

1 *Æquitas eſt iuris legitimi emendatio.*
2 *Lex de ſingulis rebus ferri non poteſt.*
3 *Æquitas (ſecundum diuum Cyprianum) eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata.*
4 *Rigor iuris, à Iuriſconſultis ſtrictum ius appellatur.*
5 *Executor datus non debet executorias literas exequi, ſi reus, vel iniuſtam fecerit contradictioné, ſed tenetur in executione ſuperſedere donec ſecundò diſcernatur ab Apoſtolico auditore.*
6 *Æquitas ſcripta, præferenda eſt æquitati non ſcriptæ.*

Inter ius, & æquitatem, differentia ſecunda.

INter ius, & æquitatem quid interſit, oſtẽdit eleganter Ariſtoteles Ethicorum libr. 5. dicens, æquitatem eſſe iuris legitimi emẽ-
1 dationem, id eſt, æquitas iuris rigorem emollit, & (vt ita dixerim) manſuè facit. Huius rei illa cauſa eſt, vt illic idem ſubijcit Ariſtoteles, quia cum lex generaliter ſtatuat, & definiat, atque de ijs rebus, quæ frequẽter contingere ſolent, diſcernat, neque enim de ſin-
2 gulis rebus ferri lex poteſt, fit vt in hac generali legis comprehenſione caſus aliquis emergat, qui ſi legis verba ſequeremur, iniquitatẽ contineret. Hãc igitur legis duritiem æquitas ipſa emendat atq; corrigit: proinde, ęquitas, ſecundum diuum Cyprianum, eſt iuſtitia dulcore miſericordiæ temperata, quam definitionem recipit Speculator, titulo de diſpenſatione, §. primo, & Abbas in cap final. de tranſactio. Dicitur autem æquitas à Græcis, Epiteia, vt declarat Budeus in l. prima. ff.
4 de iuſt. & iure. Ipſe verò iuris rigorà Iuriſconſultis ſtrictum ius appellatur. l. Placuit. C. de iudicijs. l. 2. §. Quanquam. ff. de aqua pluu. arcen. l. Si res. C. Ad exhib. & aliàs paſſim. Veteres autem iſtum rigorem ſummum appellabãt, vt illud Ciceronis lib. primo Offic. *Summum ius, ſumma iniuria eſt.* Et huc ſpectat quod Salomon ſcriptum reliquit Eccleſ. 7. *Noli eſſe multum iuſtus*, taxans nempè *eos qui literæ aſſident, vt rigorem amplectentes, æquitatem deſerant*: vt rectè interpretatur pereruditus Doctor Valleſius, pridem Regius medicus, de ſacra Philoſophia, cap. 67. Quale illud eſt, quod vſu increbuit in Romana curia, vt executor datus, non debeat executorias literas exequi, ſi reus, vel iniuſtam fecerit contradi-
5 ctionem, ſed debeat in executione ſuperſedere, donec ſecundæ decernantur ab Apoſtolico Auditore literæ, ſeu rigoroſum decretum, vt vulgò appellatur, veluti referunt Gometius in regula de ſubrogandis collitigatoribus, quæſt. 4. & Couarr. libr. 3. variarum cap. 16. nu. 7. & latius Guttierrez Canonicarum quæſtionum, lib. 1. cap. 4. nu. 28. Verum vt omiſſo rigore ad æquitatem reuertamur, ex hac æquitatis ratione multa in iure emendata eſſe de ſtricto iure videmus, vt in l. in ſumma. §. Item Varus. ff. de aqua pluuia. arcend. & in l. 3. §. Si quis quaſi. ff. de condit. cauſa data, & alijs multis legibus quas refert gloſſ. in l. 1. C. de legibus, & Tiraqu. de retract. lignag. §. 35. gloſſ. 1. & Marrius Salamonius, in l. 1. ff. de iuſtit. & iure. Cùm autem hæc æquitas potiſſimum pro vtilitate communi introducatur à lege, vt ſignificat Cicer. lib. 2. ad Erennium: idcircò quando in iure legimus quid introductum eſſe pro vtilitate cõmuni, accipere debemus ex æquitate introductum eſſe, vt in l. 4. §. fi. ff. de verbor. oblig. & & in §. Rectè inſt. mand. & in §. final. inſtit. de vſufruct. & aliàs nõ raro. Sed, & quid ęquitas, & diſpenſatio diſtent, ediſſerit Specul. tit. de diſpenſat. §. 1. & eruditiſſimus Sotus lib. 1. de iuſtit. & iur. quæſt. 7. art. 3. Nobis enim non eſt in animo omnia perſequi, ſed tantummodo quæ ad iuris elucidationé magis attinere videbuntur: quanquam illud dicere non grauabor, æquitatem ſcriptam, præ-
6 ferendam eſſe æquitati non ſcriptæ, text. in l. 1. C. de legibus, & in l. Placuit. C. de iudiciis, quas alioqui ſibi inuicem repugnantes, ita reconciliãdas eſſe docet Accurſius vtrobique cui cæteri aſſentiuntur ſcriptores, tùm illic, tùm alibi, cum diſtinctione tamen Bartoli, ibidem, & Panormitani in cap. final. de tranſaction. num. 9. qui belliſſimè aiunt, intelligendum eſſe, æquitatem eſſe ſcriptam non ſolum ſi in ſpecie ſit ſcripta, ſed etiam ſi æquitatis aliquid ſimile in iure habeamus exemplum quod ſequamur, ex argumento, Legis non poſſunt. ff. de legibus. Porrò ſi nullum ſimile in iure reperiatur exemplum æquitatis quod ſequi debeamus, tum referendum erit ad Principem, vt ipſe inter ius, & æquitatem, quæ interpretatio interponenda ſit, inſpiciat, vt ipſe Imperator præcipit in leg. 1. C. de legibus.

> Salomõ Eccl. 7. Multũ, autẽ dixit, & non dixit nimium.

> quia Hebrei cõparatiuum nõ habent. vt illud Pſalmi: Bonum eſt confidere in Domino, id eſt, Melius eſt.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

§. I.

1 *Iudex an poſſit minuere decimam debitam tutori vel executori, ſi magna fuerit.*

2 *Iudex æquitatis amator debet eſſe.*

3 *Moderatio decimæ non eſt poſita in arbitrio iudicũ inferiorum, ſed ad ſupremos Regios Auditores ſpectat.*

HÆc autem egregiè pertinent ad quæſtionem illam ſingularem quæ moueri ſo-
1 let de decima prægrandi tutoris vel executoris, puta de ſumma 30. aut 40. mille aureorum, aut eo amplius an ſcilicet poſſit eam iudex, æquitatem ſecutus, minuere nam rigor iuris ſcripti, integram tutori atque executori decimam ſolutum iri ſuadet: æquitas contra non ſcripta repugnat, cùm iniquũ videatur, vt tutor aut executor pro tam modico labore tam ingentem reportet mercedẽ. Hac autem in ſpecie non integram decimam ſoluendam, ſed iudicis arbitrio moderandam eſſe placuit Gaſpari Baccæ in libello de decima tutor. cap. 9. atq; Bouadillæ, pereruditò ſanè viro, in politica, lib. 4. cap. 1. num. 61. quorũ ego ſententiæ non inuitus acceſſerim,
2 nam æquitatis amatores eſſe debemus, modò meminerimus hanc moderationem non eſſe poſitam in arbitrio iudicum inferiorũ, ſed ad ſupremos Regios Auditores ſpectare, cùm non habeamus ſpeciale æquitatis exem-
3 plum in iure, quod in ea re ſequi debeamus; inferiores ergo iudices, adire debent Principem, ſuique ſupremi Conſilij Auditores, vt inter æquitatem non ſcriptam, & rigorem ſcriptum, interpretationem ſuam interponant, iuxta illam legem primam. C. de legib. & leg. primam. C. de relationibus.

SVMMARIVM.

§. II.

1 *Res mea quoties peruenit ad alium, ſed nullo titulo, ita vt nulla actio, neque directa, neq; vtilis mihi aduerſus detur, ex æquitatis regula clamandum eſſe, vt mihi reſtituat.*

2 *Pecunia mutuata pauperi qua filios aluit, ſi ipſe non reperiatur ſoluendo, rectè mutuans, agere poterit cum illius filijs, &c.*

3 *Idem dicendum eſt in vxore, nam creditores ab ipſa mutuum condicere poſſunt.*

4 *Si iudex in ſyndicatu fuerit damnatus, vt reſtituat rem quam alicui per imperitiam iniuſtè adiudicauit, ſuccurrendus eſt, & cogendus aduerſarius vt actiones illi cedat aduerſus eum qui indebitè rem accepit.*

SEd, & de æquitate agentes, docere non ſuperſedebo de remedio illo quod æquitas ſingulariter introduxit in l. Si, & me, & Titiũ. ff. Si cert. pet. Ex qua annotant ſcriptores, quoties res mea peruenit ad te, ſed nullo ti-
1 tulo, ita vt nulla actio neque directa, neque vtilis, mihi aduerſus detur, adhuc ex æquitatis regula damnandum te eſſe, vt mihi reſtituas, quia videlicet ita æquitas ſuadet, licet iure deficiamur, ne videlicet cum aliena iactura locupleteris. Quam quidem legem literis aureis ſcribendam eſſe prædicat illic Bald. idemq; facit Iaſon. Erit exempli gratia; Mutuaſti pecuniã pauperi qua filios in magna
2 aluit ægeſtate, ipſeque poſtea non reperiatur ſoluendo, rectè agere poteris cum illius filiis, bona fortaſſis habeant materna, vt pecuniã, patri ſuo creditam, ſoluant, ſicuti Anchar. ex facto conſultus reſpondit, conſ. 22. cui ſe ſubſcripſit ipſe Iaſo. in d. l. Si, & me, & Titium, nu. 3. Tantumdemque recipiendum eſſe in vxore quam maritus inops ex mutuo aluit,
3 ſcilicet, poſſe creditores ab ea mutuum condicere ſcribit Lara in l. Si quis à liberis. ff. de liber. agnoſc. §. ſi quis. nu. 83. & Matienc. & Azebe. in l. 9. tit. 3. lib. 5. Recopilat. Tametſi lex illa Regia magnopere illis aduerſa videatur, ſimiliter illius legis Si, & me, & Titium, æquitatem ſequentes dicere debemus, ſi iudex in ſindicatu fuerit damnatus, vt reſtituat
4 rem quam alicui per imperitiam iniuſtè adiudicauit, ſuccurrendum illi eſſe, cogendũq; aduerſarium, vt actiones ille cedat aduerſus eũ qui indebitè rem accepit, ſicut viſum eſt Angelo in l. ſi Stychum. §. Si mandato meo. ff. de ſolut. & Catald. de ſindica. q. 46. Aliter atq; ſi dolo vel ſordibus iudex ſentẽtiam tulerit: nam cum iniquus fuerit, fruſtra æquitatis implorat auxilium, quam temerè offendit, veluti placuit Auill. in cap. Prætorum, c. 1. verbo. Fiel. num. 47. & Bouadilla in polit. lib. 5. c. 3. num. 66.

SVMMARIVM.

§. III.

1 *Poſthumus qui fuit præteritus, ſi viuo teſtatore moriatur, an teſtamentum patris rumpat?*

2 *Filius præteritus iam natus, ſi viuo patre moriatur teſtamentum patris non reconualeſcit, neque iure ciuili, neque prætorio.*

EX ſuperiori item axiomate conciliandæ ſunt duæ leges ſibi alioqui oppido contrariæ: altera eſt l. 2. C. de poſth. hæred. inſt. qua cautum eſt, ſi poſthumus, qui fuit præte-
1 ritus, viuo teſtatore moriatur, teſtamentum

patris

Digitized by Google

patris rumpi; altera eſt. l. Poſthum. nu. 12. ff. de iniuſto rapto irritoq; facto teſtam. qua ex diuerſo definitum eſt, teſtamẽtum iſtiuſmodi ex prætoria æquitate ſuſtineri, dicendum eſt enim, æquitatem ſcriptam in illa l. Poſthumus præferendam eſſe rigori ſcripto in illa l. 2. ſicuti illic placuit Bart. Alber. & Iaſoni, Tiraq. quoque in l. ſi vnquam. C. de reuocand. dona. verb. Suſceperit. nu. 161. affirmantes illam leg. Poſthu. ſingularẽ eſt; quãquam, vt id obiter admoneam, lex illa, Poſthumus, quæ tam ſingularis eſt, non habet lo-
2 cum in filio iam nato prætérito: nam ſi is viuo patre moriatur, teſtamentum non reconualeſcit, neq; iure ciuili, neque prætorio, ſecundùm Alberic. Iaſ. & reliquos in d. l. 2. id quod non obſcurè probatur. in l. Si filius qui in poteſtate. ff. de liber. & poſthu. Huius autem diuerſitatis rationẽ explicat optimè Iaſo. in d. l. 2. C. de poſthu. hæred. inſtit. nu. 2. & Decius in l. Poſthumo nato. C. de bonorũ poſſ. contra tabulas, & Caldas Luſit. in tract. de nominat. emphy. quæſt. 16. nu. 7. Sed, & de cæteris extraneis, qui hæredes inſtituti viuo teſtatore moriuntur, quid ſtatuendum, ſic ſi fortè requiris, habes in lege 1. §. 1. & 2. C. de caducis tollendis, & apud Alexandrum conſilio primo, volumine primo.

SVMMARIVM.

Tertiæ Differentiæ.

1 *Ius gentium, ius naturale eſt.*
2 *Ius gentium non eſt ius naturale, ſed poſitiuum.*
3 *Ius naturale, an commune ſit omnibus animantibus diſtinguitur.*
4 *Maris atque fœminæ coniugatio, quam matrimonium appellamus, deſcendit ex inſtinctu natura, &c.*
5 *Ius gentium eſt, quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit.*
6 *Differentia inter legitimam hæreditatem parentũ, & filiorum, aſſignatur.*
7 *Legitima quæ debetur patribus de bonis filiorum, an debeatur de iure naturali, vel poſitiuo.*
8 *Legitima parentum, quæ de bonis filiorum eis debetur, an poſſit eis inuitis in pecunia numerata ſolui, & non in bonis hæreditarijs.*
9 *Deus ita nobis iniecit illud inſtinctum naturæ, vt ſimul etiam naturalem nobis rationem inſeruerit, quæ illum arte regeret.*
10 *Valla libr. 4. Elegantiarum capit. 48. reprehenditur.*

Inter ius naturale, & gentium differentia tertia.

IVs naturale duas in partes ſecatur, alterũ eſt, ius naturale commune omnibus animantibus: alterum eſt ius naturale commune omnium gentium. Hæc diſtinctio probatur in §. 1. Inſt. de iure naturali, & in l. 1. ff. de iuſtitia, & iure: atque item in §. Singulorum. inſti. de rerum diuiſione: nam ius gentium ius naturale eſſe, cum alias paſſim appa-
1 ret, tùm in leg. 1. ff. de acquir. rerũ dominio, & in §. Vendit. inſt. de rerum diuiſione, atque ex Cicerone libro primo, & tertio Officiorum, & libro primo, & ſecũdo de legibus, & Tuſculanarum quæſtionũ lib. primo, vbi in hæc verba inquit: *Omnis autem in re conſenſio omnium gentium lex naturæ putanda eſt.* Ex quibus apparet, non ſatis Iuriſcõſultorum definitionibus congruere, quod tradit Diuus Thomas Secunda ſecundæ quæſt. 57. articul. tertio, & Sotus de iuſt. & iur. quæſt. 1. art. 3. ius gentium non eſſe ius naturale, ſed poſitiuum. Sed neque illis opitulantur Ariſtoteles, & Iſidorus, quos in ſuas partes aſciſcunt: nam Ariſtoteles lib. quinto Aethicorum, ſi rectè inſpiciatur, nihil Iuriſconſultorum definitionibus repugnat, Iſidorus in cap. Ius naturale, prima diſtinctione, in genere, vtrũque ius naturale promiſcuè definit, vt ex ſubiectis apparet exemplis; alioqui apertè Iuriſconſultorũ definitionibus repugnaret. Quid quod? etſi Ariſtoteles vel diuus Iſidorus à Iuriſconſultorum diſtinctione diſceſſiſſent, Iuriſconſultorum placita ſequi magis deberemus; ſuæ enim artis optimus eſt quiſque magiſter; quippe, cùm in quacunq; arte peculiaria ſint axiomata, & regulæ, quas ſequi nos omnino oportet. Quapropter magis eſt culpandus Minchaca, qui Iuriſperitus cùm ſit, defecit etiam ad Theologos illuſtriũ con-
3 trouerſiarum lib. 1. cap. 45. Hoc autẽ ius naturale commune omnibus animantibus à iure gentium ſic diſtinguitur, quòd illud naturale commune omnibus animantibus, nihil aliud eſt, quàm ſtimulus quidam ſeu inſtinctus naturæ, vel quoddam naturæ votum, l. 1. ff. de iuſt. & iure. l. Scripto. ff. Vnde liberi, l. 1. §. Taceat. C. de rei vxor. actione tradit gloſſ. & reliqui in cap. Ius naturale, prima diſtinct. Hic autem inſtinctus illud eſt, vt cuncta quæ ſunt, appetant naturaliter ſubſtantiam permanendi, deuitentq; perniciem: etenim, vt Boethius rectè inquit lib. 3. de conſol. Philoſoph. *Hanc vel maximam dedit prouidentia creatis à ſe rebus, manendi cauſam, vt quoad poſſunt, naturaliter permanere deſiderent, interitumquè refugiant*: quem genium, & in plantis inanimatiſque

tiſque rebus vigere ſuculenter oſtendit. Ex
hoc igitur inſtinctu naturæ deſcendit maris
4 atque fœminæ coniugatio, quam matrimo-
nium appellamus, hinc liberorum procrea-
tio, vt edocemur in principio inſtitut. de iure
naturali, & in l. 1. ff. de iuſtitia, & iure, & in
l. 2. tit. 1. par. 2. Cùm etenim, vt Iuriſconſul-
tus inquit homines in perpetuum viuere nõ
valeamus, idcirco filios concipimus atque
edimus, vt ex eorum prole diuturnitatis no-
bis memoriam in æuum relinquamus, lex li-
5 berorum. ff. de verbor. ſignifi. Ius autem gẽ-
tiũ eſt, quod naturalis ratio inter omnes ho-
mines conſtituit, vt definit Iuſtinianus, in
principio inſtit. de iure naturali gentium, &
ciuili, & Iuriſconſultus in l. 1. ff. de iuſtitia, &
iure. Ex hoc autem iure gentium, natura du-
ce, ingenita eſt nobis in Deum Religio, nec-
non in parentes, & patriam pietas, & miſeri-
cordia. l. prima. ff. de iuſtitia, & iure. l. Cùm
ratio. ff. de bon. damnator. Ex hoc iure ſunt
contractus, ex hoc dictorum conuentorum-
que exurgit conſtantia, & veritas. l. Ex hoc
iure. ff. de iuſt. & iur. l. prima. ff. de pactis. l. Bo
6 na fides. ff. de poſiti. Ex hac autem iuris na-
turalis diſtinctione (vt exemplis res apertior
fiat) diſcernere nobis licet differentiam inter
legitimam hæreditatem parẽtum, & filiorũ,
nam iſta ad ius naturale commune omnibus
animantibus referenda eſt: illa ad ius natura-
le gentium, id eſt, legitima de bonis parentũ
debetur filijs iure illo naturali, cõmuni om-
nibus animantibus, vt ſatis liquet ex illo §.
primo, inſt. de iure naturali, atque ex l. 9. tit.
19. parte 4. Porrò hæreditas filiorum debe-
tur parentibus iure naturali communi om-
nium gentium, vt oſtendit Iuriſconſultus in
dicta l. Scripto. ff. Vnde liberi, & in l. Nã etſi
parentibus. ff. de inoffic. teſtam. atque item
in lege, Si quis à liberis. §. Parens. ff. de liberis
agnoſcendis, & illic annotat Bartolus. Lap-
ſus eſt igitur doctiſſimus alioqui Alphonſus
à Caſtro libr. 2. de legitima hæreticorum pu-
nitione, qui Bartolum carpens, ait, pari iure
parentibus ac filijs legitimam deberi, ample
xetur licèt illum Couarru. in 4. decre. 2. part.
cap. 8. §. 6. nu. 5. Sed multò magis labuntur
errore, qui tradunt, legitimam quæ debetur
patribus de bonis filiorum, non deberi iure
7 naturali, ſed iure poſitiuo: atq; proinde aiũt
in totũ tolli lege vel ſtatuto poſſe, in quibus
eſt Guiliel. Benedict. in cap. Rainutius verb.
Et vxorem, num. 47. & Alciat. in l. 1. ff. de ac-
quir. poſſeſſ. teſtaturq; communẽ eſſe Ripa,
reſponſo 7. libr. 1. & alij apud Anton. Gomez
in l. 22. Tauri, num. 3. & apud Molinam de
primogen. lib. 2. cap. 1. nu. 28. Necnon apud
Spinum in ſpec. teſtim. 3. gloſſ. 19. num. 23.

Repugnant enimverò illis apertiſſima Iuriſ-
conſultorum reſponſa, à nobis ſuperius allo-
gata, quibus magis nobis obtemperandum
eſſe non eſt dubitandum, iuxta cap. Capella-
nus, de ferijs, & l. 1. §. Si dos. ff. de impenſis in
rebus dotalibus factis: lapſus eſt etiam Bal-
dus in l. Si pater de teſtam. in 6. cui placuit,
legitimam parentum, quæ de bonis filiorum
8 eſt, deberi poſſe, eis inuitis, in pecunia nume
rata ſolui, nõ in bonis hæreditarijs; ſequatur
quanuis illum Ripa in leg In quartam ff. Ad
leg. Falcid. nu. 127. nam perinde ac filijs legi-
tima in pecunia non poteſt ſolui, vt latè ediſ-
ſerit Suarez in l. Quoniam in prioribus, am-
pliat. 11. tantundẽ, & in legitima patris pro-
bandum eſt. Hoc etiam loco non mediocri-
ter ineptit Valla, vir alioquin doctus, & diſſer
tus, qui elegantiarum lib. 4. cap. 48. tanquam
ſus Mineruam noſtros irridet Iuriſconſultos,
quòd ius naturale dicant eſſe, quod natura
omnia animalia docuit: multò magis ipſe
ridiculus, qui ſuos prætergrediens cancelos,
impugnare pergit quòd minus intellexerit,
etenim, cùm, vt Saluſtius inquit, corpore, &
animo conſtemus; corpus autem cum bel-
luis, animum cum dijs commune habeamus
neceſſe eſt quatenus nobis corpus cum bel-
luis commune eſt, etiam, & inſtinctus ille na-
turæ nobis cum illis communis ſit; quatenus
verò animo Deo aſſimilamur, ſimus etiam,
& rationis naturalis, vnde ius gentiũ oritur,
cum eo participes. cap. Similem, de pœnitẽt.
diſtinct. 2 & explicat latius Cicero lib. 1. & 2.
de legib. & eodem pertinent quæ afferunt Ro
der. Suarez in l. Quoniam in prioribus, limi-
tat. 2. legis Regiæ, num. 4. & Fortunius Gar-
ſia in l. 1. §. Ius naturale, nu. 2. & 7. ff. de iuſt.
9 & iur. Atque vt rem altius aperiamus, ita sũ-
mus ille rerum artifex inſtinctum illum natu
ræ nobis iniecit, vt ſimul etiam naturalem
nobis rationem inſeruerit, qua illum arte re
geret, & gubernaret, & innatam libidinem in
genito pudore frenaret, proterueque pullu-
lantes naturæ motus, virtutis coerceret hone
ſtate, vnde nobis carnis, & ſpiritus, atque ho-
minis interioris ac exterioris inſurgit repu-
gnantia, rerumque concordia diſcors, quam
militiam ſanctiſſimus Iob appellat, & de qua
Apoſtolus queritur, dicens: *Video aliam legem
in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, ad
Galatas, capite quinto, & refertur in cap. Si
Paulus 32. qu. 5. Conſtat itaque vallam iniu-
riæ noſtros carpere Iuriſconſultos. Denique,
vt finiam, tam inſtinctus ille naturalis com-
munis omnibus animãtibus quàm ratio na-
turalis, vnde ius gentium exoritur, ex eiuſdẽ
naturæ fonte dimanant; quamobrem diffe-
rentia illa quam veteres tradunt interpretes,
ius

Digitized by Google

ius primæuum, ius naturale commune omni
10 bus animantibus; ius verò gentium, ius ſecundarium meritò à recentioribus exploditur, vt eſt videre apud Ioannem Garſiam de expenſis cap. 3. & apud Felician. de cenſibus, in proœmio cap. 1. tametſi docendi gratia eã improbandam non putem, ſicuti etiam placuit Pinello in l. 2. de reſcindenda venditione, prima parte, nu. 3.

SVMMARIVM.

Differentia quarta.

1 *Ius ciuile eſt, quod quiſque populus ſibi conſtituit.*
2 *Ius ciuile à naturali quemadmodum diſcernatur.*
3 *Legitima parentum ac filiorum eſt de iure naturali, ſed quantitas de iure humano ſeu poſitiuo.*
4 *Ius ciuile addens vel detrahens iuri naturali, ita vt eius vires magna ex parte eneruet atque irritet tum non ius naturale, ſed ciuile eſt.*
5 *Obligatio verborum ſeu ſtipulatio, iuris ciuilis eſt.*
6 *Ius ciuile, licèt non poſſit in totum tollere ius naturale, poteſt tamen illud interpretari.*
7 *Ius ciuile ex cauſa non ſolum poteſt ius naturale interpretari, ſed etiam ius diuinum.*

Inter ius naturale, & ciuile differentia quarta.

IVs naturale eſt, quod inſtinctus naturæ ſeu naturalis ratio nos docuit, vti ſuperiori capite latius explicatum eſt à nobis. Ius autem ciuile eſt, quod quiſque populus ſibi conſtituit. l. Omnes populi. ff. de iuſtitia, & iure: ſed ea differentia apertius exponitur à iuriſ-
1 conſulto in l. Ius ciuile, eodem titulo: cuius verba, quia tùm breuia, tùm elegantia ſunt, non inuitus referam, huiuſmodi autem sũt: *Ius ciuile eſt, quod neque in totum à naturali vel gentium recedit, neque per omnia ei ſeruit, itaq; cum aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi, ius proprium, id ciuile efficimus.* At dixeris Ergo cùm ius ciuile ſemper addat vel detrahat iuri naturali vel gentium, videtur omnino dicendum omne ius eſſe ciuile, id quod illic ſuccumbens argumento videtur fateri Accurſius. Sed aliter ſe res habet: id autem vt intel ligas, atque ſimul percipere valeas ius
2 ciuile à naturali quemadmodũ diſcernatur, ſic habeto: Aut ius colligitur directè ex ipſo fonte iuris naturalis, ſeu immediatè ex illius principiis. Et eſt ius naturale (verbi gratia) iure naturali comparatum eſt nemini malũ eſſe faciendum, ergo hominem nõ occidere, erit iuris naturalis. Aut verò ius colligitur ex iuris naturalis principijs, non directè, ſed per quamdam conſequentiam, atque adiuncta aliqua humana cõſtitutione ex hominis arbitrio dependente. Et erit ius ciuile, veluti, vt idem repetamus exemplum, homicidã puniendum eſſe, iuriſnaturalis manifeſtis inſtruimur documentis; cæterum, qua pœna puniri debeat, ad iuris ciuilis definitionem ſpectat, atque ita alias aliter homicidæ dant pœnas. Atq; eodem modo decimæ ſunt de iure diuino, ſed quantitas ex iure poſitiuo.
3 Atque legitima filiorum ac parentum, eſt de iure naturali, ſed quantitas de iure humano ſeu poſitiuo. Hæc ex diuo Thoma 1. 2. quæſt. 94. artic. 4. & 5. atque item ex gloſſa in extrauaganti de dolo, & contumacia inter cõmunes, verbo, Non obſtante. Atque ex Soto de iuſtitia, & iure lib. 3. quæſt. 1. artic. 3. Illud
4 tamen meminiſſe debemus, ſi ius ciuile ita addat vel detrahat iuri naturali, vt illius vires magna ex parte eneruet atque irritet, tũ non ius naturale, ſed ciuile, dicendum eſſe, ſicuti rectè ex communi interpretum ſentẽtia tradit Molina de primogen. lib. 2. cap. 1. nu. 22. Huius rei in ſtipulatione fingere nobis licet exemplum, quæ ita quidem nudo pacto detraxit, vt illi ad agendum vires reliquerit nullas, quod iuris naturalis præceptis aduerſum eſſe conſtat; quippe, cùm nihil fidei humanæ tam congruum ſit, quàm vt ea, quæ inter eos placuerunt, ſeruari. leg. 1. ff. de pactis. leg. 1. ff. de conſtitutione. pecun. l. Non minoris.
5 C. de tranſactio. Proinde verborum obligatio, ſeu ſtipulatio iuris ciuilis, eſt vinculum; naturalis autem obligatio, velut quæ ex nudo pacto oritur, non eſt propriè obligatio, ſed abuſiuè. l. Fideiuſſor. §. Fideiuſſor. ff. de fideiuſſo. l. Sthicum. §. Naturalis. ff. de ſolut. lex vnus. §. Pactus ne peteret. ff. de pactis. §. 1. inſt. de oblig. & illic annotat Eguinarius Varo, & nos quoq; diximus libro primo rerum quotidian. cap. 9. num. 6. & lib. 2. cap. 3. nu.
6 19. Ex his autem manifeſtè conſtat, licet ius ciuile non poſſit in totum ius naturale tollere, poſſet tamen illud interpretari, iuſta ſcilicet legitimaque cauſa, ſuadente id quod annotat Paulus de Caſtro in dicta l. Ius ciuile, nu. 2. ff. de iuſt. & iure, nu. 2. & tradit diuus Thomas prima ſecũdæ, quæſt. 94. artic. 5. veluti vt proximum de ſtipulatione repetamus exemplum; naturalem humanæ fidei obligationem, quæ ex conuentis inter partes naſcitur, ius ciuile, non omnino per ſtipulationẽ ſuſtulit, ſed ex cauſa quodammodo interpretando coarctauit. Cauſa huius rei fuit, ne homines nimia facilitate ducti, in promptum ſuæ ſubſtantiæ inciderent periculum. Adhibuit itaque ſtipulationis ſolemnitatem, quæ eos ab hac promittendi facilitate retardaret.

Definitio iuris ciuilis.

Po-

Digitized by Google

7 Poteſt itaque ius ciuile,ex cauſa,ius naturale interpretari: quin, & in ius diuinum eãdem ius ciuile habere interpretandi poteſtatem concorditer traditur à noſtris,ſecundum Fabrum in §. Sed naturalia,inſtit.de iure naturali,& Felinum in cap. Cum Eccleſiarum,de conſt. & Maranta in ſpeculo, 3.p.num.44.& 45. cuius rei ſi quæris exemplum, habes in promptu apud ſacrum Concilium Tridenti. ſeſſ. 24.de reform. c. 1. vbi conſenſus ad matrimonium,qui de naturali iure eſſe conſtat ac diuino reſtringitur, vt non aliter valeat, quam ſi præſente Parocho atque duobus aut tribus teſtibus præſtetur.

SVMMARIVM.

Differentiæ quintæ.

1 *Præceptorum genera tria ſunt,quædam ceremonialia,quædam iudicialia,alia moralia.*
2 *Textus in cap.* 1. *de purificatione poſt partum declaratur.*
3 *Quæ in nouo Teſtamento continentur, etſi omnia ſaluberrima ſint, non tamen omnia ad præceptũ pertinent.*
4 *Profeſſores diuini iuris,Theologi appellantur.*
5 *Ius Pontificium (quod Canonicũ vulgò vocamus) eſt ius à ſummis Romaniſque Pontificibus latũ, & promulgatum.*

Inter ius diuinum, Pontificium, ac ciuile, differentia 5.

DIuinum ius, vt Auguſtinus inquit, in Scripturis diuinis habemus,id eſt,in Veteri ac Nouo Teſtamẽto c.quo iure,8.diſtin. Notandum tamen eſt in Veteri Teſtamento
1 tria eſſe præceptorum genera, quædam ceremonialia,quædam iudicialia, alia moralia. Ceremonialia autem,& iudicialia per Euangelicam legem omninò exoleuerunt: at moralia adhuc vim ſuam retinent, non quidem veteris legis autoritate,quæ per Euangelium antiquata eſt,c.tranſlato.de conſtit. Sed quoniam à iure naturali proficiſcuntur, atque inſuper noua Euangelicaq; lege probata ſint atq;recepta,c,fin.diſt.6.Thom.1.2. quæ.99. art.4. neq; his contrarius eſt tex.in cap. 1.de
2 purif.poſt partum,nam illic non nobis Chriſtianis præcipitur, vt obſeruatur vetuſta illa ceremonia quæ veteri lege erat ſtatura,ne enixæ intra certos dies templum ingrederẽtur: ſed neq; rurſus damnantur Chriſticololæ illã obſeruantes, hoc ideo, quia illa obſeruatio quodammodo aliquam Religionis reuerentiam,& comitatẽ præ ſe ferre videtur; ſicuti illic ſignificat ſummus Pontifex, & docet D. Thom.1.2.q.103.artic.3.& 4. & Archiepiſ. Florent.in ſumm.2.par.tit.2.cap.3.§.5.Syl-
ueſtr.verb. decima, nu. 10. tradit latiùs Couarr.lib.1.var.c.17. & Gutier.canoni.quæſt. cap.21.nu.12. Ex his verò quæ in nouo Teſtamento continentur,etſi omnia quidem ſa-
3 luberrima ſunt,non tamẽ omnia ad præceptum pertinent,ſed quædam ad conſilium,veluti illud, Si quis te percuſſerit in dextera maxilla,præbe illi,& alteram,c.Paratus,23.q.1. Quæ autem ad præceptum pertinent,ad æternam ſalutem conſequendam neceſſaria ſunt; quæ ad conſilium non item,ſed ad perfectionem magis ſpectant,vt ſuperiores autores docent. Huius autem diuini iuris profeſſores
4 hodie Theologi appellantur quod nomen,& apud veteres Philoſophos in vſu fuiſſe apparet ex Cic.lib.3.de nat.deor.atq;item ex Macrob.in ſonno Scipionis,lib.1.c.17.Mercur. etiam Trimeg. libellum ſcripſit quẽ Theologiam nuncupauit. Pontificium ius (quod canonicum vulgo vocamus) eſt ius à ſummis Romaniſq; Põtificibus latum, & promulga-
5 tum ad Chriſtianam Catholicamq; Eccleſiã regendam, & gubernandam, quod quidem tam ex ſacra Theologia, quam ex iure ciuili, conflatum, & compoſitum eſſe tradit Marã. in ſpec. 3. par. & ſatis ex ipſius voluminibus apparet. Horum primum eſt, decretorum, cuius quanta ſit autoritas docet Fel. in c. Ex parte,nu.22.de reſcript. & Marant. vbi ſupr. nu.34. Quæ autem in eo ſub nomine Paleæ continentur, quare eo nomine vtãtur aperit Alciat.lib.12. c.3.

SVMMARIVM.

§. I. Differentiæ quintæ.

1 *Ius Pontificium ad omnes Eccleſiaſticas perſonas generaliter pertinet.*
2 *Quando iura diſſident,vtrumque ius ſuo foro ſeruãdum eſt.*
3 *Pœna Palinodiæ,ſtatuta lege Regia, non comprehendit Eccleſiaſticas perſonas.*
4 *Appellatio iure Regio interponenda eſt intra quinque dies.*
5 *Quod iura Pontificia ſtatuunt Apoſtolos appellationis inſtanter,& ſæpius petendos eſſe, ad forũ Regium non reſpicit.*
6 *Recuſatio iudicis Eccleſiaſtici non valet, niſi apud arbitros ſuſpitio probata ſit.*
7 *Teſtimonium mulieris in cauſa matrimoniali non aliter valet,niſi ſtatutum ſit à iure Canonico.*
8 *Pramatica Regia,de re frumentaria procedit,etiãſi teſtentur fœminæ.*

§. PRI-

Digitized by Google

§. PRIMVS.

1 HOc autem ius Pontificium ad omnes Eccleſiaſticas perſonas generaliter pertinet: laici verò eo iure eatenus obligantur, quatenus in eo aliquid ſit quod ad animam pertineat: nam in his quæ ad forum poli,& animam pertinent, certum eſt ius Pontificiũ ciuili legi præeſſe.c. Nouit.de iudic. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, & paulò poſt latius differendum eſt à nobis diff. 9. In cæteris igitur, laici,non canonico, ſed ciuili iure cenſentur ſicuti latiùs tradit Abb.in cap.1.de noui operis nuntiar.& Pala.Rub.in rep.rubr.de don.
2 inter. Quotieſcunq; igitur ius Pontificium, & Regium diſſident,vtrunq; ius ſuo foro ſeruandum eſt,ſicuti ſupradicti autores tradunt loco ſuperiori, & aliàs ſæpè: quibus conſequens eſt,dicere pœnam Palinodiæ ſtatutam lege aduerſus quinq. conuitia non comprehendere clericos eccleſiaſticaſq; perſonas,ſed canonicis pœnis eos plectẽdos eſſe, videlicet quæ habentur c. 1. & 2. de maledicis,ſicuti placuit Did.Per.in l.9.tit.1.lib.1.ordi.cuius nos ſententiam probauimus lib.1.rerũ quot. c.17.n.32.aduerſus Bern. Diaz in praxi cap. 60.& à pleriſq; exploſam eſſe oſtẽdit Salzed. eodem. loco conſtatq; ex Azebec. in d. l. 2. num.252. Ad eundem quoq; modum quod ſtatutum eſt Regia lege, vt appellatio intra 5.dies interponẽda ſit,vt habetur in l. 1. tit.
3 18.lib.4.recop.ad forum Eccleſiaſticum non ſpectat,ſed ſeruandum eſt ius Pontificiũ quo decem dies ad appellandum præſcribuntur, conſtat cùm aliàs paſſim, tùm in c. Cùm ad conſultationem,de re iudic. Sic etiam ex diuerſo quod iura Pontificia ſtatuunt,Apoſtolos appellationis inſtanter,& ſæpius perẽdos
4 eſſe ab appellante,vt continetur in col. Quãuis, de appell. ad forum Regium nõ reſpicit, ſed ſatis eſt apud nos Apoſtolos ſemel, & ſimpliciter peti,vt intelligere licet ex l. 22.titul. 23.par. 3. idq; verum eſſe iudiciorum mores ſatis declarant literiſq; prodidit Auẽd. reſp. 2. Apoſtoli autem qui dicãtur, ſi quis forſan ignorat,aperit Iuriſconſ.in l.1.ff.de libel.dimiſſ.hodie nuncupantur apud nos, Teſtimonium appellationis, vt apparet l. 10. tit. 18.
5 lib.4. Recopi.æquè etiam quod iure Pontificio ſtatutum eſt,vt recuſari iudex non valeat niſi modo apud arbitros ad id electos ſuſpicionis cauſa probata ſit, vt habetur in c. Suſpicionis de offic.de lega.ad ſeculares iudices non attinet,ſed ſatis eſt apud nos, cum inferiores iudices recuſantur, vt recuſans,iureiurando affirmet ſe id per calumniam non facere,vt extat definitum in l. 1.tit. 16.lib.4. Recop. Non aliter etiam quod iure Pontificio
6 ſtatutum extat,mulieris teſtimonium fidem non facere in cauſa criminali, c. Mulier, 32. quæſt.cap. Tam literis,de teſtib. c.Forus, de verb.ſignif. Teſtatur communem eſſe opinionem Iul. Clar.in praxi.§.fin.quæſt.24. nu.4. ad forum ſeculares non pertinet, cum contrarium noſtrati ſit iure definitum in l.10.& 17. tit.16.par.3. quibus definitum eſt, mulieris teſtimonium etiam in cauſa criminali fidem facere,modò ea integræ famæ ſit,& exiſtimationis: id quod etiam animaduertit Anton. Gom.to.3.c.12.nu. 13. Non eſt igitur recipiendum apud nos quod reſpondet Cæpol. conſ.32.nu.2.& Hyppol.conſ.18.n. 34. fœminas in cauſa criminali non eſſe teſtes omni exceptione maiores; à quibus totam Legiſtarum,& Canoniſtarum ſcholam (ſic enim ille loquitur) reclamare ſcriptum reliquit Ti-
7 raq. de legib.connub.par.9.gl.1. num.62.& 74. Quod egregiè pertinet ad intelligentiam pragmaticæ Madritiæ de re frumẽtaria editæ,qua ſtatuitur, tres teſtes ſingulares plenã fidem facere aduerſus delinquentes;dicendũ enim eſt, fœminas in ea ſpecie fidem facere, dummodò ſint ſecundæ famę,& integræ exiſtimationis, idemq; iuris erit in ſpecie legis 4.titul.6.lib.8. Recop. quæ in vſurarum cauſa idem ſtatuit. Denique,inter ius Pontificiũ & ciuile quamplures vtrinque ſunt differentiæ quas ad amuſſim congerit Batt. in peculiari de ea re tractatu,in quo oſtendit, ſe non minùs iuris Põtificij calidiſſimum fuiſſe quã ciuilis: alias etiam nõ paucas copilauit Galuaſius Louanienſis in ſimili tractatu volum. 1. diuerſorum Doctorum. In his igitur omnibus caſibus, cæteriſque in quibus inter ius Pontificium,& Regium diſſidium eſt, in ſuo quoque foro proprium ius ſeruandum eſt, niſi modo cauſa ſit ſpiritalis,aut illi annexa; quia in his vtroque foro Pontificijs canonibus obediendum erit, iuxta ea quæ latè tradunt Abb.Felinus,& reliq.in dict. cap. Cùm Eccleſiarum, & in cap. Eccleſia S. Mariæ, de conſtitution.

SVMMARIVM.

§. II.

1 *Deficiente iure Regio, vel dubio exiſtente, recurrendum eſt potius ad Ius Pontificium, quàm ad ius commune, ſiue Romanum.*

2 *Leges iuris communis apud nos vim legis non habent, ſed quandam tantum autoritatem naturalis rationis.*

3 *Conſuetudo, vt Clerici teſtari valeant, de bonis in-*

tuitu Eccleſiæ acquiſitis, an valeat?

4 *Inſtitutio facta à Clerico, nepotibus natis ex filio ſpurio, vel filia, ea adiecta conditione, vt ſi ij nō naſcantur, bona ad ipſum Clericum ipſiuſque hæredes reuertantur, an valeat?*

§. SECVNDVS.

1 ILlud tamen admonendi ſumus deficiente iure regio, vel eo exiſtente, recurrendū potius fore ad ius Pontificium, quàm ad ius cōmune ſiue Romanum; & è contrario, deficiente iure Canonico, recurrendum potiùs eſſe ad ius Regium, quam ad ius ciuile ſiue Romanū ex ſententia Baldi in l. 1. C. de ceſſione bonorum, Ant. & Abbat. in cap. Licèt de foro competēti tradunt ex noſtratibus Pa. Iac. Rub. in introductione ad Rubr. de dona. inter. num. 15. & 16. & Villalobs. in antinomia iuris litera, §. 1. nu. 14. & Didacus Perez ad Regias leges ordina. in quæſt. 3. pro emiali. Non deſunt tamē qui diſſentiant, in quibus eſt Cifuentes in l. 3. Tauri, quæſt. 1. & alij apud Olanum in concordia iuris, in præfatione, n. 5. Verùm prior opinio, vt magis cō-
2 munis eſt, ita & verior videtur, cùm leges iuris communis apud nos vim legis non habeant, ſed quandam tantùm autoritatem naturalis rationis, velut ſequenti dicemus differētia. Ex quibus multa quidem, & ea ad vſus quotidianos apprimè neceſſaria inferre poteramus; ſed ex multis ne prolixi ſimus, pauca delibabimus: & primùm ex hoc axiomate
3 definiri poteſt quæſtio illa inter iuris interpretes admodùm difficilis, an valeat conſuetudo, vt Clerici teſtari valeant de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, quam ex patrijs autoribus agitant Couarru. in cap. Cum offic. de teſtam. Aueda. reſponſ. 19. Nauarr. de redditibus Eccleſiaſt. §. 30. & D. Franciſc. Sarmien. eodem tract. monitu. 50. Villalob. in ærat. litera C. num. 14. & Olanus eodē verb. num. 15. Greg. Lop. in l. 53. tit. 6. par. 1. Molina de primog. lib. 2. cap. 10. Roxas de ſucceſſ. ab inteſtato, cap. 34. Etenim cùm lege Regia definitum extet, huiuſmodi conſuetudinem legitimam eſſe, foroque ſeruandam, dicere debemus, & in Eccleſiaſtico foro eam obſeruandam eſſe; ea eſt l. 13. tit. 8. lib. 5. recopil. Quanquam, vt quod exhortatione dignum eſt non taceam, & quod laudandum eſt, non obliuiſcar, video apud pios, & Religioſos Clericos plus valere Chriſti charitatē quam ſanguinis neceſſitudinem, qui, poſthabito hoc conſuetudinis autoramento, ſolent teſtando, bona huiuſmodi largè abundeque in pauperes erogare, idque eis vt viui, & deſcendentes faciant modis omnibus exhortādi ſunt; bonarum enim mentium eſt, ibi timere periculum vbi timendum non eſt. Sunt
4 tamen alij qui hunc Dei timorem floccipendentes, technis atque cauillationibus dant operam vt iure quaque iniuria deſcendentibus ſuis atque cognatis bona derelinquant in fraudem legis. Solent etenim inſtituere nepotes naſcituros ex filio ſpurio, filiave, ea adiecta conditione, vt ſi ij non naſcantur, bona ad ipſum Clericum, ipſiuſque hæredes reuertantur. Planè ſi nepotes iam natos ex filio ſpurio filiave inſtituat Clericus hæredes, non eſt dubitandum validam eſſe inſtitutionem ex l. fin. C. de naturalibus liberis. Cæterùm, quando nepotes non ſunt nati neque concepti, an eos poſſit inſtituere Clericus, nō leuis eſt dubitatio; & ſanè magis placet eos hæredes inſtitui poſſe ex l. Placet. ff. de liber. & poſthu. atque ex l. Gallus, cum ſuis paragraphis, eod. tit. & quæ latè affert Guilielm. Benedict. in cap. Rainutius, verb. Et ſoboles, nu. 48. atque ex noſtratibus Baeza in tractat. de non meliorandis filiabus, cap. 19. num. 2. Verùm enimverò cum adiicitur clauſula illa, vt non natis nepotibus, ad hæredes ipſius Clerici bona reuertantur, manifeſtè videtur fraus legi cogitata, & ideò non eſſe validam inſtitutionem, & conſequenter cognatis Clerici aut fiſco actionem parari, ex l. 1. C. de natural. liber. & quæ nos ſcripſimus lib. 1. rerū quotid. cap. 7. Proinde è Republica fore putauerim, vt his fraudibus lege lata obuiam iretur.

SVMMARIVM.

§. III.

1 *Debitores an poſſint immunitate Eccleſiæ gaudere, in his ſcilicet locis, vbi viget conſuetudo, vt debitor cedens bonis, tradatur creditoribus.*

2 *Emens fructus pendentes, puta ſeges, aut vindemia, an teneatur ſoluere decimam Parocho, aut venditor.*

3 *Curio an teneatur ſoluere decimam de fructibus quos collegit intra limites ſuæ Parochiæ (puta ſi ipſe alteri locauit, &c.*

§. TERTIVS.

CÆterum, vt ad propoſitum axioma reuertamur, ex eo definiri poteſt quęſtio illa quę apud iuris interpretes anceps eſt, an
1 debitores poſſint Eccleſiæ immunitate fungi, in his ſcilicet locis, vbi viget conſuetudo, vt debitor cedēs bonis, tradatur creditoribus ſicuti in noſtra viget Hiſpania: quam quidē quæſtionem mouet Io. Andr. ad Specul. tit.

de

deimmun.Eccleſ.Boer.deciſ.213. Iaſo. in l. Vinum.ff. Si certum petat. Suarez tit. de los gouietnos.quæſt.1.Couarr. variarum reſol. cap.20.nu. 14. Remig. de Gonni de immunit.Eccl.9.p.nu.17. Etenim, cum apud nos ſit lege Regia definitum, non poſſe illos Eccleſiaſtica immunitate fungi, dicendum eſt Regiæ definitioni ſtandum eſſe,ea eſt lex 13. tit.2.lib.1.recop. Non me latet eſſe nonnullos qui putent legem illam Regiam accipiendam eſſe, quando debitor bona ſecum ſimul in Eccleſiam detulit, non aliàs: ij ſunt Azebedo,& Gutierrez in eadem lege. Porrò iſtorum intellectum legis Regiæ verba non patiuntur. Proinde meritò ab eo diſſentit Bouadill.in Polit.lib.2.cap.14.num.66. & ante eum Olanus in concordia iuris, lit. F.n.105. & ſecundum hanc opinionem ſcio ego in ſupremo Regio Conſilio ſolitum eſſe decerni Regias literas vt debitores ab Eccleſia extrahantur,inſerta ad verbum Regia lege.

2 Præterea,cum iure Pontificio definitum ſatum ſatis non ſit, cum fructus pendentes vẽduntur,putà ſeges aut vindemia vter teneatur decimam Parocho ſoluere venditorne an emptor. Dicendum eſt, ſequendam eſſe etiã in foro Eccleſiaſtico definitionum textus in l.26.tit.20.par.1. quæ hanc quæſtionem definit,ſubobſcurè tamen: ſed hoc vult huiuſmodi onus ad emptorem reſpicere, quia ſcilicet ſecundum iuris placita, ne ſine hoc quidem onere vendi fruges poſſunt, vt in l.1.& 2.C. ſine cenſu vel reliquis. Verùm quia venditor aliquid doli admiſiſſe videtur, non cauendo expreſſim de decima, vt facere tenebatur, iuxta leg. Veteribus. ff. de pactis, ſtatuit illa lex Regia, vt Eccleſia vel à venditore vel ab emptore vtrobi malit decimam exigere valeat, vti latiùs ex ipſius archetypo colligere poteris. Atque ne ab eodem titulo,& vo-

3 lumine ſtatim diſcedamus, ſingularis eſt etiã l.2.eiuſdem tit. de decimis, par.1. qua tollitur controuerſia agitata à Doctoribus, an curio teneatur ſoluere decimã de fructibus quos collegit intra limites ſuæ Parochiæ (putà, ſi ipſe alteri locauit fructus, vel cùm ex conſuetudine, vel Pontificia conceſſione alius etiam fructus de eodem beneficio percipipit) quam quæſtionem agitant interpretes; in capit. Nouum genus de decimis, & Baldus nouellus, de dote, 1. part. in princip. neque ſatis inter ſe conueniunt. Cæterùm, lex illa Regia contra curionem reſpondit definiens debere eum ſoluere decimam, præterquam de fructibus quos collegit de prædijs Eccleſiæ; quæ diſtinctio fuit etiam S. Thom. 2.2. quæſt. 77. art. 4. & eam amplectitur Couarr.lib.1. variar. reſol.cap.17.nu.8.

SVMMARIVM.

Differentia Sexta.

1 *Leges ius commune pro Romanorũ iure accipiunt.*
2 *Ius Romanorum, ius quiritum appellari ſolet.*
3 *Hiſpaniarum Regna Imperio non parent, & ideò ius ab Imperatoribus latũ in terris imperij vim tantum habent.*
4 *Ius commune an apud nos iuris authoritatem habeat.*
5 *Iudices ſecundum leges iuris communis ius dicunt, niſi ſit aliquid ex iure Regio; vel conſuetudinis, quod illis refragetur.*
6 *Fecialis iure militari dicebatur Sacerdos, ſeu Magiſtratus, apud quem eius iuris obſeruatio erat.*

Inter ius communem, Regium, & militare, differentia ſexta.

IVs commune, ſi propriè accipias, dicitur ius naturale ſeu gentium, quippe quod omnium nationum commune ſit. l. Ius ciuile. ff. de iuſtit. & iur. quanquam interdum

1 & leges ipſæ ius commune pro Romanorum iure accipiant. l.Cùm dotem. C. de iure dotium. cap. Cõſtitutus, de Relig. domib. & ea appellatio in vſu magis præualuit; hodie enim,& loquendo,& ſcribendo ius commune pro Romano accipimus. Hoc autem ius

2 Romanorum, ius quiritum appellari ſolet, Quirites autem à Quirino dicti ſunt. §. Sed ius quidem, inſtit. de iur. nat. Quirinus autẽ is erat Romulus, vt refert Plinius, de viris illuſtribus,cap.10. & Cicero lib.5. de legibus, vbi ediſſerit quare ita appellatus ſit Romulus, oſtendit etiam Ouidius Faſtorum lib.2. his verbis.

Proxima lux vacua eſt, at tertia dicta Quirino.
Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit.
Siue quòd haſta Quiris priſcis eſt dicta Sabinis.
Seu quia Romanis iunxerunt ille cures.

Hoc autem ius commune à noſtrati Regio iure longè diſtare in cõperto eſt: cum enim ius commune ab Imperatoribus latum ſit, tantummodo in terris imperij vim habere poteſt, in noſtra Hiſpania non poteſt; cum

3 Hiſpaniarum Regna imperio non pareant, iuxta gloſſam ab omnibus receptam in cap. Adrianus 66. diſtinctione. Ius igitur commune ſiue Cæſareum in noſtra Hiſpania legis vim non habet, ſed rationis tantum autoritate pollet, ſicuti docet Palac. Rub. in introductione Rub. de donat. inter n.16. & Gregor. Lopez in l.6. tit.4. par.3. verb. por las leyes, Molin. de primog. lib.3. cap.12.nu.11.

Olanus in concordia iuris, in frontiſpicio, n. 1. Quamquam, vt rectè ſentit Pinellus in Rubr. de bonis maternis, ſecunda parte, nu. 12. cum Regia iuris iſtud commune ſiue Romanum approbent, quatenus ipſis Regiis legibus aduerſum non ſit, vt habetur in l. 1. Tauri, hodie l. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. non malè dici poteſt, ius iſtud commune, & apud nos iuris
4 autoritatem habere, iuxta illud Iuſtiniani: Omnia noſtra facimus quibus autoritatem noſtram impartimur l. 1. C. de veteri iure enucleando: vulgi autem opinionem cum hac interpretatione conſentire ſatis apparet ex eo quòd leges iuris communis quotidie in foro allegantur, & in ſcripturis conficiendis ſolemnis illarum ſolet fieri renuntiatio. Et denique iudices ſecundum illas ius dicunt, niſi ſit aliquid ex iure Regio vel conſuetudi-
5 nis quod illis refragatur. Ius militare eſt, quod ad rem bellicam tantùm pertinet, vt in cap. Ius militare, 1. diſtinct. nam in rebus bellicis peculiaria quædam ſanxerūt, ciuilia iura, vt eſt videre in tit. ff. & C. de re militari, & de militari teſt, & aliàs paſſim; & apud nos multa quoque de ea re traduntur in titul. 2. cum ſeq. par. 2. Hoc autem ius militare apud veteres dicitur Ius feciale. Cic. 1. Offic. *At belli (inquit) æquitas ſanctiſſimi feciali populi Romani*
6 *iure præſcripta eſt.* Inde fecialis dicebatur Sacerdos ſeu Magiſtratus apud quem eius iuris obſeruatio erat, vt latius refert Alex. ab Alexandro dierum genialium, lib. 5. cap. 3. idéque dicebatur pater patratus, vt colligitur ex lib. Decad. primæ, lib. 1. & tradit Hieronymus Roman. in comment. quem inſcripſit vulgari ſermone, De las Republicas. Fuerūt autem feciales primò inſtituti à Numa Pōpilio, vt tradit Varro de vita populi Romani; & Alicarnaſ. lib. 2. Huius autem militaris iuris quam ſeueriſſima olim apud veteres diſciplina fuerit, apparet, cum apud alios, tum apud Valerium Maximum lib. 2. tit. de militari diſciplina. Apparet etiam ex iis quæ nos ſcripſimus in commentario quem vulgari ſermone edere paramus, cui titulus; Theatro del mondo. lib. 3. tit. 8.

SVMMARIVM.

§. I. Differentiæ ſexta.

1 *Doctor an anteferendus ſit militi.*
2 *Fides maior an habenda ſit iis quæ Rethores vel Iuriſperiti ſcribendo enunciant, quàm quæ orando, aut reſpondendo poſtulerunt.*
3 *Virtus prudentiæ antecellit.*
4 *Licentiatus præferendus eſt militi niſi in actibus militaribus.*
5 *Doctor an præferendus ſit nobili.*
6 *Doctores, & Licentiati admittendi ſunt ad ea officia quæ nobilibus tantùm ſunt deſtinata.*
7 *Cum Doctor, & miles in iure exæquentur, neuter alteri præfertur.*
8 *Doctor, ſi fuerit nobilis, anteferendus eſt illi qui duntaxat fuerit nobilis.*
9 *Pœnæ Palinodiæ, cantandæ, ſicut ad nobiles non pertinet, ita nec ad Doctores.*

§. PRIMVS.

HOc autem loco offert ſeſe nobis vulgaris illa quæſtio, an Doctor anteferen-
1 dus ſit militi? quam tractant Bald. in proœmio digeſtorum, Angelus in princip. inſtit. Petr. Lenauderius de Doctoribus, 3. p. quæſt. 6. & Guilielm. Benedict. in cap. Rainuncius, verb. Teſtamentum 1. nu. 46. Boerius de præcedentia graduum, num. 75. & alij apud Bouadill. in Polit. lib. 1. cap. 10. nu. 13. & 42. inter quos communiter conuenit, Doctorem anteferēdum eſſe militi, præterquam in actibus militaribus, Sed vereor ne milites noſtram floccipendant autoritatem, quòd dicant prohibitum eſſe iure, ne quiſquā in propria cauſa ius ſibi dicat. Vt igitur illis ſatiſfaciamus, videamus oportet, rationes quæ pro vtráque parte faciant; eas verò nullibi magis expreſſas reperies quàm apud illū parentem eloquentiæ Marcum Tullium Ciceronem, qui è re nata foro vtens, modò vnam partem, modò alteram, mirè fouet: nam pro Lucio Murena, defendēs illum aduerſus noſtrum Seruium Sulpicium dum cauſæ inſeruit, eleuans, & paruipendens iuriſprudentiā, magnopere res bellicas extollit; etenim ad ſummam inquit: *Qui poteſt dubitari quin ad conſulatum adipiſcendum plus afferat dignitatis res militaris quam iuris ciuilis gloria? vigilas tu de nocte Sulpici, vt tuis conſultoribus reſpondeas,*
ille, vt quo intendit, mature cū exercitu perueniat; 2
te gallorum, illum buccinarum cantus exuſcitat; tu actionem inſtituis ille aciem inſtruit, tu caues ne tui conſultores, ille, ne vrbes aut caſtra capiantur; ille tenet, & ſcit, vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur; ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis. Difficilis autem iuris ciuilis ſcientia ideò non putatur, quòd, & perpaucis, & minimè obſcuris literis continetur: itaque ſi mihi homini vehementer occupato ſtomachum moueritis, triduo me Iuriſconſultum eſſe profitebor; etenim quæ de ſcripto aguntur, ſcripta ſunt omnia; neque tamen quicquam tam anguſtè ſcriptum eſt, quo ego non poſſim quâ de re agitur, addere. Quæ conſuluntur autem, minimo periculo reſpondentur, ſi id quod oportet reſponderis idem reſpondiſſe videaris quod Seruius, ſin aliter, etiam controuerſum ius noſſe, & tra-

Digitized by Google

tractare videris: quod, ſi ita eſt, cedat (vt opinor) Sulpici forum caſtris, otium militiæ, ſtylus gladio, vmbra Soli. Hæc Cicero aduerſus nos. Sed ipſemet è contrario lib. 1. Offic. noſtras partes magnopere tuetur; nã confirmãs illud quod expulſa Catilinæ coniuratione carmine vulgauerat.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

Ita fermè profatur: *Sed cùm pleriq; arbitrentur res bellices maiores eſſe quam vrbanas, minuenda eſt hæc opinio: multi enim bella ſæpè quæſuerunt propter gloriæ cupiditatem, atque in magnis animis ingenijſque id plerunque contingit, eoque magis, ſi ſunt ad rem militarem apti, & cupidi bellorum gerendorum. Verè autem ſi volumus iudicare, multæ res extiterunt vrbanæ maiores clarioreſque e bellicæ; parum enim ſunt, foris arma eſt, niſi conſilium domi: neque plus Africanus, ſingolaris, & vir, & Imperator in excidenda Numancia Reipublicæ profuit, quàm eodem tempore Publius Naſica priuatus, cùm Tiberium Gracchum interemit. Sunt ergo domeſticæ fortitudines non inferiores militaribus.* Hæc igitur Ciceronis de Officijs ſententia magis eſt amplectenda; quia nimirum maior fides habenda eſt ijs quæ rethores, vel
2 Iuriſperiti ſcribendo enunciant, quàm quæ orando aut reſpondendo protulerunt, ex ſententia Quintiliani lib. 10. cap. de emẽdatione, & placuit ex noſtris Zaſſio ſingularium intellectum lib. 1. cap. 7. Alciat. Parergon. lib. 12. cap. final. Aymon. Crauett. de antiquita. temporum, 1. p. §. Propoſitum, nu. 48. & Pechard. in commun. opin. volum. lib. 14. verb. Opinio. Proinde non eſt audiendus Neuiza. contrarium tradens lib. 5. nu. 26. Opitulatur propterea nobis id quod tam inter Philoſophos quàm inter Theologos conuenit, virtu-
3 tem prudentiæ antecellere virtuti fortitudinis: id quod etiam clara voce pronuntiauit ſapientiſſimus Salomon Prouerb. 16. *Melior, inquit, eſt. Sapiens, viro forti, & qui dominatur animo, expugnatore, vrbium.* Maneat igitur, doctorem præferendum eſſe militi, niſi in actibus militaribus. Quod autem de doctore di-
4 ximus, & de Licentiato dictum eſſe, puta, cũ notiſſimi iuris ſit, Licentiatis, & Doctoribus communia eſſe priuilegia, ſicuti communẽ eſſe opinionem perhibet Palacius Rub. in repet. rubr. de donat. inter. §. 38. & Ripa in leg. Centurio, num. 18. ff. de vulga. & pupill. Sed
5 quod milite diximus, videamus an, & de nobili ſtatuendum ſit, id eſt, an Doctor præferẽdus ſit nobili? Et planè ſi vulgarem verbi ſequamur ſignificationem, tantũdem in vtroque dicendum erit, ſiquidem vulgus militẽ pro equite ſeu nobili vſurpat. Cæterùm, ſi propria verbi ſignificatio ſpectanda eſt, diuerſa res eſt: propriè enim miles is eſt, qui militiæ vacat, quemque militem armatæ militiæ dicimus, velut oſtendit Iuriſconſultus in l. 1. ff. da militari teſt. & tradit Laurent. Valla elegantiarum lib. 6. cap. 32. vulgarem ridens ſignificationẽ, idemque facit doctiſſimus Budeus in l. final. ff. de Senatoribus. Diſpiciamur igitur an Doctor vel Licentiatus præferatur nobili. Et ſanè Doctores cum nobilibus paria iura facere oſtẽdit, tùm leg. prouidendum. C. de poſtul. cap. de multa, de præbend. l. 8. tit. 31. par. 2. tum alia plura iura, quæ importunum fuerit hic nos recenſere. Docet etiam Felin. in cap. Quanto de magi-
6 ſtris. Proinde Doctores, ac Licentiati admittendi ſunt ad ea officia, & honores quæ nobilibus tantum ſunt deſtinata, ſecundum Ioa. de Plat. in l. 1. C. de conditor. in publicis horreis lib. 10. & Auilleſ. in cap. Correctorũ, in proemio, nu. 83. & Ioa. Garſia de nobilit. gloſſ. 35. nu. 4. Cùm itaque Doctor, & miles in iure exæquentur, neuter alteri præfertur, ſed pari gradu ambulant, niſi quatenus alter alteri fuerit præſtantior ætate, honore, virtute, aut diuitijs, iuxta l. 1. ff. de albo ſcribendo. & quæ latè affert Boerius loco ſuperiori. Quanquam in pari conditionis, & honoris gradu nobili magis erit deferẽdum, vt ſignificat l. 3. tit. 21. part. 2. quia videlicet quæ naturalia ſunt maioris ſunt vigoris, & dignitatis quàm ea quæ accidentia ſunt. l. Qui habet. ff. de tutelis l. fin. C. de his qui veniã ætatis impetrauerunt; & tradit Ioan. Garſia de nobilit. gloſſ. 35. nu. 3. Si tamen idem Doctor idem fuerit, & nobilis anteferendus erit illi
8 qui dũtaxat fuerit nobilis, vt eſt autor Bald. in l. Nobiliores C. de commercijs, & mercat. Panorm. in cap. de donat. Tiraq. in tractat. de nobilit. cap. 5. num. 7. Minimè igitur eſt ferendus Barbac. contrariũ tradẽs in c. Ad aures, de reſcript. col. 4. melius Lenaud. qui in tract. de Doctoribus, 3. part. quæſt. 1. ſcribẽs, vxorem Doctoris debere præcedere vxorem mercatoris, quamuis nobilem. Quando igitur Doctoris, & nobilis priuilegia quæ iure eis dantur, communia vtriſque ſunt, rectè ſẽſiſſe dicemus, Azebed. in l. 2. tit. 10. lib. 8. Recop. dum ait, pœnam Palinodię cantandæ ea
9 lege Regia ſtatuta perinde ac ad nobiles nõ pertinet, ita neque ad Doctores pertinere: illud tamen non rectè, quòd nos immerito carpit, quia diximus, mulierem nobilem nuptã Plebeio, illius legis pœna cenſeri. Neque enim vllo iure ſuam confirmat ſententiam, neque noſtris argumentis quod primùm faciendum fuerat reſpondet. Neque *illis* quidem vllo modo ſatisfacere poterit, cùm iuris manifeſti ſit, mulierem nobilem, nuptã ignobili, fieri ignobilem, interea dum matrimo-

nium

nium durat, vt multis, & legibus, & autoritatibus comprobat Tiraqu. de nobilit. cap. 18. nu. 16. atq; ita pro noſtra ſententia calculum tulerunt Salazar de vſu, & conſuetudine, ca. 1. nu. 85. & Phicardus ad l. 3. C. de murilegulis, lib. 11. nu. 46. teſtes, ſaneque locupletes. Quapropter Azebed. in ſuſurr. viri alioqui probi, & docti, nihil nobis fecerit præiudicij: aliud ergo agamus.

SVMMARIVM.

Differentiæ Septimæ.

1 *Lex eſt inſtitutio ſcripta, iuſtum præcipiens, prohibenſque contrarium.*

2 *Iuſtum non tantùm ex legis diffinitione venit, ſed quidquid ex alijs iuris partibus comparatur.*

Inter ius, legem, regulam, iuſtum, & legitimum, differentia ſeptima.

IVs genus eſt, lex autem iuris eſt ſpecies, ſecundum Iſidorum, quem refert Gracianus in cap. Ius generale, diſtinct. 1. Ius autẽ quid ſit, ſuperius expoſuimus. Lex autem omiſſis alijs definitionibus, eſt conſtitutio,
1 ſcripta, iuſtum præcipiens, prohibenſque cõtrarium, textus, & gloſſ. in cap. Lex eſt, 1. diſtinct. Ex hoc autẽ intelligere poſſumus quid iuſtum, & legitimum differant, in quo exquirendo multa verba effundit Alciat. in l. Obvenire. ff. de verb. ſignif. & multo plura Matien. in l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil. gloſſ. 1. Sed breuiter ac verius hoc diſcrepant, quod iuſtũ eſt genus, legitimum autem eſt ſpecies: nàm iuſtum deſcendat, à iure, legitimum autem à
2 lege. Quidquid igitur legitimum, id iuſtũ eſt, non autem quidquid eſt iuſtum, legitimum eſt: nam legitimum dicitur, quod venit ex legis definitione; iuſtum autem non tantùm ex legis definitione venit, ſed quidquid ex alijs iuris partibus comparatur; finge ex Senatuſcõſulto, Plebiſcito iure naturali, vel gẽtium, vel ex conſuetudine; licèt aliud tradat Matienço loco ſuperiori, num. 8. Probaturque hæc noſtra ſententia in l. Obuenire ff. de verbor. ſignif. Neque refragatur l. 3. §. De illo. ff. Pro ſocio: ſicuti rectè expendit Alciat. Paradox. lib. 4. cap. 7. & Pinelus in l. 2. C. de bon. maternis, nu. 7. & quoniam de lege agimus, illud meminerimus, Si quis velit vti aliqua pragmatica vel extrauagãti in corpore iuris nondum inſerta, debere illam exhibere in iudicio, alioqui nõ tenetur iudex qui aduerſus illum ius dixerit, ſecundum Iaſonem in l. Cum prolatis. ff. de re iudicata, numer. 6.

SVMMARIVM.

Differentiæ octauæ.

1 *Iuſtitiæ diſtributiuæ diffinitio.*

2 *Iuſtitia dicitur, quæ priuatorum bona diſtribuit.*

3 *Seruius Vniuerſitatis an poſſit ferri teſtimoniũ pro Vniuerſitate.*

4 *Ciuis an poſſit eſſe teſtis in cauſa ſuæ Vniuerſitatis.*

5 *Ciuis quando admittitur in teſtem ſuæ ciuitatis, nõ tantam fidem ei detur quanta extraneo.*

6 *Conſanguineus admittitur pro conſanguineo in cauſa ciuili, &c.*

7 *Teſtibus affinibus non tantam fidem eis attribuitur in cauſa affinis, quam tam eis qui non fuerint affines vel conſanguinei.*

8 *Eligens dignum, relinquens digniorem, an peccet?*

9 *Eligens dignum, ſi reliquerit digniorem, peccat mortaliter.*

10 *Cùm dubium eſt in iure an quid ſit peccatum, liber eſt à peccato is qui factum ſuum vnius Doctoris opinione tueatur.*

11 *Canonicus pro ſua rata parte ſentire debet impenſarum detrimentum de impenſis facti à Capitulo de menſa Capitulari.*

12 *Nobilis non eſt cogendus ad contributionem.*

13 *Res competens pluribus, vt ſingulis, non valeat quod agunt, niſi omnes ad vnum conſentiãt. At quando competit pluribus, vt vniuerſis, id eſt, tanquam Collegio, aut Vniuerſitati, valet quod maior pars fecerit, etiam cæteris renitentibus.*

14 *Res competens pluribus vt ſingulis, ſat is eſt ſi ſeparatim conſentiant.*

15 *Ius præſentandi competens pluribus, vt ſingulis, ſatis eſt patronos priuatim ſeu ſeparatim præſentare.*

Inter iuſtitiam diſtributiuam, & commutatiuam, differentia octaua.

THeologi, quos etiam iuris interpretes ſecuti ſunt partiuntur iuſtitiam in diſtributiuam, & commutatiuam. Neothericæ ſanè voces, Iuriſq, conſultis penitus incognitæ; dicendi tamen gratia recipimus illas. Iu-
1 ſtitia diſtributiua dicitur, quę id quod publicum, & commune eſt inter eos qui Reipublicæ communione iunguntur, rectè diſtribuit, pone Reipublicæ munera, honores, aliaq;
2 eiuſdem generis. Commutatiua verò iuſtitia dicitur, quæ priuatorum bona diſtribuit. Hæc differẽtia deducitur ex Ariſtotele Aethicorum lib. 5. atq; ex Diuo Thom. 1. part. qu. 21. artic. 1. & 2. 2. quæſt. 118. ex Budeo in l. 1. ff. de iuſt. & iure. ex Syluestro, verb. iuſtitia; necnon ex Soto de iuſt. & iur. lib. 3. quæſt. 5. artic.

Digitized by Google

artic. 1. vbi exempla aliqua ſubijciunt. Nos
verò alia foro magis accommoda ſubiunga-
3 mus, velut illud quod habetur in l. In tãtum
§. Vniuerſitatis. ff. de rerũ diuiſ. qua definitũ
extat, licèt ſeruus priuati pro domino ferre
teſtimonium non poſſit, ſeruum autem Rei-
publicæ rectè pro Vniuerſitate ferre teſtimo-
nium; cuius argumento tradunt Accurſius,
& reliqui, tum illic, tum aliàs ſæpè legitimũ
4 eſſe teſtimonium ciuis in cauſa ſuæ Vniuer-
ſitatis; id quod expreſſim receptum eſt apud
nos in l. 18. tit. 18. part. 3. Veruntamen lex il-
la Regia accipienda videtur ſecundum di-
ſtinctionem cõmuniter ab ſcribentibus pro-
batam, qui ita diſtinguunt, Aut in lite mota
tractatur de iure Vniuerſitatis, quod vnicui-
que priuatim commodũ, vel vtilitatẽ affert;
& tunc ciuis non eſt idoneus teſtis pro Vni-
uerſitate ſua. Exempli gratia, quando tra-
ctatur de iure paſcendi, vel ſyluæ Cedriæ
fruendæ, quia eo caſu in propria cauſa vide-
tur ciuis dicere teſtimonium. Aut verò in
ea lite non agitur de commodo, quod priua-
tim vnuſquiſque ſentit, ſed communiter vel
promiſcuè, veluti quando agitur de territo-
rio, vel de iuriſdictione, aut de paſcuis quæ in
ærarium publicum locari ſolent, & tunc op-
pidanus eſt legitimus teſtis in cauſa ſuæ Vni-
uerſitatis. Huius diſtinctionis autor eſt Fa-
ber in §. Vniuerſitatis, inſt. de rerum diuiſio-
ne, & eam amplectitur Bart. in dict. l. In tan-
tum. ff. de rerum diuiſ. Bald. & reliqui in leg.
Parentes. C. de teſtib. Afflict. deciſ. 400. Capi
cius deciſ. 152. & eam communem eſſe appa
ret ex Couarr. pract. quæſt, cap. 18. numer. 4.
qui illam Regiam legem ita acceptã iri ſcri-
bit. Et idem fecit ante eum Greg. Lop. eodẽ
loco, verb. Los del conçeio. Hoc autem ita
erit probandum. Vt tamen intelligamus,
5 quando ciuis ita teſtimonium admittitur,
non tantam fidem eum facere, quantum ex-
traneus, propter affectionem quam ad ſuam
præſumitur patriam habere, ſicuti ſuperio-
res tradũt autores, cui ſimile eſt, quod de cõ-
ſanguineorum, & affinium teſtimonio tradi-
tur, vt licet admittatur in cauſa ciuili pro cõ-
6 ſanguineo, & affini, ſecundum Bald. & reli-
quos in dict. l. Parentes. C. de teſtibus: & eſt
par inter ſcribentes ſententia, teſte Alber. in
tractat. de teſtib. 5. par. §. 1. attamen non tã-
7 tam illis fidem arrogãdam eſſe, quantam ijs
qui non fuerint conſanguinei vel affines, vti
explicat Bald. in d. leg Parentes, C. de teſtib.
Aliud etiam erit exemplum in illo quod tã
à noſtris, quàm à ſacræ Theologiæ profeſſori-
bus traditur, cum quis tenetur eligere aliquẽ
ad ea officia quæ diſtributiuæ ſunt iuſtitiæ;
puta, Ad beneficium Epiſcopatum, vel Rei-
8 publicæ Magiſtratum debere eligere dignio-
rem, precareque ſi eligat dignum, prætermiſ-
ſo digniori, etiam ſi is ſit inimicus ſuus, ſicuti
placuit ſanct. Thom. 2. 2. q. 20. & 63. ar. 2. Syl
ueſt. verb. Electio, q. 16. Sotus de iuſt. & iure,
lib. 10. q. 2. art. 3. Petr. Nauarr. de reſtit. c. 2.
n. 121. Gutierrez Canon. quæſt. libr. 2. c. 11.
Diuerſum in ijs quæ ad commutatiuam ſpe-
ctant iuſtitiam, puta, in patre, cui ex legis be-
neficio, vel Regia facultate data eſt poteſtas
meliorandi vnum ex filijs quem malit. Nam
9 poterit quidem ſine peccato mortali, ſaltem,
eligere dignũ, omiſſo digniori, ſicuti ſcrip-
tum reliquit Couar. in reg. Peccatum, 2. p. §.
7. & Nauar. in Manuali Latino cap. 26. n. 36.
Spino de teſt. gloſſ. 18. n. 6. Gutierrez. d. c. 11.
nu. 68. licet alij aliud velint, in quibus eſt D.
Ant. de Padill. in leg. Cum quidam. nu. 20. ff.
de leg. 2. & ante eum Pala. Rub. in repe. cap.
Per veſtras. §. 26. nu. 1. Sed prior opinio tum
verior eſt, tum nihil in ſe habet periculi ex ſẽ-
tentia Abba. in cap. Cappellanus de ferijs, n.
10 6. dicentis: Cum dubium eſt in iure an quid
ſit peccatum, liberum eſſe à peccato eum qui
factum ſuũ vel vnius Doctoris opinione tue-
atur; multo magis igitur hoc caſu erit ſecu-
rus pater, cuius voluntati tot tantique auto-
res ſuffragantur. Aliud etiam occurrit exẽ-
plum in quo iuſtitiæ diſtributiuæ, & commu
tatiuæ conſpicitur diſcrimen: vt ecce, Cano-
nicus litigat cum Capitulo, Capitulum autẽ
ſiue Collegæ ex ærario communi, ſeu menſæ
Capitulari (vt vocant) litis facit impenſas.
11 Dicẽdum eſt, Canonicum, quia de diſtribu-
tiua iuſtitia agitur pro ſua rata parte ſentire
impenſarum detrimentum, autore Panorm.
in cap. Cùm inter Canonicos, de elect. nu. 6.
Secus ſi de commutatiua agatur iuſtitia. Po-
ne, ciuis agitat litem cum populo ſuper nobi
litate, Vniuerſitas autem deficiente ærario,
cõtributionem facit in populum ad litis im-
12 penſas; Dicẽdum eſt, quia de commutatiua
agitur iuſtitia, non eſſe nobilem ad cõtribu-
tionem cogendum, veluti placuit Greg. Lo-
pez in l. 3. tit. 9. p. 5. verb. Dellos; non me clã
eſt contrarium placuiſſe Otaloræ, & alijs ex
noſtratibus, eiſque forẽſem vſum reſtipulari.
Verùm ego hanc praxim longè à iuris ratio-
ne, & æquitate abhorrentem eſſe iudico, in-
humanitatiſque eſſe plenam animo comple-
ctor: quod ſi quæ ſunt leges quæ refragari vi-
deantur, vt lex ſecunda. ff. Ad legem Rhodiã
de iactu; loquuntur vtique quando ciuis ſi-
mul recipit commodum cum vicinis. At
hoc caſu quo agitur de nobilitate, ciuitas nõ
agit de cõmodo vicini, ſed de illius potiùs de
trimento atque exitio. Quod ſi dixeris incõ-
ſultò me facere, qui tot ſeculis inueteratam

re-

velim tollere conſuetudinem, replicabo tibi verbis ſummi Pontificis, dicentis, conſuetudines non tantùm eſſe autoritatem, vt rationem legemque vincat. c.fi.de conſuet. Necnon Imperatoris,qui ait,omnes iudices non exempla debere ſequi, ſed veritatem legum, iuſtitiæque veſtigia,lex,Nemo.C.de ſentent. & interloc. Omn. iud.id autem animaduerſum eſt etiam à nobis quæſtio.11. Poſtremò, quanta ſit differentia inter eas res quę diſtributiuæ ſunt iuſtitiæ, & eas quæ pertinent ad commutatiuam,intelligerè facilè licet ex eo quod tradit gloſ.in cap.Cum omnes, de conſtitut. verbo,Inſtitutum. Quando res com-
13 petit pluribus vt ſingulis, non valere quod agunt,niſi omnes ad vnum conſentiant,itaque vnius contradictio cæteros impedit. At quando competit pluribus, vt vniuerſis, id eſt, tanquam Collegio aut Vniuerſitati, ait valere quod maior pars fecerit, etiam cæteris renitentibus: quando, ſcilicet, id faciunt in actu qui neceſſario fieri debet; nam ſi id faciant in actu non neceſſario, ſed qui ad gratiam tantùm ſpectet, velut ſi donare velint, vel debitum remittere, ibi omnes conſentire debere inquit,ita vt vno contradicente actus ſit nullus. Gloſſæ autem diſtinctionem amplectuntur illic omnes, præſertim Abbas, & Felinus num. 17. Iaſon quoque in lege Iuris gentium, §.Hodie.ff.de pactis, num.7. Rur-
14 ſus(vt eandem differentiam amplius explanemus)inquit gloſſa illa,quando res competit pluribus, vt ſingulis (eſt itaque Iuſtitiæ cômutatiuæ) ſatis eſſe ſi ſeparatim cõſentiãt. Porrò ſi competat pluribus,vt vniuerſis (quia ad diſtributiuam pertinet iuſtitiam) debent coacto Collegio ſeu populo conſenſum præſtare,& hoc magno conſenſu itidem à Doctoribus probatur. Id autem egregiè pertinet ad patronos Clericum ad beneficium vacãs
15 præſentantes(vt nouo,& vulgari verbo vtar) Nam ſi ius præſentandi competat pluribus vt ſingulis, ſatis eſt patronos priuatim ſeu ſeparatim præſentare. Cæterùm,ſi competat pluribus vt vniuerſis,debent publicè ſeu coacto ex more populo ſeu Collegio præſentare, alioqui nulla erit præſentatio, ſicuti placuit Ioann.Andr.in cap.3.de iure patron. Cuius opinionem communem eſſe fidem facit Rochus de iure patro.verbo,Honorificũ, quæſt. 93. Licèt ipſe ab ea diſcedat, ſed communis opinio vſu præualuit, vt, & ipſe quoque Rochus fatetur, & placet Lambertino de iur.patronat. libro 2. parte 2. quæſt.2.art.8.

Aliam differentiam inter diſtributiuam iuſtitiam, & communutatiuam reperies differentia ſequenti, §. 4.ad finem: & aliam in differentia duodecima,§. vlt.

SVMMARIVM.

Differentia nona.

1 *Poteſtas Eccleſiaſtica tam largo interuallo ſeculari anteit quàm aurum plumbum.*

2 *Vtraque iuriſdictio reſidet penes Romanum Pontificem,Eccleſiaſtica actu,& habitu ſecularis verò habitu tantùm ſeu potentia.*

3 *Olim ijdem fermè erant Reges qui, & Pontifices, & ijdem Pontifices qui, & Reges.*

4 *Melchiſed, lingua Hebraica, ſonat Regem iuſtum.*

5 *Ieruſalem vnde dicta.*

6 *Olim Sacerdotes tantam habebant dignitatem, & authoritatem, vt ſimul Pontificia ſimul Regia poteſtate fungerentur.*

7 *Magi qui ab Oriente venerunt, quare communiter Reges appellantur.*

8 *Romanus Pontifex ex Græcis Imperium tranſtulit in Germanos.*

9 *Romanus Pontifex Luſitania Regno Rege laborante, opem tulit, alterum idoneum ſubſtituendo.*

10 *Quando Romanus Pontifex exercere iuriſdictionem ſecularem inter Principes teneatur.*

Inter iuriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſecularem, differentia nona.

PErinde ac homo anima conſtat, & corpore ita tota humanæ rei gubernatio duas in partes diuiſa eſt: alteram quæ ad animam
1 perſonaſque Eccleſiaſticas pertinet:alteram quæ ad corpus temporaliaque bona. Illa penes Papam,ſummumque Eccleſiæ Præſidem reſidet:hanc verò, id eſt,temporalem, Reges Principeſque ſeculares ſortiti ſunt, cap. Duo ſunt 96. diſtinct.cap.Duo.12.quæſtio.1. Et hoc eſt quod ſcriptum eſt à Poeta.

Diuiſum Imperium cum Ioue Cæſar habet.

Eccleſiaſtica autem poteſtas tam largo interuallo ſecularem anteit, quàm aurum plumbum, quàm Sol Lunam, quam ter millies,& eo amplius inferiorem ſeu minorem Aſtronomica ratione deprehenditur, cap. Solitæ, de maior.& obed. Ptolomeus in Almegiſtro Quin illud ſciẽdum eſt penes ſummum eundemque Romanum Pontificem (vt qui Dei vices gerit in terris) vtramque reſidere iuriſdictionem: Eccleſiaſticam actu,& habitu,ſecularem verò, habitu tantum, ſeu potentia, cap. Ex ſuſcepto,de foro compet. in hunc ſanè modum,vt Regibus Principibuſque ſecularibus in adminiſtranda Republica negligentibus poſſit Romanus Pontifex ratione

pec-

Digitized by Google

peccati partes ſuas interponere, & labēti Rei-
publicæ ſuccurrere text. & illic claſſici omnes,
præſertim Nauarrus in cap. Nouit, de iudi-
cijs, Cathald. de boni com. Pagnis, & Bolon-
nius illius Scholiaſter in tract. de poteſt. Papę
Antonius de Roſel. in tract. quem ſcripſit de
poteſtate Imperat. & Papæ, §. 1. & 2. extatque
id nouiſſimè definitum in Extrauaganti, vnā
ſanctam, de maioritate, & obedientia inter
communes; id quod non obſcurè datur in-
telligi ex verbis illis Apoſtolorum ad Chri-
ſtum: Ecce duo gladij hic, Lucæ vigeſimo-
ſecundo capite. Alterum igitur gladium,
ſpiritualem, ſcilicèt, ſtrictum ſemper habet
Romanus Pontifex. Alterum verò ſeculare
ſtringendi habet poteſtatem quotieſcunque
ſui auxilio Chriſtiana Reſpublica opus ha-
buerit: quam rem à priſcis antiquorum mo-
ribus, & inſtitutis alienam non eſſe multis ve
terum docemur exemplis. Etenim, vt aliquid
antiquitatis ergo referamus, olim Regnum,
& Pontificium vna, non ſeparatim, gereban-
3 tur, itaque iidem fermè erant Reges qui, &
& Pontifices, & ijdē Pontifices qui, & Reges,
ſicuti memoriæ prodidit Ariſtoteles lib. 3. Po
liticorum, cap. 10. Quem refert lex 6. tit. 1.
par. 2. Sic antiquiſſimus ille Melchiſedech,
altiſſimus Dei Sacerdos, Chriſtique typus,
idem Rex fuit Salem, vt legitur Geneſeos c.
14. id quod ipſummet nomen ſignificat, nā
4 Melchiſed, lingua Hebraica, Regem iuſtum
ſonat, vt interpretatur doctiſſimus Ioſeph
Antiquitatum lib. 1. cap. 18. & colligitur ex
Diuo Paulo ad Hebræos capite ſeptimo. Sa-
lem autem (vt id obiter dicamus) priùs fuit
ciuitas Sycomorum, vbi Iacob primum Deo
erexit Altare, vt refertur Geneſeos cap. 23. po
5 ſtea venit in ditionem Iebuſæorum, atq; ex
eorum nomine, adiuncto nomine Salem, di-
cta eſt Ieruſalem, vt intelligere licet ex Para-
lippomenon libro primo cap. 11. atque ex li-
bro Iudicum, cap. 19. Apud Ethnicos quo-
que Alexandrum Sacerdotij munus obijſſe
apparet ex ipſius Chronicis, atque item ex
Valerio Maximo lib. 3. cap. 3. Sunt, & huius
rei quamplura exēpla (quæ, ne longior ſim,)
videre poteris apud Marſilium Ficinum in
Trimegiſtri, & apud Ioannem Garſia de no-
bilitate, gloſſa 9. Atque, vt altiùs à nobis res
repetatur, admonendi ſumus, apud vetuſta
6 illa priſcique ſecula quatuor fuiſſe Sacerdo-
tum genera, quorum tanta apud populum
erat dignitas, & autoritas, vt ſimul Pōtificia,
ſimul Regia poteſtate fungerentur: ij autem
vt Diogenes Laertius eſt autor libro primo
de vitis Philoſophorum, quem referunt Ale-
xandr. ab Alexandr. dierum genialium, lib.
4. cap. 13. & illic Tiraquellus pro Regionum
varietate. Varia quoque ſortiti ſunt nomi-
na: apud Perſas enim appellabantur Magi,
gi, apud Aſſirios Chaddij, apud Indos Gym-
noſophiſtæ, apud Callos Druidæ. Hos autem
non tantùm Pontificiam, ſed etiam Regalem
habuiſſe poteſtatem facile eſt deprehendere
ex Cæſaris Commentarijs lib. 6. de bello Gal
lico, vbi de Druidibus agens, in hæc verba in
quit: *Illi rebus Diuinis interſunt, ſacrificia publi
ca atque priuata procurant, Religiones interpretan
tur, ad hos magnus adoleſcentum numerus diſcipli
næ cauſa concurrit, magnoque ij ſunt apud eos hono-
re; nam ferè de omnibus controuerſijs publicis pri-
uatiſq; conſtituunt, & ſi quod eſt admiſſum faci-
nus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate, de finibus con-
trouerſia eſt, ijdem diſcernunt, pœnas præmiaque
conſtituunt.* Hactenus Cæſar. Druidas autem
eoſdem eſſe qui Magi, ſatis declarat Plinius,
lib. 16. cap. 44. *Nihil, inquit, habent Druidas, ita
enim Galli ſuos appellant Magos.* Sed, & Magos
ipſos Regiam habuiſſe poteſtatem apertis
verbis idem Plinius oſtendit lib. 30. cap. pri-
mo, vbi de origine Magicæ artis agens, ait:
*In tantum faſtigij adoleuit, vt hodie etiam in ma-
gna parte Gentium præualeat, & in Oriente Regū
Regibus imperet.* cui concinit quod Cicero
tradit lib. 1. de diuinatione, neminē potuiſſe
eſſe Regem apud Perſas qui non prius magi-
cam didiciſſet. Neque miretur quiſpiam,
quòd hoc nomen, Magi, quādoque malè au-
diat; nam quanquam ipſa Magorum diſcipli
na ſācta eſſet, & laudabilis, cuius quippe per-
diſcendæ gratia Pythagoras, ac Plato, aliique
magni nominis Philoſophi laborioſiſſimè
peregrinati ſint, verùm quæ inimici ſeu Sa-
thanæ eſt verſutia ſancta, & honeſta corrum-
pere in triticum immittere zizania, factum
eſt, vt inter ipſos Magos non defuerint qui
ſynceram alioqui, & probatiſſimam diſcipli-
nam ſuperſtitionibus, & incantationibus in
iectis contaminauerint, & inde in vulgus Ma
gi nomen malè audire cœpit; quod itidem in
Mathematici nomen contingere videmus,
quod apud veteres, & in propria ſignificatio
ne altioris diſciplinæ ſcientiam ſonat; quo-
niam verò illius Profeſſores ea ſcientia abuti
cœperunt, pro diuinis, & maleficis vſurpari
cœpit, vt tradit Gellius noſtrum Atticarum
lib. 1. cap. 9. Ex quibus vniuerſis (ne rem ſci-
7 tu digniſſimam omittamus) intelligere pote
ris quamobrem Magi illi qui diuino afflati
ſpiritu, ſtella duce, Ieſum Dominum noſtrū
recens natum adoratū ab Oriente venerunt,
Reges communiter appellētur, ſicuti iam ex
principio naſcentis Eccleſiæ ad nos vſque,
tanquam per manus conſtans, vbique fama
prodidit, & Catholica tradit Eccleſia,) quæ
falli neque fallere poteſt) Reges nāque erant,

quandoquidem ex eo genere Magorum erãt, qui in Oriente, & Sacerdotij, & Regis munere fungebantur. Verè igitur Reges erant, veluti anteà Pſalmo 71. & Eſaias cap. 16. Sacra prædixerant vaticinia; quæ, vt de Eccleſia diximus falli fallereue nunquã vllo modo poſſunt. Proinde ferendi minimè ſunt, qui abſurdè (ne impiè dixerim) inficiari volũt ſanctiſſimos iſtos Magos, Reges nõ fuiſſe, quos, qui ſint, refert perdoctus Franciſcus Suarez, Theatinus, ad Thomam, tertia parte, quæſt. 37. diſputatione decimaquarta. Hæc prætertiens, tetigi, quia etſi nihil ad ius, ad diuinarum tamen Scripturarum interpretationem maximè conferunt. Cum igitur, (vt ad inceptum redeamus) vtriuſque gladij poteſtas apud ſummum reſideat Pontificem, hinc factum, eſt, vt ipſe Romanus Pontifex ex Græ-
8 cis imperium tranſtulerit in Germanos, vt refertur in cap. Cum venerabilẽ, de electione. Hinc quoque idem Pontifex, Luſitaniæ Regno Rege laborãte, opem tulit, alterum ido-
9 neum ſubſtituendo, vt habetur in cap. Grãde, de ſupplenda negligentia Prælat. libr. 6. Hinc etiam euenit, vt Fredericus Imperator ab Innocentio Quarto priuatus ſit Imperio, ſicuti latè narratur in cap. ad Apoſtolicas, de re iudicata in 6. Neque eſt mirum ſi Chriſtiani Principes, Chriſtiana, eademque vera Religione imbuti, eam reuerentiam ſummo impenderint Eccleſiæ Præſuli, eidemque cœli clauigero, quando quidem, & ipſi Ethnicorum Principes ſuæ vanæ Religionis ſuperſtitione tacti non minus obſeruantes ſuos coluerint Sacerdotis, vti ſcribit Valer. Maximus libr. 1. cap. 1. cuius verba, quia tàm elegantiæ quàm autoritatis plena ſunt, in medium referri non grauabor: *Omnia, inquit, poſt Religionem ponenda ſemper noſtra ciuitas duxit, etiã in quibus ſummæ Maieſtatis conſpici decus voluit; quapropter nõ dubitauerint ſacris imperia ſeruire: ita ſe humanarum rerum futura regimen exiſtimantia ſi diuinæ potentiæ bene atq; cõſtanter fuiſſet famulata.* Quanquam verò, vt diximus, apud Romanum Pontificẽ vtraque reſideat iuriſdictio, Eccleſiaſtica in actu, ſecularis verò in habitu, non defuerunt tamen qui contrarium prodiderunt, tradentes ſolam Eccleſiaſticam iuriſdictionem ſeparatim reſidere apud Romanum Pontificem: ſecularem autem iuriſdictionem in ſolidum apud ſeculares iudices reſidere, in quibus fuit gloſſa in c. Quoniam, 10. diſtinctione, verb. Sic Bald. in proœmio. ff. & alij plures apud Nauarr. in c. Nouit, de iudic. & apud Couarr. in reg. Peccatum. §. 9. n. 39. Attamen prior opinio magis eſt recepta, vt apparet ex Alphonſo de Caſtro, de iuſta hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 23. & Palac. Rub. de obtentione Regni Nauarræ, 2. part. §. 6. Ex Menchaca controuerſiarum illuſtrium, lib. 1. cap. 36. ex Boua-
10 dill. in Polit, lib. 2. cap. 17. n. 3. Et verior ſanè videtur, dum tamen intelligamus ita apud Romanum Pontificem ſecularem reſidere iuriſdictionem, vt tamen non eam exercere valeat, neque gladium aliàs poſſit diſtingere ſecularem quàm cum magnum in Republica immineat periculum aut detrimentum, aut propter magnam Principum ſocordiam, aut proteruiam, ſicuti ſuperiores ſentiunt autores, præcipuè gloſſ. & Abb. n. 13. in cap. Nouit, de iudic. & in cap. Licèt ex ſuſcepto de foro competenti, Auilleſ. in cap. Correctorũ, cap. 10. verb. Vſurpar, Marcus Antonius de Cadmos Dialogo 4. §. 32. Anton. Nimphus de poteſtate Eccleſiaſtica q. 1. art. 8. Anaſtaſ. Germon. de ſacrorum immunitate, cap. 13. nu. 70. vt cæteri taceantur, quorum nomenclaturam referre longum eſſet.

SVMMARIVM.

§. I. Differentia nona.

1 *Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ diuino iure, nedum humano liberæ ſunt à iuriſdictione ſeculari.*

2 *Iudex laicus non poteſt cognoſcere contra delinquentem, qui poſt commiſſum delictus factus fuit Clericus, licèt cùm commiſſerit eſſet laicus.*

3 *Iudex ſecularis non poteſt punire Clericum qui coram eo falſum teſtimonium dixit.*

4 *Heremitæ, an Eccleſiaſticæ ſint perſonæ, ac Eccleſiaſtico foro fungi debeant.*

5 *Beatæ, an Eccleſiaſticæ ſint perſonæ, ac Eccleſiaſtico foro fungi debeant.*

6 *Nouicius Monachus, interea dum profeſſionem nõ nuncupauerit, ad forum Eccleſiaſticum pertinet.*

7 *Miniſtri quoque Eccleſiæ, veluti æditumus muſicus, & ſimiles, etſi laici fuerint, Eccleſiæ potiuntur immunitate.*

8 *Famuli Clericorum an fori Eccleſiaſtici priuilegio fungi poſſint.*

9 *Sodalitates laicorum (quas vulgò Cofradias appellamus, an ad forum ſeculare pertineant?*

10 *Milites, qui vulgò Comendadores appellantur, nõ ſunt propriè Religioſi.*

11 *Prioribus ordinibus initiati, non aliter Eccleſiaſtico foro potiuntur, quàm ſi Eccleſiaſticum beneficium habeant, aut miniſterium in Eccleſia, Clericalibuſque veſtibus vtantur.*

12 *Beneficium Eccleſiaſticum quemadmodùm accipi debeat.*

13 *Eccleſiaſtica dicitur cauſa omnis quæ ad ſtatũ Eccleſiæ fideique Catholicæ, & Religionis Chriſtianæ conſeruationem principaliter ſpectet.*

Ha-

Digitized by Google

14 *Hæreſis cauſa ad Eccleſiaſticum forum pertinet.*

15 *Romanus Pontifex, Rege in hæreſim prolapſo, poteſt regnum alteri debellandum dare.*

16 *Rex vel Imperator non poteſt inconſulto Papa pacem cum Saracenis vel infidelibus facere.*

17 *Matrimonij cauſa ad iudicem Eccleſiaſticum priuatim pertinere manifeſtum eſt.*

18 *Matrimonij cauſa ad iudicem Eccleſiaſticum pertinet quando eſt quæſtio facti, & tunc poteſt incidenter de ea cognoſcere.*

19 *Romanus Pontifex poteſt reſtituere natales illi qui legitimè natus non eſt.*

20 *Religio iuriſiurandi ad cognitionem Eccleſiæ ſpectat.*

21 *Obſeruatio contractus iuramẽti firmati competit iudici ſeculari.*

22 *Cenſura excommunicationis Eccleſiaſtici fori propria eſt.*

23 *Iudex Eccleſiaſticus debet, reum laicum id petentem, ad forum ſuum, id eſt, ad iudicem laicum remittere.*

24 *Cauſæ Sacerdotum (quas vulgò beneficiales vocamus) Eccleſiaſtici fori propriæ ſunt.*

25 *Ius patronatus, & quod illi annexum eſt, ad Eccleſiaſticum forum pertinet.*

26 *Iudex laicus poteſt incidenter ferre iudicium de iure patronatus quando ius patronatus, accedit vniuerſitati bonorum, puta, oppido vel hæreditati.*

27 *Ius patronatus quod Eccleſia habet in aliqua villa aut ciuitate quæ erat ſua, & vendita fuit de conſenſu Romani Pontificis per Regem, non tranſit in emptorem.*

28 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt animaduertere in laicos pragmaticos ſui fori (vulgò officiales appellant) ſi aliquid apud ſe in ſuo officio dereliquerint, etiam teſtes laicos in cauſa coram ſe agitata deferentes.*

29 *Iudex ſecularis non habet poteſtatem in Clericos vt etiam ſponte ſua non poſſit Clericus illius ſe ſubmittere iuriſdictioni.*

30 *Sententia lata contra Clericum per iudicem laicum, erit nulla, etiamſi Clericus non vtatur fori præſcriptione, niſi demùm ſententia lata.*

31 *Romanus Pontifex an poſſit Eccleſiaſticas perſonas in vniuerſum ſeculari ſubmittere iuriſdictioni.*

32 *Epiſcopi, & alij Prælati præter Papam non poſſunt committere cognitionem cauſarum ſpiritualium laico.*

33 *Vicarius Epiſcopi non poteſt eſſe laicus, ſed neceſſe eſt ſaltem minoribus ſit ordinibus initiatus.*

34 *Iudex ſecularis ſi apud eum moueatur quæſtio de re ſpirituali ſuper nuda tantùm poſſeſſione, ſemota cauſa proprietatis, poſſitne ipſe laicus iudex de eaius dicere? reſoluitur quòd non numer. 35.*

36 *Laicus, & Clericus, ſi ſimul commiſerint delictum, vel ſi ſunt rei eiuſdem nominis, quis iudex erit competens eorum?*

37 *Rex iniuſtè iudicans poteſt adiri Papa, qui per denuntiationem Euangelicam à Rege iniquè ſtatuta reſcindat.*

De poteſtate merè Eccleſiaſtica.

§. PRIMVS.

CÆterum, vt hæc materia, alioqui latiſſima, quàm breuiter percipi valeat, exem
plis oſtendamus oportet, quemadmodum al
tera iuriſdictio ab altera diſcernatur. Sciendũ
eſt igitur, alteram eſſe cauſam merè Eccleſiaſti-
cã de qua ſolus Eccleſiaſticus iudex cognoſce
re poteſt: alterã eſſe cauſam Eccleſiaſticam,
non merè, ſed mixti fori, de qua vterque iu-
dex, tam Eccleſiaſticus quàm ſecularis, co-
gnoſcere valẽt: rurſus aliam eſſe cauſam me-
rè ſecularem cum Eccleſiaſtica nihil haben-
tem commune. Atque prætera incidere ſæ-
pè caſus in quibus poteſtas ſecularis extra or
dinem ius dicere in Eccleſiaſticas perſonas
poteſt, de quibus per ordinem dicẽdum no-
bis eſt. Atque vt primùm de cauſa merè Ec-
cleſiaſtica dicamus, ea eſt cauſa in qua Eccle-
ſia aut Eccleſiaſtica perſona in iudicium tra-
1 hitur: Eccleſia namque atque Eccleſiaſticæ
perſonæ diuino iure nedum humano liberæ
ſunt à iuriſdictione ſeculari, cap. Quanquam
de cẽſibus, in 6. Abb. & Felin. cæterique claſ-
ſici in cap. Eccleſ. S. Mariæ, de conſtit. Couar.
pract. quæſt. cap. 31. Ioa, Garſia, de nobilitat.
gloſ. 9. Anaſtaſius Germon. de ſacrorum im-
munit. lib. 3. §. 22. Adeò verò Eccleſiaſticæ
perſonæ immunes ſunt à ſeculari poteſtate,
2 vt ſi quis, laicus cùm eſſet, delictũ admiſerit,
poſteaque efficiatur Clericus aut Religioſus,
non poſſit ſecularis iudex in illius perſonam
animaduertere, ſed dũtaxat illius bona per-
ſequi, ſicut (ne clambenbis coctam propu-
remus) effusè diſcutiũt Couarr. pract. quæſt.
c. 32. & Auend. in c. Correctorum, 1. par. cap.
22. & nuper Gut. pract. quæſt. lib. 1. quæſt. 5.
& nuperrime Bouadill. in polit. lib. 2. ca. 18.
nume. 77. Amplius, etiam ſi Clericus apud
ſecularem iudicem falſum dixerit teſtimo-
3 nium, non poterit ſecularis iudex illum pu-
nire, ſed duntaxat cauſam inſtructam cum
ipſo delinquente ad iudicem Eccleſiaſticum
remittere, veluti placuit Innoc. in cap. Verũ,
de foro comp. Paulo de Caſtr. & reliquis in
cap. Nullum. C. de teſtibus. Et quanquam
non deſint qui renideant, hanc tamen magis
communem teſtatur Couarr. pract. quæ. cap.
18. & Villal. in ærario, lit. C. n. 111. & Io. Gu-

Digitized by Google

tier. pract. quæ. lib. 1. q. 24. & idē facit Azeb.
4 in l. 1. tit. 16. lib. 8. Recop. nu. 98. Heremitæ
verò an Eccleſiaſticæ ſint perſonæ, ac Eccle-
ſiaſtico foro fungi debeant, in quæſtionem
verti ſolet, & magis placet eos ad forū perti-
nere ſeculare, niſi modo aliquem Religionis
ordinem ab ordinario approbatum profeſſi
fuerint, veluti ſcribit Stephanus Auph. de po
teſt. ſeculari, reg. 2. n. 37. & Cou. pract. quæſt.
c. 34. n. 4. Dida. Perez in l. 19. tit. 4. lib. 4. ord.
Gregor. Lop. in l. 17. tit. 1. p. 6. verbo. Hermi-
tanno: quæ quidem diſtinct. probatur in l. 2.
tit. 7. p. 3. & ita eſt intelligēda lex. 5. tit. 3. li.
8. Recop. quæ eos ad Eccleſiæ forum pertine-
re ſignificat. Quod autem de Heremitis di-
ximus, pertinere quoque dicendum eſt ad il-
5 lud genus fœminarum quæ vulgò Beatæ di-
cuntur, ſecundum ſuperiores autores Abbat.
& reliquos in c. 2. de foro compet. Nouitium
6 quoque Monachum, interea dum profeſſio-
nem non nuncupauerit, ad forum Eccleſia-
ſticum pertinere literis prodidit D. Frāc. Sar-
mient. ſelectarum lib. 1. cap. 5. nu. 8. & latius
comprobat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ.
8. num. 21. Miniſtri quoque Eccleſiæ, veluti
æditnus muſicus, & ſimiles, etſi laici fuerint,
7 Eccleſiæ potiuntur immunitate modò ad lō-
gum tempus, non ad modicum, Eccleſiæ mi-
niſterio alligati ſint, vt reſoluit Felin. poſt cæ-
teros in cap. 2. de foro compet. & teſtantur
comm. Capic. deciſ. 12. quanquam, ſi coniu-
gati ſint fori non gaudebunt prærogatiua in
criminalibus, vt in c. 1. de Cleric. coniug. in
6. & animaduertit Couarru. loco ſuperiori.
Sunt etiam qui putent famulos Clericorum
8 fori Eccleſiaſtici priuilegio fungi, in quibus
eſt Calcan. conſ. 71. Verùm hoc ad famulos
Epiſcoporum tantum eſt admittendum, nō
ad cæteros famulos Clericorum qui laici fue-
rint, ſecundum Abb. in c. 2. n. 6. de for. comp.
& teſtatur communem Iulius Clar. in praxi,
qu. 35. n. 18. Quin, & in famulis Epiſcoporū
idem recipiendum putauerim, niſi cōſuetu-
dine aliud comparatum fuerit; nam text. in
cap. fin. de offic. Archiepiſ. in quo contraria
nititur opinio, conſuetudini hoc ius tribuit.
9 Sodalitates item laicorum (quas vulgò Co-
fradias appellamus) ad forum ſeculare ſpe-
ctare multis edocet Couarr. practic. quæſt.
cap. 36. verſ. 7. & Auilleſ. in cap. Correct. cap.
2. gloſſ. in confederacion; & conſtat magis
communē eſſe opinionem ex Gutier. comm.
quæſt. lib. 1. cap. 3. nu. 19. quibus ſuffragatur
10 lex 3. & 4. tit. 14. lib. 4. Recopil. Milites item
illi qui vulgò Comendadores appellantur,
non eſſe propriè Religioſos, & ad forum per-
tinere ſeculare, exceptis militibus ſancti Ioā-
nis, inter Doctores magis conuenit, vt eſt vi-
dere apud Couar. in 4. 2. p. §. 1. & id generali
ter ſiue communiter à noſtris probari tradit
Gironda de gabellis. 7. p. in princip. nu. 47.
Quibus magnoperè opitulatur lex 14. tit. 5.
lib. 3. Recop. & illic animaduertit Azebedo.
Habent tamē ij hodie proprios iudices à Re-
ge deſtinatos, qui vulgò Auditores ordinum
dicuntur, apud quòs cum res inciderit, con-
ueniri debent, quod, vt eſt manifeſtū, nemo
erit qui ignoret. Illud quoque manifeſtius
11 eſt, quàm, vt noſtra admonitione indigeat,
prioribus ordinibus initiatos non aliter Ec-
cleſiaſtico foro potiri, quàm ſi Eccleſiaſticū
habeant beneficium aut miniſterium in Ec-
cleſia, Clericalibusque veſtibus vtantur, ſicu-
ti latius eſt comprehenſum in Concilio Tri-
dentino. ſeſſ. 23. c. 6. & in l. 1. & 2. tit. 4. lib. 1.
recop. quas præter Claſſicos ibid. latè expen-
dit Couarr. pract. quæ. c. 31. & 32. Gutier. quo
12 que pract. quæſt. lib. 1. q. 7. Beneficium autē
Eccleſiaſticum quemadmodū accipi debeat,
quoniam ſuperiores non explicāt, videre po-
teris apud Laſſartē de decima, & melius apud
Cacialup. de penſion. q. 12. & 30. vbi decla-
rat an penſio Eccleſiaſtica ſub eo nomine cō-
tineatur. Præterea merè Eccleſiaſtica eſt om-
nis cauſa ſpiritualis, vt probatur, cùm aliàs
paſſim tùm in c. Nouit, de iudi. & in c. Si iu-
dex laicus, de ſententia excom. Eccleſiaſt. De-
13 nique dicetur cauſa omnis quæ ad ſtatū Ec-
cleſiæ fideique Catholicæ, & Religionis Chri
ſtianæ conſeruationem principaliter ſpectet,
vt docet Albertus Pyghius de Eccleſiaſtica
hierarchia lib. 4. cap. 2. & Io. Garſia de nobi-
litat. gloſſ. 9. num. 24. & probatur in c. fin. di-
ſtinct. 11. & in l. 57. titul. 6. p. 5. Igitur hæreſis
cauſa, vt quæ principaliter ad fidei ſtatum at
14 tineat, palam eſt ad Eccleſiaſticum forū per-
tinere, cap. Inquiſitionis. §. Prohibemus, de
hæret. & fuſius explicat Bern. Diaz in praxi
Canon. cap. 114. & Symanc. Catholicarum
15 inſt. tit. 9. Iul. Clar. §. Hæreſis, nu. 14. Et inde
eſt, quod Rege in hæreſim prolapſo poteſt
Romanus Pontifex Regnum alteri debellā-
dum dare, vt eſt autor Bald. in l. 1. C. de emā-
16 cipatione liberorum. Atque ex eodem fon-
te promanat, non poſſe Regem, vel Impera-
torem pacem cum Sarracenis, vel infidelibus
facere inconſulto Papa, vt ſcripſit Hierony-
mus Paulus in pract. Cancellariæ, folio 214.
Illud tamē meminerimus, ſi quæſtio incidat
apud ſecularem iudicem, an liberi eius qui
hæreſis damnatus eſt, admitti debeāt ad mu-
nera, vel honores, quibus per Canones, & le-
ges Regias hæreticorum liberi interdicuntur
rectè poſſe ſecularem iudicē de ea re cogno-
ſcere acceſſionis iure, vt literis prodidit Do-
ctor Sahagum in c. Decernimus de iudicijs,
num.

num 86. Cauſam etiam matrimonij ad iudi-
17 cem Eccleſiaſticum priuatim attinere mani-
feſti iuris eſt, c. Vt debitum, de bigam. cap.
Gaudemus, de diuortijs, & aliàs crebrò.
Adeò quidem, vt etiã acceſſoriè, ſeu vt vulgò
loquuntur, incidẽter non poſſit Iudex laicus
de matrimonij cauſa cognoſcere: finge cùm
de hæreditate agitur, & quæſtio pẽdet ex eo,
An hæres ſit natus ex legitimo matrimonio,
vt extat definitum in cap. Tuam, de ordine
cognitionum, & in cap. Cauſam 2. qui filij
ſint legitimi, Eccleſiaſticus autem iudex de-
bet tunc cauſam matrimonij breuiter ſum-
matimque definire, & ita peioratum ſeu fini-
tum ad iudicem remittere ſecularem, etiam,
ſi ita res tulerit appellatione remota, veluti
commodiſſimè definit ſummus Pontifex in
cap. Lator, qui filij ſint legitimi. Quod ita
demum erit probandum quando quæſtio de
matrimonio eſt iuris, non facti: nam ſi tan-
18 tummodò eſſet quæſtio facti, poteſt ſecularis
iudex de ea cognoſcere incidenter, ſicuti bel-
liſſimè docet Bart. in l. 2. ff. de iuriſdictione
omnium iudic. cuius opinionem communẽ
eſſe conſtat ex Oroſc. & Albano ibidẽ, atque
ex Iaſ. in l. quoties. C. de iudicijs, atque item
ex Couarru. in 4. decretalium, 2. p. c. 8. §. 12.
& magis communem eſſe fidem facit Roge-
rius conſ. 23. & Gutierr. pract. quæ. lib. 3. qu.
29. & vſu receptam iudiciorum mores ſatis
demonſtrant. Hinc quoque effluit, poſſe Ro-
19 manum Pontificem reſtituere natales illi qui
legitimè natus non eſt; puta, notho, aut ſpu-
rio, vt habetur in cap. Per venerabilem, qui
filij ſint legitimi; cuius ſenſũ luculenter ape-
rit Couar. in 4. Decre. 2. p. c. 8. §. 8. apud quẽ
(ſi iuuat, placetque) conſultare poteris: nam
noſtri conſilij non eſt omnia perſequi; quod
infiniti foret operis, ſed tantum indice viam
20 demonſtrare. Iuſiurandi itẽ Religio ad Ec-
cleſiæ ſpectat cognitionẽ, vt coſtat tùm aliàs
frequenter, tùm in cap. Venerabilẽ, de elect.
& in c. Nouit, de iudic. & c. fi. de foro comp.
in 6. Iuramentum enim res eſt ad Religionis
autoramẽtum enim res eſt ad Religionis au-
toramentum maximè pertinens: quippe, cũ
iuramentum nihil aliud ſit quàm Religioſa
quædam affirmatio quæ quaſi Deo teſte fit,
ſecundùm Ciceronem lib. 3. Offic. & ideò ap
pellatur Sacramentum, quaſi ſacra res ſit, l.
Generaliter. C. de iureiur. propter calum. do-
ned. Et eſt hoc veriſſimum quando apud Ec-
cleſiaſticum iudicem principaliter de viribus
21 tractatur iuramenti. Cæterùm, ſi incidẽter
de obſeruatione contractus iuramenti firma
ti agatur apud ſecularem iudicem, rectè po-
teſt ſecularis iudex acceſſionis iure de ea re
ius dicere, vt probatur in c. Licèt mulieres,
de iureiurand. in 6. Et magno noſtrorum in-
terpretum conſenſu recipitur, vt eſt videre
apud Gutierr. de iuramento confirmatorio,
3. p. c. 12. n. 5. & apud Azeb. in l. 11. tit. 1. lib.
4. Recop. Paz in praxi. 2. to. prælud. 2. & Bo-
uad. in polit. lib. 2. c. 17. n. 51. & c. 18. n. 173.
22 Excommunicationis item cenſuram Eccle-
ſiaſtici fori propriam eſſe indubitati iuris eſt:
excommunicatio enim ad animæ medicinã
præcipuè valet, vt habetur in c. 1. de ſent. ex-
comm. in 6. Solemne eſt autem Eccleſiaſti-
cis iudicibus decernere eas excõmunicatio-
nes (vulgus, Monitorias, vocat) aduerſus eos
qui alienas res iniuſtè detinent, vel ſcientes
qui detineant, non reuelant, ſeu propalant.
Id autẽ quo iure fulciatur, & multa ad eam
quæſtionem pertinentia, congerit Neuiz. in
ſylu. nupt. lib. 3. nu. 28. & Gutier. Canon. qu.
lib. 1. c. 11. vbi optimè inquit, poſt factam re-
uelationem debere Eccleſiaſticum iudicem,
23 reum laicum id petentem, ad forum ſuum,
id eſt, ad ſecularem iudicem remittere. Quid
verò ſi nolit facere? ſolent Regij Auditores
per querellam aditi Regium impartientes au
xilium, Regiamque tutantes (vt debent) iu-
riſdictionem, illi obuiam ire, cogereque, vt
ad iudicem ſecularem remittat, veluti quoti-
24 diano ferè vſu te docente comperies. Sacer-
dotum æque cauſæ (quas vulgò beneficiales
vocamus) Eccleſiaſtici fori propriæ ſunt, vt
iure ſatis eſt cõpertum, præſertim in Clem.
Diſpẽdioſam, de iudi. Quin illud ſcire debes
non ſolùm ad Eccleſiaſticam iuriſdictionem
pertinere cognitionẽ de re ſpirituali, ſed etiã
ea quæ ſpirituali ſit annexa, putà, Ius patrona
tus Eccleſiaſticum, vt eſt definitum in capit.
Quanto, de iudicijs. Cùm enim beneficium
Eccleſiaſticum res ſit ſpiritualis (vt anteà
diximus) per hoc dicendum eſt ius patro-
25 natus, quod illi annexum eſt, Eccleſiaſtici
etiam fori eſſe. Quippe, cùm beneficij inſti-
tutio ex illo pẽdeat, vt illic declarant Decius
& Ripa ac alij Claſſici, necnon Renatus Co-
pinus in ſacra Policia, lib. 1. c. 4. Illud tamen
memineris, ſi ius patronatus accedat vniuer-
26 ſitati bonorum, putà, oppido vel hæreditati,
poſſe iudicẽ laicum, qui de vniuerſitate co-
gnoſcit, incidẽter de iure patronatus iudiciũ
ferre; nam connexio cauſæ rapit ſecũ, acceſ-
ſionis iure, id quod à principali pẽdet, vt eſt
expreſſum in cap. Ex literis, & cap. Conſulta-
tionibus, de iure patron. & in cap. Cum Ber-
tholdus, de re iudica. tradunt Decius, Ripa,
& Beroius in d. c. 3. de iud. Quod intelligen-
dum eſt tantum quando vẽditio oppidi aut
hæreditatis ſit titulo vniuerſali; nam ſi ſpe-
ciatim bona veneant, haud tranſibit in vẽdi-
tione ius patronatus, autore Innoc. in d. cap.

Ex

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Ex literis; & illic Abba,& Rochus de iure pa
tronat.verb. Ipſe velis,nu. 41. Ex quo decidi
poteſt quæſtio illa de qua non ſemel fui con-
27 ſultus in ſpecie huiuſmodi. Rex noſter Philip
pus impetrauit à ſummo eodémque Rom.Pô-
tif. vt liceret ſibi vendere vaſſallos quos Ec-
cleſiæ,vel Prælati ſuo in Regno haberent, re-
ſeruatis tamen Eccleſijs omnibus prouenti-
bus quos illic haberent, ita vt etiam Fiſcales
pœnæ illis recompenſarentur. Quærebatur
igitur ab emptore oppidi cuiuſdam, an ius
patronatus, quod Eccleſia habebat in oppi-
do, tranſiret in ſe? Reſpondi, non tranſire;
quoniam venditio non eſſet vniuerſalis, ſed
ſpecialis ac limitata. Iamque,cùm ſecundũ
Pontificium decretum reſeruentur Eccleſijs
emolumenta quæ à vaſſallis percipiebant,nõ
eſt illis auferendum ius patronatus quod in-
ter emolumenta annumerari certum eſt, vt
probatur in cap. Cum Bertholdus,de re iud.
Cæterùm, vt ad propoſitum reuertamur (de
quo tamen nõ multum aberrauimus) acceſ-
ſionis quoque iure poterit Eccleſiaſticus iu-
dex animaduertere in laicos pragmaticos
28 ſui fori (vulgo officiales appellant) ſi aliquid
apud ſe in ſuo officio deliquerint, etiam te-
ſtes laicos in cauſa coram ſe agitata deieran-
tes, vt tradit Bald. cæteris annuentibus in l.
Nullos.C. de teſtib.cuius ſententiam recipit
lex 18.tit.6.p. 1. Quanquam diuerſum erit,
ſi Clericus apud ſecularem iudicem falſum
dixerit teſtimonium,vt paulò ante diximus.
Adeò verò ſecularis iudex poteſtatẽ non ha-
29 bet in Clericos, vt etiam ſponte ſua non poſ-
ſit Clericus illius ſe ſubmittere iuriſdictioni,
vt eſt definitum in cap. Si diligenti, de foro
compet.etiamſi cum iuramento hanc fori ſe
cerit clericus renuntiationem, veluti conclu-
dit Gutierrez (vt extraneos omittamus) in
tract. de confirmatorio iuramento, 3. p.c.5.
30 Proinde etiã ſi Clericus non vtatur fori præ-
ſcriptione niſi demum ſententia lata, adhuc
ſentẽtia erit nulla,quia iudicis laici nullo mo
do potuit prorogari iuriſdictio, vt eſt autor
Felinus in c. Veniãs,de accuſ. & Coua.pract.
quæſt.cap.33.Greg. Lop.in l.13.tit.13.p.2.
verb. Ni fuerza, tul.Clar.in praxi crimin.qu.
36.Qui tamen aiunt, & rectè eſſe eo caſu Cle-
ricum in expenſis damnandum propter do-
lum,& vafriciẽ quam adortus eſt. Sed, & il-
31 lud concorditer inter ſcribentes conuenit,
non poſſe Romanum Pontificẽ (qui alioqui
omnia poteſt) Eccleſiaſticas perſonas in vni-
uerſũ ſeculari ſubmittere iuriſdictioni; quia,
videlicet,eſſet ſubuertere Eccleſiaſticam iuriſ-
dictionem, quam conſtat eſſe de iure diuino:
propterea non inficiatur, poſſe illum ſingu-
larium cauſarum,etiam ſpiritualium, laico
committere cognitionẽ, vt eſt autor Cardi-
nalis Zabarel.in cap. Perpendimus,de ſentẽ-
tia excomm.cui ſe ſubſcripſit,alijs multis ci-
tatis autoribus,Farinac.in prax. crimin. tit.
de Inquiſit.q. 8. Quinimò hãc cognitionem
poſſe Papam committere fœminæ, ſiue ea ſit
Religioſa,ſiue ſecularis ſcribit Abb. in c. Di-
lecti,de arb.& Guilel. Bened. in c. Rainunc.
verb. Et vxorem 2.n.135.Epiſcopi autem,&
32 & alij prælati præter Papã (vt id quoque ad-
moneamus) hanc cognitionẽ cauſarum ſpi-
ritualium laico committere non poſſunt, ſe-
cundum gloſ.Abb.& reliq. in c.2. de iudi. &
Bouad. pereruditus ſanè vir, forenſiſq; vſus
ſatis expertus in polit.lib.2.c.18. num.48.&
33 197. Inde fit,vt Vicarius Epiſcopi non poſſit
eſſe laicus, ſed neceſſe ſit ſaltẽ minoribus or-
dinibus initiatus,ſecũdum Abb. Imol. & re-
liquos in d.c.2. de iud. & probatur non ob-
ſcurè in c.In noua 16.q.7.cauſas tamen ciui-
les Eccleſiaſticas Epiſcopus laico demanda-
re poteſt,ſecundùm communem ab vſu recep
tam,vt perhibet Doctor Sahagũ in d. c.2. de
iud.nu. 102. Hæc autem cum ita ſint adhuc
inter iuris interpretes vulgaris eſt quæſtio,an
34 ſi apud iudicem ſecularẽ moueatur quæſtio
de re ſpirituali ſuper nuda tantum poſſeſſio-
ne, ſemota cauſa proprietatis, poſſitne ipſe
laicus iudex de ea ius dicere? Quæ vtique
quæſtio in tantum eſt inter ipſos ſcriptores
controuerſa,& ambigua,vt in duas veluti fa-
ctiones partiti ſint omnes: alij enim pro iu-
dice ſeculari calculum tulerũt,dicentes,cau-
ſam poſſeſſionis de re ſpirituali non eſſe ſpiri-
tualem,ſed temporalem, ac per hoc poſſe iu-
dicem ſecularem inter clericos de ea re iudi-
cium ferre,in quibus eſt gloſ.in c. Literas,de
iuram.calum.cuius opinionem apud Gallos
moribus præualuiſſe perhibent Guido Papa
deciſ.71.& Boe.deciſ.99.nu.23. Contrarias
verò partes tuetur Ant.de Butr.in c.fi.de iu-
dic.& Guido Papa conſ. 149. Aymon. conſ.
259. Sed quid hic immoror, cùm ſit res hæc
ab alijs, ijſdemq; doctiſſimis viris plenè di-
ſcuſſa ad nauſeam vſque, præſertim à Couar.
pract.quæ.c.35.à Menoc.de recup.poſſeſ.re-
med.3.nu.349. & à Nau.in c.cum conting.
de reſcrip.& nuper à Gut.canon. quæ. lib. 1.
35 c.34.n.16.ex quorum ſcriptura apparet hãc
ſecundam opinionem (quæ iudici Eccleſiaſti
co fauet) plurimorũ calculis approbari,gloſ-
ſamq. in d.c. Literas,de iur.calum.magis cõ-
muniter approbari. Aliud ergo agamus, nã
crambe bis coctam proponere mors eſt,vt ve
tus dictat prouerbium. Sed neque illud erit
obliuiſcendum, quãdo fuit commiſſum de-
36 lictum ſimul à laico,& à Clerico, vel quando
ambo ſunt rei eiuſdem nominis ſeu debiti,
vn um-

vnumquemque iudicem de ſuo ſubdito cognoſcere, videlicet, ſecularis, Eccleſiaſticus de clerico, etiamſi cauſa ſit indiuidua, putà, in delicto adulterij ſeu ſodomiæ, vt eſt autor Bartol. in l. Præcipimus §. eodem obſeruando. C. de appell. Non me fugit eſſe quamplures qui Bartolo refragentur. Cæterum. Bartoli opinionem magis probari, & vſu receptam fidē facit Iul. Clar. in praxi. §. fi. q. 36. & Gutierr. pract. qu. lib. 1. q. 6. nu. 7. haud ſcio an rectè: nam ſi iuris regulas ſpectamus, magis videt illi iudici deferendum qui priùs de cauſa cognoſcere cœpit ex l. 1. & 2. ff. De quibus rebus ad eundem iudicem eatur, & quæ nos attulimus lib. 2. Rerum quotid. c. 9. Quoniam verò, vt principio diximus, cùm Principes ſeculares Rempublicam opprimunt, iuſtitiáq; peſſundant, poſſit Romanus Pontifex partes ſuas interponere, labentemque Rempublicā ſubleuare, & iniuriam paſſo opē ferre. Hinc fit, vt etſi Reges poſſint ius dicere in propria cauſa inter ſubditos ſuos ex ſententia gloſ. in c. Bellis Clarius 23. q. 4. & Bart. in l. 1. C. Ne quis in ſua cauſa ius ſibi dicat. Attamen ſi
37 Rex iniuſtè ius dicat, poteſt adiri Papa qui per denuntiatione Euangelicam à Rege iniquè ſtatuta reſcindat. vt qui Chriſti vices gerat in terris, qui Chriſtus Rex eſt Regum, & dominus dominantium, veluti non obſcurè hæc concluſio probatur in c. Nouit, de iud. & in c. 1. de probat. & illic animaduertit. Siculus, atque item Steph. Auph. de poteſta. Eccleſ. quæſt. 40. & Corſetus, de poteſtate Regia, quæſt. 22.

SVMMARIVM.

§. II. Differentia nona.

1 *Mixti fori eſt, cauſa violentiæ aut iniuriæ quæ Eccleſiæ vel Eccleſiaſticæ fit perſonæ à laico.*
2 *Clericus ſpoliatus à laico, ſi ſpoliatus fuerit de re Eccleſiaſtica, iudex Eccleſiaſticus poteſt cognoſcere de ſpolio; ſed ſi de re ſui patrimonij, Clericus tenetur ſequi forum rei.*
3 *In cauſa vſurarum vterque iudex competens eſt contra laicos.*
4 *Vterque iudex competens eſt contra laicum excōmunicatum qui intra legitima tempora excommunicationis, contempſerit habere abſolutionem.*
5 *Iudex Eccleſiaſticus poteſt procedere contra eum qui per annum in excommunicatione occalluerit tanquam ſuſpectum de hæreſi.*
6 *Sacrilegium à laico commiſſum, mixti fori eſt.*
7 *Simoniæ crimen vtriuſque fori eſt commune.*
8 *Sortilegij crimen mixti fori eſt.*
9 *Strigias certum eſt ſortilegas eſſe, & ab vtroque iure puniuntur.*
10 *Blaſphemia crimen mixti fori eſt.*
11 *Crimen illorum qui duas ſimul duxerint vxores, mixti fori eſt.*
12 *Decimæ exactio, quā conſtat laicum Eccleſiæ debere ab vtroque iudice fieri poterit.*
13 *Teſtamenti executio quod laicus fecit, tam iudici Eccleſiaſtico quàm ſeculari communis eſt.*
14 *Periurij crimen ad vtrumque forum ſpectat.*
15 *Reus condemnatus à competenti iudice, in ciuile prorſus eſt iterum ab altero iudice condemnari.*
16 *Iudex Eccleſiaſticus in his caſibus qui mixti fori ſunt non poteſt comprehēdere laicum, & in carcerem detrudere ſua propria auctoritate, ſed id per auxilium brachij ſecularis facere debet.*
17 *In crimine mixti fori iudex qui primò de cauſa cognoſcit præferendus eſt.*
18 *Laicus qui contra ius ac leges Eccleſiaſticum iudicem adit, qua pœna puniri debeat.*

De poteſtate ſeu cauſis mixti fori.

§. SECVNDVS.

CVM Eccleſiaſtica iuriſdictio nullo alio quidem iure Eccleſiæ cōpetat quàm ratione animæ, & Religionis titulo: ſecularis autem iuriſdictio competat ſecularibus Principibus ratione perſonarum temporaliūque rerum cauſa. Corporis autem, & animæ tā magna ſit coniunctio, & neceſſitudo quanto alia maior haud contingere poteſt: inde fit, vt multi ſint caſus in quibus vtrique iudici, tam Eccleſiaſtico, quàm ſeculari, promiſcua ſit in laicos cognitio, ſicuti multis verbis explicant ſcribentes, cùm aliàs, tùm in c. Cum ſit generale, de foro competenti: ex quorum fontibus, quatenus ſatis eſſe videbitur, ad hunc locum irrigandum, breuiter deriuabimus.

1 Et primum mixti fori eſt, cauſa violentiæ aut iniuriæ, quæ Eccleſiæ vel Eccleſiaſticæ fiat perſonæ à laico: nam ratione perſonæ ſecularis iudex competēs eſt, Eccleſiaſticus autem, ratione ſacrilegij. Poterit itaque is iudex quem actor primum adiecit de ea re ius dicere, text. in c. Cum ſit generale, de foro. comp. & inibi Abb. & Fel. Marianuſq; Soc.
2 gloſſ. & Claſſici in cap. Cùm dilectus, de eo quod metus cauſa: quibus conſonant etiam Regia ſtatuta in l. 17. tit. 6. par. 1. Quod autē de Clerico diximus, tùm demùm verum erit, quando eſt ſpoliatus à laico de re Eccleſiæ; nā ſi de re ſui patrimonij fuerit ſpoliatus, ſequi debet forum rei, ſi quidem clerici quod attinet ad res ſui patrimonij, non vtuntur priuilegijs Eccleſiæ, niſi tantummodò in caſibus à iure

Digitized by Google

iure expreſſis, vt latiùs reſoluit Couarru. libr.
1. variar. reſol. c. 4. n. 2. & Gutierr. Canon. q.
lib. 1. c. 34. n. 3. Proinde non repetam, ne lon-
gum faciam, & excedam mei ſtyli modũ, qui
3 breuis eſſe laboro. Sic quoq; de cauſa vſu-
rarum vterque iudex competens eſt contra
laicos, ſecundum magis nunc receptam ſen-
tentiam, vt intelligere poteris ex Iulio Claro
in praxi. §. Vſura. n. 8. ex Octauiano, dec. 173.
ex Menoch. de arbitr. caſu 398. & demùm ex
4 Guttier. Canon. q. c. 18. lib. 2. n. 13. Non ali-
ter etiam vterque iudex vlciſci poterit laicũ
qui intra legitima tempora excommunica-
tionis cõtempſerit habere abſolutionem, ſi-
cuti latiùs ediſſerit ipſemet Guttierr. ſupra-
dicto vol. lib. 1. c. 12. Pœnas autem ſtatutas
eo caſu Regio iure habes in l. 1. tit. 5. lib. 8. Re
5 cop. Illud tamen non obliuiſcaris velim, cõ-
tra eum qui per annum in excommunicatio
ne occaluerit, tanquam ſuſpectum de hæreſi
procedi ab Eccleſiaſtico iudice poſſe, vt con-
ſtat ex cap. Rurſus, & cap. Quicũque, 11. qu.
3. & in c. Cùm pœnæ, de ætate, & qualitate:
& nouiſſimè ex Concilio Tridentino, ſeſſ. 25.
c. 3. tradit Grilland. in tract. de hæreſi, q. 7. &
6 Symanc. Cathol. inſti. tit. 27. nu. 4. Sacrilegij
item crimen à laico commiſſum mixti fori
eſſe tradit gloſſa in c. Cùm ſit gener. de foro
comp. cui illic cæteri Claſſici aſſentiuntur, &
probatur in c. Expoſita, de arbit. & inibi an-
7 notat Panor. Apparet igitur, & Simoniæ cri-
men vtriuſq; fori eſſe commune: nam Simo-
niam ad ſacrilegij crimen reſpicere liquet ex l.
Locum C. de Relig. & ſump. fun. atq; ex l. 1.
C. de ſepulchr. viol. necnon ex c. Abol. de ſe-
pult. atque ex l. 1. tit. 13. p. 1. Reſpicit etiam
Simoniæ admiſſum ad crimẽ ambitus, ſecũ-
dum Paridem, de ſyndi. §. Teſtes, c. 2. n. 2. Tã-
8 tundemq; de ſortilegio pronunciãdum eſſe,
id eſt, mixti fori eſſe, plerisque placuit, autore
Paul. Grilland. de ſortil. q. 11. & Auend. in c.
Prætor. 1. p. c. 22. Auill. in eod. vol. c. 53. verb.
Caſtigenlos, Petr. Greg. de ſyntagmate iuris,
3. p. lib. 33. niſi modo ſortilegium cum hære-
ſi ſit coniunctũ: nam tunc ſpecialiter ad Ec-
cleſiaſticum pertinebit iudicem, iuxta text.
in c. Accuſ. §. Sanè, de hæreticis, & in l. 4. tit.
31. p. 7. tradit Iulius Clar. in praxi, § Hæreſis
9 In eadem ergo cauſa erunt, & ſtrigiæ; ſortile-
gas enim eas eſſe certum eſt, vt tradit Symã-
cas Cathol. inſtit. tit. 37. & Petrus Cynedus
in Collectaneis ad decret. c. 21. Similiter, &
in crimine blaſphemiæ vterque iudex com-
10 petens erit aduerſus laicos, niſi blaſphemia
hæreſim ſapiat, vt placuit Felin. in d. c. Cùm
ſit generale, de foro compet. n. 11. & Maran-
tha in ſpecul. 4. p. diſtinct. 11. n. 10. Auend. in
in c. Corrector. c. 1. nu. 33. p. 2. Bouadilla. in
polit. lib. 2. c. 17. n. 77. Mixti quoque fori eſt
11 crimen illorum qui duas ſimul duxerint vxo-
res, vt eſt videre apud Roxas, de hæreticis, 1.
p. n. 540. & Ioa. Gutierrez pract. quæſt. lib. 2.
quæſt. 8. Decimæ quoque exactio, quam con-
ſtat laicum Eccleſiæ debere, ab vtroque iudi-
12 ce poterit, iuxta ea quæ affert Couarr. pract.
quæſt. cap. 35. n. 2. & Gutier. Canon. quæ. lib.
1. c. 34. n. 49. Conductoris autem, qui à cle-
rico decimas conduxit, alia cauſa eſt, & ideò
aliud erit ſtatuendum, id eſt, apud ſeculare
forum ſolummodò eſſe conueniendum, vt di
13 cemus §. ſequenti. Illud quoque conſtat, exe-
cutionem teſtamenti quod laicus fecit tam
iudici Eccleſiaſtico quàm ſeculari communẽ
eſſe, vt copiosè oſtendit Couarr. in c. Relatũ,
de teſtam. & Gutier. pract. quæſt. lib. 1. q. 45.
Salazar de vſu, & conſuet. c. 8. Quod ita erit
dicendum quando cauſa eſt pia; nam ſi me-
rè profana foret, & inter laicos quæſtio verte-
retur ad ſecularem iudicem, prorſus cognitio
ſpectaret, vt rectè animaduertit Bouad. in po
lit. lib. 2. c. 17. nu. 112. Per iuris item crimen
14 ad vtrumque forum ſpectare ſcribit Abb. in
c. Cùm ſit generale, de foro comp. n. 21. cui
illic conſentit Fel. n. 7. Illud verò notandum
eſt quod magno conſenſu à noſtris traditur:
Si reus fuerit condemnatus ab altero iudice
in ijs criminibus qui mixti ſunt fori, non ta-
men legitimis pœnis, poſſe iterum ab altero
iudice puniri: huius opinionis fuere autores
Bal. in l. Placet. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Pan.
in c. Tuæ, de procu. & deniq; teſtatur comm.
Alc. in c. 1. de offic. ord. n. 18. & Couar. varia.
reſol. lib. 2. c. 10. n. 6. & Bouad. in Polit. lib. 2.
15 c. 17. n. 54. Quorum ego opinionem difficile
facto eſt, vt probandam putem, quoniam vi-
deo aduerſari illis oppido text. in c. fin. de ex-
cept. in 6. quo definitum extat, ſententiã latã
in foro Eccleſiaſtico parere exceptionẽ rei iu-
dicatæ in foro ſeculari, & è contra. Cum ergo
reus à competenti fuerit iudice punitus, inci
uile prorſus eſt iterum ab altero iudice puni-
ri: cum de his criminibus, de quibus quis eſt
ſemel condemnatus, non debeat amplius ac-
cuſari, vt habetur in c. De his, de accuſ. Neq;
nos primum hanc inueximus opinionem; nã
ante nos hoc idem placuit Hoſtiẽ. Io. Andr.
& Bald. Barbatiæque in c. 1. de offic. ordin. &
& Guttierr. Canon. quæſt. lib. 1. c. 12. Quin
hanc opinionem communem eſſe Legiſtarũ
(vt vulgari verbo vtar) apparet ex Boer. dec.
269. Neque nobis negotium faceſſit deciſio
text. in c. Felicis. §. Per hòc, de pœnis, in 6. nã
loquitur in caſu ſpeciali, & ideò ad cõſequẽ-
tiam non eſt trahendus, vt illic placet gloſſæ,
& rectè. Illud tamen non abſurdè dici po-
teſt, priorem opinionem locum habere poſſe
quan-

Digitized by Google

quando delinquẽs procuraſſet vt coram illo iudice accuſaretur, intelligens apud illum ſecum mitius actum iri, quia hæc fraus illi prodeſſe non debet, ſi legitimè punitus non fuerit, vt tradit Cæpola cautela 19. & Boer. d. deciſ. 269. qui omninò eſt videndus; nam graphice loquitur, & ſuperiores autores illius nõ meminere. Sed, & illud non erit obliuiſcendum, etiam in ijs caſibus qui mixti ſunt fori
16 non poſſe Eccleſiaſticum iudicem cõprehendere laicum, & in carcerem detrudere, illiusve bona diſtrahere ſua propria autoritate, ſed id per auxilium brachij ſecularis facere debere, vt eſt definitum in l. 14. & 15. titul. 1. lib. 4. Recop. Ne putet autem quiſpiam noſtrates Reges hanc ſibi nullo iure arrogaſſe prærogatiuam, ſciat id, & iure quoque communi ſiue Pontificio receptum communiter eſſe, vt liquet ex Felin. in c. Cùm ſit generale, de for. compet. ex Boerio deciſ. 264. ex Palacio Rub. in c. per veſtras. §. Sed eſt pulchrum Auill. in c. Correctorum, c. 2. n. 12. qui illarũ Regiarum legum argumentum copioſè proſequuntur, proni miſſum facio, ne rem actã
17 agere videamur. Atq; nec minus illud meminiſſe debemus, quando crimen eſt mixti fori, eum iudicem, qui primò de cauſa cognouit, præferendum eſſe, gloſ. in c. Nos, de purgat. Canonica, Auill. in c. Prætorum, cap. 20. verb. Vſurpar, Bouadill. in Polit. lib. 2. c. 17. nu. 163. quanquam in re dubia (quid enim dubitem vera fateri) pro Eccleſiaſtico iudice ferendus erit calculus, vt ſcriptum reliquit Iaſon in l. 2. ff. de re iudic. Quanquam illud, & rectè nos monent ſuperiores autores, vt potiùs velimus adire ſecularem iudicem quam Eccleſiaſticum, quia videlicet Eccleſiaſtica iudicia ſoleant longiſſima habere diuerticula, & fines ſortiri difficiles, vt vſu docente ſæ-
18 pè ſæpius comperies. Quas verò pœnas dare debeat laicus qui contra ius ac leges Eccleſiaſticum adeat iudicem, cernere eſt in l. 2. & 3. tit 8. lib. 1. Recop. & in l. 11. titul. 1. lib. 4. eiuſdem voluminis. Scias tamen, eas ceſſare, quando cauſa eſt mixti fori, quia, vt ex ſuperioribus ſatis es edoctus, tum ſecularis iudex rectè aditur: ergo ex eo quod iure fit, pœna timeri nõ debet: & ita tradũt præter Claſſicos ibidem Anton. Gomez in d. l. 55. Tauri, & Guttierr. pract. quæſt. lib. 1. q. 45. Bouadil. quoque in Politic. lib. 2. c. 17. nu. 103. Illud quoque memineris, licèt Clericus imprudẽter agat, & malè teſtimonium ferendo apud iudicem ſecularem ſine ſui iudicis copia, & facultate, vt in c. 1. de iuram. calum. tamen ſi ſponte ſua teſtimonium tulerit in cauſa ciuili validum erit, ſecundum Guidonem. deciſione. 65.

SVMMARIVM.

§. III.

1 *Cauſæ omnes quæ non ſunt Eccleſiaſticæ neque mixti fori. ad forum ſeculare attinent.*
2 *Res Eccleſiæ, vel Clerici, veniens ſine violentia ad laicum, cauſa tractanda eſt apud iudicem ſecularem.*
3 *Laicus conducens fructus beneficij Eccleſiaſtici, non eſt conueniendus pro mercede apud iudicem Eccleſiaſticum, ſed apud ſecularem.*
4 *Iudex Eccleſiaſticus non poteſt cognoſcere de crimine adulterij quando agitur apud perſonas ſeculares.*
5 *Iudex Eccleſiaſticus an poſſit in laicos publicè cõcubinarios animaduertere.*
6 *Iudex Eccleſiaſticus non debet ius dicere in laicos, niſi cauſa fuerit Eccleſiaſtica aut ſpiritualis.*
7 *Epiſcopus aut eius viſitatores poſſunt recognoſcere horrea publica quando ſecularium Magiſtratuum magna eſſet deſidia ac ſocordia in illorum adminiſtratione.*
8 *Eccleſia in integrum reſtitutionem petente aduerſus contractum quem cum laico percuſſit, an poſſit iudicem Eccleſiaſticum adiri.*

De poteſtate ſeculari cum Eccleſiaſtica nihil habente commune.

§. TERTIVS.

SVperioribus oſtendimus quę cauſæ eſſent Eccleſiaſticæ, & quæ vtrique foro communes: ſupereſt vt diſpiciamus quæ cauſæ ſint merè ſeculares, quæque duntaxat ad forum attineant ſeculare. Id autem ſi anteà dicta tenuerimus, nõ difficile erit cognoſcere: nam ſi intellexerimus quæ cauſæ ſint merè Eccleſiaſticæ, & quę mixti fori, ſimul intelligemus quæ ſint prorſus ſeculares ex ſufficiente partium enumeratione, vulgò dici ſolet. Et in ſimili ſpecie docet Iuriſconſultus in l. 1. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris: & vt apertius dicam, omnes cauſæ quæ non ſunt merè Ec-
1 cleſiaſticæ, neq; mixti fori; eas omnes dicendum eſt ad forum ſecularem attinere, veluti tradunt Abb. & Fel. in d. c. Cum ſit generale, de foro compet. ſub finem. Ex quo quidem multa poſſemus inferre ad iuriſdictionis ſecularis amplificationem; ſed noſtri conſilij non eſt omnia perſequi, ſed maximè neceſſariã.
2 Et primò infertur, ſi res Eccleſiæ vel Clerici ſine violentia ad laicum deuenerit, tractandam cauſam eſſe apud iudicem ſecularem, cũ

Digitized by Google

aƈtor ſecundum iuris regulas forum rei ſequi teneatur; id quod placere video Innoc. Abb. & Fel. in d. c. Cùm ſit generale, de for. comp. & probatur in c. Si Clericus laicum, eod. tit. de for. compet. & illic tradit Felin. tradit, & Auend, licèt nutans in c. Correct. 1. p. c. 4. n. 41. Eſtque hæc ſententia rerum vtilitati maximè conſonanea; nã ſi aliud admitteremus, foret vt Eccleſiaſtica iuriſdiƈtio, ac ſeculares omninò confunderentur: quod à tota iuris ratione abhorrens eſſe, & nemo eſt qui ignoret, & animaduertit Bart. in l. Titia. ff. Solut. matrim. & Abb. in diƈt. c. Cùm ſit generale. n. 18. His autem par eſt vt dicamus, ſi laicus
3 conduxerit fruƈtibus beneficij Eccleſiaſtici, non eſſe conueniẽdum pro mercede apud iudicem Eccleſiaſticum, ſed apud ſecularem, vt eſt autor Couarr. praƈt. quæſt. c. 34. n. 49. Sic etiam dicemus Eccleſiaſticum iudicem non
4 poſſe cognoſcere de crimine adulterij quando agitur apud perſonas ſeculares, ſicuti (vt paucos ex multis referam) placuit Innoc. in c. Tuæ, de procur. Ioan. Andr. in c. fin. de foro compet. Alciato in c. 1. de offic. ordi. n. 1. Et hoc veriùs eſt, licet alij aliud velint apud Couarr. in 4. Decret. 2. par. cap. 7. §. 7. in fin. nam tex. in c. Intelleximus, de adulterijs; cuius vtuntur argumento, loquitur, quando agitur ciuiliter, de diuortio coniugum. Cæterum, ſi de criminis pœna agatur, non putauerim Eccleſiaſticum iudicem poſſe de ea re ius dicere in laicos, cùm ſit cauſa merè tem-
5 poralis, non Eccleſiaſtica. Minus etiam audiendi ſunt qui putant poſſe Eccleſiaſticum iudicem animaduertere in laicos publicè cõcubinarios, quos, qui ſint, refert Bouad. in Polit. lib. 2. c. 17. nu. 53. Contraria enim opinio verior eſt, vtque magis recepta, vt perhibet Auillel. in cap. Prætorum, c. 47. verb. Clerigo: quod ſi qua ſunt decreta iuris Pontificij quæ innuant ad forum Eccleſiaſticum pertinere, accipienda ſunt quando ſeculares iudices nimis negligentes fuerint in eo deliƈto puniendo, & ita conniueant, vt ſcandalum emergat in Rempublicam ex ſententia Felini in c. Cùm ſit generale, de for. comp. & Alciat. in c. 1. de offic. ordin. Et denique (ne ſingulia referendo illadem interam) idem probãdum puto de aleatoribus, tabernarijsque, & reliquis opificibus laicis qui minus ſyncerè ſuam exercent mercimonia: Dico enim, hos ſolummodò puniendos eſſe à iudice ſeculari, non ab Eccleſiaſtico, viderint qui aliud
6 ſentiunt, mea ſic eſt ratio. Atque ſic animo induco ego, vt nunquam credam poſſe Eccleſiaſticum iudicem ius dicere in laicos, niſi quando cauſa fuerit Eccleſiaſtica, aut ſpiritualis, aut tanta fuerit in Principibus ſecularibus ſocordia, vt Chriſtiana labaſcat Religio, vt primo diximus paragrapho; alioqui foret, vt Eccleſiaſtica, & ſecularis iuriſdiƈtio confunderentur, quas tamen iure diuino, & humano conſtat eſſe ſeparatas, & ſeiunƈtas. Quibus cõſequẽs eſt, vt dicamus quod ſcriptum eſt à Ioa. Gutier. viro alioqui ſatis doƈto, & perito loco ſuperiori poſſe Epiſcopum recognoſcere, ſeu (vt ipſe loquitur) viſitare horrea publica (quæ vulgò Alhondigas appellantur) locum tantummodò habere quando ſecularium Magiſtratũ magna eſſet deſidia ac ſocordia in illorum adminiſtratione. Atque inſuper horrea ipſa alicuius defunƈti voluntate in vſus pios eſſent inſtituta, alioqui non video cur debeat Eccleſiaſticus iudex in alienam meſſem falcem immittere. Quandoquidem, & de ſodalitatibus laicorum non poſſe eum ius dicere multorum teſtimonio ſuperius comprobauimus, & ipſe quoque Io. Guttierrez non inficiatur. Cùm autem ſuperiora animo compleƈtor, haud facilè dixe-
8 rim an probandum putem opinionem illorum qui aiunt Eccleſia in integrum reſtitutionem petente aduerſus contraƈtum quem 7
cum laico percuſſit poſſe iudicem Eccleſiaſticum adiri: cuius opinionis autor eſt Innoc. in cap. Cùm ſit generale, de foro comp. Innocentio autem adeſt Abb. in c. 1. de in integr. reſtit. Adſunt, & alij plures apud Marant. in ſpec. 6. p. nu. 101. Etenim cum reus ſit perſona ſecularis, & cauſa ſit de rebus tẽporalibus, (vt ſic dicam) non video cur aƈtor ſequi non debeat forũ rei, vt cunƈta iura proclamant. Et ita à communi opinione diſſentit Couarr. lib. 1. variar. reſolut. cap. 4. nu. 2, & Caldas in l. Si curatorem, verb. Implorandum, num. 32.

SVMMARIVM.

§. IIII.

1 *Iudex laicus poteſt Clericum deprehenſum in crimine, vel paratum ad delinquendum, comprehendere, in carceremque detrudere.*

2 *Perſona priuata an poſſit ſuum debitorem (ſiue is fuerit laicus, ſiue Clericus) deprehendere, & ſuo iudici ſiſtere, ſi non adſit copia iudicis, & debitor ſit ſuſpeƈtus de fuga.*

3 *Iudex ſecularis poteſt auferre abſque metu excommunicationis arma Clerico quæ noƈtu portet hora prohibita.*

4 *Iudex laicus poteſt cognoſcere de Clericis exautoratis vel degradatis.*

5 *Iudex laicus poteſt cognoſcere in Clericos ſeu Sacerdotes aſſaſſinos.*

6 *Aſſaſſinus ipſo iure ſine reali degradatione priuatur*

tur ordine, honore, officio, & beneficio.

7 *Clerici an teneantur de contributionibus quæ fieri ſolent in populis, & an ad id per ſeculares iudices compelli poſſint.*

9 *Clerici tenentur ad contributiones quæ ſunt in populis pertinentes pluribus vt ſingulis, n. 8.*

10 *Clerici an teneantur ad contributiones pertinentes pluribus vt vniuerſis latè, & pro parte affirmatiua. nu. 11.*

12 *Clerici ad has contributiones non ſunt compellendi per iudices ſeculares.*

13 *Contributio quæ ſit in macello carnario, aut piſcario, tabernave vinaria (quæ ſiſa vocatur) nihil aduerſus immunitatem Eccleſiam agitur cùm Clerici ſua ſponte annonam emant.*

14 *Iudex ſecularis ius poteſt dicere de animalibus Clericorum alienos agros depaſcentibus.*

15 *Iudex ſecularis poterit perdicem Clerici aucupem in aucupatione deprehenſam auferre, vt det pœnas legibus Regijs ſtatutas.*

16 *Iudex ſecularis poterit obuiam ire clericis qui ſeculari iuriſdictioni vim inferunt.*

17 *Iudex laicus poterit in magna frumenti penuria in Clericorum intrare horrea triticum quod illis ſuperſit auferre.*

18 *Iudex ſecularis poterit Clericum detractantem reddere depoſitum quod ab ipſo acceperat ad reſtituendum cogere, non coertione perſonæ, ſed rerū diſtractione.*

19 *Clericus qui tanquam adminiſtrator bona Principis gerenda ſuſceperit, ab ipſo Principe ſponte ſua nominatus, conueniendus eſt apud iudicem Eccleſiaſticum ad reddendam rationem.*

20 *Iudex laicus poteſt exigere vectigal à Clerico qui accepit prædium aut merces à laico in fraudem Regij vectigalis.*

21 *Iudex laicus poteſt petere vectigalia Clerico qui vacat mercaturæ, etſi perſona eius capi non valeat pro vectigali exigendo ab illius tamen bonis præſertim quæ mercimonarij cauſa habet, poteſt exigere.*

22 *Clericus poſſidens poſſeſſiones aliquas iure prædonis id eſt, titulo nullo, poterit conueniri à iudice laico, vt ſoluat redditus quos debet ratione prædiorum, & ſi non ſoluerit, diſtrahere.*

23 *Iudex laicus poteſt condemnare Clericum apud ſe litigantem acceſſionis iure.*

24 *Iudices ſupremi per querellam abditi cognoſcere poſſunt inter Clericos de cauſis apud Eccleſiaſticos iudices pendentibus.*

25 *Cauſa feudalis ad dominum feudi attinet, etiam contra Clericum vaſſallum.*

26 *Supremi ſeruatores Hiſpaniæ ius dicere ſolent de cauſa Regij iuris patronatus etiā inter Clericos.*

27 *Clericus reconueniri poteſt a laico apud iudicem ſecularem.*

28 *Clericus ab appellatione compromiſſi tenetur reſponderi apud iudicem laicum.*

29 *Laici, omnes iudices, & Chriſti fideles iuriſdictionem Eccleſiaſticam ſummo honore venerentur.*

De poteſtate ſeculari extraordinaria in Eccleſiaſticas perſonas.

§. QVARTVS.

QVanquam, vt ſuperioribus oſtendimus, Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ diuino iure nedum humano liberæ ſint à ſeculari poteſtate, incidunt tamē ſæpè cauſæ quibus permiſſum eſt laicis iudicibus de illius ius dicere, non ordinario quidem iure, ſed extraordinario; ſicut, & aliàs conceſſum eſt aliquando incompetenti iudici in extraneū ius dicere vrgentibus cauſis; quod, quid, qualeque ſit, exemplis oſtendamus oportet.

1 Et primum, poteſt iudex laicus Clericum deprehenſum in crimine, vel paratum ad delinquendum (vulgo dicitur, infraganti) comprehendere, in carceremque detrudere, quādo crimen eſt graue: & id genus, vt de fuga timeatur, dummodo intra 20. horas, aut certè intra 24. illum ad ſuum iudicem remittat. Huius opinionis fuit gloſſ. in c. Cùm non ab homine, de iudicijs, verb. Deprehenſus: cui præter Claſſicos ibidem conſentit Io. Garſia, de nobilit. gloſ. 9. nu. 3. Et Marantha in ſpec. 4. p. diſtinct. 11. nu. 4. & Bern. Lauren. in tractat. quem inſcripſit: quibus caſibus iudex ſecularis cognoſcat de perſonis, & rebus Cleri-
2 corum, nu. 19. Miretur hoc qui neſciat poſſe priuatam perſonam debitorem ſuum (ſiue is fuerit laicus, ſiue clericus) deprehendere, & ſuo iudici ſiſtere, ſi non adſit copia iudicis, & debitor ſit ſuſpectus de fuga, vt eſt autor Bart. in l. Si quis in ſeruitute. ff. de furtis, cui aſtipulantur Abbas, & Felin. atque Alciat. in d. c. Cùm non ab homine, nu. 38. Cacialup.
3 de debitore fugitiuo, quæſt. 5. n. 18. Quibus conueniens eſt, dicere, poſſe iudicem ſecularem auferre abſque metu excommunicationis arma Clerico quæ noctu portet hora prohibita, ſecundum Auphterium, de poteſtate ſeculari, reg. 1. n. 22. & Guilelm. Benedict. in cap. Rainucius, verb. Vxor. 2. num. 144. Eſtque id Regio iure ſtabilitum in leg. 8. tit. 9. p. 7. & in l. 9. tit. 3. lib. 1. Recopi. quarum ſenſū apprimè explanant Couarr. lib. 2. variar. c. fi. ad fin. & in c. 33. pract. quæſt. Duennas regu.
4 99. Auend. in dictionar. verb. Armadura. Illud quoque neminem præterit, in Clericos exautoratos ſeu (vt vulgo loquuntur) degradatos plenam ſecularem iudicem habere poteſtatem, iuxta cap. Degradatio, de pœnis, in 6. & quæ abundè traduntur ab ſcriptoribus in c. Cùm non ab homine, de iudicijs. Quin

in Clericos ſeu Sacerdotes Aſſaſſinos (idem
de Religioſis dictum puta) etiam ſine degra-
datione actuali ſeu Reali plena animaduer-
5 tendi data eſt à iure laico iudici poteſtas, ſe-
cundum Anchar. conſ. 128. & Cæpolam cõſ.
11. teſtatur communem Remigius de Gon-
ni, de immunitate Eccleſiarum fallentia 15.
nu. 10. & Iulius Clar. in praxi. §. fi. q. 36. alij-
que apud Couarr. variar. reſol. lib. 2. c. fi. nu.
9. & apud Guttiert. pract. quæſt. lib. 3. q. 7. n.
6 23. Huius rei illa eſt ratio, quia Aſſaſſinus ip-
ſo iure ſine Reali degradatione priuatur or-
dine, honore, officio, & beneficio, vt licet in-
telligere ex cap. 1. de homicidio, in 6. Quis
autem dicatur Aſſaſſinus, dicemus inferius
7 different. 117. De contributionibus quæ fieri
ſolent in populis an Clerici teneantur, & an
ad id per ſeculares iudices compelli poſſint,
grandis eſt inter ſcriptores cõtrouerſia, alijs
aliud affirmantibus: quam, vt veteres omitta
mus, agitant ex noſtratibus Didacus Perez
in l. 1. tit. 3. lib. 3. ordin. Auilleſ. in c. Prætorũ,
c. 23. verb. Orden, Auend. de exequend. man-
dat. 2. p. c. 14 Mexia de taxat. panis, concluſ.
5. Guttierrez practic. quæſt. lib. 1. q. 3. Azeb.
in l. 11. tit. 3. lib. 1. Recopil. Sahagum in cap.
Decernimus de iudicijs. §. 1. nu. 25. Gironda
de Gabellis in prælud. n. 29. qui alios multos
autores, & iuris communis, & Regij allegãt,
adeo difficiles omnes in ea re, & perplexos, vt
caſpias portas eſſe memorat Coſmographi.
Mihi vero, vt dicam quod ſentio (fortaſſis
enim, vt planius, aut certè breuius rem expo-
nemus) diuerſa videtur eſſe cauſa earum cõ-
tributionum quæ fiunt pro vtilitate rerũ par
ticularium, quæ ſunt communia pluribus, vt
ſingulis, putà, collationis quæ fit ad ſatisfa-
ciendum mercedem cuſtodium vinearũ aut
gregium. Et diuerſa cauſa earum contribu-
tionum quæ fiunt pro rebus quæ ſunt com-
munia pluribus, vt vniuerſis, finge collectio-
nis quæ fit pro reparatione fontium, pontiũ,
8 itinerum, aut murorum. Etenim quod atti-
net ad contributionem quæ fit pro rebus per-
tinentibus pluribus, vt ſingulis, ſine dubita-
tione exiſtimo Clericos teneri, quia id onus
non perſonas Clericorum reſpiciat, ſed ipſo-
rum bona; & ita placuit Baldo in Auth. Nul-
lus. C. de Epiſc. & Cleric. & Cæpolæ de ſerui-
tio ruſtico, præd. c. 3. n. 48. & alijs quampluri
bus, quos refert Tiraq. de retract. ligna. §. 32.
gloſſa 1. n. 80. quibus reſtipulatur ex noſtra-
tibus Gregor. in l. 51. tit. 6. p. 1. verb. Por ra-
zon: qui vtique autores tradunt eo caſu poſ-
ſe Clericos ad contributionem compelli per
iudices ſeculares, non coactione perſonarum
ſed diſtractione rerum: quæ ſententia proba-
tur apertiſſimè in l. 12. tit. 3. lib. 1. Recopil. &
illic annotat Azebedo. Hæc de contributio-
ne quæ fit ad res quæ ſunt communes pluri-
9 bus, vt ſingulis. Quod verò attinet ad con-
tributionem earum rerum quæ communes
ſunt pluribus, vt vniuerſis, putà pro refectio-
ne põtium, fontium, aut murorum, duæ ſunt
opiniones, ambæ communes, & ambæ ſibi in
viam contrariæ, nam ad has contributiones
Clericos teneri deficiẽtibus vniuerſitatis red-
ditibus communem teſtatur opinionem Ca
noniſtarum ac Legiſtarum, vt illius verbis
vtar, Ripa reſponſo 68. & Villalob. in ærario,
lit. C. nu. 3. & Azebedo in l. 11. tit. 3. lib. 1. Re
cop. affirmantes legem ad inſtructionem, C.
de Epiſcopis, & Clericis abrogatis non eſſe
10 per iura Pontificia. Cæterùm, Clericos ab
huiuſmodi contributionibus liberos eſſe cõ-
munem affirmãt Iaſon, & Alciat. in l. Placet
C. de ſacroſ. Eccl. & Sahagum in c. Decerni-
mus, nu. 27. de iudic. dicentes legem illam ad
inſtructionem correctam eſſe, per cap. Non
minus, & cap. Aduerſus, de immunit. Eccleſ.
ſed autores mitto: ſi enim quotquot ſunt
vtriuſque partis recitare vellem, papirus me
vtique deficeret, aut tempus; melius ergo erit
vt noſtram ſentẽtiam in medium afferamus.
11 Ego igitur priorem opinionẽ aduerſus Cle-
ricos veriorem eſſe arbitror, quoniam ea ex-
preſſim eſt recepta noſtrati regio iure in leg.
vndecima, tit. 3. lib. 1. Recop. atque quando
eſt dubium aliquod de iure Pontificio, id au-
tem extat definitum Regio iure ſtandum eſt
Regiæ deciſioni, ſicuti placuit Palac. Rub. in
introductione rubr. de donat. inter, & alios,
quos nos allegauimus ſuperius differẽtia 5.
§. 2. Ex quo, & illud dicendum puto, non eſſe
eo caſo Clericos per iudicem ſecularem ad id
12 compellẽdos, ſed per Eccleſiaſticum iudicẽ:
nam etſi id quoque iure communi ſatis am-
biguum ſit, vt excitatis liquet autoribus, at-
tamen id expreſſim extat definitum in l. 54.
tit. 6. p. 1. Standum ergo illi erit legi, ſecundũ
ſuperiorem concluſionem, per quam ex iure
Regio hanc quæſtionem definiendam dixi-
mus; quanquam illud rectè defendi poſſe ar-
bitror, nihil aduerſus immunitatem Eccleſia
ſticam agi, quando huiuſmodi contributio
13 fit in macello carnario aut piſcario, taberna-
ve vinaria (quæ contributio populariter, Siſa,
vocatur) nam cum clerici ſponte ſua annonã
emant, nihil de laicis conqueri poſſunt, qui
quod ſuum eſt ſibique debitum ab ſpõte ſol-
uentibus recipiũt, id quod etiã placuit Azeb.
in d. l. 11. nu. 7. non deſunt tamen qui recla-
ment, ſed minus audiendi ſunt; nam Eccle-
ſiaſtici ſunt, ſuaſque partes quo iure quaque
iniuria tuentur.

Iuxta ſuperiora igitur ſatis cõſtat poſſe iu-
dicem

Digitized by Google

dicem ſecularẽ ius dicere de animalibus Clericorum alienos agros depaſcentibus, cogen-
14 tes eos, vt pœnas plebiſcitis ſtatutas ſoluant, aut noxæ dentur, ſicuti pluribus aſſeruit Gutierrez pract. quæſt. lib. 1. q. 4. Quin, & priuata perſona Clericorum pecora in alieno aberrantia recludere poterit, vt pœnas municipali ſtatuto definitas luant nam l. Quintus, & ſequens ff. ad legem Aquil. quæ hanc prohibent recluſionem, non habent locum quãdo ignoratur cuius ſint animalia autore Speculatore, tit. de actore, nu. 59. vt omittam vſu rerum populorumque ſtatutis eas abrogatas
15 eſſe, vt nemo eſt qui ignoret. Poterit etiam ſecularis iudex perdice Clerici aucupem, in aucupatione depreheñſam, auferre, vt det pœnas legibus Regijs ſtatutas; non tamen poterit Clericum ob eam rem punire, neq; domũ quidem illius penetrare, vt perdicem tollat, ſed per Eccleſiaſticum iudicem res ea peragenda erit, vt rectè admonet Bouadill. in Politica lib. 2. c. 18. nu. 119. Illud quoque placet ſi Clerici vim ſeculari iuriſdictioni inferant, eamq; perturbẽt, putà, eximẽdo reos de carceribus, vel de manibus apparitorũ poſſe ſecularẽ iudicem illis obuiam ire, non ſolùm
16 comprehendere eos, & ad ſuum iudicem remittendo, ſed etiam eorum proſcribẽdo bona, ex deciſ. text. in l. addictos, C. de Epiſcopali audientia, & illic Paulus de Caſtr. nu. 6. & Greg. Lop. in l. 57. tit. 6. par. 1. Guilel. Bened. in c. Rainuncius, in verb. Vxorem 2. n. 139. Io Garſia de nobilit. gloſſ. 9. n. 32. Sunt tamen (vt nihil eſt in iure ſine controuerſia) qui contrarium putent, in quibus ex Azebedo in l. 3. tit. 1. lib. 4. Recop. & Doctor Sahagum in c. Decernimus, de iudic. §. 1. nu. 39. qui alios eiuſdem ſententię aſſertores allegãt: verùm ego priori opinioni, quæ ſeculari meritò fauet iuriſdictioni, fauẽdum quoque puto. Neque dicendum eſt, laicos aduerſum immunitatem Eccleſiaſticam agere, iuriſdictionem ſuam defendẽtes, cùm defenſio omni ſit iure permiſſa, etiam aduerſus Clericos, vt eſt deciſum in c. 3. de ſentẽtia excommunic. Sed, & cum neceſſitatis tanta ſit vis ac poteſtas, vt leges figat atque refigat, vt habetur in reg. Non eſt de regulis iuris, in Decretalibus, & in c. 2. de obſeruat. ieiun. & aliàs paſ-
17 ſim, permittendũ erit iudicibus laicis in magna frumenti penuria in Clericorum intrare horrea, triticumque ac frumentum quod illis ſuperſit auferre, & ęgenis iuſto pretio erogare, & impartiri, vt ſcriptum eſt à Bartolo, & Platea in l. 1. C. vt nemini liceat in venditione ſpecierum ſe excuſare, lib. 10. Mexia de re frument. ſiue de taxa panis, concluſ. 1. nu. 60. Gutierr. pract. quæſt. lib. 1. q. 13. Sed quid multis? cum id expreſſim cautum ſit in l. 1. tit. 25. lib. 5. Recopil. Sed neque minus rectè agere dicemus ſecularem iudicem, qui Clericum detrectantem reddere depoſitum quod ab ipſo iudice acceperat ad reſtituendum cogat, non coertione perſonæ, ſed rerum diſtractione, vt tradunt Aufrer. de poteſtate ſeculari, reg. 1, nu. 21. & Couarr. pract. quæſt. c. 23. Iul. Clar. in praxi, §. fi. q. 36. & ante eos Bald. & Salicet. in l. Acceptum. C. de vſuris. Atque idem probandum etſi à iudice laico tutelam minoris conſanguinei acceperit, poſſe, ſcilicèt, cogi, finito officio, ab ipſo iudice laico rationem reddere, veluti ſcriptũ reliquit Guilelm. Bened. in c. Rainuncius, verb. Vxorem,
19 nu. 405. Non ita, ſi tanquam adminiſtrator bona Principis gerenda ſuſceperit, ab ipſo Principe ſpõte ſua nominatus, quia tũ apud iudicem Eccleſiaſticum ad reddẽdam rationem conueniendus erit, vt tradit Bertach. in tract. de Epiſcop. lib. 4. p. 1. n. 21. quia diuerſum eſt, iuris autoritate adminiſtrationẽ ſuſcipere, aut ab ſponte offerente gerere: æquè etiamſi Clericus acceperit prædiũ, aut merces à laico in fraudem Regij vectigalis poteſtas datur iudici laico prædiũ aut merces diſtrahendo exigere vectigal, ſecundùm Greg.
20 Lop. in l. 51. tit. 8. p. 1. verb. Por razon, & Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. Mexia in tract. de taxa panis, concl. 5. n. 42. quibus nõ parum ſuffragatur lex 59. tit. 5. p. 5. & lex 11. tit. 10. lib. 5. recop. & quæ affert Iaſ. in l. 1. C. Ne liceat potentioribus, & Antibol. de munerib. 3. p. §. 1. nu. 109. & §. 4. num. 69. Rectè igitur dicemus, ſi à Clerico debeatur vectigal nempè, quia vacat mercaturæ, etſi perſona eius capi non valeat à iudice ſeculari pro vectigali exigendo, ab illius tamen bonis, præſertim quæ mercimonij cauſa habeat, exigi
21 poſſe vectigal, ex ſententia Caſſanei in conſuetud. Burg. rubr. 11. tit. Deſcentes §. 1. n. 9. & Azeb. in l. 11. tit. 3. lib. 1. recop. necnon Gironda de gabellis. 7. p. nu. 30. Quin amplius dicendũ eſt, ſi poſſeſſiones quas Clericus habeat debeant redditus aliquos aut penſiones laico, poſſe ſecularem iudicẽ diſtrahere prædium vectigale pro ſolutione penſionis, ſi credimus Baldo in auth. Sed, & periculum. C. ſi ne cenſu vel reliquis, cui ſe ſubſcripſit Greg. Lop. in l. 51. tit. 6. p. 1. verb. Por razon, & alij apud Guttier. pract. lib. 1. q. 4. n. 2. Quod in-
22 telligendum puto quando Clericus poſſideret iure prædonis, id eſt, titulo nullo aut improbo, ſicuti diximus lib. 2. rerum quotid. c. ſi. 2. p. §. 1. n. 11. alioqui apud ſuum iudicem conueniendum eſſe Clericum putauerim, ex ijs quæ afferunt Abb. Felin. & reliqui in cap. Generale, de foro comp. Illud quoque manife-

ſe-

feſtius eſt quàm, vt noſtra admonitione indi
23 geat, poſſe ſecularem iudicem condemnare
Clericum temerè apud ſe litigantem acceſſio
nis iure, ab illiuſque bonis exigere, vt ſcribit
Marantha 4.p. diſtinct.4. & Gutierrez pract.
quæſt. libr. 1. q. 20. Hiſpaniæ quoque mori-
bus, & vſu rerum antiquiſſimo datum eſt Re
24 gi noſtro, ſuiſque prætorijs, & Regalibus Cã
cellarijs, vt per querellam aditi cognoſcãt in-
ter Clericos de cauſis apud Eccleſiaſticos iu-
dices pendentibus, cùm iuſtè appellãtes op-
primunt, (vulgò dicitur, Por via de fuerça)
vt habetur in l.2. tit.6. lib.1. & in l. 36. tit.5.
lib.2. Recop. In cauſæ autem cognitione hoc
tantùm verſabitur, an iudex Eccleſiaſticus iu
ſtè necne appellationi non deferat, ſicuti cõ-
modiſſimè tradit Couarr. pract. quæſt. c.35.
verſ.7. & ſatis colligitur ex illa l.36. & ſequẽ-
tibus, ad quarum intelligentiam præter Co-
uarr. loco modò citato, & Azebedum ibidẽ
conſulito Greg. Lop. in l.13. tit.13. p.2. Gu-
tierez pract. quæſt. lib.1. q.20. Boer. deciſ. 69.
n.23. Afflict. deciſ.24. & in conſtitut. Neapo.
lib.1. rubr.67. Feudi item cauſam ad dominũ
25 feudi attinere etiam contra Clericum vaſſal-
lum quæſtionis non eſt, cùm ſit id aperto iu-
re definitum in cap. Cæterùm, de iudicijs: cu-
ius ſenſum præter gloſſographos inibi expli-
cat Iaſon in leg. Placet. C. de ſacroſanctis Ec-
cleſ. & Guilelm. Bened. in c. Rainũcius, verb.
Vxorem 2. nu.32. Anton. Gomez in Comm.
26 to.3. c.10. Ex eodẽ autem iure ſolet Rex no-
ſter ſuique ſupremi Magiſtratus ius dicere de
cauſa Regij iuris patronatus, etiam inter Cle
ricos, vt refert Ioa. Carſia de nobil. gloſſ.9. n.
23. Clericum etiam recõueniri poſſe à laico
apud iudicem ſecularem inter ſcribẽtes ma-
27 gis cõuenit, vt cernere eſt apud gloſſam, & re-
liq. in c.1. de mutuis petitionibus apud Duẽ.
regul. 102. Iulium Clarum in praxi, §. fi. qu.
36. Quid multa? vnus ſat erit pro pluribus, is
eſt doctor Sahagum in c. At ſi Clerici, de iu-
dic. §.2. nu. 29. qui eam opinionẽ magis cõ-
munem, & vſu receptam pronuntiat. Illud
quoque conſtat, ſi Clericus fecerit compro-
miſſum in laicum, poſteaque ab illius arbi-
trio fuerit appellatum, ad eundem eſſe laicũ
28 iudicem, ex ſententia Speculatoris, tit. de cõ-
pet. iudicis additione, §. Generaliter, nu.27.
Aufrer. de poteſtate ſeculari, reg.4. n.14. Co-
uarru. lib.2. variar. reſol. c. 12. quibus ſuffra-
gatur lex 33. tit.4. p.3. Sũt, & alij caſus in qui-
bus poteſt iudex laicus de Clericorum cau-
ſis cognoſcere, ſicut videre poteris apud ſu-
pradictum Aufrerium, & Laurẽtium Bernar-
dum in peculiari tractatu de ea re edito, vol.
29 9. tractatuum; quæ nos, ne longũ faciamus,
prudenter omittimus. Illud tamen omnes
laicos iudices, atque adeò omnes Chriſti fi-
deles admonitos eſſe velim, vt Eccleſiaſticam
iuriſdictionem ſummo venerentur honore,
parens enim noſtra eſt mater alma Eccleſia,
matri autem filij, etſi omne impenderint ob-
ſequium, non ſatis pro merito fecerint, vt
Ariſto. eſt autor. Quod ſi de naturali matre
dicitur, quid de cœleſti dicendum putas?

SVMMARIVM.

Differentiæ Decimæ.

1 *Cancellarium & Auditores de conſilio Regio vocantur.*

2 *Hiſpaniæ tribunalia non omninò reſpondent priſco Romano prætorio.*

3 *Iniectis in vrnam nominibus centum virorum declarabitur per ſortem quis futurus eſſet iudex.*

4 *Senatus Regius ſupremus, & Regales Cancellariæ, curiæ vocantur.*

5 *Curia ſiue cohors apud Romanos beare aut perdere poterat Imperatores.*

6 *A prætoria cohorte dictum eſt vulgò Corte, locus ille vbi reſidet Rex aut Imperator.*

7 *Idem fuit principium, & origo Regij Senatus, & Regalium Cancellariarum.*

8 *Cancellarij nomen dictum ab eo Magiſtratu ſupremo qui approbabat, aut cancellabat diplomata Regia.*

9 *Cancellarijs vtebantur etiam alij Principes antiquiores.*

10 *Ex Cancellarij officio originem ſumpſerunt Regius Senatus, & Regales Cancellariæ.*

11 *Cancellarijs data eſt Regij ſigilli poteſtas, licèt in illis non reſideat Rex vt Regio nomine diplomata expedire poſſent.*

12 *Sigillum Regis perſonam, etiam Rege abſente repræſentat.*

13 *Super ſigillo Regio præſtatur iuſiurandum ab Auditoribus ad exercendum ſuum officium.*

14 *Cauſæ quæ dicuntur, Caſos de Corte, non ſolùm Regio Senatui, ſed etiam Cancellarijs competunt.*

15 *Curia communis eſt patria, & ideò quiſquis ibi repertus, poteſt in ea conueniri, etſi alibi contraxerint.*

16 *Regales Cancellariæ eadem fruuntur prærogatiua, vt illic repertus eodem loci valeat conueniri.*

17 *Relegatus patria, vrbe quoque, id eſt, Roma, relegatus eſſe intelligitur.*

18 *Relegatus patria ſua, Regia item curia, & Regalibus Cancellarijs relegatus cenſetur.*

19 *Cancellarium Magiſtratus non poſſunt relegare à toto Regno, ſed ſupremus duntaxat Senatus.*

20 *Regij Conſiliarij longo interuallo cæteris omnibus Magiſtratibus præſtant.*

21 *In Regio conſiſtorio Rex ipſe reuera præſens eſt, in cæteris autem prætorijs ex autoritate ſigilli, id eſt,*

Digitized by Google

eſt, per fictionem.

22 *Regij Conſiliarij ſupremi Senatus Regis pars eſſe dicuntur, quia Rex ipſe eſt de ordine ipſius conſilij.*

23 *Reges Hiſpaniæ bis in hebdomada ius populo reddunt.*

24 *Rex ius dicere poteſt ſecundum própriam conſcientiam, & non tenetur dicere ſecundũ acta cauſæ.*

25 *Iudices debent ius dicere ſecundum allegata, & probata, non ſecundum propriam conſcientiam.*

26 *Supremi Conſilij Auditores ſecundùm leges ius reddere debent, non pro ſuo arbitrio.*

27 *Sunt extraordinarij iudices qui etiam de Conſilio Regio appellantur, vt ſunt Epiſcopi, & magnates.*

De diſcrimine Regij Senatus, & Regalium Cancellariarum, & quid à vetuſto Romanorum prætorio diſtent.

DIFFERENTIA X.

SEd, vt de ſeculari Regiaque iuriſdictione dicere proſequamur, videamus oportet de diſcrimine Regij Senatus, & Regalium Cancellariarum: neque immeritò id exquirimus, nam apud Gallos eam rem in diſcrimen vocauit Boerius in comment. quem edidit de autoritate magni Conſilij, & collatione Parlamẽtorum non paucis neque leuibus in hoc argumento vltro cirroque allatis autorũ teſtimonijs, & documentis. Quid quod hodie Cancellariarum Auditores de Cõſilio Regio inter acta iudicialia vocantur; neque ſine cauſa, nam ſiue ius commune ſcrutari velimus, ſiue Regium vtrumque Auditorium
1 eandem habuiſſe originem comperies. Nam vt de iure communi primùm dicamus, hæc Auditoria originem primitus habuiſſe videtur ex antiquiſſimo illo Romanorum prætorio de quo tanta in iure mentio habetur. Manẽt ſiquidẽ eius rei veſtigia non leuia, enimvero perinde ac olim à præfecto prætorij appellandi ius non erat, ſed ſupplicandi tantũ, vt in l. 1. C. de ſententijs præfecto prætorio, & in l. 1. ff. eod. tit. & in auth. quæ ſupplicatio. C. de precibus Imper. off. Ita, & hodie à ſententijs quæ in his tribunalibus proferuntur appellandi poteſtas non datur, ſed ſupplicandi tantùm, vt notum ſatis eſt, & extat definitum in l. 17. tit. 23. p. 3. & in tit. 19. lib. 4. Recopil. Animaduerto etiam quæ decuriarũ ſeu claſſium diſcretio apud nos eſt hodie, Salas, vernaculo ſermone vocamus; eadẽ quoq; & in vetuſto illo Romanorum prætorio fuiſſe, ſicut intelligi datur ex Suetonio in Octauiano Augusto, c. 30. *Ad tres (inquit) iudicum decurias quartam adiecit ex inferiori cenſu quæ ducenariorum vocaretur, iudicaretque de leuioribus ſummis.* Appellabatur etiam prætorium illud Romanorum Auditorium, vt in lege lecta. ff. Si certum petat. Sic etiam nos vtriuſque tribunalis Magiſtratus Auditores appellamus, & prætorium ipſum, Audiencia: quanquam iudicandi ordine, & iudicũ numero hæc noſtratia tribunalia nõ omninò priſco illo Ro-
2 mano prætorio reſpondeant. In illo ſiquidem Romano præter illas quatuor iudicum decurias, centum viri ex Senatorum equitũque ordine deſignati erant, qui de cauſis minoribus cognoſcerent, vt tradit Pomponius Iuriſconſultus in ſingulari illa l. ff. de origine iuris. §. poſt aliquod: & tradit Budeus in l. 1. ff. de offic. præfect. prætorio. Ex hoc igitur centenario numero litigatores aut communi conſenſu iudicem deligebant, vt in l. Si ex conſenſu. ff. de appellat. Aut ſi inter eos non
3 conueniſſet, prætor ſortito iudicem dabat: iniectis enim in vrnam centum virorum nominibus ſors declarabat quiſnam futurus eſſet iudex, ſicuti tradit Budeus in l. fi. ff. de Senat. & in l. fi. §. Iudicandi. ff. de muner. & honorib. & conſtat ſatis ex ipſo Suet. in Augusto Cæſare, c. 29. quin, & data erat litigatoribus poteſtas recuſandi, ſi quos ex centenario numero ſuſpectos haberent, vt ex Plinij verbis ſatis intelligere licet in Panagyr. ad Traianum: *Sors (inquit) & vrna fiſco iudicẽ aſſignat, licet reijcere, licet exclamare, hũc nolo, & quæ præcipua tua gloria eſt, ſæpius vincitur fiſcus cuius nunquam mala cauſa eſt, niſi ſub bono Principe.* Sed omiſſis quibus noſtratia Auditoria à priſco illo Romano Auditorio ſiue prætorio diſtẽt, in quibus inter ſeſe Senatus Regius, & Regales Cancellariæ conueniant, dicere proſequamur: conueniunt autem magnoperè in illo quod in vſu videmus, vt, & Senatus Regius,
4 & Regales Cancellariæ curia ſiue cohors appellentur; id enim ex vetuſto illo Romanorum prætorio dimanauit. Sciẽdum eſt enim veteres Romanos (vt Aſconius ad Ciceronẽ eſt autor) illum Magiſtratũ, cui pareret exercitus, prætorem appellaſſe; vnde, & tabernaculum eius ſiue tentorium, prætorium dictũ eſt, vt etiam animaduertit Alciatus in l. Vrbana prædia. ff. de verb. ſign. hunc autem prætorem Præſidij cauſa armata militum cohors ſtipabat, quæ inde prætoria appellabatur; & quanquam poſtea Imperatoris munus caput incœpit eſſe exercitus, adhuc tamen cohors quæ apud ipſum erat Imperatorem prætoria vocabatur, vt animaduertit Budeus in l. 1. ff.
5 de officio præfecti prætorio. Huius autem cohortis tanta erat potentia ſiue poteſtas, vt in illius ferè arbitrio poſitum eſſet, Imperatores, aut beare, aut perdere, ſicuti facilè intelligere licẽt, cùm ex omnibus Romanis anali-

nalibus,tùm ex noſtrati Petro Mexia in ele-
ganti illo Commentario quem de Cæſarum
chronologia vulgari ſermone edidit, præſer-
tim in vita Tiberij Cæſaris, & Claudij Cæ-
6 ſaris. Ex hac igitur pręteria cohortet procul-
dubio emanauit in vulgus, vt locus vbi Rex
aut Imperator reſidet,appelleretur apud nos
Corte, vt in l.27.tit.9. par. 2. & apud Italos,
Curte,vt in tit.quibus modis feudum amit-
tatur, in §. finali. Nam a ruſticana curte
vbi gallinæ ac anſeres aluntur eam dictam
eſſe (vt putauit Ioannes. Garſia, de expen-
ſis,capitul.duodecimo.nu.vigeſimoquarto)
& inſulſum eſt,& à ratione alienũ. Hæc quã-
tum ad ius commune attinet. Ex quibus ap-
7 paret,tam Regium Senatum,quam Regales
Cancellarias vetuſtiſſimi illius Romani prę-
torij imaginem referre. Pergamus nunc ad
Regia iura, & planè ſiue Regias leges, ſiue
maiorum mores ſpectemus; eadem incuna-
bula tàm regio Senatui, quã regalibus Cãcel-
larijs fuiſſe videtur. Etenim,vt ex Regijs le-
gibus,& Hiſpanis chronicis conſtat antiqui
tus apud nos (præter ordinarios iudices, qui
in Prouintijs ius reddebant, quoſque Meri-
nos,& Adelantados vernaculo ſermone voca
bant, vt apparet ex l.1.tit.4. p.3.) erat apud
Reges anteceſſor ſeu Magiſtratus quidã præ-
8 ſtantiſſimus qui Regi aſſiſtebat, Regemque
comitabatur quocunque iret; eiuſque conſi-
lio,& autoritate,quæ à Rege decernãda erãt,
expediebantur. Ad huius igitur anteceſſo-
ris ſeu Magiſtratus officium incumbebat Re
gia diplomata recognoſcere, & quæ iuri aut
Reipublicæ contraria cognoſceret,corrigere,
& cancellare: atque inde Cancellarij nomẽ
accepit,veluti declarat lex 4. tit.9.p.2.& in-
telligere licet ex chronica Regis Alphonſi de
9 cimi.c.56.& 57. Hoc autem non ſine exẽplo
noſtrates Reges vſurparunt;nam,& aliàs alij
Principes iſtiuſmodi Cancellarij munere ſeu
officio vſi ſunt,vt memorat Zazius in l.2.ff.
de origin. iur. & Couarr. pract. quæſt. c.4. in
fi. Et ad eundem modum Rom. Pont. audito
10 rium ſuum Cancellariam vocat in c. Ad hæc,
de reſcript. Ex huius igitur Cancellarij offi-
cio,& Senatus Regius, & Regales Cancella-
riæ originem ſumpſerunt;nam cùm aucto re-
gno, & litibus indies gliſcentibus Cancella-
rius ipſe ſufficere tanto operi non valeret, ne-
ceſſe fuit alij viri docti ac integerrimi ad eam
rem aſciſcerentur vt habetur in l. 1. tit.4.lib.
2. recopil. Denique quia difficile erat ciues
ex longinquis, & remotis partibus curiam
agere, Rex Ioannes eius nominis ſecundus,
duo inſtituit cõmodis locis prætoria ſeu Cã-
cellarias,vbi ius redderetur, alterum Valliſo-
leti,alterũ in oppido quod Ciuitas regia ap-
pellatur;quod poſt modum Rex Ferdinãdus
Catholicus illius gener Iliberiam ſeu Grana-
tam modò à ſe deuictam tranſtulit, vt eſt vi-
dere in l.1.& 2.tit.2.lib.2. Recopil. dataque
fuit illis Regij ſigilli poteſtas, atque, vt Re-
gio nomine diplomata expedirent. Atque
11 proinde quamuis curia ſiue cohors non di-
catur niſi vbi Rex Regiam habet, aut cum
ſuis moratur Coſiliarjs,& primatibus, vt de-
clarat illa lex 2.tit.9.p.2. attamen huius Re-
gij ſigilli tanta eſt poteſtas,vt etiam Rege ab
ſente Cancellariæ curia ſeu cohors appellen-
tur,vt in l.1.tit.3.lib.4.& in l.1.tit.21.lib.8.
12 Recop.quaſi ſigillo ipſo Regis perſonam re-
preſentante, & illius vices agente; nam, &
alioqui iſtiuſmodi ſigilli maximam eſſe au-
toritatem apparet, cùm aliàs paſſim, tum ex
Geneſ.cap.4.& Iudit.c.3. necnon ex Iuſtino
lib.12.& Macrob. lib.7.c.13. & denique ex
alijs multis quos refert Valerian. in libello,
cui titulus, De ſigilli ſymbolo. Itaque in Re-
gio illo ſigillo Regia repræſentatur perſona,
ac perinde eſt ac ſi Rex ipſe iſthic præſens eſ-
ſet, & iſthic regiam ſeu regale ſoliũ haberet.
13 Atque ita vſu videmus,vt iuſiurandũ,de quo
Magiſtratus ſeu Regij Auditores Cancella-
riarum in ſui officij auſpicijs rogantur, ſuper
hoc ſigillo pręſtetur propterea ſolẽne eſt quã-
do curia aliò transfertur, vt hic ſigillus ma-
gno cum honore portetur,& pompa. Cũ igi-
tur,& Senatus Regius, & Regiæ Cancellariæ
eodem fonte proceſſerint, atque ex vno eo-
demque corpore tanquam in membra diſtin
cta ſint, quin olim vno eodemque nomine
promiſcuè vocarentur,vt eſt videre in l.6.tit.
6.li.2.Recop. hinc vſu venit, vt multoties in
iuriſdictionis poteſtate Cancellariæ cum Se-
natu regio exæquentur. Nam ecce ſpecies il-
læ cauſarũ (quos Caſos de Corte appellamus)
14 non tantùm regio Senatui, ſed, & Regalibus
Cancellarijs competunt, vt eſt videre in l.8.
tit.3.lib.4.Recop.quin hodie ſpecialiter illo
rum cognitio ſpectat ad Auditores Cancel-
lariarum,vt in l.11.tit.5.lib.2.Recop. Atque
id propterea,ſicuti ad Romæ exemplum Re
15 gia curia communis eſt patria,& idcirco po-
terit in ea cõueniri quiſquis ibi repertus fue-
rit,etſi alibi contraxerit,modò reuocandi do
mũ ius non habeat, vt habetur in l. Roma.
ff.ad municip.& in l.2.§. Legatis. ff.de iud.l.
10.& 11.tit.7.lib.6.recopilat.& explanat ad
amuſſim lex 4.tit. 3.p.3.& Couarr.pract.qu.
c.5. Eodem quoque modo nõ ſolùm vbi Rex
regiam habet,& conſilium regium reſidet di
16 citur communis patria, ſed etiam Regales
Cancellariæ eadem funguntur prærogatiua,
ita,vt quiſquis illic repertus fuerit, conueni-
ri eodem loci rectè valeat,ſicuti tradit Suarez
in

Digitized by Google

in l.Poſt rem ff.de re iudic.quæſt.5.n.21.Qui-
17 bus conſequens eſt,vt dicamus, ſicuti qui pa
tria relegatus eſt,& vrbe quoq; ſeu Roma re-
legatus eſſe intelligitur,iuxta tex.in l.relega-
tum.§. Interdicere.ff. de interdict. & releg.
quem mirabilem prædicat Bald. in l.Execu-
torem.C.de execut.rei iudica. Non aliter, &
18 qui patria ſua relegatus ſit, & regia item cu-
ria,& regalibus Cācellarijs relegatus eſſe in-
telligatur. Ex quo(vt id obiter notemus)re
fellenda erit opinio Gregorij Lop.in l.5. tit.
19 31.p.8.gloſ.1.dicentis, regiarum Cancella-
riarum Magiſtratus non habere ius relegan-
di à toto regno, ſed id duntaxat ſupremi Se-
natus Auditoribus datum eſſe:atque ita Gre
gorij opinionem minus obſeruari videmus,
& eam expreſſim refellit Matienç in l.2.tit.
1.lib.5. recopil.gloſſ.3.Cùm igitur, vt vides,
Regij Senatus, ac regiarum Cancellariarum
eadem fuerint primordia,atque ex eodē fon-
te profluxerint, non temerè de eorum diſcri-
mine quæſitum eſt à nobis. Verùm enim ve-
rò,quamuis in multis conueniant,tamen lō-
gè differre in propatulo eſt,regios enim Con
20 ſiliarios longo interuallo cæteris omnibus
Magiſtratibus præſtare notiſſima res eſt:quā
uis enim regalibus prætorijs ſeu Cancellarijs
ex autoritate regij ſigilli rex ipſe(vt diximus)
præſens eſſe intelligatur, verùm id per fictio-
21 nem fiat:at in regio conſiſtorio Rex ipſe re-
uera preſto eſt, & idcirco Conſiliarij ipſi eius
pars eſſe dicuntur,iuxta legem,Quiſquis. C.
Ad legi Iuliam Maieſtatis, & acutè, vt cæte-
ra Baldus ait in l. Multæ, Co.de bonis quæ
liberis: *Regij Conſiliarij adhærent Principi ſicut*
ſtellæ ſuo firmamento. Quantum igitur eſt di-
ſcriminis inter verum,& fictū,quantum inter
imaginem,& rem ipſam: tantum regij Con-
ſiliarij à cæteris Magiſtratibus diſtant.Atque
ex eo,ſi animaduertis,vſu venit,vt rex loquē-
do mentionem de Præſidibus Cancellariarū
faciat,de Præſide autem ſupremi Conſilij nō
faciat. Ita enim loquitur,dicam Hiſpanè,vt
dicam apertius: *A los del nueſtro Conſeio Pre-*
ſidentes, e Oydores de las nueſtras Audiencias,
vt conſtat alias paſſim, tùm ex ipſo proœmio
regiæ recopilation.Cur ita rogo?quia rex ip-
ſe eſt de ordine ipſius Conſilij,& illius caput
22 eſt,& præſes,vt inquit Imperator in l. Ius Se-
natorum C.de dignit.lib.12.& tradit Boerius
de autoritate magni Conſilij,n.130.& Mar-
tinus Laudenſis,de Conſilio,Princip.q.1.nā
appellatione familiæ, & ipſe paterfamilias
continetur,vt in l. Familiæ.ff.de verb.ſignif.
Quando igitur rex ſui conſilij caput eſt ,con-
ſulto in loquendo Præſidem conſilij ſilentio
præterit,ſignificans nimirum, ſe ſui conſilij
caput eſſe, & præfectum.Quid ni?cùm,& Re-
ges ipſi Hiſpaniarum (quæ ſua eſt humani-
tas) hanc ſibi vltro in dixerint legē, vt in pri-
23 ma quaque hebdomade bis,aut ſaltem ſemel
publicè ius populo reddant,vt cernere eſt in
l.1.& 2.tit.2. lib. 2. recop. Quod olim ſem-
per Reges ac Imperatores factitaſſe ex omni-
bus annalibus conſtat. Quæ quidem animū
meum inducunt, vt credam quod traditum
24 eſt à Bart.in l.1. C. Quæ deſunt Aduocatis,
poſſe Regem ius dicere non ſecundùm acta
cauſæ,ſed ſecundum propriam cauſam , hoc
eſt,poſſe Regem iudicare ſecundùm ea quæ
priuatim nouerit,licèt acta aliud commiſcan
tur:cuius ſententiam,& reliqui quoque am-
plectuntur,vt eſt videre apud Hippol.ſingul.
272.licèt aliud ſcribat nullo iure Guttie. Ca-
no.quæſt.lib.2.c.29.Pertinere (inquam) cre-
dam ad ſupremi Conſilij Magiſtratus, nō ad
Cancellariæ Auditores,id quod mihi duæ le-
ges Regiæ inuicem collatæ non obſcurè pro-
bant : altera eſt lex 22.tit.4.lib.2.recop. alte-
ra lex 6.tit.5.eodem libro.Hæc enim ſtatuit,
vt Cancellariç Auditores ius dicant ſecundū
iura legeſque:illa verò definit vt ſupremi co-
ſilij Senatores iudicent ſecundùm veritatem
ſine ſtrepitu, & figura iudicij , in hæc verba:
Tengan poder para conocer de los tales negocios, y
los ver, y determinar ſimplemente, y de plano ſin
eſtrepitu,y figura de iuyzio ſolamēte ſabida la ver-
dad. Non dicit,Segun la verdad quæ hallarē
prouada en los tales pleytos,prout in cæteris
iudicibus dixit lex 10.tit. 17.lib.4. recop. ma
nifeſtè oſtendens aliud hoc caſu eſſe ſeruā-
dum in ſupremi cōſilij Magiſtratibus: quod
igitur traditur à gloſſa in cap.1.de offic.ordi.
25 debere iudices ſecundùm allegata, & proba-
ta,non ſecundùm propriam conſciētiam,ius
dicere:quæ,& communis eſt omnium auto-
rum ſententia teſte Couarru. lib.1.variar.re-
ſol.c.1.n. 6. Ad ſupremi Conſilij Auditores
non pertinet;id quod etiā placere video Gui-
doni Papæ deciſ.29.quod tamen hactenus in
26 telligendum eſt,vt tamē ſecundùm leges ius
reddere debeant: nam legibus contēptis pro
ſuo arbitrio ius reddere neque eis quidem li-
cebit,veluti rectè animaduertit Bouad. in Po
lit.lib.2.c.10.nu.17.alios in eandem ſenten-
tiam referens. Verùm quoniam, & legibus
Regijs,& rerum vſu ſatis conſtat regios Cō-
ſiliarios longo interuallo cæteris præſtare
Magiſtratibus,ieiunum fuerit nos hic pluri-
bus id perſequi. Alio ergo tranſeamus. Si ta-
men illud adiecerim , præter ordinarios Cō-
ſiliarios qui in ſupremo conſilio ius reddūt,
eſſe quoque alios extraordinarios qui etiam
de conſilio regio appellantur: ii ſunt Epiſco-
27 pi,& magnates titulares,militiarumq; ordi-
num tribuni ſiue magiſtri , vt habetur in l.4.

Digitized by Google

tit. 4. lib. 2. recop. Inter eos etiam eadem vtitur prærogatiua Abbas Saguntinus, vt memorat illeſcas in hiſtoria Pontificiali lib. 5. c. 15. Sed cur rogo iſti de regio appellãtur Cõſilio? accipe cum autoritate rationem in l. 6. tit. 9. partit. 2. quæ ait, Regem caput eſſe reipublicæ, proceresq; ac magnates illius eſſe membra; iſtorumque ſui eſſe officii in rebus arduis ac difficilibus Regem, quoad maximè poſſint, ope ac conſilio adiutare. Etenim è republica eſt maximè, ne Reges ardua negotia expediant priuſquam ad proceres, & magnates referantur illorumque conſilio rogẽtur; vt literis prodidit Iaſo. in l. Placet, n. 10. C. de ſacroſ. Eccleſ. & cautum eſt apud nos in l. 2. tit. 7. lib. 6. recop. Atque inde loci videmus, cùm magnates titulares litibus ſuis adſunt in Regio Senato vel Regalibus Cancellarijs, ſedere inter ipſos Regios Auditores in regio tribunali ad ſiniſtram Præſidis: quòd ſi duo contingat adeſſe magnates, Præſidẽ medium tenent, veluti vſu ſatis compertum eſt, & memoria prodidit Otalora de nobilit. §. fin. num. 15.

SVMMARIVM.

Differentia vndecima.

1 *Prætorium Vallisoletanum, & Granatenſe æquiparantur in omnibus, loco tantùm differunt, medio Tago fluuio.*
2 *Flumina à natura quaſi æterni regionum termini poſita eſſe creduntur.*
3 *Flumina iudicis habent poteſtatem, dominium dãt atque tollunt.*
4 *Agrorum dominia immutantur ex fluminis mutatione.*
5 *Iuriſdictiones flumine terminantur ex ipſius flumi nis medio, quando flumen iuriſdictionum eſt terminus.*
6 *Cognitio ſuper maioratu ad quem pertineat quando bona ſita ſunt in diuerſis territorijs.*
7 *Differentia inter Cancellariam Pincianam, & Granatenſem cum Galleciana, & Hiſpalenſi.*
8 *Cancellariæ Calleciana, & Hiſpalenſis non vtuntur curiæ priuilegijs niſi in caſibus à iure expreſſis.*
9 *Aliud eſt diſcrimen inter dictas Cancellarias, quod iudices Cancellariæ Pinciana, & Granatæ tanquam delegati à Principe poſſunt iuſtè ſubdelegare, alij verò non.*
10 *Officiales qui ex altera dictarum Cancellariarum prodeunt ad munia obeunda, etiam in alterius Cancellariæ territorium ſuum exercent literæ officium ſiue requiſitorijs literis.*
11 *Conſiliarius Regius ad viſitandum Prouinciæ Auditorium legatus à Rege vter in honore potior ſit Præſidi Prouinciæ.*
12 *Pater qui filium habet Magiſtratum vter vtri cedere debet?*

De diſcrimine Pinciani prætorij, & Granatenſis, & quatenus diſtent à cæteris Regijs Auditorijs quorum iudices etiam Auditores appellantur.

DIFFERENTIA XI.

VAlliſoletanum prætorium ac Granatenſe quippe quæ ex eodem fonte profluxerint, parem per omnia in iure dicundo formã ac poteſtatem ſortita eſſe, ſiue in iure dicundo, ſiue iudicum numero, ſiue cognoſcendi ordine: & moribus ſatis conſtat, & intelligere licet ex toto illo tit. 5. lib. 2. recop. loco itaque tantum eorum eſt diſtincta iuriſdictio.
1 Vtrumque enim Tagus fluuius diſcriminat, vt eſt comprehẽſum in l. 2. illius tituli quinti, lib. 2. recopil. Meritò autem per fluuium facta eſt iſta diuiſio, nã alioqui in re ambigua iuriſdictionum fines fluminis intelliguntur eſſe diuiſa, ſecundùm Paul. de Caſtr. in l. Ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & Greg. Lop. in l. 2.
2 tit. 1. p. 2. verb. De partidos. Flumina enim à natura quaſi æterni regionum termini poſita eſſe credũtur, vt ſcribit eruditiſſimus Nebriſſ. in chronico Ferdinandi, & Eliſabet, in præfatione. Sic quoque Coſmographi duobus amnibus, Nilo, & Tanai, mediterraneo interiecto, totius huius orbis plagas in tres partes diſtinguunt, vti ſcribit Mela de ſitu orbis, lib. 1. c. 1. Quando igitur flumẽ deligẽdum ad eam rem fuit, meritò Tagus prælatus eſt, vt qui multis ſit nominibus, & titulis clarus, & inſignis, tum propter nobilia oppida quæ prçterfluit, tum ob aureas arenas quàs ingurgite voluit; qua de cauſa miris modis, tàm à Poetis, quàm à cæteris ſcriptoribus eſt vbique celebratus: vt eſt videre cum apud alios, tum apud præceptorem noſtrum Vaſeum, quẽ honoris cauſa nomino, in chronico Hiſpaniæ, tomo priori, c. 8. Sed quid, ſi Tagus naturali alueo derelicto, alіorſum fluere cœperit; an termini mutentur, ob errantéque amnẽ ſequantur, vel an potius antiquus erit ſpectandus alueus? Siquidem, vt termini flumen ſequantur, eſt argumento gloſſa. in §. Quod ſi naturali verbo incæpit, inſtit. de re-
3 rum diuiſione, quæ ait, flumina iudicis habere poteſtatem, nam, & dominium dant, tolluntque. E contrario verò antiquum ſpectandum eſſe alueum, ſuaderi poterit ex eo quod literis proditum eſt, terminos immobiles ſuapte natura eſſe; vt traditur in l. fi. ff. de termino moto, vt verè dictũ ſit à Platone aduerſus eum qui terminos mouet. Hic immobi-

bi-

bilia mouet. Tractat autem hoc genus quæ-
ſtionis Bartol. in Commentario qui inſcri-
bitur, Tyberiadis, §. Acquiritur; ſubobſcurè
tamen, præter morem ſuum: ſed illud velle
videtur, ex fluminis mutatione antiquos iu-
riſdictionum terminos non mutari. Haud
4 ſcio tamen an vera eius ſit definitio; nam ex
fluminis mutatione agrorũ quoque immu-
tari dominia ſatis conſtat ex l. Adeò ff. de ac-
quir. rer. dominio, & aliàs ſæpè, vt probanda
ſit Accurſii opinio, dicentis, flumina habere
iudicis poteſtatem, vt ſuperius retulimus. Pa-
rumq; pro Bartolo facit terminos immobi-
les eſſe; nam tametſi fluminis mutatus ſit al-
ueus, idem tamen flumen manet, & quoquo
ſe vertat, idem tamen Tagus erit, l. Propone-
5 batur. ff. de iudiciis. Proinde magis mihi pla-
cet, cum iuriſdictiones flumine terminãtur,
ex ipſius fluminis medio, etſi aliò fluere cœpe-
rit, vtramque iuriſdictionem dimetiendam
eſſe. Medium autem diximus, quia quando
flumen iuriſdictionum eſt terminus, vtraque
iuriſdictio ad medium flumen protenditur,
ſecundum Baldi opinionem in c. Ex literis,
ad fin. de probat. & Cæpolam de ſeruitutibus
ruſticorum prædiorum c. 75. Et denique hãc
noſtram opinionẽ veram eſſe apparet ex mul-
tis quæ affert doctiſſimus Boerius conſil. 24.
6 nu. 15. Sed quid ſi lis ſit ſuper maioratu, cu-
ius bona ſita ſint, pars cis Tagum, pars citra
Tagum, vtrum prætorium adeundum putas?
Et illud ſtatuendum iudico, vt ſi in illo ma-
ioratu ſit oppidum aliquod, cui cætera maio-
ratus bona reſpondeant, caput ſpectandum
eſſe; ita enim lex illa 2. tit. 5. libr. 2. recop. de-
finit. Cæterum, ſi non ſit caput quod ſequã-
tur, cauſam pertinere puto ad illam Cancel-
lariam intra cuius limites maior bonorum
pars extat, iuxta leg. Si fideicõmiſſum. ff. de
iudic. quod, & per ſe aperta res eſt, & tradit
Molin. lib. 3. de primoge. c. 3. in fi. Hactenus
de diſcrimine Pinciani prætorii, & Granatẽ-
ſis: nunc diſpiciamus quatenus hæ Cancella-
riæ diſtent ab aliis Regiis Auditoriis quæ ſpe-
ciatim iuri dicũdo aliquibus Prouintiis præ-
ſunt, qualia ſunt Gallecianum, & Hiſpalẽſe:
7 & has regales Cancellarias permultum ab il-
lis Regiis Auditoriis diſtare; & res manife-
ſta eſt, & ex illo maximè apparet, quòd Can-
cellariæ ex poteſtate Regii charamatis ſeu ſi-
gilli quã habent, curiæ prærogatiua fungun-
tur, ſicuti effuſius ſuperiori capite expoſitum
8 eſt à nobis. At illa altera Auditoria, cũ Re-
gii charamatis poteſtatem non habeant, nõ
vtuntur curiæ priuilegiis, niſi in caſibus tan-
tummodò iure expreſſis. Proinde qui patria
relegatus fuerit, non id propterea relegatum
eſſe dicimus à loco vbi illa regia Auditoria
reſidẽt, ſed neque illorum auditores nec præ-
tores relegare poſſe dicemus ab alia Prouin-
tia quàm cui præſunt, iuxta dictam legem re-
legatorum, §. Interdicere. ff. de interdict. & re
leg. & lex. 5. tit. 31. par. 7. Illud quoque inter
hæc Auditoria notare poſſumus eſſe diſcri-
minis; quoniam qui à Cancellariis delegan-
tur iudices, tãquam à Principe delegati, ſub-
delegare iuſtè poſſunt, iuxta l. A iudice. C. de
iudi. delegati verò ab illis inferioribus Audi-
toriis ſubdelegandi poteſtatem non habent.
10 Atque eadem de cauſa, licet officiales qui ex
altera dictarum Cancellariarum prodeũt ad
munia obeunda, etiam in alterius Cancella-
riæ territorium ſuum exerceant liberè officiũ
ſine requiſitoriis literis (vt paterno verbo
vtar) vt moribus ſatis eſt compertum. Por-
rò inferiorum Auditorium officiales extra
ſuum territorium ſuum exequi officium non
poterunt ſine literis requiſitoriis. Denique
cum propalam ſit, has Regias Cancellarias
cætera Regia Auditoria, quæ in Prouintiis re-
ſident magno interuallo antecedere, idque
ex rerum experimentis vſu docentè facilè co-
gnoſces, ingratum fuerit id à nobis pluribus
verbis explanari. Quanquam illud, quia ſci-
tu digniſſimum eſt, operæ pretiũ erit, vt quę-
ramus: quid, ſi regius Conſiliarius ad reco-
gnoſcendum, ſeu (vt vulgò loquuntur) ad viſi-
11 tandum Prouintiæ Auditores, legatus ſit à
Rege, vter in honore potior erit Cõſiliariuſ-
ne Regius, an Præſes Prouintiæ? Quam qui-
dem quæſtionem cogitatam nuper ſcio in ſu-
premo Senatu circa Callecianum Auditoriũ
atque, vt accepimus, pronuntiatum fuit ſe-
cundum Prouintiæ Præſidem, quem Regen-
tem vocant: & iure quidem; nam cum Præ-
ſes totius Prouintiæ perſonam repræſentet,
merit Regio debet Conſiliario anteponi, cũ
in propria ſede quilibet ſit maior quocũque
alio, iuxta gloſſ. in l. Apud eum. ff. de manu-
miſſ. & quæ tradit Boerius de autoritate ma-
gni Conſilii, nu. 54. Iamque, vt vulgò iacta-
tur, in domo ſua quilibet eſt Rex, moderator
& arbiter, c. Duo iſta 21. q. 4. Quod accipien-
dum tamen putauerim Præſidi Prouintiæ cũ
collegio ſuo ſimul aſtante, alioqui in priuatis
actibus Conſiliario Regio cum loco cedere
debere putauerim, vt eſt argumento lex 36.
tit. 2. lib. 3. Recop. Non aliter etiam in quæ-
ſtione de patre priuato qui filiũ habeat Ma-
12 giſtratum, vter vtri cedere debeat, extat egre-
gia diſtinctio Aulii Gellii lib. 2. noctium At-
ticarum, cap. 2. dicentis, in locis publicis pu-
bliciſque actibus patris iura conquieſcere; in
domeſtica autem re, priuatiſque actibus, pu-
ta, cõuiuio familiari, patrem iure ſuo vti de-
bere.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differentiæ duodecimæ.

1 *Legum, canonum, ac municipum ſeu populorum ſtatuta, quæ ritè atq; rectè promulgata ſunt, perinde ac in foro fori æquè, & in foro cælitum obligant, vimque ſuam habent, dummodò non ſuper fictione ac præſumptione nitantur.*

2 *Leges, & canones an obligent tranſgreſſores ad peccatum?*

Inter forum poli, & forum fori.

DIFFERENTIA XII.

DIcamus nunc de differentia inter forum fori, & forum poli; vt autem hæc differentia vndequaque percipi valeat, illud primum admonendi ſumus, legum, canonum, ac municipum ſeu populorum ſtatuta, quæ ritè atq; rectè promulgata ſunt, perinde ac in foro fori, æquè, & in foro cœlitum obligare,
1 vimque ſuam habere, dummodò non ſuper fictione aut præſumptione nitantur: ex omnium Iuriſperitorum atque item Theologorum ſententia. Ex Iuriſperitis hanc tradunt ſententiam Abb. Felin. & Decius in cap. 1. de conſtit. Iaſ. in l. Nemo poteſt, 2. lectur. n. 10. ff. de legat. 1. Greg. Lop. in l. 16. tit. 1. p. 1. Ex Theologis hanc amplectitur opinionem S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. Syluest. verb. Lex, q. 8. Alphonſus à Caſtro de lege pœnali, cap. 4. Medina de reſtitu. q. 36. Denique commune eſſe vtriuſque profeſſionis hoc axioma perhibet Couarr. in c. Cum eſſes, n. 6. de teſtam. & Didacus Perez magiſter noſter non pœnitẽdus, in quæſtionibus proœmialibus ad leges ordina. q. 10. & Minchaca controuerſiarum illuſtrium lib. 1. c. 29. Quinimò non ſolum legum, ſed etiam communem Doctorũ opinionem in foro poli ſeu conſciẽtiæ ſequẽdam eſſe ſcribit Anton. Maria in tract. de cõmun. opin. lib. 2. nu. 17. Et nemo quidẽ meritò dubitauerit, cauſas interioris fori deiudicans eſſe, ſecundum leges exterioris fori, quæ ſuper certo nitantur; etenim vtriuſque fori communio magna eſt, & conſortium, ſiquidem perinde ac corpus, & anima magnã inter ſe habent coniunctionem, & affinitatẽ; ita, & forum ſeculi, & forum animæ magnoperè ſibi inuicem coniuncta ſunt, c. Quo iure, 8. diſtinct. An verò leges omnes, & canones obligent tranſgreſſores ad peccatum, alia quæſtio eſt, in qua Doctores diſcordes eſſe ſolent, vt licet videre cũ apud alios, tum apud Mencha. cõtrouerſ. illuſtr. lib. 1. c. 29. & apud Mexiam de taxa panis, concluſ. 4. nu. 41. & apud Alphonſ. de Caſtr. de poteſt. legis pœnal. lib. 2. qui graphicè quidem diſtinguit. Ex hoc autem noſtro axiomate multa nobis, & ea quidem quotidiana, inferre licebit: ſed duodecim tantum corolaria ſubiungemus ad rem maximè pertinentia, poſteaque totidem vtriuſque fori ſubnectemus differentias & eo pacto tota hæc materia erit locupletiſſimè explanata.

SVMMARIVM.

§. I.

1 *Leges quibus præſcriptiones ſeu vſucapiones rerum mobilium ac immobilium introducuntur, prout ciuili locum habent, ita, & in foro cæli obſeruandæ ſunt.*

2 *Hæres inſtitutus in minus ſolemni teſtamento, ſi hæreditatem poſſideat tenetur eam reſtituere legitimo hæredi.*

3 *Teſtamentum minus ſolemne non habet vires in foro ſeculi, adeò quod ſi legitimus hæres confiteatur in iure defunctum illius fuiſſe, nihil operatur.*

4 *Teſtamentum aliàs nullum, valet, donec is cuia intereſt declarauerit velle, vt ſit nullum.*

5 *Teſtamentum nullum in foro ciuili, eſt nullum in foro conſcientiæ.*

6 *Hæres in minus ſolemni teſtamento inſtitutus tenetur tàm in foro ciuili quam in foro conſcientiæ hæreditatem reſtituere.*

7 *Filiusfamilias qui non tenetur in foro exteriori ſoluere mutuum quod iniuſſu patris accepit, ita nec:*

8 *Forum conſcientiæ eſt forũ æquitatis, & bonitatis.*

9 *Pater, aut mater, tutorue an teneatur ſoluere mutuum, aut creditum factum filio, aut minori qui in ſtudiis literis dat operam in foro ſeculi.*

10 *Non debemus ita legis literæ aſſidere vt ſententiã illius amittamus.*

11 *Actio datur creditori qui ſcholari iniuſſu patris in ſtudio commoranti dedit mutuam pecuniam.*

12 *Actio datur creditori aduerſus patrem qui neceſſaria ſubminiſtrabat filio in ſtudio, ſi ipſe creditor iſtud ignorabat.*

13 *Actio aduerſus patrem vel tutorem datur creditori quando filius de conſenſu patris vel tutoris moratur in ſtudio, & creditor illi inopia fatigãti, & laboranti ſubuenit.*

14 *Neceſſitas facit licitum quod alioquin non eſt licitum.*

15 *Creditor habet actionem contra filiumfamilias qui in ſtudio mutuauit pecuniam.*

16 *De cautela text. in l. Filiusfamilias. ff. ad Maced. remiſſiuè.*

17 *Alienatio rei Eccleſiaſticæ eſt nulla, niſi intercedat ſolemnitatis requiſita.*

18 *Poſſidens rem minoris aut Eccleſiæ minus ſolemni*

titu-

Digitized by Google

titulo non videtur moram in reſtituendo facere anteaquam is cuia intereſt declarauerit velle ſe vt contractus ſit nullus.

19 *Contractus ſolemniter factus ab Eccleſia vel minore quando dicatur validus in foro fori vel in foro conſcientiæ, ſi Eccleſia vel minor læſi ſunt.*

20 *Prælatus non eſt tutus in conſcietia qui iudicis authoritate probauit emphiteutā emphiteuſi, quia eo non interpellato alienauerat emphiteutica, bona.*

21 *Contractus factus a muliere non conſentiēte marito, nullus eſt quod ad forum exterius attinet.*

22 *Leges vel Canones quibus cenſuum cōditiones præſcribuntur an valean in foro conſcientiæ.*

23 *Pactum ſponſionis (vulgo apueſta appellamus) an vim habeat in foro poli.*

24 *Conditio ſi ſine liberis quis deceſſerit an deficiat quando inſtitutus ingreſſus eſt religionem, quia monaſterium habetur loco filij.*

25 *Mater excluditur ab hæreditate filij per ſubſtitutionem pupillarem, an hoc valeat in foro conſcientiæ?*

§. PRIMVS.

In quo opponuntur 12. caſus in quibus forum fori, & forum poli conueniant.

1. ILLATIO.

1 ET Primò infertur, leges quibus præſcriptiones ſeu vſucapiones rerum mobilium ac immobilium introducuntur, prout in foro ciuili locum habent, ita, & in foro cœli obſeruandū eſſe; itaque qui bona fide præſcriptionem compleuerit, tutus erit, & in foro ſeculi, & in foro conſcientiæ, tametſi poſtea reſciuerit rem ſe alienā poſſediſſe, veluti docet gl. in c. Vigilanti, & c. fi. de præſcript. & illic Claſſici omnes, Panormit. & reliqua ſcriptorum ſchola in c. quia plerique, de immu. Eccleſ. hæ enim leges præſumptione non fundantur, ſed idcirco prēſumptionē temporum introduxerunt, ne dominia rerum incerta eſſent, neque incuria perirent dominorum, ſicuti nos latiùs, ne bis eandem cantemus cantilenam, diſſeruimus lib. 1. rerum quotidian, capitul. 1. §. 3.

2. ILLATIO.

2 INfertur deinde, vt ſiquis in minus ſolemni teſtamento hæres inſtitutus hæreditatem poſſideat, teneatur illam legitimo hæredi reſtituere, quoniam contractus aut teſtamentum in foro hominum, eſt etiam nullū in foro cœlitū, ſicuti placuit Bald. Paul. Alex, & Iaſ. in l. penult. §. illo. C. de neceſſario ſeruo hærede inſtituendo, & eam communem eſſe opinionem fidem facit Couarr. in c. Cū eſſes, de teſt. n. 6. & Anto. Gom. in l. 3. Tauri, nu. 133. Burg. de Paz eod. loc. n. 1430. & hāc poſt longam diſputationē amplectitur Matienz. in l. 1. tit. 4. lib. 1. Recop. gl. 10. n. 2. & magis communem teſtatur Gutier. Cano n. q. lib. 2. c. 25. n. 11. Et quamuis contraria opinio ſit etiam communis, vt teſtatur Oroſcius in l. Omnes populi, nu. 63. ff. de iuſt. & iur. & Mincha. de ſucceſſ. & creat. §. 1. n. 23. hæc tamen mihi verior videtur opinio ſecundū noſtram principalem cōcluſionem, in qua tam ex Theologorum omniumque Iuriſperitorū ſententia probauimus, leges, & canones, ſtatutaque ritè, & rectè prolata vim habere in
3 foro poli, ſicut in foro fori. Teſtamentum autem minus ſolemne adeò nullas habet vires in foro ſeculi, vt etiam ſi legitimus hæres confiteatur in iure defunctum illud confeciſſe, adhuc non poſſit condemnari, vt legata in eo contenta ſoluat, ſi alleget inualidum eſſe teſtamentum propter ſolemnitatis defectum vt præclarè ſcriptum eſt à Bartol. in l. Admonend. ff. de iureiur. nu. 39. ab alijſquè à nobis citatis lib. 2. rerum quotid. c. fi. 1. p. §. 4. n. 17. Meminerrimus tamen moram in reſtituenda hæreditate poſſeſſorem non facere, donec legitimus hæres adierit hæreditatem, allegaueritque teſtamentnm eſſe nullum: nam te-
4 ſtamentum aliàs nullum valet, donec is cuia intereſt declarauerit velle, vt ſit nullum, velut datur intelligi ex l. Filio præterito. ff. de in iuſto rupto, irritoq; facto teſtam. & illius argumento tradunt Boer. dec. 96. & Guilel. Benedict. in c. Rainuncius, verb. Eodem teſtamento 1. n. 84. Tiraq. quoque in l. Si vnquā. C. de reuoc. don. in princ. nu. 55. Quin vſque ad litis conteſtationem dicendum, eſt eum moram in reſtituēdo non facere, cùm antea non conſtituatur in mala fide, c. Illud, & illic gloſſ. & cæteri de prēſcript. Non igitur omnino verum eſt quod tradit Dominicus à Soto, de iuſt. & iur. lib. 4. q. 5. art. 3. vſque ad ſententiam, poſſe eum hæreditatem retinere: nam cùm per litis conteſtationem conſtituatur in mala fide, ſtatim ac facta fuerit litis conteſtatio, tenebitur reſtituere. Sed venia eſt danda viro Theologo, alioqui doctiſſimo, ſi litis conteſtationis, vim, & naturam non ſatis calluerit, quanquam illius error, & nonnullos ex noſtris in errorem quoque induxit, indiſtinctè illius ſequentes ſententiam, & in his Gutierr. loco paullò ante citato, & Menoch. de
5 præſumpt. lib. 1. q. 88. n. 7. Hæc ergò mea ſententia, vt teſtamentum nullum in foro ciuili, ſit etiam nullum in foro conſciētiæ, poſſeſſor tamen reſtituere non teneatur hæreditatem, niſi

Digitized by Google

niſi tùm demum,cùm fuerit conuentus,& lis fuerit conteſtata; poſt litem autem conteſtatam tenebitur ſtatim reſtituere; cùm iam ſit mala fide conſtitutus: eſt tamen caſus in quo
6 hæres in minus ſolemni teſtamento inſtitutus teneatur tàm in foro conſcientiæ, quàm in foro ſeculi, hæreditatem reſtituere: pone ſi fidem dederit teſtatori de hæreditate reſtituenda ei qui capax eius ſit,& cum quo ſit factum teſtamentum; *Nihil enim Iuriſconſultus inquit, magis congruit humanæ fidei, quàm quæ inter homines placuerint ſeruari.* l. 1. ff. de pactis. l. 1. ff. de conſtitut. pecun. & videtur hoc quidē probare in §. 1. inſtit. de fideicomm. hæredit. & in textu qui (meo quidem iudicio) ſic eſt intelligendus in leg. Quæſtionem. C. de fidei com. & hoc eſt quod Cicero ſcribit lib. 3. Off. *Mihi quidem (inquit) etiam veræ hæreditates non honeſtæ videntur ſi ſint malicioſis blanditijs officiorum, non veritate, ſed ſimulatione quæſitæ.* Et huc quoq; reſpicit quod Plinius Iunior ſcripſit ad Annian. lib. 2. Epiſt. his verbis. *Ego propriam quandam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamſi iura deficerent, quaſi perfecta tuerer.*

3. ILLATIO.

7 SVperioribus illud quoque conſequens eſt vt dicamus, ſicuti filiusfamiliàs non tenetur in foro exteriori ſoluere mutuum quod iniuſſu patris accepit, vt in toto ad Macedonianum, ita neque in foro conſcientię reddere teneatur, ſecundū Inno. & Abb. in c. Quia plerique de immu. Eccleſ. quibus opitulatur l. 22. tit. 11. lib. 5. Recopil. quæ de hac eadem re agens, ait: *Por virtud dello no ſe pueda pedir en iuyzio ni fuera del.* Quod ita demùm dicendum erit, niſi modo filiusfamilias in ſuā vtilitatem mutuam pecuniam conuerterit, quia tum in foro conſcientiæ reſtituere tenebitur, ſicuti placuit Abbati in d. c. Quia plerique, & Iaſoni in §. Actione, n. 35. inſt. de actio. Alciato in c. Nouit, de iud. n. 6. Ant. Gom. in l. 3. Tauri, nu. 124. Gutiert. in tracta. de confir. iuram. 1. p. c. 43. n. 6. Matienç. in d. l. 22. gloſ. 1. tametſi quod attinet ad ius ciuile, ne hoc quidē caſu teneretur in foro exteriori filiusfamilias, vt non obſcurè probatur in leg. Sed etſi. §. Hoc Senatusconſultum. ff. Ad Maced. quam dicit illic mirabilem Paulus de Caſtro Ceſſat igitur hoc caſu in foro ſeculi æquitas legis, Si, & me, & Titium. ff. Si certum petat. qua cauetur ſi aliquid ad te ſine vllo iuſto titulo peruenerit quod meum ſit damnādum te eſſe, vt mihi reſtituas, tametſi mero iure actio mihi non detur: nam cùm rigor iſte Macedoniani Senatusconſulti ſit in ſpecie ſcriptus, debet, quantum ad forum hominū attinet, præferri æquitati illi in genere ſcriptæ, iuxta ea quæ traduntur à Bart. & Paul. de Caſtr. in l. 1. C. de legibus, & nos latiùs diximus ſuperiùs Differentia 2. Porrò in foro cōſcientiæ hæc æquitas admittenda erit ex ſententia Abbat. in c. Filius, nu. 3. de teſtam. &
8 Felin. in c. Eccleſ. S. Mariæ, de conſt. nu. 52. quia forum conſcientiæ eſt forum æquitatis, & bonitatis, vt Deus ipſe qui huic præeſt tribunali æquiſſimus eſt, & æquitatis maximè gaudens, iuxta illud Pſalmi. 10. *Iuſtus Dominus, iuſtitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius:* & tradit Guilel. Bened. in c. Rainuncius, verbo, Mortuo 1. n. 249. æquitati autem nihil tā cōgruit, quam vt cum aliena iactura filiusfamilias non locupletetur: & hoc duntaxat caſu eſt vera opinio Couarr. qui ſimpliciter ſeu indiſtinctè voluit filiumfamilias in foro cōſcientiæ ad reſtitutionem mutui accepti teneri, in c. Quamuis pactum, 2. p. §. 3. n. 4. & hęc egregiè pertinent ad interpretationem illius legis 22. tit. 11. lib. 5. Recop. quod ſi plena ad illius intelligentiam expoſcis vltra Azebedū illic conſulito Didac. Perez in l. 1. tit. 18. lib. 3. ordin. & Gutierr. in Authent. Sacram. Puberum nu. 70. cum ſequent.

4. ILLATIO.

9 SEcundum hæc, & illud quoque deducitur, perinde ac in foro ſeculi non tenetur pater, aut mater tutorve ſoluere mutuum aut creditum factum filio aut minori qui in ſtudio literis dat operam, vt habetur in l. 4. tit. 7. lib. 1. Recop. ita neque in foro conſcientiæ teneri illos. Quid ergo? ſi quis mutuam det pecuniam ſcholari ſtudioſo, & frugi quem in ſtudio peregrè commorantem neceſſitas inuaſit. forſitan quia pater aut tutor in rem poſe ſuppeditare alimenta nequiuit, vel ob itinerum difficultatem, vel alias ob cauſas quæ in vita ſæpè accidere ſolent, iniquum ſanè videtur, & inhumanum, ſi creditori actionem denegamus, quam ſecundum vetera iura ei dari certum eſt, cùm in rem patris cōſtet verſum eſſe. l. Sed Iulianus §. Quod dicitur. ff. Ad Maced. l. Macedoniani. C. eod. tit. l. 3. §. Proinde. ff. De in rem verſo. l. 6. tit. 1. p. 5. Sed neque hodie deneganda illi actio videtur, ne videatur legiſlator inhumanè ac tantum non immaniter opem tollere, & auxilium ſcholaribus quos extra patriam literis vacātes multæ ſolēt ingruere calamitates atque ærumnæ. *Quis enim eorum non miſereatur qui amore ſcientiæ exules facti de diuitibus pauperes ſemetipſos exinaniunt vitam ſuam multis periculis exponentes?* vt Imperator præclarè ait in Auth. habita. C.

Digitized by Google

10 ta.C.ne filius pro patre: neque enim debemus ita legis literæ aſſidere, vt ſententiam illius amittamus: quin eum ſenſum debemus admittere, & eam interpretationem quã veriſimile eſt legiſlatorem admiſiſſet, ſi interrogatus fuiſſet iuxta gloſſam ſatis laudatam in l. tale pactum. §. fi. ff. de pactis, cui omnes aſſentiri ſcriptum reliquit Tiraq. vt vnũ pro multis referam in l. Si vnquam. C. de reuoc. donat. in princip. nu. 55. Et huius noſtræ sẽtentiæ fuit ante nos Greg. Lop. in l. 6. tit. 1. p. 5. verb. Y aun demas: & Duennas reg. 370. limit. vlt. Gutierr. in Auth. Sacramenta pub. n. 78. Did. Perez in l. 1. tit. 8. lib. 3. ordi. Azeb. in l. 22. tit. 11. lib. 5. recop. Valdeſius ad Suarez in l. Poſt rem, lim. 3. à quibus aliquo modo diſſentire videtur Matien. in d. l. 22. titul. 11. lib. 5. Recop. gloſſ. 4. nu. 4. quod dicant, ſi id admittamus, fruſtra illam legem quartam de qua agimus rogatam fuiſſe, ea enim ratio (ni fallor) ieiuna eſt, nam multa quidem illa lex Regia introducit, multaque veteris iuris placita abrogat, aut certè multa ſcriptorum documenta, ſeu potiùs dixeris, commẽta, teſellit: atque in primis illud, quod nimiũ ſuis fauens diſcipulis tradit Accurſ. in l. Iulianus §. Quod dicitur. ff. Ad Macedon. etiam dari actionem creditori qui mutuam dedit pecuniam ſcholari qui iniuſſu patris commoretur in ſtudio, cui aſſentiũtur Faber, & Angel. in §. fin. inſt. quod cum eo, & prædicat mirabile Bald. in l. Macedoniani. C. Ad Maced. Enimuerò id ſecundum hanc noſtram legem Regiam (cuius interpretationi incumbimus) minimè admittẽdum erit: ſiquidem ipſa denegat creditori actionem, vel quando cõſentiente patre filius commoratur in academia, quantò minus dare ei debet quando inuito patre commoratur. Aequè, & per illam Regiam legem dicendũ eſt, verum nõ eſſe quod
12 idem tradit Accurſius in dict. §. quod dicitur etiam aduerſus patrem qui neceſſaria ſubminiſtrabat filio in ſtudio, dari actionem creditori qui filio credidit, ſi ipſe creditor ignorabat illud: id enim licèt cæteri illic aſſentiantur Accurſio recipiendum haud eſt ſecundũ illam Regiam legem Recopil. vt taceam Accurſii opinionem per leges ſeptem partiti iuris nõ recipi, vt intelligere licet ex l. 2. tit. 19.
13 p. 4. Denique, vt ſemel dicam, duntaxat dabimus actionem creditori aduerſus patrem, aut tutorem, quando filius de cõſenſu patris aut tutoris moratur in ſtudio, & creditori illi inopia ſatagenti, & laboranti ſubuenerit, iuxta quantitatem quam pater ſubminiſtrare ſolitus eſt: neque credendum eſt velle Regiam legem hunc caſum neceſſitatis excludere, cùm neceſſitati tantum prærogatiuæ impartiatur à iure, vt leges ipſa figat, atque refigat, ita, vt quod alioqui non eſt licitum, ne-
14 ceſſitas faciat licitum, vt in reg. quod nõ eſt, de rẽg. iur. in Decretalib. & in c. 2. de obſeruatio. ieiun. & aliàs paſſim: & hoc pacto noſtrates autores alioqui diſſidentes intelligẽdos conciliandoſque putauerim.

Hæc verò hactenus de actione aduerſus patrem, de actione verò aduerſus filium ſcholarem lex illa Regia actionem minimè tollit;
15 proinde aduerſus eum agere poterit creditor prout iure ſibi competat actio. Neque obſtauerit l. 22. tit. 11. lib. 1. Recop. quæ, & aduerſus filium actionem tollere videtur; ſiquidẽ illa l. 22. nõ pertinet ad mutuum ſtudii cauſa factum, vt multis oſtendit Gutierr. in Auth. Sacramenta puberum nu. 71. De cautela
16 autem qua poſſit pater circumſcribi ſeu obligari, vt ſoluat debitum à filio contractum, credo te nõ ignorare text. illum celebrem in l. Si filiusfam. ff. Ad Macedon. ad illius tamẽ intelligentiam conſulendus eſt, Angel. in §. Cæterum, n. 13. inſt. quod cum eo, atque item Iaſo. in l. Quæ dotis, n. 91. ff. Solut. matr. Cæpol. cautela 9. Illis tamen addi poterit textus ſingularis in leg. fi. C. ne vxor pro marito, qua patet, quòd lex illa, Si filiusfamilias, definit, in patre ad matrem non pertinere.

5. ILLATIO.

17 EX ijs quæ dicta ſunt illud conſentaneum eſt vt dicamus, velut alienatio rei Eccleſiaſticæ eſt nulla, niſi intercedat ſolemnitas iure requiſita, vt habetur in c. Sine exceptione 12. q. 2. & in Extrauaganti Ambitioſæ, de rebus Eccl. non alienandis, & quæ effusè ad illius interpretationem affert Couarr. lib. 2. variar. c. 16. & Auend. in c. Correctio. 1. p. c. 4. Atque velut eſt nulla alienatio rei minoris ſine debita ſolemnitate vendita, vt in toto titulo. ff. De rebus eorum, & in l. Non ſolum. C. de prædiis minorum, ita, & in foro animæ talem alienationem habendam eſſe pro nulla. Huius opinionis autor eſt Innocent. in c. Quia plerique, de immunit. Eccleſ. & placet Rebuffo, de alienatione rei Eccleſiaſt. n. 42. & Couarr. in reg. Non dimittitur peccatum, 2. p. §. 3. nu. 9. Quibus ſe etiam ſubſcripſit Dominic. à Soto, de iuſti. & iur. lib. 4. q. 5. art. 3. Non deſunt tamen qui contrarias partes tueantur, de quorum numero ſunt Anto. & Abb. loco paullò ante citato, & alii apud
18 Gutt. cano. quæſt. lib. 2. c. 21. n. 16. Sed prior opinio verior mihi videtur ex noſtro axiomate ab omnibus, tàm Theologis, quàm Iuriſperitis, probato. Meminiſſe tamẽ debemus, qui rem ita minores aut Eccleſiæ minus ſolemni

lemni

lemni titulo poſſidet, non videri moram in reſtituendo facere, anteaquam is, cuia intereſt, declarauerit, velle ſe vt contractus ſit nullus; nam contractus aliàs nullus, tenet, donec is cuia intereſt, declarauerit velle ſe vt ſit nullus, veluti multorum autoritate comprobat Iaſ. in l. 2. C. de iure emphyt. n. 6. Donec igitur poſſeſſor conuẽtus fuerit in iudicio, & lis conteſtata fuerit, ſecurus erit in conſcientia, ſicuti in ſimili ſpecie de teſtamẽto minus ſolemni ſuperius diximus Illatione 2. Quin, vt animaduertit D. Franc. Sarmien. de redditibus Eccl. 1. p. c. 2. nu. 6. non eſt dicendus poſſeſſor in reſtituẽdo moram facere, donec Eccleſia aut minor refunderint pretium quod acceperunt, in ſuamque vtilitatem conuerterunt; quocum conſentit Gutierr. d. c. 25. nu. 10. lib. 2. Canon. quæſt.

6. ILLATIO.

19 HÆc item ratio facit, vt dicamus non aliter atque contractus ſolemniter factus ab Eccleſia, vel minore, in quo tamẽ læſi ſunt validi ſunt in foro fori, quouſq; per in integrum reſtitutionem reſcindatur; eodem modo validum eſſe in foro conſciẽtiæ, donec per in integrum reſtitutionem reſciſſus fuerit. Huius opinionis fuit Panorm. in c. 1. de in in grum reſtit. ad cuius ſentẽtiam confluxerũt, & cæterorum vota, vt conſtat ex Couarru. in regul. Non dimittitur peccatum, 2. part. §. 3. atq; ex Sarmient. de redditibus Eccleſiaſt. 1. part. capit. 2.

7. ILLATIO.

20 IAm ergo ex ſuperioribus dubitauerit nemo verum non eſſe quod reſpondit Anto. de Butr. conſil. 49. non eſſe tutum in conſciẽtia Prælatum qui iudicis autoritate priuauit emphiteutam emphiteuſi, quia eo non interpellato alienauerat emphyteutica bona, tametſi è veſtigio ipſe emphyteuta alienationẽ reuocauerat: ſequatur quamuis illum Felinus in c. 1. de conſtit. n. 43. Etenim, ſi emphiteutæ non profuit pœnitentia ad euitandum commiſſum, quod, quando fiar, tradit Iaſ. in l. fi. nu. 135. C. de iure emphy. dicendum eſt idem eſſe recipiendum in foro conſcientiæ, ſecundum noſtrum axioma quod principio propoſuimus. At dixerit quiſpiam, commiſſum pœna eſt, pœna autem in foro conſciẽtiæ locum non habet, ſecũdùm gloſſam vulgarẽ in c. Fraternitas 12. q. 2. ſit ita ſanè. Cæterùm, opinio illius gloſſæ locum nõ ſortitur quando pœna deſcendit ex contractu, autore Anchar. in reg. Poſſeſſor malæ fidei, cui aſtipulatur Felin. in d. c. 1. de conſtit. nu. 43. & Padilla Meneſius in l. Si quis maior. Cod. de tranſact. iuraq; ipſa Canonica fatentur non eſſe licitum Prælato petere pœnam conuentionalem, vt colligitur ex cap. Dilecti, de arbitr. & illic annotant Panorm. & reliq.

8. ILLATIO.

SEd redeamus ad leges Regias, & videamus de contractu facto à muliere non conſentiente marito aduerſus Regij iuris prohibitionem, vt habetur in l. 1. & ſequentib. tit. 3. lib. 5. Recopi. Et ſanè quod ad forũ exterius attinet, extra quæſtionem eſt, contractũ eſſe
21 nullum ſecundum Roderic. Suar. in l. 13. tit. de las ganancias lib. 3. fori, Matien. in l. 2. tit. 3. lib. 5. Recop. gloſſ. 1. idem ergo iudicandũ erit in foro animæ, iuxta noſtrum, imò omnium Iuriſperitorum, & Theologorũ axioma à nobis principio propoſitum; & in hac ſententia fuit etiam ante nos Couar. in reg. Nõ dimittitur peccatum, 2. p. §. 3. & Minchac. controuerſiar. illuſtr. lib. 2. c. 104. & Ant. Gomez in l. 3. Tauri, nu. 124. Azebedo in d. l. 2. tit. 3. lib. 5. Recopilat. Gutier. Canon. quæſt. lib. 2. c. 25. n. 10. Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 80. n. 37. Meminiſſe tamen oportet, poſſeſſorem moram in reſtituendo non facere, niſi poſteaquam fuerit conuentus, & lis fuerit conteſtata; quia, vt ſuperius diximus Illatione 5. contractus nunquam cenſendus eſt nullus, niſi is, cuia intereſt, declarauerit, velle vt ſit nullus. Quin amplius dicendũ eſt moram in reſtituendo non facere, niſi demùm poſteaquam pretium ei reſtitutum fuerit, quod mulier in ſuam vel mariti conuertit vtilitatem, iuxta ea quæ acutè affert Sarmien. loco citato, id eſt, de reddit. Eccleſ. 1. p. c. 2. nu. 6. Nõ me clam eſt alios in alia opinione fuiſſe, vt eſt videre apud Tiraq. de legibus connubialibus, gloſſ. 2. nu. 21. & Gutierr. dict. c. 25. cæterum, eorum ſententia ſecundum hanc noſtram diſtinctionem (quæ veriſſima quidem eſt) accipienda erit.

9. ILLATIO.

22 PAr eſt etiam iis quæ dicta ſunt, vt probandum ſit, leges canoneſque, quibus cenſuũ conditiones præſcribuntur, putà, in extrauagantibus Martini, & Calixti, de emptione, & vendit. & in l. 6. tit. 15. lib. 5. Recop. & in foro conſcientiæ, eas vim ſuam ſortiti, ſicuti effuſius tradit Nauarr. in Comment. de vſuris, §. 22. & Emanuel Roderic. Franciſcanus, in peculiari tractatu de ea re edito; & alij aliàs paſſim.

10. IL-

Digitized by Google

10. ILLATIO.

EX his igitur hæreo, an probandũ ſit quod Palac. Rub. ſcribit in c. Per veſtras, q. 9. pactũ ſpõſionis (vulgò Apueſta, appellamus)
23 in foro poli vim non habere, cùm videam illum foro ciuili probari in l. Si rem. ff. de præſcript. verb. & alias quas allegat Benuenuta de mercat. 2. p. nu. 213.

11. ILLATIO.

HÆc etiam omnia maximè me mouent vt verum non eſſe credam quod reſpõdit doctiſſimus alioqui Alciat. conſ. 53. libr.
24 9. id quod iure cautum eſt, conditionem, ſi ſine liberis deceſſerit, deficere, quando inſtitutus ingreſſus eſt Religionem, quia Monaſteriũ habeatur loco filij, vt habetur in auth. Etſi rogati. C. Ad Trebell. in c. In præſentia de probat. locum non ſortiri in foro animæ. Etenim iuxta noſtrum axioma ab omnibus receptum, quo ſtatuitur, leges humanas in foro conſcientiæ locum habere, vt principio diximus, non eſt cur illorum iurium definitiones in foro cœli locum non demus perinde ac in foro ciuili ac Pontificio. Proinde ab Alciato meritò diſſentit Mantica de coniectur. vlt. volunt. lib. 11. tit. 7.

12. ILLATIO.

POſtremo, ſi ſuperiora nobis conſtant, & illud quoque probandum eſt, à vero abhorrens eſſe quod traditum eſt à doctiſſimo alioqui Archidiacono. in c. Si pater, de teſt. leges, quibus extat, per pupillarem ſubſtitutionem matrẽ à filij legitima excludi (quas, quæ ſunt, neminem latet) locum non habere in foro animæ: nam ſecundum noſtrũ axioma, noſtramque concluſionem, quã tot modis, totque exemplis teſtatam probatamque relinquimus, dicendum eſt, iura illa, & in foro animæ vim ſuam habere: quamobrem ab
25 Archidiaconi opinione meritò diſſentit Socinus in l. 2. ff. de vulg. & pupill. col. 8. & Gregor. Lop. in l. 7. tit. 5. p. 6. verb. Del moço. & Ant. Gom. in commentarijs, tom. 1. c. 4. n. 7. qui alios in eandem ſententiam allegant Archidiaconi, tamen opinio recipienda tantum foret, quãdo pater ſubſtituiſſet filio perſonas infames contemptis conſanguineis quos habeat, veluti placuit Palacius. Rubius. in capit. Per veſtras. §. 7. cuius vera videtur opinio ex leg. Fratres. Codic. de inoffic. teſtament.

SVMMARIVM.

§. II. differ. 12.

1 *Leges quæ præſumptione nituntur, licèt in foro fori habeant vim, nullam habent in foro cœlitum.*

2 *Filius ſciens ſe eſſe ex adulterio conceptum tenetur in foro poli abſtinere ab hæreditate, & eam legitimis relinquere.*

3 *Leges introducentes præſcriptionem temporis aduerſus actiones perſonales non habent locum in foro animæ, licèt valeant in foro ſeculi.*

4 *Licèt ſecundum leges noſtras debitores liberentur in foro ſeculi à ſolutione ſalarij debiti Aduocatis, procuratoribus, & alijs famulis elapſo triennio, tamen in foro animæ tenentur id ſoluere.*

5 *Hæredibus ignorãtibus ſolutum ſit, necne, huiuſmodi debitum proderit præſcriptio.*

6 *Non habet locum in foro Dei regula illa, Res iudicata pro veritate habetur in eo qui ſciuerit rem alienam poſſidere, licet poſſideat per ſentẽtiam.*

7 *Sententia, & res iudicata reſcinditur etiam in foro ſeculi, quando is pro quo lata eſt fatetur fuiſſe iniuſtam.*

8 *Nemo tenetur in foro animæ præſtare culpam leuem vel leuiſſimam, licèt in foro ſeculi teneatur quandoque quis præſtare.*

9 *Magna eſt differentia inter latam culpam, & leuẽ ac leuiſſimam, quia illa præſtatur in vtroque foro cum dolo comparetur, non verò leuis, & leuiſſima, ex qua nec mortale generatur peccatum in foro animæ.*

10 *Is qui peccat lata culpa, non punitur tam grauiter quàm is qui peccauit dolo: tamen ſi occiderit hominem lata culpa, puniri poteſt in perſonam.*

11 *In foro fori tenetur creditoribus hæreditarijs, hæres non conficiens inuentarium, etiam vltra vires hæreditatis, non tamen ad id tenetur in foro poli.*

12 *In foro animæ poteſt quis rem ſuam, vel ſibi debitam à poſſeſſore rapere vel furari, ſi aliter non valeat recurare: hoc autem non habet locum in foro ſeculi.*

13 *Contrahens in foro animæ reſarcire tenetur quamcunque læſionem quam alteri contrahenti intulerit, quod eſt diuerſum in foro ſeculi.*

14 *Pretium diuiditur in riguroſum medium, & infimum, & non tenetur in foro poli neque in foro fori reſarcire damnum qui hos gradus non exceſſit in contrahendo.*

15 *In foro ſeculi impune poteſt maritus occidere vxorem, & adulterum in crimine deprehenſos, nõ tamen in foro animæ.*

16 *Leges pœnales obligant in foro fori, non tamen in foro poli, niſi poſt legitimam iudicis ſententiam condemnatoriam.*

17 *Intellectus gloſſæ celebris in cap. Fraternitatis 12. quæſt.*

quæſt. 2. vbi multa ſcitu digna referuntur, in quibus iuriſperiti, & Theologi conueniunt.

18 *Amplectitur Soti opinionem, aſſerentis pœnam etiam ipſo iure à lege impoſitam locum non ſortiri in foro conſcientiæ.*

19 *Pœna publicationis ſeu confiſcationis bonorum quam ipſo iure incurrit hæreticus exigi à Fiſco non poteſt ante ſententiam iudicis competentis declarantis eum eſſe hæreticum.*

20 *Hæreticus declaratus à iudice, etiamſi nihil dixerit de bonis, neque declarauerit ad Fiſcum pertinere tenetur ea Fiſco reſtituere, contra opinionem Caietani.*

21 *Mulier quæ diuertit à viro quia poſt contractum matrimonium cognouit ſe eſſe conſanguineam mariti, tuta eſt in foro conſcientiæ, licèt à iudice excommunicetur in exteriori foro.*

22 *In foro animæ pœnitentia a Sacerdote iniuncta non liberat delinquentem à pœna per legem humanã impoſita, v.g. periuro aut blaſphemo.*

23 *Iuriſdictionis defectu contingit interdum vt quis ſit abſolutus ab excommunicatione in foro interiori, & in exteriori non ſit.*

24 *Tutus eſt in foro conſcientiæ electus ad beneficium ſeu Epiſcopatum, quando ſine fraude, & dolo facta eſt electio, licèt in foro ſeculi aliquis defectus ſit in ſolennitate.*

25 *Candidati qui accedunt ad lauream literariam ſecuri ſunt in foro conſcientiæ, ſi idonei ſint ad illum gradum etiamſi defectum aliquem patiantur ſecundum Academiæ, ſtatuta, aut leges Regias, ſecundum quas in foro ſeculi excluderentur.*

§. SECVNDVS.

In quo ſubijciuntur 12. differentiæ inter forum fori, & forum poli.

HIs autem cùm ita ſint, adhuc tamen multas in iure reperire licebit differentias inter forum fori, & forum poli. Et primò differunt, quoniam leges quæ præſumptione nituntur, tametſi vim ſuam habeãt in foro ſeculi, at in foro cœlitum nullam habẽt,
1 autore Io. Andr. in c. 18. qui fidem, de ſponſalib. & illic Abb. & Felin. in c. 1. de conſtitu. & vt ſemel finiam, tradũt omnes, quos principio huius §. retulimus. Huius autẽ rei fingere nobis licebit exemplum in l. Cum definimus. ff. De ijs qui ſunt ſui vel alieni iuris, qua definitum extat, filium natum ex vxore, præſumendum eſſe filium eſſe mariti, etſi magis vxor ſit impudica, atq; adeo, etiamſi cõſtet eam cum alijs rẽ habuiſſe, ſicuti illic tra-
2 dunt Bart. & reliq. Etenim in foro cœlitum ſi filius ſciuerit ſe ex adulterio conceptum, abſtinere debet ab hæreditate putatiui patris, vt ſic dixerim, eámque legitimis relinquere debet hæredibus tex. in c. Officij de teſtam. & illic tradunt Abb. Couarru. & cæteri Claſſici, quanquam is tamen filius inquam putatiuus (vt id interim admoneamus) credere non tenetur matre affirmanti ipſum ex adulterio eſſe natum, vt traditum eſt à Bart. in d. l. definimus, & à Iaſone in l. Gallus. §. Nunc de lege. ff. de libe. & poſthum. & conſtat communẽ eſſe ex Couar. in d. c. Officij, atq; ex Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. n. 89.

Diff. 2. Ex eadem quoque radice, & illa quoque exurgit differentia, quòd licèt leges introducentes præſcriptionem temporis aduerſus actiones perſonales validæ ſint in fo-
3 ro ſeculi, vt oſtendimus lib. 1. rerum quotid. cap. 1. §. 11. nu. 14. vbi hanc opinionem vſu moribuſque magis receptam eſſe monſtrauimus: porrò in foro cœlitum leges illæ locũ minimè ſortiuntur ex omnium Scriptorum ſententia quos ibidem citauimus. Huius diuerſitatis illa eſt ratio, quia leges illæ admittentes præſcriptionem temporis aduerſus actiones perſonales, fundãtur in præſumptione ſolutionis, præſumunt etenim creditorem intra tam longum tempus debitum exegiſſe, debitoremq; exoluiſſe. Atqui leges in præſumptione nitẽtes non habere locum in foro animæ multis ſuperius monſtratum eſt à nobis. Secundum hæc igitur (vt ad noſtrates accommodetur oratio) licèt ſecundũ eas debitor qui intra viginti annos non ſoluit, præſcriptione temporis liberetur in foro hominum, & ſimiliter famuli tauernarij, & cæteri mœchanici lapſo triennio petere non poſſint mercedem, neque pretium mercium venditarum, neque item Aduocati, & Procuratores ſuum honorarium, vt eſt conſtitutũ in l. 6. & 9. & 10. tit. 15. lib. 4. Recop. Verùm in foro poli debitores ſoluere tenen-
4 tur quod ſe debere ſciũt, id quod (ſi in re aperta teſtibus opus eſt) tradit Duennas reg. 6. Mincha. controuerſ. cap. 74. Mexia de taxa panis, concl. 1. n. 143. Hæredibus autẽ igno-
5 rantibus ſolutũ ſit, necne, proderit talis præſcriptio ſecundum Minch. & alios quos citauimus d. §. 11. De præſcriptione verò aduerſus actionem in rem aliud diximus ſuperius §. 1. illatione 1. quia ſcilicèt leges introducẽtes præſcriptiones aduerſus res mobiles aut immobiles, non fundantur præſumptione, vt illic latius recenſuimus.

Diff. 3. Ex eodem quoque dimanat, quòd licet res iudicata in foro hominum pro veritate habeatur, vt dictat regula illa, Res iudicata. ff. de reg. iur. adeò vt res iudicata faciat de nigro album, de albo nigrum; de vero falſum, de falſo verum, vt Iaſon ſcribit in l. Iu-
6 lianus, nu. 2. ff. de condit. indebiti. Cæterum in fo-

Digitized by Google

in foro Dei diuerſum eſt, minimè enim ſecu-
rus eſt in hoc foro qui ſcit rem alienã poſſi-
dere, etſi ſecundùm ſe iudicatum fuerit, velu-
ti tradunt Abb. Felin. & Alciat. in c. Nouit,
de iudicijs: eſtque omnium Scriptorum vo-
tis ea ſententia teſtata, quia rei iudicatæ au-
toritas præſumptione magis nititur quàm
mera veritate, quam aſſequi non ſemper iu-
7 dex poteſt, cum in ferenda ſententia quãdo-
que fallatur. Quin, & in foro ciuili belliſſimè
ſcribit Innoc. in c. Quia plerique, de immu-
nitate Eccleſiarum, cæteris non repugnanti-
bus, ſi quis fateatur ſententiam ſecundùm ſe
latam, iniuſtam fuiſſe, in cauſa eſſe, vt ſentẽ-
tia, & res iudicata reſcindatur.

Diff. 4. Magna eſt præterea differẽtia in-
ter forum fori, & forum poli, de eo quod de
lata culpa leui vel leuiſſima præclare ſcriptũ
eſt ab Innoc. in c. Sicut dignum, de homici-
dio, licèt in foro ſeculi teneatur quandoque
quis præſtare culpam leuem vel leuiſſimam,
vt exponitur cùm alids paſſim, tùm in textu,
& gloſſ. 5. Item is cui inſtituta quibus modis
re contrahitur obligatio. Cæterùm, in foro
8 animæ licet præſtare teneatur culpam latam
quia dolo exequatur; at culpam leuem vel
leuiſſimam præſtare in hoc foro cœlitum te-
netur nemo ſecundum Innocentium, cui cæ-
teri omnes ſuffragãtur teſte Silueſtro in ſum-
ma, verb. Culpa, num. 6. vt mirandum ſit do-
ctiſſimum alioqui Nauarrum cõtrarium ſæ-
pius reſpondiſſe cùm alibi, tùm in manuali,
c. 17. nu. 184. Cuius autoritas, vt eſt magna,
alios quoque induxit in errorem, & inter eos
Emanuel. Roder. Franciſc. in ſua Summa, 1.
tom. c. 22. & Magiſtrum Bañez, Dominicũ,
de iuſt. & iur. q. 62. art. 6. Huius autem diſcri
minis multas reddit rationes Feli. in d. c. Si-
cut dignum, quæ tamen mihi non omni non
ſatisfaciunt, illaque mihi verior videtur eſſe
ratio, quod peccata venialia non ſunt mate-
ria fori interioris, ſed duntaxat mortalia, vt
eſt in confeſſo apud omnes, tam Iuriſperitos
quàm Theologos, vt liquet ex S. Thom. in 4.
diſtinct. 16. & 17. & Syluestr. verb. Confeſſio
1. n. 14. Cum igitur ex culpa leui vel leuiſſi-
ma non generetur peccatum, ceſſat in foro
9 conſcientię reſtitutio quæ ex hac cauſa in fo-
ro hominum fieri ſolet, & inde eſt quamo-
brẽ in foro animæ lata culpa pręſtetur prout
in foro ſeculi, ſecundum ipſum Innocẽtium,
& reliquos, quia videlicèt ea dolo compara-
tur, & mortale ſolet inducere peccatum, cap.
Apoſtolica, de Clerico excommunicato mi-
niſtrante, & quæ illic copioſè tradunt gloſſa,
& gloſographi. Accedit etiam pro hac ſen-
tentia quod à noſtris communiter traditur,
quòd licèt, ſecundum ciuilia iura is qui pec-
10 cat lata culpa nõ puniatur tam grauiter quã
is qui peccauit dolo: attamen placet illis eũ
qui lata culpa hominem occiderit, poſſe etiã
in perſonam puniri, velut accuratè reſoluit
Marantha in ſuo vtiliſſimo ſpeculo, 4. p. di-
ſtinctione 1. num. 57.

Diff. 5. Illud quoque diſſident forum po-
li, & forum fori, quia in foro fori hæres qui
non confecit inuentarium, tenetur creditori
bus hæreditarijs vltra vires hæreditatis. l. fin.
§. Etſi præfatam. C. de iureiurand. l. 5. tit. 6.
11 p. 6. Non ita in foro cœlitum, vt multis com
probat Matien. in l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopilat.
gloſ. 10. Proinde minimè eſt ferendus Min-
chac. contrarium aſtruens, de ſucceſſ. & crea.
§. 1. nu. 96. alioqui dicendum eſſet pœnas le-
gum in foro conſcientiæ locum habere, cùm
longè diuerſum ſit, vt paulò poſt oſtẽdemus.

Diff. 6. Diſtant præterea, nam licet quod
ad forum humanum attinet, non poſſit cre-
ditor impunè debitum à ſuo debitore inui-
12 to aut inſcio accipere, alioqui debitum per-
deret, vt in l. Creditoris. C. Ad legem Iuliam
de vi priuata. l. 1. tit. 17. lib. 5. Recop. Atqui
in foro cœlitum ſine peccato id facere pote-
rit ex ſententia gloſſ. in c. Ius gentium, 1. di-
ſtin. ex qua omnes magna cum laudis prędi-
catione docent poſſe me impunè quod ad fo
rum animæ attinet rem meam vel mihi de-
bitam à poſſeſſore rapere aut furari, ſi diffi-
culter in foro exteriori nanciſci eam à poſſi-
dente non valeam, vel propter meam inopiã,
vel propter aduerſarii potentiam, aut prop-
ter probationis defectum: & in hanc opinio
nem concorditer omnes tam Theologi quã
Iuriſpeciti pedibus iiſſe cõſtat ex Palac. Rub.
in c. Per veſtras, not. 1. §. 1. n. 14. atque ex Me-
neſſ. in leg. Cum quis. Cod. de iuris, & facti
ignorant.

Diff. 7. Non mediocrem item diſcrepan-
tiam faciunt ac conſtituunt nonnulli inter
forum cœlitum, & forum hominum circa læ-
ſionem contingentem in emptione, & ven-
ditione vltra dimidium iuſti prætii, dicentes
ceſſare in foro animæ deciſionem illius legis
ſecundæ. C. de reſcind. vend. debereque con-
trahentem in forò iſto reſarcire quamcum-
que læſionem quam alteri contrahẽti intu-
lerit: & in hac opinione fuit Innoc. in cap.
In ciuitate, de vſuris, & Bald. in c. cum cauſa
de teſtibus, vbi mercatores irridens, ſeu po-
tius miſeratus, ſubiunxit: quo igitur ibit ani-
ma mercatoris? & hanc magis communem
eſſe opinionem intelligere licet ex Tiraqu. in
legib. connubialib, 9. p. nu. 1. licèt etiam ex
Couarr. variar. lib. 2. c. 4. atque ex Pinello in
l. 2. C. de reſcind. vend. 1. p. c. 1. & denique ex
Matienzo in l. 1. tit. 11. lib. 5. Recopi. gloſ. 1.

num.6.non defuerunt tamen alij, & non le-
uis quidem opinionis qui contrarias partes
tueantur,in quibus eſt idem Bald. ſibi vt ſo-
let parum conſtans in Authen. Adhæc. C. de
vſuris, Aretin. in c. Cum cauſa, de teſti. Duẽ-
nas reg. 148. & Padil. in l. 2. C. de reſcind. vẽ-
dit. nu. 73. qui alios permultos eiuſdẽ ſimul-
tatis citant autores: Sunt, & alij qui in ea re
13 diſtinguẽdum eſſe putant hoc pacto, vt ſi qui
dem dolus fuerit adhibitus ex propoſito, id
eſt, adhibita fraude aut mendacio, tum vera
ſit prior opinio, & teneatur in foro conſciẽ-
tiæ qui contrahentem decepit, reſtituere illi
illud in quo eum decepit, etiamſi læſio ſit in-
tra dimidium iuſti prætij: at ſi re ipſa incide-
rit dolus, nempè, non adhibita conſulto frau
de, tum ſit vera iſta ſecunda opinio, neque te
neatur in foro animè contrahens: perinde
ac non tenetur in foro ſeculi, ſi læſio non ſit
vltra dimidium iuſti prætij. Huius diſtin-
ctionis autor eſt Calderin. in rep. c. Nauigan
ti, de vſur. & placet Pan. in c. in ciuitate, eod.
titulo, Fely. in c. cum cauſa de teſtibus Saly.
in Authent. ad hæc C. de vſuris. Dec. in c. de
cõſtitutionib. & noſtrati. Ant. de Burgos in
c. dilecti, de emptione, & venditione. Et hæc
mihi verior videtur opinio: neq; enim cre-
dendum eſt Pontificia iura quibus de anima
præcipua cura eſt, vt in non diſſimili ſpecie
tradit Panorm. in c. filius de teſtam. hãc tol-
leraſſent læſionem intra dimidium iuſti pre-
tij, ſi ea cum peccato quicquã haberet com-
14 mune; & tamen eam tolerare videmus in c.
dilecti, & in c. cum cauſa de empt. & vendit.
Illud tamen admonendi ſumus pretium iu-
ſtum (quod ſcilicet, taxatum lege non ſit) la-
titudinem in ſe habere, & tanquam gradus
quoſdam moderationis continere; Aut enim
eſt pretium ſupremũ ſeu riguroſum, aut me-
dium, aut infimum, autore Soto in 4. ſenten-
tiarum diſt. 15. q. 2. Conradus de contractib.
3. p. q. 16. Nauarr. in c. qualitas de pœniten-
tia diſt. 5. Couar. lib. 2. variar. c. 3. Qui igitur
hos gradus moderationis non fuerit præter-
greſſus, neq; in foro fori, neq; in foro poli lę-
ſionem præſtarẽ tenetur; quoniam nõ eſt di-
cenda lęſio, quæ iuſtum pretium nõ egredia-
tur, vt autores omnes ſuperius relati teſtãtur.
& Sotus de iuſtitia & iure, lib. 6. q. 2. art. 3. &
Matienço in d. l. 1. gl. 1.

8. Diff. Illhęc inſuper fora diuinum, & hu
manum, illa non mediocriter ſeparat diffe-
rentia quod ſecundum leges humanas mari-
tus impune poteſt occidere vxorem & adul-
terum in crimine deprehenſos, vt habetur in
lege Gracus C. ad l. Iuliam, de adulteriis, &
in legibus ſeptem partiti iuris, & recopilatio-
nis eodem titulo: Cæterum in foro animæ id
minimè licere docet gloſſa vulgaris in c. in-
ter hæc 33. q. 2. cui cæterorũ autorũ calculos
acceſſiſſe cernere eſt apud Tiraquell. de legi-
bus connubialibus l. 13. n. 18. huncdum ci-
to, ſcito me longam ſcriptorum nomencla-
turam recitare, ideo alio omitto referre: ſunt
tamen qui & in foro animæ liberent maritũ
a peccato, de quorum numero eſt Ruyn. cõſ.
4. lib. 5. & Iulius Clarus in §. homicidium, n.
50. Menchaca controuerſiarum c. 42. Et hæc
15 opinio fortaſſe verior eſt, alioqui dicendum
eſſet peccare carnificem, qui iudicis autorita-
te reum ſtrangulauerit, quod longe ſecus eſt,
nemo enim, vt ait Auguſtinus peccat autori-
tate legis, c. qui peccat 23. q. 4. Paruiq; refert
quod reus cauſa cognita capite plectit adul-
tera in dicta cauſa necatur. Nam in notoriis
iudiciarius ordo neceſſerius nõ eſt: Quis au-
tem inficias ibit non ſatis eſſe notorium deli-
ctum, cum adulteri in ipſo crimine deprehen
duntur? Euidentia enim rei manifeſtam rẽ
facit, c. 2. & c. ſi. de cohabit. cler. & mulier,
tradit Boſſius in praxi, tit. de crimine noto-
rio, num. 1.

9. Diff. Illud quoq; palam eſt differre fo-
rum fori, & forum poli quod leges pęnales
quæ quotidie verſantur in foro ſeculi, mini-
16 mè locum habent in foro animæ antea quam
quis legitimè ſit cõdemnatus; vt extat de ea
re gloſſa celebris in cap. fraternitatis. 12. q. 2.
quæ ab oĩbus peræquè Iuriſperitis, & Theo-
logis recipitur: teſte Fely. & Dec. in c. 1. de cõ-
ſtit. Illius tamen gloſſæ concluſio intelligen-
da eſt, quod attinet ad ipſam pœnã; nã quod
attinet ad damnum, quod contra leges pro-
hibitionem proximo illatum eſt, forũ quoq;
conſcientiæ de eo iudicat, vt aſſerit Alphõſus
17 à Caſtro de lege pęnali, lib. 1. c. 5. finge exem-
plum in eo qui frumentũ vendidit pluris quã
lege Regia taxatũ eſt. Nã & in foro conſcien
tiæ reſarcire tenebitur pretium quod pluris
vendidit ſicuti tradit ipſe Caſtro, & Mexia, in
tractatu cui titulum fecit de taxa panis con-
cluſion. 1. Illud tamen inter ipſos ſcribentes
magnopere controuerti ſolet, an illius gloſſæ
ſententia ceſſet. Quando pęna irrogatur à le
ge ipſo iure, vel ipſo facto; qđ par eſt. Siqui-
dem quando lex ipſo iure pœnam infligit, &
in foro animæ locum ſortiri, Abb. in c. 1. de
conſtit. cui illic reſtipulãtur Fely. & Dec. Sũt
tamen alii non leuis autoritatis, qui contra-
rias partes tueantur, & inter eos eſt Bar. in l.
eius qui delatorem. ff. de iure fiſci Archidia.
Anchar. & Franc. in c. cum ſecundum leges
de hæreticis in 6. Sed quid agimus? quid, clã-
ben bis coctam proponimus: cum in noſtra
memoria hanc quæſtionem nobis pueris ex
profeſſo agitauerint duo S. Theologię verti-
ces

Digitized by Google

ces: alter eſt Alphonſus à Caſtro Franciſcan. alter eſt Dominic. à Soto, dominicæ profeſſionis, lib. 1. de iuſt. & iur. q. 6. art. 6. in contrarias tamen atque diuerſas diceſſerũt opinionem, nam Caſtr. Abb. ampleĉtitur opinionẽ Sotus autem contrariam fouet, atq; propugnat, conſtanter aſſerens pœnam etiam ipſo iure à lege impoſitam locum nõ ſortiri in fo-
18 ro conſcientiæ, & planè, vt viri iſti erant vterque doctiſſimi, & acutiſſimi contis remiſque partes ſuas magnis vltro citroque iactis argumentis tuentur. Cæterum (vt breuiter finiamus) Soti opinio, vt eſt magis pia, & humana ita plures, imò omnes ferè poſteros in ſuam traxit ſententiam; illius enim ſententiæ ſe ſubſcripſit Simancas vir ſanè acris ingenij in catholicis inſtitut. tit. 9. n. 77. Qui fortiter, & acute Caſtri ſatis facit argum. & Ant. Gomez in comment. tom. 3. tit. de confiſcation. bonor. nu. 3. Minchac. controuerſ. c. 28. n. 14. Matien. in l. 1. tit. 4. lib. 5. recop. gloſ. 10. n. 12. Didac. Perez in l. fi. tit. 3. lib. 2. ordi. qui hanc magis communit. approbari teſtat. idemque facit Meneſ. in l. ſi maior, n. 47. C. de tranſa. & hanc opinionem ego apertis vlnis amplector: nam, vt quod potentiſſimum eſt, ſemel dicam, ea non obſcurè probat. in c. cum ſecũdum leges de hæret. in 6. vbi definitur pœnã publicationis ſeu confiſcationis bonorũ quã ipſo iure incurrit hæreticus exigi à fiſco non poſſe priuſquam declaratum ſit per ſententiã iudicis competentis cum eſſe hæreticum, &
19 idem definitum extat in l. 77. Tauri eſt hodie l. 10. tit. 9. lib. 5. recop. ſi igitur in exteriori foro hoc recipitur multo magis eſt recipiendũ in foro interiori animæ, quid cõſtat eſſe multo mitius, & benignius. Quid verò ſi iudex pronuntiabit eſſe hæreticum, ſed more laconũ (qui breues eſſe ſolent) nihil aliud dixit, neque declarabit bonã ad fiſcũ pertinere an hoc caſu dicemus in foro conſcientiæ debere eum bona fiſco reſtituere? mouet hoc Caietanus verbo pœna, & affirmat etiã eo caſu pœnam non habere locum in foro conſcientiæ;
20 ſed Caietano repugnat vtroq; cornu Iuriſcõſ. in l. 1. §. 1. ff. ad Senatuſconſ. Turpilia. in hæc verba inquiens. *Si condemnauit quamuis nihil de pœna ſubiecerit tamen legis poteſtas aduerſus eum exercebitur, nam vt Papinianus reſpondit, facti quidem quæſtio in arbitrio iudicantis eſt, pœnæ verò perſecutio non eius voluntati mandatur, ſed legis autoritati reſeruatur.*
Et ita à Caietan. diſſentiunt, reliqui teſte Alphonſ. de Caſtr. d. lib. 2. de lege. pœnal. c. 10. ſed ignoſcamus homini Theologo alioqui doctiſſimo qui iuris dogmata præſertim tam exoterica non tam exactè didicit.

Diff. 10. Singularis eſt etiam illa differẽtia inter forum fori, & forum poli, quæ colligitur, ex c. literas de reſtit. ſpolia. atq; ex c. inquiſitioni de ſentent. excom. vbi mulier quæ
21 diuertitur a viro propterea quod poſt contractum matrimonium cognouit ſe eſſe conſanguineam mariti intra gradum prohibitũ excommunicatur à iudice donec reuertatur ad virũ: Et tamen in foro animæ nõ tenetur cohabitare cum viro, neq; illi debitum reddere coniugale. Ad quorum iurium intelligentiã præter claſſicos ibid. conſulendus eſt Nauar. in c. ſi quis aut. de conſecr. diſtinct. 6. n. 104.

Diff. 11. Conſtat, & alia differentia, ex gl. in c. de his de accuſ. quę ait pænitentiam à ſacerdote iniunctam in foro animæ non libe-
22 rare delinquentem (pone periurum, aut blaſphemum) à pæna per legem humanã impoſita: Quin nihilominus poterit in foro ſeculi accuſari, & pœnas dare: cum gloſſa autẽ conſentiunt, & reliqui, vt fidem facit Couar. libr. 2. varia. c. 10. n. 3. Hoc autẽ nulla alia de cauſa contingit quam ex defectu iuriſdictionis, ſecretum enim illud, & priuatum iudicium, quod apud ſacerdotem conſcientiarum cenſorem peragitur, non ampliorem quidem habet poteſtatẽ quam quæ ſit neceſſaria ad animas Deo reconciliandas. Porrò publica ſecularis fori poteſtas latius patet, ideò enim inſontes, & delinquentes animaduertunt leges vt debitas luãt pœnas, & cæteri illorum exẽplo commonefacti à peccando deterreantur.
23 Sic etiam, & defectu iuriſdictionis contingit interdum, vt quis ſit abſolutus ab excommunicatione in foro interiori, & tamen in exteriori foro non ſit abſolutus, velut, cum excõmunicatus conſentiente parte fuit abſolutus à ſacerdote in foro animæ, ex poteſtate Bullæ quæ ſub titulo Crucis concedi ſolent, nam is in foro ſeculi non habetur pro abſoluto, ſicuti (ne tem actam agamus) tradit Couar. in c. Alma mater. 1. p. §. 12. n. 16. & Gutt. alleg. 9. & Latius canon. quæſt. lib. 1. cap. 2. & nos quoque dicemus, hoc opere cum de excommunicatione egerimus.

Diff. 12. Illud poſtremo forum fori, & forum poli longe diſtant, quod ſcriptum eſt ab Innocent. ſubobſcurè tamen, & nutanter, vt ſolet, ſed cum cæterorum tamen magno cõſenſu in c. quod ſicut de elect. n. 8. tutum eſſe
24 in foro conſcientiæ electum ad beneficium, ſeu epiſcopatum, quando ſine fraude, & dolo facta eſt electio, licet aliquid in ea defuerit ſolẽnitatis. Quid ais? recordare te in alienatione rei Eccleſiaſticæ, vel minoris minus ſolẽniter facta, cõtrarium paulò ante probaſſe illatione 5. Recordor ſanè, cæterum ſi animaduertis longa eſt vtriuſq; rei differentia: Quid ita quæſo? quia in alienatione rei eccleſiaſti-

cæ,

cæ vel minoris eſt perſona certa,cui facienda
ſit reſtitutio,in electione non eſt perſona cui
facienda ſit:deinde in alienatione rei eccle-
ſiaſticæ,vel minoris, ſiquid defuit ſolennita-
tis vtriſque contrahentibus imputari culpa
poteſt,cui id non præcaueri curauit. At in ele
ctione ſiquid defuit ſolennium electoribus
imputandum eſt,electo autem nihil impin-
gi culpæ poteſt,cum in eius non fuerit pote-
ſtate id præcauere. Deniq; in electione rei
eccleſiaſticæ,vel minoris iuſtitia verſatur cō-
mutatiua:Contra in electione iuſtitia verſa-
tur diſtributiua, atqui inter iuſtitiam com-
mutatiuam,& diſtributiuam longa eſt diffe-
rentia,vt ſuperius diximus differen.8. Quod
noſtros interpretes, atq; item Theologos vi-
ros alioqui doctiſſimos, & acutiſſimos non
perpexiſſe miror. Secundum hæc igitur,& il-
lud quoq; probandum erit, quod ſcriptum
eſt à Nauar.in additionibus ad Manuale vul
gari ſermone edito, & ſi aliquid ſolennium
defuerit ijs candidatis qui ad lauream lite-
25 rariam promoti ſunt, de ijs quæ, aut acade-
miæ ſtatutis, aut legibus Regijs exiguntur,
pone in l.5.cum ſequent.tit.7.lib.1.recopil.
Attamen ſi ij idonei fuerint tutos eſſe in con-
ſcientia. Non difficile foret alias quam plu-
res inter forum fori, & forum poli reperire
differentias: quas ego ſciens prudenſq; omit-
to,ne longum faciam, & excedam mei inſti-
tutum modum,qui breuis eſſe laboro.

SVMMARIVM.

Differentia decima tertia.

1 *Beneficium propriè, & ſtrictè acceptum differt à priuilegio, quia beneficium eſt conceſſio facta à Principe ſecundum legem.*
2 *Priuilegium eſt cōceſſio facta à Principe contra ius commune.*
3 *Priuilegium dicitur quaſi lex priuata.*
4 *Reſcriptum latè acceptum comprehendit priuilegium, & diſpenſationem.*
5 *Reſcriptum propriè & ſtrictè dicuntur literæ quibus princeps aliquid reſcribit ad obſeruantia iuris communis.*
6 *Reſcriptum vulgo appellatur breue, quod nomen Latinum eſt.*
7 *Diſpenſatio eſt prouida iuris communis relaxatio vtilitate, ſeu neceſſitate penſata.*

Inter beneficium Principis,priuilegium reſcriptum diſpenſationem, differentia. 13.

1 BEneficium ſi latè accipias, priuilegium
complectitur,reſcriptum, & diſpenſatio
nem, vt declarant Bart.Iaſ.& reliqui in l. be-
neficium.ff.de conſtit. Princip.gloſ.& Abb.
in c.olim tibi de verb.ſignifi. ſed ſtrictim, &
propriè accipiendo beneficium differt à pri-
uilegio:quia beneficium dicitur conceſſio fa
cta à Principe,ſecundum legem,vel præter le-
gem,vt autor eſt Barto.in d.l. beneficium,&
ibid,Iaſ.nu.25.Paul. de Caſtr.in l.maritum.
ff.ſol.matr.Prateius in Lexicon,verbo bene-
ficium.Vulgo beneficium appellatur gratia,
vt in c. gratia. de reſcript. in 6. & alibi ſæpè.
2 Priuilegium vero eſt conceſſio facta à Princi
pe contra ius commune autore, Bart.in l.1.
C.de iuris,& facti ignor.& in l.fi.C.ſi contra
ius, vel vtilitatem publicam, Alex.in l.quia
3 tale,ff.ſol.matri.Iaſ. in d.l. beneficiū,nu.27.
Dicitur autem priuilegium quaſi lex priuata
c.priuilegia diſtinct.4.& tradit etiam Aulus
Gellius noctium Atticarum libr. 10. c. 20.&
ante eum Cicero pro domo ſua:tametſi alias
Ethymologias ſcribat Rebuffus in praxi be-
neficiorum,lib. 1. tit. de differentia inter re-
ſcriptum, & priuilegium. Sed prior Ethymo
logia,& verior eſt, & probatur apud nos in l.
2.tit.18.p.3,Iuriſconſulti frequentius vtun-
tur nomine immunitatis quam priuilegij,vt
eſt cernere cum alibi tum in tot.tit. ff.de iur.
immun. Reſcriptum ſi latè accipias compre-
hendit priuilegium atque diſpenſationē, vt
tradunt Bart.& Iaſo.in d.l.beneficium. ff.de
conſtitut. Principum. Nihil enim aliud eſt
reſcriptum quam literæ quibus Princeps re-
4 ſpondet ad ea quæ ſibi de iure conſuluntur,
vt intelligere licet cùm alias paſſim tum ex l.
reſcrip.C.de precib.imper.offer. Allucinatur
igitur Ripa(doctiſſimi viri Pace dixerim)in
c.de reſcript.n.10.dicens reſcriptū dici:quia
bis ſcribatur, etenim reſcribere non dicitur,
quia bis ſcribatur, ſed quia ad ſcriptū reſpō-
detur, vt omnia vbique autorum commen-
taria demonſtrant. Et illud Ouidij Epiſto-
la prima.

Nihil mihi reſcribas attamen ipſe veni.

Sic etiam reſpondere,& reſtipulari dicun-
tur,nō quia bis promittatur,ſed quia ad ſpō-
ſionē,& ſtipulationem reſpondemus,vt in §.
præterea inſt.de inutilib.ſtipulat. & in l. fin.
C.de relationibus. Reſcriptum autē propriè
accipiendo dicuntur literæ quibus Princeps
5 aliquid reſcribit ad obſeruātiam iuris com-
munis,vt tradunt Bart.Iaſ.in d.l. beneficiū.
ff.de conſtit.Princ.Panorm.& Feli. & reliqui
in rubr.de reſcript. Vulgo reſcriptum appel-
6 latur breue,quod nomen item Latinum eſſe
apparet, ex l. excellentia. C. de militaris an-
nonæ erogatione, & in l. 1.C. de exactionib.
tributor. libr. 10. Diſpenſatio eſt prouida iu-
7 ris communis relaxatio,vtilitate ſeu neceſſi-
tate penſata,vt definit Specul.tit. de diſpen-
ſatio-

Digitized by Google

ſatione.§.1.& Iaſon.in d.l.beneficium.ff.de conſtit.Princip.n.30.Alciat.lib.2.ff.de verbor.ſignificat. Rebuffus in praxi beneficiorum.1.p.tit. de diſpenſ. Differt itaque à priuilegio: quia in priuilegio non eſt neceſſaria cauſa,vel vtilitas,in diſpenſatione eſt neceſſaria,vel verius (vt ego quidem ſentio) priuilegium eſt perpetuum,vel ſaltem ad longum tempus,quia cum lex ſit priuata perpetua eſſe debet,non momentaria, diſpenſatio vero eſt ad breue tempus, vt facilè intelligere poteris ex omnibus exemplis quę de priuilegiis & diſpenſatione occurrunt.

SVMMARIVM.

§.I. *Differentia 13.*

1 *In beneficio Principis latiſſima eſt facienda interpretatio.*

2 *In priuilegio, & diſpenſatione ſtricta facienda eſt interpretatio.*

3 *In reſcripto diſtinguendum eſt: nam ſi datur ad lites ſtrictam,ſi ad iuris communis obſeruationē latam accipit interpretationem.*

4 *Donationes (ſeu mercedes Enriquennas) beneficium Principis non priuilegium dici debent,vnde adiecta illis eſt clauſula, vt poſſeſſore decedente ſine filio legitimo bona redeant ad regiam coronam.*

5 *Sicut ſuccedit filius in bonis Enriquennis ſuccedit etiam nepos.*

6 *Fœminæ etiam ſuccedunt in bonis vulgo dictis Enriquennos.*

7 *Extenditur ad tranſuerſales vltimi poſſeſſoris qui ſine liberis deceſſit dummodo deſcendant à primo donatario.*

8 *Conceſſiones quæ à Rege fiunt bonorum vacātium antea quam ad fiſcum ſint de lata, ſtrictim ſunt interpretandæ.*

9 *Gratia facta à Rege ſacerdoti,vt poſſit filio ſuo ſpurio legare,ſtricte eſt interpretanda cum diſpenſatio ſit.*

10 *Intellectus ad leges Regias quibus cautum eſt ne filij legitimati ſeu natalibus reſtituti fruantur nobilitate parentum.*

§. PRIMVS.

IN Vſu autem iuris permultum intereſt,inter beneficium, priuilegium, reſcriptum, & diſpēſationem, ſiquidè in beneficio Prin-
1 cipis latiſſima eſt faciēda interpretatio:quia nimirum ſecūdum iura conceditur,aut præter ius dicta lex beneficium ff.de conſtitutio. Principum c. cum dilecti de donationibus, cap.olim tibi,de verbor.ſignif. Crauet. conſ. 45.nu.9.Barbat.conſ.70.volu. 1. Ruyn.conſ. 161.lib.5.Roland.conſ.50. vol. 3. contra in priuilegio:quoniam aduerſus iura profertur & ideo ſtricta facienda eſt in eo interpretatio l.ſi quando.C.de inoffic.teſtam. l. ſi verò.§. de viro.ff.ſol.matr.glo.in c.1. de conſt. in 6. & illic claſſici omnes, & ſuperiores tradunt autores: idemq; in diſpenſatione probandū eſt: cum ea(vt diximus) iuris communis relaxatio ſit,textus, & interpretes in c. 1. de filijs presbyterorum in 6.c. quia dilecto de cōſanguin.& affin. ita, vt ne ex maiori quidem ratione ſit admittēda in diſpenſatione argu-
2 mentatio ſecundum Felin.in c.poſtulaſti,de reſcriptis, Couarru. in 4. decreta. c.8.§.8.& Guttierrez Canonicar.quæſt. lib.2.c. 15.nu.
3 25.Alciat.ff.de verbor.ſignif.lib.2.In reſcripto autem diſtinguendum eſt: nam aut datur ad lites,& ſtrictim interpretandum eſt,odioſum enim eſt:quia ordinariam derogat iuriſdictionem.cap.dum dilecta de reſcript.gl.in c.olim,de verb.ſignif.Sin autem detur ad iuris communis obſeruationem, latā accipiet interpretationē l.falſo. C.de diuerſis reſcriptis tradit Iaſ.in d.l.beneficium.ff.de conſtit. Princip.n.34.Abb.& Felin.in d.c.cum dilecta de reſcript.& in rubr.eiuſdem titul.Ex his autem nonnulla in pragmaticorum vſum inferre nobis licebit, & infertur primo ad donationes factas à Rege **Enrico Secundo**,quæ vulgo appellantur bona Enriquenna,in quibus illa eſt ab ipſo Rege ſuo in teſtamēto adiecta conditio,vt poſſeſſore decedente ſine filio legitimo bona ad Regiam redeant coronam,vt cernere eſt in l.11.tit.7.lib.5.recop. Dicēdum eſt enim latam interpretationem in hac clauſula faciendam eſſe: quia benefi-
4 cium Principis eſt,non priuilegium. Siquidem quando Rex facit donationem ob benemerita non dicitur priuilegium,ſed beneficium,vt notant ſcribentes in c. Grandi, de ſupplenda negligentia prælatorū in 6.& probatur in l. fin. C. de propoſitis agentium in rebus lib.12.&apud nos in l.1.tit. de las donacion.lib.5. recop.tradit Greg.in l.5.tit.15. p.2.& in l.14.tit.9.p.6.verb.ſeñalados.Couarru.in practicis quæſtionibus.c.1. concluſ.
5 10.Mieres de maioratu 4.p.limi.3. Igitur licèt lex illa regia loquatur de filio, intelligenda quoque eſt de nepote,itaq;ſi vltimus poſſeſſor decedat ſine filiis relicto nepote legitimo,dicendum eſt deficere conditionem,nepotemque rectè in illis bonis ſuccedere,quippe cum in his quæ ſunt fauore digna appellatione filiorum veniunt nepotes. Barr. in l. libellorum.ff.de verbor.ſignif.& illic Alciat. Alex.conſ.37.vol.6.Tiraqu.de primogenitis q.40.& in illius clauſulæ interpretatione omnes noſtrates recipiunt,vt eſt videre apud Pa-

Digitized by Google

lacium Rubeum in repetit.rubricæ. §.69.n. 29.& Molina de primogenitus,libr. 1.c.6.n.
6 21.Quin,& ad fœminas, quoque porrigendum placuit Matienço in eadem l.gloſſ.8.n. 6.& ibidem Azeuedo: amplius, & ad tranſuerſales vltimi poſſeſſoris,qui ſine liberis defunctus eſt,modo deſcẽdant à primo dona-
7 tario,placuit Molinæ d.lib.1.c.6.& Matien. d.gloſ.8. in fi. Quanquam dicant difficulter id obtineri poſſe:quia,ſcilicet,fæliciter ſemper cadunt Iobis Taxili, vt vetus dictat prouerbium. Quibus magnopere opẽ fert quod Rex ſanxit,vt donatarij bona illa poſſideant iure maioratus,ſequi igitur debent naturam aliorum maioratuum huius Regni, iuxta ea quæ tradunt Couarr. lib.3. variar. reſol.c.5. Atq; proinde cum Rex ipſe Henricus loquatur cum primis donatarijs in quos beneficiũ contulit,& omnes illorum ſucceſſores vocaſſe videtur,quandoquidem titulo maioratus bona eos habere voluit. Verum, quia hæc quæſtio regiam videtur poſtulare definitionem ſiquidem priuilegiorum interpretatio ad eum pertinet,qui ea contulit.c.cum veniſſent de iudicijs,tradit Io. Garſia de nobil.gl. 1.§.1.nu.76.Hæc ſatis ſuperque de Henricia clauſula. Infertur deinde,conceſſiones quæ à
8 Rege fiunt bonorum vacantium antea quã ad fiſcum ſint delata ſtrictim eſſe interpretãdas: quia aduerſus leges conceduntur. l.1.de petition. ſublatis.l. 13.tit. 10.lib.5.recopila. quarum legum abrogatio miror cur non fiat in his literis quæ de bonis vacantibus concedi hodie ſolent, vt neceſſe eſt fiat de his quæ aduerſus iura conceduntur, iuxta l.fin. C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicã,& l. 29. tit. 18.p.3 Proinde neceſſarium videtur,vt clauſula non obſtantibus, in illis conceſſionibus bonorum vacantiũ adijciatur. Infertur quoque ad gratiam factam à Rege ſacerdoti, vt poſſit filio ſuo ſpurio relinquere tot, forte quingenta:quia diſpenſatio cùm ſit, ſtrictim
9 eſt interpretanda, quanquam adhuc intelligendam illam gratiam puto:vt eam quantitatem habere poſſit filius ſpurius vltra quincuncem quem pater ei legare poterat.

Ne alioquin inutilis omnino gratia ſit cõtra capitulũ porrò, de priuilegijs, & l. ſi quãdo. C. de inoffic. teſtam. Infertur deinde ratio ad leges regias quibus cautum eſt ne filij
10 legitimati, ſeu natalibus reſtituti fruantur nobilitate parentum,eę ſunt lex 12.tit.2.lib. 6.& l.20.tit.11.lib.2. recop. Ratio enim eſt; quia legitimatio (vt vulgari verbo vtar) diſpenſatio eſt, & proinde ſtrictim accipienda erit, vt eſt latiùs videre apud Greg. Lop. in l. 9.tit.18.p.3.verb.non auia : Et in l.4.tit.15. p.4.verb.todas las honras Auendañus in dictionario,verb.hijo natural Duenn.reg.69. Padill.in l.naturalis. ff.de præſcriptis verbis, n.12.Boer.deciſ.127.n.21.Io. Gutierr.in repetit.§ſui nu.189. Quibus addito legẽ quæriter. ff.de naturalibus reſtituendis.Hanc autem definitionem intellige procedere de iure regio : nam ſecundum ius commune legitimatos nobilitates parẽtum potiri placuit multis, quos refert Mant. de coniect. vltim. volunt.lib.11.tit.20.n.37. Infertur præterea interpretatio ad bullam quæ ſub tit. Crucis concedi à Romano ſolet Põtefice, nam quatenus eſt præter ius , puta eſſe indulgentijs quas concedit : quia beneficium eſt latè eſt interpretanda,quatenus vero eſt contra ius, veluti in quadrageſima oua , & lacticinia comedere liceat: quia contra ius eſt,vt habetur in c.de eſu carnium diſtinct.3.cùm alijs eiuſdem diſtinctionis:quia priuilegium eſt, ſtricto eſt modo accipienda, vt declarat Manuel Rodericus in explanatione eiuſdẽ Bullæ vulgari ſermone ædita,dubitatio n.2.Quapropter licentia quam Bulla illa concedit eligendi confeſſorem non debet porrigi ad confeſſionem quæ ſub Paſchate fieri debet,ne præiudicium fiat Parochis cõtra c.omnes vtriuſque ſexus de pœnitentijs , & remiſſionibus, & contra Clemẽtinam dudum de ſepulturis. Infertur etiam ad reſcriptum,ſeu breue, quo facultas data eſt puellæ illuſtri , vt in monaſterio monialium commorati valeat; dicendum eſt enim non poſſe ipſam ſecum famulam deferre,niſi aliud dictũ ſit in breue: quia aduerſus iura eſt huiuſmodi licentia vt conſtat ex cap.fin.de ſtatu monach. atq; ex proprio motu Gregorij XIII.

SVMMARIVM.

§. *II. Differ.13.*

1 *Priuilegium,quod Alfonſus Rex Legionenſis conceſſit Chriſtoforo Perez , ad fœminas illarumque deſcendentes extenditur.*

2 *Verbum deſcendentium,fœminas etiam ex propria ſignificatione comprehendit.*

3 *Priuilegium quantumuis ſit ſtricte interpretandũ propriam non reſpicit ſignificationem.*

4 *Priuilegium hoc pertinet ad fœminas etiam matrimonio iunctas.*

5 *Intellectus ad text.in l.1.§.final. ff. de iure immunitatis.*

6 *Fœminæ non ſunt de genere neque familia propriè loquendo: quia ſunt ſuæ familiæ, vel generis principium,& finis.*

7 *Diuerſa eſt ratio l.1.ff.de iur.immunit. atque huius priuilegij : quia datum eſt deſcendentibus, quod fœminas etiam comprehendit.*

§. SE-

§. SECVNDVS.

INſertur inſuper ad priuilegium, quod Alphonſus Legionenſis Rex conceſſit Chriphoro Perez vulgo appellatur del Inſerto, cuius hæc ſunt verba.

Alphonſus Dei gratia Legionenſis Rex, tibi Ioanni Roderico vaſſallo meo mando tibi firmiter, quod tu non leues petitum de filijs neque de filiabus, neque de nepotibus, neq; de biſnietibus de Chriſtophoro Petri, neque de ipſis qui deſcendunt de ipſis: quia ipſi monſtrauerunt mihi chartam per quã ſunt liberi à petito.

1 Quæſitum ex facto ſæpè fuit, an hoc priuilegium ad deſcendentes, ex fœminis porrigatur, & quanquam in varias itum eſt ſententias mihi magis placet, & ad fœminas illarumq; deſcendentes priuilegium attinere: nam verbum deſcendentium, & fœminas ex
2 propria ſignificatione complectitur, Auth. de heredibus abinteſtato venietibus in principio collation. 9. Dominicus in c. ſtatutum ſ. de hæretic. in 6. Paul. de Caſtr. in l. 1. C. de
3 conditio. inſertis. Priuilegium autem quantumvis ſit ſtrictim interpretandum propriã non reſpicit ſignificationem, Angel. & Iaſo. in d. l. beneficium de conſti. Princip. Aretin. in lege cum lege. ff. de teſtam. Anto. in c. olim de verb. ſignif. & in ſimili priuilegio idem reſpondit Alex. conſ. 60. volu. 2. & Decius cõſ. 223. atque, ex noſtratibus idem fecit Burgos
4 de Paz conſ. 23. Quin illud probandum eſt, priuilegium hoc pertinere ad fœminas etiã matrimonio iunctas, quanuis enim Bartol. in l. quoties. C. de priuilegiis, ſcholariũ ſcriptum reliquerit priuilegium conceſſum alicui pro ſe, & ſuis deſcendentibus non comprehendere fœminas nuptas: & ſequũtur illum quamplures; verior eſt tamen contraria opinio, & à complurimis recepta, vt illius modi priuilegio etiam fœminæ nuptè potiantur, vt videre eſt apud Emanuel Suar. in theſaur. recept. ſentent. verb. deſcendent. & apud Pinel. in l. 3. C. de bon. maternis, n. 34. & quanquã ipſe affirmet Bart. opin. num. præualere, cæterum illam veram non eſſe liquido conſtat, ex l. 13. tit. 18. lib. 9. recop. quæquidem in tãta Doctorum ſimultate ac diſcordia plurimi eſt facienda; ſed neque nos conturbare debet
5 text. in l. 1. §. fi. ff. de iure immunitat. vbi Vlpianus in hæc verba inquit. *Perſonis datæ immunitates hæredibus non relinquuntur ſed, & generi poſteriſque datæ ad eos qui ex fœminis nati ſũt non pertinent.* Nam, vt omittam multifariam multiſq; modis ab interpretibus illam legẽ ac modis ab interpretibus illam legem accipi: vt eſt cernere apud Decium in regula fœminę. ff. de regulis iuris, & apud Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloſ. 9. Pinell. de bon. maternis, l. 3. n. 34. Io. Garſiam de nobil. §. 1. gloſ. 5. n. 40. Mieres de maioratu. 1. p. q. 51. Diuerſa res aſt (vt ego quidem ſentio) ſiquidem in illa l. 1. fuit datum priuilegium generi poſte-
6 riſque, fœminæ autẽ propriè accipiendo nõ ſunt de genere, neque de familia: quia fœminæ ſuæ familiæ, ſeu generis principium, & finis ſunt: lex familiæ. §. 1. ff. de verb. ſignif. §. 1. inſtit. de legitima agna. tutella, lex. 3. titul. 21. p. 2. Quod ſi aliquando fœminæ dicũtur ex genere, vt in l. 1. ff. de liberali cauſa, & quæ latiùs affert Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloſ. 9. n. 240. ſolummodo ſortitur locum in his quæ fauore digna ſunt. Proinde cum lex illa. 1. ff. de iure immun. loquatur in priuilegio, quod ſtrictam recipit interpretationem, neq; verba priuilegii fœminas propriè comprehendant, nihil mirum, quod lex illa fœminas excludat, quia non ſunt de genere cui priuilegium datũ eſt. At in priuilegio de quo agimus, contra eſt: quia datum eſt deſcendentibus, quod verbum etiam fœminas ex propriæ ſignificatione comprehendit, vt diximus, & apertè probatur in illa l. 13. tit. 18. lib. 9. re-
7 cop. Cæterum: quia priuilegii vſus magnam habẽt in definiẽdo autoritate, lex cum de interpretatione. ff. de legib. Bart. in l. vsũ aquę. C. de aquæ ductu, lib. 10. Alex. conſ. 69. vol. 5. ex vſu, & longa conſuetudine, quid ſequẽdum ſit dicernendum erit, vt ſuperiùs diximus, & tradit Ioan. Garſia de nobilitat. gloſ. 1. §. 1. num. 32.

SVMMARIVM.

§. III. Differentiæ 13.

1 *Priuilegium ad non ſoluendum portorium (vulgò pedagium) ſolum prodeſt ad Regia portoria, non ad pedagia magnatum, ſeu vniuerſitatum.*

2 *Tam beneficium quam priuilegium Principis, reuocari poteſt à Principe ſi hoc aut illud damnoſum incipiat eſſe Reipublicæ.*

3 *Sufficiens cauſa reputabitur, ad hoc ſi neceſſitas magna Principem, aut Rempublicam inuaſerit.*

4 *Antona Garſia vxor fuit Ioannis de Monroi, non paſtoris cuiuſdam, vt reliquit ſcriptum Illeſcas in quo deceptus fuit.*

5 *Diuerſum eſt priuilegium paſtoris à priuilegio Antonæ Garſiæ.*

6 *Per reuocationem generalem priuilegiorum non reuocantur priuilegia quæ ſunt in corpore iuris incluſa.*

§. TER-

Digitized by Google

§. TERTIVS.

ILlud autem commune eſt inter beneficiũ & priuilegium, quod vtrumq; intelligitur datum à Principe ſine tertii præiudicio, l.1. merito, & §. ſi quis à Principe. ff. ne quid in loco publico, c. ex tuarum, de autoritate, & vſu palij tradunt Iaſ. & reliqui in d.l. beneficium ff. de conſtitutionibus Principum. Ex quo probandum videtur id quod à nonnullis noſtratium traditum eſt priuilegium quo quis eximitur à ſoluendo portorio (vulgo pe-
1 dagium appellatur) ſolummodo prodeſſe ad Regia portoria non ad pedagia magnatũ, vel vniuerſitatum. In qua ſententia fuit Gregor. Lop. in l.11. tit.18. p.3. verb. donde lo deue auer, & Io. Garſia de nobi l. gl.1. §.1. n.76. Intellige tamen præiudicium magnum eſſe debere, nam propter paruum præiudicium non eſt derogandum priuilegio ſecundum Iaſſonem in l. quo minus. ff. de fluminibus,
2 nu.80. & ibidem Ripa. Illud quoque commune eſt inter priuilegium, & beneficiũ Principis, quod ſi hoc aut illud incipiat eſſe damnoſum Reipublicæ reuocari à principe recte poterit pro parte, aut in totum, vt res exegerit autore Iaſſone in l. ex facto. ff. de vulgari, & pupillari, & Guillelm. Bened. in c. Raynũcius verb. & vxorem, n.251. Suar. allega. 8. & 9. Acoſta in quæſtione de patruo, & nepote,
3 1.p. §.1. no.2. Tantundemque erit ſi neceſſitas tam magna Principem, aut Rempublicã inuaſerit, vt id fieri ſuadeat ſecundum Baldũ in l. iubemus nullam. C. de ſacroſ. Eccl. & Iaſonem in §. item Seruiane, nu.108. Inſtituta de actionibus: Cuius rei habemus apud nos exempla non vulgaria in l.4. tit.10. libr.5. & in l.31. & 32. tit.18. lib.9. recop. Ex illa autẽ poſteriore lege (vt id interim admoneam) apparet virũ illius Antonæ Garſiæ de cuius priuilegio illic agitur appellatum fuiſſe Ioannẽ de Monroi.
4 Conſtat igitur deceptum fuiſſe Illeſcã (virum alioqui per doctum ſcriptoremque ſanè quam diligentiſſimum, & quem honoris cauſa nominatum eſſe volo) dum ſcriptum reliquit in hiſtoria pontificali, lib.6. fuiſſe illam vxorem cuiuſdam paſtoris: priuilegium enim paſtoris diuerſum eſt ab hoc priuilegio
5 Antonæ Garſiæ, & vtriuſque cauſa diuerſa fuit. Huius enim datum fuit: quia à Portugalenſi Rege iniuſtè occiſa fuerit propterea quod in fide Regis noſtris Ferdinandi conſtanter perſtitit. Paſtori autem datum eſt priuilegium propterea quod aperuit noſtris aditum ad Taurinam ciuitatem ab ipſis Luſitanis occupatam: Quo paſtore duce noſtri per rupes cautes, & abruta itinera ducti murum tranſcendentes in vrbem irruperunt, & Luſitanorum cuſtodijs trucidatis eam expugnauerũt, vt refert Antonius Nebriſſenſis in Chronico Regum Ferdinãdi, & Eliſabet lib. 6. c.1. & ob eam rem paſtoris priuilegiũ vulgo appellatur de la guia. Itaque eſt diuerſum ab illo Antonæ Garſiæ de quo leges Regiæ loquuntur, quod quoniam à noſtrum legum interpretatione alienum non eſt, ingra-
6 tum tibi amice lector videri non debet. Illud etiam admonendi ſumus per reuocationem generalem priuilegiorum non videri reuocata priuilegia quæ in corpore iuris clauſa ſũt, vt tradit Palacios Rubeos in repetit. Rubricæ, de donationibus. §.16. n.11. & Iaſon in l. 1. ff. de conſtitutionibus Principum, nu. 16. Cacialupus de debitore fugitiuo qu.5. n.10. quibus addito Benedictum in c. Rainuntius verbo mortuo ſecundo, n.173. Sed quid agimus? ſuccurrunt tãta in priuilegiorum materiam, vt nos in campum vocent habenas quæ laxare ſuadeant, ſed ſiſtam gradum, nã noſtri libelli inſtitutum ſtatutos cancellos tranſgredi nos non patitur.

SVMMARIVM.

Differentiæ 14.

1 *Codicillorum appellatione pluraliter non in ſingulari proferri notiſſimi iuris eſt.*
2 *Palmarum folijs vtebantur antiqui ad libros conſcribendos, & inde paginæ librorum foliorum nomen acceperunt.*
3 *Nonnulli membranis vtebantur ad eundem effectum.*
4 *Corticibus arborum, ſeu dolatis lignis vſi ſunt Italiæ populi rudes, poſt membranas, & pergamenos.*
5 *Liber propriè pars corticis eſt quæ ligno adhæret.*
6 *Codex eſt pars exterior arboris liber vero pars interior.*
7 *Papyrus eſt frutex grandiuſculus: & inde carta dicta eſt papyrus.*
8 *Expergameni cartis prolongis, & anguſtis mutuo conſutis acta iudiciorum confici ſolebant: quas vulgo tyras vocabant.*
9 *Teſtamento hæreditas dari atque adimi poteſt: Codicillis vero, non poteſt.*
10 *Is cui hæreditas in codicillo relinquitur, petere poteſt hæreditatem iure fideicommiſſi: licèt directo iure ab hærede petere prohibeatur.*
11 *Sicut filius exhæredari non poterat veteri iure in codicillis: ita neque hodie poteſt.*
12 *Directa ſubſtitutio ſicut fieri olim codicillis non poterat, ita neque hodie.*
13 *Sicut veteri iure non poterat codicillis adijci conditio*

Digitized by Google

ditio per quam adimeretur hæreditas data teſtamento, ita atque hodie.

14 *Tutor mero iure codicillis non relinquitur ſed neceſſe eſt, vt à iudice confirmetur.*

15 *Melioratio trientis, & quincuncis codicillis rectè relinquitur.*

16 *Fœminæ in codicillis ſecundum ius commune idonei ſunt teſtes.*

17 *Iure Regni non ſunt fœminæ teſtes legitimi in codicillis.*

18 *In teſtamento atque in codicillis ad pias cauſas fœminæ idonei ſunt teſtes.*

Inter Teſtamentum, & Codicillos.
Differentia. 14.

1 ANtea quam de teſtamenti, & codicillorum diſcrimine dicam illud annotandum duxi: Codicillorum appellatione pluraliter proferri non in ſingulari, l. non eſt ſine liberis, nu. 148. ff. de verborum ſignificatione tradit Valla elegantiarum, libr. 3. c. 5. idque declarat apud nos titulus ille ff. de iure codicillorum, & aliàs paſſim id obſeruare apud Iuriſconſultos licebit, raròque in ſin-
2 gulari reperitur. Huius autem rei cauſa, vt altius repetamus ſciendũ eſt veteres in ſcripturis conficiendis varia materia pro regionũ & temporum varietate vſos fuiſſe. Nam principio alij palmarum foliis vti ſolebant, vnde librorum paginæ foliorum nomen acceperunt quæ Græcè Philuræ dicuntur ſecundum Pirotum ad Martialem Epigramma 3. Alij tabulas ad eam rem vſurparunt, aut cocteas, aut plumbeas quæ pugillares appellabãtur, vt tradit Plinius, lib. 15. cap. 11. & 12. naturalis hiſtoriæ, & apparet ex l. 1. ff. de bonorũ poſſeſſione ſecundum tabulas, & in l. librorũ ff. de legatis 3. atque item ex l. 17. titu. 1. p. 6. Nonnulli cartas ſeu membranas in vſu habuere quæ ex animalium corijs fieri ſolebãt. Hæ quoniam partim è Tiro (quę carta dicta eſt atque vnde Dido oriunda fuit) afferebãtur, chartæ appellatæ ſunt: Partim verò e Pergamo, vt ad Cromatium Diuus ſcribit Hieronymus; Inde pergamenum appellabantur
4 Rudes autem illi Italiæ populi quos Caſcos Ennius appellat, vt ad Niceam idem ſcribit Hieronumus ante chartæ, & membranarum vſum, aut inde dolatis, ex ligno codicillis ſeu in corticibus arborum mutua epiſtolarum eloquia miſſitabant, inde dicti ſunt codices,
5 & codicilli: liber enim propriè pars corticis eſt quę ligno adhæret, vt declarat Alexan. ab Alexandro dierum genialium libr. 2. c. 30. & Policianus Miſcellan. c. 72. vbi agũt de intellectu illius legis librorũ. ff. de leg. 3. Eſt itaq; codex pars exterior arboris, liber vero pars interior per quem ſuccus arboris fluit, velut declarat Seruius ad Virgiliũ Egloga, 5. Poſthæc Alexander ille Magnus Alexandria cõdita (vt Varro autor eſt) in Aegypti Paludibus, Niliique ſtagnis papyrum inuenit, accomodatiorem multo ad eam rem materiam, eſt autem papyrus (vt Plinius loco ſuperiori
7 tradit) frutex grandiuſculus, etiã ad nauigia tegenda non inutilis: à papyro itaq; frutice charta eſt papyrus appellata, quod nomen etiam materia ipſa obliterata ad hanc vſq; diem durat, nam papyrũ adhuc appellamus chartarum genus quo nũc vtimur mortales omnes: quod quidem non ex papyro, ſed ex linteis contuſis præloque compreſſis compaginatur, vt nemo non ſcit. Quoniam vero (vt ad codicillos reuertamur) ad ſcripturã conficiendam pro ipſorum corticum breuitate pluribus opus erat codicillis, ideo in plurali efferri ſolitum eſt: cui ſimile quippiam eſt, & apud maiores noſtros obſeruatum accepimus. Namq; ex pergameni chartis prolongis eiſdemque anguſtis mutuò conſutis acta iudiciorum confici ſolebant (has vulgo titas vocabant) quarum quaternæ paginam
8 papyraceam qua hodie vtimur implebant; vt explicat lex 23. tit. 20. libr. 2. recopilat. funiculus autem ille teres in quo glomerabantur chartæ rollo appellabatur, vt item apparet, ex lege 10. §. 10. tit. 19. lib. 2. eiuſdem recopilationis, & alias paſſim, quod genus ſcripturæ, & olim apud antiquos in vſu fuiſſe apparet. Ex Apocalypſi Ioannis, capite. 6. vbi inquit.

Et cælum receſſit ſicut liber inuolutus.

His igitur expoſitis quæ, & ſi antiqua ſunt à noſtratium tamen legum non ſunt aliena videamus de differentia teſtamenti, & codicillorum: & in illo ſane ſecundum vetera iura diſtant, quod in teſtamento ſeptem teſtes neceſſarij erant: in codicillis vero quinq; ſufficiebant, lex hac conſultiſſima, C. de teſtament. lex finalis. C. de codicillis. lex final. titul. 12. par. 6.

9 Deinde teſtamento hæreditas dari atque adimi poteſt: codicillis, nõ poteſt. §. fi. Inſtit. de codicillis lex ſi idem. C. eod. tit. Hodie vero iuxta legem tertiam Tauri, quæ eſt hodie lex 2. tit. 4. lib. 5. recopil. teſtamentorum atq; codicillorum ſolennia per omnia exequata ſint; proinde merito dubitari poterit an obliteratis eorum differentijs hodie in codicillis, perinde ac in teſtamentis hæreditas relinqui, aut adimi; quod placere video Gregorio Lop. in l. 2. tit. 12. p. 6. verb. herederos, & Burgo de Paz in l. 3. Tauri. 4. p. nu. 1332. & Meneſio in lege eam quam nu. 78. C. de fideicõ-

miſſis, & Matienz. in l. 2. tit. 4. nu. 18. libr. 5. recop. Ab eis tamen diſſentit Molina de primogenitis lib. 2. c. 8. nu. 28. & Doctor Spino in Speculo teſtamentorum gloſſa 32. nu. 27. Ceruantes in l. 3. Tauri nu. 153. & nouiſſime Ceuallos Toletanus in Speculo, q. 264. n. 4. Quorum mihi verior videtur opinio: quoniam non eſt credendum tot differentias à iuriſprudentium acumine excogitatas, vnico velle Regem verbo ſubuertere, lex ſi quā-
10 do. C. de inofficioſo teſtamento. Meminiſſe tamen debemus eum cui hæreditas in codicillo relinquitur, quamuis directo iure ab hærede petere hæreditatem non valeat, non prohiberi tamen eam iure fideicommiſſi petere, itaq; hæres retenta quarta Trebellianica tenetur reſtituere cętera bona illi cui hęreditas codicillis data eſt, vt non obſcurè definitum extat in l. 2. §. fin. ff. de iure codicillorum, & in lege Sceuola. ff. ad Trebellian. atq; de iure Regio in l. 2. tit. 12. p. 6. id quod latiùs proſequitur Spinus loco ſuperiori, num. 23. Ex his etiam illud infertur, quod ſicut veteri iure ex
11 hæredari filius in codicillis nō poterat. §. codicillos inſtit. de codicillis, ita neque hodie: deducitur etiā quod ſicuti olim directa ſubſtitutio codicillis fieri non poterat, lex ſi idē. C. de codicillis: ita neque hodie. Sed, & illud
12 conſequens eſt dicere: perinde ac iuxta vetera iura non poterat adijci codicillis conditio per quam hæreditas data teſtamento adime-
13 retur, lex. 2. C. de codicillis lex Diuus. ff. de iure codicillorum: ita neque hodie: His illud ſuperadde tutorem vi ipſa iuris, ſeu mero iure codicillis non rectè relinqui, ſed neceſſe
14 eſſe poſtea à iudice confirmetur, lex teſtamento. Et illic Baldus. ff. de teſtamentaria tutella.

Cautela quæ codicillis adijci debet.

15 Meliotatio autem trientis, & quincuncis codicillis rectè relinquitur, vt ſcriptum reliquit Azeuedo in l. 1. nu. 9. tit. de las meioras, lib. 5. recopil. vt autem hæ iuris euitētur ambages conſulto fecerit teſtator ſi codicillis adiecerit, vt valeant tanquam teſtamentum, ac ſi non, vt teſtamentum, valeant vt codicilli atque alio meliori iure quo poſſit, primum que teſtamentum, quod fecit vult, vt valeat tantum in quo codicillis aduerſum non eſt.

Per hanc enim clauſulam fiet, vt teſtamētum, & codicilli rata ſint iuxta ea quæ tradūtur in lege cum proponas. C. de codicillis. Illud præterea inter noſtrates nō mediocriter controuerſum eſt an hodie fœminę ſint ido-
16 nei teſtes in codicillis. Enim vero quod ad ius commune attinet inter ſcribentes magis cōuenit fœminas in codicillis legitimos eſſe teſtes gloſſ. in l. fi. C. de codicillis cui ſeſe omnes ſubſcripſerunt interpretes excepto Fulgoſo, vt illic refert Iaſon ideo referēdus: quia belliſſimè ſcribit ſi in teſtamento adiecta fuerit clauſula codicillaris valere in vim codicillorum, etſi fœminæ fuerint in teſtes adhibitæ: cuius ſentētiæ acceſſit, ex noſtratibus Mēchaca de ſucceſſion. creation. §. 12. n. 68. Cæterum an ea communis opinio ſit recipiēda noſtrati iure Regio inter noſtrates non ſatis conuenit, eo quod lex tertia Taur. quæ eſt hodie lex 2. titul. 4. lib. 5. recopilatio. eādem ſolemnitatem expoſcat in codicillis quæ in teſtamentis requiritur. Quocirca pluribus ex noſtratibus placuit hodie fœminas non eſſe legitimos teſtes in codicillis inter quos fuit Caſtellus in d. l. 3. Taur. verbo fiete, & Tellus
17 ibidem. 4. p. num. 22. Spino in Speculo teſtament. gloſ. 32. nu. 36. Matienz. in l. 2. titul. 4. lib. 5. recop. gloſſ. 9. nu. 14. Azeuedo in eadē lege, nu. 35. Molina de ptimog. lib. 2. c. 8. nu. 25. Eſt iſta inter noſtrates autores magis cōmunis ſententia: proinde non ſunt audiendi Antonius Gomez, & Burgos de Paz contrarium affirmantes in d. l. 3. Tauri; ille nu. 70. hic num. 1344. Meminerimus tamē in teſtamento ad pias cauſas ne dum in codicillis fœminas idoneos teſtes eſſe, vt oſtendit Tiraquel. de priuilegijs piæ cauſæ priuilegio. 5. & communem eſſe conſtat, ex Couarru. in c. relatum. 1. de teſtament. nu. 5. Atque ex Iulio Claro. §. teſtamentum. quæſt. 6. num. 24. Ad piam autem cauſam factum eſſe intelligere debemus quando fit principaliter fauore piæ cauſæ, ſecus ſi minus principaliter pia cauſa in eo adijciatur, vt belle declarat *ipſe* Couar. in d. c. relatum. n. 2.

SVMMARIVM.

Differentia 15.

1 *Teſtamentum in ſcriptis dicitur cum quis in ſcriptura clauſa ſuum condidit teſtamentum, ita vt teſtes etiam ignorent in eo contentum.*
2 *Nuncupatiuum teſtamentum eſt quando teſtator, aut ſcripto, aut ſine ſcriptura ſuam teſtibus manifeſtat voluntatem.*
3 *Teſtamentum nuncupatiuum non eſt niſi teſtes ſaltim hæredis cognouerint inſtitutionem.*
4 *Legitimum eſt teſtamentum in quo defunctus, dixit velle ſuum eſſe eſſe hæredem quem codicillis ſcripſit.*
5 *Codicilli pars teſtamenti eſſe intelliguntur.*
6 *Intellectus legis quoties. §. ſi quis nomen, & legis nemo dubitat. ff. de hæredibus inſtituendis.*
7 *Intellectus leg. 1. & 2. tit. 1. p. 6.*
8 *Teſtamentum in ſcriptis dicitur quando clauſis tabulis factum eſt.*

Nun-

9 *Nuncupatiuum teſtamentum dicitur quando teſtes ſciunt quæ in eo continentur.*

10 *Teſtamentum nuncupatiuum non valet niſi eaſdem habeat ſolemnitates quas teſtamentum in ſcriptis.*

11 *Teſtamentum nuncupatiuum dicetur, & vt tale valebit, cum quis in vltima voluntate coram notario, & legitimis teſtibus nuncupauit voluntatem licet ante quam lectum fuerit, animam egerit.*

Inter teſtamentum in ſcriptis, & nuncupatiuum, Differentia. 15.

1 TEſtamentum aliud eſſe in ſcriptis, aliud nuncupatiuũ longeque diuerſam vtriuſque eſſe formam, & ſolemnitatem, nemo eſt qui ignoret, quid igitur diſcrepẽt videamus: & ſanè ſi communem vulgi ſequamur opinionem, illud diſtant, quod teſtamentum in ſcriptis dicitur cum quis in ſcriptura clauſa, & inuoluta ſuum condidit teſtamentum ita,
2 vt teſtes quid in eo contineatur ignorent; Nuncupatiuum vero dicatur, quando teſtator, aut ſcripto, aut ſine ſcripto ſuam teſtibus patefecit voluntatem; quæ quidem vulgaris opinio non obſcurè probari videtur in lege hac conſultiſſima; & lex iubemus. C. de teſtament. atque in lege hæredes palam ff. eod. tit. & in §. fin. Inſt. de teſtament. & apud nos in l. 1. & 2. titul. 1. p. 6. & in l. 3. Tauri quæ eſt hodie l. 2. tit. 4. lib. 5. recop. quæ adeo quidẽ planiſſimæ ſunt, vt nullam omnino videantur relinquere dubitationem, verum quia in iure noſtro nihil eſt tam apertè definitum, quod ſcriptorum non ſit miſere diſſenſione turbatam, ita vt quod de Camellis dicitur. Nos item niſi turbidas non poſſimus bibere aquas factum eſt interpretum diſcordia, vt quid hoc loco ſequendum ſit vix percipere
3 valeas. Alij namque ſuperiorum legum definitioni adhærentes aiunt teſtamentum nũcupatiuum non eſſe niſi teſtes ſaltem hæredis cognouerint inſtitutionem: alioqui aiunt teſtamentum non valere, niſi interceſſerint ſolemnitates ad teſtamentum in ſcriptis neceſſariæ; negant igitur legitimum eſſe teſtamentum illud in quo teſtator dixit.

Volo meum eſſe hæredem quem ſcriptum relinquo in ſchedula quam tradidi præfecto ſeu Guardiano Sancti Franciſci.

Quanquam legata eo relinqui poſſe modo inficias non eant. Huius ſententiæ fuit Iacobus de Bellouiſo Doctor antiquus cui ſe etiam ſubſcripſerunt Franciſcus de Aretio in dicta lege hæredes palam ff. de teſtam. Imol. & Raphael Comanus in lege vbi autem. §. ſed qui vinum ff. de verb. oblig. atq; item Iaſ. in d. lege hac conſultiſſima. §. per nuncupationem, & Guillelm. Bened. in c. Raynunt. verbo in extremis ad finem qui alios in eandem ſententiam allegant, & eam communẽ eſſe opinionem perhibet Iaſ. in l. certum. ff. ſi cert. pet. & Albert. Brunus in tract. de implemento formæ col. 12. & nuper hanc opinionem multis comprobat Ceruantes in l. 3. Tauri. num. 69. Alij è contrario aiunt ſi quis prolato teſtamento clauſo, & inuoluto profiteatur corã legitimis teſtibus illud ſuũ eſſe teſtamentum etſi teſtibus ne hæredẽ quidem nuncupauerit valere, vt teſtamentum nuncupatiuum, tametſi ſolemnitates teſtamenti in ſcriptis deficiãt, modo non dixerit velle ſe in ſcriptis teſtari: nã ſi id dixerit, obſeruare debet ſolemnitate neceſſarias in teſtamento in ſcriptis, fatentur itaque iſti valere inſtitutionem illam hæredis ſcripeam in ſchedula quã dixit teſtator relinquere apud Guardianum Diui Franciſci. In hac ſentẽtia fuit Bald. in lege aſſe toto. ff. de hæredib. inſtituend. & Paulus de Caſtro in lege hæredes palam. ff. de teſtament. & hanc magis cõmunem eſſe opinionem apparet ex iis quæ affert Greg. Lop. in l. 2. tit. 1. p. 6. verbo en poridad, & Tellus in l. 3. Taur. 5. p. & eodem loco Burgos de Paz. 2. concl. nu. 153. & Iulius Clarus in §. teſtamentum q. 4. Atq; Menoch. de præſumpti onibus. lib. 4. præſumpt. 2. Secundum hanc igitur opinionem teſtamentũ in ſcriptis non poteſt diſtingui à nuncupatiuo niſi quando defunctus dixit velle ſe teſtari in ſcriptis, nam eo caſu ſunt neceſſariæ ſolemnitates teſtamenti in ſcriptis, alioqui ſi id non dixerit ſufficiũt ſolemnitatis teſtamenti nuncupatiui, & ſi teſtes non nouerint quæ in teſtamento continẽtur. Quamquam ego (vt ingenue proferam, quod ſentio) priorem opinionem vero magis accedere puto: quippe que manifeſta legum definitione probetur: Contraria verò argumento tãtum eiſdemque parum fortibus nitatur: In ciuile autem (ne iniquum dixerim) eſt leuibus quibuſdam argumentis, & facilè diluendis ab aperta legum definitione deſciſcere, vt autẽ intelligas illorum, quam infirma ſint argu-
4 menta illis breuiter ſatisfaciam. Et primum parum nos mouet lex aſſe toto. ff. de hæredibus inſtituen. qua eſt definitum legitimum eſſe teſtamentum in quo defunctus dixit velle ſuum eſſe hæredem quem codicillis ſcripſerit, hoc enim ideo ſtatutum fuit: quia codi-
5 cilli pars teſtamenti eſſe intelligũtur: & quia ea quæ in codicillis ſcribuntur perinde habẽtur ac ſi in teſtamento ſcripta eſſent, lex ſicut ff. quemadmodum teſtamenta aperiantur. l. 2. §. & lex quidem. ff. de iure codicillorum.

Neque

Neque item me mouēt lex quoties. §. ſi quis, nomen, & lex nemo dubitat. ff. de hæred. inſtituend. nam illic tam indubitabili ſigno teſtator inſtituit hæredem, vt teſtes certo ſcirēt quem nam reliquiſſet hęredem. Lex autem prima, & 2. tit. 1. p. 6. tātum abeſt vt eis opi-
7 tuletur, vi è contrario pro nobis magnas ſuppetitas ferant: lex enim prima ait tam ſcripto, quam ſine ſcripto nuncupatiuum teſtamentum fieri poſſe, modo teſtator palam ſuā teſtibus manifeſtauerit voluntatē: teſtamentum autem in ſcriptis ait ſcripto tantum fieri poſſe: Cum igitur ſcriptura tam teſtamēto in ſcriptis, quam teſtamēto nuncupatiuo communis ſit, lex ſecunda id explicans, ait: ſiquis velit in ſcriptis teſtari id ſecreto facere eum debere, id eſt, ita vt teſtes non intelligāt quæ teſtamento continentur, ſubijciatque ſolemnitates quæ ad teſtamētum in ſcriptis requirantur. Itaque aperte velle vidētur illæ leges nuncupatiuum eſſe teſtamentū quādo teſtes ſciunt quæ in teſtamento continētur: in ſcriptis autem dici quādo teſtes ignorent quæ teſtamento ſcribuntur, quocirca duæ illæ regiæ leges pro nobis maximè faciūt Sed, & quod Bartolus ſcribit in lege ſi ita ſcripſero. ff. de conditio. & demonſtrat. & in l. fin. C. de fideicommiſſis de ſchedula relicta apud Cenobiarcham Diui Franciſci ad noſtram quoque ſentētiam magis accedit: quia loquitur de legatis non de hęredis inſtitutione: apparet igitur contraria argumenta parum nobis negotij faceſſere. Quinimo pro
8 nobis magis facere. Concludamus igitur teſtamentum in ſcriptis dici quando clauſis tabulis factum eſt, ita vt quod in eo cōtineatur teſtes ignorēt, vel ſaltem hæredis inſtitu-
9 tionem non intellexeriunt. Nuncupatiuum autem dici quando teſtes ſciunt quæ in eo continentur, aut certe hæredis nō eos lateat inſtitutio, vti leges principio à nobis allegatæ oſtendunt manifeſtè: vt interim omittam nuncupandi verborum ipſum ſignificate, nihil enim aliud eſt nuncupare quam viua voce defunctum ſuam propalam oſtendere voluntatem, veluti apparet, ex lege finali. ff. de iure codicillorum atque ex lege ſi ita. ff. de bonorum poſſeſſione, ſecundum tabulas oſtendunt, & alia non pauca loca apud Prateum verbo nuncupare, & verbo teſtamentum quę ne multus ſim hic recenſere ſuperſedi. His autem (vt aliquid in gratiam forēſis vſus dicamus) illud conſequens eſt dicere, teſtamētum ita factum, vt teſtes, quod in eo cōtineatur non intelligant, minimè valere niſi teſtamenti in ſcrip tis ſolemnitates habeat; quod tamen, & ipſum accipiendum eſt, niſi modo
10 adiecta in eo fuerit clauſula codicillaris, nā tum ſatis eſt, ſi nuncupatiui teſtamenti non defuerint ſolemnia, ex his quæ ſcribit Alexa. conſ. 176. vol. 5. Greg. Lop. in d. l. 2. tit. 1. p. 6. Idemque iuris erit ſi ad pias cauſas factū fuerit teſtamentum, ex ijs quæ affert Iulius Clarus in §. teſtamentū, q. 6. ſed, & illud probandum puto, quod ex facto Conſultus re-
11 ſpondit Paulus de Caſtro conſ. 307. vol. 1. Cū quis ad vltimam diſcumbens valetudinem ſuam corā legitimis teſtibus, & notario nuncupaſſet voluntatem, ſed antēaquam lectum fuiſſet teſtamentum, animam exalaſſet, tanquam nuncupatiuum validum eſſe teſtamētum teſtibus, illud ante iudicem comprobātibus, cum ad nuncupatiuum teſtamentum, (vt diximus) ſcriptura opus non ſit, ſed teſtimonia tantum ſufficiant, è Pauli autem reſponſo ſubſcripſit ſe quoque Couar. in c. relatum. 1. de teſtamentis. nu. 11. & alij quos retulimus, lib. 2. Rerum quotidianar. capit. 20. num. 14.

SVMMARIVM.

§. vnici Differ. 15.

1 *In teſtamento facto tempore peſtis neceſſarij ſunt ſeptem teſtes, ſecundum veriorem opinionem licet alij dicant ſufficere quinque teſtes ſicut in teſtamento ruſtici.*

2 *Si tempore peſtis plures requiſiti ſunt teſtes, & ſoli tres venire voluerunt hi ſufficiunt.*

3 *Si timore contagij tempore peſtis ad eſſe noluerint teſtamento apeſtati niſi tres teſtes, tres ſoli ſufficient.*

4 *Non valet inſtitutio hæredis facta à minore in fauorem ſui curatoris.*

5 *Teſtamentum factū ad pias cauſas in articulo mortis, nullum eſt ſi infirmus conualuerit.*

6 *Non ſunt idonei teſtes conſanguinei hæredis inſtituti in ea teſtamento, in quo hæres relinquitur.*

7 *Conſanguinei integri non ſunt teſtes in teſtamento quando ſunt ſub poteſtate eiuſdem parentis.*

8 *Si partim teſtium ſint conſanguinei hæredis partim non niſi de genere, fidem facient in teſtamento.*

9 *Teſtes inſtrumentales repulſam non patiuntur ſi tamen tabellio conſanguineus ſit hæredis, vitiat teſtamentum.*

§. PRIMVS.

1 DE teſtamento facto tempore peſtis quæri ſolet, præſertim hoc anno 1599. In quo (quæ noſtra ſunt peccata) dira hæc lues totam ferme Hiſpaniam miſere graſſata eſt? Et duæ ſunt de ea re inter iuris communis interpretes opiniones ambæ cōmunes, & ambæ

bæ

bæ ſibi inuicem repugnantes, vt eſt videre cũ apud alios, tum apud Ripam de peſte. §. de priuilegiis vltimæ voluntatis, nu. 1. & apud Burg. de Paz in l.3. Tauri, n.645. Iulium Clarum §. teſtamentum q.56. Altera opinio habet, vt ſufficiant tempore peſtis quinque teſtes prout ſufficiunt in teſtamento ruſtici, vt eſt cautum in l.fi.C.de teſtam. Altera vult, vt tempore peſtis non remittatur teſtamentorum ſolemnitates, ſed adhuc ſunt neceſſarii ſeptem teſtes veluti aliàs generaliter requiritur in lege hac conſultiſſima.C.de teſtamẽt. Et hæc poſterior receptior videtur opinio, quod ad ius commune attinet, vt fatetur Iulius Clarus d.q.56.nu.3.& verior ſanè videtur, ex text. in l.caſus. C.de teſt. præſertim ſi legamus(vt legendum puto) morbo oppreſſis, legis enim ſententia, ita legẽdum eſſe ſuadet. Hanc igitur ſequentes quid iure regio ſtatuendum ſit videamus: & planè cum noſtrates leges in teſtamento nuncupatiuo ſolum poſtulent quinque teſtes aut ſaltem tres ſi plures in loco reperiri nequeant, dicendũ

2 mihi videtur, vt ſi tempore peſtis cum plures teſtes requiſiti eſſent; adeſſe noluerunt; niſi tres qui teſtamento interfuerũt, eos tres ſufficere, ſi vero plures requiſiti non fuerunt, & in opido plures erant non valeat teſtamentum; quoniam quinque ſecundum legem regiam neceſſarii ſunt ſi in loco reperiri queãt, & hanc diſtinctionem ſentire videntur noſtrates præſertim Anto. Gomez, & Azeuedo in dicta lege tertia, Taur. hic n.84. ille, n.48.

Illud autem minus mihi placet, quod voluerunt Ripa loco ſuperiori, nu.10. & Spino in Speculo teſtamentorum in rubrica 3.p.n. 6. neceſſe eſſe hoc caſu, vt peſtis ſit ſeuiſſima quæque paſſim ſtrages faciat, ita vt plerique municipum ciuitatem deſerant fuga ſalutẽ

3 quærentes: Satis enim mihi videtur, vt peſtis quælibet ſerpat in eodem loco, & quod teſtator ictus peſte decumbat in lecto, ita vt teſtes peſtis terrore perculſi ad eum accedere non audeãt, verum eſt enim hoc caſu plures reperiri teſtes non potuiſſet, quandoquidem plures requiſiti timore peſtis accedere noluerunt. Illud etiam notandũ duxi, quod ſcripſit Duennas regul.31.ampl.6. inſtitutionem hæredis factam à minore in fauorem ſui cu-

4 ratoris non valere, aduerſatur enim illi l.fin. C.ſi quis aliquem teſtari prohibuerit; tantũ igitur dabimus locum Petri Dueñæ opinioni quando dolo aut motu minorem fuiſſe allectum à ſuo curatore conſtabit, aut quando importunis precibus, aut nimiis blanditiis cùm alium inſtituere vellet hæredem; exorauit, vt ſe relinqueret, iuxta ea quæ affert Afflictus deciſ.69. Silua nupt. lib.4. n.39. Suar. allegat.1. Caſtellus in l.3. Taur. verb. no hagan fee. Cæteris in caſibus Duennæ opinionem longè à iure abhorrẽtem eſſe puto, cum legam apud iuris interpretes, deficientibus cæteris hæredibus tutorem eſſe legitimũ ſucceſſorem minori, vt eſt videre apud Iaſo. in l. 1. C. vnde vir, & vxor, & apud Boer. conſ.48. Sed neque illud verùm puto, quod ſcriptum eſt à Bart. in l.1.C.de ſacroſ. Eccl. nu.41. Sequatur quanuis illum Guil. Bened. in c. Rainuntius verb. in extremis, n.2. dicens eſſe mi-

5 rabile, teſtamentum factum ad pias cauſas in artic. mortis ſi infirmus conualuerit eſſe irritum, & nullum refragatur enim illis l.fin. C. de poſthum. hæred. inſtituend. & c.fi. de ſucceſſionibus abinteſtato, & alia multa quæ in fauorem piæ cauſæ cumulat Tiraqu. in peculiari tractatu de priuilegiis piæ cauſæ, atque ita à Bartolo diſſentiunt Bald. Salicet. & Iaſ. in d.l.1. C.de ſacroſ. Eccl. & illic cæterorum communis caterua. Proinde verius dixiſſet Benedictus Bartoli, dictum eſſe falſum quàm

6 eſſe mirabile. De teſtamento agentibus negligentiæ credo aſcriberetur nobis ſi mentionem nõ fecerimus de l.11.tit.1.p.6. qua cautum eſt conſanguineos eius qui hæres teſtamento relinquitur idoneos teſtes nõ eſſe, quę quidem lex quoniam à iuris placitis aliquanto deceſſiſſe videtur, oportet, vt quoad fieri poſſit ad ius commune reducamus. Tribus igitur modis mihi intelligenda videtur: Primo, vt accipiatur ſecundum ius commune, id eſt, quando conſanguinei ſunt ſub poteſtate eiuſdem parentis, vel ſi emãcipati ſunt degunt ſimul in eadem domo: quoniam eo caſu etiam iure communi receptum eſt, eos integros teſtes non eſſe in teſtamento, vt eſt vi-

7 dere in §.ſed neque Inſtituta de teſtamentis & illic tradunt Faber. & Platea. Secundo, vt habeat locum lex illa Regia quando omnes adhibiti ſunt conſanguinei hæredis inſtituti, ſecus ſi partim ſint conſanguinei partim degeneres: quia eo caſu fidem facient etiam

8 in teſtamento, ex eo quod vulgo tradi ſolet quando vnus teſtis non eſt integræ fidei ſuppleri illius defectum per teſtem qui ſit omni exceptione maior, vt cernere eſt apud Iaſ. in l.1.C.de ſacroſ.Eccl. & Felin. in c. 1. de præſcription. ſummusquè eſt de ea re inter ſcriptores conſenſus, vt liquido conſtat ex Anto. Gabriele in vol. commun. opin. lib. 1. tit. de teſtibus, concluſ.5. Non me fugit Grego. Lopez illius legis Paraphraſtem cõtrarium illic ſcriptum reliquiſſe. Cæterum ſua opinio non ſatis iure probatur. Tertio, lex illa Regia accipiet locum quando teſtamentum non fuit confectum apud tabellionem, ſed teſtibus tãtummodo eius comprobatur fides, veluti pla-

placuit Burgo de Pace in l.3.Tauri.1.p.concluſ.4. num. 555. cui opido fauet, quod eſt apud Baldum in l.parentes.C.de teſtibus,teſtes inſtrumentales repulſam non pati, ſi tamen tabellio etiam conſanguineus eſſet non eſt dubium eodem laborare vitio teſtamentum.

SVMMARIVM.

Differ. 16.

1 *Legatum eſt donatio quadam à defunto relicta ab hærede præſtanda.*

2 *Prælegatum dicitur reſpectu teſtatoris qui legat, perceptio autem reſpectu legatarij qui rem legatam accipit.*

3 *Nomen prælegati, & perceptionis rectè conuenit verbo meliorationis quo nunc vtimur.*

4 *In donatione traditur res à donante, vel fit obligatio de tradendo.*

5 *In re dubia melioratio facta à patre intelligitur facta in trienti potiùs quam in quincunce.*

6 *Si pater legauit cuidam, ex filijs domum, valet legatum, etiam ſi alteri legauerit tertium, & quintum.*

7 *Si pater in teſtamento fecit meliorationem tertij, & quinti, & poſtea eodem teſtamento, vel codicillis totam meliorationem legatis exhauſit, habebit filius melioratus quartam partem omnium legatorum.*

8 *Pater poteſt in teſtamento mandare vxori, vt meliorationem faciat in filium quem ipſa voluerit.*

9 *Si mater non eligat, nullus filiorum meliorationem habebit, niſi pater titulo maioratus meliorationẽ reliquerit, iam tunc maior habebit meliorationem, etiam matre non eligente.*

10 *Pater poteſt facere meliorationem defuncta vxore de bonis, quæ conſtante matrimonio acquiſiuerunt.*

11 *Pater ex filiorum bonis poteſt vni facere meliorationem dummodo ex proprijs faciat alijs compenſationem.*

Inter legatum, & prælegatum præceptionem, & donationem cauſa mortis.
Differentia. 16.

LEgati appellatio latiùs patet ſiquidem, prælegatum,& præceptionem in ſe continet l.2.ff.de dote prælegata, & in principio
1 Iſtitut ad legem falcidiam. *Eſt enim legatum donatio quædam a defuncto relicta ab hærede præſtanda*: vt definit Imperat.in §.legatum inſt. de legatis: & adeo quidem legandi verbum latè patet, vt ſi adiectum fuerit aſſis, vel hæreditatis parti pro inſtitutione hæredis habeatur, ſicuti tradit Paul.de Caſtro in l. 1. nu.2. ff.de legat.1.& illic Iaſon nu. 5. & probatur in c. Raynunt.de teſtam.Prælegatum autem & preceptio re nihil differunt, vt colligitur, ex d.l.2.§.fin.ff. de dote prælegata, & ex lege ſextiam 31.ff. de leg. 3. Differunt autem à legato. quia cum legatum generale nomen ſit, prælegati,& præceptionis appellatio dicitur tantũ quando teſtator vni ex hæredibus præcipuum aliquid reliquit, vel quando legat alicui id quod iam legatarius ipſe habebat, veluti intelligere licet,ex toto illo tit.ff. de dote prælegata.Atque ex l.filia.§.1.& l. ſi maritus ff. familiæ erciſcundæ, & ita intelligi debet text. in §. ſed olim Inſtituta delegatis vbi fit mentio de hoc genere legati, quod per preceptionem relinquitur, cuius interpretationẽ proſequitur etiam Alciatus Parergon.lib.
2 3.c.1. Dicitur autem prælegatum reſpectu teſtatoris qui legat, perceptio autẽ dicitur reſpectu legatarij qui rem legatam accipit. Sed & illud eſt diſcriminis inter prælegatum, & præceptionem, quod præceptio non tantum dicitur quãdo res ſingularis legatur, ſed etiã quando pars aliqua hæreditatis relinquitur hæredi.l.3.§.quidam. ff.ad Trebelilanum.l. miles.§.fi.ff. de legat. 2. At prælegatum non dicitur quando aliqua pars hæreditatis relinquitur, ſed duntaxat quando res ſingularis legatur ſicuti ex legibus ſuperius allegatis apparet. Vtrunque autem nomen prælegati, & præceptionis rectè conuenit, verbo meliorationis, quo nũc vtimur, vulgo dicitur melioratio trientis, & quincuncis, quanquam rectiùs dici poſſet quadrantis, & quincuncis, iuxta.§.hæreditas Inſtituta de hæredibus inſtituendis. Legatum verò à donatione cauſa
4 mortis quid diſtet, tractat Accurſius in l.1.ff. de mortis cauſa donationibus, & hoc intereſſe ait, quod in donatione traditur res à donãte, vel fit obligatio de tradendo, quando vero neutrum iſtorum fit dicitur legatũ. Ex quo multæ inter hæc exurgunt in iure differẽtiæ. vt eſt videre apud ipſum Accurſium, & reliquos in l.Marcellus.§.fin.ff. de mortis cauſa donatio.& in §. 1. Inſtituta de dona. & apud Greg.Lop.in l.fin.tit.4.p.5. Porro, vt aliqua ſingularia de prælegato, ſeu melioratione dicamus meminiſſe debemus in re dubia meliorationem factam à patre intelligi factam
5 in triente potiùs quam in quincunce fauore animæ, vt tradit Palat.Rubeus in c.per veſtras. §.22. incipit. In conſtituenda, nu. 13. idemq; fauor animæ efficit, vt priùs deducendum ſit quintum quã tertium, vt definit lex ſtyli.214. Quam vſu receptam eſſe nemo eſt qui neſciat, ſed,& illud memoria dignum eſt
6 ſi pater legauit cuidam, ex filijs domum, poſteaque legauit alteri ex filijs trientẽ, & quincuntem

Digitized by Google

cuncem non minui legatam domus per legatum triẽtis,& quincuncis, quin potiùs legatum domus deducẽdum eſt, ex melioratione quadrantis, & quincuncis, vt ſcribit Do.
7 Franciſ. Sarmien. Select. lib. 8. ad §. cui certũ, nu. 26. Porrò ſi pater fecit meliorationem in teſtamento triẽtis, & quincuncis, poſteaque eodem teſtamẽto vel codicicillis, totam meliorationem legatis exhauſit, habebit filius melioratus, (vt ita dicerim) quartam partẽ omnium legatorum ad exemplũ quartæ falcidiæ, veluti placuit, Pelaez de maioratu, 1. p. q. 28. n. 3. & Azeu. in l. 1. tit. 6. lib. 5. recop. num. 18. quorum opinionem rerum vtilitati magnopere conſentaneam eſſe intelligo.
8 Sed, & illud ſciendum eſt poſſe patrem ſuo in teſtamento mandare vxori, vt pro eo meliorationem faciat in filium quem velit, veluti placuit Couarr. in c. cum tibi de teſtam. n. 11. neque eo nomine dicendum eſt captatoriam eſſe voluntatem, vt explicat Meneſ. in l. cum quidam, nu. 28. ff. de leg. 2. & apertiùs Mieres de maior. lib. 1. q. 48. eſtque hæc noſtratium communis opinio. Cæterum ſi ma-
9 ter non eligat nullus filiorum habebit meliorationem, niſi titulo maioratus meliorationem faciendam, pater reliquerit: nam tum etiam matre non eligente filius maior habebit meliorationem, vt eſt autor Peralta in lege vnũ ex familia ff. de leg. 2. cui ſe ſubſcripſit Aluaradus de coniectura ta mente defun-
10 cti, lib. 2. c. 2. nu. 17. Sed neque illud erit obliuiſcẽdum poſſe patrem facere meliorationẽ defuncta vxore de bonis quæ conſtante matrimonio acquiſiuerunt, modo in cęteris ſuis bonis detur alijs filijs compenſatio, lex ſerui electione. §. fi. ff. de lega. 1. lex cũ filius. §. dominus. ff. de leg. 2. tradit Ioa. Garſia de expẽſis, c. 13. n. 26. & cap. 22. nu. 32. & Matienço in l. 3. tit. 6. lib. 5. recopil. gloſſ. 1. n. 4. Parum
11 hoc etiam, ex proprijs filiorum bonis poteſt pater facere meliorationem vni ex filijs dũmodo in alijs ſuis bonis pater compenſationem alijs filijs faciat, vt belle ſcribit Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus, ampl. 7. n. 4. cuius ſententiam commodè illic explicat Baldeſius illius ſcholiaſtes. An vero in vita vxoris poſſit maritus eam meliorationem facere ea non conſentiente, tradit Tellus in leg. 19. Taur. num. 10. & Molina de primogenit. lib. 2. cap. 10. nu. 65.

SVMMARIVM.

§. vnici, differ. 16.

1 *Maritus legare poteſt vxori aliquem fundum licet excedat quintum bonorum ſi eam grauauerit, vt filios ſuos alat.*

2 *Pater dicens, melioro filium meum Ioannem, melioratio eſt intelligenda de tertio, & quinto bonorum.*

3 *Verbum dono in filio importat meliorationẽ, ſi adijciatur illi, vt vltra legitimam habeat id quod donatur, etiamſi non ſit verbum melioro.*

4 *Verbum, præcipuum, meliorationem ſonat.*

5 *Verbum, habeat Ioannes filius meus extra fratres ſuos talem domum vel villam, meliorationem etiam importat.*

6 *Prælegatum ſeu melioratio facta filio à marito in teſtamento de bonis proprijs vxoris ſuæ, non valet etiam ſi præſente vxore fecerit, meliorationem.*

§. VNICVS.

SEd ecce maritus legauit vxori ſuę fundum, vt ſe ſuoſque ſuſtẽtaret filios, ſed legatum excedit valorem quincũcis, qui relinqui vxori ſolummodo poteſt: quæritur an filiorum cauſa imputandũ eſt, quod ſupereſt de quincunce in ſumma trientis quẽ prælegari à patre filijs iure potuit? Et hoc mihi magis videtur: nam non debet inſpici cum quo teſtator loquatur, ſed potius in quem voluntatis tuæ effectum contulerit, vt probatur in l. cũ pater. §. donationis, ff. de leg. 2. Abb. in c. cum contingat, num. 6. de iureiurando, & eodem pertinent quæ affert Bartol. in l. fin. ff. de ijs quæ pro non ſcriptis habentur, & Bald. in l.
2 hæredibus. ff. de hæred. inſtituen. Quid vero ſi pater tantummodo dixerit, *Melioro filium meum Ioannem*, neque amplius adiecit; an videatur meliorationem, & feciſſe trientis, & quincuncis? & id magis eſt, vt ſequamur ſecundum Anto. Gomez in commentarijs, titul. de qualitatibus contractuum. nu. 11. *verſiculo, ex ſuperioribus*, licet aliud vellet Peralta in leg. Mæuio, nu. 10. ff. de legat. 2. Cui conſentit Mieres de maior. 1. p. q. 51. nu. 20. Sed Gomezij opinio veriſſima eſt, nam vt omittã quæ ille doctè affert, ſatis conuincit illud vulgare, *Omne analogum per ſe ſumptum debet ſtare in potiori ſignificato*, cap. maiores de baptiſmo & eodem pertinet lex 1. §. ſi ex fundo. ff. de hæredibus inſtituendis, & lex tit. 3. p. 6. Meliorationem autem feciſſe pater intelligitur non ſolum ſi vſus fuerit verbo meliorandi, ſed etiam ſi alijs idem ſignificantibus, vſus fuerit veluti ſi dixerit. *Dono filio meo Ioanni fundum Seianum, vt illud vltra legitimam ſuam*
3 *habeat*, Nam illud verbum, vltra meliorationem præſefert, text. & illic Bartol. in lege qui ita. ff. de dote prælegata: Idemque iuris erit
4 ſi dixerit. *Dono filio meo Ioanni villam Seianam, vt illam præcipuam habeat*: Nam, & verbum

H præ-

præcipuum meliorationem ſonat, lex. fin.ff. de leg.2.lex vxorem §.3.ff. de lega.3. Neque aliud probandum erit ſi dixerit, *Filius meus Ioannes habet extra fratres ſuos villam Seianam.*

5 Vt ſatis eſt argumento, quod memoratur de Iacob Geneſeos c.48. Et probat lex cum reſponſo. C.de legatis,ſuccurrunt,& de melioratione alia quam plura, quæ omnia vnius capituli anguſtia capere non poteſt, ſatius proinde duxi prætermittere quam inferius exequi.

Quanquam illud, quia notatu dignum, eſt temperare me non potui, quin dicerem, quòd ſcriptum eſt à Roderico Suarez doctiſſimo alioqui viro in lege quoniam in prioribus limitatio.5.ad legem fori nu.14.ſi maritus faciat in teſtamento prælegatum, ſeu meliorationē filio de bonis quæ vxoris ſuæ ſunt propria ipſa vxore præſente,& conſentiente, non poſſe poſtea vxorem reuocare meliorationem a marito defuncto factam; hæc enim Suarez opinio vera mihi nullo modo videtur, ex definitione legis ſi liqueat. C. de inofficioſis donationibus,qua probatur,conſen-
6 ſum datum ab eo, qui alterius diſpoſitioni conſentit, perinde haberi ac ſi ipſe qui conſentit,diſpoſitionem feciſſet:quam legem ad hanc ſententiam ſingularem eſſe prædicat in ibi Bald.& idem facit Salicetus. Igitur perinde ac ſi mulier meliorationem filio in teſtamento feciſſet reuocare eam poſſet,ita,& reuocare poterit meliorationem de ſuis bonis à marito factam. Neq;me mouent quæ pro ſe affert Suar.nam loquuntur in cōtractibus qui reuocari non poterunt, noſtra quæſtio verſatur in teſtamento, quod reuocabile eſſe palam eſt,neque me præterit, illam legem ſi liqueat,in ſuas partes aciſcere Suarez cū caſu quandoque contingat aduerſarium ſuo met gladio iugulari.

SVMMARIVM.

Differentia 17.

1 *Fideicommiſſum verbis precarijs relinquitur.*
2 *Legata, & fideicommiſſa in omnibus, & per omnia exequantur ſecundum Iuſtinianum.*
3 *Ss nomina ſunt legatum, & fideicommiſſum ſecundum Iuſtinianum.*
4 *Rebus non verbis imponitur lex: atque quibuſcūque verbis vſus fuerit teſtator promiſcuè legatum, & fideicommiſſum cenſendum eſt.*
5 *Impugnatur Iaſon, quia differentias conſtituit inter legatum, & fideicommiſſum.*
6 *Fideicommiſſa vniuerſalia, & legata particularia differunt inter ſe.*

Inter legatum, & fideicommiſſum, differentia 17.

INter legatum,& fideicommiſſum quid veteri iure interſit, non ſatis inter ſcribentes conueniat,alij namque illud intereſſe putāt, quod in legato verba diriguntur ad legatarium puta, *Titio fundum do lego.* At in fideicōmiſſo verba diriguntur ad hæredem, qui legatario præſtare grauatur veluti, *Titius hæres centum Seio dato.* Hæc differentia placuit Paulo de Caſtro in l.1.ff. de lega.1. nu.3. & illic Alex.nu.5.& Iaſoni.n.8.& Ant.Gom.in cōment,tit.de legatis,n.1. Placuit etiam Guill. Bened.in cap. Rainuntius verbo ſi abſque liberis 2.nu.137.

Alij è contrario:(quorum mihi verior videtur opinio) illud intereſſe putant,quod fideicommiſſum verbis precarijs relinquatur,
1 quod ſi alijs verbis relinquatur,etſi ad hæredem dirigantur verba, aiunt non fideicommiſſum eſſe,ſed legatum; hoc placuit Alciat. lib.3.Parergon,c.1.& Duareno lib.2.diſputationum, c. 9. atque item Spino in Speculo teſtamentorum gloſſ.24. nu. 4. Quibus ſanè magnas fert ſuppetias,ipſius verbi Ethymologia,& text.in §.fi.inſt.de ſingulis rebus per fideicom.relictis,ait enim. *Verba fideicommiſſorum hæc maximè in vſu habentur, peto, rogo, volo, mando, fidei tuæ committo.* Et confirmant Vlpiani verba (ſi is fuit) in titulo de legatis in extraordinarijs commentarijs qui vulgo circunferuntur,portò hoc verborum diſcrimen
2 quale illud fuerit penitus Iuſtinianus ſubſtulit legata ac fideicōmiſſa per omnia exequādo,vt eſt videre in leg. 2. C.communia de legatis,& in §.noſtra Inſtit. eodem titulo:aduerſus quæ iura offert ſeſe ſtatim obex non paruus in quem etiam oculatiſſimi impingunt;is eſt tex.in l. .ff.de leg.1.vbi ſub Vlpiani nomine traditur, *Legata per omnia exequata ſunt fideicommiſſis*: ſi igitur digeſtorum iure iam exequata erant, quid eſt quod Iuſtinianus inquit ſe num primū ea exæquare? Qui nodus ita difficilis viſus eſt noſtris,vt ad exēplum Gordij nexus diſſoluere non valentes præcidere potius curent: Alij namque, vt Accurſius cui etiam accedit Eguinarius in d.§. noſtra,& Antonius Auguſtinus emendationum lib.3.ad finem,aiunt eos qui pandectarum copilationi operam nauarunt, nonnulla verba,ex Vlpiani ſcriptura ſubtraxiſſe: Alij è contrario in quibus eſt Alciatus in d.l.1.n. 7.& Cuiatius in notis ad Vlpianum,titul.de fideicommiſſis aiunt, verbum illud, Per omnia,adiectum fuiſſe à Compilatoribus digeſtorum;alij denique prorſus negant legē illā pri-

Digitized by Google

primam eſſe Vlpiani, inter quos eſt Viglius
in §. legatarius Inſt. de teſtamentis. & Dua-
renus in l. Iuriſgentium. §. adeo. ff. de pactis,
& Conarr. in c. Rainaldus §. 10. nu. 3. de te-
ſtament. Et poſtremo alij aliter hunc nodũ
diſſoluere conantur. Mihi autem (ſi inter tot
tantoſque viros ſententiam dicere licet) illud
veriſimilius videtur, quod licet tempore Vl-
piani legata, & fideicõmiſſa exequata eſſent,
quantum ad hoc, vt pari iure velerẽt, adhuc
tamen nomine diſſidebant, aliudque erat le-
gatum, & aliud fideicomiſſum, atque proin-
de eueniebat, vt agendo nonnullæ adhuc in-
ter ea exurgerent differentiæ, quas quæ ſint
latè referunt Ripa in rubr. ff. de leg. 1. num.
11. & Alcia. ibidem, & Parergon lib. 3. c. 1. &
Duarenus, lib. 2. diſputationum, c. 9. At Iu-
ſtinianus ne nomine quidem ea differre vo-
luit, ſed omne penitus auferens inter illa di-
ſcrimẽ ſanxit, vt ſynonima eſſent: itaque qui
5 buſcunque verbis, teſtator vſus eſſet promi-
ſcuè voluit, vt legatum, & fideicommiſſum
dicatur; hoc ſanè, ita eſſe ipſum Iuſtinianum
Auditore apertis tibijs hoc enuntiantem in
dicta. l. 2. C. communia de legatis: ita enim
exorditur.

Omne verbum ſignificans teſtatoris legitimum ſenſum, legare, vel fideicommittere volentis vtile atque validum eſt, ſiue directis verbis quale eſt volo, rogo, mando fideicommitto, & in fine. Et ſi specialiter legati tantum faciat teſtator mentionem hoc legatum, & fideicommiſſum intelligatur: etſi fidei, hæredis vel legatarij aliquid comittatur hoc, & legatum eſſe videatur, non enim verbis, ſed ipſis rebus legem imponimus.

4 Quapropter non eſt audiendus Accurſius
qui ait in d. l. 1. ff. de legatis 1. adhuc hodie le
gatum, & fideicommiſſum nomine differre:
apertè enim illi refragantur Iuſtiniani verba
5 quæ ſuperiùs retulimus. Neque item feren-
dus eſt Iaſon qui illic putauit, n. 72. nonnul-
las adhuc eſſe hodie differẽtias inter legatũ
& fideicommiſſum, licet illi accedat inibi Al
ciat. in rubrica, n. 7. niſi fortè Iuſtinianus id
ſtatuere non potuit, aut nos noſtris potiùs de
bemus opinationibus auſcultare, quam Im-
perialibus definitionibus obedire. Quanquã
illud inficias non ibimus adhuc hodie eſſe
differentiam inter fideicommiſſa vniuerſa-
lia, & legata particularia, vt docet Accurſ. in
d. l. 1. ff. de lega. 1. & illic Iaſ. n. 97. Etenim in-
telligendum eſt legata particularia exequata
eſſe fideicommiſſis particularibus non vero
fideicommiſſis vniuerſalibus, vt & illic docet
Alciatus, & eodẽ loci Iacobus de Nigris Cõ-
plures ſubnectit differentias inter legata vni-
uerſalia, & particularia in repetitionẽ quæ
hic referre longum eſſet, & ingratum.

SVMMARIVM.

§. vnici, Differentiæ 17.

1 *Impenſa litis de re legata, pertinent ad hæredem legantis ſi oriatur ante traditionem rei legatæ, ſi poſt traditionem vero pertinent ad legatariũ.*

2 *Legatarius non poteſt agere de euictione rei legatæ euictæ contra venditorem à quo defunctus emerat, niſi ei legatæ ſint actiones.*

3 *Quantum ad ceſſionem nihil intereſt inter actionẽ perſonalem, & realem.*

4 *Quando eadem ſumma in eodem teſtamento bis eidem perſonæ legatur, dicendum eſt duplicari nõ repeti legatum.*

5 *Si in diuerſis teſtamentis, vel codicillis eadẽ ſumma legetur, vel diuerſa. ſentiendum eſt cum Anton. Gomez tomo. 1. tit. de leg. n. 53.*

6 *Rogatus in teſtamento reſtituere, rem aliquam, non videri debet grauatus reſtituere niſi poſt mortem.*

7 *Si legatum relictum cum onere non valeat in totum, ſed pars eruncatur, onus quoque pro rata minui debet.*

8 *Expreſſio cauſæ reſtringit legatum.*

9 *Si quid poſt teſtamentum factum adiectum fuerit fundo legato augmentum legato cedit.*

10 *Si teſtator luſos illicitos edere iubeat, quæſtus ex eis procedentes non lucro hæredũ cedere, ſed in alios publicos vſus conuerti debent.*

11 *De iure Regni tranſit dominium in legatarium mortuo teſtatore etiam ante aditam hæreditatem.*

§. VNICVS.

ATque, vt aliqua non contemnenda de-
legato dicamus illud memineris cum
1 lis ſuper legato oritur ſi lis ſuccedat antea
quam res legatario tradatur impenſas litis
pertinere ad hæredem legantis, ſin verò poſt
rem traditam lis orta ſit impenſas pertinere
ad legatarium. l. is verbis, n. 100. ff. de leg. 3.
& illic gloſſa, & reliqui tradit Ioa. Garſ. de ex
penſis cap. 17. nu. 10. Quod ſi res legata fue-
2 rit euicta non poterit legatarius agere de eui
ctione aduerſus vẽditorem à quo defunctus
emerat niſi ei ab hærede ceſſæ fuerint actio-
nes, l. ſi res ff. de euictionibus vbi Pomponius
Iuriſconſultus in hæc verba inquit: *Si res
quam à Titio emi legata ſit à me non poteſt legatarius conuentus à domino rei venditori meo denuntiare niſi ceſſæ ei fuerint actiones, vel ſi quo caſu hypothecas habeat.* Quod autem ait: *Legata ſit
à me*, expone à me teſtatore: loquitur enim
Iuriſconſultus tanquam ſi teſtator viueret, vt
aliàs ſæpè facit: errat itaque Accurſ. dum ex-
ponit à me id eſt à me hærede inſtituto. Illã

autem legem ſingularem eſſe prædicat Bartol. in l. 1. C. communia delegatis. Bald. in l. 1. C. de rerum permutatione, Imol. in l. Iulianus. §. 1. ff. de verborum obliga. Sed, & quod lex illa ait, *Vel ſi quo caſu hypothecas habeat*: in-
3 tellige quia defunctus legauit etiam ius hypothecatum aduerſus vẽditorem, nam quod ad ceſſionẽ attinet nihil intereſt inter actionem perſonalem, & realem, vt eſt expreſſum in l. fin. C. de hæreditate vel actione vendita.
4 Illud deinde admonendi ſumus cum eadem ſumma in eodem teſtamento alicui perſonæ bis legatur, videri legatum duplicari non repeti l. 50. ff. de probat. cuius ſenſum commodiſſimè apperit Alex. conſ. 4. vol. 1. Quid ve-
5 ro ſi in diuerſis teſtamentis aut codicillis eadem, vel diuerſa ſumma legitur, vide Anton. Gomez in comm. tom. 1. tit. de lega. nu. 53. Illud itidem memoria dignum eſt rogatum in teſtamento reſtituere rem aliquam non videri in dubio grauatum reſtituere niſi poſt mortem ſuam l. Epiſtolam. ff. ad Trebellianũ Sed, & illud non obliuiſcaris ſi legatum relictum cum onere non valeat in totũ, ſed pars euincatur, onus quoque minui pro rata, l. ei qui amplius ff. de donationibus, & eodẽ pertinet, text. in c. quanto de cenſibus: expreſſio quoque cauſæ reſtringit legatum. l. medico. §. fin. ff. de annuis legatis. Sed etſi quid poſt teſtamentum factum adiectum fuerit fundo legato, etiam augmẽtum legato cedit l. quod in rerũ. §. ſi quis poſt. ff. de leg. 2. tradit Bart. in l. ſi ita in fin. ff. de auro, & argento legato. Iaſ. in l. ſerui elect. §. fi. ff. de leg. 1. atq; ex noſtratibus Anto. Gomez in comm. to. 1. c. 12. n. 16. Tellus Fernand. in l. 19. Tauri, n. 10. Eſt quoque non minus memoria dignum, quod ſi teſtator luſos illicitos edere iubeat, ſumma
10 illa quæ ad eam rem legata eſt non debet lucro hæredũ cedere, ſed in alios publicos vſus conuerti l. legatum. ff. de vſu, & vſufructu legato, quod pertinet ad luſus taurorum, & cõſtitutiones quibus cauetur, vt in doctoratus laurea taurorum luſus celebrentur: nam ſi lege prohibeantur (vt fecit pridem Pius V. Põtifex maximus vere prius atque iuxta ſãctus) tenetur laureandus, ſeu candidatus conuertere in alios vſus, quod expendendum erat in taurorum exagitatione. Atque vt vlterius in legatorum materiã progrediamur animaduertendum erit quanquam apertiſſimi iuris ſit dominium rei legatæ recta via tranſire in legatarium à morte defuncti. l. à Titio, & illic omnes. ff. de furtis, id tamen intelligit illic Accurſius nõ vere tranſire, ſed ficte: ait enim non vere tranſire niſi demum adita hæreditate: & licet multi Accurſianæ accedant ſententię, & in his Duennas regul. 110. alios quã plures referens: attamen noſtrati Regio iure tenendum eſt ſtatim mortuo teſtatore ante aditam hæreditatem dominium tranſire
11 in legatarium ex definitione legis primæ, tit. de los teſtamentos libr. 5. recop. qua cautum eſt valere legata etiam ſi hæres hæreditatem non adeat, id quod placere video Gregorio Lopez. in l. 34. tit. 9. p. 6. verbo el ſeñorio, & Burgos de Paz in l. 3. Tauri concluſione 7. n. 99. Hoc autem multum pertinet ad definiendum, quod ſæpè quæri ſolet an fructus rei legatæ ſtatim debeantur, vel an à tempore moræ, vt rectè explicat Ang. in l. 4. tit. 5. gloſſ. 6. libr. 5. recop. Et Licentiatus Ceuall. in Spec. pract. quæſt. 79.

SVMMARIVM.

Differentia 18.

1 *Maioratus eſt fideicommiſſum quoddam imperpetuum familiæ relictum cum primogeniti prærogatiua.*

2 *Fideicommiſſum in teſtamento tantum aut codicillis relinqui poteſt.*

3 *Maioratus tan contractus, quam teſtamento inſtitui poteſt.*

4 *Fideicommiſſarius vniuerſalis propria autoritate fideicommiſſum capere non poteſt: neque dantur illi actiones vtiles nec directæ.*

5 *Qui in maioratu ſuccedit, ſtatim maioratũ illiuſque poſſeſſionem nanciſcitur.*

6 *Maioratus neque, eſt contractus, nec vltima voluntas, ſed tertiam, quandam conſtituit ſpeciem.*

7 *Noua ſemper negotiorum exoriuntur ſpecies, & pro varietate temporum alia, atque alia exurgunt contractuum genera.*

Inter maioratum, & fideicommiſſum, differentia. 18.

MAioratus nãtura vſque adeò tantam cum fideicommiſſo affinitatem habet & coniunctionem, vt pleriſq; ex noſtratibus placuerit nihil aliud eſſe maioratum quam fideicommiſſum, quodam imperpetuum familiæ relictum cum primogeniti prærogatiua: ſenſerunt hoc Palatius Rub. in repetitione, c. per veſtras. §. 44. & Couar. lib. 1. variar. reſol. c. 15. nu. 21. Meneſ. in rubr. de fideicõmiſ. nu. 7. & D. Fr. Sarmien. Selectar. lib. 3. c. 4. necnon Mincha. de ſucceſſ. creation. lib. 1. §. 10. Balaſcus de iure emphiteutic. q. 50. nu. 28. Et ſanè quanquam inficias iri non poſſie maximam eſſe inter hæc coniunctionem, & affinitatem legeſque de fideicõmiſſis loquẽtes ad maioratus argumentum plurimũ valere. & ideo ſicut commiſſarius habet dominium

nium vtile, & directum, ita, & maioratus poſ
ſeſſor vtrunque habere cenſendus eſt ſecun-
dum Molinam de primog. lib. 1. c. 12. n. 16.
Attamen non paululum inter ea eſſe diſcri-
minis non paucis rerum docemur exemplis:
2 Etenim fideicommiſſum in teſtamento tan-
tum, aut codicillis relinqui poteſt, in contra-
ctu non poteſt, lex ſequens q. 70. ff. de leg. 2.
& illic Bart. & reliqui. Maioratum autem
non minus contractu quam teſtamento in-
ſtitui poſſe in comperto eſt, lex. 4. tit. 7. libr.
3 5. recop. & alias ſæpe. Deinde fideicommiſ-
ſarius (vniuerſalis, ſcilicet) propria autorita-
4 te fideicommiſſum capere non poteſt, neque
dantur illi actiones vtiles nec directæ niſi de-
mum, aut re aut verbo reſtituta illi fuerit he-
5 reditas. l. 1. & l. reſtituta. ff. ad Trebellia. Por-
rò qui in maioratu ſuccedit ſtatim ac ſucceſ-
ſionis conditio extitit abſque aliqua deceſ-
ſoris reſtitutione in maioratum illiuſque poſ-
ſeſſionem naſciſcitur, vt aperto eſt iure com-
prehenſum in l. 45. Tauri quę eſt hodie lex 8.
tit. 7. lib. 5. recop. referunt has differẽtias, Pe-
ralta in leg. 3. §. qui fideicommiſſum, nu. 27.
ff. de hæred. inſtit. & Molina de primog. lib.
1. c. 1. nu. 16. & cap. 4. nu. 4. referunt alias nõ
paucas, Simancis diſputationum, c. 5. nec-
non Ioannes Garſia de expenſis, c. 16. nu. 3.
6 & Spino in Speculo teſtament. gloſſa 27. nu.
42. Proinde ſi maioratus naturam altiùs per-
ſcrutemur, magis dicendum videtur, neque
illum eſſe contractum, neque vltimam volũ-
tatem, ſed tertiam quandam conſtituere ſpe
ciem, ſicuti etiam ſentit Molina de primoge-
7 niris, lib. 1. c. 12. Etenim rerum natura ita cõ-
paratum eſt, vt nouæ ſemper negotiorũ exo-
riantur ſpecies atque pro gentium nationũ-
que ac temporum varietate alia atque alia
exurgant contractuum genera, lex natura. ff.
de præſcriptis verbis, Authent. de fide inſtru-
menrotum in principio, colla. 2. id quod ve-
tuſtiſſimo iure cernere eſt, in venditione, &
permutatione: vt docet Iuriſconſultus in l.
1. ff. de contrah. emptione. Atque item in
emphiteuſi, vt oſtendit Iuſtinianus Impera-
tor in §. adeo inſtit. de locato, & nouiſſime de
clarat feudi nomẽ Neothericum, & nouum,
& Poſt Gothorum dumtaxat principatum
inuentum, ſicut ſtatim dicẽdum eſt à nobis
differentia ſequenti.

SVMMARIVM.

§. I. Differ. 18.

1 *Filius primogeniti ex eoque deſcendentes repræſen-
tando patris perſonam præferuntur patruo, niſi
contrariũ in inſtitutione maioratus expreſſũ ſit.*
2 *In maioratu del Conde de Lemos, patruus præfer-
tur nepoti.*
3 *Intellectus ſingularis ad legem Tauri quando pa-
truus præfertur nepoti.*
4 *Quotieſcunque Rex concedit alicui bona titulo Du-
catus, vel Comitatus velle videtur, vt bona illa
ſint indiuiſibilia, & de maioratu.*
5 *Opinio Molinæ de diuiſione bonorum maioratus im
pugnatur.*
6 *Maioratus natura eſt, vt imperpetuum bona indi-
uiſibilia permaneant apud primogenitum: quod
Hiſpaniæ vſu comprobatur.*
7 *Vna eademque res non debet diuerſo iure cenſeri.*

§. PRIMVS.

ET quoniam maioratus tam ampla, & di-
ues materia nos ſolicitat, vt aliquid de
ea dicamus: illud primum annotandum du-
xi. Quæſtionem illam de patruo, & nepote
ideſt an filius primogeniti defuncti in vita
patris, præferendus ſit patruo, ideſt, patris,
ſui fratri? adeò difficilem apud veteres fuiſſe,
& controuerſam: vt non valentibus eam iu-
riſprudentibus ſua doctrina, & ſcientia defi-
nire, nonnunquam armorum cõflictu, & di-
ſcrimine ſopita ſit, vt eſt relatum apud Iaſ. in
l. maximum, vitium. C. de liberis præteritis,
& ex hæred. & apud Tiraq. de primog. q. 40.
olim autem apud nos definita fuit in Regia
ſucceſſione per l. 2. tit. 15. p. 2. Et pridem ge-
neraliter in omni maioratu eam profligauit
l. 40. Taur. quæ eſt hodie l. 5. tit. 7. li. 5. recop.
1 qua ſancitum eſt, vt filius primogeniti ex eo
que deſcẽdentes repræſentando patris perſo-
nam præferantur patruo: niſi modo in inſti-
tutionẽ maioratus aliud expreſſim cautum
fuerit. Ex ipſius igitur legis definitione ſatis
conſtat, ſi in inſtitutione maioratus aliud ſit
ſtatutum id ſequẽdum eſſe. Quale ſtatutum
eſſe accepimus in maioratu de Lemos, id eſt,
2 patruum præferẽdum eſſe nepoti. Eam tamẽ
conditionem ceſſare, ego putauerim quando
primogenitus mortuus, eſt in acie ſeu belli
conflictu; quoniam. *Ii qui in bello ceciderũt, per
gloriam viuere intelliguntur*, §. filij. inſt. de excu
ſat. tutorum, lex bello amiſſi. ff. eodem titulo
neque nos vni in hac ſentẽtia ſumus, ſed etiã
nobiſcum conuenire comperimus Romanũ
conſ. 29. & Nicolaum Milit. in repert. verbo
mortuus, Tiraqu. d. q. 40. & Manuel. Acoſt.
in quæſt. de patruo, & nepote, nu. 34. Sed, &
3 Taurinæ illius legis definitio ceſſare videtur,
quando nepos non fuit natus, aut conceptus
in vita aui, nam tũ patruus præferendus erit
iuxta ſentẽtiam Guill. Bened. in c. Raynunt.
verbo, & ſoboles, n. 45. Sed planè Benedictus
effingit caſum, qui (ni ego fallor) euenire nũ-
quam

quam poterit, nam quæſtio de patruo, & nepote tum ſuccedit quãdo primogenitus mortuus eſt in vita patris ſui: nunquam igitur nepos eſſe poterit niſi qui in vita aui cõceptus, aut natus fuerit, vt omittam opinionem Benedicti locum non ſortiri in bonis maioratus, vt dicemus infra differentia 24. Illud deinde ſciendum eſt, quotieſcunque Rex cõcedit alicui bona titulo Ducatus, aut Comi-
4 tatus, aut Marchionatus, eo ipſo velle videt̃, vt ea bona ſint indiuiſibilia, & iure maioratus ad primogenitum attinere veluti ſenſerunt gloſ. Io. And. & Abb. in c. licet de voto, idem Abbas conſ. 3. p. 2. n. 3. & 4. vbi non ſemel hanc perhibet communem eſſe opinionẽ, quæ probatur in §. præterea de prohibita feudi alienatione in hæc verba. *Præterea Ducatus, Marchiæ Comitatibus de cætero non diuidãtur.* Eiuſdem opinionis fuit Bart. conſ. 72. & Decius conſil. 389. Atque ex noſtratibus hanc amplectitur opinionem Grego. Lop. in l. 12. tit. 1. p. 2. verbo heredamiento, & Burgus de Paz conſil. 9. nu. 3. Molina de primog. lib. 1. c. 11. Peguera de feudis verſiculo Sexto. n. 75. & quanquam non deſunt qui reclament, vt eſt videre apud Tiraqu. de primogenitis, qu. 40. & apud Curtium in tract. de feudis. 4. p. q. 30. & apud Duen. reg. 316. Atqui apud nos hæc opinio rerum vſu comprabata ſatis eſt, vt noſtrates referunt. Hanc vero communẽ, & receptam ſententiam Ludouicus Molina vir me hercle doctiſſimus quique promultarum rerum experientia maioratuum naturã apprime caluit, duobus modis limitandam, & reſtringendam eſſe putat, lib. 1. c. 11. n. 26. Primo quando Princeps alicui oppida habenti ſeu caſtra conceſſit, vt ea haberet titulo Ducatus aut alio titulo ſimili pro ſe ac ſuis deſcendentibus, nã tum ait Molina non mutabunt bona iſta conditionem ſuam, ſed remanebunt libera perinde ac antea erant. Secunda limitatio Molinę eſt quando Princeps concedit oppida alicui cum dignatione, ſeu titulo Ducatus, aut Comitatus, vt perpetuo ad ſuos deueniant ſucceſſores. Nam eo caſu ait Molina ſi ſint in donatione plura oppida diuerſæ iuriſdictionis, primogenitus ſolummodo habebit oppidum illum in quo dignitas Ducatus aut ſimilis dominationis collocata eſt, cætera autem oppida inter fratres diuidenda ſunt. At ego (quod doctiſſimi viri Pa-
5 ce, & veniam dictum eſſe velim) non putauerim communem opinionem has recipere limitationes: etenim communis opinionis ſenſus ac ſententia hæc eſt, vt cum Princeps facit gratiam, vt aliquã bona titulo Ducatus Comitatus, aut Marchionatus poſſideantur, eo ipſo videatur velle, vt titulo maioratus habeantur, & poſſideantur. Si igitur titulo maioratus conceſſa ſunt, & conceſſa eſſe cẽſentur, iam primęuam naturam, iamque indiuiſibilia permanent cum maioratus hæc ſit natura, vt in perpetuum bona indiuiſibilia permaneant apud primogenitum.

6 Neque vnquam in noſtra Hiſpania vſu venit, vt Ducatus, Comitatus, aut Marchionatus diuidantur, ſed in eodem ſtatu integra apud primogenitum deueniant, & ideo ſtatus vulgo appellantur: id quod ipſe Molina (vt ipſum ſuo gladio iugulem) fatetur eodẽ capite, n. 16. Deinde Molinę magnopere aduerſatur vulgaris illa regula. *Vna eadẽque res*
7 *non debet diuerſo iure cenſeri*, lex iam iure. ff. de vulg. & pupillari, lex eum qui ædes. ff. de vſucap. verſ. ſi quis ſunt, autores qui Molinæ opitulantur, loquuntur ſanè ſecundum conſuetudinem Germaniæ, & Galliæ, vbi hæ dignitates inter fratres diuiduntur, apud nos vero aliter ſe res habet: ſecundum quam conſuetudinem non eſt credendum voluiſſe Principem, vt alia bona donationis ſint libera, alia vero ſubiecta maioratui niſi aliud expreſſim dixerit: Qua propter ego, vt animo complector exiſtimo communem opinionẽ has Molinæ non admittere limitationes. Solummodoq; fratres primogeniti poſſe ab eo alimẽta deſiderare: nam primogenitum debere fratres pro dignitate ſuſtentare nemo eſt qui ignoret.

SVMMARIVM.

§. II. Differentiæ 18.

1 *Hæres primogeniti qui cenſum ex Regia facultate vendidit, tenetur ex bonis liberis quæ primogenitus defunctus reliquit, cenſum redimere.*
2 *Facultates Regiæ poſſeſſori maioratus conceſſæ, vt bona maioratus obligentur, non poſſunt, niſi bonis liberis deficientibus.*
3 *Pater non poteſt exhæredare filium qui ſucceſſurus eſt ei in maioratu.*
4 *Pater diſſipans bona maioratus ad filium pertinẽtis priuatur eorum adminiſtratione.*
5 *Succeſſor maioratus vendicare poteſt rem alienatã a ſuo anteceſſore.*
6 *Cauſa maioratus ſi magni momenti ſit referenda eſt inter caſus Curiæ.*

§. SECVNDVS.

SOlet autem plerumque maioratus poſſeſſor qui ære alieno grauatur impetrare à Rege, vt ſuper bonis maioratus cenſum conſtituere valeat, quæritur an ſi is decedens bo-
1 na libera relinquat teneantur illius hæredes cen-

cenſum redimere? & eò iure vtimur, vt hæres primogeniti qui cenſum ex Regia facultate vendidit teneatur ex bonis liberis quæ primogenitus defunctus reliquit cenſum luere; bonaque maioratus repignorare, ex argumẽto legis pater filium. ff. de legat. 3. & authẽtes quæ C. communia de legatis, & quæ effuſe congerit Molina de primogenitis, lib. 4. c.
2 7. Cui conſequens eſt dicere facultatem Regiã qua permiſſum eſt poſſeſſori maioratus, vt ad dotem quam acceperit poſſit ſui maioratus bona obligare, ſolummodo prodeſſe, quando bona libera deficiant, vt conſtanter aſſeuerat Sarmientus Selectarum, lib. 7. c. 5. Sed, & illud quæri ſolet an poſſit pater exhæredem facere filium, ex iuſta cauſa qui eſt ſibi ſucceſſurus in maioratu? In qua quęſtione ſcriptores nõ ſatis inter ſe conſentiunt, vt cernere eſt apud Anto. Gomez in l. 40. Tauri, n. 71. & apud Molinam de primogen. lib. 1. c.
3 9. Sed verior eſt eorum opinio qui aiunt non poſſe eum exhæredare: nam vt cætera omittam id expreſſim probatur in l. filius famil. §. cum pater. ff. de leg. 1. cuius ad eam rẽ interpretes non meminiſſe miror. Sed, & illud
4 non eſt omittendum ſi pater diſſipet bona maioratus ad filium pertinentis eorum eſſe adminiſtratione priuandum. l. impera. ff. ad Trebell. cui præter Claſſicos ibidem addito Iaſ. in l. ſi conſtante. nu. 196. ff. ſol. matrim. Duen. regu. 356. Molina de primog. lib. 1. c. 16. Illud etiam admonendi ſumus poſſe ſuc-
5 ceſſorem maioratus vendicare rem à ſuo deceſſore alienatam etſi ipſius deceſſoris ſit hæres, quamuis enim dubius in ea re fuerit, & anceps Greg. Lop. in l. 24. tit. 3. par. 5. verbo entonce: Attamen hanc veriorem, & magis receptam eſſe opinionem teſtatur, Pinel. in l. 1. C. de bon. matern. 3. p. n. 99. cuius opinionem, & ſi labefactare conatus fuerit Molin. de primogen. lib. 4. c. 1. attamen ipſemet eodem capite, n. 30. eam vſu fori pręualuiſſe affirmat. Neque nos conturbare debet text. in d. l. filius. §. cum pater. ff. de leg. 1. nam loquitur de fideicommiſſo tẽporario, & de re quæ ipſius erat hæredis: quoniam alij eam non erat reſtituere grauatus (vt vulgari verbo vtar) hæredem autem ipſum rem vendicantẽ de euictione teneri pro rebus hæreditarijs, & ſuperiores autores animaduertunt, & inficiabitur nemo, ſed, & illud videamus, quod eſt apud Greg. Lop. in l. 5. tit. 3. p. 3. an cauſa maioratus ſit referẽda inter caſus Curiæ, & pla-
6 cet illi non eſſe de caſibus Curiæ. Mihi tamẽ contraria ſententia ſedet, modo maioratus magni ſit momenti magnæque æſtimationis, & qualitatis: Tum quia cauſæ graues pertinent ad Regis cognitionem. c. vt debitus de appellat. lex fina. C. vbi Senatores, vel clariſſimi tum quia lex quarta, tit. 1. li. 3. recop. in qua Gregorius nititur potius contrarium oſtendit, cum dicat poſſe intendi in Regio Prætorio Galleciano, aut Valliſoletana Chãcellaria cauſas illas quas exprimit. Deniq; hæc noſtra ſententia aperte probatur in l. 9. tit. 7. lib. 5. recop. ad fin.

SVMMARIVM.

Different. 19.

1 *Feudum, nomen nouum eſt, & apud Iureconſultos incognitum, atque à Gottis originem traxit.*

2 *Feudi atque maioratus diuerſa eſt natura, quippe qui feudum diuiduum eſt, maioratus autem nullo modo diuiſionem recipit.*

3 *Fœmina non repellitur à maioratu maſculis deficientibus.*

4 *Hiſpaniæ primogeniti, Duces, Comites, & Marchiones, non ſolum, vt cæteri ciues, ſed peculiari panagio ſeu homagio Regi obſequuntur.*

5 *Primogeniti Hiſpaniæ certis annis diebus tenentur oſculari manus in ſignum ſubiectionis, quod originem traxit, ex vetuſtiſſimo more Romanorum.*

6 *Gentilitiæ hæreditates, ſiue maioratus bona, non iure feudi, ſed hæreditario iure poſſidentur.*

7 *Hiſpanorum Regum præcipua laus, quod Regnum à maioribus ſuis deperditum ab inimicis recuperauerunt.*

8 *Iure poſt liminij noſtrum eſſe dicitur, quod amiſſũ erat, & ab hoſtibus recepimus.*

9 *Hiſpaniarum Rex dicitur poſſidere Regnum iure glebæ.*

10 *Rex, & Imperator, dominus dicitur quantum attinet ad iuriſdictionem, & protectionem Regni, nõ vero ad rerum priuatarum dominium.*

11 *Feudi ad maioratum non rectè ſumitur argumentũ niſi modo par ratio vtrobique verſetur.*

12 *In feudo non ſuccedit mutus, & ſurdus.*

13 *In maioratu ſuccedit mutus, & ſurdus modo non ſit mente captus, aut furioſus.*

Inter feudum, & maioratum, different. 19.

FEudi originem nonnulli ad vetera iura referunt, fingentes quoddam clientelæ genus, quam clientelam iſtis feudis reſpondere autumant; in quibus eſt Budeus in lege Herennius. ff. de euiction. & Zazius in l. 2. ff. de orig. iur. Atq; itẽ Eguinarius in §. per traditionem inſt. de rer. diuiſione, & alij quos refert Io. Garſ. de expenſ. c. 12. n. 13. Sed verius
1 eſt, nouum hoc eſſe nomen Iuriſque Conſultius penitus incognitum. Atque primum cũ Go-

Gothorum principatu traxiſſe principium ſicuti placuit Aluaroto in ſumma de feudis, quæſt. 4. Baldo in cap. quæ in Eccleſiarum colum. 10. de conſtitut. atq; Iaſoni in vſibus feudorum, nu. 33. quós etiam ex recentioribus ſequuntur Author damnatus in conſuetudines Pariſienſes in principio, num. 12. & Franciſcus Connanus in commentarijs iuris lib. 2. capit. 9. Atque item Octomanus in cōmentarijs de feudi, & Iul. Clarus, tit. de feudis, q. 10. necnon Balaſcus de iure emphiteutico, quæſt. 39. Quanvis autem placuerit aliquibus, feudo eum maioratu tantam eſſe cognationem, vt de vno ad alterum rectè procedat argumentum veluti placuit Socino, cōſ.
2 47. lib. 3. Pariſ. conſ. 72. lib. 4. Diuerſam tamē vtriuſque eſſe naturam quam plurimis demonſtrari poteſt exemplis: tametſi breuitati conſulentes pauca de multis ſubijciemus, quibus, vt opinor, res apertè demōſtrabitur. Nam quid rogo magis diuerſum eſſe poteſt, quam quod feudum diuiduum ſit, inter hæredeſq; diuidatur? c. 1. de ſucceſſ. feud. in vſibus feudo maioratus autem nullo modo diuiſionem recipit; quippe qui ad primogenitum duntaxat attineat, vt in c. licet de voto. Quid item: quod in feudo fœmina eiuſq; filij regulariter non ſuccedunt, vt eſt conſtitutū in nu. 1. §. hoc autem & in c. 1. de ſucceſ. feudi
3 in vſibus feudorum. Porrò à maioratu fœmina maſculis deſideratis, ſeu deficientibus nō repellitur, vt in c. ſignificauit de reſcriptis, & in l. 2. tit. 15. p. 2. Et (ne vos morer) feudum ſubiectionem quandam præſefert, quippe cū feudatarius iure feudi perſonale domino debeat obſequium, vt in c. 1. de forma fidelitatis, & alias paſſim. At noſtræ Hiſpaniæ primogeniti. *Duces*, *Comites*, *& Marchionis*,
4 quanquam ex naturæ præſcripto debeant regi, vt & cæteri ciues, honorem, & obſequiū, teneanturque domi bellique, illius tutare dignitatem tuerique perſonā, vt in l. 4. tit. 24. p. 4. & l. 5. tit. 15. p. 2. debeantq; præcipuè in primis regis auſpiciis panagium illi facere; hoc ēſt iuſiurandum præſtare fidei, & obedientiæ, (homagium Feudiſtæ vocant) vt de
5 clarat Paulus Emilius de rebus Francorum, libr. 6. teneanturque in ſignum ſubiectionis illi ſtatis diebus exoſculari manus, vt exponitur in l. 22. & 23. tit. 13. p. 2. & in l. 5. tit. 25. p. 4. Quem oſculandarum manuum morem (vt id obiter dicam) iam inde veterrimo Romanorum ritu obſeruatum fuiſſe conſtat ex Valerio Maximo, libr. 2. tit. de maieſtate, & multo ante ex eccleſiaſtico, c. 29. & regum 3. & 19. tenentur denique noſtrates primates ex Iuriſplacitis ad alia non pauca quæ recenſentur in l. 23. & 24. tit. 13. & in l. 1. tit. 18. p.
6 4. Cæterum gentilitias hæreditates ſiue maioratus bona quæ poſſident non iure feudi, niſi aliud illorum tituli ſonent, ſed iure hæreditario, ſeu proprios eos nactos, & adeptos eſſe probant, & non obſcurè, lex 12. tit. 1. & l. 23. tit. 13. p. 2. vbi clara voce definitur, Duces, Comites, & Marchiones, iure hereditario ſua poſſidere primogenia; At verbum illud iure hereditario, diuerſam rem eſſe à feudo, oſtendunt, l. 8. tit. 1. & lex 23. & 24. & tit. 13. p. 2. & lex 2. tit. 26. p. 4. & ſentit Suarez in lege quoniā in prioribus in primo dubio ſuper Comitatu de Valentia, & Molina de primogenit. lib. 1. c. 13. nu. 47. tametſi Ioannes Garſia de expenſ. c. 12. in contraria reſidere ſententia videatur: eſt nimirum Regibus noſtris (ſi cui alicuicunq; Principi) maxima laudi, & virtuti tribuendum, quod regnum ma-
7 iorum ſuorum ignauia, & ſocordia deperditum, ab hoſtibus recuperarent, & in priſtinā reſtituerunt libertatem: At huius laudis, & gloriæ, & noſtri, quoque maiores participes eſſe debent, qui multo labore incredibiliq; fortitudine, & conſtantia rem bellicam gerētes regibuſque ſuis in officio maximè aſſidui periculiſq; ſeſe paſſim obiectantes meruerūt, vt pleno iure donationes eorum quæ habent à Regibus acciperent veluti ſignificat lex 17 ſub fine titulo de las mercedes, lib. 5. recopil. & lex 1. tit. de las preſcriptiones. lib. 4. eiuſdē voluminis: vt taceam bello amiſſum quod
8 eſt, ſi poſtea recipiamus, poſt liminij iure noſtrum eſſe, perinde ac ſi nunquam in hoſtiū veniſſet poteſtatem, lex poſt liminium cum ſequentibus. ff. de cap. & poſtlimin. reuerſ. c. prima actio. 16. q. 3. Quod igitur ab aliquibus eleganter traditur Hiſpaniarum Regem
9 poſſidere Regnum iure glebæ, tanquam res bello captas, vt eſt videre apud Felinum in cap. cum non liceat de præſcript. & apud Petrum Bellugam in Speculo Principum, rubr. 14. eò pertinet, vt intelligamus noſtrum Regem nulli neque Principi, neque Imperatori ſubeſſe, iuxta gloſſam in c. cum Adrianus 63. diſtinct. non eò vero, vt rerum priuatarum dominus ipſe ſit; cum palam ſit Regem, aut Imperatorem dominum diei, quantum attinet ad iuriſdictionem, & Regni protectionē, non quantum ad rerum priuatarum dominium, gloſſa, & reliqui in lege bene à Cenone C. de quadriennij præſcriptione Hoſtienſis, Ioan. Andr. & reliqui in c. nimis de iureiur. Decius conſ. 403. Greg. in l. 1. tit. 18. p. 2.
10 verbo de derecho. Supereſt igitur, vt dicamus feudum ad maioratum rem diuerſam eſſe: Proinde ex vno ad alterum non ſat cōgruum ſumitur argumentum, niſi modo par ratio vtrobique verſetur; id quod placuit Palar.

Digitized by Google

lat. Rub. in repetition. rubr. de donat. §. 69. num. 30. Suar. in l. quoniam in prioribus du bio primo ſuper Comitatu de Valēcia, Burgo de Paz in proemio legum Taur. n. 72. Molin. de primog. lib. 1. c. 17. & Couarru. lib. 1.
12 cap. 15. variar. reſol. n. 14. ex quo multa quidem inferri poſſent, ſed illud tantū dicamus: quod licet in fæudo non ſuccedat mutus, & ſurdus, vt in titulo an mutus, vel aliàs imperfectus. §. 1. in vſibus, feudorum, & in l. 6. tit. 26. p. 4. Attamen in maioratu ſuccedet mutus, & ſurdus, modo non ſit mēte captus, aut furioſus, ſed perſpicacis ingenij, vt rectè reſoluit Molina de primogeni. lib. 1. cap. 13. num. 46. & 58.

SVMMARIVM.

Differ. 20.

1 *Falcidia pertinet ad legatu, ſeu fideicommiſſa ſingularia, ſeu particularia.*
2 *Trebellianica pertinet ad fideicommiſſa, vel legata vniuerſalia.*
3 *In falcidia ea ſolum imputantur quæ iure hæreditario capiuntur, in Trebellianica vero ea etiam quæ hæres alio iure quam hæreditario accepit.*

Inter falcidiam, & Trebellianicam, differentia. 20.

INter legem falcidiam, & Senatuſconſultū Trebellianum tanta eſt cognatio, & ſimilitudo, vt altera pro altera frequenter accipi ſoleat, vt ex autorum omnium ſcriptura facilè intelligi poteſt, & oſtendit Bart. in l. 3. ff. ad Trebellianum, nu. 5. Illud tamen diſtant, quod falcidia pertinet ad legata, ſeu fideicō-
1 miſſa ſingularia, ſeu particularia, veluti cum fundus domus, aut alia res ſingularijs, vltra dodrantem legatur, vel fideicommittitur. Senatus autem Conſultum Trebellianum pertinet ad fideicommiſſa, vel legata vniuerſa-
2 lia, puta cùm hæres, aut totam hæreditatem, aut partem hæreditatis, vltra dodrantem reſtituere rogatur. Hanc differētiam ſequutus eſt Azo. in rubrica. C. ſed legem falcid. & amplectitur Accurſ. in rubr. C. ad Trebellianum, & denique communem teſtatur Iaſon in rubr. ff. ad Trebellianum, n. 6. & Roland. in tractatu qui inſcribitur Flos teſtamentorum rubrica 24. nu. 4. & doctiſſimus Spino in Speculo teſtamenrorum, gl. 27. nu. 9. & illis quoque conſentire videntur Regiæ leges, vt intelligere licet, ex l. 1. & 8. tit. 11. p. 6. Quāuis autem legata, & fideicommiſſa exequata ſint, & eorum ſublata ſit differentia, vt habetur in l. 2. C. communia delegatis, & diximus ſuperius diff. 17. Nihilominus hæc differentia falcidiæ, & Trebellianicæ durat, quippe cum ſcribentibus placeat ſingularia legata, vel fideicommiſſa adhuc hodie vniuerſalibus exequata non eſſe, vt docet Accurſius in l. 1. ff. de legat. 1. & illic probat Iaſon, nu. 72. & Alciat. nu. 9. & tradit luculenter Ripa in l. in quartam. ff. ad legem falcidiam, nu. 2. atque 3. & 6. & nos paulò ante tradidimus d. differentia 17. in fine. In vſu autem iuris, ſiue fori per multum intereſt an detrahatur Falcidia an Trebellianica, cum propter alia multa, tùm propter imputationem faciendam:
3 Nam in falcidia non imputātur ea quæ alio iure quam hæreditario capiuntur. In Trebellianica vero imputantur, etiam ea quę hæres alio iure quam hæreditario accepit, vt traditur in l. in quartam. ff. ad legem falcidiam, vbi Ripa copioſe diſſerit, nu. 3. & 6. atq; 24. necnon 86. Proinde inſulſum fuerit me hic repetere. Quando vero hodie ſecundum patrias leges falcidia, & Trebellianica locum ſortiantur, traditum eſt luculenter à nobis lib. 1. Rerum quotid. c. 11. tradit, & Molin. de primog. lib. 1. c. 17.

SVMMARIVM.

Differentiæ 21.

1 *Bonorum poſſeſſio iuris eſt genus quoddam ſucceſſionis introductum de iure Prætorio.*
2 *Bonorum poſſeſſio eſt ius perſequendi retinendique patrimonij, ſiue rei quæ cuiuſque fuerit cum moritur.*
3 *Bonorum poſſeſſio quæ iuris, & facti eſt, ius eſt inſiſtenda rei non prohibitæ poſſideri.*

Inter bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſionem bonorum. Differentia. 21.

INter bonorum poſſeſſionem ac poſſeſſionem bonorū quid interſit variè fuere autorum opiniones, vt eſt videre apud Fabrum & Portium in rubrica inſtituta de bonorum poſſeſſionibus, & apud Alciatum Parergon, lib. 3. c. 3. Ego verò ſic breuiter diſtinguendū arbitror: bonorum poſſeſſio alia eſt iuris, alia eſt iuris, & facti, bonorum poſſeſſio iuris eſt genus quodam ſucceſſionis introductum de
1 iure Prætorio, *Nihil enim aliud eſt hac bonorum poſſeſſio ſecundum Iuriſconſultum quàm ius perſequendi retinendique patrimonij ſiue rei quæcuiuſque cum moritur fuerit.* l. 3. ff. de bonorum poſ-
2 ſeſſio. Quàm Iuriſconſulti definitionem aduerſus Bartolum defendit Alciat. in rubr. C. qui admitti, nu. 5. Bonorum autem poſſeſſio quæ iuris, & facti eſt nihil aliud eſt quam ius

Digitized by Google

inſiſtendæ rei non prohibitæ poſſi leri, veluti definit Bart. in l.1.ff.de acquir. poſſeſſione, cujus magis eſt recepta à cæteris definitio te-
3 ſte Ripa ibidem, num.26. Parui autem refert an dicamus bonorum poſſeſſionem an poſſeſſionem bonorum. Nam hæc bonorum inuaſio rei mutare ſubſtantiam non poteſt, ex ſubiecta itaque materia intelligendum eſt de vtra bonorum poſſeſſione tractetur, vt intelligere licet ex l.4.§.fin.ff.de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio, & l.in honorarijs, ff. de actionibus, & obligationibus necnon ex lege ſi minornu. 6. ff.de acquir.hæreditate, & docet Faber. in rubrica, Inſtituta de bonorum poſſeſſionibus, quot autem ſint bonorum poſſeſſionum ſpecies quæ ad ſucceſſionem pertinent traditur à Iuſtiniano in illo titulo Inſtituta de bonorum poſſeſſ. & nos in ſequentibus capitulis non nihil de illarũ natura, & differentia diſſeremus. Proin hic non amplius.

SVMMARIVM.

Different. 22.

1 *Hæreditas, & bonorum poſſeſſio tantundem in iure ſonant quoad rei ſubſtantiam attinet.*

2 *Hæreditas eſt de iure ciuili, bonorum autem poſſeſſio de iure prætorio: & hoc eſt inter eas diſcrimen.*

3 *Bonorum poſſeſſio in proprio hæreditas appellatur.*

4 *Iure ciuili per aditionem hæreditatis hæres omnia iura, ipſo iure ſine adminiculo Prætoris nanciſcitur: At vero bonorum poſſeſſio à Prætore decernitur, vt hæres omnia iura vtiliter adipiſcatur.*

5 *Non eſt idem bonorum poſſeſſionem concedere ac hæredem in bonorum poſſeſſionem mittere.*

6 *Titulus de poſſeſſoria hæreditatis petitione ſolum differt à titulo de petitione hæreditatis, quod hic eſt de iure ciuili, ille de Prætorio.*

7 *Tam iure antiquo quam iure nouo bonorum poſſeſſio à Prætore cauſa cognita decerni debet.*

8 *Hæreditas nihil aliud, eſt quam ſucceſſio in vniuerſum ius, ius quod defunctus habuit tempore mortis.*

9 *Hæreditas per procuratorem adiri non poteſt, bonorum autem poſſeſſionem per procuratorẽ agnoſcere rectè poſſumus.*

10 *Additio hæreditatis facta à filio familias ſine conſenſu patris irrita eſt, nec valet ratificari, ſecus in bonorum poſſeſſione.*

11 *Hæredis appellatione bonorum poſſeſſor comprehenditur ſecundum communiorem, & veriorem opinionem.*

Inter hæreditatem, & bonorum poſſeſſionem, Different. 22.

1 HÆreditas, & bonorum poſſeſſio quantum ad rei ſubſtantiam attinet tantundem in iure ſonant. l.hæreditatis appellatio. 119.ff.de verb.ſignif.l.quia autem.§.proinde. ff. quæ in fraudem creditorum.l. vltima. C.qui admitti, tradit Alciatus in d.l. hæreditatis, & Duarenus ad librum 37. pandectarum.c.37.& Cuiatius lib.4.obſeruationum. c.16. Couarru.lib.3.commentariorum, c.2. Coſta in l.Gallus.§.& quid ſi tantum 3.p.n. 23.ff.de liberis, & poſthu. Tiraquell. in tract.
2 de morte ſaiſit.2.p.n.7. Quod ſi inter eas diſcriminis eſt, ex eo eſt, quod hæreditas eſt de iure ciuili bonorum autem poſſeſſio eſt de iure prætorio. Introductæ enim ſunt bonorũ poſſeſſiones à Prætore emendandi ſupplendique iuris ciuilis gratia. Prætoris enim is eſt ſcopus ſeu finis, nequis ſine legitimo ſucceſſore moriatur, atque ideo anguſtiſſimis olim finibus concluſum legibus duodecim tabularum ius percipiẽdarum hæreditatum Prætor ex bono, & æquo introducto hoc bonorum poſſeſſionum remedio dilatauit, & ampliauit, ſicuti explicat Iuſtinianus in principio, & in §. adhuc inſtit. de bonorum poſſeſſionibus. Ea propter bonorum poſ-
3 ſeſſio impropriè hæreditas appellatur l. 1. ff. de poſſeſſoria hęreditatis petitione, cui enim bonorum poſſeſſio defertur, nõ directus, ſed vtilis dicitur hęres. l.qui in poteſtate.ff. de legatis præſtandis. l.in conditionibus. §. ſi patronus. ff. de conditionibus, & demonſtrationibus.

Quia Prætor ipſo iure, ideſt, recta via hæredes facere non potuit. §.quos autem Inſtitut. de bonorum poſſeſſ. idcirco indirecte, & per circuitum bonorum poſſeſſiones introduxit, per quos vice hæredum bonorum poſſeſſores conſtituit lex cum emancipatus.ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas. Etenim quemadmodum iure ciuile per aditionem hæredita-
4 tis hæres omnia iura ipſo iure, ideſt, ſine adminiculo Pręporis nanciſcitur, vt in lege cum hæredes.ff.de acquir.poſſeſſ. & l.placet. ff. de acquirẽd. hæred. ita, & cui bonorum poſſeſſio à Prætore decernitur, omnia iura hæreditaria vtiliter adipiſcitur, vt declarat iuriſcõſultus in dicta l.1.& 2. ff. de poſſeſſoria hæreditat. petitione. Itaque non idem erat bonorum poſſeſſionem concedere ac hæredem in bonorum poſſeſſionem mittere, & hoc planum eſt ſi cecutire noluerimus, nam poſtea
5 quam delata erat hęredi bonorum poſſeſſio, neceſſe habebat hæres, ſi vellet in poſſeſſionẽ

hære-

hæreditatis mitti, experiri interdicto quorum bonorum, vt poſſeſſionem adipiſceretur vt habetur in l. 1. ff. quorum bonorum, & in lege 1. C. eodẽ titulo, & ſimiliter ſi vellet proprietatẽ petere agere debebat poſſeſſoria hæreditatis petitione, vt exponit Iuriſconſultus in l. 1. ff. de poſſeſſoria hæreditatis petitione; qui titulus hoc tantum differt a titulo de petitione hæreditatis, quod hic eſt de iure ciuili, ille eſt de iure Prætorio, & in hoc deceptus eſt vigilantiſſimus alioqui Viglius in §. ſiue,
6 Inſtit. de exhæredatione liberorum, nu. 5. qui putauit bonorum poſſeſſionẽ decernere, nihil aliud eſſe, quam in bonorum poſſeſſionẽ mittere: Cuius opinionis fuit, & ante eum Alciatus Parergon lib 3. c. 3. manifeſtus ſane error, ſicuti ex ſuperioribus ſatis apparet. Ex his autem fit, vt dicamus adire hæreditatem, & agnoſcere bonorum poſſeſſionẽ, hoc ideo quia datam nobis à lege hæreditatẽ adimus, ipſoque iure nobis trã ſfertur hæreditas: promiſſam autem à Prætore bonorum poſſeſſionem petimus, ſeu agnoſcimus, lex. 2. §. ſi duo ff. de bonorum poſſeſſ. ſecundum tabulas. lex non putauit. §. 1. ff. de bonorum poſſeſſ. cõtra tabulas, lex ea quæ. §. cum vero. C. de temporibus in integrũ reſtitutionibus, olim enim bonorum poſſeſſio non aliter effectum habebat, quã ſi cauſa cognita decerneretur à Prætore, vt in l. 3. §. ſi cauſa ff. de bonorum poſ-
7 ſeſſ. Et adhuc hodie nouiſſimo iure corã Prætore, ſeu iudice cognoſci neceſſe eſt, vt expoſitum eſt in l. fin. C. qui admitti.

Cum interim ad adeundam hæreditatem manifeſtiſſimi iuris ſit præſentiam iudicis neceſſariam non eſſe. Atque hinc quoque prouenit, vt non eodem modo hæreditas, & bonorũ poſſeſſio definiantur à Iuriſcõſultis:
8 *nam hæreditas nihil aliud eſt quam ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit tempore mortis, lex hæreditas ff. de regulis iuris.*

Bonorum autem poſſeſſio, vt antea diximus eſt ius perſequendi retinẽdique patrimonij ſiue rei quæ cuiuſque cum moritur fuiſſet, vt definit Iuriſcõſultus in l. 3. ff. de bonorum poſſeſſ. Hæc etiã diuerſitatis cauſa inter hæreditatem, & bo-
9 norum poſſeſſionẽ efficit, vt per procuratorẽ adiri hæreditas nõ poſſit, lex Paulus per procuratorem. ff. de acquir. hæredit. bonorũ autem poſſeſſionem per procuratorem agnoſcere rectè poſſimus lex. 3. §. acquirere. ff. de bonorum poſſeſſ. nam cum aditio hæreditatis negocium ſit quod cum alio non geratur, ſed à noſtra nuda meraque pendeat voluntate. §. item extraneis Inſtit. de hæredum qualitate, & differẽtia; ſuperuacue ad eam rẽ conſtituitur procurator cum eo ipſo quod eum conſtituimus videamur hæreditatem adire, vt rectè animaduertit, Accurſius in dicta lege Paulus. ff. de acquirend. hæredit. atque ibidem Bartolus, & reliqui. At in petenda bonorum poſſeſſione cum iudice opus ſit, non vtilis eſt procuratoris conſtitutio, ex quo intelligere etiam poſſumus, quamobrẽ aditio
10 hæreditatis facta a filio familias ſine conſenſu patris irrita ſit, neque ratificari valeat, bonorum autem poſſeſſio rata haberi poſſit, vt eſt definitum in lege qui in aliena. ff. de acquirend. hæred. nam ſi per alium adiri hæreditas non poteſt, vt ex ſuperioribus patet, rata haberi quemadmodum rogo poteſt? Bonorum autem poſſeſſio cum per alium agnoſci poſſit rata haberi rectè poteſt: in qua ratione exquirenda miris modis inſudant, & excruciantur interpretes tum illic tum in l. 1. C. qui admitti, vbi Riminaldus, n. 479. decem plus minusve diuerſitatis rationes congerit, ſed (ni fallor) hæc quam rediddimus vero magis accedere videtur. An vero leges de hærede loquẽtes locum habeant in bonorum poſſeſſione tractatur à noſtris, ſed vario modo, alij enim negant hæredis appellationem ad bonorum poſſeſſorem pertinere inter quos eſt Decius in rubrica. C. qui admitti Lancelotus Polytus de ſubſtitutionibus, tit. de ſubſtitutione vulgari, verſ. 3.

Et deniq; (ne autores recitando faſtidium generem) hanc perhibet communẽ eſſe opinionem Ripa in l. 1. § bonorum. ff. ad Tre-
11 bell. Alij vero ex diuerſo aiunt hæredis appellatione, & bonorum poſſeſſorem comprehẽdi cuius opinionis fuit ille legum vertex Bartol. in quam in d. l. 1 §. bonorum. ff. ad Trebel. & Cagnol. in l. Præter bonor ff. de reg. iuris, & hanc quoque communem teſtatur Iaſ. in l. 1. ff. de vulg. & Tiraq *in tract. le mort ſayſit* 2. p. declarat. 2. Quibus ego magis acceuo ſequutus Iuriſconſulti ſententiam in l. 2. ff. de bonorum poſſeſſion. qui in hæc verba inquit *in omnibus vice hæredum bonorum poſſeſſores habentur*, Hoc autem cognoſcere interdum vtile erit, nam bonorum poſſeſſiones, etiam hodie quandoque locum habent, vt ſequenti explicabimus differentia.

SVMMARIVM.

Differentia 23.

1 *Edictalis bonorum poſſeſſio dicitur cum ex verbis, & ſententia edicti nobis defertur bonorum poſſeſſio.*

2 *Decretalis bonorum poſſeſſio appellatur, cum deficientibus edicti verbis; & ſententia, ratio, & æquitas decernit.*

3 *Decretalis, & edictalis poſſeſſio differunt tanquam*

actio directa, & vtilis.

4 *Decretalis bonorum poſſeſſio, adhuc hodie locum habet.*

5 *Quæ dicatur bonorum poſſeſſio litis, agnoſcendæ gratia.*

6 *Ad ordinandum iudicium petitionis hæreditatis, neceſſe eſt præcedat aditio.*

7 *Ad querellam inofficioſi teſtamenti ordinandam neceſſe fuit, vt filijs emancipatis exhæredatis hæc litis agnoſcendæ bonorum poſſeſſio detur.*

8 *Hæc bonorum poſſeſſio non tribuit ius, ſed tantum viam aperit ad querellam inofficioſi teſtamenti intendendam.*

9 *Hæc bonorum poſſeſſio litis agnoſcendæ peti debet intra annum, querella autem inofficioſi intra quinquennium proponi debet.*

10 *Succeſſorium edictum, ius eſt ſuccedendi in locum primi hæredis qui eſt excluſus, aut repudiatione, aut tempore.*

11 *Ex ſingulari effectu ſucceſſorij edicti, etiam ſi filius ſit iuſtè exhæredatus, nepos rumpit teſtamentũ aui, recuperatque hæreditatem.*

12 *Intelligenda eſt doctrina proximè dicta quando nepos eſt natus, aut conceptus in vita aui.*

13 *Reſoluitur an hodie iure Regni Hiſpaniæ harum bonorum poſſeſſionum remedia antiquata ſint.*

14 *Conſultius eſſet ſi lege Regia remedia hæc ad ius commune reducerentur ſiue Regium.*

15 *Iure ciuili aditio hæreditatis non niſi triginta annorum præſcriptione excluditur, de iure autem prætorio breuiora ſunt ſpatia.*

Inter bonorum poſſeſſionem edictalem, atque decretalem, ac litis agnoſcendæ necnon ſucceſſorium edictum.

differentia. 23.

INter bonorum poſſeſſionem edictalem ac decretalem illud intereſſe tradit Acurſius in l. 1. gl. fin. ff. de poſſeſſoria hæreditatis petitione. & in l. 1. §. decretalis ff. de ſucceſſorio edicto: quod edictalis dicitur quæ à Prætoris mortui edicto defertur, decretalis vero quæ à Prætore viuo decernitur Acurſio vero veteres ad vnum aſſentiunt interpretes teſte Guillelm. Benedict. in c. Raynuntius verbo mortuo, nu. 124. & Menoch. de adipiſcenda poſſeſſione, remedio 1. nu. 10. Cæterum ab Accurſio fere omnes recentiores diſſentiunt, & in ijs Alciatus in lege delatam. ff. de verbor. ſignif. Forcatulus Dialog. 11. n. 6. & Duarenus ad titulum de bonorum poſſeſſionibus, cap. 5. Cuiatius ad Africanum tract. 4. Roncegallus in §. fi. Inſti. de bonorum poſſeſ. Antonius Coſtanus ſingularium quæſtionum, c. 1. n. 7. Alciatus in collectaneis, c. 535. necnon Ceſar Coſta, libr. 1. variarum ambiguitatum: cap. 15.

1 Quibus placet edictalem bonorum poſ-
ſeſſionem dici cum ex verbis, & ſententia edi
cti nobis defertur bonorum poſſeſſio: Cæte-
2 rum cum deficientibus edicti verbis, & ſen-
tentia ratio facit, & æquitas, vt nobis decer-
ni debeat poſſeſſio, tum decretalis bonorum
3 poſſeſſio appellatur. Differunt igitur tanquã
actio directa, & vtilis de iure ciuili, quarum
differẽtia inferiùs tractanda eſt à nobis. Suf-
fragatur autem huic poſteriori opinioni lex
ex duobus. §. fi. ff. de bonorum poſſeſſ. contra
tabulas, lex ſtricto. ff. de legatis præſtandis,
lex ventre præterito. ff. de acquir. hæred. quæ
4 eſt nu. 88. Decretalem igitur bonorum poſ-
ſeſſionem adhuc hodie locum habere poſſe
dicẽdum eſt; licet aliud placuerit Acurſio in
l. 1. ff. de poſſeſſoria hæreditatis petitione, cu-
ius opinio vera eſſet, ſi ſuam ſequeremur opi-
nionem, ſed quoniam recẽtiorum opinio ve-
rior eſt, vt diximus ſecundum eam decretalẽ
bonorum poſſeſſionem hodie locum habere
5 magis probandum eſt. Quæ autem dicatur
bonorum poſſeſſio litis agnoſcẽdæ gratia (de
qua meminit Iuriſconſultus in lege Papinia-
nus. §. 1. ff. de inofficioſo teſtamento) videa-
mus. Et Accurſius illic nullo certo magis
argumento autumat fuiſſe ſymbolum, ſeu ſi-
gnum quoddam, quod à Prætore dabatur ijs
qui iure ciuili erant incogniti, puta emanci-
patis, vt ad quærellam inofficioſi teſtamenti
facilius admitti poſſent: Sed veriùs eſt quod
6 (Grçcos ſequutus interpretes) ſcribit Viglius
in §. tam autem Inſtitut. de inofficioſo teſta-
mento; dicens quemadmodum ad ordinã-
dum iudicium petitionis hçreditatis neceſſe
eſt præcedat aditio. Et ad poſſeſſoriam hæ-
reditatis petitionẽ intentandam neceſſe eſt,
decernatur prius bonorum poſſeſſio, lex quẽ
admodum. ff. de inofficioſ. teſtamento: quia
videlicet omnis actio aliquo ſubniti iure de-
bet: ita ad querellam inofficioſ. teſtamẽti or-
dinandam neceſſe fuit, vt filijs emancipatis
7 exhæredatis hæc litis agnoſcendæ bonorum
poſſeſſio detur, quæ aditionis vice fungatur;
quippe cum contra tabulas bonorum poſſeſ-
ſio emancipatis filijs exhæredatis non detur,
vt in l. 1. & lex non putauit. ff. de bonorum
poſſeſſio. contra tabulas. Neq; adire queant
hæreditatem de iure ciuili, quoniam eo iure
non admittuntur emancipati, vt in §. eman-
cipatis Inſtit. de exhæredatione liberorum:
Atque ita hæc bonorum poſſeſſio quæ litis
8 ordinandæ cauſa dicitur eis ius non tribuit,
ſed tantum viam aperit ad querellam inoffi-
cioſi teſtamenti intentandam, vt tradit Vigl.
in §. tam autem, Inſtit. de inofficioſo teſta-
mento, & eius amplectuntur ſententiã Oro-
ſcius in l. cognitio. ff. de officio eius cui mã-

data

Digitized by Google

data eſt iuriſdictio, & Conanus libr. 9. commentariorum, c. 8. Briſonius de verbo. ſignif. verbo bonorum poſſeſſio, atq; nouiſſimè Baldeſius ad Suar. in lege quoniam in prioribus
9 ampl. 10. Debet autem hæc bonorum poſſeſſio litis agnoſcendæ cauſa peti intra annum, poſteaque querella inofficioſi teſtamenti intra quinquennium debet proponi, vt bene declarat Antonius Gomez in comment. to. 1. c. 11. nu. 34. Hæc de bonorum poſſeſſione edictali, atque decretali, litiſque agnoſcendæ cauſa: Nunc diſpiciamus de ſucceſſorio edicto, quod ab his differre incomperto eſt. Eſt
10 enim ſucceſſorium edictum ius ſuccedendi in locum primi hæredis qui eſt excluſus, aut repudiatione, aut tempore alia ve de cauſa, quod, & ipſum Prętoris eſt beneficium, vt docet Iuriſconſultus in l. 1. ff. de ſucceſſorio edicto, & Imperator in §. cum igitur Inſtituta de bonorum poſſeſſionibus, & in l. fin. ff. de ſucceſſorio edicto, & tradūt copioſè gloſſ. & cæteri claſſici in rubr. C. eodem tit. de ſucceſſorio edicto, Faber. & Angelus in §. placebat Inſt. de legitima agnatorum ſucceſſ. explicat etiam luculenter ex noſtratibus Suarez in l. quoniam in prioribus ampliatione, 10. n. 59.
11 & illic illius ſcholiaſtes Baldeſius, & Matienzo in l. 2. tit. 4. glo. 14. lib. 5. recopil. Succeſſorij autem edicti magnus eſt effectus, nā & ſi filius iuſte fuerit exhæredatus, nepos ex ſucceſſorio edicto rumpit teſtamentum aui, hæreditatemque habebit, Accurſius, & Bart. in l. ſi quis filium. C. de inofficioſo teſtamēto idē Bart. & reliqui in l. illud §. 1. ff. de bonorum poſſeſſionibus contra tabulas, & quāuis non deſint qui repugnent apud Antoniū Gomez in commentarijs to. 1. c. 11. Et apud Ceuallum in Speculo q. 101. hanc magis cōmunem eſſe opinionem perhibet Gutierrez in l. pater filium, nu. 22. ff. de inofficioſo teſt. & Baldeſius ad Suar. in l. quoniam in prioribus ampl. 10. verſ. 3. Quod accipiendum tamen eſt quando nepos eſt natus, aut concep-
12 tus in vita aui, nam qui concepti non ſunt, vel nati tempore mortis eius de cuius hæreditate agitur, vel tempore deſtituti teſtamēti non habent ius ſuccedendi, l. ſi quis filio exhæredato. §. 1. ff. de iniuſto rupto irritoque facto teſtamēto, Guillielmus Bened. in cap. Raiaunt. verb. vxorem, nu. 604. & verb. ſobolem, nu. 48. Ex hoc item ſucceſſorio edicto dicendum eſt excluſa matre ab impuberis filii ſucceſſione: quoniam illi non dederit tutorem, & rationem tutelæ geſtæ antea quam ad ſecundas tranſiret nuptias, vt habetur in lege omnem. C. ad Senatuſconſ. Tertilianū. Cæteros filios, id eſt, defuncti fratres illi ſuccedere excluſo fiſco l. fin. §. fin. ff. ad Tertillianum. glo. fin. & illic cæteri claſſici in l. ſciant cuncti. C. de legitimis hæredibus, quod memoria dignum eſt: nam alioqui cùm hæreditas aufertur ab indigno, fiſco defertur lege. ſi inimicitiæ. ff. de his quibus, vt indignis. lege. Statius Florus. §. Cornelian. ff. de iure fiſci. leg. hæreditas, & illic Bartolus. & cæteri. C. de his quibus, vt indignis, Guillielm. Bened. in c. Raiaunt. verb. condidit. 2. nu. 16. Sed, & (vt ad bonorum poſſeſſiones reuertamur) illud eſt tractandum an hodie no-
13 ſtrati Regio iure horum bonorum poſſeſſionē remedia exoleuerint antiquataque ſint? id quod placere video Gregorio Lop. in l. 19. tit. 1. par. 6. & in l. 3. tit. 6. eadem partita verbo nueue meſes. Quod dicat nullam de eis toto noſtro Regio iure mentionem fieri. Sed eius mihi neque ratio neq; ſententia placet, nam neque in toto Authenticorum volumine de eis mentio habetur, & tamen nemo ſcriptorum eas iure ciuili obliteratas eſſe dixit. Dicamus igitur quæ hactenus apud nos Iuriſconſultorum valet autoritas, eatenus & in bonorum poſſeſſionibus valere, hæc quanta ſit diximus ſuperius differentia 6. Quanquam autem iure communi bonorum poſſeſſionum vſus neceſſarius admodum nō ſit, aliquando tamē incidere poterit caſus, vt bonorum poſſeſſio ſit neceſſaria: Nam tametſi Accurſius, paucis in ſpeciebus eas neceſſarias eſſe demonſtret in l. fin. C. vnde legitimi, attamen viginti plus minusue caſus quibus ex vſu eſſe poſſint conglomerauit Angelus in principio Inſt. de exhæred. liberorum. nu. 5. Quin, & ipſemet Gregorius Lop. adhuc hodie in quadam ſpecie quam refert exiſtimat bonorum poſſeſſionem neceſſariam eſſe, eſt locus Grego. in l. 1. tit. 7. p. 6. verb. el tenedor. Igitur quibus in caſibus leges Regiæ præbēt hęredi bonorum poſſeſſionem dicemus ceſſare remedia bonorum poſſeſſionem quæ iure communi dantur: Cæteris vero in caſibus quibus leges Regiæ non ſubueniunt hæredi, iura, verò communia ſubeniunt, dicemus eſſe neceſſarias etiam hodie bonorum poſſeſ-
14 ſiones perinde ac iure ciuili. Non me præterit conſultius fore ſi lege Regia ſtatueretur, vt harum bonorum poſſeſſionū remedia ad ius commune, ſiue Regium reducerentur, omneque quicquid hic eſt diſcriminis tolleretur. Verum inter ea dum hoc decernitur nos his quæ in præſentiarum ſtatuta ſunt nō
15 poſſumus non obſequi. Plurimum autem refert an ſucceſſio competat iure ciuili, an iure honorario ſiue prætorio: Nam iure ciuili aditio hæreditatis nō niſi triginta annorum prę ſcriptione excluditur l. licet. C. de iure deliberandi, bonorum autē poſſeſſionibus breuiora

uiora

uiora ſunt ſpatia à Prætore præſcripta putà anni, vel centum dierum, iuxta l.1.§.1.ff.quis ordo in bonorum poſſeſſione ſeruetur.

SVMMARIVM.

Differentiæ 24.

1 *In ſucceſſione bonorum quæ libera ſunt non datur locus repræſentationi poſt fratres fratrumque filios.*

2 *In ſucceſſione maioratus defuncto primogenito, viuo maioratus poſſeſſore primogeniti filius locũ parentis ſortitur.*

3 *Intellectus legis Tauri de ſucceſſione patrui, & nepotis in maioratu.*

4 *Bona libera liberè alienari, bona autem maioratus alienari nequeunt.*

5 *Verbo alienationis continetur locatio ad longum tẽpus ſeu ad decem annos.*

6 *Non ita adhærere debemus literæ, vt ſenſum amittamus. cum ſenſus potior ſit verbis.*

7 *Leges partitæ interpretandæ ſunt, vt ad iura communia reducantur.*

8 *Maioratus poſſeſſor non poteſt illius bona vltra nouem annos locare.*

9 *Reprobatur limitatio eorum qui dicunt ſuperiorem regulam de locatione vltra nouem annos ceſſare in Principe potentiori, ipſo maioratu.*

Inter ſucceſſionem maioratus atque eorum bonorum quæ libera ſunt. different. 24.

INter ſucceſſionem gentilitiæ hæreditatis (quam maioratum vulgo vocamus) itaque inter ſucceſſionem bonorum eorum quæ libera ſunt, longe intereſt: Nam in ſucceſſione bonorum quæ libera ſunt, poſt fratres fra-
1 trumque filios repræſentationi locus non datur: itaque eſt qui gradu proximus eſt defunto, in hæreditate præfertur: vt extat definitum in Authent. ceſſante, & in Authent. poſt fratres. C. de legitimis hæredit. & in l.6. tit.13.par.6. Diuerſum in ſucceſſione maio-
2 ratus, nam defuncto primogenito viuo maioratus poſſeſſore, primogeniti filius locum parentis ſortitur, neq; minus iuris habet, quam haberet, ſi pater ſuus ſuperuiueret vltimo poſſeſſori, ſicuti latius eſt comprehenſum in l.40. Tauri, quæ quinta eſt hodie, tit. 7.lib. 5. recop. per quam ſublata eſt quæſtio illa de patruo, & nepote adeo in iure difficilis, & controuerſa, vt armis quandoque fuerit ſopita, vt eſt videre cum apud alios, tũ apud Iaſ. in lege maximum vitium. C. de liberis præteritis, & exhæredatis, & apud Acoſtam in peculiari libello de patruo, & nepote. Quamquam vero lex ille Taurina hanc prærogatiuam primogenito cõceſſam, expreſſim dicat etiam locum habere in tranſuerſalium linea, ſeu ſtipite, adhuc tamen (vt nihil eſt in iure, ita planum, quod non ſolicitam recipiat dubitationem ſecundum Iuſtinianum in Authẽt. de tabellionibus in principio) nõ deſunt, qui autument illius Regiæ legis deciſionem ceſſare; quando qui ex primogenito deſcendit, non ſolum eſt tranſuerſalis vltimo poſſeſſori, ſed etiam primo qui maioratum inſtituit, tum enim aiunt, non eſſe dandum repræſentationi locum, ſed ex cuiuſque gradus propinquitate rem diiudicãdam eſſe: huius opinionis autor fuit Ant. Gomez in l.8. Tauri. nu.2. & ad eam quoque accedit Greg. Lop. in l.2. tit.15.p.2. ſed cum Taurinæ legis verba tam latè pateãt apertaq; ſint, ita enim profatur. *Lo qual no ſolamẽte mandamos ſe guarde y platique en la ſucceſſion del mayorazgo a los aſcendientes, Pero aun en la ſucceſſion de los mayorazgos a los tranſuerſales.* Inciuile proſus mihi, & inſulſum videtur eam ad has tricas, &
3 ambages adigere. Atque ita ab ea diſſentit Couarru. practicarum quæſtionum, c.38.n. 10. & Acoſta in dicta quæſtione de patruo, & nepote, num.30. & nouiſſimè doctiſſimus Molin. de primog. lib.3.c.7.n.9. Qui ita pronuntiatum fuiſſe in Granatenſi prætorio fidem facit, ſic etiam, & nos idem obſeruatum fuiſſe in noſtro Valliſoletano prætorio teſtari poſſumus me has partes defendente, & hanc quoque ſententiam poſthac probauit Gutierrez practicarum. quæſtio. lib.3. quæſt. 66. num. 11.

Illud quoque permultum intereſt inter bona libera, & bona maioratus, quod bona
4 libera libere abalienari poſſunt. §.1. Inſtitut. quibus modis res alienari val. lex in re mandata. C. mandati. At bona maioratus alienari non poſſunt, lex filius familias. §.diui ff.de leg.1.lex 2.C.comm.de legatis, Adeo quidẽ, vt etiam ſi teſtator non adiecerit prohibitionem alienationis, ſatis ſit ſi dixerit velle ſe, vt bona ſit maioratus velut eleganter tradit Couarru. lib.3. variar. reſolut. c.5. nu.4. & in eadem ſententia eſt Gregor. Lop. in l.2. titul. 15.p.2. verbo maioria, & Simancas in libello de primogen. c.25. Molina de primoge. lib. 1.c.4. id quod non obſcurè probatur in l.fin. tit.7.lib.5.recop. Alienationis autem verbo, & locatio ad longum tempus, ſeu ad decem
5 annos continetur, gloſ. verbo ſuperficiem in l.1. ff. de ſuperficiebus, & illic Bartol. Eſtque omnium par communiſque ſententia, vt liquet ex Iaſ. in l.fi. C. de iure emphyteut. n.8. atque ex Tiraq. de retractu linag. §. 1. gl.14. n.82. Atque item ex Duen. regul.40. amplia-
tione

Digitized by Google

tione. 12. & reg. 240. limit. 2. Et ſic eſt accipienda lex. 19. tit. 8. p. 5. quæ ſignificare videtur longi temporis alienationē dici quando fit ad vitam.

Nam non ob id videtur negare locationē ad decem annos eſſe alienationem. Neque enim ita debemus adhærere literæ, & Iudai-
6 cę verba interpretari, vt legis ſenſum amittamus: nam ſenſus potior eſt verbis. lex nō aliter. ff. de leg. 3. Quin leges ſeptem partiti iu-
7 ris, ita debemus interpretari, vt quoad fieri poſſit, & ratio probatur ad iura communia reducantur, vt nōſtrates vbique tradunt: hoc ideo dixerim: quia Grego. Lop. quanquam nutans vult diſcedere à communi opinione ductus illius legis argumento: proinde merito ab ipſius interpretatione diſcedunt, Couarr. lib. 2. variar. reſolut. cap. 15. n. 2. & Anton. Gomez in commentarijs. 2. to. tit. de lo-
8 cato, & Duenas d. reg. 240. limi. 2. Maioratus igitur poſſeſſor non poteſt illius bona vltra nouem annos locare, vel frueda dare, vel precario concedere, vt reſoluit Molin. de primogen. libr. 1. c. 21. n. 18. Qui idem eodē capite nu. 28. ſcribit ſi in longius tempus data fuerint valere locationem ad nouem annos, ne ſcilicet, vtile per inutile vitio detur; Ait etiam illic, nu. 30. etiam ad modicum tēpus potentiori bona maioratus locari non poſſe: quia videlicet regulariter eſt receptū, quæ prohibita ſunt alienari, ſi aliquo caſu alienari valeant eam alienationem in potentiorem fieri non poſſe, tenet illic Iaſ. in l. fin. C. de iure emphyteut. ſubiungit, tamen Molina ceſſare id quando potentior degit ſub ditione eiuſdem Principis, ſub quo, & poſſeſſor maioratus habitat: nam tum placet illi in potentiorem fieri alienationem poſſe: Sed ea limitatio minus mihi quidem placet, nam & ſi ſub eodem Principe vterque degat, adhuc
9 non ceſſat prohibitionis cauſa, quæ illa quidem eſt, quod ſoleant potentiores gratia, & opibus technis, & cabilationibus aduerſariorum ius, & iuſtitiam diſturbare, aut certe in longius tempus differre. Deniq; leges quibus occurritur aduerſus potentiorum inſolentiam, & in ijs qui ſub eodem Principe degunt locum ſortiri conſtat cum alias tum ex l. 1. C. ne liceat potentioribus ac ex cap. 2. de alien. iudicij mutandi cauſa factā.

SVMMARIVM.

§. I. *Differ.* 24.

1 *In bonis liberis coniux habet partem ſumptuum qui fiunt in refectione bonorum alterius coniugis, ſicut habet etiam partem lucri durante matrimonio.*

2 *In bonis maioratus mulier habet fortunas communes, non vero ſumptus qui erogantur in ædificijs ædium maioratus, arciumve.*

3 *Quod diſponitur de arcibus maioratus dicendum eſt de ædificijs factis in ſolo ipſius arcis cōtiguo.*

4 *In bonis liberis fœmina, & maſculi nulla eſt diſtinctio, ſed promiſcuè eis ſucceſſio defertur: in bonis maioratus maſculus ſemper præfertur fœminæ.*

5 *In bonis liberis ſimul ſuccedunt vocati omnes, in bonis autem maioratus non ſuccedunt ſimul ſic vocati, ſed ordine ſucceſſiuo.*

6 *In bonis liberis non ſuccedunt qui non ſunt nati, aut concepti tempore mortis teſtatoris: in bonis autem maioratus ſuccedit etiam ſi poſt mortem natus ſit aut conceptus.*

7 *In bonis liberis non datur ſucceſſio inter conſanguineos niſi vſque ad decimum gradum in bonis vero maioratus in infinitum ſucceditur.*

8 *In bonis liberis præfertur frater vtrinque coniunctus ſecus autem in maioratu.*

§. PRIMVS.

Illud quoq; magnam facit diſcrepātiam inter bona libera, & bona maioratus,
1 quod in bonis liberis cōiux communes matrimonij fortunas agnoſcens ſiue acceptans, habet partem ſumptuum qui facti ſunt in refectione bonorum alterius coniugis: vt conſtanter toto titulo de las ganancias, lib. 5. re-
2 copila. longe ſecus in bonis maioratus, nam etſi mulier communes matrimonij agnouerit fortunas, nihil habebit, ex ſumptibus qui erogati ſunt in ædificijs edium arciumve maioratus, vt eſt latius compræhenſum in l. 46. Tauri, quæ hodie eſt lex 6. tit. 7. lib. 5. recopil. Ad cuius intelligentiā conſulito Palat. Rub. in repet. rubr. de donat. §. 62. nu. 16. & Ioan. Garſiam de expenſis, c. 13. n. 4. Molinam de primog. lib. 1. n. 27. Et rurſus c. 26. Didacum de Paz, q. 9. Ayoram de partitionib. 1. p. c. 10.
3 Illud tamen non omiſſerim, quod lex illa definit de arcibus principalibus ipſius maioratus recipiendum quoq; eſſe in ædificijs factis in ſolo ipſis arcibus contiguis ex ijs quæ aſſert Guiliel. Benedict. in c. Raynuntius verb. & hortum, id quod latius diſputat Molina de primogenit. lib. 1. c. 26. Iam illud nemini obſcurum eſt longe differre bona libera à bonis maioratus: quia in bonis liberis feminæ & maſculi nulla eſt diſtinctio, ſed promiſcuè eis ſucceſſio defertur, lex maximum vium C.
4 de liber. præter. & exhæred. Contra in bonis maioratus in quibus maſculus ſemper præferri ſolet fœminæ, quod quoniam copioſius à nobis alibi expoſitum eſt, id eſt, quæſtione pri-

prima, importunum fuerit hic repetere. Bona item libera, & bona quæ ſunt maioratus ſeparat illud, quod quando plures ſunt vocati collectiuo modo inter quos cadit ordo charitatis, ſeu affectionis ſine neceſſitate tamen inſtituendi veluti cum teſtator inſtituit fratrem, & illius filios cenſentur vocati in bonis liberis ſimul non ordine ſucceſſiuo iuxta magis communem, & veriorem opinionem, vt eſt videre apud Iaſonẽ, & reliquos in l. Gallus. §. & quidam rectè. ff. de liber. & poſthu. & apud Iulium Clar. §. teſtamentum. qu. 80. Mencha. de ſucceſſion. & creat. §. 10. nu. 120. At in bonis quæ maioratus vinculo relinquuntur, non ſuccedunt ſic vocati ſimul, ſed ordine ſucceſſiuo, cum vnus tantum debeat eſſe poſſeſſor, veluti oſtendit Molina de primog. lib. 1. c. 6. & Spino de teſtam. gl. 33. nu. 26. Differunt deinde, quia in bonis liberis non ſuccedunt ii qui non ſunt nati aut concepti tempore mortis eius de cuius agitur ſucceſſione, lex ſi quis filio exhæredato. §. 1. ff. de iniuſto rupto irritoque facto teſtamento, Tiraq. de retractu linag. §. 1. gloſ. 9. n. 89.
6 At in bonis maioratus etiam qui conceptus, aut natus eſt poſt mortẽ teſtatoris ſuccedit: quia ſcilicet, a teſtatore intelligitur vocatus, lex Paulus. §. Paulus ff. de bonis libert. Greg. Lop. in l. 2. titul. 15. part. 2. verbo el mas propinquo, Pelaez de maiorat. 2. p. q. 8. in fin.

Quantum deinde differant bona libera, & bona maioratus oſtendit illud, quod ab omnibus prolatum eſt licet inter cõſanguineos non detur ſucceſſio in bonis liberis niſi vſque ad decimum gradum §. fin. de cognat. ſucceſſ. lex 6. tit. 13. p. 6. At in bonis maiora-
7 tus in infinitum ſuccedit ur Bartol. Baldus, & reliqui in l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iure. Iaſ. in l. fi. C. vnde legitimi. Præterea in bonis liberis præfertur frater vtrinque coniunctus, vt in Authentic. ceſſante. C. de legitim. hæredibus: non ita in maioratu, vt conſtat ex Tiraq. de retractu linagier. §. 11. gloſ. 1. n. 14. & exemplo demonſtrat Greg. Lop. in l. 5. tit. 13. p. 6. gl. fin. in fin.

SVMMARIVM.

§. II. *Differentiæ 24.*

1 *In bonis liberis habet locum præſcriptio decem aut viginti annorum, in bonis maioratus præſcriptio longi temporis non habet locum.*

2 *Præſcriptio triginta, vel quadraginta annorum locum habet in bonis maioratus, ſed non nocebit primogenitis, qui nati non ſunt tempore præſcriptionis.*

3 *Reprobatur Ioannes Garſia dicens rem maioratus acquiri non poſſe præſcriptione immemoriali, etiam mille annorum.*

4 *Res maioratus alienari poteſt multis de cauſis, vel certè ſola Principis voluntate, vt quotidie fit, por lo que llaman facultades.*

5 *Refellitur Auendannus dicens rem publicam præſcribi non poſſe, nec poſſeſſorem defendi immemoriali præſcriptione.*

6 *Laici poſſidentes decimas eccleſiaſticas defendi poſſunt per immemorialem ſi allegent ante Concilium Lateranenſe ſibi fuiſſe conceſſas.*

7 *In bonis liberis locatio, & conductio obligant contrahentes, & illorum hæredes ſecus autem in bonis maioratus.*

8 *Sicut ſucceſſor in maioratu non tenetur ſtare locationi niſi ſit hæres locatoris ita, & conductor nõ tenetur inuitus ſtare conductioni.*

9 *Quoties defunctus iuſſit, vt bona poſſiderentur ab vna ſolummodo perſona, tunc ad primogenitum ea bona ſpectant niſi aliud expræſſerit.*

§. SECVNDVS.

MAgna eſt etiam differentia inter bona libera, & ea quæ ſunt maioratus quantum attinet ad præſcriptionem temporis: nã in bonis liberis habet locum pręſcriptio longi temporis decem vel viginti annnorum, l. fi. C. de præſcriptione longi temporis, At in bonis maioratus præſcriptio longi temporis
1 locum non habet, l. fin. §. fin autem, C. communia de legatis. Admittunt tamen bona maioratus præſcriptionem 30. vel 40. annor. iuxta l. ſicut in rẽ, & l. omnes, C. de præſcrip. triginta, vel quadraginta annorum, quanquã hæc præſcriptio non nocebit primogenitis qui nati non ſunt tempore præſcriptionis,
2 vel qui iuſto impedimento agere non potuerunt, nam his immemorialis duntaxat nocebit præſcriptio: hanc enim magis veram, & receptam eſſe opinionem apparet ex Suar. alleg. 3. & illius ſcholiaſti Valdeſió atque ex Grego. Lop. in l. 10. tit. 26. p. 4. verbo, no empece ad fi. ex Antonio Gomez in l. 40. Tauri. nu. 9. ex Pinelo in authentica niſi triceñale. C. de bonis maternis, n. 23. & 50. ex Molina de primogen. lib. 4. c. 10. Mieres de maiorat. 4. p. q. 21. Proinde haud eſt audiendus Ioan.
3 Garſia vir alioqui in primis doctus in tractatu de nobilitate, gloſſ. 12. nu. 82. tradẽs, rem quæ conſtat eſſe maioratus, neque immemoriali quidem præſcriptione etiam mille annorum acquiri poſſe omnes enim ſcribẽtes cõtrarium ſentiunt; authoritates autem quas in ſuam citat ſententiam Garſia, loquuntur de re ſacra vel religioſa, quę nec Principis quidem voluntate profana fieri poteſt, autore Felino in c. accedentes, de præſcription. b. & Decio

Decio conſil. 418. & Balbo de præſcriptio 4. p.q.9. Sed in noſtro caſu diuerſa eſt res, cum multis de cauſis res maioratus alienari valeat, vel certe ſola Principis voluntate, vt quotidie videmus, & ideo per tempus immemoriale præſumendum eſt iuſto titulo rem pri-
4 mogenij alienatam fuiſſe c. ſuper quibuſdã, cum ſimilib. de verbor. ſignif. Proinde eodẽ errore labi dicendum eſt Auendan. in c. corrector. 1. p. c. 12. nu. 6. dicentem, Si probatur
5 rem eſſe publicam, neque immemoriali præſcriptione poſſeſſorem defendi poſſe. Et rogo, quid magis abhorrens eſſe videtur, vt laici decimas poſſideant Eccleſiaſticas? & tamẽ
6 eas poſſidẽtes, defendere poſſunt per immemorialem poſſeſſionem, ſi allegent ante Cõcilium Lateranenſe ſibi fuiſſe conceſſas, iuxta ea quæ affert Balbus dé præſcriptio. 5. p. q. 7. & Couar. lib. 1. variar. c. 17. Illud quoque & non leue eſt diſſidium inter bona libera, & bona maioratus, quod in bonis liberis locatio, & conductio non ſolum obligat contrahentes, §. penul. inſtituta de locato. Aliter in bonis maioratus, nam ſicut ſucceſſor in
7 maioratu, niſi ſit hęres locatoris non tenetur ſtare locationi à ſuo deceſſore factæ, ſecundũ Gregor. Lop. in l. 2. tit. 8. p. 5. verbo, el heredero: & teſtatur communem Gutierrez Canonicar. quæſt. c. 36. n. 36. n. 8. ita, & conductor non tenetur inuitus ſtare conductioni, ne ſcilicet claudicet contractus, autore Don. Ant. de Meneſes Padilla in leg. præſes, C. de trãſactionibus, & probatur in l. qui fundum, ff. locati, quam ipſe non allegat. In promptu erat nos alias quam plures inter bona libera, & quæ ſunt maioratus congerere differentias, ſed noſtri conſilij non eſt omnia quę poſſumus effundere, ſed ea tãtummodo quæ ad rem elucidandam magis attinere videbũtur. Illud tamen temperare me non potui, quin dicerem quoties defunctus iuſſit, vt bona poſſiderentur ab vna ſolummodo perſo-
9 na, tunc ad primogenitum ea bona ſpectare, niſi aliud expreſſerit, vt belle tradidit Suarez in l. quoniam in prioribus, ampliatione 10. nu. 26. & eiuſdem ſententiæ fuit Gregor. Lop. in l. 2. tit. 15. par. 2. verb. maior. & Mietes de maior. 1. p. q. 48. nu. 26.

SVMMARIVM.

differen. 25.

1 *Anima alia eſt vegetatiua, alia ſenſitiua, alia rationalis.*
2 *In hominé vna, & eadem anima eſt, vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis.*
3 *Rationalis anima ſicut habet diuerſas operationes, ita habet diuerſa nomina.*
4 *Deus quotidie nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat, & creando infundit.*
5 *Animæ in purgatorio exiſtentes à Deo exaudiuntur, atque ideo obtinuit inter populares res deperditas illi commendare.*

Inter animum, animam, & mentem. Different. 25.

1 Anima alia eſt vegetatiua, qualis eſt arborum: alia eſt ſenſitiua, qualis eſt brutorum: alia eſt rationalis, ſiue rationis compos, qualis eſt hominis, vt latius traditur ab Ariſtotele in lib. de anima, & ab alijs paſſim Philoſophiæ profeſſoribus. Animaduertendum eſt, tamen in homine non tres eſſe animas ſed vnam tantum, rationalem ſcilicet, quæ eadem eſt, ſimul vegetatiua, ſenſitiua, &
2 rationalis, ſicuti edocet Diuus Thom. 1. p. q. 76. artic. 3. & eſt definitum in concilio Conſtantinopolitano 8. can. 2. Proinde cautè legenda eſt gloſſ. in Clementin. vnica de Sum. Trinit. quæ contrarium docet, ſicuti rectè admonet Nauarr. in manuali Latino prælud. 2. Hæc autem rationalis anima prout diuerſos habet in hac vita actus ſeu operationes, ita, & diuerſa ſortitur nomina, vt Diuus ediſ-
3 ſerit Iſidorus Ethimologiarum libr. 1. Nam dum inquit, viuificat corpus, anima eſt, dũ vult, animus eſt, dum ſcit, mens eſt, dum recolet, memoria eſt, dum rectè iudicat, ratio eſt, dum ſpirat, ſpiritus eſt: conuenit autem cum Iſidoro Diuus Chryſoſtomus in libro qui inſcribitur de reparat. lapſi, & Philon Iudæus in libello de opificio mundi. Quantũ verò ad animæ creationem attinet, vt id interim admoneamus, fides noſtra, vt inquit gloſſa ab omnibus recepta in c. quod vero.
4 32. q. 2. Hæc eſt quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat, & creãdo infundit. Credere enim ex traduce materia, vt corpus ex corpore, ita animam ex anima procreari, hæreſis eſt, vt gloſſa illa decreti teſtatur, & Thomas loco ſuperiori, & oſtendunt illa Prudentij Poetæ Hiſpani Carmina.

Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis.
Transfundi in ſobolem credatur, fons animarum
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena eſt.
Non animas animæ pariunt, ſed lege latenti
Fundit opus natura ſuum.

Animarum igitur diuinus eſt ſator, diuinũ eſt, & ſemen, diuina quoque erit, & fruges: ſi nos vnde, & quo orti, & procreati ſimus ex animo penſantes à diuina non degeneremus proſapia. Et quoniam de anima ſermo eſt

K nobis,

nobis, loci opportunitas nos monet, vt diſpiciamus verumne ſit quod ſcriptum reliquit Thom. 2.2.q.83. art. 11. ad tertium, animas impurgatorio exiſtentes, nihil nobis ſuis precibus apud Deúm adiumento eſſe poſſe: etenim videor mihi videre diuum Thomam, virum alioqui doctiſſimum, ac perinde ſanctiſſimum, iniurium eſſe (ſi in tanto viro tale cadere nomē poteſt) in animas purgatorij. Et ſi ſequatur illum Abulenſis ſuper Matth. c. 6. q.87. nam ſi mortalium preces in hoc ſeculo exiſtentium, modò ſint in gratia fatemur, potes eſſe nobis prodeſſe erga Deum, cum interim gratiam illam amittere queāt, iniurium eſt, negare iſtud animabus in purgatorio exiſtentibus, quæ extra omnem fortunæ aleam iam Dei gratiam obtinentes, propediem eo fruituræ ſunt, & in quas Sathanas omne iā ius perdiderit. An non eſt iniuria? negare id animabus, quæ corporis molle liberatæ, tanta mētis acie valent, vt dici vix queat, veluti (vt noſtros omittam) oſtendit Cicero. tū alibi, tum in Tuſculanis, & in ſomno Scipionis, quod concedimus mortalibus, quorum mentes huius corporis maceries tantopère habebat, & euitat, vt dicat Apoſtolus ad Roma. 8. *Omnis creatura vanitati ſubiecta eſt.*

5 Stat pro animabus etiam vulgi perſuaſio, omnes enim populares ſibi perſuaſum habent, animas in purgatorio exiſtētes, à Deo exaudiri, ac proinde magna fide ac magna fiducia res deperditas illis commendant, & ſibi profuiſſe cum laudis prædicatione teſtantur. Quin ipſemet Abulenſis ſcribens loco ſuperiori de Epiſcopo quodam iam defuncto, qui erant in purgatorio, narrat, ad illius preces Deum iſthic feciſſe miraculum. Hanc autem communem totius plebis perſuaſionem haud flocci pendendam eſſe non eſt dubitandum, vt in c. Eccleſiaſticarum, diſtinct. 11. Parum autem me mouet quod ipſe Thomas inquit, manes illas in purgatorio exiſtētes, nihil poſſe illic aut mœreri, aut demœreri: nam id quidem, & Angelis, & ſanctis in cœlo commorantibus commune eſt, & tamen nemo inficias ibit, illorum preces multum nobis opis ferre, & adiumenti: proinde ego vulgarem opinionem (quid enim dubitem vera fateri) magis quàm Thomæ probandam puto, ſicut etiam facit Ioannes de Medina, pridem compluti, publicus ſacræ Theologiæ profeſſor, ſuper 4. ſententiarum, q.4. cui etiam cōſentit Fr. Petrus Aragonius ſuper ipſum S. Thomam, loco ſuperiori; tametſi Nauarrus pro Thoma calculum tulerit in libello de oratione c.20.nu. 9. fatendo tamen vulgarem opinionē inter diſputandū ſuſtineri poſſe. Hæc nos ita ſentimus, ſalua tamen ſacroſanctæ atque Catholicæ Eccleſiæ autoritate ac cenſura, quam nos, vt filij obſequentiſſimi ſemper magnifecimus, & pro virili vſque ad vltimam libitinam, ſartam, tectan ſeruaturos eſſe, terque, quaterque teſtamur.

SVMMARIVM.

§. *vnici, Differentiæ* 25.

1 *Proponitur quæſtio, An totus quincux Hiſpanè, Todo el quinto, expendi debeat pro anima defuncti decedentis ab inteſtato?*

2 *Si deceſſit ſine liberis, neque aſcendentibus affirmatiuè reſpondetur quæſtioni, ſi reliquit liberos aut aſcendentes, expendatur pro qualitate perſonæ, & pio modo facultatum quas reliquit.*

3 *Cum moritur infans non totum quincuncem pro anima expendendum eſſe: nam cur dicemus ſuffragijs opus habere eum qui ante ſeptennium peccare nequiuit, niſi fortè malitia ſuppleſſet ætatē.*

4 *Quincunx non Clericis, ſed hæredibus defuncti competit, factis iuſtis expenſis funeris.*

5 *Maior pars quincuncis expendi debet in Eccleſia illa, in qua corpus defuncti ſepelitur iuxta Euangelium:* Vbi fuerit corpus, ibi cōgregentur, & aquilæ.

§. PRIMVS.

Hic etiam non intempeſtiue queritur de imēnſa funeris. Videamus igitur quod

1 identidem queri ſolet, An totus quincunx ſit expendendus pro anima, quando, ſcilicet, defunctus mortuus eſt ab inteſtato: nā ſi facto teſtamento moriatur, eius voluntas, quæ iuri aduerſa non ſit, obſeruanda erit. Et hæc quæſtio (ne longè abeamus) diſtinctionem recipit: nam aut defunctus qui ab inteſtato mortuus eſt, reliquit liberos, aut aſcendētes, & totus quincunx expendendus non eſt, ſed pro conditione, & qualitate defuncti, & pro modo facultatū, quas reliquit, facienda ſunt iuſta ſeu exequitę, lex, Si quis ſepulchrorum. §. Sumptus. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum. Aut defunctus, qui ab inteſtato mor-

2 tuus eſt, non reliquit aſcendentes neque deſcendentes, & eo caſu totus quincunx expendendus eſt pro anima. Hæc diſtinctio non obſcurè probatur in l. 36. Tauri, quæ eſt lex 10. tit. 4. lib. 5. Recopil. & illic tradunt Tellus & Roias de ſucceſſoribus ab inteſtato, c.9. n. 24. quanquam Anton. Gom. & Caſtellus aliter ſentiant, atque itē Angulus, quibus magnas fert ſuppetias, l. 3. tit. 9. lib. 1. recopil. at illa l. 3. accipienda eſt ſecundum illam l. 36. Tauri. Cum vtraque in fauorem animę promul-

Digitized by Google

promulgata ſit. Neque me mouet, quod illa l. 36. loquatur, quando defunctus relinquit executorem teſtamentarium, cùm non ſit nouum in iure, vt quod in vno caſu ſtatuitur, ad alios ſimiles trahatur, l. non poſſunt, & l. nam vt ff. de legibus. Ideoque l. ex caſu emergenti ſtatuitur, regula autem ex multis legibus ſimilibus conficitur ſecundum Ant. Maff. de exercitatione iuris peritorum num. 15. Iamque non minus mortuus ab inteſtato dicitur, quin vllo facto teſtamẽto moritur quàm qui irrito facto teſtamento mortuus eſt, l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis nomine §. 1. Affl. Decil. 66. & hãc noſtram opinionẽ moribus magis prçualuiſſe experientia didici. Illud enim meminiſſe oportet, cùm infans moritur non totum, quincuncem pro anima expendendum eſſe, nam cur dicemus ſuffragijs opus habere eum, qui ante ſeptennium peccare nequiuit niſi fortè malitia ſuppleſſet ætatem, gloſſ. in c. omnis vtriuſque ſexus, de pœnitentijs, & remiſſionibus, & in capitulo. 1. de delictis puerorum, & illic Panormitan. & Couarruu. in 4. decretaliũ, 2. part. c. 5. ſic enim legimus in Euangelio: *Sinite paruulos venire ad me, iſtorum eſt enim regnum Cælorum*. Atque vt ſacerdotum occur-
4 ramus auaritiæ, qui enixe contendunt quincuncis diſtributionem ſibi competere, ſciãt eam non ſibi attinere, ſed hæredibus defuncti, vt probatur in capite tua nos, & in cap. Si hæredis, de teſtamentis, & in l. 7. tit. 10. p. 6. & oſtendit non obſcurè illa l. 10. recopilatio.
5 Hi autem hæredes, quamquam pro ſuo arbitrio exequias facere valeant, vel in Eccleſia, vbi iacet cadauer defuncti, vel alibi, ratio tamen facit, vt maior pars quincuncis expendatur in Eccleſia, vbi defuncti corpus ſepultum eſt, cum iuxta Euangelium vbi fuerit corpus, ibi congregentur, & aquilæ. Et huc ſpectant quæ tradunt Bar. & reliqui, in l. quæ conditio. §. fin. ff. de condit. & demonſtratio. & in l. ſi quis ad declinandam C. de Epiſcop. & Clericis de diſtributione facienda inter pauperes, aiunt enim faciendam eſſe vbi teſtator domicilium habuit non alibi.

SVMMARIVM.

Differentia 26.

1 *Ciuilis ſola vera eſt poſſeſſio, naturalis vero detentatio tantum.*
2 *Ex iure conſultorum ſententia naturalem poſſeſſionem habent Colonus, Inquilinus, & vſufructuarius, & ijs qui commodato depoſito, vel precario accepit.*
3 *Ciuiliſſima poſſeſſio dicitur poſſeſſio quæ ipſo iure ſine facto hominis transfertur.*
4 *In rebus incorporalibus non appellatur poſſeſſio, ſed quaſi poſſeſſio.*
5 *Poſſeſſio eſt rei corporalis detentio, quaſi poſſeſſio vero eſt, rei incorporalis vſus.*
6 *Ponitur diſcrimen inter poſſeſſionem corporalium rerum, & quaſi poſſeſſionem incorporalium, tàm in acquirendo, quàm in amittendo.*
7 *Rerum incorporalium quaſi poſſeſſio perditur ſimul atque quis vnica etiam prohibitione ſua quaſi poſſeſſione vti prohibetur.*
8 *Si Dominus territorij probauerit prohibitionem paſtus repellet contrariam præſcriptionem.*
9 *Hæc quaſi poſſeſſio non ſolum datur pro rebus incorporalibus, ſed etiam pro iure perſonarum, ſecundum Baldum.*
10 *Quaſi poſſeſſio etiam datur pro iure patronatus.*
11 *Pro redditibus annuis ſeu penſionibus datur quaſi poſſeſſio.*
12 *Poſſeſſio plus habet iuris quam facti vt ex propoſita differentia infertur.*
13 *Infertur definitio poſſeſſionis, quæ eſt ius inſiſtendi rei non prohibitæ poſſideri.*
14 *Refellitur Alciatus dicens poſſeſſionem ciuilem, & naturalem non differre in ſubſtantia ſed eiuſdem eſſe generis, cum differant ſubſtantia, ſpecie & genere.*
15 *Deducitur ratio ad legem clam poſſidere, §. qui ad nundinas. ff de acquirenda poſſeſſione, quæ de ciuili poſſeſſione intelligitur.*
16 *Naturalis poſſeſſio in abſentia animo nõ retinetur.*
17 *Naturalis poſſeſſio ad præſcriptionem temporis ſufficit.*
18 *Locator eijcere poteſt conductorem finita locatione.*
19 *Impugnatur Accurſius dicens reiuendicatione cõueniri non poſſe habentem ciuilem poſſeſſionem, ſed eum qui naturaliter poſſidet, cum contrariũ ex ſupradictis appareat.*

DIFFERENT. XXVI.

Inter poſſeſſionem ciuilem, & naturalem quaſi poſſeſſionem, & ciuiliſſimam poſſeſſionem.

Ciuilis, & naturalis poſſeſſionis mentio in iure ſubinde habetur, quid igitur diſcrepent conueniens eſt vt diſpiciamus. Permultum autem, mea quidem ſententia, differũt:
1 Ciuilis namque ſola vera eſt poſſeſſio, naturalis autem non vera eſt poſſeſſio, ſed detentatio tantum quç facto tenus conſiſtat non iure. Hoc autem verum eſſe ex Iureconſultorum placitis, luce clarius apparet, ſi æqui iudices ſumus, quippe cum ipſasmet perſonas, quas Iuriſconſulti tradunt naturaliter poſſidere, eaſdem rurſus ſæpe ſæpius negant vllã poſſeſſionem habere. Etenim naturalẽ poſ-

ſeſſionem habere aiunt colonum, & inquili-
2 num, item vſufructuarium, & eum qui com-
modato, depoſito, vel precario accepit, l. cō-
muni diuidundo, §. neque colonus. ff. com-
muni diuidundo, l. 3. §. ſi. ff. ad exhibendum.
l. 2. §. quod vulgo, ff. pro hærede. At rurſus
hos ipſos nullam poſſeſſionem habere iuriſ-
conſulti ipſi varijs in locis clara voce demō-
ſtrant, vt intelligere poteris ex l. certe. ff. de
precario, atque item ex l. officij, ff. de reiuen-
dicatione, necnon ex l. non ſolū. §. quod vul-
go, ff. de vſucapionibus. Oſtēdit etiam l. Cel-
ſus, §. Iulianus, ff. ad exhibendum, & l. acqui-
ritur, ff. de acquirendo rerum dominio. Ve-
rum quoniam res hæc eſt à nobis alibi, id eſt
in lib. 1. rerum quotid. c. 9. ex profeſſo expo-
ſita, importunum fuerit pluribus hic repete-
3 re. Eſt etiam ciuiliſſima poſſeſſio, quæ ipſo
iure ſine facto hominis transfertur, veluti
apud nos in l. 40. Taur. & illic noſtrates, & la-
tius Tiraquellus in tracta. quem inſcripſit le
morte ſaiſit. & Menoch. de remedijs poſſeſ-
ſorijs, remed. 4. Hæc quantum ad res corpo-
rales attinet. In rebus autem incorporali-
bus: veluti in vſufructu, & cæteris ſeruituti-
bus poſſeſſio propriè non cadit, quia incor-
poralia appræhendi nullo modo poſſunt, ac
4 proinde poſſideri propriè non poſſunt. Vn-
de fit, vt in rebus incorporalibus non appel-
letur poſſeſſio, ſed quaſi poſſeſſio, vt in l. quo-
ties ff. de ſeruitut. & l. 1. tit. 30. p. 3. Differunt
itaque poſſeſſio, & quaſi poſſeſſio ſecundum
Theoph. in princ. inſtit. de interdictis, quod
poſſeſſio eſt rei corporalis detentio; quaſi poſ
5 ſeſſio vero eſt rei incorporalis vſus, vt latius
explicat Couarr. in regu. malæ fidei poſſeſſor
in initio ſecundæ partis, nu. 6. Longum autē
eſt diſcrimen inter poſſeſſionem corporaliū
rerum, & quaſi poſſeſſionem incorporalium,
tām in acquirendo quām in amittēdo: nam
6 corporaliū rerum poſſeſſionem acquirimus,
ſimul ac in poſſeſſionem corpore, & animo
venimus, vt in l. 3. ff. de acquirēda poſſeſſio-
ne. Incorporalium autem rerum quaſi poſ-
ſeſſio non acquiritur niſi per aduerſarij pa-
tientiā, l. quoties, ff. de ſeruitutibus, & aqua.
Rurſus in amittendo corporalium rerum
poſſeſſio non amittitur, niſi de fundo deijcia
mur, illiuſve poſſeſſionem ſpōte omittamus,
vt in l. 1. ff. de vi, & vi armata, & l. 1. ff. vti poſ-
7 ſidetis. Porrò rerum incorporalium quaſi
poſſeſſio perditur continuò ac quis prohibe-
tur ſua quaſi poſſeſſione vti, & ſi vna tantū-
modo interceſſerit prohibitio, c. auditis de
præſcriptionibus. l. idemque, §. penul. & fin.
ff. de vi, & vi armata, & docet eleganter Bart.
in l. naturalis, nu. 27. ff. de vſucapio. & Greg.
in l. 15. tit. 31. p. 3. verbo. contradiziēdo. Co-
uarr. in d. reg. malæ fidei poſſeſſor. 2. p. nu. 8.
quod egregiè quidem pertinet ad quæſtiones
quæ de terminis compaſcuis quotidie in Fo-
8 ro naſcuntur: nam ſi dominus territorij pro
bauerit prohibitionem paſtus, vel ab actis ad
uerſariorum pecoribus, vel pignoribus, ab eis
captis repellet contrariam præſcriptionem,
quippe quæ per huiuſmodi præſcriptionem
9 interpellata ſit. Hæc autem quaſi poſſeſſio
non ſolum datur pro rebus incorporalibus,
ſed etiam pro iure perſonarum ſecundū Bal-
dum, in l. non ignorat, C. qui accuſare non
poſſunt, puta pro iure filiationis, aut pro iu-
re patronatus (vt ſuo modo loquar.) Datur
10 etiam quaſi poſſeſſio pro iure patronatus ec-
cleſiaſtico, vt in c. examinata de iudicijs:
quia datur pro redditibus annuis ſeu pēſio-
nibus, vt expoſitum eſt in c. querelam, de ele
11 ctione. Quanquam iuris ciuilis interpretes
dicant capitulum querelam, non carere, que-
rela, vt eſt videre apud Baldum in rubric. de
cauſa poſſeſſionis, & propriet. & in l. etiam.
C. de execut. rei iud. col. 2. & Afflictum deci.
395. ſed illius capituli deciſionem obſeruari,
peræquè apud omnes iudices tam Eccleſia-
ſticos quē ſeculares aſſerit Fab. in §. 1. in inſt.
de interdictis. Ex hac autem differentia quā
propoſuimus inter poſſeſſionem ciuilem, &
naturalem infertur ratio ad id quod iuriſcō-
ſulti dicunt, poſſeſſionem plus habere iuris
12 quam facti l. poſſeſſio. 49. ff. de acquir. poſſeſ.
gloſ. in l. 1. C. eod. tit. loquuntur enim de ve-
ra id eſt, de ciuili poſſeſſione, non de natura-
li, quæ cum ſit tantum detētatio, vt diximus,
non tam eſt iuris quàm facti. Infertur dein-
de poſſeſſionis definitionem quam tradunt
Bar. & reliqui in l. 1. ff. de acquir. poſſ. dicen-
13 tes: *Poſſeſſionem eſſe ius inſiſtendi rei, non prohi-
bita poſſideri.* Intelligendam eſſe de poſſeſſio-
ne ciuili, non de naturali quæ iuris quidem
non eſt, ſed magis facti. Deducitur præterea
verum nō eſſe, quod Alciat. ſcribit in l. quin-
que pedum, C. finium regūdorum, poſſeſſio-
nem ciuilem, & naturalem nō differre in ſub
ſtantia, ſed eiuſdem eſſe generis: nā imò dif-
ferunt in ſubſtantia ac ſpecie, & genere, cum
14 naturalis poſſeſſio non ſit vera poſſeſſio, ſed
detentatio quædam quæ facto conſiſtat, non
iure, impropria autem ſub diffinitione non
continentur, Barr. & reliqui in l. 1. ff. de reſt.
15 Deducitur ſimiliter ratio ad l. clam poſſide-
re, §. qui ad nundinas ff. de acquir. poſſeſ. vbi
qui iuit ad nundinas, retinet poſſeſſionem, li-
cet alius eo abſente ingrediatur fundum; in-
telligitur enim de ciuili poſſeſſione, is autem
qui ingreditur duntaxat habet naturalem, id
eſt, detentationem; proinde qui ciuilem ha-
bet, rediens ex nundinis poteſt illum con-

tinuo

Digitized by Google

tinuo deijcere, neque vim commiſiſſe dicitur, vt illic Accurſius, & cæteri interpretes copioſe commentantur. Necnon Ant. Gom. in l. 45. Taur. nu. 102. Ex hoc etiam intelliges verum non eſſe quod Bar. cæteris approbantibus docet in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. n. 13. naturalem poſſeſſionem animo in abſentia retineri; nam cum ipſe, ſuique fautores illic fateantur detentationem in abſentia animo non retineri, conſequenter dicendum eſt, naturalem poſſeſſionem in abſentia animo nō
6 retineri, cum vt diximus, & veriſſimū eſt naturalis poſſeſſio nihil aliud ſit quam detentatio quædam, id quod probatur in l. Si Colon ff. de acquir. poſſeſſ. Apparet quoque ex noſtra cōcluſione abhorrens eſſe à iuriſplacitis quod Minchac. vir alioqui cum primis doctus ſcriptum reliquit controuerſiarum illu-
17 ſtrium c. 57. nu. 15. naturalem poſſeſſionem ad præſcriptionem tēporis ſufficere, cui etiā cæterorum turbā tendere ex ipſiuſmet ſcriptura comperies. Ex eadem quoque ratione apparet, veram eſſe Accurſij ſententiam in l.
18 emptorem, C. de locato, dicentis, poſſe locatorem eijcere conductorem finita locatione, neque vim committere. Id quod exactius intelliges, ex l. Colon. & l. cum fundum, ff. de vi, & vi armata, atq; ex Iaſ. in l. 2. C. de iure. emphit. nu. 100. Apparet etiam ex ſuperioribus, probandam non eſſe opinionem eiuſdē Accur. in l. 2. C. vbi in rem actam dicentem rei vendicationem conueniri non poſſe habentem ciuilem poſſeſſionem, ſed eſſe conueniēdum eum qui naturaliter poſſidet, ex ſu-
19 perioribus enim conſtat contrarium verum eſſe: quid quod Accurſio vel ipſa lex 2. C. vbi in rem actio contraria eſt, vt cætera omittā, atque item lex 29. tit. 2. p. 3.

SVMMARIVM.

§. vnici. Different. 26.

1 *Poſſeſſio apprehenditur non ſolum per corporalem apprehenſionem, ſed etiam per viſum.*
2 *Clauibus traditis, transfertur poſſeſſio earum rerū quæ ſub clauibus continetur, necnon traditione inſtrumenti, & alijs modis.*
3 *Modis ſeu ceremoniæ quibus nunc vtimur in apprehenſione poſſeſſionis alicuius fundi, ſecus rei corporalis.*
4 *In apprehenſione poſſeſſionis diuerſarum rerum ſeparatarum non ſufficit vnius pro omnibus accipere poſſeſſionem, ſed omnium ſigillatim accipienda eſt.*
5 *In rebus maioratus ſufficit vnius rei poſſeſſionem apprehendere pro cæteris, etſi ſint apud tertium poſſeſſorem.*
6 *In apprehendenda iuriſdictionis poſſeſſione neceſſarius, eſt aliquis actus pertinens, ad iuriſdictionem.*
7 *Beneficij Eccleſiaſtici quaſi poſſeſſio quemadmodū apprehendi debeat.*
8 *Partis incertæ ſi tradatur poſſeſſio, nullius eſt momenti traditio talis poſſeſſionis.*
9 *Poſſeſſionis iudicialis immiſſio non rectè probatur niſi per inſtrumentum ſeu ſcripturam.*
10 *Ius exequendi non tollitur niſi præſcriptione decennij, ſic ut decretum de immittendo in poſſeſſionē, non peribit niſi lapſo decennio.*

§. PRIMVS.

Atque ne ſtatim à poſſeſſione diſcedamus, ſciendum eſt, poſſeſſionem appre-
1 hendi poſſe non ſolùm per corporalem apprehenſionem, ſed etiam per viſum, ſi poſſeſſor in cōſpectu fundi poſſeſſionem alteri tradat, lex. quod meo. §. Venditorem. ff. de acquirend. poſſeſſ. & declarat commodiſſimè. Anton. Gom. in l. 45. Tauri, n. 33. & 45. Clauibus etiam traditis transfertur poſſeſſio ea-
2 rum rerum quæ ſub clauibus continentur, lex Clauibus. ff. de contrah. empt. lex 2. C. de periculo, & commod. rei venditæ. Transfertur etiā traditione inſtrumenti, & alijs multis modis, quos (vt cæteros taceam, refert Tiraquell. in tractat. conſtituti, & Ant. Gomez in d. l. 45. Taur. nu. 45. & Couar. lib. 3. varia.
3 c. 16. Hodie verò moribus gentium vſurpatum eſt in apprehenſione poſſeſſionis, vt is qui in poſſeſſionem inducitur, ingrediatur fundum, & teſtatus ſe poſſeſſionem apprehēdere modicum terræ manu accipiat, vel in extremo pallio, vt refertur in c. 2. de conſuetudine: neque enim neceſſe eſt omnes glebas fundi circumambulare, ſed ſufficit quālibet partem eius fundi intrare, dum ea mente, & cogitatione fit, vt totum fundum vſque ad terminum velit poſſidere, vt Iuriſconſultus tradit in l. 3. ff. de acquir. poſſeſſ. Illud tamen meminiſſe debemus, cùm plurium rerū quæ diuerſæ, & ſeparatæ ſunt apprehendenda eſt
4 poſſeſſio, non ſufficere vnius prædij pro omnibus accipere poſſeſſionem, ſed neceſſe eſſe vt ſigillatim de ſingulis accipiatur, gloſ. in l. 3. ff. de acqu. poſſeſſ. Speculat. in tit. de 1. & 2. decreto, §. Iam defectu, Iaſon. in d. l. 3. nu. 30. qui autores reprehendunt executores, ſiue apparitores, qui inducentes creditores in poſſeſſione rerum quæ ſibi pro debito addictæ ſunt, ſolent mittere eam in poſſeſſionem vnius rei, nomine cæterarum: & meritò reprehendunt nam, & hodie non raro eos in ea re peccare comperies. Hoc autem adeò verum eſt, vt etiam ſi ſit accipienda poſſeſſio de mul-

multis rebus ſub vniuerſitate comprehenſis, puta, de hæreditate peculio aut dote, non ſatis ſit apprehendere poſſeſſionem vnius rei pro vniuerſis, vt eſt autor Bart. Alex. & Iaſo. in d.l.3.ff.de acquit. poſſeſſ.& Anton.Gom. in l.45. Taur. nu. 39. Mieres de maioratu 1. p.q.34.Gut.in queſt.practic.lib.3.queſt.64. In rebus tamẽ maioratus diuerſam cauſam
5 eſſe puto: quin ſatis eſſe arbitror, vnius rei poſſeſſionem apprehendere pro cæteris quæ vacent, neque apud tertium ſint poſſeſſorem, ex deciſ.l.45.Tauri, qua cautum eſt, mortuo deceſſore maioratus, poſſeſſionem rerum ipſius maioratus ciuilem, & naturalem, continuò tranſire in ſucceſſorem primogenij. Satis erit igitur ſi iudex declarauerit primogenitum ius habere, abſque alia poſſeſſionis apprehenſione; nam, vt Iuriſconſultus inquit. *Facti quidem quæſtio in arbitrio iudicãtis eſt: pœna verò perſecutio non illius voluntati mandatur, ſed legis autoritati reſeruatur.* lex 1. ff. ad Senatuſconſ. Turpil. & eodem pertinet lex Pomponius.§. Si iuſſu.ff.de acquir. poſſeſſ. multò ergo magis ſufficiet vnius rei, puta, domus principalis, poſſeſſionem apprehendere cæterorum bonorum nomine quæ ad maioratum pertinent. Et hoc quoq; attinere exiſtimo ad iuriſdictionis apprehenſionem; nam lex Taurina vtitur latiſſimo verbo, dum ait: *De las coſas del mayorazgo*, quod latiſſimam conſtat habere ſignificationem. l.Rei appellatio.ff.de verbo.ſignif alioqui vero in apprehendenda iuriſdictionis poſſeſſione neceſſe, eſt is qui apprehendit exerceat aliquem actũ
6 ad iuriſdictionem pertinentem, vt latè tradunt Innoc. in c. Dilectus, de Capellis Monacho. Faber in §. æquè ſi agat, nu.15. inſtit. de actionib.Bart. Iaſ. & reliqui in d. l.3. ff.de acquirenda poſſeſſ. & Anto.Gom. in d.l.45.
7 Taur.n.42. Beneficij autẽ Eccleſiaſtici quaſi poſſeſſio quemadmodum apprehẽdi debeat, ſi ſcire velis, adeũdus eſt Couar.lib.3. varia. cap.16. Sed, & illud admonendi ſumus, etiã qui iuſtum habeat titulum, puta, emptionis vel donationis, non poſſe ſua autoritate apprehẽdere poſſeſſionem rei, niſi domino cõſentiente, alioqui vim committit. l. Ex ſtipulatione. ff.de acquirenda poſſeſſ. l. Minus.C. eod.tit.l.Cum fundum. ff. de vi, & vi armata: ad quarum legum intelligentiam præter gloſſographos mihi conſulito Alexandrum conſ.33.vol.6.nu.5.Bart.in l.creditores, nu. 10.C.de pign.Fabr.& reliq.in §. venditæ inſtit. de rerum diuiſ. Sed, & illud nõ minus eſt
8 memoria dignum, ſi partis incertæ tradatur poſſeſſio, nullius eſſe momenti: verbi gratia, ſi dicas, Concedo tibi quicquid iuris in eo fundo habeo, ſed dicere debes, Concedo tibi tertiam, vel quartam partem quã in illo fundo habeo. l.locus. ff. de acqu.poſſeſſ. Alexan. conſ.108.vol.7. adeò quidẽ, vt nihil ad præſcriptionem temporis talis incerta poſſeſſio proſit, ſecun Bald.& Ang.& Iaſ.in l. Si ſic.§. Mihi.ff.de leg.1.Boer.deci.239.Tiraq.de iure conſtituti, limit.19. Sed neque illud te fallere volo, poſſeſſionis iudicialis immiſſionem
9 non rectè probari niſi per inſtrumentum ſeu ſcripturam, gloſſ. in l.fi. C.de edict.D.Adria. tollen.verb. Teſtificatione, & illic Bartol. ſub finem: nam actus omnis iudicialis probari debet per ſcripturam, vt conſtat ex Matienz. qui plures allegat in l.1.tit.7.lib.5. Recopil. gloſſ.2.n.12. Demùm illud notandum duxi quod ſcriptum eſt ab Angelo in §. quadrupli, inſtit.de actionibus, nu.47. decretum de immittendo in poſſeſſionem nõ durare vltra biennium: hoc ego, quod attinet ad noſtrates leges Regias, verum eſſe non puto, quippe cum per illas cautum ſit ius exequendi non tolli niſi præſcriptione decennij, ergo, & decretum de immittendo in poſſeſſionem nõ peribit niſi lapſo decennio, id quod, & ſecũ-
10 dum iuris communis regulas verum eſſe liquet ex Tiraq.de iure conſtituti, limitat.21. Hæc de poſſeſſione compendia ſectantes, dixiſſe ſufficiat, cætera quæ longiora ſunt quã quæ ad noſtrum inſtitutum pertineãt, aliorſum petito, præſertim apud Menoch. qui peculiari tractatu effuſius hoc argumentum perſecutus eſt.

SVMMARIVM.

Differentiæ 27.

1 *Dominium eſt ius ferè ſemper cum vſufructu coniunctum, Proprietas, eſt ius ab vſufructu ſeparatum.*

2 *Deducitur ratio quare vſus fructus eſt pars dominij, & non eſt pars proprietatis.*

3 *In populari ſignificatione promiſcuè vſurpatur proprietas, & dominium.*

Inter Dominium, & Proprietatem, Different. 27.

1 DOminij, & proprietatis diſcrepantiam non ſatis iuris interpretes caluere: illa autem veriſſima eſt, quòd dominium eſt ius fere ſemper cum vſufructu coniunctum: proprietas contrà eſt ius ab vſufructu ſeiunctum & ſeparatum; ſunt etenim proprietas, & vſusfructus (vt rem exemplis demonſtremus) relatiuorum inſtar, ſicut nox, & dies, mors, & vita, &c. Id genus, quæ quanquam alterum alterius reſpectu dicatur, ſimul tamen eſſe nõ poſſunt.

Digitized by Google

poſſunt. Hæc differentia colligitur apertiſſimè ex l. 3. & 4. atque item 6. ff. de vſufructu, & ferè ex omnibus legibus illius tituli, necnō ex l. Si vſusfructus, & l. Cum in fundo. ff. de iure dotium: & vt verbo dicam, hanc differētiam obſeruare licebit apud cuncta iuriſconſultorum monumenta, vbicunque vſusfructus, & proprietatis mentio habita fuerit; quod quoniam libro primo rerum quotidianarum cap. 4. latiùs eſt à nobis explicatum, hic longiùs repetere ſuperuacuum fuerit, &
2 otioſum. Ex his autem intelligere facilè poteris quare Iuriſconſultus dixerit vſumfructum eſſe partem dominij, & non dixit eſſe partem proprietatis l. 4. ff. de vſufructu: cuius intellectum aperit elegāter Pinelus de bonis maternis. l. 1. 3. par. in princip. & non minus acutè Ioan. Garſia de expenſis, cap. 10. Illud tamen non omiſerim, apud nos in communi vſu loquendi proprietatem, & dominium
3 promiſcuè vſurpari, nihilque in populari ſignificatione differre, vt oſtendit lex 27. tit. 2. par. 3. Cùm igitur communis vſus loquendi ſpectandus potiùs ſit quàm verborum proprietas. l. Cum delanionis. §. aſinam. ff. de fundo inſtruct. dicendum eſt, ſi quis in edenda actione, ſeu libello concipiendo rei vendicationem intendens, dicat fundi proprietatem ad ſe pertinere, non propterea viſum eſſe vſumfructum à ſe abdicare.

SVMMARIVM.

Differ. 28.

1 *Dominium, eſt ius de re corporali perfectè diſponendi.*
2 *Directum dominium eſt illud quod verus habet dominus, quodque nullum alium recognoſcit.*
3 *Vtile dominium eſt illud, quod ita domino cōpetit, vt tamen alium recognoſcat.*
4 *Docendi cauſa noua aliquando confingere licet vocabula.*
5 *Quaſi dominium eſt, quod ex publiciana actione competit.*
6 *Vtile dominium non acquiritur ex longi temporis præſcriptione.*
7 *Ex temporali præſcriptione neque directum neque vtile dominium acquiritur.*
8 *Diſcrimen inter rei vendicationem, & publicianam.*
9 *Verba Iure dominij, ad rei vendicationem reſpiciunt; verba verò, Vel quaſi, ad publicianam ſpectant.*

Inter dominium directum, & vtile, & quaſi dominium, & inter rei vendicationem, & publicianam.
differentia 28.

1 DOminium eſt ius de re corporali perfectè diſponendi, vt definit Bart. cæteris conſentientibus in leg. Si quis vi. §. Differentia. ff. de acquir. poſſeſſ. Dominium autem bi
2 fariam diſtribui ſolet, in directum, & vtile: directū dominium eſt illud, quod verus habet dominus, quodq; nullum alium recognoſcit. Vtile autem eſt illud, quod ita domino com-
3 petit vt tamen alium recognoſcat, qualesſūt emphiteuta, ſuperficiarius, & feudatarius, & is qui ad longum tempus conduxit, ſicuti latiùs tradunt Bart. Paul. cæterique in d. §. differentia, Gregor. Lop. in l. 1. tit. 28. p. 3. verb. Señorio, Anton. Gomez in l. 45. Tauri. nu. 7. & Menchaca controuerſiar. illuſtr. c. 17. Nō defuerunt tamen qui putarunt nullum aliud eſſe dominium directum, quoniam dicūt iuri aduerſum eſſe, vt duo inſolidum habeant dominium. Emphyteutam igitur, & ſimiles aiunt habere ius in re non vtile dominium: huius opinionis fuit Ioa. Doctor antiquus, vt refert Accurſius in l. 1. ff. Si ager vectigalis vel emphyteut. petatur, & illi aſſentiūtur cæteri vltramontani: atque ex recentioribus illi quoque accedunt Duarenus lib. 1. diſputat. c. 17. & Pinel. in Auth. niſi tricennale. C. de bonis maternis, n. 38. & alij, quos refert Valaſcus de iure emphy. cap. 3. & Villalobos in ærario, lit. D. nu. 129. Verùm, quoniam, vt alibi diximus (& tradunt Horatius, & Quinti-
4 lianus) docendi cauſa in vnaquaque diſciplina neceſſe eſt atque expedit, vt noua aliquādo confingantur vocabula, quæ rem dilucidius explicent, faciliorem que reddant: non inuitus hāc vtilis, & directi dominij differētiam probauerim, præſertim cum iure Regio eam receptam eſſe videamus, cum alibi, tum in l. 13. tit. 11. lib. 5. Recopila. Quaſi do-
5 minium autem eſt, quod ex publiciana actione competit, ſicuti apparet ex toto illo tit. ff. de publiciana in rem actione, & tradunt Doctores in §. Sed iſtæ quidem, inſt. de actionibus, & Velaſc. de iure emphyteut. queſt. 13. nu. 7. Sed hoc nouum dominij genus nō facit, quia impropria ſub definitione nō comprehenduntur ſecundum Iaſo. in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. Quod autem à Doctoribus idētidem traditur vtile dominium eſt longi tem
6 poris præſcriptione acquiri, omninò falſum eſt: nam licèt ex vſucapione (quæ in rebus tam mobilibus, quàm immobilibus locum
7 habet) domiuium directum acquiratur; at

ex

ex temporali præſcriptione, neque directum, neque vtile dominium paratur, ſed tantùm exceptio quædam quæ ad excipiendum valet, ad agendum nihil valet, ſicuti latiùs expo
8 ſitum eſt à nobis lib. 1. rerum, c. 1. per totum. Ex his autem intelliges quid ſit diſcriminis inter rei vendicationem, & publicianam; nã rei vendicatio datur habẽti dominium; ſiue id directum ſit, ſiue vtile, l. 1. ff. de rei vendic. l. 1. ff. Si ager emphit. vel vectig. petatur, l. 1. ff. de ſuperficiebus. Publiciana autem actio datur habenti bonam fidem, & titulum idoneum ad transferẽdum dominium, licèt reuera illud translatum non ſit: quia, ſcilicet, is à quo titulum habuit, verus non erat dominus, vt exactiùs expoſitum eſt, tam apud Iuriſconſultos, quàm apud iuris interpretes, in §. Sed iſtæ quidem, inſtit. de actio. & in toto tit. ff. de publiciana in rem actione. Nos hodie agendo, vtramque ſolemus actionem libello comprehendere: dicimus enim rem ad nos pertinere iure dominij, vel quaſi: illa
9 enim verba, Iure dominij, ad rei vendicationem reſpiciunt; illa verò altera, Vel quaſi, ad publicianam ſpectant, vt apparet ex textu, & gloſſ. in cap. Abbate, de re iud. in 6. tradunt multo ſermone interpretes, præſertim Iaſ. n. 7. in dicto. §. Sed iſtæ quidem, inſtit. de actio. & Bald. in l. Executorem, C. de re iud. vbi copioſè, & acutè declarat deciſionem illius cap. Abbate.

SVMMARIVM.

Differentiæ 29.

1 *Vſusfructus eſt ius à proprietate ſeparatum.*
2 *Vſusfructus eſt ius alienis rebus vtendi fruendi ſalua rerum ſubſtantia.*
3 *Differunt vſusfructus, & annum legatum, ex eo quod ille ad totam vitam, hoc autem ad certos annos, relinquitur.*
4 *Ayora impugnatur, dicens, vſumfructum legatum vxori à marito pro toto tempore vitæ, non eſſe intelligendum de vſufructu formali.*
5 *Non poteſt teſtator ſtatuere aduerſus naturam vſusfructus.*
6 *Mortuo filiofamilias, non amittit pater vſumfructum quem ex perſona filij habet.*
7 *Vſufructuario alienante vſumfructum, ipſe vſumfructus extinguitur, & redit ad proprietarium.*
8 *Vſufructuarius poteſt vſusfructus commoditatem extraneo, & non proprietario cedere, vendere, aut donare, ſiue locare.*
9 *An vſusfructus vendi poſſit, an commoditas tantùm?*
10 *Impugnatur Ayora, dicens, quòd vſufructu legato non extinguitur capitis diminutione.*
11 *Mulier non tenetur æſtimationem reſtituere veſtium, & ſupellectiliũ quæ accepit in vſufructu.*
12 *An is qui ad vitam hæres inſtituitur ſit verus hæres, vt tenet communis opinio quorundam.*
13 *Magis probatur opinio dicentium hunc non eſſe verum hæredem, ſed vſufructuarium tantummodò.*
14 *Diſcrimen inter vſufructuarium, & hæredem grauatum reſtituere hæreditatem.*
15 *Onus ſoluendi cenſum annuum incumbit hæredi ad vitam inſtituto, alias vſufructuario.*
16 *Tributum ſuper bonis conſtitutum, vſufructuarius ex ipſo vſufructu ſoluere tenetur.*
17 *Si vſufructuarius redimat, poteſt hæres ipſius retinere bona, donec proprietarius ſortis prætium ſibi reddat.*
18 *Si vſufructuarius emerit proprietatem fundi in quo habet vſumfructum, extinguitur vſusfructus.*
19 *An facta donatione alicui omniũ bonorum ab vtroque coniuge ſibi reſeruato vſufructu, altero coniuge mortuo, ſuperuiuens habere debeat totum vſumfructum iure accreſcendi, an partẽ tantũ.*
20 *In legato vſusfructus omnium bonorum non comprehenduntur ea quæ mercis cauſa teſtator comparata habebat.*
21 *Legato vſufructu, & grauatis hæredibus de ſatiſdando pro legatario, an hæres qui aliquid ex fideiuſſoria cauſa ſoluit, finito vſufructu habeat actionem contra cohæredes.*
22 *Vſufructuarius quid reſtituere, & cauere debeat.*
23 *Vſufructuarius qui re legata vtitur, boni viri arbitratu liberatur, reſtituendo rem etiam deteriorem factam.*
24 *Vſufructuarius tenetur ad æſtimationem rei legatæ, ſi vſu res conſumpta eſt, etiam ſine dolo ipſius vſufructuarij.*

Inter vſumfructum cauſalem, & formalem, & annuum legatum.
Differentia 29.

VSusfructus, iuxta communem noſtrorũ traditionem, alius eſt cauſalis, alius formalis: cauſalem vocant, qui cum proprietate coniunctus eſt, quoniam à ſua cauſa, id eſt, dominio, pendeat: formalis eſt, qui à proprietate ſeparatus eſt; qui vſusfructus ſeruitus perſonalis dicitur. Hanc differentiam docet Accurſius in §. 1. inſtit. de vſufruct. in eamq́ue veteres interpretes ſummo conſenſu pedibus ij erunt, vt apparet ex Iaſone in §. Aequè ſi agat, nu. 4. inſtit. de actio. atque ex Pinello in l. 1. C. de bonis matern. 2. p. nu. 9.
1 Eam verò contis remiſque recentiores refutant: atque in primis Eguinarius in §. 1. inſtit. de vſufruct. & Corraſ. Miſcellan. lib. 5. c. 3. & idem facit Connan. comm. lib. 4. c. 3. & meti-

Digitized by Google

meritò illi quidē; nam, vt ſuperius diximus, vſusfructus eſt ius à proprietate ſeparatum, neque vllo modo poteſt cum proprietate eſſe coniunctus; id quod (vt cætera omittam) vel ſola ipſius nominis definitio luce clariùs
2 demonſtrat: cædo enim, quid aliud eſt vſusfructus, quàm ius alienis rebus vtendi fruendi, ſalua rerum ſubſtātia, vt in principio inſtit. de vſufructu? quod, ſicuti apud Iuriſconſultos fit mentio, de vſufructu cum proprietate coniuncto, veluti in l. Cum teſtamento. §. Cum fundum. ff. de except. rei iudic. & in l. Vſufructu. ff. Soluto matrim. id fit habita relatione ad tempus præteritum, quod non rarò multis alijs in rebus contingit: ſic etenim, & inſula dicitur, non quæ nunc eſt, ſed quæ deſijt eſſe; & peculium dicitur, nō quod nunc eſt, ſed quod olim fuit. l. Inſula, in fin. ff. de acqui. rerum domin. lex 1. §. neque. ff. de collat. bon. & vxor quæ non eſt, ſed olim fuit, appellatur vxor; vt multis oſtendit Tiraq. in libello ceſſante cauſa, n. 7. Stricta igitur ratione, meroque iure hanc vſusfructus diſtinctionem legibus aduerſam eſſe nulla dubitatio eſt; docendi tamen gratia, vt Pinellus loco ſuperiori ſubijcit, non malè recipi poterit; dum tamen intelligamus vſumfructum illum cauſalem, abuſiuum eſſe vſumfructum, & improprium. Differunt etiam vſusfructus. & annum legatum; quia vſus-
3 fructus ad totam vitam relinquitur, inſtitutione. de vſufructu, annum verò legatum ad certos annos relinquitur, lege. Cum in annos. ff. de annuis legatis. Deinde vſusfructuarius fructus ſuos non facit niſi ante mortem eos collexerit, lex Defuncta. ff. quibus modis. vſusfructus. amittendo. atque annuum legatum habet, etiam non collectos fructus cedentis anni cōſequitur, vt belliſſimè tradit Iuriſconſ. in l. In ſingulos 8. ff. de annuis legatis. Ex ſuperioribus autem improbandum eſſe puto quod ſcriptum eſt ab Ayora Aduocato Granatenſi, perdocto alioqui viro, in tract. de partitionibus, 2. p. q. 24. cùm maritus legat vxori vſumfructum bonorum ſuorum pro toto tempore vitæ ſuæ, non eſſe intelligendum de vſufructu formali, ſed de vſufructu ſimplici in facto conſiſtenti, ſecundùm quod vulgus intelligit, ex quo non-
4 nulla infert corollaria. Hoc ego Ayoræ axioma (vt cū illius venia, & bona pace dixerim) verum non eſſe puto, ſed longè à iuris regulis alienum, cùm verba intelligenda ſint prolata eſſe à teſtatore, ſecundùm propriam verbi ſignificationem, l. fin. C. de verborum ſignific. l. Nō aliter. ff. de leg. 3. & aliàs paſſim. Quod ſi Ayoræ admitteremus interpretationē, foret, vt penes omnes leges de vſufructu loquē-
tes ſubuerteretur; quod nimis inciuile foret, & abſurdum: quid quod? ne ipſe quidem teſtator aduerſus naturam vſusfructus ſtatue-
5 re poteſt? puta, iubendo ne vſufructuarius caueat, neue inuentarium faciat, lex 1. Cod. de vſufruct. gloſſ. & reliqui in §. Conſtituitur, verb. Satis, iuſtit. de vſufruct. Boer. deciſ. 19. nu. 5. Pinellus in leg. 1. C. de bonis matern. 2. p. nu. 76. vt omittam aduerſam conſuetudinem, nullo modo poſſe probari, cum quotidianis experimentis videamus, quæſtiones de vſufructu contingentes ſemper à iuris prudentibus ac iudicibus definiri, ſecūdum iuris regulas: & palam fit Regias leges de vſufructu loquentes, ſemper loqui de vſufructu formali, vt eſt videre in l. 22. cū ſequētibus, tit. 31. partita 3. & in l. 48. Tauri. Deſtructo igitur rupto, irritoque facto Ayoræ fundamento, diſpiciamus vtrum ſua corolaria vera ſint, & an alia iuris ratione ſuſtineri valeant: quod eò libentiùs faciam, quoniam ad vſusfructus intelligentiam maximè conueniat, & quia eius rei cognitio vſui nobis magnopere eſſe poterit: & primo inquit Ayora, infertur, quod ſi maritus ſponſæ ſuæ nondum cognitæ legauit vſumfructum, eaque patrem habeat, non habebit pater vſumfructum defuncta poſteà filia, ceſſabitq; deciſio legis finalis. C. de vſufructu, qua definitum
6 eſt, vt mortuo filiofamilias non amittat pater vſumfructū quem ex perſona filij habet. Et hæc quidem Ayoræ opinio vera eſſe poteſt, quando contemplatione ſponſę ſponſus legauit illi vſumfructum, aliter atque ſi contemplatione patris, id eſt, ſoceri ſui, ſponſus vſumfructum legaſſet, quia tum non amitteret pater vſumfructum in vita ſua, ſicuti diſtinguunt Bart. & reliqui in d. l. fi. C. de vſufruct. Alioqui falſa eſt opinio Ayoræ, quia, & fundamentum in quo nititur falſum eſt. Secundò inquit Ayora, quòd mulier poterit cedere vſumfructum extraneo, neque cum proprietate conſolidabitur. Et hæc Ayoræ opinio pugnat cum communi interpretū opinione, qua receptum eſt, vſufructuario alie-
7 nante vſumfructum alteri quam proprietario ipſum vſumfructum extingui, & redire ad proprietatem; ita enim magis communiter inter Doctores conuenit, vt intelligere licet ex Anton. Gom. in comment. tom. 2. c. 15. nu. 15. ex Io. Garcia de expenſis, c. 10. n. 27. atque ex Lara in l. Si quis à liberis. §. Parens, nu. 60. ff. de liber. & poſthum. à qua cōmuni opinione licèt reſileat Pinellus in l. 1. C. de bonis matern. 3. p. n. 38. Auth. damna. in labyrinto legum, libr. 16. c. fi. Cuiacius ad Paul. lib. 3. ſententiarum tit. 6 Attamen cōmunis opinio ſequenda nobis eſt, quando-

quidem ea eſt probata in l.24.tit.31.p.3. Vera igitur nō eſt Ayoræ opinio, quia aduerſus iuris communis, & iuris Regij pugnat opinionem, dummodo intelligamus, quamuis
8 vſufructuarius vendere, cedere, aut donare vſumfructum extraneo non valeat, poteſt tamen vſusfructus commoditatem extraneo, id eſt, aliquo proprietario, cedere, vendere, aut donare, ſiue locare, ſicuti placuit Baldo, Angelo, & cæteris in l. Arboribus.ff.de vſufruct. & alijs, quos referunt Anto. Gomez. & Pinellus loco paullo ante citato, & Marienz. in l.13.tit.11.lib.5.recop.gloſ.3.in fi. & Couar. variar. reſolut.lib.1.c.8.n.7. atque item Greg. Lop.in d.l.24.tit.31.p.3.& ſecundùm hanc diſtinctionem reducuntur in cōcordiā leges iuris communis, quæ mirum in modū contrariæ inter ſe erant, aliæ tradentes vſumfructum extraneo cedi poſſe, aliæ contrà negantes. Longè autem intereſt an vſusfructus vendi poſſit, an commoditas tantum; nam ſi vendi poſſet vſusfructus, nō finiretur per mortem venditoris, ſed per mortem emptoris. Secùs quando venditur commoditas, quia tum finitur vſus fructus, nō per mortem emptoris, ſed per mortem venditoris, vt declarant ſuperiores autores, pręſertim Ant.
10 Gom. Tertiò infert Ayora, quod vſufructu legato non extinguitur capitis diminutione, licet aliud ſit ſtatutum in §. Finitur, inſti.de vſufructu. Sed illius opinio vera non eſt, cū illius axioma verum non ſit; nulloque iure illius poteſt opinio ſuſtineri. Quartò in-
11 fert Ayora, quòd veſtium, & ſupellectilium quæ mulier accepit in vſufructu, non tenebitur æſtimationem reſtituere, ſed ſatis erit ſi eadem bona vſu deteriora facta reſtituerit. Et illius opinionem veram eſſe iudico, non ex ipſius quidem axiomate, quod iuri aduerſum eſſe diximus, ſed ex l.Si vſusfructus. §.fi. Vſufructuarius quemadmodum caueat, & l. Hac ædictali.§. His illud C.de ſecundis nupt. & alijs, quæ paullo poſt afferemus. Atque, vt ad vſus fructus materiam viā externamus, illud dicere non omittam, quod ex facto incidit, & ſæpè incidere ſolet, ad vſusfructus intelligentia apprimè conducit: eſt autem ſpe-
12 cies huiuſmodi, titius ſuo teſtamēto ita ſanxit, Relinquo bonorum meorum hæredem ſororem mea Eliſabeth, vt bona mea per totum vitæ ſuæ tempus poſſideat, poſt eius autem mortem relinquo hæredem meorum bonorum Petrum filium fratris mei, debebat autem Titius cenſum annuum ſuper bonis ſuis quærebatur veri incumberet cenſus penſitatio. Hoc vt rectè definiri valeat, ſciendum eſt, inter ſcriptores non ſatis cōuenire, an in propoſita ſpecie is qui ita ad vitam hæres inſtituitur, ſit verus hæres, alijs aliud affirmantibus. Illud tamen magis inter eos conſtat, is qui ita ad vitam hæres inſtituitur, quamuis ſit verus hæres, teneri tamen poſt mortē ſuam reſtituere bona ſecundo hæredi tanquā per fideicommiſſum, vt cernere eſt apud Iaſon. in l. Extraneum. C. de hæredibus inſtituendis, & apud Greg. Lop.in l.15.tit.3.p.6. verbo Falla, Molin.de primogenitis, lib.1.c. 14.nu.11. Anton.Gom.in commentarijs, to.
13 1.c.2.nu.9. Mihi tamen verior videtur opinio eorum qui putant eum qui ita ad vitam hæres inſtituitur, non eſſe verum hæredem, ſed tantummodo vſumfructuarium, ſicuti placuit Paulo de Caſtro, conſ. 460. & Paulo de Montepico in l. Titia. §. Titia cum nuberet.ff. de leg.2. quos refert, & ſequitur Coua.
14 lib.2. varia.cap.2.nu.5. Permultum vero intereſt an ſit vſufructuarius, vel an ſit hæres grauatus reſtituere hæreditatem, nam ſi eſſet hæres in reſtituenda hęreditate, retinere poſſet quartam deducto ære alieno ex bonis hæreditarijs, non ita ſi eſſet vſufructuarius, vt conſtat ex titulis ad Senatuſconſultum Trebellianū, & vſufructuarius quemadmodùm caueat. Hoc igitur cognito dicendum eſt in propoſita ſpecie onus ſoluēdi cenſum in-
15 cumbere hæredi qui ita ad vitam inſtitutus fuit, ſeu, vt ego interpretor, ad vſufructuariū: nam licèt vſufructuarius non teneatur ex vſufructu ſoluere æs alienum, ſed ſit ſoluendum ex bonis hæreditarijs, ſecūdum magis receptam opinionem vt reſoluimus libr. 2. rerum quotid.c.fi.4.p.§.2.nu.8. Attamen tributū ſeu cenſum ſuper bonis conſtitutum, vſufructuarius ex ipſo vſufructu ſoluere tenetur. l. Hactenus, ff. de vſufructu, & illic Albericus,
17 & probat l.22.tit.31.p.3. Si tamen ipſe vſufructuarius cenſum redimat, poteſt hæres eius retinere bona, donec proprietarius ſortis prætium ſibi reddat, iuxta Bar. cæterorumq; ſententiam in l. Idem Iulianus. §. Hæres.ff. de legatis 1. quod ſi vſufructuarius nolit pēſionem ſeu cenſum pēdere, ſed patiatur executionem à creditore fieri in bonis vſusfructus, in arbitrio proprietarij extat bona redimere, ſibique habere ſoluto prætio. Atque vt alia non contemnenda de vſufructu dicamus, ſciendū eſt, quòd ſi vſufructuarius emerit proprietatem fundi in quo habet vſum-
18 fructū, extinguitur vſusfructus cum nequeat cum proprietate eſſe coniunctus: adeò quidem, vt ſi poſtea vſufructuarius perdat proprietatem, puta, quia defecit conditio ſub qua venditor fundum nactus erat, non recuperabit vſumfructum, vt definit tex. ſingularis in l. Si tibi. ff. Quibus modis vſusfructus finiatur: cui congruit l.24.tit.31. p. 3. Illud

etiam

19 etiam idē idem quæri ſolet, maritus, & vxor facere donationem Titio bonorum ſuorum, reſeruato ſibi vſufructu; moritur deinde mulier, quæſtionis eſt, an maritus habere debeat totum vſumfructum iure accreſcendi, vel tātum habeat partem, & altera pars pertineat Titio. Hanc quæſtionem definit Iuriſconſultus in l. Inde Neratius. ff. de vſufructu accreſcendo, vbi ait, non habere locum ius accreſcendi, ſed donatarium habere partē vſusfructus, videlicèt, eorum bonorum, quæ ad vxorem attinebant: id quod etiam probat lex, Dominus, in fi. ff. de vſufructu, tit. Generali: & eodem ſpectant quæ affert Bald. in Rubr. C. Quando non petentium partes, & Guido PP. q. 204. & Anton. Gom. to. 1. c. 10. nu. 6. & Caldas Luſit. de nominatione emphyteutica, q. 3. num. 6. Notabile eſt etiam quod Iuriſconſultus ſcribit in l. generale. ff. de vſufruct. leg. §. Vxori, in legato vſusfructus
20 omnium bonorum non comprehendi lanas neq; purpuras, & cætera quæ mercis cauſa teſtator comparata habebat, quem ſingularē perhibet Ayora de partitionibus, 2. p. q. 23. Et eſt ſanè notabilis memoriaq; digna, multos tamen habet ſimiles, idemque probātes, quos refert illic Accurſius, verb. Mercis cauſa: ſed & illud non eſt minus fideli memoriæ mandandum, quod reſpōdet Papinianus in l. Tribus. ff. de vſufructu earum rerum quæ
21 vſu conſumuntur. Si teſtator legauit Titio vſumfructum, & iuſſit vni ex hæredibus pro legatario ſatiſdaret, ſi finito vſufructu, hæres qui ſatiſdedit, aliquid ex fideiuſſoria cauſa ſoluit, non habere actionem contra cæteros hæredes, quem dicit mirabilem Baldus in l. Indebitam. ff. de cōdit. indebiti, Iaſ. in l. Quod dictum. ff. de pact. nu. 10. Fabian. de Monte de emptione, & vendit. 3. p. in princip. n. 63. Quod autem in legatario vſusfructus Iuriſconſultus definit, & in cæteris cauſis recipiēdum eſt: nam ratio quam reddit Iuriſcōſultus generalis eſt: non enim, inquit, ſuſcepit mandatum, ſed magis volūtati paruit teſtatoris: & ita ſentiūt ſuperiores autores, & Romanus ſingulari 798. & Segura in l. Si ex legati Cauſa, nu. 73. ff. de verbor. oblig. & hac quidem via facilè poteſt teſtator legās vſumfructum eludere, ſeu fraudem facere deciſione illius legis primæ C. de vſufruct. qua cauetur ne poſſit teſtator prohibere, vt vſufructuarius non ſatiſdet: nam iubendo, vt hæres pro vſufructuario ſatiſdet, ceſſabit illius legis pro
22 hibitio. Quid verò vſufructuarius reſtituere debeat atque cauere, quæri ſolet? in rebus autem ſoli ſeu immobilibus illud expeditum eſt, ſatis eſſe, vt caueat boni viri arbitratu uſurum fruiturum, vt in l. 1. vſufructuarius quemadmodum caueat. Sic etiam in rebus quæ conſiſtunt pondere, numero, & menſura, certi iuris eſt debere eū reſtituere res eiuſdem quantitatis, vel qualitatis, vel earum æſtimationem. l. Si tibi vim, d. titu. ff. vſufructuarius quemadmodum caueat, & in §. fin. inſtitut. de vſufruct. Cæterùm, in rebus mobilibus, quæ non continentur numero, pondere, vel menſura, putà, in iumentis, pecudibus, veſtimentis, ſupellectilibus, dubium eſt quid reſtituere vſufructuarius obligetur, eſtque in ea re non parua inter interpretes controuerſia, vt eſt videre apud Pinelum in l. 1. C. de bonis maternis, 2. p. ad fin. Mihi autem magis placet, vt vſufructuarius boni viri arbitrio vti debeat; ſi verò ſic non vtatur, æſtimationem præſtare debeat. l. 1. ff. de Vſufructuarius quemadmodum caueat. l. Sed etſi.
23 §. Et ueſtimentorum. ff. de uſufructu. Si uerò boni uiri arbitratu utatur, id eſt, tāquam re ſua vtatur, rem vſu deteriorem factam, reſtituendo liberatur l. Si vſus fructus. §. fin. ff. Vſufructuarius quemadmodum caueat, & l. fi. eiuſdem tituli, & probat etiam rex. in l. hac ædictali. §. His illud. C. de ſecundis nuptijs, vbi gloſ. verb. Legum, voluit, vt deteriorationis æſtimationem vſufructuarius reſtituere debeat, & illi ibidem conſentit Bald. ſed refragatur illis illamet lex, & dicta lex Si vſusfructus, atq; ratio illa, quod vſufructuarius ſatis eſt, ſi vtatur fruatur ſalua rerum ſubſtā-
24 tia. Intelligenda, eſt igitur gloſſa quando vſufructuarius malè re vſus fuerit; porrò ſi vſu res omninò perierit, conſumptaque ſit, etiam ſine dolo vſufructuarij æſtimatio eius reddenda eſt, quia vſufructuarius vti debuit ſalua rerum ſubſtantia; & idcircò oportet cū vſufructuarius cauet res mobiles æſtimētur, vt in l. 1. ff. vſufructuarius quemadmodum caueat, & in dict. l. Hac ædictali, §. His illud & in §. Conſtituitur, inſt. de vſufructu; nempè, vt in caſibus quibus conſtiterit vſufructuarium, non ſatisfacere rem reſtituendo, teneatur æſtimationem reſtituere: quæ quidem æſtimatio fit habita conſideratione ad tempus quo vſusfructus recipitur, vt placuit gloſſæ in d. §. Conſtituitur, & Alex. conſ. 58. vol. 3. nu. 5. quibus addito legem penultima tit. de las ſeruidumbres p. 3.

SVMMARIVM.

Differentia 30.

1 *Diffinitionis appellatio quid cōprehendat, & quādo appelletur deſcriptio.*

2 *Proprium cuiuſque rei quid ſit, & qua dicatur Ethymologia.*

3 *Omnis diffinitio in iure periculoſa eſt, ob idque Iuriſconſultos deſcriptione potius quam diffinitione vti.*

4 *Analogia quid ſit.*

5 *Analogia ſeu argumentum à paritate vel maioritate rationis an habeat locum in legibus odioſis, & pœnalibus.*

6 *Ex Analogia ſeu æqualitate rationis fit extenſio in correctorijs, ſecus autem in pœnalibus.*

7 *Taxa frumenti an extendatur ad contractum permutationis, legeſque pœnales in venditione loquentes, ad permutationem non extendi.*

8 *Præcedens concluſio limitatur, ſi fraus legi fiat, & qualiter fraus fiat, per exempla oſtenditur.*

9 *Qui frumentum pro re permutauerit quæ plus valeat quàm frumentum ſecundum taxam pragmaticæ, non pœna ordinaria, ſed mitiùs puniendus eſt, & quod legis ambiguitas excuſet.*

10 *Lex Regia. 25. titul. 11. lib. 5. Recop. quæ prohibet ſatis coemptionem, ad contractum permutationis non extenditur niſi legi fraus fiat: & ex hac ſententia ſimiliter declaratur lex. 6. titu. 8. lib. 5. Recop.*

11 *Pœna legis prohibentis frumentum vltra legitimum pretium vendi, non comprehendit emptores, & explicatur titulus, C. de cupreſſis ex luco daphnes, libr. 11.*

12 *Pœna taxæ frumenti comprehendit vxorem ſine iuſſu viri vendentem frumentum, vltra pretium legitimum, & in hoc Girondæ opinio refutatur.*

13 *Venditor incidit in pœnam legis, licèt contractus ſit nullus.*

14 *Vxor ſi iuſſu viri frumentum vendiderit vltra pretium legitimum, non tenetur pœna legis, ſed eius maritus: ſi autem id fecerit ſine iuſſu viri, ipſa tenetur.*

Inter definitionem, deſcriptionem, Ethymologiam, & Analogiam. Different. 30.

DEfinitionis appellatio latè patet, aliquādo enim rei ſubſtantiam ſeu naturam demonſtrat, veluti, ius eſt ars boni, & æqui,
1 l. 1. ff. de iuſtitia, & iure, & tunc propriè dicitur definitio: aut verò non rei naturam, ſed proprium ipſius oſtendit, veluti acceptilatio eſt imaginario ſolutio, §. 1. inſtit. quibus modis tollitur, obligatio, & deſcriptio appella-
2 tur. Eſt autem proprium id quod alicui ſpeciei ſoli, & ſemper conuenit. Aut verò verbi deriuationem ſeu ſignificationem exponimus, vt teſtamentum, eſt teſtatio mentis, donatio, eſt doni datio. §. 1. inſtit. de teſtam. & l. 1. ff. de tranſactionibus, & Ethimologia tum propriè vocatur. Hæc vt paucos ex multis referam, tradunt Ariſtoteles Ethicorum
lib. 5. & 6. Quintilianus lib. 6. inſtitutionū, Boetius ad topica Ciceronis, Bar. in l. 1. ff. de teſtam. Bald. in leg. Maximum vitium. C. de liberis præteritis, & exhæredatis, Petr. Andr.
3 in Logica legali, lib. 1. Quoniam verò omnis definitio in iure periculoſa eſt, vt in l. Omnis definitio. ff. de regulis iuris, hoc ideo Iuriſcōſulti potiùs vti ſolent deſcriptione quàm definitione, vti ſcribit Petrus Andreas loco ſuperiori, & Neuizanis in ſilua nuptiali, lib. 1. nu. 72, Et nos itidem in noſtro hoc opuſculo illorum ſecutus exemplum, non tam definitione, quàm deſcriptione, vti volumus. Analogia verò eſt æqualitas rationum ſeu proportionum, vt Budæus interpretatur in l. Ius
4 ciuile. ff. de iuſtitia, & iure, ex Ariſto. libr. 5. Ethic. & docet etiam Quintilianus lib. 1. inſtitutionum, C. de grammatica: erit pro exēplo lex, Illud, ff. Ad legem aquiliā, vbi quod circa furtum à familia factum iure cautum erat, trahitur ad damnum à familia datum ex Analogia ſeu æqualitate; aliaquè multa exempla, ſi placet, videre poteris apud gloſ. in l. Non poſſunt. ff. de legibus.

5 Illud autem inter ſcribentes longè controuerſum eſt, an Analogiæ argumentū (noſtri appellant argumentum à paritate rationis, ſeu à maioritate rationis) locum habeat in legibus odioſis, & pœnalibus, id eſt, an leges odioſæ veluti correctoriæ, & pœnales extendantur ad caſus ſimilem rationem habētes? nam eas ad caſus ſimiles non extēdi placuit glo. in c. In fidei fauorem, de hæretic. in 6. verbo. Inquiſitioni, & alij, quos refert Tiraq. in l. Si vnquam. C. de reuocan. donatio. verb. Libertis, nu. 27. E contrario verò eas ad ſimiles caſus porrigendas eſſe ſcrabit gloſſ. in cap. 1. de temp. ordi. lib. 6. verb. Italicū, prædicat ſingularem Palac. Rub. in repetit. Rubr. de donat. inter §. 16. num. 4. Franciſc. Sarmien. ſelect. libr. 1. c. 12. ſequuntur, & alij nō pauci relati à Tiraq. loco ſuperiori, nu. 44. & apud Aymon. Crauet. de antiquit. temp. 4. par. nu. 85. Quin non defuerunt qui dicerēt, leges pœnales fauore dignas eſſe, quia ſanctum, & religioſum ſit delicta puniri: in his fuit Iaſ. in leg. Non dubidm. C. de legibus, nu. 44. ſed horum ego diſcordiam ita componendam eſſe arbitror, vt in correctorijs di-
6 camus locum habere extenſionem ex Analogia ſeu æqualitate rationum: in pœnalibus autem dicamus non habere locum extenſionem ad caſus in lege non expreſſos, etſi eandem habeant rationem, vel fortaſſis maiorē: quam ſententiam multorum teſtimonio, & legum autoritate probat Iaſo. in l. Cum quidam. ff. de liber. & poſthum. n. 10. & Alciat. in tit. de verbor. ſignific. lib. 2. num. 60. idem

Iaſo. in Authent. quis actiones C. de ſacroſanct. Eccl. num. 21. Et idem facit Aymon Sybillanus, qui idem Crauetæ loco paullo ante citato, 4. p. §. 1. & 2. ex quibus tractari poteſt opportune quæſtio illa (quam a noſtris in proprio loco omiſſam fuiſſe piget) an leges Regiæ, quibus ſtatuitur, ijs qui vltra
7 Regiam taxationem frumentum vendunt, pertineant ad contractũ permutationis, putà, ſi permutetur hordeum pro frumẽto aut veſtis pro tritico. Et magis dicendum eſt eas huiuſmodi contractum non comprehendere, iuxta opinionem quam magis receptam modo diximus. Deinde, quia frequens eſt inter noſtros interpretes ſententia, leges pœnales de venditione loquentes ad contractum permutationis non extendi, vt eſt videre apud Tiraqu. (aliosque plures ex more allegantem) in tract. Linagier. §. 1. gloſſa 14. n.
8 30. Quod ita demùm dicendũ erit, niſi modò legi fraus ſit cogitata, pone, quia pro frumento permutetur merx quæ ter aut quater pluris valeat quam frumentũ: nam legi fraudem fieri non debere, leges omnes itaque omnia proclamant, l. Non dubium. C. de legibus, lex 4 ff. Ad Senatuſconſ. Maced. l. 2. §. fi. verſ. Quid ſi curatores. ff. Ad Senatuſconſ. Tertil. & in hac eadem ſpecie tradit D. Franciſc. Sarmien. ſelect. lib. 1. c. 12. n. 6. Quanquã ne hoc quidem caſu putauerim reos pœna
9 ordinaria plectendos eſſe, ſed mitiùs cum eis agendum eſſe; nam ſi alioqui quælibet honeſta cauſa excuſat à pœna, multò magis legis ambiguitas excuſationem præſtare debet, gloſſ. in l. Plagis. C. Ad leg. Iuliam, de plagiarijs, & quæ copioſè affert Tiraq. de pœnis tẽ-
10 perandis, cauſa 11. n. 33. Quod autem de frumento dicimus, & de ſale dicendum quoque erit, id eſt, legem Regiam, qua ſalis prohibetur coemptio, ea eſt lex 25. tit. 11. lib. 5. Recopila. ad contractũ permutationis non pertinere, niſi, vt dictum eſt, legi fraus cogitata fuerit. Tantundemque dicemus de lege 6. tit. 3. lib. 5. Recopilat. qua prohibitum eſt ne venditio fiat à cõſanguineis filio Clerici: dicendum eſt enim, ad permutationem legis prohibitionem non extendi, fraude, ſcilicet,
11 ceſſante. Sed, & illud hic tractari poteſt, an leges illæ Regiæ punientes eos qui vendũt frumentum vltra legitimum prærium, emptores quoque complectantur? Et forſan cuipiã videbitur earum pœnam emptores quoque complecti, ex ſententia Bartoli in l. 1. C. de cupreſſis, libr. 11. qui illius legis argumento ductus, ſcribit, leges venditores vindicantes, & emptores quoque comprehendere: cuius doctrinam interpretes magno conſenſu vbique amplectuntur, teſte Iaſone in l. Lege. n. 10. C. de indicta vidui. tollen. ſed non eſt ita, nam Bartoli ſententia tum demum ſortitur locum, quãdo legis prohibitio equè reſpicit emptorem ac venditorem, vt tradit Alciatus de verbor. ſignif. lib. 2. nu. 40. veluti in ſpecie illius legis primæ, Cod. de cupreſſis ex luco Daphnes, vel Perſcidis per Aegyptum non excidendis uel uendendis. Etenim lucus ille Daphnes, præter quam quod multis erat cupreſſis aliiſque amenis arboribus conſitus multiſq; limpidiſſimis exornatus fontibus, habebat templum inſigne ab Ethnicis ſuo Apollini ſacratum, ut conſtat ex Papinio in Thebaide, & alijs ſcriptoribus, quos eodem loci refert eruditiſſimus Alciatus: itaque Religio loci tam emptores quàm uenditores ex æquo reſpiciebat: ſecus in noſtra quæſtione de re frumentaria; nam uenditor pluris legitimo prætio uendens, in lucro uerſatur, emptor uerò, in damno: diuerſa itaque utriuſq; cauſa eſt, proinde diuerſum ius, eſt ſtatuendum. Sed longiores hoc loco ſumus quam neceſſe eſt, cùm habeamus Regiam legem id expreſſim probantem, ea eſt lex 4. tit. 25. libr. 5. Recopilat. qua conſtat, pœnas eo caſu im-
12 poſitas uenditoribus, emptores non comprehendere. Sed, & illud, anteaquam hinc abeã, notandum putaui, uerum non eſſe quod tradit Giroda (uir alioqui ſanè quamdoctus) de gabellis 9. p. nu. 24. illarum pœnas non comprehendere uxorem iniuſſu mariti uendentẽ frumentum pluris quam eſt Regia lege ſancitum, quia dicat cõtractum eſſe nullum. Hęc enim ratio perpetua non eſt, quin iure com-
13 paratum eſt, uenditores contra legem uendentes, incidere in pœnas legis, etſi contractus ſit nullus, ſicuti eſt autor Bartol. cæteris non reclamantibus, in l. Non dubium. C. de legibus, n. 13. Auend. autem, quem pro ſe citat Gironda reſponſo 33. alia in ſpecie loquitur. Quid quod, & ipſe Auendanus fatetur, incidere mulierem in pœnam legis, quatenus in mariti diſpendium pœna non vertatur: & ita noſtræ minimè eſt contrarius opinioni, quæ ueriſſima quidem eſt, niſi fortè mulieres iniuſſu maritorum peccantes, pœnã non mereantur, quod longè ſecus eſt, l. Obſeruandum. §. Proficiſci. ff. de officio Præſidis. c. Decreuit, de hæretic. in 6. & aliàs paſſim. Mulier igitur aut iuſſu mariti uendendo, legem
14 tranſgreſſa eſt; & maritus, non ipſa, tenebitur, l. Ad ea. ff. de regulis. iur. aut ipſa iniuſſu mariti uendidit, & ipſa tenebitur, non maritus, lege 11. titul. 10. libr. 5. Recopilat. & in titul. Cod. ne uxor pro marito, aut maritus pro uxore.

SVM-

SVMMARIVM.

Different. 31.

1 *Genus qualiter à Iureconſultis accipiatur.*
2 *Inter genus, & ſpeciem quid in iure interſit, & quòd debitor ſpeciei per empta ſpecie liberetur, ſecus debitor generis.*
3 *Species legata, ſi non reperiantur, neq; dolo hæredis deeſſe probentur, peti à legatario non poſsũt, ſecus in pecunia legato.*
4 *Quid inter populum, & plebem interſit.*
5 *Plebis appellatione quid contineatur.*
6 *Plebis appellatione nobiles non contineri, ſed ignobiles tantum.*
7 *An officia, & honores ſint æqualiter diſtribuenda inter nobiles, & plebeios.*
8 *Hodie apud nos lege Regia diſponi, vt officia æqualiter inter nobiles, & ignobiles diuidantur.*
9 *Officiales nobiles in ſedendo ignobilibus præferri, idemque eſſe de illorum ſuffragijs.*
10 *Nobiles qui conduxerunt magnatum vectigalia, vel fide, iuſſerunt, pro conductoribus nobilitatis non amittere immunitatem, niſi vectigalia locata ſint cum conditionibus Regij vectigalis.*

Inter genus, & ſpeciem, plebem, & populum. Differentia 31.

GEnus, & ſpeciem aliter Dialectici, aliter Iuriſconſulti accipiunt: apud Dialecticos enim genus dicitur, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, putà, animal contractus: ſpecies autem dicitur, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, vt
1 homo emptio fundus. Non ita apud Iuriſconſultos, qui ferè ſemper genus accipiunt pro ſpecie; ſpeciem autem pro indiuiduo, putà, ſtychus aut Pamphilus: hoc tradunt gloſſa, & gloſſographi in lege 2. §. 1. ff. Si certum petatur. Bartolus. in leg. Mæuius. §. Duobus. ff. de legat. 2. Petrus Andreas in Logica legali, lib. 3. Zazius in ſingularibus intellectibus c. 1. & alij aliàs paſſim. Quare autem aliter Philoſophi, & aliter Iuriſconſulti his vocibus vtantur, & reddit rationem D. Franciſc. Sarm. ſelect. libr. 2. c. 5. nu. 8. Sed, & in vſu iu-
2 ris non parui intereſt inter genus, & ſpeciẽ: nam ſi ſpeciem debeam putà, argenteum cypum, illumque per famulum bonæ æxiſtimationis tibi mittam, famuluſque cum cypho aufugiat, liberatus ſum. l. Argentum. ff. Cõmodati: alia cauſa eſt ſi pecuniam debeam, c. Significante, de pign. vbi Abbas diuerſitatis rationem reddit. Eodem pertinet lex, Si ex legati cauſa. ff. de verbor. oblig. & lex. Incendium. C. ſi certum petatur, tradit etiam Mexia in libell. de taxa panis, concluſ. 6. nu. 57. Simili quoque modo ſi ſpecies nominatim legatæ non reperiantur, neque dolo hæredis deeſſe probentur, peti à legatario non poſſunt, l. Cum ita. §. Species. ff. de legat. 2. Diuerſum, ſi pecunia legata ſit, vt definitum eſt in l. Si pecunia, eod. tit. tradit effusè Ripa in l. Quod te mihi, nu. 25. cum ſequent. ff. Si certum petatur. Quæ autem differẽtia eſt in-
4 ter genus, & ſpeciem, eadem eſt inter plebẽ & populum: nam populus genus eſt, plebs autem ſpecies, itaque appellatione populi vniuerſi ciues ſignificantur, connumeratis etiam patriciis, & Senatoribus. Plebis autem appellatione ſine patricijs, & Senatori-
5 bus cæteri ciues ſignificantur, ſicuti ad verbum explicat Iuſtinia. in § Plebs, inſti. de iure naturali gentium, & ciuili: cui etiam conuenit lex, Plebs 137. ff. de verbor. ſignifi. ad quorum intelligentiam, præter claſſicos, ibidem conſulito Aulum Gellium noctium Atticarum lib. 10. cap. 20. & Alex. ab Alexandr. dierum genialium lib. 6. cap. 23. Tiraquel. de nobilitate c. 37. nu. 24. vbi multa, & illa quidem egregia, ad illorum iurium intelligentiã affert, quæ nos, ne rem actam agamus, referre ſuperſedimus. Plebis itaque appellatio-
6 ne nobiles non continentur, veluti præter ſuperiora iura probat etiam cap. Lex eſt, diſtinct. 2. & illic gloſſa, & Bart. in l. 1. C. de dignita. lib. 11. Bald. in l. Cum ſeruus. C. de cõditione cauſa data, col. 2. Itaque cum plebeios dicimus, ignobiles intelligimus, vt multis oſtendit Tiraq. dicto c. 37. nu. 24. Hic igi-
7 tur locus me admonet, vt tractem, an officia, & honores ſint diſtribuẽda ex æquo inter nobiles, & plebeios, in his, videlicet, locis, in q. bus officia, & Magiſtratus danť à populo? Et nobiles præferendos eſſe plebeis, ſcriptum, reliquit Angelus in Authen. de defẽnſoribus ciuitatum. §. 1. colla. 1. vbi illius textus argumento ait, ciuitatis regimen apud nobiles eſſe debere: cui conſentit Greg. Lop. in leg. 9. tit. 18. p. 2. verb. Sobre otros. Conſentiunt etiam quamplures apud Tiraquel. de nobilitate, c. 20. nu. 51. quibus ſuffragatur text. in dicta Authen. de defenſoribus, & lex 2. C. de prædijs curialibus, & lex. Honores, ff. de decurionibus, qua prohibentur plebei, ne de-
8 curionum fungantur honoribus. Moribus autem apud nos præualuit, vt officia Reipublicæ æqualiter inter nobiles, & plebeios diuidantur, vt datur intelligi in l. 1. tit. 13. libr. 8. Recopil. & fidem facit Burgos de Paz cõſil. 11. nu. 6. & Ioan. Garſia de nobilit. gloſſa 35. n. 3. Quod, & olim apud Romanos magnas poſt ſimultates, & ſeditiones obtinuiſſe apparet ex l. 2. ff. de origine iuris. §. Deinde in

Digitized by Google

in hæc verba: *Deinde, inquit Iuriſconſultus, cũ placuerit creari etiam ex plebe Conſules, cœperunt ex vtroque corpore conſtitui.* Conſtat etiam ex Plutarcho in vita Catonis Cenſorii, vbi ait, cum ſuper cenſuræ Magiſtratu diſceptatio eſſet inter eos, vt alter cenſor crearetur ex nobilibus, alter ex plebeis. Meminiſſe tamen
9 debemus, in aſſeſſu, ſeu in ſedendo, & cæteris prærogatiuis plebeios Magiſtratus nobilibus ſuis collegis cedere loco debere, id eſt, nobiles officiales dexteram habituros, plebeios verò ſiniſtram. Parique modo ſi ſuffragia (quæ vota appellamus) fuerint numero æqualia, nobilium ſuffragia potiora eſſe debere, ex ijs quæ affert Boerius in tract. de autoritate magni Conſilij, nu. 135. & Palac. Rub. in repet. Rubr. de donat. inter. §. 9. nu. 13. & Tiraq. in ſupradicto tract. de nobilit. c. 20. Et quoniam de nobilibus agimus, neque illud erit prætermittendum, quia foro aſſiduum
10 eſt, An quod lege Regia ſtatutum eſt, vt nobilis propter conductionem Regalium vectigalium, poſſit in carcerem detrudi: ea eſt lex 4. tit. 1. lib. 6. Recop. habeat locum in ijs nobilibus qui magnatum vectigalia conduxerunt, aut prò conductoribus fideiuſſerunt? Et diſtinguendum quidem putauerim, an magnatum vectigalia locata fuerint cum conditionibus Regalium vectigalium, an non: nã ſi non fuerint ea conditione locata, non debet nobilis ſuam perdere immunitatẽ; quia magnatum vectigalia Regalium priuilegijs non vtuntur: at ſi locata fuerunt cum conditionibus Regalium vectigalium, ceſſabit nobilitatis prærogatiua, quia quæ dicta eſt lex, conductioni ſeruanda eſt: ſic etiam, & in ſimili cauſa diſtingunt Auend. in c. correctorum, 2. p. c. 12. nu. 11. cuius ſententiã nos ſecuti ſumus libr. 2. rerum. quotid. c. fi. 5. p. §. 13. nu. 17. ſecutus eſt etiam Doctor Gironda de Gabellis. 2. p. §. 1. nu. 9.

SVMMARIVM.

differen. 32.

1 *Quid ſit actio, & quod in iure conſiſtat.*
2 *Quid ſit intentio, & quod in facto conſiſtat.*
3 *Poſtulare quid ſit, & quod in facto conſiſtat.*
4 *Libellus quid ſit, & circa hoc Alciat. refutatur.*

Inter actionem, & intentionem, poſtulationem, & libellum.
Differentia. 32.

INter actionem, & intentionem nihil eſſe differentiæ nonnullis placuit, in quibus eſt Zaſius in intellectibus ſingularibus ad l. qui ſe debere. ff. de conditione ſine cauſa, & Alciat. in l. Quinque pedum. C. Finium re-
1 gundorum. Sed (ſi quid iudico) aliter ſe res habet: actio ſiquidem conſiſtit in iure, cùm nihil aliud ſit quàm ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur, vt in princip. inſtit. de actionibus, & in l. Nihil ff. de action. & obli.
2 Intentio verò conſiſtit in facto; eſt enim ipſius actionis apud iudicẽ propoſitio ſeu perſecutio l. Si quis intentione ambigua. ff. de iud. l. 1. ff. Si menſor falſum modum dixerit. §. Omnium, inſtit. de actionibus l. Neque intentio. C. de tranſact. l. Pater filium. ff. de inoffic. teſtam. cap. Examinata. ff. de iudic. l. 2. ff. de except. vbi Accurſ. & reliqui rei ignoratione non mediocriter labuntur: atque itẽ in Rubr. C. de exceptionib. quos meritò reprehendit Zaſius loco ſuperiori. Poſtulan-
3 di autem verbum, licèt, & in facto conſiſtat, latiùs tamen patet quàm intentio. Eſt enim poſtulare, vt Iuriſconſultus inquit, deſideriũ ſuum, vel amici in iure apud eum exponere, vel alterius deſiderio contradicere, l. 1. ff. de poſtulando. Libellus autem, eſt ſcriptura
4 ſeu formula in qua intentionem ſeu poſtulationem noſtrã iudici exponimus. l. Ampliorem. §. In refutatorijs. C. de temporibus appellatio. cap. 1. de libelli oblatione. Fallitur igitur doctiſſimus alioqui Alciatus in l. Quinque pedum. C. Fin. regundor. §. fi. qui intentionem, & libellum idem eſſe ſignificat: differunt etenim tanquam continens, & contentum; continens eſt libellus, intentio porrò eſt contentum.

SVMMARIVM.

Differentia 33.

1 *Cauſa quid ſit.*
2 *Actio quid ſit.*
3 *Titulus quid ſit, & qualiter à cauſa diſcernatur.*

Inter actionem, cauſam, & titulum.
Different. 33.

ACtio, & cauſa quid diſtent, multis verbis, & ad ſatietatem vſque verſant interpretes, in principio inſtit. de actionibus: quorum argutijs omiſſis, illa mihi videtur
1 verior eſſe differentia; quod cauſa eſt factum ſeu res ex qua oritur ius quod pretendimus: ſic enim, & Cicero in libello de Fato inquit, *Cauſa eſt quæ id efficit, cuius eſt cauſa.* Colligitur etiam ex Vlpiano in l. 1. ff. Depoſiti, & tradit Tiraq. in tractat. Ceſſante cauſa, in princip. Itaque qui cauſam habet, ius habere vel non habere poteſt: quoniam, vt diximus, cauſæ appel-

Digitized by Google

appellatio non ius quod habemus, ſignificat §. Aliæ, in ſti. de actio. l. Cælſus. ff. de vſucap. Porrò qui actionem habet, ius habet, cùm (vt
2 ſæpè dictum eſt) nihil aliud ſit actio quam ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur l. Nihil. ff. de actionib. & oblig. & in princi.
3 inſti. de actionibus. Titulus autem à cauſa ſic diſcernitur, quod titulus eſt index ſeu nomen eius iuris quod pretendimus, vel habemus, vel operis alicuius quod facturi ſumus aut fecimus, veluti titulus pro empto, pro donato, pro ſoluto, vt in titulo pro ſoluto, cum ſequent. oſtendit etiam Suet. in Caligula: *In ſecretis, inquit, eius reperti ſunt duo libelli diuerſo titulo, alteri gladius, alteri pugio, index erat* Valerius Maximus, lib. 9. c. 4. loquēs de quodam Rege auaro: *Hic, inquit, proculdubio non poſſedit diuitias, ſed à diuitijs poſſeſſus eſt, titulo Rex inſulæ, animo verò pecuniæ miſerabile mancipium.* Ex cauſa igitur ſiue contractu naſcitur obligatio, ex obligatione oritur actio, ex actione exurgit intentio, ex intentione conficitur libellus, gloſſa. in §. finali. inſtitut. de obligationibus.

SVMMARIVM.

Differ. 34.

1 *Iudicis officium, aliud eſt nobile, aliud mercenarium, & quod dicatur nobile, & quod mercenarium.*

2 *Officium iudicis nobile in quo differat ab actione, per exempla declaratur.*

3 *Quando competit actio, reus conſtituitur in mora per interpellationem extraiudicialem: at verò quando competit officium iudicis nobile, neceſſaria eſt interpellatio iudicialis.*

4 *Reconuentio habet locū, quando experimur actione, ſecus quando experimur officio iudicis nobili.*

5 *Quæ incidenter in cauſa criminali petūtur, veniūt officio iudicis nobili: & in cauſa criminali non admittitur reconuento.*

6 *Quando actione experimur, ſolum citari debent qui in libello continentur: at quando experimur officio iudicis nobili, citandi ſunt omnes cuia intereſt.*

7 *Lite mota per viam actionis, iudicis iuriſdictio prorogari valet, ſiue tacito, ſiue expreſſo partium conſenſu: aliter ſi per officium iudicis nobile.*

8 *Inter officium iudicis nobile, & mercenarium, quid interſit.*

9 *In cauſis non magni momenti, in quibus defertur iuramentum in ſupplementum probationis, poteſt iudex parte non petente illud deferre.*

10 *Officium iudicis, & perſecutio in quo differant, & quod perſecutio, eſt remedium extraordinarium.*

Inter actionem, & officium iudicis, & perſecutionem.

Differentia. 34.

1 OFficium iudicis aliud eſt nobile, aliud eſt mercenarium: nobile eſt quod datur loco actionis, vel exceptionis: mercenarium autem eſt, quod deſeruit actioni, vel exceptioni: tex. & interpretes in §. fin. de offic. iud. Iaſ. & reliqui in l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud. idem in §. præterea, inſt. de act. Bartoli enim adijciētis etiam officium aduerſarium, iam ab omnibus tam veteribus quam recentioribus eſt exploſa ſententia, vt apparet ex ipſo Iaſ. in d. l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud. atque ex Eguinario in principi. inſtit. de officio iudi-
2 cis. Mercenarium autem officium quid ab actione diſtet, dubitauerit nemo. Nobilis ergo differentiam diſpiciamus; & illud quidem intereſt, quòd actio obligationem præſupponit: quippe cùm ex obligatione oriatur actio. l. licet. §. obligatio. ff. de procurat. At officium iudicis nobile nullam præſupponit obligationem. l. qui per colluſionem. §. fi. ff. de actio. empt. l. Quintus. §. 1. ff. de annuis legat. ſuccurrunt exempla, in integrum reſtitutione petenda, in alimentis liberis exhibendis, vel tutoribus excuſatione præſtanda, alijſque multis exēplis, quæ longius perſequitur Speculator. tit. de officio iudic. necnon Faber, Angel. & Iaſo. cæterique Claſſici, in principio, inſtitut. de action. Ex quo, & in vſu forenſi non paucę exurgunt rerum differentiæ, quas omnes referre neque huius eſt loci, neq; temporis, quanquam tres aut quatuor, plus minusve, quia ſingulares ſunt, di-
3 cere non omittam. Prima autem eſt, quòd quando competit actio, reus conſtituitur in mora per interpellationem extraiudicialem: at in officio iudicis non aliter quàm ſi autore iudice interpellatio facta fuerit; id quod ſuperiores autores copioſius proſequuntur, & probatur in l. Videamus. §. In Fabiana. ff.
4 de vſuris. Altera eſt differentia, quia quando actione experimur, habet locum reconuentio, vt in Auth. & conſequenter. C. Quomodo, & quando iudex, & in c. 1. de mutuis petit. Contrà, quādo agimus officio iudicis no-
5 bili, nam non admittitur reconuentio, gloſ. & Bald. in leg. Sed etſi reſtituat. ff. de iudic. verb. Adierit. Bart. in l. 1. §. fi. ff. de varijs, & extraordin. cog. Inno. in c. 1. de mutuis petit. Ex quo illud annotabis, quod ad praxim, & fori aſſuetudinē ſingulariter adducit, quod ſi agam criminaliter de vi mihi illata, & incidenter (vt fieri ſolet) fundum mihi reſtitui petā, non dabitur locus reconuentioni; quoniam

Digitized by Google

niam ea quæ incidenter in cauſa criminali petuntur, veniunt tantum officio iudicis nobili, vt eſt autor Bart. in l. Interdum. §. qui furem. ff. de furtis, & in l. 2. ff. vi bonorum raptorum. Adde, quòd in cauſa criminali non admittitur reconuentio. l. Neganda. C. qui accuſare non poſſunt, gloſſ. & gloſſographi in c. At ſi Clerici, de iudi. verbo. Non tenet.
6 Tertiò diffe runt actio, & officium iudicis nobile, nam ſi actione experiamur, ſufficit citari eos qui libello continentur: at quando agitur officio iudicis, citandi ſunt omnes cuia intereſt, ſecundum Alex. conſ. 85. vol. 6. nu. 6.
7 Quartò diſcrepant, quòd quado intenditur actio, iuriſdictio iudicis alioqui non competentis prorogari poteſt, ex tacito vel expreſſo litigantium conſenſu. l. More maiorum. ff. de iuriſdict. omn. iud. porrò ſi officio iudicis lis moueatur (finge, agendo ex inquiſitione de delicto commiſſo) iuriſdictio incompetentis iudicis neque ex tacito, neque ex expreſſo litigatorum conſenſu non prorogratur, vt bellè reſpondit ipſemet Alex. conſ. 216. vol. 6. ſub fin. Inter officium autem nobile, & mercenarium illud præcipue intereſt in vſu fori, quod nobile non impartitur iudex ad vtilitatem priuatam niſi parte petente l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto, & illic latè Barto. Iaſon quoque in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. Porrò mercenarium impartitur iudex, quotieſcunque proſpexerit, id ad veritatem indagandam neceſſarium eſſe. l. ædiles. §. Sciendum. ff. de ędilit. edict. c. indicantem. 32. q. 5. Clem. ſæpè, de verb. ſignif. Proinde in cauſis non magni momenti, in quibus defertur iuramentum in ſupplementum probationis, poteſt iudex, etiam parte non petento, id deferre, ſecũdùm Greg. Lop. in l. 2. tit. 11. p. 3. verb. Deue el iuzgador: & ante eum Iaſ. in l. Admonendi. ff. de iureiur. nu. 158. Maranț. in ſpec. 4. p. diſt. 9. nu. 29. & hæc mihi verior videtur opinio, licèt Capic. deciſ. 10. & 35. velit contrarium: nam, vt cætera omittã, ſufficit ad hoc quod pars à principio litis petat iuſtitiam ſibi miniſtrari, vt
10 ex more fieri ſolet. Hæc hactenus de differẽtia actionis, & officij iudicis, nunc videamus quemadmodum officium iudicis, & perſecutio differant: & diſputant id interpretes in l. Actionis verbum 34. ff. de action. & obli. vbi Alciat. exiſtimat, perſecutionem, & officium iudicis nihil differre. Mihi autem illud differre videntur, quod officium iudicis conſiſtit in facto. l. Imperator ff. ad municipalem. Officium enim, vt definit Ariſtoteles libr. 1. Ethicorum, eſt animi actus rationi conſentaneus. Perſecutio autem conſiſtit in iure, vt quæ ſua actionis appellatione, comprehẽdatur, vt declarat illa lex, Actionis verbo. ff. de verbor. ſign. Eſt enim perſecutio remediũ extraordinarium, purà fideicommiſſorum, etſi qua alia ſunt quæ extra ordinem autoritate iuris expediantur, l. Pecunię 178. §. 1. de verbor. Significatione. Officium itaque nobile ſubſeruit perſecutioni, ſicut officiũ mercenarium ſubſeruit actioni: perſequi itaque dicitur, qui officium nobile implorat. l. Cui præcipua 57. §. fi. ff. de verbor. ſignific. & illic Alciatus.

SVMMARIVM.

Different. 35.

1 *Plura eſſe contractuum genera in quibus reperitur actio directa, & contraria, & nullam eſſe contrariam niſi quæ à lege expreſſa ſit.*
2 *Actio directa, & contraria cui detur.*
3 *In actione directa, iuratur in litem, ſecus in contraria, & ſi directa eſt bonæ fidei, idem dicendum eſt de contraria.*

Inter actionem directam, & actionem contrariam.
Differentia. 35.

1 NOn pauca ſunt contractuum genera in quibus reperitur actio directa, & contraria, & hi fermè ſunt, depoſitum. l. Is apud quem ff. Depoſiti: mandatum. leg. Si vero. §. Contrario. ff. Mandati: commodatũ. l. Rem mihi. ff. Commodati: tutela. leg. 1. ff. de contrario iudicio tutelæ, negotiorum geſtorum. l. 2. ff. de negotijs geſtis: pignoratitia. l. Si neceſſarias. ff. de pignorat. action. Neque ſunt aliæ actiones contrariæ præter illas, quæ ſũt expreſſe, à lege ſecundùm Accurſ. in leg. Omnino. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis: quamobrem verò ſic appellentur, & quemadmodnm diſcernantur tradit multo ſermone Accurſius in l. Conſenſ. ff. de actiõnib. & obligation. & in §. fin. inſti. pro ſocio,
2 cui illic reliqui magno conſenſu aſſentiuntur. Sed verius videtur quod traditum eſt à Corraſio lib. 6. Miſcellan. cap. 6. directam dari his qui domini ſunt, aut cuia principaliter intereſt ipſius contractus implementum origine ſpectata. Contrariæ verò dantur horũ aduerſarijs, cuia minus principaliter intereſt & ideò non ex ipſo contractu directa illis datur actio, ſed ex æquitate per legis extenſionẽ datur contraria actio, quia nempè contrariorum eadem debet eſſe diſciplina, vt ecce, deponens habet directam actionem, vt res depoſita ſibi reſtituatur; depoſitarius autẽ habet contrariam, vt impenſæ in re depoſita fa-

M ǽæ

Digitized by Google

ctæ reſarciantur ſibi, vt in d.l.Ei apud quem ff.depoſiti;ſic,& debitori datur directa ad repetendum pignus; creditori autem cõtraria, vt ſib ſoluatur debitum, vel ſi qua in pigno-
3 re fecit impendia.l. 1.ff.de pignorat.actio. In rerum autem vſu, & harum actionum extat differentia ; nam in actione directa, iuratur in litem,in contraria, non iuratur, ſicut tradit Corraſius loco ſuperiori,c.7. Illud autem inter ſe maximè conueniunt, actio directa & contraria; quia ſi directa eſt bonæ fidei, & contraria erit bonæ fidei,gloſ.in l. Age,cum Geminiano, verbo. Iudices. Cod.de tranſactionibus.

SVMMARIVM.

Differentia 36.

1 *Actio in perſonam quæ dicatur, & quæ actio in rē.*
2 *Rei vendicatio,publiciana,confeſſoria,& pignoratitia quando competant.*
3 *Actio in perſonam tantummodò datur aduerſus debitorem,illiuſque hæredes, nō autem aduerſus ſingularem ſucceſſorem.*
4 *Actio Realis ſequitur rem penes quemcunque poſſeſſorem,& aſſignatur ratio differentiæ.*
5 *Actio Realis acquiritur domino per procuratorem ſine ceſſione,ſecùs perſonalis.*
6 *Hypothecaria actio perſonali accedens non acquiritur domino per procuratorem ſine ceſſione.*
7 *Hodie ex l. . tit. 16.libr.5. Recopilat. in qualibet actione,ſiue Reali,ſiue perſonali,ſiue hypothecaria,acquiritur actio domino per procuratorem ſine ceſſione: & hodie etiam actio perſonalis non tranſit in ſingularem ſucceſſorem.*
8 *Actio perſonalis, etiam quæ ratione rei competit, non tranſit ſine ceſſione in ſingularem ſucceſſorem: & in hoc praxis notariorum commendadatur.*
9 *In actione Reali veniunt quandoque fructus ante litis conteſtationem,ſecùs in perſonali.*
10 *Vbi agitur actione perſonali, debet reus conueniri in ſuo foro:ſi verò actione Reali,poteſt conueniri in loco vbi res ſita eſt.*
11 *In legato liberationis tantùm venit quod actione perſonali peti poterat, non quod Reali.*
12 *Vendens fundum cum pacto de retrouendendo, an poſſit fundum retrahere à ſecundo emptore, cui primus emptor fundum vendidit ante diem pacti adiectam, breuiter,& eleganter diſputatur.*
13 *Traditur cautela, vt in ſuperiori quæſtione venditor poſſit rem venditam retrahere à quolibet tertio poſſeſſore.*
14 *In rem ſcripta actio quæ dicatur, & aliquæ in rem ſcriptæ ponuntur.*
15 *Actio retractus ratione rei familiaris aut communionis,eſt in rem ſcripta.*
16 *Stylus antiquorum prætorum in ſententijs ferendis traditur, & ſubtiliter explicatur.*

Inter actionem in rem, & actionem perſonalem, necnon actionem in rem ſcriptam.

Differentia 36.

1 ACtio in perſonam dicitur, cùm aliquis obligatus eſt nobis ex contractu maleficio,vel quaſi.l. Actionū genera. ff. de actionibus, & obligat.l.Corruptionem.C.de vſufructu. Cæterùm, actio in rem dicitur, cùm ius habemus in re; nam ſi dominium habemus directum aut vtile, datur rei vēdicatio, ſi quaſi dominium,datur publiciana; ſi ſer-
2 uitutem, datur confeſſoria: ſi hypothecam, pignoratitia,ſicuti exactius ediſſerit Iuſtinianus in §.Omnium,inſti.de actionibus, cum ſeqq.& apparet ex l. 1. ff. Si ager vectigalis, vel emphyteuticarius petatur,& l. 1.ff. de ſuperficiebus, atque ex titulis de publiciana,& pignoratitia actione,tradit Corraſ.Miſcella-
3 neorum lib.6.c.5. Hinc alia non leuis dimanat differentia,quòd actio in perſonam tantummodò datur aduerſus debitorem, illiuſque hæredes: at aduerſus tertium ſeu ſingularem ſucceſſorem non datur,quia,videlicèt, nobis obligatus non eſt.l.fin.§.fin.ff.de contrahenda emptione.l.Poſſeſſio. §. ſi.ff.de acquir.poſſeſſ. textus ſingularis in l. Dolus. C. de reſcindenda venditione, tradit Couarru. lib.2.variar.reſolutionum,c.3.n.10.& Pinel. in l. 2. C. de reſcindenda venditione, tradit Couatru.lib.2.variar.reſolutionum,c.3.nu. 10.& Pinel.in l. 2. C.de reſcindenda vendit. 2.p.c.1.nu.30. E contrario,actiones Reales, rem quocunque vadant, ſequuntur, etſi per
4 mille manus tranſeat illa,vt inquit Iuriſconſultus in d.l. Actionum genera,& tradūt Iaſ. & reliqui gloſſographi in d.§.Omnium,inſti. de actionibus. Diuerſitatis hæc ratio eſt,quia actio perſonalis adhæret perſonæ,& ideò perſonam non egreditur debitoris, vel ipſius hæredis,qui defuncti perſonam repræſentat:dominium autem cohæret rei, vt annulus digito,ſicuti eleganter tradit Baldus in l. ſi. C.de legat,nu. 3. Illud etiam differunt actio realis & perſonalis,quòd actio realis acquiritur domino per procuratorem ſine ceſſione, l. 1. C. Per quas perſonas nobis acquiritur:at perſonalis actio domino non acquiritur per procuratorem ſine ceſſione, l. Poſſeſſio. §. Etſi poſſeſ.ff.de acquir. poſſeſ.& illic tradit Alex.
6 Pari quoque ratione cū hypothecaria actio perſonali accedat, nō acquiritur domino per procuratorem ſine ceſſione,l. Solutum.§.Per liberam. ff. de pign. actione ediſſerit latiùs Anton. Neguſantius de pignor. 3.p.mēbr.1. n.39.

Digitized by Google

nu. 39. Hodie tamen (ſi noſtrum ius Regiũ
7 ſpectamus) dicendũ eſt perinde ac in actione Reali, ita, & in perſonali hypothecaria ius acquiri domino per procuratorem ſine ceſſione: ex deciſione legis Regiæ, quæ abſenti actio quæritur, ea eſt lex. 2. tit. 16. lib. 5. Recopil. ſicuti in ſimili ſtatuto reſpondet Alex. conſil. 126. libr. 5. & probant noſtrates, vt relatum eſt à nobis lib. 2. rerum quotid. c. 3. n. 27. Adhuc tamen hodie actiones perſonales non tranſibunt in ſingularem ſucceſſorem ſi-
8 ne ceſſione, vt ſuperius diximus. Adeò quidem, vt etiam ratione rei competentes perſonales actiones non tranſeant ſine ceſſione in ſingularem ſucceſſorem, putà emptorem, aut donatarium, ſed tantùm exceptiones l. Si res quam. ff. de euictio. tradit Anto. Gom. in cõmment. tit. de emptione, nu. 29. & Ioan. Garſia de expenſis, c. 7. nu. 12. & 13. idcircò vtilis eſt illa clauſula quam Tabelliones in inſtrumentis inſcribere ſolent, dicentes: *Et transferimus in te omnes actiones reales, & perſonales quæ nobis illius rei ratione competunt, aut competere poſſunt.* Hoc quoq; intereſt actio
9 realis, & perſonalis, quòd in reali veniunt quandoque fructus etiam ante litis cõteſtationem, vt eſt latiùs expoſitum per Iuriſconſultum in leg. Qui ſcit. ff. de vſuris. Per cõtrarium, in actione perſonali nunquam veniũt fructus, niſi poſt litem conteſtatam, vt declarat text. in l. Videamus. §. In Fabiana. ff. eod. tit. de vſuris: ad cuius intelligentiam, præter claſſicos, ibidem conſulito Fabrum, & Angelum in §. Actionum, inſt. de actio ille nu. 5. hic nu. 3. & Corraſ. Miſcellaneorum lib. 2. c. 8. Diſcrepant præterea actio in rẽ, & actio in perſonam: quia vbi agitur actione perſonali, debet reus conueniri in ſuo foro, id eſt,
10 vbi domicilium habet. Porrò ſi actione in rem agatur, poterit etiam conueniri vbi extat res ipſa de qua iudicium mouetur. Quam differentiam exponit lex finalis. C. vbi in rem actio; cui cõuenit cap. Sanè, de foro compet. & lex 32. tit. 2. p. 3. Quorum argumentũ ſeu materiam præter claſſicos ibidẽ copioſè perſequitur Baldus in l. Vt Clericos. C. de Epiſcopis, & Clericis, & Io. Andr. in c. Dilectus
11 2. de reſcript. & Socin. reg. 10. Differunt etiã actio in rem, & actio in perſonam; quia liberatione legata, legatum videtur id quod perſonali actione peti poteſt, non id quod actione reali, l. Aurelius §. Mæuia. ff. de liber. lega. & illic Accurſ. Bart. & reliqui claſſici, & tradit exactiùs Couar. lib. 2. variar. reſolut. cap.
12 14. nu. 1. Hic commodè tractari poteſt illud quod ex facto ſæpè quæri ſolet: Titius vendidit Seio fundum contracta fiducia, id eſt, (vt hodie loquimur) cum pacto de retrouendẽdo: Seius autem ante diem pacto adiectam Caio fundum diſtraxit; quæſtionis eſt, an Titius poſſit à Caio prætio oblato fundum retrahere perinde poterat aduerſus Seium primum emptorem? Et in hac quidem quæſtione aliud iuris rigor poſtulat, aliud æquitas: nam ſi iuris rigorem ſpectamus, deneganda erit titio actio aduerſus Caium; quoniam, vt paulò ante diximus, actio perſonalis nõ datur aduerſus ſingularem poſſeſſorem: actio autem hoc caſu Titio competens, eſt perſonalis, ſcilicèt, ex empto, vt in l. 2. C. de pact. inter emptorem, & venditorem. E contrario ſi æquitatem reſpicimus, videtur actionem dandam eſſe Titio, quia iniquum videtur, Caium contra pactionem rem diſtractam poſſidere, lex. Et ſi me, & Titium. ff. Si certum petatur. Sunt igitur interpretes in hac re diſcordes, & varij, alij rigorem amplectentes, alij æquitatẽ: multos enim iuris rigor in ſuas partes rapuit, & non paucos æquitas ad ſe pellexit: pro rigore enim calculum tulere Raphael Fulgoſ. in l. Si cum venderet. ff. de pignoratitia actio. Et (ne ſim prolixus) ſequũtur alij quàplures apud Tiraq. de retract. conuentionali. §. 1. gloſ. 7. nu. 6. & ex noſtratibus has partes ſecutus eſt Anton. Gom. in comment. tit. de empt. & vend. num. 29. Pro æquitate verò ſtat Paulus de Caſtro in d. l. Si cum venderet. ff. Locati, & alij quamplures, quos refert Tiraq. ſuperiori loco, & Pinellus in l. 2. C. de reſcind. vend. 2. p. c. 3. n. 20. & ad eius acceſſerunt opinionem ex noſtratibus Greg. Lop. in l. 42. tit. 5. par. 5. verb. El comprador, & Couar. lib. 3. variar. reſolut. c. 8. n. 3. qui eam magis communem eſſe narrat, & ſeruandam fore dicit, eamq; ego aliquando in iudicando ſecutus fuiſſe memini, & à Præſide Prouintiæ confirmatam fuiſſe ſententiã.
13 Ad has tamen difficultates obuiandas, conſultius fuerit, vt venditio contrahatur cum pacto legis commiſſoriç, vt animaduertit Tiraq. loco modò citato, vel adijciatur in venditione, ne emptor poſſit fundum vẽdere intra diem datum ad retrahẽdum, vt animaduertit Suarez in l. Poſt rem, limit. 1. ad legem Regiam, nu. 9. Hæc de actione in rem, & perſonali; nunc dicamus de in rem ſcripta. in rẽ
14 ſcriptæ actiones dicuntur, quæ licèt mero iure perſonales ſint, vt quæ ex cõtractu vel maleficio procedant, verùm quia legis verba in rem diriguntur, aduerſus quemcunque poſſeſſorem dantur, & ea de cauſa in rem ſcriptæ dicuntur. l. Metum. §. Animaduertendum ff. de eo quod metus cauſa, explicat effuſiùs Corraſius Miſcellaneorum lib. 1. c. 12. Sunt autem in rem ſcriptæ, actio quod metus cauſa, ut in d. §. Animaduertendum: item actio

Digitized by Google

ad exhibendum.l.3.§.fin.ff.Ad exhibendũ.

15 Et apud nos eſt etiam actio, retractus ratione rei familiaris, aut communionis, vt tradit Montaluus in l.13.tit.10.libr.3.fori, in gloſſa magna, & Tiraq. de retract.linag.§.8. gloſ.5.n.6.atque item Anton. Gom. in l.70. Taur. nu. 36. Antiquitatis etiam ergo illud adijciendum eſt, veteres in agendo ſolitos eſſe (vtpotè priſco illo, & rudi ſeculo) verborum quadam ſuperſtitioſa (ne ridiculam dixerim) ſolennitate vti, ſicuti noſtros ridens Iuriſconſultos memorat Cicero in Oratione

16 pro Lucio Murena. Prętor etiam in re iudicanda tribus illis vtebatur verbis, Do, Dico, Abdico, vt refert Macrobius Saturnal. lib.1. cap.16.& lib. 5. c. 1. ex quo intelligi poteſt quid ſibi velint illa Ouidij carmina Faſtorum lib. 1.

Ille ne faſtus erit, per quem tria verba ſilentur.
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Quorum ſententiam interpretatur Tiraqu. ad Alexandrum ab Alex lib.4.c.20.& Alcia. in leg. Quinque pedum.C.Finium regundorum, in reſponſione ad Nicolaum Regium, vbi ait, illa tria verba Do, Dico, Abdico, ita diſtingui, vt Do pertineat ad actiones perſonales; Dico, ad Reales; Abdico, ad executionem rei iudicatæ: quanquam ſi fas eſt dicere quod ſentio, Do magis videtur pertinere ad actiones Reales; Dico, ad perſonales, ex §. Appellamus, inſtit. de actionibus. Sed, & aliã horum verborum rationem, & fortaſſis veriorem, videre poteris infra differentia 69.

SVMMARIVM.

Differentia 37.

1 *Actio directa, & vtilis qua dicatur.*
2 *Actio in factum, ſeu præſcriptis verbis, quando detur.*
3 *Actio præſcriptis verbis, & actio in factum, vna & eadem eſt, eaque vtilis: & quare in factum, & præſcriptis verbis appellatur.*
4 *Inter actionem directam, & vtilem, quid interſit.*
5 *Actiones directæ, & vtiles, quibus competant.*
6 *Directas actiones non transferri in ceſſionarium, & veterum ratio refutatur.*
7 *Traditur vera ratio, quare directæ actiones non transferantur in ceſſionarium. & optimo exẽplo confirmatur.*
8 *Ceſſis actionibus ceſſionarium conſtitui procuratorem in rem ſuam, & ad ipſum vtiles transferri, directas apud dominum manere. & ceſſionarium ſuo nomine vtilibus, nomine domini directis experiri.*
9 *Quid interſit, an ceſſionarius vtilibus ſuo nomine, directis nomine domini experiatur, vtiliter explicatur: & quòd perſonalis à reali quod ceſſionem nihil differat.*

Inter actionem directam, & vtilem, & actionem in factum, ſeu præſcriptis verbis, & intercedere actionem, & mandare actionem.

Differ. 37.

1 Directa actio dicitur, cùm venit ex mẽte, & verbis legis.l.Actio.ff.de negotijs geſtis. Sin verò veniat tantùm ex mente legis, non ex verbis; dicitur vtilis, non directa.l.1. ff.de æſtimatoria actione.§.fin.inſtit.de lege Aquilia, tradit gloſſ. in lege Actionis. ff. de actionibus, & oblig. Cuius mihi verior videtur opinio, quàm Bart. in l. Curatores. ff. de negotijs geſtis, dicẽtis, etiam quando veniat ex mẽte legis, directam dici. Cùm vero actio

2 non veniebat ex verbis, neque ex mente legis conueniret tamen vi rationis aliquam actionem dari, tunc dabatur actio vtilis; quæ tamen non ſortiebatur nomen directæ actionis, ſed dicebatur actio in factum, ſeu præſcriptis verbis. l.Si obſtetrix.ff. Ad legem Aquiliam.l.Quoties, & l.Quia.ff.de præſcript. verb. l.Cùm res. C. Si aliena res pign. detur.

3 Actio itaque in factum, & actio præſcriptis verbis, vna eademque eſt actio, non diuerſa: eſtque vtilis, non directa.l.Si tibi polienda, & l.Titius.ff.de præſcriptis verbis: dicebatur autem in factum, quia dabatur ex facto: præſcriptis autem verbis dicebatur, quia iuxta verba præſcripta à Magiſtratu, apud quem legis erat actio, agendum erat; vti latiùs explicant Eguinar. Cuiacius, & Balduinus in princip.inſt.de locato, & luculenter quoque explicatum eſt à nobis lib. 2. rerum quotid.

4 c.fi.5.p.6. 1. In vſu autem iuris multum intereſt inter actiones vtiles, & directas; nam contra vtiles multæ dantur exceptiones, quę non dantur contra directas, vti latiùs ediſſerit Iaſ.in l.1. C. de tranſactio.nu.7. Hæc autẽ quæ hactenus diximus, intellige, quando

5 actio directa, vel vtilis oritur ex lege. Cæterùm ſi conſideremus actionem directam, vel vtilem, quatenus proficiſcitur ex facto hominis, ibi actio directa, dicitur, quæ competit domino ſeu creditori: vtilis autem dicitur, quæ competit illi cui ceſſæ ſunt actiones.l.1. & illic interpretes. C.de actionib.& obligat. nam directæ ſemper remanent apud dominũ cedentem; vtiles autem tranſeunt in procuratorem in rem ſuam, quem vulgò ceſſionarium appellamus.l.3.ff.pro ſocio. l.Qui ſer-

6 uo.ff.de peculio. Directas autem actiones idcircò non transferri in ceſſionarium, aiunt interpretes, quia dicant adhęrere oſſibus credito-

dito-

Digitized by Google

ditoris inſtar diuinorum Sacramentorum,
glo. in d.l.3. ff. Pro ſocio, & illic reliqui, & Io.
de Graſ. in tract. de ceſſ. §. Sed nimis duriter
(ne quid grauius dicam) faciunt interpretes
ciuiles actiones Sacramentis comparando:
nam Sacramenta, diuina operāte gratia, im-
primunt characterem in anima, ea quæ reci-
diua non ſunt, ſeu nō ſunt reiterabilia, vt no-
ſtri loquuntur: at ciuiles actiones quid ro-
go? commune habent cū diuina gratia? quæ
enim eſt communio lucis ad tenebras? aut
quæ participatio ſacri, & prophani? Iamque
ſi interpretum vera eſſet ratio, directæ actio-
nes ad creditoris non tranſirent hæredes, ſed
ipſius creditoris cadauere, & oſſibus ſepeli-
7 rentur. Ratio igitur vera quare actiones di-
rectæ non transferentur in ceſſionarium, illa
eſt, quia tradi nullo modo poſſunt: incorpo-
ralia enim tradi non poſſe palā eſt. l. Seruus.
§. Incorporales. ff. de acquirendo rerum do-
minio. Sicut igitur dominium rerum cor-
poralium ſiue in rem actio ſine traditione
non transfertur, etiam ſi præcedat titulus le-
gitimus. l. Traditionibus. C. de pactis, eodē
modo quia actiones directæ tradi non poſ-
ſunt, conſequenter transferri nōn poſſunt in
ceſſionarium, & ideò lex loco directarum tri
buit actionem vtilem quæ illius viam ſup-
pleat ac repræſentet; quoniam, vt diximus,
& ſæpè eſt dicendum, quando deficit actio,
& ſuadet ratio, vt detur, lex dat vtilem actio-
nem. Sed vt hæc materia, alioqui nimis ſub-
tilis, & obſcura, tibi clareſcat, ſic habeto: Cū
8 ceduntur aut mandantur actiones, ceſſiona-
rius conſtituitur procurator in rem ſuam: di
rectæ itaque actiones remanent apud domi-
num ſeu creditorem, in ceſſionarium verò
tranſeunt vtiles, & exercitium directarū, in
hunc ſanè modum; vt vtiles ſuo poſſit ceſſio-
narius nomine exercere, directas autem, no-
mine domini: Bart. & reliqui in l. 1. Cod. de
action. & oblig. gloſſa, & gloſſographi in leg.
Emptor. C. de hæreditate vel act. vend. Ioan.
de Graſſ. deciſſione iuris, & actione. §. 5. Sed
dices, cùm actio directa, & vtilis effectu non
differant. l. Actio. ff. de negotijs geſtis, quid
intereſt an ceſſionarius vtatur directa nomi-
9 ne domini, an vtili nomine ſuo? Multum per
omnem modum, tùm propter defenſionem
principalis, vt in l. Si quis in rem. ff. de pro-
curatoribus, tùm propter iuramentum de ca
lumnia; & denique, quia multæ exceptiones
dantur contra vtiles, quæ non dantur contra
directas, gloſ. in l. Quoties. ff. de adminiſtra-
tione tutorum, Iaſo. in l. 1. C. de tranſactioni
bus, nu. 7. Quidquod poſſunt non multi ex-
ercere vtiles ſuo nomine, qui non poſſunt alie-
no exercere directas. l. Qui ſtipendia. Cod. de
procuratoribus. l. Non ſolum. §. Qui alieno,
ff. eodem titul. & vtrobique Doctores latè di
ſcutiunt. Præterà, ſi ceſſionarius agat dire-
cta nomine, ſi licet, domini, tenetur ante om
nia fidem facere de ceſſione: ſecùs ſi vtili agat
ſuo nomine, Bart. & reliqui in d.l. Stipendia
C. de procuratoribus, Iafred. in volumine cō-
munium opinionum, to. 3. centuria 1. con-
cluſ. 45. Neque his caſibus facienda eſt diffe-
rentia, an cedatur actio perſonalis, an in rē:
nam quod attinet ad ceſſionem, nihil perſo-
nalis actio à reali differt l. fin. C. de hæredita-
te, vel actione vendita.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Venditio aut donatio nomine ſeu actione, an vtilis ſine ceſſione transferatur, in emptorem ſeu donatarium, verior eligitur opinio.*

2 *Traditur verus intellectus ad l. fin. ff. de donat. & quòd tempore Iuriſconſultorum donatio non valebat, niſi res donata ſtatim traderentur, aut donatarius eas haberet in ſua poteſtate.*

3 *Quando expreſſe venditur ſeu donatur nomen ſeu actio vendito aut donato, nomine ſeu actione, vtiles actiones in emptorem vel donatarium ſine vlla ceſſione transferri.*

4 *Vendito, vel donato fundo, qui eſt penes tertium poſſeſſorem, vtilem in emptorem, vel donatariū non transferri ſine ceſſione: & an vtilis ſit datiua, vel natiua remiſſiuè.*

§. PRIMVS.

1 HÆc cùm ceduntur actiones, quid verò
ſi nomen, vel actio vendatur aut do-
netur, an tranſeat vtilis actio in emptorem,
vel donatarium ſine ceſſione? Et ſunt de ea
re duo opiniones communes, & ſibi inuicem
contrariæ: Accurſius enim in leg. Emptor.
C. de hæreditate, vel actione vendit. ſecutus
Martinum doctorem antiquum, tradit, ſine
ceſſione tranſire in emptorem actionem vti-
2 lem; & hanc teſtatur communem opinionē
Guido Papæ in l. 1. C. de actionibus, & oblig.
Porrò in contraria opinione fuit Iacobus Bu
tricatius in l. 1. C. de verborum obligationi-
bus, & pro eo calculum tulerunt Cynus, &
Azo. ibid. & hanc teſtatur etiam communē
3 Tellus Ferdinandus in l. 17. Tau. nu. 51. Ego
verò priorem opinionem veriorem eſſe arbi-
tror, id eſt, vendito aut donato nomine ſeu
actione, utilem actionem tranſire in empto-
rem ſeu donatarium; uideo enim quamplu-
rima iura id apertiſſimè probare, atq; in pri-
mis l. Emptor. C. de hæreditate uel actio. uē-
dita,

Digitized by Google

dita, cuius hæc ſunt verba: *Emptor hæreditatis actionibus mandatis eo iure vti debet quo is cuius perſona fungitur, quamuis vtiles etiam aduerſus debitores hæreditarios actiones emptori tribui placuit*. Et apertius (ſi quid apertiùs dici

4 potuit) oſtendit l. 2. C. de actio. & oblig. in hæc verba: *Nominibus in dotem datis, quamuis neque delegatio præceſſerit, neque litis conteſtatio ſecuta ſit: vtilem marito actionem ad ſimilitudinem eius qui nomen emerit, dari oportere ſæpè reſcriptum eſt*.

5 Neque minùs clarè probat lex vltima. C. Quando Fiſcus, vel priuatus, & l. Ex legato. C. de legat. Neq; te moueat at textus in l. fin. ff. de donationibus, nam idcircò illic donato peculio, tàm in nominibus, quàm in mouentibus, & numerato non translatę ſunt actiones vtiles, quia ſecundum tempora digeſtorum (ſeu, vt proprius loquar, Iuriſconſultorum) donatio non valebat, niſi res donatæ ſtatim traderentur, aut donatarius illas in ſua haberet poteſtate, l. 1. & l. Abſenti, & l. Qui ſaxum. ff. de donationibus: ſecùs ho-

6 die ex l. Si quis argentum. C. de donationibus; quia igitur libertus nomina in ſua poteſtate non habebat, neque tradi ei poterat, quia incorporales res (vt diximus) tradi non poſſunt: idcircò cùm nulla eſſet donatio, actiones vtiles transferri non potuerunt ex contractu nullo: & ita intellexit illic Bart. & communis, & eſt veriſſimus intellectus. Textus autem in l. 1. C. de action. & oblig. tantū abeſt, vt nobis refragetur, vt imo pro nobis magnopere faciat. Textus item in l. 3. ff. Pro ſocio, & l. Quid ergo. ff. de peculio, nihil nobis afferre præiudicij paulo poſt oſtēdemus. Tenendum eſt igitur generaliter vendito aut

3 donato nomine ſeu actione transferri vtiles actiones in emptorem, vel donatarium, etiā nulla ſecuta ceſſione. Hæc autem quando expreſſim venditur aut donatur nomen ſeu actio, aliter atque ſi fundus aut prædium ad

4 quem competit actio vendatur aut donetur; finge, quia fundus aut prædium erant apud tertium poſſeſſorem; nam eo caſu non transfertur vtilis actio, neq; emptor aut donator agere poteſt, niſi ſibi cedatur actio: Baldus, & Alex. in l. ex legato, C. de lega. Iaſ. in l. Apud Iulianum. §. Si Titius. nu. 23. ff. de leg. 1. probatur in l. Si res. ff. de euictio. & hæc eſt cauſa quamobrem in l. 3. ff. Pro ſocio, & in leg. Quid ergo. ff. de peculio, translatæ non ſunt actiones ſine ceſſione. An vero vtilis actio ſit datiua an natiua vide Bartolus in lege. 1. ff. de actionib. & obligationibus, & an ſubſtantia differat à directa apud Bal. in l. ex legato. Cod. de legation.

SVMMARIVM.

§. Secundi.

1 *Veterum interpretum ſententia exploditur circa differentiam inter Mandare, & cedere actiones*

2 *Cedere actiones indifferenter accipitur ſiue quis ſua ſponte ſiue iuſſu iudicis compulſus illas cedat: mandare tamen actiones is tantùm dicitur qui ſua ſponte id facit.*

3 *Hoc verbum, Mando, ſpontaneam mandantis voluntatem præſupponit.*

4 *Improbatur opinio dicentium mandatis actionibus tantùm exercitium directarum concedi. Et quid ſignificet procuratorem effici dominium litis per conteſtationem.*

5 *Lex 3. C. de nouat. concordatur cum l. Procuratore in rem ſuam. ff. de procuratoribus.*

6 *Procurator in rem ſuam ſponte mandantis conſtitutus poterit reuocari niſi in caſibus exceptis in lege 3. C. de nouatio. at verò procurator, cui ex neceſſitate ſunt ceſſa iura, nunquam poterit reuocari.*

§. SECVNDVS.

1 HIS igitur cognitis diſpiciamus, quid interſit inter Mandare actiones, & cedere actiones: fuit autem de ea re magna inter veteres interpretes controuerſia, vt eſt relatū apud Accurſ. in l. 1. C. de actionib. & oblig. verb. Mandatum: inter illos tamen magis conuenit, vt reſpectu cedentis aut mandantis nihil ſit diſcriminis inter Actiones cedere, & mandare, quia ſemper actiones directæ remaneant penes cedentem, vel mādantem, lex 3. ff. Pro ſocio, l. Si Stycho. ff. de peculio. Reſpectu vero ceſſionarij (id eſt, eius cui facta eſt ceſſio) differre aiunt; quia cùm mandantur actiones, placet illis duntaxat transferri exercitium directarum quas ceſſionarius exercere debeat nomine mandantis, ſed cum ceduntur actiones, aiunt interpretes transferri vtilem actionem quam ceſſionarius ſuo poſſit nomine exercere. Hanc differentiam amplectitur Bart. in dict. l. 1. C. de actionibus, & obligat. & illic Bald. & reliqui, idem Bald. in l. ex legato. C. de legatis, atque ex recentioribus amplectitur Practeus in Lexico, verb. Cedere actiones. Cæterum, hæc

2 differentia mihi minimè ſatisfacit, & illam potius veram eſſe differentiam putauerim, quòd cedere actiones dicitur indifferenter, ſiue quis ſua ſponte vel aliàs iuris aut iudicis autoritate compulſus transfert actiones: at mandare actiones non dicitur, niſi cum quis ſua ſponte trāsfert actiones de ceſſione, quādo

Digitized by Google

do fit neceſſitate iuris aut iudicis, habemus
exempla in l. Quoties. ff. de adminiſtra. tuto.
& in l. Cum mandato, & l. Cum is. ff. de fi-
deiuſſorib. Quando autem fit ceſſio ſua ſpon-
te, habemus exemplum in l. Per diuerſas, & l.
Ab Anaſtaſio. C. mandati, & in l. Illam. C.
de donation. Porrò quando mandãtur actio-
nes, quod hoc tantum dicatur, quando vltro
& ſponte ſua quis cedit, non iuris aut iudicis
neceſſitate compulſus probatur in l. 1. C. de
action. & oblig. & in l. 3. C. de nouationibus,
atque in leg. Si Stycho. ff. de peculio, & alibi
ſæpè. Neque vſquam reperies (ſi me memo-
ria non fallit) vbi mandare actiones dicatur,
quando ex neceſſitate iuris aut iudicis cedũ-
tur: ſiquidem, quamuis aliquando legamus
actiones mandatas eſſe ab hærede, hoc ideò
eſt, quia contractus ſponte ſua factus fuit à
defuncto, defunctus autem, & hæres vna ea-
3 demque reputantur eſſe perſona. Ratio au-
tem huius differentiæ extat in prõptu ſi ani-
maduertis, namque verbum Mandandi, ſiue
perſonam mandantis reſpicias, ſiue perſonã
mandatarij, ſemper meram voluntatem præ
ſe fert, lex 1. & per totum. ff. Mandati, lex In-
uitus. C. de procura. Et hanc differentiam, ſi
paulò contempleris, oſtendit Iuriſconſultus
in l. Modeſtinus. ff. de ſolut. vbi quando ex
neceſſitate præſtantur actiones, vtitur verbo
Cedendi; quando verò ex mera voluntate,
4 vtitur verbo Mandandi. Sed, & quod aiunt
interpretes, mandatis actionibus tantũ exer-
citium directarum concedi, verum non eſt,
alioqui nihil ceſſionarius ſeu procurator in
rem ſuam differt à ſimplici procuratore: in-
ter quos magnum diſcrimen eſſe nemo eſt
qui non videat, & docet gloſ. in l. 1. ff. de pro-
curat. verb. Aliena. Nam quod dicitur procu
ratorem per litis conteſtationem effici domi
num litis, intellige, litis, id eſt, inſtantiæ, vt
exponit glo. in l. Si procuratorib. & l. Nulla.
C. de procur. & Bart. in l. Ab executore. §. fi.
5 ff. de appellat. recep. Ex his autem redigere
poſſumus in cordiam duas leges quę alio qui
ſibi magnopere aduerſantur, altera eſt lex 3.
C. de nouat. qua cautum eſt, mandatis actio
nibus reuocari poſſe mãdatum niſi in tribus
caſibus ea lege expreſſis: altera eſt lex Procu-
ratore in rem ſuam. ff. de procur. contrarium
expreſſim definiens, illius enim huiuſmodi
ſunt verba: *Procuratore in rem ſuam dato, præ-
ferendus non eſt dominus procuratori in litem mo-
uendam, vel pecuniam ſuſcipiendam; qui enim ſuo
nomine vtiles actiones habet, ritè eas intendit.* Ete
nim illa lex 3. C. de nouat. loquitur, quando
mandatæ ſunt actiones, id eſt, ſpontè ceſſæ
6 ſunt, & ideò reuocare poterit creditor man-
datum, niſi in illis tribus caſibus: quia in his
iam res non videtur integra. At quando ce-
duntur actiones ex cauſa neceſſaria, tum nõ
licet creditori reuocare mandatum, iuxta il-
lam l. Procuratore. ff. de procur. Procurator
igitur in rem ſuam reuocari poterit quando
ſponte fuit conſtitutus, niſi in illis tribus ca-
ſibus legis tertiæ. C. de nouat. At ſi ex cauſa
neceſſaria conſtitutus ſit, reuocari nullo mo-
do poteſt, iuxta illam leg. Procuratore in rem
ſuam. ff. de procur. Et hæc intentio alijs ratio
nibus non ita firmis placuit Paul. de Caſtr. in
l. Quæ omnia. §. Planè. ff. de procur. Et veriſ-
ſima mihi videtur.

SVMMARIVM.

§. *Tertij.*

1 *Quotieſcunque in rebus corporalibus eſt neceſſaria traditio ad acquirendum dominium, ſiue ad agẽdum eſt, neceſſaria ceſſio in incorporalibus, vt actor agere valeat.*

2 *Quod operatur traditio in rebus corporalibus, idem operatur litis conteſtatio in incorporalibus.*

3 *An melioratio facta à patre in nominibus, ſeu debitis, aut annuis cenſibus, non ex cauſa neceſſaria, poſſit reuocari.*

4 *Superior quæſtio contra Tellum, & Molinam, reſoluitur.*

5 *An cedere vel concedere actiones differant, veterũ ſententia refellitur.*

§. TERTIVS.

EX ſuperioribus item intelligi poteſt, an
verum ſit quod cõmuniter à doctoribus
traditur, quod facit traditio in rebus corpo-
ralibus, idem facit ceſſio in incorporalibus,
gloſſ. & gloſſographi in l. fi. ff. de donat. verb.
Portionibus, Ang. & Corn. in l. 1. C. de actio.
1 & oblig. Etenim illud verum eſt, quòd quo-
tieſcunque in rebus corporalibus eſt neceſſa-
ria traditio ad acquirendum dominium, ſiue
ad agendum, in incorporalibus eſt neceſſa-
ria ceſſio, vt actor agere valeat, vt probatur in
l. 3. ff. Pro ſocio, & in l. Quis ergo, & l. Si Sty-
cho. ff. de pecul. atque in illa l. vlt. ff. de dona.
Sed non idcircò ſequitur quòd ceſſio tantũ
habeat effectus in incorporalibus quantum
traditio in rebus corporalibus; nam per tra-
ditionem plenum ius acquiritur accipienti.
l. Traditionibus. C. de pactis, ita vt deinceps
reuocari non valeat contractus. l. Quoties C.
de rei vendic. l. fin. §. Lucius. ff. de donation.
At qui in nominibus ſeu rebus incorporali-
bus, in quibus traditio non cadit, etiam fa-
cta ceſſione reuocari poterit ceſſio, ſi facta ſit
non ex cauſa neceſſaria, ſed ex mera volũtate,
niſi

Digitized by Google

niſi in tribus caſibus expreſſis in illa l. 3. C.
de nouationibus. Melius igitur dixiſſent
2 interpretes, quod operatur traditio in rebus
corporalibus, idem operatur litis cōteſtatio
in incorporalibus: nam per litis conteſtatio-
nem plenum ius acquiritur ceſſionario, ita vt
deinceps reuocari ceſſio non queat. l. Delega
re. ff. de nouatio. l. 3. C. eodem titul. l. 2. C. de
actio. & oblig. l. Illam. C. de donat. Interpel-
latio autem hoc caſu haber effectum litis cō-
teſtationis in illa l. 3. C. de nouatio. ex ratio-
ne Iuriſconſulti in l. Sed, & ſi lege, §. Etiam ff.
de petit. hæred. Ex his etiam (vt ad noſtras
leges Regias accommodetur oratio) definiri
3 poteſt quæſtio quam agitat Tellus in leg. 17.
Taur. nu. 49. an ſi melioratio facta ſit à patre
in nominibus ſeu debitis, aut annuis cenſi-
bus, non ex cauſa neceſſaria, reuocari valeat?
Et putat Tellus, ſi in donatione expreſſim fa-
cta ſit ceſſio, reuocari meliorationem nō poſ-
ſe; quia, inquit, idem facit ceſſio in rebus in-
corporalibus, quod traditio in rebus corpo-
4 ralibus. Et licèt Tellum ſequatur Molina
lib. 4. de primogen. cap. 2. nu. 14. ego contra-
rium putò, imo exiſtimo talem melioratio-
nem in nominibus ſeu annuis cenſibus factā
etiam ſecuta ceſſione reuocari poſſe, niſi ſit
facta ex cauſa neceſſaria, vel tradita ſint in-
ſtrumenta, vel lis ſit conteſtata, vel interue-
niant illi caſus excepti in illa l. 3. C. de noua-
tionibus: quoniam, vt diximus, & abundè
probauimus, cùm ceſſio ſit ex voluntate, po-
teſt reuocari, niſi in illis tribus caſibus quos
5 illa lex 3. de nouationibus excipit. Sed, & il-
lud videamus quod Doctores tractant, An
aliquid ſit diſcriminis intercedere actiones,
& concedere actiones? & gloſſa Bart. Paulus,
& reliqui in l. fi. ff. de donationibus, in princ.
illud intereſſe putant, quòd cedendo actio-
nes, transferantur vtiles porro concedendo
vtiles, non transferantur. Sed errant ſanè
doctiſſimi iſti viri, indifferenter enim Iuriſ-
conſulti ſuis verbis vtuntur, vt apparet ex l.
Quis ergo. ff. de peculio, atque ex l. In conce-
dendo, & l Sequenti. ff. de aqua pluuia arcē-
da, idemque apparet ex libro Iudicum cap.
19. neque quicquam illis opitulatur l. illa fi.
ff. de donation. nam illic non nititur defini-
tio Iuriſconſulti in verbo Concedendi, ſed
in eo, quòd donatio perfecta non fuit, vt pau
lò ante explicauimus. Promiſcuè etiam Iu-
riſconſulti vtuntur verbo Præſtādi actiones,
vt eſt videre in l. 3. ff. pro ſocio, & in l. Si ma-
rito. ff. Mandati, & in dict. l. vltim. ff. de do-
nation. & aliàs crebrò. Alia multa de ceſ-
ſione vide infrà Differentia 50. §. 1. & plu-
ra libr. 2. Rerum quotidianarum. cap. finali.
3. parte. §. 4.

SVMMARIVM.

Differentiæ 38.

1 *Inter præſcriptionem, & exceptionem an ſit differentia.*
2 *Quæ differentia ſit inter exceptionem, & præſcriptionem.*
3 *Apud Iuriſconſultos quæ ſit forma excipiendi.*
4 *Præiudicij verbum tā actiones quam exceptiones præiudiciales comprehendit.*
5 *Præiudicij vera definitio traditur.*
6 *Defenſionis verbum, exceptionem, præſcriptionem & præiudicium complectitur.*
7 *Præſcriptio decem vel viginti annorum non currit contra minores niſi poſt annum 25. at verò præſcriptio 30. annorum currit poſt pupillarem ætatem.*
8 *Mala fides non nocet hæredi de iure ciuili, de iure verò canonico mala fides defuncti nocet hæredi, ita vt nullo tempore poſſidere poſſit, licèt à ſe velit poſſeſſionem incohoare.*
9 *Qui tenebatur fructus reſtituere, ex triennij præſcriptione, à reſtitutione fructuum defenditur.*
10 *Quæ iure familiaritatis aut amicitiæ fiunt, preſcriptionem non inducunt.*
11 *Concluſio præcedens ex incidenti caſu confirmatur.*

Inter exceptionem, præſcriptionem, præiudicium, & defenſionem.
Differentia 38.

1 PRæſcriptionis nomen adeò frequēter pro
exceptione vſurpatur in iure, vt placuerit
ferè omnibus noſtri iuris interpretibus ni-
hil inter eas eſſe diſcriminis, placuit id Ang.
in princip. inſtitut. de exceptionibus, Decio,
& reliquis eodem tit. in decretalibus quorū
ſententiam amplexus eſt etiam Couarru. in
regu. Malæ fidei poſſeſſ. in init. nu. 2. Verùm
nonnihil inter eas eſſe diſcriminis placuit, &
rectè Alciato in l. Quinque pedum. C. Finiū
regundorum, & apparet ex Quintiliano lib.
7. inſtitutionum c. 5. vbi in hęc verba inquit:
*Cùm ex præſcriptione lis pendet, de ipſa re queri
non eſt neceſſe, ignominioſo patri filius præſcribit,
de eo ſolo iudicatio eſt an liceat; quoties tamen po-
terimus, efficiendum eſt, vt de re quoque benè ſen-
tiat iudex.* Secundum quem videtur dicen-
dum, in præſcriptione controuerſiam non
2 agitari de ipſo facto vnde proceſſit actio ſeu
intentio de qualis eſt, quoniam præſcriptio
extrinſecus venit ob alias cauſas à iure intro-
ductas, & ideò dicimus *Præſcriptionem tempo-
ris*, vt in titulo, Codice de præſcript. longi tē-
poris, & dicimus, *Præſcriptionem fori*. lex fin.
C. de exceptionibus, & dicimus, *Præſcriptionē
mora-*

Digitized by Google

moratoriam. lex 2. C. de precibus Imperatori offerendis, & dicimus, *Præſcriptionem lenocinij, & præſcriptionem militiæ*, lex 1. C. Ad legē Iuliam, de adulter. l. Ita. C. de procurat. Hoc ideò, quia in illis præſcriptionibus, non ex facto principali oritur defenſio, ſed ex alijs cauſis extrinſecus à iure introductis. At in exceptione tota controuerſia eſt de facto ipſo vnde proceſſit actio ſeu intentio, vt etiam apparet ex l. 2. ff. de except. Proinde moris eſt apud Iuriſconſultos, vt formula excipiendi
3 concipiatur cum dictione illa, Si non, aut ſimilibus, vt eſt videre cum alias ſæpe, tum in l. 1. ff. de flumin. & in l. fi. ff. quod vi aut clam, & in l. Si quis rem. ff. de except. rei iudic. id quod etiam animaduertit Bud. in l. 1. ff. Ad leg. Iul. de adulter. & Alciat. in d. l. Quinque pedum. C. Fin. regund. Hæc de excep. & præ-
4 ſcript. nunc de periudicio videamus, quod verbum tam actiones quam exceptiones præiudiciales complectitur. l. Actionis verbo. ff. de action. & oblig. gloſ. in Rubr. ff. de except. & præiudic. verùm quantum ad exceptionē, de qua agimus præiudicium, omiſſis multis definitionibus quæ à doctoribus variè tradi ſolent, eſt (vt egò quidē ſentio) defenſio pro-
5 ueniens ex lite mota vel mouenda, cuius cognitio natura ſua præcedere debet cauſā quæ num mouetur, vt colligitur ex l. Fundi, & l. fundum. ff. de except. atque ex Angelo Aretin. in Rubr. inſtit. de except. itemque ex Alciato in d. l. Quinque pedum. C. Fin. regund. Cuius rei fingere nobis licet exemplum in l. 1. & finali. C. de ordine iudiciorum, & in c. 2. de ordine cognitionum, atque in l. Nulli C. de iudic. necnon in cap. Lator, qui filij ſint legitimi, & aliàs paſſim. Defenſionis autem verbum latiùs his omnibus patet, nam & ex-
6 ceptionem, & præſcriptionem, atque præiudicium complectitur, vt apparet ex gloſſ. in c. 1. de litis conteſtat. in 6. & multis verbis tradit Couarru. in d. reg. Malæ fidei poſſeſſor, in init. nu. 4. Cæterùm, vt de præſcriptione tēporis, quoniam foro nimis affi lua eſt, aliqua perſtringamus, illud memineris, licèt præſcriptio longi temporis, ſcilicèt, decem, vel
7 viginti annorum, non currat minoribus, niſi poſt vigintiquinq; annos. l. fi. C. de præſcrip. longi temporis, & in l. fi. C. in quibus cauſis in integr. reſtit. non eſt neceſ. Attamen præſcript. 30. vel 40. annor. currit poſt pupillarē ætatem l. Omnes, & l. Sicut in rem, C. de preſcript. 30. aut 40. annorum, tradit Bart. conſ. 129. & Alex. conſ. 89. volum. 2. n. 11. & probatur apud nos in l. 9. tit. fin. p. 6. Sed neque
8 illud minus eſt notabile, licèt, quod attinet ad ius ciuile, mala fides defuncti non noceat hæredi qui ex ſua perſona lōgiſſimo tempore, id eſt 30. vel 40. annis, præſcriptionem acquiſiuit, vt in auth. malæ fidei. C. de præſcriptione longi temporis. Verùm Pontificio iure mala fides defuncti nocet hæredi ita, vt nullo quidem tempore poſſit præſcribere, etiamſi à ſeipſo velit auſpicari præſcriptionem, vt eſt autor Panorm. in cap. Diligenti, de præſcript. cui ſe ſubſcripſit Alex. conſ. 84. vol. 1. & hanc communem eſſe opinionem teſtis eſt Balbus de præſcript. 2. p. 3. princip. quæſt. 12. num. 12. & eodem pertinent quæ latè affert Duenn. reg. 13. limit. vlt. Illud etiā
9 contemnendum nō eſt, fructus qui reſtituere tenebatur, defendi à reſtitutione triennij duntaxat præſcriptione, autore Bart. in l. Sequitur. §. Fructus. ff. de vſucap. & conſtat eſſe communem ex Tiraquell. de retract. Linag. §. 15. gloſſ. 2. nu. 12. atque ex Balbo de præſcript. 4. p. ſed refragatur illis text. in c. Conſtitutis, de Relig. domibus, vbi poſſeſſor cōdemnatur ad reſtitutionem fructuū 40. annorum, ſed illic fortaſſis mala fides poſſeſſori
10 nocuit. Sed, & illud dignum eſt, vt ſilentio non prætereamus, quę iure familiaritatis ſeu amicitiæ fiunt, præſcriptionem non inducere. l. Qui iure familiaritatis. ff. de acquirend. poſſeſſ. Innoc. & Abb. in c. Cum Eccleſias Sutrina de cauſa poſſeſſ. & propriè adeò, vt ne tempore quidem immemoriali, ſed conſuetudine id acquiri poſſit; vt extat definitum in l. 12. tit. 22. p. 1. tametſi aliud ſecūdum ius commune tradat Balbus de præſcript. 4. p. 5. principalis, q. 1. n. 2. id eſt, immemoriali cōſuetudine id acquiri poſſe: ſed legi Regiæ nobis obtemperandum eſſe indubitatum eſt, præſertim quòd idem ſecundum ius commune notandum putat, Cæpola de ſeruitutibus, titul. de ſeruitute aquæ ductus. Erit exempli cauſa quod ex facto agitatum acce-
11 pimus in ſpecie, huiuſmodi: Erat conſuetudo in quodam oppido, ex tempore quod hominum memoriam excedebat, vt Curio ſeu Sacerdos die inferiarum ſeu defunctorum conuiuaret parochianos ſuos, ex ijs oblationibus panis, & vini quas ipſi met parochiani afferebant ad Eccleſiam; Porrò præſens curio recuſauit, id facere: lite igitur inter parochianos, & Sacerdotem oborta, curio per ſententiam ſeu rem iudicatam abſolutus eſt, quia, videlicet, magis id officij, & amicitiæ gratia factum eſſe videbatur, quàm ſeruitutis ſeu tributi iure ſeu titulo: & eodem pertinet lex, Si certis annis. Codice. de pactis.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Iuri adeundi ex diuerſis titulis quanto tẽpore præſcribatur.*

2 *Tempus adeundi quod habet hæres ab inteſtato, non incipit currere donec hæres ex teſtamento repudiatione aut alia cauſa excluſus ſit.*

3 *Hæredi ab inteſtato agenti petitione hæreditatis, non nocet præſcriptio 30. vel 40. annorum, niſi exinde, ex quo hæres, ex teſtamento excluſus eſt.*

4 *Tributa quæ recipiunt magnates à ſuis vaſſallis, poßunt immemoriali præſcriptione defendi.*

5 *Superior concluſio limitatur quando tributum eſſet contra bonos mores, tunc enim neque per immemorialem deberi probatur.*

6 *Conſuetudo magnatum quam habent de hoſpitandis famulis in domibus vaſſallorum, tantũ procedit in hoſpitio modici temporis.*

7 *Tributum quòd vulgò luctuoſa vocatur, immemoriali præſcriptione defendi poſſe probatur ex veriori ſententia.*

8 *Tributum, de quo in ſuperiori concluſione, reſtringitur.*

9 *Laici poſſidentes decimas, an ex immemoriali defendantur.*

10 *Non eſſe producendum titulum vbi eſt immemorialis, vtiliter conſulitur.*

§. PRIMVS.

1 ILlud item dignum eſt memoria, tametſi iuri adeundi præſcribatur 30. annis, iuxta textum, & gloſſam in l. Licet. C. de iure deliberandi: attamen id non habere locũ quãdo hæres habet ius adeũdi ex diuerſis cauſis, putà, ex teſtamẽto, & ab inteſtato: nam ſi ſit excluſus à iure adeundi ex teſtamento, habet alios 30. annos, vt poſſit adire ab inteſtato: atque ſimili modo ſi ſit excluſus 30. annis à iure adeundi, ex titulo, Vnde liberi, habet alios 30. annos, vt poſſit adire, ex tit. vnde legitimi Hanc ſingularem limitationem ad illam legem, Licet, ſcriptã reliquit Baldus eodem loci, & aſſentiuntur illi illic Alex. & Iaſ. & Guilelmus Bened. in c. Rainuntius, verbo Duas habens filias, n. 24. ſequitur etiã Suar. affirmans eſſe communem, tit. De las herencias, num. 52. Sed illud te meminiſſe velim, per hoc non abrogatum eſſe quod legibus definitum extat, petitioni hæreditatis pręſcribi 30. annis, lex, hæreditatis. C. de petione hæred. lex, Hæreditatem. C. In quibus cauſis ceſſat longi temporis præſcriptio, lex finalis, tit. 14. p. 6. veluti placuit Alexandr. conſ. 89. volum. 2. cui aſtipulatur Balbus de præſcrip. 4. p. quartæ principalis, q. 19. n. 7. Quapropter limitatio Baldi, quæ communis eſt, parui eſt momenti, quando ius adeundi, ex diuerſis capitibus concurrit in eadem perſona, vt omittam refragari communi ſententiæ, lex penultima, ff. Quis ordo in bonorum poſſeſſione ſeruetur, & l. 1. & 2. ff. Si quis omiſſa

2 cauſa teſtamenti. Quando verò ius adeundi concurrit ex diuerſis capitulis in diuerſis perſonis, tùm limitatio Baldi vera eſt, magnique erit momenti, ſinge, cum vnus eſt hæres ex teſtamento, & alter ab inteſtato, nam hæredi ab inteſtato non curret tempus adeundi niſi poſteaquam hæres ex teſtamento fuerit excluſus, aut repudiatione, aut alia de cauſa; quia impedito agere non currit præſcriptio. l. 1. ff. de ſucceſſ. edict. l. 1. §. fin. ff. de annali

3 exceptione. Et conſequenter hæredi ab inteſtato agenti petitione hæreditatis non nocebit præſcriptio 30. annorum, niſi exinde ex quo hæres ex teſtamẽto excluſus eſt: quod quoniam ſingulare eſt, non inuitus feci, vt

4 hoc loco in medium afferrem. Illud quoque obliuione dignum non eſt, quamuis Regia lege definitum extet, tributa quæ magnates recipiunt à ſuis vaſſallis, poſſe immemoriali præſcriptione defendi: ea eſt lex 8. tit. 15. lib. 4. Recop. quam optimè explanat Couarr. in

5 reg. Malæ fidei poſſeſſor, 2. p. §. 4. Attamen id admittendum non eſſe, quãdo tributum eſſet contra bonos mores, vel eius generis, vt præſtaret occaſionem peccandi, quia eo caſu ne immemorialis quidem præſcriptio quicquam prodeſſet domino ſeu magnati, cap. Ex parte, & c. fin. de conſuetud. tradit Cardinalis Alexandrinus in ca. Fruſtra, 8. *diſtinct.* Quale fuerit quod narrat Boeri. deciſ. 297. ex facto contigiſſe in curia Vituricenſi: poſtulaſſe enim ait Sacerdotem ſeu Curionem plebis primum concubitum recèns nuptæ, quia diceret immemoriali conſuetudine ita comparatum eſſe, niſi ſcilicèt, maritus mallet prætio hoc dedecus redimere, refertq; iudicũ ſuffragijs huiuſmodi conſuetudinem exibillatam fuiſſe: & meritò, nam, & inter paganos ſeu infideles ſimile non tolleraretur opprobrium, nedum inter Chriſtianos. Ex quo etiam probandum puto quod ſcriptum reliquit eruditiſſimus Gregor. Lop. in l. 6. titul. 25. p. 4. verb. Ca deben, conſuetudinem quã

6 domini ſeu magnates habent hoſpitandi ſeu aduertendi famulos ſuos in domibus vaſſallorum, etſi ſit immemorialis, admittendum duntaxat fore, quando hoſpitium peteretur ad paucos dies, veluti in tranſmigrando, id eſt, in tranſitu, vel aduentu dominorum, nõ quando exigitur hoſpitium ad longũ tẽpus, quia

quia inde fœminarum pudicitiæ,quæ in domo patris familias ſunt,periculum immineret,propter frequentem maſculorum, & fœminarum conuerſationem,vnde mala multa ſoboriri ſolent, vt in cap.1. & ſeqq. de coha-
7 bitatione Clericorum,& mulierum. Ex his etiam in diſcrimen vocari ſolet tributum illud(vulgò vocatum Luctuoſa)quod nonnulli magnates ſolent exigere in morte ſuorum vaſſallorum. Sunt igitur qui putent, huiuſmodi tributi genus ne immemoriali quidē præſcriptione defendi poſſe, quia dicant id improbum eſſe,& cōtra bonos mores: in his eſt Burg.de Paz in l.1.Taur.nu.312. alij contra ſentiunt,inter quos eſt Couarr. lib. 1.variat.cap.17.nu.3.& Io.Garſia de expenſis,c.9.nu.7. Et ea probabilior mihi videtur opinio, cùm videam eſſe receptam à Pontificijs
8 in cap.Ad Apoſtolicam,de ſymonia.In hoc tamen tributo exigendo modus tenēdus eſt: nam ſi vir,& vxor ſimul decedant,vna duntaxat exigi luctuoſa poteſt,neq; itē exigi poteſt à filiorū bonis, quorum nōnulli ante factam paternæ hæreditatis diuiſionem cœlibes defuncti ſunt: nam ſi omnes moriantur, vna duntaxat defungentur luctuoſa, vt eſt ſpeciatim definitum in pragmatica quadam ſancione data à Regina Ioanna eiuſque patre Ferdinando ad proceres Regni Calleciæ, & probatur etiam in l.5.tit.33.lib.9. Recopil. quibus addito legem Sed hi.C.de filijs familias,& lex finalis.C.de muneribus non continuandis, lib. 10. & legem Pronuntiatio.§. Familiæ,ff.de verbor.ſignif. Fabrum in §.itē tria onera,inſtit.de excuſa.tutor. Benedictus in c.Rainuntius,verb.Mortuo,n.43. Caſtellum in leg.64. Taur. nu. 55. ex quorum doctrina decidere facile poteris quæſtiones cir-
9 ca hoc tributi genus emergentes. Sed neq; illud temperare me potui,quin dicerem,laicos poſſidentes reditus ſeu decimas Eccleſiaſticas,ſi à Clero impetantur,obtinere nō poſſe niſi allegent habere ſe ex Pontificia cōceſſione obtenta ante Lateranenſe Concilium, immemorialemque probent præſcriptionē, vt animaduertit Io.Andr. in ca. Cum Apoſtolica,de his quæ fiunt à Prælatis,& Balbus de præſcriptio.5. p.q.7.nu.21. Couarr.quoque lib.1.variat.c.17.n.5. Io.Garſ. de expēſ. c.9.n.90.Sed,& illud te admonitum eſſe volo,vt ſi poſſeſſionem immemorialem habeas non exhibeas titulum;quia ſi fortaſſis eſt improbum,nocebit præſcriptioni etiam immemoriali,vt etiam admonet Ripa in l.quo minus.ff.de fluminibus, & Guilelm. Benedict. in cap. Rainuntius verbo. Et vxorem,n.104. atq; itē Auend.in c.Corrector.1.p.c.12.n.32.

SVMMARIVM.

Differentia 39.

1 *Traditur conſuetudinis diffinitio.*

2 *Plures eſſe inter præſcriptionem, & conſuetudinē differentias.*

3 *Conſuetudo ius in populum inducit, præſcriptio agentem in iudicio expellit ab actione propoſita: & quod conſuetudo ius in ſuos, præſcriptio verò etiam in exteros,introducat.*

4 *Conſuetudo ius publico tribuit,præſcriptio priuato.*

5 *An vt conſuetudo valeat neceſſe ſit bis ſecundùm eam iudicatum eſſe.*

6 *Diuerſa temporum ſpatia conſuetudini,& præſcriptioni ſtatuta eſſe.*

7 *Tempus immemoriale neceſſarium eſſe quando aduerſus Regalia præſcribitur.*

8 *Ad conſuetudinem inducendum ſufficit tempus decem annorum de iure ciuili.*

9 *Ad conſuetudinem contra ius Canonicum,& cōtra Eccleſia quadraginta anni neceſſarij ſunt.*

10 *Conſuetudinem à ſtatuto in eo differre, quòd conſuetudo, ſine ſcripto, ſtatutum verò in ſcriptis ſit.*

Inter conſuetudinem,præſcriptionem, & ſtatutum.

Differentia. 39.

Conſuetudo, & longi temporis præſcriptio longè differunt, id quod nō difficulter ex illorum definitionibus comprehendere licet. Conſuetudo enim(vt omiſſas faciamus definitiones traditas à Ioanne Andr.& alijs in c. final. de conſuetudine) ſecundùm Ciceronem lib.2.de inuentione,eſt ius quod
1 voluntate ciuium ſine lege vetuſtas comprobauit, vel ſecundum diuum Iſidorum,cōſuetudo eſt ius quoddam moribus vtentium inſtitutum,quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit,lex,cap.Conſuetudo,diſ. 1.quibus cōſonat text. in §.Ex non ſcripto,inſtitut.de iure naturali,& l.2.tit.2.p.1. Præſcriptio autem, vt antea diximus,eſt exceptio quę datur à iure, propter lapſum temporis à lege definiti. Diuerſa igitur ſunt; ſed quia ad conſuetudinem neceſſe eſt longi temporis vſus, ſeu, vt Neotherici loquuntur, conſuetudo neceſſe,
2 eſt,vt ſit præſcripta. Nonnullam inter ſe affinitatem habere videntur præſcriptio,& conſuetudo. Proinde Doctores non paucas inter eas contexunt differentias, vt eſt videre Apud Balbum de præſcriptio.1.p.§. fin.nu. 8.& apud Aymon.Crauet.de antiquitatibus temporum.4.p. Sed illa mihi verior videtur
3 eſſe differentia, vt ex ſuperioribus colligitur

Digitized by Google

definitionibus, quòd conſuetudinis effectus eſt inducere ius in populum quod vicem legis habeat: præſcriptionis autem effectus, vt agentẽ in iudicio expellat ab actione propoſita. Deinde conſuetudo ius in ſuos ciues introducit, non in exteros; præſcriptio autẽ temporalis, & in ſuos, & in alienigenas vim ſuam habet. l. fi. C. de longi tẽporis præſcriptione. c. Vt Animarum, de conſtitutio. in 6. & hoc eſt quod dicere voluit Panorm. in cap. fin. de conſuetudine, nu. 11. *Conſuetudo ius publico tribuit, præſcriptio priuato.* Et hoc eſt idem
4 quod dicere voluit Paulus de Caſtro. in l. Cũ. de conſuetudine. ff. de legibus: *Conſuetudo eſt morum, præſcriptio rerum.* Et hoc eſt etiã quod dicere voluit Iaſ. in l. De quibus, nu. 13. ff. de legib. *Præſcriptio tendit ad tollendum ius iam in eſſe productum: conſuetudo tendit ad inducendum ius de nouo.* Cùm ergo conſuetudo, & præſcriptio temporis tam longè diſtent, nequicquam quęritur ab ſcriptoribus an ad conſuetudinem ſit neceſſarius titulus, & bona fides: illudque meliùs quærerent, An conſuetudo iuri, vel rationi aduerſa, valida ſit? id quod definit lex. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, & cap. fin. de conſuetudine. Illud autem rectè
5 ab illis quæritur, An vt conſuetudo valeat neceſſe ſit bis ſecundum eam iudicatum eſſe, quod quidem neceſſarium eſſe ſcriptum reliquit Azo in tit. C. Quæ ſit longa conſuetudo, nu. 3. & illius opinionem (vt aliàs ſæpè facere ſolet) amplectitur vix Alphonſus in leg. 5. tit. 2. p. 1. Porro, vt lex illa cõſuetudini præiudicium non faciat, & ne iuri communi cõtraria eſſe videatur, multis modis noſtrates legis illius concluſionem interpretantur, vt eſt videre præter Grego. ibidem apud Auendan. in Dictionario, verb. Coſtũbre, & apud Burg. de Paz in l. 1. Taur. n. 247. & apud Mo-
6 lin. de primog. lib. 2. c. 6. n. 27. Sed, prout diximus, cùm conſuetudo, & præſcriptio temporis longè diſcrepẽt, in illo maximè diſtãt, quod diuerſa temporum ſpatia vtrique præſcripta ſunt; nam præſcriptioni aliquando datur decem vel viginti anni, velut cùm præſcribitur actioni in rem. l. fi. C. de longi temporis præſcriptione, aliquando datur triginta, vel quadraginta, veluti cùm præſcribitur actioni perſonali, vel hypothecariæ. l. Omnes, & l. Cum notiſſimi, C. de præſcrip. 30. vel 40. anno. Aliquando eſt neceſſarium tẽ-
7 pus immemoriale, puta, quando aduerſus Regalia præſcribitur, c. Super quibuſdam, de verbor. ſignif. Cæterùm, ad conſuetudinem
8 decem annorũ ſpatia ſatis ſunt, quando agitur de iure ciuili, Bart. in l. De quibus, nu. 14. ff. de legib. & ibi. Iaſ. n. 41. Panorm. in c. fi. de conſuet. n. 11. probat apud nos l. 5. tit. 2. p. 1. & illic tradit Greg. tradit, & Auendan. in Dictionario, verb. Coſtumbre, & Duen. reg. 138 Diuerſum quando agitur de iure Canonico nam ſi conſuetudo ſit præter ius Canonicũ, decem etiam anni ſufficiunt: portò ſi conſue-
9 tudo ſit contra ius Canonicũ, vel contra Eccleſiam, quadraginta anni neceſſarii ſunt, vt placuit Abbati in d. c. fi. de conſuetudine, n. 11. & teſtatur communem eſſe opinionem Rochus ibid. nu. 293. & Aymon de antiquitatibus temporum, 4. p. n. 7. & Duenn. regul. 140. Statutum à conſuetudine illud diſtat,
10 quòd conſuetudo eſt ſine ſcripto, ſtatutum verò in ſcriptis, vt in §. ex non ſcripto, inſtit. de iure naturali; ſtatuta vero populorum vires non habent, niſi à Rege fuerint confirmata. l. 14. tit. 6. lib. 3. Recopil. in populis tamẽ magnatum ſatis eſt, ſi ab ipſis dominis confirmentur, ſecundùm Auend. in c. Corrector. 1. p. c. 8. num. 6. & Guttierr. de confir. iuram, 1. part. cap. 38. quibus addito Gregor. in leg. 12. titul. 1. pat. 1.

SVMMARIVM.

Different. 40.

1 *Fides quid ſit.*
2 *Fides conſiſtit in intellectu, ſpes autem in voluntate: & quæ ſint intellectus, & voluntatis obiecta.*
3 *Qui tenet fidem implicitam, credendo quicquid credit Eccleſia, ſed ratione naturali motus opinatur patrem eſſe maiorem filio, an ſit hæreticus.*
4 *Hæreſis non in opere, ſed in errore intellectus, conſiſtit.*
5 *Laicum de fide Catholica diſputare neque publicè neque priuatim iure Canonico prohiberi.*
6 *Quare Abraham tantopere de fide laudetur ex diuo Paulo, belliſſimè probatur.*
7 *Perinde ac in Deo ipſiuſque magna miſericordia ſperare nos debere.*
8 *Tempore mortis Chriſti duodecim in Aſia ciuitates corruerunt, ex qua ruina centũ, & ſexaginta millia hominum perierunt.*
9 *Deus omnia cognoſcit, non diſcurſu, vt homo, ſed vno intuitu, vnaq; mente omnia præterita, præſentia cognoſcit ac futura.*

Inter fidem, & ſpem.
Differ. 40.

Fides, & ſpes quid diſtent non otioſè quærimus, ſiquidem ita inter ſe cohærent, & inuicem reciprocantur, vt in fidei definitione Apoſtolus ipſe ſpem quoque comprehẽ-
1 diſſe videatur, ita inquiens ad Hebr. 11. *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum argumentum, nõ* ap-

apparentium. Atque ſimiliter in Symbolo Catholico quod quotidie in Eccleſia decãtatur, dicimus: *Exſpecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi.*

2 Differunt tamen, nam fides conſiſtit in intellectu, ſpes autem in voluntate: cùm autem obiectum intellectus ſit verum, volũtatis autem obiectum ſit bonum, vt Philoſophi omnes ac Theologi teſtantur: inde fit, vt intellectu credamus ea quæ vera eſſe Catholica docet Eccleſia; voluntate autem ſperemus ea quæ ſperãda eſſe Fides ipſa Catholica docuit quæ ſuaptè quidem virtute res omnes ſperãdas nobis cõplectitur, ſicuti exquiſitius hæc ediſſerit Angelicus Doctor, id eſt, ſanctus Thomas cum alibi, tùm 2.2. q. 4. artic. 1. & q. 17. art. 6. & 7. & Dominicus Sotus de natura, & gratia, c. 7 & Petrus de Aragon ſuper S. Thom. loco modò citato, Fredericus quoque Nauſea in Catechiſmo Chriſtiano lib. 3. cap. 1. Spes igitur ſine fide eſſe non poteſt, vt Auguſtinus tradit in libro ſententiarum, & tradit etiam Chryſoſtomus ſuper Geneſ. homil. 22. Quoniam igitur, vt diximus, fides cõſiſtat in intellectu, inde conſequitur, veram eſſe ſententiam illam celebrem Innocẽtij in cap. Firmiter, in fin. de ſumma Trinitate, & fide Catholica, dicentis: Si quis teneat fidẽ implicitam, credendo quidquid credit Ec-
3 cleſia: ſed falsò opinatur, ratione naturali motus, quòd pater maior, vel prior ſit filio, non eſt hæreticus, imò neque peccat, dummodo hunc errorem ſuum non pertinaciter defendat, ſed paratus ſit corrigi; & hoc ipsũ credit, quia credat Eccleſiam ita tenere. Innocentij autem opinionem amplectuntur illic Abbas, & reliqui; Palac. Rub. in allegati. hæreſis, §. 4. & Boer. deciſ. 340. Huius rei ratio eſt, quia cùm (ſicut diximus fides) conſiſtat in intellectu, ita, & hæreſis conſiſtat, neceſſe eſt in errore intellectus; itaque neceſſarius eſt ad conſtituendam hæreſim error in intellectu, ita, vt nullum factum abſolutè, quamuis horrendum ſit, & execrabile, abſque errore intellectus faciat aliquem hæreticum cùm hæreſis non in opere ſed in errore intellectus faciat aliquem hæreticum, cùm
4 hæreſis non in opere ſed in errore intellectus conſiſtat, c. Dixit Apoſtolus 24. q. 3. Alphõſ. à Caſtr. de iuſta hæreticorum punitione lib. 2. c. 1. Symancas Catholicarum inſtitutionũ c. 31. nu. 7. Iul. Clar. in praxi crimin. §. Hæreſeos, & Roxas de hæretic. 1. p. num. 33. vbi
5 quamplures huius rei aſſertores recitat. His illud adiecerim prohibitum eſſe iure Pontificio, ne quis laicus publicè, vel priuatim de fide Catholica diſputare valeat ſub excommunicationis pœna, vt habetur in c. 2. §. Prohibemus, de hæret. in 6. quòd ideò in memoriam refricauerim, quia recordor nobis pueris in illa inclyta Salmanticenſi Academia omnium bonarum literarum emporio Doctorem quendam laicum, magni quidem nominis, promeridianis horis interpretari publicè cœpiſſe titulum illum de ſumma Trinitate, & fide Catholica in decretalibus: poſt primam autem aut alteram prælectionem, ego, vt ex more fieri ſolet, ad fores Gymnaſij interrogaui illum, quam ob rem illius tituli interpretationem aggreſſus eſſet, quoniam impedimento videbatur illi eſſe ſupradictus paragraphus Prohibemus: & quanquam ille impræſentiarum nõnullas excuſationis cauſas attulit, cæterum poſtridie ceſſauit à prælegendo. Ita caſu quandoque contingit, vt pueri magnos arguant viros, vt de Alcibiade puero, & illius auũculo Pericle narrat Valerius Maximus lib. 3. c. 1. Sed neque illud ſilebo, quoniam paucis notum eſſe ſuſpicior,
6 quid fuerit in cauſa, vt Abraham tantopere laudetur; nam quod iuſſus à Domino filium occidere obtemperauerit, magis ad obedientiam ſpectare videtur quam ad fidem? Ratio hæc eſt, quoniam cùm antea dixiſſet Deus Abraham daturum ſe illi filium Iſaac, ex cuius ſemine futuræ eſſent nationes, & Reges, Geneſ. 17. Pro certo credidit Abrahã, quòd etſi filium occideret, continuò à Deo reſuſcitandus eſſet, vt Deus ipſum promiſſum impleret. Vnde hoc tibi non ex triuio vel anilibus fabellis, ſed ex ipſo vaſſe electionis Paulo Apoſtolo ad Hebræos, c. 11. *Fide*, inquit, *obtulit Abraham Iſaac cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, in quo ſuſceperat repromiſſionem, ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen; arbitrans, quia, & a mortuis ſuſcitare po-*
7 *tens eſt Deus*. Hæc quod attinet ad fidem. De Spe autem, vt aliqua picamus, illud tranſiens admonuiſſe oportebit, perinde ac in Deo ipſiuſque magna miſericordia ſperare debemus; ita illius timere iuſtitiam; nam, vt Salomon inquit Eccleſ. c. 1. ſine timore nemo poterit iuſtificari: miſericors quidem Dominus eſt, & multum miſericors, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius, vt habetur Pſalmo 144. & alibi legitur: Initium ſapientię timor Domini Pſalm. 112. Cæterum, iuſtitiæ non obliuiſcitur, quippe quo etiam in cruce pendente ad hominem liberandum conti-
8 git, vt in terræmotu illo qui in ipſius cruenta morte occurrit, duodecim corruerunt ciuitates in Aſia, qua ruina centum ſexaginta millia hominum perierunt, veluti colligere poteris ex Plinio Iuſtino, & Suetonio, habita ratione temporis quo ipſi factum eſſe memorant. Si igitur id contingit tempore quo tã-

to-

Digitized by Google

topere miſericordia exuberabat diuina, quid aliâs futurum eſſe ſperas? contemplare Ionatham, iuſtum alioqui virum, vt ob tãtili mellis delibatum totius Iſraelis copias nutare fecerit, vt habetur Regul. 15. Memineris etiam patris eius Saulis, qui minimo tres greſſu ita Deum oſtendit, vt ſe ſuaſq; fortunas peſundederit omnes, vt eodem libro refertur. Ridiculum eſt autem quod aliqui Philoſophorũ apud Plinium lib. 1. naturalis hiſtoriæ opinati ſunt, Deum, tanta rerum molle occupatum, non habere memoriam vlciſcendi ſcelera omnia quę in mundo paſſim admittũtur: nam qui mundum vniuerſum vno verbo fabricatus eſt, quemadmodum obliuionẽ, aut quid aliud imperfectum in eum cadere poſſe
9 dicemus? Deus enim vna ac ſimul omnia cognoſcit, non diſcurſu, vt nos homuntiones: itaque vno intuitu vnaque mẽte omnia præterita, præſentia cognoſcit ac futura, veluti Angelicus Doctor, id eſt, diuus docet Thom. 1. p. q. 14. art. 7. & 13. Non ſolùm autem timere debent peccatores, ſed etiam iuſti, quoniam, vt Apoſtolus ſcribit, *Nemo ſcit an odio an amore dignus ſit*. Vt igitur duobus gradimur pedibus: ita Dei amore, & timore pergimus in cœlum. Sed fortaſſis dices, Quid eſt igitur quod legimus apud Diuum Ioannem Epiſt. 1. *Qui timet non eſt in charitate, perfecta enim charitas foras mittit timorem?* Planè illic loquitur Apoſt. de timore ſeruili non improbando eum, ſed ſignificando amorem filialem, quæ eſt perfecta charitas, mittere foras timorem imperfectum, id eſt, ſeruilem, vt latiùs illic declarat. D. Aug. & lib. 21. de ciuit. Dei. c. 24. S. quoq; Tho. 2. 2. q. 19. art. 6. quorum, doctrina, ſi amplius de ea re ſcire velis, te inſtruere poterit: latior enim eſt res quam quæ ad noſtrum inſtitutum pertineat.

SVMMARIVM.

Differentia 41.

1 *Fides accipitur pro conſcientia.*
2 *Inter fidem, & conſcientiam differentia traditur.*
3 *Bona fides quid ſit.*
4 *Mala fides quid ſit.*
5 *Ignorantia craſſa, & ſupina, quæ dicatur.*
6 *Ignorantiam craſſam, & ſupinam, & latiſſimam culpam, dolo comparari oſtenditur.*
7 *Inter bonam, & malam fidem non eſſe medium cõtra communem probatur.*
8 *Error iuris quando producat malam fidem.*
9 *Titulus acquiſitus cum iuris ignorantia non prodeſt ad vſucapionem ſeu temporis præſcriptionem.*
10 *Error facti qui non ſit, ex ignorantia craſſa, & ſupina, producit bonam fidem, & titulum, pro ſuo.*
11 *Titulus, pro ſuo, & generalis, & ſpecialis, & qualis ſit, vterque declaratur.*
12 *Bona fides ſine titulo, an poſſit aliquando conſiſtere.*
13 *Bona fides præſumitur, licèt de titulo non conſtet.*
14 *Bonam fidem allegari neceſſe eſſe, & quo tempore ſit alleganda.*
15 *Qui allegat præſcriptionem, bonam fidem intelligitur allegaſſe.*
16 *Dicens ſe rem pro ſua, & tanquam ſuam poſſidere, bonam fidem, & titulum intelligitur allegare.*
17 *In præſcriptione immemoriali, bona fides ſemper præſumitur.*
18 *In præſcriptione immemoriali abſque bona fide illud tantum exigitur, an poſſeſſio habita, vi clã, vel precario.*
19 *Malam fidem, ex coniecturis præſumi.*

Inter fidem, & conſcientiam, Differ. 41.

FIdes præter communem illa ſignificationem de qua ſuperiori capite actum eſt à nobis, nonnũquam apud eſt graues autores accipitur pro conſcientia, vt illud Pauli ad Rom. c. 14. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum*
1 *eſt*: ibi enim fides pro conſcientia accipitur, vt diuus, interpretatur Ambroſius in cap. Quærat. §. Etſi fides, de pœnitentia, diſt. 3. & oſtendit tex. in l. Quod Nerua. ff. Depoſiti, & eodem pertinent Ciceronis verba Officiorũ lib. 3. *Præclarum, inquit, accepimus modum rogandi, ſi eum teneremus quæ ſalua fide facere poſſis.* Quod vulgo igitur iactatur in vſucapione, ſeu temporali præſcriptione bonam fidem eſſe neceſſariam, cap. fin. de præſcript. & aliàs paſſim, de bona conſcientia intelligendum
2 eſt. Illud tamen diſcriminis inter fidem, & conſcientiam eſſe puto, quod fides in bonam plerumque partem accipitur, conſcientia ex diuerſo plerunque in malam. l. 1. ff. de his qui mortem ſibi conſciuere. Sic etenim verbum conſcire, vnde conſcientiam originem traxit, in malam partem ferè ſonat, vt illud Horatij:

Hic murus aæneus eſto,
Nihil conſcire ſibi, nullaque paleſcere culpa.

Quandoque tamen, & in bonam partem accipitur, vt illud Cicer. de ſenect. *conſcientia benè acta vita, multorumque benè factorum recordatio, iucundiſſima eſt*. Videtur itaque vocabulum eſſe medium ſicut, & venenum, & valetudo, de quibus in l. Qui venenum. ff. de verborum ſignificatione, & in l. 3. C. Qui morbo ſe excuſant, libr. 10. Et quoniam in bonæ fidei mentionem incidimus, videamus quid ſit bona fides, & quid mala fides; nam inter-
3 pretes non definiunt, ſi ſatis recordor. Bona

fides

fides igitur (vt ego exiſtimo) eſt bonus animi motus, quem poſſidentes rem alienam habẽt putantes rem ſuam eſſe, aut dubitantes non ex ignorãtia ſupina aut craſſa, probatur hæc concluſio in l. bonę fidei. ff. de verb. ſign. 100. in l. 3. ff. Ad legem Iuliam, de plagiarijs, & in cap. Apoſtolicæ, de Clerico excommunicato miniſtrante.
4 Mala fides eſt malus animi motus, quem poſſidẽtes rem alienam habent, ſcientes rem ſuam non eſſe, aut dubitãtes ignorantia craſſa ac ſupina: probatur hæc definitio, ſeu mauis deſcriptio, in cap. fin. de præſcript. & in l. Quemadmodum de agricu lis, & cenſitis lib. 10. & aliàs identidẽ. Quod autem diximus de dubio procedẽte ex ignorantia craſſa, & ſupina, probatur in l. Nec ſupina, & in l. Regula. ff. de iuris, & facti ignorantia, & in dicto c. Apoſtolicæ, de Clerico excommunicato, quibus definitũ extat, ignorantiam craſſam, & ſupinam non excuſare à peccato. Ignorantiam autem craſſam, & ſupinã interpretatur illic Abbas, & rectè quando potuit non difficulter indagare veritatem & noluit, id quod eitam ſentit gloſſ. in dict. c. fin. de præſcript. verb. Nulla. Hoc autem ve-
5 riſſimum eſſe iudico, quia ignorantia craſſa, & ſupina, & latiſſima culpa, dolo æqui parãtur, lex 1. §. 1. & illic Bar. ff. de eo qui teſtam. lib. iuſſus eſt, & lex 1. ff. Si menſor falſ. mod. dix. §. 1. lex Magna negligentia. ff. de verbo. ſignif. Quid multis? veritas patet ipſa per ſe, neque multis teſtibus eget, vt inquit Quintilianus. Ex his autem conſtat verũ eſſe quod aduerſus communem multis verbis oſtendere conatur Minchaca controuerſiarum illuſtrium c. 77. n. 6. inter bonam, & malam fidẽ medium non dari; nam quod aliqui arbitrãtur dubitantem eſſe medium inter bonæ, & malæ fidei poſſeſſorem, verum non eſt; nam aut dubitat ignorantia non craſſa neque ſupina, & erit bonæ fidei poſſeſſor: aut dubitat ignorantia ſupina, & craſſa, & habẽdus erit, pro malæ fidei poſſeſſore. Ex his etiam deducuntur in concordiam duæ opiniones ſibi inuicem aduerſæ in quæſtione illa, An error iuris producat malam fidem; nam alijs placet errorem iuris malam fidẽ producere; alijs contra videtur, vt intelligere eſt ex Balbo, de præſcriptionibus, 2. p. 3. principalis, queſt. 2. atque ex Couar. in regul. Malæ fidei poſſeſſor 2. p. §. 7. n. 7. & apud Minchacam d. c. 77. il-
8 luſtrium controuerſiarum numero. 16. Ego enim diſtinguendum puto, aut error procedit ex ignorantia craſſa, & poſſeſſor iudicandus eſt pro malæ fidei poſſeſſore: aut procedit error iuris ex ignorantia non ſupina, ſed de his quæ pleroſque fallere poteſt, & habendus erit pro bonæ fidei poſſeſſore. Et huc pertinent quæ nos attulimus de aduocato in iure errantem libr. 1. rerum quotidian. c. 2. & quæ affert Alciat. de præſump. reg. 3. præ-
9 ſump. 30. Illud tamen te latere nolo, titulũ acquiſitum cũ iuris ignorantia, nihil ad vſucapionem ſeu temporis præſcriptionem prodeſſe, textus apertus in l. Iuris ignorantia. ff. de iuris, & facti ignoran. n. 4. cuius hæc ſunt verba: *Iuris ignorantia in vſucapione negatur prodeſſe, facti verò ignorantia prodeſſe conſtat:* cui congruit lex Nunquam, ff. de vſucapion. tradunt Bartol. & reliqui in l. Sed etſi lege. §.
10 Scire. ff. de petit. hæredit. Diuerſum in errore facti, nam error facti, modò non ſit ex ignorantia craſſa, & ſupina, non modò producit bonam fidem, ſed etiam titulum pro ſuo, lex fin. ff. Pro ſuo. Hoc vt intelligas, ſcire debes, titulum, Pro ſuo, aliquando eſſe generalem,
11 aliquando ſpecialem: generalis eſt, quando concurrit cũ cæteris titulis, putà, pro empto, pro donato, & reliquis, lex. 1. ff. Pro ſuo; & illic Accurſius, & Bartolus. Angel. quoque de Aretio in §. Iſtę quidem n. 8. inſtit. de action. Specialis eſt, quando deeſt alius titulus, ſed is qui poſſidet iuſto errore ductus, putat ſe habere titulum quem non habet; nam eo caſu ille titulus imaginarius, ſeu (vt noſtrorum more loquar) putatiuus, eſt titulus pro ſuo, vt declarat Iuriſconſultus in dicta lege vltima. ff. Pro ſuo. Exempli cauſa, Mandaui ſeruo aut procuratori meo, vt fundum emeret; is cùm non emiſſet, dixit mihi ſe emiſſe: ego autem fidem ei habens, cœpi poſſidere; dicor pro ſuo poſſidere, vt latiùs declarant Accurſ. & Bartolus in lege Cælſus. ff. de vſucapionibus. Hoc autem fallere nos non oportet, nã in aliquibus temporalibus præſcriptionibus ſeu vſucapionib. requiritur titulus, & bona fides, in alijs ſola bona fides ſufficit, vt latè expendit Baldus de præſcriptionibus, 4. par. principali, & nos quoque exactius explicaui-
12 mus lib. 1. rerum quotidianar. c. 1. §. 9. Conſtat igitur bonam fidem ſine titulo haberi aliquando poſſe, id quod tradit gloſſa in leg. Si quis emptionis, verb. tenuerit. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum, & communem fatetur Alciat. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 5. nu. 2. & Minchaca controuerſiarum lib. 2. c. 79. nu. 15. & probatur in l. Vbi lex, & in l. Cælſus. ff. de vſucapio. Bona autem fides ſẽ-
13 per præſumitur gloſſa communiter recepta in cap. Si diligenti, de præſcript. adeò quidẽ, vt etſi titulus non oſtendatur, bona fides prę ſumatur, ſecundum Tiraq. de præſcriptioni. §. 1. gloſſ. 2, oportet tamen, vt bona fides alle-
14 getur, vt eſt videre apud Balbum de præſcrip. 2. p. 3. principalis, q. 6. & ab omnibus pariter recipitur, teſte Alciato loco modò citato: ſuf-

ficit tamen hanc bonam fidem etiam poſt cauſæ concluſionem allegare, finge, in informatione iuris, ſecundùm Azebedum in lege 1. tit. 15. lib. 4. Recopilationis n. 27. qui alios teſtes in eandem ſententiam citat. Informationis autem verbum (vt id obiter dicamus) in hac ſignificatione Latinum eſſe conſtat ex Iuſtino hiſtorico lib. 18. Quin ſcribit Panormit. in c. fin. de præſcrip. num. 13. allegando quem præſcriptionem videri etiam bonam
15 fidem allegaſſe: cui ſe ſubſcripſit Alex. conſ. 76. volum. 2. & praxim illi ſuffragari teſtatur
16 illic Felin. nu. 8. Illud tamen extra dubitationem eſt, ſi dixit ſe rem pro ſua, & tanquam ſuam poſſidere, ſatis titulum, & bonam fidẽ allegata videri ex l. Cælſus. ff. de vſucapio. ac l. fina. ff. Pro ſuo, & conſtat, ex Ang. in dict. §. Sed iſtæ quidem, inſt. de actionibus, nu. 8. In præſcriptione autem immemoriali bonam fidem exigere, Religio eſt: (vt Terentiano
17 verbo vtar) quis enim ſuper tot temporum curricula poſt tot perſonarum viciſſitudinẽ malam fidem præſumat? cùm immemorialis præſcriptionis tanta ſit vis ac poteſtas, vt titulum inducat, & priuilegium, c. Super quibuſdam, de verb. ſignif. & aliàs paſſim: Ego verò in præſcriptione immemoriali illud exi-
18 gam ac requiram, an vi, an clam, an precario poſſederit? bonam fidem non exigam, neque enim aliud Iuriſconſultus requirit in l. 1. §. fin. ff. de aqua pluuia arcenda, & ita conueniendos putauerim interpretes qui decate in duas ſimultates ſeu communes opiniones partiti ſunt omnes, vt intelligere licet ex Felino in cap. Cum nobis, colum. 1. de præſcriptionib. Boer. deciſ. 39. nu. 7. Aymon. de antiquitate temporum, 4. p. n. 19. Poſtremò illud non obliuiſcaris, malam fidem ex con-
19 iecturis præſumi, & argumentis, auctore Abbate in cap. Illud, de præſcriptionibus, num. 16. quale fuerit ſi nouos titulos affectauerit poſſeſſor, ſecundùm Capicium deciſione 86. numer. 12.

SVMMARIVM.

Different. 42.

1 *Actiones bonæ fidei quæ ſint.*
2 *Actiones bonæ fidei quare ſic magis quàm aliæ nũcupentur, eleganter diſputatur.*
3 *Differentiæ ratio inter actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris, ex autoris ſententia nouiter aſſignatur.*
4 *Contractus non reſpectu partium, ſed iudicis, bonæ fidei dicuntur.*
5 *In bonæ fidei contractu debentur vſuræ à tempore moræ: at verò in contractibus ſtricti iuris non debentur, niſi poſt litem conteſtatam.*
6 *In bonæ fidei contractibus, dolus daus cauſam contractui, irritat contractum: ſecùs in conractibus ſtricti iuris.*
7 *Etiam ſecundùm ius Canonicum differre actiones bonæ fidei ab actionibus ſtricti iuris, ex communi contra Bald. oſtenditur.*
8 *Actiones arbitrariæ ab actionibus bonæ fidei an differant quæritur, & in quibus.*
9 *In arbitrarijs actionibus qualiter iudicandum, explicatur, & duas ſententias ferri probatur; priorem, ſcilicet, interlocutoriam, alteram verò diffinitiuam.*
10 *In arbitrarijs fructuum reſtitutionem non venire, niſi ſpecialiter in ſententia contineatur.*
11 *Superior concluſio intelligitur in fructibus collectis ante rem iudicatam, non in collectis poſteà, quia veniunt in executionis iudicium.*

Inter actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris, necnon arbitrarias.

Different. 42.

ACtiones omnes aut bonæ fidei ſunt, aut ſtricti iuris, aut arbitrariæ, vt exactiùs docet Iuſtinianus in §. Actionum, *cum ſe-*
1 quentibus, inſtit. de actionibus. Quæ autem bonæ fidei ſint exprimit ipſe Iuſtinianus loco modò citato, & breuiter comprehenduntur illis verſibus:

Empti, conducti, mandati, depoſitique
Pignora, ciſcundæ, communi, pro ſocioq;
Dotis, & hæredis, tutelæ, commoda, geſta,
Præſcriptis verbis, ſi mutuat, ſiue licetur
Iſta bonæ fidei ſunt, ſtricti cætera iuris.

2 Sed illud meritò quæritur, quamobrem ſupradicti contractus magis hanc bonæ fidei appellationem meruere, quàm reliqui? cum in iure nullo, non in contractu, bona fides exigatur l. Bonam fidem. C. de action. & obligat. In hac autem quæſtione diuerſi diuerſa ſenſerunt, etenim Franciſcus Duarenus in l. Actionibus. ff. de in litem iurand. ideò dici bonæ fidei exiſtimauit, quia prætores in formulis quas actoribus dabant, addere ſolebãt clauſulam, vt in his contractibus ex bona fide iudices cognoſcerẽt, quam rationem *am*plectitur etiam Couar. in reg. Malę fidei poſſeſſor. 2. p. §. 6. num. 4. Verùm hæc ratio non omninò ſatisfacit, nam id quidem eſt quod quærimus, quamobrem prætores magis in his contractibus qui bonæ fidei dicuntur hãc clauſulam de bona fide adiecerint, quam in alijs qui appellantur ſtricti iuris. Aliam igitur rationem quæramus. Petrus igitur de bella Pertica, & Faber in dicto §. Actionum, putant, hoc ideò dici bonæ fidei, quia ſupradicti contractus vſu frequentiores ſint: quamobrem, alios referens, ſecutus eſt nuper Felicia-

cianus de cenſibus lib.1.c.3.nu.4.Baldus au-
tem in c.1.de plus petitionibus, in fine, hoc
ideò bonæ fidei dici putat,quia ſunt iuris gẽ-
tium , cæteri autem ſtricti iuris , quia ſint de
iure ciuili. Ioannes item Garcia de expen-
ſis cap.23.nu.11. putat ideò bonæ fidei dici,
quia in eis publica verſetur vtilitas ; cæteros
autem eſſe ſtricti iuris , quia priuatæ ſint vti-
litatis. Sed repugnat his omnibus mutui
contractus,quippe qui, & iuris gentium ſit,
& publica in eo verſetur vtilitas: non minus
autem frequentiorem eſſe quam cæteri, ma-
nifeſta res eſt. Proinde Iaſ.& reliqui ſuperio
ri loco,rei difficultate victi, fatentur hoc ca-
ſu nullam idoneam diuerſitatis rationẽ red-
di poſſe: aiunt itaque iſthic verum eſſe quod
à Iuriſconſulto traditur in l. Non omnium.
ff. de legib. *Non omnium quæ à maioribus conſti-
tuta ſunt ratio reddi poteſt.* quod antea ſcripſe-
rat Plato dialogo primo de legibus. Nos ve-
rò in tanta ſcriptorum diſſidentia non deſpe
remus,ſed ingeniolum noſtrum periclitãtes,
aliquam congruam diuerſitatis rationem in-
ueſtigemus: ſolet enim (vt Iuſtinianus in-
quit) vnius, & forſan deterioris , ſententia
multos,& maiores in aliqua re ſuperare. l.1.
3 C.de vetere iure enucleando. Et illam qui-
dem veram diuerſitatis rationẽ eſſe conijcio,
quod contractuum quæ bonæ fidei ſunt na-
tura multiplicis ſolet eſſe negotij, & in qui-
bus non omnes quotquot emergere poſſunt
quæſtiones, pacta, & conditiones contrahẽ-
tes impræſentiarum, & exprimere valeant.
Proinde rei æquitas facit, vt iudex ea ſupplẽ-
do quæ contrahentes ſatis cauere non potue-
runt ex bono, & æquo definiat. l. Quæro.ff.
Locati.l.Bona fides. ff. Depoſiti l.At ſi quis.
§.Hęc actio.ff.de Religioſis,& ſumptibus fu
nerum.l.2.§.fin.ff.de precario. At ſtricti iu-
ris contractus ſimplicioris ſunt naturæ, bre-
uibuſque comprehẽdi practionibus poſſunt:
ac proinde quas contrahentes non expreſſe-
re, conditiones ac pacta omiſiſſe videntur,
quapropter iudex difficilis eſſe debet in ſup-
plendo, & quicquid dubitationis emerſerit,
ſũmo debet iure definire. l. Quicquid aſtrin-
gendæ,ff.de verbor.obliga.l.Si ita ſtipulatus
§.Chriſogonus,eod. tit.l. Quia tantundem.
4 ff.de negot.geſtis. Non igitur reſpectu par-
tium contractus bonæ fidei dicuntur; nam,
quod ad partes attinet,contractus bonam fi-
dem exigunt omnes: ſed reſpectu iudicis di-
cuntur bonæ fidei; & inde eſt quoque quam
ob rem bonę fidei etiam iudicia appellentur,
vt in d.§.Actionum, inſtit. de actionibus.Et
inde quoque eſt qua de cauſa contractus qui
non ſunt bonæ fidei, non dicuntur cõtractus
malæ fidei, ſed ſtricti iuris;quia,nempè,cùm
reſpectu iudicis dicantur,non malæ fidei ap-
5 pellarentur. Ex hac autem differentia mul-
ta exurgunt diſcrimina inter actiones bonæ
fidei,& ſtricti iuris , velut illud quod in con-
tractibus bonæ fidei debentur vſuræ ex tem-
pore moræ: in ſtricti verò iuris non debẽtur,
6 niſi poſt litem conteſtatam. l. Videamus. ff.
de vſuris. Item in bonæ fidei contractibus
dolus dans cauſam contractui, irritat contra
ctum; non ita in ſtricti iuris,gloſ.& Doctores
in l.Eleganter.ff.de dolo, tradit Corraſ Mi-
ſcellan.lib.2.cap.8.Couar.dict. reg. Malæ fi-
dei poſſeſſor.§.6.Sunt, & alia multa diſcrimi
na quæ prolixius referunt gloſſ. & ſcribentes
in dict.§.Actionum,& in d.c. Cum venera-
7 bilis, de except. vbi in prõptu eſt videre. Sed
hic occurrit egregia dubitatio An Pontificio
iure hæc ſublata ſit differentia? & placuit id
quidem Baldo in c. 1. de plus petitionibus,
in fi. vbi ait,omnes contractus de mundo eſ-
ſe bonæ fidei,ſecundum æquitatem Canoni-
cam. Sed refragatur illi textus in d.cap.Cũ
venerabilis,de except. & ita ab eo cæteri diſ-
ſentiunt interpretes, vti apparet ex Alciato
in Rubr.de verbor.oblig.nu.5. tomo 4. & ex
Couarr.loco ſuperiori,atque item ex D.Frã-
ciſco Sarmiento ſelect.libr.3.cap. 3. Sed hæc
hactenus de actionibus bonæ fidei, & ſtricti
8 iuris. Videamus nunc de arbitrarijs, quas
quæ ſint explicat Iuſtinianus in §. Prætereà
quaſdam,inſtit.de action. Verùm hæc nihil
à bonæ fidei actionibus diſcrepare videntur,
cùm vtraq;ab arbitrio iudicis pendeant,ſicu
ti declaratur in d.§.Actionum, & d.§ Præte-
reà;& inde loci variè ſcribentes hanc profli-
gare conãtur difficultatem poſt Accurſ. verſ.
Satisfieri.Sed illud mihi veriùs videtur quòd
in bonæ fidei actionibus arbitriũ iudicis ver-
ſatur circa condemnationem,id eſt,ex bono,
& æquo arbitratur iudex, quanti reus dam-
nari debet,vel actor illi teneatur,totaque res
vna ſententia finitur. At in arbitrarijs arbi-
trium iudicis verſatur circa modum ſatisfa-
ctionis,id eſt, ex bono, & æquo, ſecundùm
cuiuſq;rei,de qua actum eſt, naturam, arbi-
tratur iudex quemadmodùm reus quod de-
bet actori ſatisfacere debeat: negotiumque
non vna ſententia, ſed duabus terminatur;
nam primùm quidẽ iudex præcipit reo que-
madmodum ſatisfacere debeat, quod ſi is pa
ruerit,abſoluitur,ſin autem nõ paruerit, cõ-
demnatur ſecundo diffinitiuè,aut quadrupli
aut quanti res eſt, aut quanti actor in litem
iurauerit,ſicuti latiùs intelligere licet ex ipſo
met Iuſtiniano locis ſuperioribus, atque ex
Iuriſconſulto in l. Si cum exceptione §. Qua-
tenus.ff.Quod metus cauſa,& in l.Arbitrio.
ff.de dolo,& illic tradunt verb.Suis interpre-

Digitized by Google

tes omnes, apud quos grandis eſt diſſenſio,
an illæ duæ ſententiæ, quæ in arbitratijs fe-
runtur, ſint ambæ definitiuæ? & eſt receptiùs
priorem eſſe interlocutoriam, alteram verò
definitiuam, vt oſtendit Eguinarius in illo
§. Præterea. inſtit. de actio. & Ludouicus Ca-
rondas veriſimilium lib. 3. cap. 4. Ad extre-
10 mum illud admonuiſſe oportebit, ſententiã
eſſe ſtricti iuris, l. 1. & 2. C. Si pluris vna ſen-
tentia. Proinde ſi iudex in ſententia iuſſerit
rem reſtitui, & non dixerit, Cum fructibus,
fructus non erunt reſtituendi, Alex. in l. Ex
diuerſo. §. Vbi. ff. de rei vendicatione, Berta-
chinus verb. Condemnatio fructuum, in fin.
Couarr. lib. 1. var. reſol. cap. 3. nu. 1. quorum
opinio verior mihi videtur quàm Baldi con-
trarium tradentis in Rubr. C. de fructibus
& litium expenſis: nam quod dicitur verbũ,
reſtituere, fructus quoque comprehendere, l.
Videamus. §. In Fabiana. ff. de vſuris. l. In cõ-
demnatione. §. 1. ff. de reg. iur. in legibus lo-
cum habet; quarum lata eſt facienda inter-
pretatio, niſi pœnales ſint aut odioſæ. l. Non
poſſunt ff. de legibus: ſecùs in ſententia, quæ
11 vt diximus, ſtricti iuris eſt. Hoc autem ita
accipiendum eſt, vt fructus non ſint reſtituẽ-
di, niſi in ſententia exprimatur, quod attinet
ad fructus qui collecti ſunt ante rem iudica-
tam; nam qui poſt rem iudicatam nati ſunt,
reo moram facienti in reſtituenda re, veniũt
in executionis iudicium. §. Sed ſi rem, & illic
omnes, inſtit. de offi. iudicis: & hoc eſt quod
dicere voluit Bald. in l. Ab executione. Cod.
Quorum appella. non recip. in cauſa execu-
tionis neminem à fructuum reſtitutione ex-
cuſari, etſi magis iuſtam habuerit litigandi
cauſam.

SVMMARIVM.

Different. 43.

1 *Arbiter iuris quis dicatur.*
2 *Ab arbitrio iuris appellatur, & ipſe recuſari po-teſt.*
3 *Arbiter iuris vir bonus appellatur:*
4 *Virum bonum à iudice conſtitui in cauſis in facto conſiſtentibus traditur.*
5 *Arbitri ſeu boni viri iudicium, dicitur arbitrium.*
6 *Centum viri apud Romanos quibus cauſis præpoſiti fuerint, oſtenditur.*
7 *Arbiter compromiſſarius quid ſit.*
8 *Inter arbitrium, & arbitratorẽ quæ ſit differentia.*
9 *Docendi gratia noua confingi vocabula oportere traditur.*
10 *Cõpromiſſarius arbiter quare receptus nuncupetur.*
11 *Arbitriũ, & arbitratorem promiſcuè aſſumi ſuper lite, & ſuper cõtractu contra Abbatẽ probatur.*
12 *Arbitri qui recipiuntur in iudicio familiæ Erciſcũdæ, dicuntur arbitri iuris.*
13 *Centum differentiæ inter arbitrum, & arbitratorẽ ermiſſiuè traduntur.*
14 *In dubio compromiſſum tanquam in arbitratorem factum præſumi.*
15 *Arbiter tenetur iuris ordinem ſeruare, arbitrator autem ſecùs.*

Inter arbitrum, & arbitratorem.
Differentia. 43.

1 ARbitratorum duo ſunt genera, alter eſt
arbiter iuris, alter eſt arbiter compro-
miſſarius; arbitres iuris ferè nihil aliud eſt,
delegatus quidam iudex qui ad cauſam co-
gnoſcendam ab ordinario iudice delegatur,
lex Arbitro. ff. Qui ſatiſdare cogantur, lex fi.
ff. A quibus appellare non liceat: & ideò ab
2 eo appellatur. Et recuſari quoque poteſt lex
A diuo Pio. ff. de re iud. l. Si ex conſenſu. ff. de
re iud. l. Si ex conſenſu. ff. de Epiſc. & Clericis
Is autem arbiter iuris à Iuriſconſultis vir bo-
3 nus appellatur, vt in l. Continuus §. 1. ff. de
verb. oblig. & in l. final. ff. Rem pupilli *ſaluã*
fore ea quidẽ de cauſa, quia ex bono, & æquo
non ſummo iure cauſam definire debeat, vt
ſcribit Philoſophus Ethicorum lib. 5. & Cic.
in oratione pro Roſcio Cõmodo. More autẽ
maiorum is arbiter ſeu vir bonus dari à iudi-
ce ſolebat in omnibus ferè negotijs, & cauſis
4 quæ facto magis quàm iure conſtabant, ve-
lut in iudicio familiæ Erciſcundæ, vel cõmu-
ni diuidundo, cæteriſque eiuſdem generis, l.
Mæuius. §. Arbiter, & l. Arbitro ff. famil. Er-
ciſc. tradidimus, & nos lib. 2. rerum quotidia.
cap. fin. 1. p. §. 2. n. 2. Huius autem arbitri ſeu
5 viri boni iudicium dicebatur arbitrium, vt
in d. l. fi. ff. Rem pupilli ſaluam fore, & in Ru
br. C. Arbitrium tutelæ, & aliàs non rarò; in-
uitis autem partibus is iudex delegari nõ po-
teſt, vt tradit Speculator in titulo de legat. §.
Iam nunc, nu. 3. & oſtendit Cicero pro Aulo
Cluentio, his verbis: *Neminem voluerunt ma-
iores noſtri, non modò de exiſtimatione cuiuſquam,
ſed ne de pecuniaria re quidem minima eſſe iudiciũ,
niſi qui inter aduerſarios conueniſſet.* Proinde
aut ambarum partium conſenſu, aut ſorteis
6 arbiter aſſumebatur. Etenim (vt altiùs res
repetatur) olim apud Romanos deſtinati
erant centum viri ad has cauſas, quæ facto
magis, quàm iure, conſtabant cognoſcẽdas:
ex his verò, ſi qui ſuſpecti eſſent, recuſabantur
cęterorumque nomina mittebantur in vrnã,
atque inde ſorte iudex accipiebatur; id quod
ſatis declarant Plinii iunioris verba in Pana-
gerico ad Traianum: *Sors*, inquit, *& vrnã iu-
dicem aſſignat*: & latiùs explicat Budeus in l.
fin.

Digitized by Google

7 fin.ff.de muneribus, & honoribus. Hæc de arbitro iuris. Arbiter autem compromiſſarius eſt is, quem partes non indice autore tāquam bonum virum, & amicum diſceptatorem inter ſe elegerunt, l.3.§.1. ac per totum illum titulum, ff.de receptis arbitris. Huius autem arbitrij duo quoque ſunt genera, alterum quod in ſuo nomine ſtat, appellaturque
8 ſimpliciter Arbiter. Alterum verò appellatur Arbitrator, inter quos illud intereſſe pleriſque placuit, quòd arbiter dicatur, quando ad eum eo pacto itum eſt, vt ſecundùm iuris definitionem audiat, ſententiamque dicat. Arbitratoris autem latior eſt poteſtas, quippe cùm tam facto quàm iure diiudicet, atque ceu quidam amicus interuētor litem non tā iure quam ex bono, & æquo ſuo arbitratu cōponat. Hanc arbitri, & arbitratoris differētiam non obſcurè oſtendit Iuriſconſultus in l.Societatem.§.Arbitrorum. ff. Pro ſocio, & illic tradunt Bart. & reliqui, atque Abbas in cap. Quintaualis, de iureiur. eſtque ab omnibus peræquè ſcriptoribus probata ſententia, niſi ab vno Corraſio Miſcellaneorum libro 4.cap.18. vbi Arbitratoris nomen neothericum Iuriſperitorum inuentum eſſe affirmat; & tametſi verum dicat, attamē facilioris doctrinæ gratia hanc vocum differentiam improbandam non puto. Etenim docendi gra-
9 tia, dum res poſtulat, in cuiuſq; artis diſciplina permiſſum eſt, & conſuetum, noua aliqua vocabula ad rem luculenter demonſtrādam confingere, vt tradit Horatius, atque itē Fabius Quintilianus: quid quod hęc differētia recepta eſt noſtrati iure Regio, tam in l. 27.tit.4.p.3. quàm in lege 4.tit.21.lib.4.Re-
10 copil. Compromiſſarius autem arbiter receptus dicebatur, quaſi à partibus receptus, ad differentiam eius qui dabatur à iudice, vt in l. A diuo Pio. ff.de re iudicata, & in leg. Idem Pomponius.§.Recepiſſe. ff.de receptis arbitris. Proinde vulgata litera quę habetur in illo tit.digeſtorum de receptis arbitris, verax eſt, & ita legendum eſt, licèt Corraſius lib. 5. Miſcellaneor.cap.1. dum hanc vocum differentiam non aſſequitur, de receptis arbitrijs legendum putet.

Ex his autem conſtat verum nō eſſe quod ſcribit Abb.in cap.Quintaualis, nu.8.de iureiur. & Baptiſta à ſancto Blaſio in tracta. de de arbitris, nu.55. arbitrum, dici quando aſſumitur ſuper lite; arbitrator verò, quando ſumitur ſuper contractu: nam, & arbitrator
11 ſuper lite quandoque aſſumitur, & arbiter quandoque ſuper contractu, ſicuti (vt iuris communis rationes miſſas faciam) intelligere licet ex l.23.& ſequenti, tit.4.p.3. atque ex l.4.tit.21. lib.4. Recopil. Apparet etiam ex ſuperioribus minus verum eſſe quod ſcribit Ayora, vir alioqui per doctus, in tractat. de partitionibus, 1.p. c.4.nu.9. arbitros qui re-
12 cipiuntur in iudicio familiæ Erciſcundæ, ſeu ſuper diuidenda hęreditate, non eſſe arbitros iuris, neque arbitratores; nam arbitros iuris eſſe apparet ex l. Arbitro, & l. Arbitrum.ff.Famil. Erciſ. atque ex l. Si ſoror. C.de collat. &
13 aliàs paſſim. Centum autem differentias inter arbitrum, & arbitratorem congerit Babtiſta à S.Blaſio in dicto tractatu, de arbitris. Præter has igitur, etſi quæ aliæ in iure reperiantur, cæteroqui arbitrer, & arbitrator indiſcriminatim exequantur, vt eſt autor Panorm.in cap.penult.de arbitris, cuius ſententiæ ſe ſubſcripſit Greg. Lop. in l.29.tit.4.p.3. verb. Hombre bueno: obliuiſcendum tamē non eſt, quòd ſi ex compromiſſo non cōſtet, an fuerit factum in arbitrum, an in arbitratorem, præſumendum eſſe in arbitratorem, factum fuiſſe, vt ſcriptum reliquit Lanfrancus ab Oriano in tract.de arbitris, 7. p.nu.4.
15 In cognoſcendo autem maximè differunt arbiter, & arbitrator, nam arbiter, niſi aliud conuenerit, tenetur iuris ordinem ſeruare: arbitrator autem etiam extra ordinem cognoſcere poteſt, atque adeò diebus feriatis ius dicere, vt docet Bart. in l. Societatem, §. Arbitrorum.ff.pro ſocio, & Abbas. in dict.c. Quintaualis, nu.9. & Baptiſta à ſancto Blaſio in d.tract.de arbitris, nu. 77.

SUMMARIUM.

§. Primi.

1 *Reductionem ad boni viri arbitrium dari contra ſententiam arbitratoris, non verò contra arbitri ſententiam.*

2 *Differentia ſuperioris concluſionis hodie non procedit de iure Regio ex quo poteſt appellari ab arbitri, & arbitratoris ſententia.*

3 *Reductio ad arbitrium boni viri quo tempore ſit petenda.*

4 *Si non appelletur, aut reductio petatur intra tempus ad appellandum conſtitutum, omologatur ſententia ſiue arbitri ſit, ſiue arbitratoris.*

5 *Fæmina poteſt eſſe arbitrator, arbiter vero non.*

6 *Monachus ſimiliter arbitrator eſſe poteſt, non arbiter.*

7 *Idem de minore 25. annor.*

8 *De iure Regio maiorem 14. annor. minorem 25. poſſe arbitrum conſtitui.*

9 *Neminem compelli arbitri, vel arbitratoris officium ſuſcipere; ſi tamen ſponte ſuſceperit, ſentētiam dicere cogendum eſſe.*

10 *Tertius qui in arbitrum eligitur, propter aliorum diſcordiam poteſt à iudice compelli, vt officium*

Digitized by Google

ſuſcipiat, & ſententiam dicat.

11 *Compromiſſum factum à pago ſeu vico ſubiecto alicui ciuitati, non valet, niſi interueniat ciuitatis conſenſus.*

12 *Quæ ſint obſeruanda à pago ſeu vico facto, à tutore.*

§. PRIMVS.

1 DIſtant deinde arbiter, & arbitrator, quia contra arbitri ſentẽtiam non datur reductio ad arbitrium boni viri, ſed, vt diximus metu pœnæ, ſecundùm ius commune patẽdum erat illi, vt in l. 1. C. de arbitris: at contra arbitratoris ſententiam datur reductio ad arbitriũ boni viri, vt copioſè declarat Bart. in dict. §. Arbitratorum, & Lanfrancus in tractat. de arbitris, 7. p. q. 20. & Marantha in ſpeculo. tit. de appellationibus, nu. 12. Quanquam hodie apud nos ſecundum noſtrates
2 Regias leges hæc differentia nullius ferè eſt vſus atque momenti; nam cùm ex Madritia lege detur actio iudicati, tam ex ſententia arbitri quàm arbitratoris, ea eſt lex 4. tit. 21. lib. 4. Recopil. inde fit, vt tam à ſententia arbitri quàm arbitratoris appellari valeat, ſecundùm Bartoli, Baldi, Paulique ſententiam in l. 1. C. de arbitris, & Grego. Lop. in l. fi. tit. 4. parti. 3. verb. Del iuyzio. Proinde reductio
3 ad arbitrium boni viri, & intra tempus appellationi præſcriptum, petenda eſt, & peti debet apud eum iudicem, qui aliàs de appellatione cognoſcit, vt tradit Couarr. lib. 2. variar. reſol. c. 12. nu. 2. & Auend. in cap. corrector. 1. p. c. 1. & Villalob. in ærario, verbo Reductio. Quæ res facit, vt hodie in vſu fori peræquè tam in arbitrorum quàm arbitratorum ſententijs appellatione vtamur, & apud iudicẽ appellationis reductio petatur: quod ſi non appelletur, aut reductio petatur intra
4 tempus appellandi, ſententia arbitratoris perinde ac arbitri omologatur, hoc eſt, tranſit in rem iudicatam, velut copioſius explicauimus lib. 2. Rerum quotid. cap. final. 1. p. §. 2. nu. 23. Hodie igitur, ſi vnquam verum eſt quod Iuriſconſultus ſcripſit, arbitraria redacta eſſe ad inſtar iudiciorum, lex 1. ff. de re-
5 ceptis arbitris. Diſcrepant deinde arbiter, & arbitrator; quia fœmina, niſi dignitate ſit prædita, hoc eſt, iudicandi habeat poteſtatẽ, arbiter eſſe non poterit, arbitrator tamen eſſe poteſt, autore Abbate in d. c. Quintauallis, nu. 13. & Baptiſta à Sancto Blaſio loco ſuperiori nu. 17. & 23. neque ad eam rem puto eſſe neceſſarius mariti cõſenſus, iuxta ea quæ noſtrates commentantur in l. 54. Tauri. Et
6 ſimili modo Monachus poteſt eſſe arbitrator; arbiter autem eſſe non poteſt, vt ijdem tradunt autores eodem loci, & Lanfrancus in tract. de arbitris, 2. p. num. 5. In Monacho tamen ſuperioris conſenſus eſt neceſſarius,
7 vt habetur in c. fin. de teſtam. lib. 6. Item minor viginti annis arbiter eſſe non poteſt, arbitrator eſſe poteſt ſi maior ſit decemocto annis, ſecundum Baptiſtam loco citato, nu. 21.
8 Apud nos tamen extat lex Regia, qua ſtatuitur, qui maior ſit quatuordecim annis arbitrum eſſe poſſe: quam tam in arbitro quàm in arbitratore accipiendam eſſe puto, cum
9 generaliter loquatur. Illud autem meminiſſe debemus, qui electus eſt arbiter ſeu arbitrator, non eſſe inuitus cogendus, vt officium ſuſcipiat: ſi tamen ſponte ſua ſuſceperit, cogi poterit vt ſententiam dicat, vt placuit Bar. & reliquis in §. Siquis arbitratu. ff. de verbo. oblig. & id expreſſim extat definitum in leg. 29. tit. 4. p. 3. quibus addito Sarmientum, & Padillam in l. In arbitrum. ff. de legat. 2. Si ta-
10 men arbitris diſſentientibus eligatur tertius is inuitus cogi poteſt à iudice vt arbitrium recipiat, ſententiamq; dicat, l. Sancimus 1. de aduoc. diuerſ. iudiciorum, gloſſ. in l. Item ſi vnus. §. Principaliter verb. Parcatur. ff. de receptis arbitris, & illic Bart. & Bald. nimirũ, quia curãdum nobis eſt, vt res potius valeat, quam pereat: & quia publicè intereſt, ne iudicia in caſum recidant, quæ ratio ceſſat in arbitris primis electis. De compromiſſo autem facto ab Eccleſia, vniuerſitate, ſeu populo quid obſeruandum ſit, & quas vires habeat, legito quæ attulimus lib. 2. rerum quo-
11 tid. c. fin. 1. p. §. 2. Quibus illud tamen addere poſſumus, compromiſſum factum à pago ſeu vico ſubiecto alicui ciuitati, nullius eſſe momenti, niſi ipſius ciuitatis, cui vicus ille reſpondet, acceſſerit conſenſus, vt reſpondit Burgos de Paz conſil. 11. nu. 15. cui ſuffragatur quod traditum eſt ab Auend. 1. par. cap. correctorum. cap. 19. num. 10. populum ſubiectum ciuitati non poſſe ſtatutum facere ſi-
12 ne ciuitatis aſſenſu. Sed neque illud prætera, quando compromiſſum faciendum eſt à tutore, citandos eſſe tutoris conſanguineos vt de ea re conſulent, ſicuti reſpondit Calſus conſ. 22. nu. 21. allegans in eam ſententiam Bartol. in l. ſcire oportet. §. fin. ff. de tutoribus datis ab ijs. Porrò Bartolus id non dicit, neque lex. 25. titul. 4. partita 3. id exigit, neque moribus id obſeruari video, ſed cum decreto iudicis, cauſa cognita res peragitur, proinde Celſi non mihi recipienda videtur opinio.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

§. *Secundi.*

1 *Diſſentientibus arbitris, ſeu arbitratoribus, tertius electus an teneatur alterius ſententiæ abbærere an vero poſſit diuerſo modo ſuam ſententiam proferre, diſputatur.*

2 *Arbitris diſcordantibus, an ab ipſis, vel à iudice ſit tertius eligendus.*

3 *Tertij ſententia non habet paratam executionem, ſi fuerit petita reductio ad boni viri arbitriũ, vel ab ea fuerit appellatum.*

4 *Tertius poteſt alterius arbitri ſequi iudiciũ in vno capitulo, & in alijs capitulis, alterius etiam ſequi iudicium.*

§. SECVNDVS.

SEd Quid ego hoc loco plura? cum apud ſuperiores autores res ſit plene, & luculẽter tractata, & nos quoque non pauca de eadem re diximus dicto lib. 2. rerum quotid. c.
1 fi. 1. p. §. 2. & 6. Illud ergo diſpiciamus, quod vſu plerumque venire ſolet, diſſentientibus arbitris, ſeu arbitratoribus eligitur tertius, qui rem componat: quæſtionis eſt, an iſte tertius neceſſe habeat, alterutrius ſententiæ adhærere? vel an poſſit diuerſo modo ſentẽtiam dicere? Et mouet hãc quæſtionem Accurſius in l. item ſi vnus §. fi. ff. de receptis arbitris, verbo *Autoritate*, & varias refert opiniones; ſed poſtremo placet illa, huius tertij ſententiam, quamuis ab vtroque arbitro diſſidentem, ratam fore; & conſentiunt Accurſio ibidem Bart. & Baldus, conſentit, & Ioa. Bapt. Bart. gener. in tract. de arbitris lib. 9. c. fin. Et in eam ſententiam, egò proclibeor ſũ; magnopere enim opitulatur illi Iuriſconſultus in d. §. principaliter, ita inquiens: *Sed tamen vſitatum eſt etiam in duos compromitti, & debet prætor cogere arbitros, ſi non conſentiant, tertiam perſonam certam eligere, cuius autoritati pa-*
2 *reatur.* Meminerimus tamen, quod Iuriſconſult. illic ſcribit tertium eligẽdum eſſe ab arbitris diſcordantibus: cui congruit etiam l. 29. tit. 4. p. 3. vſu fori non eſſe receptum, ſed moribus magis increbuit, vt iudex hunc tertium deligat, cuius vſus, ſeu ſtyli (vt vocant) teſtimonium etiam fert Ayora, de partitionibus. 2. p. c. 4. qui eodem loci alia non pauca ad hac rem pertinẽtia affert, quæ nini fallor, ſecundum hanc noſtram diſtinctionem
3 accipienda eſſe arbitror. Meminiſſe etiam debemus, cum ita iſte tertius diſſentit à duobus arbitris, eius ſententiam executioni non eſſe mandandam, ſi ab ea fuerit appellatum, vel reductio ad arbitriũ boni viri fuerit petita, nam l. Madritij tum arbitrorum ſententiam exequendam eſſe præcipit, cum fuerint conformes ea eſt. l. 24. tit. 21. lib. 4. recopila. Quod ſi ius commune ſpectes, neque eo caſu habet locum executio, autore Abbate in d. c. Quintauallis, n. 41. In arbitrio tamen erit huius tertcij cum plura ſunt rationum capitula partim vnius arbitri ſequi ſententiam,
4 partim alterius ſecundum quod iuris rationem expoſcere ſenſerit, et tũc executioni locus erit quoniam magis eum conformem dicere debemus, quam diſcordiam, iuxta ea quæ affert Alexand. conſ. 77. volu. 2. & Boetius deciſion. 73.

SVMMARIVM.

Differentia 44.

1 *Compromiſſum quid ſit.*

2 *Compromiſſum quare ita nuncupetur.*

3 *Tranſactio quid ſit.*

4 *Arbitramentum ſeu arbitrium fieri poteſt etiam nihilo dato, vel retento, & quod tranſactio genus ſit ſub ſe arbitramentum ſeu arbitrium comprehendens.*

5 *Procurator cui datum eſt mandatum ad tranſigendum, poteſt compromittere in arbitrum, vel arbitratorem, ſecus contra.*

6 *Procurator cum libera poteſt tranſigere.*

7 *An in tranſactione competat remedium legis ſecũdæ. C. de reſcindend. vend.*

8 *Tranſactio an reſcindatur propter læſionem enormiſſimam?*

9 *Tranſactio etiam à lege confirmata reſcinditur prætextu læſionis enormiſſimæ.*

10 *Qualiter in tranſactione probanda ſit læſio remiſſiue.*

11 *Qui tranſactionem impugnat debet ante omnia reſtituere quidquid ab aduerſario accepit cauſa tranſactionis:*

12 *Tranſactio ſuper hæreditate ante apertas tabulas teſtamenti non valet.*

13 *Tranſactio facta intra nouem dies à morte teſtatoris irrita eſt.*

14 *Per compromiſſum aut diuiſionem ius ſubſtitutionis non cenſetur remiſſum.*

15 *Leges, & ſententiæ non extenduntur ad cauſam antea tranſactione finita.*

16 *Litis æſtimatio quid ſit, & qualiter fiat.*

17 *Litis æſtimatio ab alterutro litigatore ſoluta licet ſit ſimilis emptioni, vera tamen non eſt venditio ſed genus quoddam tranſactionis.*

18 *Ex litis æſtimatione vectigal non debetur.*

Inter

Digitized by Google

Inter compromiſſum tranſactionem, & litis æſtimationem.
Differentia. 44.

1 COmpromiſſum eſt coniunctio qua pote-
ſtatem damus arbitrio ſiue arbitratori,
vt litem ſeu controuerſia quæ inter nos eſt di
rimat.l.3.§. 1. ff. de receptis arbitris. Dici-
2 tur autem compromiſſum ex eo, quia in ar-
bitro eligendo vltro citroq; pœna compro-
mittebatur, ita vt ſi pœna compromiſſa non
eſſet nullius momenti, eſſet arbitrium, ſicuti
facile intelligere licet ex l.litigatores, & l.nõ
diſtinguimus.ff.de receptis arbitris,& tradi-
tum eſt à nobis lib.2.rerum quotidia. c. ti.1.
3 p.§.2. Tranſactio vero eſt cõiunctio qua mu-
tuo conſenſu à lite dubia, ſeu controuerſia
incerta diſcedimus aliquo dato, vel retento.
l.tranſactio.C.de tranſactio. & tradit Specu-
4 lator tit.de pactis,& tranſacti on.§. 1. Arbi-
tramentum tamen,ſeu arbitrium fieri poteſt
nihilo dato,vel retento, vt tradunt Bart. Iaſ.
& reliqui in d.l. tranſactio. Illud tamen ve-
rum eſt,tranſactionem eſſe genus ſub ſe arbi-
tramentum, & arbitrium comprehendens.
Bart.in l.ſocietatem.§.arbitrorum. ff.de pro
ſocio. nu.13.Abbas in c. Quintauallis,n.8.
5 de iureiur. Et inde fit,vt procurator cui datũ
eſt mandatum ad tranſigendum,niſi certa ei
forma data fuerit ad tranſigendum, poſſit
compromiſſum facere in arbitrum, vel arbi-
tatorem: cui verò eſt datum mandatum ad
compromittendũ, tranſigere non poſſit,quæ
Curt.Iunio.fuit opinio in d. l.tranſactionis,
nu.7.C. de tranſactionibus,licet alij aliud il-
lic ſentiant, vt refert D.Padilla inibi,num.7.
6 Illud tamen meminiſſe oportet, procurato-
rem cui datum eſt mandatum cum libera,&
generali adminiſtratione,poſſe tranſactionẽ
facere.gl. in d.l.tranſactionis placitum,& il-
lic Paul. & Iaſ. noſtraſq; Padilla, & pro hac
ſententia extat.l.7.tit.14.part.5.Cui addito
Alex.conſ.22. vol.1.nu.8.& 9.& Iaſ.in l.ius-
iurandum quod ex conuentione. ff. de iure-
7 iurand.§.fin. & Boerium deciſ.283.Sed illud
videamus quod identidem quæri ſolet, an in
tranſactione detur remedium legis. 2. C. de
reſcind.vẽd. In qua re male inter ſe interpre-
tes conueniunt, adeò, vt duas reperias opi-
nionum ſimultates, ambas communes, am-
baſque ſibi inuicem contrarias, veluti (ne rẽ
actam agamus) intelligere licet,cum ex alijs
tum ex Cagnolo, Pinelo, & Padilla in d. l. 2.
C. de reſcind.vend.Etenim.Bart. in l. ſi quis
cum aliter.ff.de verbor. oblig. in ea fuit ſen-
tentia, vt exiſtimaret, etiam in tranſactione
locum ſortiri remedium illius legis ſecundæ,
& eius opinionem magis communem eſſe,
fidem facit Cagnolus in d.l.2.nu.29. E con-
trario illius legis ſecundæ remedium nõ ad-
mittendum eſſe in tranſactione,placuit gloſ-
ſæ in ipſamet l.2.& in c. cum cauſa, de emp-
tione,& venditione, & hanc quoq; commu-
nem eſſe opinionem, teſtatur Pariſius conſil.
96.lib.1.nu.60. & huic magnopere adſtipu-
latur, quod tranſactionis exceptio,eſt excep-
tio litis finitæ,l.cauſas, C.de tranſactionibus
c.1.de litis conteſtatione in 6. Et nõ medio-
criter illi quoq; opitulatur Iuriſconſulti lo-
cus in l. Lucius.§.fi.ff.ad Trebell.& deniq;
pro hac opinione clara voce calculum tulit.
l.34.tit.14.p.5.proinde neceſſario nobis illi
8 obtemperandum eſt. Hanc tamen Regiam
deciſionem ego porrigendã non putauerim
ad eam læſionem quæ enormiſſima fuerit:
Enormiſſima etenim læſio,ita legibus eſt in-
uiſa,& odioſa,vt iura,& pacta per quæ reme-
dium læſionis excluditur, non videantur ex-
cludere enormiſſimam læſionem, ſecundùm
Abbatem in c. cum contingat, de iureiur.n.
23.& illic Alciat.n.77. & Couarr. variar.re-
ſolutio.lib. 2. c. 4. & Sarmientus ſelectarum
lib.1.c.11.nu.4. Non me præterit,Greg. Lo-
pidez illarum legum paraphaſtem virum ſa-
ne ſolidæ doctrinæ, ita large illam Regiam
legem accepiſſe,vt dicat, etiam enormiſſimæ
læſionis remedium eam excludere voluiſſe,
quod, dicat legis verba late patere, dum ait,
*Quantoquier que montaſſe aquella parte que qui-
taſſe el demandador.* Sed animaduertere debuiſ
ſet Gregorius,quod ſtatim l. ipſa excepit trã-
ſactionem dolo factam: in enormiſſima au-
tem læſione res dolo acta intelligitur iuxta
Bart.& reliquos in l. ſi quis cum aliter. ff. de
9 verbor.oblig.Quin idem probandum puto,
etiam ſi a iudice, vel adeo ab ipſomet Rege
(vt quod potentiſſimum eſt dicam) fuerit
confirmata tranſactio, niſi modo cauſa co-
gnita id factum fuerit,ex his quæ affert idem
Greg. in l.56.tit.5.p.5.verb.menos in fine,&
quæ nos attulimus lib.2. rerum quotid.c.4.
n. 49. Enormiſſimam autem læſio quæ dica-
tur,aperiemus inferius in loco propio. *Sed*
10 & quemadmodum in tranſactione *probari*
debeat læſio,aperit Pinellus in d.l.2.1.p.nu.
27.proinde non repetam, ne faſtidioſim le-
ctori. Illud etiam annotandũ erit,qui tran-
11 ſactionem impugnat,ante omnia debere re-
ſtituere, quidquid ab aduerſario cauſa tran-
ſactionis recepit.l.ſi diuerſa C. de tranſactio.
l.cum te fundum C.de pactis inter empto,&
vend. Afflict.deciſ.220. nu. 4. Molin. de pri-
12 mog.lib.4.c.9.nu.43.Neque minus illud eſt
notabile, tranſactionem factam ſuper hære-
ditate,antea quam apertæ ſint tabulæ teſta-
menti,

Digitized by Google

menti,non valere.l.de his.ff.de tranſactioni-
13 bus.l.1.tit.2.p.6. Parum hoc etiam intra no
uem dies poſt mortem teſtatoris facta tran-
ſactio irrita eſt, vt expreſſim eſt definitum in
auth. vt cum de appell.cognoſcit.§. memini
14 mus, & in l.fi.tit.3.p.6.atq; item in leg. 13.
tit.9.p.7.Memoria quoque dignum eſt, per
compromiſſum, aut diuiſionem non videri
partes remiſiſſe ius ſubſtitutionis, l.cum pa-
ter.§.hæreditate.2.ff.de leg.2.& tradit Boe-
15 rius deciſ.147.nu.2.Sed neq; illud indignum
eſt recordatione,leges,ac pragmaticas, itẽq;
ſententias,ſeu res iudicatas, nunquam extẽ-
di ad eas cauſas. quæ iam antea tranſactione
ſopitæ ſunt,vt eſt text.ſingularis in c.expoſi-
ta,de arbitris, & probatur in authentico, vt
cum de appellatione cognoſcitur, in princi-
pio,& late diſſerit Decius conſ.198.nu.3. &
4. Iaſon.in l. cauſas. C.de tranſactio,Aimon
conſ.188.num.7.

Hæc de compromiſſo, & tranſactione,in-
ter quæ multas differentias videre poteris
apud Iaſonem, Alciatum, & reliquos in d.l.
tranſactionis placitum. C. de tranſactionib.
16 Nũc dicamus de litis æſtimatione. Litis æſti-
matio ſecundum Prateium in Lexico, eſt rei
quæ in controuerſiam adducta eſt, vnà cum
eo quòd propter eam actoris intereſſui,ad cer-
tam ſummam reductio Quãquam ego clau-
ſulam illam quam adiecit, de eo quod inte-
reſt,ſummouendam eſſe arbitror: quippe cũ
rei æſtimatio non ad id quod intereſt,ſed ad
veram rei æſtimationem referatur, ſecundũ
Iuriſconſultum in l. verba, & in l. inter hæc
verba. ff. de verbor. ſignif. Vt igitur breuiter
finiam,litis æſtimatio, eſt pretium quod pro
re litigioſa datur: fit autem vario modo, nã
aut fit iuris autoritate,velut quãdo reus cul-
pa,aut dolo deſijt poſſidere, & denique quã-
docunque in litem iuratur. leg. etſi res. ff.de
Publiciana,& l.ſi propter.ff.rerum amota.&
in toto tit. ff.de in litem iurando. Aut fit à
reo qui iuris nihil habens,oblato pretio de-
cidit cum actore,vt in l.eius rei.ff. de rei ven-
dic. Aut fit ab actore,qui fugiens litis ſump-
tus, rei æſtimatione contentus fuit, velut
exemplis oſtendunt Bartol.& Paul.in l. 1. ff.
pro emptore. Licet autem litis ęſtimatio ab
alterutro litigatore ſoluta,ſimilis ſit emptio
ni.leg.1.& l. æſtimatio,d.tit.pro emptore,&
alias paſſim,vera tamen non eſt venditio,ſed
tranſactionis potius genus quoddam, vt ap-
paret ex illa l.eius rei.ff.de rei vẽdica, & quæ
tradunt Bartol. & Paulus loco modo citato.
Proinde magis placet, ex ea, ſicut ex tranſa-
ctione vectigal nõ deberi,vt dictum eſt à no-
bis lib.1.rerum quotidia.c.3. §. 2. num. 47.
niſi forſan propter fraudandum vectigal, li-
tis color fuerit quæſitus,vt per ſe ſatis notum
eſt, & tradit Laſſarte de decima, c.17.n.51.&
Gironda de gabellis.10.p. nu. 2.

SVMMARIVM.

Different. 45.

1 *Tabellio, quid ſit?*
2 *Notarius quid ſit?*
3 *Tabularius,quid ſit?*
4 *Librarius,quid ſit?*
5 *Seruus publicus,quid ſit;*
6 *Tabellionem, non eſſe ſeruum publicum, neq; pro abſentibus ſtipulari poſſe, contra communem defenditur?*
7 *Officium tabellionatus ad beneplacitum à Principe conceſſum,an poſſit ab ipſo concedente, vel eius ſucceſſori ſubmoueri.*
8 *Tabellionum errores ne falſi arguantur, poſſe multipliciter excuſari remiſſiue.*

Inter tabellionem, tabularium, notarium, & ſeruum publicum.

Different. 45.

1 TAbellionem, & notarium, vulgus iuxta
ponit, ſed non eſt ita: tabellio, vt nemo
non ſcit,eſt officialis qui munere publico in-
ſtrumentis rogandis præficitur, vt conſtat
2 cum aliàs paſſim, tum in auth. de tabellion.
colla.2.Notarius autem proprie accipiendo
eſt,qui ab alio dictata literis excipit, vt ſigni-
ficant illa Martialis Carmina,lib.14.epigrã-
mate 208. vbi de notario ſic inquit.

Currant verba licet,manus eſt velocior illis.
Nondum lingua ſuum dextra peregit opus.

Notarius itaque proprie accipienda, eſt
tabellio qui alterius mandato inſtrumenta
conficit,veluti qui Regis,aut cancellarii mã-
dato priuilegia,& diplomata expedit,vt de-
clarat.l.7.tit.9. p. 2. & ita intelligendus eſt
titulus, Codicis de primicerio, & notariis,
3 lib.10.Tabularii autem,genus eſt quoddam
tabellionum,ad quorum officiũ ſpectat, pu-
blicas conficere rationes,vt in tabulario, ſeu
archiuo publico recordantur, qui iidem ver-
bo Græco Logographi appellantur, vt habe-
tur in l.1.C.de tabulariis,lib.10.& illic tradit
4 luculenter Alciatus, Budeus quiſque in l.fi.
ff.de muner.& honorib.necnon Corraſ. Mi-
ſcellan.lib.3.c.11.Librarius vero is eſt, qui li
bros:at monumenta ex exemplaribus tran-
ſcribere ſolet,l.ſi librarius.ff.de verbo. ſignif.
quorum opera tàm frequens, quàm neceſſa-
ria erat olim,antea quam pretioſa iſthæc cal
cographorum impreſſoria ars ad inuenta eſ-
ſet. Horum autem nominũ vnde origo pro-
ceſ-

Digitized by Google

ceſſerit, diuus explicat Hieronymus ad Niceam, his verbis: *Ante chartæ, & membranarũ vſum aut inde dolatis ex ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epiſtolarum alloquio miſſitabant, vnde, & portitores earum tabellarios, & ſcriptores, a libris arborum, librarios, vocauere.*
5 Seruus autem publicus erat ſeruus à municipibus, ſeu republica conſtitutus qui abſentium nomine, cum ex re erat, ſtipularetur. Nam cum olim alter alteri ſtipulari poſſet nemo, niſi forſan ſeruus domino, aut filiusfamilias patri, vt in l. ſtipulatio iſta. ff. de verbor. obligat. §. alteri, in principio, inſtituta de ſtipulatione ſeruo moris erat propter publicam vtilitatem, vt ſeruus à municipibus, ſeu vniuerſitate deputaretur, qui pro abſentibus vicarias ſtipulationes ageret, vt non difficulter intelligere licet ex l. ſi ſeruus reipublicæ. ff. de ſtipulatione ſeruor. atque ex l. 4. ff. rem pupilli ſaluam fore, atque item ex l.
6 non aliter. ff. de adoptio. Cum itaque ſeruus iſte à republica deputaretur publicus appellabatur. Decipiuntur igitur qui putant quem Iuriſconſulti ſeruum publicum appellant eum tabellionem fuiſſe in quibus eſt Tiraquell. de nobilitate. cap. 30. num. 6. & Couar. practicarum cap. 19. num. 5. Neq; minus errant qui tradunt tabellionem pro abſentibus ſtipulari poſſe: cum id nuſquam iure caueatur in quibus ex Bald. in cap. poſt ceſſionem, de probationibus, & Oldrad. conſ. 75. Atq; vt aliquid in gratiam forenſis vſus dicamus: quæramus illud quod non raro quæ-
7 ri ſolet, an officium tabellionatus, quod princeps, aut magnas dedit notario pro tempore quod ſibi placuerit vulgo dicitur ad beneplacitum, poſſit ab ipſo qui dedit, aut ipſius ſucceſſore ſubmoueri? Verſant autem hanc quæſtionem ex autoribus iuris communis Afflict. deciſ. 101. & 128. & Guillielm. Benedict. in cap. Rainuntius verbo duas, nu. 37. Paris de Syndicatu. §. ſucceſſor. c. 2. num. 6. Boer. deciſ. 147. Capicius deciſ. 136. Verſant quoque ex noſtratibus Greg. Lopez in leg. 2. tit. 15. p. 2. gloſſa magna, *Verſiculo, & nota.* Molin. de primog. lib. 1. c. 15. nu. 17. Burg. de Paz conſ. 21. Mieres de maior. 4. p. q. 10. Bobadil. lib. 2. politicæ. c. 16. num. 44. Sed vario modo ſentiunt, magis tamen inter eos conuenit, non poſſe illi officium ſummoueri niſi quid peccauerit propter quod ſubmoueri debeat. Quæ opinio non obſcure probatur in l. 2. tit. 3. lib. 2. recopi. Multa autem ad excuſandos tabellionum errores ne falſi arguantur, cũ opus fuerit videre poteris apud Alex.
8 conſ. 74. vol. 1. Bald. in rubr. de fide inſtrum. Lamfranc. in c. quoniam contra nu. 23. Soc. conſ. 94. volum. 1.

SVMMARIVM.
Differ. 46.

1 *In interpretatione verbi Dedere communiter doctores labi.*
2 *Vera ſignificatio verbi Dedere traditur.*
3 *Deditio, proprie dicitur, cum hoſtes ſe victori tradunt.*
4 *Serui dedititij vnde dicantur.*

Inter verbum Dandi, & Dedendi.
Differentia 46.

QVid inter dare, & dedere interſit, vt exponam, admonet me communis ſcriptorum error in §. præterea, inſtituta de actionibus cuius paragraphi iſtiuſmodi ſunt verba: *Præterea quaſdam actiones arbitrarias, id eſt ex arbitrio iudicis pendentes appellamus in quibus niſi arbitrio iudicis is cum quo agitur actori ſatisfaciat, veluti rem reſtituat, vel exhibeat, vel ſoluat, vel ex noxali cauſa ſeruum dedat condemnari*
1 *debeat.* Etenim interpretes dum illius verbi, Dedat, naturam, & proprietatem ignorant, ad quaſdam nenias conuertuntur: dicentes eam eſſe veteris Grammatices loquendi formam, vt eſt videre apud Fabium, & Iaſonẽ ibidem, in quo miſere hallucinantur (vt tantorum autorum pace, & venia dixerim) etenim cum dandi appellatio late pateat, docẽdi propriè accipitur, cum aliqua perſona alterius imperio, & poteſtati ſubiicitur. Cuius rei paſſim apud bonos autores ſuppetũt exẽpla: ſed vnum, aut alterum ad rem demonſtrandam ſufficiet. Cicer. 2. de legibus. *Neceſſe eſt* (inquit) *eam præſtare patriã qua Romanus populus nomẽ vniuerſæ ciuitatis eſt, pro qua mori, & nos totos dedere, & in qua omnia noſtra ponere, & quaſi conſecrare debemur Iuſtinus hiſtoricus lib. 16. Demetrius quoque a tot exercitibus circumuentus, cum poſſet honeſte mori, turpiter ſe dedere Seleuco maluit,* apparet etiam ex l. fin. ff. de delegationibus, & aliis ſubinde apud Iuriſconſultos. Hinc deditio dicitur, cùm hoſtes tradunt ſe victori. Idem Iuſtinus lib. 1. *Qui exercitum acceptum ſtatim Cyro per deditionem tradidit.* Et inde dicitur noxæ deditio, vt in l. 1. ff. de publicanis, & vectigalibus, & inde quoque dicebantur ſerui dedititii, qui ſe alterius imperio, & poteſtati dederant, de quibus in l. 1. C. de Latina libertate tollẽda, & in §. ſed dedititiorũ, inſt. de libertinis & explanat Alex. ab Alexandr. dierum genialium lib. 4. c. 11. Ex his igitur iure legere poteris l. 1. ff. de noxalibus actionibus, aliaſque multas illius tituli, quæ de ſeruorum deditione pro damno dato, frequenter mentionem faciunt.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differentia 47.

1 *Quæſtio iuris, & facti quæ dicatur.*
2 *Res facti, & iuris quæ dicatur, & quia ſit differentia.*
3 *Contractus, in quibus aliqua iuris ſolennitas exigitur ſi ſine ea fiant irriti ſunt ſecus in contractibus in quibus nulla iuris ſolennitas deſideratur.*

Inter facti, & iuris quæſtionem, atque inter res facti, & iuris, *Different.* 47.

1 FActi quæſtio dicitur, cũ dubium eſt, quid inter partes actum ſit: itaq; de facto quæritur non de iure. quæſtio vero iuris dicitur, cum de facto certi ſumus, ſed de iure dubitamus. l. eum qui Kalendis. ff. de ver. oblig. l. 1. ad Senatuſconſ. Turpil. l. vl. ff. de iureiur. Ex quibus intelligere poteris multa iura, in quibus fit mẽtio de quæſtioni iuris, & facti quorum non pauca refert D. Franciſ. Sarmi. ſelectarum lib. 3. c. 10. in fi. Quæ vero ſit differẽtia inter res facti, & iuris, res eſt quæ noſtros Interpretes maxime torquet, vt eſt videre cũ aliàs paſſim, tum apud Alc. in l. quinq; C. finium regundorum, & apud Couar. in regul.
2 malæ fidei poſſeſſor in prin. 2. p. num. 3. Mihi vero illa verior videtur eſſe differentia, quod res facti dicitur, cum effectus quem habet magis procedit ex ipſo facto, quam ex iure, veluti in poſſeſſione. l. 1. ff. de acqui. poſſ. atq; idẽ in ſolutione venditione, & traditione, l. conſilio. §. fi. ff. de curatore furioſi. Iuris autem res dicitur, quando effectus quem habet procedit magis ex iure, quam ex facto, vt in ſtipulatione. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret ff. de pactis, atque item in arrogatione, emancipationem, acceptilatio neque. l. actus legitimi. ff. de regulis. iuris. Res itaq; iuris dicitur, in qua aliqua iuris requiritur ſolemnitas. Res autem facti, cum nulla iuris requiritur ſo-
3 lennitas, ſed factum tantum ſpectatur, vt ſuperioribus exemplis intelligere licet. Nam ſi perſpicis, in ſtipulatione, acceptilatione, arrogationi, & emancipatione, aliqua iuris in contrahendo requiritur ſolennitas, quæ ſi non obſeruetur, actus nullius erit momenti, vt in 2. Inſtit. quibus modis tollitur obligatio. Diuerſum in cæteris contractibus, in quibus nulla iure deſideratur ſolennitas. leg. Stichum. §. naturalis. ff. de ſolution. Hęc autem egregie conueniunt, ad intelligentiam legis Regiæ, qua cautum eſt, vt in quæſtionibus iuris non decernantur à iudicis ad definiendum arbitri, ſeu rationales, ſed tantum in quæſtionibus facti: ea eſt l. 50. titul. 5. lib. 2. Recopilat.

SVMMARIVM.

Differ. 48.

1 *Nubere ad fœminam ducere ad virum pertinere.*
2 *Cum dicimus, virũ nubere, intelligimus eum in fœminam degenerare.*
3 *Collocare, ad patrum, qui marito, filiam tradit ſpectat.*
4 *Explicatur locus Concilij Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de reformatione matri.*
5 *Parochi præſentia ſufficit, etiamſi authoritatem matrimonio non impartiatur, modò intelligat quod agitur.*
6 *Matrimonium contractum præſente parocho, licet inuito, tenet, etiamſi contractum ſit poſt iudicis decretum, ne lite pendente contraheretur.*
7 *Præſentia exigitur illius parochi in cuius parochia matrimoniũ celebratur, ſiue ſit ſpõſi, ſiue ſpõſæ.*
8 *Parochus alterutrius contrahentis celebrans matrimonium in aliena parochia, peccat: matrimonium tamẽ tenet: ſi autem eſſet parochus vtriuſque, non peccaret.*
9 *Matrimonium contractum in loco, vbi contrahentes non ſunt vicini, licet in præſentia parochi loci non tenet, etiamſi ibi recreationis cauſa commorentur.*

Inter ducere vxorem, nubere, & collocare. *Differentia* 48.

1 NVbere, ad fœminam pertinet, ducere vero ad virum, vt ſatis vno verſiculo declarauit Terentius in Phormione, *lex eſt* (inquit) *vt orbæ, qui ſunt genere proximi his nubant: & illos ducere eadem lex iubet*, declarat etiam elegans illud Martialis epigrama ad Priſcum lib. 8. hiſce verbis:

Vxorem quare locupletem ducere nolim
Quæris? Vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit Priſce, marito,
Non aliter fiunt fœmina, virque pares,

2 Ex quo datur intelligi, cum dicimus virũ nubere, intelligere nos eum in fœminam degenerare. Vnde intelligere poteris, quid ſibi velint Imperatoris verba illa, *Cum vir nubit in fœminam calculos parituram*, l. cum vir. C. ad legem Iuliam de adulteriis. Nam criminis atrocitatem, & turpitudinem erubeſcẽs Imperator, voluit hac paraphraſi, id eſt, verbis non proprijs, crimen nefandum ſignificare. Collocare autem propriè ad patrem, qui filiã marito tradit, ſpectat l. qui liberos, & l. ſi quis
3 officium, ff. de ritu nuptiarum. Vxorem au-

Digitized by Google

tem ducere, expediat, necne, tractat late, & erudite Neuizanis in ſylua nuptiali, nec minus docte Tiraquellus in legibus connubialibus. Moribus autem ſatis compertum eſt, qui vitam cælibes in ſæculo ducant, ſi non ſe religioni obſtringant, cõtemptui haberi, nã vt Metellus Numidicus inquit apud Gelliũ noctum Atticar. lib.1.c.6. Si ſine vxore poſſumus, Quirities eſſe, omnes ea moleſtia careremus: ſed quoniam ita natura tradidit, vt neque cum illis ſatis commode, neque ſine illis vllo modo viui poſſit, ſaluti perpetuæ potiuſquam breui voluptati conſulendum eſt. Cæterum, vt de matrimonio, quoniam res frequentiſſima eſt) nonnulla perſtringamus

4 conueniens eſſe putaui, ſi exponerem verba illa Sacri Concilij Tridentini ſeſſ.24.c. 1. de reformat. quibus præſcribitur forma quæ in contrahendo matrimonio obſeruanda ſit, ea autem illius modi ſunt: *Qualiter quam præsẽti parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu ordinarij licẽtia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit: & huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & anullat.* Et illud in primis annotandum erit, quod cum decretum illud dũtaxat parochi, ſeu eius Vicarii præſentiam expoſcat, tot adhibitis teſtibus, autoritatem autem parochi non expoſcat: dicẽdum eſt valere matrimonium coram teſtibus præſente parocho, tametſi is autoritatem ſuam illi non impartia-

5 tur. Nam cum lex præſentiam tantum poſtulet parochi, ea ſufficit, etſi is autoritatem non præſtet. Quin etiam ſatis eſt ſi vel inuitus parochus ipſe adſit, modo intelligat quod agatur, nam ſi dormiat, vel ebrius ſit, non ſufficit, vti locuples præſtat argumentũ textus in l. Coram Titio. ff. de verbor. ſignif. num.209. cuius hæc ſunt verba: *Coram Titio aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat: itaque ſi furioſus, aut infans ſit, aut dormiat non videtur coram eo feciſſe, ſcire autem, non etiam velle is debet, nam, & inuito eo recte fit quod viſum eſt.* Et in eadem fere ſpecie tradit Bartol. in l. Modeſtinus. ff. de donationibus, & Bald. in c. ex parte Epiſcopi, de reſcriptis. Franc. Aretio in l. ſi quis mihi. §. moram. ff. de acquirenda hæred. & Tiraq. in legibus connubialibus gloſſ.7. & in noſtra quæſtione, ſeu in proprijs terminis, vt noſtri loquuntur, tradit Nauarr. conſ.20. lib. 4. tit. de ſponſalibus, & Enriquez in ſumma. 2. p. lib. 11. cap.3. qui alios citat, & ita Cardinalium decreto definitum eſſe refert: & idem facit Ceballos in ſpeculo pract. quæſt.66.& 67. Atque multis exemplis compertum eſt ratũ fuiſſe matrimonium contractum coram teſtibus præſente parocho, eo non ſolum autoritatem denegante, ſed etiam inuito, & repugnante, atq; adeo etiam cum interdictũ fuerat à iudice ne lite pendente contraheretur matrimonium, quamquam eo caſu, tàm cõtrahentes, quàm teſtes, pœnas nõ mediocres dediſſe conſtet iuxta. c.1.& 2. de matrimonio

7 contracto contra interdictum eccleſiæ. Parochus autem qui intereſſe matrimonio debet, oportet ſit is in cuius parochia matrimoniũ celebratũ paruique refert, an ſit parochus ſpõſi, aut ſponſæ, vt placuit Albornoz de contractibus lib. 4. tit. 8. Segure in tractatu ſacei dotal. 1. p. c. 16. Cuco lib. 5. inſtitutionum,

8 tit. 11. nu. 29. Sed ſi parochus alterutrius cõtrahentis celebraret matrimonium in aliena parochia, peccaret, matrimonium tamẽ valeret, quia concilium ſolummodo expoſcit præſentiam parochi, de loco autem nihil curat. Quod ſi ſacerdos eſſet parochus vtriuſque contrahentis, non peccaret, etſi in aliena parochia celebraret matrimonium, veluti

9 tradit ſupradictus Enriquez loco ſuperiori, n. 2. Porrò ſi contrahant matrimonium alio loco, vbi non ſunt vicini, neq; habent domicilium coram parocho eiuſdem loci, nõ valet matrimonium, quia conciliũ exigit præſentiam proprij parochi: neq; refert, an recreationis cauſa illic commorentur contrahentes cum ob id non ſortiantur illic domicilium, vt in cap.2. de ſepulturis lib.6. tradit Menochius. conſ. 398. lib. 4. tradunt, & alii plures apud Ceballum in ſpeculo. practi. q. 604. numer. 61.

SVMMARIVM.

§. *Primi.*

1 *Locum Concilij de quo ſupra, non pertinere a ſponſalia de futuro.*

2 *Matrimonium quod non tenuit ex defectu ſolennitatis concilij, an ſaltem habeat vim ſponſaliorũ de futuro negatiue reſoluitur.*

3 *Soperior concluſio in impubere matrimonium contrahente contra formam Concilij, limitatur.*

4 *Sponſalia de futuro, etiam ſequuta copula, nullatenus hodie tranſire in matrimonium de præſenti.*

§. PRIMVS.

1 HVius autem Tridentini decreti definitionem non pertinere ad ſponſalia de futuro, ſed, vt antea, in ſua vi, ſuaque poteſtate remanere inter noſtrates magis conuenit, vt eſt relatum apud Guttierrez de confirmator. iurament. 1. p. c. 51. & apud Azeued. in l.

1. tit.

1.tit.1.lib.5.recop.nu.1. Nam cum iſtud decretum ſit derogatorium iuris antiqui, trahendum non eſt extra caſum quo loquitur, iuxta ea quæ affert Iaſon in authentica quas actiones.C.de ſacroſanctis eccleſijs, & alias paſſim tradentes derogatorias leges ſtrictim interpretandas eſſe. Id quod multo magis accipiẽdum eſt in materia matrimonij, quæ amplianda potius eſt quam contrahenda. c. licet ex quadam de teſtibus. Sed quid multa, cum ſit id iam Pontificia definitione deciſum à collegio ſacrorum Cardinalium qui ad tollendas dubitationes illius œcumenicæ ſynodi delecti ſunt. Verba autem ſenatuſconſulti ab ipſis Cardinalibus prolati, vt ſuperiores autores referunt, huiuſmodi ſunt. *Decretum Concil.Trid.ſeſſ.24.c.1. de reformatione matrimonij A nullo tantummodo contractus matrimonij per verba de præſenti, ſponſalia autem per verba de futuro reliquit in terminis iuris communis, præterquam quod per copulam dicta ſponſalia*
2 *non tranſibunt in matrimonium.* Illud tamen inter noſtrates eſt magnopere cõtrouerſum, an quando matrimonium fuit nullum, quia ſacri Concilij forma defuit, puta quia parochus non adfuit, an ſaltem contrahentes remaneant, tanquam per ſponſalia de futuro? Et vt id quod ſentio ingenue proferam, verius mihi videtur, ſic contrahentes neq; tãquam ſponſalia de futuro remanere obligatos, quoniam ſacri Concilij verba tanquam data forma eiuſmodi contrahentes inhabiles reddit, & tales contractus irritos, & nullos eſſe decernit, cuius etiam ſententiæ fuit Guttierrez de iuramento confirmatorio. 1. p.c.51.nu.26. & Azeuedo in l.1. tit.1.lib.5. recopilat.nu.23. Neque me mouet regula illa, ſi non valet quod agò, vt ago, valeat, vt melius valere poſſit.l.fi. C.de codicillis, nam id locum non habet, quando pro forma aliquid à lege requiritur, vt eſt autor Bart. in l.1.§.ſi quis ita.ff.de verb. oblig. nu. 1. cui ſe
3 illic ſubſcripſere Zazius, & Alcia.n.38. Proinde non ſunt audiendi qui contrarium tenẽt, qui ſint refert frater Antonius de Corduba in ſumma, quæſt. 52. Horum tamen ſententia vera eſſe poterit in impuberibus ſic contrahentibus, ne alioqui corrigere videamur antiqui iuris ſtatuta, quibus cautum eſt, matrimonium cõtractum ab impuberibus, etſi non valeat, vt matrimonium valere tanquã ſponſalia de futuro, vt eſt videre in c. 1. §. 1. de deſponſatione impuberum, nu.6. nam circa ſponſalia de futuro nihil immutatum eſt à ſacro Concilio Tridentino, vt antea diximus, excepto eo, quod per copulam non trã-
4 ſeunt in matrimonium de præſenti. Et in hoc tantum vltimo caſu dicendum eſt abrogatum eſſe illum, §.1.de deſponſatione impuberũ in 6. id quod latius diſcutit Gutierr. ſic intelligendarum canonicam quæſtionũ, lib.1.cap.18. & ſic quoq; intellexit Spino in ſpeculo, gloſſ. 15. nu. 75.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Matrimonium contractum coram parocho, & teſtibus, valet, etiamſi denuntiationes non præceſſerit.*

2 *Ex iure veteri matrimonium clandeſtinum tenet, licet contrahentes puniantur.*

3 *Lex quadrageſima nona Tauri, an habeat locũ poſt concilium Tridentinum opiniones contrariæ recitantur.*

4 *Superior quæſtio reſoluitur, & ex authoris ſentẽtia diſtinctiones quædam opiniones ad concordiam reducuntur.*

§. SECVNDVS.

1 QVid autem ſi matrimonium contractũ fuit coram teſtibus præſente parocho, ſed defuerunt denuntiationes quæ precedere debent iuxta prædictum decretum Concilii, atque iuxta cap.cum inhibitio, de clandeſtina deſponſatione, an irritum ſit matrimonium, & validum eſſe tale matrimonium, quamuis clãdeſtinum inter noſtrates magis conuenit: id enim placuit. Rojas de ſucceſſionibus ab inteſtato.c.2.n.22. Mati. in rub. de matrimonio, qui primus eſt, lib.5.recop. gloſſ.1.nu.34. Gutierr. qui alios in eandem ſententiam citat de confirmatorio iuramento lib.1.c.51.nu.25. Etenim decretum Trid. Conc. propter huiuſmodi defectum non irritat matrimonium, dummodo alia ſubſtantialia obſeruentur: ſequendum eſt igitur ius vetus ſecundum quod matrimonium clandeſtinum tenet, licet contrahentes puniantur, vt habetur in cap. 1. de clandeſtina deſponſatione, & illic claſſici omnes, & ediſſerit late Couarru.in 4.decreta.2.p.c.6. nu. 7. & D. Franciſcus Sarmien. ſelectarum lib. 1. c.6.nu.7. Ex his autem poterit extra negociũ diſſolui quæſtio illa, an pœna legis quadrage-
3 ſimænonæ Tauri, quæ eſt hodie. l. 1. titul. 1. lib. 5. recopil. per quam clandeſtinum contrahentes matrimonium puniuntur, habeat locum nunc, id eſt poſt concilium Tridentinum? De qua quæſtione noſtrates diſcordes eſſe video, nam Molina de primogenijs: lib. 2.c.16.nu.16. in ea eſt ſentẽtia, vt exiſtimet, etiam hodie locum habere legis pœnam. Cõtra vero ſentit Matienz.in d.l.1.gloſ.7.nu.3.

P 2 cui

cui adſtipulatur Azeued. inibi. nu. 4. Ego vero ſic mecum ſtatuo, & ſic diſtinguendũ arbitror, vt ſi matrimonium fuerit clandeſtinum, fuerit tamen validum, pone quia corã teſtibus, & parocho contractum fuerit, ſed denuntiationes publicę defecerunt, neque ab ordinario remiſſæ ſunt, & eo caſu puto legis Taurinæ pœnas locum habere. Porro ſi matrimonium non ſolum fuerit clandeſtinum,
4 ſed etiam fuerit nullum, puta quia aut teſtes defuerunt, aut parochus tunc non exiſtimo eſſe locum pœnis regiæ legis, ſed plectendos eſſe delinquentes iuris Canonici pœnis, quibus puniuntur matrimonia clandeſtina contrahentes: ſiquidem quando actus eſt nullus quia legis forma omiſſa fuit, ceſſat legis pœna, ſecundum Bar. in l. vbi pactum. C. de tranſactionibus, & Bald. in l. ea quidem. C. ſi mãcipium ita fuerit alienatum ad quorum ſententiam acceſſerunt quam multi apud Felin. in c. ex tenore, de reſcript. & plures apud Tiraquell. de retractu linag. §. 1. gl. 2. & huius noſtræ ſententiæ videtur fuiſſe Didacus Perez in leg. 1. titul. 1. lib. 5. ordinamenti, gloſ. final. in fine.

SVMMARIVM.

Differentia 49.

1 *Nomen Cælebs quid propriè ſignificet.*

2 *Nomen Cælebs ad fœminas non pertinere.*

3 *Orbus eſt qui liberos amiſit.*

4 *Lege duodecim tabularum celibatum prohiberi, à Cenſoribuſque ſenes cælibes mulctari.*

5 *Qui duodecim olim habebat liberos ab omni munere, & tributo immunis erat.*

6 *Habens hodie duodecim liberos, à quibus tributis, ſeu impoſitionibus ſeu immunis ſit.*

7 *Superior concluſio ad habentem filias duodecim extenditur.*

8 *Obtenta immunitas propter duodecim liberos, aliquo defuncto non indeceſſat.*

9 *Immunitas habenti duodecim liberos conceſſa, non extenditur ad ipſius filios.*

10 *Concluſiones præcedentes in legitimis tantum liberis obtinere oſtenditur.*

Inter cælibem, & orbum. Different. 49.

CÆlebs non ſignificat caſtum, vt vulgus falſo opinatur, ſed neq; eum, qui nec nunc, neq; antea vxorẽ duxit, vt putauit Valla elegantiarum lib. 4. cap. 106. ſed proprie
1 ſignificat eum, qui vxorem nunc non habet, ſiue eam antea habuerit, ſiue non, vt aperte colligitur ex Suetonio in Galua. c. 5. Verum (inquit) *amiſſa vxore Lepida duobuſq; ex ea filiis, remanſit in cælibatu*. Eſt itaq; cælebs relatiuum martiti, vt aperte ſignificat Quintil. *Non intereſt* (inquit) *clarus an obſcuris, liber an ſeruus, maritus an cælebs, parens liberorum, an or-*
2 *bus ſit*. Pertinet autem proprie nomen cœlibis maſculo, non fœminæ, nam fœmina ſi ſoluta ſit, aut puella appellatur, aut vidua, vt eſt intelligere ex l. fin. C. de indicta viduitate toll. Dicũtur autem cœlibes auctore, eodem
3 Quintiliano lib. 1. cap. 9. quaſi cœlites, quia onere grauiſſimo vacent: orbus autem eſt, qui liberos amiſit, vt Quintiliani verba ſuperius relata ſatis declarant, & tradit Valla loco ſuperiori: lege autem duodecim tabula-
4 rum cœlibatus prohibitus erat, ita enim cautum erat, *Cælibes eſſe probibento*, refert Cicero lib. 3. de legibus: proinde qui vſque ad ſenectam cœlibes permanſiſſent, à Cenſoribus multabãtur, vt memorat Valerius Maximus lib. 2. c. 4. Cœlibes quoque atque item ribos lex Papia Poppea multabat, ſicuti latius referunt Alciatus lib. 3. diſpunctionum. cap. 3. & Ant. Auguſt. emendationũ lib. 3. c. 8. & Couarr. in 4. Decretalium 2. p. c. 8. Sed has pœnas poſtea Imperatores antiquarunt, tam in l. 1. & 2. C. de infirmandis pœnis cœlibatus, quam in l. fin. C. de edicto diui Adriani toll. id quod latius proſequitur Petrus Vanderanus de priuilegiis credito. c. 5. & Licentiatus Pareia in ocio quadrimeſti. 2. p. Sicut autem antiquitas cœlibes odio habebat; ita eos qui liberis procreandis dabant operam, non vulgari proſequebatur honore, vt eſt videre, cũ alibi, tum in l. 1. ff. de albo ſcribendo, adeo quidem, vt eum qui duodecim habuit filios,
5 immunem faciunt ab omni munere, & tributo, vt habetur in l. ſi quis decurio. C. de decurionibus lib. 10. Neque putaueris legis illius definitionem temporis vetuſtate obliteratam eſſe, nam, & hodie apud nos in Regio ſupremo Senatu decerni ſolent Regia diplomata ad hanc immunitatem tutandam, teſte Abendaño in c. correctorum 1. p. c. 19. n. 26. & Rojas de ſucceſſionibus ab inteſtato c. 16. n. 9. Nec non Azeuedo in l. 2. tit. 18. lib. 9. recopil. nu. 28. Atq; vt illius legis definitionem ampliemus, ſcire debes, licèt ea de decurione loquatur generaliter tamen, & ad cæteros omnes duodecim habentes filios attinere, vt eſt par inter omnes ſcriptores ſententia auctore Couarru. in 4. Decretalium 2. p. c. 8. Intelligas deinde, illius legis definitionẽ non ſolum ſortiri locum in muneribus perſonalibus, ſed etiam in patrimonialibus, veluti placuit illic Accurſ. Bar. & Plateę, ad quorum ſententiam, & alii communiter confluxere, vt perhibent Cou. & Rojas locis paulo cita-

Digitized by Google

6 citatis. Ergo apud nos qui duodecim habeat filios, immunis erit à tributis illis quæ vulgo appellamus pecho y moneda forera; id quod noſtrates fatentur locis ſuperioribus præcipuè Azeuedo, ideò repetendus, quia putat, & ad vectigalia hoc priuilegium attinere, in quo ſubſiſti, propter legem primam, titulo de las alcaualas lib. 9. recopil. quæ neminem ab hoc tributo immunem eſſe vult: tantumdem que putauerim de contributionibus quæ fiunt ad pôrium, fontiumque reparationem, ne ſcilicet plus valeat accidentalis, & extraordinaria immunitas, quã naturalis, qualis eſt nobilium, & clericorum, quos tamen ab his functionibus immunes haud eſſe conſtat ex l. 11. tit. 3. lib. 1. recopil. Quamquam vero lex illa filiorum vtatur nomine, & filias quoque ad eam immunitatem prodeſſe in propatulo eſt, quoniam ſub maſculino fœminas quoque comprehendi, præſertim in his quæ fauoris ſunt, certiſſimi iuris eſt l. 1. ff. de verb. ſignif. tradit late Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 9. nu. 179. & in hac noſtra quæſtione tradit gloſſ. in l. 3. C. de his qui numero liberorum ſe excuſant. lib. 12. &
8 illic Bar. & reliqui. Sed, & ſi aliquis ex filijs poſt obtentam immunitatem fato abſumpti fuerint, obtentæ immunitati non obeſſe, ſed adhuc priuilegium durare auctor eſt Ioãnes Andres in reg. decet, de reg. iuris, cui ſe ſubſcripſit Iaſ. in l. ſciendum. §. fi. ff. qui ſatiſdare cog. & illic Socinus teſtatur communem eſſe opinionem exploſa Alexandri opinione qui vnus contrarium ſentit, & idem facit Villalobus in erario verbo. f. nu. 378. & hæc mihi magis ſequenda videtur, opinio: tametſi Alcia. de præſumptionibus, reg. 1. præſumpt. 36. Alexandrum defendere pergat, ſed illiuſ Scholiaſtes nihilominus communem ſequẽdam eſſe monet, tam in iudicando, quam cõ-
9 ſulendo. Sunt etiam qui putent, & filios ipſos huius paternę immunitatis participes eſſe: ſed eam opinionem, neq; iure, neq; moribus probari, teſtis eſt Roias in d. tract. c. 16. Etenim cum hæc immunitas patri concedatur, perſonam, non ęgreditur leg. 1. ff. de iure
10 immunit. Filios autem hoc caſu ex legitimo matrimonio natos eſſe oportere ſpurios itaq; ac naturales, nihil ad immunitatẽ proficere, auctor eſt Accurſ. nemine renidente in d. l. 3. C. qui numero liberorum ſe excuſant, lib. 10.

SVMMARIVM.

Differentiæ 50.

1 *Æs meum, & æs alienum, in quo differant.*
2 *Creditum, & debitum quid ſint.*
3 *Nominis appellatio quid propriè ſignificet.*
4 *Debitum quod annua bima trima die debetur, tribus annis ſoluendum eſſe, quelibet anno pro rata parte.*
5 *Soluens pro debitore, ſine illius mandato, habet negotiorum geſtorum actionem: ſecus ſi illo inuito ſoluerit.*
6 *Tutor vel curator de ſuo ſoluens pro pupillo, vel minore, aduerſus minorem non poteſt actionẽ à creditore accipere.*
7 *Nouatio quid ſit.*
8 *Per nouationem prior actio penitus perimitur.*
9 *Nouatione facta, hypotheca, & pignora liberantur vſuræque non currunt.*
10 *Nouatio cõtractu, an ex ſecundo debeatur gabella.*
11 *Retractui rei familiaris facta nouatione, an cedat à die primi, vel ſecundi contractus.*

Inter æs meum, & æs alienum, debitum, & creditum, & inter nouationem, ceſſionem nominis delegationem.
Differ. 50.

AES meum, & æs alienum, debitum, creditum, & nomen, licet re ipſa idem ſignificent, hoc eſt, id quod debetur; in vtendo tamen non mediocriter diſſentiunt: nam æs meum eſt, quod mihi debetur, æs autẽ alienum eſt, quod ego alijs debeo, l. cedere diem §. æs. ff. de verb. ſignif. id quod fugit diſertiſſimum alioqui Eraſmum adagio. 11. Chiliadis prim. centuria 7. Sed multo magis mirãdum eſt, id noſtrum non intellexiſſe Accurſium, qui in l. pacto ſucceſſorum. C. de pactis etiam lege illa citata (quaſi pluſquam Iuriſconſultus ſapere vellet, contrarium ſcriptum reliquit. Creditum autem ad creditorem, debitum ad debitorẽ referri, vel ipſum vtriuſque nominis etymon oſtẽdit, & probatur in l. 1. §. creditum. ff. ſi certum petatur. & in l.
3 plane, ff. familiæ erciſcund. Nominis autem appellatio quanquam, & ad creditorem ſpectet l. periculum nominum. ff. ſi certum petat. l. 2. C. arbitrium tutelę, propriè tamen ad eos tantum debitores pertinet, quorum nomina in codice, ſeu calendario ſcripta erant, vt tradit Aſconius ad Ciceronem in Verrem lib. 3. & probat l. fi. ff. de pactis conuentis, & ſignificat non obſcure idem Cicero in epiſt. ad Atticum. *Maximè vero* (inquit) *me angit ratio reliquorum meorum, quæ quanquam explicata ſunt, tamen quod Dolabellæ nomen in eis eſt, & in attributione mihi nomina ignota, conturbor.* Nominis itaque appellationem hodie accõmodare rectè poſſumus ijs debitis, quæ inſtrumentis publicis comprehenſa ſunt (vul-
4 go obligaciones appellamus.) Debitum autem quod annua bima, tria die debet ur, (vt id

id quoque dicamus) ſoluendum eſt tribus annis, quolibet anno pro rata parte, vt ſatis apertè declarat Iuriſcõſultus in l. 3. ff. de annuis legatis: dies enim illic, vt, & alias ſæpè, pro termino, ſeu dilatione ſolutioni, accipitur, vt in d. l. cedere diem. ff. de verbor. ſignif. Quod hic notandum duxi, quia Prateus, auctor, alioqui doctus, & diligens id minus cõmode explanabit in Lexico, verbo Annua. Proinde non eſt mirum, ſi id non ſatis per-
5 ceperit Valla elegantiarum lib. 4. c. 80. Illud etiam admonendi ſumus, licet qui pro debitore ſine mandato eius ſoluit, actionem negotiorum geſtorum habeat aduerſus eum pro quo ſoluit, vt in principio inſti. quibus modis ſoluitur obligatio at ſi debitore inuito, & renitente ſoluat, nullam aduerſus eum habebit actionem, ſecundum Bart. contra gloſſ.
6 ibid. in l. ſi pro te. ff. mandati. Sed neque illud eſt obliuiſcendum, ſi tutor, aut curator ſoluat pro pupillo, etſi de ſuo tutor, aut curator ſoluat, non poſſe actiones aduerſus minorem à creditore accipere, vt belle eſt definitum in auth. minoris. C. qui tutores dare poſſint, & in auth. vt is qui obligatas §. quod ſi quis, coll. 6. Cuius rei rationem reddit Accurſ. illic verbo, valere ceſſant, quia dicat, ceſſionem factam in potentiorem, eſſe iure prohibitam. l. 1, C. ne liceat potentiori. Tutor autem reſpectu ſui minoris potentior eſt. Et tametſi hæc ratio legitima ſit: mihi tamen magis arridet ratio quã illic reddit Imperator, ne ſcilicet tutores hoc titulo, ſeu colore fraudem machinentur in minorum faculta-
7 tes. Vt dicamus nunc de nouatione, & delegatione, nominiſque ceſſione, & quid inter ſe diſtent, nouatio, vt Iuriſconſultus definit, eſt prioris debiti in aliam obligationem, vel
8 ciuilem, vel naturalem transfuſio, atq; translatio. l. 1. ff. de nouatio. Quod ita intelligendum eſt, vt ſic prioris obligationem in ſecundam fiat transfuſio, vt prior obligatio penitus perimatur, ſicuti non obſcure probat tex. in l. 2. C. de nouationibus, dum ait; *iure nouationis vetuſtior contractus euanuit*. & idẽ oſtẽdit l. ſi cauſa. C. de tranſactionibus. & l. nouationes. ff. de nouationibus. Ex quo apparet, lapſum eſſe doctiſſimum alioqui Paul. de Caſtro in l. 1. ff. de nouationibus, exiſtimantem per nouationem non perimi ex toto præcedentem obligationem; expreſſim enim repugnant illi ſuperiores leges: repugnant etiam quam multa iuris exẽpla, quibus docemur, cum vna res in aliam transfunditur, primæuam mutare naturam, & aſſumere naturam illius rei, in quam transfunditur. l. eum qui ædes, & l. rerum natura. ff. de vſucapionibus c. quod in dubiis, de conſecratione Eccleſiæ, vel altaris, tradit Bar. in l. 1. ff. de damno infecto. Sed quid tam multis aduerſus Paulũ? cum expreſſim illius refellat opinionem tex, in §. præterea, inſtituta quibus modis tollitur obligatio, ſic enim inquit: *Præterea nouatione tollitur obligatio, veluti ſi id quod tibi Seius debebat, à Titio dari ſtipulatus ſis: nam interuentu nouæ perſonæ noua naſcitur obligatio, & prima tollitur translata in poſteriorem; &c.* Quid, quod Paulus ipſe melius ſentiens à ſeipſo deſciuit in l. Valerianus. ff. de prætorijs ſtipulationibus. Maneat itaq. per nouationem, primariam obligationem in totum extingui, & in
9 ſecundam transfundi. Magnus eſt igitur nouationis effectus, nam nouatione legitimè facta hypotheca liberantur, & pignora, vſuræ que non currunt. l. nouatione. ff. de nouatio. cui tamen non mediocriter repugnat. l. 3. ff. qui potiores in pignore habeantur. Sed huic difficultati nos iam pridem ſatisfecimus lib. 2. rerum quotidianarum. c. fin. 1. p. §. 12. limit. 7. proinde hic non repetimus, ne eandẽ bis canamus cantilenam: ſi tamen plura de ea re videre velis, adeunto Capicium deciſ. 183. Ex hoc autem (vt aliqua ad *forenſem*
10 vſum accommodemus) deducitur interpretatio ad leges Regias vectigalium, quæ vulgo appellantur, de las alcaualas, dicendum eſt enim, cum cõtractus nouatur vectigal deberi ex ſecũdo contractu, etſi ſolutum fuerit ex priori nouato, quæ Bar. fuit opinio in l. iuris gentium, §. adeo ff. de pactis, tradidimus, & nos lib. 1. rer. quotidian. c. 3. §. 5. num. 41. & tradit, & Laſſarte de decima. §. 13. nu. 11. Quod intelligendum eſt in contractu ſcilicet venditionis, permutationis, nam in alijs contractibus noſtrati iure regio vectigal non debetur, vt ex ipſis vectigalibus legibus ſatis ap-
11 paret, & omnibus manifeſtum eſt. Inferre etiam licebit ad leges regias, quibus conceditur retractus rei familiaris: dicendũ eſt enim cum duo contractus interceſſerunt, & dubitatur, à quo tempore dies cedat retractus, intereſſe, an nouatio prioris contractus finita ſit necne: nam ſi nouatio facta non ſit, cedit dies retractus à priori contractu: ſin autem ſit facta nouatio, cedet à poſteriore contractu: id quod ſatis conſtat ex Barto. Paulo. & Iaſ. in d. §. adeo.

SVMMARIVM.

§. *Primi.*

1 *Ceſſio eſt trãslatio actionis quam quis habet, & quid ſit delegare.*
2 *Ceſſio fit contra debitorem etiam ignorantem, & inuitum: delegatio vero non fit niſi debitore, cõ-*

tra

Digitized by Google

tra quem ceditur actio, conſentiente.

3 *Ceſſio, & delegatio dicitur* librança *noſtro ſermone.*

4 *Delegatio dicitur* librança acetada, *ceſſio vero dicitur* librança ante de acetada.

5 *Ceſſio quæ fit præcedente iudicio, dicitur*, carta de laſto.

5 *Qui delegatur, dicitur expromiſſor.*

7 *Ille cui fit ceſſio, dicitur procurator in rem ſuam.*

§. PRIMVS.

HÆc hactenus de nouatione: nunc videamus de ceſſione, & delegatione nominis, ſeu debiti, & quid inter ſe diſtent: hoc autem percipi melius non poteſt, quam ex
1 ipſorum nominum definitione. Ceſſio igitur eſt translatio actionis quam quis habet l. per diuerſas, & l. ab Anaſtaſio C. mandati. l. Iulianus. ff. de petitione hære. Delegare vero eſt, vice ſua alium reum creditori dare. l. delegare. ff. de nouatio. Nihil ergo differre videntur, cũ vtroq; caſu translatio fiat actionis, quinimo permultum differunt, nam ceſſio fit contra debitorem etiam ignorantem,
2 atq; adeo inuitum, delegatio autem non fit niſi debitore, aduerſus quem ceditur actio, conſentiente. l. 1. & l. neq; creditoris. C. de nouationibus l. nomen. C. quæ res pignori obligari poſſunt. Quinimo iure veteri neceſſaria erat ſtipulatio, vt delegatio fieret. d. l. delegare. ff. de nouatio. & illic ſubijciũt exépla gl. Bart. & Paul. Porrò noſtrati regio iure nudo pacto fieri poteſt delegatio: quippe cum omnia quæ iure veteri per ſtipulationẽ fiebant, hodie nudo pacto tranſigantur, vt habetur in l. 2. tit. 16. lib. 5. recop. cuius argumentum nos copioſe proſecuti ſumus lib. 2. rerum quotid. c. 3. vtrũque autem, & ceſſio, & delegatio vocatur nôſtro vernaculo ſermo
3 ne Librança, velut apparet ex l. 14. tit. 7. & l. 9. tit. 16. lib. 9. Recop. Delegatio igitur dici
4 tur librança acetada, ceſſio vero dicitur librã aũ no acedata. Sed, & cum ceſſio fit præcedente iudicio, appellatur carta de laſto: de
5 ducto nomine ab acceptilatione, vt animaduertimus lib. 2. rerum quotidianarum. c. fi. 4.
6 p. §. 7. nu. 8. Is autem qui delegatur, dicitur ex promiſſor ſecundum Accurſ. in Auth. de fideiuſſ. & mandat. in princip. colla. 4. & diximus dict. lib. 2. c. fin. 1. p. §. 12. nu. 49. Is au
7 tem cui fit ceſſio, ſeu delegatio, appellatur à Iuriſconſultis procurator in rem ſuam. l. procuratore in rem ſuam. ff. de procuratoribus, à neothericis autem ſcriptoribus appellatur ceſſionarius. Bart. & reliqui in l. 1. C. ſi certum petatur. Speculator dict. titul. de ceſſione iurium, & actionum. §. 1. Ioa. de Graſ. eod. trac. 3. p. id quod latius proſecuti ſumus ſuperius diff. 37. ideoque ſuperuacuum fuerit hic repetere.

SVMMARIVM.

§. Secundi.

1 *Per ceſſionem an fiat nouatio.*

2 *Procurator in rem ſuam ſemper poteſt reuocari, niſi in caſibus exceptis in l. 3. C. de nouat.*

3 *Per delegationem nouatio fit ſecundum iura Digeſtorum.*

4 *An ſuperior concluſio procedat ſtante leg. 3. C. de nouationib.*

5 *Hodie ex iure noſtro nouationem per delegationem non fieri probatur.*

6 *Lex 15. tit. 14. p. 5. non obtinet in tribus caſibus d. l. 3. C. de nouat.*

7 *Lex noua generaliter loquẽs non corrigit caſus ſpeciales legis antiquæ.*

8 *Ceſſionarius negligens in exigendo debito ſuo periculo rem agit, neq; aduerſus debitorem qui ceſſit, regreſſum habet.*

9 *Cliens quid proprie ſignificet.*

10 *Ceſſio, & delegatio ſunt ſpecies nouationis.*

§. SECVNDVS.

1 HIs igitur prænotatis, videamus an per ceſſionem, vel delegationem nouatio fiat? Et hanc quæſtionem definit textus ſingularis in l. 3. C. de nouat. vbi ait, per ceſſionem non fieri nouationem, niſi in tribus caſibus, nẽpe quando creditor cui facta eſt ceſſio, exegit partem debiti à debitore debitoris ſui, vel litem cum eo conteſtatus eſt, aut ſi ei denuntiauerit, vt ſibi ſoluat, non alij. Porrò quia lex illa nimis ſingularis eſt, vt illic prædicat Bart. & vt ante oculos illius habeas verba, ita ſe habent: *Si delegatio non eſt interpoſita debitoris tui ac propterea actiones apud te remanſerunt, quamuis creditori tuo aduerſus eum ſolutionis cauſa mandaueris actiones tamen antequã litem conteſtentur, vel aliquid ex debito accipiat, vel debitori tuo denuntiauerit, exigere à debitore tuo debitam quantitatem non vetaris, & eodem modo tui creditoris actionem contra eum inhibere. Quod ſi delegatione facta, iure nouationis tu liberatus es, fruſtra vereris, ne eo quod quaſi à cliente ſuo non faciat exactionem, ad te periculum redundet, cum per verborum obligationem voluntate no-*
2 *uationis interpoſita debito liberatus ſis.* Igitur ſecundum hanc legem, procurator in rem ſuã reuocari ſemper poteſt, niſi illis tribus caſibus, quos lex illa excepit: id quod placuit gloſſ. in l. procuratore in rem ſuam. ff. de procuratoribus, & aliis quos nos citauimus lib.

2. re-

Digitized by Google

2.rerum quotid.c.fin.4.p.§.1.n.16. id quod
3 latius expendimus diff.37. Videamus igitur
de delegatione, an per eam nouatio fiat. Et
planè ſi Digeſtorum tempora inſpiciamus,
& cætera iura ante legem fin. C. de nouatio-
nibus, aperti iuris erat, niſi aliud dictum eſ-
ſet, nouationem per delegationem fieri, vt
probat l.illa 3.& docet illic Accurſ. gloſ.1.&
communem fatētur illic Paul.& Fulgoſ. Cę-
terum an id abrogatum ſit per illam l.fin.C.
de nouatio. qua cauetur, ne vnquam intelli-
gatur facta nouatio, niſi expreſſim dictū ſit,
ambigi inter ſcriptores ſolet, & magis inter
eos conuenit, etiam poſt illam legem finalē,
per delegationem fieri nouationem vt eſt vi-
dere apud Iaſo. in l.ſingularia ff. ſi certū pet.
nu.137.& apud Afflictum deciſ.353.& apud
5 Loffred. conſ.18. Porrò ſecundum noſtrates
regias leges, cōtraria opinio verior eſt, id eſt,
per delegationem non fieri nouationem, niſi
expreſſim dictum ſit, vt cedens liber à debito
remaneat: ita enim apertis tibiis annunciat
lex 15.tit.14. p. 5. cuius argumento ita tradit
illic Greg. Lop. verbo, abiertamēte, & Auēd.
in dictionar. verbo, Delegacion, necnon Vil-
lalobus in antynoma, verbo Nouatio, idēq;
facit Gutierrez de confirmatorio iuramēto.
1.p.c.61.num.5. Iſta tamen lex regia, vt ego
quidem ſentio, accipienda eſt, & limitanda,
vt locum non habeat in illis tribus caſibus,
quos illa lex.3.C.de nouationibus, excipit:
nam ſi ceſſione facta nouatio locū habet in
6 illis tribus caſibus, multo magis in delegatio
ne eam locum habere dicendum eſt, cum de-
legatio maioris ſit momenti, & efficacię, quā
ceſſio. Neque eſt dicendum, illam l.3.quod
attinet ad illos tres caſus, abrogatam eſſe per
illam l.fin.C.de nouatio. neque per illam le-
gem ſeptem partiti iuris. ſiquidem lex noua
7 generaliter loquens non corrigit caſus ſpe-
ciales legis antiquæ: gloſſ. in l.3. C.de ſilen-
tiar.lib.10.Bart.in l. ſed, & poſteriores. ff.de
legibus, & ibidem Oroſcius magiſter noſter
non pœnitendus. Iaſon quoque in l. ſcien-
dum, in princip.nu.4.ff.qui ſatiſdare cogan-
8 tur. Magnus eſt autem hoc caſu nouationis
effectus: nam præterquam, quod vt antea di-
ximus, per nouationem pignora, & fideiuſſo
res liberentur, & vſuræ non currāt.l.nouatio-
ne.ff. de nouatio. ſi ceſſionarius fuerit negli-
gens in exigēdo debito, ſui periculi rem agit,
neque aduerſus ſuum debitorem qui ceſſit, &
iam debito liberatus eſt, regreſſum habet vl-
lum, vt apertiſſimè declarat illa l.15. tit. 14.
p.5.& probant etiam l.2. C. de nautico fœ-
nore, tradit Bald.in rubr.de conſtitut. pecu-
nia, & Benuenutus de mercatoribus lib.1.c.
3.& ſatis apparet ex illa l.3. C.de nouatio.in
verſ. *quod ſi delegatione facta*, vbi Accurſ. no
9 ſat benè interpretatur verbum illud Clientis
accepit enim pro debitore, vel ſeruo, cum ſe
cundum propriam ſignificationem cliēs fa
miliarem ſonet, vel eum quem quis ſub ſuo
ſuſcepit patrocinio, quales ſunt hodie vaſſal
li, & feudatarii, vt declarat Budeus in l. He
rennius.ff. de euictionibus, & Eguinar. Va
in §.per traditionem, inſtit.de rerum diuiſio
ne. Senſus igitur illius legis tertiæ eſt, quod
ceſſionarius diſtulit exigere debitum à debi
tore cedentis, quia ſuus erat cliens, ſeu fami-
liaris, & ideo ſui periculi rem fecit, quia de-
legatio facta fuerat. Et denique, vt hunc lo
cum concludamus, nouatio differt à ceſſio
ne, & delegatione, tāquam genus ab ſpecie
vt tradit Accurſ. in d. l.3. C.de nouationib
10 gloſſ. 1. Sunt itaque ceſſio, & delegatio ſpe
cies nouationis, quando per eas nouatio fie
ri contingit, quod quando fiat, nos ni falli
mur, & breuius, & planius tradidiſſe vide
mur, quam antea quiſquam fecerit. Ex his
autem intelligere poteris, an debitore detre
ctante implere, quod in poſteriore obliga*tio*-
ne conuenit, poſſit creditor priori *obligatio*-
ne vti: nam ſi prior obligatio fuerit nouata,
non poterit ea vti: ſin autem non fuerit noua
ta, vti poterit, ſicut latius tradit Dec. conſil.
265.& 580. & Iaſ. in l. debitorum pactioni-
bus.C.de pacti.n.9.& Couarr. lib. 1. variar.
c.14.n.6. & nos quoq; altius de ea re egimus
lib.2.rer.quotid.c.fin.1.p.§.12.lim.12. qui-
bus addito l.41.tit.14.p.5.

SVMMARIVM.

Different. 51.

1 *Inter crimen, & reatum quæ ſit differentia.*
2 *Lex ſi diutino.ff.de pœnis, explicatur.*
3 *Orde priſcorum Iuriſconſultorum in criminalibus traditur.*
4 *Solennitas iuris antiqui, quando aliqui recipiebatur inter reos.*
5 *Abolitio vnde ſumpſerit originem.*
6 *Reatus, ex iure antiquo quando diceretur.*

Inter crimen, & reatum.
Different. 51.

INter crimē, & reatum nihil intereſſe, vul-
gus Iuriſperitorum atque etiam Gramma
ticorum opinatur: ſed decipiuntur non me
diocriter, ſiquidem crimen eſt peccatum ab
homine commiſſum, vt ſciunt omnes: rea
tus autem eſt ſtatus ille in quo eſt reus inte
reà dum aut condemnatur, aut abſoluitur
l.fi.§.fi.ff.de his qui ante ſententiā ſibi mor
tem

Digitized by Google

tèm conſciuere.l.3.§.quod pater. ff.de muneribus, & honoribus. l.is qui. ff. ad legem Iuliam maieſt.*Is qui* (inquit) *in reatu decedit, integri ſtatus decedit.* Ex quo intelligi par eſt, quid ſibiue ſit Iuriſconſultus in l. ſi diutino. ff.de pœnis,*Si diutino* (inquit) *tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius ſubleuanda erit.* Non vult enim Iuriſconſultus, vt diuturnitas poſt commiſſum delictum pœnam minuat, ſed vt qui diu in carcere fuerit, ſubleuandus ſit ſordes enim illæ, & ſqualor carceris diu à reo perpeſſa, in cauſa ſunt, vt mitius cum eo agatur: eſtque is veriſſimus ac iuxta planiſſimus illius legis intellectus: licet aliter illic interpretetur Accurſius, ſequâturq; cæteri antiqui, atq; ex recentioribus Anton. Gom.in comment.tom.3.c.1.nu. 8. & Iul. Clar.in praxi.§.fin.q.60.nu.32.in quos merito inuehitur Budeus in dict. l. ſi diutino, & Corraſ.miſcellaneorum lib.2.c.20. Alciatus quoq; Parergon lib.2.c. 10. Quanquã illud; quoniam recentiores iſti omiſerunt, adijciẽdum eſſe putaui, vetuſto illo Iuriſconſultorũ tempore in cauſa criminis illum ordinem obſeruari ſolenne fuiſſe, vt principio de cauſa præſcriptionum diſceptaretur, ſcilicet an legitimus ſit accuſator, an competens ſit index, alijſque huiuſmodi, quæ dilatorię exceptiones vulgo vocantur: poſtquam vero conſtaret locum accuſationi fore, tunc reus recipiebatur inter reos, id eſt, nomen eius ſcribebatur in codice reorum, qui ad eam rem deſtinatus erat, quin propria veſte exutus, pullam induebatur: veſtem: quod ſi poſtea crimen ei condonari contigiſſet, nomen eius delebatur de libro, vnde abolitionis verbum frequens eſt iure. Hæc demonſtrant nobis quam plures iuris loci, præſertim lex ſi maritus.15.ff.ad leg. Iul. de adulterijs, & l. adulteram. C.eod.tit.l.1. & ſeq. ff. de abolitionibus. Liquet etiam ex Sueton.in vita Auguſt. Cæſaris capit.32.*Diuturnorum*(inquit)*reorum & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit.* Quod autem de puella veſte diximus, conſtat ex Plutarcho in vita Ciceronis, hiſce verbis, *Quare actus in iudicium Cicero huius criminis reus, neque à mediocris potentiæ viris oppreſſus veſtem atram aſſumit, & profluente coma plebem orare, & ſupplex ambire cogitur.* Igitur intermediũ illud tempus, in quo erat reus, poſtquam recipiebatur inter reos, donec aut abſolueretur, vel condemnaretur, reatus dicebatur. Ex quo etiam liquet, rei appellationem non ſignificare delinquentem, ſed eum qui criminis accuſatus eſt: porrò non omnes qui accuſantur, delinquentes ſunt: quod, & ſatis oſtendit Cicero. lib.2. de Oratore. *Reos* (inquit) *appello non modò eos qui arguuntur, ſed omnes de quorum re diſceptatur.*

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Qui effracto carcere fugiũt, diuerſo modo puniũtur.*

2 *Puniendus non eſt, qui aperto carcere inuento, animo reuertendi lapſus eſt, ſi non multa mora facta reuertatur.*

3 *Mulier quæ virum ſuum de carceribus exemerit, nõ punitur: & quid in patre filium eximente.*

4 *Qualiter ſit intelligenda ſuperior concluſio: & diſtinguitur, an per induſtriam an vero per conſpirationem, & carceris effractionem vxor, aut pater, maritum, vel filium liberauerit, & an carceratus, nocens ſit vel innocens.*

5 *Cuſtos carceris, cuius lata culpa carcerati euaſerũt, qualiter puniatur.*

§. PRIMVS.

1 ATque, vt aliquid de his qui in reatu, ſeu in carcere ſunt, dicamus, ſciendum eſt, leges imponentes pœnas his qui effracto carcere effugerint, vario modo in hoc ſtatuere: hæc ſunt l.1.ff. de effractoribus, & l. in eos. ff.de cuſtodia reorum.l.13.tit.29.p.7.& l.7. tit.26. lib. 8. recopilat. Sed quemadmodum conciliandæ ſint, præter claſſicos ibidem, cõſulito Ant.Gom.in l.76.Tauri, n.12.& in titulo de captura reorum n. 11. Auenda.reſp. 15.Olanum in concordia iuris, litera F. nu. 106.Iulium Clarum in praxi criminali q.21.
2 nu.26.Boer.deciſ.213.cum tribus ſeq. Illud tamen non obliuiſcari, ſi quis reuertẽdi animò elapſus fuerit è carcere, quem fortè apertum inuenit, & ſtatim nõ multa mora facta reuertatur, puniendum eo nomine non eſſe. Bald. in l.1.C. de ſeruis fugitiuis Faber, & Ang.in §.pauonum, inſtitut.de rerum diuiſ. teſtatur communem Iulius Clarus in praxi, quæſt.21.n.28.Et hinc eadem cauſa erit eius que aufugerit è carcere, ſuperioremque adierit iudicem, vt eſt argumẽto tex. in c. dilecti, de appellatio. & tradit Cacialupus de debi-
3 tore fugitiuo, ſub principium. Ceſſabunt etiam illarum legum pœnæ in muliere quæ virum ſuum de carceribus exemerit, vt placuit Dec. conſ.773.vol.4.nu.12. Caſtello in proœmio l. Tauri, verbo Reyna, Auiles in c. prætorum, c. 7. verbo Carcer. Ignoſcendum eſt etiam patri, qui filium eruerit à carcere, vt ſcriptum reliquit Corſetus de poteſtate Regia q.25.n.34.in perſona eius qui manu armata exemerat filium de carceribus, qui erat morti addictus: & tamen propter affectio-

Digitized by Google

nem, pietatemque paternam impunè tuliſſe
4 ait. Verum ego hęc ſic accipienda eſſe puto vt ſi pater, aut vxor, qua arte, aut vaſtitie fruſtrati vincula, eripuerint maritum, aut filiũ de carceribus pœnas non pendant: cuius rei exemplũ refert Valer. Max. lib. 4. c. 6. de mulieribus Minijs, quæ maritos à Lacædemonijs capite dannatos inuiſentes, tanquam vltimum vale dictur æ, commutata cum eis veſte, è carcere eripuerunt, ipſæque in carcere remanſerunt. Et idem facinus patraſſe referunt Hiſpaniæ annales Comitiſſam Sanctiam, quæ illuſtrem illum Ferdinãdum Gũdiſaluum coniungem ſuum, quem Sanctius Legionenſis Rex in vinculis habebat, eripuit è carcere commutata cum eo veſte. Habemus etiam ſimile exemplum apud Palacium Rubeum in repetitione rubricæ de donatio. inter. §. 50. de muliere Caſtellana, quæ ſimili techna ſeu fallacia maritum eripuit à morte: hoc enim caſu ac ſimilibus ego mulierem patremque abſoluendos eſſe putauerim. Cæterum ſi vi adhibita, ſubſiſto, diſtinguendũque exiſtimo: Aut reus eſt innocens, & etiã putauerim patrem, vxoremque illum è carceribus eximentem, quamuis rei: modo non cruẽta, impune eſſe laturos, quia permiſſum cuiq; eſt, nudum patri, aut vxori, innocẽtem eripere à morte, tex. in c. non in inferẽda 23. q. 3. cuius ſenſum exactè expendit Nauar. in peculiari tractatu de ea re edito, & eodem ſpectant quæ affert Couarru. reſolut. lib. 1. c. 2. n. 12. & Gutierrez Canonicarum quæſtio. lib. 2. c. 24. ſub finem. Hoc tamen ita erit, niſi facta cõſpiratione carcer fuerit effractus, nam conſpiratione facta, etiam inſontes pœnas pendunt effracti carceris, iuxta Iuriſconſultum in l. in eos. ff. de cuſtodia, & exhibitione reorum. Porrò ſi reus iuſte fuerit detentus in carcere, non impune (mea quidem ſententia) laturi ſunt pater aut vxor illum vi eximentes, l. addictos. C. de Epiſcopali audientia, alioqui futurum eſſet, vt publica carceris cuſtodia ludibrio haberetur ſi qua certum eſt iuſtitiam adminiſtrari non poſſe. l. nemo carcerem. C. de exactio. tributorũ lib. 10. Alias non paucas exceptiones, in quibus ceſſat pœna effracti carceris, legitote apud Socin. reg. n. 163. & apud Dueñas reg. 393. Sed, & illud non obliuiſcaris, cuſtodem carceris, ſeu commentarienſem, cuius lata culpa
7 factum eſt, vt cuſtodiæ carcere euaſerint, debere pœna mortis puniri, ſcilicet cum cuſtodiæ capitaliter erant puniendi l. milites. ff. de cuſtodia, & exhibitione reorum, tradit Maranta in ſpeculo 4. p. diſt. 1. nu. 64.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Lex 22. tit. 1. p. 7. explicatur.*
2 *Tranſactio ſuper homicidio an ſit facienda cum omnibus conſanguineis occiſſi, an vero ſufficiat cum proximioribus, breuiter, & elegãter diſputatur.*
3 *Ius vindicandi mortem defuncti, incumbit omnibus hæredibus.*
4 *Propinquiores tantum conſanguinei poſſe homicidæ necem condonare, ex communi reſoluitur.*
5 *Tranſactio ſuper homicidio an fieri ſufficiat cum hæredibus occiſi, licet cũ conſanguineis non fiat.*
6 *Mater poteſt mortem filij vindicare, licet pater occiſi necem condonauerit.*
7 *Reus tenetur ſeruare pacta quæ promiſit in pace ineunda.*
8 *Reo non obſeruante promiſſa, aduerſus eum accuſator pro illis obſeruandis poteſt actionem inſtituere non veterem accuſationem refricare.*
9 *L. 22. tit. 1. par. 7. non procedit, vbi crimen fuerit tam enorme, vt neceſſe ſit ad publicum exemplũ reum aliqua animaduerſione puniri.*

§. SECVNDVS.

1 CÆterum, vt de abolitione, de qua mentionem fecimus aliquid dicamus, habemus apud nos egregiam quandam legem, eandemque maiorem in modum vtiliſſimã, qua cautum eſt, vt reus qui abolitionem, ſeu remiſſionem impetrauit ab aduerſarijs, non puniatur pœna mortis, aut alia corporali, ea eſt l. 22. tit. 1. p. 7. cuius argumentum luculenter tractauit Doctor Villalpando Legionenſis aduocatus peculiari de ea re edito cõmentario, ſeu repetitione, vt vocant, vbi ait, illam legem ſic communiter intelligi, & cum
2 eo pleroſque ex noſtratibus cõuenire video. Potiſſima autem quæſtio quæ circa illam legem incidere ſolet, ea eſt, an vt beneficium illius legis locum ſortiatur, ſit facienda tranſactio cum omnibus cõſanguineis occiſi, vel an ſatis ſit, à propinquioribus veniam impetraſſe. Quæ quidem quæſtio, vt mihi videtur, tres habet articulos. Primus articulus eſt de venia impetranda ab hæredibus: ſecũdus de venia impetranda à conſanguineis: tertius eſt articulus, an ſufficiat pacem feciſſe cum hæredibus, vt neceſſe non ſit veniam à conſanguineis impetrare. In primo autem articulo de hæredibus duę ſunt opiniones cõmunes, & ſibi inuicem repugnantes: alijs ſiquidem placet, ſatis eſſe, factam eſſe pacem cum maiori parte hæredum, neque omnium hæredũm veniam eſſe neceſſariam. In hac ſen-

Digitized by Google

ſententia fuit Bart. in l. 2. §. Cato. ff. de verb. oblig. eiuſque opinionem communem eſſe perhibet Curtius in l. tranſigere. C. de tranſact. nu. 34. & alij apud Iulium Clarũ in praxi. §. fin. q. 58. n. 34. Alij contra putant omnium hæredum veniam impetrandam fore, & hanc quoque communem teſtatur Felinus in c. cum omnes, de conſti. nu. 27. & Ri-
3 pa in d. §. Cato. nu. 15. & hæc mihi magis arridet opinio, quoniam ius vindicandi mortẽ defuncti, ex æquo omnibus videtur incumbere hæredibus, vt in l. 1. ff. ad Sillanianum. Secundus articulus, eſt de venia ſeu abolitione à conſanguineis impetranda. In qua quæſtione inter noſtrates magis conuenit, nõ eſſe neceſſe, vt omnes conſanguinei necẽ
4 condonent, ſed ſatis eſſe, ſi propinquiores cõdonauerint. In hac ſententia fuit Greg. in d. l. 2. verbo, conſus à aduerſarios, & itẽ in gloſſa magna, & ibidem Villalpando. 2. p. §. 25. nu. 4. & eiuſdem ſententiæ videtur eſſe Couarr. lib. 2. variar. c. 10. nu. 5. & Ant. Gom. in Commentarijs to. 3. c. 3. nu. 61. & Padilla in repetitione legis tranſigere C. de tranſactionibus, nu. 12. Didacus Perez in l. 1. tit. 11. lib. 1. ordin. Matienz. in l. 2. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloſſ. fin. & illic Azeued. nu. 7. Et horum mihi verior videtur opinio, quoniam leges non faciunt copiam accuſandi omnibus conſanguineis defuncti, ſed propinquioriqus tantũ, l. ſi plures ff. de accuſat. l. 3. §. ſi plures. ff. de ſepulchro violato. l. 1. & 12. tit. p. 7. l. 14. tit.
5 8. eadem part. Quod autem attinet ad tertiũ articulum, nempe an ſufficiat venia hæredũ neque ſit neceſſaria abolitio conſanguineorum, noſtratibus magis placere video ſufficere, pacem factam eſſe cum hæredibus, neq; eſſe neceſſe, quod venia à conſanguineis impetretur. In hac ſententia fuit Anto. Gom. in Commentarijs to. 3. c. 3. n. 64. Cui ſe ſubſcripſit Matien. in d. l. 2. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloſſ. fin. & illic Azeuedo, qui in ſuam ſententiam acciſcunt Franciſcum de Rip. in l. 2. §. Cato. ff. de verb. oblig. ad finem. Ego verò hæreo, an hæc vera ſit opinio, cum videam leges ciuiles, & regias admittere ad accuſandum non ſolum hæredes, ſed etiam cæteros conſanguineos occiſi, velut apparet ex legibus modo citatis, atque aliàs paſſim. Ripa vero (cuius auctoritate noſtrates in errorem inciderunt) loquitur in ſtatuto, quo comprehenſum erat, vt homicida occideretur, niſi pacem obtinuiſſe ab hæredibus occiſi: at legis regiæ verba latius patent, nã aduerſariorum veniam poſtulat, ſeu abolitionem, atq; ita diuerſa res eſt. Stat etiam pro nobis Bartoli ſententia in l. ſi filius. ff. de vulgari, & pupill. ſubſtit. in fine, vbi ait, ius vindicãdi mortem defuncti, non eſſe hæreditarium, ſed ſanguinis. Bartoli autem opinionem communem eſſe, & ipſe Ripa teſtatur in d. §. Cato. n. 101. Denique mediocriter nobis opitulãtur l. 2. C. de abolitionibus criminum, quæ non ſolum hæredum, ſed etiam cognatorum abo-
6 litionem neceſſariam eſſe oſtendit. Quibus conueniens eſt dicere, veram eſſe ſententiam Salic. in l. vxor. C. qui accuſare non poſſunt, dicentis, ſi pater condonauerit mortem filij, poſſe adhuc matrẽ ius ſuum perſequi: & eodem pertinent quæ affert Boerius deciſ. 120. & 333. nam etſi maritus nolit mulieri præſtare auctoritatem ad accuſandum, poterit iudex ex iuſta cauſa illam præſtare, ex l. 57. Tauri, & quæ affert Iaſ. in l. 1. ff. de iuriſdict. omn. iud. col. 4. An vero filij ſpurij impetrãda venia ſit, tractat Gregor. Lop. in l. 6. titul. 23. p. 3. verbo mancilla, & an fœminarũ etiã venia obtinenda ſit, tractat Cãpecius de dote 2. p. §. 49. n. 3. & an tutoris venia ſufficiat, ſine minore, tractat Auend. in c. correct. 2. p. c. 10. nu. 43. & denique multa alia ad illius Regiæ legis interpretationem attinentia affert Iul. Clar. in praxi, q. 58. ideo nos hic miſſa fa-
7 cimus. Illud tamen non omiſerim, conditiones, & pacta quæ reus in pace ineunda ſeruare promiſerit, validas eſſe, auctore Io. Gutier. in authentica Sacramenta puberum, nu. 137. Illud tamen quia Gutierr. omiſit, in me-
8 moriam refricabo, reo pacta concordiæ non obſeruante, haud poſſe accuſatorem ad accuſationem redire, ſed poſtulari potius debet, vt cogatur reus placitis obedire, ſicuti definit Imperator in l. quamuis C. ad Senatuſconſ. Turpill. proinde conſilium erit, vt in pactis concordię hoc exprimatur, id eſt, adijciatur, vt reo non obtemperante conditionibus appoſitis, poſſit actor ex integro ius ſuum per-
9 ſequi. Illud quoque non erit omittendum, illius regiæ legis. 22. definitionem ceſſare, quando crimen fuerit tam enorme, & graue; tantumque in plebem ſpargere ſcandali, vt neceſſe ſit ad publicum exemplum, vt reus aliqua animaduerſione puniatur, velut placuit Villalpando eodem loco. §. 6. & Grego. ibidem, & Auendan. in cap. corrector. 2. par. cap. 16. nu. 23. Sed teſtibus minime opus eſt, cum id expreſſim ſit definitum in l. 10. titul. 24. lib. 8. Recopilatio. cuius ſenſum commodiſſime explicat Olanus in concordia iuris, verbo accuſator. nu. 33. & 37. erit pro exemplo ſi monialis rapta ſit, non erit enim eo caſu tanti momenti venia conſanguineorum, vel ipſius Abbatiſſæ, vt reus mortis pœnam non luat.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

§. Tertij.

1 *Iniuria ex conuerſatione cenſetur remiſſa.*
2 *Maritus vxori reconciliatus cenſetur ignouiſſe adultero.*
3 *Iniuria cenſetur remiſſa per conuerſationem, quando conuerſatio præcedit accuſationem, ſeu ſi poſtea ſequatur.*
4 *Maritus vxori reconciliatus poteſt vxorem, inidem, vel aliud adulterium prolapſam iterum accuſare.*
5 *In abolitione à principe impetranda quid ſit obſeruandum remiſſiue.*
6 *Per principis abolitionem tollitur delicti non infamia à iure contracta, niſi ſpecialiter infamia ſordes aboleatur.*

§. TERTIVS.

1 ALiud eſt etiam abolitionis genus cum is qui iniuriam accepit, conuerſatur cũ eo qui iniuriam fecit, eo ipſo ſiquidem videtur iniuriam remiſiſſe. §. fina. inſtitut. de iniurijs lex 22. tit. 9. p. 7. Proinde ſi maritus cũ adultero conuerſatus fuerit, nõ ignarus adulterij iniuriam condonaſſe intelligendus eſt
2 lex mulier. §. fi. ff. de adulterijs. Quin illud probandum eſt, ſi vxori reconciliatus fuerit, & adultero ignouiſſe videri, vt eſt autor Cifuentes in l. 80. Tauri q. 6. & illic Ant. Gom. n. 72. Placuit etiam Gregor. Copin. in l. 22.
3 tit. 1. p. 7. verb. el marido. Hoc autem quod diximus per conuerſationem, videri iniuriã remiſiſſe, accipiendum eſt, dummodo cõuerſatio fuerit ante accuſationem criminis, aliter atque ſi poſt accuſationẽ conuerſati fuerint, nam eo caſu non videtur remiſſa iniuria quæ iam in iudicio delata fuerit ſecundum Abbatem in capite olim n. 6. de iniurijs: cui illic aſſentiũtur Marian. Soc. n. 45. & Capella Toloſana deciſ. 233. id quod lex illa nona ſeptem partiti iuris ſatis ſignificare videtur dũ ait, *Que de alli adelãte no pueda demandar emiẽda de tuerto y deſhonra que le vbieren antes fecho*, & poſt hãc noſtram ſcripturam reperi idem placuiſſe Azeued. in l. 2. tit. 10. lib. 8. Recop. n. 187. Proinde ſequenda hæc erit opinio, tametſi Greg. Lop. anceps fuerit illic verbo reſpondetur.

4 Illud etiam meminiſſe oportebit, ſi maritus mulierem adulteram reconciliauerit, nihilominus poſſe eam poſtea in idẽ, vel aliud adulterium prolapſam iterum accuſare, vt docet Palac. Rub. in repet. c. per veſtras. §. 9. n. 18. & Villalpando in l. 22. tit. 1. p. 7. §. 13. merito diſcedentes ab archidiacono, in cap. de Benedicto, 32. q. 1. & à Saliceto in l. quoniam Alexandrum. C. de adulterijs contrarium affirmantibus, qui ſane circumuenti ſũt ex argumento illius capituli de benedicto, quod tantum abeſt illorum opituletur ſententiæ, vt contrarium aperte ſignificet, dum ait, *Nullum ei dumtaxat ſimile committenti periculum illaturus*, illa enim dictio dumtaxat nõ obſcure Palac. Rub. probat ſententiam: probat etiam lex 8. tit. 17. par. 7. & illic annotat Greg. Lopez. Solet etiam abolitio criminis à Rege impetrari, vt habetur in l. 1. tit. 33. p. 7.
5 In ea vero impetranda quid obſeruandũ ſit, plene eſt expoſitum in l. 2. tit. 25. lib. 8. Recop. cui addito, licet per huiuſmodi regiam abolitionem tollatur pœna delicti, infamiam tamen qua reus iure notatus eſt minime tolli: vt eſt definitum in l. fin. C. de abolitione generali, & tradit Paris de ſyndicatu. §. 3. de tortura. c. 2. quæ res facit, vt reus ita infamia notatus curiam regiã intrare non valeat: ſiquidem infames regia curia interdicuntur, vt patet in l. prætor ait. §. fin. de his qui notantur infamia, & deniq. patietur omnes *pœnas* quas per leges patiuntur infames. Cautio igitur erit, vt in impetranda à rege hac criminis indulgentia aboleatur etiam infamiæ ſordes.

SVMMARIVM.

Differ. 52.

1 *Noxia quid ſit.*
2 *Noxa quid ſit.*
3 *Quadrupes occidens hominem, occidendus non eſt.*
4 *Qua de cauſa occidatur animal cũ quo homo coiuit.*

Inter noxam, & noxiam. different. 52.

1 INter noxam, & noxiã illud intereſt quod noxia eſt delictum vnde prouenit dãnum quod præſtãdum eſt, aut pro eo corpus quod peccauit puta ſeruus, aut quadrupes: Noxa eſt pœna damni dati hoc, eſt corpus *ipſum* quod nocuit quo dominus maluit defungi noxæ ſeu pœnæ dedendo, quam litis æſtimationem ſufferre ſicuti expoſitum eſt à Iuſti-
2 niano in principio inſtit. de noxalibus actionibus, & Iuriſconſulto in l. 1. ff. eod. tit. & in l. 1. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur, quæ loca dum Vala non ſatis intellexit, temere, vt ſolet, in noſtros blaterat Iuriſconſultos lib. 6. elegantiarum. c. 35. Proinde merito cũ carpit Alciatus lib. 4. ff. de verbor. ſignif. n. 135. In tractatu autem de noxa illud quæri ſolet

Digitized by Google

3 ſolet an ſi quadruples hominē occiderit occidendum ſit? Et quamquam aliqui in exemplum id vſurpent, in criminis videlicet deteſtationem, verius eſt tamen, debere iudicem ab hoc genere pœnæ abſtinere, vt eſt relatum apud Couarr. variar. reſolutio. lib. 2. c. 8. nu. 1. & apud Iulium Clarum in praxi. criminali. q. 99. & expreſſim extat apud nos definitū in l. fi. tit. 10. lib. 7. Reco. quia nimirum pœna non poteſt cadere in his quæ ratione, &
4 intellectu carent. Diuerſa cauſa eſt quando homo coit cum bellua, quia tūc ne hominis flagitium in memoriam refricetur, atque, vt illius penitus obliteretur recordatio, cautum eſt iure tam diuino quā humano, vt animal etiam morte mulctetur, vt habetur in Leuitic c. 20. & in c. mulier 15. q. 1. & in l. 2. tit. 21. p. 7. & eo iure vtimur.

SVMMARIVM.

§. *Primi.*

1 *An paſcuorum cuſtodi cum iuramento aſſeueranti ſe aliquem in noxia comprehendiſſe, credendum ſit.*

2 *Paſcuorum cuſtodi non eſſe plenam fidem adhibēdam, ſi ſit leuis exiſtimationis, vel debeat habere partem condemnationis.*

3 *Dominus agri non poteſt aliena pecora includere quæ inuenerit in ipſius agro.*

Hodie vero in noxia deprehendi poſſe probatur, donec pro eis offerantur pignora.

4 *Dominus agri includens aliena pecora, tenetur domino pecorum præſtare, ſi quid damni, aut detrimenti ſua culpa acceſſerit.*

§. PRIMVS.

1 SEd, & illud dubitari ſolet an publico paſcuorum cuſtodi (qui vno verbo Saltuarius Latinè appellatur) plena ſit habenda fides quando adiuratus declarat ſe aliquem, in noxia comprehendiſſe? Tractatum eſt autem hoc apud Antibolum de muneribus. §. 4. in fine, & apud Auendañum in cap. Correctorum. 1. p. c. 1. & apud Doctores in c. cum parati de appellationibus, & apud Tiraq. in tract. lignag. §. 8. gloſ. 9. & Capicium deciſ.
2 45. Quibus magis placet credendum ei eſſe: opitulaturq; illis quod à noſtris communiter traditur in his quæ ruri, ſeu eremo committuntur, non tam exactam exigi probationem quam cæteris in cauſis, ſed ſatis eſſe eo caſu veritatē præſumptionibus, & argumētis comprehendi. Bart. in l. ſi quis ex argētarijs. §. & an hæredi. ff. de edendo. Suffragatur etiā huic opinioni. l. 3. tit. 15. lib. 3. & l. 7. titul. 4. lib. 4. fori legum. Hanc tamen opinionem accipiendam putat Antibolus in illo extremo libello de muneribus, niſi Saltuarius ſit leuis exiſtimationis, vel ex cōſuetudine, aut municipali ſtatuto partem habere debeat de condemnatione, ſeu mulcta: nam eo caſu plena non eſt ei habenda fides, niſi alia accedant argumenta, & præſumptiones, neque exiſtimat Antibolus ferendas eſſe leges municipales contrarium ſtatuētes tanquam iuri rationique repugnantes, & hæc Antiboli diſtinctio maiorem immodum mihi arridet, opitulaturq; illi l. 1. tit. 7. p. 3. in fine. Illud quoq; admonuiſſe oportebit quod ſcriptum
3 eſt à Iuriſconſulto in l. quintum cum ſequenti. ff. ad legem Aquiliam non poſſe dominū agri includere pecora aliena quæ ſuo in prædio offendit: cui conuenit l. 24. titul. 15. p. 7. moribus gentium, & populorū ſtatutis exoleuiſſe: hodie enim eo iure vtimur, vt animalia in noxia deprehenſa includi poſſint, donec pecorum dominus offerat pignora pro eis quod vulgo dicimus, dar prēdas muertas por las viuas. Auendañus in c. Correctorum 1. p. c. 13. Matienzo, & Azeuedo in l. 1. tit. 17. lib. 5. Recop. verbo perſonas publicas, & ante eos Afflictus in conſtitutionibus Sicilianis lib. 3. rubr. 36. & 37. & Petr. Lenauder. de doctoribus. 4. p. q. 81. Capicius deciſ. 41. extat-
4 que apud nos de ea re text. in l. 12. tit. 7. lib. 7. Recopil. Debet tamen is qui pecora includit non malignè abigere, alioquin ſi quid damni, aut detrimenti, ſua culpa acceperint tenebitur domino præſtare ſecundum Pruden. de ſyndicatu. §. negligentia, c. 5. nu. 6. & ſuperiores auctores tradunt. His illud adiungi poteſt, quod eſt apud Palac. Rubeum in c. per veſtras. §. 18. nu. 34. ſi pecora reperiātur non in agro depacto, ſed ſecus agrum, ſatis eſſe ad condemnationem, niſi è contrario probetur damnum ab alijs eſſe datū, cui ſuffragatur. l. 11. tit. 23. lib. 8. Recopilation. & quæ affert Guido Pap. in tractatu de indicijs, & tortura n. 29.

SVMMARIVM.

different. 53.

1 *Vſus quid ſit.*

2 *Vſura quid ſit.*

3 *Quare vſura in mutuo tantum locum habeat, redditur ſingularis ratio.*

4 *Reprehenditur opinio dicentium, vſuram ad quemlibet contractum pertinere, fœnus autem ad mutuum tantum.*

5 *Inter vſuram, & fœnus nihil intereſſe, ſed eſſe nomina ſynonyma.*

6 *Synonima quæ dicantur.*

Inter

Digitized by Google

Inter vſum, vſuram, & fænus?
different. 53.

1 VSus nihil aliud eſt quam ius vtendi ſal-
ua rerum ſubſtantia, gloſſa in l. 1. ff. de
vſu, & habitatione, & definit expreſſim Ro-
manus Pontifex in Extrauaganti. Ad con-
ditorem, de verb. ſignif. Vſura autem eſt vſus
2 improprius, diciturque de ijs rebus, in qui-
bus vſus proprie non cadit, veluti de tempo-
re, de vita, & cæteris illius modi. Cicero Tu-
3 ſculanarum lib. 1. *Natura dedit vſuram vitæ,*
ſicut pecuniæ, nulla præſtituta die. Seneca in de-
clamationibus; *Si mihi vnius dieculæ vſuram*
permiſiſſet, cum autem in mutuo (id eſt his
rebus quæ pondere, numero, menſurave cō-
ſtant) vſus proprie non cadat, ſed potius di-
catur abuſus, vti liquido apparet ex l. hoc Se
natuſconſulto §. 1. ff. de vſufruct. earum rerū
quæ vſu conſumuntur, & in l. ſed ſi poſſeſſori
§. item ſi iurauero. ff. de iureiurand. fit, vt in
mutuo vſura proprie nomen habeat, in cæte-
ris vero contractibus, in quibus vſus proprie
cadit, veluti in locato, & conducto, non ha-
beat: id quod etiam tradunt Innocent. Abb.
& reliqui in rubrica de vſuris. Quam ratio-
nem latius proſecuti ſumus lib. 2. rerum quo-
tidian. c. 2. n. 2. ideo hic pluribus non repetā.
4 Inter vſuram autem, & fœnus illud intereſſe
nonnulli opinantur, quod vſura late pateat,
ad omneſque contractus referantur: fœnus
autem ad mutui tantum contractum reſpi-
ciat: eſt in hac opinione Sotus de iuſtitia, &
iure lib. 6. quæſt. 1. artic. 1. cui acceſſit Didac.
Perez in rubr. de vſuris lib. 8. ordin. Sed non
ſatis (quod bona eorum venia dixerim) rem
percepiſſe videntur, cum vſuræ appellatio ad
mutuum dumtaxat, aut expreſſum, aut taci-
5 tum ſpectet, vt ſuperiores tradunt auctores.
Puto igitur, nihil inter hæc eſſe diſcriminis,
ſed ſynonima eſſe nomina id quod non ob-
ſcure oſtendit Iuriſcōſult. in l. nihil intereſt.
de nautico fœnore, in hæc verba, *Vtrobique*
igitur maius legitimæ vſuræ fœnus non debebi-
tur. Dicuntur autem ſynonyma (nequid ob-
ſcurum relinquamus) cum diuerſa verba,
eandem omnino rem declarant, vt docet
Quintilian. libr. 10. inſtitution. cap. 1. Ho-
6 nonima autem, ſiue æquiuoca dicuntur,
cum idem verbum, aut nomen plura ſigni-
ficat: quod, & oſtendit illud Mancinelli di-
ſtichon.

Dictio multa notans dicitur æquiuocum eſſe,
Quæ vnum ſignant, dic eſſe ſynonima voces.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Venditio facta pro iuſto pretio, etiam cum pacto*
de retrouendendo, vtroque iure valida eſt.
2 *Venditio facta minimo pretio, an cenſeatur vſu-*
raria: & reijcitur opinio tenentium partem af-
firmatiuam.
3 *Contractum non cenſeri vſurarium ex modico pre*
tio, niſi in ſolitis fœnerari, ex veriori opinione
reſoluitur.
4 *Superior concluſio auctoritate legis Regiæ, com-*
probatur.

§. PRIMVS.

1 DE vſuris autem cum multa ſuccurrant,
pauca tamen dicam cum, & nimis lon-
gus eſſe nolim, atque ex multorum ſcriptis id
facile cognoſci poſſit, necnon ex iis quæ exa-
ctius diximus lib. 2. rerum quotid. c. 2. Atq;
illud primum diſpiciamus, quod in vſu fori
ſæpe venire ſolet, cum venditio *facta eſt* ad-
iecto pacto de retrouendendo (quam fidu-
ciariam venditionem veteres appellabāt, au-
ctore Budeo in l. poſteriori. §. vindicias. ff. de
originem iuris) an vſuræ labe talis contractus
impingi poſſit? Et plane ſi iuſto pretio facta
ſit venditio, indubitati iuris eſt, validam eſſe
vtroque iure, tam diuino quam humano l. 2.
C. de pactis inter emptori, & venditor. l. 42.
tit. 5. p. 5: & illic interpretes omnes. Porrò
ſi pretium fuerit modicum, id eſt minus quā
dimidium iuſti pretii, hic maxima eſt inter
iuris interpretes concertatio, an contractus,
2 ſit iudicandus vſurarius. Huius diſputatio-
nis magnus eſt effectus: nam ſi contractus
eſt vſurarius poterit venditor perpetuo illius
petere reſciſſionem, cum alioqui intra præ-
ſcripta à iure tempora experiri valeat, vt in-
telligere licet ex illa l. 2. atque ex illa regia le-
ge. Deinde ſi contractus vſuræ labe labo-
ret, tenebitur emptor fructus perceptos re-
ſtituere, cum cætero qui emptor fructus ſuos
faciat, vt ſuperiores ſatis dant intelligere. *Vt*
igitur propoſitam abſoluamus quæſtionem,
ſecundū eſt, gloſſam in c. conqueſtus, de vſu-
ris, in ea fuiſſe ſentētia, vt exiſtimaret, talem
venditionem minimo pretio factam, vſura-
riam cenſeri, cui acceſſit illic Abbas, ac item
in capit. ad noſtram, de emptione, & vendi-
tione, & hanc perhibet communem eſſe opi-
nionem idem Abbas conſil. 76. lib. 1. & ma-
gis communem teſtatur Martinus Gribald.
in volumine communium opinionum lib.
6. verbo fœnerattius, & Boer. conſ. 12. & alij
relati

relati à Couarruuias lib. 3. variar. c. 8. nu. 4. & ab Azeued. in l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. n. 24. Verum autem fundamentum totum eſt ex c. ad noſtram, de empt. & vendit. atque ex c. illo vos, de pignoribus. Contrariam vero opinionem, nempe non forę præſumendum cõtractum eſſe vſurarum ex modico pretio, & pacto de retrouendendo, niſi cum emptor ſolitus eſt vſuras exercere, tradunt, Iacobus de Arenis, Cynus, & Salic. in l. ab emptione. C. plus valere quod agitur, & hanc (ne longius abeamus) maioris auctoritatis patronis, fautoribus quæ defendi teſtatur Cœpolla de ſimulatione contractus, caſu ſexto, adijciens, non eſſe ab ea diſcedẽdum, neque iudicãdo, neq; conſulendo: idemq; facit Tiraq. de retract. conuentionali, in præfatione num. 5. Maſcard. de probationibus. to. 1. concl. 447. & Decian. reſponſo 2. volu. 1. nu. 177. & hanc ego (ſi quid tamen mea valeat auctoritas) probandam magis eſſe puto, quoniam animaduerto, contrariam opinionem minime probari in d. c. ad noſtrã, neque in illo capitulo, illo vos, loquuntur enim textus illi, quãdo cum pacto de retrouendendo, & modico prætio, adiectę fuere aliæ clauſulæ, quæ vſuræ ſuſpicionem præ ſe ferebant, vti ex ipſis colligere licet, & tradunt Cępolla, Tiraquellus, & Couarru. locis paulo ante citatis. Si igitur in illis capitulis contraria nõ probatur opinio, par eſt, vt non debeamus iuris inducere correctionem, ſed magis ſequi debeamus definitionem legum, quibus expreſſim hoc pactum de retrouendendo approbatur, præſertim cum omnia iuris exempla nos doceant, in re dubia non eſſe præſumẽdum delictum, ſed potius præſumendum eſſe cõtractum eſſe licitum, quã vſurarium, ſecundum Iaſonẽ in l. 1. nu. 26. C. de ſeruis fugitiuis, & deniq; vt quod potentiſſimum eſt, non omittam, 4 hanc opinionem videtur apud nos recipere l. 4. tit. de las vſuras, lib. 8. Recopil. vbi agens legiſlator de hoc pacto de retrouendendo eſſe cenſendum, quam ſi ſic fuerit factum non aliter definit, illud vſurarium, vt non liceat venditori redimere, niſi poſt certum tempus & interim emptor fructus lucrifaciat; certum eſt enim, illius legis conditorem non latuiſſe iſtorum doctorum factionem, & controuerſiam, & tamen non damnat vſurę contractũ, niſi illi accedant pactionis illæ ab ipſa lege improbatæ.

SVMMARIVM.
§. *ſecundi.*

1 *Re vendita in diem pretio riguroſo, an ante diem, vel prope diem, licitum ſi venditori eandem rẽ rem habere ab emptore, pretio minus riguroſo: & Nauarri opinio recitatur.*

2 *In præcedenti quæſtione auctoris opinio quantũ ad forum conſcientiæ ponitur.*

3 *Contractum, de quo in capite quæſtionis, quoad forũ iudiciale illicitum eſſe probatur.*

4 *Frumentum vendi poteſt habita fide pretij, eo pacto, vt ſolutio fiat ex pretio in menſe Maij, & contra teſtimonium de pretio à notario præſtitum, reus admittendus, eſt ad probandum demnneri pretio.*

5 *In ſuperiori caſu debitor non tenetur ad ſolutionem maioris pretij, ſed communis.*

6 *Venditor non tenetur deducere impenſas quas erat facturus in conſeruatione frumenti.*

8 *Si pretium frumenti immoderate creuerit, reduci debet ad tolerabilem æſtimationem.*

9 *Vndenarium numerum in malam partem accipit, & qua de cauſa.*

§. SECVNDVS.

1 SEd, & illud hoc loco videndum eſt, verum ne ſit, quod eſt apud Nauarr. in Manuali, cap. 17. nu. 242. Quæritur enim apud illum an venditor qui riguroſo pretio in diem vendidit, poſſit ſtatim, vel propediem eandem mercem emere ab eodem emptore pretio minus riguroſo? Quid ſit pretium reguroſum, quid medium, quid infimum, non te latere ſuſpicor, & ideo dicere omitto, & Nauarrus ipſe diſtinguit n. 225. Aut venditor pactus eſt cum emptore, vt ſtatim vel propediem minoris vendat, & peccatum eſt cum vſura coniũctum: aut nihil de ea re tempore venditionis conuenit, ſed poſtea emptor vltro ad venditorem redijt, venditionem offerẽs, & ait Na-
2 uarr. ſine peccato id fieri poſſe. Interrogas, quid ego de hac re ſentiam? & ſane quod attinet ad forum conſcientiæ ſit in medio, fortaſſis enim non tam lucri cauſa, quam charitate motus id fecit vẽditor, quo caſu aberit peccatum ſecundum Syluestrum verbo vſura 2. §. 4. & Franc. Ludi. Lopez in Inſtructorio conſcientiæ, c. 207. Cæterum quòd attinet ad forum hominum, ego huiuſmodi ge-
3 nus commertij nullo modo probandum puto, animaduerto enim hoc genus contractus male audire, tã apud homines, quam apud leges: apud homines enim hæc calliditas appellatur mohatra, odioſum ſane, & infame nomen: apud leges vero pœnarum animaduerſione ita contrahentes puniuntur, vt habetur in l. 29. tit. 4. lib. 3. Recopilatio. iam, & iure communi hæc exploditur va fricie ex sẽtentia Iuriſconſulti in l. illicitas. ff. de officio præſidis, & in hæc verba: *Item nequis lucrũ, iniquũ, aut damnũ sẽtiat, præſes prouintiæ prouideat.* Quid,

Digitized by Google

Quid, quod non deſunt qui putent etiam in foro poli huiuſmodi mercimoniũ quoquomodo factum peccati, non eſſe immune. In his eſt Metina in libello quem inſcripſit Inſtructio confeſſorum, fol. 139. & Couarr. lib.
4 2. variar. reſol. c. 3. n. 6. Eadem quoque ratione explodendum eſſe puto, quod paucis ante annis in conſuetudinem trahi video, vt venditio res frumenti, qui habita fide pretij vendunt paciſcantur pretium ſibi ſolutũ iri mēſe Maio, prout conſtiterit venijſſe in foro publico ex alicuius tabellionis teſtimonio nanque iudices ſolo Tabellionis teſtimonio allecti forſan decimæ cauſa ad electionem pergunt: quæ ſane iniquitate, & iniuſtitia non caret, nam tametſi id contractus genus vſurarium cenſeri non debeat, quando erat dubium, an menſe Maio pluris, minoriſue frumentum valeret, & venditoris propoſitum erat, antea minoris non vendere iuxta cap. in ciuitate, & cap. nauiganti, de vſuris, atqui frumenti pretium in vnius duntaxat notarij fidem collocare, res eſt iniqui exēpli, & fraudis vndique plena: proinde non obſtante pacto illo, audiendum eſſe iudico debitorē probare volentem frumēti pretiũ minoris fuiſſe, quàm Tabellionis cōtineatur teſtimonio.
5 Quin eo caſu non eſt damnandus emptor ſoluere pretium maius quo frumentum venijt in foro, ſed mediũ, id eſt, neque riguroſum, neque infimum, ſed cōmune, ſecundùm Sylueſtrum, verbo vſura. §. 2. verſ. 3. & Couarru. lib. 2. variat. reſolu. cap. 3. nu. 6. Neque non Nauarr. in Manual. cap. 17. n. 241. & Gutier. Canon. quæſtion. lib. 1. c. 39. n. 6. qui omnes eiuſdem ſententiæ allegant auctorem S. Bernardinum ſermone 34. articul. 1. Parum etiã in hac ſpecie iuſte deſiderabit emptor, vt è communi pretio deducantur impenſæ, quas facturu erat venditor in conſeruando frumēto, auctore Io. Maiore in 4. diſt. 15. q. 32. cui ſe ſubſcripſerunt Couar. & Gutier. locis mo-
7 dis citatis. Plus adijciam, ſi forſitan aliquo fortuito caſu, qui rariſſimè cōtingere ſoleat, factum fuerit, vt pretium immoderatè creuerit, reducendum eſſe ad tolerabilem æſtimationē, ex ijs quæ affert Iaſ. in l. ſceleſti. §. quæſitum. ff. ſi quis cautionibus, & Ripa in tractatu de peſte. 2. p. nu. 75. & in propoſita ſpecie ſcribit Auenda. ſic ni fallor intelligēdus,
8 reſponſo 33. concl. 8. Sed, & antequam hinc abeam, aliud quęſierim quare alicubi vulgus fœneratores iſtos, ſeu vſurarios, oncenarios appellet. Et huius quidem rei rationem reddet acutiſſimus, idemque ſanctiſſimus Auguſtinus lib. 5. de Ciuitate Dei, c. 20. dicens, quia vndenarius numerus in malam partem ſemper accipitur: nam cum diuina pręcepta denatio numero claudantur, atque proinde decalogi nomen acceperint, inde fit, vndenarius numerus, quod quoniam denarium numerum tranſgreditur, legis tranſgreſſionem ſignificet.

SVMMARIVM.

Differ. 54.

1 *Fluminis, & riui differentia.*
2 *Fons, & puteus in quo diſtent.*
3 *Publicum flumen quid ſit.*
4 *Flumen priuatum quid ſit.*
5 *Priuatum flumen, ſtillicidium non eſſe, contra Prateium oſtenditur.*
6 *Cæpollæ interpretatio fluminis priuati reijcitur.*
7 *Ex flumine publico cuilibet licet haurire aquam.*
8 *Caſtellum, fiſtulæ, formæ quid ſint: & Alciati interpretatio refutatur.*

Inter Flumen, riuum, & torrentem, puteum, & fontem.

Different. 54.

1 FLumen apud Iuriſconſultum à riuo magnitudine diſcernitur, aut circumcolentium exiſtimatione: torrens autem eſt flumē quod hyeme tantum fluit l. 1. ff. de fluminibus declarāt etiam Ouidij carmina de remedio amoris.

Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire.

2 Sed tamen hæc breuis eſt, illæ perennis aqua. Fons autem à puteo quid diſtet diuus diſſerit Auguſtinus ſuper Io. cap. 4. in hæc verba: *Omnis puteus fons, nō omnis fons puteus: vbi enim de terra aqua manat, & vſum præbet hauriendi, fons dicitur: ſed ſi in promptu, & ſuperficie, ſit fons tantum dicitur: ſin autem in alto, & in profundo ſit, ita vocatur puteus, vt fontis nomē nō amittat.* Ex quibus intelligere poteris legē primã ff. de fonte, & alias multas, in quibus de fonte, &
3 puteo mentio habetur. Fluminum autem (vt aliquid in gratiã forenſis vſus dicamus) quædam publica ſunt, quædam priuata publicũ flumen eſt ſecundum Iuriſconſultum, *quod* perenne eſt, l. 1. ff. de fluminibus perenne autem accipias, vt interpretatur Accurſius, quod perpetuum eſt, vel vt ego interpretor, quod numquã deſinit, donec mare influat, aut per ſe, aut cum alterius acceſſione. Priuatum autem flumen quid ſit, Iuriſconſultus ipſe non aperit: ſed intellige, priuatum eſſe flumen, quod perenne, ſeu publicum nō eſt,
4 hoc eſt, quod ad priuatos vſus tantummodo deſeruit, pone quia intra priuatos labitur agros, & in illis intermoritur. l. diligenter. C.

de

C.de aquæductu, lib. 11. & tradit Iaſon in l.
quominus.ff.de fluminibus, nu. 37. & Ripa
ibidem in princ. Cæpolla de ſeruitutibus ru-
ſticorum prædiorum. c. 31. & 32. Æguinar.
5 quoque Varo in §. flumina, inſtiruta de re-
rum diuiſione. Cœcutit autem hoc loco Pra-
teius acutus alioqui auctor, & ſatis diligẽs in
Lexico verbo flumen, accipiens priuatũ flu-
men pro ſtillicidio, nam hic non agimus de
ſeruitutibus fluminis, & ſtillicidij, ſed de flu-
mine in ſua propria, & vulgari ſignificatione
6 aſſumpto, id eſt pro amne, ſeu fluuio. Sed
neq; omnino mihi placet quod Bartholo-
mæus Cæpolla in ſuo illo perutili commen-
tario, & erudito de ſeruitutibus, c. 32. de ſer-
uitutibus ruſticorum prædiorum, priuatum
flumen dici, quando flumen naſcitur, ex fon
te qui in agro tuo oritur, & per tua dilabitur
prædia, vſque dum publicum flumen ingre-
diatur, aut mare: namque hoc caſu, aut fon-
tem dixeris, aut riuum priuatum, aut ſi flu-
men eſt: publicum erit, alioqui omnia ferè
flumina eſſent priuata, quoniam omnia aut
7 intrant in alia flumina, aut in mare. Ex flu-
mine igitur publico cuilibet licet haurire
aquam, aut ducere. l. 1. & 2. ff. de fluminibus.
§. flumina, inſtituta de rerum diuiſione: niſi
modo reſpublica in proprios vſus aquam du
cat, puta per caſtella, fiſtulas, & formas, ſeu
matrices, quia tunc alij ducere non licet, niſi
cui Princeps conceſſerit, aut ſenatus. d. l. 1. &
l. 2. ff. de fluminibus, & l. eos, & toto illo titu
8 lo. C. de aqueductu lib. 11. Eſt autem caſtellũ
receptaculum in quo aqua ex flumine, vel
fonte primitus ducta colligitur. Fiſtulæ ſunt
canales, aut teſtaceæ aut ligneæ lapideæ, aut
plumbeæ, per quas aqua ducitur. Formæ au-
tẽ ſunt minora receptacula, in quibus aqua
recipitur, vt iterum fluat, vt intelligere licet
ex l. 1. §. fi. ff. ne quid in flumine publico, & l.
eos. C. de aquæductu lib. 11. l. fiſtulas. ff. ſi ſer-
uitus vendicetur, tradunt Budeus in l. fundi.
ff. de action. empt. Cæpoll. de ſeruitut. vrban.
prædio. c. 49. Et ne te differam, atque vt faci-
lius me intelligere poſſit, caſtellum dicitur
noſtro vernaculo ſermone, almacen, o madre
del agua: fiſtulæ dicuntur caños, formę vero,
ſeu matrices, las arcas. Nimis autem argu-
tulus eſt Alciatus, vir alioqui raræ doctrinæ,
raræque prudentiæ, in interpretatione illius
legis, eos. C. de aquæductu. lib. 11. qui pro for
mis putat legendum furinis, atque pro matri
cibus, maſtis, cum, & formas, & matrices in
ea ſignificatione de aquæ ductu legamus, tã
apud Iuriſcõſultos, quam apud cæteros pro-
bos auctores: facit autem ille inciuiliter, at-
que ſi apertius eſt dicendum, imprudenter,
qui tot voluminum authographorũ auctori-
tate neglecta, pro notiſſimis, & receptis, cõ-
muniter vocibus, peregrinas ingerat, & ob-
ſoletas: proinde ab illo merito diſſentit Co-
uarru. practicarum quæſtionum. c. 19. n. 2. &
Prateius in Lexico, verbo forma.

SVMMARIVM.

§. *Primi.*

1 *Conſuetudinem eſſe obſeruandam in diuidẽda aqua communi ad irrigandos agros municipum.*
2 *Deficiẽte conſuetudine, ille præfertur in cuius agro naſcitur aqua.*
3 *Poſt dominum fundi in quo oritur aqua, præfertur qui primo illam præoccupauerit.*
4 *Si aqua omnibus municipibus ſufficiat aqua diuidenda, eſt pro rata inter eos qui conterminos agros habent.*
5 *Vbi agitur de poſſeſſione, vel quaſi in ea tuendus eſt, qui ſuperiori anno aquam duxit; non vi, non clam, non precario.*
6 *An ſi habeam aquæductum ad fundum meum, & per emptionem alterius fundi illum augeã, poſſim fundum nouiter emptum ad quem, antea aqua non ducebatur, aquam ducere; contra Baldus reſoluitur.*
7 *Lex 1. §. illud Labeo. ff. de aqua quotid. & æſtiua ſubtiliter explicatur.*
8 *Poſtquam aqua ingreſſa eſt fundum meum poſſum quo vellim ducere inuito eo, qui iter debet ad aquam ducendam.*
9 *Aquæ vſus immutari non poteſt cum incommodo vicini qui eadem vtitur aqua.*
10 *§. idem Labeo iterum explicatur.*
11 *Pulcra quæſtio ex facto emergens reſoluitur.*

§. PRIMVS.

1 HÆc quaſi pręfatim videndũ eſt de quæ-
ſtione illa quæ non ſolum iure, ſed etiã
pugno, & interdum armis decidi ſolet. Hæc
eſt quemadmodum aqua qua ad irrigandos
agros prata, & hortos vtimur diuidenda ſit
inter municipes. Et illud in primis, eſt te-
nendum conſuetudinem quæ mea re longo
tempore obtinuerit, obſeruandam eſſe. l. pręſ-
ſes, & l. manifeſtæ. C. de ſeruitutibus, & aquæ
l. 1. & vſum. C. de aquæductu. lib. 11. l. 1. C. de
municipijs, & colonis, & l. vſus. C. de fundis.
rei priuatæ eodem libro. l. ſi quis diuturno in
principio. & §. 1. ff. ſi ſeruitus vendicetur. Do
cet Bart. atque item Iaſ. in l. quominus. ff. de
fluminibus quæſt. 14. Sin vero non extet cõ-
ſuetudo, vel ea anceps fuerit, aut obſcura, vel
non legitimo tempore valata, tum pręferen-
dus erit in vſu aquæ dñs in cuius prædio na-
2 ſcitur. *Nam durum eſt, & crudelitati proximũ*

Digitized by Google

ex tuis prædijs aqua agmē ortum ſit ieatibus agris tuis ad aliorum vſum vicinorum iniuria propagari, vt inquit Imperator in c. præſes. C. de ſeruitutibus,& aqua: ad cuius intelligentiā conſulendus eſt omnino Cæpola in tractatu de ſeruitut.ruſticorum prædiorū,c.de aquæductu,nu.51.& Iaſ.in d.l.quominus.nu.93.
4 ibidem Ripa nu. 21. Poſt dominum autem prædij in quo oritur aqua, dandus eſt locus illi qui primo,vſum aquæ præoccupauit iuxta Bartoli ſententiam in d.l.quominus.ff.de fluminibus quæſtione 5.& illic latè Iaſon,&
5 Ripa, Cæpola quoque loco ſuperiori. Hæc autem ita erunt quando aqua omnibus non ſufficit; nam ſi aqua omnibus ſufficiat mu-
4 nicipibus, pro rata diuidenda eſt inter eos qui conterminos agros habent. l. lucet. ff.de aqua quotid.& æſtiua l. 2.ff.de varijs, & extraord.cog.gloſ.& Bart. in l. ſi in concedendo.ff.de aqua pluuia arcend. gloſſ. & gloſſo-
5 graphi in l.aquam.C.de ſerui.& aqua. Hæc autem intelligas velem,quod attinet ad peritorium,nam ſi de poſſeſſione, ſeu quaſi poſſeſſione agatur, tuēdus eſt in quaſi poſſeſſione is, qui ſuperiori æſtate aquam duxit non vi,non clam,non precario, iuxta legem primam. ff. de aqua quotid. & æſti. ſed quid ſi habeam aquæductum ad fundum meum po-
6 ſteaque fundum hunc alio confine empto,latius augeam,an ad fundum emptū,qui alioqui eo aquæductu non irrigabatur, poſſim ducere aquam inuitis ſcilicet vicinis qui ea aqua vti ſolent? Mouent autem hanc quæſtionem Baldus in l. aquam. C. de ſeruitut. & aqua, & putat me in fundū emptum poſſe ducere aquam, quia inquit, poſtquam aqua fundum meum eſt ingreſſa, poſſum de illa id quod velim facere, allegatque in ſuam ſententiam legem primam. §.illud Labeo. ff.de aqua quotid. & æſtiua cuius hæc ſunt verba: *Ergo,& ſi forte actor confinem agrum emerit, & ex agro in quem hoc anno aquam duxerit poſtea fundi empti nomine velit aquam ducere: ita demū recte eum hoc interdicto vti, vt de itinere actuque vti putant, vt ſemel in fundum ſuum ingreſſus inde egredi,qua velit poſſit,niſi ei nocitum ſit ex quo aquam duxit.* Sed plane nō ſatis Baldus (quod tanti viri pace dixerim) Iuriſconſulti ſenſum percepit, expreſſim enim Iuriſconſultus (ſi vellimus animaduertere)contrarium definit dum ait, *niſi ei nocitum ſit à quo aquam duxit*, Vult itaque Iuriſconſultus ſic me poſſe aquā ad fundum emptum ducere dummodo non fiat cum damno eius qui eadem aqua vti ſo-
7 let. Verum vt illius legis ſentētiam percipias animaduertere debes,cum aquam per fundū alienum duco, duplicem ſeruitutem conſiderandam eſſe, nempe ſeruitutem itineris per quod ducitur aqua,& ſeruitutem aquæ ducēdæ, ideſt, vſum aquæ,qui cum alijs fortè cōmunis eſt: diuerſa enim hæc res eſt, vt conſtat.ex l.fi.ff.de aqua quotid. & æſtiu. igitur
8 quod attinet ad ſeruitutem itineris, poſtquā ingreſſa eſt aqua fundū meum, poſſum quo vellim ducere, inuito eo qui iter debet ad aquam ducendam: ſicuti qui itineris ſeruitutem habet, ſuum prædium ingreſſus, poteſt quo vellit,& poſſit ægredi, vt illic reſpondet Iuriſconſ.& in l.ſi prius.ff.de aqua pluuia arcenda. At quod pertinet ad aquæ vſum non
9 poſſum in fundum emptum, ſi ex eo ſentiat damnum is qui eiuſdem aquæ vſum habet, vt ipſe Iuriſconſultus ſatis ſignificat in ſupradictis verbis: Niſi ei nocitum ſit à quo aquā duxit: & alias eſt paſſim definitum,non poſſe quemquam immutare aquę vſum cum incōmodo vicini,qui eadem vtitur aqua, vt in l. 1. & toto illo titulo. ff. de aqua quotidiana, æſtiua, & in l.1.ff. ne quid in flumine publico,atque item in l.1. ff. de riuis, & hanc noſtram ſententiam videtur ſentire gloſſa in l. ex meo. ff. de ſeruitutibus ruſticorū prædiorum,quæ dictum.§.illud Labeo ita intelligēdū ſentit,& in hunc ſenſum videtur quoque illum accepiſſe Cæpola in d.c.4. de ſeruitut. ruſticor.prædior.n.51.Vt interim omittam à Labeonis ſententia diſceſſiſſe Proculum, & & Pomponium Iuriſconſultos, vt apparet ex d.l. ex meo. ff. de ſeruitutibus ruſticorū præ-
10 diorum. Atque vt prorſus d.§. illud Labeo explanetur,illud obiter annotabis, quod Iuriſconſultus illic non dicit, vt qui ſeruitutem habet itineris aut actus poſſit regredi ſcilicet per fundum vicini, ſed dixit egredi:nam ſi dixiſſet regredi manifeſta fieret iniuria debenti ſeruitutem itineris,aut actus, quoniam eo inuito conſtitueretur ſeruitus prædio nunc recēs empto,quod ab omni iuris ratione abhorrens eſſe conſtat. Illa item quæſtio orta eſt inter vicinos cuiuſdam pagi, ſeu villæ ruſticæ,& neceſſem vulgare illi nomen reddere, Aldea vulgo vocatur. Erat illis fons ſuperiori loco oppidi, ex quo omnes bibebant: ſuperiores autem vicini perinde ac inferiores vnuſquiſque è regione domus ſuę labare lintea,ſeu pannos ſolebat,renidente inferiores, dicentes non licere ſuperioribus ibidem labare,quia iure prohibitum ſit expurcitia,aut immunditia aquam publicam deturpare, ſiue polluere. l.1. ff.ne quid in flumine publi. At contra ſuperiores reſpondent,non debere ipſos peioris eſſe conditionis,quam inferiores qui è regione ædium ſuarum labant,quique ſi velint poſſunt ex capite fontis aquam haurire limpidiſſimam. Et mihi ſane magis placet pro his calculum ferre, certi iuris eſt

Digitized by Google

eſt enim ſuperioris loci maiorem eſſe prærogatiuam quã inferioris.l.1.§.1.ff. de aqua pluuia arcenda. Verum his de rebus magiſtratus ſui ordo decurionum ſtatuet pro re nata quod magis è republica pro locorum conditione fore proſpexerit.

SVMMARIVM.

§. *ſecundi.*

Molendinorum genus duplex eſſe.
Quæ ſint cõmunia, quæ publica, quæ vniuerſitatis.
Aqua fluminis dupliciter conſideratur.
In flumine publico non tantum vicinus, ſed etiam alienigena piſcari poteſt.
Flumen quatenus ex Alueo conſtat, non ad omnes gentes pertinet, ſed ad eos tantum quorum termi nos flumen abluit.
Alienigenæ, licet rete, & hamo piſcari poſſint, canalibus tamen non poſſunt, & ratio redditur.
Molendinum quod fit ex nauium concatenatione, à quolibet, licet aduena fieri poteſt dummodo flumen ſit nauigabile, neque cum alterius præiudicio fiat.
Molendinum cuius ædificium contingit alueum, vel ripas à municipibus tantum fieri poteſt.
Quæ requirantur, vt quilibet ciues poſſit Molendinum quod vulgo azeña *dicitur ædificare.*
Molendinorum edificia impediri non debent propter leue, ſeu modicum damnum.
In molendinis ædificandis, neque principis aut ſenatus conſenſus requiritur, & apud nos flumina non ſunt regis, ſed publica.

§. SECVNDVS.

SEd de molẽdinis videamus, quia ex facto ſæpe de eis quæri ſolet. Porrò, quia Bart. in l.quominus. ff. de fluminibus acuratiſſime hunc tractatũ executus eſt duode viginti propoſitis quæſtionibus, ita vt auctore illic Iaſone ac itẽ Ripa magis alijs ſcribendi materiam præripuiſſe videatur, quam pręſtitiſſe paucis me expediam: Molendinorum, quæ quotidiano vſu apud nos verſantur, quędam extant in medio flumine (quæ azeñas vulgo appellantur) quędam ſecus ripas fluminum. Quod autem attinet ad primum genus an cuilibet ſine Principis, aut Senatus licentia ædificare liceat in medio flumine molendinum, aliqua nobis pręmittenda ſunt: principia ſiquidem ſolẽt rebus difficilibus magnã afferre claritatem. Et illud imprimis præmittendum eſt, quod imperator ſcribit in §. 1.& in §. flumina inſtit.de rerum diuiſione. Quædam naturali iure communia eſſe omnium gentium, quædam publica, quædam vniuerſitatis. Communia omnium gentiũ ſunt aer, aqua profluens, & mare publica ſũt flumina, & portus: vniuerſitatiſque in ciuitatibus ſunt theatra, ſtudia, & his ſimilia. Quoniam vero Imperator non ſatis ſe aperit, & interpretes vario modo accipiunt ſic velim

3 intelligas. Aqua fluminis dupliciter conſiderari poteſt, aut per ſe, aut tamquam flumen, nam flumen non ſolum cõſtat ex aqua, ſed etiam ex alueo, & ripis.l.1.§. item ille alueus.ff.ne quid in flumine publico, & tradit Ripa in d.l.quominus.ff.de fluminibus.nu. 2. Igitur ſi aquam fluminis per ſe accipias, communis eſt omnium gentium naturali iure. Proinde in flumina publico nauigare, hamo, aut rete piſcari non ſolum conceſſum eſt ijs vicinis, per quorum fines flumen tranſit, ſed etiam aduenis, & alienigenis, velut oſtẽdit Imperator in d. §.flumina, & probat apud nos tex. ſic intelligendus in l.6. tit.28.

5 p.3. Cæterum ſi aquam accipias, tanquam flumen quod ex aqua alueoq; conſtare diximus, & ripis, tum flumen publicum non pertinet ad omnes gentes, ſed ad eos tantũ quorum fines, ſeu terminos flumen alluit, hoc enim diſtat publicum à communi, vt ex ſuperioribus ſatis datur intelligi, & conſtat ex l.1.ff.ne quid in flumine publico, atq; in l.1. §.huius ſtudij.ff.de iuſtitia, & iure, & tradit Bald. in l.ſi plures.C.de conditio. in ſertis, &

6 Ripa in d.l.quominus.n.53. Quibus conſequens eſt, vt dicamus, licet alienigenis in noſtro territorio hamo, & rete piſcari liceat, vt antea diximus, canalibus tamen eis piſcari non licet, quia priori caſu aqua liquido vtũtur, ſecundo alueo, & ripis fluminis vtuntur, quod ciuibus ſolis conceditur, vt ex ſuperio-

7 ribus conſtat. Hoc cognito, vt propoſitam abſoluamus quæſtionẽ de molendino, quod fit in medio flumine, diſtinguendum eſt, aut fit ſupra vndam fluminis, ita vt materia ex qua fit alueum, ſeu ſolum fluminis non attingat, neque item ripas, velut fieri ſolet in flumine Pado ex nauium contignatione, ſeu vt noſtri loquuntur ex nauium cõcatenatione, vt refert Bar. in d.l.quominus. q. 6. & etiam Romæ in Tiberi, vt refert Paul. de Caſtro in l. fluminum.ff.de damno infecto, & hoc caſu, quoniam, vt diximus, aqua communis eſt omnium gẽtium iure naturali fas eſt cuique iſtiuſmodi facere molendini genus, non dico municipibus tantum, per quorum fines flumen tranſit, ſed etiam aduenis, & alienigenis modo flumen non ſit nauigabile, neq; cum alterius incommodo fiat, & ad hanc ſententiam accedere videntur Bar. & Iaſ. & Ripa in d.l.quominus. q.18. & Paul. de Caſtr. in d.l. fluminũ.ff.de damno.infecto. Aut molen-

Digitized by Google

8 dinum fit in medio flumine, ſed ita vt ædificium alueum contingat, aut ripas, & hoc facere permiſſum eſt ſolis municipibus, non cæteris: quoniam, vt diximus, ſolum, ſeu al-
9 ueus publicus eſt. Secundum hęc igitur fas eſt ciuibus molendinum in medio flumine conſtruere, quod vulgo azeña vocatur, modo flumen non ſit nauigabile, vel aliud nauigabile ex ea efficiatur, & dum modo id ſine alterius incõmodo fiat: id quod latius oſtendunt Bart. Iaſ. & Ripa in d. l. quominus. q. 10. & 11. & probatur apud nos in l. 8. tit. 28. p. 3. Quãdo autem dicatur fieri cum alterius incommodo dicatur fieri cum alterius incõmodo, tradit effuſe Bart. in d. l. quominus. q. 4. & 5. vndecima, & decimatertia, & ibi. Iaſ. & Ripa, quæ quoniam longiora ſunt, quam quæ ad hunc locum attineant, illa prudens
10 miſſa facio. Illud tamen dicere non omittã, incommodum hoc non paruum eſſe debere, ſed magnum nam parui, ſeu leuis incommodi habenda ratio non eſt, vt colligitur ex l. 1. §. ſunt qui putant. ff. ne quid in flumine publico, & annotat Ripa. in d. l. quominus. nu. 82. & eodem ſpectant quę affert Faber. in tit. inſtit. de lege Caninia tollenda. Sed neque
11 ad hoc quidem neceſſe erit principis, aut ſenatus conſenſus, ſed ſatis eſt auctoritas iuris gentium, quo iure flumina, & eorum vſus ſunt publica, ſicuti placuit Bart. in d. l. quominus. q. 3. Cuius ſententia ſe ſubſcripſerunt ibid. Iaſ. nu. 45. & Ripa nu. 42. Neq; nos mouere debet quod dicitur in titulo Quæ ſint regalia, in vſibus feudorum flumina eſſe regalia, nam id magis ad conſuetudinem referẽdum eſt, quam ad vim iuris, quo conſtat, flumina eſſe publica: quid, quod apud nos flumina regis non ſunt, ſed publica, vt ſcriptum eſt à Greg. Lop. in l. 68. tit. 18. p. 3. verb. Rios, teſte vtiq; ſatis locuplete.

SVMMARIVM.

§. Tertij.

1 *Riparum vſus publicus eſt, earum tamen proprietas illorum eſt, quorum prædijs inhærent.*

2 *Molendinum quod ſecus ripam ædificatur, debet ædificari ſine alterius incommodo.*

3 *Molendinum ducendo aquam per locum publicum, non poteſt ædificari ſine principis, aut ſenatus aſſenſu.*

4 *Facultate ædificandi molendinum à ſenatu denegata, ſuperior iudex æditus qualiter poſſit facultatem concedere, declaratur.*

5 *Cum damno mei molendini non poteſt aliud molendinum ædificari, ſiue infra, ſiue ſupra fiat, etiam ſi ædificetur in proprio ædificantis fundo.*

6 *Ex ſuperiori concluſione improbatur Baldi ſententia in l. aquam. C. de ſeruit. & aqua.*

7 *Magnates an poſſint prohibere piſcationem in fluminibus ſui territorij remiſſiue, ad idque plurimum præſcriptionem immemorialem valere.*

§. TERTIVS.

1 SEd hæc hactenus de molendinis quę fiunt in medio flumine, vulgo azeñas appellamus, ſed ne in profundo fluminis mergamur enatantes ripas appellamus, videamuſq; de molendinis, quæ ſecus fluminum ripas conſtituuntur. Cui quæſtioni, vt viam muniamus, ſciendum eſt, licet riparum vſus publicus ſit iure gentium, illarum tamen proprietatem eorum eiſe, quorum prædiis inhærēt §. Riparum inſtit. de rerum diuiſione, & l. 6. tit. 28. par. 3. declarat ex noſtris luculenter Auend. in c. correctorum 1. p. c. 12. num. 13.
2 Secundum quod dicendum eſt, poſſe quempiam ex flumine publico quod non ſit nauigabile aquam per ripam ſui fundi ducere atque illic, id eſt, in ſuo fundo, vel ripa eius, molendinum ædificare dũmodo *id non fiat* cum alterius damno, ſeu incõmodo, *id quod* probatur in d. l. quominus, & illic tradit Bartol. q. 2. & q. 12. & Iaſ. n. 45. & Rip. num. 42. probaturque iure regio in l. 8. tit. 28. 3. par. idemque probãdum erit ſi in fundo tuo velis ædificare molendinum, ducendo aquam per
3 locum publicum, hoc eſt, non poſſe te ædificare ſine Principis, aut Senatus aſſenſu, niſi modo aliud conſuetudine fuerit comparatū ſecundum Bar. in d. l. quominus. nu. 29. Porro ſi Senatus, aut ordo decurionum iniuſte id abneget, poteſt ſuperior iudex per appel-
4 lationem, vel per querelam aditus impoſito ſalario, ſeu tributo reipublicæ ſolummodo facultatem ædificandi concedere, ex textu ſingulari in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æſtiua, vbi probatur, cum negatur alicui ex publico quod alijs concedi ſolet, rectè appellari poſſe, cui conuenit l. congruit, & lex prædia. C. de locatione prædiorũ lib. 10. quibus ex iure Pontificio concinnit etiam c. *bonæ memoriæ*, de poſtulat. prælat. & c. *nullus*, de iure patron. & illic tradunt gloſſographi omnes. Quod autem diximus de cenſu in fauorem reipublicę imponendo, ne ſine lege loqui videamur eſt argumento l. ſi ligatum.
5 ff. de operibus publicis. l. 23. tit. 32. p. 3. Sed illud eſt dubitationis, an ſi habeam molendinum legitimè factum in flumine publico, aut ripis eius, poſſis tu infra aut ſupra aliud facere molendinum, quæritur id apud Bart. in d. l. quominus. q. 1. 3. & 4. & reſpondit nõ poſſe te facere, ſi cum meo damno, meique

molen-

molendini incommodo facias. Ad cuius ſententiam acceſſerunt illic Iaſ. n. 51. & Rip. n. 43. accedunt etiam Alex. conſ. 204. vol. 6. & Affli. deciſ. 388. & Ant. Gom. in l. 46. Tau. nu. 10. & deniq; Bart. ſentẽtia recepta eſt noſtrati regio iure in d. l. 28. tit. 32. p. 3. Cuius definitionem intelligas velim, etiamſi in tuo proprio fundo ædifices molendinum, nam non eſt permiſſum, ibi facere, ſi priori meo molendino damnum inferas, vt belle tradit Bar. in d. l. quominus. q. 3. n. 8. cui communẽ opinionem reſtipulari auctor eſt Viuius in vol. commun. opin. lib. 2. opin. 181. id quod apertè probatur in d. l. ſeptempartiti iuris.
6 Proinde non eſt audiendus Baldus qui in l. aquam. C. de ſeruit. & aqua, ſcribit poſſe te ædificare molendinum inferius, etiamſi facias reſtagnare aquam mei molendini quod ſuperius legitimè ædificatum habeo, apertè enim ille refragatur, tum communis Doctorum ſententia, tum lex illa Regia quæ ſingularis quidem eſt. Verum quia his de rebus plenius inſtrui poteris apud Bart. & reliq. in d. l. quo minus. iam flumina relinquamus, & ripas, ſi illud tamen admonuerimus, ſi ſcire velis an magnates poſſint prohibere piſcatio-
7 nem in fluminibus publicis quæ ſua præterfluunt territoria, conſulendos eſſe Fabrum, & reliquos in §. flumina. ff. de rerum diuiſione, Xuarez allegat. 16. & 17. Greg. Lopez in l. 6. tit. 28. p. 3. verbo pertenente. Auend. in cap. Correct. 1. p. c. 12. nu. 12. Diuturnos autem mores, id eſt, immemorialem, conſuetudinẽ, ſeu præſcriptionem multum ad eam rem valere, & vſu ſatis compertum eſt, & ſuperiores tradunt ſcriptores, atque item Boer. de cuſtodia clauium, num. 74. & deciſ. 352. & Guido Papæ deciſ. 814.

SVMMARIVM.

different. 55.

1 *Inter lacum, & ſtagnum differentia.*
2 *Mare non tantum dicitur mare magnum quo totus circumluitur orbis, ſed quælibet aquarum congregatio, & id exemplis comprobatur.*
3 *Statio eſt locus in mari vbi nauis in tuto ſtare poteſt, & portus quid ſit, & in quo differant.*
4 *Sinus quid ſit.*

Inter Lacum, & ſtagnum, mareque, portum, ſtationem, & ſinum. different. 55.

1 Lacus ab ſtagno illud diſtat, quod lacus perpetuam habet aquam, ſtagnum autẽ temporalem ibidem ſtagnantem, quæ plerũque hieme colligitur l. 1. ff. ſi quid in flumine publico: idem igitur videtur eſſe ſtagnum, & palus; quamquam palus, vt ex probatiſſimis auctoribus colligimus magis ſpectat ad aquas fluminum in eorum ripis ſtagnãtes, & ſignificat Plinius lib. 13. c. 11. Maris autem appellatione non ſolum ſignificatur mare il-
2 lud magnum quo totus circumluitur orbis, ſed omnis inſuper congregatio aquarum: ſicuti, vt alia omittamus, apparet ex Geneſ. c. 1. Proinde lacus ille Geneſaret, & ille alter Tiberiadis quæ illuſtres in Iudæa ſunt, non male apud ſacra eloquia maria appellãtur: quãuis enim ex illo mari magno originem non habeant, & ideo dulces habeãt latices: aquarum tamen congregationes ſunt: proinde recte maria appellantur idem, & de Caſpio mari dicendum eſt, nam hoc ex illo mari magno non habet ortum, ſed ex cõplurium fluminum confluxu eodem prolabentium, & ideo dulces quoque habet hauſtus, ſicuti aduerſus antiquos notat Olibarius ad Pomponium Mellam lib. 1. cap. 1. verũ hæc ad Geographos magis ſpectant. Proinde nos ad noſtros Iuriſconſultos redeamus, videamuſque de ſtatione, & ſinu, de quibus noſtra iura tractant, & hoc ſane differunt, quia ſtatio genus eſt, ſignificatque omnem in mari locum vbicumque naues in tuto ſtare poſſunt. l. 1. §. ſtationem. ff. de fluminibus. Portus vero locus eſt concluſus, quo portãtur merces, & inde exportantur. l. portus 59. ff. de verb. ſign.
3 Cæterum ſi ſtationem in ſpecie accipias in illo differt a portu quia portus eſt locus a priCus tutuſq; & in quo naues hiemare ſolent, ſtatio vero non eſt ita locus tutus, atque ea propter naues duntaxat ad tempus ibidem
4 manere ſolent vulgo playam appellamus. Sinus autem dicuntur litora curua id efficientibus promontorijs quaſi brachijs mare amplectentibus: Vulgo golpho appellatur lex 8. titul. 33. parte. 7. Nam ſinus proprie dicitur pars illa, quæ eſt intra pectoris brachiorumque complexum ſicuti ſcribit, Valla elegantiarum lib. 4. capit. 37. & hanc differentiam ſatis ſignificant Virgilij Carmina Aeneidos 2. & illic Seruius, quæ huiuſmodi ſunt.

Inſula diues opum Priami dum regna manebant,
Nunc tantum ſinus, & ſtatio male fida carinis.

De mari autem quod attinet ad vſum fori ſi plura ſcire velis, conſulito Suar. allegat. 17. quæ quoniam in prõptu ſunt occioſum fuerit nos hic repetere.

SVM.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differ. 56.

1 *Remedium legis 2.C.de reſc.vendit.datur propter iniquitatem pretij, actio vero redhibitoria, vel quanto minoris propter vitium rei.*

2 *In remedio l. 2. datur reo electio ſupplendi iuſtum pretium, vel rem reſtituendi, ſecus in redhibitoria, & quanto minoris.*

3 *Remedium leg. 2. & redhibitoriæ, tempore differre traditur.*

4 *Remedium l. 2. re perempta expirat, ſecus redhibitoria, & ratio aſſignatur.*

6 *Lex 56. tit. 5. p. 5. explicatur.*

5 *Bonis dotalibus æſtimatis reducuntur ad verum, & iuſtum valorem, etiamſi non ſit decepto vltra dimidium.*

Inter remedium l. 2. C. de reſcindenda venditione, & actionem redhibitoriam, ſeu quanto minoris.

Differentia 56.

1 INter remedium legis ſecundæ. C. de reſcin
denda venditione, & actionem redhibito
riam, ſeu quanto minoris non parum eſt di-
ſcriminis, nam remediũ legis ſecundæ datur
propter iniquitatem pretij, quia ſcilicet ex-
cedit dimidium iuſti pretij, vt ſatis conſtat
ex illa l. 2. C. de reſcind. vendit. Cæterũ, actio
quanto minoris datur propter vitium rei ob
quod res minoris valet, vt facile intelligere li
cet ex toto illo titulo, Codice, & Digeſtis de
2 ædilitio ædicto. Deinde in remedio legis ſæ-
cundæ datur electio reo, vtrum malit reſcin-
dere cõtractum, an iuſtum ſupplere pretium,
ſicuti liquet in illa l. 2. atque item ex c. cum
cauſa, & c dilecti, de empt. & vendit. Porrò in
actione redhibitoria non datur reo talis ele-
ctio, vt ſignificat Iuriſcõſultus in l. illud ſciẽ-
3 dum. ff. de ædilitio ædicto. Tertio, remediũ
legis ſecundæ datur intra quadriennium, vt
habetur, in l. 1. tit. 11. lib. 5. Recopilat. atqui
actio quãto minoris datur intra annum dũ-
taxat vt in l. ſciendum. §. quod ſi nolit, & §.
4 fi. ff. de ædilitio ædicto. Quarto, remedium
legis ſecũdæ ceſſet ſtatim ac res empta extin-
cta fuerit, vt declarat l. 56. tit. 5. p. 5. Non idẽ
in actione quanto minoris, nam etiam re ex-
tincta competit, vt liquet ex l. ædiles. §. ſcien-
dum. ff. de ædilitio ædicto: ſed cur tam di-
uerſum in hoc poſteriori caſu? hoc ideo, quia
re extincta iam tollitur electio quæ iure da-
tur reo in læſſione vltra dimidium iuſti pre-
tii: in actione autem quanto minoris, non
tollitur, quia iure nõ datur electio reo, vt mo-
do diximus: quæ cum ita ſint, aperitur egregius intellectus ad illam l. 56. tit. 5. par. 5. per quam eſt definitum, re extincta ceſſare remedium læſionis vltra dimidium iuſti pretij, dicendum eſt enim legem illam non ſortiri locum in actione quanto minoris: & id quidẽ maximi eſt momenti, nam hac via ſuccurremus emptori cum res extincta eſt, dummodo intra annum actio intentatur: & æquitas quidem facit vt ei ſuccurramus, cum alioqui duplici danno præmatur, & iniquitate pretij, & iactura rei: hoc autem tanto eſt magis memoria dignum quoniam actio quanto minoris non ſolum datur pro rebus ſe mouentibus, ſed etiam pro rebus ſoli, cum aliquo vitio laborant, puta ſi peſtilens ſit ager, vel ſcamate, vel ſalſugine emarcuerit, vt habetur in lege etiam in fundo ff. de edilitio edicto, & in l. 4. C. de ædilitijs actionibus. Illud poſtremo te latere nolo, in bonis quæ æſtimata in dotem dantur, quamcumquæ læſionem reſcindendam eſſe, etſi ea dimidium iuſti pretij non excedat, vt eſt definitum in lege iure ſuccurſum. ff. de iure dotium, & apertius in l. 16. tit. 11. n. 4. quibus addito *Matthæum de* Afflict. deciſ. 270.

SVMMARIVM.

Differ. 57.

1 *Pignus dicitur cum res traditur creditori, hypotheca cum non traditur.*

2 *Pignoratitia, & hypothecaria in agendo, ſeu actionem proponendo, differunt.*

3 *Pignoratitiam, ſeu hypothecariam intentans, quid probare teneatur.*

4 *Intentans pignoratitiam, ſeu hypothecariam aduerſus tertium poſſeſſorem, neceſſe habet probare pignoris obligationem, & rem pignori nexam tunc temporis fuiſſe in dominio debitoris.*

5 *Agens aduerſum tertium poſſeſſorem non tenetur principalem debitorem citare.*

6 *Debitor agens aduerſus creditorem, vt rem reſtituat, probare tenetur rem à ſe pignori datam.*

7 *Conſilium authoris, vt debitor onus probandi in creditorem reum transferat.*

8 *Defunctus poteſt bona ſui hæredis obligare.*

9 *Venditor in venditione paciſci poteſt, vt res vendita ſit obligata alicui creditori emptoris, qui creditor in re illa præferendus eſt anterioribus.*

10 *Poteſt quis obligare operas ſuas quouſque debitum ſolutum ſit.*

11 *In pignoribus valet pactum legis commiſſoriæ, ſi res iuſto pretio per arbitros taxato vendita remaneat, & pulchro exemplo comprobatur.*

12 *Qui ſit effectus pignoratitiæ, ſeu hypothecariæ actionis.*

Credi-

Digitized by Google

Creditor petens, vt debitori aſſignetur dies intra quem pignus luat, aliter autem vendatur, & ex pretio ſibi ſatisfiat, audiendus eſt.

Inter pignus, & hypothecam.
Different. 57.

INter pignus, & hypothecam quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt, nam de qua re inter creditorem, & debitorem conuenerit, vt ſit pro debito obligata, vtraque hac appellatione continetur, ſed in alijs differentia eſt, nam pignoris appellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ ſimul traditur creditori maxime ſi mobilis ſit, at eam quæ ſine traditione nuda conuentione tenetur propriè hypothecæ appellatione contineri dicimus. Hæc ad verbum Iuſtinianus Imperator in §. item Seruiana inſti. de actionibus, qui in ſumma illud velle videtur, vt pignus dicatur cum res traditur creditori, hypotheca autem cum non traditur, & idem probat lex ſi rem alienam. §. 1. ff. de pignor. actione, & lex plebs 237. ff. de verbor. ſignifi. Quibus magnopere refragatur. l. 5. ff. de pignor. vbi ait pignus, & hypothecam tantum nominis ſono differre, cuius argumento placuit nonnullis, pignus, & hypothecam eſſe ſynonyma, nihilq; differre, in quibus eſt Budeus in l. penult. ff. de pignor. & Laurentius Valla elegãtiarum lib. 6. cap. 57. & Practeius in Lexico verbo hypotheca. Balduinus de pignoribus, c. 1. ſed magis eſt, vt Iuſtiniani definitionem ſequamur, ex ſententia Alciati in d. l. plebs. ff. de verb. ſignif. & Mainerij lib. 2. actionum, c. 16. & Neguſantij de pignori. 1. p. n. 4. atque item Couarr. pract. quæſt. c. 13. nã text. in d. l. 5. ff. de pign. eſt accipiendus iuxta ipſius Iuſtiniani diſtinctionem in d. §. itẽ Seruiana, vt quantum attinet ad obligationẽ actionemq; acquirendam nihil differant, nomine tamen differant: quia pignus dicitur cum res traditur creditori, hypotheca cũ non traditur. Differunt etiã quandoque pignoratitia, & hypothecaria in agendo, ſeu actionem proponendo, vt latius ediſſerit Bart. in procemio digeſtorum. §. tertij, & Angelus in §. actionum. n. 52. inſtit. de action. & Neguſantius de pignoribus in princip. num. 5. & quoniã pignoratitiæ, ſeu hypothecariæ actionis materia foro ſanè quam aſſidua eſt, operæ pretium fuerit nonnulla ex pluribus hoc loco delibare, quæ pragmaticis credo ingrata non fuerint, & illud imprimis videamus quid creditor pignoratitiam ſeu hypothecariam intendens probare teneatur, & diſtinguendum eſt, an agat aduerſus debitorẽ au aduerſus tertium poſſeſſorem, nam ſi agat aduerſus debitorem, ſatis eſt probare pignoris obligationem, & debitorem tum temporis rẽm obligatam bona fide poſſediſſe ſecundũ gloſ. Bart. & reliquos in l. cum res. C. quæ res pignor. oblig. poſſunt. Porrò ſi agat aduerſus tertium poſſeſſorem, neceſſe habebit probare pignoris obligationem, & rem pignori nexam tum temporis fuiſſe in dominio debitoris, velut tradunt Angel. & Iaſ. in §. item Seruiana inſt. de actio. Alex. conſ. 115. vol. 6. Afflict. deciſ. 389. qui teſtatur communem eſſe opinionem, quæ quidẽ non obſcurè probatur in l. 18. tit. 13. p. 5. & illic animaduertit Greg. Lop. In quo, & illud memineris, cum creditor agit aduerſus tertium poſſeſſorem, non eſſe neceſſe principalem debitorem ad hoc iudicium citari, auctore Alex. conſ. 85. vol. 6. nu. 5. id quod etiã placere video Greg. Lop. in l. 14. ti. 13. p. 5. Hæc cum creditor experitur, at ſi debitor agat aduerſus creditorẽ, vt rem reſtituat, probare tenetur, rem à ſe pignori datam, vt in d. §. item Seruiana, & in toto tit. ff. de pign. actio. alioquin ſuccumbet quia actor probare tenetur id quod aſſeuerat l. actor. C. de proba. & actore non probante, reus debet abſolui l. 1. C. commodati. c. 1. vt Eccleſiaſtica beneficia, ſine diminutione cõfer. Cautio igitur erit, vt debitor non agat hypothecaria, ſeu pignoratitia, ſi forſan probationes de pignore non habeat, ſed rei vendicationem potius intendat, nam hoc modo adiget creditorem, vt pignoris probet cõuentionem, aut rem reſtituat: hanc cautionem tradit erudítiſſimus Panormitanus in c. ex literis, de iureiur. nu. 1. Et ante eum tradit aperte imperator in l. 1. C. ſi pignoris conuentionem: neque eſt mirandum, quod illius legis non meminerit Panor. nam omnium habere memoriam diuinum potius eſt quam humanum. Hanc autem cautelam, & ad alios quoque contractus accommodare poteris, veluti quotidie te forenſis admonebit vſus. Illud quoque eſt memoria dignũ, poſſe defunctum bona ſui hæredis obligare, Bart. in l. continuus. §. fundus. ff. de verbor. oblig. Afflictus deciſ. 11 num. 5. Quin illud probandum eſt, poſſe vẽditorem adijcere in venditione, vt res vendita ſit obligata alicui creditori emptoris, & licet is creditor ſit poſterior, erit præferẽdus in re illa anterioribus emptoris creditoribus, vt belliſſime tradit Ant. Neguſant. idem pignor. 4. p. n. 3. Illud etiam eſt notabile quod tradit Bald. in l. 1. col. fin. C. qui bonis cedere põſſunt, poſſe debitorem obligare omnes operas ſuas creditori donec omne debitum exolutum fuerit. Atque illud rurſus te latere nolo, quamuis pactum legis commiſſoriæ ſit improbatum in pignoribus, vt in l. fi. C. de lege commiſſ. adeo vt effi-

Margin note numbers: 1 (at "ri dicimus"), 2 (at "traditur. Differunt"), 3 (at "guendum eſt"), 4 (at "pignor. oblig. poſſunt"), 5 (at "Greg. Lop. In quo"), 6 (at "Lop. in l. 14."), 7 (at "fer. Cautio igitur"), 8 (at "bit vſus. Illud quoque"), 9 (at "oblig. Afflictus"), 10 (at "omne debitum exolutum").

efficaciter iuramento tale pactum non confirmetur, ſecundum magis communem opinionem vt eſt relatum à Gutier. de iuramen-
11 to confirmatorio 1. p. c. 33. Attamen valebit hoc pactum legis commiſſoriæ ſi in hũc modum adijciatur, vt ſi debitor intra diem ſtatutã pignus non luat, ſeu repignoret, ſit empta iuſto pretio prout fuerit taxatum per arbitros ab eis electos: velut expreſſim probatur in l. ſi fundus. §. fin. ff. de pignor. & non minus apertè in leg. 41. tit. 5. par. 5. Couarru. lib. 3. variar. reſol. cap. 2. n. 8. Iuxta quod probandum eſt, ſi ſuper aureis nummis mutuauero tibi argenteos nummos, ea adiecta conditione, vt ſi intra certam diem aureos nũmos non repignoraueris, ſint mihi addicti pro iuſto pretio quod pendent, validum eſſe hoc pactum. Alias non contemnendas limitationes ad illas leges videre eſt apud Ant. Neguſ. de pignor. 4. p. princip. & apud Baldum nouellum de dote, 6. p. priuil. 54. necnõ apud Palac. Rubr. in c. per veſtras, notabil. 5. n. 16. & Pinellum in rubrica de reſcind. ven-
12 dit. 2. p. num. 27. Cum autem pignoratitiæ actionis, ſeu hypothecariæ ille ſit effectus, vt creditor poſſideat rem pignori nexam, donec ex illius fructibus ſeu redditibus illi ſatis factum ſit, vt in §. item Seruiana, inſtitutio. de action. & tradit Bartol. in l. rem alienam. ff.
13 de pignor. Scire tamen debes, ſi malit creditor pignus vendere quam ex fructibus ſibi ſolutum iri, iuſte poſtulare à iudice, vt debitori dies ſtatuatur intra quam luat pignus ſibi addictum, alioqui detur ſibi facultas pignus venundandi, ſicuti vſu obſeruati teſtatur Couarr. libr. 3. variar. reſol. c. 18. n. 4. cui etiam conſentit Molina de primog. lib. 4. c. 5. n. 8. quorum ſententia non obſcurè probatur in Authent. de alienati. & emphyte. §. ſi verò noluerit, coll. 6. quam ipſi non allegarunt: ſed hæc ſatis hoc capite de pignoribus, quoniam plura ſequenti à nobis, repetenda ſunt.

SVMMARIVM.

Differ. 58.

1 *Pignus conuentionale quid dicatur.*
2 *Pignus prætorium quid dicatur.*
3 *Iudiciale pignus quid ſit.*
4 *Legale, & conuentionale pignus in quo differant.*
5 *Taciti, & expreſſi pignoris eandem eſſe vim ac poteſtatem: in multis tamen differre.*
6 *In pignore conuentionali creditor habet poſſeſſionẽ non ſolum naturalem, ſed etiam ciuilem, in prætorio vero naturalem tantum.*
7 *Pignoris conuentionalis, & prætorij nouem ponuntur differentiæ remiſſiue.*
8 *In prætorio pignore vno creditore in poſſeſſionem miſſo, cæteri miſſi videntur. in iudiciali vero ſecus, quia primo immiſſus eſt cæteris in poſſeſſione præferendus.*
5 *Pignoris prætorij hodie plurima eſſe immutata.*

Inter pignus conuentionale, prætorium, iudiciale, & legale. differ. 58.

PIgnorum quatuor ſunt genera, conuen-
1 tionale, prætorium, iudiciale, legale. Cõuentionale dicitur quod partium conuentione conſtituitur de quo in titulis de pignoribus, & pignoraritia actione tam in Codice,
2 quam in Digeſtis. Prætorium vero dicitur, cum ante ſententiam propter rei contumaciam actor in bonorum poſſeſſionem mittitur de quo in titulo. ff. de bonis auctoritate iudicis poſſidendis, & in l. fin. C. de prætorio pignore, & in titulo de eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandę in decretalibus.
3 Iudiciale eſt quod in cauſam iudicati (*quam executiuam cauſam appellamus*) *accipitur*, de quo in l. à Diuo. Pio. ff. de re iudicat. & in titul. C. de prętorio pignor. tradit eorum differentiã Bart. in l. 1. ff. de pignoratitia actione, & Iaſ. in §. item Seruiana inſtit. de actio. in princip. gloſſ. & reliqui in l. cum notiſſime verbo conſtituto. C. de præſcript. 30. vel 40.
4 ann. & Ant. Neguſ. de pign. 3. p. Differunt autem in vſu fori pignus legale, & conuentionale, nam conuentionale dicitur expreſſũ quia expreſſim obligatur à debitore, legale vero dicitur tacitum, quia videlicet non inducitur à parte, ſed ab ipſamet lege, velut in contractu dotis, & alijs multis cauſis quæ recẽſentur in titulo Digeſtis, & Codice quibus cauſis pignus tacitè contrahitur, & alijs non paucis quas comodiſſime compillauit Ant. Neguſantius de Fano in illo ſuo vtiliſſimo tractatu de pignor. 2. p. memb. 4. Licet autẽ inter tacitum, & expreſſum idem ſoleat eſſe iudicium, vt iuris dictat axioma. l. cum *quid.* ff. ſi certum petatur, & proinde tacita *hypo*theca eiuſdem ſit poteſtatis, & vigoris ac ex-
5 preſſa ſecundũ Bart. & reliquos in l. aſſiduis. C. qui potiores in pignore habeantur. & leg. 15. tit. 13. p. 5. & explicat locupletiſſime Couarr. lib. 1. variarum c. 7. multas tamen reperire licebit in iure differentias inter pignus tacitum, & expreſſum, vt eſt videre apud interpretes in d. l. aſſiduis, & apud Neguſantiũ
6 in d. tract. de pignor. 2. p. membro. 4. Multæ quoque à Doctoribus tradi ſolent differentię inter pignus prætorium, & conuentionale: vt illa, quod in pignore conuentionali habet cre-

creditor poſſeſſionem non ſolum naturalē, ſed etiam ciuilem, l. 1. §. per ſeruum, & illic Bart. & Alex. ff. de acquirenda poſſeſſ. l. ſerui nomine, eodem titulo, tradit late gloſſ. in l. cum notiſſimi. §. ſed cum illud. C. de præſcr. triginta, vel quadraginta annorum, Neguſ. de pign. primo membro. 3. p. n. 29. At in pignore prætorio creditor ſolum habet naturalem poſſeſſionem, id eſt, nudam detentationem, quam tenuram Itali appellant nos tenentiam, Galli recredentiam, veluti tradit gl. in l. 1. ff. de pignoratitia actione. Et ne ſim prolixus alias nouem aut decem differentias inter pignus prætorium, & conuentionale congerit Neguſantius ſupradicto tract. 3. p. memb. 2. n. 29. Similiter inter pignus prætorium, & iudiciale multas reperire licebit in iure differētias, atque illam imprimis, quod in prætorio pignore vno creditore in poſſeſſionem immiſſo, & cæteri quoque creditores immiſſi videntur. l. cum vnus. ff. de bonis auctoritate iudicis poſſid. l. fin. C. eodē titulo: non ita in pignore iudiciali, nā creditor qui primum immiſſus eſt, cæteris præfertur in poſſeſſione. l. 2. C. qui potiores in pignore habeantur. l. in iudicati. ff. de re iudicata, id quod latius diſputat Xuarez in leg. poſt rem q. 7. §. vlterius nota, & Greg. in l. 6. tit. 15. p. 5. & in l. 11. tit. 14. eadem partita, verbo, no han demanda. Quod vero attinet ad pignus prætorium noſtrati iure, multa immutata ſunt de iure antiquo, vt cernere licet in leg. 1. tit. de los aſſentamientos lib. 4. Recopilationis, veluti præter claſſicos ibidem oſtendit Auendanus in peculiari tractatu de ea re ædito, id eſt, de primo, & ſecundo decreto.

SVMMARIVM.

§. Primi.

Qui prior eſt tempore, potior eſt iure.
In prælatione pignoris tempus contractus conſpiciendum eſt.
Superior concluſio eſt limitanda quando contractus perfectio pendet à ſolutione.
Præcedēs limitatio habet locū in tacita hypotheca.
Prioritas à contractus tempore regulatur, licet nō dum venerit dies ſolutionis, & poſterioribus in cōtractu dies ſolutionis venerit.

§. PRIMVS.

IN tractatu autem de pignoribus multæ ſuccedere ſolent quæſtiones inter creditores, quiſnam eorum potior habeatur, & præcipua eſt regula, qui prior eſt tēpore, potior eſt iure, vt in regula ſexti habetur, & probatur, cùm aliàs paſſim, tum in l. creditores, & l. qui Balneum. ff. qui potiores in pignore ha- 1
beantur. Prior autem dicitur, vel qui hora, atque adeo momento prior eſt, ſecūdum Felinum in cap. capitulum ſanctæ crucis, de reſcript. n. 27. Sed ſtatim ſuccedit quæſtio ſubdifficilis, an ſit inſpiciendum tempus contractus, an tempus ſolutionis, & reſpondet acutiſſimus Papinianus in l. 1. ff. qui potiores in pignore habeātur, tempus contractus in-
2 ſpiciendum eſſe. Quamuis autem Cynus in l. cum tibi. C. qui potiores in pignore habeantur, velit illius legis definitionē eſſe ſpecialem propter fauorem dotis: cęterum illam legem generaliter accipiendam fore magis communiter eſt receptum teſte Neguſſantio de pignor. 2. p. membr. 4. n. 77. & idem teſtatur Boer. deciſ. 331. Eiuſdemque eſt ſenten-
3 tiæ Capic. deciſ. 182. n. 16. Verum, vt illius legis primæ ſenſum exenteremus, ſiue aperiamus, ſuperiorem concluſionem intelligere debes, quando contractus fuit ab initio perfectus: cæterum ſi ab initio nō fuit perfectus, ſed pēderet illius perfectio à ſolutione, eſſetque poſitum in arbitrio debitoris, accipere pecuniam, aut dimittere, veluti in mutuo, eo caſu non eſſet inſpiciendum tempus contractus, ſed tempus ſolutionis, vt eſt textus apertus in l. Titius ff. quę res pignori obligari poſſunt, id quod, & ipſemet Papinianus non obſcure explicat in d. l. 1. ff. qui potiores in pignore habeantur, nam poſtquam dixit, tempus contractus inſpiciendum eſſe, ſubiungit hæc verba, *Alia cauſa eſt eius qui pignus accepit ad eam ſummam, quam intra diem tertiū numeraſſet, ac forte prius quam numeraſſet, alij res pignori data eſt*. Hoc ideo, quia mutuum re contrahitur, neque antea perfectum eſt, quam pecunia numerata ſit, vt in principio inſtituta quibus modis re contrahitur obligatio, quia
4 in poteſtate fuit debitoris mutuam non accipere pecuniam. Hæc autem concluſio, quæ expreſſim probatur in d. l. 1. ff. qui potiores in pign. habeam. ſcilicet, vt inſpiciendum ſit tempus contractus: amplianda eſt, vt habeat etiam locum in tacita hypotheca: nam licet gloſſa in l. aſſiduis, verbo hypothecam C. qui potiores in pignore habeantur, voluerit, illā legem primam tantummodo ſortiri locum in expreſſa hypotheca, verior eſt tamen opinio Bartoli illic dicentis, idem iuris eſſe in tacita ac in expreſſa: Bartoli autem opinionē magis receptam eſſe teſtatur Socin. conſ. 209. vol. 2. & Anton. de Fano dicto tract. 2. p. mēbr. 4. nu. 80. & Boerius deciſ. 331. nu. 1. & in eadem ſententia reſidere videtur Anton. Gomez, quanquam nutans in l. 50. Tauri, n. 38. Adeo vero in hypotheca eſt inſpiciendum

Digitized by Google

ex tuis prædijs aquæ agmē ortum ſit ieatibus agris
tuis ad aliorum vſum vicinorum iniuria propa-
gari, vt inquit Imperator in c. præſes. C. de
ſeruitutibus,& aqua : ad cuius intelligentiā
conſulendus eſt omnino Cæpola in tractatu
de ſeruitut.ruſticorum prædiorū,c.de aquæ-
ductu,nu.51.& Iaſ.in d.l.quominus.nu.93.
4 ibidem Ripa nu. 21. Poſt dominum autem
prædij in quo oritur aqua, dandus eſt locus
illi qui primo,vſum aquæ præoccupauit iuxta
ta Bartoli ſententiam in d.l.quominus.ff.de
fluminibus quæſtione 5.& illic latè Iaſon,&
5 Ripa, Cæpola quoque loco ſuperiori. Hæc
autem ita erunt quando aqua omnibus non
ſufficit; nam ſi aqua omnibus ſufficiat mu-
4 nicipibus, pro rata diuidenda eſt inter eos
qui conterminos agros habent. l. lucet. ff.de
aqua quotid. & æſtiua l. 2.ff. de varijs, & ex-
traord.cog.gloſ.& Bart. in l. ſi in conceden-
do.ff.de aqua pluuia arcend. gloſſ. & gloſſo-
5 graphi in l.aquam.C.de ſerui. & aqua. Hæc
autem intelligas velem,quod attinet ad peti
torium,nam ſi de poſſeſſione, ſeu quaſi poſ-
ſeſſione agatur, tuēdus eſt in quaſi poſſeſſio-
ne is, qui ſuperiori æſtate aquam duxit non
vi,non clam,non precario, iuxta legem pri-
mam. ff. de aqua quotid. & æſti. ſed quid ſi
habeam aquæductum ad fundum meum po
6 ſteaque fundum hunc alio confine empto,la
tius augeam,an ad fundum emptū,qui alio-
qui eo aquæductu non irrigabatur, poſſim
ducere aquam inuitis ſcilicet vicinis qui ea
aqua vti ſolent? Mouent autem hanc quæ-
ſtionem Baldus in l. aquam. C. de ſeruitut.
& aqua, & putat me in fundū emptum poſſe
ducere aquam, quia inquit, poſtquam aqua
fundum meum eſt ingreſſa, poſſum de illa id
quod velim facere, allegatque in ſuam ſen-
tentiam legem primam. §.illud Labeo. ff.de
aqua quotid. & æſtiua cuius hæc ſunt verba:
Ergo,& ſi forte actor confinem agrum emerit, &
ex agro in quem hoc anno aquam duxerit poſtea
fundi empti nomine velit aquam ducere : ita demū
recte eum hoc interdicto vti, vt de itinere actuque
vti putant, vt ſemel in fundum ſuum ingreſſus in-
de egredi,qua velit poſſit,niſi ei nocitum ſit ex quo
aquam duxit. Sed plane nō ſatis Baldus (quod
tanti viri pace dixerim) Iuriſconſulti ſenſum
percepit, expreſſim enim Iuriſconſultus (ſi
vellimus animaduertere) contrarium definit
dum ait, *niſi ei nocitum ſit à quo aquam duxit*,
Vult itaque Iuriſconſultus ſic me poſſe aquā
ad fundum emptum ducere dummodo non
fiat cum damno eius qui eadem aqua vti ſo-
7 let. Verum vt illius legis ſentētiam percipias
animaduertere debes,cum aquam per fundū
alienum duco, duplicem ſeruitutem conſide
randam eſſe, nempe ſeruitutem itineris per
quod ducitur aqua,& ſeruitutem aquę ducē-
dæ, ideſt, vſum aquæ,qui cum alijs forte cō-
munis eſt : diuerſa enim hæc res eſt, vt con-
ſtat.ex l.fi.ff.de aqua quotid. & æſtiu. igitur
8 quod attinet ad ſeruitutem itineris, poſtquā
ingreſſa eſt aqua fundū meum, poſſum quo
vellim ducere, inuito eo qui iter debet ad
aquam ducendam: ſicuti qui itineris ſeruitu-
tem habet, ſuum prædium ingreſſus, poteſt
quo vellit,& poſſit ægredi, vt illic reſpondet
Iuriſconſ.& in l.ſi prius.ff.de aqua pluuia ar
9 cenda. At quod pertinet ad aquæ vſum non
poſſum in fundum emptum, ſi ex conſentiat
damnum is qui eiuſdem aquæ vſum habet,
vt ipſe Iuriſconſultus ſatis ſignificat in ſupra
dictis verbis: Niſi ei nocitum ſit à quo aquā
duxit:& alias eſt paſſim definitum,non poſſe
quemquam immutare aquę vſum cum incō-
modo vicini,qui eadem vtitur aqua, vt in l.
1. & toto illo titulo. ff. de aqua quotidiana,
æſtiua, & in l.1.ff. ne quid in flumine publi-
co,atque item in l.1. ff. de riuis, & hanc no-
ſtram ſententiam videtur ſentire gloſſa in l.
ex meo. ff. de ſeruitutibus ruſticorū prædio-
rum,quæ dictum.§.illud Labeo ita intelligē-
dū ſentit,& in hunc ſenſum videtur quoque
illum accepiſſe Cæpola in d.c.4. de ſeruitut.
ruſticor.prædior.n.51.Vt interim omittam à
Labeonis ſententia diſceſſiſſe Proculum, &
& Pomponium Iuriſconſultos, vt apparet ex
d.l. ex meo. ff. de ſeruitutibus ruſticorū præ-
10 diorum. Atque vt prorſus d.§. illud Labeo
explanetur,illud obiter annotabis, quod Iu-
riſconſultus illic non dicit,vt qui ſeruitutem
habet itineris aut actus poſſit regredi ſcilicet
per fundum vicini, ſed dixit egredi: nam ſi di-
xiſſet regredi manifeſta fieret iniuria deben-
ti ſeruitutem itineris,aut actus, quoniam eo
inuito conſtitueretur ſeruitus prædio nunc
recēs empto,quod ab omni iuris ratione ab-
horrens eſſe conſtat. Illa item quæſtio orta
eſt inter vicinos cuiuſdam pagi, ſeu villæ ru-
ſticæ,& neceſſem vulgare illi nomen reddere,
Aldea vulgo vocatur. Erat illis fons ſuperio-
ri loco oppidi, ex quo omnes bibebant: ſu-
periores autem vicini perinde ac inferiores
vnuſquiſque è regione domus ſuę labare lin-
thea, ſeu pannos ſolebat,renident inferiores,
dicentes non licere ſuperioribus ibidem la-
bare,quia iure prohibitum ſit expurcitia,aut
immunditia aquam publicam deturpare, ſi-
ue polluere. l. 1. ff. ne quid in flumine publi.
At contra ſuperiores reſpondent,non debere
ipſos peioris eſſe conditionis,quam inferio-
res qui è regione ædium ſuarum labant,qui-
que ſi velint poſſunt ex capite fontis aquam
haurire limpidiſſimam. Et mihi ſane ma-
gis placet pro his calculum ferre, certi iuris
eſt

Digitized by Google

eſt enim ſuperioris loci maiorem eſſe prærogatiuam quã inferioris.l.1.§.1.ff. de aqua pluuia arcenda. Verum his de rebus magiſtratus ſui ordo decurionum ſtatuet pro re nata quod magis è republica pro locorum conditione fore proſpexerit.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Molendinorum genus duplex eſſe.*
2 *Quæ ſint cõmunia, quæ publica, quæ vniuerſitatis.*
3 *Aqua fluminis dupliciter conſideratur.*
4 *In flumine publico non tantum vicinus, ſed etiam alienigena piſcari poteſt.*
5 *Flumen quatenus ex Alueo conſtat, non ad omnes gentes pertinet, ſed ad eos tantum quorum terminos flumen abluit.*
6 *Alienigenæ, licet rete, & hamo piſcari poſſint, canalibus tamen non poſſunt, & ratio redditur.*
7 *Molendinum quod fit ex nauium concatenatione, à quolibet, licet aduena fieri poteſt dummodo flumen ſit nauigabile, neque cum alterius præiudicio fiat.*
8 *Molendinum cuius ædificium contingit alueum, vel ripas à municipibus tantum fieri poteſt.*
9 *Quæ requirantur, vt quilibet ciues poſſit Molendinum quod vulgo azeña dicitur ædificare.*
10 *Molendinorum edificia impediri non debent propter leue, ſeu modicum damnum.*
11 *In molendinis ædificandis, neque principis aut ſenatus conſenſus requiritur, & apud nos flumina non ſunt regis, ſed publica.*

§. SECVNDVS.

SEd de molẽdinis videamus, quia ex facto ſæpe de eis quæri ſolet. Porrò, quia Bart. in l.quominus. ff. de fluminibus acuratiſſime hunc tractatũ executus eſt duodeviginti propoſitis quæſtionibus, ita vt auctore illic Iaſone ac itẽ Ripa magis alijs ſcribendi materiam præripuiſſe videatur, quam pręſtitiſſe
1 paucis me expediam: Molendinorum, quæ quotidiano vſu apud nos verſantur, quędam extant in medio flumine (quæ azeñas vulgo appellantur) quędam ſecus ripas fluminum. Quod autem attinet ad primum genus an cuilibet ſine Principis, aut Senatus licentia ædificare liceat in medio flumine molendinum, aliqua nobis pręmittenda ſunt: principia ſiquidem ſolẽt rebus difficilibus magnã afferre claritatem. Et illud imprimis præmittendum eſt, quod imperator ſcribit in §. 1.& in §. flumina inſtit.de rerum diuiſione.
2 Quædam naturali iure communia eſſe omnium gentium, quædam publica, quædam vniuerſitatis. Communia omnium gentiũ ſunt aer, aqua profluens, & mare: publica sũt flumina, & portus: vniuerſitatiſque in ciuitatibus ſunt theatra, ſtudia, & his ſimilia. Quoniam vero Imperator non ſatis ſe aperit, & interpretes vario modo accipiunt ſic vellim
3 Intelligas. Aqua fluminis dupliciter conſiderari poteſt, aut per ſe, aut tamquam flumen, nam flumen non ſolum cõſtat ex aqua, ſed etiam ex alueo, & ripis.l.1.§. item ille alueus.ff.ne quid in flumine publico, & tradit Ripa in d.l.quominus.ff.de fluminibus.nu.
4 2. Igitur ſi aquam fluminis per ſe accipias, communis eſt omnium gentium naturali iure. Proinde in flumina publico nauigare, hamo, aut rete piſcari non ſolum conceſſum eſt ijs vicinis, per quorum fines flumen tranſit, ſed etiam aduenis, & alienigenis, velut oſtẽdit Imperator in d. §.flumina, & probat apud nos tex. ſic intelligendus in l.6. tit.28.
5 p.3. Cæterum ſi aquam accipias, tanquam flumen quod ex aqua alueoq; conſtare diximus, & ripis, tum flumen publicum non pertinet ad omnes gentes, ſed ad eos tantũ quorum fines, ſeu terminos flumen alluit, hoc enim diſtat publicum à communi, vt ex ſuperioribus ſatis datur intelligi, & conſtat ex l.1.ff.ne quid in flumine publico, atq; in l.1. §.huius ſtudij.ff.de iuſtitia, & iure, & tradit Bald.in l.ſi plures.C.de conditio.inſertis, &
6 Ripa in d.l.quominus.n.53. Quibus conſequens eſt, vt dicamus, licet alienigenis in noſtro territorio hamo, & rete piſcari liceat, vt antea diximus, canalibus tamen eis piſcari non licet, quia priori caſu aqua liquido vtũtur, ſecundo alueo, & ripis fluminis vtuntur, quod ciuibus ſolis conceditur, vt ex ſuperio-
7 ribus conſtat. Hoc cognito, vt propoſitam abſoluamus quæſtionẽ de molendino, quod fit in medio flumine, diſtinguendum eſt, aut fit ſupra vndam fluminis, ita vt materia ex qua fit alueum, ſeu ſolum fluminis non attingat, neque item ripas, velut fieri ſolet in flumine Pado ex nauium contig[ua]tione, ſeu vt noſtri loquuntur ex nauium cõcatenatione, vt refert Bar.in d.l.quominus. q. ſi. & etiam Romæ in Tiberi, vt refert Paul.de Caſtro in l. fluminum.ff.de damno infecto, & hoc caſu, quoniam, vt diximus, aqua communis eſt omnium gẽtium iure naturali fas eſt cuique iſtiuſmodi facere molendini genus, non dico municipibus tantum, per quorum fines flumen tranſit, ſed etiam aduenis, & alienigenis modo flumen non ſit nauigabile, neq; cum alterius incommodo fiat, & ad hanc ſententiam accedere videntur Bar.& Iaſ. & Ripa in d.l.quominus. q.18. & Paul. de Caſtr. in d.l. fluminũ.ff.de damno infecto. Aut molen-

Digitized by Google

8 dinum ſit in medio flumine, ſed ita vt ædificium alueum contingat, aut ripas, & hoc facere permiſſum eſt ſolis municipibus, non cæteris: quoniam, vt diximus, ſolum, ſeu al-
9 ueus publicus eſt. Secundum hęc igitur fas eſt ciuibus molendinum in medio flumine conſtruere, quod vulgo azeña vocatur, modo flumen non ſit nauigabile, vel aliud nauigabile ex ea efficiatur, & dum modo id ſine alterius incōmodo fiat: id quod latius oſtendunt Bart. Iaſ. & Ripa in d. l. quominus. q. 10. & 11. & probatur apud nos in l. 8. tit. 28. p. 3. Quādo autem dicatur fieri cum alterius incommodo dicatur fieri cum alterius incōmodo, tradit effuſe Bart. in d. l. quominus. q. 4. & 5. vndecima, & decimatertia, & ibi. Iaſ. & Ripa, quæ quoniam longiora ſunt, quam quæ ad hunc locum attineant, illa prudens
10 miſſa facio. Illud tamen dicere non omittā, incommodum hoc non paruum eſſe debere, ſed magnum nam parui, ſeu leuis incommodi habenda ratio non eſt, vt colligitur ex l. 1. §. ſunt qui putant. ff. ne quid in flumine publico, & annotat Ripa. in d. l. quominus. nu. 82. & eodem ſpectant quę affert Faber. in tit. inſtit. de lege Caninia tollenda. Sed neque
11 ad hoc quidem neceſſe erit principis, aut ſenatus conſenſus, ſed ſatis eſt auctoritas iuris gentium, quo iure flumina, & eorum vſus ſunt publica, ſicuti placuit Bart. in d. l. quominus. q. 3. Cuius ſententia ſe ſubſcripſerunt ibid. Iaſ. nu. 45. & Ripa nu. 42. Neq; nos mouere debet quod dicitur in titulo Quæ ſint regalia, in vſibus feudorum flumina eſſe regalia, nam id magis ad conſuetudinem referēdum eſt, quam ad vim iuris, quo conſtat, flumina eſſe publica: quid, quod apud nos flumina regis non ſunt, ſed publica, vt ſcriptum eſt à Greg. Lop. in l. 68. tit. 18. p. 3. verb. Rios, teſte vtiq; ſatis locuplete.

SVMMARIVM.

§. Tertij.

1 *Riparum vſus publicus eſt, earum tamen proprietas illorum eſt, quorum prædijs inhærent.*

2 *Molendinum quod ſecus ripam ædificatur, debet ædificari ſine alterius incommodo.*

3 *Molendinum ducendo aquam per locum publicum, non poteſt ædificari ſine principis, aut ſenatus aſſenſu.*

4 *Facultate ædificandi molendinum à ſenatu denegata, ſuperior iudex aditus qualiter poſſit facultatem concedere, declaratur.*

5 *Cum damno mei molendini non poteſt aliud molendinum ædificari, ſiue infra, ſiue ſupra fiat, etiam ſi ædificetur in proprio ædificantis fundo.*

6 *Ex ſuperiori concluſione improbatur Baldi ſententia in l. aquam. C. de ſeruit. & aqua.*

7 *Magnates an poſſint prohibere piſcationem in fluminibus ſui territorij remiſſiue, ad idque plurimum præſcriptionem immemorialem valere.*

§. TERTIVS.

1 SEd hæc hactenus de molendinis quę fiunt in medio flumine, vulgo azeñas appellamus, ſed ne in profundo fluminis mergamur enatantes ripas appellamus, videamuſq; de molendinis, quæ ſecus fluminum ripas conſtituuntur. Cui quæſtioni, vt viam muniamus, ſciendum eſt, licet riparum vſus publicus ſit iure gentium, illarum tamen proprietatem eorum eſſe, quorum prædiis inhærēt. §. Riparum inſtit. de rerum diuiſione, & l. 6. tit. 28. par. 3. declarat ex noſtris luculenter Auend. in c. correctorum 1. p. c. 12. num. 13.
2 Secundum quod dicendum eſt, poſſe quempiam ex flumine publico quod non ſit nauigabile aquam per ripam ſui fundi ducere, atque illic, id eſt, in ſuo fundo, vel ripa eius, molendinum ædificare dūmodo id non fiat cum alterius damno, ſeu incōmodo, id quod probatur in d. l. quominus, & illic tradit Bartol. q. 2. & q. 12. & Iaſ. n. 45. & Rip. num. 42. probaturque iure regio in l. 8. tit. 28. 3. par. idemque probādum erit ſi in fundo tuo velis ædificare molendinum, ducendo aquam per
3 locum publicum, hoc eſt, non poſſe te ædificare ſine Principis, aut Senatus aſſenſu, niſi modo aliud conſuetudine fuerit comparatū ſecundum Bar. in d. l. quominus. nu. 29. Porro ſi Senatus, aut ordo decurionum iniuſte id abneget, poteſt ſuperior iudex per appel-
4 lationem, vel per querelam aditus impoſito ſalario, ſeu tributo reipublicæ ſolummodo facultatem ædificandi concedere, ex textu ſingulari in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æſtiua, vbi probatur, cum negatur alicui, ex publico quod alijs concedi ſolet, rectè appellari poſſe, cui conuenit l. congruit, & lex prædia. C. de locatione prædiorū lib. 10. quibus ex iure Pontificio concinnit etiam c. bonæ memoriæ, de poſtulat. prælat. & c. nullus, de iure patron. & illic tradunt gloſſographi omnes. Quod autem diximus de cenſu in fauorem reipublicę imponendo, ne ſine lege loqui videamur eſt argumento l. ſi ligatum.
5 ff. de operibus publicis. l. 23. tit. 32. p. 3. Sed illud eſt dubitationis, an ſi habeam molendinum legitimè factum in flumine publico, aut ripis eius, poſſis tu infra aut ſupra aliud facere molendinum, quæritur id apud Bart. in d. l. quominus. q. 1. 3. & 4. & reſpondit nō poſſe te facere, ſi cum meo damno, meique molen-

molen-

Digitized by Google

molendini incommodo facias. Ad cuius ſententiam acceſſerunt illic Iaſ.n.51.& Rip. n.43.accedunt etiam Alex. conſ. 204. vol.6. & Affli.deciſ.388.& Ant.Gom.in l.46.Tau. nu.10.& deniq; Bart.ſentẽtia recepta eſt noſtrati regio iure in d.l.28. tit.32.p.3. Cuius definitionem intelligas velim, etiamſi in tuo proprio fundo ædinces molendinum, nam non eſt permiſſum, ibi facere, ſi priori meo molendino damnum inferas, vt belle tradit Bar.in d.l.quominus.q.3.n.8.cui communẽ opinionem reſtipulari auctor eſt Viuius in vol.commun.opin.lib.2.opin.181. id quod apertè probatur in d. l. ſeptempartiti iuris.

6 Proinde non eſt audiendus Baldus qui in l. aquam. C. de ſeruit. & aqua, ſcribit poſſe te ædificare molendinum inferius, etiamſi facias reſtagnare aquam mei molendini quod ſuperius legitimè ædificatum habeo, apertè enim ille refragatur, tum communis Doctorum ſententia, tum lex illa Regia quæ ſingularis quidem eſt. Verum quia his de rebus plenius inſtrui poteris apud Bart.& reliq. in d.l.quo minus.iam flumina relinquamus,& ripas, ſi illud tamen admonuerimus, ſi ſcire velis an magnates poſſint prohibere piſcatio-

7 nem in fluminibus publicis quæ ſua præterfluunt territoria, conſulendos eſſe Fabrum,& reliquos in §.flumina.ff.de rerum diuiſione, Xuarez allegat.16.& 17.Greg.Lopez in l.6. tit.28.p.3.verbo pertenente.Auend.in cap. Corrett. 1.p.c.12.nu. 12. Diuturnos autem mores, id eſt, immemorialem, conſuetudinẽ, ſeu præſcriptionem multum ad eam rem valere,& vſu ſatis compertum eſt, & ſuperiores tradunt ſcriptores, atque item Boer.de cuſtodia clauium, num.74.& deciſ.352.& Guido Papæ deciſ.814.

SVMMARIVM.

different. 55.

1 *Inter lacum,& ſtagnum differentia.*

2 *Mare non tantum dicitur mare magnum quo totus circumluitur orbis, ſed qualibet aquarum congregatio, & id exemplis comprobatur.*

3 *Statio eſt locus in mari vbi nauis in tuto ſtare poteſt,& portus quid ſit, & in quo differant.*

4 *Sinus quid ſit.*

Inter Lacum, & ſtagnum, mareque, portum, ſtationem, & ſinum. different. 55.

1 LAcus ab ſtagno illud diſtat, quod lacus perpetuam habet aquam, ſtagnum autẽ temporalem ibidem ſtagnantem, quæ plerũque hieme colligitur l.1.ff.ſi quid in flumine publico: idem igitur videtur eſſe ſtagnum,& palus; quamquam palus, vt ex probatiſſimis auctoribus colligimus magis ſpectat ad aquas fluminum in eorum ripis ſtagnãtes, & ſignificat Plinius lib. 13. c. 11. Maris autem appellatione non ſolum ſignificatur mare il-

2 lud magnum quo totus circumluitur orbis, ſed omnis inſuper congregatio aquarum: ſicuti, vt alia omittamus, apparet ex Geneſ.c. 1. Proinde lacus ille Geneſaret,& ille alter Tiberiadis quæ illuſtres in Iudæa ſunt, non male apud ſacra eloquia maria appellãtur: quãuis enim ex illo mari magno originem non habeant,& ideo dulces habeãt latices: aquarum tamen congregationes ſunt: proinde recte maria appellantur idem, & de Caſpio mari dicendum eſt, nam hoc ex illo mari magno non habet ortum, ſed ex cõplurium fluminum confluxu eodem prolabentium, & ideo dulces quoque habet hauſtus, ſicuti aduerſus antiquos notat Olibarius ad Pomponium Mellam lib.1.cap.1. verũ hæc ad Geographos magis ſpectant. Proinde nos ad noſtros Iuriſconſultos redeamus, videamuſque de ſtatione,& ſinu, de quibus noſtra iura tractant,& hoc ſane differunt, quia ſtatio genus eſt, ſignificatque omnem in mari locum vbicumque naues in tuto ſtare poſſunt. l. 1. §. ſtationem.ff.de fluminibus. Portus vero locus eſt concluſus, quo portãtur merces, & inde exportantur.l.portus 59.ff. de verb. ſign.

3 Cæterum ſi ſtationem in ſpecie accipias in illo differt a portu quia portus eſt locus a priſcus tutuſq; & in quo naues hiemare ſolent, ſtatio vero non eſt ita locus tutus, atque ea propter naues duntaxat ad tempus ibidem

4 manere ſolent vulgo playam appellamus. Sinus autem dicuntur litora curua id efficientibus promontorijs quaſi brachijs mare amplectentibus: Vulgo golpho appellatur lex 8. titul. 33. parte.7. Nam ſinus proprie dicitur pars illa, quæ eſt intra pectoris brachiorumque complexum ſicuti ſcribit, Valla elegantiarum lib. 4. capit. 37. & hanc differentiam ſatis ſignificant Virgilij Carmina Aeneidos 2. & illic Seruius, quæ huiuſmodi ſunt.

Inſula diues opum Priami dum regna manebant,
Nunc tantum ſinus, & ſtatio male fida carinis.

Demari autem quod attinet ad vſum fori ſi plura ſcire velis, conſulito Suar. allegat.17. quæ quoniam in prõptu ſunt occioſum fuerit nos hic repetere.

SVM.

SVMMARIVM.

Differ. 56.

1 *Remedium legis 2.C.de reſc.vendit.datur propter iniquitatem pretij, actio vero redhibitoria, vel quanto minoris propter vitium rei.*

2 *In remedio l. 2. datur reo electio ſupplendi iuſtum pretium, vel rem reſtituendi, ſecus in redhibitoria, & quanto minoris.*

3 *Remedium leg. 2. & redhibitoriæ, tempore differre traditur.*

4 *Remedium l. 2. re perempta expirat, ſecus redhibitoria, & ratio aſſignatur.*

6 *Lex 56. tit. 5. p. 5. explicatur.*

5 *Bonis dotalibus æſtimatis reducuntur ad verum, & iuſtum valorem, etiamſi non ſit decepto vltra dimidium.*

Inter remedium l. 2. C. de reſcindenda venditione, & actionem redhibitoriam, ſeu quanto minoris.

Differentia 56.

1 INter remedium legis ſecundæ.C.de reſcin
denda venditione, & actionem redhibito
riam, ſeu quanto minoris non parum eſt di-
ſcriminis, nam remediũ legis ſecundæ datur
propter iniquitatem pretij, quia ſcilicet ex-
cedit dimidium iuſti pretij, vt ſatis conſtat
ex illa l. 2. C. de reſcind. vendit. Cæterũ, actio
quanto minoris datur propter vitium rei ob
quod res minoris valet, vt facile intelligere li
cet ex toto illo titulo, Codice, & Digeſtis de
2 ædilitio ædicto. Deinde in remedio legis ſæ-
cundæ datur electio reo, vtrum malit reſcin-
dere cõtractum, an iuſtum ſupplere pretium,
ſicuti liquet in illa l. 2. atque item ex c. cum
cauſa, & c dilecti, de empt. & vendit. Porrò in
actione redhibitoria non datur reo talis ele-
ctio, vt ſignificat Iuriſcõſultus in l. illud ſciẽ-
3 dum. ff. de ædilitio ædicto. Tertio, remediũ
legis ſecundæ datur intra quadriennium, vt
habetur, in l. 1. tit. 11. lib. 5. Recopilat. atqui
actio quãto minoris datur intra annum dũ-
taxat vt in l. ſciendum. §. quod ſi nolit, & §.
4 fi. ff. de ædilitio ædicto. Quarto, remedium
legis ſecũdæ ceſſet ſtatim ac res empta extin-
cta fuerit, vt declarat l. 56. tit. 5. p. 5. Non idẽ
in actione quanto minoris, nam etiam re ex-
tincta competit, vt liquet ex l. ædiles. §. ſcien-
dum. ff. de ædilitio ædicto: ſed cur tam di-
uerſum in hoc poſteriori caſu? hoc ideo, quia
re extincta iam tollitur electio quæ iure da-
tur reo in læſſione vltra dimidium iuſti pre-
tii: in actione autem quanto minoris, non
tollitur, quia iure nõ datur electio reo, vt mo-
do diximus: quæ cum ita ſint, aperitur egregius intellectus ad illam l. 56. tit. 5. par. 5. per quam eſt definitum, re extincta ceſſare remedium læſionis vltra dimidium iuſti pretij, dicendum eſt enim legem illam non ſortiri locum in actione quanto minoris: & id quidẽ maximi eſt momenti, nam hac via ſuccurremus emptori cuius res extincta eſt, dummodo intra annum actio intendatur: & æquitas quidem facit vt ei ſuccurramus, cum alioqui duplici danno præmatur, & iniquitate pretij, & iactura rei: hoc autem tanto eſt magis memoria dignum quoniam actio quanto minoris non ſolum datur pro rebus ſe mouentibus, ſed etiam pro rebus ſoli, cum aliquo vitio laborant, puta ſi peſtilens ſit ager, vel ſcamate, vel ſalſugine emarcuerit, vt habetur in lege etiam in fundo ff. de edilitio edicto, & in l. 4. C. de ædilitijs actionibus. Illud poſtremo te latere nolo, in bonis quæ æſtimata in dotem dantur, quamcumquæ læſionem reſcindendam eſſe, etſi ea dimidium iuſti pretij non excedat, vt eſt definitum in lege iure ſuccurſum. ff. de iure dotium, & apertius in l. 16. tit. 11. n. 4. quibus addito Matthæum de Afflict. deciſ. 270.

SVMMARIVM.

Differ. 57.

1 *Pignus dicitur cum res traditur creditori, hypotheca cum non traditur.*

2 *Pignoratitia, & hypothecaria in agendo, ſeu actionem proponendo, differunt.*

3 *Pignoratitiam, ſeu hypothecariam intentans, quid probare teneatur.*

4 *Intentans pignoratitiam, ſeu hypothecariam aduerſus tertium poſſeſſorem, neceſſe habet probare pignoris obligationem, & rem pignori nexam tunc temporis fuiſſe in dominio debitoris.*

5 *Agens aduerſum tertium poſſeſſorem non tenetur principalem debitorem citare.*

6 *Debitor agens aduerſus creditorem, vt rem reſtituat, probare tenetur rem à ſe pignori datam.*

7 *Conſilium authoris, vt debitor onus probandi in creditorem reum transferat.*

8 *Defunctus poteſt bona ſui hæredis obligare.*

9 *Venditor in venditione paciſci poteſt, vt res vendita ſit obligata alicui creditori emptoris, qui creditor in re illa præferendus eſt anterioribus.*

10 *Poteſt quis obligare operas ſuas quouſque debitum ſolutum ſit.*

11 *In pignoribus valet pactum legis commiſſoriæ, ſi res iuſto pretio per arbitros taxato vendita remaneat, & pulchro exemplo comprobatur.*

12 *Qui ſit effectus pignoratitiæ, ſeu hypothecariæ actionis.*

Credi-

Digitized by Google

13 *Creditor petens, vt debitori aſſignetur dies intra*
quem pignus luat, aliter autem vendatur, & ex
pretio ſibi ſatisfiat, audiendus eſt.

Inter pignus, & hypothecam.
Different. 57.

INter pignus, & hypothecam quantum ad actio-
nem hypothecariam attinet, nihil intereſt, nam
de qua re inter creditorem, & debitorem conuene-
rit, vt ſit pro debito obligata, vtraque hac appella-
tione continetur, ſed in alijs differentia eſt, nam pi-
gnoris appellatione eam proprie rem contineri di-
cimus, quæ ſimul traditur creditori maxime ſi mo-
biiis ſit, at eam quæ ſine traditione nuda conuentio
ne tenetur propriè hypothecæ appellatione contine-
1 *ri dicimus.* Hæc ad verbum Iuſtinianus Im-
perator in §. item Seruiana inſti. de actioni-
bus, qui in ſumma illud velle videtur, vt pi-
gnus dicatur cum res traditur creditori, hy-
potheca autem cum non traditur, & idem
probat lex ſi rem alienam. §. 1. ff. de pignor.
actione, & lex plebs 237. ff. de verbor. ſignifi.
Quibus magnopere refragatur. l. 5. ff. de pi-
gnor. vbi ait pignus, & hypothecam tantum
nominis ſono differre, cuius argumento pla-
cuit nonnullis, pignus, & hypothecam eſſe
ſynonyma, nihilq; differre, in quibus eſt Bu-
deus in l. penult. ff. de pignor. & Laurentius
Valla elegātiarum lib. 6. cap. 57. & Practeius
in Lexico verbo hypotheca. Balduinus de pi-
gnoribus, c. 1. ſed magis eſt, vt Iuſtiniani de-
finitionem ſequamur, ex ſententia Alciati in
d. l. plebs. ff. de verb. ſignif. & Mainerij lib. 2.
actionum, c. 16. & Neguſantij de pignor. 1. p.
n. 4. atque item Couarr. pract. quæſt, c. 13. nā
text. in d. l. 5. ff. de pign. eſt accipiendus iux-
ta ipſius Iuſtiniani diſtinctionem in d. §. itē
Seruiana, vt quantum attinet ad obligationē
actionemq; acquirendam nihil differant, no
mine tamen differant: quia pignus dicitur
cum res traditur creditori, hypotheca cū non
2 traditur. Differunt etiā quandoque pignora-
titia, & hypothecaria in agendo, ſeu actio-
nem proponendo, vt latius ediſſerit Bart. in
proœmio digeſtorum. §. tertij, & Angelus in
§. actionum. n. 52. inſtit. de action. & Neguſ-
ſantius de pignoribus in princip. num. 5. &
quoniā pignoratitiæ, ſeu hypothecariæ actio
nis materia foro ſanè quam aſſidua eſt, ope-
re pretium fuerit nonnulla ex pluribus hoc
loco delibare, quæ pragmaticis credo ingra-
ta non fuerint, & illud imprimis videamus
quid creditor pignoratitiam ſeu hypotheca-
riam intendens probare teneatur, & diſtin-
3 guendum eſt, an agat aduerſus debitorē au
aduerſus tertium poſſeſſorem, nam ſi agat ad
uerſus debitorem, ſatis eſt probare pignoris
obligationem, & debitorem tum temporis
rēm obligatam bona fide poſſediſſe ſecundū
gloſ. Bart. & reliquos in l. cum res. C. quæ res
4 pignor. oblig. poſſunt. Porrò ſi agat aduer-
ſus tertium poſſeſſorem, neceſſe habebit pro-
bare pignoris obligationem, & rem pignori
nexam tum temporis fuiſſe in dominio de-
bitoris, velut tradunt Angel. & Iaſ. in §. item
Seruiana inſt. de actio. Alex. conſ. 115. vol. 6.
Afflict. deciſ. 389. qui teſtatur communem
eſſe opinionem, quæ quidē non obſcurè pro-
batur in l. 18. tit. 13. p. 5. & illic animaduertit
5 Greg. Lop. In quo, & illud memineris, cum
creditor agit aduerſus tertium poſſeſſorem,
non eſſe neceſſe principalem debitorem ad
hoc iudicium citari, auctore Alex. conſ. 85.
vol. 6. nu. 5. id quod etiā placere video Greg.
6 Lop. in l. 14. ti. 13. p. 5. Hæc cum creditor ex-
peritur, at ſi debitor agat aduerſus creditorē,
vt rem reſtituat, probare tenetur, rem à ſe pi-
gnori datam, vt in d. §. item Seruiana, & in
toto tit. ff. de pign. actio. alioquin ſuccumbet
quia actor probare tenetur id quod aſſeuerat
l. actor. C. de proba. & actore non probante,
reus debet abſolui l. 1. C. commodati. c. 1. vt
Eccleſiaſtica beneficia, ſine diminutione cō-
7 fer. Cautio igitur erit, vt debitor non agat
hypothecaria, ſeu pignoratitia, ſi forſan pro-
bationes de pignore non habeat, ſed rei ven-
dicationem potius intendat, nam hoc mo-
do adiget creditorem, vt pignoris probet cō-
uentionem, aut rem reſtituat: hanc cautio-
tionem tradit eruditiſſimus. Panormitanus
in c. ex literis, de iureiur. nu. 1. Et ante eum
tradit aperte imperator in l. 1. C. ſi pignoris
conuentionem: neque eſt mirandum, quod
illius legis non meminerit Panor. nam om-
nium habere memoriam diuinum potius eſt
quam humanum. Hanc autem cautelam, &
ad alios quoque contractus accommodare
poteris, veluti quotidie te forenſis admone-
8 bit vſus. Illud quoque eſt memoria dignū,
poſſe defunctum bona ſui hæredis obligare,
Bart. in l. continuus. §. fundūs. ff. de verbor.
9 oblig. Afflictus deciſ. 11. nu. 15. Quin illud
probandum eſt, poſſe vēditorem adijcere in
venditione, vt res vendita ſit obligata alicui
creditori emptoris, & licet is creditor ſit po-
ſterior, erit præferēdus in re illa anterioribus
emptoris creditoris, vt belliſſime tradit Ant.
Neguſant. idem pignor. 4. p. n. 3. Illud etiam
eſt notabile quod tradit Bald. in l. 1. col. fin.
C. qui bonis cedere pòſſunt, poſſe debitorem
obligare omnes operas ſuas creditori donec
10 omne debitum exolutum fuerit. Atque il-
lud rurſus te latere nolo, quamuis pactum le-
gis commiſſoriæ ſit improbatum in pigno-
ribus, vt in l. fi. C. de lege commiſſ. adeo vt
eſſi-

Digitized by Google

efficaciter iuramento tale pactum non con-
firmetur,ſecundum magis communem opi-
nionem vt eſt relatum à Gutier.de iuramen-
11 to confirmatorio 1.p.c.33. Attamen valebit
hoc pactum legis commiſſoriæ ſi in hũc mo-
dum adijciatur, vt ſi debitor intra diem ſta-
tutá pignus non luat,ſeu repignoret, ſit em-
pta iuſto pretio prout fuerit taxatum per ar-
bitros ab eis electos: velut expreſſim proba-
tur in l.ſi fundus. §. fin. ff. de pignor. & non
minus apertè in leg.41.tit.5.par.5.Couarru.
lib.3.variar.reſol.cap.2.n.8. Iuxta quod pro
bandum eſt, ſi ſuper aureis nummis mutua-
uero tibi argenteos nummos,ea adiecta con-
ditione, vt ſi intra certam diem aureos nũ-
mos non repignoraueris, ſint mihi addicti
pro iuſto pretio quod pendent, validum eſſe
hoc pactum. Alias non contemnendas li-
mitationes ad illas leges videre eſt apud Ant.
Neguſ.de pignor.4. p. princip. & apud Bal-
dum nouellum de dote,6.p.priuil.54. necnõ
apud Palac.Rubr.in c. per veſtras,notabil.5.
n.16.& Pinellum in rubrica de reſcind. ven-
12 dit.2.p.num.27. Cum autem pignoratitiæ
actionis,ſeu hypothecariæ ille ſit effectus, vt
creditor poſſideat rem pignori nexam,donec
ex illius fructibus ſeu redditibus illi ſatisfa-
ctum ſit,vt in §.item Seruiana, inſtitutio.de
action. & tradit Bartol. in l.rem alienam.ff.
13 de pignor. Scire tamen debes, ſi malit cre-
ditor pignus vendere quam ex fructibus ſibi
ſolutum iri,iuſte poſtulare à iudice, vt debi-
tori dies ſtatuatur intra quam luat pignus
ſibi addictum,alioqui detur ſibi facultas pi-
gnus venundandi, ſicuti vſu obſeruati teſta-
tur Couarr.libr. 3.variar. reſol.c.18.n.4. cui
etiam conſentit Molina de primog. lib. 4.c.
5.n.8.quorum ſententia non obſcurè proba-
tur in Authent.de alienati. & emphyte. §. ſi
verò noluerit, coll. 6. quam ipſi non allega-
runt: ſed hæc ſatis hoc capite de pignoribus,
quoniam plura ſequenti à nobis, reperen-
da ſunt.

SVMMARIVM.

Differ. 58.

1 *Pignus conuentionale quid dicatur.*
2 *Pignus prætorium quid dicatur.*
3 *Iudiciale pignus quid ſit.*
4 *Legale,& conuentionale pignus in quo differant.*
5 *Taciti,& expreſſi pignoris eandem eſſe vim ac poteſtatem: in multis tamen differre.*
6 *In pignore conuentionali creditor habet poſſeſſionẽ non ſolum naturalem,ſed etiam ciuilem,in prætorio vero naturalem tantum.*
7 *Pignoris conuentionalis,& prætorij nouem ponuntur differentiæ remiſſiue.*
8 *In prætorio pignore vno creditore in poſſeſſionem miſſo,cæteri miſſi videntur. in iudiciali vero ſecus,quia primo immiſſus eſt cæteris in poſſeſſione præferendus.*
5 *Pignoris prætorij hodie plurima eſſe immutata.*

Inter pignus conuentionale, prætorium, iudiciale, & legale.
differ.58.

PIgnorum quatuor ſunt genera, conuen-
1 tionale,prætorium,iudiciale,legale. Cõ-
uentionale dicitur quod partium conuentio
ne conſtituitur de quo in titulis de pignori-
bus, & pignoraritia actione tam in Codice,
2 quam in Digeſtis. Prætorium vero dicitur,
cum ante ſententiam propter rei contuma-
ciam actor in bonorum poſſeſſionem mitti-
tur de quo in titulo. ff. de bonis auctoritate
iudicis poſſidendis,& in l.fin.C. de prætorio
pignore,& in titulo de eo qui mittitur in poſ
ſeſſionem cauſa rei ſeruandę in decretalibus.
3 Iudiciale eſt quod in cauſam iudicati (quam
executiuam cauſam appellamus) accipitur,
de quo in l.à Diuo. Pio. ff.de re iudicat.& in
titul.C.de prętorio pignor.tradit eorum dif-
ferentiã Bart. in l.1.ff. de pignoratitia actio-
ne,& Iaſ. in §.item Seruiana inſtit. de actio.
in princip.gloſſ.& reliqui in l.cum notiſſime
verbo conſtituto.C.de præſcript. 30. vel 40.
4 ann. & Ant. Neguſ. de pign. 3. p. Differunt
autem in vſu fori pignus legale, & conuen-
tionale, nam conuentionale dicitur expreſſũ
quia expreſſim obligatur à debitore, legale,
vero dicitur tacitum, quia videlicet non in-
ducitur à parte, ſed ab ipſamet lege, velut in
contractu dotis,& alijs multis cauſis quæ re-
cẽſentur in titulo Digeſtis, & Codice quibus
cauſis pignus tacitè contrahitur, & alijs non
paucis quas comodiſſime compillauit Ant.
Neguſantius de Fano in illo ſuo vtiliſſimo
tractatu de pignor.2.p. memb. 4. Licet autẽ
inter tacitum, & expreſſum idem ſoleat eſſe
iudicium, vt iuris dictat axioma.l.cum quid.
ff.ſi certum petatur, & proinde tacita hypo-
theca eiuſdem ſit poteſtatis, & vigoris ac ex-
5 preſſa ſecundũ Bart.& reliquos in l.aſſiduis.
C.qui potiores in pignore habeantur.& leg.
15.tit.13.p.5.& explicat locupletiſſime Co-
uarr.lib.1.variarum c.7.multas tamen repe-
rire licebit in iure differentias inter pignus
tacitum,& expreſſum, vt eſt videre apud in-
terpretes in d.l.aſſiduis, & apud Neguſantiũ
6 in d.tract.de pignor.2. p. membro. 4. Multæ
quoque à Doctoribus tradi ſolent differentię
inter pignus prætorium, & conuentionale:
vt illa, quod in pignore conuentionali habet
cre-

Digitized by Google

creditor poſſeſſionem non ſolum naturalē, ſed etiam ciuilem, l. 1. §. per ſeruum, & illic Bart. & Alex. ff. de acquirenda poſſeſſ. l. ſerui nomine, eodem titulo, tradit late gloſſ. in l. cum notiſſimi. §. ſed cum illud. C. de præſcr. triginta, vel quadraginta annorum, Neguſ. de pign. primo membro. 3. p. n. 29. At in pignore prætorio creditor ſolum habet naturalem poſſeſſionem, id eſt, nudam detentationem, quam tenutam Itali appellant nos tenentiam, Galli recredentiam, veluti tradit
1 gl. in l. 1. ff. de pignoratitia actione. Et ne ſim prolixus alias nouem aut decem differentias inter pignus prætorium, & conuentionale congerit Neguſantius ſupradicto tract. 3. p. memb. 2. n. 29. Similiter inter pignus prætorium, & iudiciale multas reperire licebit in iure differētias, atque illam imprimis, quod in prætorio pignore vno creditore in poſſeſ-
1 ſionem immiſſo, & cæteri quoque creditores immiſſi videntur. l. cum vnus. ff. de bonis auctoritate iudicis poſſid. l. fin. C. eodē titulo: non ita in pignore iudiciali, nā creditor qui primum immiſſus eſt, cæteris præfertur in poſſeſſione. l. 2. C. qui potiores in pignore habeantur. l. in iudicati. ff. de re iudicata, id quod latius diſputat Xuarez in leg. poſt rem q. 7. §. vlterius nota, & Greg. in l. 6. tit. 15. p. 5. & in l. 11. tit. 14. eadem partita, verbo, no
9 han demanda. Quod vero attinet ad pignus prætorium noſtrati iure, multa immutata ſunt de iure antiquo, vt cernere licet in leg. 1. tit. de los aſſentamientos lib. 4. Recopilationis, veluti præter claſſicos ibidem oſtendit Auendanus in peculiari tractatu de ea re edito, id eſt, de primo, & ſecundo decreto.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Qui prior eſt tempore, potior eſt iure.*
2 *In prælatione pignoris tempus contractus conſpiciendum eſt.*
3 *Superior concluſio eſt limitanda quando contractus perfectio pendet à ſolutione.*
4 *Præcedēs limitatio habet locū in tacita hypotheca.*
5 *Prioritas à contractus tempore regulatur, licet nō dum venerit dies ſolutionis, & poſterioribus in cōtractu dies ſolutionis venerit.*

§. PRIMVS.

1 IN tractatu autem de pignoribus multæ ſuccedere ſolent quæſtiones inter creditores, quiſnam eorum potior habeatur, & præcipua eſt regula, qui prior eſt tēpore, potior eſt iure, vt in regula ſexti habetur, & probatur, cùm alias paſſim, tum in l. creditores, & l. qui Balneum. ff. qui potiores in pignore ha- 1
beantur. Prior autem dicitur, vel qui hora, atque adeo momento prior eſt, ſecūdum Felinum in cap. capitulum ſanctæ crucis, de reſcript. n. 27. Sed ſtatim ſuccedit quæſtio ſubdifficilis, an ſit inſpiciendum tempus contractus, an tempus ſolutionis, & reſpondet acutiſſimus Papinianus in l. 1. ff. qui potiores in pignore habeātur, tempus contractus in-
2 ſpiciendum eſſe. Quamuis autem Cynus in l. cum tibi. C. qui potiores in pignore habeantur, velit illius legis definitionē eſſe ſpecialem propter fauorem dotis: cęterum illam legem generaliter accipiendam fore magis communiter eſt receptum teſte Neguſſantio de pignor. 2. p. membr. 4. n. 77. & idem teſtatur Boer. deciſ. 331. Eiuſdemque eſt ſenten-
3 tiæ Capic. deciſ. 182. n. 16. Verum, vt illius legis primæ ſenſum exenteremus, ſiue aperiamus, ſuperiorem concluſionem intelligere debes, quando contractus fuit ab initio perfectus: cæterum ſi ab initio nō fuit perfectus, ſed pēderet illius perfectio à ſolutione, eſſetque poſitum in arbitrio debitoris, accipere pecuniam, aut dimittere, veluti in mutuo, eo caſu non eſſet inſpiciendum tempus contractus, ſed tempus ſolutionis, vt eſt textus apertus in l. Titius ff. quę res pignori obligari poſſunt, id quod, & ipſemet Papinianus non obſcure explicat in d. l. 1. ff. qui potiores in pignore habeantur, nam poſtquam dixit, tempus contractus inſpiciendum eſſe, ſubiungit hæc verba, *Alia cauſa eſt eius qui pignus accepit ad eam ſummam, quam intra diem tertiū numeraſſet, ac forte prius quam numeraſſet, alij res pignori data eſt.* Hoc ideo, quia mutuum re contrahitur, neque antea perfectum eſt, quam pecunia numerata ſit, vt in principio inſtituta quibus modis re contrahitur obligatio, quia
4 in poteſtate fuit debitoris mutuam non accipere pecuniam. Hæc autem concluſio, quæ expreſſim probatur in d. l. 1. ff. qui potiores in pign. habeam. ſcilicet, vt inſpiciendum ſit tempus contractus: amplianda eſt, vt habeat etiam locum in tacita hypotheca: nam licet gloſſa in l. aſſiduis, verbo hypothecam C. qui potiores in pignore habeantur, voluerit, illā legem primam tantummodo ſortiri locum in expreſſa hypotheca, verior eſt tamen opinio Bartoli illic dicentis, idem iuris eſſe in tacita ac in expreſſa: Bartoli autem opinionē magis receptam eſſe teſtatur Socin. conſ. 209. vol. 2. & Anton. de Fano dicto tract. 2. p. mēbr. 4. nu. 80. & Boerius deciſ. 331. nu. 1. & in eadem ſententia reſidere videtur Anton. Gomez, quanquam nutans in l. 50. Tauri, n. 38. Adeo vero in hypotheca eſt inſpiciendum

S tem-

Digitized by Google

tempus contractus, non tempus ſolutionis,
5 vt in concurſu creditorum audiendus ſit is, qui eſt prior tempore contractus, quamuis nondum dies venerit ſolutionis, & præferendus ſit iis qui ſũt poſteriores tẽpore: tametſi illis tempus iam venerit ſolutionis, vt eſt textus ſingularis in l. quæſitũ. ff. de pignoribus, & tradit Iaſ. in l. pecuniam, n. 9. ff. ſi certum peta. & latius Xuarez in l. poſt rem, limitat. 7. Caſtellus in l. 64. Tau. n. 97.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Qui dominium habet in re, præferẽdus eſt omnibus quibuſcunque creditoribus.*

2 *Superior concluſio exemplificatur muliere dotem petente, & in domino proprietatis rei emphitheuthicariæ.*

3 *Vendita re dotali, & facta à marito vxori pro pretio obligatione ſpectandum eſt tẽpus dotis, & nõ ſecundæ obligationis.*

4 *Fiſcus præfertur pro tributo omnibus creditoribus in re ſuper qua debetur tributum.*

5 *Dominus præfertur in fructibus qui colliguntur in prædio vectigali, vel emphiteut. eo pro penſione cæteris omnibus creditoribus.*

6 *Creditor depoſitæ pecuniæ apud numularium præfertur omnibus anterioribus, qui non depoſuerũt ſed pecunias crediderunt.*

7 *Depoſitarium pro deponente accipi in l. ſi hominẽ. §. quoties. ff. de poſiti: regulariter autem depoſitarium accipi pro ſequeſtro.*

8 *Vendito pignore a debitore de conſenſu creditoris, pignus non reuiuiſcit, licet poſtea iterum res deueniat in ipſius debitoris poteſtatem.*

9 *Per emptionem a creditore factam hypotheca ſeu pignus non extinguitur.*

10 *Creditor vendens rem pignoratam, quam emerat, repellitur exceptione de dolo, ſi pignoratitia egerit aduerſus ſecundum emptorem, niſi in venditione pignoris ſibi proſpexerit.*

11 *Si minor emit prædium, ea lege, vt quoad vniuerſum pretium ſolueretur, eſſet pignori, inutilis eſt, pignoris conſtitutio, concluſio eſt textualis, & vnica.*

12 *Conſilium authoris, vt pignoris conſtitutio in præcedenti caſu vtilis ſit.*

§. SECVNDVS.

1 SEd, & illud animaduertendum erit, eum qui dominium habet in re, præferendum eſſe in eadem re cæteris omnibus creditoribus quicunq; illi fuerint, quoniam nulla cauſa antiquior eſſe poteſt, quam dominij, l. ex facto. ff. de peculio, l. etiam ff. qui potiores in pignore habeantur, atque, ſi teſtibus opus eſt in re manifeſta, docet Bald. in auth. ſed iam neceſſe. C. de donation. ante nuptias, & in l. pro debitor. C. de bonis auctor. iudicis poſſi-
2 den. vbi belle rem aperit: fingere autem licet exemplum in domino agente aduerſus emphyteutam pro canone, ſeu penſione, vel in muliere aduerſus maritum dotem petente, nam dominus proprietatis præferendus eſt in re emphyteutica, & mulier in ipſa re dotali cæteris omnibus creditoribus, etſi illorum contractus anteriores ſint: adeo quidem, vt ſi
3 maritus vendiderit fundum dotalẽ, feceritq; vxori obligationem pro pretio, ſpectandum ſit in concurſu creditorum tempus dotis, & non tempus poſterioris obligationis, vt belle reſpondit Baldus, vir præter in gentem iuriſperitiã, fori quoque peritiſſimus, in d. auth. ſed iam neceſſe. C. de dona. ante nup. Et hinc
4 eſt quòd fiſcus pro tributo præfertur cæteris creditoribus, in re ipſa pro qua debetur tributum, vt apparet ex l. 1. C. ſi propter publicas penſitationis, quin hodie etiam in fructibus qui colliguntur in prædio vectigali, vel emphyteutico præfertur dominus pro pen-
5 ſione cæteris omnibus creditoribus, vt eſt definitum noua pragmatica lata Madritij. comitijs in fauorem agricolarum c. 3. cuius argumentum nos paulo poſt longius explanaturi ſumus. Atque ex hac item ratione iure comparatum eſt, vt ſi quis pecunias depoſuerit apud argentarium, ſeu numularium, vel
6 aliam perſonam præferatur cæteris alijs creditoribus etiam anterioribus qui non depoſuerunt, ſed pecunias crediderunt, vt eſt textus numquam obliuiſcendus in l. ſi hominẽ. §. quoties foro. ff. depoſiti, vbi ait inter ipſos depoſitarios rationem temporis non habendam quod depoſuerunt ſed æquo eos iure cõcurrere. Ad illius porro legis intelligentiã præter Paulum de Caſtro ibidem conſulendus eſt Ripa in l. ſi vetri. §. in bonis. ff. de priuilegijs creditor. Benuenuto de decoctoribus
7 poſtrema parte. nu. 1. Illud autem obiter annotabis ex d. §. quoties foro depoſitarium illic accipi pro deponente cum alias ferre ſemper accipiatur pro ſequeſtre ſeu eo apud quẽ depoſitum eſt, vt in l. fi. ff. de poſiti. Illud etiã eſt memoriam dignum quod ſi debitor vendat pignus de cõſenſu creditoris, & ſi poſtea res pignorata reddeat in poteſtatem ipſius debitoris non reuiuiſcet hypotheca, ſeu pi-
8 gnus quia nempe actio ſemel extincta numquam reuiuiſcit, & quod ſemel factũ eſt alienabile ſemper remanet alienabile: textus eſt ſingularis in l. fin. C. de remiſſione pignoris
9 quẽ illic magnopere extollit Salicetus. Quid vero dicemus ſi creditor emat pignus an extin-

tinguetur hypothecaria? ſunt variæ de ea re ſententiæ apud gloſſam, & gloſſographos in l.elegãter.ff.de pignoratitia actione, & apud Capic.deciſ.43. Ego autem veriorem exiſtimo Paul.de Caſtro ſententia in l. debitor. ff. ad Treb.affirmantis per emptionem à creditore factam hypothecam, ſeu pignus non extingui video enim ea expreſſim probari in l. 1.C.ſi anterior creditor & in l.ex ſextante. §.
10 Latinus.ff.de exceptione rei iudicatæ. Si igitur iſte creditor rurſus vendat rem pignoratam quam emerat, ſecundus emptor defendet ſe ex pignoratitia actione, quæ primo creditori,id eſt,ſuo actori competebat aduerſus cæteros creditores habebunt autem illi poſteriores creditores ius offerendi iuxta illam l.1.C.ſi anterior creditor, & quæ traduntur ab Affli.deciſ. 16. Quod ſi ipſemet creditor qui vendidit aduerſus illum agere velit, repellet eum,vel actione de dolo,vel de euictione, niſi in venditione pignoris ſibi cauerit venditor iuxta legem ſi cum venditor. ff. de euictionibus.& l.debitor.§.in venditione.ff. quibus modis pignus, vel hypotheca ſoluitur. Alia quamplura quæ in concurſu creditorum notandæ ſunt diximus lib.2.rerum quotidianarum. C.fin. 1. p. §. 11.num.61. proinde hic non repetam. Illud tamen ſilentio non prætcribo quod belliſſime ſcriptũ eſt à Iuriſconſulto in l.1.§.ſi minor.ff.de rebus eorum, ſi minor emit prædia ea lege, vt
11 quoad vniuerſum pretium exolueretur, eſſent pignori obligata, pignoris obligationẽ inutilem eſſe: redditq; eius rei rationem Iuriſconſultus quia vbi primum (ait) minor ex emptione dominium ſibi quæſiuit, iam amplius non poteſt rem pignori dare. Memorabile quidem dictum, quis enim prima facie contrarium non reſponderet? ad illius tamen legis intelligentiam conſulito Tiraq. de retractu conuentionali ad finem tituli,& Pinellum de bonis maternis.l.1.3.p.nu.52.
12 Quod ſi velis, vt Iuriſconſulti ceſſet reſponſionem facias, me autore, vt minor ante venditionem obliget prædia venundanda, nam tunc ceſſabit Iuriſconſulti ratio,& conſequẽter ceſſabit illius definitio.

SVMMARIVM.

Differ. 59.

1 *Fideiuſſor quid ſit.*
2 *Mandator quid ſit.*
3 *Fideiuſſor ante,& poſt obligationem accipi poteſt, mandator autem ante obligationem tantùm.*
4 *Fideiuſſor verbis obligatur, mandator verò ſolo conſenſu.*
5 *Expromiſſor quis dicatur.*
6 *Expromiſſor a ſponſore in quo differat.*
7 *Qui de conſtituta pecunia tenetur,in quo differat à fideiuſſore,expromiſſore,& ſponſore,*
8 *Vbi principalis obligatio non tenet propter alicuius legis prohibitionem nec fideiuſſor tenetur, expromiſſor autem tenetur, niſi illum tangat legis prohibitio.*
9 *Præcedentis concluſionem optimum exemplũ traditur.*
10 *Expromiſſor dotis,quam pater non poterat conſtituere quia legitimam excedebat,lege id fieri prohibente,rectè obligatur, niſi pater dotans in eodem contractu repromittat eum indemnem præſtaturum.*
11 *In caſu præcedenti licèt pater dotans repromittat, ſe præſtaturum indemnem expromiſſorem, ſi hoc fiat in contractu ſeparato, tenetur expromiſſor.*
12 *Expromiſſor aduerſus patrem nullã habet actionẽ.*
13 *Vas eſt qui promittit alterum de iudicio ſiſtendo.*
14 *Prædes qui dicantur.*
15 *Obſes qui dicatur.*

Inter fideiuſſorem, mandatorem, expromiſſorem, reum debendi, ſponſorem, conſtitutam pecuniam, prædem, vadem, obſidem. Differentia. 59.

1 Fideiuſſor eſt qui pro reo obligatur, fidemque ſuam pro illo interponit, vt in principio, inſtitut. de fideiuſſorib. & illic Theophylus. Dicitur enim fideiuſſor, quoniam in fideiubendo ita ſtipulationis verba concipi ſolebant, *Fide tua eſſe iubes?* atque ita reſti-
2 pulari ſeu reſpõderi, *Fide mea eſſe iubeo.* l. Quæro.ff. Locati. l. Si ita fideiuſſorem. ff. de fideiuſſoribus. Mandator autem eſt eis, qui mandauit, rogauitve alicui, vt alteri pecuniam crederet, qui ſanè tanquam fideiuſſor accipientis pecuniam,mandati obligatur creditori.l. Si mandato,& l.ſi fideiuſſores,§.fi.& l. Vrannius.ff.de fideiuſſorib. & mandato. Sed vt verbo hæc nomina differunt ita,& re non-
3 nihil diſſentiunt: nam fideiuſſor ante,& poſt obligationem accipi poteſt.§. Fideiuſſor, inſtit.de fideiuſſorib.l.Stipulatus.7.ff. de fideiuſſoribus. Mandator autem ante obligationem tantùm interuenit.l. Si verò non remunerandi.§.Si poſt creditum, ff. Mandati tradit gloſſ.in Authent. de fideiuſſoribus, & mandatoribus,in principio. Deinde fideiuſ-
4 ſor verbis obligatur.l. Blanditus. C. de fideiuſ.mandator vero,vel ſolo conſenſu. l.ſi hæreditatem.§.1.ff. mãdati,atque pro vtr oque contingit, vt obligatio fideiuſſoris ſtricti iuris ſit,mandator ſi verò bonæ fidei, ſicut do-
5 cet Bar.in Rubr.de fideiuſſ. Expromiſſor verò dicitur is, qui totam in ſe obligationem

tranſtulit, ita, vt is qui erat obligat, vel obligandus, liber omnino remaneat. l. ſi quis accepto tuler. & illic Alex. ff. de condit. ob cauſam. l. Aliquando, & illic Franc. de Aretio. ff. ad Veleianum. l. eleganter. ff. de dolo, tradit glo. in d. auth. de fideiuſſ. in princ. Is autem expromiſſor apud nos regio iure appellatur Manero, vt eſt videre in l. 2. & tit. 15. tit. 14. p. 5. Atque in eo ab ſponſore differt, quod ſponſor ita obligationem in ſe ſuſcepit, vt tamen is, ad quem res attinet, adhuc remaneat obligatus. l. ſi quis 46. ff. mandati. l. ſponſio 7. ff. de verb. ſign. & in auth. de fideiuſſ. & mand. §. 1. Itaque is reus debendi non malè appellari poterat, niſi quod reus debendi ſimul cũ reo principali obligatur, ſponſor verò per ſe
7 tantum, vt in princ. inſt. de duob. reis. Ab his autem ſuperioribus, is qui de conſtituta pecunia tenetur, ita ſeparatur quia cum illi ſuperiores ſolenni ſtipulatione obligentur, veteri, ſcilicet, iure hic nudo etiam pacto obligabatur de eo quod iam antea debitum erat, vt apparet ex §. de conſtit. inſti. de actio. atq;
8 ex toto illo tit. de cõſtit. pecun. Sed, & in vſu fori permultum intereſt inter fideiuſſorem, & expromiſſorem, nam ſi forſan principalis obligatio non valeat, finge, propter alicuius legis prohibitionem, fruſtra quoque obligatur fideiuſſor, cum acceſſorium naturam ſequi debeat principalis, lex cum lex. ff. de fideiuſſ. & in §. Fideiuſſores, inſt. eod. tit. Diuerſa cauſa eſt expromiſſoris, nam cum illius obligatio per ſe ſtet, neque ab alia obligatione pendeat, rectè obligatur, ſi eum legis non tangat prohibitio. l. eandem §. fi. ff. de duob. reis. l. vir vxori, §. mulier. ff. ad Senatuſc. vellei. Tradit Faber. in d. §. fi. inſti. de duob. reis,
9 Bald. in l. ſi prædium. C. de iur. dor. Vt ecce, exempli gratia, cauetur lege Regia ne pater filiæ doti dicere poſſit plus quam illius legitima valeat, ea eſt l. 1. tit. 2. lib. 5. Recopilat. ſanè ſi pater plus legitima doti dixerit, fideiuſſoremq; dederit, fruſtra obligabitur fideiuſſor. l. fideiuſſori eius. ff. de don. Expromiſſor autem cum eum legis prohibitio non tãgat, rectè obligabitur, gloſſ. in d. auth. de fideiuſſ. tradit latius Baeza de non melior. filiab. c. 35. quod accipias velim, niſi pater in eodẽ
10 contractu repromittat eum indemnem præſtaturum, nam tunc verè eſſet fideiuſſor, & nulla expromiſſoris eſſet obligatio lege refragante, vt declarat gl. in d. auth. de fideiuſſ. in princ. quæ ſingularis eſt, & memoriæ mandãda: ſecus eſt ſi in alio contractu ſeparatim in-
11 demnitatem repromittat pater expromiſſori; quia cum ea res non ſit contracta cũ ſponſo parare ille præiudicium non poteſt, l. ab
12 emptione. ff. de pact. Sed neq; expromiſſor aduerſus patrem actionem habebit vllam, cum aduerſus legem pater obligari ſe non po
13 tuerit, l. non dubium. C. de legibus. Vas eſt qui promittit alterum de in iudicio ſiſtendo, eſt enim vadimonium ſponſio de in iudicio ſiſtendo, vt latius declarat Bud. in l. 2. ff. de
14 origine iuris. Prædes ſunt fideiuſſores qui reipublicæ obligantur, aut principi pro ijs qui publicam pecuniam diſpenſat, quos receptores ſeu theſaurarios vulgo vocamus, id eſt, illos qui pro ijs intercedunt, appellantur
15 prædes. Obſes autem eſt is qui alterius traditur imperio ſub conditione, vt ſi dator obſidis à fide recedat, ſit ius recipienti in caput, & vitam obſidis, quod præcipuè inter potẽtes bello dimicaturos conueniri ſolet, vulgò appellamus Rehenes, vt docet Valla elegant. lib. 6. cap. 31. & probatur in l. diuus, & ſeqq. ff. de iure fiſci, & in l. obſides. ff. de teſtam.

SVMMARIVM.

Differ. 60.

1 *Fideiuſſor ſiſtendi iudicio cauſa datus, exhibendo in iudicio reum liberatur.*
2 *Si reus ſemel exhibitus fugerit è carcere, non propterea tenetur iterum illum exhibere fideiuſſor ſiſtendi iudicio cauſa datus.*
3 *Si reus deceſſerit, liberatur prædictus fideiuſſor.*
4 *Si reus fuerit abſolutus ab obſeruatione iudicij, liberatur fideiuſſor.*
5 *Fideiuſſor de iudicato ſoluendo non liberatur, niſi ſolutione facta.*
6 *Fideiuſſor iudicio ſiſtendi cauſa obligatur, vel reũ exhibere, vel iudicatis parere.*
7 *Lege Regia deciſſum eſſe ne tabelliones in concipienda forma fideiuſſionis de iudicio ſiſtendi cõiunctè obligent fideiuſſorem.*
8 *Fideiuſſio concepta cum clauſula, Duntaxat iudicio ſiſti, valet.*
9 *In concipiendis fideiuſſionis verbis nihil intereſt an dicatur iudicatum ſolui, vel ſolui iudicatum.*
10 *Inter fideiuſſorem de iudicio ſiſti, & de iudicato ſoluendo elegans differentia.*
11 *Lex 66. Tauri vtiliter explicatur.*

Inter ſatiſdationem iudicio ſiſtendi, & inter ſatiſdationem iudicatum ſoluendi.

Different. 60.

1 SAtiſdatio iudicio ſiſtendi cauſa, & ſatiſdatio de iudicato ſoluendo longè differũt etenim fideiuſſor ſiſtẽdi iudicio cauſa datus (qui vulgò appellatur de la haz. l. 10. tit. 29. p. 7.) exhibendo in iudicio reum, liberatur.
2 l. Græce. §. 1. ff. de fideiuſſ. itaque ſi fideiuſſor ſemel reum in ius exhibuerit, isque poſtea

vincula

Digitized by Google

vincula, fruſtratus aufugerit, liber remanet ab obligatione, ſecundum Angel. in l.2.§. qui exhibendi.ff.de cuſtodia reorum, Auileſ.
3 in c.correct.c.4. verb. Entregar, n.15. Suar. in in tit.de fideiuſſore in cauſa criminali: æquè ſi reus deceſſerit, liber erit fideiuſſor de iudicio ſiſtendo, vt eſt tex. vulgaris, iuxtaque ſingularis in leg. Si deceſſerit. ff. qui ſatiſd.cog.
4 cui congruit l.19.tit.12.p.5. Quinimo ſi reus fuerit abſolutus ab obſeruatione iudicij, liber erit fideiuſſor de iudicio ſiſt. gl. in l. penul.C. de fideiuſſ. cuius opinio cōmunis eſt,
5 ſecundum Hypol. in Rubr. q. 11. At fideiuſſor de iudicato ſoluendo, non niſi ſolutione facta liberatur, vt eſt definitum in §.1.inſtit. de ſatiſdatio.& in l.1. & l. Iudicatum ſolui. Fideiuſſor igitur iudicio ſiſtendi cauſa diſ-
6 iunctè obligatur, id eſt, aut reum exhibere, aut iudicatis parere, vt oſtendit illa lex Græce, §.1.ff.de fideiuſſ.& conſtat ex Bart. in d.l. Fideiuſſor. §. In fideiuſſore. ff. Qui ſatiſdar. cog. atque ex Suar. tit. de los emplazamiētos.
7 Proinde conſulto lege Regia cautum eſt, ne tabelliones in concipienda forma fideiuſſionis de iudicio ſiſtendi obligent fideiuſſorem coniunctè, ea eſt l.7.tit.20.lib.2. Recopilat.
8 Cui conſequens eſt, dicere ſi aliter concepta fuerit fideiuſſio, in clauſulam Duntaxat iudicio ſiſti, vim habere. l.Si vſuſfructus. §. fi.ff. Vſufructuarius quemad. caueat, vbi probatur, fideiuſſionem datam a reo, intelligi datā ſecundum formam præſcriptam à iure, & in
9 hac ſpecie expreſſim tradit Albornoz, de cōtractatibus, tit.11.c.11. In concipiendis autem fideiuſſionis verbis nihil intereſt an dicatur iudicatum ſolui, vel Solui iudicatum, vt animaduertit Fab. in Rubr. inſt. de bonorum. poſſeſſ. Illa quoq; inter ſatiſdationem iudicio ſiſti, & ſatiſdationem de iudicato ſol-
10 uendo longa eſt differentia ac diſcrepantia, quia à ſatiſdatione iudicio ſiſti liberatur is qui bona dotalia duntaxat habeat, l.Sciendū §.Si fundus.ff.qui ſatiſdare cogan. & perinde liberabatur qui poſſideat bona reſtitutioni ſubiecta, vel quæ maioratus ſint, ſecundū Ang. in d.§.Si fundus, cui ſe ſubſcripſit Suar. tit. De los emplazamientos.§.1.nu.25. Porrò qui tenetur ſatiſdare de iudicato ſoluendo, non liberabitur ſi tantummodò habeat bona dotalia, vel reſtitutioni ſubiecta, ſecundum gloſſ.& reliquos in d.§. Si fundus. Hoc ideò tam varie, quia in ſatiſdatione iudicio ſiſti, hoc tantum agitur vt ſiſtatur reus, qui credendus eſt non abſuturus, ne derelinquat bona dotalia, aut reſtitutioni ſubiecta quæ poſſidet: at in fideiuſſore de iudicato ſoluendo cauetur de re iudicata ſtipulatori reſtituēda, qui minimè eſt ſecurus de bonis dotalibus vel reſtitutioni ſubiectis, cùm in illis non poſſit rei iudicatæ executionem petere. Hæc autem egregiè pertinent ad intelligentiam legis 66. Tauri, quæ eſt hodie l.3.tit.16.
11 lib.5. Recop. qua cauetur, vt reus cōiunctus non poſſidens immobilia, teneatur ſatiſdationem actori præſtare; nam intelligenda eſt de ſatiſdatione iudicio ſiſti, non de ſatiſdatione iudicatum ſolui; ſicuti prçter Claſſicos ibidem verbo Suis diſputat Suarez tit. de los emplazamientos, §. vlterius.

SVMMARIVM.

different. 61.

1 *Titulus, ff. vſufruct. quemad. cauea. & alij tituli explicantur.*
2 *Cautio nudam promiſſionem ſignificat ſine pignoribus, & fideiuſſoribus.*
3 *Cautio pignora, & fideiuſſores continet, ſi adiectum ſit, vt plenè vel ſufficienter caueatur.*
4 *Satiſdatio fideiuſſores exigit.*
5 *Qui ſatiſdare debet, iuratoria cautione, remittēdus eſt ſi non habeat pignora aut fideiuſſores.*
6 *Tutor tenetur præſtare fideiuſſores rem pupilli ſaluam fore.*
7 *Qui tenetur certum fideiuſſorem dare, liberatur ſi alium æquè idoneum dederit.*
8 *Per ſatiſdationem de iudicio ſiſti datam iuriſdictio incompetentis iudicis non prorogatur.*

Inter cautionem, & ſatiſdationem atque repromiſſionem.

Differentia. 61.

1 Cautio nudam promiſſionem ſignificat, hoc eſt, ſine pignoribus, & fideiuſſoribus, l.ſancimus, C.de verb. ſignif. tenetur tamen qui cauere debet, ſolemnem interponere ſtipulationem de adimplendis coniunctis bonaque omnia ſua ad idem obligare, ſecundum Iaſ. in d.l. ſancimus, n.2. quæ repromiſſio in iure dicitur, vt in l. ſatiſdationis, nu.71. ff. de verb. ſign. & illic Alciat. & probat etiam l.1.§. ſtipulationum. ff. de prætorijs ſtipulat.
2 Hoc tamen ita, niſi dictum fuerit, vt plenè, vel ſufficienter cauere teneatur, nam tunc pignora aut fideiuſſores præſtare tenetur, iuxta text. in l.ſi mandato. Titij 57.ff. mandati, tradit etiam gloſ. in c.ex tranſmiſſa, de reſtit.
3 ſpoliat. & in c.de Benedicto 22.q.1. Satiſdatio autem fideiuſſores exigit, vt apertè tradit Iuriſconſultus in l.1.ff. qui ſatiſd. coga. adeò quidem vt non ſufficiat pignora dare, vt eſt tex. elegans in l. prætoria ſtipul.7.ff. de præt. ſtip. cuius hæc ſunt verba: *Prætoriæ ſtipulationes perſonas deſiderant pro ſe interuenientium, &*

neq;

Digitized by Google

neq; pignoribus quis, neque pecuniæ, vel auri, vel argenti depoſitione in vicem ſatiſdationis fungitur. Licèt Accurſius, & cæteri ibidem interpretes vim manifeſtã Iuriſconſulto inferentes contrarium tradant, ex argumento legis primæ, §. Iubet. ff. de collatione bonorum, quæ (mea quidem ſententia) in ſpeciali caſu loquitur, ſcilicèt, in collatione bonorum, quæ cum certa ſint, pro ſatiſdatione rectè pignoribus deſunguntur hæredes: at in cæteris prætorijs ſtipulationibus, cum res ex futuro litis pendeat euentu, non idoneè pignoribus ſatiſdatur, cùm in præſentiarum haud ſciri poſſit quantæ æſtimationis pignora eſſe debent.

4 Sed, & illud meminiſſe debemus, cùm is qui ſatiſdare debet, pignora aut fideiuſſores non habet, ſuæ iuratoriæ cautioni remittendum eſſe, iuxta text. in Auth. cui relictum, C. de indicta viduitate tollenda, & illibi tradit Bald. & Paul. de Caſtr. Iaſon quoque alios plures referens in dicta leg. Sancimus. C. de verbor. ſignif. limi. 6. & copioſius in l. 1. ff. Qui ſatiſdare cogantur, n. 23. Ex his autem quam-
5 plurium legum aperitur intellectus nam ex hoc intelliges titulum illum digeſtorum, qui inſcribitur, Vſufructuarius quemadmodum caueat, & illum alterum de ſatiſdatione tutorum, in inſtitutionibus; nam vſufructuarius non tenetur fideiuſſorem præſtare, ſed ſatis
6 eſt ſi ipſe de reſtituenda re obligetur. At tutor tenetur præſtare fideiuſſores, rem pupilli ſaluam fore, hoc ideò tam diuiſum, quia vſufructuarium duntaxat cauere lex iubet, tuto-
7 rem autem ſatiſdare præcipit. Sed anteaquã hinc habeamus memineris, quòd is qui certum tenetur dare fideiuſſorem, putà, Titium, liberatur dando alium æquè idoneum. l. Illius. ff. Quod metus cauſa, & illic Bald. & tradit Pinelus in l. 2. C. de reſcindenda vendi-
8 tion. 2. p. n. 23. Sed neque illud obliuiſcendũ eſt, quod ſcriptum eſt à Bartolo in leg. Si non conuenerit. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, & in lege. Vir bonus. ff. Rem ratam haberi per ſatiſdationem de iudicio ſiſti, datam à reo iuriſdictionem incompetentis iudicis non prorogari; cogita tamen an verum ſit, nam mihi modo per valetudinem non licet.

SVMMARIVM.

Differ. 62.

1 ***Nihilominus affirmat, nihilomagis negat.***

Inter nihilominus, & nihilomagis. Differentia. 62.

1 DE nihilominus, & nihilomagis differẽtia non inuitus feci, vt dicerem, quia ad plurium legum, & autorum intelligentiam neceſſaria eſt, ſic autem differunt, quod nihilominus affirmat, nihilomagis negat, vt liquet ex princip. inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum, & tradit Accurſius in lege. 1. C. de pignoribus: ſunt autem de nihilominus apud Legiſlatores, & cæteros autores paſſim certiſſima exempla: de nihilomagis autem ſufficit illud Terentij in Hecyra:

Nocte illa prima virginum non attigit,
Quæ conſecuta eſt nox, cam nihilomagis.

SVMMARIVM.

Differ. 63.

1 *Reciprocum ſui, vel ſuus refertur ad ſuppoſitum eius perſonæ, quæ principaliter in oratione ineſt.*
2 *Reciprocare quid ſit.*
3 *Dictio, Is, vel, Eius refertur ad ſuppoſitum perſonæ quæ minus principaliter ineſt in oratione, quia non eſt dictio reciproca.*
4 *L. Accio, ff. de vſufr. accreſcen. contra gl. & Bart. ſubtiliter explicatur.*
5 *L. Tauri. 8. explicatur.*
6 *L. 27. Tauri declaratur.*
7 *Inter Huius, & Illius differentia traditur.*

De diſcrimine Sui, & Eius, Huius, & Illius. Differentia. 63.

DE horum nominum differentia non dicerem, ne quis putaret de Grammaticis rudimentis curam eſſe nobis, niſi intelligerem eam ad quam plurium legum multorumque autorum intelligentiam maximi eſſe momenti: inter Sui igitur, & Eius magnũ
1 eſt in loquẽdo diſcrimen; nam Sui ſiue Suus reciprocum eſt, Is verò nõ reciprocatur, quapropter Sui ſiue ſuus refertur ad ſuppoſitum eius perſonæ, quæ orationi præeſt, ſeu quæ principaliter in oratione ineſt. Reciprocare
2 enim nihil aliud eſt, quàm redire rem eò vnde profecta eſt: Is autem cum nõ ſit recipro-
3 cum, refertur ad ſuppoſitũ eius perſonæ quæ minus principaliter in oratione ineſt, ſicuti latiùs intelligere licet ex peculiari illo libello quem de ea re edidit Valla, qui inſcribitur, De reciprocatione Sui, & Suus, tametſi obſcurè, & confusè rem egerit: ſed ex ſubiectis exemplis fortaſſis hæc noſtra diſtinctio facilius

hius apparebit, Quintil. lib. 1. inſtitutionum: *Tradito ſibi puero docendi peritus, ingenium eius imprimis naturamq; reſpicit.* Suetonius in Tyberio c. 52. *Quin, & Illienſium legatis paulò ſerius mortem filij conſolantibus, quaſi obliterata doloris memoria irridens, ſe quoque reſpondet vicem eorum dolere, quod egregium ciuem Hectorem amiſiſſent*: Iuriſconſultus in lege Ex facto, ff. Ad
4 Trebellianum 17. in principio: *Senatus, inquit, cenſuit rogare, quidem, vt aliquem hæredem faciat, non poſſe, verum videri per hoc rogaſſe, vt hæreditatem ſuam ei reſtituat.* Ex quibus aperitur ſenſus ad l. Si quis Accio, ff. de vſufruct. accreſc. quæ ita exorditur: *Si quis Accio, & hæredibus ſuis vſumfructum legauerit, dimidiã Accius, dimidiam hæredes eius habebunt.* Illa nam-
1 que verba, Hæredibus eius, non ad hæredes teſtatoris referuntur, licèt de ea re dubitauerit illic Accurſius atque item Bartolus, qui falsò illic pro Accio legit Titio, Accio enim legẽdum eſt. Antiqui ſiquidẽ promiſcuè his nominibus Accio, & Titio vtebantur, ita vt eſſet in prouerbio: *Idem ius eſt Accio quod Titio*, vt refert Gellius noctium Atticarum lib.
5 3. c. 16. Ex ſuperioribus item non minus illuceſcit intellectus ad legem octauã Tauri, quæ eſt hodie lex 4. tit. 8. lib. 5. Recopil. cuius hæc ſunt verba: *Mandamos que ſuccedan los ſobrinos con los tios ab inteſtato a ſus tios, in ſtirpem, y no in capita*: Illa enim verba, *A ſus tios*, non sũt referenda ad patruos patruorum, ſed ad conſobrinos, qui principaliter in oratione inſũt, alioqui, foret vt in ſuccedendo vltra fratres, & fratrum filios repræſentationi daretur locus, toto iure, & cõmuni, & Regio, refragantibus. Aperitur etiam intellectus ad legem 27. Tauri, quæ eſt hodie lex vndecima tit. 6. lib. 1. Recopil. illa enim verba: *Entre ſus deſcendientes legitimo.* ad teſtatorem referenda ſunt, qui principaliter in oratione præeſt, nõ ad ſubſtitutos qui minus principaliter inſũt orationi, ſicuti illic noſtrates tradunt interpretes, ſolo Velazquez immeritò contradicẽte; tradit etiam Guttierrez in quæſtionibus practicis. 2. p. lib. 3. c. 53. Hæc de diſcrimine Sui, & Eius. Nunc videamus de differentia Huius, & Illius, quæ non minus eſt vtilis ad quamplura Iuriſconſultorum loca explanãda, quam ad cæteros autores intelligendos.
7 Illud autem differunt, quòd hic refertur ad proximum, ille ad remotiorem, cuius rei exẽpla apud omnes peræque autores ſubinde ſuccurrunt, ſed illud vnum ſufficiet Naſonis de triſtitibus, Elegia 4.

Quid fuit vt tutas agitaret Dedalus alas,
Icarus immenſas nomine ſignet aquas?
Nempè quod hic altè, demiſſius ille volabat,
Nam pennas ambo non habuere ſuas.

Oſtendunt etiam apertè hanc differentiam verba Iuriſconſulti in lege Cùm delanionis. ff. de fundo inſtructo, quæ huiuſmodi ſunt: *Neque multum refert inter cacabos, & ahenum quod ſupra focum pendet, hoc aqua ad potandum calefit, in illis pulmentarium coquitur.*

SVMMARIVM.

Different. 64.

1 *Inter patronum, & aduocatum quid interſit.*
2 *Dicere cauſam, ad reum pertinet.*
3 *Agere cauſam, eſt, & rei, & actoris.*
4 *Pragmatici nomen quid comprehendat.*
5 *Pragmatica ſanctio quæ dicatur.*

Inter aduocatum, patronum, ac pragmaticum cauſam dicere, & cauſam agere. differ. 64.

1 PAtronus pertinet ad eum qui in cauſa criminali reum defendit, Aduocati appellatio latius patet, vt latè tradit Valla elegãtiarum lib. 4. cap. 12. Sic etiam dicere cauſam
2 ad reum pertinet, vt apparet ex l. 1. C. de cuſtodia, & exhibtione reorum, & aliàs crebro: in dicta igitur cauſa iudicare, eſt in auditum reum condemnare, id quod etiam animaduertit Bud. in l. 2. ff. de origine iuris. Agere
3 verò cauſam, tam actoris quàm rei propriũ apud omnia iura, & autores ſubinde obſeruare licebit: & oſtendit etiam facetũ illud Martialis Epigramma lib. 1. ad Attallum, quod huiuſmodi eſt:

Semper agis cauſas, & res agis Attale ſemper,
Eſt, non eſt, quod agas, Attale ſemper agis.
Si res, & cauſa deſint, agis Attale mulas.
Attale ne quod agas deſit, agas animam.

4 Pragmatici nomen, tam Aduocatos, quàm Procuratores, & cæteros alios qui alienis cauſis in foro promouendis ſtudent comprehendit, vti apparet ex Quintiliano lib. 3. c. 6.
5 atque ex Cicerone de Oratore lib. 1. Pragmatica igitur ſanctio propriè dicitur, quæ ad litium præſentium definitionem promulgatur, vt in l. final. C. de diuerſis reſcriptis, atque ex lege vltim. C. de proximis ſacrorum ſcriniorum.

SVMMARIVM.

Differ. 65.

1 *Votum quid ſit.*
2 *Iuramentum homini ſit Deum in teſtem vocando, & vltra humanam promiſſionem adhibetur etiã diuinum teſtimonium.*

Qua

3 *Quæ ex voto fiunt, maioris ſunt meriti apud Deū, quam ea quæ ſponte.*

4 *Votum Religionis factum ab infirmo grauiſſima infirmitate, ſi mentis compos ſit, valet.*

5 *Ingreſſus Religionis ob paternam reuerentiam valere ex veriori ſententia defenditur.*

6 *Iuramentum vim habet rebus ſic ſtantibus, nec extenditur ad incognita.*

7 *Iurans non alibi lauream Doctoratus accipere quā vbi Licentiati gradum dum accepit, iuſta vrgente cauſa quo velit doctorari, poterit, & eſt immunis à iuramento.*

Inter votum, & iuramentum. Differentia 65.

VOtum, & iuramentum in tantum affinia ſunt, vt alterum pro altero nonnūquam accipiatur, vt illud Prophetæ. *Vouete,*
1 *reddite Deo iuramenta veſtra.* Differunt tamē, nam votum eſt promiſſio ſimplex Deo facta directè aut indirectè, vt conſtat ex Cic. 2. de leg. *Diligentia, inquit, votorum ſatis in lege dicta eſt, ac vti ſponſio, quia obligamur Deo*: & conſtat ex toto illo titulo de voto, & voti redem-
2 ptione, in decretalibus. Iuramentum autem homini fit, Deum in teſtem inuocando, itaque vltra humanam promiſſionem adhibetur etiam diuinum teſtimonium, velut tradit Sanctus Thomas 2.2.q.88.art.3.& q.89. & Sotus de iuſtitia, & iure lib.8.q.1. art.8. quanquam voto interdum iuramentū quoque accedere ſolet. Porrò quia id quod à Deo votis expoſcimus enixè deſideramus, inde fit vt deſiderium iſtud appellemus, votum, Valerius Maximus lib. 4. c. 2. *Votis expoſcimus quod non impetraſſe melius foret.* Seneca ad Lucilium epiſt. 45. *Pro bonis mala amplectimur, optamus contra id quod optauimus: pugnant vota*
3 *noſtra cum votis conſilia cum conſilijs.* Et quoniam de voto agimus, illud memineris, quæ ex voto fiunt maioris eſſe meriti ſeu momēti erga Deum, quam ea quæ ſponte, & mera voluntate fiunt, gloſſ. magna in c. 1. de reliquijs, & veneratione Sanct. in 6. Alphonſus de Caſtro aduerſus Omnes hæreſes lib. vlt. §. Votum Memoria quoque dignum eſt quod
4 ſcripſit gl. in c. Sicut tenor, verb. Extra mentem, de regularibus, valere votum Religionis factum ab eo qui grauiſſima decūbat infirmitate, ſi modò mentis compos ſit, cui reliqui illic conſentiunt interpretes. Ex quo (vt obiter dicam) dicendum eſt, veram non eſſe opinionem gloſſæ in ca. Præſens 20. q. 3. verb. Patrem, tradentis, ingreſſum Religio-
5 nis factum ob reuerentiam paternam, irritū eſſe: licet enim quamplures illi ſubſcripſerunt apud Menchacam controuerſiarum illuſtrium cap. 35. nu. 17. Cæterum, illam à iuris tramite diuertere oſtendit Couarr. in 4. decretalium, 2.p.c.3.§.6.nu.7.& idem facit Anton. Meneſius in l. Interpoſitas. C. de trāſactio. nu. 17. & meritò, nam ſi mortis metus non eſt impedimento, quominus votum religionis valeat, multò minus debet eſſe impedimentum paterna reuerentia. Cætera de voto præter locos communes vide apud Sotum de iuſtitia, & iure lib.7.q.1.& apud Gu-
6 tierr. Canonica. quæſt. lib. 2. c. 22. Quod autem attinet ad iuramentum, illud eſt memoria dignum, iuramenti obligationem intelligendam eſſe vim habere rebus ſic ſtantibus aliter atque ſi rerum ſic facta viciſſitudo ſeu immutatio, ita vt mens iurantis ad eum caſum incogitatum non videatur reſpexiſſe, gloſſ. in c. 2. de renuntiatione, & illic Abb. & Imola, & reliqui gloſſographi, probatur etiā in c. Non quemadmod. de iureiur. & in cap. Venerabilem, de elect. in fin. tradit Tiraq. in l. Si vnquam. C. de reuocandis donation. in præfat. nu. 166. atque ex noſtratibus tradit etiam Gutierrez in quæſtionibus practicis, lib. 3. q. 42. nu. 38. Quod egregiè pertinet ad iuramentum quod de more præſtare ſolent candidati, non ſe alibi accepturos Doctoratus lauream quàm in eadem Academia: di-
7 cendum eſt enim, Si noua ſucceſſerit cauſa quæ illum vrgeat, vt alibi accipiat Doctoratus inſignia, liberum eſſe à iureiurando præſtito. Id quod etiam tradit Iaſon in lege Nulli, num. 10. C. de iudicijs, & Alciatus in tract. de præſumpt. regul. 2. præſum. 16. n. 7.

SVMMARIVM. Differ. 66.

1 *Sepulchrum quid ſit.*

2 *Sepultura eſt actus ſepeliendi, nonnunquam tamen accipitur pro ipſo ſepulchro.*

3 *Monumentum eſt res memoriæ cauſa in poſterum prodita.*

4 *Mauſeolum quid ſit, & vnde dicatur.*

5 *Sarcophagus quid ſit.*

6 *Cenotaphium quid ſit.*

7 *Epitaphium appellatur titulus ſepulchri in laudem defuncti.*

8 *Buſtum quid ſit.*

Inter ſepulchrum, ſepulturam, monumentum, mauſeolum, buſtum, cenotaphium, ſarcophagum, & tumulum. Different. 66.

1 SEpulchrū locus eſt vbi cadauer ſeu corpus hominis defuncti ſepelitur, humoque tegitur. l. 2. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum.

Digitized by Google

rum. Sepultura autem propriè eſt actus ille ſepeliendi, Cæſar lib. 1. de bello Gallico: *Cùm & propter vulnera militum, & propter ſepulturã occiſorum noſtri triduum morati eos ſequi non potuiſſent.* Cic. 1. Tuſcul. *Vt aliquid etiam de humatione, & ſepultura dicendum exiſtimo.* Et probatur etiam in l. Cùm in diuerſis, ff. de Religio. & ſumpt. funer. Nonnunquam tamen ſepultura pro ipſo ſepulchro accipitur, vt in toto illo tit. de ſepulturis, in Decretalibus.

3 Monumentum autem latius patet, eſt enim res memoriæ cauſa in poſterum prodita, leg. Monumentum, eodem tit. de Religioſis, & ſumpti. funer. Statutæ igitur inſtrumenta, atque tituli, aliaque huiuſmodi, quibus præteritorum admonemur, monumenti appellatione comprehenduntur: proinde ſepulchrum non habeat titulũ qui nos admoneat cuius ſit, minimè dicitur monumentum, vt docet Valla elegantiarum lib. 4. cap. 75. & nõ obſcurè oſtendit Iuriſconſultus in d. l. Monu-
4 mentum, de Relig. & ſump. funerum. Mauſeolum, ſepulchrum eſt lautius ædificatum, dictum à vetuſto illo inclytoque ſepulchro quod Arthemiſſia Regina marito Mauſolo ſtruxit, tanta arte, & magnificentia, vt inter ſeptem orbis miracula numeretur: vt apparet ex Valerio Maximo lib. 4. c. 6. atq; ex Pli-
5 nio lib. 36. c. 5. Sarcophagus autem de quo meminit Iuriſconſultus in l. Libertis. §. fin. ff. de alimen. & cibarijs legatis, & in l. Funeris ſumptus 27. ff. de relig. & ſumpt. funer. eſt lapis Troade frequẽs, vbi corpora defunctorum condita intra quadrageſimum diem abſumuntur, exceptis dentibus, vt refert Plinius naturalis hiſtoriæ lib. 30. c. 17. & diuus Iſidorus Etymologiarum lib. 16. c. 4. Cenotaphium autem Budæo autore in l. In tantũ. ff. de rerum diuiſ. & Alciato Parergon lib. 10. c. 12. imaginarium eſt ſepulchrum; pone, cũ abſente cadauere exequiarum cauſa honorarius tumulus defuncto erigitur, quale apud Virgilium legimus in eodem lib. 3. Andromachem mortuo feciſſe marito, id eſt, Hectori, cuius loci meminit Iuriſc. in ſupradicta le-
7 ge. In tantum. Titulus autem qui ſepulchro in laudem defuncti inſcribitur, Epitaphium appellatur, vt declarat Seruius in loco Virgilij modo citato, & Alex. ab Alexan. dierum genialium lib. 6. c. 14. Buſtum verò diceba-
8 tur locus, in quo cineres defuncti veteri more combuſti condiebantur, hoc Græcè Tymbon appellatur, vt ſcribit Cicero lib. 2. de legib. atque inde in vulgus emanauit, vt ſepulchri operculum Tumba apud nos appelletur. Tumulum etiam pro ſepulhro vſurpari, nemo eſt qui ignoret, & oſtendũt illa Martialis carmina lib. 1. de Cleopatra, in quibus ait, viperam habuiſſe nobiliorem tumulum, quàm Cleopatram Reginam Aegypti, cùm reperta eſſet vipera in lapide incluſa; quia concreſcente petra, vipera intus incluſa remanſit: ſunt autem carmina iſtiuſmodi:

Ne tibi Regali placeas Cleopatra ſepulchro,
Vipera ſi tumulo nobiliore iacet.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Quilibet poteſt ſibi eligere ſepulturam.*
2 *Filiusfamilias pubes poteſt inuito patre ſibi eligere ſepulturam.*
3 *Vxor inuito marito poteſt eligere ſepulturam.*
4 *Sepulturæ electio duobus tantùm teſtibus probari poteſt, tanquam cauſa pia.*
5 *Epiſcopus etiam extra Eccleſiam Cathedralem poteſt ſibi eligere ſepulturam.*
6 *Damnati ad mortem hodie poſſunt ſibi eligere ſepulturam.*
7 *Rei mortis quando habere debeant ſepulturam.*
8 *Sepultura eligenda eſt in loco ſacro.*
9 *Hodie non fit locus ſacer niſi per conſecrationem aut benedictionem Epiſcopi.*
10 *Sepultura eſt eligenda in Eccleſia quæ habeat populum ſeu parochiam.*
11 *Sepultura eligi debet in loco ſacro conſecrato, aut benedicto.*
12 *Quid interſit inter conſecrationem, & benedictionem.*
13 *Quando quis fuit fraude vel dolo inductus ad eligendam ſepulturam, an in ea debeat ſepeliri.*
14 *Impubes non poteſt eligere ſepulturam.*
15 *Monachi non poſſunt eligere ſepulturam.*
16 *Excommunicati, & interdicti non poſſunt ſibi eligere ſepulturam:*
17 *Qui ſe ipſum interfecit non debet in loco ſacro ſepeliri, niſi antequam deceſſerit ſigna contritionis oſtenderit.*

§. PRIMVS.

SEd quoniam de ſepulchro agimus, & ſepulchrorum materia in vſum plerumque venire ſolet; neque tamen eſt ſatis Iuris ciuilis ſtudioſis expoſita, placuit hoc loco nonnulla ad illius intelligentiam perſtringere, tribus tantùm concluſionibus rem omnem abſoluentes.

PRIMA CONCLVSIO.

1 PRima igitur concluſio ſit: vnuſquiſq; ſepeliendus eſt eò loci vbi ſepulchrum ſibi elegit, c. 1. de ſepulturis, cap. 2. & cap. fin. eodẽ tit. in 6. Amplia etſi fuerit filiusfamiliàs,
2

modò ſit pubes, nam poteſt etiam inuito pa
tre ſepulchrum ſibi eligere, vt habetur in cap.
Licet, de ſepulturis lib. 6. Ad cuius intelligẽ-
tiam (ſi res poſtulet) conſulito Iaſonem in
in l. Senium. C. de teſtam, & Petrum de Peru-
ſio in tractatu de Canonica Paroch. c. 11. &
Guillelmum Benedictum in c. Rainuncius,
3 in principio. Amplianda eſt, & in vxore, vt
etiam inuito marito poſſit ſibi eligere ſepul-
chrum, vt in cap. de vxore, de ſepulturis, in 6.
neque ſunt impedimento leges Regiæ, qui-
bus cautum eſt, ne contrahere poſſit mulier
inuito marito, nam id ad cauſam teſtamen-
ti minimè pertinet, vt iuris notiſſimi eſt, &
in hac ſpecie tradit Gutierr. de iuram. confir-
4 mat. 2. p. cap. 4. Ampliãda eſt tertio ſuperior
concluſio, vt ſatis ſit duobus teſtibus ſepul-
turæ electionem probare, cùm res ſit ad Re-
ligionem, & piam cauſam reſpiciens, iuxta
5 cap. Cum eſſes, de teſtamen. Ampliabis præ-
tereà ſuperiorem cõcluſionem in Epiſcopo,
vt illi quoque permiſſum ſit extra Eccleſiam
cathedralem cui præeſt ſepulturam eligere,
veluti placuit Petro de Peruſio in illo tracta-
6 tu de Canonica Parochiali. §. 11. nu. 9. Am-
plia poſtremò in illis qui vltimo damnati
ſunt ſupplicio; nam licèt olim teſtamenti fa-
ctionem non haberent, hodie tamen rectè te
ſtantur, ac per hoc ſepulchri quoque electio-
nem habebunt, vt eſt autor Greg. Lop. in l. 6.
tit. 13. p. 1. verb. Puede lo hazer. Quando ta-
men rei mortis ſepulturam habere debeant,
exponitur in l. 1. & 2. ff. de cadaueribus puni-
torum, & tradit Petrus de Peruſio ſupradicto
tract. c. 11. nu. 16. & Couarr. lib. 2. variarum
8 c. 10. n. 9. Simancas quoque Catholicarum
inſtitut. tit. 18. nu. 4. Vt autem hanc primam
concluſionem reſtringamus, limitanda eſt
primò, vt ſcilicet, eligenda ſit ſepultura in lo-
co ſacro; nam profanus locus indignus eſt
Chriſtiani hominis ſepultura, vt ſcribit Ab-
bas. in c. Fraternitatem, de ſepultur. num. 2.
quanquam aliud, neque rectè, placuerit Pe-
tro de Peruſio de Canonica parochiali. §. 10.
q. 5. Etenim, licèt olim per humationem cor
poris humani, locus profanus efficeretur ſa-
9 cer. §. Religioſum, inſtit. de rerum diuiſ. ho-
die non aliter ſit ſacer, quàm per Epiſcopi
conſecrationem, aut benedictionem, glo. ab
omnibus recepta in cap. In Eccleſiaſtico. 13.
q. 2. Limitanda eſt deinde, vt eligere debeat
10 ſepulturam in Eccleſia quæ habeat populũ,
ſeu parochiam; nã Eccleſia quæ non habeat
parochiam, non habet ius funerandi, iure
quidem communi, niſi id illi priuilegio con-
ceſſum ſit, Clem. Dudum. §. Porrò, de ſepultu
ris, Inno. in c. 1. eod. tit. & Abb. in c. Certifi-
cati, eod. item titul. vbi ediſſerit, quis poſſit
11 hoc priuilegium concedere. Eſt prætereà
limitanda prior hæc concluſio, dummodò lo
cus ſacer quem elegerit, ſit ſacratus vel bene-
dictus, iuxta ordine traditum à ſummo Pon-
12 tifice in c. nemo, de conſecratione, diſtinct. 1.
Longè autem (vt id obiter dicamus) intereſt
inter conſecrationem, & Benedictionem, nã
in conſecratione longè maior requiritur ſo-
lennitas, quàm in benedictione, vt eſt videre
in c. Quanto, de conſecratione, Eccl. vel Al-
13 taris. Limitabis etiam ſuperiorem conclu-
ſionem, quãdo fraude, vel dolo fuerit defun-
ctus allectus ad eligendam ſepulturam, vt eſt
ſtatutum in c. In noſtra, de ſepulturis, & in l.
14 5. tit. 1. p. 2. Iam illud neminem fugit, non
poſſe impuberem eligere ſepulturam, vt ha-
15 betur in c. licet, de ſepulturis in 6. Sic etiam,
& Monachi eligere ſepulturam non poſſunt,
quia non habent velle neque nolle, vt habe-
16 tur in c. fina. de ſepulturis, lib. 6. Illud quo-
que notiſſimum eſt, excommunicatos, & cę-
teros qui ſepultura interdicuntur, ſepulturã
ſibi eligere non poſſe: hi qui ſint, refert Sylu.
verb. Sepultura, §. 9. & Petrus de Peruſ. de Ca
17 nonica parochiali, §. 14. Quibus addito eum
qui ſe interfecit, ſi ante deceſſum oſtendat ſi-
gnum contritionis, ſeu pœnitentiæ, in Ec-
cleſia ſepeliendum fore, ſecundùm Abb. in c.
Cùm ad Monaſterium de ſtatu regularium.

SVMMARIVM.

§. *ſecundi.*

1 *Qui non elegit ſepulturam, debet ſepeliri in ſepul-
tura maiorum ſuorum.*

2 *In ſepultura non attenditur ordo agnatorum, neque
cognatorum, neque deſcendentium.*

3 *Sepultura patris præferenda eſt aui ſepulturæ.*

4 *Sepultura paterna ſimiliter præferenda eſt, ma-
ternæ.*

5 *Non extante paterno ſepulchro matris ſepulchrum
ſequendum eſt.*

6 *Reſtituta hæreditate per fideicommiſſum, apud hæ
redem iura ſepulchrorum remanet.*

7 *Laici habere poſſunt ius ſepeliendi in Eccleſia, non
mero iure, ſed Eccleſiæ indulgentia.*

8 *Laici ex Eccleſiæ indulgentia habent ius ſedendi in
Eccleſia priuatiuè.*

9 *Inuitis qui ius habent funerandi, non poſſunt Ec-
cleſiarum Rectores alijs ſepulchrum concedere.*

10 *Monachi ipſi nõ poſſunt in alieno ſepulchro ſepeliri.*

11 *Progenie illorum, quorum eſt ſepulchrum, extincta,
Rector Eccleſiæ poteſt ſepulchrum alijs conce-
dere.*

12 *Præcedens concluſio limitatur.*

13 *In dubio, ſepulchrum intelligitur potiùs hæreditariũ
quam familiare.*

§. SE-

§. SECVNDVS.

SECVNDA CONCLVSIO.

1 Secunda concluſio ita ſe habet, Si quis nõ elegerit ſepulturam, eſt ſepeliendus in ſepulchro maiorum ſuorum, cap. 1. de ſepulturis, cap. Is qui, eodem tit. lib. 6. Maiorum autem appellationes omnes in vniuerſum aſcẽdentes comprehenduntur. l. Iuriſconſultus. §. Parentes. ff. de gradibus. l. Quique. §. 1. ff. de in ius vocando, tradit Tiraq. de retract. li-
2 gnag. §. 1. glo. 8. Cognatorum igitur, agnatorumue, atque adeò deſcendentium nulla habenda eſt ratio in defuncto ſepeliendo, vt tradit Petr. de Vbaldis, de Canonica parochiali, c. 9. n. 18. & 19. Quid verò ſi patris, & aui diuerſa ſint ſepulchra, vtro in ſepulchro erit ſe-
3 peliendus defunctus? Et placet paternum eſſe præferendum ſepulchrum, quia ſcilicet proxima cauſa eſt ſpectanda, vt eſt autor Io. Andr. in cap. Is qui de ſepulturis, lib. 6. in Mercurialibus, quenquam in gloſ. aliud ſentiat: & hanc opinionem amplectitur Petrus de Peruſio loco proximo, §. 9. num. 8. & 10.
4 Quod ſi paternum, atque item maternum extet ſepulchrum, paternum eſſe præferendũ quæſtionis non eſt, cùm filij patris, non ma-
5 tris conditionem ſequantur l. Liberorum. ff. de verbor. ſignif. Non extante verò paterno ſepulchro, matris ſequendum erit, ſecundũ
6 ſupradictum Petrum de Peruſio, §. 9. nu. 17. Sed, & illud meminiſſe debemus, reſtituta hæreditate per fideicommiſſum, apud hæredem iura ſepulchrorum remanere, vt apertè Iuriſconſultos oſtendit in l. quia perinde. ff. Ad Senatuſconſult. Trebel. Loquuntur ſanè illa iura de ſepulchris illis Ethnicorum, ſed non malè ex illis ad hodierna ſepulchra argumentum ſumimus, omniaque priuilegia priſcis illis indulta ſepulchris, & hodiernis competunt, vt Abbas teſtimonium facit, itẽ & Decius in cap. Quanto, de iudicijs: quæ autem priuilegia illa ſint, expendit Ripa de peſte, tit. de remedijs præſeruatiuis, num. 28.
7 Ex ſuperioribus autem ſatis conſtat, poſſe habere laicos ius ſepeliendi in Eccleſia: ac proinde vſu videmus, nobiles cæteroſque ſacella atque fana in Eccleſijs habere, quę vulgò Capellæ vocantur, à pellibus caprinis, quibus olim tegi ſolebant, vt interpretatur gloſſ. in cap. Decernimus, de cõſecrat. diſtinction. 1. cuius veram eſſe etymologiam, cõſtat ex Iuſtino lib. 43. Quod non eò pertinet, vt dicamus, habere laicos dominium, vel proprietatẽ ſepulchrorum, quia res ſacrę in nullius bonis ſunt, vt inquit Imperator in l. Sepulchrorum. C. de Religioſ. & ſumptibus funerum: ſed habent tantùm ius illud funerandi, nõ quidem mero iure, ſed Eccleſiæ potiùs indulgentia, & permiſſione: ſicuti etiam ex ea-
8 dem permiſſione ius habent ſedendi in Eccleſia, ſcilicèt priuatiuè, ſecundum Panorm. in c. 1. & cap. penul. de ſepulturis, & Rochus in tract. de iure patronat. verbo, in Eccleſia, q. 6. Quod quidem ius etiam armis eos defendere poſſe, autor eſt Guillelm. Bened. in c. Raynuntius, verb. Duas habens filias, n. 21.
9 Inuitis igitur qui ius habent funerandi, non poſſunt Eccleſiarũ Rectores alijs ſepulchrũ concedere, vel mortuum inferre, Panorm. in cap. abolendæ, de ſepulturis, Bart. in l. 1. §. 1.
10 ff. de operibus publicis, Bertach. in tracta. de Epiſcop. lib. 4. p. 3. num. 22. Adeò, vt ne ipſi quidẽ Monachi in alieno ſepeliri ſepulchro queant, vt eſt autor Petrus de Peruſio de Canonica parochiali, cap. 10. num. 5. qui id intelligit, niſi progenies illorum, quorum eſt ſe-
11 pulchrum, vel ſacellum, ſit extincta; quia tũc ait poſſe Rectorem Eccleſiæ, ſepulchrum alij concedere: quaſi velit, hoc ius ſepulchri ad extraneos non tranſire hæredes: id quod etiam placere video Rocho de Curte, de iure patronat. verb. in Eccleſia, q. 6. qui alios eiuſdẽ ſententiæ refert autores, aduerſus quos videtur textus in l. Ius ſepulchri. C. de Religioſis, & ſumptibus funerum, vbi cõſtat, ſepulchrũ hæreditarium ad extraneos tranſire hęredes. Refragatur quoq; l. Monumenta. C. de legatis, vbi ſcribit Imperator, ius mortui inferẽdi poſſe legari. Refragatur item, quod ius patronatus Eccleſiæ ad extraneos tranſit hæredes, vt in Clement. Plures, de iure patron. Proinde illorum autorum opinionem locum tantummodo habere puto in ſepulchris familiaribus, id eſt, quæ familiæ data ſunt, iux-
12 ta ea quæ habentur in l. Familiaria, & l. ſequenti. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum, & in l. Ius familiarium, & alijs eiuſdem tituli in Codice. In re autem dubia potiùs
13 intelligam, eſſe ſepulchrum hæreditarium, quàm familiare, ex reſponſo Iuriſconſulti in l. Pactum. ff. de probatio. & quæ affert Alciatus de præſumptionibus, regula 1. præſumptione 38.

SVMMARIVM.

§. Tertij.

1 *Si quis neque elegerit ſepulturam, neque eam habuerit a maioribus ſuis, ſepeliendus eſt in Eccleſia parochiali, vbi viuus percepit Sacramenta.*

2 *Sepeliri quis debet in ſua parochia, etiamſi in aliena decedat: imò, & in alio oppido, ſi poteſt commodè ad ſuam parochiam aſportari.*

3 *Quæ ſint obſeruanda, quando cadauer in aliena Eccleſia deponitur, vt inde ad propriam transferatur. nu.3.4.5.*

6 *Epiſcopus vel Canonicus qui non habet ſepulturam à maioribus, neque eam elegit, ſepeliri debet in Eccleſia Cathadrali.*

7 *Magiſtratus qui decedunt in viſitatione Prouinciæ, vbinam ſepeliri debeant, remiſſiuè.*

8 *Vxor quæ non elegit ſepulturam, etiamſi habeat eã à maioribus, ſepeliri debet in ſepulchro vltimi mariti, cuius domicilium retinet.*

9 *Vxor ſepeliri debet in ſepultura, quam vir ad ſuam deſtinauit ſepulturam, ſi illam in vita non elegit: & denique deciditur elegans quæſtio.*

§. TERTIVS.

TERTIA CONCLVSIO.

1 SI quis non elegit ſepulchrum, neque habet ſepulchrum maiorum ſuorum, eſt ſepeliendus in Eccleſia parochiali, vbi viuus audiuit diuina, & Eccleſiaſtica percepit Sacramenta, cap.1.& c. Ex parte, & cap. In noſtra, de ſepulturis, cap. Is qui, eodem tit. lib. 6. Clem. dudum. §. verum, eiuſdem quoque tituli, lex 6. tit.3.p.1. quæ ita quidem eſt intelligenda, ne ſacris contraria Canonibus eſ-
2 ſe videatur. Procedit autem hæc concluſio, etiamſi in aliena parochia mortem obierit: atque adeò, etiãſi in alio oppido defunctus fuerit, modò ad ſuam parochiam commodè
3 aſportari ſeu efferri queat. Amplius, etiamſi deceſſerit in villa, vbi vel culturæ, vel voluptatis gratia longam fecerat moram, vt eſt definitum cap. Is qui, de ſepulturis, in 6. Solitũ eſt tamen eo caſu cadauer deponi in Eccleſia illius loci, vt inde poſtea ad ſuum transportari valeat ſepulchrũ, quod teſtatò apud Notarium fieri ſolet, ex autoramento legis ter-
4 tiæ, §. Non perpetuæ. ff. de ſepulchro violato alioqui exhumari cadauer ſemel ſepultum, niſi autore Epiſcopo non poteſt, l. Nemo. C. de Religioſis, & ſumptibus funerum, l.3. tit. 13. p.1. Non antea tamen vtcunque fit, trãſ-
5 ferri cadauer debet, quam caro extabuerit, ne, tabes, fœtorque aerem corrumpat, vt tradit Felinus in c. Iudices, de Iudæis, & Hyppolytus ſingulari 129. Chaſſaneus in cõſuet. Burgun. poſt princip. nu.10. Quibus tamen addito tex. in c.1. de ſepulturis, & Extrauag.
6 eodem tit. inter communes. Limitanda eſt tamen tertia hæc concluſio in Epiſcopo, vel Canonico, qui non ſunt ſepeliendi in parochia, ſed in ſua Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata, ſcilicet, quando mortui ſunt non electa ſepultura, vel ſine ſepulchro maiorũ ſuorum, autore Petro de Peruſio (qui ita eſt mea quidem ſententia intelligendus) in illo tra-
7 ctatu de Canonica parochiali, c.9. nu.36. De Magiſtratibus autem, qui prouinciam recognoſcendo ſeu viſitando peragrantur, vbi nã decedentes ſepeliendi ſint, adeundus eſt Baldus in l. Si quis ad declinandam. C. de Epiſcop. & Clericis, col. penult. Limitanda eſt
8 præterea tertia iſta concluſio in vxore, quæ ſi deceſſerit non electa ſepultura, non eſt ſepelienda in ſepulchro maiorum ſuorum, neque in Eccleſia parochiali, ſed in ſepulchro vltimi mariti, cuius domicilium retinet, & honorem, vt extat definitum in cap. Is qui. §. final. de ſepulturis, lib. 6. Quod ſi ipſa in
9 vita mariti defuncta ſit, non electa ſepultura, ſepeliri debet in ſepulchro quod maritus ad ſuam deſtinauit ſepulturam, vel vbi maritus voluerit, vt egregiè tradit Guillelm. Bened. in c. Raynuncius, verb. Cuidam Petro, n.82. Sed, & illud non erit importunum, vt quæramus in ſpecie huiuſmodi: defunctus ſuo cauit teſtamento, vt corpus ſuum non antea ſepulturæ mandaretur, quàm omnia quæ ſtatuerat adimplerentur: ſtatuit hoc Rex Alphonſus Decimus, vt ſuo refertur Chronico: quæritur, an illius obtemperandum ſit volũtati? Et intereſſe puto, an defuncto ſint expedita bona, ſeu pecuniæ, ita vt extemplo adimpleri teſtamentum valeat, & eo caſu rata ſit eius voluntas, an non ſit parata pecunia, ſed longius res abire debeat, & tunc non ſit illi obtemperandum, quoniam ab omni humanitate abhorrens ſit talis diſpoſitio, & ideo minus obſeruandam l. Quidam in ſuo teſtamento. ff. de conditionibus inſtitut. Hæc pauca de plurimis quæ de ſepulturis dici poſſent, raptim celeriterq; dictaui, nam vniuerſa exequi, res eſt ſui tituli, & voluminis.

SVMMARIVM.

Differ. 67.

1 *Vltra, & vltro quid ſignificent.*

2 *L.2. §. Si quis vltro. ff. de quæſt. declaratur.*

3 *Legatis vxori centum vltra dotem, dos legata cenſetur.*

4 *Cur in ſtemmate Imperatoris Caroli Quinti deſcriptum ſit inter duas columnas, Plus vltra, num. 4. 5. & 6.*

Inter vltra, & vltro. different. 67.

INter vltra, & vltro nihil intereſſe opinantur nonnulli, cùm tamen longo interuallo diſtent, Vltra enim quid ſignificet, ignorat
1 nemo, ſonat enim idem quod Inſuper. At Vltro lõgè diuerſam habet ſignificationem,

idem

idem enim eſt ac ſi dixeris ſponte ſua, ideſt, nemine petente ſeu rogante, vt apparet ex illo Virgilij carmine lib. 6. Aeneidos:

Sic prior aggreditur dictis atq; increpat vltro.

Atque item ex Terent. in Andria: *Imo*, inquit *noui ingenium mulierum, nolunt vbi velis, vbi nolis cupiunt vltro*: oſtendit, & diuina autoritas, cap. 12. Actuum Apoſtolorum, vbi ita legitur *Veniunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitaté*
2 *quæ vltro aperta eſt eis*. Ex quo intelligere poteris, quo ſpectent Iuriſconſulti verba in l. 1. §. Si quis vltro. ff. de quæſt. cuius gratia hæc attulimus, quæ eiuſmodi ſunt: *Si quis vltro de maleficio fateatur, non ſemper ei fides habenda eſt*. Illud enim volunt, vt ſi quis ſua ſponte, id eſt, nemine accuſante, iudici ſe offerat, dicens maleficium a ſe commiſſum, nõ ſtatim morti addicendum eſſe, ſed inquirẽdum, an verum dicat. quia fieri poſſit, vt aut metu, aut tædio vitæ mortem appetens iudici ſe offerat vltro. Non me fugit, aliquando vltro pro vltra accipi, vt in l. ſed an vltro. ff. de negot. geſtis, verùm, illud impropriè aut forſan librariorũ in curia, pro vltra, vltro falsò tran-
3 ſcriptum eſt. His tamen illud concernere eſt dicendum, ſi vir teſtamento dixerit: Lego vxori meæ centum vltra dotem, dotem quoque legatam videri, ſecundum Bart. in l. Qui ita. ff. de dote prælegendo. nam legatum dotis, quod facit vir vxori aliquando vtile eſſe ſolet. §. Sed ſi vir vxori inſtit. de legat. Afflict.
4 deciſ. 359. Et quoniam de Vltra agimus, loci opportunitas me ſuadet, vt diſpiciamus quid ſit in cauſa, vt inter ſtemmata, ſeu inſignia inuictiſſimi Imperatoris Caroli Quinti, Regis quondam noſtri, adijciatur titulus ille, Plus vltra, duabus inſertus columnis. Id vt intelligatur, ſciendum eſt, columnas Hercu-
5 lis dici duo montes, qui in faucibus extant mediterranei maris, ſibi ex aduerſo obiecti, alter dictus Auila in Mauritania ſitus; alter Calpe in noſtra Hiſpania; ille appellatur hodie Ceuta, hic Gibaltar. Hos montes, vt antiquitas fabulata eſt, olim perpetuo iugo coniunctos Hercules ipſe diremit, & ſeparauit, atque ita excluſum an rea mole mõtium Oceanum, ad quæ nunc influit loca, mediterraneum immiſit, vt memoriæ prodiderunt Pomponius Mela de ſitu orbis libr. 1. cap. 5.
6 & Diodorus Siculus lib. 3. Has vero Herculis columnas Carolus noſter multò longiùs prætergreſſus eſt, repertis, deuictiſque noſtratiũ magna vi, & virtute Occidẽtalibus Indijs ipſis Herculis columnis tam longè lateque remotis. Merito igitur Rex noſter hunc titulum, Plus vltra, duabus Herculis columnis inſertum ſuis immiſcuit ſtemmatis, ſignificans nimirum, ſe multò longiùs quàm Herculem victricia arma tuliſſe.

SVMMARIVM.

Differ. 68.

1 *Procurator, eſt is qui cum mandato pro alio agit, defenſor autẽ atque excuſator qui ſine mandato.*
2 *Excuſator, & defenſor in quo differant.*
3 *Procurator ab actore in quo differat.*

Inter procuratorem, defenſorem, excuſatorem, atque actorem.

Differentia. 68.

1 INter procuratorem, excuſatorem, & defenſorem, hoc intereſt, quòd procurator eſt is qui cum mandato pro alio agit, defenſor autem atque excuſator mandatum non habẽt. Rurſus excuſator à defenſore illud diſtat, quòd excuſator eſt qui cauſas abſentiæ, de-
2 fenſor autem, qui cauſas cauſæ, ſeu innocentiæ pro abſente allegat, ſicuti tradit Speculator in peculiaribus de ea re titulis, & Anto. de Canar. in tracta. de excuſatore, num. 7. & traditum eſt à nobis lib. 1. rerum quotid. c. 20. Procurator autem ab actore hoc diſtat, quòd procurator cõſtituitur à domino, actor
3 verò à non domino, ſed qui alterius vices agit, putà, à tutore, curatore, vel à prælato, ſecundum gloſſ. in l. Neque. C. de procur. quæ aliàs quoque ſubnectit differentias.

SVMMARIVM.

Differ. 69.

1 *Inter mancipi, & nec mancipi differentia, num. 1. & 2.*
3 *Res nec mancipi qualiter alienaretur.*
4 *Verba Do, Dico, Addico, vnde habuerint ortum.*
5 *Qualis fuerit antiqua forma condendi teſtamentum per æs, & libram.*
6 *Hodie quæ res poſſint nec mancipi comparari.*

Inter res mancipi, & res neque mancipi. differentia 69.

MAncipi, & nec mancipi (quę antiquiſſima ſane, & obſoleta sũt nomina) meminit Iuſtinianus in l. 1. C. de vſucap. transform. Quid igitur diſtent diſpiciamus: & explicant id luculenter (vt cæteros omittam) Vlpianus in commentar. tit. de acquirendo dominio, & Boetius ad Topica Ciceronis, 1
Alciatus quoque lib. 3. diſpunctionum c. 10.
Cuiacius in l. Sequitur. §. Viam. ff. de vſucap. 2
ſecun-

ſecundum quos illa in ſumma erat differentia, quòd mancipi dicebantur res liberę, quales ſunt in Italico ſolo poſitę; dicebantur autem mancipi, quia alienari poterant, nam mancipationis vocabulum alienationem ſonat Cic. philip. 2. *Tum iſte venditum atque mā-*
2 *cipatum tribunatum conſilijs noſtris oppoſuit.* Nec mancipi autem dicebantur ſtipendiaria ſiue tributaria prædia quæ erant in Prouincijs, quorum proprietas, & mancipium erant pēnes populum Romanum, & ideò alienari niſi certo modo non poterant. Sed, & rerum mancipi alienatio nonniſi cum quadam nexu ſiebat ſolennitate per æs, & libram, libri
3 pen de, & quinque teſtibus præſentibus. Res autem nec mancipi traditione abalienabantur, aut in iure ceſſione: quæ quidem ceſſio fiebat per tres perſonas, in iure cedentis, vindicantis, & addicentis. In iure cedit dominus vindicat cui ceditur, addicit prætor, ſeu magiſtratus, cui legis erat actio. Etenim priſco illo ac rudi ſeculo, cùm contractuum genera nondum ſatis nota eſſent, quinimò neque adhuc pecunia eſſet ſignata, vt contrahentes cautius agerent, ad has ambages fugiebant (ne tricas dixerim, ac nenias) Ex vetuſto autem iſto ritu conijcio ortum habuiſſe
4 tria illa verba, Do, Dico, Addico, quę olim in iudicijs vſurpabantur. Do enim pertinebat ad cedentem, Dico ad vendicantem, Addico ad Magiſtratum, apud quem legis erat actio: licèt alij aliter ſentiant, vt eſt relatum à nobis ſuperius differentia 36. Porrò, vt eò vnde digreſſi ſumus, reuertamur, has ambages conſultò ſuſtulit Iuſtinianus, cum alibi, tùm in d. l. vnica. C. de vſucapione transformanda,
5 & in §. per traditionem, inſti. de rer. diuiſ. Ex his verò intelligi par eſt, qualis fuerit antiquiſſima illa forma condendi teſtamentum per æs, & librā, libri pende, ac teſtibus quinq; præſentibus, de qua meminit Iuſtinianus ipſe in §. 1. inſtitution. de teſtament. per mancipationem eius, id eſt, per quandam imaginariam venditionem fiebat hęres, vt declarāt Viglius, cæteriq; recentiores eodem loci. Nec
5 mancipi autem rebus comparari hodie poſſunt agri illi, qui ab ſcriptitijs vaſſallis in noſtra Hiſpania poſſidentur, de quibus agitur in titulo 3. lib. 6. Recopil. & antea in l. 8. tit. 25. p. 4. Solariegos vulgò vocamus.

SVMMARIVM.

Differ. 70.

1 *Sententia nulla eſt quæ contra ius conſtitutionis lata eſt: iniuſta, quæ contra ius litigatoris.*
2 *Qualis error iuris vitiet ſententiam.*
3 *Sententia iniuſta, à qua non eſt prouocatum, in rem tranſit iudicatam, quæ verò nulla eſt, etiamſi ab ea non appelletur, nunquam tranſit in rem iudicatam.*
4 *Etiamſi appellatio interpoſita à ſententia nulla, fuerit deſerta, ſententia tamen nunquam tranſit in rem iudicatam.*
5 *Nullitas hodie proponenda eſt intra ſexaginta dies.*
6 *Sententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt, fallit in ſententia nulla, dummodò ſcandalum inde non ſubſit.*
7 *Si intra certum tempus ſub pœna excommunicationis quis fuerit ſoluere iuſſus, & intra terminum datum appellauerit, non ex eo remanet excommunicatus. licèt non ſoluat.*
8 *Superior concluſio procedit in cauſis ordinarijs, non in executiuis, in quibus non defertur appellationi.*
9 *Sententia excommunicationis lata à iudice conſeruatore ſuper iniurijs notorijs, non ligat.*
10 *Sententia notoriè iniuſta, ipſo iure nulla eſt.*
11 *Sententia nulla eſt, ſi cauſa in ea inſerta falſa ſit.*
12 *Conſilium, vt propter falſam cauſam in ſententia inſertam, ſententia non arguatur de defectu nullitatis.*
13 *Sententia lata à iudice recuſato, nulla eſt, neque eſt appellatio neceſſaria, n. 13. & 14.*
15 *Aſſeſſor iudicis illiterati recuſari non poteſt, ſi apud ipſum iudicem ſentētia ſit iam ſubſcripta.*
16 *Iudex illiteratus an teneatur parte petente dicere quem eligat aſſeſſorem.*

Inter ſententiam nullam, & iniuſtam. differentia. 70.

1 SEntentia nulla eſt, quæ contra ius conſtitutionis lata eſt: iniuſta vero dicitur, quæ contra ius litigatoris fertur. tex. in c. 1. de re iudicata. l. Prolatis. ff. eod. tit. l. 1. ff. Quæ ſententiæ ſine appella. reſcind. & vtrobique tradunt affatim interpretes, necnon Maranta in ſpec. 4. p. diſtinct. 16. n. 90. Hanc verò differentiam oſtendūt interpretes illis duobus aduerbijs, ritè, & rectè, dicentes, ritè pertinere ad ſolennitatem iuris, Rectè ad iuſtitiam litigatoris, Bart. & Iaſ. in l. Iuſtè poſſidet. ff. de acquirenda poſſeſſ. Vtriuſque autem ſpeciei exemplum bellè ſubiecit Imperator in l. 1. C. quando prouocare non eſt neceſſe, cuius verba (ne Codicē petere graueris) huiuſmodi ſunt: *Si cum inter te, & auiā defuncti quæſtio de ſucceſſione eſſet, iudex datus à Præſide prouintiæ pronūciet potuiſſe defunctū, etiam minorē quatuordecim annis, teſtamentum facere, ac per hoc auiam potiorem eſſe, ſententiam eius contra tam manifeſti iuris formam datam nullas habere vires palam eſt, & ideò in hac ſpecie nec prouocationis auxiliū neceſſarium fuit. Quod ſi cum de ætate quæreretur, impleſſe*

Digitized by Google

impleſſe defunctum quatuordecim annum, & per
hoc iure factum teſtamentum pronunciauit, nec pro
uocaſti, aut poſt appellationis impletam cauſam
deſtitiſti, rem iudicatam retractare non debes.
2 Ex qua legis ſatis conſtat, vt error iuris vitiet
ſententiam, ita expreſſum eſſe debere in ſen-
tentia, vt oculis videri, & legi valeat, id quod
etiam animaduertit Innocentius in cap. P. &
G. de officio deleg. & Iaſon in l. Certi condi-
ctio, nu. 20. ff. ſi cert. pet. Maranta quoque
3 in ſpec. 4. p. diſtinct. 16. nu. 50. In vſu autem
iuris permultum intereſt, iniuſtane, an nulla
fuerit ſententia, ſiquidem ſi iniuſta ſit, neq;
ab ea ſunt prouocatum, in rem tranſit iudica
tam: nulla vero ſi fuerit, etſi prouocatum nō
fuerit, nunquam in rem iudicatam tranſit. l.
1. ff. de ferijs. c. Inter cætera, de re iudic. & cō-
ſtat ex d. l. 1. quando prouocare non eſt ne-
4 ceſſe. Adeo quidem, vt etſi appellatio ab ea
interpoſita fuerit deſerta, nunquam tranſeat
in rem iudicatam. l. Si expreſſim, & illic Bar-
tol. ff. de appellationibus, Bald. in l. Contra
5 maiores. C. de inofficioſo teſta. Quod tamen
hodie accipiendū eſt, quando intra ſexagin-
ta dies nullitas fuerit propoſita, iuxta l. 2. tit.
17. lib. 4. Recopil. de cuius intellectu actum
eſt latiùs à nobis lib. 2. rerum quotid. cap. fi.
6 1. p. §. 1. nu. 13. Aequè, & illud quod vulgo ia
ctatur: Sententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue in-
iuſta, timenda eſt, cap. Sententia paſtoris 11.
q. 3, de ſententia valida, nō de nulla, accipiē-
dum eſt: ſiquidem ſi nulla fuerit, timenda mi
nimè eſt, modò ſcandalum ceſſet, cap. cum
contingat, de offic. delegati, cap. per tuas, de
ſententia excommunicationis, Abbas in c.
7 Ita quorundam, de Iudæis, Sylueſter verbo.
Excommunicatio 2. verſ. 15. Couarr. in cap.
Alma mater, 1. p. §. 7. Secundùm hæc igitur
dicendum eſt, ſi iudex Eccleſiaſticus decer-
nat cēſuras aduerſus te, vt intra tot fortè dies
pone decem ſoluas Titio centum, ſi tu intra
terminum datum appellaueris, non te cen-
ſuris ligari, vt eſt text. elegans in cap. præte-
rea, de appell. Ad quam ſententiam eum ſin-
gularem eſſe prædicat eodem loci Abbas Pa-
norm. nu. 1. & 4. adijcens habere locum, etſi
iudex dixerit, Quod ſi non ſolueris, ex nunc
prout ex tunc lapſa die te excommunicatum
pronuntio: & eam communem eſſe opinio-
nem, conſtat ex Couarr. in d. cap. Alma ma-
ter, 1. p. §. 7. nu. 5. atque ex Gutier. in Canon.
8 quæſt. c. 1. Hanc tamen concluſionem velim
intelligas habere locum in cauſis ordinarijs,
in quibus appellatio locum habet: ſecùs in
cauſis executiuis, in quibus non defertur ap-
pellationi, iuxta leg. Ab executore. ff. de ap-
pell. & l. Ab executione. C. de appell. & l. Ab
executione. C. de appella. recip. nam appel-
lat. recip. nam appellatio quæ iure non ad-
mittitur, non ſuſpendit executionem, neq;
credendum eſt de ea loqui Pontificem in d.
9 c. præterea requiſiſti, de appella. His quoque
conſequens eſt, dicere, timendas non eſſe cē-
ſuras à iudicibus conſeruatoribus latas, quā-
do non ſunt latæ ſuper iniurijs, aut violentijs
notorijs, iuxta cap. 1. & cap. fin. de offic. de-
legati, in 6. & in Concilio Triden. ſeſſione 14.
c. 5. & in l. 1. tit. 8. lib. 1. Recopilat. quia vi-
delicet, tanquam latæ ab incompetenti iu-
10 dice, nullæ ſint. Illud etiam meminiſſe debe-
mus, ſi ſententia fuerit notoriè iniuſta, eo ip-
ſo eſſe nullam, ſecundum Innoc. in cap. Fra-
ternitatis, de frigidis, & maleficia. & Abb. in
11 c. Ab excommmunicato, de reſcript. nu. 10.
Quin ſi iudex expreſſerit cauſam in ſenten-
tia (id enim quādoque facere expedit) ea au-
tem falſa fuerit, dicendum eſt, ſententiam eſ-
ſe nullam. cap. Sicut, & illic Abb. & reliqui,
de re iudic. Bart. & Iaſon, & in leg. Si is apud
quem. ff. de acquir. hæred. Socin. regula. 196.
12 Proinde conſultò fecerit iudex, qui cauſam
expreſſit in ſententia, ſi adijciat ſe hac de cau
ſa, & alijs quæ ex actis conſtant, ita pronun-
ciare: id quod ego ſemper ſoleo. Sed videa-
mus, an ſi ſententia lata fuerit à iudice recu-
13 ſato, nulla ſit? Et quod attinet ad ius Ponti-
ficium, ſiue Canonicum, pleriſque placet, nō
eſſe nullam, ſed neceſſe eſſe vt ab ea appelle-
tur, vt teſtatur communem eſſe opinionem
Franeus in c. Cum ſpeciale, de appella. Quod
14 verò attinet ad ius Ciuile ac Regium, par eſt
inter iuris interpretes opinio, ſententiam
eſſe nullam, vt apparet ex Maranta in ſpec. 4.
p. diſtinct. 16. num. 4. tradunt ex noſtratibus
Greg. Lop. in l. 22. tit. 4. p. 1. Auend. in c. cor-
rect. 2. p. c. 23. nu. 14. Azebedo in l. 1. tit. 15. n.
15 9. lib. 4. Recop. Illud tamen admonendi ſu-
mus, quod bellè ſcripſit Auend. in dict. c. 23.
n. 12. aſſeſſorem quem iudex imperitus ſeu
illiteratus delegit, recuſari non poſſe, ſi ſen-
tentia ſit iam ſubſcripta penes ipſum iudicē:
cuius opinionem non obſcurè probat l. 6. tit.
16 10. lib. 2. Recopil. Illud quoque identidem
in forò quæri ſolet, an audiendæ ſint partes
petentes à iudice (qui ſcilicet, imperitus eſt)
vt dicat ſibi aſſeſſorem, cuius conſilio feren-
da ſententia eſt, & ſunt noſtrates in ea re di-
ſcordes, nā Greg. Lop. in l. 2. tit. 22. p. 3. verb.
Diziendo, negat iudicem id dicere debere,
cui aſſentitur Didacus Perez in l. 24. titul. 3.
lib. 2. ordina. Contrarium autem placet Bo-
uadillæ in Politic. lib. 3. c. 8. n. 218. cuius ſen-
tentiam ego veriorem eſſe, arbitror. Mouet
me ſimul, quòd ius non clamculum, ſed pro-
palam reddi debet. l. penult. ff. de iuſt. & iur.
ſimul lex prima, C. de relatio. qua cauetur, vt
iudex

Digitized by Google

iudex conſultaturus Imperatorem ſuper dubio litis debeat litigatores certiores facere, edito eis relationis exemplo, vt de iure ſuo docere queant. Neq; hoc dico, quod hanc ob cauſam ſententiam nullam eſſe putem, ſed vt admoneam, non rectè facere iudicem, aſſeſſorem occultando, litemque eũ ſuam facere, iuxta ea quæ habentur in l. 1. C. de pœna iudicis qui malè iudicauit.

SVMMARIVM.

Different. 71.

1 *Feudum ad perſonale obligat obſequium, emphyteuſis verò ad annuam penſionem.*

2 *Si quis dicat ſe concedere fundum ad feudũ pro annua penſione, non erit feudum, ſed emphyteuſis.*

3 *Libellarius contractus dicitur, quando emphyteuticus fundus ab ipſo emphyteuta alteri conceditur in emphyteuſim.*

4 *Emphyteuſim, non Emphyteoſim, dicendum eſſe, contra Alciat. oſtenditur.*

5 *Emphyteuſis à quocunque concedi poteſt, feudum autem à Rege, Epiſcopo, vel magnate.*

Inter feudum, emphyteuſim, & libellarium, differentia. 71.

INter emphyteuſim, & feudum tanta eſt familiaritas, & coniunctio, vt nihil inter ea eſſe diſcriminis placuerit Speculatori, tit. de feudis. §. 1. quoniam, verſic. 40. Verùm ab eo diſſentiunt plerique omnes ſcribentes, &
1 meritò. Differunt ſiquidem, nam feudum ad perſonale obligat obſequium, at pro emphyetuſi annua ſoluitur penſio. Hanc differentiam tradit Iaſ. in l. 1. C. de iure emphyt. nu. 50. atque ruſus in tit. de feudis, num. 8. Baptiſta in tract. de cognitione feudi, vol. 2.
2 tractatuum. Si quis igitur fundum dicat ſe concedere in feudum Titio pro annua penſione, non erit feudum, ſed emphyteuſis, ſecundùm Alex. conſ. 136. vol. 1. nu. 4. & Valaſcum de iure emphyteu. q. 49. Libellarius au-
3 tem contractus (quod verbum, & nouum, & neothericum eſſe conſtat) dicitur, quando emphyteuticus fundus ab ipſo emphyteuta alteri conceditur in emphyteuſin, vt tradit idem Iaſ. in d. l. 1. C. de iure emphyt. nu. 29. & latius Valaſcus de iure emphyteutico, q. 35. quanquam vulgò populares ea nomina indifferẽter accipiunt, ſicuti memorat Iulius Clar. tit. de emphyteuſi, quæſt. 1. Sed, & illud admonuiſſe oportebit, emphyteuſim dicendum eſſe, non emphyteoſim, ſicuti admonet
4 Alciatus Parergon lib. 1. c. 36. & Corraſ. Miſcellaneorum lib. 1. cap. 21. & demonſtrant vbiq; authographa iuris volumina: labuntur itaque pleriſque ſcriptores, qui aliter lo-
5 quuntur. Cum autem in iure quamplures ſint differentiæ inter feudum, & emphyteuſin, illa præcipua eſt, quòd emphyteuſis à quocunque concedi poteſt, vt conſtat ex l. 1. de iure emphyt. atque ex §. Adeo, inſtitu. de locat. atque ex l. 28. tit. 8. p. 5. At feudum cõcedi iure non permittitur, niſi à Rege, Epiſcopo, aut magnate, vt habetur in c. 1. de natura feudi, & in c. 1. quis feudum dare poſſit, & illic Aluarotus ſũmus feudiſta, cuius opinionem aduerſus communem recepit leg. 3. tit. 26. p. 4. Et hinc eſt quamobrem feuda tã rarò apud nos verſentur, mihi enim hactenus per totum vitæ meæ tempus videre non contingit niſi duo tantùm conceſſa, ambo ab Archiepiſcopo Compoſtellano, alterum magnati de Vlloa, alterum Marchioni de Villafranca.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Emphyteuſis Eccleſiaſtica dicitur, cum bona Eccleſiaſtica dantur in Emphyteuſim, ſecularis verò cum ſecularia.*

2 *Bona Eccleſiaſtica non poſſunt in emphyteuſim concedi, niſi conſuetum ſit ita, fieri cedatque in Eccleſiæ vtilitatem.*

3 *Emphyteuſis Eccleſiaſtica non poteſt concedi niſi ad vitam trium perſonarum, nec ad extraneos trãſit hæredes. & explicatur tex. in §. Licentiam, in auth. de aliena. & emphyt. colla. 9.*

4 *Quando in perpetuum poſſit concedi emphyteuſis Eccleſiaſtica, ex veriori opinione reſoluitur.*

5 *Quæ ſolennitas requiratur in alienatione rerum Eccleſiæ, traditur remiſſiue.*

§. PRIMVS.

1 POrrò quia emphyteuſis materia ampla eſt, & quotidiana, non abs re erit, ſi pauca de ea re in forenſis vſus gratiam ſubnectamus. Sciendum eſt igitur, emphyteuſim alteram eſſe Eccleſiaſticam, alteram ſecularem Eccleſiaſtica dicitur, cùm Eccleſiaſtica bona in emphyteuſim dantur: cùm verò ſecularia bona dantur in emphyteuſin, ſecularis dicitur emphyteuſis: ſicuti autem hæ nomine differunt, ita, & re multum diſcriminis habẽt nam ſecularia bona pro volũtate domini dari in emphyteuſin poſſunt. l. 1. C. de iure m-
2 phyteutico. Cæterum Eccleſiaſtica bona ecõcedi in emphyteuſin non poſſunt, niſi cùm ex antiquo conſuetum, eſt ea in emphyteuſin concedi, idque in Eccleſię, cedat vtilitatẽ

textus

Digitized by Google

textus in c. Sine exceptione 12.q.2.c.2. de feudis, & expreſſius in Extrauag. Pauli Venet. in tit. de rebus Eccleſiæ non alienandis inter communes quę incipit, Ambitioſæ: cuius interpretationem tractat ex profeſſo Auend. in cap. corrpredt. 1. p. c. 4. nu. 12. & ante eum Couarr. lib. 2. variar. reſolut. cap. 16. Quibus addito proprium motum Pij Papæ IIII. ſextum in ordine. Differunt deinde emphyteuſis Eccleſiaſtica, & ſecularis, quia bona priuatorum poſſunt pro volũtate domini in emphyteuſin concedi, aut in perpetuum, aut ad tẽpus, vt liquet ex illa l. 1. C. de iure emphyt. atque ex §. Adeo, inſtit. de locato, & illic tradit Angel. & Bartolus in l. 1. ff. Si ager vectigalis vel emphyteu. petatur, & probat etiam l. 28. tit. 8. p. 5. quia nimirum in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter. l. In re mãdata. C. Mã-
3 dati. At bona Eccleſiaſtica non poſſunt cõcedi in emphyteuſin, niſi ad trium perſonarum vitam, neque ad extraneos emphyteuſis Eccleſiaſtica tranſit hæredes, vt habetur in §. emphyteuſin, in auth. de non alienan. rebus Eccleſ. collat. 2. Veruntamen an ille textus ſit correctus per text. in §. Licentiam, in auth. de alienat. & emphyteut. collat. 9. (quo ſtatuitur, Eccleſiæ bona in perpetuam emphyteuſin dari poſſe) magna eſt inter iuris interpretes diſceptatio: ſiquidem dictum §. Emphyteuſin, correctum eſſe per illum §. Licentiam, teſtatur Gregor. Lop. in l. 28. tit. 8. p. 5. verb. O de ſus hæ̃tederos: & eam communẽ eſſe opinionem inquit. Alij vero contra ſentiunt, affirmantes non eſſe correctum, ſed illum §. Licentiam, accipiendum eſſe, quando in conceſſione emphyteuſis adhibita fuit ſolẽnitas neceſſaria ad alienationem Eccleſiaſticarum rerum: textum autem in dicto §. Emphyteuſin, accipiendum fore, quando emphyteuſis conceſſa fuit, omiſſa iuris ſolennitate, ſic etenim placuit Bart. Alex. & reliquis in l. Etiam. ff. Soluto matrim. Felino, & Dec. in cap. In præſentia, de probat. hic nu. 48. ille nu. 27. & conſtat eſſe communem ex Couar. lib. 2. variar. c. 17. nu. 5. Placet itaque illis,
4 bona Eccleſiaſtica, ſi iuris ſeruetur ſolẽnitas, in perpetuam emphyteuſin dari poſſe: ſin vero iuris omittatur ſolennitas, in tres duntaxat perſonas concedi poſſe, ſcilicèt, quando eſt conſuetum illa ex antiquo in emphyteuſin dari. Et hæc mihi magis probanda videtur opinio, ſimul ne iuris correctionẽ demus, ſimul, quia video huic opinioni conſuetudinem ſuffragari: velut etenim, tã ex antiquis, quàm ex recentioribus liquet monumentis, Eccleſiaſticæque perſonæ ferè ſemper concedunt emphyteuſin, duntaxat ad tres vſque vitas: duabus autem opinionibus inter ſe certantibus ſequenda eſt illa pro qua conſuetudo calculum tulerit. l. Cum de interpretatione. ff. de legib. Eadem quoque conſuetudine introductum eſt, vt vltra trium perſonarum vitas addantur emphyteuſi vnde triginta anni, nimirum, quia intellexit vulgus per hoc tempus viginti, nouam annorum alienationẽ non fieri, nihilque aduerſus iura paciſci.
6 Qualis autem ſolẽnitas ſit neceſſaria in alienatione rerum Eccleſiaſticarum (ne rem actã agamus) videre poteris apud Couar. d. c. 17. lib. 2. variar. reſol. nu. 1.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Emphyteuſim alteram hæreditariam eſſe, familiarem alteram.*
2 *Quæ dicatur emphyteuſis hæreditaria, & quæ familiaris.*
3 *In emphyteuſi hæreditaria non ſuccedunt filij, niſi ſint hæredes: at verò in familiari ſuccedunt, etſi patris repudiauerint hæreditatem.*
4 *Emphyteuſis hæreditaria imputatur, & confertur, ſecus familiaris.*
5 *Ex emphyteuſi hæreditaria deducenda eſt melioratio trientis, & quincuncis, ſecùs ex familiari.*
6 *Locus, Guillelmi Benedict. Bald. & Couarruuias explicatur.*
7 *Vbi diſpoſitum eſt, vt indiuidua ſit emphyteuſis, nec ſucceſſor nominatur, ad primogenitum pertinere probatur.*
8 *Superior concluſio limitatur, ſi aliter expreſſum ſit in ipſa conceſſione emphyteuſis.*
9 *Dominus emphyteuſis poteſt diſponere vt ſuccedat filius ſpurius.*
10 *In dubio præſumendum eſt, emphyteuſim potiùs eſſe hæreditariam, quàm familiarem.*
11 *Quid interſit emphyteuſim concedi ad generationes, vel ad vitas.*
12 *Si emphyteuſis ad duorum vitas concedatur, & alter alienet, ſpectanda eſt moris alienantis, & illius in quem fit alienatio; niſi aliter conuentum ſit: & exemplum ponitur nu. 13.*
14 *Fieri poteſt, vt penes vnum ius reſideat, alter verò commoditate fruatur.*

§. SECVNDVS.

1 RVrſus ſciendum eſt, emphyteuſin alterã eſſe hæreditariam, alteram non hæreditariam, quã Itali appellant de pacto ſeu prouidẽtia; & nos non male, quin elegantiùs ap-
2 pellamus familiarem. Hæreditaria emphyteuſis, eſt in qua ſolùm poſſunt ſuccedere hæredes, ſiue ij filij ſint, ſiue extranei. Familiaris autẽ dicitur, in qua ſuccedunt ſolũmodo

Digitized by Google

filij ſeu liberi, etſi ij hæredes non ſint, velut
(vt antiquos omittã) tradit Grego. in l.6.tit.
26.p.4.verb. Lo hæredem, & Valaſc. de iure
emphyteu.q.43.& 44.& Caldas de nomina.
emphyt.q. 24.n.12.cum ſeqq. Igitur quan-
do emphyteuſis conceditur pro ſe, & filijs, &
hæredibus, ſeu deſcendentibus, dicitur em-
phyteuſis hæreditaria; quando verò concedi
tur pro ſe, & filijs, & deſcendentibus, non fa-
cta mentione hæredum, dicitur emphyteuſis
familiaris ſeu de prouidentia, vt declarant
ſuperiores Luſitani, id eſt, Valaſc. & Caldas,
& Couar. lib.2.variar.c.18.n.4. & Io. Garſ.
de expenſ.c.12.n.83. atq; Iul.Clar.§.emphy-
3 teuſis,q.16. In rerum autem vſu permultum
intereſt, an emphyteuſis ſit hæreditaria, an
familiaris; nam in hæreditaria non ſuccedũt
filij, niſi ſint hæredes, in familiari autem ſuc
cedunt filii, etſi patris repudiauerint hæredi-
tatem, vt eſt autor Bart.in l.Iusiurãdi. §. Li-
beri,nu.4.ff.de operis libert.& teſtatur com-
munem Iaſ. in l.2.C.de iure emphyt. n.210.
4 & alij relati à Couar.d.c.18.n.2. Idẽ faciunt
Valaſc.& Caldas locis paulò ante citatis. In-
tereſt etiã inter emphyteuſin hæreditariam,
& familiarem, quia hæreditaria imputatur,
& confertur, familiaris non confertur neque
imputatur, vt prolixius ediſſerit Caldas de
nominatione emphyt. q. 18. & nos quoque
5 exactiùs tractamus differentia vltima. Qui-
bus conſequẽs eſt dicere, ſi emphyteuſis fue-
rit hæreditaria, ex ea deducẽdam eſſe melio-
rationem trientis, vel quincuncis, perinde ac
ex cæteris bonis: non ita ſi emphyteuſis fue-
rit familiaris, nam ex ea non erit deducenda
melioratio triẽtis, vel quincuncis, ſed æqua-
liter diuidenda eſt inter ipſos filios, ita vt nõ
poſſit pater eam vni ex filijs prælegare, ſicuti
apertè ſuperiores tradunt Doctores, & antea
Græg. Lop. in l.6.tit.26.p.4.verb. Lo heredẽ,
6 & Io.Garſ.de expenſ.c.12.n.84. Quod igitur
ſcriptum reliquit Guillelm. Bened. in c. Ray-
nuntius, verbo Cætera bona, nu.9. ſi frater fe
cit pactum cum fratribus, non petiturum ſe
aliquid de hæreditate paterna, poſſe adhuc
petere feuda vel emphyteuſim, intelligẽdum
eſt loqui de emphyteuſi familiari, non de hæ-
reditaria. Atque de ea intelligẽdũ eſt, quoq;
loqui Bald. in auth. Si quas ruinas. C. de ſa-
croſ. Eccl. & Couarr. lib.2.variar.c.18.nu.9.
atque ita noſtræ non aduerſantur diſtinctio-
7 ni, quin illi magis opitulãtur. Illud item ad-
monuiſſe oportebit, quotieſcunque in con-
cedenda emphyteuſi adiectum fuit, vt indi-
uidua eſſet, ab vnoque tantùm poſſeſſore ob-
tineretur, veluti ex more quotidie fieri ſolet,
eo caſu, ſi à deceſſore non fuerit nominatus
ſucceſſor, pertinere emphyteuſin ad primo-
genitum, iuxta Roder. Suar. ſententiam in l.
quoniam in prioribus, ampl.12.n.26. cui ſu
fragatur Aluarad. de coniecturata mente de-
functi lib.2.c.3.n. 11. Fieri tamen debet eo
caſu cæteris hæredibus, ſeu fratribus compẽ-
ſatio in cæteris bonis defuncti, vt ſuperiores
tradunt autores, præſertim Valaſc. d. q. 143.
n.2. & Caldas d.q.24.nu.14. Id quod intelli-
gendum eſt, quando emphyteuſis ab vno tã-
tùm poſſideri debet, alioqui, poſſeſſore non
nominante, omnes ſuccedũt hæredes, ſecũ-
dùm Alex.conſ.222.lib.6. & Iaſ. in l.ſtipula-
8 tio.§.ſi quis.ff.de verbor.oblig.n.2. Hoc au-
tem accipias velim, niſi aliud nominatim in
conceſſione emphyteuſis expreſſum fuerit;
nam pacta, & conditiones quæ in conceden-
da emphyteuſi adiecta fuerint, omninò ob-
ſeruãda ſunt, vt habes in l.1. de iure emphyt.
adeò quidem, vt poſſit dominus emphyteu-
ſis adiungere conditionem, vt poſt mortem
ipſius emphyteutæ ſuccedat in emphyteuſi
9 filius ſpurius quem emphyteuta habet, ſecũ-
dũ Guillel. Bened. in c. Raynuntius, verb. Et
vxorem, n.691. Illud quoque non obliuiſca-
10 ris, in re dubia potiùs præſumẽdum eſſe em-
phyteuſim eſſe hæreditariam quam familia-
rem, vt tradit Io.Garſ. de expenſ.c.12.n.83.
& eodem pertinet quod ſcriptum reliquit
Franciſc. de Ripa in l. In quartam. ff. Ad le-
gem Falcidiam, n. 293. hodie omnia feuda,
omneſque emphyteuſes, redacta eſſe inſtar
bonorum patrimonialium, vt ſuo more lo-
11 quar. Memineris etiam, permultum inte-
reſſe, an emphyteuſis data fuerit ad genera-
tiones, an ad vitas; nam cùm datur ad vitas,
quot ſunt perſonæ eorum qui in emphyteu-
ſi ſuccedunt, tot ſunt vitæ, vt in §. Emphyteu
ſin, in Auth. de non alienandis rebus Eccleſ.
porrò cùm datur ad generationes, omnes per
ſonæ eiuſdem gradus, habentur pro vna ge-
neratione, id eſt, omnes filij ſunt vna generatio
nepotes ſecunda, pronepotes tertia, gloſ. in
§.1. qui feudũ dare poſſ. in vſib. feudor. An-
gel. in §. Adeò, nu.3. inſtit. de locato, Socin.
conſ. 25.1.p. Illud etiam ex facto fuit quæſi-
tum, quando ita in vitas data fuit emphyteu
ſis, & vna ex perſonis, ad quam peruenit em-
phyteuſis, alienet vtrum in facienda compu-
tatione vitarum, ſit habenda ratio perſonæ
detrahentis, an eius in quem facta eſt aliena-
tio? vel an potiùs vtriuſque? Et ſanè magis re
cipiendum videtur, vt vtriuſque habenda ſit
ratio (niſi aliud conuẽtum ſit) emphyteuſis
autem non finietur, niſi demùm poſt vtriuſ-
que mortem, vt ſignificat textus in Auth. de
non alienandis aut permutandis rebus Ec-
cleſiæ, §. Emphyteuſin, & §. quod autẽ dictũ
13 eſt, dũ ait: *Et ſic reuerti poſt triũ perſonarũ mortẽ:*
Fin-

Digitized by Google

Finge igitur,quòd Titius accepit emphyteuſin in tres perſonas, poſt cuius mortem Seius ipſius filius(qui ſecunda eſt perſona)emphyteuſin alienat in Caium (qui tertia eſt perſona)deinde moritur Caius Seio ſuperſtite:dicendum erit apud hæredes Caij tam diu durare,quam diu Seius vixerit, eoque vita fun-
14 cto,emphyteuſin extingui. Fieri enim iure poteſt,vt penes vnum ius reſideat, commodum autem ad alterum pertineat. l. Si vſusfructus.ff.de iure dotium l.Neceſſarium.§.fi. ff.de periculo, & commod. rei vend. & eodē pertinet cap.nuper,de donat. inter, & l.fundum.ff.de actionib. empt.

SVMMARIVM.

§. Tertij.

1 *Emphyteuticarius qui ſine domini conſenſu alteri dat in emphyteuſin,incidit in commiſſum, ſi ille cui dedit,non ſit conſors emphyteuſis: & contrarium tenens refellitur Sarmien. & n. 2.*

2 *Emphyteuta de conſenſu domini poteſt alteri emphyteuſin concedere:ex communi defenditur cōtra Sarmient.*

4 *Finita emphyteuſi,qua emphyteuta incidit in commiſſum,vel non ſoluendo canonem, vel alienando ſine conſenſu domini impenſæ ſeu meliorationes non ſoluuntur emphyteutæ: ſecùs ſi emphyſis extinguatur,quia deſierunt vitæ, ſeu generationes,ad quas emphyteuſis conceſſa eſt.*

5 *Finita emphyteuſi,quia generationes deſierunt,tenetur proprietarius renouare emphyteuſin ipſi emphyteutæ pro tanto quantum alius obtulerit.*

6 *Dominus non tenetur emphyteutæ renouare emphyteuſim,niſi alteri eam concedere velit.*

7 *Si quis quadraginta annis Canonem pro aliquo fundo ſoluerit,præſumitur habere titulo emphyteuſis,& ſcripturam præceſſiſſe.*

8 *Quando non apparet pro qua re emphyteuta ſoluat cenſum, omnia prædia quæ poſſidet, emphyteutica eſſe præſumuntur, niſi ſua propria eſſe probauerit.*

9 *An dominus poſſit propria authoritate deijcere emphyteutam non ſoluentem Canonem intra præfinitum tempus.*

10 *Qualiter conſulatur emphyteutæ,qui ignorans rem eſſe emphyteuticam, illam alienauit ſine domini conſenſu.*

§. TERTIVS.

1 ATque, vt plura de emphyteuſi dicere proſequamur,quotidiana enim res eſt ſcire debes, quod ſicuti emphyteuta alienādo fundum emphyteúticum ſine conſenſu domini,incidit in commiſſum.l. fi. C. de iure emphyteu.l.fi.tit.8.p.5. Ita etiam incidit in commiſſum, ſi ſine domini conſēſu det alteri in emphyteuſim,qui modò non ſit conſors in eadem emphyteuſi, vt eſt communis opinio,ſecundum Iaſonem in d.l.fi.C.de iure emphyt.nu. 110. & Valaſcum de iure em-
2 phyteutico,q.23.n.11.& Iul.Clar.§. Emphyteuſim,n.20.In quo lapſus eſt dominus Frāciſcus Sarmiēto, vir alioqui cum primis doctus,Select.lib.3.c.2.n.24.aſſerens,communem ſententiam in contrarium eſſe:nam Felinus,quem allegat, loquitur in feudo:cuius diuerſa cauſa eſt,vt ipſemet Iaſō animaduertit loco ſuperiori. Illud quoque non rectè contendit ipſe Sarmiento, etiam de conſenſu domini non poſſe emphyteutam alteri emphyteuſim concedere; nam præterquā quòd ipſius opinio contra communem pugnat,nō ſatis iure probatur, vt tutè per te citra negotiū intelligere poteris, & ſi placet, videre poteris apud Valaſc.loco ſuperiori:mores quo-
4 que illi aduerſos eſſe,in confeſſo eſt.Permultum item intereſt, an emphyteuſis finiatur propterea quod emphyteuta incidit in commiſſum culpa ſua, putà, non ſoluendo canonem,aut alienādo ſine conſenſu domini: an verò finiatur,quia generationes, ſeu vitæ, ad quas data fuit, deſierūt. nam priori caſu emphyteuta, quia culpa ſua amiſit emphyteuſim,perdidit etiam impenſas, & ſumptus in ea factos, vulgò Meliorationes vocant. Secundo verò caſu non perdidit meliorationes,veluti commodiſſimè ediſſerit Iaſon in l.2.C. de iure emphyt.n.27.cum ſequent.cuius opinionem communem eſſe conſtat ex Valaſc. de iure emphyteutico,q.25.n. 2. quibus tamen addito Io.Garſ.de expenſ.c.6.n.12.Caldas de nominatione emphyteuſis, q. 18. nu. 40.& Ioſeph Ludou.deciſ.30.& text. ſingul.
5 in l.41.tit. 28. p. 3. Illud quoque,quanquam vulgare,in memoriam refricare non deſinā, finita emphyteuſi, quia generationes deſierunt,debere proprietarium renouare emphyteuſim ipſi emphyteutæ,pro tanto quantum alius obtulerit,vt belliſſimè tradit Bart. in l. 1.§. permittitur. ff. de aqua quotidiana, & æſtiua, cui cæteros communiter adſtipulari conſtat ex Iaſ.in l. 2.C. de iure emphyteutico,n.23. atque ex alijs, quos nos (ne rē actā agamus)retulimus lib.2.ter. quotid.c.16.n.
6 9. Si tamen dominus nolit concedere emphyteuſim,ſed ſibi retinere,nullo iure poteſt emphyteuta deſiderare,vt ſibi renouetur; veluti placuit Abbati in c.bonæ 2. de poſtulatione prælatorum,& latiùs proſequitur Greg. Lop. in l.69.tit.18.p.3.verb.Ser renouada. Sed neque illud obliuioni mādandum erit, licèt ad cōtractum emphyteuticū neceſſaria ſit ſcrip-

Digitized by Google

tura, iuxta communem relatam à Iaſone in l.1.C.de iur.emphyteut.n.52. quæ noſtrati iure expreſſim recipitur in l.28.tit.8.p.5.at-
7 tamē ſi quis per quadraginta annorum ſpatium ſoluit canonem pro aliquo fundo, præſumitur habere titulo emphyteuſis,præſumiturque ſcripturam præceſſiſſe,autore Iaſo. in d.l.C.de iure emphyt.n.155.cuius opinionē ab alijs cōmuniter probari, teſtis eſt Balbus de præſcript.3.p.q.10.atque item Valaſc.de iure emphyt.q.7.n.33.& q.8.nu.18. Neque
8 minus eſt notabile quod idem refert Iaſ.in d.l.2.C.de iure emphy.n.173. quando non apparet pro qua re emphyteuta ſoluat cenſum, præſumendum eſſe, prædia omnia quæ poſſideat, emphyteutica eſſe, niſi per contrariū emphyteuta doceat prædia eſſe ſua propria, vel alterius domini:id quòd latiùs videre poteris apud Valaſc.q.8.n.18.bellè quoque idē ſcribit Iaſ.in d.l.2.C.de iure emphyt.n.105. poſſe dominum emphyteutam penſionem
9 intra præfinitum tempus non ſoluentē, propria autoritate deijcere: eamque teſtatur cōmunem eſſe opinionē,quæ non obſcurè probatur in l.3.tit.14.p.1.id tamē moribus minus obſeruari videmus. Sed neque eſt ſilentio prætereundum, quod idem ſcriptum reliquit Iaſ.in l.3.C.de iure emphyt. nu. 127. emphyteutam alienantem rem emphyteuti-
10 cam ſine conſenſu domini,non cadere in cōmiſſum, ſi ignorabat eſſe emphyteuticam: oportet tamen eo caſu petat, ſe in integrum reſtitui, ex clauſula generali, vt idem Iaſon animaduertit,nō illic, ſed in l. 2. eiuſdem tituli,n.184. Alia multa,& ea ſingularia,videre poteris apud eundem Iaſonem Maynum locis citatis, virum vtique pro ſuo præclaro ingenio non minoris laudis dignum, quàm priſcum illum Iaſonem Argonautam: non multum dixi,nam ad meritum ſuæ doctrinę, omnis laus inferior eſt:proinde non mireris, ſi illum noſter ſemper amet ſtylus.

SVMMARIVM.

Differ. 72.

1 *Inter fundum vectigalem, & emphyteuticum quæ ſit differentia.*
2 *Fundus vectigalis, vel emphyteuticus nomina eſſe ſynonima, ex communi probatur.*
3 *Agrum vectigalem ad priuatos etiam pertinere probatur.*
4 *Emphyteutici nomen ad publicos etiam ſpectare oſtenditur.*
5 *Vectigal, nomen Latinum eſt, emphyteuticum verò Græcum.*
6 *Superficiarius quis dicatur.*
7 *Superficies quid ſit ſecundùm Mathematicos,& ſecundum Iuriſtas, & n.8.*
9 *Penſio quæ ſuperficiario ſoluitur, Solarium vocatur quia propter ſolum penditur.*

Inter fundum vectigalem, emphyteuticum, & ſuperficiarium.

Differentia. 72.

1 INter fundum vectigalem, & emphyteuticum illud intereſſe putat Iaſ. in l. Domus §.fin.ff.de legatis 1.quod pro vectigali prædio ſoluatur penſio Reipublicæ,pro emphyteutico vero ſoluatur priuato: ſed verius eſt quod ſcribit Accurſius in Rub.ff.Si ager vectigalis,vel emphyteu.petatur (cui cæteri illic aſſentiuntur, & Marcus Antonius conſil. 49.volum.1.nu.2.)nihil inter hęc eſſe diſcri-
2 minis, ſed ſynonima eſſe nomina, ſicuti apparet ex l.ſciendum,§.1.ff.qui ſatiſdar.cogātur,atque ex ipſomet tit. ff. Si ager vectigal. vel emphyteuticarius petatur;nam cum Rubrica de agro vectigali, & emphyteuticario agere inſtituat, nullum de emphyteutico in
3 ſubiectis legibus adiectum eſt verbum. Sed & vectigalem agrum ad priuatos quoque reſpicere apparet ex l. Arbores. ff. de vſufruct. atque ex lege Item prædia. ff. Familiæ erciſc. & aliàs ſæpè oſtendit, & Cicero in Paradoxis cap. vltimo, his verbis: *Odij immortales,non intelligunt homines quàm magnum vectigal ſit par-*
4 *ſimonia?* Emphyteutici autem nomen, & ad agros publicos ſpectare apparet ex l. 1. cum ſequentibus. C.de cenſibus lib. 11. Apparet itaque, Iaſonis opinionem veram non eſſe, ſed Accurſij, & communem magis eſſe probandam. Quod autem ſcribit Eguinarius in §. Adeo, inſtit.de locato,ac Valaſcus de iure emphyteutico,quæſt. 1. vectigalis vocem latiùs patere, quàm emphiteutici, falſum eſſe,quiuis intelligere poteſt, vel ex ipſomet §. Adeo,atque ex l.1.ff.Si ager vectigal,vel emphiteut.petatur, quæ ipſi in ſuas partes aſci-
5 ſcunt: ſuo itaq; gladio iugulantur. Siquid igitur inter hæc eſt diſcriminis, illud eſt, quòd vectigal eſt Latinum,emphyteuticum
6 verò Gręcum. Superficiarij autem appellatio non tam latè patet, quàm emphyteuticarij: nam ad eum tantum reſpicit, qui in alieno ſolo ſuperficiē, ſeu ſuperficiarias habet ædes, pro eoque domino ſoli penſionem præſtat, vt nō difficulter colligitur ex l. Superficiario ff.de rei vendicatione,atque ex l.fin. ff.de ſuperficiebus: atque item ex l.Etiam.ff.Qui potiores in pignore habeantur. Superficiarius autem ſoli dominus non eſt, ſed tantum ſu-
7 perficiei. Eſt autem ſuperficies, iuxta Mathematicorum traditiones, res in qua corpora

Digitized by Google

pora omnia finiuntur, & in ipſum pars vltima terminatur, ſecundum Macrobium Saturnal.lib.1.ad ſomnium Scipionis,c.5. Superficies igitur, quod ad iuris rationem attinet,ad prædia tantùm vrbana pertinet: emphyteuſis autem, tam ruſtica, quàm vrbana complectitur,vt eſt intelligere ex d. §. Adeo, inſtit.de locato: atque ex l. 1. C.de iure emphyteu.& illic docet Iaſ.n.43. Emphyteuta igitur genus eſt: ſuperficiarius autē, ſpecies: quæ verior quidem eſt differentia,quàm tradita ab Alciat. in l. bonorum. ff. de verbor. ſign. Penſio autem quæ ſuperficiario ſoluitur Solarium vocatur, quia propter ſolum penditur,vt apparet ex l. etiam. ff. qui potiores in pignore habeantur: Solarium enim illic legendum eſt, non Salarium, vt rectè animaduertit Tiraqu.de retract.lignagier. §.6. gloſ.1. num. 2.

SVMMARIVM.

Differ. 73.

1 *Inter contractum cenſus, & emphyteuſis quæ ſit differentia.*
2 *Explicatur contra communem tex.in c. conſtitutus de Relig.domib.*
3 *Cùm quis dat alteri fundum ea lege, vt cenſus nomine aliquid annuum ſibi ſoluatur, emphyteuſin non cenſentur, eſſe probatur.*
4 *Inter cenſum, & emphyteuſim nihil eſſe diſcriminis.*
5 *Contractus cenſus, hodie maximè vſitatus,eſt verus contractus emptionis, & venditionis.*
6 *Ex contractu cenſus vectigal debetur.*
7 *An hodiernus contractus cenſus efficiat nouum genus contractus.*

Inter contractum cenſus, & cōtractū emphyteuſis. Differentia. 73.

INter contractum cenſus, & contractum emphyteuſis illud intereſſe exiſtimant interpretes, quòd contractus cenſus dicatur, quando totum dominium (id eſt, tàm directum,quàm vtile) transfertur in accipiētem: in emphyteuſi autem vtile tantùm transferatur dominium, directum autem penes cōcedentem remaneat. Hanc differentiam tradit gloſſ.in c. Conſtitutus, de Relig. domib. verb.Iuxta. Eſtque noſtrorum interpretum tam veterum, quàm recentiorum, ſummo conſenſu probata, vt eſt videre apud Palaciū Rub.& Ant.Gom.in l.68.Tauri,& apud Couarr.lib.3.variar.reſolut.c.7.nu.1.necnon apud Valaſc.de iure emphyt.q.31.& apud Gutierr.de confirmat. iuram.c.33.in fin.& hos etiā ſecutus eſt nuper Petrus Matthæus, vir alioqui apprimè doctus, ad motum proprium Pij Quinti de cenſibus, & nouiſſimè Felicianus in tractatu de cenſib.in proæmio, n.11.Sed mētior, niſi doctiſſimi iſti viri grauiſſimè errant (id quod ipſorum venia,& pace dictum eſſe velim) Quid ita? quia nulla vſquam lex,canon ve extat,vbi hoc probetur, quin textus in d.c.Conſtitutus, de Relig.do
2 mib. illis ex Diametro refragatur, tantum abeſt, vt illis opituletur. Cur ita quæſo? Quia textus ille de contractu emphiteutico loquitur,non de contractu cēſuali: itaque vtroque cornu aduerſus communem pugnat opinionem; & certè inciuiliter faciunt interpretes, qui cùm textus de emphyteuſis cōtractu loquatur, tanquam vim literæ inferentes, de contractu cenſus acceptum iri affirmēt; paucis quibuſdam, eiſdemque leuibus moti ar-
3 gumentis; nam textus in c.1. de in integrum reſtitut.non de contractu cēſus loquitur, ſed de locatione ad longum tempus, ſecundum gloſſam, & communem eodem loci. Quid putas igitur? Exiſtimo ſanè,cum quis dat alteri fundum ea lege,vt cēſus nomine aliquid annuum ſibi ſoluatur, emphyteuſis eſſe contractum, non cenſus. Quid ni id probem? cùm id expreſſim definitū extet in d.§. Adeo, inſti.de locato,& in l.1. C. de iure emphiteu. & apertiſſime in l.69.tit.18. p. 3. & apertiùs in l.28.tit.8.p.5. Audi,quæſo,illius verba, & videbis quàm apertiſſime id probēt,ſic enim exorditur lex: *Contractus emphyteuticus en Latin, tanto quiere dezir en Romance como pleyto ò poſtura que es fecha ſobre coſa raiz, que es dada a cenſo ſeñalado para en toda ſu vida de aquel que la*
4 *recibe,y de ſus herederos.* Ex quibus ſanè verbis ſi cæcutire noluerimus, apertiſſima luce deprehendemus,nihil inter contractum cenſus & contractum emphyteuſis eſſe diſcriminis. Et planè ſi cenſus appellationem ſcruteris, nihil aliud eſſe comperies, quàm pēſionem, aut reditum qui ſoluitur propter emphyteuticum predium,aut vectigale,vt in tit. Codicis, Sine cenſu vel reliquis, & in tit.de cenſibus,& aliàs paſſim; Quod ſecundum vetera iura planiſſimum eſt. Sed neq; recentiora quicquam nos conturbant, in quibus nouo rerum vſu, & populorum nouis moribus introductum eſt genus quoddam contractus, in quo pecunia ad cenſum datur: hæ ſunt extrauagantes Martini,& Calixti de emptione & venditione, & leges Regiæ tit.15.lib.5.Recop. Nā id genus cōtractus (ſi vim ſpectemus)
5 non nouā introducit cōtractus naturā ſed potius eſt cōtractus emptionis,& vēditionis,& ita illū appellāt cōſtitutiones ipſæ Pontificię Martini,& Calixti: vt etiā animaduertit D.

Fran-

Digitized by Google

8 Franciſc. Sarmiento Selectar.lib.7.n.16. Proinde ex hoc nouo genere contractus, tanquã ex vera venditione, vectigal ſeu alcauala debetur, quinquam ex emphyteuſi non debeatur, vt ſatis conſtat ex ijs quæ ſcripta ſunt à nobis lib.2.rerum quotid. c.3. §. 2. Maneat igitur, cenſum eſſe redditum qui præſtatur pro contractu emphyteutico, vel pro contractu venditionis, in quo iuxta hodiernos mores cenſus pecuniarius venditus fuit: & proculdubio (ſi errare noluerimus) teneamus, nullum ſpecialem eſſe contractum cenſus, qui per ſe nouum ſeu proprium genus contractus efficiat quidquid veteres, & recentiores exiſtiment.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Pretium iuſtum annui reditus eſt, quatuordecim pro vno annuo.*

2 *Lex Regia cenſibus pretium diffiniens, ad cenſus ſemel conſtitutos pertinet.*

3 *Si bona quæ obligata ſunt, poſt cenſus conſtitutionẽ labefacta ſint, vel diſpendium minentur, minoris emi poſſe cenſum, probatur.*

4 *Non facit contra legem venditor, qui redditibus decurſis gratiam facit emptori cenſus.*

5 *Pretium cenſus perpetui quod iuſtum dicatur.*

6 *Impugnatur Baeza dicens, emi poſſe cenſum perpetuum ad rationem vnius annui pro duodecim.*

9 *Iuſtum pretium cenſus ad vitam quod ſit.*

8 *Cenſus ad vitam conſtitutus non extinguitur per ingreſſum Religionis, etiam bonorum incapacis, & vſusfructus pertinet ad filios, ſeu ingreſſi cõſanguineos, ex communiori reſolutione.*

§. PRIMVS.

1 ET quoniam cenſus materia foro frequẽs eſt, nonnihil de ea dicamus. Et illud palam eſt, pretium cenſus temporarij (quem redimibilem vulgò vocamus) eſſe quatuordecim pro vno annuo, vt extat definitum in l.6.tit.15.lib.5.Recop. Vnde apparet, lapſũ eſſe pereruditum alioqui Io. Garſiam de expenſis, c.9.n.81.exiſtimantem, poſſe emi cẽſum redimibilem ad rationẽ vnius pro duodecim, quia dicet; non eſſe noſtrati iure definitum iſtius cenſus pretium: ſed veniam demus viro alioqui apprimè erudito, & publi-
2 cis negotijs occupatiſſimo. Eam autem legem Regiam, & ad cenſus iam ſemel conſtitutos pertinere, inter noſtrates magis conuenit: licèt enim Nauarr.in Manuali Hiſpan. cap.28.additionum, contrarium ſcripſerit, & illi ſe ſubſcripſerit Olanus in concordia iuris lit.A.n.113. attamen communis opinio illis refragatur, ab eo enim frater Anton. de Corduba q.79. & frater Manuel Rodericus in libello de cenſibus, dubitatione 2. & Frater Ludouicus Lopez in inſtructorio negotiorum, cap.17. & Azebedo ad eandem legem Regiam, & nouiſſimè frater Vega in noua recopilat. caſuum, 1.p.c.52. caſu 27. qui alios plures in eam ſententiam citat, quin ipſe Nauarrus à ſeipſo defecit in Manuali Latino.
3 Hi tamen autores omnes conſentiunt, ſi bona quæ obligata ſunt, poſt cẽſus conſtitutionem labefacta ſint, vel diſpendium minẽtur minoris emi poſſe, quàm lege eſt conſtitutũ quibus egregiè opitulatur quod ſcriptũ eſt à Bartolo in l.1.§. Si hæres. ff. ad Trebell. pretiũ rei iuſtè diminui, quando res eſt ita multis hypothecis, & debitis implicata, vt emptorem facile reperire nequeat.
4 Nihil etiam aduerſus legem agi dicimus, ſi venditor ex redditibus decurſis faciat gratiam emptori vel in totum, vel in partem, quoniam nulla id eſt lege prohibitum: omnia autem cẽſenſ conceſſa, quæ lege non reperiũtur prohibita.

Cenſus autem perpetui pretium quod iuſtum dicatur, Doctores varie ſenſerunt, vt eſt videre apud Couarr. lib.3. variar. reſolu. c.9. & 10. & apud Baezam de non melior. filiab. c.4.nu.20. & apud Io. Garſ. de expenſ. nu.78. inter quos magis conuenit, pretium cenſus perpetui iuſtum, eſſe viginti pro vno annuo.
5 Et hæc ſentẽtia probari non obſcure videtur noſtrati Regio iure pragmatica quadam ſanctione, lata Comitijs Madritijs anno 1583.
6 quæ eſt hodie l.7.tit.15.lib.5. Recopil. Iam ergo ſat conſtat, verum non eſſe quod tradit Baez.d.c.2.n.21. poſſe emi cenſum perpetuũ ad rationem vnius annui pro duodecim: nã ſi cenſus redimibilis non poteſt emi niſi ad rationem vnius pro quatuordecim, vt eſt dicta lege Regia conſtitutum, quomodo dicemus eſſe iuſtum pretium eius qui perpetuus ſit, ſi ematur minoris quam quatuordecim? cum manifeſti iuris ſit, cẽſus perpetui maius eſſe debere, quam pretium cẽſus redimibilis.
7 Cenſus autem qui venditur ad vitam, quod dicatur eſſe iuſtum pretium, eſt nuper definitum Regia ſanctione comitijs Madritijs, ea eſt hodie lex 8.tit.15.lib.5. Recop. Sed illud
8 eſt quæſtionis, ſi quis emerit cenſum ad vitã, ſiue ad tempus vitæ ſuæ, & is emptor profiteatur Religionem bonorum incapacem, pone, diui Franciſci, an extinguatur cẽſus, quaſi is pro mortuo habeatur? Et ſunt in ea re duę opiniones communes, ſibi inuicem aduerſæ, veluti (vt cæteros omittam) eſt videre apud Menchac. de ſucceſſ. creat. §. 21. num. 171. & apud Spinum de teſtam. gl.27.n.24. & apud

Coſtam

Digitized by Google

Coſtam in c. Si pater veib. abſque liberis, &
item apud Pinel.de bon.matern.l. 1. p. 1.n.
46. Quibus magis placet, eum non haberi
pro mortuo, & ita cenſum non extingui, &
ſuffragatur illi lex Statius Florus §.Cornelio
ff.de iure fiſci. Igitur interea dum Monachus
vixerit, Monaſterium, ſi bonorum fuerit ca-
pax, fruetur cenſu: ſin autem Monaſterium
fuerit bonorum non capax, filij, aut cognati
Monachi fruentur cenſu, quãdiu Monachus
vixerit. Neque ad rem pertinet, quòd vſuſ-
fructus finiatur maxima aut media capitis
diminutione §. Finitur inſt.de vſufruct.nam
Monachus non patitur maximã, neque me-
diam capitis diminutionem, ſed minimam,
& ideò non amittit vſumfructum, ſecúdùm
Bart.in Auth. ingreſſi. C. de ſacroſanct. Ec-
cleſ. cuius opinionem teſtatur illic commu-
nem Iaſ.nu. 17. & eodem pertinent quæ af-
fert Fabian.de empt.& vendit. q. 14.nu.53.
& latè diſcutiunt Couarr. in cap. 2. de teſta-
ment.& Spino in ſpeculo in Rubr. 4.p.n.16.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Vendens prædium, & paciſcens cum emptore, vt propediem illud ſibi reddat in emphyteuſim, an fraudem faciat legi conſtituenti pretium cenſibus perpetuis, & n. 2. & 3.*

4 *Cùm executio petitur pro cenſu redimibili, qui de ſpeciebus contra legem conſtitutus eſt, ſententia addictionis ad nummos reduci debeat, necne quæritur. n. 4. & 5.*

6 *An creditor cogi poſſit accipere in ſolutum fundum, qui ſufficiat pro reddito, & principali, & numer. 7.*

8 *Qui vult redimere cenſum, quid obſeruare debeat.*

§. SECVNDVS.

1 ILla quoque mihi digna viſa eſt quæſtio de
cenſu quam hoc loco tractamus: in ſpecie
huiuſmodi patriæ legi conſultiſſimè eſt ſtatu
tum, ne frumento, vino, aut oleo, nequaue
alia re quàm in numerata pecunia annuus
cenſus temporarius ſeu redimibilis compa-
rari valeat, ea eſt lex 4. tit. 15. lib. 5. Recopil.
quam poſtea alia lege lata definitum eſt per-
tinere etiam ad contractum cẽſui qui in per-
petuum venditur, niſi modò pretium cenſus
tantum ſit, vt vicena pro vno annuo reſpon-
deant, vt latiùs eſt videre in l. 8. tit. 15. Quo
niam verò, vt lætius dictat prouerbium: *Fatta
la lege, trouata la malicia.* Hinc plerumque eue
nit, vt huic tam ſalubertimæ deciſioni fraus
magno cum Reipublicæ detrimento inuẽta
ſit, hoc pacto: Is qui vult vendere cenſum, ita
paciſcente emptore, vendit prædium ea lege,
vt emptor propediem teneatur illud ſibi in
emphyteuſin reddere, hoc modo igitur cen-
ſus perpetuus vili, id eſt, paruo pretio conſti-
tuitur emptori. Quæſtionis eſt igitur, an ta-
lis contractus validus legitimusque ſit, an po
tius tanquam in fraudem legis factus, redi-
mibilis cenſeatur? Quæ quidẽ quæſtio quo-
niam foro aſſidua eſt, noſtrateſque fugit in-
terpretes, digna viſa eſt quę hoc loco à nobis
tractetur. Et planè licet, quod ad vetera iura
attineat placeat ſcriptoribus id genus cõtra-
ctus legitimum eſſe, vt eſt videre apud Pinel-
lum in l. 2. C. de reſcindenda vendit. 2. p. cap.
10. & apud Valaſc. de iure emphy. q. 11. nu.
2 18. cæterum, quod ad ius Regium attinet,
ego in ea ſum opinionem, vt exiſtimem iux-
ta ſuperiores leges, non aliter legitimum eſſe
hoc genus cõtractus, quàm ſi vicena pro vno
annuo, & eo amplius receperit emptor in ſor
tem, & ſi minus numerauerit emptor, tem-
porarium ſeu redimibilem dicam eſſe censũ:
nam ſuperiorum legum definitionẽ ad pro-
poſitam quæſtionem pertinere, mouet me,
quòd in hac ſpecie animus contrahentium
non fuit vendendi aut emendi prædium, ſed
potiùs emendi, & vendendi cenſum annuũ:
plus autem valere debet quod re vera agitur
quam quod ſimulatè cõcipitur, Præterea, cũ
ita plures contractus ſimul celebrantur, cele-
ritate actuum vnus contractus occultatur. l.
3. §. etſi debitum. ff. de donat. inter l. ſingula-
ria ff. ſi cert. pet. Denique, hoc genus contra-
ctus in fraudem legis fieri, nulla dubitatio eſt
ex ijs quæ effusè tradit Cępol. de ſimulatione
contractuum, tertio caſu principali, pręſum-
ptione prima: nullius igitur eſt momenti,
iuxta l. Non dubium. C. de legibus, & in hac
ſententia fuit etiam ante nos Nauar. in Ma-
nuali vulgari. c. 17. n. 230. Sed neque mę ma-
gno pere cõturbat illa ſuperiorum autorum
opinio; nam quod aiunt, legitimum eſſe hoc
genus contractus, certum eſt intellectum iri,
3 quando prædium iuſto venijt prætio. At
quando prædium iuſto fuit pretio vẽditum,
aut cenſus legitimo fuit pretio conſtitutus,
hoc eſt, ad rationem vnius pro viginti, ego
inficias non eo, legitimum eſſe contractum,
& perpetuum; porrò ſi prædium non ſit iu-
ſto pretio vęnundatum, vel cenſus annuus
non ſit legitimo conſtitutus pretio, non per-
petuum eſſe, cenſum, ſed redimibilem cẽſeo,
tam quod attinet ad forum cælitum, quam
ad forum ſeculi. Et quoniam illarum legum
Regiarũ materia aſſidua foro eſt, videamus
etiam oportet quæſtionẽ illam quæ eſt apud
Io. Garſiam Fiſci Aduocatum in tractato. de
expen-

4 expenſis cap.9. vbi num.83. poſt multa quæ ad illarum legum interpretationem affert, quærit, cum executio petitur pro cenſu iſto redimibili, quidem ſpeciebus lege reclamãte conſtitutus eſt, an fieri debeat addictio, ſeu remate (vt vulgò dicitur) pro ſpecie, putà, pro vino, aut frumento, an potiùs pro reddita nummario? In qua quidem quæſtione autor ipſe ita anceps eſt, vt noua opus eſſe definitione exiſtimauerit: ego verò (quantum experimentis compertum habeo) illud ſcio, etſi à principio, quando lex illa Regia promulgata eſt valde ſit de ea re hæſitatum, poſtea verò verum vſu, & iudiciorum conſuetudine eò decurſum eſſe, vt pro nummario cenſu ſententia additionis feratur, ſufficiatque ad hoc vel debitoris allegatio, petẽtis, reductionem fieri tanquam cenſum redimibilem, abſque alia probatione, niſi forſan creditor docuerit ſortem ſenſus aſcẽdere ad ſummam vnius annui pro viginti, quod nunquam aut rarò contingit, procurantibus ſemper emptoribus
6 vt viliùs emant. Sed, & anteaquam hinc abiero, diſpiciendum eſt illud quod eſt apud Tiraq. de retract. lignagier. §.1. gloſ. 7.n.20. vbi ait, poſſe debitorem cenſus cogere creditorem, vt accipiat in ſolutum fundũ qui ſit ſoluendo ſortem, & cenſus atque ita ſe à cenſus exactione liberari, citans in eandem ſententiam alios non paucos, & ante eum in eadem ſententia fuit Cacialupus de penſionibus, quæſt.16.nu.20. Ego tamen contrariam ſententiam veriorẽ exiſtimo, in qua fuit Paulus de Caſtr. conſil.47.lib.2.& ante eum Maſuerius tit. de Locato, §.ſciendum, Tiraquelli autem opinioni duntaxat locum dandũ eſſe puto, quando agitur de ſolutione redituum, ex auth. hoc niſi debitor. C. de ſolutionibus. Porrò quod attinet ad redimendam ſortem quæ pro cẽſu data eſt, vulgò dicimus El principal, nullo modo emptorem cogẽdum putauerim, vt inuitus accipiat fundum inſolutum, cùm ſit contra eius contractus naturã, & contra conditiones quæ in illo adijci ex more ſolent: ſit etiam contra iuris regulam inuito creditore aliud pro alio ſolui non poſ-
7 ſe. Nec nos conturbat l. Si quis argentum. §.ſi vno. C. de donationibus, cuius argumẽto contrariæ factionis fautores nituntur, ſiquidem loquitur in donatione cuius fauore multa in iure ſpecialiter introducta ſunt: proinde ſcribit ibidem Bald. & rectè, illius deciſionem porrigẽdam non eſſe ad alios contractus, qui donationis non ſapiãt naturam.
8 Sed, & illud adijciamus, quia nõ minus quotidianum eſt, eum qui velit redimere cenſũ, debere conſignare pretium ſortis, & reddituũ ante competentem iudicem, alioqui etſi interpellet creditorem, vt accipiat pretium, nihilomagis ceſſabit curſus reddituũ. l. acceptam. C. de vſur. Competens autẽ iudex apud quem fieri debet depoſitum, dicitur (niſi aliud pactis conuentum ſit (vbi emptor habet domicilium. l. ob ſignatione. C. de ſolutionibus.

SVMMARIVM.

Differunt. 74.

1 *Cenſus quid ſit.*
2 *Inter cenſum, & reditum quid interſit.*
3 *Reditus à quo deriuatur, & ſimplici d. ſcribi debere probatur.*
4 *Vectigal an à cenſu differat.*
5 *Penſio an à cenſu differat.*
6 *Cenſus, reditus, penſio, vectigal, ſynonima eſſe nomina.*
7 *Tributum ad cenſus publicos reſpicere.*
8 *Tributum à collecta in quo differat.*
9 *Collectæ nomen Latinum eſt.*
10 *Canon ad publica tributa ſpectat.*
11 *Tria fuiſſe apud Romanos penſitationis genera.*

Inter cenſum, Reditum, Penſionem, Canonem, Tributum, & Collectam. differunt. 74.

1 Cenſus, ſi primæuam eius naturam ſpectemus, eſt inſtrumentum in quo ciuiũ nomina, & eorum bona recẽſentur, vt iuxta cuiuſque facultates tributa Romano populo penderentur, dictum à verbo, Cenſeo, cenſes, Itali æſtimum: nos padron appellamus, vt intelligere licet ex l.4. ff. de cẽſibus, & in l. In finalibus. ff. finium regundor. atque in l. Cẽſus. ff. de probatio. Poſtea verò ex rei ſimilitudine cenſus pro reditu vſurpari cœpit, & inde factum eſt, vt inter cenſum, & reditum ni-
2 hil eſſe diſcriminis, vt oſtẽdit ille Ouidij verſiculus amorum lib.1. eleg. 10.

Turpe thori reditu cenſus augere paternos.

Ex quo intelligi quoque poteſt, à redeundi verbo reditus nomen emanaſſe, cùm ſcriba-
3 tur ſimplici d. alioqui Pyglini carminis ratio non conſtaret, licet alij cum dublici d. ſcribãt putantes à reddendi verbo dictum eſſe, quos meritò carpit Tiraqu. de retract. lignag. §.1. gloſſ.6. Cenſum autẽ pro reditu in iure vſurpari, apparet vel ex vno illo titulo Codicis, Sine cenſu, vel reliqu. atque ex illis eiuſdem Ouidij carminibus lib.1. Faſtorum, quę quia elegantia ſunt, hic libenter refero, ſunt autem huiuſmodi.

In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores
Cenſus amicitias. pauper vbiq; tacet.

Ap-

Digitized by Google

4 Apparet,& aliàs paſſim, vt miror Zaſium, do doctiſſimum alioqui virum, ſingularium intellect.c.2.affirmaſſe, in ea ſignificatione non eſſe illud verbum Latinum, Vectigal autem idem eſſe quod cenſus, & ad tributa, tam publica, quam priuata pertinere, ex ijs quæ ſu-
5 periori diximus differẽtia, ſatis apparet. Pẽſionis autem vocabulum nihil à cenſu diſſidere, intelligere licet ex l.2.C. de iure emphy. & aliàs ſepè. Dicitur autem penſio, non à verbo Pendeo, vt voluit Cacialupus de penſionib.c.2. ſed à verbo Pendo, id eſt, ſoluo; vt rectius animaduertit Otalora de nobilitat. cap.2. Cenſus igitur reditus, penſio, vectigal,
6 ſynomima ſunt nomina. Tributum autem ad cenſus publicos reſpicit. l.1.§.in cauſa.ff.
7 de quæſtionibus. l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes. Dictum eſt autem tributum, ſecundùm Marcum Varronem de lingua Latina lib.1. quia ea pecunia quæ à populo imperata erat, tributum à ſingulis pro portione
8 cenſus exigebatur. Differt autem à collecta, quod tributum eſt munus ordinarium, collecta autem eſt extraordinarium, vt tradit Iaſ. in l.placet, nu.5.C.de ſacroſ. Eccl. Neque pu
9 tet quiſquam, collectæ nomen non eſſe Latinum, vt putauit Otalora de nobilit. 1. p.c.1. nu.14. nam probatiſſimi autores eo vtuntur, & in ijs Cic.2.de Orat. *Quoniam collectam*, in-
10 quit, *à Conuiua Craſſe exigis.* Canon quoque, & ad publica tributa ſpectare videtur, vt innuit titulus De canone frumẽtario vrbis Romæ, & ille alter De canone largitional. lib. 10.& 11.C.nã vt Aſconius ad Cic.in Verrina ait tria apud Romanos erãt penſitationis genera, canon, oblatio, indictum. Hodie verò
11 recentiores ſecuti Pontificios, canonem indiſtinctè accipiunt pro penſione, vt eſt videre in c.potuit.de locat.& alibi. Canon autem ſecundum primæuam naturã, genus erat mẽſuræ rei frumentariæ, per quam populo Romano penſiones frumenti ſoluebantur, & inde cœpit pro penſione vſurpari, vt ſcribit Bnd.in comment. de aſſe lib.3. & 5. & inde cœpit quoque vſurpari pro regula, vt in cap. Canon, 1.diſtinctione.

SVMMARIVM.

Different.75.

1 *Licitatio dicitur, cùm ad rem venalem emendam pretium offerimus.*
2 *Addictio eſt, adiudicatio rei venalis licitatori qui maius pretium, aut melioré attulerit cõditionẽ.*
3 *Adiectio eſt, licitatio quæ poſt addictionem fit.*
4 *Licitatio, poſtura, addictio, remate, adiectio, puia vulgò dicitur.*
5 *Titulus.ff.de in diem addictione, qualiter ſit inſcribendus declaratur.*
6 *Qui rem venalem expoſuit in albo prætoris; facta licitatione, non poteſt pœnitere.*
7 *Primus licitator an liberetur per licitationem ab alterò poſteà factam.*
8 *Quid in Regijs vectigalibus.*
9 *Quid in venditionibus priuatorum.*
10 *Leges 5.& 6. titul. de las pujas y prometidos, explicantur.*
11 *An facta vna adiectione del quarto alia ſimilis admittenda ſit.*

Inter Licitationem, Addictionem, & Adiectionẽ. differentia. 75.

1 Licitatio dicitur, cùm ad rem venalẽ emẽdam pretium offerimus. l.locatio. ff. de publica.& vectig. Cicero.lib.3.Offic. Tollendum eſt, inquit, in rebus contrahẽdis omne mendacium, non licitatorem venditor, non
2 qui contra ſe liceatur, emptor opponet. Addictio eſt adiudicatio rei venalis licitatori, qui maius pretium, aut meliorem attulerit conditionem. l.1.& ſequentes. ff. de in diem ad-
3 iectione. Adiectio verò eſt licitatio quæ demum poſt addictionem fit, quemadmodum in rebus fiſcalibus venundandis fieri ſolet; vti apparet ex l.cum duo, & l. penult.ad fin. de in diem addictione, & l.1.C. de vendendis
4 rebus ciuitatis, lib. 11. Licitatio igitur (vt ad vulgare ſermonẽ noſtra accommodetur oratio vulgo eſt poſtura; addictio remate; adiectio, puià, ſicuti latiùs 2. rerum quotid. c.fi. 5.p.§.13. Ex his igitur profligari poterit quæſtio illa quæ verſatur inter Doctores, an titulus ille Digeſtorũ de in diem addictione, ita inſcribi debeat, an potiùs, de in diẽ adiectione: verius eſt enim, addictione legẽdum eſſe,
5 ſicuti placuit illic Budæo, & antea Vallæ elegantiarum lib.5. c.28. atque Iaſoni, & Oroſcio in l. Ab emptione. ff. de pactis, necnon Anton. Auguſt. lib.2. emendationum c.3. licèt alij, adiectione, legendum malint, in quibus eſt Alciatus in l.quinque pedum, C. finiũ regund. De addictione autem, & adiectione quoniam alibi plura diximus, hic pauliſper immorabimur, atque illud in memoriam refricare non grauabor, quod bellè ſcribit Alexand.conſil. 114.volum.6. Si quis publicè rẽ venalem expoſuit, finge, vt fieri aſſolet cedula in albo pretoris edita, vt qui velit emere, licitationem faciat apud tabellionẽ, ſi aliquis licitauerit, non poſſe poſtea dominum vendentem pœnitere, occurrit æquitas rei; nam ſicut licitator facta licitatione remanet obligatus, & pœnitere non poteſt: ita, & qui expoſuit rem venalem, remanet obligatur, pœ-

nitereque minimè poteſt, alioqui clauderetur contractus repugnãte iuris regulæ, vt habes in l. litigatores. §. penult. ff. de receptis. arbitris, & in cap. 2. de mutuis petitionibus.
7 Sed, & illud videamus, an primus licitator ſit liberatus à licitatione per licitationem ab altero poſtea factam. Et varij ſunt quidem in ea re ſcriptores, nam Bart. in l. licitatio. ff. de publicanis putat, primum licitatorem nõ liberari per licitationem ſecundi: ſed verior eſt diſtinctio Baldi cõſ. 391. vbi ita diſtinguit Aut ſecunda licitatio fuit admiſſa à vẽditore, & fuit facta addictio aut expreſſim aut tacitè, putá, per lapſum temporis auctioni dati, & primus licitator liber remanet: aut nõ fuit facta addictio ſecũdo licitatori, & primus liber non remanet. Baldi autem diſtinctioni aſſentiunt Paul. de Caſtro in d. l. licitatio. ff. de publicanis, aſſentitur etiam Boer. alios
8 multos allegans deciſ. 248. Cæterùm apud nos, quod pertinet ad Regia vectigalia, ſine diſtinctione definitum eſt, vt etiamſi vectigal ſit addictum ſecundo licitatori, nihilominus ſi poſterior licitator non plenè ſatiſdet, priores licitatores remanent obligati, & auctio redit per ſingulos licitatores, quòd vulgò dicitur Por torno, vt eſt latiùs comprehenſum in l. 12. cum ſeqq. tit. 11. lib. 9. Recop. & in l. 21. tit. 13. eod. lib. & idem obſeruari in Francia refert Boer. ſupradicta deciſ. 248. n. 8. Cæterùm hoc ego obſeruandum putauerim in Regijs vectigalibus, quæ quidem in iure maximo fauore potiri certum eſt, vt apparet cũ alibi, tum ex l. cotem. §. qui maximos. ff. de publicanis, & vectig. In cæteris autem priua-
9 torum auctionibus magis putauerim Baldi diſtinctionẽ fore ſequendam, videlicet, quia legum correctioni non eſt indulgendum, ſed quoad fieri poſſit, legum vitanda correctio, vt noſtri paſſim admonet ſcriptores, & ſecundum hæc intellectũ iri puto quæ affert Aued. in cap. correctorum, 2. p. c. 12. n. 7. & Auileſ. eodem volum. cap. 32. verb. Pujas, Mexiam ad legem Toleti, 12. p. fundamento 1. nu. 14.
10 & Azebedo in l. 1. tit. 13. lib. 9. Recopil. Illud quoque admonẽdum duxi, extare in illo tit. de las pujas y prometidos, duas leges, quamquam loco proximas, ſenſu tamen longè diſtãtes, altera eſt lex 5. altera lex 6. nam quinta ait, adiectionem, ſeu puiam del quarto (vt intelligar, oportet me ſtylum remittere, & ad vulgarem ſermonem accommodare verba) fieri debere à poſtrema addictione ſeu remate: lex autem ſexta ait, fieri debere adiectionem del quarto poſt tres menſes à priori addictione, ſeu à priori remate numerãdos. Verùm, vt in concordiam illas reducamus, ſic velim intelligas, poſtremam addictionẽ, ſeu poſtremum remate dici, quãdo facta eſt adiectio decimæ, aut ſemidecimæ, vt cauetur in l. 2. illius tit. Igitur ſi facta fuit adiectio decimæ, aut ſemidecimæ, adiectio ſeu puia del quarto, debet fieri intra tres menſes ab illa addictione: porrò ſi nulla ſit facta adiectio decimæ aut ſemidecimæ, adiectio del quarto debet fieri intra tres mẽſes à priori addictione, ſeu à priori remate. Illud etiam ex facto
11 quæſitum eſſe ſcio, an facta vna adiectione del quarto, alia adiectio del quarto admittẽda ſit, ſcilicèt, intra illos tres menſes? & ſanè quid mores ferant, in medio ſit: etenim vnaquæque Prouintia ſuo ſenſu abundat: cæterũ (ſi vim iuris ſpectamus, & rationem) magis eſt, vt vnam duntaxat adiectionem del quarto admittamus; nam leges Regiæ de vna tantùm adiectione del quarto mentionẽ faciũt. Deinde hæc adiectio del quarto in fauorem Fiſci introducta eſt contra communes iuris regulas, vt inquit Iuriſconſultus in l. Lucius §. final. ff. ad municipales, ergo de prima tãtum adiectione intelligi debet, iuxta l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verbor. ſignif. & quæ illius argumento latè commentantur Tiraq. in peculiari tractatu de ea re edito, & Boerius deciſ. 131 Hoc quod ad ius attinet. Cæterùm conſuetudo, vt audito, contrarium introduxit, cui vbi viguerit, obtemperandum erit. l. de interpretatione. ff. de legibus.

SVMMARIVM.

Differ. 76.

1 *Templum quid ſit.*
2 *Eccleſia quid ſit.*
3 *Fanum quid ſit.*
4 *Sacellum quid ſit.*
5 *Supellex vnde dicta ſit.*

Inter Templum, Eccleſiam, Fanum, & Sacellum. Differentia. 76.

1 TEmplum domus ſacra eſt, Virgilius 2. Aeneidos.

Teucro vocat altas in Templo ſacerdos.

2 Eccleſia verò, ſi propriè accipias, eſt congregatio fidelium, c. ſcire 7. q. 1. gloſſ. in c. cùm Clerici, de verbor. ſignificat. hodie verò plerumque accipitur pro tẽplo, id eſt, continẽs pro contento: tradit latius Iaſon in l. 1. C. de
3 ſacroſ. Eccl. in principio. Fanũ, domus ſacra eſt, vbi idolorum ſacrificuli reſponſa dabant, vt conſtat ex Cicerone 2. de legib. hodie vul-
4 gò dicitur Ermita. Sacellum, eſt ædicula, ſeu tabernaculum intra ipſum templum ædificatum, hodie vulgò Capellam appellamus,

ex eo

ex eo dicta, quod olim iſtiuſmodi ſacella caprinis tegi pellibus conſuetum erat, vt tradit gloſſ. in cap. Decernimus, de conſecrat. diſt.
5 5. & conſtat ex Iuſtino Hiſtorico lib. 43. Sic, & olim quoq; militum tentoria pellibus tegi ſolebant; & inde dicta eſt ſupellex, vt in l. Labeo. ff. de ſupellecti legata. De capellis autem illud eſt memoria dignum, quod ſcriptum eſt à Rocho de Curt. in tract. de iure patro. verb. Contraxit, q. 7. cùm parochus ſeu curio dat ſolum in Eccleſia ad ſacellum ædificandum, commune eſſe ius patronatus parocho, & ædificanti. Hoc tamen moribus minus obſeruari video (quod, & ipſe Rochus fatetur) ex eo vt conijcio, quia parochus ſolū concedendo, videtur plenum ius concedere, l. in concedendo. ff. de contrahēd. emption. namque ſi parochus ius patronatus ſibi reſeruatū eſſe voluit, ad expreſſi n dicere debuiſſet, l. Veteribus. ff. de pactis. Moribus autem id non obſeruari, & talem conſuetudinem ratam eſſe, ſcribit Cæſar Lambert. de iure patronat. lib. 1. primæ partis, q. 8. artic. 6.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Quis ordo ſeruari debeat lite mota inter iudicem Eccleſiaſticum, & ſecularem ſuper Eccleſiæ immunitate.*

2 *Iudex Eccleſiaſticus, iudex competens eſt ſuper immunitate.*

3 *Iudex Eccleſiaſticus audire debet iudicem laicum, dicentem ſe nihil egiſſe contra Eccleſiæ immunitatem, partesque ſuper hoc ad probandum admitti debent.*

4 *Si Auditores Regiæ Cancellariæ pronuntient non eſſe deferendum appellationi, ſecularis iudex cenſuris coercetur, donec reū Eccleſiæ reſtituat.*

§. PRIMVS.

HOc loco commodè tractari poterat de immunitate Eccleſiarum, ſed quia id plenè explanatum eſt, tum ab exteris, tum à noſtratibus, præſertim à Couarr. lib. 2. variar. c. fin. & à Remigio de Goni in peculiari tractatu de ea re edito, necnon à Suarez de Paz in praxi quintæ partis, tomo. 1. §. 3. & à Gutierr. lib. 3. pract. quæſt. 1. necnon à Iulio Claro in praxi criminali, q. 30. miſſum faciam,
1 Illud tamen quia ab illis omiſſum eſt, non prætermittam, ſed potiùs raptim ſubijciam, quis ordo ſeruandus ſit in lite quę moueri ſolet inter iudicem Eccleſiaſticum, & ſecularē ſuper immunitate Eccleſiæ, an videlicèt temerata ſeu violata ſit, necne: & vt experimētis didicimus, res iſta expediri ſolet: cōmiſſo delicto, reoque ad aras, Eccleſiamq; confugiente, ſecularis iudex ſummariè teſtibus de delicto receptis, Eccleſiam petit, reum ab ea extracturus: hic ſi à Clericis propellat, quid obſeruandum ſit, conſulendus eſt Suarez de Paz loco modò citato nu. 3. qui multo ſermone rem explicat. Porrò reo ab Eccleſia per iudicem ſecularem extracto, & in carcerem ſecularem detruſo, tunc Eccleſiaſticus iudex decernit cenſuras aduerſus ſecularem iudicē, præcipiendo, vt reum ad Eccleſiam reſtituat ſub pœna excommunicationis: aut intra diē alleget cauſas, quas nō obtēperandi habeat, ſimulq; interminatur iudici ſeculari, ne quid intereà dum cauſa immunitatis finitur, & terminatur, innouet, aut moliatur cōtra reū.
2 Hoc autem Eccleſiaſticus iudex iuſtè decernit; nam reuera ipſe eſt iudex competens de hac lite, cùm tota quæſtio ſit, an immunitas Eccleſiæ ſit violata, necne, vt reſoluit Remigius de Goni in illo tractatu de immunit. Eccl. q. 2. & Didac. Perez magiſter noſter nō pœnitendus in l. 9. tit. 2. lib. 1. ordin. & Suar. de Paz dicta praxi. 2. tomo, prælud. 2. nu. 43. Quod ſi iudex laicus nolit Eccleſiaſticis monitis obtemperare, ſed pergat aduerſus reum procedere, tunc Eccleſiaſticus cenſuris eum coercet, decernendo etiam interdictum Eccleſiaſticum in populum; aut, ſi opus fuerit,
3 ceſſationem à Diuinis. Porrò ſi iudex laicus petat à iudice Eccleſiaſtico, vt eum audiat, ſuaſq; recipiat exceptiones, aſſerens, nihil ſe contra Eccleſiaſticam egiſſe immunitatem, debet Eccleſiaſticus iudex illum audire, parteſque ad probandum admittere: atque ita iudex ſecularis coram Eccleſiaſtico exhibet exemplum actorum à ſe geſtorum, & teſtes ſummariè receptos reproducit, ſeu (vt vulgò loquuntur) ratificat. Lapſus agitur terminis, cauſaque concluſa, Eccleſiaſticus iudex ſententiam pronuntiat, à qua ſecularis, ſi intelligit iniuſtè pronuntiaſſe, appellat, Regiūq; proteſtatur auxilium: aditi autem Regij Auditores, aut pronuntiant Eccleſiaſticum iudicem deferre debere appellationi, aut non debere deferre: ſi pronuntiant deferendum eſſe appellationi, iudex ſecularis remanet iu-
4 dex cauſæ; ſin autem pronuntiant non eſſe deferendum appellationi, Eccleſiaſticus coercet cenſuris laicum iudicem, donec reum Eccleſiæ reſtituat, nec antea illum à cenſuris abſoluit, quàm pœnitentiam agat de immunitate violata. Hanc praxin ego obſeruatam vidi, cùm aliàs, tum in cauſa fratris, qui ob defenſionem patris hominem in rixa occiderat, & corrector ſeu ſecularis iudex illum extraxit ab Eccleſia: & quanquam Eccleſiaſti-

cus cenſuras aduerſus eum decreuit, noluit obtemperare, ſed appellãs adiuit Regiæ Cãcellariæ iudices, qui cognitis actis, cauſam ad Eccleſiaſticum remiſere, & interea datus eſt à Rege iudex delegatus (quem vulgò perquiſitorem appellamus) qui item excommunicatus ab Eccleſiaſtico, noluit reum Eccleſiæ reſtituere, ſed ſupremi conſilij Auditores (à quibus delegatus fuerat) conſuluit, qui actis ad ſe delatis pronuntiarunt cauſam remittendam eſſe Regiæ Cancellariæ Auditoribus, qui rurſus cognita cauſa, iudicium à ſe latum confirmarunt, Regium iudicem, ſeu perquiſitorem in impenſas damnando, & eo pacto frater ad Eccleſiam reſtitutus eſt: & Corrector, & Regius iudex publicam egerũt pœnitentiam iuſſu Eccleſiaſtici iudicis, aperto capite audientes Miſſam, tenentes ſupplices lucernas ardentes in manibus.

SVMMARIVM.

Differ. 77.

1 *Inter venditionem ſeu locationem quæ fit ad menſuram, atque eam quæ auerſione fit, quæ ſit differentia.*

2 *Quid ſit, venditionẽ ſeu locationem auerſione fieri.*

3 *Res quæ conſiſtunt in pondere, numero, vel menſura, tunc auerſione vendi aut locari dicuntur, quando venduntur non ad numerum, pondus vel menſura vulgo dicitur, A oio.*

5 *Contractus auerſionis non eſt ſpeciale genus contractus, ſed conuentionis genus, pertinens ad quemlibet contractum.*

6 *In explicatione huius nominis Auerſio, improbatur Alciati lectio.*

7 *An frumenti pragmatica locum habeat in ſegete vendita.*

8 *Maximam eſſe differentiam, an quid vendatur in genere, vel in ſpecie.*

Inter Venditionem ſeu Locationem quæ ad menſuram fit, & eam quæ fit auerſione, differentia. 77.

INter venditionem ſeu locationem quæ fit ad menſuram, atque eam quæ auerſione fit, permultum in Iure decernendo intereſſe, quamplura Iuriſconſultorum documenta demonſtrãt, vt eſt videre in l. Et hæc diſtinctio, & l. opus auerſione, & l. Si prius. ff. Locati, atque item l. qui officij. §. fi. ff. de contrahen. emptione, & l. Si quis bona. §. Si auerſione. ff. de periculo, & commodo rei vend. necnon in l. fin. §. fin. ff. ad legem Rhodiam de iactu, & l. 1. §. exercitorum. ff. de exercitoria actione. Quando igitur ea diſcrimina ſatis à Iuriſconſultis expreſſa ſunt, ſuperuacuum fuerit illa à me iterum referri, illudque magis in

2 rem erit, vt exquiramus quid ſit, venditionẽ, ſeu locationem auerſione fieri, nam Iuriſcõſulti (vt reor) tanquã res quæ ſuo ſeculo peruulgata foret, explanare ſuperſederunt; vnde noſtris interpretibus magnas diſſidij cauſas reliquerunt, variè enim varij de ea re ſenſere. Etenim Accurſ. auerſione cõtrahi dicit, quãdo emptor, vel conductor totum in ſe periculum ſuſcepit: Accurſio verò veteres omnes ad vnum interpretes aſſentiuntur, & ex recentioribus Calepinus, citans Budeum in teſtem. Alciatus verò Parergon lib. 6. c. 28. tunc auerſione contractum dicit, quãdo arbitrio peritorum res approbãda relinquitur. illiusque ſe ſubſcripſit interpretationi Dom. Franc. Sarm. in l. 1. ff. de lega. 2. n. 17. lib. 8. Select. Charõdas autem fieri exiſtimauit auerſione contractum, cùm ſolennitas quædam adhibetur, vt latius ipſe refert lib. 3. veriſimilium cap. 5. Porrò Anton. Auguſtinus emẽdationum lib. 3. auerſione tunc contrahi ſcribit, quando id quod pondere, numero, aut menſura vendi aut locari ſolet, non eo modo fit, ſed vna ſiue vno pretio: & eius opinio (vt ego quidem ſentio) vero magis accedere videtur; quanquam, vt eſt obſcura, opus habet, vt noſtra interpretatione iuuetur. Ego

3 igitur, vt rem planiſſimam faciam, auerſione emere, nihil aliud eſſe puto quam quod vulgò dicitur (dicam Hiſpanè, vt dicam apertius) comprar a oio: nec nos id ex noſtro marte, ſed legis aperta definitione probamus; ea eſt l. 25. tit. 5. p. 5. quæ referens ſpeciem illius §. Si auerſione. ff. de peric. & comm. rei vend. ita vertit: *Auiene a las vegadas, que algunas de las coſas que ſe podian peſar ò medir, que las vendens los homes aiuntadamente a viſta, no las peſando, ni las mediendo, aſſi como quando vende vn home a otro el vino de alguna botega, ò el olio de algun almacen, ò la vua de alguna viña, ò otra coſa ſemeiante, &c.* Quæ quidem Iuriſconſultorum reſponſis non minus quadrant, quàm Leſuia regula. Cum igitur ea quæ numero, pondere, menſurave conſtant, non emuntur vel conducuntur numero, pondere, vel menſura, ſed, vt vulgò dicimus, à oio, tunc auer-

4 ſione dicitur res vendi aut locari. Sed vnde hoc nomẽ auerſionis emanauerit, videamus: & puto, non eſſe tractum à verbo, Auerto, ſed à verbo Auerro, quod ſupino facit auerſum: hoc ideò, quia is qui ita emit, aut conducit, promiſcuè ſeu indifferenter omnia auerrit, ſiue bona, ſiue mala: vnde etiam emanaſſe puto verbum illud vulgare, Abbarriſco, quod cũ nomine auerſionis magnopere congruere videtur. Sed, & nobiſcum non obſcurè conſentit.

Digitized by Google

ſentit. Othomanus in commẽtar. verb. Iuris. Ex his autem liquido apparet, auerſionis cõtractum non eſſe ſpeciale genus contractus, ſed eſſe quoddam coniunctionis genus tam ad locationem, & venditionem, quàm ad cæteros contractus pertinens, licèt aliud velit Iaſon in §. Omnium, inſtit. de actionib. nu.
6 19. & Charondas loco ſuperiori. Apparet etiam non rectè ſentire Alciatum loco ſupradicto, dum exiſtimat, aduerſione eſſe legendum, non Auerſione, cui Digeſtorum autographa refragantur volumina, atque etiam
7 interpretum omnium calculi. Ex his etiam abſolui, profligarique facilè poterit quæſtio illa quæ in foro nonnũquam incidere ſolet, an leges Regiæ, quibus præfinitur pretium frumẽto, locum ſortiãtur in ſegete aut meſſe vendita? nam hoc genus contractus auerſione fieri dicitur, veluti ex ſuperioribus patet. Et non putauerim, pœnas hoc caſu poſitas in illo tit. 25. lib. 5. Recopilationis, ad hoc genus cõtractus pertinere, etſi meſſis aut ſeges pluris veneat quàm valeret in frumento: nam ſi vim iuris ſpectes, permultum intereſt, an frumentum vendatur ad menſuram, an auerſione, vt conſtat ex d. l. qui officij. §. fi. ff. de contrah. empt. & l. Si quid vini, §. Auerſione. ff. de periculo, & commodo rei vend. Magnaque eſt etiam differentia, an quid vẽdatur in genere, an in ſpecie. l. quid ergo. ff. de vſufruct. atqui pœnales leges ſuos caſus non egrediuntur. l. Sanctio legum. ff. de pœnis, & eodem pertinent quæ de ſemente vẽdita ſcribit Bald. in Rubr. C. de vſur. q. 3.

SVMMARIVM.

Differ. 78.

1 *Acetum à vino in quo differat.*
2 *Sanctum Euchariſtiæ Sacramentum aceto non poteſt confici.*
3 *Si pro vino acetum veneat, an valeat venditio.*
4 *Embama quid dicatur.*
5 *Ad l. In venditionibus. ff. de contrah. empt. aſſignatur vera lectio.*
6 *Lex.* 32. *titulo.* 18. *libr.* 6. *Recopilationis explicatur.*
7 *Statuto prohibente, ne foris vinum intromittatur, in ſtatuti pœnam incidit, etiam qui modicum intromiſerit.*
8 *An incidat in pœnam dicti ſtatuti, qui vinum intromiſerit per tranſitum, vt alio deferat, & numero.* 9.
10 *Vinum an aqua ſalubrius ſit.*

Inter vinum, Acetum, Embama. differentia. 78.

1 Acetum à vino vſui ſeu ſubſtãtia differre conſentiunt Phiſici omnes, vt cernere eſt apud Ariſtot. Metaphiſicorum 8. & apud Guillem. ad Hipocratem in Aphoriſmis: cõſentiunt, & ſacræ Theologiæ profeſſores, tradentes, ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramẽ-
2 tum quæ vino confertur, aceto minimè confici poſſe, ſicuti refert Syluester. verb. Euchariſtiæ, nu. 4. Conuenit etiam cum eis Iuriſconſultus in l. Si quis vinum. ff. de tritico, vi-
3 no, oleoque legato, definiẽs legato vino quod in apotheca ſit, acetum non deberi. Neque refragatur l. in venditionibus. ff. de contrahenda empt. vbi ait, Si pro vino acetum veneat, valere vẽditionem; nam Iuriſconſultus illic non dixit vtriuſque eandem eſſe vſiam, ſed prope eſſe eandem, propterea quòd licèt diuerſa ſit vſia, ſeu ſubſtantia, eadem tamen eſt materia, vt rectè interpretatur Bar. in tractatu de alueo. §. quod ſi, n. 7. Embana autẽ
4 dicitur, cùm muſtum, anteaquã vinum fiat, in acetum degenerauit, aliudve genus condimenti, aut ipſius vitio, aut alterius rei immixtione: atque ita appellatione aceti continetur, vt intelligere licet ex illa l. Si quis vinũ, de tritico, vino, oleoque legato; & declarat Alexander ab Alexan. dierum genialium lib. 5. c. 11. & Tiraq. ibid. atque item in tract. de nobilit. c. 31. apparet etiam ex Columella de re ruſti. lib. 12. c. 55. atque ex Mercello Medico, cap. 20. & ita eſt intelligendus Prateius verb. Embama, dicens, embama eſſe condimentum ex aceto factum ad obſonia intingenda, qui habet ſuæ opinionis autorem Calepinum, eod. verb. diligentiſſimum rei Latinæ interpretem: id quod, & ipſum nomen ſignificat, Calepi enim Græcè obſcurioris linguæ interpretatio eſt, ſecũdùm Quintilianũ lib. 1. c. 1. Ex his autem certam mihi videor
5 accipere coniecturam, quod legitur in illa l. in venditionibus. ff. de contrahẽd. empt. Cæterùm ſi vinum non acuit, ſed ab initio acetũ fuit cùm emebam, legendum potiùs eſſe, Vt embama, non, Cùm emebam: quod, & apud caſtigatiores aliquot codices legitur poſt Ha
6 loandri editionem. Hæc autem egregiè pertinent ad interpretationem legis Regiæ, qua prohibitum eſt, ne in certas ciuitates vinum intromittatur foris: ea eſt lex 32. tit. 18. libr. 6. Recopilat. dicẽdum eſt enim, illam ad acetũ non pertinere, quia diuerſa res ſit; id quod placuit etiam Bartol. in l. 1. C. de erogatione
7 militaris annonæ, & Iaſoni, in l. Non dubiũ. C. de legibus. Et quoniam in illius Regiæ

legis

legis mentionem incidimus, illud admonẽdum duxi, leges, & ſtatuta prohibentia vinũ foris in ciuitatem intromitti, adeò obſeruãdas fore, vt incidat in pœnam vel is qui modicum intromiſit, putà, legendum, vel barrilitum, vt Itali loquuntur, in quibus eſt Bald. ac item Salicetus in l. 1. C. quæ res exportari
8 non poſſunt Iaſ. in l. Non dubium C. de legibus, & alij apud Boerium deciſ. 177. nu. 9. Illud quoque ex facto fuit quæſitum, an incidat in pœnam is qui per tranſitum intromittit vinum in ſupradictas ciuitates, ſcilicèt, aliò vinum portans. Et inter ſcriptores non ſatis de ea re conuenit; nam eum non incidere in pœnam, ſentit gloſſ. in l. Poſthac. C. de ædificijs priuatis, & expreſſim tradit Bald. conſ. 192. volum. 2. & Alex. conſ. 86. vol. 4. Paul. & Iaſ. in l. Cætera. §. Sed etſi quis. ff. de legat. 1. & alij apud Boer. deciſ. 178. nu. 10. & apud Benuenutum de mercatura, 4. p. nu. 48. Non deſunt tamen qui reclamẽt, in quibus eſt ipſemet Baldus in cap. nam concupiſcentiam, de conſtitut. vbi ait, prohibitum in termino, prohibitum eſſe, & in via: & hoc, inquit, facit ad ſtatuta terrarum, quæ prohibent, extrahi frumẽtum extra diſtrictum, ſcilicèt, quòd captus in via, ſit puniẽdus: & ante eum fuit in hac ſententia Raynerius in l. quæ pater. ff. Familiæ erciſcund. & tradit latiùs Cæpolla in l. fugitiui. C. de ſeruis fugitiuis, & Iaſ. in l. quominus. ff. de fluminib. n. 18. & ibidem Ripa, & alij apud Mexiam de
9 taxa panis, concluſ. 1. nu. 28. Mihi in ea diſſenſione prior opinio verior videt, niſi quando talis tranſitus fiat in fraudem legis, vel ſtatuti, aut contra illorum mentem, nam tunc legis atque ſtatuti pœnas locum ſortiri putauerim aduerſus tranſeuntem, quia videlicet fraudem legi, aut ſtatuto fieri, leges omnes ac iura vetant. l. Non dubium. C. de legibus. Hoc quando agitur de prohibitione intromittendi vinum; nam ſi agatur de prohibitione extramittendi, pertinet ad illam quæſtionem, an puniatur conatus, effectu nõ ſecuto, quæ lata eſt, & ad noſtram quæſtionem
10 non pertinens. Vino autem vti, an ſalubrius ſit, quàm aqua, multi multa dixerunt, tam ex Medicis, quam ex noſtris, & inter eos Petr. Lenàuder. de Doctoribus, 4. par. q. 62. & nuper Io. Gutierr. Canon. quæſt. lib. 2. c. 4. Verùm eam quæſtionem paucis mihi abſoluiſſe videtur ſapientiſſimus Salomon Eccleſ. c. 31. *Exultatio, inquit, animæ, & corporis vinum moderatè ſumptum*: itaque ſi moderatè ſumpſeris bonum, & laudabile eſt; ſin autem immoderatè, nihil inſalubrius, nihil peſtilentius, & ad bonam valetudinem, & ad ſecundam famam.

SVMMARIVM.

Differe. 79.

1 *Quæ dicatur ſeruitus vrbana, & quæ ruſtica.*
2 *Seruitus habet appellationem à prædio dominãte.*
3 *In quo differant ſeruitus vrbana, & ruſtica.*
4 *Prædium vrbanum quod ſit, & quod ruſticum.*
5 *Tres eſſe villarum ſpecies.*

Inter ſeruitutes ruſticas, & vrbanas, & inter vrbana prædia, & ruſtica.
different. 79.

ALiam eſſe cauſam ſeruitutum, vrbanorum prædiorum, aliam ruſticorũ, multa oſtendunt exempla: quemadmodum igitur differant videamus. Seruitutes vrbanorum prædiorum dicuntur, quando ſeruitus
1 debetur vrbano prædio: ruſticæ autem ſeruitutes dicuntur, quæ ruſtico prædio debentur: nam ſeruitus accipit appellationẽ à prædio dominante, gloſſ. in l. 1. §. Area. ff. de ſer-
2 uitut. ruſticorum prædio. Cæpolla. de ſeruit. cap. 11. nu. 10. Greg. Lop. in l. 1. tit. 30. p. 3. Ant. Gom. in Comment. tit. de ſeruitutib. n. 9. teſtatur communẽ Corraſ. in l. 1. ff. de ſeru. n. 12. licèt ipſe nullo iure ab ea diſcedat. Vr-
3 bana autem prædia ac ruſtica quemadmodũ diſterminentur, docet Iuriſconſu. in l. vrbana prædia. ff. de verb. ſignif. ideò illius ero definitione contentus; *Vrbana prædia, inquit, omnia ædificia accipimus, non ſolum ea quæ ſunt in oppidis: ſed etſi fortè ſtabula ſunt, vel alia meritoria in villis, aut vicis, quia vrbanum prædium non locus facit, ſed materia. Ruſtica igitur prædia dicuntur, ea quæ vrbana non ſunt, id eſt, quæ in ædi-*
4 *ficijs conſtituta ſunt.* Hactenus Iuriſconſultus cui congruit textus in §. 1. inſtitut. de ſeruit. & l. 1. ff. de ſeruit. vrban. præd. Ex quibus apparet, non omninò verum eſſe quod doctiſſimus docet Tiraq. in tract. de nobilit. c. 2. nu. 53. villam, id eſt domum ruri poſitam, prædium eſſe ruſticum. Sed diſtinguendum potius eſt, an villa conſiſtat in ædificijs, ſitque habitandi cauſa ædificata, & dicitur vrbanũ prædium: an tantùm ſit comparata fructuũ colligendorum cauſa, & erit prædium ruſticum, veluti diſtinguit Accurſ. in l. eo iure. §. ſtabula. ff. in quib. cauſ. pignus tacite cõtrah. & ante eum Azo in Summa titul. de ſeruit. §. 1. & Cæpolla de ſeruit. vrban. prædiorum c. 11. n. 2. & idcircò Iuriſconſultus vrbanæ villæ meminit in l. Videamus. §. fi. ff. locati: &
5 Columella tres conſtituit villarum ſpecies, de re ruſtica lib. 1. c. 6. vrbanam, ruſticam, & fructuariam: vrbanã appellat quã dominus

ſibi

Digitized by Google

ſibi ædificauit, vt ſcilicet agrum vilens, ibidē moretur: ruſticam verò dicit, quam dominus villico ſuo parauit: fructuariam, quæ frugibus condendis parata eſt. Sed quoniam hoc loco de ruſticis res agitur, non abs re fuerit, ſi tantiſper moram faciamus in interpretatione Regiæ pragmaticæ, quæ nuper à Rege noſtro Philippo II. lata eſt in fauorem ruſticorum, ſeu agricolarum; quia res quotidiana eſt, & foro aſſidua.

SVMMARIVM.

§. *Primi.*

1 *Agriculturæ laudes ponuntur, nu. 1. 2. 3. & 4.*

Interpretatio breuis pragmaticæ Regiæ, quæ in fauorem agricolarum nuper lata eſt; expoſitis ipſius verbis ex fide Archetypi.

§. PRIMVS.

1 ANteaquam rem aggrediamur, pauca de agricolarū laudibus dicamus. Agricultura magno in pretio ſemper fuit, eſtque res quocunque nobili homine digniſſima, adeo quidem, vt olim apud Romanos nonnunquam cōtigerit, ex aratro ad Regni, Reipubliceque faſtigiū agricolas auocari: Quinto enim Cincinnato agrum colēti lictor Dictaturam attulit, vt autor eſt Valerius Maximus libro. 4.

Et huc ſpectat quod Ouidius cecinit Faſtorum lib. 3.

Et caperet Faſces à curuo Conſul aratro.
Nec crimen duras eſſet habere manus.

Sic, & apud nos Rex Bamba ex aratro ad Regni maieſtatem allectus eſt, vt Hiſpaniæ annales memoria prodidere. Audi etiam que-
2 madmodum Cicero magnis laudibus agriculturam efferat, Offic. lib. 1. Nihil, inquit, agricultura melius, nihil ſuauius, nihil dulcius. Adde quod præterquàm quod eſt res honeſtiſſima eſt etiam vtiliſſima, necnon fru-
3 galiſſima, ad humanoſque vſus longe omniū accommodatiſſima, quippe cum ſine illa traduci humana vita vllo modo nō poſſit; nam, vt eſt relatū apud Io. de Neuiz. in ſylua nupt. lib. 2. miles defendit omnes, fœmina decipit omnes, ruſticus ſuſtentat omnes. Quod ſi plura de agriculturæ laudibus ſcire velis, legito Guillel. Benedict. in cap. Raynuntius, verb. Vxorem, n. 918. Tiraqu. de nobil. c. 32.
4 Petrum Matth. in proprio motu Pij V. qui eſt nu. 9. & denique Renatum Copinum in peculiari tractatu de ea re edito, vbi omnia agricolarum recenſet priuilegia. Cum igitur res ruſtica tam honeſta ſit, ac perinde vtilis, merito, & olim, & hodie eam legiſlatores multis priuilegijs, & fauoribus proſecuti ſūt, præſertim ne agrorum cultura neglecta, populus inedia prematur, & fame, vt in proœmio noſtræ pragmaticæ refertur; quo proœmio prætermiſſo, ad explicationem primi capituli ipſius pragmaticæ deſcendamus.

SVMMARIVM.

Capituli Primi.

1 *Pragmaticæ agricolarum non extenduntur ad vinitores.*
2 *Nomina verbalia, ex vno actu appellationem accipiunt.*
3 *Agricola dicitur ille, qui primo anno agriculturam exercet, tamen agricultura deſerta, agricola nō eſt niſi redeat ad culturam.*
4 *Agricolæ beneficio fruitur quilibet artifex, ſi tamen ſimul agriculturam exerceat.*
5 *Partiarius colonus fruitur in pragmatica priuilegio non verò dominus qui locauit.*
6 *Nō dicitur agricola, qui cōductis bobus agros colit.*
7 *Boues, & cætera rei ruſticæ inſtrumenta non poſſe capi in cauſam executionis. iam veteri iure ſtatutū fuiſſe oſtenditur.*
8 *In pragmatica noſtra nouiter deciſum eſt, ne fiat executio in ſegete, & in aruo, vulgò Barbecho: & quid ſit meſſis traditur.*
9 *In frumento iam demeſſo fieri poſſe executionem, probatur.*
10 *Pragmatica noſtra extenditur ad debitum ex delicto deſcendens.*
11 *Etiam de conſenſu agricolæ non poteſt executio fieri in rei ruſticæ inſtrumentis.*

CAPITVLVM PRIMVM Regiæ pragmaticæ.

PRimieramente, que los labradores que por ſus perſonas, o pur ſus criados y familia labraren no puedan ſer executados por deuda por carta, contrato, ò otra qualquier manera ē ſus bueyes, mulas, ni otras beſtias de arar, ni en los aperos ni aparejos que tuuieren para labrar ni en ſus ſembrados, ni barbechos en ningun tiempo del año, aunque no tēgan otros bienes, ſaluo por los pechos y derechos a nos deuidos, o por las ventas de las tierras del ſeñor de la heredad, ò por lo que el tal ſeñor les vuiere preſtado y ſocorrido para la dicha labor: y en eſtos tres caſos, quando no tuuieren otros bienes de que puedan ſer pagadas las dichas deudas, y que en vn par de bueyes, mulas, ò otras beſtias de arar, no puedan ſer executados en los dichos tres caſos, ni por otro alguno. Ante omnia diſpiciamus o portet, agricolæ nomen quemadmodum accipien-

Digitized by Google

piendum ſit: nam Regia lex non aperit, ſed
tantum inquit, *Que los labradores que por ſus*
perſonas, criados, ò familia labraren: quin non
aperit, an id etiam pertineat ad eos qui vinea
rum culturæ dant operam, qui vinitores La-
tinè vocantur: cum interim agricolæ verbũ
hoſce comprehendant. Sed de agricola dun-
taxat, qui agro ſerendo vacat, noſtram legem
loqui, tum cõſtat ex ipſius procemio, tũ ſub-
iecta exempla ſatiſdant intelligere: & de hoc
tantummodò, non de vinitore, legem acci-
piendam fore, & mores, & vſus fori ſatis de-
2 monſtrant. Sed quantum temporis ſpatiũ
exigemus, vt vacet agriculturę, vt legis vtatur
beneficio? & definiẽdum eſt hoc ex Bart. do-
ctrina in procemio Digeſtorum, vbi nos do-
cet, nomina verbalia, vel ex vno actu appel-
lationem accipere, cui conſentit Abb. in c.
1. de iudic. n. 38. & ibidem Ripa n. 96. Et ta-
metſi aliqui reclament apud Benuenutum
in tract. de mercatura. §. 2. dicẽtes, mercato-
rem non dici ex vnico actu, tamen in præſen-
tiarum agricolam dici, qui ſemel agricultu-
ram exerceat, legis noſtræ verba apertè ſigni-
3 ficant. Igitur, vel ex primo anno quo quis
agriculturam exerceat, dicetur agricola, at-
que deinceps, donec ab hoc opere ſe ablega-
uerit: nam ſi agriculturam deſerat, iam non
dicetur agricola, niſi poſteà rurſus ad ruris re
deat operam, ex his quæ traduntur in l. deſer-
torem, & l. qui excuuias. ff. de re mililari, &
quæ latè tradunt Felin. in procemio Gregor.
4 nu. 41. Abb. & Rip. d. c. 1. de iudic. ad fin. De
eo autem minus laboro, vtrum agricola ſit
etiam artifex, putà, faber ferrarius, aut ligna-
rius, dicendum eſt enim, nihilominus legis
vti beneficio poſſe, ſi ſimul agriculturæ det
operam; quoniam hoc opus agriculturæ cõ-
iungi cum altero officio rectè poteſt, & quã-
doque vna perſona duarum vicem ſuſtinet,
gloſ. in c. ex literis, de probation. verb. Vices
duorum. Sed pone, quempiam per partia-
rium colonum exercere agriculturam, an ei
legis dabimus beneficium? Eſt autem par-
5 tiarius colonus, qui cum domino fructus di-
uidit pro pacta portione. l. ſi merces. §. vis.
maior. ff. locati. Et noſtræ legis verba mini-
mè illi conueniunt, ait enim: Los que por ſus
perſonas, o por ſus criados, y familia labra-
ren. Partiarius autem colonus neque eſt fa-
mulus, neq; de familia dici poteſt, iuxta text.
in l. pro nuntiatio. §. fin. ff. de verb. ſignif. & l.
1. §. familia. ff. de publicanis, & vectigalibus.
Cui autem non conueniunt verba legis, ne-
que illius conuenit definitio. l. 4. §. toties. ff.
de damno infecto, Decius conſ. 592. n. 2. Par-
tiarius itaq; colonus beneficio legis vtetur;
6 dominus qui locauit, non vtetur. Multò igi
tur minus dicetur agricola, qui cõductis bo-
bus & aratoribus, agros colit; quod autẽ lex
prohibet, ne boues, & cætera rei ruſticæ in-
ſtrumenta capiantur in cauſam executionis
7 iam veteri iure ſtatutum erat in l. pignorum
cum Auth. illic poſita. C. quæ res pign. obli-
gari poſſunt, & in l. 5. tit. 17. lib. 1. Recõpilat.
& in l. 28. tit. 13. lib. 8. eiuſdem voluminis,
quarum argumẽtum latè expendit Rebuff.
de literis obligatorijs, artic. 1. gloſ. 2. Et nos
quoque non pauca ad illarum intelligentiã
attulimus lib. 2. rer. quot. c. fi. 5. p. §. 13. n. 16.
8 & 21. Proin illinc petere poteris quæ ad hũc
locum attinent. Illud tamen nouè atque nũc
primum iſta pragmatica ſanxit, ne executio
fieri valeat, neq; in aruo, neq; in ſegete: eſt au
tem aruum, ager ararus, ſed nondum ſemina
tus, vulgò baruecho dicitur, verbum à Lati-
no non multum diſſentiẽs. Seges autem eſt,
meſſis quæ adhuc extat in herba, id eſt, fru-
mentum nondum ab agricola demeſſum, vt
docet Varro de re ruſt. lib. 1. cap. 29. Proinde
9 quæri ſubinde ſolet, an noſtra pragmatica ve
taſſe videatur, ne in frumento iam demeſſo
fieri executio valeat. Et quanquam hęc prag-
matica fauore digna ſit, vt quæ in agricolarũ
fauorem lata ſit, & proinde magis ſit exten-
denda, quam reſtringenda, iuxta vulgarem
regulam, odia reſtringi, & fauores conuenit
ampliari: adhuc magis ſedet, huius legis pro
hibitionem non extendi ad frumentum iam
collectum, ſed in eo executionem rectè fieri
poſſe. Etenim neq; ex legis verbis, neque
ex illius ſententia aliud dici poſſe videtur: nã
quod ad verba attinet, lex tantum loquitur
de frumento quod adhuc extat in herba, id
eſt, nondum demeſſo. Sententiam autem,
ſeu legis mentem ſi ſpectes, non eſt veriſimi-
le, quod ſi id legislator voluiſſet, non expreſ-
ſiſſet: deficientibus igitur legis verbis ac ſen-
tentia, non debemus legem ampliare, quã-
tumuis ſit fauore digna. l. ſcire. §. aliud ff. de
excuſat. tut. l. actio. ff. de actio. ff. de negotijs
geſtis, Bald. in l. ædem. C. de locato. Neque
te moueat, quod poſtremo capite lex ſanxit,
ne agricolis auferatur frumẽtum in vſus bel-
li, aut alias ob cauſas: nam diuerſa res eſt, vt
per ſe patet. Cætera quæ hoc capite conti-
nentur, plana ſunt, proinde ad ſecundum ca
pitulum accingamur. Si tamen illud priùs
10 animaduertero, huius capitis primi definitio
nem ſortiri etiam locum in debito deſcendẽ-
ti ex delicto, vt conſtat ex illius verbis: Por
deuda deuida por carta executoria, ò en otra
qualquier manera: quæ latiſſima quidẽ ſunt.
11 & latè accipienda. Illud quoque, anteaquam
hinc abeam, admonendum erit, etiamſi agri-
cola ſponte ſua boues aratorios, & cætera rei
ruſticæ

Digitized by Google

ruſticæ inſtrumenta, aruum, ſeu ſegetem nominet ad executionem, adhuc in eis executionem fieri non poſſe: quia ne huic priuilegio renunciari poſſit, lex ipſa cauet, veluti c.5. videre poteris. Quin ſecundum vetera iura idem recipiẽdum fore, ſcriptum reliquit Guillelm. Bened. in c. Raynuntius, verb. vxorem, num. 906.

SVMMARIVM.

Capituli ſecundi.

1 *Plenius in iſto capite, quàm de iure veteri conſulitur agricolis.*
2 *Legem iſtã ad cauſam ſyndicatus pertinere, & quæ fuerit eius condendæ ratio.*
3 *Pœna legis iſtius non committitur, donec conſtiterit quem eſſe agricolam.*
4 *Pragmaticæ priuilegium non extẽditur ad fideiuſſorem agricolæ.*
5 *Agricola qui relaxatur à carcere propter huius legis priuilegium, non tenetur ſatiſdare de iudicio ſiſtendo, poſt tranſactum tempus priuilegij, & num. 6.*
7 *Nobilis ad ſimilitudinem agricolæ debet ſine fideiuſſore relaxari.*
8 *Agricola poteſt impunè reſiſtere apparitori ipſum tempore prohibito capere volenti.*
9 *Agricola qui iniuſtè captus eſt, à debito liberatur ex noſtra lege: quod etiam procedit in foro conſcientiæ.*
10 *Debitum quando ex delicto deſcendat, remiſſiuè.*
11 *Nobilis qui promiſit dare fideiuſſores pro obſeruatione contractus, ſi non dederit, delinquit, & poteſt incarcerari.*

CAPITVLVM II.

QVe las perſonas de los dichos labradores no puedan ſer preſos por deuda alguna, que no decienda de delito, en los meſes de Iulio, y los ſiguẽtes, haſta fin de Diziembre. Que el iuez y executor que contrauiniere, aſſi a lo diſpueſto en el capitulo. 1. como en eſte, ſea ſuſpenſo de officio por vn año, y el accreedor que lo pidiere por el miſmo caſo aya perdido y pierda la deuda, y el labrador que de libre della.

1 Notabilis eſt autem hæc lex, nam antea non ita plenè cautum erat, ſed tantùm, vt menſibus Iunio, & Iulio, & Auguſto iudices ordinarij non viſitarent oppida ſuæ iuriſdictionis, vt habetur in l.41. tit.6. lib. 3. Recopil. Quam legem, & ad cauſam ſyndicatus
2 pertinere putauerim, cauſa enim legis ea fuit, ne eo tempore ruſtici à fructuum collectione auocarentur: quam quidem rationẽ, & in cauſa ſyndicatus locum ſortiri certum eſt: & planè hiſce menſibus intempeſtiua eſt viſitatio ac ſyndicatio, propterea quod ruſtici rei frumentariæ ſtudio occupari, multis in
3 commodis afficiantur. Huius autem nouæ legis pœnam locum ſortiri putauerim, quãdo palam eſt, ſeu notorium, reum debendi eſſe agricolam. Cæterùm ſi non ſit notorius agricola, impunè in carcerem detrudi poteſt donec doceat ſe eſſe agricolam: poſtea verò quam id docuerit, incipiet pœna comprehẽdere iudicem, & creditorem, qui illum iniuſtè, & contra legis placita in carcere detinuerunt. Cuius rei præſtat mihi locupletiſſimũ argumentum. l. ex quacunque. ff. ſi quis in ius vocatus, non ierit: & quæ illic commentantur Accurſ. Bart. & reliqui Claſſici, Socin.
4 quoque regula 49. & 50. Sed an fideiuſſorem agricolæ qui ipſe agricola non ſit, dicemus hoc poſſe priuilegio vti; Et magis placet, denegandum ei eſſe hoc beneficium: quia perſonale hoc eſt priuilegium, & ad perſonam fideiuſſoris non extendi debet, ex reg. iuris in l. exceptiones, nu.7. ff. de exceptionib. & l.
5 1. C. de fideiuſſor. minoris. Sed illud rogo dicas mihi, an quando agricola ita relaxatur à carcere, teneatur ſatiſdare de iudicio ſiſtẽdo, id eſt, rediturum ſe ad carcerẽ poſt huius legis inſtitutum? Videtur enim ratio id poſtulare, præſertim quando agricola extra ſuũ fuit captus territorium. Et putauerim quiſpiam, ſatiſdare eum debere, ex his quæ affert Roder. Suar. tit. de los emplazamientos. §. vlterius, n.12. Et eodẽ quoque pertinet quod iure ſtatutum eſt, cùm Princeps concedit alicui moratoriam præſcriptionem, reum ſatiſdare debere, vt eſt definitum in l. vniuerſas.
6 C. de precibus Imperatori offerendis. Sed mihi contraria arridet ſententia, cùm par ſit inter omnes ſcriptores ſententia, quando quis iniuſtè fuit captus (finge extra territorium) eſſe liberè, & ſine fideiuſſore relaxandum, ac perinde, vt facto captus fuit, ita facto relaxãdus ſit, & Bald. & Iaſon, & reliqui in l. fi. ff. de iuriſdict. omn. iud. & in l. plerique. ff. de in ius vocan. Ant. Gom. in comm. tom. 3. c. de captura, n.4. Neq; nos deterrere debet definitio illius legis vniuerſas, & quę affert Suar. loco ſuperiori, nam diuerſa in ſpecie loquũtur, ſcilicèt quando quis iuſtè captus fuit, atq; ex benignitate ad tempus relaxatur: at nos loquimur, quando quis iniuſtè captus fuit, & aduerſus legis prohibitionẽ, quæ pœna etiam adiecta id vetat; quapropter ante omnia eſt in priſtinam reſtituendus libertatem, vt ſuperiores tradunt autores de capto extra territorium, & Boſius quoque in praxi
7 criminali, §. de captura, nu.34. Quod autem de agricola diximus, & de nobili dicendum

Y eſt,

eſt, vt ſcilicèt ob debitum ciuile captus, ſine ſatiſdatione ſit relaxandus: quæ quidem ſententia rerum vtilitati maxime conſentanea eſt, alioqui foret, vt agricola, vel nobilis fideiuſſore non reperto, ſuo ſæpè ſæpius priuilegio fraudarentur, ac legis fauore, qui fouen-
8 dus magis eſt, quàm coarctandus. Sed, & illud puto nō abſurdè dici poſſe, impunè poſſe agricola, qui tempore prohibito capitur, reſiſtere apparatori contra legem capienti, ex ſententia Baldi in l. plerique. ff. de in ius vocando. Cauetur illa lege, vt in domo ſua pro debito pecuniario capi quis non poſſit. Adijcit igitur interpretando Baldus ſi apparitor contrarium fecerit, poſſe ei impune reſiſti, ex l. prohibitum. C. de iure. fiſci. lib. 12. Baldo autem ſubſcripſit ſe illic Iaſ. nu. 9. Ergo, & idem probādum eſt in agricola iniuſte capto, cum de locato ad tempus, legitimum ſit in iure argumentum, vt multis oſtendit Iaſ. in l. vinum, n. 2. ff. ſi certum petatur. Ex eo autem quod lex ait: Y el labrador quede
9 libre della, dicendum eſt, etiam in foro conſcientiæ, agricola qui iniuſte captus fuit, liberum remanere à debito; quoniam pœna imponitur ipſo iure, & executione non indiget, cùm conſiſtat in priuatione: quo caſu ſētentia eſt ſcriptorum, pœnam habere locum in foro conſcientiæ, vt intelligere licet ex, Bal. in l. 1. ff. de his quæ notantur infamia, atque ex Manuel Roder. Franciſcano in quæ-
10 ſtionibus regularibu, quæſt. 6. artic. 16. Item quod lex excipiendo ait: Que no decienda de delito, ſi ſcire velis, quando debitum intelligendum ſit deſcendere ex delicto, conſulito Iaſonem in l. plerique. ff. de in ius vocando, & noſtrates in l. 62. Tauri, & Socin. reg.
11 259. Duennas. reg. 6. & 312. Quibus addito, quòd ſi nobilis promiſit dare fideiuſſores pro obſeruatione contractus, & non dederit, deliquit, & poterit in carcerē detrudi, vt ſcripſit Suar. tit. de los emplazamientos. §. vlterius, n. 6. Similiter igitur, & ruſticus non potietur hoc caſu legis priuilegio.

SVMMARIVM.

Capituli Tertij.

1 *Ex noua pragmaticæ deciſioni domini prædiorū pro penſione prædij in ipſius fructibus potiores ſunt quibuslibet creditoribus anterioribus.*

2 *In prædio emphyteutito dominus directi dominij præfertur cæteris creditoribus.*

3 *Clericus locans fructus ſui beneficij, non habet priuilegium hypothecæ, etiam in ipſis fructibus, nec huius legis beneficio iuuatur, quæ tantùm agricolis proſpexit.*

4 *Quæ exorbitant à iure communi, trahi non debent in conſequentiam.*

5 *Fructuum appellatione penſiones propriè non comprehenduntur, ſed lato modo.*

6 *Cautela, vt Clericus in fructibus ſui beneficij omnibus creditoribus præferatur pro penſione ſibi ſoluenda.*

7 *Colonus non fit dominus fructuum qui pro penſione pignori dati ſunt, niſi de domini voluntate illos colligat.*

8 *Impugnatur communis opinio dicentium, colonum non facere fructus ſuos niſi, mercedem ſoluerit aut habita ſit fides de pretio.*

9 *In præcedenti concluſione autoris opinio contra cōmunem fulcitur.*

10 *Habita fide de pretio mercedes colonus facit ſuos fructus quos collegerit.*

11 *Fructus pendentes domini fundi ſunt; à colonis collecti, & à ſolo ſeparati, ipſius coloni ſunt, niſi dominus eos pignori reſeruarerit, tunc enim domini ſunt, niſi colonus illos de domini voluntate collegerit.*

12 *Clericus locans fructus ſui beneficij, vt in illis omnibus præferatur, debet illos ſibi pignoris nomine pro penſione reſeruare.*

13 *Credens pecuniam, vt ex ea merx ematur, ſi merx comparata pro pecunia obligetur credens illam in re empta omnibus præfertur.*

14 *Venditor in re vendita omnibus præfertur, ſi illā ſibi pignori reſeruauit.*

15 *Agricolarum pragmatica non tantum procedit in fructibus pendentibus, ſed etiam in fructibus à ſolo ſeparatis.*

CAPITVLVM III.

QVe en los frutos de las tierras ſean preferidos los ſenores dellas por ſu renta a todos los acreedores, de qualquier calidad que ſean. Huius capituli concluſio ſanè quàm notabilis eſt, quāuis enim veteri iure cautum eſſet, fructus natos in fundo locato, vel emphyteutico, obligatos eſſe tacitè domino pro canone, vel pēſione. l. in prædijs. ff. in quibus cauſis pignus tacitè contrahatur. l. ſi in lege. §. colonus. ff.
1 locati, quin definitum ſit, colono vendente fructus, dominum tantundem offerentē præferendum eſſe, vt cernere eſt apud Iaſ. in l. fi. n. 11. C. de iure emphyteut. & Gregor. in l. 55. tit. 5. p. 5. gl. 1. Cęterum, an hæc hypotheca potior eſſet anterioribus coloni creditoribus, definitum non erat, nec lege, nec interpretum ſententia, in quo illorum negligentiam, ſeu ſocordiam non poſſum non magno pere incuſare, qui rem tam aſſiduam, & frequentem tractare ſuperſederint. Magni facienda eſt, igitur hæc noſtra lex hoc expreſſim definiens; pro cuius deciſione nō mediocriter facit

Digitized by Google

facit quod Iuriſconſultus tradit in leg. inter-
dum, & leg. ſequenti. ff. qui potiores in pi-
gnore habeantur, & leg. licet, eodem titul. &
quod habetur in l. 1. Cod. ſi propter publicas
penſitationes, libr. 12. & quæ affert Ripa
in leg. priuilegi. ff. de priuileg. creditorum, &
Couarruuias. lib. 1. variarum. cap. 7. num. 2.
2 Quibus illud addito, in prædio emphyteuti-
co (nam in locato nihil eſt dubij) dominum
directi dominij præferri cæteris omnibus cre
ditoribus ipſius emphyteutę, neq; nulla cau-
ſa poteſt eſſe potior, aut magis antiqua, quā
dominij. l. etiam. ff. qui pot. in pign. hab. tra-
dit Bald. in auth. & ſine aſſe. C. de donat. an-
te nupt. & nos diximus ſupr. diff. 58. §. 2. Ex
his autem definiri poteſt quæſtio illa, de qua
me aliquando conſultum fuiſſe recordor, an
3 Clericus qui ſui Sacerdotij, ſeu beneficij) vt
vulgò vocant) reditus locauit, pone, in trien-
nium pro certa mercede in fine cuiuſque an-
ni ſoluenda, ſit præferendus in fructibus ip-
ſius beneficij cæteris conductoris creditori-
bus, qui potiores ſunt tempore? atque illum
præferendum non eſſe, multa occurrunt, ve-
lut illud quod magno conſenſu probatur à
noſtris, cùm quis habita fide pretij rem ven-
didit, non eſſe potiorē in re ipſa vendita prio
ribus ipſius emptoris creditoribus, vt cōſtat
ex Iaſone in leg. creditor. ff. ſi cert. petatur, &
Ripa in d. l. priuilegia, nu. 32. & 35. ff. de pri-
uilegijs creditorum, & Couarr. d. c. 73. nu. 2.
Iidemque Doctores tradunt, quamuis illata
in domo, ſint tacitè obligata pro penſione
domus, dominum tamen non eſſe præferen-
dum creditoribus conductoris, qui anterio-
rem habeant hypothecam, vt autor eſt Bart.
in l. Interdum. ff. qui potiores in pignore ha-
beantur, & Iaſ. in l. item quia. ff. de pact. nu.
15. & alij apud Ioſeph Ludouic. deciſ. 84. nu.
4 4. Neque poterit Clericus huius legis bene-
ficio vti, cùm in agriculturæ fauorem lata ſit
lex; & ideò ad alios caſus trahenda non eſt,
iuxta iuris regulam. Quæ à iure communi
exorbitant, ad conſequētiam trahenda non
ſunt, & in ſimili ſpecie ſcribit Bald. in l. ædem
C. de locato, vt omittam, fructuum appella-
5 tione pēſiones propriè non contineri, ſed la-
to modo. l. vſura pecuniæ. ff. de verbo. ſignif.
l. mercedes. ff. de petit. hæredita. Eguinarius
in §. ſi quis à non domino, inſtit. de rerum di
uiſ. Sed quam cautionem, ſeu, ſi mauis, caute
6 lam dabimus Clerico, vt creditoribus priori-
bus pręferatur? Et videtur mihi huic rei con-
ſultiſſimè prouideri à Iuriſcōſulto in l. ſi ſer-
uus commun s. §. locaui. ff. de furt. Locaui,
inquit Iuriſconſultus, *tibi fundum, & vt aſſolet,*
conuenit, vt fructus ob mercedem mihi pignori eſ-
ſent: ſi eos clā deportaueris, furti tecū agere poſſū:
oſtendit igitur Iuriſconſultus, hāc cautelam
antiquitus cōmuniter vſurpari ſolitam eſſe,
vt dominus fundi ſecurus eſſet pro penſione
aduerſus cæteros cōductoris creditores. Hoc
7 autem ideò eſt, quia cum creditor pignoris
habeat poſſeſſionem; nam debitor qui pigno
ri dedit, ad vſucapionē tantùm poſſidet: quā-
tum verò ad reliquas omnes cauſas pertinet,
creditor poſſidet. l. 1. §. per ſeruum. ff. de ac-
quir. poſſeſſ. l. qui ſerui nomine. ff. de vſuca-
pione pro emptore: inde fit, vt colonus non
fiat dominus fructuum, qui ob penſionem
pignori dati ſunt, niſi demum de voluntate
domini eos colligat, vt apertè Iuriſconſultus
oſtendit in illa l. ſi ſeruus. §. locaui. ff. de fur-
8 tis. Ex quo textu (vt illud interim admoneā)
videtur mihi dicēdum, veram non eſſe com-
munem illam opinionem Accurſij, & Bart.
in d. §. locaui, dicentium, colonum non face-
re fructus ſuos, niſi mercedē ſoluerit, aut ha-
bita ſit fides de pretio; quam communē eſſe
aſſerit Laſſarte de decim. cap. 19. n. 72. Con-
trarium enim cōuincitur ex illo §. locaui; nā
ſi fructus non efficerentur coloni eos colligē-
tis, ſed locatoris eſſent, fruſtra locator in ſpe-
cie Iuriſconſulti illos ſibi pignori eſſe caue-
ret, cùm in re ſua pignus non cadat. l. neque
9 pignus. ff. de regul. iuris. Quo argumento à
cōmuni opinione diſceſſit, & meritò Valaſc.
Luſitanus de iure emphyt. q. 20. n. 15. Veriſ-
ſimaq; mihi illius videtur opinio, tùm ex illo
§. locaui, tum quia ſtatim ac dominus loca-
uit prædium, pactus mercedem in diem, eo
ipſo, niſi pignori fructus reſeruauerit, vide-
tur fidem habuiſſe de pretio, ſeu de mercede
iuxta gloſſ. in §. vēditæ, inſtit. de rerum diuiſ.
verb. Fidem emptoris, quam communem te
ſtatur Fabian. de Monte de emptione, & ven-
dit. q. 5. princip. n. 37. & probatur apud nos
10 in l. 36. tit. 28. p. 3. Cæterùm, quando domi-
nus habet fidem de mercede, & ipſi interpre
tes fatentur, colonum fructus quos college-
rit ſuos facere: proin de ſuo met gladio inter-
11 pretes iugulantur. Sic igitur habeto; Fru-
ctus dum pendentes in fundo ſunt, non ſunt
coloni, ſed domini; quia pars fundi ſunt, ſo-
loque cedunt: poſtquam verò à colono colle-
cti ſunt, coloni fiunt. §. is verò, inſtitut. de re-
rum diuiſ. l. fructus pendētes. ff. de rerum di-
uiſ. l. qui in plures. §. qui inceſſem. ff. locati. l.
qui ſcit. ff. de vſuris, niſi dominus eos pigno-
ri ſibi reſeruauerit, quia tunc domini ſunt,
etiam collecti, niſi de volūtate domini colo-
nus eos collegerit, vt exponitur in illa l. ſi ſer-
12 uus communis. §. locaui. ff. de furtis. Et ideò
vtilis eſt illa cautio, vt Clericus reditus locās
beneficij, pignori eos ſibi reſeruet; nam tunc
præferri debet conductoris creditoribus etiā

Digitized by Google

anterioribus, ex d. §. locauit: quia, vt antea diximus, dominus cæteris omnibus creditoribus præfertur. Facit etiam pro hac ſententia l. licet. C. qui potiores in pignore habeantur, vbi ex definitum, qui pecuniam credidit, vt ex ea merx ematur, ſi merx comparanda expreſſim pignori obligetur, potiorem eſſe cæteris emptoris creditoribus: id quod tradit Bart. in l. interdum. ff. qui potiores in pign. habeantur, & alij apud Couarr. lib. 1. variar. c. 7. n. 2. Multò igitur magis præferri debet Clericus locator in redditibus quos ipſe locauit, quando eos ſibi pignori reſeruauit.

14 Ex his, & illud conſequens eſt, vt dicamus, quod communiter traditur, venditorem nõ eſſe præferendum in re vendita cæteris emptoris creditoribus anterioribus (vt paulò antè diximus) ceſſare, quando venditor pignori rem venditam ſibi reſeruauit. Si enim exẽplum, & ſentẽtiam illius legis ſequaris, aliud dicere haud quimus: & id ſẽtire videtur quoque gloſ. in l. quod ſi quis, ff. de priuilegijs creditorum, & Bald. Nouell. de dote, 10. p. principali n. 3. & Neguſſantius de pignorib. 4. p. principali n. 33. & alij apud Gutierr. practic. quæſt. lib. 3. q. 98. nu. 8. Quod rogo addas ad ea quæ iam pridem diximus lib. 1. rerũ quot.
15 c. 8. Ex ſuperioribus etiam intelliges, huius Regiæ legis definitionem non ſolùm admittendam eſſe in fructibus qui ſunt in fundo pendentes, de quo dubitatio nulla eſt, cùm domini ſint (vt diximus) ſed etiam eſt lex intelligenda de iam perceptis à colono, cum debeat lex ſemper in caſu magis dubio, & difficili intelligi. l. quod Labeo. ff. de Carb. edict. l. 1. ff. ad municipalem.

SVMMARIVM.

Capituli quarti.

1 *Agricola non poteſt conueniri coram iudice cui ſe ſubmiſit, niſi ibi inueniatur.*

CAPITVLVM IIII.

Qve los dichos labradores por ninguna deuda que deuan puedan renunciar ſu fuero, ni ſometterſe a otro, ſino fuere al Corregidor realengo mas cercano, y en los lugares eximidos, al de la cabeça de la iuriſdicion donde ſe eximieron. Agitur in hoc capite de fori renuntiatione, cuius argumentum quoniam latè proſecuti ſumus lib. 2. rerum quotid. c. fi. 2. p. §. 1. & ſatis eſt expoſitum in pragmatica quadam ſanctione de ea re expreſſim edita Madritijs Comitijs, ea eſt lex 20. tit. 21. lib. 4. Recop. hic non repetam, mei ſiquidẽ ingenij ſemper fuit, quæ
1 ſemel tractauimus, amplius non repetere. Illud tantùm admonuero, quãuis ruſticus, ſeu agricola iuxta huius legis definitionem proprio renuntiauerit foro, ſeque ſubmiſerit iuriſdictioni Regij correctoris, qui proximæ aſſidet ciuitati, adhuc apud Regiũ correctorem conueniri non poſſe, niſi illic reperiatur, id eſt, in iuriſdictione Regij correctoris, ex c. Romana. §. contrahentes, de foro comp. in 6. & lex illa Madritijs Comitijs edita ſatis ſuperque declarat: in qua re aliquando peccatũ vidi à Regijs correctoribus, alienam iuriſdictionem iniuſtè inuadentibus.

SVMMARIVM.

Capituli quinti.

1 *Agricolæ tantum fideiubere non poſſunt pro dominis, reliqui autem vaſſalli, qui non ſunt agricolæ, bene poſſunt fideiuſſores exiſtere.*
2 *Vaſſallorum pro dominis obligatio metu facta, irrita eſt.*
3 *Agricolarum pro dominis fideiuſſio iuramento confirmata valida eſt.*
4 *Fideiuſſio pro dote iuramento firmata valet.*

CAPITVLVM V.

Qve los dichos labradores no ſe puedan obligar como principales, ni como fiadores en fauor de los ſeñores de los lugares, en cuya iuridicion viuieren. Y que ſean nullas las eſcrituras que en contrario de lo contenido en eſte capitulo, y de todos los demas en fauor de los dichos labradores aqui expreſſados otorgaren, ſin embargo de qualeſquier renunciaciones que dello hizieren, ni los eſcriuanos dẽ lugar a que ante ellos ſe otorguen, ſo pena que pierdan ſus officios, y no puedan vſar mas dellos de ay adelante.

Conſultiſſimè hæc lex lata eſt, quamplurimis enim rerum experimentis compertum eſt, vaſſallos ob fideiuſſiones quas pro dominis fecere, perditum ijſſe, ſolumque vertiſſe.
1 Meminiſſe tamen debemus, hoc beneficium non ad omnes vaſſallos dominorum pertinere, ſed ſolummodò ad agricolas, quorum gratia lex hæc lata eſt. Quod ad reliquos vaſſallos attinet, qui agricolæ non ſunt, fideiuſſio tenebit: nam exorbitans à iure beneficium, ad conſequentiam non eſt trahendum, vt eſt
2 regula conſtitutum. Niſi modò probatum ſit, dominorũ metu vaſſallos obligatos fuiſſe iuxta gloſſ. in regul. quod latenter, de regulis iur. in Decretalib. & in l. 2. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio non detur: quarum ſententiam latè diſcutiunt Boeri. deciſ. 100. cũ duabus ſequentibus, & Afflict. deciſ. 246. Guillel.

Digitized by Google

Guillelm. Bened. in c. Raynunt. verb. Duas habens, n. 2572. Atque ex noſtris luculenter Suar. alleg. 24. & Burgus de Paz conſ. 3. n. 54 & Molin. de primog. lib. 2. c. 3. & Couarr. in

3 reg. malæ fidei poſſeſſor. 2. p. §. 4. Quid verò ſi agricola iureiurando fideiuſſerit pro domino, an rata erit fideiuſſio? Et ſanè ſi ciuilia iura ſpectes, iuramẽto non confirmabitur fideiuſſio, vt eſt deſinitum in l. Si quis pro eo. ff. de fideiuſſoribus. Cæterùm iura Pontificia (quibus obtemperandum eſt) definiunt cõtrarium, ſtatuendo, vt omne iuramẽtum nõ metu, non vi, non dolo præſtitũ, & quod non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, neque ſit in præiudicium tertij, vel contra bonos mores, omninò ſeruandum ſit, habetur in c. Cum contingat, de iureiur. & in c. licèt mulieres, eod. tit. lib. 6. atque in c. quamuis pactum, de pact. eodem libr. Sic etiam etſi iure prohibitum ſit, ne fideiuſſores dotium dentur, vt in Rubrica Iuſtiniani Codicis habetur. Attamen ſi iureiurando fuerit vallata fideiuſſio, valebit, ſecũdum Abb. in d. c. cum contingat, n. 32. & communem teſtatur Cãpeſius de dote, 3. p. qu. 134. & Palac. Rub. in repet. c. per veſtras, notabil. 5. n. 10. Couarr. quoque in cap. quamuis pactum, 2. p. §. 2. ad finem. Meritò igitur lege noſtra, & alijs antea latis, impoſita pœna eſt tabellionibus, vt ab huiuſmodi iuramẽto atque renuntiationibus ſe temperent.

SVMMARIVM.

Capituli ſexti.

1 *Agricolæ quas pœnas incurrant, ſi contra formam huius legis officium piſtorum exercuerint.*

2 *Non poteſt quis in vſus ſuos frumentum emere, & quod ex fructibus, vel redditibus ſuis habet, vendere.*

CAPITVLVM. VI.

QVe al labrador que luego acabada la coſecha, la manifeſtare a la iuſticia, y por las tazmias ò en otra manera, probare la cantidad de pan que ha cogido, y por ella pareciere, que fuere de lo que ha meneſter para pagar diezmos a la Ygleſia, y rẽtas al ſeñor, y para ſus ſementeras y alimentar ſu caſa, haſta la coſecha ſiguiente, le ſobra algo, le de la iuſticia licencia para que pueda panadear la mitad dello, al precio que le taſſare, con alguna ganancia moderada: laqual valga por el tiempo que le pareciere que baſte para acabar de panadear la dicha mitad que le ſobra. Y que ſi huuiere muchos labradores que quieran panadear, la iuſticia les reparta el tiempo en que lo han de hazer, con que los dichos labradores no compren, ni tomen de otros trigo para panadear, ſo pena que incurran en las penas pueſtas contra los que compran trigo para reuender, quedando en ſu fuerza quanto a lo demas las leyes que prohiben el panadear.

1 Nota ex hac lege prohibitum eſſe agricolis iniuſſu iudicis etiam ex proprio frumento exercere officium piſtorum (quos vulgò Panaderos appellamus) Si id igitur ſine iudicis copia fecerint, dabunt pœnas legibus Regijs impoſitas ijs qui pluris vendunt frumẽtum quàm Regia eſt taxatione definitũ, hæ ſunt lex 5. & 6. item ſeptima tit. 25. lib. 5. Recop. quarum argumẽtum latè proſecutus eſt Ludou. Mexia in peculiari tractatu de ea re edito, proinde hic non immorabor. Illud tamẽ prætereundum non duxi, ex hac lege ſatis argui atque conuinci, verum non eſſe quod tradit frater Anto. de Cordoua, vir alioqui pereruditus in tractatu quem inſcripſit, Caſos de conſcientia, quæſt. 83. in ſpecie l. 19. tit. 11. lib. 5. Recop. Statuitur illa lege, ne quis poſſit coemere frumẽtum, vt illud poſtea reuẽdat: inquit igitur Theologus ille, non committere in legem eum qui frumentum in vſus ſuos emat, & id quod habeat, vel ex ſuis reditibus,

2 vel ex ſua cultura, diuendat. Etenim hæc lex apertè contrarium demonſtrat, dum ait: *Con que los dichos labradores no compren ni tomen de otros trigo para panadear, ſo pena que incurran en las penas pueſtas contra los que compran trigo para reuender.* Vt interim omittam ſi hoc vaframentũ admitteremus, manifeſto legi fraudem fieri, cùm non ſit dubium in legem cõmittere eum, qui legis verba amplexus, contra legis nititur voluntatem. l. Non dubium. C. de legibus. Fratris igitur Franciſcani ſententiam neque in foro fori, neque in foro poli admiſſam iri putauerim, recipiat quamuis illam. Io. Gutierr. practicar. quæſtion. lib. 2. quæſt. fina. in fine.

SVMMARIVM.

Capituli. 7. 8. & 9.

1 *An iudices inferiores, in quorum iuriſdictione agricolæ à militibus, vel apparitoribus ſuperiorum Magiſtratuum vexantur, poſſint illis obuiam ire.*

2 *Iudices inferiores debent milites in crimine deprehenſos ad ſuum Magiſtratum remittere.*

3 *Non debent iudices inferiores permittere, vt agricolæ à militibus opprimantur, ſi commodè id facere poſſunt.*

4 *Iudex debet occurrere illi cui notoriè infertur violentia.*

5 *Priuatus etiam, ſi poteſt, debet quemlibet ab in-*

iuria

Digitized by Google

iniuria defendere.

6 *Magiſtratus ſuperior an poſſit in ſuo officio peccā-tem punire.*

7 *Ob euitandum ſcandalum multa tolerantur, quæ non permitterentur.*

8 *Quando liceat officiali ſeu Magiſtratui, reſiſtere, remiſſiuè.*

CAPITVLVM 7. 8. & 9.

QVe no compelan a ninguna perſona q̃ ſea verdadero labrador, a que dè ò ſoccorra a la gente de nueſtras guardas, ni otra ninguna gente de guerra, de a pie, ni de a cauallo, con dinero, trigo, ceuada, ni otro mantenimiento alguno, ſino solamēte ofreciendoſe neceſſidad, darles apoſento y cama en ſus caſas, meſa y manteles en que coman, y otras menudencias como ſal y vinagre, y que les guiſen la comida: y que el trigo, y ceuada, y otras qualeſquier ſemillas que cogieren, no ſe les pueda tomar ni embargar para prouiſion de nueſtra Corte, ni nueſtra caſa Real, ni de nueſtras armadas, fronteras, y galeras, ni para otra coſa alguna, ſino fuere con grande neceſſidad, y pagandoſelo de contado a como valiere, con que no exceda de la taſſa, dexandoles lo neceſſario para pagar diezmos a la Ygleſia, y rentas; al ſeñor de las tierras, y para ſus ſementeras, y alimentar ſu caſa, haſta la coſecha ſiguiente y algo mas.

CAPITVLVM 8.

Que las nueſtras Chancillerias, è Inquiſiciones, y otros qualeſquier tribunales, ni iuſticias deſtos nueſtros Reynos, no puedan embiar ni embien Alguaziles, ni otras perſonas, ni den mandamientos para tomar trigo ni ceuada de los dichos labradores, ni de otros algunos; para prouiſion de ſus caſas ni para otra coſa alguna, aunque ſea pagandolo de contado.

CAPITVLVM 9.

Que no ſe les pueda tomar ni tome a los dichos labradores ningunos carros, carretas, ni beſtias, ſino fuere para noſtro ſeruicio, ò neceſſidad publica, y entonces pagandoles primero de contado el alquiler que pareciere iuſto a la iuſticia, ſegun el tiempo en que ſe les tomare.

1 HIs tribus capitulis conſulitur agricolis,
ne à militibus vexentur: prohibentur
etiam Magiſtratus Regij ne ab illis inuitis
extorqueant frumentum. Quæ res cùm per
ſe manifeſta ſit, nec noſtra ad interpretandū
indigeat opera, illud tantum tractatu dignū
erit, an inferiores iudices, videntes in ſua iu-
riſdictione agricolas vexari à militibus, vel à
ſuperiorum Magiſtratuum apparitoribus,
2 poſſint illis obuiam ire? Et quod ad milites
attinet, licet in crimine deprehenſis debeant
ad ſuum tribunum ſeu magiſtrum militum
remitti, vt in l. de militibus ff. de cuſtodia reo
rum, & l. 1. C. de exhibendis, & tranſmitten-
dis reis; tradit Boſius de delictis tit. de foro
compet. Attamen non debēt ordinarij iudi-
ces permittere, vt ruſtici, alijve ciues ab illis
opprimantur, ſed illorum debent proteruiā,
ſi modò commodè poſſint, coercere. l. 3. C.
de ſilentiarijs, lib. 12. & illic Platea, & tradi-
tur in Auth. vt iudices ſine quoque ſuffragio.
4 §. voluimus, col. 2. Et hoc generale eſt, vt de-
beat iudex occurrere, opēq; ferre illi, cuino-
toriè infertur violentia. l. fi. ff. quod metus
cauſa, tradit Inn. in cap. in præſentia, de pro-
bationib. Abb. in c. quia Clerici, de iure pa-
tronat. Iaſ. in l. præſes. C. de tranſactionibus.
5 Quin etiam tenetur priuatus, ſi poſſit, defen-
dere eum qui iniuſtè iniuriam patitur, gloſſ.
in c. quanto, de ſententia excommunicatio-
nis, Iaſ. in l. vt vim. ff. de iuſtitia, & iure, col.
6 penult. Quod autem attinet ad ſuperiorem
Magiſtratum, receptum eſt, vt eo in ſuo offi-
cio peccante, non poſſit de illo ordinarius iu
dex cognoſcere. Extra ſuum verò officium
delinquentem, bene poteſt ordinarius illum
comprehendere, & punire, vt relatū eſt apud
Boerium multorum teſtimonio deciſ. 9. &
apud Marant. diſputatione 1. & apud Auen-
dan in c. correct. 1. p. c. 2. nu. 12. His tamen
in rebus magnopere eſt neceſſaria recti, & cō-
ſtantis iudicis prudentia, vt rem ita cordatè
aggrediatur, & prudēter gerat, ne crabrones
irritet, neu ſcandalum ingerat in plebem: nā
7 propter euitandū ſcandalum multa toleran-
tur, quæ aliàs non permitterentur, c. 3. de iu-
re patronat. c. cum ex iniuncto, de noui ope-
ris nuntiat. Innoc. & Abb. in c. cum ex officij
de pœnit. & remiſſ. Decius in c. cū teneamur,
de præben. Alfonſ. à Caſtr. de l. pœnal. lib. 1.
8 c. 11. Denique quādo liceat officialibus, ſeu
Magiſtratibus reſiſtere, conſulito textum, &
interpretes in d. l. prohibitum. C. de iur. fiſc.
lib. 10. Paridem de ſyndicatu. §. reſiſtentia,
Boer. deciſ. 170. Corſetum ſingul. verb. Offi-
cialis, Guid. Pape q. 344. Martin. Laudenſ. de
officialibus dominorum, concl. 36, & 97.

SVMMARIVM.

datæ legis.

1 *Quando lex incipiat ligare, remiſſiue.*

2 *Agricola an iuuetur huius legis beneficio in executione quę fit pro debito ante pragmaticā cōtracto.*

3 *In caſu noſtræ legis futura negotia dicuntur, quæ non ſunt in iudicium deducta.*

4 *Agricola fruitur beneficio huius legis in debitis contractis ante ipſam legem.*

Dies

Dies ſeu data legis.

DAda en Madrid, a nueue dias del mes de Març̧o, de mil y quinientos y nouenta y qua-
1 *tro años.*

Quando leges obligare incipiant, ſatis ſuperque traditur ab ſcribentibus in c. cognoſcentes, de conſtitutionibus, & à Ioanne Andrea in data Sexti, & Clementinarum. Proin ſuperuacuum fuerit, nos hic in ea re moram facere. Sed illud videamus, quod in foro quãdoque quæri ſolet, an hęc pragmatica ſanctio trahatur ad præterita? Finge, quod nomẽ ſeu obligatio qua agricolę impetitur, fuit contra
2 cta ante huius pragmaticæ promulgationẽ. Quæſtionis eſt, an illius beneficio poſſit vti agricola, in quem modò executio intẽditur? Et non videtur illi prodeſſe, cùm apertiſſimi iuris ſit leges futura proſpicere negotia, non præterita. l. legis. C. de legibus, c. fi. de conſtitutio. Sed non eſt ita, etenim licet factum ſit antiquum, ſi tamen nunc deducatur in iudiciũ, definiendũ eſt nõ ſecũdũ leges antiquas, ſed ſecũdum leges recentiores: itaque futura negotia dicuntur hoc caſu, quæ non ſunt de-
3 ducta in iudicium: præterita verò dicuntur, quæ iam ſunt in iudicium deducta, vt eſt autor Accurſius in Auth. vt cùm de appellatione cog. in princip. verb. referẽte, & illic Bartol. idemque in l. omnes. ff. de legib. nu. 44. tradit ex noſtratibus Caſtellus in legib. Tauri. in data illarum legum, quorum ſententia non obſcurè probatur in l. 6. tit. 1. lib. 2. Re-
4 copil. Quod egregiè pertinet ad contractus cenſuum (qui hodie frequẽtiſſimi ſunt) quãuis enim ante huius legis promulgationem facti ſint: attamen agricola, in quem modò executio petitur, rectè legis vtetur beneficio.

SVMMARIVM.

Differ. 80.

1 *Quis ſit colonus, & inquilinus.*
2 *An dominus teneatur imputare colono, vel inquilino impenſas factas in re locata.*
3 *Impenſæ neceſſariæ indiſtinctè reſtituendæ ſunt colono, vel inquilino.*
4 *Detrimentum contingens in re locata propter vſũ ipſius rei, ad dominum ſpectat, non ad conductorem.*
5 *Locator tenetur ſoluere quod impenſæ valent tempore finitæ locationis, ſi impenſæ erant vtiles.*
6 *Impenſæ quo tempore æſtimandæ ſint.*
7 *Tributorum ſolutio ad dominum pertinet, non ad colonum.*
8 *Superior concluſio limitatur, quando aliud vel conſuetudine, vel ſtatuto introductum eſt.*

Inter colonum, & Inquilinum, differentia 80.

QVid colonus, & inquilinus diſcrepent, ex ſuperiori differentia pendet: etenim colonus eſt, qui ruſtica prædia, inquilinus verò, qui vrbana conducto habet. l. item quæritur. §. fin. ff. Locati. l. Re pignoris. ff. de ac-
1 quirend. poſſeſſione. Non rectè igitur illic tradit Accurſius, colonũ dici in villa, inquilinum in ciuitate, cùm etiam in villa vrbana eſſe ſoleant prædia, & ruſtica in ciuitate; ſicuti ſuperiori differentia dictum eſt à nobis. Atque ita ab Accurſio diſceſſit Salicetus in l. Emptorem. C. Locati: & denique aduerſus Accurſ. communem eſſe opinionẽ, teſtis eſt Iaſon in §. Item Seruiana, n. 29. inſtitutio. de actionibus. Si igitur errauit Accurſius in iuris diſciplina, non eſt mirum ſi id quoque la-
2 tuerit Vallam Elegantiarum lib. 4. c. 54. Videamus autem hoc loco, quia opportunus eſt, & res quotidiana, an impenſas à colono, vel inquilino factas dominus teneatur illi reſtituere aut in mercedem imputare? & placet ſcriptoribus, ſi impẽſæ factæ fuerint fructuũ conſeruandorum cauſa, repetere eas colonũ non valere. Cæterũ ſi extra hanc cauſam fiãt, diſtinguendum aiunt inter impenſas neceſſarias, & vtiles: vt neceſſarias teneatur locator omninò reſtituere, vtiles autem non poſſe conductorem repetere, niſi eas de domini voluntate tacita aut expreſſa fecerit. Hæc diſtinctio colligitur ex Paulo de Caſtr. in l. Dominus horreorum. §. in conducto. ff. locati, ex Boerio deciſ. 44. nu. 13. ex Ant. Gomez in commentarijs, tom. 2. tit. de locato, nu. 2. ex Io. Garſ. de expenſis c. 14. n. 13. Quorum diſtinctionem ego quidem non refello, verùm quod aiunt, in caſu reſtitutionis non debere dominum reſtituere quod à colono, vel inquilino impenſum eſt, ſed id quod impenſæ valent tempore finitæ conductionis; locum habere putauerim in impenſis vtilibus: por-
3 rò in neceſſarijs indiſtinctè puto reſtituendũ eſſe quod colonus, vel inquilinus impendit, etſi impenſæ tempore finitæ locationis non extent, ſed perierint, vel minoris fuerint æſti-
4 mationis. Etenim detrimentum quod in re conducta ex vſu prouenit, domino cedit, nõ conductori, ob id enim mercedem ſoluit cõductor. §. item is cui, inſtit. quibus modis re contrahitur obligatio. §. 1. Inſtit. de locato, c. Eijciens. 88. diſtinctione. Atqui ſi impẽſæ neceſſariæ forent æſtimandæ tempore finitæ locationis, detrimentum quod ex vſu prouenit, in conductorem recideret; quod ab omni prorſus ratione alienum eſt. Igitur omne

quòd

quod neceſſariò in ædibus impendit conductor, id eſt ſine quo domus aut corrueret, aut deterior fieret, vel ſine quo habitari non poſſet, (hæ etenim neceſſariæ dicuntur impenſæ, vt in leg. Impenſæ. ff. de verbor. ſignif.) cõductori reſtituendum eſſe puto. Cæterum,
5 cùm quid non neceſſariò, ſed vtiliter impendit, non debet locator ſoluere niſi quòd impenſæ valent tempore finitæ conductionis: hæ ſiquidem vtiles dicuntur impẽſæ, quæ rei reditus augent, vt declarat Iuriſconſultus in dicta lege Impenſæ, & eodem pertinet lex 4. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. Et hanc noſtram diſtinctionem facilè colligere licet ex verbis Iuriſconſulti in d. l. Dominus horreorum. §. In conducto. Ait enim: *In cõducto fundo ſi conductor ſua opera aliquid neceſſariò vel vtiliter auxerit, vel ædificauerit, vel inſtituerit, cùm non conueniſſet, ad recipiendum ea quæ impendit ex conducto cum domino fundi experiri*
6 *poſſe*. Neque aduerſus noſtram diſtinctionem quicquã obſtauerit textus in l. Domos. ff. de legat. 2. & quæ illic tradunt Doctores, dicentes, impenſas æſtimandas eſſe tempore quo res reſtituitur; nam loquuntur in impẽſis quas quis tanquam dominus fecit; nos verò loquimur in impenſis factis à colono, vel inquilino, quorum diuerſa cauſa eſt; ille enim mercedem non ſoluit, hic mercedem ſoluit. Hæc verò non pertinent ad eum qui à maioratus poſſeſſore ædem conduxit, vel ab vſufructuario: nam ſi quas impenſas fecerit ſine locatoris voluntate, perdit. l. Si quis domum. §. Hic ſubiungi, & §. Idẽ quærit, & illic Paulus de Caſtro. ff. Locati, tradit Valaſcus de iure emphyt. q. 25. nu. 25. Molina de pri-
7 mogenitis lib. 1. c. 21. nu. 9. Io. Garſia de expenſis c. 14. n. 17. Illud etiam ſæpè quæri ſolet, vter teneatur ſoluere tributum, quod res locata debet dominuſne, an colonus? id enim inter noſtros interpretes non ſatis conſtat; nam ad colonum hoc onus ſpectare, ſentit gloſſa, & Platea Codice de annonis, & tribut. lib. 12. & Antibolus de muneribus. §. 4. nu. 66. Contra verò ſentit Pinelus in l. 1. C. de bonis matern. 2. p. num. 72. & Valaſcus de iure emphy. q. 17. nu. 27. Io. Garſ. de expenſ. c. 14. n. 48. & ante eos Alexand. conſil. 4. vol. 5. affirmantes ad dominum incumbere ſolutionem tributi non ad colonum. Et horum mihi verior videtur opinio; nam (vt rationes à noſtratibus traditas omittamus) id verum eſſe, ſatis arguitur ex l. Veteribus. ff. de pactis, vbi Iuriſconſultus in hæc verba inquit: *Veteribus placet, pactionem obſcuram, vel ambiguam venditori, & ei qui locauit, nocere, in quorum fuit poteſtate legem apertius conſcribere*. Quando igitur venditor ſocors fuit in declarãdo, vtri pẽſionis incumberet ſolutio, ad eũ hoc onus recidere debet: & eodem reſpicit lex prima,
8 §. 1. ff. de ædilitio edicto. Hoc autem intellige, niſi ſtatuto, aut conſuetudine aliud comparatum fuerit: vt & ipſe Alexand. admonet in d. conſilio quarto. Atque item intellige, quando tributum debetur ex re conducta: nã ſi propter perſonã debeatur, perſona ad quẽ ſpectat, tenetur ſoluere. l. Si ſine §. Lucius. ff. de adminiſtratione tutorum l. In ſumma. C. de pignor. & tradit Alexander conſilio paulò ante citato.

SVMMARIVM.

Differentia 81.

1 *Seruitus itineris quid ſit.*
2 *Seruitus actus quid ſit.*
3 *Seruitus viæ quid ſit.*
4 *Actus à via in quo differat.*
5 *Quantum ſpatij habeat iter, actus, & via, traditur remiſſiuè.*
6 *Diuiſione inter fratres facta, non cenſetur conſtituta ſeruitus, vt alter per alterius prædium poſſit ire, etiamſi ad fundum aliò iri nõ poſſit, niſi aliud in diuiſione expreſſum ſit.*
7 *Venditor non tenetur vicem præſtare emptori ad fundum venditum, etiamſi per aliam partem iri non poſſit, niſi aliter inter eos conuenerit.*
8 *Si quis non poſſit domum ſuam reficere niſi vicinus aditum præbuerit, eſt vicinus compellendus aditum dare, vt vicini dominus reficiatur.*
9 *Poteſt quis propria autoritate demoliri ædificatum in via, vbi habet viæ ſeruitutem.*
10 *Via publica deſtructa, qui proximum habet prædium, debet viã præſtare, & an id gratis, n. 11.*

Inter ſeruitutem itineris, actus, & viæ, different. 81.

1 ITer ab actu, actum à via, vſus diuerſitas ſeparat, etenim itineris ſeruitus eſt ius eundi, ambulandi hominis, non tamen iumentũ agendi, vel vehiculum. Actus verò ſeruitus
2 eſt, ius eundi ambulandi hominis, iumentũ etiam agendi, vel vehiculum; non verò rectã haſtam deferendi, vel trahendi lapides; cæteraque id genus. Viæ ſeruitus, eſt ius eundi, ambulandi hominis, agendi iumentum, vel
3 vehiculum, trahendi etiam, & deferendi haſtam, vt habetur in lege 1. & l. qui ſola. ff. de ſeruitut. ruſticorum prædiorum, lex Si tam anguſti. ff. de ſeruitut. Qui igitur iter habet, actum non habet, ſed qui actum habet, iter habet: qui viã habet, iter, & actum habet; via
4 enim, actũ, & iter in ſe continet. Differt etiam actus à via, quia actus dicitur, etſi vehiculum

duci

Digitized by Google

duci non poſſit, dummodò iumentum agi poſſit. At via non dicitur, niſi, & iumentum agi, & vehiculum duci poſſit, ſicuti ex ſuperioribus legibus liquet; quibus conuenit lex
5 3. tit. 31. p. 3. Quantum vero ſpatij habeat iter, actus, & via, præter Iuriſconſultum in l. via conſtitui. ff. de ſeruit. vrban. prædior. explicat Alex. ab Alexandr. dierum genialium lib. 2. c. 20. Ceterum vt aliquid de his ſeruitutibus in pragmaticarum gratiã dicamus, ſciẽdum eſt, diuiſione inter fratres facta, nunquã
6 videri ſeruitutem conſtitutam, vt alter per alterius prędium poſſit ire niſi expreſſim id dictum fuerit: etſi ad fundum alio iri non valeat. l. item Labeo. ff. Famil. erciſc. Bart. in l. via conſtitui. §. fi. ff. de ſerui. ruſtic. prædiorũ, Iaſ. in l. ſi fundum ſub conditione. §. ſi fundũ n. 12. ff. de legat. 1. Boer. deciſ. 322. tradit ex noſtratibus Io. Garſ. de expenſ. c. 17. nu. 14.
7 Aequè, & venditor præſtare non tenetur viã emptori ad fundum venditum, niſi expreſſim dictum fuerit, etſi aliò ad fundum acceſſum non habeat. l. in vendendo. ff. de contrahenda emptione, Cæpolla de ſeruit. ruſticor. prędior. c. 38. nu. 2. Fabian. de Monte de emptione, & vendit. q. 6. n. 7. Quapropter conſultò à tabellionibus adijci ſolet in inſtrumẽtis venditionis, vulgaris illa clauſula: *Lo qual os vendo con todas ſus entradas y ſalidas, vſos, y*
8 *coſtumbres*. Et æquum foret, id quoque adijceretur in partitionibus ab arbitris familiæ erciſcundæ. Illud tamen inter ipſos ſcriptores conſtat, ſi domum meam non poſſim reficere, niſi per domum tuam detur mihi aditus, debere te mihi aditum præſtare, ſecundũ Boerium dicta deciſ. 322. Hoc ideò, quia res eſt modici præiudicij, & iuris æquitas ſuggerit, vt quod tibi non nocet, & mihi prodeſt, facere tenearis, vt latiùs tradunt Faber, & reliqui in Rubr. inſtit. de lege Caninia tollẽda, Bart. in l. ſoluto. ff. ſoluto matrimonio. Sed, & illud conſtat inter ſcribẽtes, ſi vicinus qui ſeruitutem debet, aliquid ædificauerit in via aduerſus ſeruitutem, poſſe ab eo cui ſeruitus debetur, demoliri propria autoritate, id eſt, ſine iudicis autoritate. l. ſi vitem. §. ſi ad ianuam. ff. quod vi aut clam, Cæpol. de ſeruit. vrban. præd. c. 42. nu. 7. Angel. de Aretio in §. æquè ſi agat, ad finem, inſt. de action. Anton. Gomez in l. 45. Tauri. Atque illud non minus eſt notabile, qui viæ ſeruitutem debet, poſſe illam aliorſum mutare, ſi vicino damnum non inferatur ex iſtius mutatione, gloſ. final. & illic Bartol. & reliqui in l. ſi cui. ff. de ſeruitutib.

10 Sed illud memoria exceſſerat, quod obliuiſcendum non eſt, ſi via publica, ruina, aut impetu aquarum deſtructa ſit, vicinum, qui proximum fundum habeat, viam præſtare debere. l. locus. §. via publica. ff. quemadmodũ
11 ſeruit. amittan. Dubitationis eſt tamen an id gratis prǽſtare debeat, an pecunia à Republi. numerata; & Accurſius ſcribit illic, gratis præſtare debere, alij contra ſentiũt, vt eſt videre apud Couarruuias lib. 3. variar. reſol. c. 14. n. 8. Et hæc opinio, quantum experimentis didici, moribus præualuit apud nos, quãquam apud Bononiẽſes aliter ſeruari ſcribat Accurſ. loco ſuperiori. Cæterùm vnaquæque prouintia ſuo ſenſu abundat.

SVMMARIVM.
Different. 82.

1 *Non tenet melioratio cauſa dotis facta.*
2 *Mortuo patre ante ſolutam dotem, quo iure cautius agat filia pro dote conſequenda, ſi ea dos quæ promiſſa eſt, à reliquis hæredibus dicatur inofficioſa, & num. 3.*
4 *Æs alienum totam recipit hæreditatem, non ſingularem dotis contractum.*

Inter legitimum quæ ex cauſa dotis, & eam quæ iure hæreditario debetur.
differens. 82.

1 Regia lege quæ Madritijs conuẽtibus lata eſt, cautum, definitumque extat, ne poſſit pater aut mater dotis nomine filiæ præceptionem (ſeu meliorationem, vt vocant) facere: ea eſt lex prima, tit. 2. lib. 5. Recopil. ex cuius deciſione, atque alijs item legibus poſtea latis, necnon ex communi forenſi vſu receptum eſt, non poſſe patrem, aut matrẽ dare
2 filiæ in dotem plus quàm eius conſtet legitima; ſicuti eſt videre apud Baezam in peculiari de ea re tract. cap. 3. & apud alios alias paſſim. Sed ecce, defuncto patre, nondum dote ſoluta, hæredes eam ſoluere recuſant, dicẽtes illam inofficioſam eſſe, atque legitimæ tranſgredi metas. Qua in re permultum intereſt quemadmodum filia experiatur: nam licèt dotis nomine plus quàm legitimam habere eam non poſſe conſtet: cæterùm in ineunda ratione legitimæ plurimum refert, an ex cauſa dotis, vel an iure hæreditario eam poſtulet
3 filia. Nam ſi ex cauſa dotis poſtulet, vt intelligatur vtrùm dos legitimam excedat, necne, inſpiciendum eſt tempus quo promiſſa dos eſt: vel quando pater vita functus eſt, verũ filia ipſa malit, iuxta legẽ 29. Taur. quæ eſt hodie lex 8. tit. 8. lib. 5. Recopil. & tradit Baeza ſupradicto tractat. c. 31. Proinde ſi tẽpus conſtitutæ dotis eligat, non onerabitur ære alieno, ſi quid forſan pater contraxit, neque impẽſis funeris l. Mulier bona. ff. de iure

Digitized by Google

4 dotium. l. licet. C. eod. tit. Quoniam æs alie-
num totam reſpicit hæreditatem, non ſingu
larem dotis contractũ. l. 1. §. ſi hæres percep-
to fundo. ff. ad Trebel. l. ſi fideicommiſſum.
ff. de iudic. Idemque facit funeris impenſa.
ff. de Relig. & ſumptibus fune. l. 30. tit. 13. p.
5. Porrò ſi tanquam hæres legitimam poſtu-
let, æſtimatio legitimè referenda eſt præciſè
ad hoc tempus, quo pater vita functus eſt, iux
ta l. cum quæritur. C. de inoffic. teſtam. & ſu-
pradicta leg. 29. Tauri. Atque ita pro rata par
te cum cæteris hæredibus æs alienum partie-
tur. l. 1. C. ſi certum petat. l. pro hereditarijs.
C. de hæreditarijs actionib. Poſſem, & alias
multas inter hæc ſubnectere differentias, eas
tamen miſſas facio, ſimul quia per ſe manife
ſtæ ſunt, ſimul quia breuis eſſe laboro.

SVMMARIVM.

Different. 83.

1 *Flumen continuò, ſtillicidium ſtillatim fluit.*
2 *Grauior eſt fluminis ſeruitus, quàm ſtillicidij.*
3 *Seruitus aquæductus in quo differat à ſeruitute fluminis, & ſtillicidij.*
4 *Lex, Foramen. ff. de ſeruitut. vrban. explicatur.*

Inter ſeruitutem fluminis, & ſtillicidij, & aquæductus.

Differentia. 83.

INter vrbanas ſeruitutes numerantur etiã
flumen, ſtillicidium, vt habetur in §. præ-
diorum. inſt. de ſeruitut. Horum ea eſt diffe-
1 rentia, quòd flumen continuè; ſtillicidium
ſtillatim fluit illud grauius, hoc leuiori caſu
in terram cadit, vt docet Eguina. in d. §. præ-
2 diorum, inſtit. de ſeruitu. Aparet itaque, flu-
minis ſeruitutem grauiorem eſſe, quàm ſtilli
cidij: id quod probat textus elegans in l. ſer-
uitutes. §. ſi ante. ff. de ſeruit. vrban. prædio-
3 rum. Aquæductus autem a fluminis, & ſtilli-
cidij ſeruitutibus ſic diſcernitur, quod aquæ-
ductus dicitur quando per alienum prædiũ,
in noſtrum prædiũ aquam ducimus: flumi-
nis autem, vel ſtillicidij ſeruitus dicitur, quã-
do è noſtro prædio in alienũ prædium aquã
mittimus. §. 1. inſtit. de ſerui. lex penultima.
ff. eodem tit. l. fiſtulas. ff. ſi ſeruitus vendice-
tur. Ex his autem intelliges textum, qui ha-
ctenus à noſtris non ſatis eſt intellectus, in l.
foramen. ff. de ſeruitut. vrbanor. prædiorum.
4 Nam dum interpretes quid illic flumen ſi-
nificet, non ſatis intelligunt, miris modis in
illius intellectu hallucinantur, ſicuti oſtenſũ
eſt lucubrationum à nobis lib. 1. rerum quotidia.
cap. 1. §. 8. nu. 14. proin hic non repetam; cũ
illic videre in promptu ſit.

SVMMARIVM.

Different. 84.

1 *Manci appellatio ad vitium manuum ſpectat: claudi verò, ad pedum.*
2 *Podagra ad pedes, chiragra ad manus pertinet.*
3 *Emendatur lectio text. in l. 2. C. qui morbo ſe excuſ. lib. 10.*

Inter mancũ, & claudum podagram, & chiragrã.

Differentia. 84.

1 MAnci appellatio ad vitium manuum
ſpectat; claudi verò ad pedum. leg. qui
clauum, & l. ſequens. ff. ædil. edict. Eadem
2 quoque eſt diſtinctio inter podagram, & chi
ragram; nam podagra ad pedes, chiragra ad
manus pertinet, vt docet gloſſ. in cap. cerni-
mus, de conſecrat. diſtinct. 5. & oſtẽdit illud
ſatis elegãs Martialis Epigram. lib. 1. ad Flac-
cum, quod huiuſmodi eſt:

Litigat, & podagra Diodorus, Flacce, laborat,
Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra eſt.

Hic morbus dicitur articularis, quia in ar
ticulos manuum, pedumque maximè ſeuit,
vt declarat Suet. in vita Sergij Galbæ Impe-
ratoris: *Manibus*, inquit, *pedibuſque articulari
morbo diſtortiſſimus*. Vnde emendandus eſt
textus in l. 2. C. qui morbo ſe excuſant, lib. 10.
3 Dum enim illic legitur Auriculari morbo;
legendum eſt, Articulari, ſicuti, & ibidẽ quo-
que animaduertit Alciat. Tanta eſt autẽ hu-
ius morbi malitia, vt omnem omnium me-
dicamentorum vim ſuperet atque vincat: fe-
rè igitur incurabilis eſt, vt oſtendit ille Oui-
dii verſ. de Ponto.

Soluere nodoſam neſcit medicina podagram.

Quod ſi quid aduerſus eam valet, ſola eſt frugalitas, id eſt, abſtinentia, & continencia, videlicèt, carere delitijs, & voluptatibus, vt ſignificat diuus Hieronymus in d. c. legimus de conſecrat. diſtinct. 5. Fricationibus etiam totum ieiunos corpus permulcere, ſeu ſcalpere, multum prodeſſe, experimentis compertum habeo, ſecutus conſilium Epiſcopi Albarracenſis in peculiari tractatu quem de eo morbo edidit: atque ſuper omnia nihil æquè mihi profuiſſe comperi, quàm aquam decoctam cum ligno, ſeu radice, quod vulgò dicitur China, vtendo ea tam potu, quàm in diluẽdo vino; cuius parciſſimus debet eſſe vſus his quos hic morbus torquet. cuius aquę decoctæ vſus ad multos morbos prodeſſe ſcribit Fragoſ. in libello de arboribus aromaticis

diſcur-

Digitized by Google

diſcurſu 12. Illud verò minus verum eſſe expertus ſum, quod ſcriptum reliquit Plinius lib. 20. c. 9. braſſicarum, ſeu collium iure multos à podagra liberatos eſſe, edẽdo eas, & ius bibendo: feci enim experimentum, ſed nihil mihi profuit. Verùm quid Papiniano cum Galeno? Medici ipſi viderint, noſq; noſtra tractemus: nam quoniam podagra laborare ſoleo, hæc obiter de ea admonere volui.

SVMMARIVM.

Differ. 85.

1 *Quid ſint caſtrati, qui thibliæ, & qui thlaſiæ, explicatur.*
2 *Qui ſint ſpadones, & eunuchi.*

Inter Spadonem, Eunuchum, Caſtratum, Thlibiam Thlaſiam, & alia nomina eodem pertinentia.

Differentia. 85.

His omnibus quæ hoc capite dicenda sũt honos habendus eſt auribus, quandoquidem ea quæ naturalia ſunt, etſi obſcena fuerint, proferri, & pronnntiari aliter non
1 poſſunt. Caſtrati ſunt, quibus vitilia tota electa ſunt, penituſque auulſa. Thibliæ ſunt, quibus teſticuli duntaxat auulſi ſunt. Thlaſiæ verò, quibus teſticuli non auulſi, ſed ma-
2 cerati, & conuulſi ſunt. Spadonis, & eunuchi latior eſt interpretatio, nam non ſolùm ſuperiores cõplectitur, ſed etiã omnes quotquot aut natura, aut alio quopiam impedimento vtilitatem amiſerunt, putà, frigidos, & maleficiatos. Probatur hæc differẽtia apud Iuriſconſultum in l. ſpadonẽ 128. ff. de verb. ſignif. & illic explicant Budeus, & Alciatus: probatur etiam in §. ſed illud, inſtit. de adoptionib. & illic tradunt Theophylus, & Eguinarius, tradit etiam Antonius Nebriſſ. in lexico iuris ciuilis, & idem Alciat. prætermiſſorum libr. 2. Iaſon. in l. ſed eſt quæſitum. ff. de liber. & poſthum. Caldas de nominatione emphyt. q. 14. n. 22. conſonat etiam lex 4. tit. 8. p. 4. Quæ omnia pertinent ad intelligentiam legis quartæ. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs. Quod autem differt vir ab ſpadone, hoc differt taurus à boue, aries à veruece, equus à cãterio, verres à maiali, gallus à capone, hircus à capro, ſicuti tradit Epiſcopus Sipontinus ad Martialem Epigrammate 3. atq; de gallo, & capone extant elegantia illa ipſius Martialis carmina lib. 13. in hæc verba.

Ne nimis exhauſto macreſceret inguine gallus,
Amiſit teſtes: nunc mihi capus erit.

Atque ex his quoque intelliges textum in l. 1. ff. de Abigeis. vbi veruecis mentio fit: reperies illic Accurſium magnopere vacillantem ſuper verb. Veruecem, dum illius nõ aſſequitur ſignificationem, ne putes igitur à nobis ocioſè hæc moueri.

SVMMARIVM.

§. primi.

1 *Inter Caſtratum, & Spadonem eſſe in iure differentias.*
2 *Spado adoptare poteſt, caſtratus non poteſt.*
3 *Spado poſthumum hæredem inſtituere poteſt, Caſtratus non poteſt.*
4 *Spado ducere vxorem poteſt, ſecùs Caſtratus.*
5 *Seruus ſpado tanquam vitioſus redhiberi non poteſt, caſtratus poteſt, & num. 6.*
7 *Ratio præcedentis concluſionis aſſignatur.*

§. PRIMVS.

1 Inter caſtratum verò, id eſt, qui totis caret genitalibus, & ſpadonem, qui coire poteſt, generare autem non poteſt in iure reperire
2 licebit differentias. Nam primum ſpado adoptare poteſt, caſtratus non poteſt. §. ſed, & illud, inſtit. de adoptionibus. Deinde ſpa-
3 do poſthumum hæredem inſtituere poteſt, caſtratus non poteſt. l. ſed eſt quæſitum. ff. de liberis, & poſthum. Item ſpado ducere vxo-
4 rem iure ciuili poteſt, caſtratus non poteſt. l. Si ſeruo 40. §. fi. ff. de iure dotium. Præterea ſeruus ſpado vitioſus nõn eſt, neque eo nomi-
5 ne redhiberi poteſt. l. Pomponius, & l. ædiles ff. de ædilitio edicto. Caſtratus autem ſanus non eſt. l. fin autem 7. eod. tit. de ędilit. edict.
6 Quæ autem huius diuerſitatis ſit ratio, ſcriptores maximè torquet, neque ſatis inter ſe conueniunt, vt cernere eſt apud Cuiacium in d. l. ſed eſt quæſitum. ff. de liberis, & poſth. & apud Antonium Auguſtinum emendationum lib. 3. c. 5. & apud Caldã Luſitanum de nominatione emphyteutica q. 14. n. 22. Mi-
7 hi tamen (ſi inter tot, tantoſque viros ſententiam dicere licet) illa verior videtur eſſe ratio quia caſtratus, vt qui totis careat genitalibus penitus ad rem venereã inhabilis eſt: at ſpado, quanquam generandi non habeat poteſtatem, quia tamen coeundi habet, non omninò ad rem vxoriam inhabilis eſt, quin illi iſth æc generandi potentia cum multis ſanis & omni vitio carentibus communis eſt. Videmus ſiquidem multos, alioqui robuſtos, generandi potentia deſtitutos, vel propter nimium ſeminis calorem, aut frigiditatẽ, aliaſve cauſas, quas ediſſerit Galenus de vſu pretiũ, c. 15. & alias alij Phyſici. Igitur caſtratos,

Z 2 tan-

Digitized by Google

tanquam ad rem veneream penitus inutiles, pro nihilo habuerunt leges, quoad maritalia iura attinet: at ſpadones, quia coeundi habēt poteſtatem, etſi illis generandi deſit potētia, non omnino deſperunt iura; quia ſcilicet hāc generandi potentiam tanquam ab occulto naturæ genio dependentem, ſui iuris non eſſe iudicarūt, ſed naturæ: & hoc eſt ſanè quod Iuriſconſultus dicere voluit in l. ſi quis poſthumos. ff. de liberis, & poſthum.

SVMMARIVM

§. ſecundi.

1 *An ſpadones poſſunt contrahere matrimonium, & nu. 2. & 3. & 4.*

5 *Senes contrahere poſſunt matrimonium.*

§. SECVNDVS.

1 HIc opportunè ſuccedit illa quæſtio vulgaris, an ſpadones contrahere matrimonium valeant? Cæterum ea definita eſt nuper à Sixto Papa V. dato ad eam rem reſcripto ad Hiſpaniarum Legatum, cuius deciſiua verba ad hunc modum ſe habent: *Fraternitati tuæ per præſentes committimus, & mandamus, vt coniugia per prædictos, & alios quoſcumque eunuchos, & ſpadones vtroque teſte carentes, cum quibuſuis mulieribus defectum prędictum ſiue ignorantibus, ſiue etiam ſcientibus, contrahi prohibeas, eoſque ad matrimonia quomodocunque contrahenda inhabiles autoritate noſtra declares.*

2 Animaduertere tamen debemus, Pontificiam illam deciſionem ſolū loqui de ſpadonibus vtroque carentibus teſticulo: non itaque pertinet ad thlaſias, qui maceratos habēt teſticulos, vel alio quopiam vitio ad Venerē minus potentes. Sunt proinde horum cauſæ, tanquam caſus omiſſus, ex antiquis iuris definitionibus terminandæ, iuxta ea quæ habentur in titulo de frigidis, & maleficiatis. De qua re non leuis eſt inter ſcriptores controuerſia, an contrahere matrimonium valeant, alijs aliter ſentientibus. Alijs enim placet, ſi ij coeundi habeant poteſtatem, non tamen generare valeāt, contrahere matrimonium non poſſe. In qua ſentētia fuit Abbas in c. 21. de frigidis, & maleficiatis, vbi adijcit hanc communem eſſe ſcriptorum opinionē, & ad eam acceſſit Gregor. Lop. in l. 6. tit. 7. p. 4. & Dominicus à Soto in 4. diſtinct. 34. Sūt autem alij, præcipuè Theologi, qui putant, ſi ij habeant coeundi poteſtatem, contrahere matrimonium poſſe, etſi generandi non habeant poteſtatem: & in his eſt Thomas in 4. ſententiarum, diſtinct. 34. & Speculum coniugatorum. 1. p. art. 38. concluſ. 1. & Gutier. Canon. q. c. 17. n. 8. Et hæc mihi verior videtur ſententia; quia, vt paulò ante diximus, ſi coeundi habeant facultatem, difficile nimis eſt intlligere, an eis generādi potentia deſit.

5 De ſenibus autem par eſt, tam inter Pontificios, quàm inter Theologos ſentētia, contrahere eos matrimonium poſſe, ſi aliud non obſtet impedimentum, vt eſt videre in c. 2. de frigidis, & maleficiatis, & Claſſicos in 4. ſententiarum, diſtinct. 34. & denique cōmunem eſſe fatetur Nauarr. in Manuali, c. 22. n. 59. Idque vſu rerum comprobatum eſſe, nemo eſt qui ignoret; etenim, vt vetus dictat prouerbium, nullus equus tā effœtus eſt qui menſe Maio non edat hinnitum. Quin in poſtremo vitæ ſpiritu generare quem poſſe, tradunt noſtri in l. Gallus. ff. de liber. & poſthum. in princip. Verùm hæc ſatis de ſpadonibus, ſi illud tamen adiecerimus, quod bellè ſcriptum eſt à Boerio deciſ. 100. nu. 4. maiorem fidem dandam eſſe duobus teſtibus deponentibus de virili facultate, quàm cētum impotentiam affirmantibus.

SVMMARIVM.

Different. 86.

1 *Quis furioſus, & quis mentecaptus dicatur.*

2 *Fanatici qui ſint.*

3 *Mentis alienationem, & maleficium dæmonum opera plerunque prouenire.*

4 *Epilepſiam diuinis etiam auxilijs fore curandam.*

5 *Furor quomodo probetur, remiſſiuè.*

6 *Homicida incidens in furorem, donec ab ea reſipiſcat puniendus non eſt.*

7 *Ad quem incumbat furioſi cura, & cuſtodia, remiſſiuè.*

Inter Furioſum, Mentecaptum, & Fanaticum. Differentia. 86.

1 FVrioſus mentis alienationem factis dictiſq; furore ipſo exagitatus propalam oſtendit, mentecaptus autem ſine illa corporis exagitatione mētis patitur alienationem: velut tradit Baldus in l. Si furioſi. C. de nuptijs, Anto. Gom. in l. 3. Taur. n. 7. Mentecaptum appellant Phyſici inſanum, aut ſtultum: furioſum autem, melāncholicum, vt apparet ex Cic. Tuſc. 3. tradit Alcia. Parergon iuris c. 16. & Boer. deciſ. 23. ac Petr. Vanderan. de

2 priuil. credit. c. 6. Fanatici autē ſunt, qui corporis iactatione ſana profanantes debacchātur, vt oſtēdit Quint. inſti. lib. 11. & deprehēdere licet ex lib. 9. in hæc verba. *Viros velut mente captos, cum iactatione fanatica vaticinari.*

Hi

Hi quoque fatui dicuntur, ſecundum Iuſtinum Hiſtoricum lib.41.in principio. Ex quibus intelligere poteris textum in l.2.ff. de ædilitio edicto, quæ horum nominum memi-
3 nere; & illic explicat eruditè Bud. Hanc autem mentis alienationem, quæ ſupradictis contingit, dæmonum opera, & maleficio plerumque prouenire, autor eſt D. Tho. 1. p.q. 111.art.5.quod à tam grauiſſimo autore dictum memoria hoc loco mandandum duxi: idq; verũ eſſe (ne in re medica Medicos omittamus) multis confirmat Doctor Valleſius, pridẽ Regius Protomedicus, vir vtique doctiſſimus in Commentario de ſacra Philoſo-
4 phia c.28. Quocirca monet, hoc genus morbi, & alios eiuſdem generis, veluti epilepſiã, ſeu comitialem morbum curatum iri, ſimul diuinis auxilis, id eſt, exorciſmis, ieiunio, & oratione, ſimul humanis remedijs, id eſt, naturalibus medicamẽtis, vt diuina ope fugato dæmone, humana prodeſſe valeant medi-
5 camẽta. Furor autem quemadmodum probetur, ſi ſcire velis, conſulito Suar. allegatio. 1. Caſtellum in l.3. Taur. verſ. Sed iterum pone, Burg. de Paz conſilio 5. Gutierr. conſ. 14. n.7. Alciatum de præſumpt. reg.2. præſump. 8. Et illud non obliuiſcaris, ſi quis commiſit homicidiũ aut aliud delictũ, propter quod capite ſit plectendus, poſteaquam in furorẽ
6 incidat, non eſſe in eum animaduertendum donec reſipiſcat, vt placuit Baldo in l. furioſum. C. qui teſtam. fac. poſſ. & illic Iaſ. communem eſſe opinionem teſtatur; idq; latiùs expendit Bened. in c. Raynuntius, de teſta.
7 §. de exemplari inſt. nu. 23. & Iul. Clarus in praxi criminali, q.60. Furioſi autem cura ac cuſtodia ad quem iure incumbat, traditur in l. Diuus. ff. de officio præſidis.

SVMMARIVM.
Differ. 87.

1 *Falſum quid ſit.*
2 *Mendacium quid ſit.*
3 *Non tenetur iniuriarum actione, qui alicui dixerit falſum dixiſſe, ſed qui dixerit mentitum fuiſſe.*
4 *Non differre, dicere mendacium, & mentiri.*
5 *Inter ſimulationem, & mendacium, quid interſit.*
6 *Mendacium etiam ob iuſtam cauſam ſine peccato, aut mortali, aut veniali dici non poteſt.*
7 *Simulatio ob id iuſtam cauſam, poteſt fieri ſine peccato.*
8 *Simulatio quid ſit.*
9 *Quid differat à ſimulatione diſſimulatio.*
10 *Diuus Paulus c. 2. ad Galat. explicatur.*
11 *Ad dictum locum diui Pauli explicatio diui Hieronymi refertur, & n. 12. & 13.*
14 *Explicatur text. in cap. Vtilem 22. q. 2.*

Inter Falſum, & Mendacium, Simulationem, & Diſſimulationem.
Differ. 87.

1 FAlſum eſt, cùm id quod verum non eſt, imprudentes ſeu per errorem verum eſſe affirmamus, putantes videlicet verum eſſe id quod dicimus: vt enim diuus ſcribit Auguſtinus libro quæſtionum 83. *Omnis qui fallitur*
2 *id in quo fallitur, non intelligit.* Mendacium autẽ eſt, cùm ſcientes prudenteſque id quod verũ non eſt, verum eſſe affirmamus: hoc itaque malitioſè, illud per errorem fit. Id quod ſatis ſignificauit Cicero Officiorum libr. 3. in hæc verba: *Non enim falſum iurare, peierare eſt, ſed quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur more noſtro, id periurium eſt.*
3 Docet quoque ſanctus Thom. 2.2. qu. 110. Proinde ſi alicui falſum eum dicere dixeris, iniuriarum non teneris: ſin autem mentium eſſe dixeris, teneberis, ſicuti placuit Saliceto, & Alexandro in l. de tutela. C. de in integrũ reſtitut. minor. atque item in l. ſi quis extraneus, nu. 8. ff. de acquirenda hæreditate. Iuxta quod dicendum eſt, verum non eſſe quod ſcriptum reliquit Aulus Gelius noctium Atticarum lib. 11. cap. 11. vbi ait; differre inter
4 mendacium dicere, & mentiri; nam qui mẽtitur (inquit) fallit quantum in ſe eſt: at qui mendacium dicit, ipſi non fallit quãtum in ſe eſt. Apud noſtros enim, tam iniuriarum tenetur, qui dicit alium mentiri, quam qui dicit mendacium dicere. Atque ex his habes definitam quæſtionem, quam apud veteres Philoſophos magnoperè controuerſam fuiſ-
5 ſe narrat Petrus Mexia in ſylua lib. 4. c. 18. Porrò inter ſimulationem, & mendacium illud intereſt, ſecundũ Thom. 2. 2. quæſt. 111. quòd mendacium conſiſtit verbis, ſimulatio
6 factis. Sed ego (tanti viri pace dixerim) nihil ſimulationem cum mẽdacio commune habere arbitror, cùm conſtet, mendacium etiã ob iuſtam cauſam, ſine peccato, aut mortali, aut veniali, dici nõ poſſe, veluti diuo placuit
7 Auguſt. in c. primum. 22. q. 2. Simulatio verò ob iuſtam cauſam facta, extra peccatum eſt, vt diuus docet Hieronymus in cap. vtilẽ, eadem cauſa, & quæſtione. Simulatio igitur
8 (vt ego quidem ſentio) eſt intentio occultãdi quod facimus, diuerſi actus oſtẽſione facta. Colligitur id, cum aliàs paſſim, tùm ex toto illo titulo, Plus valere quod agitur, quã quòd ſimulate cõcipitur, & hoc differt à diſſimulatione, ſecundum Calepinũ, & Epiſcopum Sipontinum in Cornucopia, quod ſimulamus falſa, diſſimulamus vera; quod
9 quanquam non malè dictum ſit, illud tamẽ pla-

Digitized by Google

planius, & verius eſt diſcrimen, quod ſimu-
latio pertinet ad res quas in præſentiarum
agimus: diſſimulatio verò, ad res quæ iam
antea factæ ſunt. Ex his autem, ne rem ſcitu
digniſſimam omittamus, intelligere par eſt,
locum Apoſtoli ad Galatas c. 2. vbi Paulus in
hæc verba inquit: *Cum autem veniſſet Petrus
Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehẽſibi-
lis erat: priùs enim quàm veniſſent, quidam à Ia-
cob cum Gentibus edebat, cùm autẽ veniſſent, ſub-
trahebat, & ſegregabat ſe, timens eos qui à circun-
ciſione erant, & ſimulationis eius conſenſerunt Iu-
dæi, ita vt, & Barnabas duceretur ab eis in illam
ſimulationem. Sed cùm vidiſſent, quòd non rectè
ambularent ad veritatem Euangelij, dixit Cephæ
coram omnibus: Si tu, Iudæus cum ſis, Gentiliter
viuis, & non Iudaicè, quomodò Gentes cogis iu-*
11 *daizare?* Quem locum ita explanat illic Hie
ronymus, vt dicat, neque peccaſſe Petrũ, ne-
que Paulum illi iniurioſum fuiſſe. Cuius in-
terpretatio adeò diſplicuit Auguſtino, vt per
literas ſuadeat Hieronymo, palinodiam, vt
canat. tanta eſt inimici verſutia, tanta nequi
tia, vt etiam inter aſtra, & ſydera, inter cyna-
momum, & balſamum, id eſt, inter ſanctos,
& electos, tentet ſeminare zizania. Miris au-
tem modis ſe defendit Hieronymus, reſcri-
bens Auguſtino, magna tamen cum mode-
ratione, vt meminerit Daretis, & Entelli, &
12 quod bos laſſus fortiùs figit pedem. Sed, &
Hieronymi defenſionẽ probat Eraſmus in
Chiliadibus ſuper adagio illo, Palinodiam
canere, taxãs Auguſtinum, quòd iuuenis in
virum ſenem tanto doctiorem inuehere au-
13 ſus fuerit. Verùm iſthæc inter Sanctos iſtos
diſſenſio, vt bono erat orta zelo, ſic feliciter
ſopita eſt: nam ſarta gratia, Spiritu ſãcto in-
teruentore, in amicitia remanſere, vt conſtat
ex vtriuſque epiſtolis, quæ extant inter opera
ipſius Hieronymi tom. 1. Ex his autem (ne
putes nos temerè hæc attuliſſe) percipere fa-
cilè poteris ſenſum illius Canonis Vtilẽ 22.
q. 2. qui trãſcriptus eſt ex verbis Hieronymi
ſuper illo c. 2. ad Galatas, verba enim ſunt
ſanctiſſimi Hieronymi, Petri ſimulationem
excuſantis.

SVMMARIVM.

Differentiæ. 88.

1 *Contentio eſt in verbis, rixa in factis.*
2 *Quid inter rixam, & turbam interſit.*
3 *Quæ inter bonos amicitia eſt, inter malos factio eſt.*
4 *Qui in rixa mediatorem occidit, volens occidere ad
uerſarium, pœna obnoxius eſt.*
5 *Ex duobus rixantibus altero vulnerato remanẽte,
præſumitur vulnus illatum ab aduerſario, licèt
teſtes vulnus inferri non viderint.*
6 *Altero in rixa occiſo, qui fuerit aggreſſor præſu-
mendus, diſputatur, n. 7.*
8 *Occiſor non eſt puniẽdus pœna capitis, ſi ex indicijs
veriſimile ſit occiſum fuiſſe aggreſſorem.*
9 *Quando plures percuſſerunt aliquem, iſque vno ſo-
lo ictu cecidit, omnes ciuiliter tenentur, niſi con-
ſtet à quo vulnus illatum eſt, nu. 10.*

*Inter Contentionem, Rixam, Turbam, &
Factionem.
Differentia. 88.*

1 COntentio (inquit Panormitanus in c. 1.
nu. 4. ne Clerici, vel Monachi) eſt in ver-
bis, rixa autẽ in factis, & ante eum id voluit
S. Thom. 2. 2. q. 42. artic. 1. quibus ſuffraga-
tur lex final. C. ad leg. Cornel. de ſicarijs, & l.
2 ſi ex plagis. §. 1. ff. ad leg. Aquiliam. Inter ri-
xam autem, & turbam illud intereſt, quòd ri
xa dicitur de duobus, turba autem de pluri-
bus, vt expreſſim ſcribit Iuriſcõſultus in l. 4.
ff. vi bonorum rapto à quo immeritò diſſen-
tit Valla Elegantiarum lib. 6. c. 62. ſicuti (no-
ſtros Iuriſconſultos defendẽs) elegãter oſtẽ-
3 dit Alciatus lib. 4. de verbor. ſignificat. Quæ
autem inter bonos amicitia, eſt inter malos
factio eſt, vt liquidò conſtat ex Salluſtri. de
bello Iugurtino. Ex quo (ne hæc perfuncto-
riè attuliſſe videamur) intelligere poteris l.
3. §. & cum placuiſſet. ff. de orig. iuris, vbi de
hac factione mentio fit. Verum ne nudam
hanc differentiã relinquamus, cùm ſint mul-
4 ta quibus veſtiri valeat, pauca de rixa, & tur-
ba adijciamus. Et quod ad rixam attinet, il-
lud admonendi ſumus, qui in rixa mediato-
rem, ſeu interuẽtorem percuſſit, aut occidit,
non illum, ſed aduerſarium volens occidere,
pœnæ, obnoxium eſſe. l. ſciẽdum. §. qui cum
aliter. ff. ad legem Aquil. l. 6. tit. 15. p. 7. non
tamen pœna ordinaria plectendus erit, ſed
5 extraordinaria, Boer. deciſ. 83. Ant. Gom. in
comment. tom. 3. c. 3. n. 35. Memineris etiã,
quod ſi ex duobus rixãtibus alter fuerit vul-
neratus, præſumitur ab aduerſario vulnus ac
cepiſſe, tametſi teſtes non declarent vidiſſe
vulnus inferri, ſecundum Boer. deciſ. 237. n.
6 3. In qua re extat gloſ. ſingul. in l. 1. §. arietes
ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe dicatur, quæ
belliſſimè inquit, ſi duobus arietibus, ſeu bo-
bus, pugnam committẽtibus, alter mortuus
fuerit, & neſciatur vter aggreſſor fuerit, ab-
ſoluendum eſſe ſuperſtitem, quia præſumen-
dum ſit, mortuum fuiſſe aggreſſorem, ſuęquè
neci cauſam dediſſe: idemque de hominum
pugna (cuius cauſa hæc attulimus) ſtatuen-
dum eſſe. Huius autem gloſſæ opinio licèt
aliquibus placeat, non nullis tamẽ diſplicet;
exiſti-

Digitized by Google

exiſtimantibus, ſi reus nõ probet, mortuum
fuiſſe aggreſſorem, capitis damnandam eſſe
inter quos fuit Ant. Gom. in comment. to.
7 3.c.3.n.25. Sunt verò alij, qui ex iudicijs, &
argumentis, perſonarumque conditione di-
iudicandum eſſe putent, vter fuerit aggreſſor,
ſeu inſidiator: in quibus fuit Faber in §. Ius
autem, n.6. inſtit. de iure natur. gentium, &
ciuil. & Alber. in d. §. arietes, Petrus de Bella-
pertica in l. 1. C. vnde vi, & ad hanc opinio-
nem ego magis accedo, ſimul quia in re du-
bia promptiores eſſe debemus ad abſoluen-
dum, quam ad condemnandum; ſimul quia
ſanctius eſt, vt Iuriſconſultus inquit, nocen-
tem impunitum relinquere, quàm innocen-
tem condemnare. l. abſentem. ff. de pœnis.
Mouetque præterea me magnopere Cicero-
nis autoritas, qui in Oratione pro Milone,
multa in hanc partem, & eadem egregia af-
8 fert argumenta. Si igitur ex indicijs veriſi-
mile ſit, occiſum fuiſſe aggreſſorem, nõ mor-
tis pœna mulctabimus reũ, ſed alia leuiori:
idq; etiam placere video Alciato de præſum-
ption. reg. 3. præſumpt. 39 Hęc quod attinet
ad rixam, nunc aliqua de turba dicamus. Et
illud in primis memineris, quando plures
9 percuſſerunt aliquem, iſque vno ſolo ictu ce-
cidit, omnes ciuiliter teneri. l. Item Mela. §. Si
plures. ff. ad legem Aquil. l. 57. ſtyli, & quili-
bet eorum tenetur in ſolidum. l. ſemper §. 1.
ff. quod vi aut clam, quam illic ſingularẽ prę-
10 dicat Bart. Criminaliter autem nullus tene-
tur, niſi conſtet à quo vulnus illatum ſit, ſe-
cundùm gloſ. in d. l. Mela. Id tamen quomo-
do, & qualiter intelligendum ſit, luculenter
ediſſerit Ant. Gom. in comment. tom. 3. c. 3.
nu. 56. & Iulius Clar. in praxi. §. fin. §. homi-
cidium, num. 36.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Vniuerſitas ſi delinquat, qualiter puniatur, & nu-
mero. 2.*
2 *Sine Principis facultate non poſſe iudicem in vni-
uerſitatem ſtatuere pœnas, de quibus in numero
præcedenti.*
4 *Quando dicatur delictum commiſſum eſſe ab vni-
uerſitate.*
5 *Delicto ab vniuerſitate commiſſo, quemlibet ciuem
pro modo culpæ puniendum eſſe.*
6 *Principales delinquentes ſeuerius puniendos, cũ
reliquis mitiùs agendum.*
7 *Qualiter delinquente coborte punirentur milites
apud Romanos.*

§. PRIMVS.

1 SEd, & illud operæ pretium erit, vt hoc lo-
co diſpiciamus, quando populus ſiue vni
uerſitas deliquit, quemadmodum in eam, il-
liuſque ciues animaduerti debeat? Atque vt
ſummatim procedamus, ſciendum eſt, quã-
do vniuerſitas crimen commiſit, puniẽdam
eſſe vniuerſitatem, & ſimul etiam ciues ipſos
2 quorum conſilio, & opera commiſſum eſt de
lictum. Punietur igitur vniuerſitas pœnis
ipſi vniuerſitati congruentibus: itaque ſi cri-
minis atrocitas id exegerit, diſſolui poterit
ciuitas, ſiue aratrum pati. l. ſi vſusfructus. ff.
quib. mod. vſusfruct. amitt. Poterit etiam ci-
uitas propter hæreſeos, aut idolatriæ flagitiũ
incendio flammiſque comburi, vt in c. ſi au-
dieris 23. q. 5. Adhæc damnari ciuitas ſeu vni
uerſitas poterit, vt propter crimen patratum
priuilegium quod forſan habet amittat, c. ita
nos 25. q. 2. c. ad abolendam. §. ſi ciuitas, de
hæret. c. felicis §. ciuitas, de pœnis, in 6. c. vbi
periculum. §. ſi ciuitas, eod. libro, vbi propter
delictũ à ciuitate admiſſum Põtificiali exui-
3 tur dignitate. Illud tamen non erit obliui-
ſcendum, nulli iudici fas eſſe incõſulto Prin-
cipe huiuſmodi pœnas in vniuerſitatem ir-
rogare, vt eſt autor Bart. in Extrag. qui ſint
rebelles, verb. Rebellando, ad fin. cui aſſenti-
tur Boer. de ſeditioſis §. fi. n. 12. quibus ſuffra
gatur lex 19. tit. 23. p. 3. Sed, & illud memi-
neris, vt ciuitas ſeu vniuerſitas dicatur deli-
4 ctum comiſiſſe, neceſſe eſſe, priuſquam deli-
querit, Senatu, ſeu populo coacto, ſeu ex mo-
re conuocato, delictum aggrediatur, alioqui
non ipſa vniuerſitas publicè, ſed ſinguli ci-
ues priuatim deliquiſſe dicetur, vt docet gloſ.
in l. ſicut ff. quod cuiuſque vniuerſi. nomine,
& Bart. in l. aut facta. §. nonnunquam. ff. de
pœnis, Abb. & Felin. in c. dilectus, de ſimo-
nia, vbi teſtantur communem eſſe opinionẽ,
& idem facit Boer. de ſeditioſis. §. fi. nu. 8. &
Afflict. in conſtit. Neap. lib. 1. rub. 101. n. 11.
5 & 12. Hoc igitur caſu licet ciuitas ipſa, vt vni
uerſitas plectatur, ſinguli quoque ciues pro
cuiuſque culpa, & malitia puniendi ſunt tã-
quam conſcij criminis, & vniuerſitati delin-
quenti opem ferentes, Innocentes igitur pœ-
nas non dabunt, ſed ij tãtummodò qui pec-
cauerunt, & pręcipuè Senatores, & ij qui cri-
mini cõmittendo obuiam ire autoritate ſua
potuerunt, vt eſt autor Panorm. in c. dilectus
6 de ſimonia, nu. 9. Quoniam tamen iura mul
titudini parcendũ eſſe ſanciunt, ſontes prin-
cipales ſeuerius plectentur, cum cæteris be-
nignius agadum eſt, vt habetur in c. latores,
de clerico excommunic. & tradit Felin. in c.

Apoſto-

Apoſtolicæ, de excep. Proinde olim apud romanos moris erat, vt cohorte peccante, decimarentur milites, id eſt, decimus quiſque capite plecteretur, prout ordine poſito ſorte contigiſſet, veluti refert Alex. ab Alexandr. dierum genialium lib. 6. cap. 18.

SVMMARIVM.

Different. 89.

1 *In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis quid interſit, maſculino vtamur, an neutro.*

2 *Neutrum eſt genus informe, maſculinum verò formatum.*

3 *Quæ ſit fides Catholica.*

In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis quantum diſtet maſculino vtaris, an neutro.
different. 89.

PVtauerit quiſpiā nos hoc capite ad Grāmatices rudiměta ingenium demittere, quoniam de maſculini, & neutri natura agimus. Sed auſcultato parumper obſecro, & comperies, adeò aliam eſſe hanc quæſtionē, vt ſydera tranſcendat, & cœlos: agimus enim de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, & indiui-
1 duæ vnitatis, in quo longe intereſt, maſculino vtaris, an neutro: rectè enim dicimus, alius eſt Pater, alius Filius, & alius Spiritus ſanctus: ſed non rectè dicimus, aliud eſt Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus; ſicut doctiſſimus, idēque ſanctiſſimus docet Auguſtinus in lib. de fide. Huius diſcriminis ratio eſt, ſecundum S. Thom. 1. p. q. 31. art. 2. quod neutrum eſt genus informe, maſculi-
2 num autem formatum, & diſtinctum, atque idcircò per neutrum ſignificatur eſſentia cōmunis, per maſculinū verò ſignificatur aliquod ſuppoſitum determinatum in communi natura: fides autem Catholica hæc eſt, vt
3 vnum Deum in trinitate, trinitatem in vnitate veneremur, neque confundentes Perſonas, neq; ſubſtantiam ſeparantes, vt habetur in Symbolo Athanaſij.

SVMMARIVM

Differ. 90.

1 *Qui agnati, & qui cognati dicantur.*

2 *Differentia agnationis, & cognationis, hodie, quātum ad ſucceſſionem ab inteſtato, nullius eſt momenti.*

3 *Hodie non ſexus diuerſitas ſpectatur, ſed gradus propinquitas.*

Inter Agnatos, & Cognatos.
Differentia. 90.

1 AGnati ſunt, qui per patrem: cognati, ex eadem familia ſunt; qui autem per fœminam coniunguntur, cognati tantum nominantur. Inter agnatos igitur, & cognatos hoc intereſt, quod inter genus, & ſpeciem: nā qui agnatus eſt, & cognatus eſt, non vtiq; autem qui cognatus eſt, is & agnatus eſt; quæ quidem Iuriſconſulti ſunt verba in l. Iuriſcōſultus. ff. de gradibus, ſub princip. cui con-
2 gruit etiam textus in §. 1. inſtit. de legitima agnatorum tutela. Hodie autem hæc differentia inter ſuccedentes ab inteſtato nomine tantùm valet, nō re; cùm nouiſſimo iure ſublata ſit differětia agnationis, & cognationis, in Auth. de hæredibus ab inteſtato venienti-
3 bus. §. ſi verò, cum ſequent. collatio. 9. Itaque hodie non ſexus diuerſitas ſpectatur, ſed gradus propinquitas: & meritò, cū agnatio Iuris ciuilis nomen ſit, cognatio autem, naturalis: natura enim inter maſculos, & fœminas diſcrimen non facit. l. maximum vitiū. C. de liberis præteritis, & exhæred. Ciuilis autem ratio ciuilia corrumpere iura poteſt, naturalia non poteſt, vt in §. fin. inſtit. de legitima agnator. tutela. In quod exactè ediſſerit Guillelm. Bened. in c. Raynuntius, verb. Eodem teſtamento 2. nu. 46. & Anto. Gom. in Comm. to. 1. c. 11. n. 34.

SVMMARIVM.

Differ. 91.

1 *Filij appellatione nepotes propriè non comprehenduntur.*

2 *Liberorum appellatio nepotes, cæteroſque complectitur deſcendentes.*

3 *Pater ex propria ſignificatione auum non comprehendit.*

4 *Parentis appellatione non ſolùm auus, ſed etiam reliqui aſcendentes comprehenduntur.*

5 *Generi appellatio ad progenerum cæteroſque affinitatis gradus porrigitur.*

6 *Filij appellatio in fauorabilius ad nepotes, & reliquos deſcendentes extenditur.*

7 *Poſthumus, eſt filius qui poſt patris mortem natus eſt.*

8 *Vnde poſthumi etymologia deducta.*

9 *Poſthumus non dicitur ante quā naſcatur, ſed partus aut venter.*

10 *An lex Regia, quæ diſponit, patrem nō poſſe vltra legitimam filiam dotare, in auo procedat.*

Inter

Inter Filium, & Liberos, Patrem, Parentes, ac Poſthumum.
Differentia. 91.

1 FIlij appellatione nepotes propriè nō cõprehenduntur. §.fin.inſtit.qui teſtamen
2 to tutores dari poſſint. Liberorum autem appellatio nepotes cæteroſque complectitur deſcendentes.l.liberorum.ff.de verbor.ſign.
3 Sic etiam pater ſecundùm propriam ſignificationem auum non comprehendit, ſed ex analogię proportione,id eſt, ſimilitudinis argumento.l.iuſtum.ff.de verbor. ſignifi.& illic Alciatus,& cæteri, tradit etiam Baeza de
4 non meliorandis filiabus,c.7. Parentis autē appellatione non ſolùm auus, ſeu deinceps cæteri aſcendentes comprehenduntur omnes, vt in l.quique.§.parentes.ff.de in ius vocād. l.1.& l.Iuriſconſultus.§.parentes.ff.de gradibus.l.appellatione parentis.ff.de verborū ſignif.tradit Alex. ab Alexand. dierū genialium lib.1.c.15.quanquam Tiraq.de retract. lignag.§.1.gloſ.8.num. 1. parentis appellationem, & ad conſanguineos referri putat, citans in eam ſententiam multa,eademque non contemnenda doctiſſimorum autorum loca: quæ tamen (vt ego quidem iudicio) aut ad aſcendentes referenda ſunt, aut eſt credē-
5 dum autores abuſiuè fuiſſe locutos. Generi quoque appellatio (is eſt filiæ noſtræ maritus) ad progenerum,cæteroſq; affinitatis gradus protrigitur l.Gallus.§. Forſitan. ff. de liberis,& poſthum. & conſtat ex Iuſtino libr.
6 18.Quanquam autem (vt diximus) filij appellatione nepos ex propria ſignificatione non comprehendatur, verùm in teſtamētis, & cæteris quæ fauorem continent, quæquè iuſtam, legitimamque recipiunt interpretationem,appellatione filiorū,& nepotes quoque comprehendi, latè demonſtrat Bart. in d.l.liberorū.ff.de verbor.ſign.& illic Alciat. & Alex.conſ.37.vol.6. Iaſ. quoque in l.Gallus.§.inſtituens.ff. de liber. & poſthum.& omnium latiſſimè Tiraq. de primoge. q.40.
7 Poſthumus autem eſt filius, qui poſt patris mortem natus eſt. §.poſthumo,inſt.de legatis, & l.3.§.1. ff. de iniuſto rupto, irritoque facto teſta. & apparet ex toto tit. ff. de liber. & poſthum. & illic latè tradit Acoſta in l.
8 Gallus.§.& quid ſi tantum. Vnde autē poſthumus ſit ita appellatus, etymologiamque trahat, inter ſcriptores non ſatis conuenit; alij volūt inde dictum, quia poſt humatum patrem natus ſit; & in his eſt Calepin. verb. Poſthumus, & Alex.ab Alexand.dierum genial.lib.1.c.9.& illic Tiraq.quorum mihi verior videtur eſſe ſententia,licèt alij autumēt, dici poſthumum,quaſi poſtremo loco natus ſit,in quibus eſt Prateius in lexico,verb. Poſthumus,citans in eam ſententiam Aulū Gell.
9 Poſthumus igitur propriè nō dicitur, anteaquam naſcatur, ſed tum tēporis dicitur, aut partus,aut venter, vt in l.1.ff.de vētre inſpic. & l.Si ventri.ff.de tuto.& curat.datis an his: quanquam interdum, & quādo in vtero erat, largo modo poſthumus appelletur, habita ſcilicet relatione ad futurum tempus,vt in §.
10 penult.ff.de tutelis. Ex ſuperioribus autem, vt aliquid in gratiam forenſis vſus dicatur, à nobis profligari poteſt quæſtio quæ inter noſtrates agitari ſolet, an lex Regia, qua cautū eſt ne pater poſſit dotare filiam vltra legitimam, habeat locum in auo:ea eſt l.1.titul.2. lib.5.recop.In qua quidem quæſt. Baeza. d. c.7.nu.1. ſcribit, etiam ad auum illius legis prohibitionem extendi. Sed ab illo diſſentiunt Tellus Fernād.in l.17.Taur.& Matienz. in l.1.tit.2.lib.2.Recopil. Spino in Spec.teſt. gl.11.n.52. Mihi Baezæ verior videtur opinio nam licèt,vt diximus,patris appellatione nō contineatur auus,neque filiæ,neptis: attamē analogiæ ratio,ſiue argumentum a pari ratione,quod,& in correctorijs locum habet, vt in gloſ.c.1.de temporibus ord.in 6.facit, vt lex Regia de filia loquens, extendatur ad neptē: neque enim aui minor eſt amor,quàm patris l.liberorum.ff.de verbor. ſignif.

SVMMARIVM.

Differentiæ. 92.

1 *Patruus eſt frater patris,auunculus frater matris.*
2 *Quæ ſit propria nepotis ſignificatio, & n. 3.*
4 *An aliquo defuncto, relictis patruo, & auunculo, ſuccedant patruus,& auunculus æqualiter in bonis defuncti, & n.5.*
6 *Quod ſuperiori concluſione reſoluitur,procedit etiā, quando patruus erat frater vterinus tantùm; auunculus autem frater vtrinque coniunctus.*
7 *Lex 5.tit.13.p.6 explicatur.*

Inter Patruum, Auunculum, atq; Nepotem.
Differ. 92.

1 PAtruus, eſt frater patris; auunculus autē, eſt frater matris: vterque autem Græco nomine Thios promiſcuè dicitur, vt declarat Iuſtinianus in §.tertio gradu,inſtit. de gradibus. Vulgus autē Iuriſperitorum exiſtimat, filium fratris, nepotem quoque appellari, vt refert Angelus in §. quarto gradu, inſtit. de gradibus,Alex.conſ.49.volum.1. quibus opitulatur c. Tua nos, de conſang. & affinitate.
2 Verū enimverò talis ſignificatio impropriè,

A a &abu-

4 dotium. l. licet. C. eod. tit. Quoniam æs alienum totam reſpicit hæreditatem, non ſingularem dotis contractũ. l. 1. §. ſi hæres percepto fundo. ff. ad Trebel. l. ſi fideicommiſſum. ff. de iudic. Idemque facit funeris impenſa. ff. de Relig. & ſumptibus fune. l. 30. tit. 13. p. 5. Porrò ſi tanquam hæres legitimam poſtulet, æſtimatio legitimè referenda eſt præciſè ad hoc tempus, quo pater vita functus eſt, iuxta l. cum quæritur. C. de inoffic. teſtam. & ſupradicta leg. 29. Tauri. Atque ita pro rata parte cum cæteris hæredibus æs alienum patietur. l. 1. C. ſi certum petat. l. pro hæreditarijs. C. de hæreditarijs actionib. Poſſem, & alias multas inter hæc ſubnectere differentias, eas tamen miſſas facio, ſimul quia per ſe manifeſtæ ſunt, ſimul quia breuis eſſe laboro.

SVMMARIVM.

Different. 83.

1 *Flumen continuò, ſtillicidium ſtillatim fluit.*
2 *Grauior eſt fluminis ſeruitus, quàm ſtillicidij.*
3 *Seruitus aquæductus in quo differat à ſeruitute fluminis, & ſtillicidij.*
4 *Lex, Foramen. ff. de ſeruitut. vrban. explicatur.*

Inter ſeruitutem fluminis, & ſtillicidij, & aquæductus.

Differentia. 83.

INter vrbanas ſeruitutes numerantur etiã flumen, ſtillicidium, vt habetur in §. prædiorum. inſt. de ſeruitut. Horum ea eſt differentia, quòd flumen continuè; ſtillicidium
1 ſtillatim fluit illud grauius, hoc leuiori caſu in terram cadit, vt docet Eguina. in d. §. prædiorum, inſtit. de ſeruitu. Aparet itaque, fluminis ſeruitutem grauiorem eſſe, quàm ſtillicidij: id quod probat textus elegans in l. ſeruitutes. §. ſi ante. ff. de ſeruit. vrban. prædio-
2 rum. Aquæductus autem a fluminis, & ſtillicidij ſeruitutibus ſic diſcernitur, quod aquæductos dicitur quando per alienum prædiũ, in noſtrum prædiũ aquam ducimus: fluminis autem, vel ſtillicidij ſeruitus dicitur, quãdo è noſtro prædio in alienũ prædium aquã mittimus. §. 1. inſtit. de ſerui. lex penultima. ff. eodem tit. l. fiſtulas. ff. ſi ſeruitus vendicetur. Ex his autem intelliges textum, qui hactenus à noſtris non ſatis eſt intellectus, in l. foramen. ff. de ſeruitut. vrbanor. prædiorum.
3
4 Nam dum interpretes quid illic flumen ſiniſicet, non ſatis intelligunt, miris modis in illius intellectu hallucinantur, ſicuti oſtensũ eſt luculenter à nobis lib. 1. rerum quotidia. cap. 1. §. 8. nu. 14. proin hic non repetam; cũ illic videre in promptu ſit.

SVMMARIVM.

Different. 84.

1 *Manci appellatio ad vitium manuum ſpectat: claudi verò, ad pedum.*
2 *Podagra ad pedes, chiragra ad manus pertinet.*
3 *Emendatur lectio text. in l. 2. C. qui morbo ſe excuſ. libr. 10.*

Inter mancũ, & claudum podagram, & chiragrã.

Differentia. 84.

1 MAnci appellatio ad vitium manuum ſpectat; claudi verò ad pedum. leg. qui clauium, & l. ſequens. ff. ædil. edict. Eadem quoque eſt diſtinctio inter podagram, & chiragram; nam podagra ad pedes, chiragra ad
2 manus pertinet, vt docet gloſſ. in cap. cerni-
mus, de conſecrat. diſtinct. 5. & oſtẽdit illud ſatis elegãs Martialis Epigram. lib. 1. ad Flaccum, quod huiuſmodi eſt:

Litiget, & podagra Diodorus, Flacce, laborat,
Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra eſt.

Hic morbus dicitur articularis, quia in articulos manuum, pedumque maximè ſæuit, vt declarat Suet. in vita Sergij Galbæ Imperatoris: *Manibus*, inquit, *pedibuſque articulari morbo diſtortiſſimus*. Vnde emendandus eſt textus in l. 2. C. qui morbo ſe excuſant, lib. 10.
3 Dum enim illic legitur Auriculari morbo; legendum eſt, Articulari, ſicuti, & ibidẽ quoque animaduertit Alciat. Tanta eſt autẽ huius morbi malitia, vt omnem omnium medicamentorum vim ſuperet atque vincat: ferè igitur incurabilis eſt, vt oſtendit ille Ouidij verſ. de Ponto.

Soluere nodoſam neſcit medicina podagram.

Quod ſi quid aduerſus eam valet, ſola eſt frugalitas, id eſt, abſtinentia, & continencia, videlicèt, carere delitijs, & voluptatibus, vt ſignificat diuus Hieronymus in d. c. legimus de conſecrat. diſtinct. 5. Fricationibus etiam totum ieiunos corpus permulcere, ſeu ſcalpere, multum prodeſſe, experimentis compertum habeo, ſecutus conſilium Epiſcopi Albarracenſis in peculiari tractatu quem de eo morbo edidit: atque ſuper omnia nihil æquè mihi profuiſſe comperi, quàm aquam decoctam cum ligno, ſeu radice, quod vulgò dicitur China, vtendo ea tam potu, quàm in diluẽdo vino; cuius parciſſimus debet eſſe vſus his quos hic morbus torquet. cuius aquæ decoctæ vſus ad multos morbos prodeſſe ſcribit Fraguſ. in libello de arboribus aromaticis diſcur-

diſcurſu 12. Illud verò minus verum eſſe expertus ſum, quod ſcriptum reliquit Plinius lib. 20. c. 9. braſſicarum, ſeu collium iure multos à podagra liberatos eſſe, edèdo eas, & ius bibendo: feci enim experimentum, ſed nihil mihi profuit. Verùm quid Papiniano cum Galeno? Medici ipſi viderint, noſq; noſtra tractemus: nam quoniam podagra laborare ſoleo, hæc obiter de ea admonere volui.

SVMMARIVM.

Differ. 85.

1 *Qui ſint caſtrati, qui thiblia, & qui thlaſiæ, explicatur.*
2 *Qui ſint ſpadones, & eunuchi.*

Inter Spadonem, Eunuchum, Caſtratum, Thlibiam Thlaſiam, & alia nomina eodem pertinentia.

Differentia. 85.

HIs omnibus quæ hoc capite dicenda sūt honos habendus eſt auribus, quandoquidem ea quæ naturalia ſunt, etſi obſcena fuerint, proferri, & pronnntiari aliter non
1 poſſunt. Caſtrati ſunt, quibus vitilia tota eiecta ſunt, penituſque auulſa. Thibliæ ſunt, quibus teſticuli duntaxat auulſi ſunt. Thlaſiæ verò, quibus teſticuli non auulſi, ſed ma-
2 cerati, & conuulſi ſunt. Spadonis, & eunuchi latior eſt interpretatio, nam non ſolùm ſuperiores cōplectitur, ſed etiā omnes quotquot aut natura, aut alio quopiam impedimento vtilitatem amiſerunt, putà, frigidos, & maleficiatos. Probatur hæc differētia apud Iuriſconſultum in l. ſpadonē 128. ff. de verb. ſignif. & illic explicant Budeus, & Alciatus; probatur etiam in §. ſed illud, inſtit. de adoptionib. & illic tradunt Theophylus, & Eguinarius, tradit etiam Antonius Nebriſſ. in lexico iuris ciuilis, & idem Alciat. prætermiſſorum libr. 2. Iaſon. in l. ſed eſt quæſitum. ff. de liber. & poſthum. Caldas de nominatione emphyt. q. 14. n. 22. conſonat etiam lex 4. tit. 8. p. 4. Quæ omnia pertinent ad intelligentiam legis quartæ. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs. Quod autem differt vir ab ſpadone, hoc differt taurus à boue, aries à veruece, equus à càterio, verres à maiali, gallus à capone, hircus à capro, ſicuti tradit Epiſcopus Sipontinus ad Martialem Epigrammate 3. atq. de gallo, & capone extant elegantia illa ipſius Martialis carmina lib. 13. in hæc verba.

Ne nimis exhauſto macreſceret inguine gallus,
Amiſit teſtes: nunc mihi capus erit.

Atque ex his quoque intelliges textum in l. 1. ff. de Abigeis. vbi veruecis mentio fit: reperies illic Accurſium magnopere vacillantem ſuper verb. Veruecem, dum illius nō aſſequitur ſignificationem, ne putes igitur à nobis ocioſè hæc moueri.

SVMMARIVM.

§. primi.

1 *Inter Caſtratum, & Spadonem eſſe in iure differentias.*
2 *Spado adoptare poteſt, caſtratus non poteſt.*
3 *Spado poſthumum hæredem inſtituere poteſt, Caſtratus non poteſt.*
4 *Spado ducere vxorem poteſt, ſecùs Caſtratus.*
5 *Seruus ſpados tanquam vitioſus redhiberi non poteſt, caſtratus poteſt, & num. 6.*
7 *Ratio præcedentis concluſionis aſſignatur.*

§. PRIMVS.

1 INter caſtratum verò, id eſt, qui totis caret genitalibus, & ſpadonem, qui coire poteſt, generare autem non poteſt in iure reperire
2 licebit differentias. Nam primum ſpado adoptare poteſt, caſtratus non poteſt. §. ſed, & illud, inſtit. de adoptionibus. Deinde ſpa-
3 do poſthumum hæredem inſtituere poteſt, caſtratus non poteſt. l. ſed eſt quæſitum. ff. de liberis, & poſthum. Item ſpado ducere vxo-
4 rem iure ciuili poteſt, caſtratus non poteſt. l. Si ſeruo 40. §. fi. ff. de iure dotium. Prætereà ſeruus ſpado vitioſus non eſt, neque eo nomi-
5 ne redhiberi poteſt. l. Pomponius, & l. ędiles ff. de ædilitio edicto. Caſtratus autem ſanus non eſt. l. ſin autem 7. eod. tit. de ędilit. edict.
6 Quæ autem huius diuerſitatis ſit ratio, ſcriptores maximè torquet, neque ſatis inter ſe conueniunt, vt cernere eſt apud Cuiacium in d. l. ſed eſt quæſitum. ff. de liberis, & poſth. & apud Antonium Auguſtinum emendationum lib. 3. c. 5. & apud Caldā Luſitanum de nominatione emphyteutica q. 14. n. 22. Mi-
7 hi tamen (ſi inter tot, tantoſque viros ſententiam dicere licet) illa verior videtur eſſe ratio quia caſtratus, vt qui totis careat genitalibus penitus ad rem venereā inhabilis eſt: at ſpado, quanquam generandi non habeat poteſtatem, quia tamen coeundi habet, non omninò ad rem vxoriam inhabilis eſt, quin illi iſthæc generandi potentia cum multis ſanis & omni vitio carentibus communis eſt. Videmus ſiquidem multos, alioqui robuſtos, generandi potentia deſtitutos, vel propter nimium ſeminis calorem, aut frigiditatē, aliaſve cauſas, quas ediſſerit Galenus de vſu pretiū, c. 15. & alias alij Phyſici. Igitur caſtratos,

tanquam ad rem veneream penitus inutiles, pro nihilo habuerunt leges, quoad maritalia iura attinet: at ſpadones, quia coeundi habēt poteſtatem, etſi illis generandi deſit potētia, non omnino deſperunt iura; quia ſcilicet hāc generandi potentiam tanquam ab occulto naturæ genio dependentem, ſui iuris non eſſe iudicarũt, ſed naturæ: & hoc eſt ſanè quod Iuriſconſultus dicere voluit in l. ſi quis poſthumos. ff. de liberis, & poſthum.

SVMMARIVM

§. ſecundi.

1 *An ſpadones poſſunt contrahere matrimonium, & nu. 2. & 3. & 4.*

5 *Senes contrahere poſſunt matrimonium.*

§. SECVNDVS.

1 HIc opportunè ſuccedit illa quæſtio vulgaris, an ſpadones contrahere matrimonium valeant? Cæterum ea definita eſt nuper à Sixto Papa V. dato ad eam rem reſcripto ad Hiſpaniarum Legatum, cuius deciſiua verba ad hunc modum ſe habent: *Fraternitati tuæ per præſentes committimus, & mandamus, vt coniugia per prædictos, & alios quoſcumque eunuchos, & ſpadones vtroque teſte carentes, cum quibuſuis mulieribus defectum prędictum ſiue ignorantibus, ſiue etiam ſcientibus, contrahi prohibeas, eoſque ad matrimonia quomodocunque contrahenda inhabiles autoritate noſtra declares.*

2 Animaduertere tamen debemus, Pontificiam illam deciſionem ſolũ loqui de ſpadonibus vtroque carentibus teſticulo: non itaque pertinet ad thlaſias, qui maceratos habēt teſticulos, vel alio quopiam vitio ad Venerē minus potentes. Sunt proinde horum cauſæ, tanquam caſus omiſſus, ex antiquis iuris definitionibus terminandæ, iuxta ea quæ habentur in titulo de frigidis, & maleficiatis. De qua re non leuis eſt inter ſcriptores controuerſia, an contrahere matrimonium valeant, alijs aliter ſentientibus. Alijs enim placet, ſi ij coeundi habeant poteſtatem, non tamen generare valeāt, contrahere matrimonium non poſſe. In qua ſentētia fuit Abbas in c. 21. de frigidis, & maleficiatis, vbi adijcit hanc communem eſſe ſcriptorum opinionē, & ad eam acceſſit Gregor. Lop. in l. 6. tit. 7. p. 4. & Dominicus à Soto in 4. diſtinct. 34. Sũt autem alij, præcipuè Theologi, qui putant, ſi ij habeant coeundi poteſtatem, contrahere matrimonium poſſe, etſi generandi non habeant poteſtatem: & in his eſt Thomas in 4. ſententiarum, diſtinct. 34. & Speculum coniugatorum. 1. p. art. 38. concluſ. 1. & Gutierr. Canon. q. c. 17. n. 8. Et hæc mihi verior videtur ſententia; quia, vt paulò ante diximus, ſi coeundi habeant facultatem, difficile nimis eſt intelligere, an eis generādi potentia deſit.

5 De ſenibus autem par eſt, tam inter Pontificios, quàm inter Theologos ſentētia, contrahere eos matrimonium poſſe, ſi aliud non obſtet impedimentum, vt eſt videre in c. 21. de frigidis, & maleficiatis, & Claſſicos in 4. ſententiarum, diſtinct. 34. & denique cõmunem eſſe fatetur Nauarr. in Manuali, c. 22. n. 59. Idque vſu rerum comprobatum eſſe, nemo eſt qui ignoret; etenim, vt vetus dictat prouerbium, nullus equus tā effœtus eſt qui menſe Maio non edat hinnitum. Quin in poſtremo vitæ ſpiritu generare quem poſſe, tradunt noſtri in l. Gallus. ff. de liber. & poſthum. in princip. Verùm hæc ſatis de ſpadonibus, ſi illud tamen adiecerimus, quod bellè ſcriptum eſt à Boerio deciſ. 100. nu. 4. maiorem fidem dandam eſſe duobus teſtibus deponentibus de virili facultate, quàm cētum impotentiam affirmantibus.

SVMMARIVM.

Different. 86.

1 *Quis furioſus, & quis mentecaptus dicatur.*

2 *Fanatici qui ſint.*

3 *Mentis alienationem, & maleficium dæmonum opera plerunque prouenire.*

4 *Epilepſiam diuinis etiam auxilijs fore curandam.*

5 *Furor quomodo probetur, remiſſiuè.*

6 *Homicida incidens in furorem, donec ab ea reſipiſcat puniendus non eſt.*

7 *Ad quem incumbat furioſi cura, & cuſtodia, remiſſiuè.*

Inter Furioſum, Mentecaptum, & Fanaticum. Differentia. 86.

1 FVrioſus mentis alienationem factis dictiſq; furore ipſo exagitatus propalam oſtendit, mentecaptus autem ſine illa corporis exagitatione mētis patitur alienationem: velut tradit Baldus in l. Si furioſi. C. de nuptijs, Anto. Gom. in l. 3. Taur. n. 7. Mentecaptum appellant Phyſici inſanum, aut ſtultum: furioſum autem, melācholicum, vt apparet ex Cic. Tuſc. 3. tradit Alcia. Parergon iuris c. 16. & Boer. deciſ. 23. ac Petr. Vanderan. de priuil. credit. c. 6.

2 Fanatici autē ſunt, qui corporis iactatione ſana profanantes debacchātur, vt oſtēdit Quint. inſti. lib. 11. & deprehēdere licet ex lib. 9. in hæc verba. *Viros velut mente captos, cum iactatione fanatica vaticinari.*

Hi

Hi quoque fatui dicuntur, ſecundum Iuſti-
num Hiſtoricum lib.41.in principio. Ex qui
bus intelligere poteris textum in l.2.ff. de æ-
dilitio edicto, quæ horum nominum memi-
3 nere; & illic explicat eruditè Bud. Hanc au-
tem mentis alienationem, quæ ſupradictis
contingit, dæmonum opera, & maleficio ple
rumque prouenire, autor eſt D. Tho. 1. p.q.
111.art.5.quod à tam grauiſſimo autore di-
ctum memoria hoc loco mandandum duxi:
idq; verũ eſſe (ne in re medica Medicos omit-
tamus) multis confirmat Doctor Valleſius,
pridẽ Regius Protomedicus, vir vtique do-
ctiſſimus in Commentario de ſacra Philoſo-
4 phia c.28. Quocirca monet, hoc genus mor-
bi, & alios eiuſdem generis, veluti epilepſiã,
ſeu comitialem morbum curatum iri, ſimul
diuinis auxilijs, id eſt, exorciſmis, ieiunio, &
oratione, ſimul humanis remedijs, id eſt, na-
turalibus medicamẽtis, vt diuina ope fuga-
to dæmone, humana prodeſſe valeant medi-
5 camẽta. Furor autem quemadmodum pro-
betur, ſi ſcire velis, conſulito Suar. allegatio.
1. Caſtellum in l.3. Taur. verſ. Sed iterum po-
ne, Burg. de Paz conſilio 5. Gutierr. conſ. 14.
n.7. Alciatum de præſumpt. reg.2. præſump.
8. Et illud non obliuiſcaris, ſi quis commiſit
homicidiũ aut aliud delictũ, propter quod
capite ſit plectendus, poſteaquam in furorẽ
6 incidat, non eſſe in eum animaduertendum
donec reſipiſcat; vt placuit Baldo in l. furio-
ſum. C. qui teſtam. fac. poſſ. & illic Iaſ. com-
munem eſſe opinionem teſtatur; idq; latiùs
expendit Bened. in c. Raynuntius, de teſta.
7 §. de exemplari inſt. nu. 23. & Iul. Clarus in
praxi criminali, q.60. Furioſi autem cura ac
cuſtodia ad quem iure incumba, traditur in
l. Diuus. ff. de officio præſidis.

SVMMARIVM.
Differ. 87.

1 *Falſum quid ſit.*
2 *Mendacium quid ſit.*
3 *Non tenetur iniuriarum actione, qui alicui dixerit falſum dixiſſe, ſed qui dixerit mentitum fuiſſe.*
4 *Non differre, dicere mendacium, & mentiri.*
5 *Inter ſimulationem, & mendacium, quid interſit.*
6 *Mendacium etiam ob iuſtam cauſam ſine peccato, aut mortali, aut veniali dici non poteſt.*
7 *Simulatio ob id iuſtam cauſam, poteſt fieri ſine peccato.*
8 *Simulatio quid ſit.*
9 *Quid differat à ſimulatione diſſimulatio.*
10 *Diuus Paulus c. 2. ad Galat. explicatur.*
11 *Ad dictum locum diui Pauli explicatio diui Hieronymi refertur, & n. 12. & 13.*
14 *Explicatur text. in cap. Vtilem 22. q. 2.*

Inter Falſum, & Mendacium, Simulationem, & Diſſimulationem.
Differ. 87.

1 FAlſum eſt, cùm id quod verum non eſt,
imprudentes ſeu per errorem verum eſſe
affirmamus, putantes videlicet verum eſſe id
quod dicimus: vt enim diuus ſcribit Augu-
ſtinus libro quæſtionum 83. *Omnis qui fallitur*
2 *id in quo fallitur, non intelligit.* Mendacium autẽ
eſt, cùm ſcientes prudenteſque id quod verũ
non eſt, verum eſſe affirmamus; hoc itaque
malitioſè, illud per errorem fit. Id quod ſa-
tis ſignificauit Cicero Officiorum libr. 3. in
hæc verba: *Non enim falſum iurare, peierare eſt,*
ſed quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut
verbis concipitur more noſtro, id periurium eſt.
3 Docet quoque ſanctus Thom. 2.2. qu. 110.
Proinde ſi alicui falſum eum dicere dixeris,
iniuriarum non teneris: ſin autem mentium
eſſe dixeris, teneberis, ſicuti placuit Saliceto,
& Alexandro in l. de tutela. C. de in integrũ
reſtitut. minor. atque item in l. ſi quis extra-
neus, nu.8. ff. de acquirenda hæreditate. Iux-
ta quod dicendum eſt, verum non eſſe quod
ſcriptum reliquit Aulus Gelius noctium At-
ticarum lib.11. cap.11. vbi ait; differre inter
4 mendacium dicere, & mentiri; nam qui mẽ-
titur (inquit) fallit quantum in ſe eſt: at qui
mendacium dicit, ipſi non fallit quãtum in
ſe eſt. Apud noſtros enim, tam iniuriarum
tenetur, qui dicit alium mentiri, quam qui
dicit mendacium dicere. Atque ex his habes
definitam quæſtionem, quam apud veteres
Philoſophos magnoperè controuerſam fuiſ-
5 ſe narrat Petrus Mexia in ſylua lib. 4. c. 18.
Porrò inter ſimulationem, & mendacium il-
lud intereſt, ſecundũ Thom. 2. 2. quæſt. 111.
quòd mendacium conſiſtit verbis, ſimulatio
6 factis. Sed ego (tanti viri pace dixerim) nihil
ſimulationem cum mẽdacio commune ha-
bere arbitror, cùm conſtet, mendacium etiã
ob iuſtam cauſam, ſine peccato, aut mortali,
aut veniali, dici nõ poſſe, veluti diuo placuit
7 Auguſt. in c. primum. 22. q. 2. Simulatio ve-
rò ob iuſtam cauſam facta, extra peccatum
eſt, vt diuus docet Hieronymus in cap. vtilẽ,
eadem cauſa, & quæſtione. Simulatio igitur
8 (vt ego quidem ſentio) eſt intentio occultã-
di quod facimus, diuerſi actus oſtẽſione fa-
cta. Colligitur id, cum aliàs paſſim, tùm ex
toto illo titulo, Plus valere quod agitur, qua
quòd ſimulate cõcipitur, & hoc differt à diſ-
ſimulatione, ſecundum Calepinũ, & Epiſco-
pum Sipontinum in Cornucopia, quod ſi-
9 mulamus falſa, diſſimulamus vera; quod
quanquam non malè dictum ſit, illud tamẽ
pla-

Digitized by Google

planius, & verius eſt diſcrimen, quod ſimulatio pertinet ad res quas in præſentiarum agimus: diſſimulatio verò, ad res quæ iam antea factæ ſunt. Ex his autem, ne rem ſcitu digniſſimam omittamus, intelligere par eſt, locum Apoſtoli ad Galatas c. 2. vbi Paulus in hæc verba inquit: *Cum autem veniſſet Petrus Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehẽſibilis erat: priùs enim quàm veniſſent, quidam à Iacob cum Gentibus edebat, cùm autẽ veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe, timens eos qui à circumciſione erant, & ſimulationis eius conſenſerunt Iudæi, ita vt, & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem. Sed cùm vidiſſent, quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixit Cephæ coram omnibus: Si tu, Iudæus cum ſis, Gentiliter viuis, & non Iudaicè, quomodò Gentes cogis iu-*
11 *daizare?* Quem locum ita explanat illic Hieronymus, vt dicat, neque peccaſſe Petrũ, neque Paulum illi iniurioſum fuiſſe. Cuius interpretatio adeò diſplicuit Auguſtino, vt per literas ſuadeat Hieronymo, palinodiam, vt canat. tanta eſt inimici verſutia, tanta nequitia, vt etiam inter aſtra, & ſydera, inter cynamomum, & balſamum, id eſt, inter ſanctos, & electos, tentet ſeminare zizania. Miris autem modis ſe defendit Hieronymus, reſcribens Auguſtino, magna tamen cum moderatione, vt meminerit Daretis, & Entelli, &
12 quod bos laſſus fortiùs figit pedem. Sed, & Hieronymi defenſionẽ probat Eraſmus in Chiliadibus ſuper adagio illo, Palinodiam canere, taxãs Auguſtinum, quòd iuuenis in virum ſenem tanto doctiorem inuehere au-
13 ſus fuerit. Verùm iſthæc inter Sanctos iſtos diſſenſio, vt bono erat orta zelo, ſic feliciter ſopita eſt: nam ſarta gratia, Spiritu ſãcto interueniente, in amicitia remanſere, vt conſtat ex vtriuſque epiſtolis, quæ extant inter opera ipſius Hieronymi tom. 1. Ex his autem (ne putes nos temerè hæc attuliſſe) percipere facilè poteris ſenſum illius Canonis Vtile 22. q. 2. qui trãſcriptus eſt ex verbis Hieronymi ſuper illo c. 2. ad Galatas, verba enim ſunt ſanctiſſimi Hieronymi, Petri ſimulationem excuſantis.

SVMMARIVM.

Differentia. 88.

1 *Contentio eſt in verbis, rixa in factis.*
2 *Quid inter rixam, & turbam interſit.*
3 *Quæ inter bonos amicitia eſt, inter malos factio eſt.*
4 *Qui in rixa mediatorem occidit, volens occidere aduerſarium, pœnæ obnoxius eſt.*
5 *Ex duobus rixantibus altero vulnerato remanẽte, præſumitur vulnus illatum ab aduerſario, licèt teſtes vulnus inferri non viderint.*
6 *Altero in rixa occiſo, qui fuerit aggreſſor præſumendus, diſputatur, n. 7.*
8 *Occiſor non eſt puniẽdus pœna capitis, ſi ex indicijs veriſimile ſit occiſum fuiſſe aggreſſorem.*
9 *Quando plures percuſſerunt aliquem, iſque vno ſolo ictu cecidit, omnes ciuiliter tenentur, niſi conſtet à quo vulnus illatum eſt, nu. 10.*

Inter Contentionem, Rixam, Turbam, & Factionem.
Differentia. 88.

1 Contentio (inquit Panormitanus in c. 1. nu. 4. ne Clerici, vel Monachi) eſt in verbis, rixa autẽ in factis, & ante eum id voluit S. Thom. 2. 2. q. 42. artic. 1. quibus ſuffragatur lex final. C. ad leg. Cornel. de ſicarijs, & l.
2 ſi ex plagis. §. 1. ff. ad leg. Aquiliam. Inter rixam autem, & turbam illud intereſt, quòd rixa dicitur de duobus, turba autem de pluribus, vt expreſſim ſcribit Iuriſcõſultus in l. 4. ff. vi bonorum rapto à quo immeritò diſſentit Valla Elegantiarum lib. 6. c. 62. ſicuti (noſtros Iuriſconſultos defendẽs) elegãter oſtẽ-
3 dit Alciatus lib. 4. de verbor. ſignificat. Quæ autem inter bonos amicitia, eſt inter malos factio eſt, vt liquidò conſtat ex Salluſtri. de bello Iugurtino. Ex quo (ne hæc perfunctoriè attuliſſe videamur) intelligere poteris l. 3. §. & cum placuiſſet. ff. de orig. iuris, vbi de hac factione mentio fit. Verum ne nudam hanc differentiã relinquamus, cùm ſint multa quibus veſtiri valeat, pauca de rixa, & tur-
4 ba adijciamus. Et quod ad rixam attinet, illud admonendi ſumus, qui in rixa mediatorem, ſeu interuẽtorem percuſſit, aut occidit, non illum, ſed aduerſarium volens occidere, pœnæ, obnoxium eſſe. l. ſciẽdum. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquil. l. 6. tit. 15. p. 7. non tamen pœna ordinaria plectendus erit, ſed
5 extraordinaria, Boer. deciſ. 83. Ant. Gom. in comment. tom. 3. c. 3. n. 35. Memineris etiã, quod ſi ex duobus rixãtibus alter fuerit vulneratus, præſumitur ab aduerſario vulnus accepiſſe, tametſi teſtes non declarent vidiſſe vulnus inferri, ſecundum Boer. deciſ. 237. n.
6 3. In qua re extat gloſ. ſingul. in l. 1. §. arietes ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe dicatur, quæ belliſſimè inquit, ſi duobus arietibus, ſeu bobus, pugnam committẽtibus, alter mortuus fuerit, & neſciatur vter aggreſſor fuerit, abſoluendum eſſe ſuperſtitem, quia præſumendum ſit, mortuum fuiſſe aggreſſorem, ſuęquè neci cauſam dediſſe: idemque de hominum pugna (cuius cauſa hæc attulimus) ſtatuendum eſſe. Huius autem gloſſæ opinio licèt aliquibus placeat, non nullis tamẽ diſplicet;
exiſti-

Digitized by Google

exiſtimantibus, ſi reus nõ probet, mortuum
fuiſſe aggreſſorem, capitis damnandũ eſſe
inter quos fuit Ant. Gom. in comment. to.
7 3.c.3.n.25. Sunt verò alij, qui ex iudicijs, &
argumentis, perſonarumque conditione di-
iudicãdum eſſe putent, vter fuerit aggreſſor,
ſeu inſidiator: in quibus fuit Faber in §. Ius
autem, n.6. inſtit. de iure natur. gentium, &
ciuil. & Alber. in d. §. arietes, Petrus de Bella-
pertica in l. 1. C. vnde vi, & ad hanc opinio-
nem ego magis accedo, ſimul quia in re du-
bia promptiores eſſe debemus ad abſoluen-
dum, quam ad condemnandum; ſimul quia
ſanctius eſt, vt Iuriſconſultus inquit, nocen-
tem impunitum relinquere, quàm innocen-
tem condemnare. l. abſentem. ff. de pœnis.
Mouetque præterea me magnopere Cicero-
nis autoritas, qui in Oratione pro Milone,
multa in hanc partem, & eadem egregia af-
8 fert argumenta. Si igitur ex indicijs veriſi-
mile ſit, occiſum fuiſſe aggreſſorem, nõ mor-
tis pœna mulctabimus reũ, ſed alia leuiori:
idq; etiam placere video Alciato de præſum-
ption. reg. 3. præſumpt. 39 Hęc quod attinet
ad rixam, nunc aliqua de turba dicamus. Et
illud in primis memineris, quando plures
9 percuſſerunt aliquem, iſque vno ſolo ictu ce-
cidit, omnes ciuiliter teneri. l. Item Mela. §. Si
plures. ff. ad legem Aquil. l. 57. ſtyli, & quili-
libet eorum tenetur inſolidum. l. ſemper §. 1.
ff. quod vi aut clam, quam illic ſingularẽ prę-
10 dicat Bart. Criminaliter autem nullus tene-
tur, niſi conſtet à quo vulnus illatum ſit, ſe-
cundùm gloſ. in d. l. Mela. Id tamen quomo-
do, & qualiter intelligendum ſit, luculenter
ediſſerit Ant. Gom. in comment. tom. 3. c. 3.
nu. 56. & Iulius Clar. in praxi. §. fin. §. homi-
cidium, num. 36.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Vniuerſitas ſi delinquat, qualiter puniatur, & nu-
mero. 2.*
2 *Sine Principis facultate non poſſe iudicem in vni-
uerſitatem ſtatuere pœnas, de quibus in numero
præcedenti.*
4 *Quando dicatur delictum commiſſum eſſe ab vni-
uerſitate.*
5 *Delicto ab vniuerſitate commiſſo, quemlibet ciuem
pro modo culpæ puniendum eſſe.*
6 *Principales delinquentes ſeuerius puniendos, cũ
reliquis mitiùs agendum.*
7 *Qualiter delinquente cohorte punirentur milites
apud Romanos.*

§. PRIMVS.

1 SEd, & illud operæ pretium erit, vt hoc lo-
1 co diſpiciamus, quando populus ſiue vni
uerſitas deliquit, quemadmodum in eam, il-
liuſque ciues animaduerti debeat? Atque vt
ſummatim procedamus, ſciendum eſt, quã-
do vniuerſitas crimen commiſit, puniẽdam
eſſe vniuerſitatem, & ſimul etiam ciues ipſos
2 quorum conſilio, & opera commiſſum eſt de
lictum. Punietur igitur vniuerſitas pœnis
ipſi vniuerſitati congruentibus: itaque ſi cri-
minis atrocitas id exegerit, diſſolui poterit
ciuitas, ſiue aratrum pati. l. ſi vſusfructus. ff.
quib. mod. vſusfruct. amitt. Poterit etiam ci-
uitas propter hæreſeos, aut idolatriæ flagitiũ
incendio flammiſque comburi, vt in c. ſi au-
dieris 23. q. 5. Adhæc damnari ciuitas ſeu vni
uerſitas poterit, vt propter crimen patratum
priuilegium quod forſan habet amittat, c. ita
nos 25. q. 2. c. ad abolendam. §. ſi ciuitas, de
hæret. c. felicis §. ciuitas, de pœnis, in 6. c. vbi
periculum. §. ſi ciuitas, eod. libro, vbi propter
delictũ à ciuitate admiſſum Põtificiali exui-
3 tur dignitate. Illud tamen non erit obliui-
ſcendum, nulli iudici fas eſſe incõſulto Prin-
cipe huiuſmodi pœnas in vniuerſitatem ir-
rogare, vt eſt autor Bart. in Extrag. qui ſint
rebelles, verb. Rebellando, ad fin. cui aſſenti-
tur Boer. de ſeditioſis §. fi. n. 12. quibus ſuffra
gatur lex 19. tit. 23. p. 3. Sed, & illud memi-
neris, vt ciuitas ſeu vniuerſitas dicatur deli-
4 ctum comiſiſſe, neceſſe eſſe, priuſquam deli-
querit, Senatu, ſeu populo coacto, ſeu ex mo-
re cõuocato, delictum aggrediatur, alioqui
non ipſa vniuerſitas publicè, ſed ſinguli ci-
ues priuatim deliquiſſe dicẽtur, vt docet gloſ.
in l. ſicut ff. quod cuiuſque vniuerſi. nomine,
& Bart. in l. aut facta. §. nonnunquam. ff. de
pœnis, Abb. & Felin. in c. dilectus, de ſimo-
nia, vbi teſtantur communem eſſe opinionẽ,
& idem facit Boer. de ſeditioſis. §. fi. nu. 8. &
Afflict. in conſtit. Neap. lib. 1. rub. 101. n. 11.
5 & 12. Hoc igitur caſu licet ciuitas ipſa, vt vni
uerſitas plectatur, ſinguli quoque ciues pro
cuiuſque culpa, & malitia puniendi ſunt tã-
quam conſcij criminis, & vniuerſitati delin-
quenti opem ferentes, Innocentes igitur pœ-
nas non dabunt, ſed ij tãtummodò qui pec-
cauerunt, & pręcipuè Senatores, & ij qui cri-
mini cõmittendo obuiam ire autoritate ſua
potuerunt, vt eſt autor Panorm. in c. dilectus
6 de ſimonia, nu. 9. Quoniam tamen iura mul
titudini parcendũ eſſe ſanciunt, ſontes prin-
cipales ſeuerius plectentur, cum cæteris be-
nignius agendum eſt, vt habetur in c. latores,
de clerico excommunic. & tradit Felin. in c.
Apoſto-

Apoſtolicæ, de excep. Proinde olim apud romanos moris erat, vt cohorte peccante, decimarentur milites, id eſt, decimus quiſque capite plecteretur, prout ordine poſito ſorte contigiſſet, veluti refert Alex. ab Alexandr. dierum genialium lib. 6. cap. 18.

SVMMARIVM.

Different. 89.

1 *In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis quid interſit, maſculino vtamur, an neutro.*
2 *Neutrum eſt genus informe, maſculinum verò formatum.*
3 *Quæ ſit fides Catholica.*

In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis quantum diſtet maſculino vtaris, an neutro. *different. 89.*

PVtauerit quiſpiā nos hoc capite ad Grāmatices rudimēta ingenium demittere, quoniam de maſculini, & neutri natura agimus. Sed auſcultato parumper obſecro, & comperies, adeò aliam eſſe hanc quæſtionē, vt ſydera tranſcendat, & cœlos: agimus enim de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, & indiui-
1 duæ vnitatis, in quo longe intereſt, maſculino vtaris, an neutro: rectè enim dicimus, alius eſt Pater, alius Filius, & alius Spiritus ſanctus: ſed non rectè dicimus, aliud eſt Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus; ſicut doctiſſimus, idẽque ſanctiſſimus docet Auguſtinus in lib. de fide. Huius diſcriminis ratio eſt, ſecundum S. Thom. 1. p. q. 31. arc. 2. quod neutrum eſt genus informe, maſculi-
2 num autem formatum, & diſtinctum, atque idcircò per neutrum ſignificatur eſſentia cōmunis, per maſculinū verò ſignificatur aliquod ſuppoſitum determinatum in communi natura: fides autem Catholica hæc eſt, vt
3 vnum Deum in trinitate, trinitatem in vnitate veneremur, neque confundentes Perſonas, neq; ſubſtantiam ſeparantes, vt habetur in Symbolo Athanaſij.

SVMMARIVM

Differ. 90.

1 *Qui agnati, & qui cognati dicantur.*
2 *Differentia agnationis, & cognationis, hodie, quātum ad ſucceſſionem ab inteſtato, nullius eſt momenti.*
3 *Hodie non ſexus diuerſitas ſpectatur, ſed gradus propinquitas.*

Inter Agnatos, & Cognatos. *Differentia. 90.*

1 AGnati ſunt, qui per patrem: cognati, ex eadem familia ſunt; qui autem per fœminam coniunguntur, cognati tantùm nominantur. Inter agnatos igitur, & cognatos hoc intereſt, quod inter genus, & ſpeciem; nā qui agnatus eſt, & cognatus eſt, non vtiq; autem qui cognatus eſt, is & agnatus eſt; quæ quidem Iuriſconſulti ſunt verba in l. iuriſcōſultus. ff. de gradibus, ſub princip. cui con-
2 gruit etiam textus in §. 1. inſtit. de legitima agnatorum tutela. Hodie autem hæc differentia inter ſuccedentes ab inteſtato nomine tantùm valet, nō re; cùm nouiſſimo iure ſublata ſit differētia agnationis, & cognationis, in Auth. de hæredibus ab inteſtato venienti-
3 bus. §. ſi verò, cum ſequent. collatio. 9. Itaque hodie non ſexus diuerſitas ſpectatur, ſed gradus propinquitas: & meritò, cū agnatio Iuris ciuilis nomen ſit, cognatio autem, naturalis: natura enim inter maſculos, & fœminas diſcrimen non facit. l. maximum vitiū. C. de liberis præteritis, & exhæred. Ciuilis autem ratio ciuilia corrumpere iura poteſt, naturalia non poteſt, vt in §. fin. inſtit. de legitima agnator. tutela. In quod exactè diſſerit Guillelm. Bened. in c. Raynuntius, verb. Eodem teſtamento 2. nu. 46. & Anto. Gom. in Comm. to. 1. c. 11. n. 34.

SVMMARIVM.

Differ. 91.

1 *Filij appellatione nepotes propriè non comprehenduntur.*
2 *Liberorum appellatio nepotes, cæteroſque complectitur deſcendentes.*
3 *Pater ex propria ſignificatione auum non comprehendit.*
4 *Parentis appellatione non ſolùm aui, ſed etiam reliqui aſcendentes comprehenduntur.*
5 *Generi appellatio ad progenerum cæteroſque affinitatis gradus porrigitur.*
6 *Filij appellatio in fauorabilius ad nepotes, & reliquos deſcendentes extenditur.*
7 *Poſthumus, eſt filius qui poſt patris mortem natus eſt.*
8 *Vnde poſthumi etymologia deducta.*
9 *Poſthumus non dicitur antequā naſcatur, ſed partus aut venter.*
10 *An lex Regia, quæ diſponit, patrem nō poſſe vltra legitimam filiam dotare, in auo procedat.*

Inter

Inter Filium, & Liberos, Patrem, Parentes, ac Poſthumum.
Differentia. 91.

1 FIlij appellatione nepotes proprie nõ cõ-
prehenduntur. §.fin.inſtit.qui teſtamen
2 to tutores dati poſſint. Liberorum autem
appellatio nepotes cæteroſque complectitur
deſcendentes.l.liberorum.ff.de verbor.ſign.
3 Sic etiam pater ſecundùm propriam ſignifi-
cationem auum non comprehendit, ſed ex
analogię proportione, id eſt, ſimilitudinis ar
gumento.l.iulcum.ff.de verbor. ſignifi.& il-
lic Alciatus, & cæteri, tradit etiam Baeza de
4 non meliorandis filiabus,c.7. Parentis autẽ
appellatione non ſolùm auus, ſed deinceps
cæteri aſcendentes comprehenduntur omnes,
vt in l.quique.§.parentes. ff.de in ius vocãd.
l.1.& l.Iuriſconſultus.§.parentes. ff. de gra-
dibus.l.appellatione parentis. ff.de verborũ
ſignif.tradit Alex. ab Alexand. dierũ genia-
lium lib.1.c.15.quanquam Tiraq.de retract.
lignag.§.1.gloſ.8.num. 1. parentis appella-
tionem, & ad conſanguineos referri putat,
citans in eam ſententiam multa, eademque
non contemnenda doctiſſimorum autorum
loca: quæ tamen (vt ego quidem iudicio) aut
ad aſcendentes referenda ſunt, aut eſt credẽ-
5 dum autores abuſiuè fuiſſe locatos. Generi
quoque appellatio (is eſt filiæ noſtræ mari-
tus) ad progenerum, cæteroſq; affinitatis gra
dus porrigitur l.Gallus.§. Forſitan. ff. de li-
beris, & poſthum. & conſtat ex Iuſtino libr.
6 18.Quanquam autem (vt diximus) filij ap-
pellatione nepos ex propria ſignificatione
non comprehendatur, verùm in teſtamẽtis,
& cæteris quæ fauorem continent, quæquè
iuſtam, legitimamque recipiunt interpreta-
tionem, appellatione filiorũ, & nepotes quo
que comprehendi, latè demonſtrat Bart. in
d.l.liberorũ.ff.de verbor.ſign.& illic Alciat.
& Alex.conſ.37.vol.6. Iaſ. quoque in l.Gal-
lus.§.inſtituens. ff. de liber. & poſthum.&
omnium latiſſimè Tiraq. de primoge. q.40.
7 Poſthumus autem eſt filius, qui poſt patris
mortem natus eſt. §.poſthumo, inſt. de lega-
tis, & l.3.§.1. ff. de iniuſto rupto, irritoque
facto teſta. & apparet ex toto tit. ff. de liber.
& poſthum. & illic latè tradit Acoſta in l.
8 Gallus.§.& quid ſi tantum. Vnde autẽ poſt-
humus ſit ita appellatus, etymologiamque
trahat, inter ſcriptores non ſatis conuenit;
alij volũt inde dictum, quia poſt humatum
patrem natus ſit; & in his eſt Calepin. verb.
Poſthumus, & Alex. ab Alexand. dierum ge-
nial.lib.1.c.9.& illic Tiraq. quorum mihi ve
rior videtur eſſe ſententia, licèt alij autumẽt,
dici poſthumum, quaſi poſtremo loco natus
ſit, in quibus eſt Prateius in lexico, verb. Poſt-
humus, citans in eam ſententiam Aulũ Gell.
9 Poſthumus igitur propriè nõ dicitur, antea-
quam naſcatur, ſed tum tẽporis dicitur, aut
partus, aut venter, vt in l.1.ff.de vẽtre inſpic.
& l.Si ventri.ff.de tuto.& curat.datis an his:
quanquam interdum, & quãdo in vtero erat,
largo modo poſthumus appelletur, habita
ſcilicet relatione ad futurum tempus, vt in §.
10 penult.ff.de tutelis. Ex ſuperioribus autem,
vt aliquid in gratiam forenſis vſus dicatur, à
nobis profligari poteſt quæſtio quæ inter no-
ſtrates agitari ſolet, an lex Regia, qua cautũ
eſt ne pater poſſit dotare filiam vltra legiti-
mam, habeat locum in auo: ea eſt l.1.titul.2.
lib.5.recop. In qua quidem quæſt. Baeza. d.
c.7.nu.1. ſcribit, etiam ad auum illius legis
prohibitionem extendi. Sed ab illo diſſen-
tiunt Tellus Fernãd. in l.17.Taur.& Matienz.
in l.1.tit.2.lib.2.Recopil. Spino in Spec.teſt.
gl.11.n.52. Mihi Baezæ verior videtur opinio
nam licèt, vt diximus, patris appellatione nõ
contineatur auus, neque filiæ, neptis: attamẽ
analogiæ ratio, ſiue argumentum a pari ratio
ne, quod, & in correctorijs locum habet, vt in
gloſ.c.1.de temporibus ord.in 6.facit, vt lex
Regia de filia loquens, extendatur ad neptẽ:
neque enim aui minor eſt amor, quàm patris
l.liberorum.ff.de verbor. ſignif.

SVMMARIVM.

Differentiæ. 92.

1 *Patruus eſt frater patris, auunculus frater matris.*
2 *Quæ ſit propria nepotis ſignificatio, & n. 3.*
4 *An aliquo defuncto, relictis patruo, & auunculo, ſuccedant patruus, & auunculus æqualiter in bonis defuncti, & n.5.*
6 *Quod ſuperiori concluſione reſoluitur, procedit etiã, quando patruus erat frater vterinus tantùm; auunculus autem frater vtrinque coniunctus.*
7 *Lex 5.tit.13.p.6 explicatur.*

Inter Patruum, Auunculum, atq; Nepotem.
Differ. 92.

1 PAtruus, eſt frater patris; auunculus autẽ,
eſt frater matris: vterque autem Græco
nomine Thios promiſcuè dicitur, vt declarat
Iuſtinianus in §.tertio gradu, inſtit. de gradi-
bus. Vulgus autẽ Iuriſperitorum exiſtimat,
filium fratris, nepotem quoque appellari, vt
refert Angelus in §. quarto gradu, inſtit. de
gradibus, Alex.conſ.49.volum.1. quibus opi-
tulatur c.Tua nos, de conſang. & affinitate.
2 Verũ enimverò talis ſignificatio impropriè,

autem, eſt relatiuum ingenui ſignificat igi-
tur libertinis hominis conditionem, itaque
adiectiuum eſt: libertus verò eſt ſubſtantiuũ:
cum enim dicimus libertinum, ſubintelligi-
mus ſubſtantiuum illum hominem. cùm ve-
rò libertum dicimus, ſubintelligimus illius
patronum. Colligitur hæc differentia, cum
ex toto penè iure, tum ex lege finali, ſi ſeruus
ingenuus eſſe dicatur, atque item ex l. 3. ff.
4 de bonis libertorum. Libertus autem (vt le-
gum Regiarum non obliuiſcamur) vocatur
apud nos Horro, vt exponit lex 5. tit. 16. p. 4.
5 Statuliber autem eſt is, qui ſtatutã, & deſti-
natam in tempus, vel conditionem habet li-
bertatem, veluti definit Iuriſconſultus in l. 1.
ff. de ſtatuliberis. Hactenus de libertorum li-
bertinorumq; differentia: ſed quia de eis eſt
in iure mentio, plura de ipſis dicere proſe-
6 quamur. Et in primis illud ſciendũ eſt, liber-
torum, ſeu manumiſſorum tres olim fuiſſe
ſpecies: alii enim dicebantur manumiſſi vin
dicta, ſeu vindicia, alij Latini, alij dedititij,
vti exponit Iuſtinia. in §. fi. inſt. de libertinis,
& latius expendit Caius Iuriſconſ. in inſti-
tutionibus ſuis lib. 1. c. 1. cuius verba refert
Alciatus in l. Liberti. ff. de verbor. ſign. & idẽ
facit Andr. Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuo-
candis donat. verbo Libertis, nu. 123. & huc
ſpectat illud Auſonij Poetæ verſic. in Grypho.
Triplex libertas, capitiſque minutio triplex.
7 Manumiſſi vindicta plenam libertatem acci-
piebant, fiebantque ciues Romani, vt ipſe
8 refert Iuſtinianus, & autores ſuperius citati.
Quamobrem verò manumiſſi vindicta dice-
rentur, non ſatis inter ſcriptores cõſtat. Boe-
tius ad Ciceronis Topica, exiſtimat dici à vir
gula quadam, quam lictor imponebat capi-
tis ſerui manumittẽdi eum in libertatẽ vin-
dicando, ſolẽnibus quibuſdam verbis ad eã
rem adiectis; illamque virgulam ait vindictã
vocari. Porrò Plutarchus in vita Publicolæ
ſcribit, dictam eſſe vindiciam, à ſeruo Vindi-
catio, qui olim in Romæ incunabilis detexit
proditionem Vitteleiorum, volentium per
coniurationem nefariam cruentamque re-
ducere Romam Tarquinium ſuperbum. Et
ſanè quanquam Boetii magna ſit autoritas,
perinde ac ſanctitudo, ego in hac parte ma-
gis deferendum eſſe Plutarcho arbitror, tan-
quam vetuſtiori: quapropter veracior vide-
tur litera quæ legitur in titulo. ff. de manu-
miſſis vindicia, quàm quę ſcribitur vindicta.
9 Ij etiam ſerui, qui vindicta, ſeu vindicia ma-
numittebantur, appellabantur Pileati; hoc
ideò, quia manumiſſionis tempore pileus il-
lorum imponebatur capiti, nempe, vt per pi-
leum intelligeretur iam eum non eſſe ſeruũ,
ſed libertinum, vt ſatis intelligitur ex Vale-
rio Maximo lib. 5. tit. de gratis, c. de Teren-
tio. Culeo. Conſtat etiam ex Tito Liuio libr.
10 4. de bello Punico. Qua de cauſa pileus li-
bertatis ſymbolum erat; atque ita Marcus
Brutus, occiſo in Senatu Cæſare, prodijt in
forum, pileo haſtę impoſito, libertatem pro-
clamando, vt ipſe Liuius, cæterique narrant
hiſtoriographi, idemque Brutus in ſignum
libertatis acceptum cuſit monetã, cuius ſtẽ-
ma erat, gladius euagiuatus cuſpidi, impoſi-
to pileo, vt habetur in Alciati emblemate.
Latinè dicebantur liberti, qui per epiſtolam
11 aut inter amicos manumittebantur. Deditij
verò appellabantur, qui vel poſt admiſſa cri-
mina, pœniſq; datis manumittebantur, aut
qui aliquo ſigno, aut ſtigmate in facie im-
preſſo, libertatem accipiebant, vt ipſe Caius
refert, & eum ſecuti Alciat. in lege liberti. ff.
de verb. ſignif. & Tiraq. in d. l. ſi vnquam. §.
12 libertis, nu. 123. Illud quoque ſciendum eſt,
ſub manumiſſione, quæ vindicta ſeu vindicia
fiebat, aliam quoque contineri libertorum
diuiſionem; namque alij dicebantur orcini,
alij fideicommiſſarij, veluti apparet ex l. di-
rectis. C. de teſtam. manumiſſione, atque in
l. 1. §. ſed ſi ſub conditione. C. de Latina li-
bert. tol. Dicebantur autem orcini, qui dire-
cto ex teſtamento domini libertatẽ accipie-
bant, non expectato aliquo facto, aut etiam
volũtate hæredis. Nam qui ab hærede per fi-
13 deicommiſſum manumittebantur, non dice
bantur orcini, ſed fideicommiſſarij, vt rectè
interpretatur Azo in ſumma, titulo de fidej-
commiſſariam ſubſtitutione, cui ſe ſubſcrip-
ſit Accurſius in l. cum verò. §. ſubuentum. ff.
de fideicommiſſ. libertatib. verb. Directo: &
hanc communem eſſe opinionem teſtis eſt
Tiraq. d. § libertis, n. 124. Et tametſi alij ali-
ter ſentiant, vt ipſe refert: cæterum hanc eſſe
veriſſimam interpretationem, liquido depre
hendes ex l. 4. §. hi qui ad libertatem, & §. qui
autem. ff. de fideicom. libert. & in l. cum qua
ſi. §. quorundam, eod. tit. & in l. cum teſta-
mentum. C. de iuris, & facti ignorãtia. Qua-
14 mobrem verò is ſeruus qui teſtamento liber-
tatem accipit, dicatur orcinus, variè ſenſerũt
vt eſt cernere apud Accurſium in §. fin. inſti.
de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis, &
apud Tiraq. d. §. libertis. Alij enim, vt Accur
ſius, dictum aiunt, quia manumittebantur
ab eo qui tendit ad orcum, ſeu ad mortem:
alij, vt Alciatus, aiunt, trahere originem à
verbo Græco Orthus, quod Latinè Rectum
ſignificat. Alii (neſcio qui putant dictum ab
orce, quod eſt. capio; quia multa bona teſta-
mento capiant. Alij, vt Beroaldus, putãt di-
15 ctum ab orco, ſeu Plutone, qui Orcos appel-
lari ſolet. Verùm ego veriſſimum eſſe arbitror

Digitized by Google

Orcinum dictum eſſe ab orco, ſeu a morte, non ob id quoque manumittatur ab eo qui ad mortem tendit, vt noſtri magis communiter opinantur; ſed quia is non alterius dici poſſit libertus, quàm orci, ſeu mortis; quamuis enim leges dicant, eum eſſe libertum teſtatoris, non hæredis: porrò ſi animaduertis, ille nullum alium habuit patronum, quàm mortem; nam cùm teſtamentum vires non accipiat niſi poſt mortem teſtatoris, is qui ita teſtamẽto libertatem accepit, reuera minimè potuit defunctum habere patronum: quomodo enim mortuus patronus eſſe poteſt? ſi igitur nullum aliũ ſortitus eſt patronum, quam mortem, per quam libertatẽ accepit, meritò dicitur orcinus, id eſt, libertus orci, ſeu mortis.

SVMMARIVM.

Different. 94.

1 *Iuſtitium quid ſit.*
2 *Feriæ quæ propriè dicantur.*
3 *Induciæ quæ ſint.*
4 *Induciæ, hodie tregua dicuntur.*

1 IVſtitium eſt iuriſdicendi intermiſſio, quaſi ſit iuris ſtatio; eſt itaque tempus quo à iuredicundo ceſſatur, ob aliquam extraordinariam cauſam, putà, propter bellum, aut peſtem, aut ob publicam lætitiam: nã ſi ob ordinarias cauſas ceſſetur, veluti propter diem feſtum, aut propter meſſem, aut vindemias, feriæ propriè vocãtur. De iuſtitio conſtat ex
2 Suetonio in Galba, atque ex lib. 10. tradit etiã Gellius noctium Atticarum lib. 20. c. 1. De ferijs autem ſatis conſtat ex toto titulo. ff. de ferijs, atque item in Codice, & Decretalibus. Induciæ, ſecundùm Varronem, ſunt belli feriæ; ſed quoniam ea definitio non ſatis arri-
3 det Gellio lib. 1. c. 25. dicamus cum gloſſa in c. 1. de tregua, & pace, inducias eſſe, ſecuritatem datam rebus, & perſonis diſcordia nondum finita: quod, & probatur in l. poſtliminium. ff. de captiuis, & poſtliminio reuerſis,
4 & in l. 1. tit. 12. par. 7. Induciæ autem hodie vulgò tregua vocantur, vt eſt videre in illo titulo de tregua, & pace, & in l. 1. titul. 9. lib. 8. Recopilation.

SVMMARIVM.

Differ. 95.

1 *In quo differat adoptio ab arrogatione.*
2 *Arrogatio fieri non poteſt, niſi ex beneficio Principis: adoptio verò Magiſtratus cuiuſlibet authoritate fieri poteſt.*
3 *Arrogatio quare dicta ſit.*
4 *Hodie adoptio ſermone noſtro dicitur profiiamiẽto.*
5 *Hodie, extantibus filijs legitimis, non poteſt pater filio adoptiuo vltra quintam partem bonorum relinquere.*

Inter Adoptionem, & Arrogationem. differ. 95.

1 ADoptionis nomen generale eſt, in duas ſiquidem ſpecies diſtribuitur, quarum altera ſimiliter adoptio dicitur, altera arrogatio. Hæ autem inter ſe ita differũt, quòd filiifamilias adoptantur; arrogantur autem
2 hi qui ſunt iuris. Arrogatio deinde nonniſi Principis beneficio habetur, adoptiò verò cuiuſuis Magiſtratus autoritate fit: hæc docet Iuriſconſultus in l. 1. & 2. ff. de adoption. Sunt, & alię non paucæ differẽtię inter adoptione, & arrogationem, quas cõgerit Roxas de ſucceſſionibus ab inteſtat. c. 16. quas ego breuitati conſulens, faſtidiumque fugiẽs hic
3 dicere ſuperſedi. Dicta eſt autem arrogatio, quia populus Romanus, anteaquam in Imperatorem poteſtatem trãſtuliſſet, rogari ad eam rem ſolebat, ſicuti tradit Gellius noctiũ Atticarum lib. 5. c. 19. quem ſequitur Nebriſſenſis in lexico Iuris ciuilis, verb. Arrogatio. Sed nos Iuriſconſulto potiùs auſcultemur, qui in d. l. 2. ff. de adopt. ideò dici arrogationẽ ait, quia, & is qui adoptat, rogatur, id eſt, interrogatur an velit adoptare, & is qui adoptatur, rogatur, an id ſibi placeat. Adoptio verò apud nos vernaculo noſtro ſermone (ne legum Regiarũ immemores videamur) Por-
4 fijamiento dicitur, vt latè expoſitum extat in tit. 16. p. 4. Hodie verò filijs adoptatis vel arrogatis non poteſt à patre adoptante, vel arrogante; qui legitimos habeat filios plus quã
5 quincunx, ſiue quinta bonorum pars relinqui, vt optimè expendit Roxas dict. tract. de ſucceſſione ab inteſtat. c. 17.

SVMMARIVM.

Different. 96.

1 *Triplicem eſſe hæredem neceſſarium, & quis dicatur hæres neceſſarius.*
2 *Sui, & neceſſarij hæredes qui dicantur.*
3 *Extranei hæredes qui ſint.*
4 *Extraneis hæredibus exiſtentibus poteſt habere locum vſucapio pro hærede, ſecus ſi exiſtant ſibi hæredes.*

In-

Inter hæredes neceſſarios ſuos, & extraneos.
Differentia. 96.

1 HAeredum triplex eſt differētia, nam aut neceſſarij ſunt, aut ſui, & neceſſarij, aut extranei. Neceſſarius hæres, eſt ſeruus hęres inſtitutus, quoniam ſiue velit, ſiue nolit, pro tinus poſt mortem teſtatoris liber, & neceſſa-
2 rius hæres fit. Sui autem, & neceſſarij, ſunt liberi qui tempore quo defunctus moritur, in poteſtate eius fuere: dicuntur autem ſui, quia etiam viuo patre quodammodo domini exiſtimantur: neceſſarij verò dicūtur, quia omninò ſiue velint, ſiue nolint, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato hæredes fiunt ex l. Duodecim tabularum, quanquam prætoris beneficio permiſſum eis eſt, vt ſi ſuſpectam haberēt hæreditatem, ab ea ſe abſtinere poſ-
3 ſent. Extranei hæredes ſunt cęteri omnes qui teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt: itaque liberi quòque noſtri, qui in poteſtate noſtra non ſunt, extranei hæredes dicuntur. Hæc omnia apertè colliguntur ex §. 1. 2. & 3. inſti. de hæredum qualitate, & differentia, vbi res latius explanatur. Proinde fuerit ſuperuacuū, nos Soli faſces admouere, prohibente vulga-
4 ri prouerbio. Illud tamen dicere non grauabor, magnam eſſe diſcrepantiam inter hæredes ſuos, & extraneos, quod pertinet ad vſucapionem, ſeu longi temporis præſcriptionem: ſiquidem extranei exiſtētibus habet locum vſucapio, ſeu præſcriptio pro hærede, vt in tot. tit. ff. pro hærede. At ſuis hæredibus exiſtentibus non habet locum præſcriptio pro hærede, l. nihil. C. de vſucapione pro hærede, cuius hæc ſunt verba: *Nihil pro hærede poſſe vſucapi, ſuis hæredibus exiſtentibus, magis obtinuit.* Ad illius tamen legis intelligētiam adeundus eſt Iaſ. in l. ſuis, nu. 8. ff. de liberis, & poſthum. Viglius in §. ſui inſti. de hæredum qualitate, & differentia, Pinelus in rubr. C. de bonis matern. 2. p. n. 38.

SVMMARIVM.

Differ. 97.

1 *Immiſcendi, & abſtinendi verba ad ſuos hæredes pertinent, adeūdi, & repudiandi, ad extraneos.*
2 *Cernere olim pro adire vſurpari.*
3 *Cretio quid ſit.*
4 *Suitas apud Iuriſconſultos dicebatur ius ſui hæredis.*
5 *Suitatis nomen docendi gratia à politicis inuentū.*
6 *Angeli Policiani inanis, & verecunda iactatio refertur.*
7 *Acceptare pro adire vſurpari.*
8 *Filius ſoluens debita patris, ac proinde adijſſe hæreditatem dicatur, an ſit audiendus, dicens, non adeundo, ſed exequendo paternum, teſtamentum ſoluiſſe.*

Inter Immiſcere, Adire, Abſtinere, & repudiare.
Differentia. 97.

1 IMmiſcendi, & abſtinēdi verba ad ſuos hæredes pertinēt: adeundi verò, & repudiādi ad extraneos, ſicuti colligitur ex textu, & glo. in §. extranei, inſti. de hęred. qual. & diff. atque ex l. ſi quis. §. plerique. ff. de Relig. & ſumpt. fun. tradunt Iaſo. & reliqui in Rubr. ff. de acquir. hæredit. Sui autem, & extranei
2 qui ſint, ſuperiori capite dictum eſt à nobis. Veteres autem, cernere pro adire vſurpabāt, vt conſtat cùm aliàs paſſim, tum ex epiſt. Ciceronis ad Dolabell. cuius hæc ſunt verba, *A te peto, vt me hanc quaſi falſam hæreditatem*
3 *alienæ gloriæ ſinas cernere.* Cretio igitur, vt Iſidorus interpretatur lib. 5. Etymologiarum c. 24. eſt certus uumerus dierum, in quo inſtitutus hæres aut adit hęreditatem, aut finito cretionis tempore excluditur: ſed hàc cretionis ſolēnitatem obliterauit Imperator in l. cretionum. C. de iure deliberandi. De qua antiquitate ſi plura ſcire velis, legito Alciat.
4 diſpūct. lib. 3. c. 7. & Couar. lib. 4. variar. reſol. c. 3. Sed, & illud admonuiſſe oportebit, ſuitatis nomen, quo noſtri vtuntur interpretes, apud Iuriſconſultos nuſquam repetiri: quod enim hodie ſuitatem vocamus Iuriſconſulti appellant Ius ſui hæredis, vt intelligere licet, cum alibi, tùm in §. poſthumorū, inſt. de exhæred. liberor. Docendi tamen gratia illud non aſpernamur, quandoquidem ſcribentes omnes, tam politioris literaturæ,
5 quam alij eo vtuntur, ſicuti etiam faciēdum putat Alciat. Parergon lib. 2. c. 19. quem tamen fefellit, ſuitatem, & ius ſui hęredis, idem
6 eſſe. Fefellit etiam doctiſſimum Angelum Policianum, qui cùm aliquando in publico Doctorum aſſeſſu iactabundus profiteretur, reſpōſurum ſeſe omnibus quæſtionibus quæ de iure ſibi proponerentur. Interrogatus è
7 veſtigio à Socino quid eſſet ſuitas, obmutuit. Noſtrates pro adire vſurpāt acceptare, quod & ipſum Latinum eſt: vtitur ſiquidem eo Iuriſconſultus in l. Seio. §. fin. ff. de annuis legatis. De aditione autem agentes, illud non omiſerim, in dubio nunquam viſum eſſe filium adire hæreditatem paternam per actū, qui alia de cauſa fieri poteſt, quàm titulo hæredis. l. gerit, & l. pro hærede. ff. de acquir. hęred. Ex quo aliquando me reſpōdiſſe memini, audiendum eſſe filium primogenitum, à quo aliqua paterna debita ſoluta ſūt, negātē

ſe hæ-

ſe hæreditatem adiſſe , ſed tanquam paterni teſtamenti executorem debita exoluiſſe: ſtãdum eſt enim illius dicto, niſi manifeſtis cõſtet coniecturis ſe paternam adiſſe hæreditatem , iuxta ea quæ in ſupradictis legibus annotant Bartol. & reliqui ſcriptores: quod quoniam frequens eſt,ac perinde ſingulare, hic præteriens admonendum duxi,adijciẽs, id non obſcurè probari in l.at qui. §. ſolent. ff.de Relig.& ſumptibus fun.

SVMMARIVM.

Different. 98.

1 *Tutela datur impuberibus , cura puberibus.*
2 *In pubertate, aliud tempus ſpectari in maſculis, aliud in fœminis.*
3 *Quare breuius pubeſcunt fœminæ, & n. 4.*
5 *Fœminarum fœcunditas poſt quinquageſimum annum marceſcit.*

Inter Tutelam , & Curam, atq; inter Puberem , & Impuberem.
different. 98.

1 TVtela datur impuberibus cura autem puberibus,vt oſtẽdit Iuſtin.in princip. inſtit.quib.modis tutel. finitur , & in princip.
2 inſt. de curatoribus. Non tamen eadem ætas obſeruatur in fœminis, quæ in maſculis; nã impubes fœmina dicitur,quæ minor eſt duodecim annis:impubes autem maſculus dicitur,qui minor eſt quatuordecim annis , vt Iuſtinianus ipſe ſuperiori loco declarat,& in l.fi. C. quando tutor vel curator eſſe deſinat: tradunt quoque Pontificii in c. puberes, de deſpõſatione impuberum. Sed cur minor in fœminis expoſcitur ætas, quam in maſculis?
3 Reſpondit iocosè dicax quidam in fœminas & non inſulſe; quia herba mala cito creſcit, vt refert Accurſ.in l.qua ætate. ff. de teſtam. Sed omiſſis iocis , verſant hanc quæſtionem Macrobius Saturnaliorum lib. 7.cap.7.& in ſomno Scipionis lib.1.c. 6. & Plutarchus in problem. Baberius quoq; in §. præterea, inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum,Aegidius de regime Principũ lib.1.
4 p.2.c.23. Couar. in 4.Decretalium §.5. Alexand.ab Alexand. dierum genialium lib. 2. c.26.& Tiraq.ad leges cõnubiales lib. 6. Sotus de iuſtitia, & iure lib.7.q.3.art.2.& variè ille quidem:ni autẽ fallor, vera ratio illa eſt, quoniam natura ita comparatum,eſt vt omne quotquot citius extinguitur, citius etiam perficiatur:quod,& in plãtis cernere licet: videmus enim eas quæ citiùs emoriuntur , citius producere fructus: & è cõtrario quę diutius viuunt, tardiùs progenerare fructus , vt
5 ſciunt omnes, & tradit Plin.lib.17.c.44. Cũ autẽ genius,ſeu generãdi potius citius emoriatur in fœmina,quã in maſculo: fœminarũ etenim fœcunditas poſt quinquageſimum annum marceſcit,neq;niſi raró ac prodigiosè contrarium contingat: virorum autem in octogeſimum vſque annum protendatur.l. ſi maior, & illic interpretes. C. de legitimis hæredibus,tradit Solinus Polyhiſtor c. 4. ipſamet natura dictat, vt fœminarum ſexus maturius adoleſcat,quàm virorum.

SVMMARIVM.

Differ. 99.

1 *Triplicẽ eſſe tutelã, & quæ dicatur teſtamentaria.*
2 *Quæ dicatur legitima tutela.*
3 *Tutela datiua quæ dicatur.*
4 *Cura vnica eſt datiua,nullaque legitima reperitur niſi furioſi.*
5 *Teſtamento curator non poteſt mero iure dari.*
6 *Quare teſtamento dari poſſit tutor,& non curator.*
7 *Quid fieri debeat,quando ſunt plures cognati eiuſdem gradus,vt alter eorum tutelam recipiat.*
8 *Si tutor conſanguineus cui tutela incumbit, ceſſet adminiſtrare,tenetur præſtare pupillo omne detrimentum quod inde ſequatur.*
9 *Omnes cognati pupilli tenentur de mala adminiſtratione tutoris,ſi illum ſuſpectu non arguant.*
10 *Quis ſit iudex competens ad diſcernendam tutelã.*
11 *Filio primogenito magnatis, ſolus Rex dat curatorem.*
12 *Quando lis eſt ſuper diſcernenda tutela,debet iudex pupillo curatorem ad litem dare, aliàs iudicium erit nullum.*
13 *Quomodo conſtabit, illum qui in tutorem petitus eſt non habere fideiuſſores.*
14 *An qui recenter duxit vxorem, intra annũ à tutelis, & alijs muneribus excuſetur.*

Inter tutelam teſtamentariam, legitimam, & datiuam.

Differentia. 99.

1 TVtela alia eſt teſtamentaria , alia legitima,alia datiua:teſtamentaria eſt, quæ à defuncto in teſtamẽto datur, vt in toto tit. ff.de teſtamentaria tutela:legitimum autem debet eſſe teſtamentum, aliàs ipſo iure non valet datio tutelæ, ſed à iudice confirmanda eſt,vt in l.2.C.de confirmando tutore. Le-
2 gitima autem tutela dicitur, quæ agnatis, alijsve à lege defertur,vt in toto tit.ff.de legitimis tutoribus. Datiua autem dicitur,quæ à iudi-

à iudice ex inquiſitione datur, vt in tit. de tutoribus, & curatoribus datis ab his. Quam-
3 uis autem tutela in tres diſtribuatur ſpecies, cura verò vna duntaxat eſt, nempe, datiua. Nulla enim in iure reperitur cura legitima,
4 niſi furioſi; ſicuti tradit Bartol. in Rubr. ff. de legitimis tutor. & illic cæteri Claſſici. Teſtamento autem curator non poteſt mero iu-
5 re dari, proinde datus confirmatur à iudice, vt tradit Imperator in princip. inſt. de curatoribus. Hoc ideo tàm variè, quia cum pupil-
6 lus hæredem ſibi facere non poſſit, ſed eum habere debeat, quem aut pater teſtamento aut legis ſanctio dederit, ita, & tutorem accipere debet eum, quem aut pater aut lex dederit. At pubes factus cùm in ſua ſit poſitũ poteſtate quem nam eligat hæredem, ita, & curatorem pro ſuo poteſt arbitrio aſſumere quẽ velit. l. diuus. §. fi. ff. qui petãt tuto. vel curat. l. 1. C. eod. tit. l. mutus. §. is qui. ff. de procur. l. qui habebat. §. ſi pupillus. ff. de teſtam. tut. De tutela autem, & cura cum tam multa dici poſſent, pauca delibabimus. Et illud in primis memineris, licèt tutela legitima decerni debeat proximiori cognato, qui primas habeat in ſuccedendo partes, vt in §. 1. inſti. de capitis diminut. l. ſi plures. ff. de legit. tut. l.
7 9. tit. 16. p. 6. Attamen ſi plures ſint cognati eodem gradu agnationis, neque legitimam habeant excuſationem, debent inter ſe eligere qui tutelam ſuſcipiant, cæteri verò pro illis ſatiſdare debent: quod ſi inter ſe non cõueniant in tutore ſuo deligendo, iudex partes ſuas interponet, & aut ſorte litẽ dirimet, aut idoneori cognato onus tutelæ iniunget, vt bellè definit Imperator in auth. de hæredit. ab inteſt. venientib. §. fi. col. 9. Ex cuius deciſione apparet, ſatiſdationem quam diximus alios cognatos præſtare debere pro tutore, cui tutela contingit, intelligendum eſſe de cognatis propinquioribus qui eodem extant gradu; nam remotiores hoc onere ſatiſdationis grauari non debent, vt ex illa auth.
8 ſatis datur intelligi. Sed, & illud non minus eſt ſingulare, quod traditum eſt a Fabro in §. fi. inſt. de capitis diminut. ſi cõſanguineus cui iure tutela incumbit, recuſet adminiſtrare, ſuo periculo ceſſare, etiamſi interpellatus non fuerit: omne enim detrimentum, & impendium quod pupillo acceſſerit, præſtare tenebitur. Fabro autem, & reliqui conſentiũt ſcriptores. Sed teſtibus non egemus, cum id non obſcurè probetur in l. 1. de peric. tut. & in l. 2. C. de diuid. tut. & in l. fi. ff. rem pu-
9 pilli ſaluam fore. Quin illud nunquam obliuiſcaris omnes cognatos pupilli teneri in ſubſidium de mala adminiſtratione tutoris, ſi illum ſuſpecti non arguant, ſicut eſt definitum in l. ſi plures. ff. de adminiſtr. tut. & tradit Iaſ. in l. 1. C. de tranſact. Illud etiam ſcio ex facto fuiſſe quæſitum, an iudex loci, ſeu oppidi, mortuo domino illius loci, poſſit dare tutorẽ filio primogenito qui patri ſucceſſit? & placet Fabro in §. 1. inſt. de Attiliano tut. iudicem loci eſſe competentem ad diſcernen-
10 dam tutelam. Contrarium tamen ſcribit Greg. Lop. Fabri immemor in l. 12. tit. 16. p. 6. verb. Al juez. Mihi Fabri verior videtur opinio, magnopere enim illi ſuffragatur ſententia Baldi in l. 1. C. de emancip. liberorum vbi ait iuriſdictionem dandi tutore, proroga-
11 ri poſſe de partium conſenſu. Hoc tamen locum non ſortietur, quando eſt dandus tutor filio primogenito magnatis, nam huic duntaxat Rex ipſe dabit tutorem, iuxta definitionem l. 14. tit. 5. lib. 2. Recop. cui addito leg. 1. C. de tut. & cur. illuſtrium perſonarum. Sed, & de Regis tutore videto leg. 3. tit. 15. p. 2.
12 Illud quoque non eſt prætereundum, quando agitatur lis ſuper decernenda tutela pupillo dandum eſſe curatorem ad litem, qui pupilli partes defendat, alioqui nullum erit iudicium, ſecundum Mattheſil. ſing. 136. Solet autem ad excuſationẽ prodeſſe, cùm quis in tutorem petitus ita inops eſt, vt fideiuſſorem non reperiat, Faber, & reliqui in §. ſed,
13 propter, inſt. de excuſ. tut. Quemadmodum verò conſtare debeat, eum non reperire fideiuſſorem, conſulito gloſ. in l. 1. ff. qui ſatiſda. cog. verb. Fideiuſſoribus, & illic Iaſo. & Iul. Clar. in praxi crimi. q. 46. n. 15. Solent quoq; ij qui recenter vxorem duxere, excuſare ſe à tutela, & cæteris muneribus, dicentes ſe intra annum quam vxorẽ duxerint, immunes eſſe ab omni munere, ex Deuter. c. 24. Sed hoc tãtummodò obſeruandum erit, vbi conſuetudine legitima id receptum fuerit, cùm conſtet, legis veteris præcepta ceremonialia, & iudicialia, quæque ad mores non pertinent, vim legis hodie non habere, vt habetur in c. fi. diſtinct. 6. & diximus ſuperius differ. 5.

SVMMARIVM.

Different. 100.

1 *Exercitus quid ſit.*
2 *Quibus legionibus conſtet exercitus.*
3 *Legio quæ dicatur.*
4 *Qui eſſet numerus cohortis.*
5 *Bellum à prælio in quo differat.*
6 *Prælium quid ſit.*
7 *Quæ dicatur acies.*
8 *§. filij, inſtit. de excuſ. tut. explicat.*
9 *Duellum à bello an differat.*
10 *Duellum hodie qualiter à vulgo accipiatur.*

Iure

planius, & verius eſt diſcrimen, quod ſimulatio pertinet ad res quas in præſentiarum agimus: diſſimulatio verò, ad res quæ iam antea factæ ſunt. Ex his autem, ne rem ſcitu digniſſimam omittamus, intelligere par eſt, locum Apoſtoli ad Galatas c. 2. vbi Paulus in hæc verba inquit: *Cum autem veniſſet Petrus Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehẽſibilis erat: priùs enim quàm veniſſent, quidam à Iacob cum Gentibus edebat, cùm autẽ veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe, timens eos qui à circunciſione erant, & ſimulationis eius conſenſerunt Iudæi, ita vt, & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem. Sed cùm vidiſſent, quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixit Cephæ coram omnibus: Si tu, Iudæus cum ſis, Gentiliter viuis, & non Iudaicè, quomodò Gentes cogis iu-*
11 *daizare?* Quem locum ita explanat illic Hieronymus, vt dicat, neque peccaſſe Petrũ, neque Paulum illi iniurioſum fuiſſe. Cuius interpretatio adeò diſplicuit Auguſtino, vt per literas ſuadeat Hieronymo, palinodiam, vt canat. tanta eſt inimici verſutia, tanta nequitia, vt etiam inter aſtra, & ſydera, inter cynamomum, & balſamum, id eſt, inter ſanctos, & electos, tentet ſeminare zizania. Miris autem modis ſe defendit Hieronymus, reſcribens Auguſtino, magna tamen cum moderatione, vt meminerit Daretis, & Entelli, &
12 quod bos laſſus fortiùs figit pedem. Sed, & Hieronymi defenſionẽ probat Eraſmus in Chiliadibus ſuper adagio illo, Palinodiam canere, taxãs Auguſtinum, quòd iuuenis in virum ſenem tanto doctiorem inuehere au-
13 ſus fuerit. Verùm iſthæc inter Sanctos iſtos diſſenſio, vt bono erat orta zelo, ſic feliciter ſopita eſt: nam ſarta gratia, Spiritu sãcto interuentore, in amicitia remanſere, vt conſtat ex vtriuſque epiſtolis, quæ extant inter opera ipſius Hieronymi tom. 1. Ex his autem (ne putes nos temerè hæc attuliſſe) percipere facilè poteris ſenſum illius Canonis Vtilẽ 22. q. 2. qui trãſcriptus eſt ex verbis Hieronymi ſuper illo c. 2. ad Galatas, verba enim ſunt ſanctiſſimi Hieronymi, Petri ſimulationem excuſantis.

SVMMARIVM.

Differentiæ. 88.

1 *Contentio eſt in verbis, rixa in factis.*
2 *Quid inter rixam, & turbam interſit.*
3 *Quæ inter bonos amicitia eſt, inter malos factio eſt.*
4 *Qui in rixa mediatorem occidit, volens occidere aduerſarium, pœna obnoxius eſt.*
5 *Ex duobus rixantibus altero vulnerato remanẽte, præſumitur vulnus illatum ab aduerſario, licèt teſtes vulnus inferri non viderint.*
6 *Altero in rixa occiſo, qui fuerit aggreſſor præſumendus, diſputatur, n. 7.*
8 *Occiſor non eſt puniẽdus pœna capitis, ſi ex indicijs veriſimile ſit occiſum fuiſſe aggreſſorem.*
9 *Quando plures percuſſerunt aliquem, iſque vno ſolo ictu cecidit, omnes ciuiliter tenentur, niſi conſtet à quo vulnus illatum eſt, nu. 10.*

Inter Contentionem, Rixam, Turbam, & Factionem.

Differentia. 88.

1 CONtentio (inquit Panormitanus in c. 1. nu. 4. ne Clerici, vel Monachi) eſt in verbis, rixa autẽ in factis, & ante eum id voluit S. Thom. 2. 2. q. 42. artic. 1. quibus ſuffragatur lex final. C. ad leg. Cornel. de ſicarijs, & l.
2 ſi ex plagis. §. 1. ff. ad leg. Aquiliam. Inter rixam autem, & turbam illud intereſt, quòd rixa dicitur de duobus, turba autem de pluribus, vt expreſſim ſcribit Iuriſcõſultus in l. 4. ff. vi bonorum rapto à quo immeritò diſſentit Valla Elegantiarum lib. 6. c. 62. ſicuti (noſtros Iuriſconſultos defendẽs) elegãter oſtẽ-
3 dit Alciatus lib. 4. de verbor. ſignificat. Quæ autem inter bonos amicitia, eſt inter malos factio eſt, vt liquidò conſtat ex Salluſtri. de bello Iugurtino. Ex quo (ne hæc perfunctoriè attuliſſe videamur) intelligere poteris l. 3. §. & cum placuiſſet. ff. de orig. iuris, vbi de hac factione mentio fit. Verum ne nudam hanc differentiã relinquamus, cùm ſint multa quibus veſtiri valeat, pauca de rixa, & tur-
4 ba adijciamus. Et quod ad rixam attinet, illud admonendi ſumus, qui in rixa mediatorem, ſeu interuẽtorem percuſſit, aut occidit, non illum, ſed aduerſarium volens occidere, pœnæ, obnoxium eſſe. l. ſciẽdum. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquil. l. 6. tit. 15. p. 7. non tamen pœna ordinaria plectendus erit, ſed
5 extraordinaria, Boer. deciſ. 83. Ant. Gom. in comment. tom. 3. c. 3. n. 35. Memineris etiã, quod ſi ex duobus rixãtibus alter fuerit vulneratus, præſumitur ab aduerſario vulnus accepiſſe, tametſi teſtes non declarent vidiſſe vulnus inferri, ſecundum Boer. deciſ. 237. n.
6 3. In qua re extat gloſ. ſingul. in l. 1. §. arietes. ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe dicatur, quæ belliſſimè inquit, ſi duobus arietibus, ſeu bobus, pugnam committẽtibus, alter mortuus fuerit, & neſciatur vter aggreſſor fuerit, abſoluendum eſſe ſuperſtitem, quia præſumendum ſit, mortuum fuiſſe aggreſſorem, ſuęquè neci cauſam dediſſe: idemque de hominum pugna (cuius cauſa hæc attulimus) ſtatuendum eſſe. Huius autem gloſſæ opinio licèt aliquibus placeat, non nullis tamẽ diſplicet;

exiſti-

exiſtimantibus, ſi reus nō probet, mortuum fuiſſe aggreſſorem, capitis damnandùm eſſe inter quos fuit Ant. Gom. in comment. to.
7 3.c.3.n.25. Sunt verò alij, qui ex indicijs, & argumentis, perſonarumque conditione dijudicādum eſſe putent, vter fuerit aggreſſor, ſeu inſidiator: in quibus fuit Faber in §. Ius autem, n.6. inſtit. de iure natur. gentium, & ciuil. & Alber. in d. §. arietes, Petrus de Bellapertica in l.1.C. vnde vi, & ad hanc opinionem ego magis accedo, ſimul quia in re dubia promptiores eſſe debemus ad abſoluendum, quam ad condemnandum; ſimul quia ſanctius eſt, vt Iuriſconſultus inquit, nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare. l. abſentem. ff. de pœnis. Mouetque præterea me magnopere Ciceronis autoritas, qui in Oratione pro Milone, multa in hanc partem, & eadem egregia af-
8 fert argumenta. Si igitur ex indicijs veriſimile ſit, occiſum fuiſſe aggreſſorem, nō mortis pœna mulctabimus reū, ſed alia leuiori: idq; etiam placere video Alciato de pręſumption. reg. 3. præſumpt. 39 Hęc quod attinet ad rixam, nunc aliqua de turba dicamus. Et illud in primis memineris, quando plures
9 percuſſerunt aliquem, iſque vno ſolo ictu cecidit, omnes ciuiliter teneri. l. item Mela. §. Si plures. ff. ad legem Aquil. l.57. ſtyll, & quilibet eorum tenetur inſolidum. l. ſemper §. 1. ff. quod vi aut clam, quam illic ſingularé prę-
10 dicat Bart. Criminaliter autem nullus tenetur, niſi conſtet à quo vulnus illatum ſit, ſecundùm gloſ. in d. l. Mela. Id tamen quomodo, & qualiter intelligendum ſit, luculenter ediſſerit Ant. Gom. in comment. tom. 3. c.3. nu. 56. & Iulius Clar. in praxi. §. fin. §. homicidium, num. 36.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Vniuerſitas ſi delinquat, qualiter puniatur, & numero. 2.*
2 *Sine Principis facultate non poſſe iudicem in vniuerſitatem ſtatuere pœnas, de quibus in numero præcedenti.*
4 *Quando dicatur delictum commiſſum eſſe ab vniuerſitate.*
5 *Delicto ab vniuerſitate commiſſo, quemlibet ciuem pro modo culpæ puniendum eſſe.*
6 *Principales delinquentes ſeuerius puniendos, cū reliquis mitiùs agendum.*
7 *Qualiter delinquente coborte punirentur milites apud Romanos.*

§. PRIMVS.

1 SEd, & illud operæ pretium erit, vt hoc lo-
1 co diſpiciamus, quando populus ſiue vniuerſitas deliquit, quemadmodum in eam, illiuſque ciues animaduerti debeat? Atque vt ſummatim procedamus, ſciendum eſt, quādo vniuerſitas crimen commiſit, puniēdam eſſe vniuerſitatem, & ſimul etiam ciues ipſos
2 quorum conſilio, & opera commiſſum eſt delictum. Punietur igitur vniuerſitas pœnis ipſi vniuerſitati congruentibus: itaque ſi criminis atrocitas id exegerit, diſſolui poterit ciuitas, ſiue aratrum pati. l. ſi vſusfructus. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. Poterit etiam ciuitas propter hæreſeos, aut idolatriæ flagitiū incendio flammiſque comburi, vt in c. ſi audieris 23. q.5. Adhæc damnari ciuitas ſeu vniuerſitas poterit, vt propter crimen patratum priuilegium quod forſan habet amittat, c. ita nos 25. q.2. c. ad abolendam. §. ſi ciuitas, de hæret. c. felicis §. ciuitas, de pœnis, in 6. c. vbi periculum. §. ſi ciuitas, eod. libro, vbi propter delictū à ciuitate admiſſum Pōtificiali exuli-
3 tur dignitate. Illud tamen non erit obliuiſcendum, nulli iudici fas eſſe incōſulto Principe huiuſmodi pœnas in vniuerſitatem irrogare, vt eſt autor Bart. in Extrag. qui ſint rebelles, verb. Rebellando, ad fin. cui aſſentitur Boer. de ſeditioſis §. fi. n. 11. quibus ſuffragatur lex 19. tit. 23. p. 3. Sed, & illud memineris, vt ciuitas ſeu vniuerſitas dicatur deli-
4 ctum comiſiſſe, neceſſe eſſe, priuſquam delinquerit, Senatu, ſeu populo coacto, ſeu ex more conuocato, delictum aggrediatur, alioqui non ipſa vniuerſitas publicè, ſed ſinguli ciues priuatim deliquiſſe dicētur, vt docet gloſ. in l. ſicut ff. quod cuiuſque vniuerſ. nomine, & Bart. in l. aut facta. §. nonnunquam. ff. de pœnis, Abb. & Felin. in c. dilectus, de ſimonia, vbi teſtantur communem eſſe opinionē, & idem facit Boer. de ſeditioſis. §. fi. nu. 8. & Afflict. in conſtit. Neap. lib. 1. rub. 101. n. 11.
5 & 12. Hoc igitur caſu licet ciuitas ipſa, vt vniuerſitas plectatur, ſinguli quoque ciues pro cuiuſque culpa, & malitia puniendi ſunt tāquam conſcij criminis, & vniuerſitati delinquenti opem ferentes, Innocentes igitur pœnas non dabunt, ſed ij tātummodò qui peccauerunt, & pręcipuè Senatores, & ij qui crimini cōmittendo obuiam ire autoritate ſua potuerunt, vt eſt autor Panorm. in c. dilectus
6 de ſimonia, nu. 9. Quoniam tamen iura multitudini parcendū eſſe ſanciunt, ſontes principales ſeuerius plectentur, cum cæteris benignius aga dum eſt, vt habetur in c. latores, de clerico excommunic. & tradit Felin. in c. Apoſto-

Apoſtolicæ, de excep. Proinde olim apud romanos moris erat, vt cohorte peccante, decimarentur milites, id eſt, decimus quiſque capite plecteretur, prout ordine poſito ſorte contigiſſet, veluti refert Alex. ab Alexandr. dierum genialium lib. 6. cap. 18.

SVMMARIVM.

Different. 89.

1 *In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis quid interſit, maſculino vtamur, an neutro.*

2 *Neutrum eſt genus informe, maſculinum verò formatum.*

3 *Quæ ſit fides Catholica.*

In myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis quantum diſtet maſculino vtaris, an neutro. differnt. 89.

PVtauerit quiſpiã nos hoc capite ad Grãmatices rudiměta ingenium demittere, quoniam de maſculini, & neutri natura agimus. Sed auſcultato parumper obſecro, & comperies, adeò aliam eſſe hanc quæſtioně, vt ſydera tranſcendat, & cœlos: agimus enim de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, & indiui-
1 duæ vnitatis, in quo longe intereſt, maſculino vtaris, an neutro: rectè enim dicimus, alius eſt Pater, alius Filius, & alius Spiritus ſanctus: ſed non rectè dicimus, aliud eſt Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus; ſicut doctiſſimus, idéque ſanctiſſimus docet Auguſtinus in lib. de fide. Huius diſcriminis ratio eſt, ſecundum S. Thom. 1. p. q. 31. art. 2. quod neutrum eſt genus informe, maſculi-
2 num autem formatum, & diſtinctum, atque idcircò per neutrum ſignificatur eſſentia cõmunis, per maſculinũ verò ſignificatur aliquod ſuppoſitum determinatum in commu ni natura: fides autem Catholica hæc eſt, vt
3 vnum Deum in trinitate, trinitatem in vnitate veneremur, neque confundentes Perſonas, neq; ſubſtantiam ſeparantes, vt habetur in Symbolo Athanaſij.

SVMMARIVM

Differ. 90.

1 *Qui agnati, & qui cognati dicantur.*

2 *Differentia agnationis, & cognationis, hodie, quãtum ad ſucceſſionem ab inteſtato, nullius eſt momenti.*

3 *Hodie non ſexus diuerſitas ſpectatur, ſed gradus propinquitas.*

Inter Agnatos, & Cognatos, Differentia. 90.

1 AGnati ſunt, qui per patrem: cognati, ex eadem familia ſunt; qui autem per fœminam coniunguntur, cognati tantùm nominantur. Inter agnatos igitur, & cognatos hoc intereſt, quod inter genus, & ſpeciem: nã qui agnatus eſt, & cognatus eſt, non vtiq; autem qui cognatus eſt, is & agnatus eſt: quæ quidem Iuriſconſulti ſunt verba in l. Iuriſcõſultus. ff. de gradibus, ſub princip. cui con-
2 gruit etiam textus in §. 1. inſtit. de legitima agnatorum tutela. Hodie autem hæc differentia inter ſuccedentes ab inteſtato nomine tantùm valet, nõ re; cùm nouiſſimo iure ſublata ſit differětia agnationis, & cognationis, in Auth. de hæredibus ab inteſtato venienti-
3 bus. §. ſi verò, cum ſequent. collatio. 9. Itaque hodie non ſexus diuerſitas ſpectatur, ſed gradus propinquitas: & meritò, cũ agnatio Iuris ciuilis nomen ſit, cognatio autem, naturalis: natura enim inter maſculos, & fœminas diſcrimen non facit. l. maximum vitiũ. C. de liberis præteritis, & exhæred. Ciuilis autem ratio ciuilia corrumpere iura poteſt, naturalia non poteſt, vt in §. fin. inſtit. de legitima agnator. tutela. In quod exactè ediſſerit Guillelm. Bened. in c. Raynuntius, verb. Eodem teſtamento 2. nu. 46. & Anto. Gom. in Comm. to. 1. c. 11. n. 34.

SVMMARIVM.

Differ. 91.

1 *Filij appellatione nepotes propriè non comprehenduntur.*

2 *Liberorum appellatio nepotes, cæteroſque complectitur deſcendentes.*

3 *Pater ex propria ſignificatione auum non comprehendit.*

4 *Parentis appellatione non ſolùm auus, ſed etiam reliqui aſcendentes comprehenduntur.*

5 *Generi appellatio ad progenerum cæteroſque affinitatis gradus porrigitur.*

6 *Filij appellatio in fauorabilius ad nepotes, & reliquos deſcendentes extenditur.*

7 *Poſthumus, eſt filius qui poſt patris mortem natus eſt.*

8 *Vnde poſthumi etymologia deducta.*

9 *Poſthumus non dicitur ante quã naſcatur, ſed partus aut venter.*

10 *An lex Regia, quæ diſponit, patrem nõ poſſe vltra legitimam filiam dotare, in auo procedat.*

Digitized by Google

Inter Filium, & Liberos, Patrem, Parentes, ac Poſthumum.
Differentia. 91.

1 FIlij appellatione nepotes proprie nõ cõprehenduntur. §.fin.inſtit.qui teſtamen
2 to tutores dari poſſint. Liberorum autem appellatio nepotes cæteroſque complectitur deſcendentes. l.liberorum.ff.de verbor.ſign.
3 Sic etiam pater ſecundùm propriam ſignificationem auum non comprehendit, ſed ex analogię proportione, id eſt, ſimilitudinis argumento. l.iuſtum.ff.de verbor. ſignifi.& illic Alciatus, & cæteri, tradit etiam Baeza de
4 non meliorandis filiabus, c.7. Parentis autẽ appellatione non ſolùm auus, ſeu deinceps cæteri aſcendentes comprehenduntur omnes, vt in l.quique.§.parentes.ff.de in ius vocãd. l.1.& l.Iuriſconſultus.§.parentes.ff. de gradibus. l.appellatione parentis.ff.de verborũ ſignif.tradit Alex. ab Alexand. dierũ genialium lib.1.c.15. quanquam Tiraq.de retract. lignag.§.1.gloſ.8.num. 1. parentis appellationem, & ad conſanguineos referri putat, citans in eam ſententiam multa, eademque non contemnenda doctiſſimorum autorum loca: quæ tamen (vt ego quidem iudicio) aut ad aſcendentes referenda ſunt, aut eſt credẽ-
5 dum autores abuſiuè fuiſſe locutos. Generi quoque appellatio (is eſt filiæ noſtræ maritus) ad progenerum, cæteroſq; affinitatis gradus porrigitur l.Gallus.§.Forſitan. ff. de liberis, & poſthum. & conſtat ex Iuſtino libr.
6 18. Quanquam autem (vt diximus) filij appellatione nepos ex propria ſignificatione non comprehendatur, verùm in teſtamẽtis, & cæteris quæ fauorem continent, quæquè iuſtam, legitimamque recipiunt interpretationem, appellatione filiorũ, & nepotes quoque comprehendi, latè demonſtrat Bart. in d.l.liberorũ.ff.de verbor. ſign.& illic Alciat. & Alex.conſ.37.vol.6. Iaſ. quoque in l.Gallus.§.inſtituens.ff. de liber. & poſthum.& omnium latiſſimè Tiraq. de primoge. q.40.
7 Poſthumus autem eſt filius, qui poſt patris mortem natus eſt. §.poſthumo, inſt. de legatis, & l.3.§.1. ff. de iniuſto rupto, irritoque facto teſta. & apparet ex toto tit. ff. de liber. & poſthum. & illic latè tradit Acoſta in l.
8 Gallus.§.& quid ſi tantum. Vnde autẽ poſthumus ſit ita appellatus, etymologiamque trahat, inter ſcriptores non ſatis conuenit; alij volũt inde dictum, quia poſt humatum patrem natus ſit; & in his eſt Calepin. verb. Poſthumus, & Alex. ab Alexand. dierum genial.lib.1.c.9.& illic Tiraq. quorum mihi verior videtur eſſe ſententia, licèt alij autumẽt, dici poſthumum, quaſi poſtremo loco natus ſit, in quibus eſt Prateius in lexico, verb. Poſthumus, citans in eam ſententiam Aulũ Gell.
9 Poſthumus igitur propriè nõ dicitur, anteaquam naſcatur, ſed tum tẽporis dicitur, aut partus, aut venter, vt in l.1.ff.de vẽtre inſpic. & l.Si ventri.ff.de tuto.& curat.datis an his: quanquam interdum, & quãdo in vtero erat, largo modo poſthumus appelletur, habita ſcilicet relatione ad futurum tempus, vt in §.
10 penult.ff.de tutelis. Ex ſuperioribus autem, vt aliquid in gratiam forenſis vſus dicatur, à nobis profligari poteſt quæſtio quæ inter noſtrates agitari ſolet, an lex Regia, qua cautũ eſt ne pater poſſit dotare filiam vltra legitimam, habeat locum in auo: ea eſt l.1.titul.2. lib.5.recop. In qua quidem quæſt. Baeza. d. c.7.nu.1. ſcribit, etiam ad auum illius legis prohibitionem extendi. Sed ab illo diſſentiunt Tellus Fernãd. in l.17.Taur.& Matienz. in l.1.tit.2.lib.2.Recopil. Spino in Spec.teſt. gl.11.n.52. Mihi Baezæ verior videtur opinio nam licèt, vt diximus, patris appellatione nõ contineatur auus, neque filiæ, neptis: attamẽ analogiæ ratio, ſiue argumentum a pari ratione, quod, & in correctorijs locum habet, vt in gloſ.c.1.de temporibus ord.in 6.facit, vt lex Regia de filia loquens, extendatur ad neptẽ: neque enim aui minor eſt amor, quàm patris l.liberorum.ff.de verbor. ſignif.

SVMMARIVM.

Differentiæ. 92.

1 *Patruus eſt frater patris, auunculus frater matris.*
2 *Quæ ſit propria nepotis ſignificatio, & n. 3.*
4 *An aliquo defuncto, relictis patruo, & auunculo, ſuccedant patruus, & auunculus æqualiter in bonis defuncti, & n.5.*
6 *Quod ſuperiori concluſione reſoluitur, procedit etiã, quando patruus erat frater vterinus tantùm, auunculus autem frater vtrinque coniunctus.*
7 *Lex 5.tit.13.p.6 explicatur.*

Inter Patruum, Auunculum, atq; Nepotem.
Differ. 92.

1 PAtruus, eſt frater patris; auunculus autẽ, eſt frater matris: vterque autem Græco nomine Thios promiſcuè dicitur, vt declarat Iuſtinianus in §.tertio gradu, inſtit. de gradibus. Vulgus autẽ Iuriſperitorum exiſtimat, filium fratris, nepotem quoque appellari, vt refert Angelus in §. quarto gradu, inſtit. de gradibus, Alex.conſ.49.volum.1. quibus opitulatur c.Tua nos, de conſang. & affinitate.
2 Verũ enimverò talis ſignificatio impropriè,

Digitized by Google

autem, eſt relatiuum ingenui ſignificat igitur libertinis hominis conditionem, itaque adiectiuum eſt: libertus verò eſt ſubſtantiuũ: cum enim dicimus libertinum, ſubintelligimus ſubſtantiuum illum hominem. cùm verò libertum dicimus, ſubintelligimus illius patronum. Colligitur hæc differentia, cum ex toto penè iure, tum ex lege finali, ſi ſeruus ingenuus eſſe dicatur, atque item ex l. 3. ff.
4 de bonis libertorum. Libertus autem (vt legum Regiarum non obliuiſcamur) vocatur apud nos Horro, vt exponit lex 5. tit. 16. p. 4.
5 Statuliber autem eſt is, qui ſtatutã, & deſtinatam in tempus, vel conditionem habet libertatem, veluti definit Iuriſconſultus in l. 1. ff. de ſtatuliberis. Hactenus de libertorum libertinorumq; differentia: ſed quia de eis eſt in iure mentio, plura de ipſis dicere proſe-
6 quamur. Et in primis illud ſciendũ eſt, libertorum, ſeu manumiſſorum tres olim fuiſſe ſpecies: alii enim dicebantur manumiſſi vindicta, ſeu vindicia, alij Latini, alij deditij, vti exponit Iuſtinia. in §. fi. inſt. de libertinis, & latius expendit Caius Iuriſconſ. in inſtitutionibus ſuis lib. 1. c. 1. cuius verba refert Alciatus in l. Liberti. ff. de verbor. ſign. & idẽ facit Andr. Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuocandis donat. verbo Libertis, nu. 123. & huc ſpectat ille Auſonij Poetæ verſic. in Grypho.
Triplex libertas, capitiſque minutio triplex.
7 Manumiſſi vindicta plenam libertatem accipiebant, fiebantque ciues Romani, vt ipſe
8 refert Iuſtinianus, & autores ſuperius citati. Quamobrem verò manumiſſi vindicta dicerentur, non ſatis inter ſcriptores cõſtat. Boetius ad Ciceronis Topica, exiſtimat dici à virgula quadam, quam lictor imponebat capitis ſerui manumittẽdi eum in libertatẽ vindicando, ſolẽnibus quibuſdam verbis ad eã rem adiectis; illamque virgulam ait vindictã vocari. Porrò Plutarchus in vita Publicolæ ſcribit, dictam eſſe vindiciam, à ſeruo Vindicatio, qui olim in Romæ incunabilis detexit proditionem Vitteleiorum, volentium per coniurationem nefariam cruentamque reducere Romam Tarquinium ſuperbum. Et ſanè quanquam Boetii magna ſit autoritas, perinde ac ſanctitudo, ego in hac parte magis deferendum eſſe Plutarcho arbitror, tanquam vetuſtiori: quapropter veracior videtur litera quæ legitur in titulo. ff. de manumiſſis vindicia, quàm quę ſcribitur vindicta.
9 Ij etiam ſerui, qui vindicta, ſeu vindicia manumittebantur, appellabantur Pileati; hoc ideò, quia manumiſſionis tempore pileus illorum imponebatur capiti, nempe, vt per pileum intelligeretur iam eum non eſſe ſeruũ, ſed libertinum, vt ſatis intelligitur ex Valerio Maximo lib. 5. tit. de gratis, c. de Terentio. Culeo. Conſtat etiam ex Tito Liuio libr.
10 4. de bello Punico. Qua de cauſa pileus libertatis ſymbolum erat; atque ita Marcus Brutus, occiſo in Senatu Cæſare, prodijt in forum, pileo haſtę impoſito, libertatem proclamando, vt ipſe Liuius, cæterique narrant hiſtoriographi, idemque Brutus in ſignum libertatis acceptum cuſit monetã, cuius ſtẽma erat, gladius euagiuatus cuſpidi, impoſito pileo, vt habetur in Alciati emblemate. Latinè dicebantur liberti, qui per epiſtolam
11 aut inter amicos manumittebantur. Deditij verò appellabantur, qui vel poſt admiſſa crimina, pœniſq; datis manumittebantur, aut qui aliquo ſigno, aut ſtigmate in facie impreſſo, libertatem accipiebant, vt ipſe Caius refert, & eum ſecuti Alciat. in lege liberti. ff. de verb. ſignif. & Tiraq. in d. l. ſi vnquam. §.
12 libertis, nu. 123. Illud quoque ſciendum eſt, ſub manumiſſione, quæ vindicta ſeu vindicia fiebat, aliam quoque contineri libertorum diuiſionem; namque alij dicebantur orcini, alij fideicommiſſarij, veluti apparet ex l. directis. C. de teſtam. manumiſſione, atque in l. 1. §. ſed ſi ſub conditione. C. de Latina libert. tol. Dicebantur autem orcini, qui directo ex teſtamento domini libertatẽ accipiebant, non expectato aliquo facto, aut etiam volũtate hæredis. Nam qui ab hærede per fi-
13 deicommiſſum manumittebantur, non dicebantur orcini, ſed fideicommiſſarij, vt rectè interpretatur Azo in ſumma, titulo de fidejcommiſſariam ſubſtitutione, cui ſe ſubſcripſit Accurſius in l. cum verò. §. ſubuentum. ff. de fideicommiſſ. libertatib. verb. Directo: & hanc communem eſſe opinionem teſtis eſt Tiraq. d. § libertis, n. 124. Et tametſi alij aliter ſentiant, vt ipſe refert: cæterum hanc eſſe veriſſimam interpretationem, liquido deprehendes ex l. 4. §. hi qui ad libertatem, & §. qui autem. ff. de fideicom. libert. & in l. cum quaſi. §. quorundam, eod. tit. & in l. cum teſtamentum. C. de iuris, & facti ignorãtia. Qua-
14 mobrem verò is ſeruus qui teſtamento libertatem accipit, dicatur orcinus, variè ſenſerũt vt eſt cernere apud Accurſium in §. fin. inſti. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis, & apud Tiraq. d. §. libertis. Alij enim, vt Accurſius, dictum aiunt, quia manumittebantur ab eo qui tendit ad orcum, ſeu ad mortem: alij, vt Alciatus, aiunt, trahere originem à verbo Græco Orthus, quod Latinè Rectum ſignificat. Alij (neſcio qui) putant dictum ab orçe, quod eſt capio; quia multa bona teſtamento capiant. Alij, vt Beroaldus, putãt di-
15 ctum ab orco, ſeu Plutone, qui Orcos appellari ſolet. Verùm ego veriſſimum eſſe arbitror

Orcinum dictum eſſe ab orco, ſeu a morte, non ob id quoque manumittatur ab eo qui ad mortem tendit, vt noſtri magis communiter opinantur; ſed quia is non alterius dici poſſit libertus, quàm orci, ſeu mortis; quamuis enim leges dicant, eum eſſe libertum teſtatoris, non hæredis: porrò ſi animaduertis, ille nullum alium habuit patronum, quàm mortem; nam cùm teſtamentum vires non accipiat niſi poſt mortem teſtatoris, is qui ita teſtamēto libertatem accepit, reuera minimè potuit defunctum habere patronum: quomodo enim mortuus patronus eſſe poteſt? ſi igitur nullum aliū ſortitus eſt patronum, quam mortem, per quam libertatē accepit, meritò dicitur orcinus, id eſt, libertus orci, ſeu mortis.

SVMMARIVM.

Different. 94.

1 *Iuſtitium quid ſit.*
2 *Feriæ quæ propriè dicantur.*
3 *Induciæ quæ ſint.*
4 *Induciæ, hodie tregua dicuntur.*

1 IVſtitium eſt iuriſdicendi intermiſſio, quaſi ſit iuris ſtatio; eſt itaque tempus quo à iuredicundo ceſſatur, ob aliquam extraordinariam cauſam, putà, propter bellum, aut peſtem, aut ob publicam lætitiam: nā ſi ob ordinarias cauſas ceſſetur, veluti propter diem feſtum, aut propter meſſem, aut vindemias, feriæ propriè vocātur. De iuſtitio conſtat ex
2 Suetonio in Galba, atque ex lib. 10. tradit etiā Gellius noctium Atticarum lib. 20. c. 1. De ferijs autem ſatis conſtat ex toto titulo. ff. de ferijs, atque item in Codice, & Decretalibus. Induciæ, ſecundùm Varronem, ſunt belli feriæ; ſed quoniam ea definitio non ſatis arri-
3 det Gellio lib. 1. c. 25. dicamus cum gloſſa in c. 1. de tregua, & pace, inducias eſſe, ſecuritatem datam rebus, & perſonis diſcordia nondum finita: quod, & probatur in l. poſtliminium. ff. de captiuis, & poſtliminio reuerſis,
4 & in l. 1. tit. 12. par. 7. Induciæ autem hodie vulgò tregua vocantur, vt eſt videre in illo titulo de tregua, & pace, & in l. 1. titul. 9. lib. 8. Recopilation.

SVMMARIVM.

Differ. 95.

1 *In quo differat adoptio ab arrogatione.*
2 *Arrogatio fieri non poteſt, niſi ex beneficio Principis: adoptio verò Magiſtratus cuiuſlibet authoritate fieri poteſt.*
3 *Arrogatio quare dicta ſit.*
4 *Hodie adoptio ſermone noſtro dicitur proſiiamiēto.*
5 *Hodie, extantibus filijs legitimis, non poteſt pater filio adoptiuo vltra quintam partem bonorum relinquere.*

Inter Adoptionem, & Arrogationem. differ. 95.

1 ADoptionis nomen generale eſt, in duas ſiquidem ſpecies diſtribuitur, quarum altera ſimiliter adoptio dicitur, altera arrogatio. Hæ autem inter ſe ita differūt, quòd filiifamilias adoptantur; arrogantur autem
2 hi qui ſunt iuris. Atrogatio deinde nonniſi Principis beneficio habetur, adoptiò verò cuiuſuis Magiſtratus autoritate fit: hæc docet Iuriſconſultus in l. 1. & 2. ff. de adoption. Sunt, & aliæ non paucæ differētiæ inter adoptione, & arrogationem, quas cōgerit Roxas de ſucceſſionibus ab inteſtat. c. 16. quas ego breuitati conſulens, faſtidiumque fugiēs hic
3 dicere ſuperſedi. Dicta eſt autem arrogatio, quia populus Romanus, anteaquam in Imperatorem poteſtatem trāſtuliſſet, rogari ad eam rem ſolebat, ſicuti tradit Gellius noctiū Atticarum lib. 5. c. 19. quem ſequitur Nebriſſenſis in lexico Iuris ciuilis, verb. Arrogatio. Sed nos Iuriſconſulto potiùs auſcultemur, qui in d. l. 2. ff. de adopt. ideò dici arrogationē ait, quia, & is qui adoptat, rogatur, id eſt, interrogatur an velit adoptare, & is qui adoptatur, rogatur, an id ſibi placeat. Adoptio verò apud nos vernaculo noſtro ſermone (ne legum Regiarū immemores videamur) Por-
4 fijamiento dicitur, vt latè expoſitum extat in tit. 16. p. 4. Hodie verò filijs adoptatis vel arrogatis non poteſt à patre adoptante, vel arrogante; qui legitimos habeat filios plus quā
5 quincunx, ſiue quinta bonorum pars relinqui, vt optimè expendit Roxas dict. tract. de ſucceſſione ab inteſtat. c. 17.

SVMMARIVM.

Different. 96.

1 *Triplicem eſſe hæredem neceſſarium, & quis dicatur hæres neceſſarius.*
2 *Sui, & neceſſarij hæredes qui dicantur.*
3 *Extranei hæredes qui ſint.*
4 *Extraneis hæredibus exiſtentibus poteſt habere locum vſucapio pro hærede, ſecus ſi exiſtant ſibi hæredes.*

In-

Inter hæredes neceſſarios ſuos, & extraneos.
Differentia. 96.

1 HAeredum triplex eſt differētia, nam aut neceſſarij ſunt, aut ſui, & neceſſarij, aut extranei. Neceſſarius hæres, eſt ſeruus hæres inſtitutus, quoniam ſiue velit, ſiue nolit, pro tinus poſt mortem teſtatoris liber, & neceſſa-
2 rius hæres fit. Sui autem, & neceſſarij, ſunt liberi qui tempore quo defunctus moritur, in poteſtate eius fuere: dicuntur autem ſui, quia etiam viuo patre quodammodo domini exiſtimantur: neceſſarij verò dicūtur, quia omninò ſiue velint, ſiue nolint, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato hæredes fiunt ex l. Duodecim tabularum, quanquam prætoris beneficio permiſſum eis eſt, vt ſi ſuſpectam haberēt hæreditatem, ab ea ſe abſtinere poſ-
3 ſent. Extranei hæredes ſunt ceteri omnes qui teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt: itaque liberi quoque noſtri, qui in poteſtate noſtra non ſunt, extranei hæredes dicuntur. Hæc omnia apertè colliguntur ex §.1.2.& 3.inſti. de hæredum qualitate, & differentia, vbi res latius explanatur. Proinde fuerit ſuperuacuū, nos Soli faſces admouere, prohibente vulga-
4 ri prouerbio. Illud tamen dicere non grauabor, magnam eſſe diſcrepantiam inter hæredes ſuos, & extraneos, quod pertinet ad vſucapionem, ſeu longi temporis præſcriptionem: ſiquidem extranei exiſtētibus habet locum vſucapio, ſeu præſcriptio pro hærede, vt in tot. tit. ff. pro hærede. At ſuis hæredibus exiſtentibus non habet locum præſcriptio pro hærede, l.nihil. C.de vſucapione pro hærede, cuius hæc ſunt verba: *Nihil pro hærede poſſe vſucapi, ſuis hæredibus exiſtentibus, magis obtinuit.* Ad illius tamen legis intelligētiam adeundus eſt Iaſ.in l. ſuis, nu.8. ff.de liberis, & poſthum. Viglius in §. ſui inſti. de hæredum qualitate, & differentia, Pinelus in rubr. C.de bonis matern.2.p. n.38.

SVMMARIVM.

Differ. 97.

1 *Immiſcendi, & abſtinendi verba ad ſuos hæredes pertinent, adeūdi, & repudiandi, ad extraneos.*
2 *Cernere olim pro adire vſurpari.*
3 *Cretio quid ſit.*
4 *Suitas apud Iuriſconſultos dicebatur ius ſui hæredis.*
5 *Suitatis nomen docendi gratia à politicis inuentū.*
6 *Angeli Policiani inanis, & verecunda iactatio refertur.*
7 *Acceptare pro adire vſurpari.*
8 *Filius ſoluens debita patris, ac proinde adiſſe hæreditatem dicatur, an ſit audiendus, dicens, non adeundo, ſed exequendo paternum, teſtamentum ſoluiſſe.*

Inter Immiſcere, Adire, Abſtinere, & repudiare.
Differentia. 97.

1 IMmiſcendi, & abſtinēdi verba ad ſuos hæredes pertinēt: adeundi verò, & repudiādi ad extraneos, ſicuti colligitur ex textu, & glo.in §.extranei, inſti.de hæred.qual.& diff. atque ex l.ſi quis. §. plerique. ff. de Relig.& ſumpt.fun. tradunt Iaſo. & reliqui in Rubr. ff.de acquir.hæredit. Sui autem, & extranei
2 qui ſint, ſuperiori capite dictum eſt à nobis. Veteres autem, cernere pro adire vſurpabāt, vt conſtat cùm aliàs paſſim, tum ex epiſt.Ciceronis ad Dolabell. cuius hæc ſunt verba, *A te peto, vt me hanc quaſi falſam hæreditatem*
3 *alienæ gloriæ ſinas cernere.* Cretio igitur, vt Iſidorus interpretatur lib.5. Etymologiarum c.24.eſt certus numerus dierum, in quo inſtitutus hæres aut adit hæreditatem, aut finito cretionis tempore excluditur: ſed hāc cretionis ſolēnitatem oblitterauit Imperator in l.cretionum.C.de iure deliberandi. De qua antiquitate ſi plura ſcire velis, legito Alciat.
4 diſpūct.lib.3.c.7,& Couar.lib.4: variar.reſol. c.3. Sed, & illud admonuiſſe oportebit, ſuitatis nomen, quo noſtri vtuntur interpretes, apud Iuriſconſultos nuſquam reperiri: quod enim hodie ſuitatem vocamus Iuriſconſulti appellant Ius ſui hæredis, vt intelligere licet, cum alibi, tùm in §.poſthumorū, inſt.de exhæred. liberor. Docendi tamen gratia illud non aſpernamur, quandoquidem ſcribentes omnes, tam politioris literaturæ, quam alij eo vtuntur, ſicuti etiam faciēdum
5 putat Alciat. Parergon lib.2. c.19. quem tamen fefellit, ſuitatem, & ius ſui hæredis, idem
6 eſſe. Fefellit etiam doctiſſimum Angelum Policianum, qui cùm aliquando in publico Doctorum aſſeſſu iactabundus profiteretur, reſpōſurum ſeſe omnibus quæſtionibus quæ de iure ſibi proponerentur. Interrogatus è
7 veſtigio à Socino quid eſſet ſuitas, obmutuit. Noſtrates pro adire vſurpāt acceptare, quod & ipſum Latinum eſt: vtitur ſiquidem eo Iuriſconſultus in l.Seio.§. fin. ff.de annuis legatis. De aditione autem agentes, illud non omiſerim, in dubio nunquam viſum eſſe filium adire hæreditatem paternam per actū, qui alia de cauſa fieri poteſt, quàm titulo hæredis. l.gerit, & l. pro hærede. ff. de acquir.hæred. Ex quo aliquando me reſpōdiſſe memini, audiendum eſſe filium primogenitum, à quo aliqua paterna debita ſoluta ſūt, negātē

ſe hæ-

Digitized by Google

à iudice ex inquiſitione datur, vt in tit. de tutoribus, & curatoribus datis ab his. Quam-
3 uis autem tutela in tres diſtribuatur ſpecies, cura verò vna duntaxat eſt, nempe, datiua. Nulla enim in iure reperitur cura legitima,
4 niſi furioſi, ſicuti tradit Bartol. in Rubr. ff. de legitimis tutor. & illic cæteri Claſſici. Teſtamento autem curator non poteſt mero iu
5 re dari, proinde datus confirmatur à iudice, vt tradit Imperator in princip. inſt. de curatoribus. Hoc ideo tàm variè, quia cum pupil
6 lus hæredem ſibi facere non poſſit, ſed eum habere debeat, quem aut pater teſtamento aut legis ſanctio dederit, ita, & tutorem accipere debet eum, quem aut pater aut lex dederit. At pubes factus cùm in ſua ſit poſitũ poteſtate quem nam eligat hæredem, ita, & curatorem pro ſuo poteſt arbitrio aſſumere quẽ velit. l. diuus. §. fi. ff. qui petât tuto. vel curat. l. 1. C. eod. tit. l. mutus. §. is qui. ff. de procur. l. qui habebat. §. ſi pupillus. ff. de teſtam. tut. De tutela autem, & cura cum tam multa dici poſſent, pauca delibabimus. Et illud in primis memineris, licèt tutela legitima decerni debeat proximiori cognato, qui primas habeat in ſuccedendo partes, vt in §. 1. inſti. de capitis diminut. l. ſi plures. ff. de legit. tut. l.
7 9. tit. 16. p. 6. Attamen ſi plures ſint cognati eodem gradu agnationis, neque legitimam habeant excuſationem, debent inter ſe eligere qui tutelam ſuſcipiant, cæteri verò pro illis ſatiſdare debent: quod ſi inter ſe non cõueniant in tutore ſuo deligendo, iudex partes ſuas interponet, & aut ſorte litẽ dirimet, aut idoneori cognato onus tutelæ iniunget, vt bellè definit Imperator in auth. de hæredit. ab inteſt. venientib. §. fi. col. 9. Ex cuius deciſione apparet, ſatiſdationem quam diximus alios cognatos præſtare debere pro tutore, cui tutela contingit, intelligendum eſſe de cognatis propinquioribus qui eodem extant gradu; nam remotiores hoc onere ſatiſdationis grauari non debent, vt ex illa auth.
8 ſatis datur intelligi. Sed, & illud non minus eſt ſingulare, quod traditum eſt a Fabro in §. fi. inſt. de capitis diminut. ſi cõſanguineus cui iure tutela incumbit, recuſet adminiſtrare, ſuo periculo ceſſare, etiamſi interpellatus non fuerit: omne enim detrimentum, & impendium quod pupillo acceſſerit, præſtare tenebitur. Fabro autem, & reliqui conſentiũt ſcriptores. Sed teſtibus non egemus, cum id non obſcurè probetur in l. 1. de peric. tut. & in l. 2. C. de diuid. tut. & in l. fi. ff. rem pu-
9 pilli ſaluam fore. Quin illud nunquam obliuiſcaris omnes cognatos pupilli teneri in ſubſidium de mala adminiſtratione tutoris, ſi illum ſuſpecti non arguant, ſicut eſt definitum in l. ſi plures. ff. de adminiſtr. tut. & tradit Iaſ. in l. 1. C. de tranſact. Illud etiam ſcio ex facto fuiſſe quæſitum, an iudex loci, ſeu oppidi, mortuo domino illius loci, poſſit dare tutorẽ filio primogenito qui patri ſucceſſit? & placet Fabro in §. 1. inſt. de Attiliano tut. iudicem loci eſſe competentem ad diſcernen
10 dam tutelam. Contrarium tamen ſcribit Greg. Lop. Fabri immemor in l. 12. tit. 16. p. 6. verb. Al iuez. Mihi Fabri verior videtur opinio, magnopere enim illi ſuffragatur ſententia Baldi in l. 1. C. de emancip. liberorum vbi ait iuriſdictionem dandi tutore, proroga
11 ri poſſe de partium conſenſu. Hoc tamen locum non ſortietur, quando eſt dandus tutor filio primogenito magnatis, nam huic duntaxat Rex ipſe dabit tutorem, iuxta definitionem l. 14. tit. 5. lib. 2. Recop. cui addito leg. 1. C. de tut. & cur. illuſtrium perſonarum. Sed, & de Regis tutore videto leg. 3. tit. 15. p. 2.
12 Illud quoque non eſt prætereundum, quando agitatur lis ſuper decernenda tutela pupillo dandum eſſe curatorem ad litem, qui pupilli partes defendat, alioqui nullum erit iudicium, ſecundum Mattheſil. ſing. 136. Solet autem ad excuſationẽ prodeſſe, cùm quis in tutorem petitus ita inops eſt, vt fideiuſſorem non reperiat, Faber, & reliqui in §. ſed,
13 propter, inſt. de excuſ. tut. Quemadmodum verò conſtare debeat, eum non reperire fideiuſſorem, conſulito gloſ. in l. 1. ff. qui ſatiſda. cog. verb. Fideiuſſoribus, & illic Iaſo. & Iul. Clar. in praxi crimi. q. 46. n. 15. Solent quoq; ij qui recenter vxorem duxere, excuſare ſe à tutela, & cæteris muneribus, dicentes ſe intra annum quam vxorẽ duxerint, immunes eſſe ab omni munere, ex Deuter. c. 24. Sed hoc tãtummodò obſeruandum erit, vbi conſuetudine legitima id receptum fuerit, cùm conſtet, legis veteris præcepta ceremonialia, & iudicialia, quæque ad mores non pertinent, vim legis hodie non habere, vt habetur in c. fi. diſtinct. 6. & diximus ſuperius differ. 5.

SVMMARIVM.

Different. 100.

1 *Exercitus quid ſit.*
2 *Quibus legionibus conſtet exercitus.*
3 *Legio quæ dicatur.*
4 *Qui eſſet numerus cohortis.*
5 *Bellum à prælio in quo differat.*
6 *Prælium quid ſit.*
7 *Quæ dicatur acies.*
8 *§. filij, inſtit. de excuſ. tut. explicat.*
9 *Duellum à bello an differat.*
10 *Duellum hodie qualiter à vulgo accipiatur.*

Iure

11 *Iure Pontificio , & Regio damnatum eſt duellum.*
12 *Tumultus quid ſit.*
13 *Inter Chriſtianos qui bello ſunt capti, non efficiun-
tur ſerui per captiuitatem.*
14 *Damnum datum alicui vicino à militibus tranſeũ-
tibus, à quo reſarciri debeat.*
15 *Damnum domui contingens propter reparationem
incẽdij vicinæ domus, à quibus debeat reſarciri.*

Inter Bellum, Exercitum, Prælium, Aciem, Legionem, Cohortem, Duellum, Tumultum. *differ.* 100.

1 EXercitus eſt multitudo militum, l. quod
ait prætor. ff. de ijs qui notatur infamia,
ex eo, dictus, quod milites, tantyrones, quàm
veterani in armis ſe exerceant, vt tradit Ci-
2 cero Tuſculanarum lib. 2. Conſtat autẽ exer-
citus legionibus ſex, abſque equitibus, vt
apertè ſignificat idem Cicero in paradoxis c.
fin. Legio autem dicitur, quę habet peditum
3 ſex millia ſupra centum, equites autem ſep-
tingentos triginta, ſecundum Vegetium de
re militari lib. 2. quem etiam refert Accurſ.
in d. l. quod ait, verb. cohortis. Erant autem
in vnaquaque legione cohortes decẽ, & ali-
quando, ſi vſus exigeret plures, nunquã pau-
ciores, ſecundùm Alex. ab Alexand. dierum
genialium lib. 1. c. 5. & illic Tiraqu. in ſcho-
lijs. Cohortis autem nõ æqualis erat nume-
rus, ſed aliquando plures, aliquando paucio-
4 res habebat: frequentior autem numerus co-
hortis erant quingenti quinquaginta pedi-
tes, atq; equites ſexaginta ſex, vt animaduer-
tit Petr. Mexia in vita Tiberij Cæſaris, & cõ-
ſtat ex Vegetio loco ſupradict. atq; ex Gellio
lib. 16. c. 4. & tradit Modeſtus de vocabulis
rei militaris. c. 1. Quod autem apud Latinos
dicitur Legio, apud Græcos Phalanx appella
tur, ſecundùm Alexandr. ab Alexandr. dierũ
5 genialium lib. 6. c. 13. Bellum autẽ à prælio
illud differt, quòd bellũ eſt ſtatus ille in quo
ſtat exercitus intereà dùm cum hoſtibus pax
non eſt. l. poſtliminij, & l. in bello, & l. hoſtas
ff. de captiuis, & poſtlim. reuerſis, licet aliter
definiat lex 1. tit. 23. p. 2 & gloſ. in Auth. de
armis colla. 5. dicentes, bellum eſſe perditio-
nem animæ, & corporis: quod ad illius effe-
ctum magis reſpicit, quam ad verã nominis
6 definitionem. Prælium autem eſt, certamẽ
ipſum, hoſtiumque congreſſus, atq; belli di-
7 ſcrimen. Acies verò, cunei ſunt, militum ad
prælium parati; ſicuti vtrumque nõ obſcurè
oſtendit Cæſar in Commentat. lib. 1. de bello
Gallico, his verbis: *Id conſpicati Helbetij qui in
montem ſeſe receperant, rurſus inſtare, & prælium
reintegrare cœperunt. Romani conuerſa ſigna bi
partito tulerunt, prima atque ſecunda acies, vt vi-
ctis atque ſummontis reſiſteret, tertia, vt venien-*
8 *tes ſuſtineret.* Quod igitur ſcriptum eſt in §.
filii, inſtit. de excuſ. tutor. filios qui in acie ce
ciderũt, ad tutelæ excuſationẽ prodeſſe, quia
inquit: *Ii qui pro Republica ceciderunt, per gloriã
viuere intelliguntur*: de ijs accipiendum arbi-
tror, qui i prælio occubuere, no de ijs qui bel-
lo extra certamẽ mortem obierunt. Id quod
9 etiam ſentit lex 1. tit. 16. p. 6. Duellum autẽ
à bello, ſi propriam eius ſignificationẽ ſpe-
ctes, nihil differt ſed vtrumque pro eodem ac
cipitur, vt apparet ex libr. 6. belli Macedon.
Quod populus, inquit, *Romanus eo tempore duel-*
10 *lum iuſſiſſet cum Rege Antiocho eſſe.* Hodie verò
duellum vulgus vſurpat pro certamine inter
duos commiſſo, vt in c. 2. de purgatione vul-
gari, & in c. 1. de Clericis pugnãtibus in duel
lo; quod genus certaminis licèt olim iure ci-
uili permiſſum foret, vt in c. 1. de pace tenẽ-
da, & eius violatoribus, in vſibus feudorum,
11 Iure tamen Pontificio, atque etiam Regio
damnatum eſt, & meritò, in Extrauag. 1. de
torneamẽtis, & in Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 17.
& in l. 1. tit. 8. lib. 8. Recopil. Tumultus pro-
12 priè eſt perturbatio quæ ex bello oritur, qua-
ſi timor multus, qui ex belli vicinitate ma-
gnam vicinis populis, ſubitãque trepidatio-
nem incurrere conſueuit, ſicuti apertè tradit
Cicero Philippica 8. Vnde intelligitur quod
ſcriptum eſt à Iuriſc. in l. 1. §. 1. ff. depoſiti, in
hæc verba: *Eum tamen deponere tumultus, vel in
cendij, vel cæterarum cauſarum gratia intelligendũ
eſt, qui nullam aliam cauſam deponendi habet, quã*
13 *imminens ex cauſis ſupradictis periculum.* De bel-
lo autem cùm multa ſuccurrant, pauca per-
ſtringam, quia res eſt à forenſi vſu longè re-
mota: & illud imprimis ſciendum eſt, inter
Chriſtianos, qui bello ſunt capti, non effici
ſeruos capientis; ceſſabit itaque ius poſtli-
minij, niſi quatenus ipſi capto fuerit vtile, vt
eſt autor Bar. in l. hoſtes, ſub fin. ff. de captiu.
& poſtliminio reuerſis, Eguin. de rerũ diuiſi
particula poſteriori, Boſius in praxi, titul. de
captura, nu. 57. tradit etiam Couarr. in reg.
peccatum, 3. p. §. 11. n. 6. & Simancas Catho
licarum inſtitutionum tit. 61. nu. 1. Olan. in
14 concordia iuris, lit. C. nu. 1. Sed longiores in
hac re ſumus quàm neceſſe eſt, neq; enim tot
teſtibus egemus, imo nullis, cũ id ſit expreſ-
ſim definitum in l. 1. tit. 29. p. 2. Sed, & illud
meminiſſe oportebit, ſi cohors, aut militum
cuneus, exercitus ve iter faciens ingrediatur
oppidũ, ibique ab vno, vel ab altero viaticũ
extorqueat, hoc damni reſarciendum eſſe à
cæteris oppidanis, ſecundùm Accurſium in
l. de vſu. ff. de variis, & extraordinarijs cogni-
tionibus, tradit Bened. in c. Raynunt. verb.
15 Teſtam. 1. n. 35. Cui ſimile eſt quod ſcriptum
eſt

Digitized by Google

eſt de domo diruta, propter incẽdium quod in proxima domo obortum eſt, videlicet, dãnum refectum iri à cæteris vicinis, quoniã in eorum commodum res acta videtur: veluti oſtendit idem Bened. in d. c. Raynuntius, verb. Domum, n. 27. Quod egregiè pertinet ad intelligentiam legis Si alius. §. eſt, & alia. ff. quod vi, aut clam, qua permiſſum eſt Magiſtratibus, incendij arcẽdi cauſa domum intermediam diruere.

SVMMARIVM.

Differ. 101.

1 *Quæ dicerentur Prouintiæ apud Romanos.*
2 *Prouintias alias eſſe conſulares, alias prætorias, alias præſidales.*
3 *Fœderatæ Prouintiæ quæ dicerentur à Romanis.*
4 *Quæ dicerentur Prouinciæ liberæ, & n. 5.*
5 *Prouintiæ fines quouſq; protendantur.*
6 *Hodie Caſtella in quot Prouincias diuidatur, & num. 7.*
8 *Quæ diceretur Colonia.*
10 *Parochia olim, & hodie quid ſignificat. & nu. 11. & 12.*

Inter Prouintiam, Regnum, & Coloniam, Diœceſim, & Parochiam. different. 101.

1 PRouintiæ apud Romanos dicebãtur Regiones, quę populo Romano ita ſubiectę erant, vt ſtipendium, & vectigal illi penderent, atque per Magiſtratus à Senatu Romano datos regerentur, vt datur intelligi in §. per traditionem, inſti. de rerum diuiſ. & in l.
2 vnica. C. de vſucap. transformanda, & aliàs paſſim. Harum aliæ Conſulares erant, aliæ Prætoriæ, aliæ Præſidales, velut in Hiſpania, Bætica, & Luſitania erant Conſulares: Tarraconenſis, Carthaginenſis, & Gallæcia, erant Præſidales, ſicuti memorat Alciatus in libel-
3 lo de Magiſtratibus. Quæ vero regiones vectigal populo Romano non pendebant, neque cum eo bella gerebant, aut liberæ erant, aut fœderatæ. Fœderatæ dicebantur, quæ ita in ſocietatem populi Romani venerant, vt tamen illum adiuuare, & aduerſus inimicos
4 opem ferre tenerentur, vt apparet ex Suetonio in Claudio c. 25. Liberæ autem dicebantur, quæ in ſocietatem populi Romani ita venerant, vt tamen eo onere, ſeu fœdere non tenerentur, ſed tantùm populi Romani maieſtatem comiter, & amicè cõſeruare, vt eſt intelligere ex l. non dubito. ff. de captiuis, & poſtliminio reuerſis, & illic explicat diſertiſſimus Budeus, & conſtat ex ipſo Suet. Tranquillo in Auguſto Cæſar. c. 47. Hæ autẽ Re-
5 giones liberæ Regna dicebantur, quoniam proprijs Regibus gubernabantur, vt apparet ex Iuſtin. lib. 40. in fi. atq; ex eodem Suet.
6 in Tiber. c. 37. Sed prouintiæ fines quouſque protendantur videamus. Et Accurſius in l. fina. C. de præſcript. longi temporis, non ſat acutè inquit, omnem ciuitatem, quæ merũ habeat imperium, hodie prouintiam intelligi; rectius illic Salicetus, & Faber in §. 1. inſtit. de vſucapio. dicẽtes, Prouintiam dici Regionem, quæ vni tantùm ſubſit Præſidi; tametſi is ſub ſe plura habeat territoria, quos etiam ſequitur Gregor. Lop. in l. 19. tit. 29. p. 3. & communem teſtatur eſſe opin. Balb. de præſcrip. 4. p. q. 4. Iuxta quod videtur probãdum, totam hodie Caſtellanam ditionem in duas duntaxat Prouintias partiri, cùm duobus tantùm Præſidibus ſubſit, Valliſoletano ſcilicèt, & Granatenſi vt conſtat ex l. 1. tit. 5. lib. 2. Recop. Quanquam ipſe (ſi germanam,
7 & propriam iſtius nominis ſignificationem ſpectemus) verius eſſe puto, quot hodie in Hiſpania Regna ſunt, totidẽ Prouintias dici. Mouet me, quòd inter Prouinciam, & Regnũ nihil olim erat diſcriminis, niſi quod hoc liberum erat, illa Romano ſubiacebat Imperio, vt intelligere licet ex l. 2. ff. de orig. iuris. §. quot aliquot, atque ex c. ſcitote 6. q. 3. atque ex Suet. in Tiber. c. 37. necnõ ex Iuſtino extremo lib. 44. Tot igitur hodie dicemus eſſe in Hiſpania Prouintias, quot ſunt Regna; putà, Legionem, Caſtellam, Toletũ, & cætera, quorum nomenclatura in Regalibus diplomatis quotidie reſonat ad populũ. Et hæc quidem egregiè pertinent ad intelligentiam legis fin. C. de præſcrip. lõgi temp. & ad l. 19. tit. 29. p. 3. & ad alias quamplures de prouintia facientes mentionem, quas omnes hic recenſere, & ingratum foret, & ſuper-
8 uacaneũ. Colonia dicebatur terra à Romanis deuicta, in quam, expulſis indigenis quibus ſidebant, ſufficiebant alios qui eam colerent, Romæque tributum penderent, ſicuti tradit Budeus in l. eius. ff. ad municipalem, & Aulus Gellins noctium Atticarum lib. 16. c. 13. vbi quid à municipio diſtet, ediſſerit. Hæc de Prouintia, Regno, atq; Colonia: nũc de Diœceſi, ac parochia dicamus. Diœceſim autem pro parochia, accipi apparet ex l. 1. C. de pri-
9 uatis carceribus. Verùm hodie, ſecundùm communem loquendi vſum, diœceſim accipimus pro territorio Epiſcopatus, vt apparet ex c. Clericum, cũ ſeq. 7. q. 1. & alias paſ-
10 ſim. Parochus autem, ſi genuinam eius naturam ſequamur, eſt genus quoddam hominum, qui tributi titulo ſalẽ, lignaque, atque cætera neceſſaria præſtare tenebantur iis qui

Digitized by Google

Reipublicæ cauſa peregrè proficiſcebantur,
ſicuti interpretãdo verbũ Xenodochi, apud
Iuriſcõſultum in l.ſi.ff.de muneribus, & ho-
11 noribus, tradit illic Budeus. Verùm hodie
apud ius Pontificium,ſeu Canonicum,paro-
chia eſt locus in quo degit populus alicui Ec
cleſiæ deputatus, certis circumcluſus limiti-
bus, vt definiunt Io. Andr.& Abb.in Rubr.
de parochijs: quanquam aliquando,& diœ-
ceſim pro parochia, & parochiam pro diœ-
ceſi vſurpari conſtat ex c.Apoſtolicæ, de do-
nationib. atque ex c. vnio 10. q.3.tradit etiã
Cardinalis in Clem.dudũ.§.extat, de ſepult.
Hodie parochianos vernaculo ſermone Feli-
greſes appellamus,ideò ſic dicti (vt opinatur
D.Franciſcus Sarmien.Selectar.lib.7.c. 14.)
12 quaſi ſint filij Eccleſiæ. Quanquam ego(tãti
viri pace dixerim) inde dictos eſſe putauerim
& veriùs, quia ſint Cleri greges,ſic enim pa-
rochiani appellari ſolet,vt apparet, ex prima
epiſtola diui Petri Apoſtoli, atque item ex
Concilio Trid. ſeſſ.4.c.9.

SVMMARIVM.

Different. 102.

1 *Vrbs,& ciuitas quid differant.*
2 *Oppidi appellatio quid comprehendat.*
3 *Municipium quid ſit.*
4 *Explicatur tit. ff.ad municipalem.*
5 *Villa quid ſit.*
6 *Pagus qui dicatur.*
7 *Burgi qui ſint.*
8 *Hodie apud nos vnde dicta ſit ciuitas Burgos.*
9 *Caſtrum, & caſtellum quid ſit.*
10 *Vicus aut eſt vrbanus, aut ruſticanus: & quid ſit vicus vrbanus.*
11 *Ruſticanus vicus quid dicatur.*
12 *Virgilius quare ſit Mantuanus appellatur.*
13 *Oppidum nouũ erigi non poteſt ſine noua facultate.*
14 *Vt oppido reſtitutio in integrum concedatur, quot debeat habere vicinos.*

Inter Vrbem, Ciuitatem, Oppidum, Municipium, Villam, Pagum, Burgum, Vicum. Differentia. 102.

1 CIuitas, & vrbs hoc differunt, quòd ciui-
tatis appellatione ciues ipſos ſine ædi-
ficijs intelligimus: vrbis autem appellatio
non ſolùm ciues, ſed, & ędificia ipſa comple-
ctitur, vt apparet ex Cicerone Academiatũ 4.
quanquam Aulus Gellius ciuitatem etiam
pro loco,& multitudine hominum accipi ve
lit lib. 18. noctium Atticar. c. 7. tam autem
ciuitas, quam vrbs ad maiora oppida referũ-
tur, etſi Epiſcopatus non refulgeãt dignitate
vt experimentis ſatis compertum eſt, & tra-
dit Ioan. Andr. in c.ſi ciuitas, de ſent.excom.
lib.6. & Iaſ.in l.ſi hæres.§. vitis. ff. de leg.1.
Vrbs autem vnde dicta ſit,docet Iuriſconſ.in
2 l.ſi pupillus. ff,de verbor.ſign.Oppidi appel-
latio latior eſt, complectitur enim tam illu-
ſtres locos, quàm obſcuriores,vt aliàs paſſim
intelligere licet, atque item ex Iuriſconſulto
d.l.ſi pupillus.§.oppidum.ff.de verb. ſignif.
vbi Alciatus exiſtimat, oppidum dici tãtùm
locum muro cinctum. Sed id ad caſtrum,ſeu
caſtellum magis attinet, vt paulò poſt dice-
3 mus. Municipium eſt locus vbi quis ius do-
micilij habet: eſt itaque relatiuum munici-
pis.l.1.& l.municeps. ff.ad municipalẽ. Mu-
nicipium igitur non tam oppidum ipſum ſi-
gnificat,quàm ius domicilij, hoc eſt, ciuili-
tatem illam, quam cũ cæteris municipibus
communem quis habet. Significauit hoc
ſatis Cicero in Bruto, qui cùm Arpinas eſſet
hæc verba ſubiunxit: *Non dubito quin ſcias, nõ
ſolùm cuius municipijs ſim, ſed etiam quàm dili-*
4 *genter ſoleam municipes Arpinates tueri.* Hinc
inſcribitur tit.ad municipalem,cui (vt intel-
ligatur) addendum erit, legem, hoc eſt, ad le-
gem municipalem, ex ſententia Angeli Poli-
tiani in Miſell. & Budei eodem loci: quibus
ſuffragatur l.3.ff.de decreto ab ordine faciẽ-
do. Atque ex ſuperioribus abunde patere pu
to, quid vrbs, ciuitas, oppidũ, & municipiũ
5 differant; nunc dicamus de cæteris. Villa
domus eſt ruri agri colẽdi cauſa comparata,
l.fundi n.1.ff.de verb.ſignif. Hæc ſi volupta-
tis tantùm gratia facta, ſit prætorium appel-
latur. l.vrbana 198.ff.eod.tit.Hodie verò mo
ribus gentium, & vſu rerum pleraque oppi-
da villæ vocantur; quia nẽpè à villis primor-
dia ſua habuerunt, eandemque poſtea licet
auctæ retinuere. Sed ne hodie quidem pagis
permiſſum eſt, villæ nomen vſurpare ſine Re
gio beneficio, vt oſtendit lex. 10. tit. 15. lib.
6 2. Recopil. Pagus dicitur, cùm multæ villæ
eodem loco iunguntur, vt Feſtus tradit Pom-
peius,& cæteri ſequuntur: hodie pagi, aldeas
7 vocantur. Burgi, ſunt crebra inter limites
habitacula, ſecundum Paul. Oroſcium lib.7.
cuius etiam memini Boer. deciſ. 260. & idẽ
tradit Iſidorus Etymologiarum lib.9.c.4. Et
8 inde apud nos Burgos, ciuitas dicta eſt, quæ
Caſtellanæ ditionis principatum obtinet,
quia nempè multi vici contermini in vnam
coiere ciuitatem, vt refert Rodericus Archie-
piſcopus Toletanus, & Florianus à Campo,
9 Hiſpani Hiſtoriographi. Caſtrum,& eius di-
minutiuum caſtellum, oppidum eſt muro
vallatum, vt tradit Valla Elegantiarum libro
10 4.c.20. Vicus, aut eſt vrbanus aut ruſticus: vr
banus pars eſt ciuitatis, quàm vulgò Calle, ò
barrio

Digitized by Google

barrio appellamus, Cicero pro Milone. *Nullum in vrbe vicum, nullum angi portum eſſe dicebat, in quo non eßet conducta domus.* Ruſticanus autem vicus nihil aliud eſt, quam quod pagum eſſe diximus, hoc eſt, Aldea. l. ſi hæres
11 §. vicis. ff. de leg. 1. Ex quo aperitur ſenſus ad legem qui ex vico. ff. ad municipalem, cuius hæc ſunt verba: *Qui ex vico ortus eſt, eam patriã intelligitur habere, cui Reipublicæ vicus ille reſpõdit.* Hoc enim voluit dicere Iuriſconſultus, vt qui natus ſit in pago, patriam dicatur habere ciuitatem ſeu oppidum quod caput eſt illius territorij, in quo extat ille pagus, & eodem ſpectat. l. nulli. C. de Epiſcop. & Cleric.
12 & l. 3. C. de naturalib. lib. Atque proinde Virgilius, quia natus eſt Plectolæ, qui Mantuæ pagus eſt, Mantuanus eſt appellatus, vt illic memorat Accurſius. Hæc autem proderunt tibi ad multas quæſtiones, quas de incolatu mouent ſcriptores, cùm alij, tum Boer. deciſ. 272. & Bertachin. verb. Comitatus, & verb.
13 Villa, & Decius conſ. 183. vol. 2. Iã ergo alio tranſgrediamur, ſi illud tamen admonuero, nouum oppidum erigi non poſſe abſque Regia facultate, veluti ſcriptum reliquit Aued. in c. corrector. 1. p. c. 4. nu. 3. & Duen. reg. 32. limit. 4. quanquam paulatim villas in oppida exurgere, & tanquam adolere videmus ſine Regia facultate; quia nempè diuerſum ſit quid vna fieri, aut per temporum incrementa, vt in l. qui Romæ. §. areã. ff. de verb. oblig. l. eum qui ędes, & l. rerum mixtura. ff. de vſu-
14 capionibus. Sed, & illud non eſt minus memoria dignum, vt oppido in integrum reſtitutio detur, neceſſe eſſe quod decem habeat vicinos, ſecundùm Marantam in ſpec. tit. de appellatione, n. 77. Id quod latè diſputat Licentiatus Ceuallus, Toletanus Aduocatus, in Commẽtarijs communium contra communes quæſt. 4.

SVMMARIVM.

Differ. 103.

1 *Ciuis quis dicatur.*
2 *Municeps quis ſit.*
3 *Incola qui dicatur.*
4 *Incola eſt, & qui in ciuitatem receptus non eſt à decurionibus.*
5 *An oppidorum valeat ſtatutum, vt quis in vicinũ non admittatur inuitis decurionibus.*
6 *Aduena quis ſit.*
7 *Sola domus poſſeſſio non facit domicilium.*
8 *Incola vtitur oneribus, honoribus, & paſcuis ciuitatis: aduena verò non, niſi per decennium ibi moratus fuerit, & n. 9.*
10 *An duobus in locis poſſit quis habere domicilium.*

Inter Ciuem, Municipem, Incolam, & Aduenam. Differentia. 103.

1 Ciuis qui dicitur, qui in ciuitate natus eſt vel qui ex patre, vel auo illinc originem ducit. Id em iuris eſt, ſi ex patre adoptãte, vel è patrono manumittente ducat originẽ; vel ſi forſan à decurionum ordine in ciuem allectus ſit. l. ciues. C. de incolis, lib. 10. l. aſſum-
2 ptio. §. filius ff. ad mnnicipalem. Municeps autem (ſi propriam eius ſignificationem ſpectemus) dicitur, is qui in ciuem ab ordine decurionum receptus eſt, quaſi munerum particeps, quia mobiſcum ſimul munera faciat, vt tradit Feſtus lib. 11. & Gellius lib. 16. c. 13. Abuſiuè verò, ſeu impropriè cuiuſque ciuitatis ciuis, municeps appellatur, vt declarat Iuriſc. in l. 1. ff. ad municip. & in l. minus, & in l. municeps 128. ff. de verb. ſign. Incola di-
3 citur, qui cum ciuis non ſit domicilium ſuũ in locum alium tranſtulit, laribus illic, & fortunarum ſuarum ſumma conſtituta, vt declarat d. l. ciues. C. de incolis, lib. 10. & l. domicilium. ff. ad municip. & l. pupillus. §. incola. ff. de verb. ſign. Ex quibus apparet, inco-
4 lam dici etſi in ciuitatem à populo, ſeu decurionibus receptus nõ ſit; alioqui diceretur ciuis. Falſum eſt igitur quod apud Boer. relatum eſt deciſ. 260. qui ex ciuitate non ducat originem, non poſſe illic conſtituere, neque habere domicilium: illi enim apertè refragatur, tùm illa l. ciues. C. de incolis, tùm l. nihil ff. ad municipalem, cuius hęc ſunt verba. *Nihil eſt impedimento, quominus quis vbi velit, domicilium habeat, quod ei interdictum non ſit.* Et eodem pertinent lex clariſſimis. C. de dignitatibus, lib. 12. Stat etiam pro nobis Bart. in l. aſſump. & l. de iure. ff. ad municipalẽ, Abb. in c. fi. de parrochijs, Soc. conſ. 7. vol. 2. Non me præterit, alicubi populorum ſtatutis cautum eſſe, ne quis inuito decurionum ordine in ci-
5 uitate moretur. Verum hæc ſtatuta vim non habent, quod attinet ad eos qui trãſlatis laribus, alibi domicilium eligunt, vt cauetur in l. 1. tit. 9. lib. 7. Recop. Accola eſt, qui iuxta locum moratur. l. 1. §. ſunt qui putant. ff.
6 ne quid in loco publ. Aduena verò (vt ad reliqua pergamus) eſt, qui ad tẽpus, putà, mercimonij cauſa in ciuitate commoratur. l. pupillus. §. aduena ff. de verb. ſign. & illic Bud. & Alcia. Non eſt ergo ciuis, vel incola, etiãſi ibidem domum habeat, nam ſola domus poſſeſſio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit, vt ſcribit Iuriſconſultus in l. libertus. §. in adoptiua. ff. ad municipa-
8 lem. Incola igitur, & ciuis muneribus, & honoribus ciuitatis vtuntur, & communibus

paſcuis. l. domicilium, & l. incola. ff. ad mu-

9 cipalem. l. ſi in patria. C. de incolis, libr. 10. Aduena verò non vtitur, niſi modò decenniũ inibi moratus fuerit; nam tũ in dubio domicilium ibi conſtituiſſe videtur, diciturque potiùs incola, quã aduena. l. 2. C. de incolis, lib. 10. l. 2. tit. 24. p. 4. tradit Burg. de Paz in l. 3. Tau. n. 320. & nu. 513. In dubio diximus, nã ſi certum eſſet, non velle eum illic domiciliũ conſtituere, nec per mille quidem an nos acquireret ius domicilij, ſecundùm Bartol. eodem loci, & in l. lex Cornelia. §. ſi tamen, n. 1. ff. de iniurijs, cuius ſententię probat Boer. deciſ. 13. nu. 5. & deciſ. 260. n. 13. Hæc autem omnia egregiè pertinent ad intelligentiam leg. 14. & ſequentium tit. 13. lib. 1. Recopil. quibus cautum eſt, ne alienigenæ in noſtro Regno officia, & beneficia obtinere poſſint, & alias multas quæſtiones, quæ quotidie ſu-

10 per iura incolatus incidere ſolent. Illud etiã, anteaquam hinc abeam, admonẽdum duxi, poſſe quem duobus locis habere domiciliũ, ſi æqualiter in vtroque habitet, ſecundùm Iuriſconſult. in l. Eius qui, in princip. & in §. Celſus. ff. ad municipalem, ad cuius tamen intelligentiam videto textum, & interpretes in c. is qui habet, de ſepultur. in 6. Abb. in c. ex parte, de foro compet. Antib. de muner. 1. p. n. 17. Boer. deciſ. 272. Afflict. deciſ. 384. & leg. 8. tit. 27. lib. 2. Recop.

SVMMARIVM.

Differ. 104.

1 *Inſula frequenter pro domo vſurpatur.*
2 *Inſula quid differat à domo.*
3 *Quare Romæ plures eſſent inſulæ quam domus.*
4 *Caſa quæ ſit.*
5 *Caſa à villa quid differat.*
6 *Tugurium quid ſit.*

Inter Inſulam, Domum, Caſam, Tugurium, Differentia. 104.

1 INſulam pro domo frequẽter in iure vſurpari, neminem latere puto. l. inſulam, & l. ſtipulationes. ff. de verbor. oblig. & alias paſſim. Inſulam verò non idem eſſe per omnia quod domus, ſed aliquid inter eas eſſe diſcriminis, apparet ex Suet. in Nerone cap. 38. ſic enim ait: *Tum præter immenſum numerum inſularum, domum priſcorum Ducum arſiſſe*. Sed, & plures inſulas quàm domos Romæ fuiſſe, intelligere licet ex libello Publij Victoris, quem

2 inſcripſit, De regionibus vrbis Romæ. Quemadmodum igitur inſula à domo diſterminetur, videamus, & hoc diſtant, quod genus ab ſpecie, domus enim genus eſt, inſula verò eſt domus à cæteris ædibus vndique ſeparata, & inde nomen accepit, quod inſtar inſulę ædificata ſit; quia cum cæteris domibus cõmunibus parietibus non iungitur, ſicuti tradit Feſtus Põpeius, cui accedit Bud. in l. ſed ædes. §. ſi inquilinus. ff. locati, & Alciat. in l. vrbana 166. ff. de verbor. ſignif. Quocirca cõſtat, lapſum eſſe perdoctum alioqui Io. Garſiam, qui in tractatu de expenſ. c. 15. n. 17. ait,

3 inſulam eſſe multitudinem domorum. Ideò autem Romæ plures erant inſulæ, quàm domus, quia Neronis decreto propter incendij periculum ſancitum erat, ne communione parietum, ſed proprijs muris domus quęque

4 ambiretur, vt refert Cornel. Tacitus lib. 15. Caſa, ruſticorum domus eſt, in pagis, ſeu villis conſtituta, vulgò Choça appellatur. Seneca ad Lucillium epiſt. 69. *Poteſt ex caſa vir magnus exire, poteſt ex deformi humilique corpuſculo*

5 *formoſus animus, & magnus*. Separatur autem caſa à villa, quia villa in diuturnum tempus ædificatur, & maiori impenſa: caſa autem ex leui inſtruitur materia, ad repẽtinos imbres hyemis, æſtiuoſque calores arcẽdos, vt ſignificat Varro de re ruſtica lib. 2. c. 10. tradit etiã Accurſ. in §. 1. verb. Villis, inſtit. de rerum diuiſ. & Cæpolla de ſeruit. ruſticor. præd. c. 15. n. 4. quibus addito quæ nos attulimus ſuperius. diſt. Hodie gentili verbo domus omnes caſas appellamus, ſicuti apud Italos vſitari ſcribit Bald. in tit. de duobus fratribus §. ſi duo, in vſibus feudorum, in quo hominum laudanda eſt humilitas verbi, cũ alioqui plerumque, præſertim ædificando ſuperbire ſo-

6 leant. Tugurium caſa eſt, non tam habitandi, quàm ruſticorum inſtrumẽtorum cuſtodiendorum gratia comparata. leg. Tugurii. 180. ff. de verborum ſignif. Domus autem appellatione an tugurium veniat, legito Boerium deciſ. 230. n. 4.

SVMMARIVM.
Different. 105.

1 *Quid ſit libido.*
2 *Luxuria quid ſit.*
3 *Quis dicatur Luxurioſus.*
4 *Luxurioſus à prodigo quid differat.*
5 *Laſciuia.*
6 *Lex lege Cornelian. ff. de ſicar. explicatur, & n. 7.*

Inter Libidinem, Luxuriam, Laſciuiam, Luxurioſum, & Prodigum. differunt. 105.

1 LIbido vitium eſt, ad rem Veneream attinens, Hieronymus. ad Euſtochium:

Poſt

Digitized by Google

Poſt ebrietatem nudatio fæmorum, ſubſecuta eſt
2 *libido*. Probatur etiam in l.3.§.qui hominē. ff.ad legem Cornel. de ſicarijs. Luxuria vitiū eſt auaritiæ contrarium, vt ſatis declarāt Salluſtij verba in Catilinā, quæ huiuſmodi ſūt, *Diuerſa inter ſe mala luxuria atque auaritia vexabant*. Libido itaque opponitur caſtitati, luxuria frugalitati, vt ſignificat Seneca epiſt.5. ad Lucillium: *Quemadmodum* (inquit) *deſiderare delicatas res, luxuria eſt, ita vſitatas, & non magno parabiles fugere, dementiæ eſt: frugalitatē exigit Philoſophia, non pœnam*. Libidinoſus itaque mulieroſum ſignificat, & rei venereę plus
3 nimio deditum. Luxurioſus autē eſt, qui bona ſua nimijs lautitijs, ac delicijs, puta, ludis ſcortis, epulíſq; abligurit, conſumitque. Dif-
4 fert itaque à prodigo, nam prodigus dicitur, qui præter modum, & vltra ſuæ ſubſtantiæ, & facultatum vires bona ſua profundit in alios vt declarat Cic.lib.2.Offic. Luxurioſus itaq; in ſuam perſonam profuſus eſt, prodigus in alios: quanquam libido, ſi latiùs accipias, omne fere vitium complectitur, vt docet Cic. Tuſcul.4. & Auguſt. de ciuitate Dei libr.14. Porrò cùm libido, & luxuria ex eodem vitiorum fonte demanent, vti ſcribit Valer. Max. lib.9.tit.1. inde fit, vt frequenter alterū pro altero accipiamus: id quod etiam animaduertit Anto. Auguſt.emendat.lib.4.c.11. La-
5 ſciuia eſt, nimia animi hilaritas, in iocum proſiliens, vulgò burlas appellamus, Iuſtin.lib.1. de Cyro Rege agens: *Mox*, inquit, *Rex inter ludentes delectus, cùm per laſciuiā contumacis flagellis cecidiſſet*. Conſtat etiam ex §. interdū, inſt.de oblig. quæ ex delicto naſcuntur, atq;
6 ex l.ex conducto.ff.locati. Ex quo intelligere facilè poteris, protendant elegantia illa Vlpiani verba in l.lege Cornelij.ff.ad leg. Corn. de ſicar. quæ huiuſmodi ſunt. *Cùm quidam per laſciuiam cauſam mortis præbuiſſet, comprobatum eſt Actij Taurini Proconſulis Bæticæ à Diuo Adr.*
7 *quòd eum in quinquennium relegaſſet*. Hoc enim vult Iuriſconſ. vt qui non data opera, ſed laſciuiendo, ſeu per iocum, & luſum occiderit aliquem, non ſit morte plectendus, ſed ſatis ſit, vt relegatione mulctetur; quod dignum quidem eſt, cuius nunquam obliuiſcaris.

SVMMARIVM.

Different. 106.

1 *Quid ſit Religio, & n.2.*
3 *Latriam nihil à Religione differre.*
4 *Dullia quid ſit.*
5 *Hyperdullia quid ſit.*
6 *Ceremoniæ quid ſint.*
7 *Superſtitio quid ſit. & n.8.*

Inter Religionem, Superſtitionem, Latriam, Dulliam, Hiperdulliam, & Ceremonias. Differentia. 106.

1 RElligio, vt colligitur ex Cicer.2. de inuent. atque ex D.Tho.2.2.q.81.art.1.eſt virtus quâ Deo debitum exhibemus cultum ſeu honorem; vnde autem dicta ſit Religio, etiam inter eruditiſſimos ſatis nō conuenit.
2 Cic. enim lib.1. de nat. deor. & 2. de legibus dictam eſſe putat à relegendo, cui adſtipulatur Iaſ.Etimol.lib.2. Lactant autem Firmia. lib.4.diuin.inſt. à religando dictam eſſe tradit: cui accedere videtur Aug.lib. de vera Relig. & idem ſentit Lucret lib.1.verſ.illo: *Religionum animos nodis exſoluere pergo*. Macrob. autem Saturn.lib.3.à relinquendo emanaſſe putat, quaſi per religionem mundum relinquamus. Mihi Ciceron. verior videtur Etymologia, ſicuti viſa eſt Bud.in l.1.§.exempli. ff.de ædil.edict. Latria à Religione nihil differt, niſi quòd hoc Latinum eſt, illud autem
3 Græcum. Latria itaq; honos eſt, ſoli Deo, illiuſq; imagini debitus, cui contraria eſt idololatria: dullia autem eſt cultus, quo ſanctos, illorumq; reliquias atque imagines veneramur, qui ſanè honos longè diſcolor eſt, & inferior, quàm is qui per latriam Deo exhibetur, tantumque ab eo diſtat, quantum ſeruus à domino qualiſcūque enim Sanctis à nobis exhibetur honos, ad Deum refertur, à quo, quicquid habemus boni, accepimus: atque, vt diui Thomæ loco ſuperiori verba vſurpē: *Honoramus ſeruos, vt per eos dominus honoretur.*
5 Hyperdullia autem maioris aliquanto reuerentiæ cultus eſt, quam dullia; per hanc enim veneramur ea quæ Deo magis accedunt, veluti Chriſti ſanctiſſimam Crucem, illiuſq; beatiſſimam Matrem, ſicuti latiùs edixerunt gloſ. in c.venerabil. de conſ.diſt.3.& ſanctus Thom.3.p.q.25. & illic perdoctus Franciſc. Suar.Theatinus diſp.51.ſectio.2. & Silueſter verb. Latria, & Simanc.Cathol.inſtit. tit.33. De imaginum autem veneratione (vt id obiter dicamus) extat Venetijs ad imaginem Saluatoris diſtichon ſatis elegans, in hunc modum:

Nam Deus, eſt quod imago docet, ſed non Deus ipſa:
Hanc videas, ſed mente colas quod cernis in ipſa.

Quod quidem ex Nicena 2. ſynodo originem ducere perhibet Petr.Mexia in vita Cō-
6 ſtantini Sexti, & Illeſcas in vita Papæ Adriani, eius nominis primi. Cæremoniæ ſunt ritus exteriores ad diuinum cultum inſtituti, vt colligitur ex Exodi c.18. & tradit Simanc. Cath.inſt.tit.10.n.9. Ceremoniæ autē nomē

à ca-

Digitized by Google

à carendo effluxiſſe putant Macrob. Saturn. lib. 3. ſed verius eſt dediſſe ei nomen oppidũ Ceteræ, vbi Romanorum ſacra, vrbe à Gallis capta, recepta ſunt, vt refert Liuius lib. 5. & confirmat Valer. Max. lib. 1. tit. 1. Superſtitio autem, ſecundum Gell. noctium Atti. lib. 10. c. 15. eſt vana, ſeu inepta religio: ſecundùm Theologos autem ſuperſtitio, eſt vitium Religioni contrarium, vel quia exhibet cultum diuinũ, cui non debet, vel Deo eo modo quo non debet, & decet, vt tradit Lactan. lib. 4. & S. Thom. 2. 2. q. 92. art. 1. & Simancas d. titul. 33. Dicta eſt autem ſuperſtitio, ſi credimus Seruio ad Virgil. lib. 12. quia aniculæ, quæ ſuperſtites alijs ſunt, huic vanitati maximè ſũt propenſæ: cui conſentit Tiraq. de legib. connub. 9. p. gl. 1. nu. 30. Lucretius autẽ, vt refert Calepinus inde ductam putat, quod ſit ſuperſtantium rerum, hoc eſt, cœleſtium, & diui-
7 natum nimius, & ſuperfluus timor. Sed ego veriorem exiſtimo Ciceronis Etymologiam, qui lib. 2. de nat. deorum ait, ſuperſtitioſos dictos eſſe, qui totos dies precabantur, & immolabant vt ſibi ſui liberi ſuperſtites eſſent: & cum eo conſentire videtur Lactan. Firmianus diuin. inſtit. lib. 7.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Aſſignatur regula, ex qua cognoſcitur ſuperſtitionis natura.*
2 *Quare refellatur à iure Canonico conſuetudo ornãdi domos ramis in menſis Maij Kalendis.*
3 *In feſto diui Ioannis licita eſſe probatur qualibet lætitiæ ſigna, dũ tamen fiant ſine ſuperſtitione.*
4 *An ſit ſuperſtitio, credere maiorem vim habere herbas collectas in die diui Ioannis, quã alia die*
5 *An ſit ſuperſtitio, parturiente muliere, pulſari cymbalum cum cingulo ipſius mulieris.*
6 *Quãdo liceat verba ſancta ſcripta collo ſuſpendere, quas nomina vulgus vocat.*
7 *Notantur aliqua antiquorum remedia, quæ ſuperſtitioſa ſunt.*
8 *An ſit ſuperſtitio contra locuſtas ordine iudiciario procedere, & illas excommunicare.*

§. PRIMVS.

QVoniam verò ſuperſtitionum vanitas à priſcis Gẽtilium moribus ac ritibus ad nos vſque tanquam per manus deriuata etiã hodie maximè ſerpit, fuit cordi hoc loco regulam ſubijcere, qua citra negotium intelligere valeamus, quid qualeq; ſit quod ſuperſtitionem redoleat, vulgò Hechizeria appellamus; res eſt enim hæc quæ latenter Deũ magnoperè ſolet offendere, autore Satana; qui quãquam Domini noſtri Ieſu Chriſti ineffabili beneficio, & miſericordia eiectus ſit, & deturbatus ab illa antiqua dominatione, & tyrannide, qua tandiu impius in homines graſſatus eſt, adhuc tamẽ nihil hodie magis dat operam, quam, vt Chriſtianæ, eidemque ſanctiſſimæ Religioni pater ipſe vanitatum, vanitates ingerat, certò ſciens; has nenias cũ idolatria nonnihil habere affinitatis, & con-
1 ſortij. Regula autem, quam diximus, ita ſe habet: Omnis obſeruatio, cuius effectus expectatur aliter quam per virtutem naturalẽ, aut diuinam, ſuperſtitio eſt, atque de pacto cum dœmone expreſſo, vel tacito vehemẽter habetur ſuſpecta. Hanc regulam propoſuit Io. Gerſon. de directis. cordis. 3. p. eamq; amplectitur Martin. de Arles de ſuperſtitionum vulgari ſermone edito, & Simanc. Catholic. inſti. tit. 63. n. 33. Hinc eſt, quare ſacri Canones refellunt, vitioq; dant antiquos illos mo-
2 res, qui etiam hodierna die apud Chriſtianos vſurpantur, vt Kalendis Maijs domus ramis cingantur, vt habetur in c. non licet, & c. illud, & c. ſi quis Kalendas 26. q. 5. & in c. nõ obſeruetis, eadem cauſa, q. 7. id quod etiã animaduertit. Io. Neuiz. in ſylu. nupt. lib. 2. n. 38. & Coſta de Ludo ſub princip. Semota autem ſuperſtitione, publica lętitia feſtos celebrare dies permiſſum eſſe oſtendit Impera-
3 tor in l. vt profanos. C. de paganis. Sic etenim in vigilia diui Ioa. Baptiſtæ ignes focoſque accendere, & alia lætitiæ exhibere ſigna, fas eſt, dummodò ſuperſtitionis aliquid non admiſceatur, quale eſt, ſupra focos ſalire, vel illius diei aurora natare, quaſi id ad ſcabiem ſanãdam proficiat; quod, & in Francia vſurpari memorat Io. Bohemus de moribus om-
4 nium gentium lib. 3. c. 15. Id enim à ſuperſtitione non abhorrere ſcriptis prodidit Martin. de Arles in illo tract. de ſuperſtit. nu. 10. Aequè etiam ſuperſtitionẽ ſapit, ſi quis vtatur herbis collectis die S. Ioannis, aut Aſcenſionis, credens vigoris plus habere, quàm ſi alio die colligantur, admonet Sylu. verb. ſuperſtitio, ad fin. excepto eo, ſi eo die à Sacerdote benedicantur, quia tunc ad Religionẽ
5 magis pertinet, quam ad ſuperſtitio. Eodẽ quoq; ſuperſtitionis vitio laborat id quod aliquãdo factitatum ſcio, & à me fuit reprehenſum, vt parturiente muliere, cymbalum pulſetur cũ cingulo ipſius parturiẽtis, quaſi id ad faciliorem partum proficiat; quod, & per ſe patet, & ſupradict. Mart. de Arl. improbat loco ſuperiori. nu. 17. In ſchedulis verò (vulgò nomina appellantur verba ſancta inſcribere. colloq; ſuſpendere, extra peccatum eſſe modò effectus non ſperetur docet diuus Thom.

Digitized by Google

Thom.2.2.q.96.art.4.cui ſe ſubſcripſit Grilland.de ſortileg.q.6.n.21. & Martin. de Arles d.tract.n.38.Ego tamen hæreo,an id permittendum ſit, cùm videam ſacros Canones apertè huiuſmodi pictatiola reprobare, niſi illa in quibus duntaxat inſcribitur Symbolus Apoſtolicus,aut Oratio Dominica, vt eſt videre in d.c.nõ obſeruetis 26.q.7. Cùm autem habeamus ſacros Canones rem hâc definientes,obtemperandum illis magis credo. Vt interim omittam, & ſupradictos autores iſta pictatiola approbantes, ſex aut ſeptem ad eam rem poſtulare circunſtantias, quas omnes difficulter obſeruatum iri puto, præſertim à gente populari,cui peculiare eſt hu-
7 iuſmodi characteribus vti. Quando igitur noſtra regula dictet,omnem obſeruationem, cuius effectus aliter expectetur,quàm per virtutem naturalem,aut diuinam,à ſuperſtitione alienam non eſſe, iam, ſi animam intẽderis,reperies,apud antiquorum,Gentiliumq; monumenta quàm innumera medicamentorum remedia extare,philtra potiùs dixeris, quæ nihil aliud præ ſe ferunt quàm manifeſtam ſuperſtitionem,quale illud eſt quod ſcribit Plinius de pulegio,lib.26.naturalis hiſtoriæ c.9.his verbis; *Expertis affirmauere, plurimum referre,ſi virgo imponat nuda ieiuna ieiuno:* & rurſus lib.18.cap.4.ait, laqueum ſuſpendioſi circumdatum temporibus,dolorem ſedare capitis; eodemque maleficio ægrotat: quod ad extinguendum breuem Columella tradit de re ruſtica lib.10. ſubiectis quibuſdã carminibus, quæ reperies apud Tiraq.in legibus connubial.p.15.gloſ.1.n.135. Atque ad hũc modum reperies apud hoſce, & alios priſcos autores ſexcenta ſuperſtitionum vaframenta, ſeu affamias (vt Apullei verbum vſurpem) nullo alio quam cacodæmone ipſo autore, & magiſtro inuenta. Cautè igitur veteres illi ſunt legendi: quod quanquã animaduerſum ſit à ſapientiſſimo Auguſt. in d. c.illud,& c.non obſeruetis, hic volui in memoriam refricare; quoniam video,etiam hodiernos autores, dum hoc nõ animaduertũt, non rarò cùm illis ſuperſtitioſos eſſe: veluti
8 illud eſt quod ſcriptum eſt apud Chaſſaneũ, quem refert, ſequiturque Iulius Clar. in praxi crim.q.99.ſub finem fas eſſe, contra locuſtas, aliaq; animalia noxia iudiciario ordine procedere, illaque per ſentẽtiam anathematizare, manifeſta ſanè ſuperſtitio. Orationibus vtique atq; execrationibus,quas ad eam rem inſtitutas Catholica habet Eccleſia, vti, res eſt licita,& honeſta: porrò contra ea quæ ratione carent adire tribunal,iudiciariumq; excitari ordinem, plenum ſuperſtitionis eſſe iudico. Adeo (proh dolor) huius criminis labes autore. Satana miſerè graſſatur in orbe, vt ſapientes etiam fallat. Quapropter pro mea in vos omnes charitate etiam atque etiã rogo,oroque,& per viſcera Domini noſtri Ieſu Chriſti obteſtor, vt toto animo has velitis abominari ſuperſtitionum vanitates, & imperitum vulgus ab eis omnibus modis deterrere,ſemper ob oculos habentes illud Pſal. 39. *Beatus vir cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in inſanias, & vanitates falſas.*

SVMMARIVM.

§. *ſecundi.*

1 *Ob Aſtrologorum prognoſtica,eorumque ſuperſtitiones gentes peſtibus vexari.*
2 *Hodie reijcienda fore prognoſtica, eorumque autores.*
3 *Vtroque iure Sortilegos pœna capitis damnari, & numer.* 4.

§. SECVNDVS.

QVàm vellem mihi aliquid hoc loco Tullianæ eloquẽtiæ dari, vt pro merito eas ſuperſtitionum vanitates refellere atque dedocere poſſem: ſed quando hæc deeſt, ſi non citharœdi numeros implere, Aulendi tamen
1 modos agamus. Aduerſus igitur hanc execrabilem labem facit optimè quod doctè per doctus ſcribit Franc.à Rip.in tract.de peſte. §.1.n.20. ſolere Dominum Deum noſtrum peſtem præſertim immittere in plebem propter Aſtrologorum nicromantiam, & ſuperſtitiones; quod cum legerem, ſtatim venit in mentem, vt putarem hæc aſtronomicorum prognoſtica,quæ nouo, & pernicioſo exẽplo paucos ante annos in noſtrã introducta ſunt Hiſpaniam, præcipuam eſſe cauſam peſtis infanæ, quæ ad præſens cũ vniuerſa fermè Hiſpaniæ oppida graſſatur; quod dolenter quidem refero: videmus enim ariolos auſcultare,veterumque Mathematicorum iam obſoleta reſuſcitare vaframenta, quo nomine maiorem in modum irritatur Dominus, & idcircò iræ ſuę iacula vibrat in nos. Quamobrẽ
2 è republica fore putauerim, vt huiuſmodi omninò oblitarentur prognoſtica, aut certè cum ſuis autoribus relegarentur in Schytiã, vbi ſuæ leuitatis meritas pœnas darent. Magnopere enim illic puniuntur, ſi pronoſtica ſua certus euentus non probet, vt refert Ioa. Boerius de moribus omnium gentium libr. 2. & huius quoque noſtræ opinionis (id eſt, releganda eſſe hæc prognoſtica, & illorũ autores ablegandos) video eſſe,cùm permultos viros doctos, & prudentes, tùm doctiſſimum

Picum

Picum Mirandulam in Cõmentarijs de prænotione, nouem de ea re contra Mathematicos libris editis: & in eadẽ ſentẽtia ſtat quoque Torres Theatinus in docto Commentario quod nuper edidit de morali Philoſophia. Nec eſt mirum, vt ſummi Chriſtiani hanc vanitatẽ odio habeant quando, & Ethnicos ipſos odio habuiſſe conſtet. Audi, rogo quid de iudiciaria Aſtrologia ſcribat Plutarchus problemate 23. his verbis: *Sed certiſſimam dierum numerum exequi non oportet, neque ex eo quod parum abeſt calumniari, quandoquidem vel hoc tempore, quo ad ſummum Aſtrologiæ peruentum eſt, inæqualitas tamen motuum Mathematicorum peritiam vincat, & eorum numeros, & ſupputationes, ſæpiſſimè vincat, atque fugiat.* Multa etiã alia aduerſus iſtos iudiciarios Aſtrologos ſcribit Doctor Valleſius in commentario de ſacra Philoſophia cap. 32. quæ hic re-
3 ferre otioſum duxi. Quapropter leges, tam iuris communis, quàm Regij, pœna mortis Sortilegos vlciſcuntur, vt habes in l. 2. C. de paganis, & in l. 3. C. de maledicis, & Mathematicis, & in l. 3. tit. 23. p. 7. & in l. 6. titul. 4. lib. 8. Recopil. Eas tamen leges per deſuetudinem antiquatas eſſe, narrat Bouadilla in Politica, lib. 2. c. 17. n. 47. Quod intelligendũ vtique puto, quando per ignorãtiam, & bonam fidem qui tale perpetratum ſit, ſine magno proximi nocumento; nam tunc, & in foro conſcientiæ excuſari à peccato ſcribit Nauarr. in Manuali vulgati c. 11. n. 38. & Ciruelus in d. tractatu de ſuperſtitionibus, 3. p. c. 6. Cæterum, ſi malitioſe cum manifeſto Magicæ artis veneficio fiat, magnoq; proximi detrimento, leges illas obſeruãdas eſſe putauerim, dummodò intelligamus, pœnã mortis illic ſtatuã, de morte ciuili intelligi poſſe, putà, de exilio perpetuo extra Regnum, de triemium opera, ſeu remigio, iuxta gloſ. in l. 1. C. ne Chriſtianum mancipium, cui adſtipulantur cùm aliàs alij, tùm Abb. in c. at ſi clerici, de iudic. n. 37. Neuizan. in ſylua nuptiali lib. 6. Angelus in §. in ſumma, inſtit. de iniurijs, ad finem.

SVMMARIVM.

§. tertij.

1 *Lamiæ an per illuſiones, vel corporaliter, & verè ad ludos dæmonis referantur. & n. 2.*

3 *De quadam lamia refertur exemplum.*

§. TERTIVS.

SEd, & de ſuperſtitione agentes, non fuerit à re alienum, quærere de ſuperſtitioſis illis mulieribus, quæ vulgò Erujas appellantur, Latine autem, Lamię, aut Strygiæ, an ſcilicet deferãtur in corpore ad luſus, & tripudia quę cũ dęmonibus habere narrantur; an verò per illuſiones dæmonum id in ſpiritu, ſeu phantaſia patiantur? Eas enim in corpore deferri, ſed autore diabolo huiuſmodi præſtigias in mente concipere, placet Põzinibio in tractatu de lamijs, qui extat volum. 10. tractatuũ, & placet etiam Martino de Arles in tract. ſu-
2 perſtitionum, eodem volumine. Sed magis communis, & vſu rerum comprobata eſt ſententia, etſi iſtæ plerumque in mente iſtiuſmodi dæmonum patiantur ludificationes: nonnunquã tamen in corpore à dæmonibus deportari in ea loca, vbi cum ipſis hi ludus peraguntur, & tripudia, ſicuti eſt videre apud Alfonſum à Caſtr. de iuſta hæreticorum punit. lib. 5. c. 16. & apud Simancas Cathol. inſtit. tit. 37. qui alios autores idem affirmantes referunt, & reſpondent ad capitulum Epiſcopi 26. q. 5. qui contrarium innuere videtur: & idem facit Paulus Grilland. de ſortileg. q. 7. qui oculata fide id compertum eſſe narrat,
3 ſubijciens exemplum valde notabile. Proinde hic illud in medium afferre libuit, breuiter tamẽ, & ad ſummam redactum, neque eiſdem verbis, ſed aliis fortaſſis elegantioribus. Erat (inquit) in agro Sabinienſi, non longe ab vrbe Roma, ruſticus quidam, cuius vxor lamia erat; cum autem maritus id perſentiſceret, eam quadam nocte ad hæc maleficia proficiſcentem obſeruauit, quin pyxidẽ ſeu vaſculum vnguentorum medicatum offendit, quo mulier ad eam rem vtebatur. Reuerſa autem vxore, maritus partim minis, partim verberibus rei veritatem ab ea extorſi: narrare ipſam quemadmodum hãc flagitioſiſſimam ſuperſtitionem initiatuli, fidem abiurantes Chriſtianam in Satanæ verba iurent: narrare cõuentus, tripudia, & choreas, quas ſtatis temporibus agant. Inſuper addidit, impetraturam ſe à Cacodęmone, vt prima die, qua ad hęc tripudia cõuenire debeãt, ipſe quoque præſto eſſe queat. Adueniente igitur (dic ò mira Satanæ in decipiendis hominibus aſtuti, & ſolertia) ecce ſtãt ad fores duo magni hirci, quos maritus, & vxor nudi, Magiciſquę vnguentis delibuti aſcendentes, perducti ſunt noctu in campum prope ciuitatem Benauentum, quod à domo ſua cẽtum diſtabat milliaria: ibi magnam reperiũt, fœminarum turbam, virorum non tantam. Stabat, & ipſe Satanas ſublimis perinde ac ſuperbus in ſolio reſidẽs hirci ſpecie, magno dæmoniorũ ſatellitio ſtipatus, funalibus noctis tenebras repellentibus. Igitur poſt tribudia, ac choreas, nefarioſque concubitus, ſternun-

ſternuntur menſæ multis ferculis refertæ, recumbunt malefici, atque maleficæ; diſcumbit, & ipſe ruſticus; cui cùm eſcæ inſulſæ viderentur, petijt inſtanter, & ſæpius ſibi afferri ſalem, quo poſt longum interuallum allato, ruſticus prægaudio incepit Deo gratias agere dicendo ſuo vernaculo ſermone: *Hor laudato ſea Dio, pure venne a queſto ſale:* neque mora, audito Dei nomine, magno ſubotto in loco fragore, ac ſtrepitu cunctis abeuntibus ſolus ruſticus remanſit in campo nudus; qui oſtiatim ſibi victum quæritans, & veſtitum, poſt octo dies domum eſt reuerſus, pallidus, & macilentus, Magiſtratibuſque rei ordinem exponit. Apprehenditur igitur mulier, comprehenduntur, & aliæ non paucæ criminis conſortes, quæ flagitium confeſſæ, flammis aduſtæ debitas luere pœnas.

SVMMARIVM.

Differ. 107.

1 *Hæreticus quid ſit.*
2 *Acephali qui dicantur.*
3 *Apoſtata quis dicatur. & nu.4.*
5 *Hæreſis à blaſphemia quid differat.*
6 *Maledictum quid ſit.*
7 *Blaſphemia pertinet ad conuitium, quod aduerſus Deum, eiuſque ſanctos profertur.*
8 *Hæreſis in quibus cadat.*
9 *Dei potentiæ congruere, vt cœli ſuo artificio moueantur.*
10 *Dubius in fide, an ſit hæreticus. & n. 11.*
11 *Abulenſis in articulo mortis de fide dubitãtis refertur exemplum.*
13 *Filius an teneatur ex Inquiſitorum edicto patrem hæreticum reuelare.*
14 *Non incurrit in hæreſim ille qui ſequitur opinionem à Theologis diſputatam, quandiu non ſit deciſione Pontificia contrarium definitum.*

Inter Hæreticum, Schiſmaticum, Acephalum, Apoſtatam, Hæreſin, & Blaſphemiam, necnon, Maledictum.

Differ. 107.

1 HÆreticus eſt, Chriſtianus qui à fide Catholica deſciuit: ſchiſmaticus autem eſt, qui fide retenta ab Eccleſia diſcedẽs, aliũque Romanum Pontificem in Papam recognoſcit, ſicut intelligere facilè eſt ex c. ſchiſma 24. q. 1. & c. inter hæreſin, cum ſequẽtib. 24. q. 3. tradit ſanctus Thom. 2. 2. q. 39. artic. 1. & Panorm. in Rubr. de ſchiſmaticis. Qui
2 verò fide non abnegata nulli volunt Pontifici parere, ij verbo Græco Acephali nuncupãtur, quaſi membra ſine capite, vt oſtẽdit textus in c. nulla, diſtinct. 23. & in c. quidam 24.
3 q. 3. Apoſtata autem, eſt Chriſtianus qui in totum à Catholica fide defecit, ſecundũ gloſ. in c. 1. de apoſtatis, & probat l. 5. tit. 25. p. 7.
4 Quanquam (ſi verum amamus) hæreticus, genus eſt, apoſtata autem hæreſis eſt ſpecies: omnis itaque apoſtata, hæreticus eſt, ſed non omnis hæreticus apoſtata; ſicuti apertè oſtẽdit Alfonſus à Caſtr. de iuſta hæreticorũ punit. lib. 1. c. 7. Hęreſis autem à blaſphemia ſic
5 diſterminatur, quòd blaſphemia conſiſtit in dicendo, hæreſis autẽ in credendo, prauè ſcilicèt: ſicuti placuit Caietano ad ſanctũ Tho. 2. 2. q. 13. art. 1. & Nauar. ad manual. c. 12. n. 82. tradit etiam Alfonſ. à Caſt. loco ſuperiori Inter maledictum autem, & blaſphemiam nihil intereſſe opinatus eſt Bartolus conſ. 32. lib. 2. cuius autoritate (quæ magna eſt) alij quoq; non pauci falſi ſunt, & in his Ang. & Imol. in l. his verbis. §. 1. de hæred. inſtituen-
6 dis. Longè ſiquidem eorum bona pace dixerim) aberrarunt, nam maledictum, genus eſt, omne conuitium complectens; ſiue illud aduerſus homines, ſiue aduerſus Deum prolatum ſit. l. apud Labeonem, §. conuitium ff.
7 de iniur. At blaſphemia dũtaxat pertinet ad conuitium, quod aduerſus Deũ, illiusve Sanctos profertur. c. 2. de maledicis, & c. cum caput 33. q. 5. Propriè enim blaſphemia Græcè nihil aliud eſt Latinè, quàm Deo maledicere, vt inquit Iuſtinianus in l. fi. C. de Relig. & ſumptib. funer. atque ita à Bartolo diſſentit Andreas de Monte Vrbano in quodam conſilio, quod extat inter ipſius Bartoli conſilia n. 82. lib. 2. diſſentiunt, & alij relati à Boſſio tit. de inquiſitione n. 131. & à Iulio Clar. tit. de blaſphem. n. 1. Quod enim ſcribit Imperator in Auth. ne luxurientur contra naturam, & aduerſus hominem blaſphemiã fieri, abu-
8 ſiuè, ſiue impropriè debet intelligi. Cęterùm, vt aliqua de hæreſi dicamus, ſciendum eſt, hæreſeos crimen non cadere niſi in his rebus quæ ad bonos mores, fidemque Catholicam ſpectant: cæteroqui, ſi quis erret, hæreſis appellari nõ poteſt, vt eſt autor diuus Iſidorus lib. 2. de ſummo bono, & ſequuntur quãplures apud Simancas Catholicarum inſtit. tit. 30. n. 5. Cuius rei fingere poſſumus exemplũ in eo quod nonnulli tradunt Theologorum, cœlos ab Angelis moueri: ſi quis enim contrarium ſentiat, hæreſeos impingi non poterit, quoniam ea res nihil ad bonos mores, neque ad fidem Catholicam attinet: quin for-
9 taſſis is veriùs ſenſerit, magis enim Dei omnipotentiæ congruere videtur, vt cœli ſuaptè ſponte ſuoque artificio moueantur, quã Angelorum opera, & miniſterio, alioqui, & mare dicendum eſſet ab aliquo moueri Angelo,

quia in cõtinuo motu perpetuo ordine moueatur; quod nullus vnquam dixit, (ſi ſatis memini) fauet autem huic noſtræ ſententiæ illud Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Et illud Pſalmi 103. Qui fecit Lunam in tempore, Sol cognouit occaſum ſuum. Et Pſalm. 32. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et poſt hanc noſtram ſcripturam in hac ſententia fuiſſe reperi perdoctum virũ Doctorem Valleſium, Regium Protomedicũ, in libello de ſacra Philoſophia c.70. Illud
10 quoq; admonuiſſe oportebit, quod vulgo dicitur, dubium in fide, hæreticũ eſſe, vt habetur in c.1.de hæretic. accipiendum eſſe, quãdo quis ſponte ſua, & deliberato conſenſu dubitet: cæterum ſi non ſponte ſua, ſed inuitus, & cum animi ægritudine, huiuſmodi patiatur tentationem (ſolet enim inimicus Satan, cui mille artes, cui mille nocendi modi, etiam perfectos, & conſtantes viros iſtiuſmo-
11 di technis, & verſutijs impetere) liberum eſſe a peccato; quin multum eum mereri, & gratiæ apud Deum parare, ſcribit Felinus in d.c. 1.de hæretic. & alij alias paſſim. Erit autem nobis pro exemplo, eoque non vulgari, doctiſſimus, idemque ſanctiſſimus Toſtadius
12 Epiſcopus Abulenſis; is, vt fama fertur (nihil enim præter auditum habeo) cùm ad mortem decumberet, cœpit huiuſmodi tentatione concuti, atque vexari: ei autem ſic æſtuãti caſu occurrit domus ſuæ coquus ad cubiculũ: quæſiuit igitur ab eo Epiſcopus, quemadmodum ipſe crederet in Deũ: reſpondit coquus vernaculo ſermone: *Yo a macha martillo.* His verbis animatus Epiſcopus, cœpit vociferãdo dicere: Et ego ſic credo, & ego ſic credo: & hoc modo animam exhalauit, quem non eſt dubitandum (vt erat doctiſſimus, & religioſiſſimus) vitam æternam conſecutum. Illud itidem eſt memoria dignum, edictũ generale Inquiſitorum, quo admonentur omnes, vt hæreticos reuelent, non comprehen-
13 dere filium, qui ſciat patrem eſſe hæreticum, ſecundum ſupradictum Toſtadiũ ſuper Deuteron. c.13. & Didacum Perez in l.1.tit.9. lib. 8.ordi. Illud quoque memineris, cũ aliquid non eſt definitũ Põtificia deciſione, & prop-
14 terea inter Theologos de ea re diſſenſio eſt, aut inter Pontificios, alijs aliud approbantibus, etſi id ad fidem Catholicam attineat, nõ incurrere in hæreſim, qui alterutram partem ſequatur, vt ſcriptum reliquit Ioa. Neuizan. in ſylua nupt. lib.5.n.74. cautius tamen erit, vt id quod receptius eſt, ſequaris; quoniam periculoſum eſt in his rebus ad fidem attinẽtibus ſingularem te eſſe velle.

SVMMARIVM

Differ. 108.

1 *Inter hæreticos, & malos Chriſtianos quæ ſit differentia.*
2 *Qui alium malum Chriſtianum appellauerit, extraordinarie puniendus eſt.*
3 *Quod vulgò dicitur,* Sãbenito, *quare ita dicatur.*
4 *Filij hæreticorum omni honore, & officio publico arceantur vſque ad primam generationem per lineã maternã, & ad ſecundã per lineã paternã.*
5 *Damnatos de hæreſi, eſſe in triplici differentia.*
6 *Relaxati qui dicantur.*
7 *Relaxatorum filij omni honore, officio, & beneficio priuantur vſque ad primam, & ſecundam generationem.*
8 *Filij relaxatorum non poſſunt vti auro, & argento, & veſtibus pretioſis, neque equũ aſcendere.*
9 *Reconciliati qui dicantur.*
10 *Reconciliati non admittuntur ad beneficia Eccleſiaſtica, neque honores, & officia publica.*
11 *Reconciliatorum filij honoribus, & officiis publicis non interdicuntur.*
12 *Pœnæ ſupradicta comprehendunt filios relaxatorum, qui traditi ſunt brachio ſeculari, & pœnitentes deceſſerunt.*
13 *Pœnitentes, & pœnitentiati qui dicantur.*
14 *Pœnitentiatorum filij prædictis pœnis an puniantur. & num. 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21.*
22 *Filius illius qui ſibi mortem conſciuit, non debet remoueri ab officio tabellionis.*
23 *Pœnæ ſupradictæ obtinent in filijs in poteſtate, & emancipatis.*
24 *Idem in legitimis, & ſpurijs.*
25 *Idem in natis ante crimen à patre commiſſum.*
26 *Omnia antè dicta de pœnis in filios hæreticorum, in fidei fauorem eſſe inducta.*

Inter Hæreticos, & Malos Chriſtianos. Differentia. 108.

1 INter hæreticos, & malos Chriſtianos longè intereſt, illi enim falſa credunt, hi autẽ vera credẽdo, non viuunt ita, vt credunt, vti ita acutè definit diuus Auguſtinus ſuper Matt. cap. 3. Licèt igitur is qui alium appellauerit hæreticum palinodiæ cãtandæ pœna teneatur, iuxta legem 2.tit.10.lib.8.Recopil. non tamen eadem pœna erit mulctandus is qui alium malum Chriſtianũ appellauerit, ſed extra ordinem erit puniendus, ſicuti traditum eſt à nobis libr. 1. rerum quotid. c. 17.
2 Heretici verò reconciliatis ac pœnitentibus ſolet de more inijci ſuper veſtes inſigne illud, quod Sãbenito vulgò vocamus: quod quidẽ ſym-

3 ſymbolum eſt pœnitentiæ: dicitur autem à
ſacco benedicto, quia ſacco, & cilicio olim
publici peccatores publicam ſolebant agere
pœnitentiam, dicto ſacco priùs à Sacerdote
benedicto. Hanc huius nominis etymolo-
giam reddit frater Hieronymus Roman. lib.
5. de las republicas, 1. p. c. 20. & Roxas de hę-
reticis. 2. p. aſſert. 32. quæ quoniam acuta eſt
& noua, in memoriam hoc loco refricare vo-
4 lui. Porrò vt aliquid de hæreticorum filijs
dicamus, ſciendum eſt, hæreticorũ filios om-
ni honore priuari per leges, Canoneſq; & om-
ni officio publico arceri vſque ad primam, &
ſecundam generationem: primam ſcilicet ge
nerationem per lineam maternam, ſecundã
autem per lineam paternam, vt in c. 2. §. qui-
cunque, & cap. ſtatutum, & cap. vt commiſ-
ſum, de hæretic. lib. 6. & in l. 3. & 4. tit. 3. lib.
8. Recopil. quarum legum Regiarum verba,
quatenus ad hunc locũ attinent, ita ſe habẽt:
*Mandamos, que los reconciliados por el delicto de
heregia y apoſtaſia, ni los hijos y nietos de quema-
dos, y condenados por el dicho delicto haſta la ſegũ-
da generacion por linea maſculina, y haſta la prime
ra por linea fœminina, no puedan tener, ni tengan*
5 *ningun officio publico, ni de honra.* Vt autem res
facilius intelligatur, admonendi ſumus, reo-
rum qui hæreſeos damnãtur, tres eſſe ſpecies,
ſeu genera, vt Iuriſcõſultorum more loquar:
alii enim dicuntur relaxati, alij reconci-
liati, alij penitentes ſeu pœnitentiati: ne
ſim obſcurus, neceſſe eſt mihi aliquan-
do non tam elegantibus, quàm vulgaribus
verbis vti. ſic etenim interdum factitaſſe Ci
ceronem autor eſt Tiraqu. de retract. liguag.
6 §. 1. gloſ. 1. nu. 15. Relaxati dicuntur, qui de
hæreſi conuicti, & condemnati, quia impœ-
nitentes fuerunt, remittũtur ſecularibus iu-
dicibus morti ac igni tradendi, vt habetur in
c. excommunicamus. §. damnati, & in cap.
7 penult. de hæretic. in 6. & in l. 2. tit. 26. p. 7.
Et horum quidem filij vſque ad primam, &
ſecundam generationem beneficijs Eccleſia-
ſticis arcentur, & omni honore, officijſq; pu-
blicis priuantur, vt declarãt illę Regiæ leges,
& antea eſt definitum in cap. 2. §. quicũque,
& in c. ſtatutum, & in cap. vt cõmiſſi, de hæ-
8 retic. in 6. Quin neque iſti poſſunt auro vti,
aut argento, aut pretioſis veſtibus, neque
equum aſcendere, vt refert Simancas Catho-
licarum inſtitut. tit. 47. num. 22. Reconcilia-
9 tos autem appellamus eos, qui de hæreſi qui
dem conuicti ſunt, ſed continuò ac in hæreſi
deprehenſi ſunt, execrarunt hæreſin, & facti
pœnitentes, veniam impetrarunt, atque ita
Eccleſiæ gremio reſtituti, & reconciliati sũt,
vt in c. ad abolendam, de hęreticis, & in c. ſu-
10 per eo, eod. tit. in 6. Et iſti quidem ad bene-
ficia Eccleſiaſtica, honores, & officia publica
nequaquam admittuntur, vt ſuperiora iu-
ra probant. Quinimò, ſi quo honore, vel
officio funguntur, eo priuari debent; vt habe
tur in cap. commiſſi, de hæretic. in 6. & in l.
infamia. C. de decurio. lib. 10. & l. 7. tit. 6. p. 7.
11 Cæterùm illorum filij huiuſmodi honoribus
officijſque publicis minimè interdicũtur, vt
eſt videre in c. ſtatutum 2. de hæretic. in 6. &
leges Regiæ compilationis ſuperius allegatæ
non obſcurè ſignificant, tradit Roxas de hæ-
ret. ſingulari 66. & antea Simanc. Cathol. in-
12 ſtit. tit. 29. nu. 14. Illud autẽ minus mihi pla-
cet, quod idem Simancas ſcriptum reliquit
eodem loci n. 17. has pœnas non comprehẽ-
dere filios eorum qui in hæreſin relapſi, mor-
ti traditi ſunt, id eſt, ſeculari brachio relaxa-
ti, ſi parentes facti pœnitentes deceſſerint: in
qua opinione fuit Dominicus, & Decanus,
Segouiẽſis, reclamãtibus Io. Andrea, & Phi-
lippo Franco in c. ſuper eo, de hęret. in 6. Mi-
hi ſanè probabilior videtur opinio Io. Andr.
& Philippi Franci, nam (vt cætera omittam)
lex illa Regia Recopilat. contrarium videtur
probare, cum generaliter loquatur, & gene-
raliter ſit intelligenda; præſertim in odium
hæreticæ prauitatis, & in fauorem fidei Ca-
tholicæ, cuius gratia multa introducta ſunt
priuilegia: & ita à Simanca diſſiliũt plerique,
vt eſt videre apud Azebedo in illa lege Reco
13 pil. n. 26. Pœnitentes, aut pœnitentiati illi di
cuntur, aduerſus quos non ſatis plena proba
tio reperta eſt, vt hereſeos damnarentur, ſed
propter hæreſis ſuſpicionem, multa aliqua,
ſeu extraordinaria pœna illis ad pœnitentiã
adiũcta fuit, vt eſt intelligere ex c. accuſatus,
de heret. in 6. & hoſce, nedum eorum filios
14 horum iurium, legũque prohibitio nõ com-
plectitur, ſed admitti ad honores poterunt, &
officia modo illis merita ſuffragentur, atque
modo crimen, propter quod damnati ſunt,
infamiam non irroget; nã ſi crimen infamiã
15 irroget, ſummouentur ab honore, quia infa-
mibus dignitatum portę patere non debent,
vt in l. infamia. C. de dignit. lib. 12. Tale fue-
rit, ſi quis damnatus ſit ex eo quod binas eo-
16 dem tempore contraxerit nuptias, vel prop-
ter Sodomiæ flagitium, aut propter ſortile-
gium, ij enim infamia notantur. lege prima
ff. de his qui notantur infamia. lege. quar-
ta. titulo. 6. par. 7. cap. infames 6. quæſt. 1.
capit. conſtituimus 3. quæſtion. 1. ideoq; ad
honores admitti non debent. Idemq; iuris
erit de ijs quibus ſaccus benedictus iniectus
17 eſt. Neq; aliud dicendum eſt de ijs qui dam-
nati ſunt publicam agere pœnitentiã ij enim
18 omnes cum infamia notentur, arcendi ſunt
ab honoribus, & officijs, vt ſcribit Specul. tit.

de teſte.§.1.n. 85. Diuerſa tamẽ cauſa eſt in-
ter filios hæreticorum, & filius infamium;nã
hæreticorum filios leges (vt relatũ eſt) ab ho-
noribus propellunt, non tamẽ infamium fi-
19 lios. Sed ij admitti ad honores, & officia po-
terunt, ſi alia de cauſa prohibiti non ſint: cũ
etenim in filios infamum hanc pœnam legi-
bus impoſitam non reperiamus, ſubſiſtendũ
nobis eſt; quoniam ſecundum receptam ſen-
20 tentiam, pœna priuationis non eſt alicui im-
ponenda, niſi in caſibus à iure expreſſis. l. at
ſi.§.idem Labeo.ff. de Relig. & ſump. funer.
tradit gl. in c.fi.de iur.patronat. Iaſ.in l.cùm
quidam.ff.de liberis, & poſthum.n.16. Hoc
etiam confirmat quod ſcriptum eſt à Siman.
Catholic.inſtit. tit.64.n.96.filios falſi teſtis,
21 qui ſcilicèt iurauit falsò in cauſa hæreſis, ha-
rum legum pœnam non comprehẽdere. Fal-
litur itaque Duenn.reg.345.ſcribens, ſi pater
ſit infamis, & filios infamia notari, namq; iu
22 ra ab eo allegata id non probant. Ex quo ex
facto aliquo conſultus, reſpondi, filium ſu-
ſpendioſi, id eſt, eius qui laqueo ſibi mortem
conſciuit, non eſſe remouendum ab officio
23 tabellionis. Comprehendit autem horum
iurium, legumque pœna non ſolùm filios in
poteſtate conſtitutos, ſed etiam emãcipatos,
ſecũdum gloſ.in c.ſtatutum, verb. volumus,
de hæret. in 6. cui aſſentiuntur illic reliqui.
24 Similiter etiam filios illegitimos, ſeu ſpurios
has pœnas non effugere probandum eſt, ſe-
cundùm gloſ. in c.ſtatutum, ſupra allegato,
25 & inibi Dom. & Franc. Complectitur etiam
horum iurium prohibitio non ſolum filios
natos poſt admiſſam hæreſin, ſed etiam eos
qui antea nati ſunt, vt eſt videre apud Palac.
Rub. de obtent. Reg. Nauarr.5.p.§.8.& Vil-
ladiego de hęreſi, q.23.Coua.lib.2.reſol.c.8.
n.5.& apud Didac.Per.in l.3.tit.9.lib. 4.or-
din.verb. Deſpues, Simanc.Cathol. inſti.tit.
29.n.4. Rojas de hæret. aſſert. 44. Molina de
26 primog.2.p.lib.4.c.11.n. 55. Hoc autem in
fidei fauore introductum eſt, nam cæteris in
caſibus legis pœna tantum vlciſcitur eos, qui
poſt delictum admiſſum nati ſunt, vt extat ex
preſsè definitum in l.6.tit.27.p.2.

SVMMARIVM.

§. *Primi.*

1 *An filij hæreticorum, & eorum qui Maieſtatis cri-
mine damnati ſunt, poſſit in maioria ſuccedere,
& nu.2. 3. & 4.*
5 *Habere vaſſallos, & iuriſdictionem, dignitatis res
eſt.*
6 *Maioratus conſiſtens in dignitate, ad agnatos pro-
ximiores pertinet, ſi ſucceſſor hæreſim commiſit,
quo vſque prima, & ſecunda hæretici genera-
tio finiatur, poſtea autem ad deſcendentes re-
uertatur.*

§. PRIMVS.

QVid autem, ſi maioratus poſſeſſor hære-
ſis damnatus fuerit, an eius filij adipi-
ſcentur maioratum? Hæc quæſtio duplicem
tractatum habet, alter eſt, an propter hæreſis
crimen maioratus publicetur, ſeu cõfiſcetur,
vt vulgò loquuntur: alter, an in ijs caſibus,
in quibus facta non fuerit maioratus publi-
catio, poſſint hæretici, ſcilicet relaxati, filij
maioratum adipiſci? Priorem autem partem
ſcientes prudenteſque hic miſſam facimus,
quoniam ad amuſſim eam examinãt Greg.
Lop.in l.4.tit.11.p.6.& Ant.Gom.in l.Taur.
40.n.91.necnon Molina de primog.lib. 4. c.
11. Quorſum enim attinet quæ illi illic abun-
dè, & eruditè expoſuerunt, nos huc intempe-
ſtiuè inculcare? Secundam igitur quæſtionẽ
definientes, ſciendum eſt, Greg. Lop. l.2.tit.
2.p.7.verb. Mandas, hanc tractaſſe quæſtio-
nẽ in filijs eorum, qui læſæ Maieſtatis dam-
nati ſunt: verùm enimuerò non omninò idẽ
ius verſatur in filiis iſtorũ, quod in filiis hæ-
reticorum; ſeparata enim vtrorumque cauſa
1 eſt: ſiquidem propter flagitium læſæ Maieſta
tis humanæ, reorum filij à parentum, cogna-
torumque, atq; adeò extraneorum remouẽ-
tur hæreditate. l.quiſquis.§.1.C. ad leg. Iul.
2 Maieſt. l.2.tit.2.p.7. Atqui hæreticorum fi-
lii minimè ſummouentur à cognatorum pa-
rentumque ſucceſſione, nedum extraneorũ.
l.agnouimus.C.de hæret.d.l.2.tit.2.p.7. Se-
gura in l.coheredi.§.cum aliæ. ff. de vulgari,
& pupillari, col.4. Anton. Gom.in commẽt.
3 tit.de crimine læſæ Maieſtatis nu.13. Atque
hac de cauſa Molin.d.lib.4.c.11.n.52.& ante
eum Simanc. Cathol. inſti.c.9.n.271. exiſti-
mant, filium hæretici non eſſe ſubmouẽdum
à ſucceſſione maioratus: quorum ego ſentẽ-
tiam amplectendam putauerim, cùm maio-
4 ratus non conſiſtat in dignitate. Aliter at-
que ſi in dignitate conſiſtat, putà, ſi ſit Duca-
tus, Comitatus, aut Marchionatus, nam tum
putauerim filios hæreticorum ab illo remo-
uendos, cùm ſecundùm iura ciuilia, & Pon-
tificia ab omni honore arceantur: id quod
probari videtur in l.4.tit.26.p.7. quæ licet in
hæretico loquatur, tamẽ ex analogia, ſeu ra-
tionis ſimilitudine ad hæreticorũ filios pro-
5 trahenda videtur. Idemq; probandum vi-
detur, ſi maioratus habeat vaſſallos cum iu-
riſdictione; nam habere vaſſallos, & iuriſdi-
ctionem dignitatis res eſt, ſecundum Archi-
diac.in c.1.de conſt.lib.6.& ſecundũ Barba.
de

Digitized by Google

de præſtantlà Card. 1.p.q.1.nu. 39. Bald.in tit.deijs qui feudum da.poſ.verb.Marchio. Et durum ſanè videtur, vt ipſe Molina fatetur loco ſuperiori vt, filius hæretici, qui vel officium tabellionatus habere nō poteſt, vel chirurgi, poſſit habere Ducatū, aut Marchio
6 natum. Deueniet igitur maioratus huius dignationis ad agnatos proximiores, qui ſecundùm maioratus cōditiones ſuccedere debent, vſque dum prior aut ſecunda hæretici finiatur generatio; deinceps verò reuertetur ex integro maioratus ad deſcendentes hæretici qui alioqui vocantur ad maioratum, ex argumento legis primæ. ff. de ſucceſſ.edicto, atque legis ſecundæ. ff.de excuſationibus tutorum. Vt omittam, conditiones quæ de more in maioratum inſtitutione adijci ſolēt, id quoque euincere: cogita tamen, quia res magni momenti eſt, & legito Tiraqu.de primogen.q.3. His autem de rebus ſolet Rex, & ſupremus Inquiſitionis Præſes diſpenſare, ſeu pœnam condonare, vt noſtrates leges Regiæ ſatis ſignificant, & memorat Simanç. d. c. 9.

SVMMARIVM.

Different. 109.

1 *Inter retractum rei familiaris, & emphyteuticæ an ſit aliqua differentia.*
2 *Retractus rei emphyteuticæ intra duos menſes fieri à domino poteſt.*
3 *Facultas retrahendi rem emphyteuticam, cedi non poteſt.*
4 *Retractus ex pacto de retrouendendo cedi poteſt.*

Inter retractum rei familiaris, & rei emphyteuticæ, & de retrouendendo.
Differentia. 109.

1 INter retractum rei familiaris, & retractum rei emphyteuticæ nonnihil intereſt: ſiquidem retractus rei familiaris intra nouem dies quam vēdita res eſt, fieri debet, vt eſt cō-
2 prehenſum in l.7.tit.11.lib. 5. Recop. at retractus rei emphyteuticæ intra duos menſes fieri à domino poteſt, iuxta leg. 3. C. de iure emphyteu. & iuxta legem 29.tit.8.p.5. in illo tamen ambæ iſtæ actiones inter ſe conueniunt; nam perindeac conſanguineus ſibi
3 ipſi retrahere debet, non alij, vt lex ipſa Regia declarat, & quod ad ius cōmune attinet, tradit Boer. deciſ. 139. ita à domino rei emphyteuticæ hæc retrahendi facultas cedi in
4 alterum non poteſt, vt elegāter tradit Guid. Pape deciſ.411. Diuerſa cauſa eſt retractus fiduciarij (quem vulgò de retrouendendo appellamus) nam in hoc permiſſum eſt venditori, actiones ſibi competentes, alteri præſtare, vt reſponderunt Bald. cōſ.38. libr.3. Paul. de Caſtr.conſ.1.vol.2. Iaſon in l. 1. §. fina. ff. de noui operis nunciat. & alij quamplures apud Tiraq.de retract.lignag.§.26.gloſ.3.n. 1. Et denique eam communem eſſe opinionem, fidem facit Hiero. Gratus reſpon. 157. libr. 2. nemoque ferè eſt qui ab ea diſcedat, niſi Angel in l. ad officium. C.communi diuidundo, & Rui. conſ.72.lib.1. atque ex noſtratibus Greg. Lop. quanquam mutans in l.42. tit.5.p.5. verb. Que el vendedor. Diuerſitatis autem cauſas tute perſpicere poteris; nam mihi modò minus quidem, per valetudinem licet.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *In rebus venditis locum non habet retractus, & Guillelm. de Cuneo impugnatur opinio.*
2 *De iure Digeſtorum creditorem in rebus creditori. diſtrahendis conſanguineo præferri: hodie verò præferri conſanguineum.*
3 *Si quis emat actionem, poteſt poſſeſſor tantundem offerendo ceſſionarium expellere.*
4 *Dominus emphyteuſis poteſt intra duos menſes rē emphyteuticam retrahere, quam emphyteuta alienauit.*
5 *Dominus emphyteuſis pro tanto debet præferri, etiam in comparandis fructibus rei emphyteuticæ.*
6 *In locatione fundi emphyteutici, dominus emphyteuſis pro tanto præferendus eſt.*
7 *Emphyteuta præferendus eſt pro tanto in rebus emphyteuticis, quando generationes extinctæ ſunt, & dominus vult alteri concedere emphyteuſim.*
8 *Emphyteuta debet emphyteuſim retrahere intra annum.*
9 *Habens fundum conductum à republica, vel à fiſco, finita locatione præferendus eſt omnibus alijs pro tanto.*
10 *An præcedens concluſio ad Regia vectigalia præferenda ſit, & n. 11.*
12 *Et an procedat in conductione rerum priuatarum.*
13 *Emphyteuta rei priuatæ non poteſt fundum vendere irrequiſito domino; at verò emphyteuta poteſt irrequiſita etiam vniuerſitate fundum vendere.*
14 *Prior conductor non habet ius, vt dominus pro tāto illi rem locet, & nu.15.*
16 *Scholares habent priuilegium, vt tantundem offerentes, præferantur in conductione domus.*
17 *Hodie retractus aut competit iure ſanguinis, aut iure communionis.*
18 *Quando habeat locum retractus iure ſanguinis.*
19 *Retractus nomen in ſcholis frequentari.*

§. PRI-

§. PRIMVS.

1 ET quoniam in retractus mentionem incidimus, loci opportunitas me ſuadet, vt de retractu non nulla dicamus, breuiter tamen, vt ſolemus; nam omnia perſequi, proprium deſiderat ſyntagma, ſiue volumen. Atque, vt incipiam, ſciendum eſt, ſecundùm iuris communis regulas, retractum in rebus venditis locum non habere. l. dudum. C. de contrah. empt. & illic Bald. & reliqui præſertim Ioa. Igneus. Falſa eſt igitur opinio Guill. de Cuneo. in l. 1. ff. de priuil. credit. dicentis, poſſe vicinum cogere vicinum fundum habentem venalem, vt tantidem, id eſt, pretio ab alio oblato, ſibi vendat, tametſi illi ſe ſubſcribat Fabia. de Monte, de empt. & vendit. 3. p. q. 20. n. 41. nam ex apetto refragatur illis illa lex, dudum. Proinde meritò ab illorum diſceſſit opinione Greg. in l. 55. tit. 5. p. 5. verb. Deue auer. Neque moror, quod Matth. de Afflictis, & Tiraq. peculiares de ea re commentarios ediderunt; nã id ad proprios populorum mores magis ſpectat, quàm ad iuris communis placita, vt & ipſi fatentur. Sunt tamen caſus, in quibus etiam ex iure commnni retractus concedi ſolet, velut illud
2 quod eſt comprehenſum in l. 1. ff. de priuil. credit. vt in diſtrahendis bonis debitoris creditor præferatur conſanguineo debitoris: id tamen noſtrati Regio iure abrogatum eſt per l. 70. Taur. quæ eſt hodie l. 9. tit. 11. lib. 5. Recop. iuxta quam, ſi res ſit patrimonialis, conſanguineus præferendus eſt creditori: in re autem patrimoniali ſequenda erit illius legis
3 deciſio, cùm abrogata nõ reperiatur. Sic etiã ſi quis emat, ſeu redimat actionem, vt alteri litem moueat, poſſeſſor poteſt tantundem offerendo, quantum illi reuera numerauit, ceſſionarium, ſeu litis redemptorem expellere, iuxta conſultiſſimam deciſionem l. Per diuerſas, & l. ab Anaſtaſio. C. mãdati; quarum intellectum nos (vt videmur) luculenter aperuimus lib. 2. rerum quotid. c. fi. 3. p. §. 4. Permiſſum eſt etiam, vt principio diximus, iure
4 communi domino emphyteuſis retrahere intra duos menſes rem emphyteuticam, quam emphyteuta abalienauit, vt habes in l. fi. C. de iure emphyteu. & in l. fin. tit. 8. p. 5. Quini
5 mò vendente emphyteuta fructus (quos in fundo emphyteuticario collegit) præferendus eſt dominus tantidem emere volens, ſecundùm Iaſ. in l. fi. C. de iur. emphyt. n. 11. & Tiraq. in retract. lignag. §. 1. gl. 7. n. 39. tradit
6 etiam Greg. Lop. in l. 55. tit. 5. p. 5. gl. 1. Eſtq; omnium communis opinio, quæ res facit, vt credam, ſi emphyteuta locauerit fundũ emphyteuticum, anteferendum eſſe dominum
7 pro eadem mercede conducere volẽtem. Pari quoque iure permiſſum eſt emphyteutæ, cùm vitæ, aut generationes defierunt, retrahere bona emphyteutica, offerendo tantundem, quantum alius offert canonis, ſeu penſionis, vt extat Bartoli belliſſima ſententia in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & æſtiua, quæ magis communiter ab aliis recipi-
8 tur, vt alibi diximus. Hoc autem genus retractus intra annum debet emphyteuta intẽdere, ſi credimus Iaſ. in l. prætor ait. §. ſed ali-
9 quando, n. 15. ff. de nou. oper. nunt. Similiter ſi quis habeat prædium conductum à Republica, aut à fiſco, ſi finita conductione alius plus offerat, non eſt auferendum priori conductori tantundem offerenti, vt habetur in l. congruit. C. de locatione prædiorum ciuiliũ lib. 11. & in l. quicunque 2. C. de omni agro deſerto, eodem volumine, tradit Iaſ. in l. qui Romæ. §. cohæredes, n. 28. ff. de verbo. oblig. & Boer. deciſ. 107. Sed an id ſit porrigendum
10 ad Regia vectigalia, videamus. Et cuipiam id forſan ita videbitur, cum par videatur eſſe ratio, & quia conductores ipſi quãdoque ad id iure compelluntur, vt eſt videre in l. Cotẽ. §. qui maximos ff. de publicanis: ſed ego ſubſiſto, propter leges Regias, diſponentes de adiectionibus Regalium vectigalium, in tit. 13. lib. 9. Recop. quę plus offerenti deferunt, non habita ratione prioris conductoris, neque prioris licitatoris. Quarum ſententiam
11 ego aliquando ſecutus, ex facto reſpondi, nõ poſſe populum, aut vniuerſitatem retrahere, ſeu redimere vectigalia iã ſemel addicta, pro tãto. Quapropter id à Rege impetrari ſolet, vulgo dicitur encabeçar, vt in l. 6. tit. 9. lib. 9. Recopilat. Quod autem definitum extat in dicta lege, cõgruit, putat Did. Per. perdoctus alioqui vir, & magiſter noſter non pœnitendus in l. 8. tit. 2. lib. 1. ord. verb. eſtudios, pertinere etiam ad conductores rerum priuatarum, id eſt, etiam rei priuatæ conductorem, pro tanto eſſe præferendum nouo conducto-
12 ri. Ego verò contrarium ſentio, neque enim quod illic definitur in rebus publicis, trahendum eſt ad res priuatorũ: diuerſa enim cauſa eſt publici, ac priuati. l. in tantum. §. 1. ff. de
13 rerum diuiſ. Sic etiam videmus, licèt emphyteuta rei priuatæ non poſſit vendere fundum emphyteuticum, niſi interpellato domino, vt in l. fi. C. de iur. emphyt. tamẽ emphyteutam fundi publici poſſe illum vẽdere, etiam non requiſita vniuerſitate, neque propterea commiſſi argui poſſe, præclarè ſcribit Iaſ. in l. fin. C. de iure emphyt. n. 54. & 55. cuius diuerſitatis rationem illic reddit. Denique, priorem cõductorem rei priuatę non habere ius,

Digitized by Google

ius, vt pro tanto ei dominus iterum locare teneatur eſt text. expreſſus in l. ne cui. C. de lo
15 cato, & illic Bald. Salicet. & reliqui: itaque illa lex congruit, tantummodò ſortitur locum in prædijs publicis, non in prædijs, aut domibus priuatorum, qui quidem locare poſſunt cui velint, nõ habita ratione prioris cõductoris: id quod etiam oſtendit Boerius deciſ. 107. & Afflict. deciſ. 238. & Bertachinus de Gabel. 2. p. nu. 15. Quod autem ſtatuitur in c. 1. de locato, & in l. 2. tit. 9. p. 1. vt ſcholares tantumdem offerentes, non poſſint eijci
16 de domo conducta: priuilegium ſcholarium eſt, proinde ad conſequentiam non eſt trahẽ-
17 dum. Hæc præfati, videamus de retractu qui noſtrati iure Regio datur hic autem, aut cõpetit iure ſanguinis, aut communionis. Videamus autem primum de eo qui iure ſanguinis datur, & poſtmodùm dicemus de eo
18 qui competit iure communionis. Iure ſanguinis datur contractus cognato propinquiori, vt poſſit retrahere tantidem rem venditã à conſanguineo, modo ea fuerit ſui patris, aut aui, vt olim erat ſtatutum in l. 13. tit. 10. lib. 3. fori, & poſteà fuit inſtauratum in l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopil. Fortaſſis autem hoc ius retractus traxit originem ab antiqua illa lege veteris Teſtamẽti, per quam hoc ius retractus dabatur cognato propinquiori, vt habetur Leuitic. 23. & Iudicum 19. Retractus autem
19 nomen, vt id quoque dicamus, quanquã Iuriſconſultis familiare non fuerit, in ſcholis tamen, & inter recentiores interpretes hodie frequens eſt, vt admonet Prateius in lexico, verbo. Retractus.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Res retrahenda, debet eſſe de patrimonio retrahentis: & qualiter hoc ſit intelligendum, explicatur.*
2 *Res empta à patre, & ab ipſo vendita, non dicitur patrimonialis, & in ea non habet locũ retractus.*
3 *Ad hoc vt retrahi res poſſit, neceſſe eſt, vt fuerit patris, aut aui.*
4 *Vt habeat locum retractus, debet res prouenire à ſtirpe venditoris, & retrahentis.*
5 *In re quæ ſemel exiit extra familiam, non habet locum retractus.*
6 *Et procedit etiam ſi ad familiarem reuertatur.*
7 *In rebus mobilibus non habet locum retractus.*
8 *In vendita hæreditate an habeat locum retractus.*
9 *An vendita re familiari cum non familiari, habeat locum retractus, & n. 10.*

§. SECVNDVS.

VT autem hæc materia commodè percipi valeat, quinque ſunt quæſtiones ſubnectendæ. Prima autem quæſtio oritur ratione rei: ſecunda, ratione perſonæ; tertia, ratione contractus: quarta, ratione ſolenni-
1 tatis: quinta, ratione fori. Atque vt de prima quæſtione dicamus, quæ oritur ratione rei, hæc eſt habenda concluſio: Vt retractus locum habeat, neceſſe eſt, vt res retrahenda ſit de patrimonio retrahentis, hoc eſt, vt fuerit ſui patris, aut aui, alteriusve maioris illius qui retractu experitur: nam patrimonij appellatione res talis omninò comprehenditur autore Tiraq. de retract. lignag. §. 32. gloſ. 1. n. 102. & Eguinar. in princip. inſti. de rerum diuiſ. Probatur autem hæc concluſio in illis Regijs legibus quas principio allegauimus,
2 cæteriſque illius tituli. Veruntamen ſi res empta fuerit à patre, & ab ipſomet fuerit vẽdita, minimè dicetur patrimonialis; ceſſabitque ius retractus, vt expreſſim extat definitũ in l. 15. tit. 11. lib. 5. Recopilationis, quæ magnopere notabilis eſt; nam apud ſcribentes magna de ea re controuerſia erat, vt eſt videre apud Alex. conſ. 29. vol. 1. & apud Boer. deciſ. 138. & apud noſtrates in l. 70. Tauri.
3 Cùm igitur ad retractum neceſſe ſit vt res retrahenda, fuerit patris aut aui, conſequens eſt dicere, ſi alterius fuerit conſanguinei, qui illam à ſuis maioribus nõ habuerit, ceſſare ius retractus. Sed, & illud admonendi ſumus, ſi res fuerit aui venditoris, ſed non ex ſtirpe retrahentis, etſi is ſit cognatus venditoris, non habere ius retractus, vt ſignificat lex Regia, dum ait: *Todo home que heredad de patrimonio ò auolengo quiſiere vender, y alguno de aquel auo-*
4 *lengo la quiſiere comprar.* Significat itaque lex Regia, vt retractus locum habeat, neceſſe eſſe res proueniat ex ſtirpe vtriuſque, tam venditoris, quàm retrahentis, alioqui ceſſabit retractus. Quod contingere poterit, quando conſanguineus, & vẽditor non ſunt coniun-
5 cti, ex vtroque latere. Animaduertendum eſt tamen, ſi res ſemel extra familiam exierit, extingui ius retractus; nam res quæ ſemel facta eſt alienabilis ſemper remanet alienabilis. l. pater filiũ. §. quindecim. ff. de leg. 3. id quod in hac ſpecie tradit Montal. in l. 13. titul. 10. lib. 3. fori, verb. patrimon. Tiraq. de retract.
6 lignag. §. 32. gloſ. 1. nu. 6. Parum hoc etiam ſi poſteaquam res exierit de familia, iterum ad familiam reuertatur, ceſſabit ius retractus niſi forſan ex vi pacti primitus adiecti ad familiam reuertatur, vt ſentiunt Palac. Rub. Ciſuentes, & Antonius Gom. in l. 70. Tauri,

& Ma-

Digitized by Google

& Matienzo in l.7.tit.11.lib.5.Recopi.gloſ.
7.n.22.& eodem loci Azebedo n.74.& ita eſt
accipiendus Tiraq; d.tract. lignag. §.1.gloſ.
7 9.nu.159.& Boer.deciſ.78. Neceſſe eſt etiã,
vt res quæ trahenda eſt, ſit immobilis; nã in
rebus mobilibus non habet locum retractus
iure ſanguinis, vt clarè oſtendit illa lex Re-
gia, dicens: Todo home que heredad de pa-
trimonio; & ita communiter noſtrates acci-
piunt, vt eſt videre apud Matienz. ibid. gloſ.
1.nu.7. In retractu verò iure communionis
diuerſum eſt, nam, & in rebus mobilibus, &
ſe mouentibus locum habet, Greg. Lop. in l.
55.tit.5.p.5.gloſ.1. cui reliqui noſtrates ſe
8 ſubſcripſerunt. Quid ergo dicemus de hæ-
reditate vendita? Et magis eſt, vt demus lo-
cum retractui, ex ſententia Tiraq. d. tract. §.
1.gloſ.7.nu.82. & Matienzo loco ſuperiori,
nu.47. non tamen pertinebit hæc lex ad no-
mina, vel actiones vẽditas, ſecundùm ipſum
Tiraq; d.§.1.gloſ.7. Quid verò, ſi res familia-
ris cum non familiari ſimul eodemque pre-
tio vendatur? an dabimus locum retractui?
Et reſpondent interpretes, audiendam eſſe
conſanguineum retrahentem, quãtum atti-
9 net ad rem familiarem, quæ quidem taxabi-
tur boni viri arbitrio: atque hoc pretium cõ-
ſignabit retrahens, ſicuti ſcriptum reliquit
Matthæus de Afflict.in tract.protomiſeos. §.
6.n.8.& Ciſuentes, & Anton. Gom.in l.70.
Taur.ille q.39.hic n.15. Quibus etiam aſſen-
titur Matienz.in d.l.7.gloſ.7.n.31. & Azeb.
eodem tit.l.10.num.10. & ante eos Tiraq. d.
tract.§.23.gloſ.2.ideo referendus, quia bellè
ait: Si emptor velit omnes res emptas relin-
10 quere retrahenti, audiendum eſſe. Cuius
ſententiam admittendam putò, quando em-
ptor docuerit, non ſe empturum fuiſſe alte-
ras res ſine illa familiari, ex argumento legis
cum plures, cum duabus ſequẽtib. ff.de ædi-
lit. edict. Atque eodem pertinet lex tutor.§.
1.ff.de minor. vbi Iuriſconſult. in hæc verba
inquit: *Reſpondi, hactenus reſcindi niſi emptor
à toto contractu velit diſcedi, quod partem emptu-
rus non eſſet.*

SVMMARIVM.

§. tertij.

1 *Venditor, & retrahens debent eſſe conſanguinei,
& num. 2.*
3 *An habeat retractum proximior conſanguineus, ſi
res remotiori conſanguineo vendatur.*
4 *Et quid ſi emptor, & retrahẽs ſint in æquali gradu.*
5 *Qualiter in retractu computanda ſit propinquitas.*
6 *Hæres qui non ſit conſanguineus venditoris, non po
teſt ex perſona defuncti rem retrahere.*
7 *Pater, & auus poſſunt retrahere rem, filio, aut ne-
pote vendente, ſi res fuerit patrimonialis.*
8 *Qui poteſt venditori ab inteſtato ſuccedere, poteſt
rem familiarem retrahere: eſt quidem regula
Magiſtralis.*
9 *Regula prædicta vſque ad quartum gradum proce-
dit ex iure noſtro.*
10 *Spurius an habeat ius retractus, & quid in filio na-
turali; & nu.11.12.& 13.*
14 *Vſque ad quem gradum conſanguinitatis ſit admit
tendus propinquus ad retractum. & nu.15.16.
& 17. optima diſputatio.*
18 *Quare aliter ſit graduum computatio à iure ciuili,
quàm à Canonico.*
19 *Clerico vendente, an ſit locus retractui.*
Proximiore conſanguineo nolente rem retrahere,
20 *tranſit ius retractui in ſequentem.*
Lite ſuper retractu à propinquiore mota, & tran-
21 *ſactione ſopita nihilominus ſequens habet ius
ſuum integrum.*

§. TERTIVS.

1 SEd hæc hactenus de prima quæſtione ra-
tione rei, nũc diſpiciamus de ſecũda quæ-
ſtione, ratione perſonarum. Et illud impri-
2 mis obſeruandum eſt, perſonas venditoris,
& retrahentis conſanguineas eſſe debere; nã
ſi degener ſit venditor, ceſſat ius retrahendi, vt
paulò ante diximus. Quinimò neceſſe eſt
vterque ſint prognati, ſeu deſcẽdẽtes ab ſtir-
pe vnde res diſtrahenda dimanauit, vt ſatis
ſignificant legis verba, dum ait: *Todo home
que heredad de patrimonio quiſiere vender, y algu-
no de aquel patrimonio la quiſiere comprar*: id
quod etiam animaduertit Ant. Gom. in l.8.
Tau.n.8. Quid ergo dicemus, ſi conſangui-
3 neus vendat rem familiarem conſanguineo
remotiori, an proximior conſanguineus ha
bebit ius retrahendi? Mouet hãc quęſtionem
Montaluus, vir ſua ætate comprimis doctus
in d.l.fori; ſed parum ſibi conſtãs, modò ait,
modò negat: ſiquidem in verbo. Tanto, ait,
competere retractum proximiori cõſangui-
neo: at in gl.magna q.6.negat illi retractum
competere: id quoque negat Caſtellus in d.
l.70.Taur.verb.Parte, n.26. E contrario, dã-
dum eſſe retractu conſanguineo propinquio-
ri, defendit Ciſuentes in d.l.70. Taur. & idẽ
facit illic Ant.Gom.n.13. & ante eos Tiraq.
de retract.lignag.§.11.gl.6.n.14. Et hæc mi-
hi veriòr videtur opinio, apertè enim proba-
tur in illa l.Regia.7. Recopil. in illis verbis:
*Y ſi dos ò mas la quiſieren, ſi ſon en ygual grado de
parenteſco, partanla entre ſi: y ſino fueren en ygual
grado ayala el mas propinquo.* Et eodem perti-
net l.24.tit.3.lib.6. Recopil. atque ita hanc
opinionẽ teſtatur magis receptam Matienz.
in il-

Digitized by Google

in illa l.7.tit.11.lib.5.Recopil.gloſ.5.nu.12. ſecundùm quàm probandum eſt, ſi emptor,
4 & retrahens in gradu fuerint æquali, debere eos rem venditam æqualiter partiri inter ſe, vt lex ipſa Regia ſatis ſuperque ſignificat.
5 Propinquitas autem, ſeu cognatio hoc caſu ſpectanda erit reſpectu venditoris, non ratione communis ſtirpis, ſicuti (ne rem actam agamus) magno ſcriptorum examine citato (vt ſolet) demõſtrat Tiraq. de retract. lignag. §.11.gloſ.1.n.18.& ſeqq. & idem facit Matienzo in d.l.7.gloſ.2.nu.1. Probatur autem hæc concluſio non obſcurè in l.8. tit. 11. lib. 5.Recop.& illic animaduertit Azeb.num.2.
6 Propter quod dicendum eſt, hæredem qui nõ ſit conſanguineus venditoris, non poſſe ex perſona defuncti rem vẽditam retrahere, niſi lis iam fuiſſet conteſtata cum defuncto, vt ipſe Matienz. ediſſerit loco modò citato, n.23.
7 Poſſunt autẽ pater, aut auus, retrahere, filio, aut nepote vendente ſi res fuerit patrimonialis, ſecundum Tiraq.in illo tractat.ſæpè allegato ad fin tit.n.92. Id quod multo magis ſecundùm noſtrates leges regias probandum eſt; nam latiſſimè illarũ verba patent, & omnibus conſanguineis concedũt ius retractus, modò res fuerit patrimonialis: & rogo, ſi cõſanguineis ex tranſuerſo hoc ius conceditur, quare negabimus illud aſcendentibus, quorum iura in ſucceſſionibus conſtat eſſe potiora, quàm collateraliũ? (vt vulgari verbo vtar) Vt autem breuiter, & in ſumma intelligere valeas, quæ perſonæ habent ius retractus, ſcire debes, hoc ius metiẽdum eſſe è regulis quæ
8 tradi ſolent in quæ qui poſſet ſuccedere vendenti ab inteſtato morienti, poteſt etiam rẽ familiarem, ſeu patrimonialem ab eo venditam, vt intelligere facilè eſt ex noſtratibus legibus Regijs, & tradit Petrus à Bellapertica in Authent.itaque. C.communia de ſucceſſ. Faber in §.fi.inſtit.de legit.tutel. Tiraq.in retract.lignag.§.1.gloſ.9.& §.11.gloſ. 10.Caſtell.in l.73.Taur.n.1.Ant.Gom. in l.8. eiuſdem volum.n.8.Matienz.in l.12.tit. 11. lib. 5. Recop.nu.1.Eſtq; hæc (vt intelligo) perpetua, & veriſſima regula, excepto eo, quod iure communi ſucceditur conſanguineis vſque ad decimum gradum, & etiam iure Regio
9 ab inteſtato. Diuerſum in retractu, nam noſtrati iure Regio nõ datur retractus, niſi dũtaxat vſque ad quartum gradum, velut paulò poſt dicemus. Ex hac autem concluſione definire facilè poterimus quæſtionem illam, quæ variam apud interpretes habet definitionem, An ſpurius habeat ius retractus? vt eſt
10 videre apud Ciſuentem in l.70.Taur. q.5. & latiùs apud Matie.in l.7.tit.11.lib.5. Recop. gloſ.2.n.2. Mihi ſanè diſtinguẽdum videtur,
11 an res patrimonialis proueniat ex ſtirpe paterna, non habebit ſpurius ius retractus; quia neque habet ius ſuccedẽdi agnatis. l.ſpurius, & l.hac parte.ff.vnde cognati.l.6.tit.8.lib.5. Recopil. At ſi res patrimonialis deſcendat ex
12 ſtirpè materna, habebit ſpurius ius retractus in his caſibus, in quibus poteſt ſuccedere cognato vendenti ab inteſtato: id quando fiat, habes in l.9 Tauri, quę eſt hodie l.7.tit.8.lib. 5.Recop. vbi noſtrates latè diſputant: & inibi Caſtellus expreſſim noſtræ conſentit di-
13 ſtinctioni. Eandemque diſtinctionem ſequendam puto in filio naturali, ſcilicet, vt quando poteſt ſuccedere conſanguineo, iuxta l.fi.tit.13.p.6.detur illius retractus, alioqui non. Et vt ſemel finiam, omnes quotquot iura remouent à iure ſuccedendi ab inteſtato, & nos eos itidem à iure retractus repellemus. Illud etiam quęri ſolet, vſque ad quem
14 gradum conſanguinitatis admittendus ſit propinquus ad retractum? & diſcolor eſt hoc caſu ius Regium à iure communi, nam iure communi vſque ad decimũ gradum admittitur conſanguineus, vt liquet ex Tiraqu. d. tract.§.1.gloſ.9.n. 23. At ſecundùm noſtrates Regias leges vltra quartum gradum non
15 admittitur, vt eſt definitũ in l. 73. Taur. quæ eſt hodie l.12.tit.11.lib.5.Recopil. Succedit igitur quæſtio, An hæc quarti gradus computatio fieri debeat ſecundùm ius Canonicũ an ſecundũ ius ciuile, & par eſt inter noſtrates ſententia, ſecundùm ius ciuile eſſe faciẽdam computationem, vt cernere eſt apud Ciſuent.in d.l.73.Tauri, & apud Matienz. in d. l.12.& ibidem Azebedo. Sed rogo te, tantiſper diſpiciamus, an noſtrates rectè ſentiant.
16 Ego enim videre videor eos non rectè ſentire. Cur ita? Primùm, quia noſtrates leges apertè diſſentiunt à iure ciuili: ſecundùm, quod vſque ad decimum gradum datur ius retractus vt antea diximus. Videntur igitur hoc caſu noſtrates leges ſequi velle computationem iuris Pontificij, quæ vſque ad quartum gradum ſolenne eſt fieri. Deinde, quia iuxta vulgarem populi interpretationem, cùm quartum gradum dicimus, intelligimus, ſecundũ computationem iuris Pontificij vulgarẽ autem interpretationem plurimum in ea re valere manifeſtum eſt. l. cùm de interpretatione.ff.de legibus. l.cum delanionis. ff. de ſupellect.legata. Tertiò, quia ſi ſecundùm ius ciuile hanc computationem quarti gradus iniremus, nimis reſtringeretur ius retractus; quia non tranſgrederetur vltra fratrum nepotes: cùm interim ratio retractus ea ſit, vt res familiaris non exeat extra familiam, nimiſque familiæ coarctaretur appellatio, quæ alioqui latiſſima ſolet eſſe. leg. familiæ appel-

Digitized by Google

17 latione.ff.de verbor.ſignif. Neque me mouet quod communiter traditur computationem graduum traditam à iure Pontificio, ſolummodò obſeruandam eſſe, quando agitur de matrimonio, ſecus quando agitur de hęreditatis ſucceſſione: id quod probatur in l.3.tit. 6.p.4. nam id quidem verùm eſt, niſi legislatoris aliam fuiſſe mentem appareat, velut in præſentiarum: non enim veriſimile eſt, legislatorem intra tam breue compendium conſanguinitatis voluiſſe familiam reſtringere. Atque pro hac noſtra opinione extat etiam Gregorij Lopidis ſententiam in l.11.tit.16. p.3. qui in ſimili caſu idem reſpondit: & rurſus idem facit in l.2.tit.1.p.7. verbo. Quarto
18 grado; quem poſt hanc noſtram ſcripturam videre contingit. Rationem autem ob quã aliter fiat computatio graduum iure ciuili, & aliter iure Canonico, vt id obiter admoneamus, luculenter oſtendit Olanus in cõcordia iuris, lit. F. nu. 85. & Sigiſmundus Lofred. in repetitione legis Iuriſconſultus. ff. de gradi-
19 bus. An verò Clerico vendente, ſit locus retractui, præter Claſſicos in c. conſtitutus, de in integr.reſtit. tractat Montaluus in d.l.13. fori in gl. magna, & Tiraq. de retract. lignag. §.1. gloſ.13. Atque (vt plures veluti vno faſce complectamur) latè, & ad nauſeam vſque diſputat Matienz. in d.l.7. gloſ.2.n.11. & ante eum apertiùs Maranta diſput.8. cuius ipſe non meminit, vbi in ſumma diſtinguit, an Clericus vendat laico, an laicus Clerico, an Clericus Clerico, & hoc poſteriori caſu affirmat, ceſſare retractum; duobus autem prioribus retractui locum fore: cuius diſtinctionẽ veriſſimam eſſe reputo, & ſecundùm eam cõueniendos eſſe ſcribentes, qui miro modo in
20 ea re palantes ſunt, & diſcordes. Propinquiori autem conſanguineo nolẽte rem patrimonialem retrahere, poſſe ſequentem ſuo iure, vti, ſatis ſuperque ex noſtratibus legibus da-
21 tur intelligi. Quibus addito, ſi propinquus, cùm ſemel litem mouerit, pecunia accepta liti cedat, tranſigatque cum emptore, ius integrum alteri propinquo remanere, vt retrahere poſſit. autore Boer. deciſ.76. n.7.

SVMMARIVM.

§. quarti.

1 *An retractus in ſolo venditionis contractu procedat, an etiam in reliquis.*
2 *An leges retractuum ſint odioſæ, vel fauorabiles.*
3 *Leges retractuum neque odioſæ ſunt, neque fauorabiles, & nu. 4.*
5 *An leges retractum extendendas eſſe ad contractus venditioni ſimiles. dicendum ſit.*
6 *In contractu permutationis non eſt locus retractui.*
7 *Si pro re patrimoniali alia res detur, & pecunia, an ſit iudicandus contractus emptionis, vel permutationis, & n. 8.*
9 *In emphyteutico contractus non habet locum retractus.*
10 *Et quid ſi in emphyteuſis conſtitutione etiam pecunia domino detur.*
11 *Retractus nunquam locum habet, niſi in venditione aut contractu habente ſimilem naturam.*

§. QVARTVS.

1 SVccedit tertia quæſtio ratione cõtractus; & conſtat, noſtrates, legis ſoli venditionis contractui tribuere hoc ius retractus. Videamus igitur, & ad cæteros contractus venditioni ſimiles protrahendæ ſint: hoc vt rectè definiri valeat, diſquirendum priùs eſt, an
2 huiuſmodi leges retractum inducentes, ſint odioſæ, an fauorabiles? nam ſi odioſæ ſint, reſtringendæ quidem erunt; ſin autem fuerint fauorabiles, ampliandæ erunt. Tractant autẽ hanc quęſtionem Tiraq. in d.tract. lignag. in præfatione, & tandem concludit ſecundum magis receptam ſententiam odioſas eſſe: cui etiam ſe ſubſcripſit Matienz. in d.l.7. gloſſ.1.
3 n.14. Ego verò omiſſis ſcribẽtium argumẽtis (ne quiſquilias dixerim, quæ magnæ hoc loco ſunt) vt ingenuè fatear quod ſentio, exiſtimo noſtrates haſce leges retractum inducentes, neque eſſe odioſas, neque fauorabiles: ceſſant etenim rationes quibus mouetur interpretes iuris communis, vt exiſtiment eſſe odioſas, ſcilicèt, quia dicunt ſtatuta, & conſuetudines, quibus hoc ius inducitur, odioſa eſſe, & ſtricti iuris. Enimverò hoc odium
4 noſtrates Regias leges minimè tangit. Quippe quæ naturam habeant iuris communis, non ſtatutorum, veluti, vt cæteros omittam, tradit Palac. Rubeus in introductione Rubr. de don. inter. & nos diximus ſuprà differ. 6.
5 Cùm igitur hæ leges odioſæ non ſint, eo ipſo eſt dicendum, eas protrahendas eſſe ad cõtractus venditioni ſimiles, veluti ad dationẽ in ſolutum, ſicuti placuit Fabro, & Alberico in l. ſi prædium. C. de euictio. & aliis quamplurimis apud Tiraqu. de retract. lignag. §.1. gloſſ.14. multo magis igitur noſtrates id recipere debent, vt fecit Gregor. in l 55.tit.5. p. 5. verb. Vender, Cifuentes, & Anto. Gom. & reliqui in l.70. Tauri, & Matienz. in d.l.7. gl.
6 7.n.2. Ex quibus conſtat, hanc communem eſſe opinionem. Quando igitur noſtrates leges ſoli venditioni tribuunt ius retractus, dicendum eſt, non eſſe dandum retractum in contractu permutationis: id quod expreſſim extat definitum in illa lege 7. Recopil. Si tamen

Digitized by Google

7 men pro re patrimoniali detur res alia, adie-
cta pecunia, inſpiciendum eſt, vtrum pluris
conſtet pecunia quæ datur, an res quæ cum
re patrimoniali adijcitur; nã ſi pecunia præ-
ualet, erit vẽditio dabiturque retractui locus;
ſin autem res non patrimonialis plus valet,
erit permutatio, ceſſabitque ius retractus, vt
placere video Tiraq. d. tract. §. 33. gl. 1. n. 12.
& aliis compluribus relatis à Matienz. in d.
8 l. 7. gl. 11. Quod ſi res, & pretium paria ſint, re
fert quo nomine contrahentes vſi ſint; nam
ſi nomine vẽditionis vſi fuerint, dicemus eſſe
venditionem, & habere locum retractũ; ſin
autem permutationẽ dixerint, iudicabimus
permutationem eſſe, ceſſareque retractum,
ſicuti placuit Alciat. in l. 2. ff. Si certum pet.
& Boer. deciſ. 144. Non me clam eſt alios ali-
ter ſentire, ſed hæc mihi proprior videtur di-
9 ſtinctio, ne fraus aperiatur retractui. Quod
autem de permutatione diximus, tantundẽ
probandum puto in emphyteuſi, nempè, vt
licèt in ea non habeat locum retractus, iuxta
noſtratium communem ſententiam, vt dixi-
mus lib. 1. rerum quotid. c. 3. §. 2. n. 31. Atta-
men ſi fundus datus fuerit in emphyteuſi ac-
10 cepta à domino pecunia, conſiderandũ erit,
an excellat pecunia, an penſio quæ pro em-
phyteuſi eſt ſoluenda: nam ſi excellat pecu-
nia dicemus venditionem eſſe, & locum eſſe
retractui; ſin penſio excellat, ceſſabit ius re-
tractus, veluti placuit Couarr. lib. 3. variar. c.
1. nu. 3. & Tiraqu. d. §. 30. necnon Pinello in
Rubr. C. de reſcindenda vendit. 2. p. c. 1. Me-
mineris tamen, cùm dominus vẽdit emphy-
teuſim, ſiue canonem emphyteuticum, tunc
ſine dubio eſſe locum retractui, vt ſuperiores
autores tradunt, & res per ſe manifeſta eſt.
11 Et ad ſummam (ne de ſingulis agam) nun-
quam dabimus locum retractui, niſi in con-
tractu venditionis, aut in eo qui venditionis
ſortiatur naturam.

SVMMARIVM.

§. *quinti.*

1 *Quæ ſolennitas ſit neceſſaria, vt fiat retractus.*
2 *In tempore retractus an dies termini computetur in termino.*
3 *Venditionis an traditionis tempus ſpectandum ſit ad terminum retractus.*
4 *A quo tempore currat tempus retractus, quando contrahentes in fraudem cõſanguineorum occultè contraxerunt.*
5 *Dies retractus an cedat à die venditionis, an verò à die confectæ ſcripturæ, & nu. 6. & 7. & 8. & 9. & 10.*
11 *Terminus datus ad retrahendum rem familiarem, non pertinet ad dominũ directi dominij, iis enim habet duos menſes.*
12 *Quando res patrimonialis, eſt vendita cum pacto de retrouendendo, quando diſcedat ad retrahendum.*
13 *In qualibet pecunia poſſe fieri depoſitum.*
14 *Quid ſit offerendum, quando pretium eſt incertum.*
15 *Si inter contrahentes ſuper pretio fraus fiat, donec id probetur, non cedit dies termini ad retrahendum.*
16 *Retrahens tenetur ſoluere quod proxenetis datũ eſt.*
17 *Conſanguineus qui poſt factum depoſitum illud accepit, perdit ius retractus.*
18 *Iuramentum debet præſtari intra nouem dies retractus.*
19 *Venditor audiri debet, ſi contra iuramentum retrahere volentis probare paratus ſit.*
20 *Quæ indicia, ſeu præſumptiones admittantur contra iuramentum prætendentis retractum.*

§. QVINTVS.

1 AD ſolennitatem retractus, quæ quidem
quinta eſt quæſtio, illud pertinet, vt
actor, ſeu retrahens intra nouem dies quam
res fuerit vendita, conſignet pretium quod
emptor ſoluit, iuretque ſibimet retrahere, nõ
alij, vt apertè eſt comprehenſum in d. l. 7. cũ
ſequẽt. tit. 11. lib. 5. Recop. An verò dies qua
facta eſt venditio computetur in termino in
ter noſtrates non ſatis conuenit, vt eſt videre
illic apud Matienz. & Azeb. Mihi verior vi-
detur opinio, vt dies termini non compute-
2 tur in termino, vt concluſimus lib. 2. rerum
quotidianarũ. c. fi. 5. p. § 10. n. 5. & idem pla
cet Tiraq. d. tract. §. 1. gloſ. 11. & moribus ſeu
fori aſſuetudine) quem ſtylum vocant) id re-
ceptum eſſe teſtatur Matienz. oculatus teſtis
loco paulò ante citato, ſuffragaturque ma-
gnopere huic ſententiæ lex illa ſeptima Re-
copil. dum ait: *Y ſi deſpues que fuere vendida
haſta nueue dias viniere*: itaque ex aperto vo-
3 luiſſe videtur, diem venditionis non imputa
tum iri in termino. Venditionis autem tẽ-
pus ſpectandum eſſe, non diem traditionis: &
noſtratium ſententia, & rerum vſu ſatis com
probatum eſt, vt intelligere licet ex ipſis Ma-
tienz. & Azeb. iſthic, id eſt, in illa l. 7. ille nu.
4 10. hic 61. Illud tamen nunquam obliuiſca-
ris, ſi contrahentes data opera in fraudem re
tractus fecere, vt clanculum ſcriptura confi-
ceretur, ne ſcilicèt conſanguinei ſcientes re-
dimerent, veluti ſi ex compoſito relicto ſuo
oppido, in quo tabelliones aderant, aliò pe-
tierunt ad ſcripturam conficiendam, nõ cur-
rere conſanguineis tempus redimendi, niſi
exinde ex quo venditionem factam eſſe re-
ſciuerint, autore Tiraq. d. tract. §. 1. gloſ. 10.

 nu. 58.

Digitized by Google

nu.58. cui conſentit ex noſtratibus Io. Gutt.
5 pract. quæſt. lib. 3. q. 94. Illud etiam ex facto ſæpè quæri ſolet, an dies retractus cedat à die venditionis, an à die confectæ ſcripturæ? quã quæſtionem latè proſequitur Gutterr. loco paulò ante citato, vbi multis vltro citroq; adductis argumentis tandem in ea ſententia ſedet, vt exiſtimet, diem venditionis, nõ diem confectæ ſcripturę, ſpectandum eſſe, etſi contrahentes de conficienda ſcriptura mentionem fecerint. Mihi verò diſtinguendum vi-
6 detur, an contrahentes nullam de conficienda fecerint mentionem, & tunc indubitatè dies venditionis ſpectandus erit; an verbo de ſcriptura conficienda facta ſit mentio, & eo caſu ab ſcripturę rogatione tempus retractus cedere, non antea, ex deciſ. l.6. tit.5. p.5. quæ veterum diſſoluens diſſenſiones ſtatuit, vt cũ
7 contrahentes faciunt mentionem de ſcriptura, nunquam venditio videatur perfecta, donec ſcriptura confecta fuerit. Dicere autem, legem illam abrogatam eſſe per l. 2. tit. 16. lib. 5. Recop. nihil aliud eſt quam notiſſimas iuris regulas floccipendere, quibus idẽtidem admonemus, ne vnquam in re dubia
8 introducamus iuris correctionem. Atque ita illam legem ſeptempartiti iuris abrogatam non eſſe, noſtratibus communiter placere videò, eam magnopere extollentibus; tantum abeſt, vt abrogatam dicant, in quibus eſt Gregor. Lop. ibi. & Couar. in c. relatum, nu.9. de teſtã. Did. Perez ſuper illã legem ordinamẽti Menchac. controuerſ. illuſtr. c.28. n.21. Ant. Gomez to.2. c.2. nu.7. qui in ſpecie propoſitæ quæſtionis noſtram hanc diſtinctionem amplectitur, & nos latiùs comprobauimus
9 lib.2. rer. quot. c.3. n.47. Maneat igitur, cùm contrahentes fecerint mentionem de ſcriptura conferenda, ſpectãdum eſſe tempus quo ſcriptura confecta eſt, neq; antea cedere tempus retractus, iuxta deciſionem illius l. ſep-
10 tempartiti iuris. Quæ tamen intelligenda eſt locum non habere, quando certis argumentis conſtiterit, contrahentes, etſi de ſcriptura fecerint mentionem, nihilominus voluiſſe, vt contractus perfectus remaneret: veluti ſi emptor pretium numerauit, & venditor poſſeſſionem rei venditæ tradiderit, vt illic admonet Greg. Lop. Eo igitur caſu à die contractus cedit dies retrahẽdi, etſi de ſcriptura facta fuerit mẽtio, ſicuti nos quoque ad-
11 monuimus d. lib.2. rer. quot. c.3. nu.48. Hũc autem terminum, qui ad contrahendam rẽ familiarem datur, certi iuris eſt, non pertinere ad dominum directi dominij, nam huic duo dantur menſes ad redimẽdum rem emphyteuticam, quæ eo inuito vẽdita eſt, ſi nolit potiùs commiſſi agere: vt habes in l. fi. C. de iure emphyteu. & in l. fi. tit.8. p.5. Quan-
12 do verò res patrimonialis eſt vendita cum pacto de retrouendendo, quando dies termini ad retrahendum cedat, tractat Tiraqu. de retract. lignag. ad fi. tit. n.108. & Couarr. variar. reſol. lib.3. c.11. Depoſitum autem fieri
13 quacunque pecunia poteſt; quin vas argenteum poteſt offerri tanquam pecunia numerata, vulgò dicimus, por plata quiebrada, vt placet Ciſuentes in l.70. Taur. ſub finem, placet, & Marienz. & Azeb. eodem loci; idque verius eſt, & merito præualuit, vt retulimus lib. 2. rerum quot. c. fi.6. p. §.17. nu.19. vbi alios multos in eandem ſententiã citauimus, quæ hic ne odioſa replicatio lectori generet faſtidium, repetere ſuperſedimus. Sed ſi pretium non fuerit liquidum, ſed incertum, ſufficit
14 conſanguineo retrahẽti conſignare id quod certum eſt, & pro incerto offerre fideiuſſores, vt eſt ſcriptum à Matienz. in l.9. tit.11. lib.5. Recopil. & illic Azeb. nu.18. Quin ſi contrahentes verum pretium in ſcriptura non expreſſerint, ſed maius forſan adiecerint in frau-
15 dem retractus, non cedet conſanguineo tẽpus retrahendi, donec verùm probetur pretium autore Tiraq. d. tract. §.4. gloſ.2. & glo. 3. & §.36. gloſ.2. nu.2. Tenetur prætereà con-
16 ſanguineus retrahẽs ſoluere emptori id quod expendit in proxenetis, & notarijs, vt eſt par inter noſtrates ſententia, in quibus eſt Matienz. in d. l.7. gloſ.3. nu.32. Veruntamen id ego ita intelligendũ eſſe puto, vt etſi retrahẽs intra nouem dies, has non impoſuerit impenſas, non perdant ius retractus, quia leges Regiæ huius impẽdij depoſitum non exigunt; ſatis erit ergo ſi poſtea reo petente actor has ſoluerit expenſas; neque aliud noſtrates ſen-
17 tire credendum eſt. Illud etiam palam eſt, ſi retrahens poſt factum depoſitum, illud acceperit, & in vſus ſuos conuerterit, perdere eum ius retractus, quaſi depoſito renũtiare videatur, vt probatur in l. Acceptam. C. de vſuris, & in l.1. C. qui potiores in pignore habeãtur.
18 Quod autem ad iuſiurandum attinet, noſtratibus placere video, intra nouem dies retractus præſtandũ eſſe à retrahente, alioqui cauſa cadet propter omiſſam ſolennitatem, neque puto eum lapſo termino moram prorogare; poſſe ſiquidem cum tempus ſtatuitur à lege, ſiue ciuili, ſiue municipali, intra quod quid fieri debeat, non admittitur purgatio moræ, iuxta Innocentij ſententiam in c. cum in tua, qui matrimonium accuſare poſſunt; cui ſe illic ſubſcripſit Panorm. ſubſcripſerunt ſeſe, & alij multi apud Tiraq. de retracto. li-
19 gnag. §.3. gloſ.4. n.2. & §.8. gloſſ.1. Si tamen reus, ſeu emptor aduerſus hoc iuſiurandum velit probare contrarium, id eſt, actorem non ſibi,

Digitized by Google

ſibi, ſed alij retrahere, audiendus eſt; vt ſcribit ipſe Tiraq.d.tract.§.1.gl.vnica, & §.4.gl. 1. Quin placet mihi ſatis eſſe, ſi id certis probet argumentis, ſeu indiciis; quoniam fraus, dolus argumentis, & coniecturis ſatis eſt, vt
10 probetur, vt in l.dolum.C.de dolo. Quale illud fuerit, ſi retrahens pauper fuerit, & conſtet, eum nummos accepiſſe ad retrahendum à diuite, cui confine eſt prædium cũ prædio vendito: præſumendũ eſt enim, eũ non ſibi, ſed diuiti retrahere, & à retractu repellendũ.

SVMMARIVM.

§. ſexti.

1 *Quæ actio datur conſanguineis ad retrahendum.*
2 *Vbi poſſit in iudicio retractus reus conueniri.*
3 *Aduerſus tertium poſſeſſorem cõpetit ius retractus.*
4 *Si pretium depoſitum caſu pereat, cuius id periculo contingat, remiſſiuè.*
5 *Lite mota inter conſanguineum, & emptorem ſuper fraude contractus, venditor an ſit legitimus teſtis.*
6 *Quæ in fraudem retractus fiunt, in foro conſcientiæ fieri non poſſunt.*

§. SEXTVS.

1 POſterior quæſtio eſt ratione fori, hoc eſt, vbi reus conueniri debeat. Id autem, vt intelligamus, neceſſe eſt diſpiciamus prius, quæ actio detur conſanguineo ad retrahendum. Et noſtris interpretibus, tam iuris Regij, quàm iuris communis, placet dari actionem in rem ſcriptam, vt eſt autor Montaluus in d.l.fori.gl.mag.& Ant.Gom.in l.70.Tau. n.36.& Tiraq.in d.tract.gl.5.nu.6. Quorum ſententiam nos quoque amplexi ſumus ſupe
2 rius diff. Cùm igitur actio ſit in rem ſcripta, dicendum eſt, reum conueniri poſſe, vel vbi habet domicilium, vel vbi extat res patrimonialis, iuxta l.1.& l.fin. C. vbi in rẽ actio, iuxta c.dilecti, de foro compet. Conſequitur etiam, dari hãc actionem retractus aduerſus tertium poſſeſſorem, puta, ponamus quod primus emptor intra nouem dies vẽdidit alteri, vt bene animaduertit Montal.d.gl.magna, & Tiraq.dict.tract.§.8.gl.5.n.9.& §.12.
4 gl.1.n.26. Quid verò, ſi pretium inter litigandum perierit, apud ſequeſtrum caſu fortuito, pone incendio, ruina, aut impetu aquarũ, vel quia fortaſſis ſequeſter foro ceſſit, vel rationes conturbauerit, conſulito, Tiraq.dict. tract.§.1.gloſ.12.nu.2. Illud etiam memineris, ſi lis oriatur inter conſanguineum retrahentem, & emptorem; quia fortaſſis conſanguineus allegat, contractum fuiſſe factum in fraudem retractus; venditorem eſſe legitimũ
5 teſtem, tametſi ipſe ſolus non faciat plenam fidem, ſed ſemiplenam, autore Alex.cõſ.127. vol.7.& multis comprobat copioſius ille Tiraq.tract.§.1.gl.14.num.46.& 53. Sed illud nunquam obliuiſcaris, quę in fraudem retra-
6 ctus machinantur, ſine periculo conſcientiæ non fieri, ſecundum Fabr. in princip.inſt.de empt.& vend.& Tiraq. in præfat. de retract. lignag. num.35.

SVMMARIVM.

§. ſeptimi.

1 *Qua ratione ſolennitatis ſtatuta ſunt in retractu conſanguineorum, ea etiam, procedere in retractu communionis.*
2 *Quando res dicatur communis.*
3 *Communio requiritur in domino eiuſdem qualitatis, & nu. 4.*
5 *Domino ſolum vendente, ſuperficiarius an habeat ius retractus.*
6 *Domino vendente vaſſallos, an vaſſalli habeant ius retractus.*
7 *Altero fratre vendente vaſſallos, frater qui habebat in caſtro parte, poterit vaſſallos redimere.*
8 *Frater ſi nocendi fratri cauſa caſtrum potentiori, ſeu magnati vendat, reſcindendam eſſe venditionem.*
9 *Vno ex emphyteuſis alienante, an alter emphyteuta poſſit retrahere, nolente domino directo ſuo iure vti.*
10 *Si res partim diuiſa, & partim indiuiſa, an ſit locus retractui, & nu. 11.*
12 *Furnum, molendinum, & torcular, indiuidua ſunt.*
13 *In re cõmuni plurium ex diſparibus partibus qualiter fieri debeat retractus.*
14 *Si res communis fuerit vendita vni ex conſortibus poterunt cæteri conſortes ſuo iure vti, etſi venditor maiorem partem habeat.*
15 *Conſanguineus, & conſors ſimul, an tantum conſorti præferatur in retractu.*
16 *Per pactum an poſſit induci ius retractus, & numi. 17. & 18.*

§. SEPTIMVS.

SEd hæc hactenus de retractu ratione ſanguinis, nunc dicamus de retractu qui datur ratione communionis, quod quidem eſt introductum non iure communi, ſed Regio
1 in illa l.55.tit.5.p.5. Hic autem duplex tantùm tractari quæſtio poterit; ſcilicet ratione rei, & ratione perſonę; nam cętera quæ ad cõtractum, & ſolennitatem, forumque ſpectãt, hæc omnia communia ſunt cum retractu sãguinis, iuxta l.75. Tauri, quæ eſt hodie l. 14. tit.

Digitized by Google

tit.12.lib.5. Re cop. Quinimò vna duntaxat
quæſtio ſatis erit; nam ſi intellexerimus quæ
res ſit communis, ſimul intelligemus quis di
catur conſors, cui dandum ſit ius retractus.
2 Videamus igitur, quando res dicatur com-
munis? Et in ſumma dicendum eſt, rem eſſe
communem, quando eſt communis pro in-
diuiſo, ſecùs ſi limite ſit aut termino diuiſa,
quia tum haud dicetur communis, ceſſabitq;
ius retractus. l. magis puto. §. fi. ff. de rebus.
eor. l. 3. C. de commu. rer. alien. l. ſiquis duas
§. ſiquis partem. ff. commu. præd. tradit Bal.
in l. dudum. C. de contrah. empt. & Gregor.
Lop. in d. l. 55. verb. Cõmunalia. Ant. Gom.
in l. 57. Tau. nu. 27. & illic reliqui Claſſici, &
Matienz. in l. 13. tit. 11. lib. 5. Recop. gl. 3. n.
5. eſtque inter noſtrates hæc communis ſen-
3 tentia. Hæc autem communio, ſiue hoc cõ-
ſortium debet eſſe in dominio eiuſdem qua-
litatis; nam ſi diuerſæ fuerit qualitatis, ceſſa-
bit ius retractus, veluti ſi proprietarius ven-
dat fundum, non habebit vſufructuarius ius
retrahendi. Et ſimiliter ſi dominus directi
dominij vendat canonem quem debet em-
phyteuta, hoc eſt, directum vẽdat dominiũ,
non poteſt emphyteuta retrahere, quia vide-
4 licet diuerſum ſit dominium directum, & vti
le, in qua ſententia fuit Greg. Lop. in d. l. 55.
verb. Communalmente, & antea id placuit
Caſtello in l. 74. Tau. n. 5. quibus ſe ſubſcrip-
ſit Auend. reſponſ. 12. nu. 7. Secundùm hoc
5 igitur dicendum eſſet, domino ſolum vendẽ-
te, ſuperficiarium non habere ius retractus:
ſed contrarium extat definitum in l. 13. tit.
11. lib. 5. Recopil. Diuerſitatis rationem tute
quæſo rimare; nam mihi modò per valetudi-
nem non licet niſi, modò dicamus, propter
fauorem ædificiorum id introductm eſſe, nã
eorum cauſa multa aliàs in iure ſingulariter
ſtatuta eſſe liquet, vt in l. penul. & fi. ff. de dã-
no infecto, & aliàs paſſim. Sed, & illud diſpi-
ciamus, an domino vendente vaſſallos, ha-
beant vaſſalli ius retractus. Et placuit Mon-
taluo ius illos habere in l. 2. titul. 24. p. 5. ſed
contrarium ſcribit Greg. Lop. in l. 4. tit. 13. p.
7. verb. Deſamparar. Montalui tamen opi-
nio moribus præualuit, adeò vt etiam elapſis
nouem diebus, atque adeò multis alijs ſolitũ
ſit vaſſallos audiri à Regio conſilio, illoſque
in libertatem aſſerere: nam cùm id in Regiæ
iuriſdictionis amplitudinem cedat, benigne
ſolent ab Auditoribus Regijs audiri: pro
quo vſu, ſeu ſtylo, vt vocant, facit l. 15. tit. 3.
7 lib. 6. Recopil. Altero igitur fratre vendente
vaſſallos, poſſe alterum fratrem, qui partem
habeat in caſtro, redimere, nulla dubitatio
8 eſt. In quo illud eſt memoria dignum, ſi al-
ter ex fratribus, vt noceat ſuo fratri vẽdat ca-
ſtrum, ſeu vaſſallos potentiori, putà, magna-
ti; improbam eſſe vẽditionem, & iure reſcin-
dendam. autore Iaſone in l. ſerui electione. §.
9 Labeo, nu. 13. ff. de lega. 1. Illud quoq; nemi-
nem præterit, vno ex emphyteutis alienante,
poſſe alterum emphyteutã, cuius eſt emphy-
teuſis, retrahere, ſcilicet, nolente domino vti
iure ſuo, ſecũdùm Greg. Lop. in d. l. 55. verb.
10 Comunalmente. Sed finge, rem eſſe partim
diuiiſam, partim indiuiſam, putà, molendi-
num, cui plures ſeruiunt molæ frumentariç,
ſub eodem tamen tecto: ſed domini molendi
ni ſeparatim habent molas, pone. ſinguli ſin
gulas: fuit quæſitum, an vẽdente vno, habeãt
cæteri ius retractus ratione cõmunionis. Et
11 magis mihi placet, vt ius retractus dandum
ſit illis; quia id quod præcipuũ eſt, ſcilicèt,
aqua, ædes, & riuus, ſine quibus molendinũ
non conſtat, pro indiuiſo poſſidentur; id au-
tem quod principaliter ineſt, inſpiciendum
eſt. l. cum in diuerſis. ff. de Religioſis, & ſum-
ptib. funer. l. 2. tit. 5. lib. 2. Recop. Adde, mo-
12 lendinum, furnum, & torcular, quoniam eo-
rum vſus in faciendo conſiſtit, indiuidua eſ-
ſe, vt probat. l. 2. tit. 4. lib. 3. fori, & nos dixi-
mus, lib. 1. rer. quot. c. 7. Quæſtionis eſt etiã,
ſi res communis vendantur extraneo, ſed eſt
communis, nõ æqualiter ſed diſpariter inter
plures ſocios, putà, quia vnus habet dimi-
dium, & cæteri habent reliquas partes, om-
neſque concurrunt ad redimendum, quem
13 admodum ius dicendum putas. Et magis
conuenit inter ſcribentes, pro virili parte,
quam quis habet in re dandum illi eſſe ius re
tractus, vt placuit Fabia. de Monte, de empt.
& vendit. q. 3. nu. 43. & 44. & Ciſuentes in l.
75. Tau. q. 2. & Matienz. in l. 13. tit. 11. lib. 5.
Recop. gl. 3. n. 8. & in eadem ſentẽtiam vide-
tur inclinare Greg. Lop. in d. l. 55. verb. Que
han. Et quanquam non deſint qui reclamẽt
apud Tiraq. de retract. lignag. §. 11. gl. 6. nu.
11. & 17. hæc tamen mihi verior videtur opi
nio ex l. reconiuncti. ff. de legat. 3. & quæ illic
14 effusè commentantur interpretes. Secun-
dùm hæc igitur, ſi res communis fuerit ven-
dita vni ex conſortibus, poterunt cæteri con-
ſortes ſuo iure vti, etſi emptor maiorem par-
tem habeat in re vẽdita, vt ſignificat illa lex
55. ſeptempartiti iuris; & in hanc ſentẽtiam
videtur conſentire Greg. illic, verb. Que han,
& Tiraq. de retract. lignag. §. 11. gloſ. 6. n. 11.
15 & 17. Quid putas igitur, ſi vnus ſit cõſangui-
neus venditoris, cui ratione ſanguinis com-
petit retractus, ſimulque ſit conſors in re vẽ-
dita, alter verò duntaxat habeat communio-
nem in re, ſed ſit degener, an ſit præferendus
conſanguineus conſorti degeneri? & ita mi-
hi ſanè videtur, quia duo vincula potiora sũt

vno,

vno, auth. itaque. C. communia de ſucceſſ. & in hac ſententia videtur eſſe Alex. conſ. 27. vol. 6. n. 6. & eodem pertinent quæ affert Afflict. in tract. protomiſeos. §. 5. & ſuffragatur l. Imperator. ff. de pact. Et hoc quidem eſt memoria dignum, nam noſtrates non tangunt, ſi ſatis memini. Sed quoniam noſtrates, atque etiam alienigenæ effuſiùs hoc argumentum, ſeu materiam tractant, hæc ſufficiant
16 pauca de plurimis, tranſeamus ergò. Si tamē prius illud tractauerimus, an paciſcendo introduci poſſit ius retractus, id quod tractant Auend. reſponſ. 12. & ante eum doctiſſimus Boerius deciſ. 49. ideo referendus, quia commodèrem tractat, & Auend. illius non meminit. Meum autem iudiciū ſi ſpectes (quod ſcio quàm ſit exiguum) ego ſic diſtinguendū puto, Aut hoc pactum adiectum eſt in fauo-
17 rem eius qui habet ius in re, & tunc puto dādum eſſe locū retractui, vt puta, cùm ſit locatio ad longum tempus, vel venditur cenſus, & locator, ſeu venditor promittit non ſe vēditurum fundum locatum, vel pignori nexū, priuſquam ipſe conductor, aut emptor fuerit interpellatus: quod ſi aliter vendiderit, venditio ſit nulla, ipſeque conductor, vel emptor poſſit pro eodem pretio redimere: nam cùm eo caſu venditio contra pactum facta ſit nulla, poterit emptor aut conductor fundum vēditum redimere, iuxta ea quæ affert Bart. in l. creditores. C. de pignoribus, & alij aliàs latè, præſertim Chaſſaneus in conſuetudinibus Burgund. Rubr. 11. §. 3. n. 32. Aut verò pactū
18 fuit adiectum in fauorem eius qui ius non habet in re, & eo caſu puto eiuſmodi pacto non induci ius retractus, ex l. nemo. ff. de pactis, quæ eſt penult. illius tituli. Agere itaque tantummodò tunc poterit emptor vel conductor contra venditorem vel locatorem ad id quod intereſt, iuxta leg. ſi ſterilis. §. ſi tibi fundum. de actionibus empt. l. qui Romę. §. cohæredes. ff. de verbor. oblig. l. ſi quis ita. §. ea lege, eodem tit. l. ea lege. C. de condict. ob cauſ. quibus addito l. 43. tit. 5. p. 5. & Anton. Gom. in l. 45. Taur. n. 13.

SVMMARIVM

Differ. 110.

1 *In quo differat ab vſucapione præſcriptio.*
2 *Vſucapio ad excipiendum valet, & ad agendum.*
3 *Præſcriptio temporis quid ſit.*
4 *Præſcriptio temporis valet ad excipiendū, ad agendum minimè.*
5 *Facta executione in fideiuſſorem, tempus exequendi principalem ſibi currit à tempore quo ſibi sūt actiones ceſſæ: elegās quidē quæſtio, & n. 6. & 7.*

Inter vſucapionem, & temporalem præſcriptionem different. 110.

1 VSucapio, & temporalis præſcriptio hoc diſtant, quod vſucapione (quæ quidem tam res ſoli, quàm mobiles complectitur) iuſtum, legitimumque, ſiue directum dominium acquirimus: nihil enim eſt vſucapio, niſi adiectio, vel acquiſitio dominij per continuationem poſſeſſionis tempore lege definiti, vt definit Iuriſconſultus in l. 3. ff. de vſu-
2 cap. Itaque non ſolùm ad excipiendum valet vſucapio, ſed etiam ad agendum, ſi forſan is qui vſucœpit, poſſeſſionem amiſit. At præ-
3 ſcriptio temporis nihil aliud eſt, quàm exceptio quæ datur à lege, propter lapſum temporis à lege definiti, ſecundum gloſſam in ſumma 16. q. 3. Etenim præſcriptionē nihil aliud eſſe, quàm exceptionem, omnia vbique iura manifeſtiſſimè demonſtrant, ſicuti ſuperius
4 tradidimus differ. 37. Itaque ad ecipiendum tantùm præſcriptio temporis valet, ad agendum nihil valet: id quod dum interpretes nō aſſequuntur, in maximos errores inciderunt ſicuti copioſius, & accuratius traditum eſt à nobis libr. 1. rer. quotid. c. 1. Agenti autem mihi de tēporali præſcriptione, venit in mētem quæſtio illa, quæ ſæpè in foro agitari ſolet in ſpecie huiuſmodi: Titius fideiuſſit in
5 centum apud Seium pro Caio, Seius autem intra decem annos petijt executionē aduerſus Titium fideiuſſorem, ſoluentique Titio ceſſit actiones: intereà lapſi ſunt decem anni poſt primam obligationem: quærebatur, an ius exequendi præſcriptum eſſet fideiuſſori?
6 Reſpondi, tempus exequendi non currere fideiuſſori, niſi exinde ex quo ceſſæ ei sūt actiones; quia impedito agere, nō currit præſcriptio temporis. l. 1. §. fi. C. de annali exceptione cuius definitionem, & ad præſcriptionem introductam ac ſtatutam aduerſus ius exequēdi admittendam eſſe, ſcriptum reliquit Bald. in Authen. niſi triecennale C. de bonis mater. & Balbus de præſcriptio. 6. p. n. 15. Cùm igitur fideiuſſor agere non poſſet, niſi tunc demum, cùm ſoluta à ſe fuiſſet pecunia. l. Lucius. ff. manda. l. ſi pro ea. C. eod. l. 14. tit. 12. p. 5. Dicendum eſt non ei currere decem annos (qui iure Regio dantur ad exequēdum) niſi poſteaquam ei mandatæ, ſeu ceſſæ ſunt
7 actiones à Seio creditore. Accedit eò, quòd per executionem petitam à creditore, interrupta eſt præſcriptio in alios decem annos, iuxte ea quæ affert Suar. in l. poſt rem. §. conſidera, nu. 4. & quæ nos attulimus lib. 1. rer. quotid. c. 1. §. 13. n. 19.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differ. 111.

1 *Fiſcus ſecundum primeuam naturæ quid ſit. & n. 2.*
3 *Ærarium quid ſit.*
4 *Ærarium, & fiſcus in quo differant.*
5 *Hodie pro fiſco cameram dici.*
6 *Camera ærario magis ſimilis eſt quam fiſco.*
7 *Defenditur Accurſ. contra Budeum, & n. 8. & 9.*
10 *Reges fiſcum habent.*
11 *Magnates qui ſuperiorem recognoſcunt, an habeant fiſcum. & n. 12. & 13.*
14 *Priuilegium hypothecæ competens fiſco in bonis delinquentis, non competit magnatibus.*
15 *Priuilegium hypothecæ quod habet fiſcus pro pœna pecuniaria, intelligitur ſine prælatione.*
16 *An reus cuius bona publicata ſunt poſſit in fraudẽ fiſci hæreditatem repudiare.*
17 *Sententia iudicis magnatis confirmata apud Regium iudicem, pœna quæ Cameræ applicatur, intelligitur Cameræ Regis, non magnatis: pars autem iudicis ad iudicem magnatis pertinet.*
18 *Iudices ex officio inquirentes non debent ſibi arrogare partem pœnæ, que competit delatori.*
19 *Pœnæ pecuniariæ quæ expreſſim legibus fiſco applicantur, non poſſunt à iudice niſi in parua quantitate in alios vſus conuerti.*
20 *Iudices poſſunt mulctas applicare in publicos vſus ſeu in cauſas pias.*

Inter fiſcum, & ærarium. differ. 111.

1 FIſcus, ſi primæuam eius naturam ſcruteris, inſtrumentum eſt, aut ſporta cuiuſuis quantitatis maximè capax, quale eſt illud, quo ad premendam oleam vtuntur agricolæ
2 l. ſed ſi ædes. §. fiſcos. ff. locati. Quia verò pecunia publica (vt quę magna ex parte exuberare ſolet) in fiſcis aſportari, & recondi ſolita ſit, factum fuit, vt fiſcus pro loculis, vbi recõdi pecunia publica ſolet, acceptum iri cœperit, ſicuti declarat Feſtus Pompeius lib. 15. & diuus Iſidorus lib. vltim. Etymologiarum c. 9. & Pedianus ad Ciceron. 2. in Verrem. Ae-
3 rarium autem conclaue eſt, vbi pecunia publica recondi, & cuſtodiri ſolet: quod ab ære ſeruando dictum eſſe cõſtat ex Cic. lib. 1. Of-
4 ficiorum. Differunt tamen fiſcus, & ærariũ, non ærarium populi eſt: fiſcus autem Principis, ſicuti apertiſſimis verbis oſtendit Plinius Iunior in Panegyrico ad Traianum: *At fortaſſe, inquit, non eadem ſeueritate fiſcum, qua ærarium cohibes? imò tanto maiori, quanto plus licere de tuo, quàm de publico credis.* Atque ita annotat Alciat. in libello de Magiſtratibus, & Corraſius Miſcellaneorum libro 6. c. 19. & probatur in l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in lo-
5 co publico. Quanquam aliquando ærarium pro fiſco accipi ſolet, vt in l. fi. C. de vectig. & commiſſ. l. fin. C. de bonis vacan. lib. 10. Hodie pro fiſco cameram dicimus, vt in titul. 14. lib. 2. Recopil. & aliàs paſſim: neque ſine exemplo, nam, & in eandem ſignificationem hoc verbo vſus eſt Imperator in l. in fiſcalibus. C. de exact. trib. lib. 10. Quin nihil diſſidij eſſe inter cameram, & fiſcum, placuit Bartol. in l. 1. C. de iure fiſci n. 17. quod populariter loquendo accipi debet, nam ſi primæuam ſignificationẽ ſpectes, diuerſum eſſe intellige-
6 re licet ex Budæo in l. ſi ædes. §. 1. ff. locati. Camera enim ærario magis eſt, quàm fiſco, ſiquidem camera propriè teſtudinem ſignificat, ædificium quòd vulgò boueda appellatur, vt illic ediſſerit Budæus. Quod igitur Iuriſconſult. dixit in d. l. ſi ædes, cameratam arcam; rotunditatem arcæ, ac magnitudinẽ ſignificare voluit: id quod non intellexiſſe
7 Accurſium, ridet illic Budæus. Neque ſatis ædepol ſyncere; nam vt ego pro Accurſio reſpondeam, tametſi ille interdum iu verborũ interpretatione non omninò ſapiat, non ſua quidem, ſed præſentis temporis culpa fuit,
8 non de ea re magnoperè laborantis. Cæterùm quòd ad iuris prudentiam pertinet, omnes doctrinæ impleſſe numeros Accurſ. creditur: contra ipſe Budeus, tametſi in verborũ interpretatione præſtantiſſimus fuerit; quippe qui Græcæ, & Latinæ linguæ primores ſubtiliſſimè calluerit: porrò quantum ad iu-
9 ris diſciplinam attinet, in primis tãtùm apijs (vt eſt in prouerbio) ſubſtitiſſe videtur. adeò in vtroque doctrinæ genere florere difficile eſt. Hæc præteriens tetigi, vt pro communi magiſtro reſponderem: nunc ad propoſitum
10 reuertamur. Fiſcum autem Regem habere, nullius dubitationis eſt, ac de noſtrati Hiſpaniarũ Rege (ſi in re aperta teſtibus opus eſt) probat textus in c. etſi neceſſe, de donat. inter virum, & vxorem, & illic annotat Innoc. Ma-
11 gnates autem, qui ſuperiorem recognoſcunt an fiſcum habeant, tractat Alex. conſ. 31. vol. 1. Ant. de Fano de pignoribus 2. p. membr. 4. nu. 114. Guillelm. Bened. in c. Raynuntius, verb. Vxorem, nu. 856. atque ex noſtratibus tradit Couarr. lib. 2. variar. c. 9. Auend. in c.
12 correct. 1. p. c. 7. Sed verius eſt, vt magnates propriè fiſcum non habeant, ſicuti tradit Simanc. Cath. inſtit. lib. 9. n. 128. Et ideò bono-
13 rum vacantium (quæ caduca dicuntur) ſucceſſio non ad eos, ſed ad Regem pertinet. l. 12. tit. 8. lib. 5. Recop. cui congruit lex 1. & l. vacantia. C. de bonis vacantibus lib. 12. &
14 quæ tradit Boer. decis. 50. nu. 14. Hinc etiam eſt,

eſt, quòd licet Regio fiſco tacita hypotheca in bonis delinquentis pro pœna pecuniaria magnatibus tamen id priuilegium non datur. l. ſimilem. ff. ad municipalem, & tradit Petr. Iacob. in §. quadrupli, inſt. de actio. col. 4. & Guido Pape q. 76. & Auend. in c. 7. ſuprà allegato, in fine, quod egregie pertinet ad intellectum legis Regiæ, quę eſt n. 5. tit. 1. lib. 2. Recop. vbi magnatibus percipiendi has pœ-
15 nas copia datur. Quod autem diximus, fiſcum habere hypothecam tacitam pro pœna pecuniaria, accipiendum eſt ſine prælatione. l. in ſumma, & l. quod placuit. ff. de iure fiſci: ſiquidem neque fiſcus pro pœna pecuniaria præfertur creditoribus anterioribus habentibus hypothecã, gloſ. in l. aufertur. §. fiſcus. ff. de iure fiſci, verbo pignoris, Greg. Lop. in l. 9. tit. 3. par. 8. verb. Malfeticas, Iulius Clar. in praxi q. 78. in fi. Palac. Rub. in repet. Rubr.
16 §. 39. Tellus Fernand. in l. 4. Tau. n. 49. & 61. vbi ait, poſſe reum, cuius bona publicata ſũt, hæreditatem ſibi delatam repudiare in præiudicium fiſci. Illud itidem meminiſſe opor-
17 tebit, ſi quis fuerit condemnatus pœna pecuniaria à iudice magnatis, appellaueritque Regium iudicem, qui inferioris iudicis confirmauit ſententiam, eo caſu partem pœnæ quæ legibus applicatur cameræ, pertinere ad Regium fiſcum, ſeu ad cameram illius tribunalis, vbi poſtremo iudicatum eſt: partem autem pœnæ applicatam iudici, pertinere ad primum iudicem, id eſt, ad iudicem magnatis qui primam tulit ſententiam, textus ſic intelligendus in l. 6. tit. 14. lib. 2. Recop. ex ijs quæ affert Bertachin. in ſuo illo locupletiſſimo repertorio, verb. officialis executor, n. 15. & Paris de ſyndicatu, verb. Prouẽtus, n. 2. atque Auiles in c. correct. c. 15. nu. 35. Illud eſt etiam lege Regia ſancitum, ne iudices, ex officio inquirentes arrogent ſibi partem pecuniariæ pœnæ, quæ per leges delatori applicatur, ea eſt l. 21. tit. 9. lib. 3. Recopil. quam tamen intellige ſecundùm Auileſ. in c. correct. cap. 1. gloſſ. No conſentiran, n. 20. Illud etiã
19 eſt animaduertendum, pœnas pecuniarias, quæ expreſſim legibus fiſco applicantur, non poſſe iudices in alios vſus conuertere, niſi parce ſeu in parua quantitate, ſecundùm Iaſ. in l. 1. n. 11. ff. de iuſtitia, & iure, & Boer. deciſ.
20 349. n. 5. Multas autem poſſunt ij iudices à quibus irrogantur in pios, & publicos vſus conuertere. l. multarum. C. de modo multarum. l. 2. tit. 26. lib. 8. Recop. quæ id quidem accipiendum definit, modò dimidium mulctarum applicetur fiſco, ſeu cameræ. Cætera ad fiſci cauſam pertinentia, quæ multa quidẽ ſunt, videre eſt apud peculiares tractatus de ea re editis à Franciſco Lucano, & Paulo Grillando, necnon ab Aegidio Boeſio, quæ hic à me repeti importunum foret.

SVMMARIVM.

Differ. 112.

1 *Inter quos detur actio familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, & finium regundorum.*
2 *Familiæ appellatio in hac materia patrimonium defuncti ſignificat.*
3 *Inter familiæ erciſcundæ iudicium, & petitionem hæreditatis, quid interſit.*
4 *Hodie qualiter familiæ erciſcundæ actione, & hæreditatis petitione ſimul experiamur.*

Inter familiæ erciſcundæ actionem, communi diuidundo, finium regundorum, atque petitionem hæreditatis.
differ. 112.

FAmiliæ erciſcundæ actio competit hæredibus pro diuidenda hæreditate: communi autem diuidundo actio inter eos redditur, inter quos aliquid commune eſt, vt diuidatur: finium autem regũdorum actione inter eos agitur, qui confines agros habẽt. Hæc ex §. quædam, inſti. de actionibus: vel, vt bre-
1 uius definit Vlpianus (ſiue quis is fuit) in Commentarijs. tit. de acquiſitione dominii. *Familiæ erciſcundæ actio datur inter hæredes: communi diuidundo, inter ſocios, finium regundorum, inter vicinos.* Familiæ autem appellatio hoc
2 loco patrimonium defuncti ſignificat, ſecũdùm Viglium in §. acceſſit, inſtit. de teſtam. Longè autem diſtat hoc iudicium familiæ erciſcundæ à petitione hæreditatis, quippe
3 cùm familiæ erciſcundæ actio non detur niſi poſſidenti hæreditatem, aut partem hæreditatis, aut qui ab aduerſario non negetur eſſe cohæres; alioqui ceſſat hoc iudicium familiæ erciſcundæ, & recurrendum eſt ad petitionẽ hæreditatis, vt extat de ea re textus apertus, & ſingularis in l. 1. ff. familiæ erciſcundæ, cui congruit lex. 7. tit. 10. p. 3. ad finem. Hodie
4 tamen agendo, vtraque ſolemus actione experiri, petimus enim hæreditatis partem nobis competẽtem reſtitui, arbitroſque ad eam diuidendam eligi: quod iuri aduerſum non apparet ex ijs quæ tradunt interpretes in lege edita. C. de edendo: atque ita mos iudiciorum hunc agendi modum comprobat, veluti rerum experimentis quotidie comperies.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differ. 113.

1 *Tormentum quid ſit.*
2 *Quæſtio quid ſit.*
3 *A veteri verbo Quæſtio, hodie Peſquiſidores vulgò dici.*

Inter quæſtionem, & tormentum. *Differ. 113.*

1 Tormentum eſt actus ille quo reus ad exprimendam veritatem torquetur. l. 1. ff. 2 de quæſtio. Porrò quæſtio eſt totum illud iudicium; in quo de crimine inueſtigando agitur. leg. 1. ff. ad l. Cornel. de ſicar. apparet etiam ex Suet. in Cæſare, c. 6. *Tam conſtans*, inquit, *fama erat, vt Senatus quæſtionem de pollutis ſacris decreuerit.* Significat etiam Valer. Maxim. libr. 8. c. 4. Hinc iudex, qui huic rei delegabatur, quæſitor appellari ſolebat, Cicero pro Fonteio: *Quid mihi opus eſt ſapiente iu-* 3 *dice? quid æquo quæſitore?* tradit latius Bud. in l. 2. ff. de origine iuris. Sic nos hodie, à veteri illo verbo non multum declinantes, eos iudices qui criminibus vindicandis demandātur à Rege perquiſitores, vulgò Peſquiſidores, appellare ſolemus, de quibus agitur in toto tit. 17. p. 3. & in tit. 1. lib. 8. Recop.

SVMMARIVM.

Diff. 114.

1 *Pro enormi læſione actio datur intra quadriennium.*
2 *Pro enormiſſima læſione actio durat vſque ad triginta annos.*
3 *Hodie enormiſſimæ læſionis actionem viginti annis finiri.*
4 *In reſtitutionis in integrum beneficio idem obſeruari quod in enormi, & enormiſſima læſione, quantum ad tempus actionis.*
5 *Quando dicatur enormiſſima læſio.*

Inter enormem quæſtionem, & enormiſſimam. *differ. 114.*

1 INter læſionem enormem, & enormiſſimā in vſu iuris longum eſt diſcrimen; nā pro enormi læſione datur lęſo actio, noſtrati quidem iure intra quadriennium, vt eſt cautum in l. 1. tit. 11. lib. 5. Recop. At actio pro enor- 2 miſſima læſione competens non minori quā triginta annorum præſcriptione excluditur, ſicuti placuit Greg. Lop. in l. vlt. p. 6. gl. poſtrema, cui & noſtrates conſentirē video, & inter eos eſt Matienz. in d. l. 1. tit. 11. lib. 5. 3 Recop. gl. 7. n. 49. Tametſi nouiſſimo iure, ſecundùm noſtrates patrias leges, dicendū eſt, viginti annorum præſcriptionem ſufficere, ex l. 6. tit. 15. lib. 4. Recop. qua cautum eſt, perſonalem actionem viginti annorum præſcriptione repelli: nam enormem aut enormiſſimam læſionem, perſonalem actionem eſſe, hoc eſt, ex actione perſonali, illius remedium dari liquidò conſtat, cùm detur ex cōtractu omnis autem actio ex contractu deſcendens, perſonalis eſt, vt neminem fugit, & conſtat ex elementarijs illis inſtitutionibus, 4 tit. de actionibus §. omnium. Idem etiam diſcriminis cōtingit in integrum reſtitutionis beneficio; nam cùm enormis eſt læſio, datur intra quadriennium: cùm verò enormiſſima datur vſq; ad triginta annos, iuxta gl. in c. 1. de in integr. reſtit. lib. 6. quam communem eſſe (vt cæteros taceam) conſtat ex Io. Garſia de nobilit. gl. 6. §. 1. nu. 43. Enormis autem læſio dicitur, cùm dimidium iuſti pretij excedit, nō multum tamen: enormiſſima verò, cùm multò plus dimidio iuſti pretij exuberat, ſicut obſeruare licebit apud omnes peræquè ſcribentes, cùm alibi, tum in l. 2. C. de reſcindenda vendit. & in c. cū cauſa, de empt. & vend. & in l. ſi quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Quantus vero is debeat eſſe exceſſus, vt enormiſſima dicatur læſio, Doctores haud ſatis explicant, ſed iudicis id arbitrio definiēdum putant, vt eſt videre apud Alex. conſil. 67. vol. 4. & Molin. de primog. lib. 2. c. 3. nu. 13. eamq; communem eſſe autor. opinionē perhibet Couarr. lib. 1. variar. c. 3. n. 11. Quāquam læſione vltra duplum, aut triplum dimidium iuſti pretij excedente citra dubitationem dicendum eſt, enormiſſimam eſſe læſionem, ſicuti placuit Capic. decif. 159. n. 24. & Grato conſilio 88. vol. 1. & dictum eſt à nobis lib. 2. rer. quot. c. 4. n. 51.

SVMMARIVM.

Diff. 115.

1 *Vlna quid ſit.*
2 *Cubitus quid ſit.*
3 *Cubitorum quot ſint ſpecies.*
4 *Cubitus Geometrius quantum ſuper grediatur communem cubitum.*
5 *Cuius magnitudinis ſit decempeda in altitudine, & longitudine.*
6 *Palmum alium eſſe ciuilem, alium vulgarem, & de vtriuſque magnitudine.*

Inter

Digitized by Google

Inter Cubitum, & vlnam, ac Palmum. differentia. 115.

1 INter cubitum, & vlnā nihil intereſſe, placet Alciato Parergon lib. 1. c. 18. Sed non eſt ita, vlna enim eſt intercapedo illa quæ intra ſinum, id eſt, intra ambo brachia quoad fieri poſſit extenſa, vtrinque panditur, vulgò braçada appellatur, vt tradit Seruius ad illud Virgil. eglog. 3.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli ſpatium non amplius vlnas.

Et conſtat apertiſſimè ex illis Ouidij carminibus Metamorph. lib 6.

Sæpè ſub hac Driades feſtas duxere choreas.
Sæpè etiā manibus nexis ex ordine trunci.
Circumiere modum, menſuraq; roboris vlnas.
Quinque ter implebat.

2 Cubitus autem, ſi propriè accipias, eſt ſpatium quod patet à cuſpide pollicis vſque ad flexuram brachij: cæterum ſi ad menſuram ſignificationem eius deflectas, trifariam accipi ſolet. Aut enim eſt cubitus communis,
3 aut Regius, aut Geometrius: communis cubitus conſtat ſex palmis, ſecundum Vitruuiū lib. 3. c. 1. Regius autem cubitus maior eſt communi cubito tribus digitis, vt eſt autor Herodotus lib. 1. at Geometricus cubitus cō-
4 munem cubitum ſexcuplo ſupergreditur, autore D. Auguſt. de ciuitate Dei lib. 15. cap. 27. taleſquè fuiſſe creduntur cubiti illi, quibus diuino ordine fabricata fuiſſe traditur Noe arca Geneſ. 6. vt illic tradunt Orig. atq; item Auguſt. Hodie in parietibus demetiendis non cubitis vtimur, ſed decempedis. Ha-
5 bet autem decempeda in longitudine decē pedes, in altitudine quinque, vulgò tapial appellatur: quo menſuræ genere, & veteres vſos eſſe, apparet ex Budœo in l. 1. ff. ſi menſor falſum modum dixerit. Et quoniam de
6 palmo mentionem fecimus, ſciendum eſt, alium eſſe palmum ciuilem, aliū vulgarem: palmus ciuilis conſtat quatuor digitis tantùm: at palmus vulgaris, qui maior dicitur, eſt ſpatiū illud, quod extenſis articulis à minimo digito ad pollicem expanditur, ſicuti tradit Alc. in l. mille paſſus. ff. de verbor. ſign. & Couarru. lib. 2. variar. cap. fin. atque item Alexandr. ab Alexandr. dierum genialium lib. 2. cap. 20.

SVMMARIVM. Different. 116.

1 *Nomina cardinalia non prætergrediuntur numerū quem ſignificant: & exemplo declaratur.*
2 *Nomina diſtributiua ſignatum numerū repetunt.*
3 *Lex ſi quis teſtamento* 82. *ff. de leg.* 1. *explicatur.*

Inter Decem, & Dena, ſiue inter nomina numeralia, cardinalia, & ea qua diſtributiua dicuntur. Diff. 116.

DEna apud Iuriſconſultum in l. ſi ita ſtipulatus 126. ff. de verb. oblig. interpretatur Accurſ. & alibi ſæpè, id eſt, bis decem: ſed non ſatis huius nominis ſignificationem
1 vir alioqui iuriſperitiſſimus calluit. Sciendum eſt enim, inter nomina numeralia, quæ cardinalia dicuntur, & ea quæ diſtributiua appellantur, longam eſſe diſcrepantiam: ſiquidē cardinalia, qualia ſunt, duo, tres, quatuor, decem, duodecim, quem ſignificant numerum, non prætergrediuntur: ſi itaq; ſtipulatus hoc modo fuerim, mihi decē, & Titio decem dare ſpondes, decem tantum mihi, & Titio debentur, id eſt, ſingulis quinque, vt reſpondent Iuriſconſultus in l. ſtipulatio iſta
2 38. §. alteri. ff. de verb. obl. At diſtributiua, qualia ſunt, bini, terni, quaterni, deni, duodeni, & ſimilia, pro numero eorum quibus fit diſtributio, ſignatum numerum repetunt, id eſt, ſingulis totidem repræſentant, vulgò dicimus, A cada vno. Dena igitur, ſi duo fuerint, erunt viginti; ſi tres fuerint, erunt triginta; ſi mille, decem millia, id eſt, ſingulis decem. Colligitur non obſcurè hæc diffe-
3 rentia (vt cætera omittam) ex l. ſi quis teſtamento 82. ff. de legat. 1. illius enim hæc ſunt verba: *Si quis teſtamento Titio, & Seio decem dare iuſſerit, nullam hæc verba recipiunt ambiguitatem, vt dena dixiſſe videatur, qui decem dixerit.* Quem textum non ſatis noſtrates intellexiſſe interpretes notat Valla elegantiarum. lib. 3. cap. 3. & Antonius Auguſtinus emendationum lib. 3. c. 1.

SVMMARIVM. Different. 117.

1 *Parricidij nomen quid comprehendat.*
2 *Pœna parricidij ponitur.*
3 *Quare parricidium diuerſo animalium genere vlciſcatur.*
4 *Quare lex gallum non tantùm dixerit, & adiecerit gallinaceum.*
5 *Corraſii lectio improbatur.*
6 *Virga ſanguinea qua dicatur, & quare ad parricidij pœnam deſeruiat.*
7 *Aſſaſſinus quis dicatur.*

Inter Homicidiū, & Parricidium, & Crimen aſſaſſinatus. different. 117.

HOmicidium, & parricidiū veteres promiſcuè accipiebant, videlicet, pro qua-

cũque necè iniuſtè facta, ſicuti tradunt Bud.
& Zaſius in l.1.ff.de orig. iur. verùm poſtea
1 parricidij appellatio reſtricta eſt, pertinereq;
cœpit ad eum tantum qui parentem occide-
rit, aut liberos, aliumve quempiam, qui ſibi
ſanguine proximè attingat, aut affinitate, vt
latius eſt expreſſum in l.penu.ff.ad leg. Pom
peiam de parricidijs, & in l. 1. C. de ijs qui
parentes aut liberos occiderunt, & in §. alia
deinde, inſt. de publ.iud. & apud nos in l. 11.
2 tit.8. p.7. Pœna autem parricidij, more maio
rum, hæc ſancita eſt, vt parricida virgis ſan-
guineis verberatus culeo inſuatur cum cane
& galloq; gallinaceo, vipera, & ſimia; deinde
in mare profundum iactetur, aut inter præ-
fluentem fluuium, vti ſuperioribus legibus
latiùs continetur. Quamobrem verò hoc no
uo, & diſcolore animalium genere parrici-
dium vlciſcatur lex præter Cælium Rhod.
lect.antiq.lib.6.c.42.explicat acutè Hieron.
Carda.de ſubtilit.lib. 10. hiſce verbis: *Gallus,*
inquit, *inſeritur cum ſerpente, cane, & ſimiæ in*
culeo parricida, vt enim ſimia homo non eſt, attamẽ
videtur eſſe, ſic qui proprium occidit parentem, de
homine nihil aliud habet quàm figuram: ſerpens
inſidijs, anteit, inimicuſq; eſt humano generi non ſe-
cus ac parricida: canes omnes odiſſe videntur, ſo-
lumq; hoc animal nulli penitus parcit, ne proprio
quidem generi. gallus huius culpæ inſons forſan ob
gentis ſimilitudinem adijcitur, ſeu quòd Romanis
Galli inuiſi ſint, ſeu quòd ſuperbiſſimus ſit: præci-
pitatur autem in mare parricida, velut omni indi-
gnus elemento, & ideò culeo inſuitur, virgis ſangui
neis verberatus. Hactenus Cardanus, cuius
verba non inuitus feci, vt hoc loco proferrẽ,
quoniam a noſtris eius rei ratio nõ redditur.
4 Quærit autem illic Accurſius, cur non tantũ
gallum lex dixerit, ſed adiecerit gallinaceum
Et nonnullas, eaſdemque inſulſas, reddit ra-
tiones: mihi illa verior videtur, quod galli vo
cabulũ generale ſit, & ad omnes pateat aues;
nam, & gallum olorinum, & anſarinum legi-
mus apud Diogenẽ Laertiũ in vita Solonis,
& apud alios autores. Gallinaceum igitur
adiecit lex, vt hoc genus auis à cæteris disiũ-
geret; quoniam hoc genus auis in ſuos ma-
ximè ſæuit, vt experientia nos quotidie do-
5 cet. Sed, & illud non minus dignum eſt, vt
nigro notemus calculo quod ſcriptum reli-
quit Corraſius Miſcell.lib.1.c.5. non ſangui-
neis in lege legendum eſſe, ſed ſagmineis, à
ſagmine herba, quam verbenam appellari di
cit: ſed toto errat Cælo vir alioqui peritiſſi-
mus? nam (vt taceam, inciuile prorſus eſſe ex
iſtiuſmodi argutijs, vniuerſis Pandectarum
autographis voluminibus refragantibus, le-
6 gis verba velle ſubuertere) verbum illud ſan-
guineis, magnoperè congruit verbis legis;
etenim virga ſanguinea, vt Plinius multis in
locis oſtendit, eſt virga quę ex ſanguineo fru
tice decerpitur: hic frutex à corticis ſangui-
neo colore, ſanguineus appellatur innaſcitur
enim illius cortici quidã color adeò rubeus,
vt ſanguinem facilè mentiatur: non temerè
igitur in parricidę ſupplicio id genus fruticis
potiſſimum deligitur: nam præter ſpeciem
cruoris rei ipſi maxime congruentem, hoc
amplius habet malitiæ, vt iam obductas ape-
riat, & exulceret cicatrices, vt eſt videre apud
ipſum Plin.lib.16.c.37.& lib.19.& 24.c.10.
7 Aſſaſſinus dicitur, qui pretio conductus oc-
cidit, aut percutit hominem, ſicuti interpre-
tãtur Domin. Anchar. ac Imol. cęteriq; claſ-
ſici in c.1.de homicid.in 6.& Couarr.lib.2.
varia.c. 20. nu.9. Hoc autem nomen non eſt
Latinum, ſed nouatum in comperto eſt, ne-
cubi enim apud nouatos autores reperitur.
puto autem dictum eſſe ab eſſe, quod minu-
tã pecuniã ſignificat, quia ij qui talia aggre-
diuntur maleficia, paruo pretio coemuntur.

SVMMARIVM.

Differ. 118.

1 *Quod apud vulgus intereſſe dicitur, apud Iuriſc. id quod intereſt appellatur.*

2 *Nomen licèt Latinum non ſit, tamen docendi gratia recipi.*

3 *Hic terminus, Quanti res eſt, ad veram æſtimationem refertur. & n. 4.*

5 *Emolumenta, & acceſſiones à vera rei æſtimatione differunt.*

6 *Cauſa quid habeat commune cum intereſſe.*

7 *Explicãtur tit. C. de vſur. & fructibus, & cauſis, & de partu pignoris, & omni cauſa.*

8 *Sub appellatione eius quod intereſt; cauſam quandoque contineri.*

9 *Intereſſe definitio traditur.*

10 *Quod ob aliquibus extrinſecum appellatur intereſſe, cauſa à Iuriſconſultis appellatur.*

11 *Ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, poteſt creditor in mutuo aliquid vltra ſortem principalem recipere.*

12 *Ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, an poſſit aliquid pro frumento recipi vltra legis taxam.*

13 *An contra eum qui factum promiſit, ac non præſtitit, habeat locũ executio pro eo quod intereſt.*

Inter quanti res eſt, & id quod intereſt, cauſamq;
Differentia. 118.

AGgredior nunc rem ſatis latam, neque
minus difficilem, de eo quod intereſt,
& quanti res eſt, ſed eam quanta maxima
po-

potero breuitate, & perſpicuitate diſpũgam.
Quod apud vulgus intereſſe dicitur, apud Iu-
riſconſultos appellatur id quod intereſt, ſicu-
ti apparet cùm alias paſſim, tùm in Rubr. C.
de ſententijs quæ pro eo quod intereſt profe-
runtur. Non deſunt tamen qui adhuc cõ-
tendant, hoc nomen intereſſe Latinum eſſe,
in quibus eſt Tiraq. de retract. lign. in præfat.
nu. 34. citans in eam rem textum l. debitor.
ff. de leg. 2. & l. quę ſæpè. §. fi. ff. de contrahen.
empt. Sed refragantur alij non pauci apud
Io. Corraſ. Miſcell. lib. 1. c. 20. quibus cuncta
Iuriſconſultorum volumina auxiliantur: nã
quæ à Tiraq. loco citantur, adulterata eſſe,
Corraſ. ipſe teſtatur, & id verum eſſe, caſtiga-
2 tiora exemplaria fidem faciunt. Cæterum
de ea re non anxiè laborandum eſt, cùm (vt
alibi diximus) etſi nomen ſatis Latinum nõ
ſit, docendi tamen gratia recipi non malè po
3 terit. Videamus igitur quid ſit diſcriminis
inter quãti res eſt, & id quod intereſt; & hoc
quidem diſcrepant, quòd quanti res eſt, ad
veram rei æſtimationem refertur. l. inter hæc
verba, nu. 179. & l. hæc verba 193. ff. de verb.
4 ſign. Intereſſe autem, ſeu id quod intereſt,
extra rem eſt, itaq; ſi propriè accipias, & ſtri-
cta ſignificatione, veram rei æſtimationem,
ſeu pretium complectitur, ſed largo modo:
nam ſecundùm ſtrictam ſignificationẽ, emo-
lumenta, & acceſſiones quæ ex re proueniũt
ſignificare ſolet. l. 1. §. non tantùm, ff. de tu-
telis, & ration. diſtrah. l. ſi plus. ff. de euictio-
nibus. l. ſi fundus. ff. locati. l. 1. §. fi. ff. de in
5 ius vocan. Hæc enim emolumenta, & acceſ-
ſiones, diuerſum eſſe à vera rei æſtimatione
certum eſt, veluti ex fundo fructus, ex ædibus
mercedes, ex ſeruis operæ; ex iumentis vectu-
ræ, ex naue naulum. l. 1. ff. de actio. empt. l.
Iulianus. ff. ad exhibendum, tradit Alcia. in
d. l. 1. C. de ſententijs quæ pro eo quod inte-
reſt proferuntur, & Charondas veriſimilium
6 libr. 1. c. 8. & ita conueniendi ſunt Socin. &
Rebuff. qui in ea re diſcordes ſunt. Cauſa,
quatenus cum intereſſe communionem ha-
bet, dicitur emolumentũ quod habituri era-
mus, non ex natura ipſius rei, ſed ex aliqua
alia cauſa quæ nobis ſublata eſt, ac propterea
in damnum incidimus: veluti ſi enecaueris
ſeruum meum à Titio hæredem inſtitutum,
anteaquam hæreditatem adijſſet, non ſolùm
enim ſerui æſtimationem, ſed etiam totam
hęreditatem reſtituere teneris, vt facilè intel-
ligere, poſſumus, ex l. vnde Neratius. ff. ad l.
Aquil. atq; ex §. ſi ad exhibendum, inſtit. de
officio iudicis, ac item ex l. alienatio. ff. de
contrahenda emptione, necnon ex l. æquiſ.
ff. de vſuris, & ex l. reſtituere 35. ff. de verbor.
ſignif. neque minus ex l. ſed ſi partus. ff. de eo
quod metus cauſa. & denique ex l. præterea.
ff. de rei vendicat. tradit Iaſ. in l. cum fundus
ff. ſi certum pet. n. 5. & Io. Garſ. de expenſ. c.
7 23. nu. 45. Ex quo intelligere facilè poteris,
quid ſibi velit titulus ille Digeſtorum, qui in-
ſcribitur: De vſuris, & fructibus, & cauſis: at-
que ille alter Codicis, De partu pignoris, &
omni cauſa; aliæque innumeræ leges de cau-
8 ſæ reſtitutione loquentes. Sub appellatione
autẽ eius quod intereſt, & cauſam quandoq;
contineri, liquet ex l. ait lex, cum duabus ſe-
quentib. ff. ad leg. Aquil. intereſſe enim com-
9 plectitur, non tantùm damnum emergens,
ſed etiam lucrum ceſſans: ſic etenim ab ſcrip-
toribus communiter definitur, vt ſit æſtima-
tio damni emergentis, aut lucri ceſſantis, ex
eo quod non fit quod fieri debet, vel fit quod
fieri non debet; vel non datur quod dari de-
bet, vel datur quod dari non debet, vt con-
ſtat ex Bartolo, & reliquis in l. 1. C. de ſenten-
tijs quæ pro eo quod intereſt proferuntur;
quibus ſuffragatur lex ſi commiſſa. ff. rem ra-
tam haberi, & l. apud Iulianum. ff. ad Sena-
tuſconſult. Trebellian. Quanquam in ea re
non leuem ſcriptorum, tam veterum, quàm
recentiorum video eſſe ſocordiam: dũ enim
hanc cauſæ ſignificationem minus aſſequũ-
tur, pro cauſa, extrinſecum intereſſe appellãt,
vt eſt videre apud ipſum Bartol. in d. l. 1. n. 13.
10 & Alciat. ibid. c. 9. nam quod ipſi extrinſecũ
appellant intereſſe, cauſam à Iuriſconſultis
appellari, ex ſuperioribus legibus facilè com
peries, atque item ex ipſiſmet, quas ipſi, cæ-
11 terique allegãt. De intereſſe autem cum tam
multa quæ ad vſum fori pertinent, ab inter-
pretibus ſcripta ſint, illud tantùm prætereũs
admonendum duxi, ratione intereſſe, id eſt,
ratione lucri ceſſantis, aut damni emergen-
tis, poſſe creditorẽ aliquid recipere vltra ſor-
tem principalem, quàm mutuo dedit, ſecun-
dum communem interpretum opinionem,
vt eſt videre apud Couarr. lib. 3. variar. reſol.
c. 1. & 4. & apud Gutierr. de confirmatorio
12 iuram. p. 1. c. 2. Quibus conueniens eſt dice-
re, ratione damni emergẽtis, vel lucri ceſſan-
tis, id eſt, ratione intereſſe, poſſe quem impu-
nè recipere pro frumento quod vẽdidit, plus
quàm Regia eſt taxatione definitũ: id quod
latius ediſſerit Mexia in tractatu cui titulus
de taxa panis, concluſ. 2. velut (exẽpli cauſa)
ſi emphyteuta intra diem non ſoluit canonẽ
debitum, neceſſeque habuit dominus frumẽ-
tum à longinquo afferre, poterit dominus ab
emphyteuta iuſtè petere id quod pluris fru-
mentum ſibi conſtitit vltra taxationem Re-
13 giam. Ex ſuperioribus item profligari po-
terit quæſtio illa quę eſt apud Iaſ. in l. poſt rẽ,
lim. 4. ad fi. an cõtra eum qui factũ promiſit,

ac non

Digitized by Google

ac non præſtitit, habeat locum executio, pro intereſſe, ſeu eo quod intereſt? & placet illis, executionem locum habere: ego contrà diſtinguẽdum puto hoc pacto, aut petitur executio pro intereſſe: quod, vt diximus, propriè accipiendo, extra rem eſt, & tunc non dabimus executioni locum: aut petitur executio pro vera facti æſtimatione, & eo caſu locum fore executioni putauerim, veluti latius diſſeruimus lib. 1. rerum quot. c. 6. §. 2. n. 9. Proinde hic non repetam, ne contra prouerbiũ bis eandem cantemus cantilenam.

SVMMARIVM

Differ. 119.

1 *Excommunicatio eſt genus, anathema ſpecies.*
2 *Nomen Anathema an ſit Græcum.*
3 *Anathema quid ſit.*
4 *Anathema quid diceretur apud antiquos, & eorum notabilis ritus ponitur. & nu. 5.*
6 *Verba conciliorum, Anathema ſit, quid ſignificẽt.*
7 *Locus diui Pauli ad Romanos. cap. 9. explicatur, & alia Eraſmi interpretatio refellitur, & n. 8.*

Inter Excommunicationem, & Anathema. differunt. 119.

INter excommunicationem, & anathema nihil eſſe diſſidij, placuit Syluestro verbo
1 Excommunicatio 1. in fine: ſed errat doctiſſimus alioqui vir. Differunt ſiquidem, vt genus, & ſpecies, nam anathema eſt ſpecies excommunicationis, quæ cum ſolennitate quadam maledictionem profertur: hanc differentiam edocent Hoſtienſis, Ioan. Andr. & Abbas in c. cum non ab homine, de iudic. & Alfonſ. de Caſtr. de iuſta hæreticorum punitio. lib. 2. cap. 20. quibus ſe etiam ſubſcripſiſe Couar. in c. Alma mater. §. 8. n. 7. eorumque probari ſententia videtur in c. debent. 11. q. 3. & in c. inter querelam 23. q. 4. & in l. 13. tit. 9. p. 1. ab eorum licèt diſcedat ſententia Alc. in d. c. cum non ab homine, n. 107. in illo quoque errans, quod dicat, anathema nomẽ
2 eſſe Hebreum, cum conſtet eſſe Græcum: neque Hieronymus, quem in ſuam ſententiam teſtem citat, quicquam tale dixit: quæ res facit vt credam, ſcripturam illam non eſſe Alciati: augetque credulitatem meam dictio parum elegans, qualis non eſt quæ ipſius vera eſt. Miror etiam fratrem Aloyſium de Leon, Auguſtinianum, virum alioqui doctiſſimum, ad Galatas, conſtituiſſe diſcrimen inter anathmia, & anathema, cum per omnia idem ſint, vt eodẽ loci D. animaduertit Hieronymus; ſed eſt mos Latinis, cũ Græcis vtũtur dictionibus, iotam vertere in e; pone, Aenijas, Aeneas; Ecclijſia, Eccleſia. Vt autem intelligi poſſit, quamobrem anathema pro excommunicatione accipiatur, nonnihil de
3 ipſius ſignificatione ac natura altius nobis repetendum erit. Sciendum eſt igitur, anathema ſecundum ſuam propriam primęuãq; ſignificationem, nihil aliud eſſe, quàm dona ſeu holocauſta quæ Deo pro populi expiatione vouentur, ac offeruntur, conceptis ad eam rem ſolennibus quibuſdam deprecationum verbis, ſicut docent Hieron. Auguſt. necnon Chriſoſtomus, quos, & ad verbum quidem referunt Caſtr. & Couar. locis modò citatis. Atque vt id plenius explanemus, meminiſſe
4 debemus, apud veteres (vt ex Suida refert Budæus in l. 2. ff. de pœnis) ſolenne fuiſſe, vt cũ populus fame, peſte, alioue infortunio laboraret, ad placandam diuini numinis iram, acciperent egenum quempiam, & deploratũ hominem, quem verbenis, veſtibuſque ſacris redimitum, Sacerdotes populo comite circũducebant per totam ciuitatẽ, precantes Deũ, vt in eum iræ, furoriſque ſui amarulentiam omnem conuertens, ab ipſo pro omnibus pœnas execratum præcipitem in mare dabant.
5 Hoc igitur ſacrificium ita deuotum, & in holocauſtum oblatum, anathema vocabatur, atque inde anathezimatizare maledictionẽ ſonat, vt apud Marcum Euangeliſtam c. 14. *Cæpit*, inquit, *Petrus anathematizare, & iurare: Quia non noui hominem hunc.* Cum igitur dici-
6 mus, Anathema ſit, (vt in ſacris Cõciliis ſolenne eſt) nihil aliud ſignificare volumus, quam vt ſit maledictus qui contrarium fecerit, atque, vt in eum calamitates, & ærumnę, cunctaque in populum expectantia mala de-
7 cumbant. Atque ex hoc intelligere quoque poſſumus, quid ſibi velint illa diui Pauli verba ad Romanos capite nono: *Optabam* (inquit Paulus) *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*: qui vtique locus diuinę Scripturæ paraphraſtibus non mediocre in interpretãdo negotium fecit, aliis aliter ſentientibus: ſed verus eſt ſenſus quod Paulus tanto fratrũ amore fragrabat, vellet vt Chriſtus ex ipſo faceret anathema, id eſt, ſolenne holocauſtum, in quo ſuorum fratrum peccata omnia luerentur: volebat itaque diuus Paulus capite ſuo, ſuoque periculo omnia fratrum ſubire impendia, & infortunia, ſuum nempe volens imitari Magiſtrum, id eſt, Ieſum Dominum noſtrum, qui, & ipſe, cum eſſet omnis benedictionis plenitudo, pro nobis factus eſt maledictio, ſeu anathema. Et hæc eſt ſanè vera, germanaq; illius loci interpretatio, quam, & ſentire videtur ſanctiſſimus Hieronymus ad
8 Zachariam c. 14. Nimis autem dura, inconcinnaque

Digitized by Google

cinnaque videtur illa Eraſmi eodem loci in-
terpretatio, & Couarr. loco ſuperiori, dicen-
tium, optaſſe Paulum pro fratribus ſuis ſepa
rati à Chriſto præſenti fruitione, non illius
charitate; quod enim legitur in c. certum 23.
q. 4. anathema nihil aliud eſſe, quàm a Deo
ſeparationem, non ex ipſius verbi propria ſi-
gnificatione procedit, ſed potius ex ipſius rei
effectu. nam cum anathematis ſacrificium
abominoſum, & deteſtabile videretur, veluti
in quod Deus exoratus iræ ſuæ ac furoris pa-
rata in populum iacula retorſerit, neceſſe eſt
profectò, vt ſeparationem à Deo præ ſe ferat,
non ex vi verbi, ſed ex ipſius potius rei conſe-
quētia: propterea ſanctiſſimus Paulus fratrū
exæſtuans charitate, optabat anathema fieri,
non ab hominibus, ſed à Chriſto: quia cum
à Chriſto eſſet oblatus fieri haud poterat, vt
à Deo ipſo haberetur odio.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Sententia excommunionis à iudice lata, communia toria eſt, niſi adijciatur, ipſo iure, vel ipſo facto incurrenda.*

2 *Licet excommunicatio ſine trina monitione feratur nulla non eſt, ſed iniuſta.*

3 *Superior concluſio declaratur.*

4 *An Sacerdos ex priuilegio Bullæ poſſit abſoluere excommunicatum à iudice ex illa clauſula, vt Sacerdos poſſit abſoluere excommunicatos facta parti ſatisfactione, & n. 5.*

6 *Sacerdos non habet facultatem abſoluendi excommunicatus ad reincidentiam.*

7 *Sacerdos poteſt abſoluere excommunicatos facta ſatisfactione, hoc intellige, in Sacramentali confeſſione.*

8 *Abſolutio conceſſa ad tempus, ſtatim tranſacto tēpore ceſſat, & excommunicatio reuiuiſcit.*

9 *Cùm iudex eſt excommunicatus, non poteſt Vicarium ſubſtituere.*

§. PRIMVS.

1 PОrrò, vt de excommunicatione (quæ fre-
quens ſolet eſſe in foro Eccleſiaſtico) ali-
quid dicamus, illud ſciendum eſt, cū aliquid
præcipitur à iudice ſub pœna excommunica
tionis, non inferri excommunicationē, ſed
comminationem tantum eſſe, niſi adiectum
fuerit, ipſo iure, vel ipſo facto incurrenda, gl.
in c. Salonitanæ 63. diſtinct. gl. in c. 1. de ſa-
gittarijs, teſtatur communem Imola. in c. 1.
de locato, & Felin. in c. ſicut, de Symon. idem
que facit Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. Reuer-
2 tatur, n. 210. Illud quoq; non eſt minus, me-
moria dignum, licèt ad excommunicationē,
vt rectè pronuntietur, præcedere debeat tri-
na monitio, vt habetur in c. ſacro, de ſentent.
excomm. attamen ſi hæc omiſſa fuerit ſolen-
nitas, nō eſſe excommunicationem nullam,
ſed iniuſtam, autore Couarr. qui teſtatur eſſe
communem, in c. Alma mater, 1. p. §. 9. n. 7.
& idem teſtatur Gutierr. in quæſtionibus Ca
nonicis lib. 1. c. 4. & probatur non obſcurè in
c. Romana. §. porrò, de ſentent. excomm. in
3 6. Quod tamen intellige, niſi ſententia excō-
municationis proferatur aduerſus eos qui
participes fuerint cum excōmunicato: quia
tunc ſi deſit trina monitio ſententia erit nul-
la, vt eſt definitum in c. conſtitutionem, de
4 ſent. excom. lib. 6. Sed, & illud ſubinde quæri
ſolet an Sacerdos ex priuilegio Bullæ; quæ
vulgò dicitur de la Cruzada, poſſit abſoluere
excommunicatum à iudice, ex clauſula illa
quæ in Bulla adijci ſolet, Vt Sacerdos ſatis fa-
ctione parti facta, poſſit abſoluere excommu
nicatos. Et aliter quidem ſentiunt Ponti-
ficij, aliter Theologi: ſiquidem Couarr. in c.
Alma mater, §. 12. & Io. Gutt. Canon. q. c. 1.
negant, Sacerdotem habere poteſtatē ab-
ſoluendi in confeſſione, cum quis ſit excom-
municatus ab homine. E contrario Medina
in inſtructorio Confeſſorū c. 12. & Emanuel
5 Roder. in explicatione illius Bullæ n. 55. tra-
dunt, poſſe Sacerdotem abſoluere. Ego di-
ſtinguendum puto hoc pacto: Aut ſatiſfactio
ſit plenè, ſeu in totum, & eo caſu tanquam li-
te tranſactione finita; & quia ſolutione eius
quod debetur, omnis tollitur obligatio, exi-
ſtimauerim, Sacerdotem abſoluendi habere
poteſtatem, alioqui priuilegium datum per
ſacram Bullam, nullius eſſet momenti quod
ad hanc clauſulam pertinet: aut verò ſatisfa-
ctio non ſit plenè, ſed ad tempus, & tunc cre-
diderim, Sacerdotem non habere poteſtatem
abſoluendi excommnnicatum à iudice: nam
6 Sacerdotem non habere facultatem abſoluē-
di excommunicatum ad reincidentiam, par
eſt inter omnes ſcriptores ſententia, in qua
etiam fuit Bald. in l. tale pactum. §. qui pro-
uocauit. ff. de pactis. & Ant. Maſſa de obliga-
tione in forma cameræ, nu. 113. Ioan. quoq;
7 Gutierr. alleg. 9. Quod autem diximus, Sa-
cerdotem poſſe abſoluere ſatisfactione plenè
facta, accipere debes in Sacramentali confeſ-
ſione, non aliàs, ſicuti placuit Couar. in d. c.
Alma mater, 1. p. §. 11. nu. 10. & Nauarr. in
Manual. c. 26. nu. 31. & Ant. de Cordoua. q.
19. atque item Manuel. Roder. in explicatio
ne ipſius Bullæ numer. 54. & 96. quibus ma-
gis aſſentior, quā magiſtro Henriquez Thea-
tino contrarium aſſerenti lib. 7. de indulgen-
8 tijs c. 13. nu. 3. Illud poſtremò adiecerim, ſi

excom-

Digitized by Google

excommunicatus abſolutus fuerit ad tempus, vel ad aliquem actum gerendum, ſtatim lapſo tempore, aut actu per acto, rurſus in excommunicationem incidere, etſi dictum non fuerit à iudice quòd abſoluit illum ad reincidentiam, vt probat tex. in c. veniens 2. de teſtibus, & illic Ioa. Andr. Abb. & reliqui Claſſici, Fel. in c. 1. de officio ordinarii, Boer. deciſ. 290. nu. 3. Couarr. in c. Alma mater, de ſententia excomm. 1. p. §. 11. n. 6. vbi multa
9 de ea re congerit: ideò nos hic non amplius. Illud tamen nunquam tua excidat memoria cùm iudex eſt excommunicatus, non poſſe vicarium ſubſtituere, vt expreſſim extat definitum in c. 1. de officio Vicarii lib. 6.

SVMMARIVM.

Differ. 120.

1 *Poſtulatio quid ſit.*
2 *Electio quid ſit.*
3 *Electus in Epiſcopum, non poteſt ad alium Epiſcopatum promoueri niſi per poſtulationem.*
4 *Collatio quid ſit.*
5 *Præſentationis definitio traditur.*
6 *Confirmatio quid ſit.*
7 *Inſtitutio quid ſit.*
8 *Electio ſpectat ad Collegium, collatio ad Epiſcopũ, præſentatio ad patronum: poſtulatio, inſtitutio, & confirmatio ad ſuperiorem referuntur.*
9 *Ius inſtituendi, ſeu confirmandi tranſit in Capitulum ſede vacante; & quid de iure conferendi, & præſentandi.*
10 *Vacantia beneficia intra quæ tempora conferri, debeant.*
11 *In collatione Capellæ facienda conſanguineis, an computatio graduum fiat ſecundùm ius Ciuile, vel ſecundùm ius Canonicum.*
12 *Epiſcopo poſtulato, & præſentato ad alterum Epiſcopatum, primus Epiſcopatus non vacat, donec ſecundi adipiſcatur poſſeſſionem.*
13 *Epiſcopus poſtulatus intra quod tempus teneatur, ſecundi Epiſcopatus adipiſci poſſeſſionem.*
14 *Inſtituta Capellania, & onere impoſito, vt pro anima defuncti aliqua Miſſæ vnaquaque hebdomada dicantur, an poſſit ad eum præſentari qui non ſit ad Sacerdos, ſi intra annum poſſit ad Sacerdotem promoueri, & n. 15.*
16 *Beneficium Curatum poteſt conferri conſtituto in minoribus ordinibus, dummodò intra annum poſſit ad Sacerdotium aſcendere.*
17 *Conſanguineus conſtitutus in minoribus ordinibus, qui intra annum poſſit Sacerdos fieri, præferendus eſt in capellania cuilibet Sacerdoti degeneri.*
18 *Qui merè laicus eſt, ad beneficium Eccleſiaſticum præſentari non poteſt.*
19 *Præſentatus ab eo qui bona fide eſt in quaſi poſſeſſione iuris patronatus, præferri debet præſentato ab eo qui in petitorio probat ius patronatus ſe habere.*
20 *Præſentato decedente, aut iuri ſuo cedente, quid patronus facere debeat.*
21 *Præſentatus à minore, præferri debet præſentato à curatore.*
22 *Præſentatus à patrona vxore, debet præferri præſentato ab eius marito.*

Inter electione, Poſtulationem, Collationem, Præſentationem, Inſtitutionem, Conſtitutionem, Confirmationem. differens. 120.

Licet olim veteres Canones his verbis eligendi, & poſtulandi non promiſcuè vterentur, vt eſt intelligere ex c. literas, diſtinct. 68. verùm poſteà recentiore iure electionem à poſtulatione diſtare indicat ſatis titulus ille de poſtulatione Prælatorum, & ille alter
1 ſequens de electione, & electi poteſtate. Hoc autem diſtant, quòd poſtulatio eſt quædam gratiæ petitio à ſuperiore impetrãda, de promouendo aliqnem ad Prælationem, ad quã de iure communi eligi ſeu promoueri non poterat, propter defectum aliquem, ſeu impe
2 dimentum. Electio verò, eſt alicuius perſonæ ad prælationem, ſeu fraternam ſocietatẽ Canonica facta vocatio, ſicuti vtrumque definitum extat apud Panorm. in Rubr. de poſtulatione Prælatorum, cui reliqui aſſentiuntur, & Rebuff. in praxi benefic. lib. 1. titul. de electione, & in pragmatica ſanctione §. 1. de nominatione Regia, & Lambertinus de iure patron. lib. 2. 1. p. nu. 3. q. 1. Poſtulatio igitur nititur gratia, electio autẽ iure, vt colligitur ex c. 1. & illic gloſ. de poſtulat. Prælatorum in
3 6. Ergo cùm is qui Epiſcopatum, habet, vel ad illum electus, & cõfirmatus eſt, ad alium, niſi ſammo Pontefice autore, tranſire nõ valeat, vt habetur in c. 2. de tranſ. Epiſc. vel electi, fit, vt non aliter ad alterum Epiſcopatum promoueri valeat, quàm per poſtulationem, docemur ex c. fi. eod. tit. de trãſlatione Epiſc. vel electi. Collatio, eſt libera beneficij tranſ-
4 latio: poteſt enim is cui beneficij collatio cõpetit, cui velit illud conferre, modo ſit idoneus, c. relatum, de præbend. tradit latè Rebuf. in praxi benefic. tit. de collat. Præſentatio
5 eſt electio facta à patrono de eo qui pro inſtitutione habenda præſentatur Epiſcopo ad beneficium vacans, ſicuti colligitur ex c. à no bis de iure patr. atq; ex Spec. eod. tit. necnon
6 ex Paul. de Citad. eod. tract. q. 97. Confirmatio eſt approbatio electi à ſuperiore facta, electus enim confirmatur, præſentatus verò inſtituitur, vt tradit Panor. in d. c. à nobis. n. 4.

Ni-

Nihil aliud ergo eſt inſtitutio, quam non liberi beneficij collatio, vti latiùs Abbas ipſe docet in c.autoritate nu. 5. de inſtit. Electio itaque ſpectat ad Collegium collatio ad Epiſcopum, ſeu Epiſcopi vices habentem: præſentatio ad patronum: poſtulatio, inſtitutio, & confirmatio ad ſuperiorem referuntur. Ex his verò non paucæ, in rerum vſu exurgunt differentiæ, nam ex inſtitutione acquiritur ius in re; ex præſentatione non acquiritur ius in re, ſed ad rem, Rochus de iure patronat.
9 verb. Ius honorificum, n. 35. Deinde ius inſtituendi, ſeu confirmandi tranſit in Capitulum ſede vacante, ſed ius conferendi, ac ius præſentandi, non tranſit in Capitulum, quãdo collatio, vel præſentatio ad ſolum ſpectat Epiſcopum, ſicuti luculenter idẽ Abbas ediſſerit in d.c.à nobis, de iure patron. n.4. & Pau
10 lus de Citadinis eodem tract. q.33. Vacantia autem beneficia intra quæ tempora conferri debeant, vnde cap. quia diuerſitatem, de cõceſſ. præbend. Rebuffum in praxi benef. lib. 1. Io. Gutierr. Canon. quæſt. lib. 1. c. 28. & in collatione ſacellorum, quæ Capellanias vulgò appellamus, quæque ex inſtitutione defunctorum ſunt conferenda conſanguineis
11 propinquioribus, an computatio graduum ſit facienda ſecundùm ius Ciuile, an ſecundùm ius Canonicum, vide optimam deciſionem Hieronymi de Zeuallos, Toletani, viri ſanè quam eruditi, & Aduocati ſatis experti:
12 eſt autem deciſ. 328. Sed, & illud meminiſſe oportebit, quod ex facto aliquãdo conſultus reſpõdi, cùm Epiſcopus poſtulatur, aut à Rege noſtro pręſentatur ſummo Pontifici ad alterum Epiſcopatum, non vacare primum Epiſcopatum, donec Epiſcopus apprehenderit poſſeſſionem ſecundi Epiſcopatus, iuxta tex. in c. de multa, de præbend. & illic tradit gloſ. verb. Receptionem, & ibi. Inno. Ioa. Andr. & Abbas, & probatur in c. cùm in cũctis §. cùm verò, de elect. & inibi Panorm. idẽ Abbas ſic intelligendus in c. fi. de poſtulatio-
13 ne prælatorum n. 13. Epiſcopus tamen, qui ita à Rege poſtulatur, ſeu præſentatur, tenetur intra tres menſes, poſteaquam eius poſtulatio à Pontefice recepta fuerit, apprehendere poſſeſſionem ſecũdi Epiſcopatus, alioqui, niſi iuſto impedimento detentus fuerit, perdit ius quod ad ſecundam habebat Epiſcopatum, vt eſt definitum in cap. quam ſit, de elect. lib. 6. & tradit Bertachin. de Epiſc. lib. 3. p. 2. Loquitur ſanè ille textus in electione, ſed, & in poſtulatione idem recipiẽdum eſſe, par ratio facit, vt illic commẽtatur gloſ. verb. Euacuetur, nemine reclamante, & probatur in cap. quoniam quidam, diſtinct. 100. Illud etiam ex facto tractatum eſſe ſcio: Titius cõſtruxit ſacellum, ſeu capellam, cui bona quędam reliquit, inſtituto in ea iure patronatus, hoc pacto, Vt Clericus qui ab hęrede ſuo pręſentandus foret, teneretur illic pro anima eius Miſſas duas prima quaque hebdomada celebrare; quod ſi è genere ſuo eſſet aliquis Clericus, anteferendus foret cæteris omni-
14 bus. Quæſitum igitur fuit, an pręſentandus ad hanc capellam, neceſſariò debeat eſſe Sacerdos, vel an ſufficiat poſſe eum intra annũ ad Sacerdotium promoueri? Et ſunt interpretes (vt, & aliàs ſolent) non ſatis in ea re concordes, nam Io. Gut. conſ. 1. n. 11. in ea eſt ſententia, vt exiſtimet, patronum non poſſe præſentare niſi eum qui ſit Sacerdos, citans pro hac parte Abbatem, Rochum, & Låbertinum. Contrariam verò opinionem, id eſt, non eſſe neceſſarium, vt præſentandus ſit Sacerdos, ſed ſufficiat in minoribus ordinibus eſſe conſtitutum, ita vt intra annum Sacerdos fieri valeat, amplectitur Spino in ſpecu-
15 lo teſtamentor. gloſ. 4. n. 64. citans pro ſe Ferretum conſ. 305. Et hanc ego veriorem eſſe iudico, niſi modò expreſſim fuerit adiectum à defuncto, vt præſentandus ſit omninò Sacerdos. Siquidem, & beneficium curam habens animarum, annexum habet etiam Sa-
16 cerdotium. Et tamen ſatis eſt, ſi præſentatus ſit Clericus in minoribus conſtitutus, dũmodò intra annum ad Sacerdotium promoueatur, vt habetur in c. licèt canon, & in cap. commiſſa, de elect. lib. 6. Et ſanè hanc crediderim fuiſſe mentem Abbatis, Rochi, & Låbertini, quos Gutierr. in ſuas partes aſciſcit. Secundùm hęc igitur dicendum eſt, ſi con-
17 ſanguineus defuncti fuerit Clericus in minoribus conſtitutus, ita vt intra annum ad Sacerdotium promoueri valeat, præferendum eſſe Sacerdoti degeneri, id eſt, qui non ſit cõſanguineus illius qui ius patronatus inſtituit etſi is Sacerdos degener præſentatus fuerit à
18 patrono ſeu hærede defuncti. Conſanguineũ autem diximus debere eſſe minoribus ordinibus initiatum: quia qui mere laicus eſt, ad beneficium Eccleſiaſticum præſentari nõ poteſt, ſecundùm gloſ. in Clem. plures, de iure patr. verb. Perſonas, quam illic atque ali-
19 bi Doctores omnes ſequuntur. In tractatu autem iuris patronatus, qui longè, lateque patet, illud eſt præcipuè memoria dignum, præſentatum ab eo qui bona fide eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi, præferendum eſſe præſentato ab eo qui probat in petitorio ius patronatus ſe habere, cap. conſultationibus, de iure patrona. & illic Abb. Inn. in cap. Cumana, de elect. ſub fin. & Roch. de iure patr. verbo. competens, q. 19. & latè diſputat Cæſar Låbert. in ſuo illo locupletiſſimo tractatu

Digitized by Google

de iure patronat.lib.2.p. 1.q.3.art.6.quibus
ſe etiam ſubſcripſit ex noſtratibus Spino in
ſuo ſpecul. gloſ.4.n.25.& Gutierr. pract.qu.
lib.3.q.42.nu.40. qui aliquibus modis hanc
20 concluſione reſtringunt. Præſentato autem
decedente, aut iuri ſuo cedente, quemadmodùm patronus ſibi conſulere valeat, vide cap.
primum, & ſecundùm, vt lite pendente lib.6.
Rochum de iur.patron. verb. Honorificum,
qu.43. Rebuf. in praxi beneficiali lib. 2.titu.
de ſubrogationib. Couar.practic.qu.cap.36.
Sed, & illud memineris, præſentatum à mi-
21 nore, potiorem eſſe, quàm pręſentatum à ſuo
curatore, ſecũdum Caldam de iure emphyt.
qu.4.nu.8. Putat etiam Tiraq.de legib. connub.q.ſi.præſentatum ab vxore patrona, prę-
22 ferendum eſſe illi qui pręſentatus fuerit à ſuo
marito. Sed contrariam opinionem amplectitur Cæſar Lamb.d.tract.de iur.patr.lib.1.
p.2.q.10.artic.2. cuius opinionem affirmat
communem Didacus Perez in l. 1.tit.6. lib.
1.ordinamenti, & veriorem eſſe puto: nam
cùm præſentatio ſit fructus iuris patronatus,
c.cum Bertoldus, de re iud.;ad maritum debet pertinere.l.plerumque ff. de iur.dotium.

SVMMARIVM.

§. primi.

1 *Fructus beneficij vacantis an pertineant ad deceſſorem, vel ad ſucceſſorem.*
2 *In præcedenti quæſtione pro diuerſitate prouinciarum ſolet diuerſa ſeruari conſuetudo.*
3 *Annus incipit à tẽpore quo fructus colligi poſſent.*
4 *Quod ſuperius dictum eſt de diuiſione fructuum in beneficio vacante per mortem, intelligi etiam debet de beneficio vacante per renuntiationem.*
5 *Supradicta procedunt in renuntiatione facta apud ordinarium: quid verò ſi fiat apud Pontificem eo pacto, vt à ſummo Pontefice confirmetur.*
7 *Idem in fructibus maioratus, etiamſi ſit Regnum.*
8 *An Papa, qui omnia poteſt, poſſit iut patronatus laicorum abrogare, vel derogare.*
9 *Refertur ſpecies litis inter Comitem de Lemos, & Comitem de Monterrey.*

§. PRIMVS.

1 SEd videamus hic de fructibus beneficij va
cantis ad quem pertinere debeant, ad ſuc
ceſſoremne, vel ad hæredes deceſſoris: quotidiana enim quæſtio eſt, in qua tamen non
mediocris eſt inter interpretes controuerſia;
aliquibus enim placuit, fructus pendentes
pertinere ad ſucceſſorem in beneficio gloſ.
Dominicus, & Francus in c. in præſenti, de
offic.ord. lib.6. Eſtque hęc à veteribus magis
probata opinio, quorum illud præcipuum
eſt fundamentum, quòd dicant, Sacerdotẽ,
ſeu Curionem vſufructuario comparari: manifeſti autem iuris eſt, vſufructuarium non
facere fructus ſuos, niſi quos in vita perceperit, atque collegerit.l.ſi vſufructuarius ff.qui
bus modis vſusfructus amittatur.l.defuncta
ff.de vſufructu. Sunt vero alij qui Sacerdotẽ
non cõparent vſufructuario, ſed marito, qui
pro rata temporis fructus diuidit ſoluto matrimonio, vt in l. diuortio, & l. de diuiſione,
ſoluto matrim.& l.26.tit.11.p.4. In hac ſententia fuit Alber.in d.l.diuortio. ff.ſol.matr.
& hanc ex recentioribus plerique amplexi
ſunt, in quibus eſt Couarru. variarum reſol.
lib.1.c.15.nu.12.& Auend.reſp.5. Molin.de
primog.lib.3.c.11. D.Franciſ.Sarm. de redi-
2 tib. Eccl.4.p.c.6.n.13. Ayora de part.1.p.c.
9. Io.Gutierr.Canon.q.lib.1.c.33.nu.11.&
hanc opinionem moribus magis increbuiſſe
ſcio, quanquam pro diuerſitate prouinciarũ,
atque diœceſum, diuerſa quoque ſeruari con
ſuetudo ſolet: quin ex Pontificia conceſſione
factum eſt, vt pars horum fructum dentur fa
bricæ Eccleſiæ Cathedralis, in cuius diœceſi
beneficium vacauit, vulgò appellatur Annata, cuius originem, & rationem luculenter
aperit Petr. Lenaud.de onerib. Docto.4.p.q.
84.& Ferd.de Cord. in ſpeciali tract. de ea re
3 edito. Annus autem quo fructus colligi ſolẽt,
pone, frumẽtum a tempore meſſis, & vinum
à tempore vindemiæ, vt tradunt Molina, &
Ayor.locis paulò ante citat.quanquam cùm
vnaquæque prouintia abundet ſuo ſenſu, id
ſequemur, quod cuiuſque diœceſis dictauerit
conſuetudo.leg cùm de interpretatione.ff.
de legibus. Quod autem dictum eſt de bene-
4 ficio vacante per mortem, idem dicẽdum eſt
de beneficio vacante per renuntiationem, videlicet, vt fructus diuidantur pro rata inter
renuntiantem, & eius ſucceſſorem, vt eſt autor Couarr.d.lib.1.varia.c.15.& D.Franciſ.
Sarm.de reditib. Eccleſ.4.p.c.6.& Gutierr.
Cano.q.lib.1.c.33.n.33.quor.opin.magis
probandam puto, quàm Auend.contrarium
ſentientis, conſ.5. ficulneo enim argumento
5 illius nititur opin. Hæc verò locum habent,
quando renuntiatio fit apud ordinarium: ſi
verò reſignatio fiat eo pacto, vt à ſummo Põtefice confirmetur, & expediatur, alia eſt quę
ſtio non minùs ambigua, an renuntians habere debeat fructus vſque ad expeditionem
literarum, vel apprehenſionem poſſeſſionis,
quam latè diſputat Zeuall.in ſpec. pract.qu.
561.n.38.vbi quinque opiniones inter ſe diuerſas refert, & ipſe diſtinguit, vt latius apud
6 eum videre poteris. Cùm autem taciti, &
expreſſi idem ſit iudicium, tantundem proban-

Digitized by Google

bandum puto, quando beneficium vacat per apprehenſionem ſecundi, iuxta c. de multa, de præbendis, & Extrauag. execrabilis, eod. titul. id eſt, pro rata fructus eſſe diuidendos.
7 Idem quoq; noſtrates probandum putant de fructibus maioratus, etiamſi is ſit Regnum, aut Comitatus, vt ſcilicèt pro rata diuidãtur inter ſucceſſorem, & hæredes ſucceſſoris, vt eſt videre apud Mol. & Ayor. locis ſuprà citatis, & Gutierr. d. c. 33. qui moribus id ſeruari teſtantur. Proinde non moror illos qui contrarium ſentiunt, in quibus eſt Ant. Gom. in l. 40. Tau. n. 47. Pelaez de maior. 4. p. qu. 24.
8 Coſta de patruo, & nepote nu. 75. Sed ecce, agentibus nobis de iure. patron. Illud quod maximè dicendum fuerat penè memoria excidit. Inter ſcriptores controuerti ſolet, an Papa, qui alioqui omnia poteſt, poſſit ius patronatus laicorum abrogare, vel derogare, vt eſt videre apud Felino. in libello cui titulus: Quando literæ Apoſtolicæ noceãt patrono; & apud Cæſ. Lamber. de iur. patr. lib. 3. q. 7. princip. art. 6. apud nos autem expreſſim legibus Regiis eſt cautum, ne derogari valeat,
9 in l. 25. tit. 3. & l. 5. tit. 6. lib. 1. Recopil. Hoc autem quàm ſtrictim apud nos obſeruetur, declarauit ſatis lis illa quæ poſt multorum annorum ſpatia deciſa fuit inter Comitem de Lemos, & Comitem de Monterrey in ſpecie huiuſmodi: D. Franciſca de Zunigna, cuius erat ſtatus de Vlloa, nupſit Comiti de Monterrey, ex quo ſuſcepit filium primogenitum: Comite autem defuncto, nupſit ſecundo Comiti de Andrade, ex quo ſuſcepit filiam vnicam, quæ nupſit Comiti de Lemos Cùm autem Comes de Andrade belli cauſa Romæ adeſſet, impetrauit à ſummo Romanoq; Pontefice, vt beneficia patrimonialia, quæ vxor D. Franciſca habebat in dicto ſtatu de Vlloa; applicarentur domui de Andrade, atque, vt plenius ſibi conſuleret, conuenit apud Auditores, de Rota, Comitẽm de Mõterrey, petens, vt declararent gratiam ſibi à Romano Pontefice factam validam legitimamque eſſe, & obtinuit, decretæque ſunt illi à Rota literæ executoriæ, quas executoriales vulgò vocamus. Poſteà Comes de Monterrey conuenit apud Auditores Valliſoletani prætorii Comitem de Lemos, & Andrade petens ab eo ſtatum illum de Vlloa, cùm beneficiis patrimonialibus, quæ ſibi titulo maioratus attinere dicebat. Et quànquam Comes de Lemos edidit in ius gratiam Apoſtolicam, & executoriales Rotæ, nihil ſibi profuere, quin dãnatus fuit, vt ſtatũ illũ de Vlloa cum beneficijs patrimonialibus reſtitueret Comiti de Monterrey q̃d quoniã dignũ notatu maximẽ eſt, hic memoria ꝓdere decreui.

S V M M A R I V M.
Differ. 121.

1 *Si mulier antequam nubat, filijs petat tutorem, non eſt locus legitimo tutori, ſed datiuo; e contra verò, ſi petat tutorem, poſt quam nupſerit, non eſt locus datiuis, ſed legitimo.*
2 *Iudex non tenetur dare filijs tutorem, à matre nominatum, ſed quem illis magis putauerit expedire.*

Diſtare multum, an mulier ſecundo nubens priuſquam nubat, petat filijs tutorem, an id faciat poſtquam nupſerit.
different. 121.

1 PErmultum intereſt, an mulier quæ ad ſecundas vult tranſire nuptias, anteaquam nubat, petat filijs tutorem, an poſtea: nam ſi anteaquam nupſerit, iudicem ædeat, filijſque tutorem petat, non eſt locus legitimo tutori, ſed datiuo: at ſi poſtquam nupſerit, id faciat, locus eſt legitimo, non datiuo, veluti reliquis conſentientibus, tradit Bartol. in l. ſi quis ſub conditione, ff. de teſtam. tutela, nu. 27. Quærit autem illic commodiſſime Bart. & in auth. Sacramentum, quando mulier tutelæ officio fungi poſſit, an cùm ita eſt locus datiuo, teneatur iudex omninò ſequi matris voluntatem, ac dare tutorem illum, quem mater ipſa nominauerit; quam quæſtionem ex facto accidiſſe, narrat ipſe Bartol. in filia
2 Comitis de Marſone, & poſt magnam Doctorum concertationem, tandem magis placuiſſe ſcribit, nõ neceſſe habere iudicem dare tutorem nominatum à matre. Sed cum magis per inquiſitionem pupillo conuenire proſpexerit, cuius ſententiã amplectuntur Bald. & Salic. in d. Auth. Sacramentum, atque ex noſtratibus Ant. Gom. in l. 14. Taur. n. 12. & Matienz. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gloſ. 2. n. 11. vbi perhibet, moribus eſſe receptã, & præter hos omnes cõſulito Greg. Lop. in l. 5. tit. 16. par. 6. verb. Al mas cercano, qui optimè declarat.

S V M M A R I V M.

§. Primi.

1 *Filio defuncto mater vidua ſuccedit pleno iure.*
2 *Quid ſit differentia, quando mater filio ſuccedit pleno iure, vel quando ſuccedit in vſufructu tantũ.*
3 *Filio defuncto mater ſecundò nupta ſuccedit tantũ in vſufructu.*
4 *Ius Canonicũ ſolum infamiã contra mulieres ſecundò nubẽtes à iure ciuili ſtatutã deleuit de ſucceſ-*

SVMMARIVM.

Differ. 113.

1 *Tormentum quid ſit.*
2 *Quæſtio quid ſit.*
3 *A veteri verbo Quæſtio, hodie Peſquiſidores vulgò dici.*

Inter quæſtionem, & tormentum.
Differ. 113.

1 TOrmentum eſt actus ille quo reus ad exprimendam veritatem torquetur.l.1.ff.
2 de quæſtio. Porrò quæſtio eſt totum illud iudicium; in quo de crimine inueſtigando agitur.leg.1.ff.ad l. Cornel.de ſicar. apparet etiam ex Suet.in Cæſare, c.6. *Tam conſtans,* inquit, *fama erat, vt Senatus quæſtionem de pollutis ſacris decreuerit.* Significat etiam Valer. Maxim.libr.8.c.4. Hinc iudex, qui huic rei delegabatur, quæſitor appellari ſolebat, Cicero pro Fonteio: *Quid mihi opus eſt ſapiente iu-*
3 *dice? quid æquo quæſitore?* tradit latius Bud.in l.2.ff.de origine iuris. Sic nos hodie, à veteri illo verbo non multum declinantes, eos iudices qui criminibus vindicandis demandãtur à Rege perquiſitores, vulgò Peſquiſidores, appellare ſolemus, de quibus agitur in toto tit.17.p.3.& in tit.1.lib.8. Recop.

SVMMARIVM.

Diff. 114.

1 *Pro enormi leſione actio datur intra quadriennium.*
2 *Pro enormiſſima læſione actio durat vſque ad triginta annos.*
3 *Hodie enormiſſimæ læſionis actionem viginti annis finiri.*
4 *In reſtitutionis in integrum beneficio idem obſeruari quod in enormi, & enormiſſima læſione, quantum ad tempus actionis.*
5 *Quando dicatur enormiſſima læſio.*

Inter enormem quæſtionem, & enormiſſimam.
differ. 114.

1 INter læſionem enormem, & enormiſſimã in vſu iuris longum eſt diſcrimen; nã pro enormi læſione datur læſo actio, noſtrati quidem iure intra quadriennium, vt eſt cautum in l.1.tit.11.lib.5.Recop. At actio pro enor-
2 miſſima læſione competens non minori quã triginta annorum præſcriptione excluditur, ſicuti placuit Greg. Lop. in l. vlt.p.6.gl.poſtrema, cui & noſtrates conſentirẽ video, & inter eos eſt Matienz. in d. l.1.tit.11.lib.5.
3 Recop.gl.7.n.49. Tametſi nouiſſimo iure, ſecundùm noſtrates patrias leges, dicẽdũ eſt, viginti annorum præſcriptionem ſufficere, ex l.6.tit.15.lib.4. Recop. qua cautum eſt, perſonalem actionem viginti annorum præſcriptione repelli: nam enormem aut enormiſſimam læſionem, perſonalem actionem eſſe, hoc eſt, exactione perſonali, illius remedium dari liquidò conſtat, cùm detur ex cõtractu omnis autem actio ex contractu deſcendens, perſonalis eſt, vt neminem fugit, & conſtat ex elementarijs illis inſtitutionibus,
4 tit. de actionibus §. omnium. Idem etiam diſcriminis cõtingit in integrum reſtitutionis beneficio; nam cùm enormis eſt læſio, datur intra quadriennium: cùm verò enormiſſima datur vſq; ad triginta annos, iuxta gl. in c.1. de in integr. reſtit. lib.6. quam communem eſſe (vt cæteros taceam) conſtat ex Io. Garſia de nobilit. gl.6.§.1.nu.43. Enormis autem læſio dicitur, cùm dimidium iuſti pretij excedit, nõ multum tamen: enormiſſima verò, cùm multò plus dimidio iuſti pretij exuberat, ſicut obſeruare licebit apud omnes peræquè ſcribentes, cùm alibi, tum in l. 2.C.de reſcindenda vendit.& in c.cũ cauſa, de empt. & vend. & in l. ſi quis cum aliter. ff.de verb. oblig. Quantus vero is debeat eſſe exceſſus, vt enormiſſima dicatur læſio, Doctores haud ſatis explicant, ſed iudicis id arbitrio definiẽdum putant, vt eſt videre apud Alex.conſil. 67.vol.4.& Molin. de primog.lib.2.c.3.nu. 13. eamq; communem eſſe autor.opinionẽ perhibet Couarr.lib.1.variar.c.3.n.11. Quãquam læſione vltra duplum, aut triplum dimidium iuſti pretij excedente citra dubitationem dicendum eſt, enormiſſimam eſſe læſionem, ſicuti placuit Capic.decif.159.n.24. & Grato conſilio 88.vol.1.& dictum eſt à nobis lib.2.rer.quot.c.4.n.51.

SVMMARIVM.

Diff. 115.

1 *Vlna quid ſit.*
2 *Cubitus quid ſit.*
3 *Cubitorum quot ſint ſpecies.*
4 *Cubitus Geometrius quantum ſuper grediatur communem cubitum.*
5 *Cuius magnitudinis ſit decempeda in altitudine, & longitudine.*
6 *Palmum alium eſſe ciuilem, alium vulgarem, & de vtriuſque magnitudine.*

Inter

Digitized by Google

Inter Cubitum, & vlnam, ac Palmum. differentia. 115.

1 INter cubitum, & vlnā nihil intereſſe, placet Alciato Parergon lib. 1. c. 18. Sed non eſt ita, vlna enim eſt intercapedo illa quæ intra ſinum, id eſt, intra ambo brachia quoad fieri poſſit extenſa, vtrinque panditur, vulgò braçada appellatur, vt tradit Seruius ad illud Virgil. eglog. 3.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli ſpatium non amplius vlnas.

Et conſtat aperciſſimè ex illis Ouidij carminibus Metamorph. lib 6.

Sæpè ſub hac Driades feſtas duxere choreas.
Sæpè etiā manibus nexis ex ordine trunci.
Circumiere modum, menſuraq; roboris vlnas.
Quinque ter implebat.

2 Cubitus autem, ſi propriè accipias, eſt ſpatium quod patet à cuſpide pollicis vſque ad flexuram brachij: cæterum ſi ad menſuram ſignificationem eius deflectas, trifariam ac-
3 cipi ſolet. Aut enim eſt cubitus communis, aut Regius, aut Geometrius: communis cubitus conſtat ſex palmis, ſecundum Vitruuiū lib. 3. c. 1. Regius autem cubitus maior eſt communi cubito tribus digitis, vt eſt autor Herodotus lib. 1. at Geometricus cubitus cō-
4 munem cubitum ſexcuplo ſupergreditur, autore D. Auguſt. de ciuitate Dei lib. 15. cap. 27. taleſque fuiſſe creduntur cubiti illi, quibus diuino ordine fabricata fuiſſe traditur Noe arca Geneſ. 6. vt illic tradunt Orig. atq; item Auguſt. Hodie in parietibus demetiendis non cubitis vtimur, ſed decempedis. Ha-
5 bet autem decempeda in longitudine decē pedes, in altitudine quinque, vulgò tapial appellatur: quo menſuræ genere, & veteres vſos eſſe, apparet ex Budæo in l. 1. ff. ſi men-
6 ſor falſum modum dixerit. Et quoniam de palmo mentionem fecimus, ſciendum eſt, alium eſſe palmum ciuilem, aliū vulgarem: palmus ciuilis conſtat quatuor digitis tantùm: at palmus vulgaris, qui maior dicitur, eſt ſpatiū illud, quod extenſis articulis à minimo digito ad pollicem expanditur, ſicuti tradit Alc. in l. mille paſſus. ff. de verbor. ſign. & Couarru. lib. 2. variar. cap. fin. atque item Alexandr. ab Alexandr. dierum genialium lib. 2. cap. 20.

SVMMARIVM.
Different. 116.

1 *Nomina cardinalia non prætergrediuntur numerū quem ſignificant: & exemplo declaratur.*
2 *Nomina diſtributiua ſignatum numerū repetunt.*
3 *Lex ſi quis teſtamento 82. ff. de leg. 1. explicatur.*

Inter Decem, & Dena, ſiue inter nomina numeralia, cardinalia, & ea quæ diſtributiua dicuntur. Diff. 116.

DEna apud Iuriſconſultum in l. ſi ita ſtipulatus 126. ff. de verb. oblig. interpretatur Accurſ. & alibi ſæpè, id eſt, bis decem: ſed non ſatis huius nominis ſignificationem
1 vir alioqui iuriſperitiſſimus calluit. Sciendum eſt enim, inter nomina numeralia, quæ cardinalia dicuntur, & ea quæ diſtributiua appellantur, longam eſſe diſcrepantiam: ſiquidē cardinalia, qualia ſunt, duo, tres, quatuor, decem, duodecim, quem ſignificant numerum, non prætergrediuntur: ſi itaq; ſtipulatus hoc modo fuerim, mihi decē, & Titio decem dare ſpondes, decem tantum mihi, & Titio debentur, id eſt, ſingulis quinque, vt reſpondent Iuriſconſultus in l. ſtipulatio iſta
2 38. §. alteri. ff. de verb. obl. At diſtributiua, qualia ſunt, bini, terni, quaterni, deni, duodeni, & ſimilia, pro numero eorum quibus fit diſtributio, ſignatum numerum repetunt, id eſt, ſingulis totidem repræſentant, vulgò dicimus, A cada vno. Dena igitur, ſi duo fuerint, erunt viginti; ſi tres fuerint, erunt triginta; ſi mille, decem millia, id eſt, ſingulis decem. Colligitur non obſcurè hæc diffe-
3 rentia (vt cætera omittam) ex l. ſi quis teſtamento 82. ff. de legat. 1. illius enim hæc ſunt verba: *Si quis teſtamento Titio, & Seio decem dare iuſſerit, nullam hac verba recipiunt ambiguitatem, vt dena dixiſſe videatur, qui decem dixerit.* Quem textum non ſatis noſtrates intellexiſſe interpretes notat Valla elegantiarum. lib. 3. cap. 3. & Antonius Auguſtinus emendationum lib. 3. c. 1.

SVMMARIVM.
Different. 117.

1 *Parricidij nomen quid comprehendat.*
2 *Pœna parricidij ponitur.*
3 *Quare parricidium diuerſo animalium genere vliſcatur.*
4 *Quare lex gallum non tantùm dixerit, & adiecerit gallinaceum.*
5 *Corraſii lectio improbatur.*
6 *Virga ſanguinea quæ dicatur, & quare ad parricidij pœnam deſeruiat.*
7 *Aſſaſſinus quis dicatur.*

Inter Homicidiū, & Parricidium, & Crimen aſſaſſinatus. different. 117.

HOmicidium, & parricidiū veteres promiſcuè accipiebant, videlicet, pro qua-

cũque necè iniuſtè facta, ſicuti tradunt Bud. & Zaſius in l. 1. ff. de orig. iur. verùm poſtea
1 parricidij appellatio reſtricta eſt, pertinereq; cœpit ad eum tantum qui parentem occiderit, aut liberos, aliumve quempiam, qui ſibi ſanguine proximè attingat, aut affinitate, vt latius eſt expreſſum in l. penu. ff. ad leg. Pompeiam de parricidijs, & in l. 1. C. de ijs qui parentes aut liberos occiderunt, & in §. alia deinde, inſt. de publ. iud. & apud nos in l. 11.
2 tit. 8. p. 7. Pœna autem parricidij, more maiorum, hæc ſancita eſt, vt parricida virgis ſanguineis verberatus culeo inſuatur cum cane & galloq; gallinaceo, vipera, & ſimia; deinde in mare profundum iactetur, aut inter præfluentem fluuium, vti ſuperioribus legibus latiùs continetur. Quamobrem verò hoc nouo, & diſcolore animalium genere parricidium vlciſcatur lex præter Cælium Rhod. lect. antiq. lib. 6. c. 42. explicat acutè Hieron. Carda. de ſubtilit. lib. 10. hiſce verbis: *Gallus*, inquit, *inſeritur cum ſerpente, cane, & ſimia in culeo parricida, vt enim ſimia homo non eſt, attamē videtur eſſe, ſic qui proprium occidit parentem, de homine nihil aliud habet quàm figuram: ſerpens inſidijs, anteit, inimicuſq; eſt humano generi non ſecus ac parricida: canes omnes odiſſe videntur, ſolumq; hoc animal nulli penitus parcit, ne proprio quidem generi: gallus huius culpæ inſons forſan ob gentis ſimilitudinem adijcitur, ſeu quòd Romanis Galli inuiſi ſint, ſeu quòd ſuperbiſſimus ſit: præcipitatur autem in mare parricida, velut omni indignus elemento, & ideò culeo inſuitur, virgis ſanguineis verberatus*. Hactenus Cardanus, cuius verba non inuitus feci, vt hoc loco proferrē, quoniam à noſtris eius rei ratio nō redditur.
4 Quærit autem illic Accurſius, cur non tantū gallum lex dixerit, ſed adiecerit gallinaceum Et nonnullas, eaſdemque inſulſas, reddit rationes: mihi illa verior videtur, quod galli vocabulū generale ſit, & ad omnes pateat aues; nam, & gallum olorinum, & anſarinum legimus apud Diogenē Laertiū in vita Solonis, & apud alios autores. Gallinaceum igitur adiecit lex, vt hoc genus auis à cæteris diſiūgeret; quoniam hoc genus auis in ſuos maximè ſæuit, vt experientia nos quotidie do-
5 cet. Sed, & illud non minus dignum eſt, vt nigro notemus calculo quod ſcriptum reliquit Corraſius Miſcell. lib. 1. c. 5. non ſanguineis in lege legendum eſſe, ſed ſagmineis, à ſagmine herba, quam verbenam appellari dicit: ſed toto errat Cælo vir alioqui peritiſſimus? nam (vt taceam, inciuile prorſus eſſe ex iſtiuſmodi argutijs, vniuerſis Pandectarum autographis voluminibus refragantibus, le-
6 gis verba velle ſubuertere) verbum illud ſanguineis, magnoperè congruit verbis legis; etenim virga ſanguinea, vt Plinius multis in locis oſtendit, eſt virga quę ex ſanguineo frutice decerpitur: hic frutex à corticis ſanguineo colore, ſanguineus appellatur innaſcitur enim illius cortici quidā color adeò rubeus, vt ſanguinem facilè mentiatur: non temerè igitur in parricidę ſupplicio id genus fruticis potiſſimum deligitur: nam præter ſpeciem cruoris rei ipſi maxime congruentem, hoc amplius habet malitiæ, vt iam obductas aperiat, & exulceret cicatrices, vt eſt videre apud ipſum Plin. lib. 16. c. 37. & lib. 19. & 24. c. 10.
7 Aſſaſſinus dicitur, qui pretio conductus occidit, aut percutit hominem, ſicuti interpretātur Domin. Anchar. ac Imol. cęteriq; claſſici in c. 1. de homicid. in 6. & Couarr. lib. 2. varia. c. 20. nu. 9. Hoc autem nomen non eſt Latinum, ſed nouatum in comperto eſt, nécubi enim apud nouatos autores reperitur. puto autem dictum eſſe ab eſſe, quod minutā pecuniā ſignificat, quia ij qui talia aggrediuntur maleficia, paruo pretio coemuntur.

SVMMARIVM.

Differ. 118.

1 *Quod apud vulgus intereſſe dicitur, apud Iuriſc. id quod intereſt appellatur.*
2 *Nomen licèt Latinum non ſit, tamen docendi gratia recipi.*
3 *Hic terminus, Quanti res eſt, ad veram æſtimationem refertur. & n. 4.*
5 *Emolumenta, & acceſſiones à vera rei æſtimatione differunt.*
6 *Cauſa quid habeat commune cum intereſſe.*
7 *Explicatur tit. C. de vſur. & fructibus, & cauſis, & de partu pignoris, & omni cauſa.*
8 *Sub appellatione eius quod intereſt; cauſam quandoque contineri.*
9 *Intereſſe definitio traditur.*
10 *Quod ob aliquibus extrinſecum appellatur intereſſe, cauſa à Iuriſconſultis appellatur.*
11 *Ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, poteſt creditor in mutuo aliquid vltra ſortem principalem recipere.*
12 *Ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis, an poſſit aliquid pro frumento recipi vltra legis taxam.*
13 *An contra eum qui factum promiſit, ac non præſtitit, habeat locū executio pro eo quod intereſt.*

Inter quanti res eſt, & id quod intereſt, cauſamq;
Differentia. 118.

AGgredior nunc rem ſatis latam, neque minus difficilem, de eo quod intereſt, & quanti res eſt, ſed eam quanta maxima po-

poſtero breuitate, & perſpicuitate diſpũgam.
Quod apud vulgus intereſſe dicitur, apud Iu-
riſconſultos appellatur id quod intereſt, ſicu-
ti apparet cùm alias paſſim, tùm in Rubr. C.
de ſententijs quæ pro eo quod intereſt profe-
runtur. Non deſunt tamen qui adhuc cõ-
tendant, hoc nomen intereſſe Latinum eſſe,
in quibus eſt Tiraq. de retract. lign. in præfat.
nu. 34. citans in eam rem textum l. debitor.
ff. de leg. 2. & l. quę ſæpè. §. fi. ff. de contrahen.
empt. Sed refragantur alij non pauci apud
Io. Corraſ. Miſcell. lib. 1. c. 20. quibus cuncta
Iuriſconſultorum volumina auxiliantur: nã
quæ à Tiraq. loco citantur, adulterata eſſe,
Corraſ. ipſe teſtatur, & id verum eſſe, caſtiga-
2 tiora exemplaria fidem faciunt. Cæterùm
de ea re non anxiè laborandum eſt, cùm (vt
alibi diximus) etſi nomen ſatis Latinum nõ
ſit, docendi tamen gratia recipi non malè po
3 terit. Videamus igitur quid ſit diſcriminis
inter quãti res eſt, & id quod intereſt; & hoc
quidem diſcrepant, quòd quanti res eſt, ad
veram rei æſtimationem refertur. l. inter hæc
verba, nu. 179. & l. hæc verba 193. ff. de verb.
4 ſign. Intereſſe autem, ſeu id quod intereſt,
extra rem eſt, itaq; ſi propriè accipias, & ſtri-
cta ſignificatione, veram rei æſtimationem,
ſeu pretium complectitur, ſed largo modo:
nam ſecundùm ſtrictam ſignificationẽ, emo-
lumenta, & acceſſiones quæ ex re proueniũt
ſignificare ſolet. l. 1. §. non tantùm, ff. de tu-
telis, & ration. diſtrah. l. ſi plus. ff. de euictio-
nibus. l. ſi fundus. ff. locati. l. 1. §. fi. ff. de in
5 ius vocan. Hæc enim emolumenta, & acceſ-
ſiones, diuerſum eſſe à vera rei æſtimatione
certum eſt, veluti ex fundo fructus, ex ædibus
mercedes, ex ſeruis operæ; ex iumentis vectu-
ræ, ex naue naulum. l. 1. ff. de actio. empt. l.
Iulianus. ff. ad exhibendum, tradit Alcia. in
d. l. 1. C. de ſententijs quæ pro eo quod inte-
reſt proferuntur, & Charondas veriſimilium
6 lib. 1. c. 8. & ita conueniendi ſunt Socin. &
Rebuff. qui in ea re diſcordes ſunt. Cauſa,
quatenus cum intereſſe communionem ha-
bet, dicitur emolumentũ quod habituri era-
mus, non ex natura ipſius rei, ſed ex aliqua
alia cauſa quæ nobis ſublata eſt, ac propterea
in damnum incidimus: veluti ſi enecaueris
ſeruum meum à Titio hæredem inſtitutum,
anteaquam hæreditatem adijſſet, non ſolùm
enim ſerui æſtimationem, ſed etiam totam
hęreditatem reſtituere teneris, vt facilè intel-
ligere, poſſumus, ex l. vnde Neratius. ff. ad l.
Aquil. atq; ex §. ſi ad exhibendum, inſtit. de
officio iudicis, ac item ex l. alienatio. ff. de
contrahenda emptione, necnon ex l. æquiſ.
ff. de vſuris, & ex l. reſtituere 35. ff. de verbor.
ſignif. neque minus ex l. ſed ſi partus. ff. de eo
quod metus cauſa. & denique ex l. præterea.
ff. de rei vendicat. tradit Iaſ. in l. cum fundus
ff. ſi certum pet. n. 5. & Io. Garſ. de expenſ. c.
7 23. nu. 45. Ex quo intelligere facilè poteris,
quid ſibi velit titulus ille Digeſtorum, qui in-
ſcribitur: De vſuris, & fructibus, & cauſis: at-
que ille alter Codicis, De partu pignoris, &
omni cauſa; aliæque innumeræ leges de cau-
8 ſæ reſtitutione loquentes. Sub appellatione
autẽ eius quod intereſt, & cauſam quandoq;
contineri, liquet ex l. ait lex, cum duabus ſe-
quentib. ff. ad leg. Aquil. intereſſe enim com-
9 plectitur, non tantùm damnum emergens,
ſed etiam lucrum ceſſans: ſic etenim ab ſcrip-
toribus communiter definitur, vt ſit æſtima-
tio damni emergentis, aut lucri ceſſantis, ex
eo quod non ſit quod fieri debet, vel ſit quod
fieri non debet; vel non datur quod dari de-
bet, vel datur quod dari non debet, vt con-
ſtat ex Bartolo, & reliquis in l. 1. C. de ſenten-
tijs quæ pro eo quod intereſt proferuntur;
quibus ſuffragatur lex ſi commiſſa. ff. rem ra-
tam haberi, & l. apud Iulianum. ff. ad Sena-
tuſconſult. Trebellian. Quanquam in ea re
non leuem ſcriptorum, tam veterum, quàm
recentiorum video eſſe ſocordiam: dũ enim
hanc cauſæ ſignificationem minus aſſequũ-
tur, pro cauſa, extrinſecum intereſſe appellãt,
vt eſt videre apud ipſum Bartol. in d. l. 1. n. 13.
10 & Alciat. ibid. c. 9. nam quod ipſi extrinſecũ
appellant intereſſe, cauſam à Iuriſconſultis
appellari, ex ſuperioribus legibus facilè com
peries, atque item ex ipſiſmet, quas ipſi, cæ-
11 terique allegãt. De intereſſe autem cum tam
multa quæ ad vſum fori pertinent, ab inter-
pretibus ſcripta ſint, illud tantùm prætericẽs
admonendum duxi, ratione intereſſe, id eſt,
ratione lucri ceſſantis, aut damni emergen-
tis, poſſe creditorẽ aliquid recipere vltra ſor-
tem principalem, quàm mutuo dedit, ſecun-
dum communem interpretum opinionem,
vt eſt videre apud Couarr. lib. 3. variar. reſol.
c. 1. & 4. & apud Gutierr. de confirmatorio
12 iuram. p. 1. c. 2. Quibus conueniens eſt dice-
re, ratione damni emergẽtis, vel lucri ceſſan-
tis, id eſt, ratione intereſſe, põſſe quem impu-
nè recipere pro frumento quod vẽdidit, plus
quàm Regia eſt taxatione definitũ: id quod
latius ediſſerit Mexia in tractatu cui titulus
de taxa panis, concluſ. 2. velut (exẽpli cauſa)
ſi emphyteuta intra diem non ſoluit canonẽ
debitum, neceſſeque habuit dominus frumẽ-
tum à longinquo afferre, poterit dominus ab
emphyteuta iuſtè petere id quod pluris fru-
mentum ſibi conſtitit vltra taxationem Re-
13 giam. Ex ſuperioribus item profligari po-
terit quæſtio illa quę eſt apud Iaſ. in l. poſt rẽ,
lim. 4. ad fi. an cõtra eum qui factũ promiſit,

ac non

ac non præſtitit, habeat locum executio, pro intereſſe, ſeu eo quod intereſt? & placet illis, executionem locum habere: ego contrà diſtinguẽdum puto hoc pacto, aut petitur executio pro intereſſe: quod, vt diximus, propriè accipiendo, extra rem eſt, & tunc non dabimus executioni locum: aut petitur executio pro vera facti æſtimatione, & eo caſu locum fore executioni putauerim, veluti latius diſſeruimus lib. 1. rerum quot. c. 6. §. 2. n. 9. Proinde hic non repetam, ne contra prouerbiũ bis eandem cantemus cantilenam.

SVMMARIVM

Differ. 119.

1 *Excommunicatio eſt genus, anathema ſpecies.*
2 *Nomen Anathema an ſit Græcum.*
3 *Anathema quid ſit.*
4 *Anathema quid diceretur apud antiquos, & eorum notabilis ritus ponitur. & nu. 5.*
6 *Verba conciliorum, Anathema ſit, quid ſignificet.*
7 *Locus diui Pauli ad Romanos. cap. 9. explicatur, & alia Eraſmi interpretatio refellitur, & n. 8.*

Inter Excommunicationem, & Anathema. differunt. 119.

INter excommunicationem, & anathema nihil eſſe diſſidij, placuit Syluestro verbo
1 Excommunicatio 1. in fine: ſed errat doctiſſimus alioqui vir. Differunt ſiquidem, vt genus, & ſpecies, nam anathema eſt ſpecies excommunicationis, quæ cum ſolennitate quadam maledictionem profertur: hanc differentiam edocent Hoſtienſis, Ioan. Andr. & Abbas in c. cum non ab homine, de iudic. & Alfonſ. de Caſtr. de iuſta hæreticorum punitio. lib. 2. cap. 20. quibus ſe etiam ſubſcripſit Couar. in c. Alma mater. §. 8. n. 7. eorumque probari ſententia videtur in c. debent. 11. q. 3. & in c. inter querelam 23. q. 4. & in l. 13. tit. 9. p. 1. ab eorum licèt diſcedat ſententia Alc. in d. c. cum non ab homine, n. 107. in illo quoque errans, quod dicat, anathema nomẽ
2 eſſe Hebreum, cum conſtet eſſe Græcum: neque Hieronymus, quem in ſuam ſententiam teſtem citat, quicquam tale dixit: quæ res facit vt credam, ſcripturam illam non eſſe Alciati: augetque credulitatem meam dictio parum elegans, qualis non eſt quæ ipſius vera eſt. Miror etiam fratrem Aloyſium de Leon, Auguſtinianum, virum alioqui doctiſſimum, ad Galatas, conſtituiſſe diſcrimen inter anathmia, & anathema, cum per omnia idem ſint, vt eodẽ loci D. animaduertit Hieronymus; ſed eſt mos Latinis, cũ Græcis vtũtur dictionibus, iotam vertere in e; pone, Aenijas, Aeneas; Ecclijſia, Eccleſia. Vt autem intelligi poſſit, quamobrem anathema pro excommunicatione accipiatur, nonnihil de
3 ipſius ſignificatione ac natura altius nobis repetendum erit. Sciendum eſt igitur, anathema ſecundum ſuam propriam primęuáq; ſignificationem, nihil aliud eſſe, quàm dona ſeu holocauſta quæ Deo pro populi expiatione vouentur, ac offeruntur, conceptis ad eam rem ſolennibus quibuſdam deprecationum verbis, ſicut docent Hieron. Auguſt. necnon Chriſoſtomus, quos, & ad verbum quidem referunt Caſtr. & Couar. locis modò citatis. Atque vt id plenius explanemus, meminiſſe
4 debemus, apud veteres (vt ex Suida refert Budæus in l. 2. ff. de pœnis) ſolenne fuiſſe, vt cũ populus fame; peſte, alioue infortunio laboraret, ad placandam diuini numinis iram, acciperent egenum quempiam, & deploratũ hominem, quem verbenis, veſtibuſque ſacris redimitum, Sacerdotes populo comite circũducebant per totam ciuitatẽ, precantes Deũ, vt in eum iræ, furoriſque ſui amarulentiam omnem conuertens, ab ipſo pro omnibus pœnas execratum præcipitem in mare dabant.
5 Hoc igitur ſacrificium ita deuotum, & in holocauſtum oblatum, anathema vocabatur, atque inde anathezimatizare maledictionẽ ſonat, vt apud Marcum Euangeliſtam c. 14. *Cæpit*, inquit, *Petrus anathematizare, & iurare: Quia non noui hominem hunc.* Cum igitur dici-
6 mus, Anathema ſit, (vt in ſacris Cõciliis ſolenne eſt) nihil aliud ſignificare volumus, quam vt ſit maledictus qui contrarium fecerit, atque, vt in eum calamitates, & ærumnę, cunctaque in populum expectantia mala de-
7 cumbant. Atque ex hoc intelligere quoque poſſumus, quid ſibi velint illa diui Pauli verba ad Romanos capite nono: *Optabam* (inquit Paulus) *anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*: qui vtique locus diuinę Scripturæ paraphraſtibus non mediocre in interpretãdo negotium fecit, aliis aliter ſentientibus: ſed verus eſt ſenſus quod Paulus tanto fratrũ amore fragrabat, vellet vt Chriſtus ex ipſo faceret anathema, id eſt, ſolenne holocauſtum, in quo ſuorum fratrum peccata omnia luerentur: volebat itaque diuus Paulus capite ſuo, ſuoque periculo omnia fratrum ſubire impendia, & infortunia, ſuum nempe volens imitari Magiſtrum, id eſt, Ieſum Dominum noſtrum, qui, & ipſe, cum eſſet omnis benedictionis plenitudo, pro nobis factus eſt maledictio, ſeu anathema. Et hæc eſt ſanè vera, germanaq; illius loci interpretatio, quam, & ſentire videtur ſanctiſſimus Hieronymus ad
8 Zachariam c. 14. Nimis autem dura, inconcinnaque

cinnaque videtur illa Eraſmi eodem loci interpretatio, & Couarr. loco ſuperiori, dicentium, optaſſe Paulum pro fratribus ſuis ſeparari à Chriſto præſenti fruitione, non illius charitate; quod enim legitur in c. certum 23. q. 4. anathema nihil aliud eſſe, quàm a Deo ſeparationem, non ex ipſius verbi propria ſignificatione procedit, ſed potius ex ipſius rei effectu. nam cum anathematis ſacrificium abominoſum, & deteſtabile videretur, veluti in quod Deus exoratus iræ ſuæ ac furoris parata in populum iacula retorſerit, neceſſe eſt profectò, vt ſeparationem à Deo præ ſe ferat, non ex vi verbi, ſed ex ipſius potius rei conſequẽtia: propterea ſanctiſſimus Paulus fratrũ exæſtuans charitate, optabat anathema fieri, non ab hominibus, ſed à Chriſto: quia cum à Chriſto eſſet oblatus fieri haud poterat, vt à Deo ipſo haberetur odio.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Sententia excommunionis à iudice lata, communiatoria eſt, niſi adijciatur, ipſo iure, vel ipſo facto incurrenda.*

2 *Licet excommunicatio ſine trina monitione feratur nulla non eſt, ſed iniuſta.*

3 *Superior concluſio declaratur.*

4 *An Sacerdos ex priuilegio Bullæ poſſit abſoluere excommunicatum à iudice ex illa clauſula, vt Sacerdos poſſit abſoluere excommunicatos facta parti ſatisfactione, & n. 5.*

6 *Sacerdos non habet facultatem abſoluendi excommunicatus ad reincidentiam.*

7 *Sacerdos poteſt abſoluere excommunicatos facta ſatisfactione, hoc intellige, in Sacramentali confeſſione.*

8 *Abſolutio conceſſa ad tempus, ſtatim tranſacto tẽpore ceſſat, & excommunicatio reuiuiſcit.*

9 *Cùm iudex eſt excommunicatus, non poteſt Vicarium ſubſtituere.*

§. PRIMVS.

1 PORrò, vt de excommunicatione (quæ frequens ſolet eſſe in foro Eccleſiaſtico) aliquid dicamus, illud ſciendum eſt, cũ aliquid præcipitur à iudice ſub pœna excommunicationis, non inferri excommunicationẽ, ſed comminationem tantum eſſe, niſi adiectum fuerit, ipſo iure, vel ipſo facto incurrenda, gl. in c. Salonitanæ 63. diſtinct. gl. in c. 1. de ſagittarijs, teſtatur communem Imola. in c. 1. de locato, & Felin. in c. ſicut, de Symon. idem que facit Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. Reuer-
2 tatur, n. 210. Illud quoq; non eſt minus, memoria dignum, licèt ad excommunicationẽ, vt rectè pronuntietur, præcedere debeat trina monitio, vt habetur in c. ſacro, de ſentent. excomm. attamen ſi hæc omiſſa fuerit ſolennitas, nõ eſſe excommunicationem nullam, ſed iniuſtam, autore Couarr. qui teſtatur eſſe communem, in c. Alma mater, 1. p. §. 9. n. 7. & idem teſtatur Gutierr. in quæſtionibus Canonicis lib. 1. c. 4. & probatur non obſcurè in c. Romana. §. porrò, de ſentent. excomm. in
3 6. Quod tamen intellige, niſi ſententia excõmunicationis proferatur aduerſus eos qui participes fuerint cum excõmunicato: quia tunc ſi deſit trina monitio ſententia erit nulla, vt eſt definitum in c. conſtitutionem, de
4 ſent. excom. lib. 6. Sed, & illud ſubinde quæri ſolet an Sacerdos ex priuilegio Bullæ; quæ vulgò dicitur de la Cruzada, poſſit abſoluere excommunicatum à iudice, ex clauſula illa quæ in Bulla adijci ſolet, Vt Sacerdos ſatisfactione parti facta, poſſit abſoluere excommunicatos. Et aliter quidem ſentiunt Pontificij, aliter Theologi: ſiquidem Couarr. in c. Alma mater, §. 12. & Io. Gutt. Canon. q. c. 1. negant, Sacerdotem habere poteſtatẽm abſoluendi in confeſſione, cum quis ſit excommunicatus ab homine. E contrario Medina in inſtructorio Confeſſorũ c. 12. & Emanuel
5 Roder. in explicatione illius Bullæ n. 55. tradunt, poſſe Sacerdotem abſoluere. Ego diſtinguendum puto hoc pacto: Aut ſatiſfactio ſit plenè, ſeu in totum, & eo caſu tanquam lite tranſactione finita; & quia ſolutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio, exiſtimauerim, Sacerdotem abſoluendi habere poteſtatem, alioqui priuilegium datum per ſacram Bullam, nullius eſſet momenti quod ad hanc clauſulam pertinet: aut verò ſatisfactio non ſit plenè, ſed ad tempus, & tunc crediderim, Sacerdotem non habere poteſtatem abſoluendi excommunicatum à iudice: nam
6 Sacerdotem non habere facultatem abſoluẽdi excommunicatum ad reincidentiam, par eſt inter omnes ſcriptores ſententia, in qua etiam fuit Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pactis. & Ant. Maſſa de obligatione in forma cameræ, nu. 113. Ioan. quoq;
7 Gutierr. alleg. 9. Quod autem diximus, Sacerdotem poſſe abſoluere ſatisfactione plenè facta, accipere debes in Sacramentali confeſſione, non aliàs, ſicuti placuit Couar. in d. c. Alma mater, 1. p. §. 11. nu. 10. & Nauarr. in Manual. c. 26. nu. 31. & Ant. de Cordoua. q. 19. atque item Manuel. Roder. in explicatione ipſius Bullæ numer. 54. & 96. quibus magis aſſentior, quã magiſtro Henriquez Theatino contrarium aſſerenti lib. 7. de indulgen-
8 tijs c. 13. nu. 3. Illud poſtremò adiecerim, ſi

excom-

Digitized by Google

excommunicatus abſolutus fuerit ad tempus, vel ad aliquem actum gerendum, ſtatim lapſo tempore, aut actu peracto, rurſus in excommunicationem incidere, etſi dictum non fuerit à iudice quòd abſoluit illum ad reincidentiam, vt probat tex. in c. veniens 2. de teſtibus, & illic Ioa. Andr. Abb. & reliqui Claſſici, Fel. in c. 1. de officio ordinarii, Boer. deciſ. 290. nu. 3. Couarr. in c. Alma mater, de ſententia excomm. 1. p. §. 11. n. 6. vbi multa
9 de ea re congerit: ideò nos hic non amplius. Illud tamen nunquam tua excidat memoria cùm iudex eſt excommunicatus, non poſſe vicarium ſubſtituere, vt expreſſim extat definitum in c. 1. de officio Vicarii lib. 6.

SVMMARIVM.

Differ. 120.

1 *Poſtulatio quid ſit.*
2 *Electio quid ſit.*
3 *Electus in Epiſcopum, non poteſt ad alium Epiſcopatum promoueri niſi per poſtulationem.*
4 *Collatio quid ſit.*
5 *Præſentationis definitio traditur.*
6 *Confirmatio quid ſit.*
7 *Inſtitutio quid ſit.*
8 *Electio ſpectat ad Collegium, collatio ad Epiſcopũ, præſentatio ad patronum: poſtulatio, inſtitutio, & confirmatio ad ſuperiorem referuntur.*
9 *Ius inſtituendi, ſeu confirmandi tranſit in Capitulum ſede vacante; & quid de iure conferendi, & præſentandi.*
10 *Vacantia beneficia intra quæ tempora conferri, debeant.*
11 *In collatione Capellæ facienda conſanguineis, an computatio graduum fiat ſecundùm ius Ciuile, vel ſecundùm ius Canonicum.*
12 *Epiſcopo poſtulato, & præſentato ad alterum Epiſcopatum, primus Epiſcopatus non vacat, donec ſecundi adipiſcatur poſſeſſionem.*
13 *Epiſcopus poſtulatus intra quod tempus teneatur, ſecundi Epiſcopatus adipiſci poſſeſſionem.*
14 *Inſtituta Capellania, & onere impoſito, vt pro anima defuncti aliquæ Miſſæ vnaquaque hebdomada dicantur, an poſſit ad eum præſentari qui non ſit ad Sacerdos, ſi intra annum poſſit ad Sacerdotem promoueri, & n. 15.*
16 *Beneficium Curatum poteſt conferri conſtituto in minoribus ordinibus, dummodò intra annum poſſit ad Sacerdotium aſcendere.*
17 *Conſanguineus conſtitutus in minoribus ordinibus, qui intra annum poſſit Sacerdos fieri, præferendus eſt in capellania cuilibet Sacerdoti degeneri.*
18 *Qui merè laicus eſt, ad beneficium Eccleſiaſticum præſentari non poteſt.*
19 *Præſentatus ab eo qui bona fide eſt in quaſi poſſeſſione iuris patronatus, præferri debet præſentato ab eo qui in petitorio probat ius patronatus ſe habere.*
20 *Præſentato decedente, aut iuri ſuo cedente, quid patronus facere debeat.*
21 *Præſentatus à minore, præferri debet præſentato à curatore.*
22 *Præſentatus à patrona vxore, debet præferri præſentato ab eius marito.*

Inter electione, Poſtulationem, Collationem, Præſentationem, Inſtitutionem, Conſtitutionem, Confirmationem. different. 120.

Licet olim veteres Canones his verbis eligendi, & poſtulandi non promiſcuè vterentur, vt eſt intelligere ex c. literas, diſtinct. 68. verùm poſteà recentiore iure electionem à poſtulatione diſtare indicat ſatis titulus ille de poſtulatione Prælatorum, & ille alter
1 ſequens de electione, & electi poteſtate. Hoc autem diſtant, quòd poſtulatio eſt quædam gratiæ petitio à ſuperiore impetrãda, de promouendo aliquem ad Prælationem, ad quã de iure communi eligi ſeu promoueri non poterat, propter defectum aliquem, ſeu impe
2 dimentum. Electio verò, eſt alicuius perſonæ ad prælationem, ſeu fraternam ſocietatẽ Canonica facta vocatio, ſicuti vtrumque definitum extat apud Panorm. in Rubr. de poſtulatione Prælatorum, cui reliqui aſſentiuntur, & Rebuff. in praxi benefic. lib. 1. titul. de electione, & in pragmatica ſanctione §. 1. de nominatione Regia, & Lambertinus de iure patron. lib. 2. 1. p. nu. 3. q. 1. Poſtulatio igitur nititur gratia, electio autẽ iure, vt colligitur
3 ex c. 1. & illic gloſ. de poſtulat. Prælatorum in 6. Ergo cùm is qui Epiſcopatum, habet, vel ad illum electus, & cõfirmatus eſt, ad alium, niſi ſummo Pontefice autore, tranſire nõ valeat, vt habetur in c. 2. de tranſ. Epiſc. vel electi, fit, vt non aliter ad alterum Epiſcopatum promoueri valeat, quàm per poſtulationem, docemur ex c. fi. eod. tit. de trãſlatione Epiſc.
4 vel electi. Collatio, eſt libera beneficij tranſlatio: poteſt enim is cui beneficij collatio cõpetit, cui velit illud conferre, modo ſit idoneus, c. relatum, de præbend. tradit latè Rebuf. in praxi benefic. tit. de collat. Præſentatio
5 eſt electio facta à patrono de eo qui pro inſtitutione habenda præſentatur Epiſcopo ad beneficium vacans, ſicuti colligitur ex c. à nobis de iure patr. atq; ex Spec. eod. tit. necnon
6 ex Paul. de Citad. eod. tract. q. 97. Confirmatio eſt approbatio electi à ſuperiore facta, electus enim confirmatur, præſentatus verò inſtituitur, vt tradit Panor. in d. c. à nobis. n. 4.

Ni-

Nihil aliud ergo eſt inſtitutio, quam non liberi beneficij collatio, vti latiùs Abbas ipſe docet in c. autoritate nu. 5. de inſtit. Electio itaque ſpectat ad Collegium collatio ad Epiſcopum, ſeu Epiſcopi vices habentem: præſentatio ad patronum: poſtulatio, inſtitutio, & confirmatio ad ſuperiorem referuntur. Ex his verò non paucæ in rerum vſu exurgunt differentiæ, nam ex inſtitutione acquiritur ius in re; ex præſentatione non acquiritur ius in re, ſed ad rem, Rochus de iure patronat.
9 verb. Ius honorificum, n. 35. Deinde ius inſtituendi, ſeu confirmandi tranſit in Capitulum ſede vacante, ſed ius conferendi, ac ius præſentandi, non tranſit in Capitulum, quãdo collatio, vel præſentatio ad ſolum ſpectat Epiſcopum, ſicuti luculenter idẽ Abbas ediſſerit in d. c. à nobis, de iure patron. n. 4. & Pau
10 lus de Citadinis eodem tract. q. 33. Vacantia autem beneficia intra quæ tempora conferri debeant, vnde cap. quia diuerſitatem, de cõceſſ. præbend. Rebuffum in praxi benef. lib. 1. Io. Gutierr. Canon. quæſt. lib. 1. c. 28. & in collatione ſacellorum, quæ Capellanias vulgò appellamus, quæque ex inſtitutione defunctorum ſunt conferenda conſanguineis
11 propinquioribus, an computatio graduum ſit facienda ſecundùm ius Ciuile, an ſecundùm ius Canonicum, vide optimam deciſionem Hieronymi de Zeuallos, Toletani, viri ſanè quam eruditi, & Aduocati ſatis experti:
12 eſt autem deciſ. 328. Sed, & illud meminiſſe oportebit, quod ex facto aliquãdo conſultus reſpõdi, cùm Epiſcopus poſtulatur, aut à Rege noſtro prꝫſentatur ſummo Pontifici ad alterum Epiſcopatum, non vacare primum Epiſcopatum, donec Epiſcopus apprehenderit poſſeſſionem ſecundi Epiſcopatus, iuxta tex. in c. de multa, de præbend. & illic tradit gloſ. verb. Receptionem, & ibi. Inno. Ioa. Andr. & Abbas, & probatur in c. cùm in cũctis §. cùm verò, de elect. & inibi Panorm. idẽ Abbas ſic intelligendus in c. fi. de poſtulatio-
13 ne prælatorum n. 13. Epiſcopus tamen, qui ita à Rege poſtulatur; ſeu præſentatur, tenetur intra tres menſes, poſteaquam eius poſtulatio à Pontefice recepta fuerit, apprehendere poſſeſſionem ſecũdi Epiſcopatus, alioqui, niſi iuſto impedimento detentus fuerit, perdit ius quod ad ſecundam habebat Epiſcopatum, vt eſt definitum in cap. quam ſit, de elect. lib. 6. & tradit Bertachin. de Epiſc. lib. 3. p. 2. Loquitur ſanè ille textus in electione, ſed, & in poſtulatione idem recipiẽdum eſſe, par ratio facit, vt illic commẽtatur gloſ. verb. Euacuetur, nemine reclamante, & probatur in cap. quoniam quidam, diſtinct. 100. Illud etiam ex facto tractatum eſſe ſcio: Titius cõſtruxit ſacellum, ſeu capellam, cui bona quędam reliquit, inſtituto in ea iure patronatus, hoc pacto, Vt Clericus qui ab hęrede ſuo prꝫſentandus foret, teneretur illic pro anima eius Miſſas duas prima quaque hebdomada celebrare; quod ſi è genere ſuo eſſet aliquis Clericus, anteferendus foret cæteris omni-
14 bus. Quæſitum igitur fuit, an prꝫſentandus ad hanc capellam, neceſſariò debeat eſſe Sacerdos, vel an ſufficiat poſſe eum intra annũ ad Sacerdotium promoueri? Et ſunt interpretes (vt, & aliàs ſolent) non ſatis in ea re concordes, nam Io. Gut. conſ. 1. n. 11. in ea eſt ſententia, vt exiſtimet, patronum non poſſe præſentare niſi eum qui ſit Sacerdos, citans pro hac parte Abbatem, Rochum, & Lãbertinum. Contrariam verò opinionem, id eſt, non eſſe neceſſarium, vt præſentandus ſit Sacerdos, ſed ſufficiat in minoribus ordinibus eſſe conſtitutum, ita vt intra annum Sacerdos fieri valeat, amplectitur Spino in ſpecu-
15 lo teſtamentor. gloſ. 4. n. 64. citans pro ſe Ferretum conſ. 305. Et hanc ego veriorem eſſe iudico, niſi modò expreſſim fuerit adiectum à defuncto, vt præſentandus ſit omninò Sacerdos. Siquidem, & beneficium curam habens animarum, annexum habet etiam Sa-
16 cerdotium. Et tamen ſatis eſt, ſi præſentatus ſit Clericus in minoribus conſtitutus, dũmodò intra annum ad Sacerdotium promoueatur, vt habetur in c. licèt canon, & in cap. commiſſa, de elect. lib. 6. Et ſanè hanc crediderim fuiſſe mentem Abbatis, Rochi, & Lãbertini, quos Gutierr. in ſuas partes aſciſcit. Secundùm hęc igitur dicendum eſt, ſi con-
17 ſanguineus defuncti fuerit Clericus in minoribus conſtitutus, ita vt intra annum ad Sacerdotium promoueri valeat, præferendum eſſe Sacerdoti degeneri, id eſt, qui non ſit cõſanguineus illius qui ius patronatus inſtituit etſi is Sacerdos degener præſentatus fuerit à
18 patrono ſeu hærede defuncti. Conſanguineũ autem diximus debere eſſe minoribus ordinibus initiatum: quia qui mere laicus eſt, ad beneficium Eccleſiaſticum præſentari nõ poteſt, ſecundùm gloſ. in Clem. plures, de iure patr. verb. Perſonas, quam illic atque ali-
19 bi Doctores omnes ſequuntur. In tractatu autem iuris patronatus, qui longè, lateque patet, illud eſt præcipuè memoria dignum, præſentatum ab eo qui bona fide eſt in qua ſi poſſeſſione præſentandi, præferendum eſſe præſentato ab eo qui probat in petitorio ius patronatus ſe habere, cap. conſultationibus, de iure patrona. & illic Abb. Inn. in cap. Cumana, de elect. ſub fin. & Roch. de iure patr. verbo. competens, q. 19. & latè diſputat Cæſar Lãbert. in ſuo illo locupletiſſimo tractatu

Digitized by Google

bandum puto, quando beneficium vacat per apprehenſionem ſecundi, iuxta c. de multa, de præbendis, & Extrauag. execrabilis, eod. titul. id eſt, pro rata fructus eſſe diuidendos.
7 Idem quoq; noſtrates probandum putant de fructibus maioratus, etiamſi is ſit Regnum, aut Comitatus, vt ſcilicèt pro rata diuidātur inter ſucceſſorem, & hæredes ſucceſſoris, vt eſt videre apud Mol. & Ayor. locis ſuprà citatis, & Gutierr. d. c. 33. qui moribus id ſeruari teſtantur. Proinde non moror illos qui contrarium ſentiunt, in quibus eſt Ant. Gom. in l. 40. Tau. n. 47. Pelaez de maior. 4. p. qu. 24.
8 Coſta de patruo, & nepote nu. 75. Sed ecce, agentibus nobis de iure. patron. Illud quod maximè dicendum fuerat penè memoria excidit. Inter ſcriptores controuerti ſolet, an Papa, qui alioqui omnia poteſt, poſſit ius patronatus laicorum abrogare, vel derogare, vt eſt videre apud Felino. in libello cui titulus: Quando literæ Apoſtolicæ noceāt patrono; & apud Cæſ. Lamber. de iur. patr. lib. 3. q. 7. princip. art. 6. apud nos autem expreſſim legibus Regiis eſt cautum, ne derogari valeat,
9 in l. 25. tit. 3. & l. 5. tit. 6. lib. 1. Recopil. Hoc autem quàm ſtrictim apud nos obſeruetur, declarauit ſatis lis illa quæ poſt multorum annorum ſpatia deciſa fuit inter Comitem de Lemos, & Comitem de Monterrey in ſpecie huiuſmodi: D. Franciſca de Zunigna, cuius erat ſtatus de Vlloa, nupſit Comiti de Monterrey, ex quo ſuſcepit filium primogenitum: Comite autem defuncto, nupſit ſecundo Comiti de Andrade, ex quo ſuſcepit filiam vnicam, quæ nupſit Comiti de Lemos Cùm autem Comes de Andrade belli cauſa Romæ adeſſet, impetrauit à ſummo Romanoq; Pontefice, vt beneficia patrimonialia, quæ vxor D. Franciſca habebat in dicto ſtatu de Vlloa; applicarentur domui de Andrade, atque, vt plenius ſibi conſuleret, conuenit apud Auditores, de Rota, Comitēm de Mōterrey, petens, vt declararent gratiam ſibi à Romano Pontefice factam validam legitimamque eſſe, & obtinuit, decretæque ſunt illi à Rota literæ executoriæ, quas executoriales vulgò vocamus. Poſteà Comes de Monterrey conuenit apud Auditores Valli ſoletani prætorii Comitem de Lemos, & Andrade petens ab eo ſtatum illum de Vlloa, cùm beneficiis patrimonialibus, quæ ſibi titulo maioratus attinere dicebat. Et quànquam Comes de Lemos edidit in ius gratiam Apoſtolicam, & executoriales Rotæ, nihil ſibi profuere, quin dānatus fuit, vt ſtatū illū de Vlloa cum beneficijs patrimonialibus reſtitueret Comiti de Monterrey q͛d quoniā dignū notatu maximè eſt, hic memoriæ ꝓdere decreui.

SVMMARIVM.

Differ. 121.

1 *Si mulier antequam nubat, filijs petat tutorem, non eſt locus legitimo tutori, ſed datiuo; e contra verò, ſi petat tutorem, poſt quam nupſerit, non eſt locus datiuis, ſed legitimo.*

2 *Iudex non tenetur dare filijs tutorem, à matre nominatum, ſed quem illis magis putauerit expedire.*

Diſtare multum, an mulier ſecundo nubens priuſquam nubat, petat filijs tutorem, an id faciat poſtquam nupſerit.

different. 121.

1 PErmultum intereſt, an mulier quæ ad ſecundas vult tranſire nuptias, anteaquam nubat, petat filijs tutorem, an poſtea: nam ſi anteaquam nupſerit, iudicem ædeat, filijſque tutorem petat, non eſt locus legitimo tutori, ſed datiuo: at ſi poſtquam nupſerit, id faciat, locus eſt legitimo, non datiuo, veluti reliquis conſentientibus, tradit Bartol. in l. ſi quis ſub conditione, ff. de teſtam. tutela, nu. 27. Quærit autem illic commodiſſime Bart. & in auth. Sacramentum, quando mulier tutelæ officio fungi poſſit, an cùm ita eſt locus datiuo, teneatur iudex omninò ſequi matris voluntatem, ac dare tutorem illum, quem mater ipſa nominauerit; quam quæſtionem ex facto accidiſſe, narrat ipſe Bartol. in filia
2 Comitis de Marſone, & poſt magnam Doctorum concertationem, tandem magis placuiſſe ſcribit, nō neceſſe habere iudicem dare tutorem nominatum à matre. Sed cum magis per inquiſitionem pupillo conuenire proſpexerit, cuius ſententiā amplectuntur Bald. & Salic. in d. Auth. Sacramentum, atque ex noſtratibus Ant. Gom. in l. 14. Taur. n. 12. & Matienz. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gloſ. 2. n. 11. vbi perhibet, moribus eſſe receptā, & præter hos omnes cōſulito Greg. Lop. in l. 5. tit. 16. par. 6. verb. Al mas cercano, qui optimè declarat.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Filio defuncto mater vidua ſuccedit pleno iure.*

2 *Quid ſit differentia, quando mater filio ſuccedit pleno iure, vel quando ſuccedit in vſufructu tantū.*

3 *Filio defuncto mater ſecundò nupta ſuccedit tantū in vſufructu.*

4 *Ius Canonicū ſolum infamiā contra mulieres ſecundò nubētes à iure ciuili ſtatutā deleuit de ſucceſ-*

 ſione

ſione verò filiorum nihil immutauit.

5 *Mater vidua quæ habet filios ex primo, & ſecundo matrimonio, ſuccedit pleno iure filijs ſecundi matrimonij decedentibus.*

6 *Mater tertiò nubens, habens filios ex primo, & ſecundo matrimonio, ſuccedit filij ſecundi matrimonij in vſufructu tantum.*

7 *Quando omnes filij eiuſdem matrimonij defuncti ſunt ſine liberis, eis mater pleno iure ſuccedit, neque agnati ius habent ſucceſſionis, niſi vbi viget conſuetudo, vt vulgariter dicitur, quê buelua al tronco.*

8 *Superior concluſio procedit, etiamſi mater vnicũ habeat filium, iſq; deceſſerit.*

9 *Mater quæ ex ſecundo matrimonio liberos non ſuſcepit, tranſiens ad tertias nuptias, non tenetur reſeruare filijs primi, neq; tertij matrimonij, quæ à ſecundo habuit.*

10 *Mater ſecundo nuptà, ſuccedens ex teſtamento filijs primi matrimonij, eis ſuccedit pleno iure.*

11 *Mater ſecundò nubens ex conſenſu filiorum, an illis ſuccedat pleno iure.*

§. PRIMVS.

VErùm quia de ſucceſſione filiorum, quibus mulieres ſecundo nubentes ſucceſſerunt, frequentes in iure ac foro ſolent eſſe quæſtiones, atque inde multa Aduocatis prouenire commoda ſolent: id quod enarrat Io. de Garronis tit. de ſecundis nupt. in princip. de his pauca dicamus. Et ſit prima quæſtio de matre quæ ad ſecundas non trãſiuit nuptias, vt intelligi poſſit, quantum ſit diuerſa cauſa eius quæ ad ſecundas tranſuolauerit nuptias.

PRIMA QVÆSTIO.

1 Maria nupſit Titio, eique peperit Petrum & Ioannem: mortuo autem Titio, remanſit in viduitate: mortuus eſt deinde Petrus filius quæſtionis eſt, an mater ſuccedat filio defuncto pleno iure, an in vſufructu tantum? Et conſtat eam pleno iure ſuccedere, vt habetur in l. 2. C. ad Senatuſconſ. Tertyllianum, & in l. mater, & l. omnem. C. eodem. tit. & in l. 1. 2 & 4. tit. 8. lib. 5. Recop. Permultum intereſt, an mater ſuccedat pleno iure, an in vſufructu duntaxat: nam quãdo ſuccedit in vſufructu, non poteſt alienare, & propterea ea mortua, redit proprietas ad filios eiuſdem matrimonij: at quando ſuccedit pleno iure, alienari poteſt, & ſuccedunt æqualiter filij, vt habetur in l. fœminæ, & toto illo titul. C. de ſecundis nuptijs, & tradunt noſtrates in leg. 14. & 15. Tauri. & in leg. 4. titul. 1. libr. 5. Recopilationis.

SECVNDA QVÆSTIO.

3 Lucia nupſit Titio, ciq; peperit Andream & Bartholomeũ: mortuo autem Titio, nupſit Seio, nulloſque ex eo liberos ſuſcepit: mortuus eſt autem Bartholomæus filius primi matrimonij: quæritur, an mater ſuccedat pleno iure, an tantùm in vſufructu? Et non eſt dubitationis in vſufructu duntaxat matrem ſuccedere. Nec intereſt, an ex ſecundo matrimonij filios ſuſceperit, necne, vt conſtat ex illa l. fœminæ. §. illud, alijſque eiuſdem tituli de ſecundis nupt. Neque putet quiſpiã, 4 illa ciuilia iura ſublata eſſe per c. final. de ſecundis nuptijs; nam iura Pontificia ſolummodò abrogant pœnas infamiæ, quę iure ciuili ſtatutæ erant aduerſus mulieres ſecundò nubentes: minimè verò abrogant ea quæ de ſucceſſione filiorum ſtatuta erant iure ciuili, & Regio in fauorem fratrum qui ſuperſtites ſunt, vt illic tradit Panorm. & Ioa. Garonis de ſecundis nuptijs nu. 29. atque ex noſtris Matienz. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gloſ. 2. n. 1. & conſtat communem eſſe opinionem ex Ant. Gabriel. lib. 3. tit. de ſecundis nup. concluſ. 5. idque verũ eſſe, ſatis liquet apud nos ex l. 3. & 4. tit. 1. lib. Recopil.

TERTIA QVÆSTIO.

5 Martha nupſit Titio, ex quo duos ſuſcepit liberos; mortuo Titio, nupſit Raynuntio, ex quo alios duos ſuſcepit filios, Philippum, & Thomam: mortuo marito Raynuntio, mortuus eſt Philippus filius ſecũdi matrimonij: eſt quæſtionis, an mater ſuccedat Philippo pleno iure, an in vſufructu tantummodò. Et quoniam mater à tertijs abſtinuit, dicẽdum eſt pleno iure ſuccedere, vt oſtendit Auth. de nupt. §. ſed neque illud, verſ. reliqua, col. 4. & ſentit gloſſa verb. Profit, in l. cum alijs. C. de ſecundis nupt. tradit etiam Salicetus in l. ſi quis priorem. §. talem. C. eod. tit. Etenim cùm mater ad tertias non tranſierit nuptias, nullam filijs ſecundi matrimonij fecit iniuriam, & ideò altero ex eis decedente, pleno iure ſuccedit, perinde ac pleno iure ſuccedit, quando ad ſecundas nuptias non tranſiuit, vt prima quæſtione diximus. Et dura ſanè res eſt, vt hoc titulo filij primi matrimonij nanciſcantur etiam bona quæ à ſecundo marito profecta ſunt, ſtãtibus filijs eiuſdem matrimonij ſecundi: ſed ſatis eſt ita ſcriptum eſſe, vt Iuriſconſultus reſpondit in ſpecie legis proſpexit. ff. qui, & à quibus.

QVARTA QVÆSTIO.

6 Marcella nupſit Ludouico, eiq; peperit Ar-

Digitized by Google

Antonium, & Paulum: mortuo autem Ludouico, nupſit Raynaldo, ex quo, & alios duos ſuſcepit liberos, Hieronymum, & Auguſtinum: mortuo deinde Raynaldo, tertias experta eſt nuptias: mortuo autem Auguſtino filio, quæritur, an mater pleno ei iure ſuccedat. Et palam eſt in vſufructu duntaxat ſuccedere. l. cum alijs. C. de ſecundis nuptijs, & Authentica de nupt. §. ſed neque illud, col. 4.

QVINTA QVÆSTIO.

7 Magdalena nupſit Seio, ex quo nati ſunt ei Marcellus, & Iſidorus: mortuo Seio, nupſit Caio, ex quo alios duos ſuſcepit filios: defunctis; deinde Marcello, & Iſidoro, filijs primi matrimonij, venit in controuerſiam, an mater pleno iure ſuccedat filijs defunctis, an tantum in vſufructu? Reſpondi, matrem pleno iure ſuccedere; nam quando omnes filii eiuſdem matrimonij defuncti ſunt ſine liberis, mater pleno iure eius ſuccedit, vt expreſſim ſtat definitum in illa l. fœminæ. §. illud, & illic animaduertũt Bald. & Salicetus, eſtque communis opinio, teſte Ant. Gabr. lib. 3. communium opinion. concl. 3. n. 29. illãq; ex noſtratibus amplectũtur Villalob. in ærar. comm. opin. lit. B. n. 29. & Matien. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gl. 2. n. 15. Itaque agnati qui defunctis liberis attingunt, nullum ad illorũ ſucceſſionem habent regreſſum, niſi modò in his locis, vbi viget conſuetudo, vt bona decedentium reuertantur ad ſtipitem, ſeu familiam, vulgò dicunt Al trõco veluti Cordubæ, & alijs nonnullis Vandaliæ locis: nam in his Regnis Legionis, & Caſtellę veteris, & Galletiæ ea conſuetudo nuſquam viget, quantum
8 experimentis conſequi putaui. Hoc autem intellige, verum eſſe, etſi mulier vnicum tantùm filium ex primo matrimonio ſuſceperit, iiſque mortuus fuerit, nam pleno iure ei mater ſuccedit, vt tradunt Bart. & Bald. contra Accurſ. in Auth. ex teſtamẽto, C. de ſecundis nup. & apparet communem eſſe opinionem ex Tello Fernandez in l. 6. Tau. n. 19. Sed neque multis quidem teſtibus ad eam rem egemus, cùm non obſcurè probetur in d. l. fœmi-
9 næ. §. illud, de ſecund. nupt. His conſequens eſt dicere, ſi mulier ex ſecundo matrimonio nullos ſuſtulerit filios, ad tertiaſque trãſierit nuptias, non debere ſeruare filijs prioris, vel tertii matrimonio, quæ à ſecundo habuit marito: id quod placuit Bald. in d. l. fœminæ, & ibi Ripa. qu. 5.

SEXTA QVÆSTIO.

10 Maria ex priori matrimonio duos ſuſcepit filios, Antonium, & Ioannem ſecundum torum experta eſſet, mortuus eſt Antonius filius iam pubes, facto teſtamẽto, in quo matrem inſtituit hæredem: quærebatur, an mater pleno iure ſuccedat filio? Et cõſtat pleno iure eam ſuccedere, veluti extat definitum in Auth. ex teſtam. C. de ſecũd. nup. ad cuius interpretationem, præter Claſſicos ibidem conſulendus eſt Boer. deciſ. 190. & 191. & Tellus in l. 6. Taur. n. 18. & Matienzo in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. n. 15.

SEPTIMA QVÆSTIO.

Martha nupſit Iacobo, ex quo duos ſuſcepit filios mortuo Iacobo, de filiorum conſenſu nupſit Sempronio: venit in cõtrouerſiam, an filiorum conſenſus ſit in cauſa, vt alterutro ex filijs mortuo, mater ei pleno iure ſuccedat, an in vſufructu? Et pleriſque placet eam pleno iure ſuccedere; & in his eſt Soc. regul. 172. & Iaſ. alios plures allegans in l. 2. C. de in d. vidu. toll. n. 4. atque ex noſtrat. Matien. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gl. 2. n. 2. ſequuntur, & alii quamplures apud Anto. Gabr. in vol. comm. opi. lib. 3. tit. de ſecund. nupt. concl. 1. nu. 33. Non deſunt tamẽ qui reclament de quorum numero eſt Baez. de non meli. filia. c. 10. n. 18. & dom. Franc. Sarm. ſelect. lib. 1. c. 4. qui alios eiuſdem ſententiæ citant aſſertores. Et hanc opinionẽ veriorem eſſe arbitror, niſi fortè filij teſtato apud tabellionem hũc conſenſum præſtitiſſent; quia eo caſu prior opinio ſequenda eſſet, vt ille expreſſus conſẽſus aliquid operetur, iuxta legem primam ff. eo quod iuſſu. Tacitus autem conſenſus filiorum nihil apud me habebit autoritatis; nã ex actu tacito nunquam præſumitur renuntiatio iuris proprii, c. ſuper hoc, & c. ſanè, de renuntiat. Decius in l. poſt quam liti, nu. 16. C. de pactis.

VMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Omnia dicta in præcedenti §. procedunt, ſiue mater nubat intra annum luctus, ſiue poſtea.*

2 *An, & eadem in patre procedant, & cæteris aſcendentibus.*

3 *Pœnæ à iure ſtatuta in matrem, & auiam tranſeuntes ad ſecundas nuptias, non procedunt in patre, & auo.*

4 *Nihil intereſſe, an filius moriatur antequam mater ſecundò nubat, vel poſteà, ad hoc, vt pleno iure, vel in vſufructu tantùm ſuccedat.*

5 *Quæ bona teneatur mater reſeruare filijs prioris matrimonij.*

An auuia binuba ſuccedens nepoti debeat reſeruare fra-

Digitized by Google

fratribus nepotis defuncti.

7 *Quæ dicta ſunt de matre, & auia, an procedant in patre, & auo.*

8 *An mater binuba poſſit facere meliorationem alicui, ex liberis de bonis quæ habuit ab alio filio defuncto.*

9 *Mater non petens tutorem filijs antequam ſecundò nubat, illorum amittit ſucceſſionem, tam in vſufructu, quàm in proprietate, ſi impuberes deceſſerint.*

10 *Lucrum dotis, vel ſpõſalitiæ largitatis, quod pater aut mater, ex matrimonio habuerit, poteſt filius eiuſdem matrimonij illud adipiſci, licet patris, vel matris repudiauerit hæreditatem.*

11 *Mater quæ ſuccedit in vſufructu filio defuncto, ſolũ pro rebus mobilibus tenetur ſatiſdare.*

12 *Mulier inhoneſtè viuens intra annum luctus, patitur eaſdẽ pœnas quas patitur ſecũdo nubẽs.*

13 *Pœnæ impoſita à iure ciuili eis quæ intra annum luctus nubunt, à iure Pontificio ſublatæ ſunt.*

14 *Lex 5. tit. 9. lib. 5. Recop. explicatur.*

15 *Vidua inhoneſtè viuens intra annum luctus, an perdat dotem.*

16 *Fructus quos alter ex coniugibus percepit, ex vſufructu bonorum filij communes ſunt.*

17 *Per ſubſtitutionem pupillarem mater excluditur, ſi filius impubes decedat.*

§. SECVNDVS.

Prima declaratio.

1 HÆc autem omnia accipere debes, ſiue mulier intra annum luctus nupſerit, ſiue poſtea, ſecundum omnium ſcriptorum mentem, & nominatim tradit Neuiz. in ſylua nup. lib. 2. ampliat. 5. & Boer. deciſ. 190.

Secunda declaratio.

2 Sed, & omnia quæ diximus, dicenda quoque ſunt de patre tranſeũte ad ſecundas nuptias, vtriuſque enim hoc caſu eſt æqualis cõditio, ſecundùm definitionem tex. in l. generaliter. C. de ſecund. nupt. & l. 1. Tauri, quæ eſt hodie l. 4. tit. 1. lib. 5. Recop. Quin, & de auo, atque auia, & cæteris aſcendentibus trãſeuntibus ad ſecundas nuptias, tantundem probandum eſſe, ſcriptum reliquit Caſtell. in l. 14. Taur. verb. Las mugeres, & Greg. Lop. in l. 26. tit. 13. p. 5. verb. Fincar, Matien. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gl. 2. n. 45. & conſtat eſſe communem ex Boe. deciſ. 191. & Ant. Gabr.
3 lib. 3. tit. de ſecund. nup. & concl. 3. n. 4. Quãquam pœnas quæ iure ſtatuuntur in matrẽ, & auiam tranſeuntes ad ſecundas nuptias, anteaquam petant tutorem filio, aut nepoti, vt habetur in l. 2. ff. ad Tertull. non putauerim pertinere ad auum; nam de patre nulla eſt dubitatio, ſed auus, & cęteri conſanguinei tenentur ſeruare quæ habentur, in l. ſciant, cuncti. C. de legitimis hæredibus.

Tertia declaratio.

4 Admonendi etiam ſumus, ad hoc, vt mater ſuccedat pleno iure, an in vſufructu, parui referre, an filius moriatur anteaquam mater tranſeant ad ſecundas nuptias, an poſteà, teſte Boer. deciſ. 190. in fi. vbi teſtatur communẽ eſſe opin. Proinde cautè legẽdus eſt Ciſuent. qui in ea re diſtinguit in l. 15. Tau. cui etiam contrarius eſt Bened. in c. Raynun. verb. Et vxorem, n. 646. & Ant. Gom. in l. 14. Tau. n. 1. Matienz. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gloſ. 2. n. 15. Neque multis teſtibus in ea re opus eſt, cùm ea opinio non obſcurè probetur in Auth. de nupt. §. hinc nos, col. 4.

Quarta declaratio.

5 Sed videamus quæ bona mater reſeruare teneatur filijs prioris matrimonij? Et hanc quæſtionẽ profligat. l. mater. C. ad Senatuſc. Tertyl. definiens, reſeruare eam debere bona paterna, non ea quæ filius aliundè quæſiuit: cui conſonat Auth. ex teſtam. C. de ſecund. nup. Quid ergo dicemus de hęreditate quam nepos habuit ab auo paterno? Et nonnullis ex noſtratibus placet, teneri matrem reſeruare eam: in his eſt Ant. Gom. in l. 14. Taur. n. 1. cui reſtipulatur Matienz. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gl. 2. nu. 15. Sed nullo iure noſtrates hanc ſuam confirmant opinionem, ſed neq; aduertunt quidem, iuris communis interpretes in contraria fuiſſe ſententia, tradentes, matrem nõ teneri reſeruare auitam hæreditatẽ: cuius ſententię fuit Guill. Bened. in c. Rayn. verb. vxorem, n. 648. Matheſil. de ſucceſſ. ab inteſt. n. 60. Aret. in §. ſi plures, inſt. de legit. agna. ſucceſſ. Ang. de Gambelion. de arte teſtandi, gl. 4. art. 2. & alij apud Ant. Gabr. lib. 3. tit. de ſecund. nup. concl. 3. n. 16. Mihi noſtratium opinio verior videtur; nam perinde ac bona materna dicũtur, quæ nepos habuit ab hæreditate aui matern. l. 2. C. de bon. matern. & l. ſi quis. prioris. §. fi. C. de ſecũd. nup. dum ait, vel ex materna linea, ita, & paterna dicenda ſunt, quæ nepos habuit ab auo paterno, ex analogiæ argumento, quid quid iuris cõmunis interpretes nituntur in deciſione auth. de non eligendo ſecundo nubentes. §. nũc igitur, cùm interim ille. §. ſit correctus per auth. de nupt. §. hinc nos, col. 4. Bart. autem, quem in ſuam aſciſcunt ſententiam in Auth. ex teſtam. C. de ſecund. nupt. tantùm

abeſt

Digitized by Google

abeſt, vt illis opituletur, vt ex diuerſo ipſo cõtrarius fit: id quod animaduertit Ant. Gabr.
6 loco ſuperiori. His illud par eſt, vt dicamus, idem probandũ eſſe in auia binuba quæ ſucceſſit nepoti, ſcilicèt, debere eam reſeruare fratribus nepotis defuncti hæreditatem quã nepos defunctus à ſuo patre habuerat, ex argumento illius legis 2. C. de bonis maternis, & leg. generaliter C. de ſecundis nup. Et quia relatiuorum eadem eſt diſciplina, & id mihi veriſſimum videtur, licèt aliud velint iuris communis interpretes ſuperius allegatis, & cum eis Matienz. in d. l. 1. tit. 1. lib. 5. Recop. gloſ. 2. in fi. ſed nullo iure ſuam aſtruunt opinionem, & vt ego ſentio, à tota iuris ratione abhorrens eſt: quibus etiã refragantur Bald. & Ang. in d. Auth. ex teſtam. C. de ſecundis.
7 nup. Quod autem diximus de matre, & auia tantundem dicẽdum eſt de patro, & auo Bimaritis, vt ſcilicèt reſeruare teneantur hæreditatem, quam filius, aut nepos à ſua matre, vel auo materno adepti fuerãt, ex definitione illius l. general. C. de ſecũd. nup. & l. 15. Tau. De bonis autem quæ mater habuit à conſanguineis mariti, videas Boer. deciſ. 192. & Ant. Gom. in l. 14. Tau. n. 7.

Quinta declaratio.

8 Illud quoque admonendi ſumus, in hac ſucceſſione, quam mater binuba habuit à filio, non poſſe facere præceptionem aliquam, ſeu meliorationem alicui ex liberis, iuxt. Auth. lucrum. C. de ſecund. nupt. quanquam enim Authentica illa loqui videatur in lucro nuptiali: attamen par ratio facit, vt dicamus, eã locum ſortiri in ſucceſſione filij, & ita generaliter à iuris communis interpretibus accipitur, vt intelligere licet ex his quę affert Ant. Gabr. in vol. comm. opi. lib. 3. tit. de ſecund. nup. concluſ. 6. & ex noſtratibus hãc concluſionem amplectuntur Matienz. in l. 3. tit. 1. lib. 5. Recop. gl. 2. n. 42. & Angulo in l. 2. tit. 5. Recop. lib. 5. gl. 1. n. 11. & Azeb. in l. 4. tit. 1. eod. lib. verb. Reſeruar, aduerſus D. Franc. Sarm. qui licèt anceps, & nutans contrariæ ſe ſubſcripſit opinioni.

Sexta declaratio.

9 Illud quoque meminiſſe debemus, vt mater tranſiens ad ſecunda vota, poſſit ſuccedere filio, vel in vſufructu, vel in proprietate, neceſſe eſſe, antequam ſecundò nubat, petat, tutorem filio dari, alioqui perdet filij hæreditatem, ſi impubes mortuus fuerit, vt habetur in l. omnem. C. ad Tertyll. quæ res diſtinctionem tamen recipit; nam aut mater non ſuſcepit tutelam filij, & ſatis eſt ſi petat tutorem filio dari, iudicẽque legitimè interpellet, vt tutelam decernat, iuxta l. 2. ff. ad Tertyl. & tradit Greg. in l. 12. tit. 16. p. 6. aut vero mater ſuſcepit filij tutelam, & tunc non ſatis eſt petere, tutorem filio dari, ſed eſt neceſſe, anteaquam ſecundas experiatur nuptias, faciat, vt tutori decernatur tutela, eiq; inſuper adminiſtratæ tutelæ reddat rationem, veluti aperto ore definit Imperator in d. l. omnem. C. ad Tertyl. & tradit Ang. de Aret. in §. actio num, n. 4. inſt. de actio. Cifuentes, & Tell. in l. 6. Taur. idem Cifuentes in l. 15. eiuſdem voluminis, latè quoque Ant. Gabr. lib. 3. tit. de ſecundis nup. concl. 9.

Septima declaratio.

10 Illud itidem memoriæ mandandũ eſt, quòd lucrum dotis, vel ſponſalitiæ largitatis, quod pater aut mater ex matrimonio habuere, poſſe filios eiuſdem matrimonij illud adipiſci, etſi patris, vel matris, vel vtriuſque repudiauerint hæreditatem, vt habetur in Auth. hæres. C. de ſecundis nupt. cui præter Claſſicos ibidem, addito l. 26. tit. 13. p. 5. & hoc egregiè pertinet ad intell. l. 3. tit. 2. lib. 5. Recop. qua cautum eſt, arrhas promiſſas à marito, pertinere mortua vxore ad filios communes eiuſdem matrimonii: dicendum eſt enim, filios habere debere huiuſmodi arrhas, etſi matris repudiauerint hæreditatem: & hoc idem ſentiunt Doctores de hæreditate quam mater binuba habuit à filio defuncto, poſſe ſcilicèt cæteros filios eam nanciſci, etſi patris aut matris repudiauerint hæreditatem, vt eſt videre apud Ripam in d. l. fœminæ, q. 8. & 9. & apud Anton. Gabr. tit. de ſecund. nupt. cõcluſ. 1. n. 4. Memineris tamẽ, quòd quatenus filius defunctus erat patris hæres, aut matris, cæteri filij, etiamſi repudient hæreditatem parentum, tenebuntur pro ære alieno, iuxta regulam illam vulgarem: Hæres hæredis, teſtatoris eſt hæres.

Octaua declaratio.

11 Nec minùs illud dignum eſt memoria, quòd etiãſi vſufructuarius teneatur cauere de vtẽdo fruendo, datis fideiuſſoribus, vt in toto tit. ff. vſufructuarius quemad. caueat: cæterũ, mater quæ ſucceſſit in vſufructu filio defuncto, non tenetur ſatiſdare pro rebus immobilibus ſed tantùm pro rebus mobilibus, vt latiùs eſt comprehenſum in l. hac ædictali. §. his illud. C. de ſecund. nupt. & tradit Pinell. de bon. mater. l. 1. 2. p. n. 75. & ita intelligẽdi ſunt

Digitized by Google

vulgò prudentiam non malè diſcretionem appellamus; quia nempè per prudentiã bonum à malo, commodum ab incommodo diſcernimus, atque ſeparamus, & propterea inter omnes virtutes prudentia principatum obtinet, ſecundùm S. Thomam loco ſuperiori: quia, vt ipſe, inquit, prudentiæ eſt, quærere medium in quo virtutes conſiſtunt omnes: fieri ergo poteſt, vt aliquis ſit ſapiens, & non idem ſit prudens: & è contrario ſit prudens, & non idem ſapiens: quod vſu contingere plerunque videmus, & nominatim tradunt Hiſtoriographi in perſona Petri Hiſpani Vlyſſippone oriundo, qui fuit Papa Io. xxij. is enim quamuis literis fuerit præſtãtiſſimus, prudentia tamen, & Pontificatus regimine minus valuiſſe fertur: cætero qui inculpatæ vitæ.

SVMMARIVM.

Different. 123.

1 *Profectitia bona quæ dicantur.*
2 *Lex filiæ dotem. C. de coll. explic.*
3 *Ad hoc vt bona dicantur profectitia, nihil intereſt, an filius ſit in poteſtate, vel emancipatus.*
4 *Et an differat in acquiſitionis effectu.*

Inter bona profectitia, & aduentitia. differen. 123.

1 PRofectitia bona dicuntur, quæ à patre, vel parente profecta ſunt de bonis, vel facto eius: aduentitia verò dicuntur, quæ aliundè acquiſiuit filius l. profectitia ff. de iur. dotium l. 2. tit. 12. p. 4. & l. 5. tit. 17. eadem part. Nec nos conturbare debet text. qui noſtros
2 magnoperè torquet interpretes in l. filiæ dotem. C. de collat. qui innuere videtur etiam dici dotem aduentitiam quę à patre profecta ſit, ſic enim ait: *Nec dubium eſt, profectitiam ſeu aduentitiam dotem à patre datam, vel conſtitutã, fratribus qui in poteſtate fuerint, conferendum eſſe.* ſiquidem illud verbum, Datam, referendum eſt ad profectitiam, quia videlicèt pater ex ſuis proprijs bonis dotem filię dederat: illud verò alterum, Conſtitutam, referendum eſt ad aduentitiam; quia ſcilicet pater ex bonis maternis quæ apud ſe erant, filię dotem conſtituit. Referendo itaque ſingula ſingulis, illa lex ſuperiorem concluſionem oppidò cõfirmat, tantùm abeſt, vt illi aduerſetur: & eſt ſanè quàm planiſſimus, iuxtaque veriſſimus intellectus, licèt interpretes aliter commini-
3 ſcantur. Illud verò nihil intereſt, vt bona dicantur profectitia, an filius ſit in poteſtate patris, an emancipatus, quia, vt Iuriſconſultus inquit in d. l. ff. de iure dotium: *Non ius poteſtatis, ſed parentis nomen dotem profectitiam*
4 *facit*. In acquiſitionis tamen effectu nonnihil intereſt, an filius ſit in patris poteſtate, an ſui iuris, vt in §. 1. & 2. inſt. per quas perſonas nobis acquiritur, & l. 1. §. accedit. C. de rei vxoriæ actione, tradit Bald. in l. auia. C. de iure dotium, & Campeius ſic intelligendus in tract. de dote, q. 10. 1. p. Sic quoque eſt intelligendus Greg. Lop. in d. l. 2. tit. 11. p. 4. & in l. 3. tit. 15. p. 6. verb. Contar, alioqui ſibi non conſtaret.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Quod filiofamilias contemplatione patris datur, an dicatur profectitium, vel aduentitium.*
2 *In dubio ex coniecturis iudicandum eſt, an datum filio ſit profectitium, vel aduentitium.*
3 *Datum filio occaſione patris, contemplatione tamẽ filij, dicitur aduentitium, & ponitur exemplum & nu. 4. & 5.*
6 *§. igitur, inſt. per quas perſonas nobis acquiritur. declaratur.*
7 *Multos eſſe caſus in quibus patri nõ quæritur vſusfructus in bonis filij, & an in his pater habeat ſaltem commoditatem. Et nu. 8. & 9.*
10 *Mater licèt poſſit priuare patrem vſufructu bonorum quæ filio reliquit titulo prælegati, ſeu melio rationis, non poteſt priuare patrem vſufructu bonorum quæ filio pertinent titulo ſuæ legitimæ. & num. 11.*
12 *Lex filijs matrem. C. de inofficioſo teſtam. an ſit correcta per l. quoniam in prioribus, eod. tit.*

§. PRIMVS.

1 SEd illud inſpiciendum eſt, an quod filiofamilias contemplatione patris datur, dicatur profectitium, an aduentitium? Et ſcriptoribus magis placet, hoc eſſe profectitium, gloſ. in l. 2. cũ oportet. C. de bonis quę liber. verb. Ex eius ſubſtantia; cui ſe illic ſubſcripſere Bart. Bald. Corneus, & reliqui Claſſici, Iaſon, & Decius in l. vt liberis. C. de coll. Quibus non obſcurè ſuffragatur lex profectitia. ff. de iure dotiũ, & l. qui tutelæ. ff. de teſtam. tutela; atque item lex 2. tit. 11. & l. 5. tit. 17. p. 4. Proinde non eſt audiendus Mẽdez à Caſtro Luſitanus, contrarium tradens in d. l. cũ
2 oportet, 1. p. n. 7. In re tamen dubia argumẽtis, & coniecturis arbitrandum eſt, an contẽplatione patris potiùs, quàm filij, datum fuerit, ſicuti latiùs diſſeruimus different. vlt. am-
3 pl. 2. Illud tamẽ admonendi ſumus, ſi quid datũ ſit filio occaſione patris, contemplatione

tamen filij, non dici profectitium, ſed aduētitium, vt non obſcurè oſtendit Iuriſconſult. in l. ſocium 60. §. 1. ff. pro ſocio, & in d. l. qui tutelam. ff. de teſtam. tutela, & ſentiunt Bart. & reliqui in l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff.
4 de vulgari, & pupil. Exempli cauſa; Pater demandauit filium ad magnatem, cuius erat amicus, vt illi famularetur: cùm autem filius in magnatis gratiam veniſſet, ac familiaritatem, multa ab eo dona accepit; dicendum eſt enim, bona eſſe aduentitia, non profectitia, ſicuti non obſcurè tradit Bart. in d. l. cū opor
5 tet, n. 4. C. de bonis quæ liber. Nec nos mouere debet §. igitur, inſtit. per quas perſonas cuique acquiritur, dum ſignificat, quod ex occaſione patris quæſitum eſt filio, profectitium eſſe: nam illud, Ex, immediatam cauſam im-
6 ponit, vt illic Accurſ. & cæteri commentantur interpretes. Et quoniam in illius. §. igitur, mentionem incidimus, illud obiter te latere nolui, idcircò Imperatorem illic, & in §. præcedenti, locutum fuiſſe per ſecundam perſonam, dicendo: Acquiritur vobis, & non in prima perſona: Acquiritur nobis, vt facit cum aliàs ſæpè, tùm in §. per traditionem, inſt. de rer. diuiſ. quia quod filius Imperatoris acquirit, non patri acquirit, ſed ſibi l. cùm multa. C. de bonis quæ liber. & ideò ſi Imperator dixiſſet; Acquiritur nobis, non rectè loqueretur: quod quoniam ab ſcriptoribus animaduerſum non eſt, à nobis expoſitum eſſe, ingratum videri non debet. Cui conſequens eſt, dicere, veriorem eſſe literam quæ in illo titulo inſcribitur, Per quas perſonas cuique acquiritur; quam ea quæ inſcribi ſolet, Per quas perſonas nobis acquiritur. Sunt autem multi caſus, in quibus patri nō quæritur vſusfructus in bonis filij, quos recenſet gl. in Auth.
7 idem eſt, C. de bonis quæ liberis. Sunt tamen qui putent, in his caſibus, licèt patri nō quæratur vſusfructus, illius tamē commoditatem illi acquiri, inter quos eſt Ang. in §. 1. inſt. per quas perſonas cuique acquiritur, Iaſon. in l. cū filio. ff. de leg. 1. n. 175. & Roder.
8 Suar. in l. quoniam in prioribus, limit. 1. nu. 11. A quibus diſſentit Ripa in l. cum filio, & merito; nā ſi hoc admitteremus, nihil aliud
9 eſſet quàm verbis legem imponi. Quoq; quod quando pater non habet vſumfructum in bonis filij, neque illius adminiſtrationem habere debet, ſecundùm gloſſam in Auth. excipitur. C. de bonis quæ liberis, & probatur in
10 Auth. vt liceat matri, & auiæ, in princ. Sed, & illud memineris, licèt poſſit mater priuare patrem vſufructu bonorum, quę filio reliquit titulo prælegati, ſeu meliorationis trientis & quincuncis, vt in d. Authen. excipitur tradit
11 Ant. Gom. in l. 48. Taur. nu. 10. attamen non poterit priuare patrem vſufructu bonorum, quæ filio pertinent titulo ſuæ legitimæ, ſecūdum Bart. in d. Auth. excipitur: cuius opinionem communē eſſe fatetur illic Corn. & idē facit Roder. Suar. in l. quoniam in prioribus, lim. 1. n. 10. aduerſus gl. in Auth. vt liceat ma
12 tri, & auiæ, verb. Participium. Poſſet tamen mater ad eandem rem vti cautione data ab Imperatore in l. filijs matrem. C. de inoffic. teſtam. videlicèt, inſtituendo filium ſub conditione, ſi à patre emancipetur. Cæterùm an lex illa abrogata ſit per l. quoniam in prioribus, eiuſdem tituli, dubitatio magna eſt apud ſcribentes, vt eſt videre apud Iaſo. illic n. 2. & apud Guill. Bene. in c. Raynunt. verb. In eodem teſtamento 2. n. 18. & apud Anto. Gom. to. 1. c. 11. nu. 27. & apud Coſtam. in l. Gallus. §. & quid ſit tantū. ff. de liber. & poſthum. & Menchac. de creat. vltim. volunt. §. 10. n. 406. Mihi autem ſi credas, ego abrogatam minimè eſſe dixerim, cùm videam illius legis definitionem approbatā eſſe in l. ſi quis teſtamento. §. legis autem, eod. tit. de inoffic. teſtam. quæ ſanè lata eſt poſt illam leg. quoniam in prioribus; veluti ex ordine ipſarum legum apparet, vt omittam, in re dubia correctioni non eſſe indulgēdam. Atque ita hāc noſtram opinion. comm. eſſe teſtatur Boer. deciſ. 194. & Io. Dilectus de arte teſtandi, tit. de legato, cautela 16. & eam poſt longam diſputationem amplectitur Suar. in d. l. quoniā in prioribus, lim. 1. vbi Valdeſius plures eam ſequentes, atque item refellētes refert. Propter quam dubitationem hæc cautela minimè hodie eſt conſuetudine recepta, quia nimirum magnas inter patrem, & filium ſuſcitaret differentias.

SVMMARIVM.

§. *ſecundi.*

1 *Bona profectitia pleno iure patri acquiruntur, at in aduentitijs pater duntaxat habet vſumfructum.*

2 *Pater habet vſumfructum in bonis filij, donec filius deueniat in ſuam poteſtatem, veluti ſi emancipatus ſit.*

3 *Vel ſi contraxerit nuptias.*

4 *Vel ſi dignitatem Epiſcopatus adeptus ſit.*

5 *Sacerdotalis Ordo an liberat à patris poteſtate.*

6 *Quæ filius Clericus etiam in minoribus ordinibus conſtitutus acquirit, tanquam caſtrenſia ſibi acquirit, non patri.*

7 *An in præcedenti caſu neceſſe ſit, quòd filius habeat beneficium Eccleſiaſticum, vel quòd in Eccleſia deſeruiat.*

8 *Profectitia pro ſuo libito pater poteſt alienare, aduentitia autem alienare non poteſt.*

Supe-

9 *Superior concluſio declaratur.*
10 *Bona profectitia conferuntur, aduentitia non conferuntur.*

§. SECVNDVS.

1 IN vſu autem fori permultum eſt diſcriminis inter bona profectitia, & aduentitia: nam profectitia pleno iure patri acquiruntur, at in aduentitijs duntaxat pater habet vſumfructum, donec filius emancipatus fuerit, vt in d. l. cum oporter, & in §. igitur, inſt. per quas perſonas cuique acquiritur, & in illa l. 5. tit. 17. p. 4. atque item in l. 1. C. de bonis
2 maternis. Vſumfructum autem habebit pater (vt diximus) donec filius in ſuam venerit poteſtatem, veluti ſi à patre emancipatus fuerit, vt in toto tit. C. de emancipa. liberorum.
3 Vel ſi ſolemnes contraxerit nuptias, vt in l. 47. Tauri. Idemque iuris erit, ſi Epiſcopatus ſortitus fuerit dignitatem: quia Epiſcopalis
4 dignitas liberat à patris poteſtate, vt in Authent. Epiſcop. dignitas. C. de Epiſc. & Cler. & in c. per venerabilē, qui filij ſint legitimi: quin ſatis erit ſi primis ordinibus, nedum Sacerdotali filius fuerit initiatus: nam tametſi
5 Sacerdotalis ordo non liberet à patris poteſtate, vt eſt videre apud Couar. in c. quia nos, de teſtam. n. 5. & Didac. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ord. & apud Pinel. in l. 1. C. de bonis mater. 1. p. nu. 53. necnon apud Antonium Gomez in l. 48. Tauri, attamen quod filius Clericus
6 etiam minoribus initiatus, acquirit, tanquā caſtrenſia ſibi pleno iure acquirit, non patri, vt habes in Authen. Presbyteros, & Auth. ſacroſ. C. de Epiſcop. & Cler. tradit Suarez, in quæſtione de maioratu, ad finem, Iaſ. in l. filiæ. C. de collationibus, Molina de primog. lib. 1. c. 19. n. 29. Mendez à Caſtro in d. lege. Cum oportet, quarta p. n. 162. idque probatur Regio iure in l. 3. tit. 22. p. 1. Sed neque hocquidem caſu neceſſe eſt, vt filius Clericus minoribus ordinibus initiatus habeat beneficium Eccleſiaſticum, vel alicui miniſterio in Eccleſia deſeruiat; nam quod habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. c. 6. ſolummodò exigitur, vt Clericus fori poſſit præſcriptione vti, non ad alios caſus, vt ex ipſomet Concilio liquidò apparet, ita vt nullo quidem interpre
8 te opus ſit. Differunt deinde profectitia bona, & aduētitia; quia profectitia pro ſuo poteſt libito pater alienare, vt in d. l. cum oportet: aduentitia autem alienare non poteſt, vt in l. 1. C. de bonis matern. & in l. 24. tit. 13. p. 5. quod accipiendum erit, niſi alienet pa-
9 ter pro ſoluendo ære alieno quod materna bona debeant, aut pro alimentis filiorum, vt in l. non ſolùm. §. ſin autem. C. de bonis quæ liber. quo caſu decreto iudicis opus non habebit pater, ſecūdùm Azonem in rubr. C. de bonis quæ lib. cui aſtipulatur Iaſ. in l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. nu. 19. Lanfranc. de Oriano in tract. de arbitr. 3. p. n. 9. necnon Greg. Lop. in d. l. 24. tit. 13. p. 5. verb. En ninguna manera, & Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. 3.
10 p. n. 92. Differunt præterea bona profectitia, & aduentitia; quia profectitia conferuntur, aduentitia autem non conferuntur. l. fi. & illic omnes Claſſici. C. de collationibus, vt latiùs dicemus paulò poſt differentia vltima. Poſſent, & aliæ quamplures in medium afferri differentiæ inter bona profectitia, & aduentitia, quas ſcientes prudētesque omittimus, ſimul quia paſſim obuiæ ſunt, ſimul quia breuitati ſtudere conſilium eſt nobis.

SVMMARIVM.

Differ. 124.

1 *Dos quid ſit.*
2 *Paraphernalia bona quæ ſint, & penes quem ſit eorum dominium.*
3 *Mulier pro bonis paraphernalibus, ſicuti pro dotalibus, habet tacitam hypothecam: pro dotalibus habet priuilegium prælationis, pro paraphernalibus nequaquam, & n. 4.*
5 *In hypotheca bonorum dotalium inſpicitur tempus contracti matrimonij, non tempus ſolutæ dotis: at in paraphernalibus contrà inſpicitur tempus traditionibus bonorum, & n. 6.*
7 *Traditur cautela, vt bona omnia mulieris iure dotalium cenſeantur.*
8 *Bona dotalia alienari non poſſunt, etiam vxore, cōſentiente, & eſt neceſſariū mulieris iuramentū.*
9 *In alienatione paraphernalium ſufficit conſenſus mulieris, etiam ſine iuramento.*
10 *Præſcriptio non currit in bonis dotalibus conſtante matrimonio, ſecùs in paraphernalibus: & an in hoc caſu habeat remedium reſtitutionis ex clauſula generali.*

Inter Dotem, & Parapherna, Different. 124.

1 DOs eſt ius quoddam, in ſe continens quod à muliere, vel eius patre marito, vel eius patri traditur, vel pro tradito habetur, ad onera matrimonij ſuſtinenda; veluti definit Bartol. in rubric. ff. ſolut. matrimon. nu. 21. cuius definitionem communem eſſe teſtatur illic Ripa n. 43. & magis comm. affirmat Matienz. in rubr. tit. 2. libr. 5. Recop. gl. 1. quanquam ipſi pro patre, mendoſe legunt patre: parte enim legendum eſſe, & res ipſa indicat, & apparet ex ſcriptura Azon. C.

de iure dotium, vnde Bart. ipſe mutuatus eſt. Parapherna autem ſunt bona quæ mulier vltra dotem attulit ad matrimonium, Græcũ ſanè nomen, dictum Apara quod eſt, Circa: & Phernin, quod eſt, Dos; vt explanat Iuriſconſultus in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dotiũ, atque item l. hac lege. C. de pactis conuentis, & apud nos l. 17. tit. 11. p. 4. Non ſolum autem diſcrepant hæc inter ſe; nam dominium dotis eſt penes maritum conſtãte matrimonio. l. in rebus. C. de iure dotium. Paraphernorum autem dominium extat apud mulierem, niſi expreſſim, aut tacitè aliud actum ſit, vt oſtendit illa lex hac lege, & l. final. C. de pact. conuentis, atque item lex illa ſeptem

3 part. iuris. Diſcrepant deinde, nam quamuis mulieri pro bonis paraphernalibus, perinde ac pro dote, tacita hypotheca competat in bonis mariti, vti ſuperiora iura demõſtrant: diuerſo tamen iure vtraque hypotheca cẽſetur: ſiquidem hypotheca pro dote habet prælationis priuilegium, vt in l. aſſiduis. C. qui

4 potiores in pignore habeantur. Parapherna autem prælationem non habent, iuxta gloſ. in d. l. ſi ego, verbo condici. ff. de iure dotium cui ſe quoque cæterorum autorum turbam ſubſcripſiſſe, autor eſt Couar. lib. 1. var. reſol. c. 7. n. 1. & Anton. Gom. in l. 50. Tau. nu. 40.

5 Differunt etiam, nam pro dote inſpicienda ſunt tempora contracti matrimonij, non tẽpus quo ſoluta fuit dos. l. 1. ff. qui potiores in pigno. habean. eſtque frequentiori Doctorũ calculo receptum, teſte Boer. deciſ. 331. tametſi Anton. Gom. aliud tradit in l. 50. Tau.

6 nu. 38. Atqui in hypotheca pro bonis paraphernalibus non dies contracti matrimonij ſed quando tradita ſunt bona, ſpectãdus eſt, ſicuti intelligere licet ex illa l. fi. C. de pactis conuentis: atque ex l. ſi conſtante. C. de dona

7 tio. ante nupt. Proinde intereſt mulieris, vt in ſtrumentis dotalibus comprehendantur omnia bona, tam quod in præſentiarum habeat mulier, quàm quod in futurum habuerit, vt ea omnia titulo dotis maritus nanciſcatur, iuxta receptam ſententiam mulier cùm nubit, non videatur omnia bona quæ habeat in dotem dare, niſi expreſſim dictum fuerit, veluti communi interpretum ſententia probatum eſſe teſtatur Iaſ. in Authent. prætereà. C. vnde vir, & vxor, n. 12. & Anton. Gom. in l.

8 50. Taur. nu. 17. Sed, & illud eſt inter hæc diſcriminis, quòd alienari res dotales à marito, etiam conſentiente vxore, non poſſunt, vt in l. 1. ff. de fundo dotali. proinde neceſſarium eſt vxoris iuramentum, vt valeat alienatio, vt

9 in c. licèt mulieres, de iureiur. in 6. At parapherna conſentiẽte vxore alienari rectè poſſunt, etiam ſine iuramento, vt clara voce definit Imperator in l. de iis. C. de don. inter virum, & vxorem, quæ ſingularis quidem eſt,

10 & digna cuius nunquam obliuiſcaris. Differunt inſuper, quia præſcriptionum tempora non currunt in rebus dotalibus cõſtante matrimonio, vt habetur in l. in rebus. §. fi. C. de iure dotium, & in l. 1. §. fin. C. de annali exceptione: in paraphernis verò contrarium ſcriptoribus placuit, atque in primis Fabro in leg. 1. C. de bonis matern. cui aſtipulatur Gregor. in l. 8. tit. 29. p. 3. & Couar. lib. 1. variar. reſol. c. 8. n. 8. & Boer. qui alios citat deciſ. 328. necnon Gundiſaluus de Paz in praxi to. 1. ſecundæ partis nu. 32. quibus ſuffragatur Auth. de qualit. dotis. §. illud, collatio. 7. quanquam mihi hoc caſu mulieri in integrũ reſtitutionem poſtulanti denegandam non eſſe arbitror, cùm iure comparatum ſit, maioribus ætate dandam eſſe in integrum reſtitutionem, ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur, l. 1. ff. ex quibus cauſis maiores, l. 1. §. ſi quis autem. ff. de itinere actuque priuato, tradunt Abb. & Felin. in c. vigilanti, de præſcript. & alij apud Couar. in reg. malæ fidei poſſeſſor. 2. p. §. 3. & probatur etiam non obſcurè in §. ſi quis agens, inſtit. de actionib. Quæ verò, rogo, iuſtior cauſa eſſe poteſt, quam mulierem eſſe in poteſtate viri, neque ſine illius conſenſu agere poſſe, ſecundùm Regias leges? quæ ratio tantum valuit apud Cifuentem in l. 55. Taur. in fi. vt exiſtimauerit, neque in paraphernis currere præſcriptionem temporis mulieri conſtante matrimonio, argum. legis fi. §. neceſſitate. C. de bonis quæ liber. quæ in filiofami. id expreſſim definiuit.

SVMMARIVM.

§. Primi.

1 *Fructus pendentes ſoluto matrimonio qualiter ſint diuidendi.*

2 *Lex de diuiſione. ff. ſoluto matrim. & l. 26. tit. 11. p. 4. an per ius nouum correcta ſit.*

3 *Fructus quando ſint communes mariti, & vxoris, & nu. 4. & 5.*

6 *Leges ſupradictas correctas eſſe, locumque non habere, probatur, niſi vbi lucra matrimonij non diuiduntur.*

7 *Fructus qui ſoluti matrimonij tempore non apparent, vel ſeminati non ſunt, illius coniugis ſiunt, cuius eſt prædium.*

8 *Fœtus pecudum quando dicantur fructus pendẽtes.*

9 *Lex diuortio, & lex diuiſione ff. ſol. matr. declarantur remiſſiuè.*

10 *Mulier quę ſemel lucra matrimonij repudiauit, pœnitere non poteſt.*

§. PRI-

Digitized by Google

§. PRIMVS.

1 NE rem maximè quotidianam omittamus, diſpiciamus oportet, quemadmodum fructus pendentes diuidendi ſint ſoluto matrimonio inter virum, & vxorem? Et ſanè ſi ius cōmune ſpectamus, eā quæſtio deciſa eſt, in l. diuortio, & l. de diuiſione. ff. ſolut. matr. quibus conſonat. l. 26. tit. 11. p. 4. Cæterùm an illarum legum deciſio ſecundùm ius noſtrùm Regium nouiſſimum locū ſortiatur, inter noſtrates non ſatis cōuenit, alijs affirmātibus locum adhuc habere, alij cōtrà negantem, vt eſt videre apud Greg. Lop. in d. l. 26. tit. 11. p. 4. verb. Dos vegadas, & apud Gutier. Canon. quæſt. lib. 1. c. 33. & apud Petr. Barboſa, meritiſſimum Regium Senatorem d. l. diuortio, nu. 27. tractant etiam Matienz. & Azebedo in l. 4. tit. 9. lib. 5. Recop. & Ayo.
2 de partition. 1. p. c. 9. n. 14. Mihi verior videtur opinio illorum qui negant, illarum legū definitionem hodie apud nos locū habere:
3 ſic enim mecum reputo. Fructus qui proueniunt ex bonis coniugum, fiunt communes vtriuſque coniugis, perinde ac alia bona conſtante matrimonio acquiſita. l. 4. & ſeqq. tit.
4 9. lib. 5. Recopil. Aut ergo mulier agnouit, ſeu acceptauit communes matrimonij fortunas, & fructus ſunt communes mariti, & vxoris: aut repudiauit mulier lucra matrimonij, & fructus accreſcunt marito, qui repudiare non poteſt matrimonij fortunas: aut certè ei non cōuenit repudiare, quandoquidem, velit, nolit, ſit obligatus omni æri alieno quod conſtante matrimonio contractum eſt, vt per ſe patet, & probatur in l. 9. titul. 3.
5 lib. 5. Recop. Et idem iuris erit, ſi à principio alter coniugum repudiauit lucra nuptialia; nam altero, ex ſocijs repudiante lucra ſocietatis, neceſſe, eſt alteri ſocio accreſcant lucra, veluti placuit Matien. in l. 4. tit. 9. lib. 5. Recop. gl. 1. n. 2. & apertiùs tradit Azebedo in l. 9. tit. 9. lib. 5. Recop. n. 13. Fructus autem qui diuidendi ſunt inter cōiuges; intelligere debes, eſſe eos qui tempore ſoluti matrimonij apparent in fundo, aut ſeminati ſunt, iuxta diſtinctionem legis fori, quæ eſt lex 10. titul. 4. lib. 3. fori, quæ vſu gentium, & moribus recepta vbique eſt apud nos, vt noſtrates paſ-
6 ſim teſtantur. Secūdum hac igitur facta omnium partium enumeratione, fit, vt leges illę veteris iuris apud nos locum ſortiri non valeant, neque illarum ſit admittenda diuiſio, niſi forſan alicubi conſuetudine comparatū ſit, vt lucra matrimonij non diuidantur inter coniuges, quale obſeruari Cordubæ noſtrates enarrant. Fructus autem pendentes in rebus dotalibus ante cōtractas nuptias, vxoris eſſe, dotemque augere, oſtendit. l. ſi ante nuptias. ff. ſol. matr. & l. dotis fructus. ff. de iure dot. atque item lex 28. tit. 11. p. 4. Pendētes autem intellige ſecundum diſtinctionem illius legis fori, quam modò citauimus. & ſi-
7 militer fructus qui ſoluti matrimonij tempore non apparent, vel ſeminati non ſunt, haud fiunt communes vtriuſque cōiugis, ſed illius ſunt cuius eſt prædium, iuxta diſtinctionem illius legis fori: & in hanc ſententiam noſtra-
8 tes conuenire video. Quod autem de fructibus pendentibus diximus idem, & de fœtu pecudum dicendum eſt, vt pendente dicantur, quæ in ventre ſunt, etſi natæ non ſint, vt tradit Palac. Rub. in rubr. de don. §. 62. n. 11. & Matien. in d. l. 4. tit. 9. lib. 5. Recop. gloſ. 1. n. 4. & Baldeſius ad Suar. tit. De las ganācias,
9 ad fi. De intellectu illarum legum, diuortio, & de diuiſ. ff. ſol. matr. quia nimis difficilis eſt, ſi iuuat, placetq; videre potes prçter Claſſicos ibidem, Alciat. Paradox. lib. 3. c. 1. Cuiacium lib. 14. obſeruationum cap. 22. Hotomanum de dote, in fi. Corraſ. Miſcell. lib. 5. c.
10 7. Duaren. lib. 1. diſputationum, c. fi. Atque vt aliò tranſgrediamur, illud dicere nō omittā, muliere ſemel lucra matrimonij repudiāte, amplius pœnitere nō poſſe, veluti placuit Palac. Rub. in repet. rubr. de don. §. 66. nu. 3. Salon de Paz in quæſtionibus ciuil. lib. quæſt. 9. n. 9. Matienz. in l. 9. tit. 9. lib. 5. Recop. gl. 1. n. 8. Azeb. ibi. n. 13. proinde non eſt audiendus Ayora contrarium tradens in tractat. de partition. 1. p. c. 8. num. 17. niſi forſan mulier ordinarijs remedijs ſibi conſulat, putà, quia fuerit minor, & in repudiando læſionem acceperit.

SVMMARIVM.

Differ. 125.

1 *Donatio propter nuptias quid ſit.*
2 *Quare donatio ante nuptias fieret, & redditur duplex cauſa.*
3 *Loco donationis ante nuptias ſucceſſit apud nos cōtractus arrharum.*
4 *Datio arrharum donatio propter nuptias dicitur.*
5 *Opinio Telli refellitur.*
6 *Contractus arrharum vſitatus hodie in matrimonijs, quid differat à contractu arrharum, de quo in iure ſæpè mentio habetur.*
7 *In contractu matrimonij dari olim arrha ſolebant.*
8 *Ob quā cauſam hodie dentur arrha in matrimonijs.*
9 *Sponſalitia largitas quid ſit.*
10 *Arrha non dantur, ſed promittuntur: ſponſalitia largitas ſponſa ante matrimonium repræſentatur.*

Mari-

Digitized by Google

11 *Maritus filios legitimos habens, quantum poſſit ſponſæ donare.*
12 *Si maritus habeat patrem, non poteſt donare ſponſæ vltra trientem.*
13 *Si maritus plures ducat vxores, vnicuique poteſt decimam partem bonorũ dare nomine arrharũ.*

Inter Donationem propter nuptias, Arrhas, & Sponſalitiam largitatem. differentia. 125.

1 DOnatio propter nuptias, eſt donatio quam facit maritus vxori, vel alius eius nomine, ob cauſam matrimonii contrahendi. l. fi. C. de don. ante nupt. l. 1. tit. 11. p. 4. hæc veteri iure appellabatur donatio ante nuptias, quia nonniſi ante matrimonium fiebat: poſtea vero ſanxit Iuſtinian. vt etiam cõſtante matrimonio fieri poſſet, vocareturque propter nuptias. l. cùm multa. C. eod. tit.
2 Duplicis autem erat cauſæ quamobrem hæc donatio fieret; altera, vt dos tutiori loco foret vxori: altera, vt pacta dotalia ex æquo cũ ea certarent, vt intelligere licet ex Authent. ęqualitas C. de pactis cõuentis, atq; ex Auth. dos data. C. de don. ante nupt. declarat Azo in ſumma illius tit. & Salic. in l. ſi conſtante. C. eod. explicat etiam luculenter Ant. Gom.
3 in l. 50. Tau. n. 9. Quamuis autẽ modus iſtius contractus, prout olim fiebat, exoleuerit, in deſuetudinemque hodie abierit, vt refert gl. in d. Auth. æqualitas. C. de pactis conuentis, cęterique Doctores memorat: apud nos verò loco huius donationis ſucceſſit contractus qui vulgò vocatur arrharum, qui, & ipſe vocatur donatio propter nuptias, veluti expreſſim declarat illa lex 1. tit. 11. p. 4. in hæc verba: *Lo que el varon da a la muger por razon de caſamiento, e llamado en Latin Donatio propter nuptias: que quiere tanto dezir, como donacion que dá el varon a la muger por razon que caſe con ella; é tal donacion como eſta dizen en Eſpanna propriamente Arrhas.* Etenim licèt pacta atque leges quæ hodie in hoc contractu arrharum ſunt in vſu, non per omnia conueniant cum illis quę olim obſeruabantur in donatione propter nuptias, ſed partim conueniant, partim diſſentiant, ſicuti latè tradit Pala. Rub. in repetitione rubr. de don. inter. §. 12. & §. 14. & explanat etiam Gregor. in d. l. 1. p. atque itẽ
4 Anto. Gom. in l. 50. Tau. n. 10. Porrò cum ob matrimonium contrahendum hæc arrharũ donatio fiat, verè dicitur donatio propter nuptias, vt ipſamet lex Regia definit: itaque quanquam hoc genus donationis quo hodie vtimur, in modò contrahendi differat ab illo vetuſto, & exoleto, re autem, & ſubſtantia inter ſe non differunt. Proinde non eſt audiẽdus Ant. Gom. loco ſuperiori, qui refragante lege Regia auſus eſt contrarium tradere, negans hoc genus contractus arrharum eſſe donationem propter nuptias; licet idem placuerit Couar. in 4. 2. p. c. 3. nu. 12. aſſentiatur quamuis illi Ioannes Garcia in libello de donatione remuneratoria, n. 50. nam loquuntur aduerſus legem Regiam, cui neceſſariò
5 nobis obtemperandum eſt. Multo ergò minus ferẽdus eſt Tel. Fernandez in l. 29. Tauri, dicens, leges Regias loquentes de donation. propter nuptias, intelligendas eſſe de veteri illa donatione propter nuptias iuris cõmunis, non de hoc cõtractu arrhario, quo hodie vtimur: manifeſtus ſanè error (tanti viri pace dixerim) cùm manifeſti iuris ſit, leges ad præſentia, & vſitata accommodandas eſſe, non ad obſoleta, & antiquata, l. nam ad ea. ff. de legib. Proinde meritò reprehenſus eſt ab Ayora in tract. de partit. 2. p. q. 13. n. 16. & à
6 Ioa. Garcia loco ſuperiori. Illud verò nemine fugit, hoc genus contractus, arrharum dico, quo hodie in matrimonijs coeundis vtimur, diuerſum eſſe à contractu arrharum, de
7 quo in iure ſæpè mẽtio habetur. Arrha enim, ſi proprium eius ſignificatum ſpectes, nihil aliud eſt, quàm id quod tanquam in pignus dari ſolet à contrahentibus ad contractus cõfirmationem, vt in §. 1. inſtit. de emptione, & vendit. Proinde, & in contractu matrimonij dari arrhæ ſolebant, vt habetur in l. *Arrhis.* C. de ſponſalib. & in c. Gemma, eodem titul.
8 Verũ hodie arrhę non dantur ad confirmandum matrimonium, ſed potiùs promittũtur ab ſpõſo, aut ob vxoris dignationẽ, aut propter virginitatis meritum; quæ quoniam rerũ experimentis ſatis nota ſunt, & declarat illa lex l. 1. ſeptẽpartiti iuris, de ſponſalitia largi-
9 tate dicamus. Sponſalitia largitas ſunt, quę ſponſus tradit ſponſæ ad ipſius ornatum, & decorem, putà, inaures, annulos torques, veſteſq; & denique mulierum mundus omnis quicquid ſit, aperit Iuriſconſ. in l. argumento. ff. de auro, & argento legato: & cur ita dictum ſit, exponit Plinius naturalis hiſtoriæ lib. 1. c. 4. apud nos vulgò appellantur joyas, vt apparet ex l. 52. Tauri. Differt igitur ſponſalitia largitas à contractu arrharum quo hodie vtimur, quia arrhæ non dantur, ſed permittuntur ſponſalitia verò largitas ſponſæ ante matrimonium repræſentatur, veluti apparet ex illa Taurina lege, & illic tradunt interpretes: apud quos alias quoq; reperire poteris differentias. Illud quoque memineris, tametſi non poſſit maritus ſecundùm noſtrates leges Regias dare ſponſæ nomine arrharum plus quam ſit, ſeu valeat decima pars bonorũ quæ tunc tẽporis habeat l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop.

Digitized by Google

Recop. attamen ſi vxoris meritũ multò plus exuberet, putà, quia ipſa ſit nobilis, maritus autem plebeius; vel ipſe ſit ſenex, ipſa autem iuuencula, eo caſu placere ſcriptoribus, poſſe maritum pro merito vxoris plus decima parte donare, gloſ. in l. ſi voluntate. C. de dotis promiſſione, & illic Baldus, Iaſ. in l. diuortio. ff. de verbor. oblig. tradit ex noſtratibus Couarr. lib. 4. Decretal. 2. p. c 3. §. 3. & Azeb. in
11 l. 2. tit. 2. lib. 5. Recop. nu. 11. Dummodò intelligas, ſi maritus filios legitimos habeat, non poſſe eo caſu vltra quincuncem ſponſæ donare, vt animaduertit Io. Garſias de dona-
12 tione remuneratoria nu. 42. Et conſequenter ſi maritus habeat patrem, non poterit donare ſponſæ vltra trientem, ſicuti ſcribit Zeual.
13 in ſpec. practic. qu. 273. & 502. Illud quoque non obliuiſcaris, quoniam noſtrates non tãgunt, etſi maritus plures duxerit vxores, poſſe vnicuique hanc decimam partem bonorũ dare nomine arrharum, vt non obſcurè probatur in l. cum alijs. C. de ſecundis nupt. & in Auth. de nupt. §. ſed neque, collat. 4. An verò arrhæ ſint deducendæ de corpore hæreditatis tanquam æs alienum, vel de quincunce tanquam donatio, ediſſerit Gutierr. practic. quæſt. lib. 3. q. 43. vbi diſtinguit inter eũ qui habeat liberos tempore promiſſionis arrharum, & eum qui non habeat, vt priori caſu ſint arrhæ deducendæ de corpore hæreditatis, poſteriori autem deducantur de quincũce; & eius diſtinctio mihi ſatis arridet ex l. hac edictali. C. de ſecund. nupt.

SVMMARIVM.

Differ. 126.

1 *Dominium rerum inæſtimatarum tranſit in maritum reuocabiliter.*
2 *Dominium rerum æſtimatarum tranſit in maritum irreuocabiliter, & quare.*
3 *Maritus liberatur reſtituendo res etiam deteriores factas, quando æſtimatæ datæ non ſunt: aliter in rebus æſtimatis.*
4 *Refellitur opinio dicentium, virum habere electionem in rebus reſtituendis.*
5 *Res inæſtimatas vir alienare non poteſt, æſtimatas verò poteſt.*
6 *Superior concluſio declaratur.*
7 *Differentia rerum æſtimatarum, & inæſtimatarum quando hodie ceſſet.*

Inter dotem æſtimatam, & inæſtimatam. differunt. 126.

1 INter dotem æſtimatam atque inæſtimatã quam plura diuortium faciunt: ac illud in primis, quòd rerum inæſtimatarum dominium tranſit in maritu reuocabiliter, ſcilicèt ita, vt ſoluto matrimonio redeat ad vxorem.
2 l. in rebus. C. de iure dot. Cęterum rerum ęſtimatarum maritus dominus fit irreuocabiliter; quoniam iuxta iuris placita, æſtimatio facit emptionem l. quoties. C. de iur. dot. cuius hæc ſunt verba; *Quoties res æſtimatæ in dotem dantur, maritus dominium conſecutus ſummæ velut debitor efficitur: ſi itaque non conuenit, vt ſoluto matrimonio reſtituerentur, & ineſtimatæ ſunt, retinebit eas, ſi pecuniam tibi efferat*: tradit latè (vt
3 cæteros omittam) Couarr. pract. quæſt. c. 28. Item illud differunt, quod in reſtituenda dote res non æſtimatas maritus, etiam deteriores non ſua culpa factas, reſtituẽdo liberatur. l. plerumque. ff. de iure. dot. cum ſeqq. aliter in rebus ęſtimatis, nam omninò tenetur maritus reddere æſtimationem, neque liberatur reddendo res dotales, etiam æquè bonas, vt colligitur ex illa l. quoties, atque l. æſtimatæ. ff. ſolut. matr. & eam video eſſe communem opin. apud Ant. Gom. in l. 50. Taur. nu. 44. & apud Greg. in l. 18. tit. 11. p. 4. verb. De ſuſo.
4 Proinde haud ſunt audiendi Accurſ. & Salic. in d. l. quoties, dantes electionem viro, non rectè intelligentes tex. in d. l. plerũque. ff. de iur. dot. qui ſanè tex. loquitur, quando in pactis dotalibus conuenit, vt aut res æſtimatæ, aut pretium earum reddatur ſoluto matrimonio; nam tunc, niſi nominatim aliud dictum ſit, viri erit electio, ſecundum vulgarem illam regulam, in alternatiuis debitoris erit electio.
5 Tertio differunt, nam res inæſtimatas vir alienare non poteſt, prohibente lege Iulia, vt in l. 1. ff. de fundo dotali: æſtimatas verò ſuo iure maritus alienat. l. quod ſi fundus, eod. tit. de fundo dotali. l. æſtimatis. ff. ſol. matrim.
6 Quod tamen verum eſt, quãdo maritus fuerit ſoluendo, alioqui ius eſt mulieri res æſtimatas à marito alienatas vendicare ab emptoribus, cæteriſque mariti creditoribus, etiã anterioribus. l. in rebus. C. de iur. dot. & illic gloſ. verb. Aeſtimatæ; quam ſingularem, & communem eſſe, prædicant Iaſ. & Decius in l. ex conuentione. C. de pactis, & Ant. Gom. in l. 50. Tau. n. 44. Poſſem, & alias nõ paucas ſubtexere differentias, ſed ſuperiores ad rem demonſtrandam ſatis ſuperque eſſe videtur.
7 Qnanquam illud non omiſerim, hanc differentiam rerum æſtimatarum, & inæſtimatarum, quam modò in reſtituenda dote ſeruãdam diximus, ceſſare noſtrati Regio iure, quando mulier communes coniugi fortunas agnouerit, cùm hoc caſu res dotales, ſeu æſtimatæ, ſeu inæſtimatæ, æquo iure deducendæ ſint ex communi aceruo ſocietatis, iuxta ea quæ tradit Suar. tit. De las ganancias, & Ant. Gom.

Digitized by Google

Gom.in l.50.Tau. Sed neque illud eſt obliuiſcendum, quod tradit Gom.in l. 50. Taur.n. 43. præſumendum eſſe, in dubio res mobiles dotales in æſtimatas perijſſe culpa mariti, niſi contrarium probauerit. Sed illius opinioni ex diametro repugnat Alexand. conſ. 26. vol.6.nu.17.necnon tex.in l.de ijs.C.de donationis inter virum, & vxorem: proinde Ant.Gom. opinionem in vſu fori minus receptam eſſe video.

SVMMARIVM

Differ. 127.

1 *Iuſiurandum, & iuramentum ſynonima eſſe.*
2 *Iuſiurandum vnde ita appellatum ſit, & n.3.*
4 *Olim conſtitutam eſſe formulam verborum iuramenti.*
5 *Iuſiurandum dictum eſt, quia ſecundùm iuris formulã, & verba à iure praſcripta iurandũ erat.*
6 *Iuſiurandum à iure, & iurando dicitur.*
7 *Sacramentum quid ſit.*
8 *Septem Eccleſiæ Sacramenta peculiari nomine ita appellari.*
9 *Sacramentum pro iuramento vnde dicatur.*

Inter Iuramentum, Iuſiurandum, & Sacramentũ. different. 127.

1 IVſiurãdum, & iuramentũ ſynonima ſunt, vt ſatis conſtat ex rubric. de iureiurando, eiuſque capitulis, atque item ex l.generaliter C.de iureiur. propter calumniam dando, &
2 & alias paſſim. Vnde vero iuſiurandum ita appellatum ſit, inter ſcribentes non ſatis cõuenit, alijs aliter ſentiẽtibus: aliquibus enim placet, dictum eſſe à iure, & iuramento, quia videlicèt iuramentum iuridicè faciẽdum ſit: in his fuere Abb.& reliqui in ſupradicta rub. de iureiuran. alij verò dictum putant, quia id quod iuratur pro lege habendum ſit, cuius opinionis fuit Couar.in c.quamuis pactum, de pact.in 6.in init.primæ partis, n. 2. At Iuſtus Lipſius lib.1. ſelectorum cap.18.his non aſſentitur, ſed putat iuſiurandum ex Ioue, & iurandum dictum eſſe; quia per Iouem Eth-
3 nici iurare ſolerent. Mihi porrò ipſummet nomen apertam ſui præ ſe ferre etymologiã videtur, hoc eſt, à iure, & iurandum deriuatũ eſſe, ſicuti noſtri tradũt interpretes. Sed quare magis conceptum ſit in futurum iuſiurandum, quàm in præteritum, ius iuratũ, videamus. Et Alciat.in d.rubr. de iureiur. n.27. ideò in futurum cõceptum dicit, quia iudex omninò ſequi tenebatur quod iurandũ erat.
4 Ego verò ſic exiſtimo, olim apud vetuſta illa ſecula, vt omnia exactiſſimè (nè ſuperſtitioſè dicam) gerebantur, erant in iure conſtitutæ formulæ, quibus concipiebantur verba, iuxta quæ pro rei qualitate fieri iuramentum deberet: ſic in bello indicendo nuncupata erat formula apud Liuiũ Decadis 1.lib.1. *& alias* alijs in rebus refert Alex.ab Alex.c.20.& lib. 5.c. 10. Extant, & apud nos tam iure ciuili, quàm Pontificio, atque Regio non nullæ illiuſmodi formulæ, quibus comprehenſum eſt, quemadmodum litigatores, Aduocati, & teſtes, aliæquè perſonæ in ſtatuta re iurare debeant, veluti in c.ego, de iureiurand.& in Auth.principalis.C.de iureiur.propter calũniam dando, & lex 24.tit.16.p.3.atque *item* in l.1.tit.16.lib.4. Recop. & alias non rarò: atque inde dicebatur cõceptis verbis iurare, & in verba iurare, id eſt, iuxta verba à iure cõcepta iurare, Cic.Offic.lib.3. *Non enim*, inquit, *falſum iurare, peierare eſt, ſed quod ex animi truculentia iuraueris, ſicut verbis concipitur, more noſtro id periurium eſt.* Et huc etiam reſpicit quod ſcriptum eſt à Iuriſconſulto in l. iuſiurandum, & ad pecunias. §.ait prætor.ff.de iureiurando, his verbis: *Ideoque ſi quid tale inciderit, officio iudicis conceptio huius iuſiurandi terminetur.* Oſtendunt etiam illa Naſon.carm. in epiſt.Cidipæ ad Acontium:

Quid tibi nunc prodeſt iurandi formula iuris,
Linguaque præſentem teſtificata Deum?

5 Quia igitur ſecundùm ius, id eſt, ſecundũ iuris formulam, ac ſecundùm à iure præſcripta verba iurandum erat, appellatum fuit iuſiurandum in futurum, vt valde nimis ſapiat Hoſtienſ. contendens, potiùs dicendum eſſe iuſiuratum, quàm iuſiurandum, in ſumma de iureiurando. §.1.aduerſus omnia iura, & aduerſus omnes ſcriptores, qui nunquam di-
6 xerunt niſi iuſiurandum. Secundùm hæc igitur verum eſt quod omnes ſentiunt interpretes, iuſiurandum à iure, & iurãdo conflatum eſſe, tametſi cauſam ob quam ita appellatum ſit, non ſatis illi calluerint. Lipſij autẽ etymologiam ex Ioue, & iurando concinnatam vtriuſque nominis inflexio, ſeu declinatio, quæ longè diuerſa eſt, tam facilè arguit, vt neceſſe non ſit pluribus verbis à nobis refelli. Atque hęc de iuramento, & iureiuran-
7 do: nunc de Sacramento. Sacramentum latiùs patet quàm iuramentum, etenim Sacramentum, omiſſa illa veterum antiqua, & exoleta ſignificatione, cuius meminit Varro de lingua Latina, nihil aliud eſt, quam res quæ in ſe diuinum aliquod, & latens myſterium cõtinet, ſicut intelligere licèt, cùm alias paſſim, tùm ex D.Paulo ad Epheſ.1.cap.1.& ad Tim.c.3. Ea propter ſeptem Eccleſiæ Sacramenta, quia nimirùm, autore Chriſto, diuini myſterij plena ſunt, peculiari nomine Sacramenta

Digitized by Google

8 menta appellantur,c.multi.1.q.1. Quia igitur iuramentum ad diuini numinis religionem maximè ſpectat, quippe cũ in eo Deus
9 appelletur in teſtem,inde Sacramentum pro iuramento vſurpari cœpit,ita, vt indifferenter vtroque nomine legislatores, cæteriq; autores vtantur, vt liquet ex illa l. generaliter. C.de iureiur.& aliàs ſubinde,& Abb. in rub. de iureiu.licet Alc.eo loci n.25. adhuc putet nonnihil inter hæc eſſe diſcriminis.

SVMMARIVM.

Differ. 128.

1 *Neceſſaria alienatio plerumque excuſat, vbi voluntaria non excuſaret.*
2 *Quod ſtatutum eſt, emphyteutam alienantem debere ſoluere domino quinquageſimam pretij partem, ad neceſſariã alienationem non extenditur.*
3 *Ex venditione neceſſaria vectigal non debetur.*
4 *An pignus videatur remiſſum, quando ex cauſa neceſſaria creditor illud vendit, & exemplum ponitur. num. 5.*

Inter alienationem neceſſariam, & voluntariam.

differentia. 128.

1 Alienationis voluntariæ atq; neceſſariæ diſſimilis eſt cõditio: etenim neceſſaria alienatio plerunque excuſat, vbi voluntaria non excuſaret. l. cum fidei hęredes. ff. de fideicom. libert. gl. in l. pater filium. ff. de legat. 3. Mol. de primog. lib. 1. c. 10. vt ecce prædium dotale alienari non valet lege Iulia vetante, vt in princ. inſt. quib. alien. non liceat: & tamen ſi vrgeat neceſſaria cauſa, alienatio facta
2 tenet. l. 1. ff. de fund. dot. Proinde quod ſtatutum eſt iure, emphyteutam alienãtem debere ſoluere domino quinquageſimam pretij quod accepit. l. fi. C. de iure emphyt. ad neceſſariam alienationem non ſpectat, veluti ſi ob publicas cauſas iudice cogẽte vendita ſit res emphyteutica, autor. Iaſone in ead. l. fin.
3 n.47. Parique ratione ex venditione neceſſaria vectigal, quæ alcauala vulgò dicitur, non deberi, probatum eſt latiùs à nobis lib. 1. rer.
4 quot. c. 3. §. 4. Et hæc argumenta ſecutus, nuper me reſpondiſſe memini, tametſi creditor vendens rem ſibi pignori, vel hypothecæ nexam, videatur pignus remittere. l. ſi cõſentit. ff. quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur, hoc, inquam, locum non habere reſpondi, quando ex neceſſaria cauſa creditor feciſſet, veluti in ſpecie huiuſmodi: Creditori cui annuus cenſus debebatur, pro reditibus præteritis traditus eſt fundus ipſi cenſui obligatus; cum verò fundum quidam debitoris cõſanguineus iure gentilitio redemit, ſeu retraxit, creditorque ſecundum legem ius ceſſit illi: reſpondi, ſaluum creditori ius pignoris eſſe in futurũ, quia id ex neceſſaria cauſa feciſſet. Atq; proinde denuò pro reditibus quæ in poſterum debebuntur, iure ſuo aduerſus fundum obligatum experiri rectè poterit creditor: aliter atq; ſi ſponte ſua alienaſſet, quia tunc ius pignoris amiſiſſet, iuxta illam leg. ſi conſentit, & l. voluntate. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca ſoluitur, & alias quamplures eiuſdem tituli.

SVMMARIVM.

Diff. 129.

1 *Ordinarius iudex quis dicatur.*
2 *Auditores Regalium Cancellariarum an ſint iudices ordinarij.*
3 *Vicarius Epiſcopi habet ordinarium iuriſdictionẽ.*
4 *Prior. & Conſules de Burgos an dicantur iudices ordinarij.*
5 *Ordinaria iuriſdictio citra territorium conſiſtere poteſt.*
6 *Cancellarius Salmantinæ vniuerſitatis habet ordinariam iuriſdictionem.*
7 *Iudex legatus quis dicatur.*
8 *Tria ſunt genera legatorum.*
9 *Legati Prælati qui dicantur.*
10 *Legati de latere qui dicantur.*
11 *Legati miſſi qui dicantur.*
12 *Delegatus iudex quis dicatur.*
13 *Cenſores qui dicantur.*
14 *Appellatio interpoſita à iudice delegato tractanda eſt coram iudice delegante: ſi verò ſit interpoſita à iudice ordinario, poteſt tractari coram quocunque iudice ſuperiori, qui cognoſcendi de appellationibus habeat poteſtatem.*
15 *Iudex delegatus datus ad tempus, etiam lapſo tempore poteſt exequi ſententiam quam intra terminum pronuntiauit.*

Inter Iudicem ordinarium, Legatum, & Delegatum.

Differentia. 129.

1 Ordinarius iudex eſt, qui creatur à Principe, aliove qui lege, conſuetudine, aut priuilegio poteſtatem habet concedendi ordinariam iuriſdictionem, vt eam generaliter exerceat in aliquo oppido, Collegio, vel prouincia; quæ quidem definitio, ſeu mauis deſcriptio, colligitur ex Alexandro in l. prætor. ff. de iuriſdict. omnium iudic. atque ex Maranta in ſpec. 4. p. diſtinct. 5. Iuxta quam dicendum eſt, Auditores Regalium Cancella-

riarum ordinarios iudices eſſe, ſicuti tradit Iaſ. in l. more maiorum, nu. 52. ff. de iuriſd. om. iud. & Corſet. de poteſt. Reg. 5. p. q. 96.
3 Item Epiſcopi vicarius ordinariam habet iuriſdictionem, ſecundum gl. in c. 2. de offic. vicarij lib. 6. & Spec. tit. de offic. ordinarij. §. 1. n. 2. quos amplectitur Abb. in c. tua, de offic. Vic. & Felin. in rubr. de offic. deleg. & illic Beroi. nu. 12. teſtatur magis receptam, idemque facit Coua. var. lib. 3. c. fi. n. 4. & Gambara de
4 poteſt. leg. lib. 9. nu. 33. Idem probandum eſt de iudicibus illis, qui mercaturæ negotio aliquibus in ciuitatibus præficiuntur, vulgò apud illos appellantur Prior, & Conſules, veluti Burgis, de quibus in tit. 13. libr. 3. recop. hos enim ordinariam exercere iuriſdictionẽ
5 apparet ex l. 1. tit. 4. p. 5. & ibi animaduertit Greg. Lop. verb. Meneſteres. Etenim ordinaria iuriſdictio, & citra territorium conſiſtere poteſt, putà, in aliquo perſonarum corpore, ſeu collegio, veluti oſtendit l. fi. ff. de iuriſd. omn. iudic. & tradit Felin. in c. poſt ceſſionẽ, n. 1. de probatio. & Maranta loco ſuperiori. Cuius rei extat præſentaneum exemplum in
6 iudice, ſeu Cãcellario noſtræ inſignis vniuerſitatis Salmantinæ, eum ſiquidem ordinariã habere iuriſdictionem, eſt arg. auth. habita, C. ne filius pro patre, & conſtat ex ijs quæ affert Petr. Lenaud. de doctor. 4. p. q. 82. in fin. quanquam ex Eugeniana cõceſſione, alijſq; Pontificum priuilegijs aliquando eum dele-
7 gata iuriſdictione vti, in comperto ſit. Legatus eſt, iudex qui ab Apoſtolica ſede ad aliquam prouintiam gubernandam demandatur, vt ſcribit Spec. in tit. de legato, cum quo & reliqui conſentiunt: apud nos vulgò appellatur Nuntius. Eum verò ordinariam habere iuriſdictionem, in confeſſo eſt, vt oſten-
8 dit c. 1. de offic. legat. in 6. Legatorum autem tria ſunt genera, nam alij ſunt legati nati, alij de latere, alij miſſi; nati ſunt ij Prælati, quorũ
9 Eccleſijs hæc data eſt prærogatiua, vt Legati vices gerant: talis eſt Eccleſia Cantuarienſis, & Eboracenſis. De latere dicuntur Cardinales S. Romanæ Eccleſiæ, qui ad latus ſum-
10 mi Pontificis reſident, & ſunt tanquam pars corporis eius, vt in l. quiſquis. C. ad l. Iul. Maieſt. & in cap. felicis, de pœnis, in 6. tametſi aliam rationem reddat Hieronym. Rom. lib.
11 3. de las Republicas, c. 3. Miſſi dicuntur cæteri legati qui extra collegium Romanum emittuntur a Pontefice, ſicuti tradunt gloſſ. & cæteri gloſſographi in c. 1. de offic. leg. in 6. & Barbatius de præſtantia Cardinalium, 2. p. in princ. & Gambara loco paulò antè citato. Legatum autem hoc loco accipimus, ſecundùm communem iuris Pontificij conſuetudinem; nam ſi germanam eius vocis ſignificationem ſpectes, omnes quotquot à Principe Reipubl. cauſa mittuntur, comprehendit, vulgò Embaxadores appellantur: ſicuti intelligere licet ex toto illo tit. de legat. qui locũ ſortitus eſt lib. 50. ff. atq; habemus etiam apud nos de his peculiarem titulum, qui eſt octauus lib. 6. Recop. Delegatus eſt, cui à Principe, vel a principis delegato, alio-
12 ve ordinario iudice, cauſa aliqua, aut ſpecies cauſarum ſpecialiter decidẽda committitur, vices gerens delegantis, & proprium nihil in iuriſdictione habens: ſi hæc definitio colligitur ex Abb. in rub. de offic. delega. eamq; amplectitur Alex. in rub. ff. de offic. eius cui mãdata eſt iuriſdictio, & ibi Alc. nu. 47. & licèt alij aliter definiant, hæc receptior videtur eſ-
13 ſe definitio, ſecund. Marant. in ſpec. 4. p. deciſ. 5. nu. 4. Ergo, vt ad vſum forenſem noſtra deſcendat oratio, cenſores illi qui mandari ſolent ad exigendas rationes ab alijs iudicibus qui officio iam functi ſunt, (nos vulgò iuezes de reſidencia, Itali iudices ſyndicatus appellant) non ordinarij iudices ſunt, ſed delegati potiùs, ex Bartoli ſententia in l. 1. C. vbi, & apud quem, nu. 11. & Iaſon. in l. more, maiorum, n. 50. ff. de iuriſd. omn. iud. quod ſic quidem erit, niſi modò illis ordinaria etiã ſit conceſſa iuriſdictio. nam tunc, quantum attinet ad cauſas reſpicientes cenſuram, ſeu ſyndicatum, erunt delegati, quantum ad cætera, erunt ordinarij, ex his quæ tradit Ma-
14 ranta in ſpec. 4. p. diſt. 5. n. 26. Quod cognoſcere, magni eſt momenti; nam ſi eſt delegatus, appellatio ab eo interpoſita tractãda eſt apud delegantem; ſin verò eſt iudex ordinarius, poteſt tractari apud quemcunque ſuperiorem, qui de appellationibus cognoſcendi habeat poteſtatem, iuxta l. 1. ff. qui & à quibus. Inter ordinarium autem, & delegatum alias permultas reperire licebit differentias, præſertim apud Iaſ. in l. à iudice. C. de iudicijs, & apud Couarr. practic. quæſt. c. 4. & deniq; 40. differentias conglomerauit Maranta in d. ſpec. 4. p. diſt. 5. quas, ne ſim prolixus, hic non repeto, tute per te, ſi iuuat placetq;
15 perſpicere potes. De iudicis autem cum tam multa dici poſſint, melius eſt ſilere (vt de Carthagine inquit Salluſtius) quam pauca dicere. Illud tamen, quoniam memoria dignum eſt, temperare me non potui, quin dicerem, delegatum iudicem ad tempus datũ, etiam elapſo tempore delegationis ſuã poſſe exequi ſententiã, quã intra tempus datũ pronũtiauerit, vt tradit gl. nemine reclamãte, in c. de cauſis, de off. deleg. verb. Ex tranſacto, & tradit etiã Bart. Brixienſ. in quæſtionib. venerab. qu. 7. quod egregiè pertinet ad iudices ſyndicatus, & ad iudices peſquiſitores.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differ. 130.

1 *Merx quid ſit.*
2 *Merces quid ſit.*
3 *Prateij explicatio ſuper verbo Merces refellitur.*
4 *Merces hodie ſoldada dicitur.*

Inter Mercem, & Mercedem. differen. 130.

1 Merx eſt res mobilis, quæ venditur. leg. mercis appellatio 66. ff. de verbo. ſign. non tamen pertinet ad ſeruorum venditionem, l. mercis appellatione 203. eod. tit. abſurdum enim foret (vti aliorſum Imperator inquit) hominem, cuius cauſa omnia comparata ſunt, tam vtili nomine contineri. §.
2 in pecudum, inſtit. de rerum diuiſio. Porrò merces eſt pretium ſeu penſio quæ pro re cõducta datur. l. 1. ff. de contrah. empion. l. 1. ff. mandati, ſiue ea detur pro prædio ruſtico, ſiue vrbano, vt conſtat ex l. habitatores. ff. locati, & aliàs paſſim; licèt Prateius nullo tamen iure, in lexico verb. Merces, tradat, mercedem ad penſionem tantùm ruſticorũ prædiorum pertinere. Quin mercedis appellatio latiùs patet, acci piturque generaliter pro prœmio quod pro quocunque labore, & induſtria datur. §. cùm in ſolo, inſtit. de rerum diuiſ. & aliàs ſubinde, & ſignificat illud Perſij, ſiue Iuuenalis:
Scire volunt omnes, mercedes ſoluere nemo.
4 Tradit latè, præter Alciatum in d. l. merces, Benuenutus de mercatura, 1. p. n. 75. Merces autem hodie ſoldada vulgò dicitur, nomen à ſolido traditum, ſicuti exponitur in tit. quis dicatur Dux, Marchio, in fin. in vſibus feudorum. Cùm igitur merx, & merces tam longè diſtent, erraſſe conſtat Accurſiũ (tanti viri pace dixerim) qui vtroque indifferenter vtitur, cùm alibi, tùm in l. ſi ſeruus communis. §. locaui. ff. de furtis. Verùm quoniã de mercede frequens eſt in foro quæſtio, operæ pretium fuerit, ſi aliquid de ea re ſubiungamus.

SVMMARIVM.

§. *primi.*

1 *Poſt ſalarium Aduocato conſtitutum, licèt clientulo taxare ſalarium pro induſtria, & peritia aduocati, & litis æſtimatione.*
2 *Si Aduocatus decedat ante finitam litem, an debeat habere integrum ſalarium.*
3 *Aduocatus nõ põt pro ſalario retinere acta cauſa.*

§. I. De mercede, ſeu honorario Aduocati.

1 IN ſalario Aduocati illud, eſt ſingulare, quod licet conuenerit inter Aduocatum, & clientulum de quantitate ſalarii, neque ea poſſet excedere ſummam à l. præfinitam, ea eſt l. 18. tit. 16. lib. 2. Recopil. veruntamen nõ obſtauit conuentio facta, quin clientulo deſiderante, rurſus taxetur ſalarium pro induſtria, & peritia Aduocati, & qualitate litis ſecundùm Guid. Pape q. 190. & D. Fran. Sarm. ſelect. lib. 1. c. 11. nu. 9. idque expreſſim probatur in l. 1. §. in honorarijs. ff. de varijs, & extraord. cognit. & apertiùs apud nos in leg. 20. illius tit. de los abogados, quæ hoc idem recipiendum definit, ipſo Aduocato poſtulã-
2 te. Quid verò ſi Aduocatus ante finitam litẽ mortem obierit, an integrum habere debeat ſalarium? definit Iuriſconſ. in d. l. 1. §. diuus. ff. de varijs, & extraord. cognition. Sed, & illud omiſerim, non poſſe Aduocatum retinere inſtrumenta, ſeu acta cauſæ, quæ proceſſus
3 vulgò vocamus, pro ſuo ſalario, ſecundum Iaſ. in l. ſi non ſortem. §. centum. ff. de condictione indeb. Boer. deciſ. 15. nu. 3. & Capicium deciſ. 11.

SVMMARIVM.

§. *ſecundi.*

1 *Tabelliones quid recipere debeant, & an ſponté oblatum poſſint vltra taxam recipere.*
2 *Non prodeſt tabellionibus conſuetudo vt vltra taxam aliquid recipiant.*
3 *Lex 30. tit. 6. lib. 3. & lex 1. titul. 26. lib. 4. nona Recop. ad concordiam reducuntur.*
4 *Quæ iniuſtè tabellio recepit, cui ſint reſtituenda, remiſſiuè.*

§. 2. De mercede tabellionum.

1 QVid tabelliones percipere valeant induſtriæ ſuæ cauſa, expoſitum eſt in tit. 27. lib. 4. recop. vulgo dicitur Arãzel de los eſcriuanos, Latinè forma ſportulatorum rectè dici poteſt, ex l. forma. ff. de cenſib. Neque eſt nouum, has tabellionum ſportulas lege taxari, nam, & iure communi taxari ſolebant, in l. 1. C. de offic. Præfecti Prætorio Africæ, & in l. in ſacris ſcrinijs. C. de præpoſitis ſacrorum ſcriniorum lib. 12. & ſepte mpartito iure in l. 15. tit. 19. p. 3. Adeò autem prohibitum eſt tabellionibus vltra legitimam taxam quicquã recipere, vt ne ab ſponte quidem offerẽtibus id recipere valeant ſecundùm Bald. in Auth. ſed hodie. C. de Epiſc. & Cleric. & Greg. in d.

2 l.15.tit.19.p.3.verb.Dezimos. Neque proderit tabellionibus conſuetudo, vt vltrà legis taxationem quicquã percipere valeant, quoniam lex illa Regia tam conſuetudinem, pręteritã, quã futuram explodit, atque, ſi teſtibus opus eſt, tradit Auend. in c. correct. 1.p. c.2.nu. 14. Immemorialis autem conſuetudo an illa lege Regia exploſa intelligatur, dubitationis eſt: & exploſam etiam eam eſſe, autor eſt Azeb. in l.3.tit.1.libr.2.Recop. verb. Non ſon vſadas, n.17. De ſportulis tabellionum ab vniuerſitatibus ſoluendis, duo extãt
3 leges in Regia recopilatione ſibi inuicem repugnantes: altera eſt lex 30.tit.6.lib.3. altera eſt l.1.tit.26.lib.4. illa 30. præcipit tabellionibus, vt de protocolis non exigant ſportulas ab vniuerſitate, ſed tantùm de exemplariis ſigno abſolutis: hæc poſterior præcipit, vt tam de protocolis, quàm de exemplarijs poſſint tabelliones ab vniuerſitate percipere ſportulas: & quanquam noſtrates in illarum concordia nutent, ego ita conueniendas eſſe putauerim, vt illa l.30. loquatur de protocolis quæ fiunt in actis iudicialibus, ſeu proceſſibus, vt vulgò vocamus: hæc verò poſterior loquatur de contractibus, & cæteris inſtru-
4 mentis, quæ extra forum rogantur. Quando verò tabellio aliquid iniuſtè, ſeu contra legẽ recipit, cui reſtituendum ſit, exponitur in c. non ſanè 14. quæſt. 5.

SVMMARIVM.

§. tertij.

1 *Apparitores quantum poſſint exigere pro ſingulis leucis.*
2 *Qualiter leuca intelligenda ſit.*

§. 3. *De mercede apparitoris.*

1 APparitores, vulgò Alguaziles appellantur, non poſſunt exigere pro ſingulis leucis niſi Regalem nummum, tam de profectione, quam de reditu, vt habetur in l.
2 1.tit.1.libr.4. Recop. An verò leuca intelligenda ſit de ciuili, an de vulgari, tradit Auil. in c. correct. c.4.gl.1.n.4. & nos latiùs differuimus lib.2. rerum quotidia. c.14. Sed quoniam Regiam illam legem latiùs interpretatur Bouad. in polit. libr.3.§.4. nos de ea non amplius. Sed neque de decima quam apparitores excipere debent ex cauſa executionis quicquam dicemus, quoniam copioſè tractatum eſt à nobis lib.2. rerum. quotid. cap. final.6. par. §. vnico proinde ieiunium foret hic repetere.

SVMMARIVM.

§. quarti.

1 *Officium carnificis viliſſimum eſt.*
2 *Carnifices habere debent veſtes eorum qui morti damnati ſunt.*

§. 4. *De mercede carnificis.*

1 QVoniam leges dignantur ſtatuere de mercede carnificis, nos de ea re aliquid dicere non dedignemur, ſit quamuis officiũ iſtud ſuper omnia mundi angaria viliſſimũ, vt notiſſimum eſt, & ſcriptum reliquit Bald. in l. eos denium, ad fin. C. de executione rei
2 iudicatæ. Cauetur autem lege Regia, vt carnifices habeant ſibi veſtes eorum qui ad mortem ſunt addicti, ſeu damnati, ea eſt l. 1. tit. 32. lib. 4. Recop. in quo non per omnia cum iure communi concordat, vt cernere eſt in l. fi. ff. de bonis damnatorum: ad quarum intelligentiam ſi plura ſcire velis, legito Paridẽ de ſyndicatu §. maleuoltus, & Maran. titu. de executione, n.15. Boer. dec. 349. n.5.

SVMMARIVM.

§. quinti.

1 *Medico debetur ſalarium pro modo ſuæ peritiæ.*
2 *Conuentio facta ab infirmo in fauorem medici, an teneat.*
3 *Idem de chirurgis.*

§. 5. *De mercede Medici.*

1 MEdico debetur ſalarium pro modo ſuæ peritiæ, atque pro infirmi conditione, leg.1. ff. de varijs, & extraordinariis cognition. in princip. Conuentio autem facta ab infirmo cum medico, ſi dolo, aut fraude Me-
2 dici extorqueatur, infirma erit, alioquin ſi fraus ceſſet, nihil eſt impedimento quo minus valeat. leg. Medicus, eodem tit. de varijs, & extraordin. cognition. Afflict. deciſ. 123. Baeza ſic intelligendus de decima tutorum capitul. 2. num. 24. Chirurgi eadem cauſa
3 erit, namque Medici appellatione, & Chirurgus continetur, vt habetur in dicta leg. 1. ff. de varijs, & extraordinarijs cognition. & ſignificat ſatis D. Hieronymus in epiſtol. ad Bonoſum:

Medici, inquit, *quos vocant Chirurgicos, crudeles putantur.*

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

§. ſexti.

1 *Executori teſtamentario an debeatur ſalarium. Et num. 2.*
3 *Tutor teſtamentarius non tenetur ſatiſdare.*
4 *Executores teſtamentarij non poſſunt vendere bona defuncti ad exequias faciendas, niſi priùs interpellatis hæredibus.*

§.6. De mercede executoris teſtamentarij.

1 AN executori teſtamentario debeatur ſalarium, in diſcrimen vocari ſolet: & illud in primis conſtat, ſi aliquid ſibi fuerit relictum à teſtatore, & ipſe acceptauerit legatum, deinceps pœnitere non poſſe. Cæterum ſi nolit acceptare legatum, neque officium executoris, compelli ad id inuitus non poteſt. l. ſi quis ſepulchrum. §. funus. ff. de Religioſis, & ſumpt. funer. Io. Andr. Abb. & Couarr. in c. Ioann. de teſtam. Alex. conſ. 4. vol. 2. n. 36. Sin nihil illi à teſtatore fuerit legatũ, ipſeque ſponte ſua acceptauerit officium executoris, hic in dubitationem verti ſolet, an petere poſſit ſalarium, finita, ſcilicèt, execu-
2 tione teſtamenti? Et planè ſi iura ſpectamus, non deberi ei ſalarium, magis inter Doctores conuenit, inter quos eſt Specul. tit. de inſtru. editione. §. nunc verò, n. 8. Abb. in c. Eccleſia S. Mar. de conſtit. nu. 25. Bald in l. ſiquis pro redemptione. C. de don. quia nimirum omne mandatum gratuitum eſſe debet, quippe quod ex officio, & amicitia trahat originem. leg. 1. ff. mandati: & hæc opinio non obſcurè probatur in l. ſi quis ad declinandam. C. de Epiſc. & Cler. At ſi mores ſpectamus, ſcribit Auend. in c. correct. 1. p. c. 2. n. 8. (cui ſe ſubſcripſit Baeza de decima tutor. c. 13. nu. 17.) poſſe executorem teſtamentarium petere ſalarium, citans in eam rem. l. 31. tit. fin. lib. 8. veteris ordinamenti, quæ id quidem probabat. Cæterum illa lex non eſt relata in noua compilatione legum Regiarum, proinde ius commune erit ſequendum, id eſt, non deberi ſalarium, niſi probatũ fuerit, aliud moribus comparatum eſſe. Et quoniam de executore teſtamentario agitur, illud admonuiſſe oportebit, placere nõnullis, executore teſtamentarium ſatiſdare debere de exequẽdo teſtamento, & de ratione reddenda: in his eſt Bart. in l. ſi ex duobus. ff. de legat. 2. & alij
3 apud Bertachinum in repertorio, verb. Executor quando, nu. 20. Ego contrarium puto, tùm ex eo quod traditum eſt, tutorem teſtamentarium ſatiſdare non debere. §. 1. inſtit. de ſatiſdatione tut. tùm ex l. liberto. ff. de annuis legatis, vbi non obſcurè hæc noſtra probatur ſententia, quam etiam ſequitur Baeza
4 de decim. tut. c. 19. n. 24. Sed, & illud memineris, executores teſtamentarios non poſſe vendere bona defuncti ad exequias faciẽdas, niſi priùs interpellatis hæredibus an velint ad id ſuppeditare pecunias, Bart. in l. alio, ad fin. ff. de aliment. legat. Ant. Gom. in comm. tit. de legat. nu. 12.

SVMMARIVM.

§. ſeptimi.

1 *Procuratores vniuerſitatis an aliquid ſalarij habere debeant.*
2 *Salarium non debetur his qui iure tenentur Reipublicæ præſtare operas.*

§.7. De mercede ſyndici.

1 PRocuratores vniuerſitatis, qui communiter Syndici appellari ſolent, nihil mercedis nomine, ſeu ſalarij poſtulare poſſunt, niſi ſi quid forſan illis attogauerit conſuetudo.
2 l. 2. ff. de legat. Siquidem ſalarium non debetur his qui iure tenentur Reipublicæ præſtate operas. l. 1. C. de præbend. ſalar. lib. 10. Platea in l. 1. C. de delatoribus, eodem lib. Capicius deciſ. 125.

SVMMARIVM.

§. octaui.

1 *Depoſitario an ſalarium debeatur. Et n. 2.*
3 *Receptoribus, quibus commiſſa eſt pœnarum exactio ad Cameram pertinentium, an debeatur ſalarium.*
4 *Depoſitarij ſalarium ſoluendum eſſe ab illo qui malitioſe litem mouet, & ſequeſtrum petit.*

§.8. De mercede ſequeſtri, ſeu depoſitarij.

DEpoſitario vtrum merces ſeu ſalarium debeatur, diſtinguendum erit: Aut res quæ depoſito mandatur, ſeu ſequeſtro adminiſtratione egent, veluti fructus Sacerdotij, ſeu beneficij Eccleſiaſtici, & indubitatum eſt, mercedem illi deberi, vt in Clem. 1. de ſequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum, Auenda. ſic intelligendus in c. correct. 1. p. c. 2. nu. 8. Ioannes Garcia de expenſ. c. 20. nu. 13. Aut
2 verò ſequeſtro committitur pecunia, & hoc caſu non debetur ſalarium, niſi modò depoſitarius ſiue ſequeſter ad eam ſeruandam aliquid impẽderit, ex quo damnum fecerit, aut im-

impenſam, ſecundùm Tiraq. de retractu conuentio. §. 4. gloſ. 7. nu. 6. Ex quo decidere potes quæſtionem quæ ſubinde in foro verti ſolet, de receptoribus, quibus commiſſa eſt exactio pœnarum pecuniariũ ad Cameram pertinentium. Dicendum eſt enim, deberi illis ſalariũ pro modo induſtriæ, & operæ quã impenderint, non tamẽ decimam integram dabimus illis; nã ea ſolùm Regalibus receptoribus præſtatur, vt in l. 1. tit. 14. lib. 2. Recop. & in l. 39. tit. 6. lib. 3. & l. 6. tit. 14. lib. 9. Recopil. in ea tamen re fori conſuetudo multum valuerit ad ſalarium taxandum. Sed & illud memineris, nonnunquam Depoſitarij ſalarium recidere in eum qui malitiosè litem mouerit, & temerè ſequeſtrum petierit, vt eſt argu. l. 17. tit. 13. lib. 9. Recop. cuius definitionem, & ad ſimiles caſus protrahẽdam eſſe puto. l. non poſſunt. ff. de legib.

SVMMARIVM.

§. *Noni.*

1 *Famulo ægrotanti an debeatur ſalarium. Et n. 2.*
3 *Ad dominium pertinet parua cibaria famulis infirmis præſtare.*
4 *Famulus à domino diuertens ante finitum tempus obſequij, an perdat mercedem præteriti temporis Et num. 5.*
6 *Quæ ſit hodie pœna famuli à domino diuertẽtis, & alij in eodem oppido diſeruientis.*
7 *Si dominus iratus famulum expulerit, an poſſit illũ & quando, ad domum reuocare.*
8 *Minoribus decem annis, & dimidio maioribus ſeptennio, ſufficit pro operis quas exhibent victus, & veſtitus, & eis non debetur ſalarium.*
9 *Conditio famulorum, & ſeruorum ſuauior, eſt dominorum conditione.*

§. 9. *De mercede famuli.*

1 Famulo valetudinario ſeu infirmo an debeatur ſalarium eius temporis quo decũbit ſeu ægrotat, inter ſcriptores duæ ſunt opinionum ſimultates: alijs enim placet deberi illi ſalarium, gl. in l. de arboribus. §. de illo. ff. de vſufructu, verb. ægrotantem, & hanc perhibet communem eſſe opin. Ioan. de Imola. in c. propter ſterilitatem, nu. 13. de locato, & ſequuntur ex noſtratibus Oroſc. in l. diem fũcto. ff. de officio aſſeſſoris, & Didac. Perez in l. 1. tit. 2. libr. 1. ordin. gl. 1. Contrariam verò ſententiam amplexus eſt Bart. in l. ſi vno. §. item cùm quæritur. ff. locati: & hanc item communem eſſe, fidem facit Panorm. in cap. 1. de Clerico ægrotante, & Capic. deciſ. 125. & ſequuntur ex noſtratibus Ant. Gom. to. 2. c. 3. n. 3. Villalob. in ęrario communium opinionum verb. Famulus, Couarr. lib. 3. varia. reſol. c. 13. n. 8. Azeb. qui ait vſu receptam in
2 l. 9. tit. 15. lib. 4. Recopil. Et hanc ego magis ſequendam puto, ſiquidem ab omni ratione alienũ eſt, vt ſoluat dominus operas quas non accepit. Neque me mouet text. in l. qui operas 41. ff. locati, vbi Iuriſconſultus in hæc verba inquit: *Qui operas ſuas locauit, totius tẽporis mercedem capere debet, ſi per eum non ſtetit, quo minùs operas ſuas præſtaret:* nam per famulum ſtetiſſe videtur, licèt caſu fortuito, id eſt, propter aduerſam valetudinem, ceſſauerit.
3 Meminerimus tamen, domini eſſe, parua cibaria, tenueſque impenſas, quales ſolent eſſe infirmorum alimoniæ, famulo ægrotãti ſubminiſtrare, autore Bart. in l. cùm dotem. §. ſin autem. ff. ſol. matr. cui ſe ſubſcripſit Syluester verb. familia. §. 2. id enim æquitas, charitaſq; ſuadet, etſi iure deficiamur. Illud etiã quæri ſolet, an ſi famulus diuerterit, ſeu diſceſſerit à domino ante finitum tempus conductionis, perdat mercedem pręteriti tempo-
4 ris? Et in varias quoq; itum eſt ſententias, nã aliqui exiſtimant, perdere eum mercedẽ: in quibus eſt Oroſc. in l. diem functo ff. de aſſeſſ. & Did. Per. in l. 2. tit. 1. lib. 1. ord. gl. 1. Azeb. in l. 9. tit. 15. lib. 4. Recop. nu. 15. pro quibus
5 extat l. 8. tit. 4. lib. 4. fori. Alij non perdere eũ ſalarium affirmãt, niſi domini intereſſit ſe derelictum non eſſe, quia forſan alium famulũ continuò reperire nõ potuit, & id propterea in rebus familiaribus detrimentum accepit: in his eſt Baldus in l. ædem. C. locati, cui ſtipulatur Montaluus in d. l. 8. fori. Et hãc opinionem tanquam cum humanitate magis coniunctam, ſequendam eſſe iudico, niſi vbi probatum fuerit, legem fori vſu receptam eſſe, eum manifeſtum, ſit leges fori eatenus validas eſſe, quatenus conſuetudo illis vim attro
6 gauerit. Stat etiam pro nobis lex Regia Recopilationis nouiſſimè lata, qua ſtatuitur pœna famulis qui inuito domino deceſſerint, in eodemq; oppido alteri deſeruierint; neque tamen de hac pœna vlla habetur mẽtio. Ad cuius legis intelligentiã illud, quia à præſenti quæſtione abhorrens non eſt, trã-
7 ſiens adiecerim, ſi dominus ira percitus famulum amandauerit, ſiue ablegauerit, nihilominus poſſe eum propediem reuocare famulũ, iuxta ea quæ affert Io. Neuiz. in ſylua nup. lib. 6. n. 49. nimirum, quia quicquid calore iracundiæ fit, vel dicitur, non priùs ratũ eſt, quàm ſi perſeuerantia conſtiterit, iudiciũ animi fuiſſe. l. quicquid calore. ff. de reg. iur.
8 Illud æquè ſingulare eſt, quod ſcribit Didac. Per. in d. l. 1. tit. 2. lib. 1. ord. impuberi, qui minor ſit decem annis, & dimidio, ſalarium nõ de-

deberi: ſecũdùm quod dicendum erit, ei qui minor ſit hac ætate decem annorum, & dimidio, maior autem ſeptennio, ſi eius opera aliquid ſit emolumẽti, victus, & veſtitus ſat eſſe pro ſalario, ex gloſ. in l. cæterùm. ff. de rei vẽdic. Sin autem is minor fuerit ſeptẽnio, tantum abeſt, vt ſalarium petere valeat, vt ex diuerſo alimenta præſtare teneatur, iuxta l. 1.
9 C. vbi pupillus educari debeat, & l. 1. & 2. C. de alimentis pupillo præſtan. Et quoniam de famulis agimus, libuit hoc loco in gratiam politioris literaturæ, cuius amici ſumus, referre Martialis carmina quædam, & eadem ſatis elegantia quibus ſignificat, conditionẽ ſeruorum nedum famulorum ſuauiorem eſſe quàm dominorum: hæc ita ſe habent lib. 9. epiſt. 95. ad Condilum ſeruum Caij.

Quæ mala ſunt domini, quæ ſerui commoda, neſcis,
Condile, qui ſeruum te gemis eſſe diu.
Dat tibi ſecuros viris lecticula ſomnos,
Peruigil in pluma Caius ecce iacet.
Caius à prima tremebundus luce ſalutat tot dominos at tu Condile, nec dominum.
Quod debes Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc.
Cuinamus: hoc dicit, Condile, nemo tibi.
Tortorem metuis? podagra, chiragraque ſecatur.
Caius, & malit verbera mille pati.

Cætera referre ſuperſedi, quia obſcena valde ſunt. De famulis autem ſi plura ſcire cupis, adeundus eſt Bonacoſa, qui peculiarem tractatum de ea re nuper edidit.

SVMMARIVM.

§. decimi.

1 *Contra quos currat triennij præſcriptio, vt non poſſint mercedem petere.*
2 *Mœchanici qui dicantur.*
3 *Artes liberales quæ ſint.*
4 *Pictoris ars an ſit mœchanica.*
5 *Statuarij, hoc eſt, emſambladores, an ſint mœchanici.*

§. 10. De mercede mœchanicorum.

1 TRiennij præſcriptione repellunt famuli tabernarij, lixæ, & deniq; omnes mœchanici petẽtes, mercedem ſiue ſalariũ, aut quid aliud, quod ex operis ſuis, aut officinis deberi ſibi intẽdant, vt eſt latiùs cõprehẽſum in l. 9.
2 tit. 16. lib. 4. Recop. Mœchanici autem dicũtur, qui viles, & ſordidas artes exercent, ſecũdum gl. in Auth. de nõ alienand. aut permutandis rebus Eccleſiæ. §. quod autem, collat. 2. & Rebuff. de vendit. rer. minutarũ. gl. 16. quales non pauci referuntur in l. 3. tit. 1. lib. 6. Recop. & vt breuius definiam, mœchanici dicuntur omnes qui liberales artes non exercent, & quorum non tam ars emitur, quàm opera, autore Galeno in exhortatione ad bonas artes, qui duo eſſe genera edocet: alteræ, inquit, liberales, quia ingenio, & ratione cõſtant: aliæ illiberales, & contemptibiles, quæ magis corporis labore peraguntur, quàm in-
3 genio. Prioris autem generis ait Galenus eſſe Medicinam, Muſicã, Geometriam, Arithmeticam, Dialecticam, Aſtronomicam, atque legum prudentiam: refert eum is qui neminem non refert Tiraq. de nobil. c. 34. n. 2. ergo ſecundùm Galenum cæteri non liberales artes exercentes dicentur mœchanici. Pi-
4 ctoria autem ars an dicatur mœchanica, diſſidium eſt inter Senecam, & ipſum Galenum; nam ille epiſtola vltima ad Lucillum ſcribit, eſſe mœchanicam; hic ſuperiori loco tradit, non eſſe vilem, neque mœchanicã: Tiraquellus autem pro Galeno calculum tulit, & mihi quoque idem videtur, modò pictor ſit is,
5 qui ingenio magis valeat quam opera. Proin de ſtatuarios, qui vulgò em ſambladores vocantur, ſi huius fuerint exiſtimationis inter mœchanicos non recẽſibimus: ac multò minus aurifices, ſi eiuſdem fuerint qualitatis.

SVMMARIVM.

§. vndecimi.

1 *De iure communi tutori, & curatori an ſalarium debeatur.*
2 *Hodie decima fructuum aſſignatur tutori, & curatori, & nu. 3.*
4 *Appellatione fructuum penſiones, & reditus continentur.*
5 *An tutor habeat decimam vtilitatis prouenientis ex conductione fructuum beneficij facta à patre pupilli.*
6 *Etiam quæ exorbitant à iure communi, ex pari, vel maiori ratione extenduntur ad caſus ſimiles.*
7 *Tutor an debeat habere decimam fructuum illius fundi quem non locauit, ſed per ſe coluit.*
8 *Non cogitur tutor locare prædia pupilli, ſi per ſe adminiſtrare malit.*
9 *Tutor qui longinquò profectus eſt ad cenſus pupilli exigendos, ſumptus litis rectè deſiderat, non tamen equi vecturas.*

§. 11. De mercede tutoris, atq; curatoris.

1 QVod attinet ad ius commune, tutori, aut curatori non debetur ſalarium, niſi ita pauper ſit, vt ſeſe aliunde alere non valeat, vel niſi ex officio neceſſe habeat aliò excurrere, vel proficiſci. l. 1. §. ſi pupillis. ff. de tutelis, & rationibus diſtrahendis: attamen ex cauſa poteſt

Digitized by Google

poteſt Iudex pro ſuo arbitrio illi ſalarium taxare l. à tutoribus. §. principalibus. ff. de adminiſtratione tutorum, & illic Bart. & Bald. & reliqui claſſici, & hanc parem eſſe inter om
2 nes ſcriptores ſententiam, perhibet Io. Garcia de expẽſ. c. 20. Noſtrati verò iure decima fructuum, qui à rebus pupillaribus colligũtur, aſſignatur tutori, atque curatori nomine ſalarij, vt habetur in l. 2. tit. 7. lib. 3. fori Palã eſt, foraneas illas leges non maiorem autoritatem habere, quàm quæ à conſuetudine
3 illis fuerit arrogata, ſecũdùm l. 1. Taur. Porrò quantum ego experimẽtis aſſequi potui, lex illa fori vſu, & moribus recepta vbique eſt, quapropter non temerè illius interpretationem ſuſcepit Gaſpar Baeza Granatenſis Aduocatus peculiari de ea re edito commentario, quem, prout erat ſtudioſus, & doctus, feliciter, meo quidem iudicio, tractauit, & abſoluit; proinde hic non repetam quæ ille illic commodè attulit, ne contra diuerbium rem actam agamus, ſed duntaxat, ſi quid ab illo
4 omiſſum eſt, breuiter annotabo. Quod ait lex tutorem decimam fructuum habiturum, & de reditibus intelligendum erit, quoniam appellatione fructuum, etiam penſiones, & reditus continentur. l. videamus. ff. de vſuris l. prædiorum, & l. vſuræ, co. tit. l. ſi nauis. ff. de rei vendicat. & in hac ſpecie reſpondit Paul. de Caſtr. conſil. 374. libr. 2. & multis probat Baeza ſupradicto tractat. q. 22. Ecce igitur pater pupilli dum viueret, conduxit reditus Sacerdotij, ſeu Eccleſiaſtici beneficij quos tutor poſt mortem patris recollegit, & adminiſtrauit, quæſitum fuit, an decimam illius ha-
5 biturus ſit tutor? Et magis placet, vt decimã lucri ex ea procedentis habeat tutor, ex eo quod tradit Baez. d. tract. q. 24. n. 16. ſi tutor cum pecunia pupilli exerceat aliquod negotium, putà, mercaturæ, habiturum eum decimam ex lucro quod ex iſta negotiatione perceptum eſt. Neq; mouet, quòd iſta lex ſit odioſa, & ſtrictius interpretanda, tanquam exorbitans à iure communi, vt tradit idem
6 Baeza ſupradicto tract. q. 1. n. 33: nam, & quę exorbitant à iure communi, ex pari ratione, vel maiori extenduntur ad caſus ſimiles, ſecundùm gloſ. in c. 1. de temporibus ordinat.
7 lib. 6. & nos alibi exactius tradidimus. Illud etiam quæſitum fuit, tutor nõ locauit prædia minoris, ſed per ſe coluit: dubitatum eſt, an decimam fructuum habere debeat? Et res ſic ſe habet, aut tutor bene rem adminiſtrauit, & danda eſt illi decima, quia nulla lege cogitur tutor locare prædia pupilli, ſi per ſe ad-
8 miniſtrare malit. l. 15. tit. 16. p. 6. Aut minùs benè tutor rem pupillarem adminiſtrauit, finge, quia prædia quædam coluit, alia ſqualere permiſit; & dicendum eſt, non poſſe eum petere decimam, quia tutori malè rem gerẽti non debetur decima, etiamſi partim benè adminiſtrauerit, partim malè, ſecundùm Baez. ſupradicto tract. q. 11. nu. 10. *Ex facto* quoque illud tractatum eſſe ſcio: Tutor profectus eſt longinquò ad exigẽdos pupilli cẽſus, in ratione autem reddẽda poſtulabat, vt vecturæ equi, quem ad iter faciendum con-
9 duxerat, præſtarentur ſibi? Reſpondi, litis ſumptus, ſi quos feciſſet in exigẽda pecunia, rectè deſiderare tutorem, vecturas equi, non rectè, ex l. idemque. §. idem Labeo. ff. mandati: & eodem pertinent quæ effusè effundit ipſe Baeza memorato libello q. 29.

SVMMARIVM

Differ. 131.

1 *Vniuerſale quid dicatur.*
2 *Quæ nomina in iure vniuerſitatem ſignificent.*
3 *Vniuerſalia iuris, & facti, & alia etiam vniuerſalia facti tantùm.*
4 *Maioratus eſt vniuerſitas facti, non iuris.*
5 *Qui faciant vniuerſitatem.*
6 *Generale nomen quid ſit.*
7 *Inter nomina vniuerſalia, & generalia quid ſit diſcrimen.*
8 *Particulare nomen quid ſit.*
9 *Inter particulare, & vniuerſale in iure quæ ſit differentia.*
10 *In vniuerſalibus pretium ſuccedit loco rei, nõ ita in particularibus.*
11 *In vniuerſalium venditione pro re ſingulari, quæ emptori certa non fuit, non competit remedium euictionis, quod in particularibus dari ſolet.*
12 *Supradicta concluſio extenditur.*
13 *Cùm relinquitur prælegatum trientis, & quincuncis, fructus non veniunt niſi poſt litem conteſtatam: ſecus in legato rei ſingularis.*
14 *Eandem eſſe differentiam in legato vniuerſali, & particulari.*
15 *Alia ponitur differentia inter vniuerſale, & particulare.*

Inter nomina vniuerſalia, & generalia, atque particularia.

differe. 131.

DE diſcrimine nominis vniuerſalis, & generalis multi multa dixere, in quibus Bal. in c. cum Eccleſia Sutrina, de cauſa poſſeſſ. & propriet. & Abb. in c. 2. de libelli obla. n. 18. Bar. Iaſ. & reliqui in rubr. ff. ſol. matr. Marant. in ſpec. 4. diſtinct. p. 4. Couar. lib. 1. variar. c. 13. qui alios multos eam rem tractãtes refert. Horum autem ego non tam verba quàm

Digitized by Google

quàm ſententiam ſecutus, ſic diſtinguendũ
1 arbitror. Vniuerſale dicitur, quod multa col-
lectim comprehendit, in quorum quolibet
ipſum non prædicatur, vt Dialecticorum ver
bo vtar. Quatuor autem ſunt in iure nomi-
na quæ vniuerſitatem ſignificant, ſecundùm
Bald. in l. ſed, & poſſeſſori. §. cum de hæredi-
2 tate. ff. de iureiur. Hæc nempè, hæreditas, pa-
trimonium, peculium, bonorum poſſeſſio,
adijciunt, & alij dotem, inter quos eſt Bart.
in rubr. ff. ſol. matr. à quo licèt aliqui diſſen-
tiãt, eius magis receptam eſſe opinionem te-
ſtatur illic Ripa. n. 43. & Matienz. in rub. tit.
2. lib. 5. Recop. nu. 1. hæc vero dicuntur vni-
3 uerſalia iuris, & facti. Sunt, & alia facti tan-
tùm, ſecundum Bart. loco ſuperiori, veluti,
populus, legio, grex, ædes feudum, villa be-
neficium, alijque eiuſdẽ generis. Maioratus
etiam, eſt, vniuerſitas facti, non iuris, ſecun-
4 dùm Moli. de primog. lib. 1. c. 26. n. 20. Inter
hæc verò nonnihil eſſe diſcriminis apparet
ex l. vendicatio. ff. de rei vendic. ergo omnes
de vniuerſitate collectim faciunt vniuerſita-
5 tem, ſinguli per ſe non faciunt. Neque enim
vna ouis dicitur grex, neque vnus ciuis po-
pulus, ſed ſi collectim cunctos ciues accipias,
idem ſunt quod populus, ſeu vniuerſitas. l. 2.
ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis nomine. l. ædes.
6 & l. rerum mixtura. ff. de vſucapionib. l. gre-
ge. ff. de leg. 1. Generale nomẽ eſt, quod mul-
ta ſub ſe complectitur, diuiſim tamen, ſeu ſe-
paratim, in quorum quolibet genus ipſum
cernere eſt in actione tutelæ, vel negotiorum
geſt. nam etſi diuerſæ ſint rei geſtæ ſpecies,
quælibet ſeparatim ſub his actionibus com-
prehenditur, gl. in leg. 1. & illic claſſici. ff. de
7 edendo. Vnde inter iudicia vniuerſalia, & ge
neralia longum eſt in iure diſcrimen, ſiquidẽ
in vniuerſalibus, putà, hæreditate, ſi hæredi-
tatem petam ab eo qui vnam duntaxat rem
poſſidebat, & de qua tantùm controuerſia
erat, etiã id quod poſteà de hæreditate poſſi-
dere cœpit, reſtituet reus: ſicuti definit Iuriſ-
conſ. in l. 4. ff. de petitione hæredit. & in l. 1.
§. 1. ff. ſi pars hæredi. petat. & l. 3. ff. de excep.
rei iudicat. & declarant luculenter Suar. in l.
poſt rem, & Couarr. pract. quæſt. c. 12. n. fin.
Diuerſum in actione generali, pone, tutelæ,
vel negot. geſt. namque tantùm habebit lo-
cum pronuntiatio ſuper ſpecie de qua proſe-
cuta lis eſt, vt in l. 2. C. de iudi. & docet Spec.
8 tit. de actio. §. ſequitur, nu. 45. Particulare, vt
nemo non ſcit, eſt quod vnam tantum ſpeciẽ
comprehendit, veluti fundus equo. d. l. rerũ
mixtura. ff. de vſucap. l. 1. & 2. ff. de reiuend.
9 Hoc autem in vſu iuris multum ab vniuerſa-
lis natura diſcrepat, namque vniuerſale faci-
lè recipit augmentum, aut contrà, diminu-
tionem, particulare non item, l. ſi hæreditatẽ
32. ff. mandati. l. quid ergo 76. ff. de vſufruct.
l. fin. C. ad Senatuſc. Treb. & tradit Paul. de
Caſt. in rub. eiuſdem tit. & Iaſ. in l. 1. §. fi. nu.
10 13. ff. de verb. oblig. Hinc fit, vt in vniuerſali-
bus pretium ſuccedat locò rei, tex. in l. ſi & rẽ
ff. de petit. hæred. & illic Bar. & cæteri gloſſo-
graphi, non ita in particularibus. l. quibus §.
fi. ff. de furt. tex. elegãs qui vtramque probat
ſententiam, in l. venditor ex hæreditate. ff. de
hæredit. vel actione vendita, tradit effusè ſuo
more Tiraqu. de retract. lignag. §. 32. gloſ. 1.
12 n. 13. cum ſeqq. Hinc quoq; euenit, vt in vni-
uerſalium venditione, pro re ſingulari, quæ
emptori certa, non fuit, euictionis non detur
remedium quod in particularibus dari ſolet.
l. 1. C. de euict. l. 34. tit. 5. p. 5. adeò quidem,
vt ſcribat illic Accurſ. ſi tria tantùm prædia
ſint in hæreditate vendita, hæcq; ſigillatim,
putà, à diuerſis perſonis euicta fuerint, non
poſſe emptorem agere de euictione cum hæ-
13 rede. Accurſio autem aſſentiuntur illic Bar.
& Bald. Sed, & iſtam differentiam vniuerſa-
lium, & particulariũ reperire licebit in præ-
legato; nam cum relinquitur prælegatũ, ſeu
melioratio trientis, & quincuncis, fructus nõ
veniunt niſi poſt litem conteſtatam. l. ſi quis
bonorum 23. ff. de legat. 1. ſecùs in legato rei
ſingularis, quia ſtatim, id eſt, à morte teſta-
toris, veniunt fructus. l. à Titio. ff. de furto.
tradit Ant. Gom. de leg. n. 21. verſ. item quæ-
14 ro, Ayo. de partit. 2. p. q. 15. Cernere deinde
eſt eandem differẽtiam in legato vniuerſali,
in quo veniunt bona quęſita poſt factum te-
ſtamentum, perinde ac in hæredis inſtitutio
ne: ſecùs in legato particulari, vt tradit Aym.
15 Crau. in rubr. de leg. 1. n. 92. Sed, & illud inter
eſt inter vniuerſale, & particulare, quod ſi
plures ciues litem agitẽt tanquam plures, vt
ſinguli, in facienda contributione impenſa-
rum, tenentur omnes viritim, id eſt, pro rata
parte, ſeu in capita l. reos. §. cum in tabul. ff.
de duob. reis: at ſi litigẽt tanquam plures, vt
vniuerſi, non tenentur viritim, ſed per æs, &
libram contribuere, vulgò dicimus ſueldo
por libra. l. 24. tit. 3. lib. 9. recopila. id eſt, pro
qualitate, & æſtimatione bonorũ quæ quiſq;
habeat. Bar. in l. 1. §. ſi ſe non obtulit. ff. de re
iudic. Bal. in l. etiam. C. de execut. rei iudica.
Greg. in l. 3. tit. 2. p. 1. & in l. 20. tit. 32. p. 5. &
eodẽ pertinẽt quæ affert. gl. in c. cũ oẽs, verb.
cõſtitutũ, de conſt. & illic. Fel. & reliqui Fab.
in §. fi. inſt. de cura. Iaſ. in l. iuris. gẽtiũ. §. ſed
hodie ff. de pact. n. 8. Poſſẽ alias multas, vt res
lata eſt, ſubiicere inter vniuerſalia, & particu-
laria differẽtias, ſed omnia perſequi neq; hu-
ius eſt diſputationis, neq; tẽporis, ſatiſq; eſt
mittere ſapiẽtẽ in viã, vt dictat prouerbium.

Ii SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Differen. 132.

1 *Dolus in bonam, & malam partem accipi ſolet.*
2 *Dolus quid ſit.*
3 *Dolus ad dicta, & facta pertinet, fraus ad facta tantum.*
4 *Quæ ciuiliter de dolo actio eſt, criminaliter crimen eſt ſtellionatus.*
5 *Stellio quid ſit animal.*
6 *Dolus ex malitia, culpa ex imprudentia.*
7 *Culpa quid ſit.*
8 *Culpæ diuerſos gradus eſſe, non diuerſas ſpecies: & ratio redditur.*
9 *Latæ culpæ deſcriptio ponitur.*
10 *Leuius culpa quid ſit.*
11 *Leuiſſima culpa quid ſit.*
12 *Leuem, & leuiſſimam culpam quæ diligentia excludat.*
13 *Dolus in quibus contractibus exigatur, aut quæ culpa præſtetur, remiſſiuè.*
14 *In foro poli culpa lata præſtatur, non leuis, & leuiſſima.*
15 *Caſus fortuitus quid ſit.*
16 *Hoſtium latronumq; incurſus, vis aquarum, incendium, naufragium, à nemine præſtantur.*
17 *Hodie apud nos caſus fortuitus, ocaſio dicitur.*
18 *Fatum quid ſit.*
19 *Quid differat fatum à diuina prouidentia.*

Inter Dolum, Fraudem, Latam, Culpam leuem atque leuiſſimam, Caſum fortuitum, Fatum, atque Diuinam prouidentiam. different. 132.

1 DOlus apud veteres verbum medium eſt, hoc eſt, tam in bonam, quam in malam partem accipi ſolet. l. 1. §. non fuit, ff. de dolo ideoque dicebatur dolus malus, vt diſtingueretur à dolo bono, vt in rubr. ff. de dolo malo, & aliàs crebrò: poſteà verò, vt vbique patet, & Feſtus Pompeius eſt autor, doli appellatio cœpit in malam dũtaxat partem vſurpari.
2 Eſt autem dolus omnis calliditas, fallacia, ſeu maquinatio ad circumſcribendũ, fallendum, decipiendum alterum adhibita, vt Iuriſcõſultis finit in l. 1. §. 1. ff. de dolo malo. Inter dolum autem, & fraudem quid interſit, non mediocre inter ſcriptores diſſidiũ eſt in l. iuris gentium. §. etſi fraudandi. ff. de pact. vbi Bar. ſynonima eſſe ait, atque promiſcuè in iure vſurpari: idem tamen alibi, hoc eſt, in tract. teſtimoniorum. §. dolus, nu. 106.
3 D. ſecutus Thom. ſcribit, inter fraudem, & dolum illud intereſſe, quod hic pertineat tam ad dicta, quam ad facta; illa verò ad facta tãtùm, cum quo concinit etiam Fel. in c. fin. antem, n. 1. de reſcript. & hæc ſanè mihi verior videtur diſtinctio, licèt aliud velit Alcia. in l. aliud eſt fraus. ff. de verb. ſign. locus autem D. Tho. quoniam tacitus eſt à Bart. Felinũq; feſellit, ſi ſcire velis, extat, 2. 2. q. 55. art. 5. Et hæc hactenus de dolo. Si illud tamen admo-
4 nuerimus, quæ ciuiliter de dolo actio eſt, hæc criminaliter eſſe crimen ſtellionatus, vt ha-
5 betur in l. 3. ff. de crim. ſtellio. Stellio autem ſecundùm Plin. lib. 30. c. 10. animal verſico-
6 lor, inuidũ, & verſipelle, cui meritò doloſus comparatus eſt. Culpa autem ſic diſcernitur à dolo, quoniam dolus procedit ex hominis malitia; culpa verò ex hominis imprudẽtia, ſocordia, vel negligentia. l. 3. §. fi. ff. de ſuſpectis tut. explicat latiùs Corraſ. Miſcel. lib. 4. c. 1. & Petr. Fab. in reg. cõtractus. ff. de reg.
7 iuris. Prateius quoq; in lexico verbo. Culpa. Proinde rectè culpa definitur à Corraſ. loco citato, vt ſit imprudentia, qua homines circa res alienas, vel negligunt quod fieri oportet, vel faciunt quod omitti deberet. Tres autem culpæ gradus ſunt, lata, leuis, atque leuiſſima ſecundum Accurſ. & cæteros in §. præterea, inſt. quib. mod. contrahitur oblig. latiorem quoque adiecit Bart. in l. quod Nerua. ff. depoſiti, quam præſumptũ dolum voluit eſſe,
8 ſed à recentioribus meritò exploditur. Gradus autem dixi culpæ, non ſpecies; quoniam lata culpa, leuis, vel leuiſſima non differunt inter ſe, niſi tãquam plus, & minus: plus autẽ & minùs diuerſas non conſtituunt ſpecies, ſecundum Dialecticos, quorum ſententia probatur apud nos in l. fi. ff. de fund. inſtr. inſtru-
9 mentoq; lega. Latæ autem culpæ definitio, ſeu mauis deſcriptio, eſt apud Iuriſc. in l. latæ. ff. de verb. ſign. in hunc modum: *Lata culpæ finis eſt, non intelligere quod omnes intelligunt*: quæ etſi à Bar. non probetur, probatur tamẽ à pleriſq; atque item à noſtris legiſlatoribus
10 ſeptempartiti iuris in l. 11. tit. 33. p. 7. Leuis culpa, ſecundum Bart. in ſupradicta. l. quod Nerua. ff. depoſiti, eſt deuiatio incircumſpecta ab ea diligentia quam adhibere ſolẽt homines diligentes eius conditionis: quæ quidem probatur in §. itẽ is cui, inſt. quib. mod. re contrahit. oblig. & in l. hæredes. §. non tã-
11 tum. ff. familiæ erciſcundæ. Leuiſſima verò, vt idem Bartolus eodem loci definit, eſt deuiatio incircumſpecta ab ea diligentia quam habent homines diligentes, & diligentiſſimi eiuſdem cognitionis, ſeu profeſſionis: quæ, & probatur in l. 1. §. is quoque. ff. de action. & oblig. & in l. in rebus. ff. cõmodati, & aliàs
12 paſſim. Leuem itaque culpam communis diligentia excludit leuiſſimã verò nonniſi maxima diligentia: permultum tamen ea res in iudi-

Iudicis arbitrio poſita eſt, qui ex perſonarum negotiorum, & rerum qualitate atque circũſtantijs diiudicabit, quando lata, leuis, vel leuiſſima culpa contrahatur. l. ſemper. §. culpam. ff. quod, vi aut clam. l. eius. §. fin. ff. de
13 operis libertorum. Quibus autem in contractibus dolus exigatur, aut quæ culpa præſtetur, traditur in l. contractus. ff. de reg. iur. & docet Bart. in repet. d. l. quod Nerua, necnon Bald. in l. quę fortuitus. C. de pignoratitia actione, vbi, quando res poſtulet, videre poteris, nam omnia exequi, ſui tituli res eſt & voluminis. Illud tamen quia bellulum eſt, & frequens, dicere non omittam, licèt in foro poli, ſeu conſcientiæ culpa lata præſte-
14 tur, leuis verò vel leuiſſima nunquam præſtatur in hoc foro, ſecundùm Innoc. in c. ſicut dignum, de homicidio, cui cæteri omnes cõmuniter aſtipulantur, ſeu ſuffragantur, ſicut fidem facit Syluester in ſumma, verb. Culpa n. 6. cui etiam accedit Sotus de iuſtitia, & iur. lib. 4. q. 7. art. 2. Mirorque doctiſſimum alioqui Nauarrum eius ſententiæ immemorem contrarium quandoque reſpondiſſe, nullumque diſcrimen hoc caſu feciſſe inter forum poli, & forum fori, cùm maximum ſit; ſicuti latiùs ſuperius explanauimus diff. 12. §. 2. n.
15 8. Hæc de dolo, & culpa, nunc de caſu fortuito dicendum nobis eſt. Caſus fortuitus, vt definit Accurſ. ex ſententia. Cic. in §. theſauros, inſtit. de rerum diuiſ. eſt inopinatus rei euentus, ex diuerſis cauſis proueniens, ob aliud, & aliud inceptis; quæ definitio probatur in leg. 2. § ſuo tempore. ff. de actionibus
16 empti, aliaſq; ſubinde. Eiuſmodi ſunt, hoſtium, latronumque incurſus, vis aquarum, incendium, naufragium, quæ à nullo præſtantur, vt exponitur in l. cõtractus. ff. de reg. iur. & in l. in rebus. ff. commodati, & l. quæ
17 fortuitis C. de pignor. act. Apud nos verò (ne leges Regias obliuiſci videamur) fortuitos caſus appellatur Ocaſion, vt in l. 3. tit. 4. p. 5. & in l. 13. tit. 23. lib. 8. Recop. Fortuitos autem caſus creditum eſt veteribus ex fato, ſeu fortuna prouenire omnes; ſic enim ſcribit Cic. de diuin. lib. 1. *fieri igitur omnia à fato ratio cogit fateri*: Plin. quoq; natur. hiſt. lib. 2. c. 7. *Toto mundo, & locis omnibus, omnibuſque horis omnium vocibus fortuna ſola vocatur, huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium ſola vtramque paginam facit*: &
18 non malè illi quidem, ſi fatum quid ſit, rectè interpretantur; ſed putant fatũ eſſe vim quãdam ſyderum, quam quemque cùm naſcitur aut concipitur ſortiri aiunt: quod prorſus fabuloſum eſt, & à Chriſtiana Religione longè alienum: id quod, & nonnulli ex ipſis Gẽtilibus Philoſophis intellexere, vt eſt videre apud Gell. noctium Attic. lib. 14. c. 1. Omnia enim quæ accidunt, quæque in rebus humanis tam varie contingunt, ex ineffabili, & incomprehenſibili Dei prouidẽtia ſuccedunt, vt ſacra teſtantur eloquia, præſertim in cap.
19 nec mirum 26. q. 5. Diuina autem iſta prouidentia, iuxta Boet. lib. 4. de Philoſophica cõſolatione, hoc diſtat à fato, quòd diuina prouidentia eſt ipſa diuina ratio in Deo ipſo cõſtituta, ſuo arbitrio cuncta diſponens: fatum verò, eſt inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quã diuina ipſa prouidentia ſuis quęque nectit ordinibus. Cuius ſententiam explanans D. Tho. 1. p. q. 116. art. 1. & 2. ait, fatum cauſaliter eſſe ipſam diuinam prouidentiam. Cùm igitur nutu, & voluntate Dei regantur, & gubernentur omnia, vanum apud nos debet eſſe fati, ſeu fortunæ nomen, ſcientes, quòd ſi Deo grati fuerimus, proſperè omnia ſuccedent nobis; id quod Poetam Iuuenalem, etſi Ethnicum, nõ latuit, ſic enim carmine modulatus eſt Satyra decima:

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia, ſed te
Nos facimus, Fortuna, deam, cæloque locamus.

Sed quid Ethnicos citamus? cum certius ſit quod diuina cõtonat ſcriptura: *Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit; Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat, & ſubleuat; ſuſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem*. Reg. 1. c. 2.

SVMMARIVM.

§. primi.

1 *Non licet vendenti frumentum corruptum cum incorrupto miſcere: & contrarium tenentium refellitur opinio ex exemplo cerarij, candelarii, & dardanarij. Et n. 2. 3. & 4.*
5 *Erogationis verbum largitionem, & munificentiã indicat.*
6 *Quid donatiuum, & congiarium olim diceretur.*
7 *In erogatione militaris annonæ plura ſpecialia admitti.*

§. PRIMVS.

1 SEd nobis de dolo verba facientibus, conueniens eſſe putaui pro loci opportunitate, vt antequam hinc abeam, ſtylo confoderẽ dictum illud Io. de Platea in l. 1. C. de condictis in publicis horreis lib. 10. vbi ait, non eſſe prohibitum vendenti frumentum, miſcere corruptum cum incorrupto: hoc ſanè dictũ licèt illud ſequatur, & tanquam ſingulare inter ſua referat ſingularia Corſetus, & placeat Greg. Lop. in l. 1. tit. 17. p. 5. attamen longè à tota iuris ratione alienum eſſe, nemo eſt qui

non videat, cum magnam in ſe fraudem cõtineat, ne iniquitatem dixerim, & iniuſtitiã, quam iura, legeſq; omnes infensè abominãtur. Atque, vt cominus ad expugnandum Plateam accedam, refragatur illi text. in leg. ſaccularij. ff. de extraord. & l. 3. ff. de crimine

2 ſtellionatus, quibus puniuntur, ij, qui doli, fraudiſue in vendendis mercibus quid adhibuerint: & idem faciunt l. 1. tit. 7. p. 5. & l. 4. tit. 7. & l. 8. tit. 16. p. 7. refragãtur quoque illi l. 8. & l. 13. & 14. tit. 18. lib. 7. Recop. quibus prohibentur cerarij, & candelarii, ne quid mixturæ adijciant in cereis, & candelis. Refragatur itidem l. 1. tit. 10. libr. 3. fori, & l. 5. tit. 14. lib. 5. Recopil. quæ animaduertunt in

3 dardanarios, vulgo recatones, qui duo vina miſcuerint, aut aquam, ſalem, calcemve vino infuderint: & denique refragantur illi quæ affert Iaſ. in l. legato generaliter, nu. 13. ff. de leg. 1. & Auend. in c. correct. 1. p. c. 19. nu. 30. quocirca à Plateæ opinione meritò diſceſſit Fel. in c. irrefragabili. §. cæterum, de offic. ordin. & Caſtellus in l. 9. Taur. gl. 1. Neque te

4 moueat tex. qui Plateam, & ſequaces induxit in errorem, in l. 1. C. de conditis in publicis horreis lib. 10. vbi cauetur, vt in expendendo frumento in publicis horreis condito, miſceatur vetus cum nouo, vt corruptio velata damnum fiſco non afferat. Siquidem lex illa nòn loquitur de venditione frumẽti; nulla enim illic de pretio aut venditione mentio fit, ſed loquitur de erogatione ſpecierũ, quæ liberalitate Imperatorum militibus fieri ſolebat, ſic etenim ait: *Vetera condita fuerint erogata*. Et rurſus: *Vt per ſemet erogari ſine querela*

5 *non poſſit*. Erogationis autem verbum largitionem, & munificentiam iudicat. l. fin. ff. de perit. hæredit. l. debet. ff. de ædil. edict. l. Seio ff. de annuis legat. & in toto tit. C. de erogatione militaris annonæ. Moris enim erat olim, vt Imperatores vltra ordinaria ſtipendia erogarent militibus annonas liberalitatis, & munificentiæ cauſa, vt eos ſibi magis deuotos haberent, & propitios, idque dona-

6 tiuum dicebatur. Quod autem populo erogabatur, hoc dicebatur congiarium, vt refert Alciat. in l. cẽtum. C. de annonis ciuil. lib. lib. 10. Hæ autem annonæ pendebantur à poſſeſſoribus fundorum publicorũ, conſiſtebantq; in frumento, vino, & oleo, alijsque ſpeciebus ſicut tributum conſiſtebat in ære, auro, & argento, autore Accurſ. in rubr. de annonis, & tributis lib. 10. cui illic reliqui aſſentiuntur.

7 Hæ igitur ſpecies recõducebantur in horreis publicis, vt ſtato tempore erogarentur in milites, multaque in ea erogatione ſpecialiter admittebãtur, vt datur intelligi in l. fortiſſimi, C. de erogatione militaris annonæ, & alijs eiuſdem tituli: & in his illud quod l. 1. C. de condit. in publicis horreis ſtatuitur, vt ſpecies corrupta miſceretur cum incorrupta quod igitur ſingulari iure ibi introducitur fauore fiſci, ad conſequentiam non eſt trahendum, vt eſt regula conſtitutum. Maneat itaque falſam eſſe Plateæ opinionem, atque, nequaquam fas eſſe venditori miſcere frumentum corruptum cum incorrupto, alioqui dare cum debere pœnas ſtatutas legibus, quas ſuperius citauimus.

SVMMARIVM.

Differ. 133.

1 *Caupona quid ſit.*
2 *Taberna quid ſit.*
3 *Quid ex communi vſu loquendi taberna ſignificet.*
4 *Taberna loci nomen eſt, caupona negotiationis.*
5 *Cauponæ appellatione quid comprehendatur.*
6 *Legata taberna quid contineatur.*

Inter Cauponam, & Tabernam, differentia. different. 133.

1 Caupona, ſi ad locum reſpicias, domus eſt in qua viatores recipiuntur, & victus illis pretio exhibentur. leg. nauta 5. ff. nautæ, caupones, & ſtabularij, gentili nomine apud

2 nos dicitur Meſon, ò Bodegon. Taberna autem, ſi latè accipiamus, omne ſignificat ædificium ad habitandum vtile. l. tabernæ 183. ff. de verb. ſign. & oſtendunt illi Horatij verſiculi lib. 1. carminum:

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumque turres.

3 Vſu autem rerum, & loquendi conſuetudine introductum eſt, vt taberna accipiatur in iure pro domo in qua merces negotiationis cauſa exponuntur, vt veneant. l. tabernam, & l. cum quæritur. ff. de fundo inſtructo, inſtrumentoque legato, vulgò Tienda appellatur.

4 In vſu tamen iuris longè intereſt inter tabernam, & cauponam; quia taberna loci nomẽ eſt, caupona negotiationis. l. tabernæ cauponæ. ff. de fundo inſtructo: quibus verbis illud ſignificare voluit Iuriſconſultus, tabernæ appellatione duntaxat cõtineri ea, quæ intra ipſam tabernam ſunt: cauponæ autem appellatione comprehendi, non ſolum ea quæ in-

5 tra ſunt, ſed etiam ea omnia quæ extra ſunt; ſi tamen negotiationis cauſa ad cauponam parata ſunt, puta, ſerui Inſtitores, piſtoreſve: id quod latius expendit Ant. de Fano de pignor. 2. p. 2. memb. nu. 18. cum ſequentib. & Couarr. pract. quæſt. c. 11. n. 5. Iuxta hanc igi-

6 tur Iuriſconſulti ſententiam dicendum eſt,

Digitized by Google

legata taberna mercium, ſeu pannorum, etiã merces, ſeu pannos quæ intra ſunt legato cõtineri: id quod non obſcurè probatur in l. tabernam. ff. de pignoribus, cuius tam aperta ſunt verba, vt in ciuiliter feciſſe credam Bart. contrarium tradendo in l. cum pater. §. menſa. ff. de leg. 2. citans in ſuam ſententiam leg. qui tabernas. ff. de contrahenda empt. quæ tamen nihil ad rem pertinet: aduerſantur, & illi alia non obſcura iuris exempla; nam legata bibliotheca, & libri quoque legati videntur, & legata datilotheca, annuli continẽtur. l. librorum. §. carthis. ff. de leg. 2. atque ita à Bartolo diſſentit Bald. in l. prædia. C. de fideicommiſ. col. 1. Ex quo intelligi par eſt, legata domo cum apotheca, & cuppas quoque legato comprehẽdi, & legato albeario, & albeos quoque apium legato cedere. quod quoniam vſu frequens eſt, hic obiter admonendum duxi.

SVMMARIVM.

Differ. 134.

1 *Precarium ad vſum incertum datur commodatum ad certum.*
2 *Commodatum, & precarium quando valeat reuocari.*
3 *Commodatum dicitur, cum res traditur ad ſpecialem, & certum vſum, precariũ cùm ad incertũ.*
4 *Vbi conſtat quem contractum partes celebrauerint, illius natura ſequenda, & conuentiones naturæ contraria nihil valent.*
5 *Reuocatio precarij non debet fieri ita intempeſtiuè, vt cedat in damnum accipientis.*
6 *Precarium quibus verbis fiat, remiſſiuè.*
7 *Precaria in fœmineo genere quid ſit.*
8 *Precariæ nomen nouum eſt, & à conſuetudine introductum.*
9 *Emphyteuſis pro regionum, & conſuetudinum varietate diuerſa habet nomina.*

Inter Precarium, Commodatum, atque Precariam. differentia. 134.

1 PRecarium ſimile eſt commodato, vt Iuriſconſultus inquit in l. 1. ff. de precario. Differunt tamen, nam commodatum ad vſũ certum datur, precarium ad incertum, gloſ. in l. 1. ff. de precario, Bart. Iaſ. & reliqui in l. 2. in princ. ff. ſi certum peta. Fab. & Iaſ. idem
2 in §. ſequens, inſtit. de actio. Ex illo quoque harum rerum apparet diſſimilitudo, quòd commodatum reuocari non poteſt niſi expleto vſu illo ad quem datum eſt. l. in commodato. §. illo. ff. commodati precarium cõtra quãdocunque reuocari poteſt, etſi magis aliud in contrahendo conuenerit: quippe cũ ea conditio ſit contra naturam contractus, vt apertè definit Iuriſconſultus in l. cum precario. ff. de precario, tradit gl. in d. leg. 1. illius tit. de precario, Bart. & reliqui modò allegati quos tamẽ (vt res omninò plana fiat) ita intelligere debes, ſecundùm Abb. & Imol. in c. fi. de precario, vt commodatum dicatur, cũ ad certum ſpecialem vſum res vtenda datur: precarium verò dicatur, cùm non ad ſpecialem, ſed ad incertum, & generalem vſum res
3 traditur. Exempli gratia: Do tibi equum, vt diuum Iacobum, ſeu Compoſtellam proficiſcaris, cõmodatum eſt, nec niſi confecto itinere reuocari poteſt: ſed ſi do tibi equum, vt quotieſcunque opus habeas iter agere poſſis, precarium eſt, & quandocunque reuocare potero: Abbatem autem, & Imol. ſequitur
4 Couarr. lib. 3. var. reſol. c. 15. nu. 7. Meminiſſe tamen debemus, his locum fore, quando dubium eſt, vtrùm contractus genus contrahẽtes peragere voluiſſent: nam ſi de contractu conſtet, ſequenda eſt natura illius contractus neque pactiones aduerſus illam adiectæ quicquam habent ponderis, vt definit Iuriſc. in d. l. cum precario. ff. de precario, & in l. in ſulã. ff. de præſcript. verb. tradit Bart. in l. vbi ita donatur. ff. de don. cauſa mortis, & Couarr.
5 loco ſuperiori. Sed reuocatio precarij (quę vt diximus, quandocunque fieri poteſt) intelligenda eſt ciuiliter, ſeu, vt Græci dicunt, emplati, id eſt, ne ita repentè fiat, vt in damnũ, & detrimentum accipiẽtis cedat, ex argum. l. ratum. ff. de ſolutio. & docet Abb. in d. c. fi. de precario, & Valaſc. Luſit. de iure emphyt.
6 q. 34. n. 1. licèt aliud velit Decius in reg. contractus, de reg. iur. cui etiam ſe ſubſcripſit Alciat. in l. 1. ff. ſi cert. pet. n. 1. Sed, & precariũ
7 per quæ verba conſtituatur, legit. Iaſ. in l. ab emptione. ff. de pact. Precaria in genere fœminino, eſt ſpecies quædã emphyteuſis quæ de quinquennio in quinquennium renouatur: quaſi precaria emphyteuſis, vt apparet ex c. 1. de precarijs, & illic tradunt Abb. & reliqui Claſſic. & gl. in c. præcariæ. 10. q. 2. Bar. quoque in l. ſi finita. §. de vectigalib. n. 10. ff. de damno infecto, & Valaſc. de iur. emphyt.
8 q. 34. Conſtat autem, precariæ, nomen nouũ eſſe, & à conſuetudine introductum, iureque Pontificio receptum; nuſquam enim in toto iure ciuili tale reperitur nomẽ, vt tradit Abb.
9 in d. c. 1. Et ignorauerit nemo, qui paululum apud ea iura fuerit verſatus: etenim conſuetudo pro regionum, gentiumque varietate varia emphyteuſi induxit nomina, alibi enim appellatur precaria, alibi, ad firmam, alicubi libellarius, alicubi ad effectum: ſicuti admonet Iaſon in leg. 1. Cod. de iure emphyteutico

teutico

teutico. num. 41. & Valaſcus loco ſuperiori, quæſt. 34.num.16.

SVMMARIVM.

Differ. 135.

1 *Contractus nominati qui dicantur.*
2 *Innominati contractus qui dicantur. Et n.3.*
4 *Cõtractus do vt des, & do vt facias, & ſimiles, vna appellatione permutationis comprehendi.*
5 *Do, vt facias, & facio, vt des, contractus innominati ſunt.*
6 *Permutatio quare non dicatur contractus innominatus.*
7 *Inter nominatos, & innominatos contractus, quę ſit differentia.*
8 *Contractus nominatus, res facti dicitur.*
9 *Quantum ad iuris effectus, contractus nominati, nõ facti, ſed iuris ſunt.*
10 *In contractibus innominatis hodie apud nos non eſt locus pœnitentiæ.*
11 *Vetere iure interueniente ſtipulatione non licebat recedere à contractibus innominatis.*
12 *Apud nos etiam contractus innominatus perfectus non dicitur, donec ex vtraque parte ſecutum fuerit implementum.*
13 *Vectigal ex permutatione non debetur, donec vtrinque res tradita fuerit.*
14 *Plures eſſe differentias inter contractus nominatos & innominatos, remiſſiuè.*

Inter contractus nominatos, & innominatos. differentia. 135.

1 Contractus nominati dicuntur, qui ſuo nomine (genere, ſcilicèt, conuentionis) non ſtant, ſed tranſeunt in proprium, & ſpeciale nomen contractus: tales ſunt, emptio, & venditio, locatio, & conductio, mutuum, depoſitum, & cæteri ſimiles, l. iuris gentium.
2 ff. de pactis. Innominati verò dicuntur, qui proprio nomine non aſſumpto, ſteterunt in ſuo generali nomine conuentionis, velut permutatio, vt in l. 1. ff. de rer. permutatione, & apud nos in l. fi. tit. 6. p. 5. quæ tam apertè id probant, vt ferendi minimè ſint Fortunius Garſia, & Aemil. Ferretus contrarium probare conantes in illa l. iuris gentium. ff. de pact.
3 toto iure, totiſque legibus reclamantibus. Innominati quoque ſunt contractus illi, qui vulgò appellantur do, vt des, de quibus latè, & ſubtiliter agit Iuriſconſ. in l. naturalis. ff. de præſcrip. verb. & quemadmodum alter ab altero diſcernatur, expoſitum eſt accuratè à
4 nobis lib. 1. rerum quotid. c. 3. §. 3. Quanquã omnes iſtos contractus, do vt des, vna permutationis appellatione comprehendi placuit Pinelo, alijsque multis ab eo relatis in rubr. C. de reſcind. vend. 2. p. c. 1. nu. 10. qui-
5 bus ſuffragatur l. 1. tit. 9. lib. 3. fori, & l. fi. tit. 6. p. 5. Sunt, & innominati contractus illi his contermini, do vt facias, facio, vt des; *ſicuti* ſatis eſt explanatum à Iuriſconſul. in d. l. naturalis. ff. de præſcrip. verb. cuius ſenſum præter cęteros explicat luculenter eodem *loci* no-
6 ſter Padilla Meneſius. Meritò autem à noſtris ſcriptoribus diſceptari ſolet, quamobrẽ permutatio non dicatur contractus nominatus, cùm proprium habeat nomen, & ipſum quidem ſatis elegans? In quare licèt alij aliter ſentiant, vt eſt videre apud Felicianum *de Solis* in tractatu de cenſib. in prooœmio c. 2. verius, & receptius eſt quod tradit gloſ. in rubr. C. de rer. permut. quod permutatio ſit nomẽ generale, & æquiuocum, & quòd in omnes
7 fere contractus cadere poteſt. Nominati autem contractus ſuum proprium habent nomen, ita vt vnus ab altero facilè diſcernatur, ſicuti declarant Iuriſc. in dict. l. 1. ff. de rerum permutatio. Accurſio autem plerique omnes aſſentiuntur, & in his Barr. Baldo. & Paul. & reliquis in d. leg. iuris gentium. ff. de pact. vbi Iaſ. n. 7. illius opinionem communẽ eſſe perhibet: idemq; faciunt alij multi relati à Valaſc. de iur. emphyt q. 6. n. 1. In vſu autem iuris longa eſt differentia inter contractus nominatos, & innominatos, ſiquidem nominati ita re, & conſenſu perficiuntur, vt poſteà pœnitẽtię locus non detur, vt in princip. inſt. de empt. & vend. & in l. contractus. C. de fide inſtrum. contrà innominatis; nam anteaquã ex vtraq; parte ſequatur implementum, non dicitur perfectus contractus, ſed pœnitentiæ locus eſſe poteſt, vt in d. l. 1. ff. de rer. permut. & in d. l. naturalis. ff. de præſcrip. verb. atque item in l. ſi pecunia. ff. de cõdict. cauſa data, cauſa non ſecuta, vtrumque proprijs rationibus: etenim contractus nominati ſortiti ſunt nomen à iure, & idcircò ius in illis facilè ſuũ producit effectum innominati autẽ non habent nomẽ ſed iuris, ſed potiùs facti; quippe qui in ſuo primæuo nomine ſtent, quod facti eſt, non iuris, quapropter ius in illos non ita facilè producit effectum, vt intelligere licet ex Iuriſconſ. in l. ſi vnus. §. pactum ne peteret ff. de pact. & ea de cauſa innominati ſolo conſenſu perficiuntur, quia alioqui nudo pacto contraheretur obgligatio; quod iure communi permiſſum non eſt, ſicuti declarat Iuriſcõſultus in lege illa 1. ff. de rer. permu. apertiùs
8 in l. ſolent. ff. de præſcriptis verb. Nõ me præterit, contractus nominatos etiam rem facti dici, ſecundùm Iuriſconſ. in l. conſilio. §. fi. ff. de curatore furioſi; verùm id dicitur quantũ ad contrahendũ, quia nullam in contrahẽdo con-

contractus nominati iuris ſolennitatem expoſcunt, ſed facto tantùm, id eſt, voluntate, & conſenſu contrahentium res peragitur, vt
9 diximus ſuperius differentia 45. At hic loquimur quantum ad iuris effectus, quantum verò ad eos attinet, contractus nominati, nõ facti, ſed iuris ſunt; quia ſcilicèt, vt diximus, nullam iuris ſolennitatem expoſcunt; vt datur intelligi in d. l. iuris gentium, & in alijs legibus ſuperius citatis. Quanquam hodie (ne legum Regiarum immemores ſimus) nouiſſimo Regio iure nudo pacto cõtrahatur obligatio verborum, pactúmque nudum eandem quam olim ſtipulatio vim habeat, iuxta legẽ ſecũdam, tit. 16. lib. 5. Recop. fit, vt etiam in
10 contractibus innominatis hodie apud nos pœnitentiæ locus non detur, cùm & vetere iure, interueniẽte ſtipulatione in contractibus
11 innominatis, ab eis reſilere non liceret, vt apertè probatur in l. ex placito. ff. de rer. permut. & latè aſſertum eſt à nobis lib. 2. rerum
12 quotid. c. 3. ampliatione vndecima. Adhuc tamen neque hodie apud nos dicetur contractus innominatus eſſe perfectus, donec ex vtraque parte ſecutum fuerit complementũ, ex illa l. 1. ff. de rer. permut. itaque ſicut promiſſio de vendendo obligat, licèt contractus non fuerit perfectus, ita in innominatis promiſſio illa obligat, licèt contractus perfectus non fuerit. Quod pertinet ad vectigales leges, quæ ex permutatione decimam ſoluen-
13 dam eſſe decernunt, dicẽdum eſt etenim, vectigal non deberi, donec vtrinque res tradita fuerit, ſicuti animaduerſum eſt à nobis libr. 1. rerum quotid. c. 3. §. 3. n. 31. etenim non antea hoc caſu dicitur ſyuallagma, ſeu mutuum comercium, quam vltro citróque fuerit facta traditio, vnde ciuilis naſcitur obligatio, ſicuti interpretatur Iuriſc. in d. l. iuris gentium, & in l. Labeo 19 ff. de verb. ſignif. & illic tradit Alc. & Charondas veriſimilium libr. 2. c.
7 7. Sunt, & aliæ quamplures differentiæ inter contractus nominatos, & innominatos, quas omnes referre, noſtri nõ eſt inſtituti, qui breues eſſe volumus eas tamẽ, ſi iuuat placetque, videre poteris apud Valaſc. & alios ab eo citatos, de iure emphy. q. 6. n. 1.

SVMMARIVM.

Differ. 136.

1 *Iudicium quid ſit.*
2 *Cauſa quid ſit.*
3 *Litis definitio traditur.*
4 *Largo modo lis dicitur ante litem conteſtatam.*
5 *Litis appellatio pertinet ad lites ciuiles, & criminales.*
6 *Inſtantia nomen Latinum, & à Conſultis vſitatum eſſe.*
7 *Inſtantia quid ſit.*
8 *Quis terminus inſtantiæ præfixus ſit ab omni iure.*
9 *Inter inſtantiam, & cauſam quid interſit.*
10 *Momentum in iudicijs quid ſit.*
11 *Cauſa poſſeſſionis quare momentum dicatur.*

Inter Iudicium, Cauſam, Litem. Inſtantiam, Momentum.

differentia. 136.

IN definitione iudicij interpretes non benè conueniũt, vt eſt videre apud Decium, & Ripam in rubr. de iudicijs, in Decretal. & Alc. in ſua praxi (ſi is fuit, nam incertus eſt autor) ſub princip. necnon apud Prateium in lexico, verb. Iudicium: atque item apud Marant. in ſpec. 2. p. q. 1. Mihi verò ſatis commoda videtur Abnatis definitio in d. rub. de iu-
1 dicijs, ſic definientis. Iudicium eſt diſcuſſio cauſæ quæ coram iudice iuridice fit. Cauſa autem ſecundum Ciceronem, quem refert Accurſ. in l. cauſas. C. de tráſactionibus, Res
2 eſt, quæ habet in ſe controuerſiam indicendo poſitam, cum certarum perſonarum interpoſitione: quæ verior quidem videtur definitio, quàm quæ traditur ab Alexandro, & cæteri in l. poſtquam liti. C. de pactis, dicentibus; cauſam eſſe ius in iudicium deductum cùm talem definitionem congruere magis conſtet actionis vocabulo, ex principio, inſtituta de actionibus: vbi ſcribentes, quid actio, & cauſa diſtent, verboſius diſputant; & nos quoque tetigimus ſuperius differentia trige-
3 ſimaprima. Litis nomen latiùs patet, quàm cauſæ: lis enim, ſecundùm Varronem de lingua Latina, eſt controuerſia agitata inter aliquos de aliqua re; pertinet igitur tam ad controuerſiam quæ iudicio agitatur, quàm ad cæteras quæ extra iudicium mouentur: id quod ſignificat illud Virgilij, carmen, cuius meminit ſummus Pontifex in cap. forus, de verbor. ſignif.

Limes erat poſitus, litem, vt diſcerneret agris.

Facit etiam illud Ouidii lib. 1. Metamorphoſeos, vbi elementorum (ex quibus omnia conſtant) tantoperè inter ſe diſſidentium cõgeriem intra illam primam maſſam:

Quam dixere chaos, rudis, indigeſtaq; moles,
Nec quicquam, niſi pondus iners, congeſtaque eodem.
Non bene iunctarum diſcordia ſemina rerum.

Theologi noſtri, primam materiam nuncupant) litem nominauit his verbis:

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.

Et aliud etiam Horatij, Grãmaticorum diſſidia opiniones, & cõtrouerſias, litẽ appellãtis:

Gram-

Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.
4 Largo itaque modo lis, & ante litem conte-
ſtatam dicitur, veluti declarat illa clauſula:
Ante: vel poſt litem conteſtatam, quibus iu-
ra frequenter vtuntur, & declarat Alciat. di-
ſputationum lib. 2. c. 24. & in l. litis. ff. de ver-
bor. ſign. Strictim autem ſumpto vocabulo,
lis iudicialis apud Iuriſprudentes, tàm Cæſa-
reos, quàm Pontificios, non dicitur niſi lite
conteſtata, vt in c. ex parte 30. de verbor. ſi-
gnificat. & tradit Felinus, & cæteri ſcribẽtes
in c. ſuper quæſtionum, in princip. de officio
5 delegati. Pertinet autem litis appellatio,
tam ad lites criminales, quàm ad ciuiles, vt
intelligere licet ex l. Senatuſconſultum. §. ſi
propter. ff. ad Senatuſconſultum Trebellian.
atque item ex l. fi. C. vt intra certum tempus
criminalis actio terminetur, necnon ex l. litis
ff. de verbor. ſign. quod ideò admonendum
duximus; nam ſunt qui putent, litis appella-
tionem ad cauſas criminales minimè perti-
nere: in quibus eſt gl. in d. c. forus, de verbor.
ſignif. verb. Lis, cui ſe quoque ſubſcripſit Pra-
teius in lexico, verb. Cauſa. Hæc de lite quàm
6 breuiſſime ſcripta ſufficiant. Nunc de in-
ſtantia: qđ verbum (ne quis minùs Latinum
eſſe putet) & apud Iuriſconſultos reperitur,
ſicuti apparet ex l. & poſt edictum. ff. de iudi.
& in l. 1. & 2. C. de iureiur. propter calumniã
7 dando. Eſt autem inſtantia exercitatio iu-
dicij à litis conteſtatione ad ſentẽtiam defi-
nitiuam vſque certo tempore coarctata, ſicu-
ti tradit Alex. in l. poſtquam liti. C. de pactis,
& Maranta in ſpec. 4. p. q. 1. n. 2. & Alciat. in
l. ſi dinerſa, nu. 40. C. de tranſact. Certo tem-
pore contracta; ideò dicitur, quia olim veteri
8 iure, tam ciuili quàm Põtificio, & Regio cau-
tum erat, ne cauſæ ciuiles vltra triẽnium, cri-
minales vltra biennium protelarentur, vt la-
tius extat definitum in l. properandum. C. de
iud. & in l. fi. C. vt intra cert. tempus, & in c.
venerabilis, de iudic. & in l. 9. tit. 6. p. 6. id au
tem hodie in deſuetudinem abijſſe, moribus
ſatis eſt compertum, & tradit Greg. ad dictã
9 legem Regiam. Quantum verò cauſa ab in-
ſtantia diſtet, vel ex eo intelligere licèt, quod
perempta inſtantia ius litigatoris non perit,
ſed licitum eſt actori ex integro ius ſuum re-
petere, ſicuti ſatis eſt expreſſum in d. l. prope
modum, & illic tradit Accurſ. verb. Vigorem
Cùm reus igitur abſoluitur ab inſtantia, ſeu
obſeruatione iudicij, integrum ius remanet
actori, vt denuo litem reintegrare valeat, ve-
luti tradit Marant. loco ſuperiori, & Couar.
10 lib. 1. variar. reſol. c. 1. n. 8. Momentum in iu-
dicijs nihil aliud eſt, quàm articulus quidam
magnam habens ad victoriam in alterutram
partem efficaciam, veluti apparet ex Quint.
lib. 3. c. 7. atque ex Cic. in orat. pro Fonteio:
atque idcirco cauſa poſſeſſionis momentum
11 in iure dicitur. l. 1. C. ſi de momentanea poſ-
ſeſ fuerit appellatum, & in c. 1. de cauſa poſſ.
& propriet. quia, videlicet, poſſeſſio maximi
momẽti atque ponderis res ſit; non quia par-
ui, vt hactenus omnes exiſtimauerunt *inter-*
pretes, qui merito reprehẽſi ſunt à nobis lib.
1. rer. quot. c. 9. Et hanc noſtram ſententiam
tanquam veram amplexus eſt Ioa. Garſia de
nobil. gloſ. 1. §. 2. n. 4. quanquam autore ta-
cito; ſed ſyncerus feciſſet, ſi nos allegaſſet;
quia, vt quidam ait, ingenui animi eſt, fateri
per quem didiceris.

SVMMARIVM

Differ. 137.

1 *Cauſa ordinaria quæ ſit.*
2 *Sententia, quæ vulgò dicitur de prueua, an ſit ne-ceſſaria ad inſtantiam, & eam denegare, non nullitas, ſed iniuſtitia eſt. Et n. 3.*
4 *Litigantes an poſſint iuris ordinem remittere, & quid etiam in ciuilibus. & n. 5.*
6 *Cauſa ſummaria quæ dicatur.*
7 *Iubere poteſt iudex ſine litis conteſtatione, vt actor probet, citato tamen aduerſario.*
8 *Poteſt iudex remittere concluſionem, vulgò dicitur recibir a prueua con todo cargo.*
9 *Leuiſſima cauſa quæ ſit.*
10 *In cauſis leuiſſimis an poſſit iudex ſine tabellione acta conficere.*
11 *An in leuiſſimis ſufficiat vnus teſtis.*
12 *Et ex coniecturis poteſt ſententiam dicere.*
13 *Cauſa executiua quæ ſit.*
14 *Quibus caſibus cauſa ſummariè tractari debeat. & nu. 15. & 16.*
17 *Parua quantitas quæ dicatur, n. 18.*
19 *Ratione parui præiudicij cauſa ſummaria dicitur.*
20 *Cauſa poſſeſſori non eſt parui præiudicij.*
21 *Cauſa poſſeſſorij an ſummaria ſit.*
22 *Interdictum vulgò dictũ de interim ſummariũ eſt.*
23 *Interdictum interim quid differat ab interdicto vti poſſidetis, & exemplum ponitur. Et n. 24.*
25 *Ratione præſentis neceſſitatis cauſa dicitur ſumma ria, vt cùm de alimentis agitur.*
26 *Niſi agatur de alimentis præteritis, illa enim eſt cauſa ordinariè tractanda.*
27 *Periculi euitandi cauſa lites Eccleſiaſticæ ſuper be neficijs, aut matrimonio ſummariæ ſunt.*
28 *Ratione miſerabilium perſonarum ſunt cauſæ ſum-mariè tractandæ.*
29 *Cauſæ ruſticorum quæ à pedaneis iudicijs in vicis tractantur, ſummariæ ſunt.*
30 *Leuia crimina ſummariè expediri debere.*

Inter

Inter cauſam ordinariam, & ſummariam, leuiſſi-
mam, & executiuam.
differ. 137.

1 CAuſarum alia eſt ordinaria,alia ſumma-
ria,alia leuiſſima, alia executiua. Cauſa
ordinaria eſt,quæ per ordinarios iuris trami-
tes terminatur; iuris tramites ſunt, libellus,
litis conteſtatio, publicatio,concluſio,& alia
ad iudicis ſolennitatem neceſſaria, vt latius
recenſetur in c. quoniam contra, de probat.
& illic Claſſici omnes, pręſertim Lanfrancus
in ſua locupletiſſima repetitione, & Marant.
2 quoque in ſuo ſpec. 6.p. In quo illud in pri-
mis erit animaduertendum, interlocutionē,
quam ſolent iudices proferre, recipiētes par-
tes ad probandum (vulgò dicitur ſententia
de prueua) non eſſe neceſſariam ad ſubſtantiā
iudicij; nam poteſt iudex, ſi aliàs ſibi de ve-
ritate liqueat (finge, per cōfeſſionem partis,
aut per inſtrumenta publica) ſententiam eli-
cere abſq; illa interlocutione ad probādum,
vt bellè tradit Bart. in l. prolatam, in fin. C. de
ſententijs,& interloc. omn. iud. cui cæteros
ſuffragare, teſtis eſt illic Alex. in ſcholijs, idq;
apertè probatur apud nos in l. 18. tit. 16. lib.
2. Recop. Nō eſt igitur nullitas (vt nouo vul-
gari verbo vtar) ſed grauamen, ſi iudex iniu-
3 ſtè hāc denegauerit interlocutionem; itaque
appellare debet is contra quem pronuntiatū
eſt, alioqui de nullitate agendo nihil agent:
quod multò magis habet locum ſecundùm
ius Regium, iuxta quod ſola veritate inſpe-
cta ius dicitur. Adeò autem in cauſa ordi-
naria exigitur iuris ordo, vt diſceptatum eſt
inter ſcriptores, an litigatores poſſint hunc
iuris ordinem remittere, vt eſt videre in c. de
4 cauſis de offic. de lega. verbo. Conſenſu par-
tium, vbi gloſſa, & gloſſographi tradunt, nō
poſſe partes huic ſolennitati renuntiare: &
idem placet Marant. in ſpec. 4. p. diſt. 9. n. 97.
5 Id quod ego verum nō arbitror in cauſis ci-
uilibus, alioqui diceremus, non poſſe partes
futuræ appellationi renuntiare; quod longè
diuerſum eſt, vt conſtat ex l. fi. C. de tempor.
appell. & vt iuris rationes miſſas faciam, id
ſecundum ius Regium verum non eſſe, con-
ſtat ex d. l. 10. tit. 17. lib. 4. Recop. & apertiùs
6 ex l. 18. tit. 16. lib. 2. Recop. ſub fin. Cauſa sū-
maria dicitur, in qua iuris ordo omninò nō
exigitur, ſed iudex breuiter cauſa cognita
ſententiam dicit, vt latiùs habetur in Clem.
ſæpè, de verb. ſignif. & docet Bart. in Extra-
uag. ad reprimendum, de pace Conſtantiæ,
7 in vſibus feudorum. Poteſt itaque iudex ſta-
tim ſine litis conteſtatione iubere, vt actor
probet quod dicit, citato aduerſario, qui, ſi
8 velit, poſſit docere cōtrarium: & poteſt in in-
terlocutione, qua partes ad probandum reci-
pit, remittere publicationem, & concluſionē
(vulgò dicitur Recibir a prueua con toda car-
ga) id quod tradit Paris de ſyndicatu fol. mi-
9 hi 171. Leuiſſima cauſa eſt: quæ nullo iuris
ordine ſeruato terminatur, qualis eſt illa quę
olim ſummam 400. marabatinorum, hodie
ſummam mille non egreditur, vt habetur in
l. 19. tit. 9. lib. 3. Recop. & in pragmatica nu-
per edita in Madritijs cōuentibus ann. 1593.
10 c. 48. Adeò verò in his cauſis leuiſſimis iuris
ordo remittitur, vt poſſit ipſemet iudex, deſi-
derato tabellione, ſeu deficiente, per ſe acta
conficere, vt placuit Bart. & Paulo de Caſtr.
in l. iubemus §. ſanè. ff. de ſacroſ. Eccl. quibus
11 acceſſit Abb. in c. ex literis, n. 11. de prob. Quin
in his leuiſſimis cauſis vnius teſtis teſtimoniū
ad condemnationem ſufficit, autore Iaſ. in l.
admonendi. ff. de iuſtitia, & iure, n. 187. Parū
12 hoc, etiam in his cauſis poteſt iudex ex con-
iecturis ſententiam dicere, ſecundùm Bald.
in l. non ignorat. C. qui accuſare nō poſſunt.
13 Executiua cauſa eſt, in qua res iudicata, aut
id quod vim habet rei iudicatæ, executioni
mandatur, vt in l. à diuo Pio. ff. de re iud. & in
l. 1. C. de execu. rei iud. & nos exactius tracta-
uimus lib. 2. rer. quotid. c. fi. proinde illinc re-
14 peries quæ ad hunc locum pertinent. Sed vi-
deamus quibus caſibus cauſa ſummarie tra-
ctari debeat? Et triginta caſus, in quibus cau-
ſa ſummarie ſit peragenda, congerunt Lan-
franc. in d. Clem. ſæpe, de verb. ſign. & Marāt.
d. diſt. 9. Porrò, vt cauſas omnes ſummarias
15 ad ſummam redigamus, videtur mihi qua-
tuor ferme modis (ciuilem ſcilicet) ſumma-
rim tractari debere. Primo, ratione paruæ
quantitatis: ſecundò, ratione parui præiudi-
cij: tertio, ratione vrgentis neceſſitatis, ſeu pe
riculi: quartò, ratione miſerabilium perſo-
16 narum. Ratione paruæ quantitatis dicitur
cauſa ſummaria, vt in auth. niſi breuiores. C.
de ſententijs ex breuiloco recitādis. Sed quā
17 dicemus paruam quantitatem; & quod atti-
net ad ius commune, Doctores aiunt, id re-
linquendum arbitrio iudicis, vt concludit
18 Maran. d. diſtinct. 9. n. 71. Crediderim autē,
hodie ſecundùm l. ſeptempartiti iuris, quæ
l. 2. tit. 11. p. 3. dici paruam quantitatem, quę
non excidit decem aureos, quos Caſtellanos
appellamus, qui quidem rependunt hodie
quinque mille, & quadringentis marabeti-
19 nos æreos, iuxta l. 13. tit. 21. libr. 5. Recopil.
Ratione verò parui præiudicij dicitur cauſa
sūmaria, veluti cauſa poſſeſſorij iudicij: om-
nem enim cauſam poſſeſſoriam eſſe ſumma-
riam, ſcribit Philippus Decius conſ. 18. & 56.
volumine primo, quia dicat parui eſſe præ-
iudicij: ſed errat ſane Decius, & qui ei aſti-

lantur; nam cauſa poſſeſſionis non eſt parui
præiudicij, ſed maximi. l. is qui deſtinauit. ff.
de rei vendic. & nos copioſius contra com-
21 munem aſſeruimus lib. 1. rer. quotid. c. 9. Pro-
inde cauſam poſſeſſionis non eſſe ſummariã,
placuit Abbati, & Fel. in c. cõſultationibus,
de offi. delegat. & Maran. diſtin. 9. n. 43. Poſ-
ſumus autem fingere exemplum in illo re-
22 medio poſſeſſorio, quod vulgò appellatur de
interim. Hoc enim ſummarium eſſe, ſatis
apparet ex Couarr. pract. quæſt. c. 17. atque
23 ex Gutierr. Canon. quæſt. lib. 1. c. 34. n. 103.
Nihilq́ue differt ab interdicto vti poſſideris,
niſi quod iſtud eſt ſummarium, illud ordina-
rium, vt rectè animaduertit D. Franciſc. Sar-
24 mien. lib. 2. ſelectar. c. 13. nu. 9. Eſt etiam eius
rei exemplum in muliere petente retentionẽ
pro dote; nam cum ex eo parum præiudicij
creditoribus generetur quippe cùm ius inte-
grum illis remaneat, vt in l. vbi adhuc. C. de
iure dotium, ſummarie id tractari ſolet: adeò
quidem, vt creditoribus non citatis, iudex
dotis recipiat probationes, & retentionem
concedat, data à muliere ſatiſdatio ne de bo-
nis conſeruandis: ea tamen retentio nihil
nocebit hęredibus mariti iuxta ea quæ effusè
25 tradidimus lib. 2. rer. quotid. c. 5. n. 13. Ratio
ne autem præſentis neceſſitatis dicitur cauſa
ſummaria, velut cauſa alimentorum, vt ha-
26 betur in l. 2. ff. de ferijs: intellige tamen de
alimẽtis futuris, nam in præteritis iam ceſſat
cauſa neceſſitatis, & erit ordinariè tractãda,
vt declarat Bald. in l. 1. C. de fideicom. & Ma-
27 rant. loco paullò antè citato. Periculi etiam
euitandi cauſa lites Eccleſiaſticæ ſuper bene-
ficijs, aut matrimonio, ſummariæ ſunt, vt in
28 Clem. 1. diſpendioſam, de iudic. Ratione etiã
miſerabilium perſonarum ſunt cauſæ tractã-
dæ ſummariè, vt putà, in cauſa pauperum,
pupillorum, & viduarum, vt in auth. de mã-
datis principum. §. ſit tibi quoque, & expli-
cat commodè Maranta loco ſuperiori, num.
29 77. Quin ſcribit Alexan. conſil. 61. volum. 6.
nu. 6. cauſas omnes ruſticorum, quę à iudici-
bus pædaneis ventilantur in vicis, ſumma-
rias eſſe: quod notandum dicit, quia ex eo
multi proceſſus, alioqui nulli, ſuſtinebũtur.
Alexandri autem opinio non obſcurè pro-
batur in authentic. de quæſtoribus. §. ſi verò
ſunt, coll. 6. cuius ipſe nõ meminit. Leuia itẽ
30 crimina ſummariè expediri ſolent, vt in l. le-
uia. ff. de accuſation. & tradit Rojas ſingu-
lari 145. num. 7. Sunt tamen nonnulla cri-
mina grauiora, quæ etiam ſummariè expe-
diuntur: hæc quæ ſint, expendit Marant. lo-
co citato, num. 84.

SVMMARIVM.

Differ. 138.

1 *Secundum ius commune quæ dicatur cauſa crimi-
nalis.*
2 *Apud nos quæ ſit cauſa criminalis.*
3 *In cauſa ciuili duæ probationes ſemiplenæ coniun-
guntur, plenamque faciunt probationem: ſecùs
in cauſa criminali.*
4 *Reus in cauſa criminali ius defenſionibus renuntia-
re non poteſt.*
5 *In cauſa ciuili poſſunt partes appellationi futuræ re-
nuntiare, non in criminali.*
6 *In cauſa ciuili admittitur procurator, non in cri-
minali.*
7 *In criminalibus reus non debet ſub fideiuſſoribus
relaxari.*
8 *Quid in ſententia definitiua.*
9 *Qui cauſam ciuilem criminaliter intendit, eſt ex-
tra ordinem puniendus.*
10 *Quanquam cauſæ ciuiles, & criminales non poſſint
cumulari, criminalis tamen cauſa poteſt princi-
paliter intentari, & ciuilis incidenter.*
11 *Verbum, incidenter, à Pontefice receptum eſſe.*

*Inter cauſam ciuilem, & criminalem,
different. 138.*

CAuſæ omnes aut criminales ſunt, aut
ciuiles; in cognoſcendo verò an cauſa
criminalis ſit, an ciuilis, iura Regia diſſident
à iure communi: nam ſecũdùm ius commu-
1 ne cauſa criminalis dicitur, quæ deſcendit ex
delicto, & tendit ad publicam vindictã, pœ-
naque pecuniaria applicatur fiſco: ſin verò
tendat ad vindictam priuatam, & pœna ap-
plicetur parti, non dicitur cauſa criminalis,
ſed ciuilis, gloſ. & Bart. in l. Prætor ait. ff. de
ſepulchro violato, teſtatur communem Ma-
2 ranta in ſpec. 4. p. diſtinct. 1. n. 2. At noſtrates
leges cauſam criminalem definiunt, eam in
qua infertur pœna capitis, aut alia corpora-
lis; vel ex qua infligitur relegatio perpetua,
ſeu ad decennium extra patriam, hoc eſt, ex-
tra Regnum: hæc eſt lex 9. tit. 4. p. 3. Huic au-
tem Regiæ legis definitioni obſequendum
eſſe nobis, nullius eſt dubitationis, vt patet,
& tradit Auẽd. in dictionar. verb. Criminal.
3 In vſu autem fori longum eſt diſcrimen in-
ter cauſa in ciuilem, & criminalem; nam in
cauſa ciuili duæ ſemiplenæ probationes cõ-
iunguntur, plenamque faciũt probationem:
in criminalibus autem non coniunguntur,
neque ex eis poteſt quis legitimè condemna-
ri, ſed aut reus eſt abſoluendus, aut ad tor-
menta recurrendum erit, vt latè explicat Iaſ.
in l.

Digitized by Google

ſin l.admonendi.ff.de iureiur.n.93. & Iulius
Clar.in praxi.§.fin.q.20.n.6.& q.63.nu.7.
4 Deinde in cauſa criminali reus non poteſt
renuntiare ſuis defenſionibus,neq; terminis
à iure ſtatutis, ſecũdum gl.in l.pactum inter
hæredes.ff.de pactis,Paris de ſyndicatu.§.cõ-
demnatio,verſic.4. teſtatur comm. Simãcas
5 Cathol.inſtit.tit.17.nu.53. Proinde licèt in
cauſa ciuili poſſint partes appellationi futu-
ræ renuntiare,l.fi.§.fi.C.de temporib.appel.
in criminali non poſſunt.l.non tantùm.ff.de
appel.l.13.tit.23.p.3. Illud tamen memine-
ris,hoc ceſſare in latrone famoſo; nam huius
renuntiatio valet propter criminis atrocita-
tem,ſecundùm Paridem de ſyndic.§.latro.c.
2.Ceſſauerit etiam hæc concluſio in reo con-
feſſo,nam eo caſu renũciare ſuis defenſioni-
nibus poteſt, veluti ſcribit Bald. in c.ſignifi-
6 cante,de appellat. Differunt tertiò, nam in
cauſa ciuili admittitur procurator, in crimi-
nali non admittitur.l.penul.§.ad crimen.ff.
de publicis iudic.c.tuæ,de procu.tradit Ma-
rant.diſt.1.n.35. Quartò differunt, nam cũ
cauſa eſt criminalis, reus captus non debet
ſub fideiuſſoribus relaxari ante definitiuam,
ſaltim ante publicationem; ſecus ſi ſit ciuilis
7 l.1.ff.de cuſtodia,& exhibitione reorum,l.1.
tit.29.p.7.tradit latè, & eruditè Suar.in tra-
ctatu de fideiuſſore in cauſa crimin. & Ant.
8 Gom.3.to.tit.de reo incarcerato. Eadẽ quo-
que diſtinctio eſt obſeruanda in ſentẽtia de-
finitiua,ſcilicet,vt ſi cauſa ſit ciuilis,quia cõ-
demnatus eſt reus in pœna pecuniaria, aut in
exilio,non extra Regnum, ſit relaxandus, da-
tis fideiuſſoribus,ſi pœnam pecuniariam ob-
ſignet, aut fideiuſſorem depoſitariũ det pro
ea,aliàs, non,vt eſt definitum in l.16.tit.18.
lib.4.Recopil. & ita eam intelligendam fore
ſcribit, & rectè Auend. in dictionario, verb.
Criminal, & reſponſo 11. & Olanus in con-
cordia iuris,verb.Criminal,n.20.Sũt,& aliæ
multæ differentiæ inter cauſam ciuilẽ, & cri-
minalem,quas videre poteris, cũ apud alios
tum apud Marant.d.diſtinct.1.nu.33. proin
9 hic repetere ſuperſedeo. Illud autem memi-
niſſe oportebit, qui cauſam ciuilem crimi-
naliter intẽdit, atque eo colore aduerſarium
carceribus iniuſte vexauit,extra ordinem pu
niendum,ſecundum l.in criminali. C.de iu-
10 riſdict.omn.iud. Sed,& illud nõ obliuiſcaris,
quanquam cauſa ciuilis, & criminalis prin-
cipaliter cumulari ſimul non poſſint, vt in l.
1.C.quando cauſa ciuilis criminali præiudi-
cet, attamẽ recte poteſt criminalis principa-
liter intendi, & ciuilis incidenter, vt belle do
11 cet Marant.in ſpec.4.p.diſtinct.1.n 20.eoq;
iure quotidie vtimur. Illud autem verbum,
Incidenter; tametſi apud probos Latinæ lin-
guæ autores non reperiatur, vſus eſt tamen
eo Romanus Pontifex in c. cum voluntatis,
de ſententia excommunicationis.

SVMMARIVM.

Differ.139.

1 *Calumniare quid ſit.*
2 *Hodie talionis pœna non eſt in vſu.*
3 *Poteſt talionis pœna ex eodem proceſſu ſine noua cognitione imponi.*
4 *Pœna calumniatoris pertinet etiam ad illos qui accuſatoris ſubornant.*
5 *Calumniatoris nomen vnde traxerit originem.*
6 *Præuaricator vnde dictus ſit.*

Inter Calumniatorem, Præuaricatorem, & tergiuerſatorem. differentia. 139.

ACcuſatorum temeritas tribus detegitur
modis: aut enim calumniantur, aut
1 præuaricantur,aut tergiuerſantur: *Calumnia-
ri, eſt falſa crimina intendere: præuaricari autem,
eſt vera crimina abſcõdere: tergiuerſare,eſt in vni-
uerſum ab accuſatione deſiſtere.* Hæc ad verbum
ſcribit Iuriſconſultus in l.1.ff.ad Senatuſcon.
Turpill.cuius tam aperta ſunt verba, vt no-
2 ſtra interpretatione non indigeant. Illud igi-
tur tãtum dixerim, talionis pœnã, quæ olim
in calumniatores erat ſtatuta,cùm l.12. tabu-
larum (vt refert Aul.Gell.noctium Attic.lib.
20.c.17.) non iure communi, vt apparet ex
l.fi.C.de accuſ. hodie in vſu non eſſe, ſed ex-
traordinaria pœna eos coerceri, vt moribus
ſatis eſt compertum,& tradit Ant.Gom.in l.
3 85.Tau.n.7. Poteſt autem hæc pœna, vel ex
eodẽ proceſſu (ſic vulgus acta iudicis vocat)
ſine noua cognitione intelligi, vt oſtendit.l.
1.C.de calumniatorib. & tradit Iul. Clar. in
4 praxi crimin.q.69.n.9. Sed,& illud,quia ſin
gulare eſt, dicere non omittam, calumnian-
tium pœnam non tantùm accuſatores perſe-
qui ſed, etiam eos qui accuſatores ſubijciũt,
atque ſubornant (qui delatores,& iure,& vul
go vocantur) lex.1.§. incidit. ff. ad Senatuſc.
Turpill. l. noſtris. C.de calũniatoribus. Ca-
5 lumniatoris autem nomen vnde originem
traxerit,aperit Iuriſc. in l. ſi calumnietur. ff.
de verb.ſign.quæ eſt.n.253.& illic Alciatus.
Præuaricator autẽ vnde dictus ſit,tradit Vlp.
in l.præuaricatores. ff. de verb. ſignif. Sed id
breuius,& acutius tradit Plin.lib.18. c.deci-
monono: *Arator,* inquit, *niſi incuruus præuari-
6 catur, inde tranſlatum hoc crimen in forum*: Di-
citur itaque præuaricator à verbo varicare,
quod eſt, intortè,& deformiter ambulare, vt

ſignificat Quintil.lib.11.c.3. Hoc autem loco Laurentius Valla temerè in noſtros inuehitur Iuriſc. qui de propria quidem verbi ſignificatione loquũtur;quas autem ille affert autoritates,largo modo eas voces accipiunt, atque per tranſlationem, ſeu metaphoram: verum de his calumnijs, & alijs quas vir ille in noſtros ſpuit Iuriſconſult.plenè ſatisfactũ eſt illi à doctiſſimo Alcia. lib.4.de verb.ſign. proinde hic non amplius.

SVMMARIVM.

Diff.140.

1 *As nunquam percuſſum fuit, niſi ære, quod apud nos cobre vocatur.*
2 *As paruæ, & vilis, & æſtimationis fuit.*
3 *As quid ſit.*
4 *Quod olim vncia, hodie blanca dicitur.*
5 *As quod olim erat,hodie dicimus quarto. Et.n.6.*
7 *Sexcuntia,blanca eſt,& quadrãs marapetinus, qui etiam teruntius dici poteſt. Et.n. 8.*
9 *Quid apud Gallos, & Italos valeat as.*
10 *Semis,dipondius,& treſſis quantum valeat.*
11 *Decuſſis, & centuſſis quantum valeant.*
12 *Locus Perſij explicatur.*
13 *Marabetini recta pronuntiatio ponitur.*
14 *Blanca cur ita appelletur.*

Inter As, Dupondium, & alia eiuſdem generis nomina, differentia. 140.

Olim apud veteres,perinde ac hodie, triplex erat pecuniæ ſignatæ vſus:aut enim erat ærea,aut argentea,aut aurea: in ærea As
1 erat, aſſem enim percuſſum nunquam fuiſſe, niſi ex ære, autor eſt Bud. in eleganti illo cõmẽtario quem edidit de aſſe,& partibus eius
2 lib. 1. Aes autem eſſe metallum illud quod apud nos cobre vocatur, ſatis te intelligere puto:apparet igitur,aſſem paruæ,& vilis æſtimationis fuiſſe; ſignificant etiam illa Flacci carm.lib.1. ſermonum:

Quid iuuat immenſum te argenti pondus, & auri.
Furtim defoſſa timidum deponere terra,
Quod ſi comminuas,vilem redigatur ad aſſem.

3 Eſt autem as libra, ſeu põdo,quod in duodecim diſtribuitur vncias,vt noſter docet Iuſtinianus in §. hæreditas,inſtit.de hæredibus inſtituen. & ante eum Vlpianus in l. ſeruum. §.fi.eod.tit.Digeſtis, vbi vtrobique nominatim aſſis partes recenſentur: & eas carmine complexus eſt Marcellinus ad Iuuen. ſatyr. 1. in hunc modum:

De notet as libram,ſextans binauncia fertur.
Tres retinet quadrans, ſed quatuor adde trienti:
Quincunx quinque tenet, verum ſex ſemis,habebit.
Septunx dat ſeptem,beſſis,bes ſiue dat octo:
Dodrans quippe nouem: dextans decunxque decem fert.
Ritè decem atque vnam ſcito retinere deuncem.

Sed harum partium rationem præter interpretes loco ſuperiori expendit Alex.ab Alex. vir tam Iuriſperitus,quàm diſſertus, dierum genial.lib.1.c.1.Porrò,vt vetera numiſmata cum noſtratibus conferamus,cum vncia minima pars ſit aſſis, videtur non male reſpondere noſtro nummo minimo, qui blãca vulgò dicitur, neque enim alium minorem ho-
4 die in vſu habemus. Siquidem nummi illi minuti, qui apud maiores noſtros, & vſque ad noſtram ferme ætatem in vſu erant,appellabanturque vulgò,alij Cornados, alij dineros, alij Maias: iam hodie penitus exoleuerũt, cum augeſcente indies maiorem in modum rerum pretio, iam nequid eſt, quod tã vili pretio emi valeat. Blanca igitur minimus nummus hodie apud nos eſt,& tam rarus,vt iam penè exoleſcat, prout eſt manifeſtum,& oſtendit l.3.tit.21.lib.5. Recop. Ergo cum vncia minima aſſis pars ſit, compar videtur eſſe iſti noſtro minimo nummo,quæ blanca dicitur:quod ſi quidem ſequaris, cõſtabit,as duodecim blãcis, atque proinde ſex marabatinis, cùm noſtras marabatinus duabus conſtet blancis. Et hanc quidem rationem ipſe non inuitus ſequerer niſi noſtratiũ doctiſſimorum autoritas iam fermè vulgò re-
4 cepta præiudicium nobis faceret. Noſtrates enim,facta collatione noſtri argentei nũmi,qui Regalis dicitur,ad pondus Romanæ libræ,definiunt, aſſem reſpõdere noſtratibus quatuor marabatinis, hoc eſt, nũmo illi qui apud nos dicitur quarto,veluti refert Couar. in libello de collatione nummiſmatum,c.1. Horum autem ego autoritati obſecundare malui in hac parte,quam in re vetuſta,& annoſa.& vbi tam incerta, & languida ſunt ar-
6 gumenta,noui quicquam introducere. Dicamus igitur (noſtros interpretes ſecuti) aſsẽ
7 quatuor noſtros ſonare marabetinos,ac proinde ſexcunciam eſſe blancam,& conſequen-
8 ter quadrantem eſſe marabatinum,qui, & teruntius dici poteſt,quippe cùm teruntius tribus conſtet vncijs,ſecundùm Bud. lib. 2. de aſſe,& probatur in auth.de triente,& ſemiſſe
9 in princip.coll. 3. Sic, & apud Gallos as ſuos quatuor ſonat denariolos, & apud Italos ſuos quatuor valet quatrinos, ſicuti Bud. & Couarr. memorant loco ſuperiori. Atque, quæ deinceps ſequuntur numiſmata, nõ
10 omnia,ſed ex parte,proſequamur, Semis,duo erunt marabitini: dipondiuſq; ſiue dipondius,octo valet marabatinos, dicebãt enim di-

dipondius (vt Varro autor eſt) quaſi duplex pondus: & ita intelligendus eſt tex. in proœ-
1 mio Digeſtorum. §. in reliqua. Treſſis igitur duodecim importat marabatinos, quia triũ aſſium eſt pondo. Et conſequenter decuſsẽ quadraginta dicemus eſſe marabatinos, quia decem pendet aſſes. Et eodem modo centuſſis; quia centum conſtat aſſibus, pro qua-
10 tuor centum marabatinis accipietur. Ex quo intelligere potes autores paſſim de ea re loquentes, atque in primis illud Perſij:

Et centum Græcos curto tencuſſe licetur.

Et quoniam de marabatino tantam mẽtionem fecimus, illud hic notandum duxi, errare noſtrates in huius nominis appellatione:
13 alij enim, vt Couar. appellant illud marabedinum; alij, vt Otalora, morapetinum; cùm marabatinum dicendum ſit, quãdoquidem eum ita appellat Innoc. III. in c. cum olim 2. de priuil. Cùm igitur tam idoneum habeamus autorem, non eſt cur nos illius non ſequamur autoritatem, prælertim cùm ſpecies illius textus in noſtra contigerit Hiſpania, videlicet ĩ Epiſcopatu Coluuicẽſi Luſitaniæ, vt memorat Gometius in regula Cãcellariæ, de valore exprimendo, q. 9. Marabatini autẽ nomen non eſſe Latinum, ſed potiùs Hiſpanum, nemo erit qui ignoret. Duo autem nũmi, qui vocantur blanca, efficiunt Marabatinum, vt manifeſtum eſt, & oſtendit l. 3. titul. 21. lib. 5. Recop. Blanca autem dictum fuit à quadam Regina, nomine Blãca, ſi credimus Gometio in d. reg. Cancellariæ. Sed verius eſt, dictam eſſe ad differentiam illorum nummorum, qui olim appellabantur nigri, vt intelligere eſt, ex l. 2. tit. 33. par. 7. & l. 4. tit. 33. lib. 9. Recopilat.

SVMMARIVM.

Differen. 141.

1 *Denarius decem aſſibus conſtat.*
2 *Denarius collatus noſtræ pecuniæ conſtat quadraginta marabatinis.*
3 *Dragma idem valere quod denarius.*
4 *Denarius erat militum ſtipendium.*
5 *Olim viliori, quàm hodie, pretio merces comparari; & quare.*
6 *De quibus denarij prædicta intelligantur.*
7 *Obolus quid ſit.*
8 *Sexterius in argentea pecunia cudebatur.*
9 *Quibus aſſibus conſtet ſextertius.*
10 *Nota ſextertij deſcribitur.*
11 *Olim ad tempus ſextertij æſtimationẽ auctã fuiſſe.*
12 *Olim quoties non dicebatur pecuniæ genus, intelligebatur de ſextertio.*
13 *Nummus, & ſextertius eiuſdem erant valoris.*
Sextertius olim idem valebat, quod hodie valẽt decem marabatini.
15 *Centum millia ſextertiorum efficiunt, quod vulgò dicimus vn quento de marauedis. & nu. 16.*
17 *Sextertium in genere neutro multò plus valebat quàm in genere maſculino.*

Inter Denarium, Dragma, Obolum, & Sextertium, cæteraq; id genus nomina.
differen. 141.

SVperiori capite de ærea pecunia ſermonẽ fecimus, ſequitur vt de argentea dicamus l. in argẽtea denarius. conſtat autem dena-
1 rius decem aſſibus vt Plinius eſt autor lib. 33. c. 3. atque item Vitruuius lib. 3. in princ. alijque multi apud Bud. de aſſe, lib. 2. & idcircò denarius dicitur, quaſi denos valeat aſſes, au-
2 tore Varrone à lingua Latina lib. 4. Illius igitur ad noſtram monetam collatione facta, dicendum eſt, denariũ valere quadraginta noſtrates marabatinos, eum, vt ſuperiore capite diximus, as quatuor conſtet marabatinis: quam quidem collationem, & Couarr. pro-
3 bat d. commentar. de manumiſmatis, c. 2. n. 7. vbi etiam multis verbis oſtendit, dragmam æqualem denario fuiſſe, eiuſdemque fermè æſtimationis: id quod, & ante eum tradit Bud. de aſſe, lib. 2. Apparet itaque, dragmam reſpondere noſtratibus quadraginta marabatinis. Hinc igitur intelligere poteris, que-
4 madmodum denarius ille apud Euangeliũ diurnæ operæ iuſta fuerit merces: quin, & militum diurnum fuiſſe ſtipendium, ſcribit Plinius loco ſuperiori. Etenim olim priſcis illis temporibus vel pro rerum multa copia,
5 vel pro pecuniarum magna caritate, multò faciliùs merx, & annona vno parabantur denario, quam hodie decẽ, aut duodecim, atq; adeò pluribus, vt cuiuis in annalibus antiquis, vel mediocriter verſato facilè appare-
6 bit. Hæc autem quæ diximus, de denario antiquo Romanorum intelligendum eſt, nõ de illo quo aurifices hodie vti ſolent ad diſcernendam argẽtei bonitatem, & valorem; huius enim diuerſa ratio eſt, ſicuti intelligere eſt ex l. 1. tit. 21. lib. 5. Recop. & demonſtrat acutè Couarr. d. comm. c. 2. n. 6. & ante eum Albert. Brun. de monetis. §. 1. Neque intelligẽdum eſt de vetere illo denario Hiſpano, de quo fit mentio, cùm aliàs ſæpè in iure noſtro Regiò, tùm in l. 2. tit. 27. lib. 9. Recop. nãque illud genus motæ viliſſimum erat. Quippe cum marabatinus decẽ iſtiuſmodi denarijs conſtaret, ſicuti ipſe Gouarr. ſcribit ſupradicto tract. c. 5. n. 1. & Otal. de nobil. 2. p. c. 4. n. 13. & ita vſus interpretatur in tributo illo, quod apud nos dicitur Seruicio y mõtazgo, de

Digitized by Google

de quo agitur in illo tit.27.lib.9. Recopil. & in c.1.quę ſint Regalia in vſibus feudorũ, & illic Bald.& reliqui. Hęc de denario,& dragma,nunc dicamus de obolo. Obolus eſt ſexta pars dragmæ,continet itaque ſex noſtrates marabatinos, & dimidium, aut paulò plus, vt perpendere licet ex Plinio lib.21.c.fi.in hęc verba dicente: *Dragma Attica (ferè enim Attica obſeruatione Medici vtuntur) denarij argentei habet pondus: eademque ſex obolos pondere efficit.*
7

8 Item in argẽtea pecunia ſextertius erat, cum enim nunquam ex ære percuſum fuiſſe autor eſt Bud.lib.1.& 2.de aſſe: conſtat autem ſex-

9 tertius duobus aſſibus, & ſemiſſe, vt apertè docet Vitruuius lib.3.in princip. his verbis: *In denario* (inquit) *denos æreos aſſes conſtituerunt, eiuſque partem quartam, quod ex duobus aſſibus,& tertij ſemiſſe conficiebatur, ſextertium vo-*

10 *citauerunt.* Proinde eius nota ita inſcribitur apud Ciceronem, Sueton. & alios antiquos, Hs, qua duorum aſſium,& ſemiſſis pondo ſignificatur; nã aſſis nota talis erat ---- vt animaduertit Cuiac.in l. interdum.ff.de hæred.

11 inſtit. Non me præterit, aliquando ob Reipublicæ neceſſitates ſextertij æſtimationem ad tempus auctam fuiſſe, ſicuti apparet ex l. fi.C. de don. atque ex alijs ſcriptoribus apud Couarr.in illo libello de nummiſmatis, c. 2. n.11. Cæterum nos magis quod ratione ſuadente, quàm quod neceſſitate cogente factũ

12 eſt, ſequendum putamus. Erat autem hoc pecuniæ genus tam frequens apud antiquos, vt quoties numerus aſcriberetur,neque adijceretur pecuniæ genus, de hoc ſextertio intelligatur, vel de nummo, nam nummus,&

13 ſextertius tantidem valebant,ſicuti animaduertit Bud.loco ſuperiori. Atque hinc intelliges text. in l.lecta.ff.ſi cert.pet.aliaſque multas leges quæ ad ſummam adiiciunt ſine expreſſione nummi: de hoc enim ſextertio in-

14 telligendæ ſunt. Cùm igitur ſextertius duobus conſtet aſſibus, & ſemiſſe apparet eum valere decem noſtrates marabatinos; cum, vt antea diximus, reſpondeat marabatinis.

15 Cẽtum itaque millia ſextertiorum (vt ad vſũ quotidianum noſtra accommodetur oratio) integrum noſtrum implent computum, hoc eſt,dicam Hiſpanè, vt melius intelligar, Hazen vn quento de marauedis. Etenim perin-

16 de ac decies centum millia aureorum millionem apud nos faciunt,ita decies cẽtum millia marabatinorum efficiunt vulgarem computum, veluti apud vulgares rationales ſatis notum eſt,& narrat Couar.d.comment.c.4.

17 Sed illud omninò admonendi ſumus, ſextertium in genere neutro pluris valere, quàm in genere maſculino: valent enim ſingula ſextertia mille ſextertios, hoc eſt, vt vernaculo ſermone dicam, diez mil marauedis, vt tradunt Bud.& Couarr.loco ſupradicto: eſtque de ea re inter omnes autores ſũmus cõſenſus.

SVMMARIVM.

Diff.142.

1 *Libra olim duodecim vncias complectebatur.*
2 *Quid differat as à libra.*
3 *Bes vulgò marchus appellatur.*
4 *Vncia antiqua an ſit eiuſdem ponderis, cuius hodierna vncia eſt.*
5 *Marchi valor deſignatur.*
6 *Vncia argenti non ſignati valet octo regales.*
7 *Seſquilibra quid ſit.*
8 *Summa ſeſquicenturia quæ ſit.*

Inter libram, Selibram, & Seſquilibram, differen. 142.

1 Libra non tam monetæ, quàm ponderis nomen eſt. Libra autem olim apud Romanos duodecim complectebatur vncias, vt oſtendit ille Priſciani, ſeu Fanni verſiculus:

2 *Vnciaque in libra pars eſt, qua menſis in anno.* Quid igitur, dices, as diſtat à libra? hoc planè,quod as ad æreas tãtùm pecunias ſpectat, libra autem omnes omninò complectitur pecunias,cuiuſque generis illæ ſint. Verùm hodie in libra diuerſa ratio habetur; conſtat enim nunc libra apud nos ſedecim vncijs, huiuſque ſelibra, ſeu (vt apertiùs dicam) dimidia libra appendit beſſem,hoc eſt, vncias

3 octo: hic: bes vulgò marchus appellatur, ſicut expoſitũ eſt apud nos principali ſeu Regia definitione in l.1.tit.13.lib.5. Recop. Marchi autem appellatio noua eſt, neque vnquã olim Latinis autoribus cognita, quanquam Pontificij non longè à vulgi conſuetudine abeuntes marcham appellent, vt in c.dilecti. de emptione,& vend.& aliàs paſſim. Et hãc quidem paſſim nouam libræ rationem, cæteras quoque in vniuerſum nationes ſecutas fuiſſe, omnes rei nummariæ ſcriptores fidem faciunt,& in primis Bud.in illo libello de aſſe lib.5. Diſſentiunt tamen de eo, an vncia illa antiqua par ſit ponderi noſtro hodiernæ vn-

4 ciæ; nam Budæus parem eſſe affirmat, & idẽ facit Alcia.lib.3.diſpunctionum c.9.& Leonard.Porcius de nummiſmatis, ad med. Sũt alij qui contrarium ſentiant apud Couar. de nummiſmatis,c.2.nu.5. rem quidem magis ſcrupuloſè tractantes quàm neceſſe eſt in re tam vetuſta,& carioſa, rubigineq; penè exeſa,& in qua ſatis eſt, ſi analogia ſiue proportio haud multum diſſona ſit ab antiquo põ-

5 dere. Sed, vt ad marchum redeamus, is pẽdet apud

apud nos (ſi legitimos nummos, quo aurifi-
ces vtuntur, ſpectemus) ſexaginta ſeptem re-
gales nummos noſtratis argenteæ monetæ;
ſin verò ſpectemus vulgares nummos quibus
communiter in commercijs vtimur, appen-
dit marchus ſexaginta quinque regales num
mos; quia illi alteri duo nummi reſidui dedu
cuntur ad impenſas quæ in cudenda moneta
fiunt, vt intelligere licet ex l.2.& 5.titul.21.
lib.5. Recop. quas niſi hoc modo intelligas,
magnoperè inter ſe pugnare tibi videbũtur.
6 Vncia igitur argenti non ſignati valet apud
nos regales octo, ſicuti ex ipſis Regijs legibus
facilè eſt intelligere. Porrò ſeſquilibra, eſt li-
7 bra, & dimidia; ſeſqui enim ſignificat alterũ
tantùm, & dimidium, ſicuti latiùs axplicat
Bud in commentar. illo de aſſe lib.1.in prin-
8 cip. Seſquicenturia igitur, ſumma eſt cẽtum,
& quinquaginta complectens numeros, vt
eſt exẽplo hæc noſtra ſeſquicenturia, quæ op-
to, Deumque precor, quam felix fauſtaq; ſit
iuris ſtudioſis omnibus. Siclus duplex erat,
alter publicus, alter ſanctuarij; ille duas drag
mas pendebat, hic quatuor, ſecundum Hie-
rony. ad Ezechiel. c.4. & tradit Io. Mariana
Theatinos, in libello de ponderibus, & men-
ſuris, cap.6.

SVMMARIVM

Differ. 143.

1 *Mina quibus dragmis conſtet, & quibus regalibus Et num. 2.*
3 *Mina, pondo, & libra pro eodem à ſcriptoribus accipitur.*
4 *Talentorum varias fuiſſe ſpecies.*
5 *Paruum talentum ſexaginta minas Atticas appendebat.*
6 *Talentum paruum quibus regalibus hodiernis conſtet, & de talento magno, n.7.*
8 *Quoties talenti ſimpliciter mentio ſit, de paruo intelligitur.*

Inter minam, & talentum, cæteraque illiuſmodi nomina, differentia. 143.

1 MIna quæ à Græcis mna dicitur, non tã
nummi, quam ponderis genus eſt, pe-
rinde ac talentum: mina autem libræ, ſeu
appendit centum dragmas, vt Plinius eſt au-
tor lib.21.c.fi.& tradit Priſcianus in illo libel
2 lo de ponderibus. Appendit igitur centum
noſtrates regales nummos; cum, vt antea di-
ximus, dragma noſtro regali nummo cõpar
3 ſit. Minam autem, pondo, & libram pro eo-
dem ab ſcriptoribus vſurpari, autor eſt Her-
molaus Barbarus (nihil minus quàm barba-
rus) apud Plinium loco ſuperiori, & ante eũ
Alexan. ab Alex. lib.4 c.24. Vnde intelligere
poteris textum in l. ſcribit. ff. de auro, & ar-
4 gento legato, vbi de hoc pondo mentio fit.
Talenti verò variæ apud priſcos fuere ſpecies,
pro regionum videlicèt, & gentium varieta-
te, vt eſt videre apud Alex. ab Alex. & apud il
lius ſcholiaſten Tiraq. lib.4.c.24. Nos de At-
tico tãtùm dicemus, quippe cuius apud au-
5 tores frequẽtior ſit vſus: hoc autem aut ma-
gnum erat, aut paruum. Paruum talentum
ſexaginta minas (Atticas ſcilicet) appẽdebat,
vt conſtet ex Iulio Polluce lib.9. de rerum vo-
cabulis, cuius ſententia ab alijs quoque rei
6 nummariæ ſcriptoribus probatur. Pendit
itaque hoc talentum paruum noſtrates re-
gales nummos ſex mille, cùm, vt dictum eſt,
mina centum pendat dragmas, dragma verò
7 noſtro compar ſit regali. Talentum autem
magnum appendit tantidẽ quantidem par-
uum talentum, & amplius quadrantem; ita-
que rependit noſtratium regalium octo mil-
8 lia, ſicuti tradũt Budæus, & Agricola, & pro-
bat Couarr. ſupradicto commentario c.4.n.
5. quoties verò de talento mentio fit, neque
aliud adijcitur, de paruo, tanquam vſitatio-
re, intelligendum eſſe, ſuperiores autores ani-
maduertunt omnes.

SVMMARIVM.

Differ. 144.

1 *Solidus quid ſit.*
2 *Aureus quid à ſolido diſtet. Et n. 3. & 4.*
5 *Marabatinus aureus, & ſolidus idem valent.*
6 *Marabatinus aureus caſtellano, vulgò dicitur.*
7 *Caſtellanus nummus quibus marabatinis conſtet.*
8 *Inſinuationem donationis hodie fieri non eſt neceſſarium, niſi donatio excedat octo millia Regalium.*
9 *Caſtellanus nummus aliter dobla de cabeça dicitur.*

Inter Solidum, & Aureum, differen. 144.

HActenus diximus de pecuniis æreis at-
que argenteis, nunc de aureis dicamus.
In aurea pecunia erant ſolidus, & aureus,
quorum in iure frequens eſt mentio. Solidus
1 autem (vt quod eſt citra cõtrouerſiam priùs
dicamus) eſt ſexta pars vnciæ, itaque ſexagin
ta duo ſolidi faciũt libram Romanam duo-
decim vnciarum, ſicuti expreſſim extat defi-
nitum in l. quoties. C. de ſuſceptoribus, & ar-
cariis lib.10. Et cùm hoc planiſſimum ſit, il-
lud tamen eſt inter ſcriptores maximè con-
tro-

Digitized by Google

3 trouerſũ, quid aureus diſtet à ſolido: etenim Accurſius in d.l.quoties, nihil inter ſe differre ſcribit, ſed comparis eſſe æſtimationis, eiuſdemque ponderis: Accurſio autem accedũt Abb.& Feli.in c. conquerente, de officio ordinar.& hanc communem, & veriorem eſſe opinionem, autor eſt Otal.de nobil.2.p.c.4. n.13.& hanc ex recentioribus, politiorisque literaturæ autoribus amplectuntur Aemilius Ferretus in §.fi.inſt.de pœna temerè litigantium, & Ant. Auguſt.emendationum libr.2. c.9. Alij verò exiſtimãt, aureum à ſolido differre ſexcupli proportione, id eſt, aureũ tertia parte eſſe maiorem, quàm ſolidum: placet itaq; illius aureum eſſe quartam partem vnius vnciæ, atque proinde duo de quinquaginta, id eſt, quadraginta octo libram Romanam appendere: huius ſententiæ fuere Bud. lib.3.& 5.de aſſe, & illius æmulus Leonardus Porcius lib.1.de monetis, Alciat. quoque diſpunctionum lib. 3. & Georgius Agricola de monetis, ad finem, atque item Couarr.lib.1.
4 variar.c.11.& de nummiſmatis c.3. Ego vero, perpenſis vtriuſque ſimultatis rationibus, magis adducor, vt pro priori opinione, quæ magis recepta eſt, calculum feram; nam (vt cætera omittam) id clariſſima voce Iuſtinianus probat, paſſim ſolidos apud Iuriſconſultos pro aureis reponens, & ex diuerſo aureos pro ſolidis, vt intelligere licet ex lege vlt.ff.de in ius vocando, & §.fin.inſtit.de pœna temerè litigantium, atque ex l.ſi verò.§.prætor ff. de ijs qui deiecerũt, vel effuderunt, & §.item is, inſtit.de obligat. quæ ex quaſi delicto naſcuntur, & alijs crebrò id obſeruare licebit. Argumenta verò contrariæ partis, quæ tota in veterum, recẽtiorumque nummiſmatum collatione nituntur, non adeò firma mihi eſſe videntur, vt propter illa à tam aperta legũ
5 definitione deſciſcere debeamus. Supereſt igitur, vt dicamus, ſolidum, & aureum nihil pondere, & valore diſcrepare. Et idem quoque dicendum erit de aureis marabatinis, quorum noſtrates leges ſæpiùs meminere, id quod etiam placuit Otaloræ de nobil. 2.p.c. 4.& Couarr de nummiſmatis c.6.n.4. Et meritò, nam leges iuris communis de aureis, & ſolidis loquentes ſemper noſtrates leges ſeptem partiti iuris pro aureis marabatinis vertunt, vt cernere eſt in l.9.titul.4.p.5. & alijs identidem. Cùm igitur ſolidus, & aureus, atque item marabatinus aureus eiuſdẽ ſint æſtimationis, & valoris, videamus quemadmodùm noſtrati præſenti pecuniæ reſpon-
6 deant? Et noſtratibus ſcriptoribus magis ſedit, hoc genus monetæ reſpõdere noſtro aureo nummo, qui caſtellano vulgò dicitur: huius opinionis fuit Gregor. Lop.in d.l.9.tit.4. p.5. verb.de oro, cui aſtipulatur Otal. de nobili.loco ſuperiori, atque Oroſcius magiſter noſter non pœnitendus in l.imperium, n.90. ff.de iuriſdict.omn.iud. Villalob. quoque in ærario, verb. Donatio, n.225. Et idem, quod attinet ad ſolidum, & marabatinum aureũ, ſequit. Couar.lib.1.variar.c.11. Cùm igitur ſolidus atque item aureus, & marabatinus aureus ex caſtellani noſtri æſtimatione pendeant, iam geſtire te video, vt cognoſcas quanti valoris is nummus caſtellanus ſit: & in ea re (vt nihil eſt in iure ſine controuerſia) noſtrates autores aliquantum diſcordes inuenies, alijs illum pluris, alij minoris æſtiman-
11 tibus. Sed illorum eſt iam hodie principali definition ſopita diſcordia in l.3.tit.21.lib.5. Recopi. per quam Caſtellanus iſte nummus æſtimatur quingentis, & quadraginta quatuor marabatinis, qui efficiunt noſtrates nũmos regales ſedecim. Ex his autem (ne inutilis, aut ſterilis hæc noſtra ſit inueſtigatio, atque, vt aliquid in gratiam forenſis vſus an-
12 nectamus) magnopere illuſtrantur iura quibus ſancitum eſt, vt donatio excedens quingentos ſolidos, inſinuetur apud iudicem, vt eſt comprehenſum in l.ſancimus, & l.penul.
13 C.de don.& in l.9.tit.4.p.5. Dicendum eſt enim, hodie minimè eſſe neceſſariam iſtiuſmodi inſinuationem, niſi donatio excedat octo millia noſtratiũ regalium, totidẽ enim regales nummos quingenti caſtellani faciũt.
14 Neque eſt quidem hæc noſtra interpretatiò à Iuriſprudentum placitis diſſona: quippe cum apud illos communiter conueniat, aucto per legem ſolidorum pretio, & ſummam
15 ad inſinuationem neceſſariam augeri, *quia* non ſolidorum numerus augetur, ſed *eorum* æſtimatio: hoc ſiquidem placuit Angel.in d. l.ſancimus, & Paulo de Caſtr.in l.2. C. com-
16 munia de leg. & Iaſ in l.2.§.ex his.ff. de verb. oblig.nu.16.& ſequuntur quamplures apud Albert.Brunum de monetis, particula 12.& multò plures apud Duenn.reg.224.lim.ſi.& hoc mihi magis probandum ſequendũque videtur, iuxta illam nouam Regiæ legis de-
17 finitionem, tametſi noſtrates aliter, & aliter ſentiant, vt eſt videre apud Gutier. de confirmatorio iuram.1 p.c.7.n.3. Atque idem dicendum puto de nummis illis aureis, quos leges Regiæ, de ſecunda ſupplicatione agentes, appellant doblas de cabeça, vt habetur in l.1.& in l.8.& 9.tit.22.lib.4. Recop. Dupla enim illa reſpondet caſtellano illi noſtro aureo, vt exiſtimat Couarr. in illo tractatu nũmiſmatum c.6. Pendet igitur dupla illa nũmos noſtros regales decem ſex. De cabeça autem putat Couarr. appellari, propter contributionem quandã quæ eo nomine facta fuit

ſub

Digitized by Google

ſub Rege Ioanne, eius nominis primo: verũ ego puto ideò appellationem illam de cabeça accepiſſe, quia illi nummorum ſpeciei incuſa erat hominis, ſeu Regis effigies, capite tenus, vt apparet ex nonnullis quas mihi videre contingit; ex illo igitur inſigni, ſeu charagmate appellatæ ſunt doblas de cabeça. De nummiſmatis plura dicere poſthabui, ſimul quia res foro aſſidua non eſt, ſimul quia ex aliorum ſcriptis effuſius cognoſcere poteris, præſertim ex Fabiano de Mõte de emptione,
1 vendit. q. 5. ex Albert. Brun. & Franciſ. Curt. in peculiaribus libellis de ea re editis. Illud tamen, quia ab ipſis omiſſum eſt, dicere non grauabor, quod quæritur apud Cicer. lib. 3. Offic. An ſi quis adulterinos nummos acceperit, poſſit illos citra peccatum alteri ſoluere?
2 quam quæſtionem hiſce verbis abſoluit ipſe Cic. *Quærit, inquit, Hecaton, ſi ſapiens adulterinos nummos acceperit imprudens pro bonis, cũ id reſcierit, ſoluturus ſitne eos, ſi cui debeat, pro bonis? Diogenes ait, Antipater negat, cui potiùs aſſentior.*

Sentit itaq; Cicero, peccatum eſſe, adulterinos nummos alteri ſoluere; tametſi imprudenter eos acceperit: cuius ſententia non obſcure probatur in l. 64. tit. 21. lib. 5. Recopil. & ſuffragatur l. 78. ſtyli.

SVMMARIVM.

Diff. 145.

1 *Nobilitas vulgò appellatur hidalguia.*
2 *Vnde hoc nomen, Hidalgo, habeat originem. Et nu. 3. Et vnde dicatur. hijodalgo de vengar quiniẽtos ſueldos. Et n. 4. & 5.*
6 *Ramirus Rex Caſtellam liberauit à tributo quod Mauregatus promiſerat.*
7 *Proprietas nihil habet commune cum poſſeſſione.*
8 *Petitorium ad proprietatem ſpectat: poſſeſſorium ad poſſeſſionis cauſam.*
9 *Quid differat cauſa nobilitatis petitoria à poſſeſſoria.*
10 *Quid probandũ ſit in cauſa nobilitatis in petitorio.*
11 *Immemorialis poſſeſſio quomodo probetur: & an ſufficiat probare poſſeſſionem centum annorum. Et num. 12.*

Quid inter poſſeſſorium, & petitorium in cauſa nobilitatis interſit.
differ. 145.

1 NObilitas, de qua in hoc capite verba facturi ſumus, apud nos gentili nomine appellatur hidalguia, & nobilis appellatur
2 hijodalgo. Vnde verò hoc vocabulum originem traxerit, alij aliam, & diuerſam tradiderunt: quadruplex enim de ea re noſtratiũ extat opinio. Siquidem Geneſius Sepulueda, Theologus Cordubenſis (vir doctiſſimus, vel ipſius Eraſmi teſtimonio, qui in ſuo Ciceroniano neminem alium ferè repetit ex omnibus ſcriptoribus, quotquot tot ſecula rulerunt, qui proprius ad Tullianæ dictionis elegantiam acceſſerit) epiſtola 37. ait, hijodalgo dictum fuiſſe à verb. Italico: quia videlicèt qui iuris Italici ſunt, tributorum immunes ſint, vti multis legum, & autorũ teſtimonijs manifeſtum eſt: Geneſij autem opinionem, quãquam autore tacito, amplectuntur Gregor. Lop. in l. 2. tit. 21. p. 2. & D. Franciſc. Sarm. ſelectar. lib. 1. c. 15 Alij verò autumãt, hoc verbum fluxiſſe à verbo Gothi, quaſi hidalgo dicat filius Gothi; in qua opinione fuit Baeça de debitore inope, c. 3. eiuſque acceſſit ſẽtentiæ Gutierr. lib. 12. cap. 2. ſcribit, hidalgo effluxiſſe à verbo Fide, quia nempè nobiles fide maximè valeant. Sed nimirũm ſupradictæ etymologiæ ſi aures conſulas, & vtriuſque verbi euphoniam contempleris, diſdiate ſaron tibi ſonabunt, neque magis inter ſe cõcinnent, quàm cythara cum pſalterio, vt vulgò dici ſolet. Proinde ſubijciamus quartam etymologiam, quæ exponitur à ſapiẽtiſſimo Rege Alfonſo in l. 2. tit. 21. p. 2. vbi ait, fijos-
3 dalgo dictos eſſe, quaſi fijos de algo. Quam etymologiam repulſis cæterorum opinationibus defendit Otal. de nobilit. 2. p. c. 3. in 2. edit. & Frater Hieronymus Roman in commentarijs quos vulgari ſermone edidit, ſub tit. De las republicas. 2. p. libr. 4. c. 11. atque item Io. Garſia de nobil. gl. 18. n. 16. Et meritò illi quidem hanc amplectuntur etymologiam, nam verbum illud Algo, ſiue aliquid, non ſolùm apud nos, ſed apud Latinos autores notabile aliquod bonum, & magnũ præ ſe fert, vt intelligere licet ex Paulo ad Galat. c. 2. atque item ex Cic. ad Atticũ, in hæc verba: *Itaque fac vt me velis eſſe aliquem, quoniam qui fuit, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum.* Oſtendunt, & illa Iuuenalis carmina ſaty. 3. *Aude aliquid breuibus gyaris, & carcere dignum. Si vis eſſe aliquis.*

Et conſtat ex aliis multis locis quæ citat Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuocandis donatio. verb. Omnia, n. 43. Et ſanè faciunt inciuiliter ſuperiores autores contrarium opinantes, tam friuolis, & arundineis argumentis, à tam aperta legis definitione deſciſcentes. Sed & illud tractemus, vnde originem duxerit appellatio illa vulgaris quę addi ſolet, Hijodal-
4 go de vengar quinientos ſueldos: & eſt ea res quoque apud noſtrates ſatis obſcura, vt eſt videre apud Otaloram de nobil. 2. p. c. 4. n. 20. apud Garibay li. 12. c. 20. & apud Mõterroſũ

Ll in

in praxi, tractatu 6. Mihi autem porbabilior videtur opinio Fratris Hieronymi Roman. d.comm. 2.p.lib.4.c.11. vbi ait, hanc appel-
5 lationem ſeu hunc ſymbolum traxiſſe originem à tributo illo quod Mauregatus Rex impius rerum ſuarum ſat agés cum magno Hiſpaniæ dedecore promiſit Mauris, ſeu Sarracenis dediturum ſe illis quotannis centum virgines tributi nomine, aut pro qualibet earum quingentos ſolidos: quod tributum pependit ipſe Mauregatus, & Rex Vermudus
6 primus, & Rex Alfonſus II. ipſius Mauregati ſucceſſores: ſed Rex Ramirus, vir fortis, & ſtrenuus, hoc ferre vituperium non valens, nobilium adiutus opera, & præſertim D. Iacobi ope, ſe ſuoſque deuictis Mauris ad Clauigium, totamque Hiſpaniam ab illo infami tributo aſſeruit atque vindicauit; atq; proinde Nobiles, qui in hanc rem excubarunt, appellati ſunt, Hijodalgos de vengar quinietos ſueldos. Hæc igitur quaſi præfati, ad propoſitam differentiã accingamur. Videamus igitũ quid in cauſa nobilitatis petitoriũ iudicium differt à poſſeſſorio; nam cæteroqui ſepara
7 eſſe cauſam poſſeſſionis, & proprietatis, palã eſt, cùm nihil commune habeat poſſeſſio cũ proprietate, vt ſcriptum eſt à Iuriſconſulto in l.naturaliter. §. nihil commune. ff. de ac-
8 quirend.poſſeſſ. Petitorium autem palam eſt ſpectare ad proprietatem: poſſeſſoriũ ad cauſam poſſeſſionis. §.retinendæ, inſtit. de interdict. gl. in l.fin. verb. Momentum. C. qui legitimam perſonam habeant ſtandi in iudicio. Ex quo multæ inter hæc emergunt in iure differentiæ, quæ magnas in foro excitare ſolent controuerſias, vt cernere eſt apud Bart. & reliquos in d. §. nihil commune, & apud Abbatem, & cæteros Claſſicos in c.paſtoralis, de cauſa poſſeſſion. & proprietatis. Cæterùm in cauſa nobilitatis nihil inter petitorium, & poſſeſſorium videtur eſſe diſſidij, cùm vtroq; iudicio peræquè leges Regiæ idem videantur exigere probationum genus, vt eſt videre in l.8.tit.11.lib.2.Recop. qua videtur definitũ, in vtroque iudicio ſatis eſſe, ſi is qui Nobilẽ ſe aſſerit, probet ſe patrem, que, & auum in quaſi poſſeſſione nobilitatis fuiſſe: quæ autẽ coniunguntur probationis genere, in ſententia non debet eſſe disformes; nam quæ conueniunt in cauſa, debẽt, & effectu, c.licet Heli, de ſymonia. Adhuc tamen ſi illius Regię legis verba rectè rimeris, comperies, & in cauſa nobilitatis longum inter hæc remedia eſſe
9 diſcrimen. Etenim quamuis in cauſa poſſeſſionis ſolùm requirat lex, vt qui Nobilem ſe dicit, probet poſſeſſionem, tam de ſe, quàm de patre, & auo; at in cauſa proprietatis præter hæc poſtulat, vt immemorialis quaſi poſſeſſio maiorum ſuorum doceatur: ita enim ait: *Y probare enteramente de ſi, ſiendo caſado, y viuiendo ſobre ſi, y de ſu padre, y abuelo en la manera que las leyes y pragmaticas deſtos Reynos lo diſponen, que eſte tal ſea pronunciado, dado, y auido por hijodalgo en poſſeſſion, y propriedad*: illa enim verba: *En la manera que las leyes y pragmaticas deſtos Reynos lo diſponen*, referuntur ad legem 7. eiuſdem tit. quæ ad nobilitatis probationẽ immemorialem exigit poſſeſſionem, in quo & cum iure communi conuenit, iuxta ea quę affert Guid. Pape deciſ. 366. & Couar. lib. 1. variar. c. 16. Huius igitur differentiæ illa eſt diſtinctio, quòd in cauſa poſſeſſionis ſatis eſt nobilem probare quaſi poſſeſſionem viginti
10 annorum de ſe, deque patre, & auo. At in cauſa proprietatis vltra hoc probanda eſt quaſi poſſeſſio immemorialis, quam quidem differentiam probat Otalor. de nobil. 3.p.c.7.nu. 4. & Io. Garſia de nobil. gl. 12. cum quibus, & eruditorum vulgus conſonat, & Couarr. lib. 1. variar. c. 16. n. 10. & Menchaca controuer-
11 ſiarum illuſtrium lib.2.c.87.n.8. Immemorialis autẽ poſſeſſio (vt id quoque dicamus) quemadmodum probetur, quod attinet ad ius commune, traditur in c.1. de præſcrip. in 6. apud nos verò modus probãdi immemorialem poſſeſſionem, exponitur in l.41. Tauri, quæ eſt hodie l.1.tit.15.lib.4.Recop. & eo iure vtimur, ſecundùm Couarr. in reg. malæ fidei poſſeſſor, initio 2.p. & Moli. de primog.
12 lib.2.c.6.n.9. Et an ſufficiat probare centum annorum poſſeſſionem, tractat late Duenn. reg.90. limitat. 1.

SVMMARIVM.

§. primi.

1 *In cauſa nobilitatis poteſt nobilis ante concluſionẽ ſuſpendere petitorium, & petere, vt de poſſeſſorio cognoſcatur.*

2 *Superior concluſio procedit, etiamſi nobilis conuẽtus ſit à procuratore fiſci.*

3 *Pendente iudicio nobilitatis, cogitur nobilis cum plebeijs contribuere.*

4 *An dominus vaſſallorum, qui titulatus aut notoriè nobilis non eſt, poſſit à ſuis vaſſallis, quod vulgò dicitur ſer empadronado. Et n. 5. & 6.*

7 *Vaſſallorum dominatio nequit parere nobilitatem.*

8 *Generis proſapia, & Principis beneficium, nobilitatem pariunt.*

9 *Ex donatione vaſſallorum à Principe facta ſimpliciter, non cenſetur conceſſa nobilitas.*

10 *Ex emptione vaſſallorum non cenſetur quæſita nobilitas.*

11 *Propoſita quæſtio. An domini vaſſallorum poſſint à vaſſallis inter capite cenſos referri, pleniſſima diſtin-*

Digitized by Google

diſtinctione reſoluitur. Et nu. 12.

13 *Inter vaſſallos, feudatarios, & burgentes longa eſt differentia, remiſſiuè.*

§. PRIMVS.

VT materia nobilitatis eſt ampla diueſq; facilè nobis erat ſtyli habenas relaxare in hoc latiſſimo campo: ſed breuitas, cui indulgemus, non finit nos ſtatutos egredi carceres, ſiue cancellos: dicemus igitur pauca de
1 plurimis quæ hoc loco dici poterant. Et illud neminem præterit, poſſe nobilem in hoc iudicio nobilitatis ſuſpendere ante cauſæ cõclusionem petitorium, & poſtulare vt de poſſeſſorio tãtum iudicio cognoſcatur, eo enim iure nos vti propalam eſt, cùm ſolemne ſit ſub finem libelli adijcere clauſulam illam: *Otroſi ſuſpendo el iuyzio de la propriedad, en quanto vtil me ſea, no mas, mi allende: y pido ſe pronuncie el articulo que mas a mi derecho conuenga.* Hanc autem praxim iuri conſentaneam eſſe, apparet ex his quæ affatim affert Couarr. lib. 1. variar. c. 16. & Otalora de nobil. 3. p. tertiæ
2 princip. c. 3. n. 11. & Io. Garcia de nobilit. gl. 11. Id autem ego, & admittendum quoque putauerim, quamuis nobilis ſit conuentus à procuratore fiſci, licèt eo caſu dubitauerit Otal. d. tract. loco allegato, c. 73. & Couar. d. c. 16. nu. 8. nam cùm nobilis in ſua quaſi poſſeſſione turbetur, nihil debet eſſe impedimẽto, quominus poſſit petitorium aduerſus ſe agitatum ſuſpendere, iuxta ea quę latè ediſſe-
3 runt Bart. & reliqui in d. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſeſſ. Intereà tamen quod lis agitatur, ſiue ſuper proprietate, ſiue ſuper poſſeſſione (quando priùs de poſſeſſione iudicatum non fuit) cogitur nobilis contribuere cum plebeis, iuxta l. 9. tit. 11. lib. 2. Recop. An verò eo caſu poſſit nobilis, qui notoriè nobilis eſt, ſibi proſpicere, intendendo remediũ illud quod vulgò appellatur, de interim, tractat Io. Gut. pract. quæſt. lib. 3. n. 104. cui addito Couar. pract. quæſt. c. 17. n. 9. & Auend.
4 in c. correct. 2. p. c. 14. nu. 24. Mench. controuerſ. illuſtr. c. 87. nu. 18. Sed illud videamus quod quæri ſolet. An dominus vaſſallorum à ſuis poſſit vaſſallis cogi ad contributionem munerum; ſeu vt planius loquar poſſit à ſuis vaſſallis inter capite cenſos referri, quod vul-
5 gari ſermone dicimus, Ser empadronado? Non autem hoc quærimus de Comitibus, & Marchionibus, & cęteris magnatibus qui titulares dicuntur: iſtorum enim autoritas, & nobilitas apud omnes ita teſtata eſt, & vene-
6 rabilis, vt nemo ſit qui eam offendere audeat Iamq; ij ſtatim ac ſũt à Rege hoc titulo prædicti, & decorati, nobiles efficiuntur, etſi alioqui eſſent humiles, & plebei, vt tradit Ioan. Gutierr. pract. quæſt. lib. 3. q. 15. n. 9. & ante eum Io. Garſia, fiſci procurator, de nobil. gl. 18, n. 15. quin, & eorum filios, etiam ſpurios, nobilitate fungi, tradit idem Gutierr. in repet. §. ſui, in ſt. de hęredum qualit. & differentia n. 190. quod magis quidem cõſuetudini, quàm iuri, tribuendum puto. Quærimus igitur de reliquis dominis vaſſallorũ qui hoc titulo inſigniti non ſunt, quiq; aut nobiles non ſunt, aut de eorum nobilitate non conſtat: quam quæſtionem effusè, vt ſolet, agitat Tiraq. de nobil. q. 7. & Io. Garſia eod. t. acta. gloſ. 18. n. 15. & *Ioa.* Gutierr. pract. quæſt. lib. 3. q. 16. n. 9. compluresalios in eam rem allegantes. Mihi autem duplicem hic quæſtionem verſari videtur: altera eſt: An poſſeſſio vaſſallorum, ſeu dominatio tantæ ſit autoritatis, & prærogatiuę, vt dominũ aliàs ignobilem nobilem faciat? Altera, An poſſint vaſſalli dominum alioqui plebeiũ inter ærarios,
7 ſeu capite cenſos profiteri? Et quod ad primã attinet quæſtionem, in ea ſum ſententia, vt exiſtimem, vaſſallorum dominationem non tantæ eſſe prærogatiuæ, vt veram, & propriã nobilitatem parere queat; dico veram, & propriam, nam impropriam, & accidẽtalem (vt ſic dixerim) tum diuitiæ, & opes, tùm, ſcien-
8 tia, & virtutes conciliare ſolent. porrò eam quæ ex ſanguine eſt, neque opes, neque diuitiæ, neque virtutes parare ſolent, ſed ſola generis proſapia, aut beneficiũ Principis. Prin-
9 ceps autem etſi vaſſallos donet, non videtur, niſi aliud expreſſerit, accipientem facere nobilem, niſi inſuper aliqua dignitate, putà Comitatus, eum honeſtauerit: vt eſt argumento (præter alia multa quæ prudẽs omitto) l. 20. tit. 11. lib. 2: & l. 12. tit. 2. lib. 6. Recop. Multò
10 minus igitur qui vaſſallos emit, hanc præſumere poteſt nobilitatem; nam ruſticum emere, & habere vaſſallos poſſe, indubitati iuris eſt, ſecundum Bald. in c. 1. §. ex eadem lege, de lege Corradi, in vſibus feudorum: cuius opinionem teſtatur comm. Greg. Lop. in l. 3. tit. 26. p. 4. verb. Los Reyes. Quod verò ad ſecundam quæſtionem attinet, id eſt, An vaſſalli poſſint dominũ inter capite cẽſos referre? diſtinguendum arbitror inter vaſſallos feudatarios, ſeu glebæ aſcriptitios, quos vulgo
11 Solariegos appellamus; & eos qui iſtius non ſunt conditionis, ſed burgenſes appellari ſolent: nam primi cum dominum debeãt aduerſus omnes defendere, vt in c. 1. quib. mod. feudum amittatur, in vſibus feudorum, non ſunt ferendi, ſi velint dominum inter ærarios recenſere, quem potiùs tutari, & defendere
12 debent. Alteri vero, id eſt, burgenſes, quoniã liberioris ſunt conditionis, dominumque in

Digitized by Google

ius vocant ſine venia, ſecundùm Boer. deciſ. 271. nu. 3. poterunt illum, ſi iuſta cauſa ſua dicat, inter capite cenſos referre; & ſecūdùm hanc diſtinctionem intelligendū puto quod ſcriptum eſt à Gutierr. & à Io. Garſia loco ſuperiori, qui ſimpliciter, & ſine diſtinctione negabant, dominos à vaſſallis inter ærarios
13 recenſeri poſſe. Longa enim eſt differentia inter vaſſallos feudatarios atque burgenſes, vt ediſſerit Greg. Lop. in l. 5. tit. 25. p. 4. verb. Deuen los ſieruos.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *An poſſit probare nobilitatem vicinus loci liberi, optima diſtinctione declaratur. Et n. 2. & 3.*

4 *Sententia nobilitatis cum fratre lata, an proſit, vel noceat alteri fratri. Et n. 5. & 6.*

7 *Naturalis filius paterna fruitur nobilitate, & an præſumatur ſpurius, vel naturalis, remiſſiuè.*

9 *Filius Clerici in minoribus ordinibus conſtituti, etſi habentis Eccleſiaſticum, naturalis eſt.*

§. SECVNDVS.

SEd illud in dubitationem vocari ſubinde ſolet, An in his locis liberis id eſt, in quibus tributorum contributio viritim fieri nō ſolet, putà, vel quia ex ærario publico tributū ſoluitur; vel quia ciues ex beneficio Principis immunitatem meruerūt, nobilitas probari,
1 & obtineri valeat? Et diſtinguendum puto, hoc pacto: Aut nobilis originem ſuæ nobilitatis ducit ex alio loco, vbi nobilium, & plebeiorum diſcrimen fieri ſolet (finge exemplū in noſtra perſona, qui ex alio loco paternę nobilitatis originem ducimus) & eo caſu, etſi per mille annos in loco libero vixerit, ipſe, atque ſui maiores, nihil nocumenti ſua poteſt recipere nobilitas, dummodò de antiqua illa ſuæ nobilitatis quaſi poſſeſſione conſtet, vt eſt argumento lex qui fundum. ff. quemad. ſeru. amit. *Fundus* (inquit Iuriſconſultus) *qualiter ſe habens, ſi ita in ſuo habitu poſſeſſus eſt, ius non deperit, quare fortius etſi aqua per riuum ſua ſponte profluxerit, ius aquæ ducendæ retinetur;* Et eodem pertinet gloſ. in l. qui luminibus. ff. de ſeru. vrban. prædior. & quæ affert Otal. de nobil. 3. p. c. 8. nu. 6. & hoc caſu nulla po-
2 teſt eſſe dubitatio. Aut verò nobilis, & eius maiores domicilium ſemper habuere in oppido exempto: & hic nonnulla eſt dubitatio, an per famam publicam, publicamque exiſtimationem, ſeu reputationem probari no-
3 bilitas poſſit. Adhuc tamen inter noſtrates magis conuenit, ſi ſit fama conſtans, nobilē ducere originem ex aliqua nobili familia, puta, exempli gratia, ex domo de Mendoza, de Toledo, Eſcobar, Valcacer, & alijs multis, quibus noſtra refulget Hiſpania, pronunciandū pro eo eſſe, vt eſt videre apud Io. Garſiam in tracta. de nobilitat. gloſ. 6. & apud Gutierr. practi. quæſt. lib. 3. q. 14. n. 40. & apud Guadiolam in comment. de nobil. c. 30. & in eadem ſententia fuiſſe videtur Otalora, quanquam nutabundus, d. c. 8. tertiæ partis, & faciunt pro hac ſententia multa quæ affert Ti-
4 raq. de nobilitate, q. 10. Quęſtionis eſt etiam An ſententia lata in cauſa nobilitatis pro fratre, noceat, vel proſit alteri fratri germano? Et Angelus de Peruſio in auth. matri, & auię. §. adhæc autem, coll. 8. affirmat illi prodeſſe: & pro Angelo calculum tulerunt quàm multi apud Tiraq. de nobilit. c. 17. n. 3. & ex noſtratibus in eadem fuit ſententia Caſtell. in l. 79. Taur. gl. 1. Otalora autem ſupradicto tractat. 2. p. 3. principalis, c. 8. n. 7. negat illi prodeſſe niſi quando ſententia lata eſſet ex aliquo titulo, qui vtrique fratri cōmunis eſſet: & pro eo fortiter facit gloſ. fin. in c. dilecto, de præbendis, quę ſingulariter inquit, ſi duo fratres
5 ſint coniuncti matrimonio cum duabus ſororibus, ſententiam latam cum altero ex fratribus, alteri non nocere: & Otaloræ opinionem vſu præualuiſſe ipſe teſtatur. Et ego quoque fidem facere poſſum, memini enim, vi-
6 diſſe me in Regio noſtro Valliſoletano prætorio litē agitatam fuiſſe cum quodam ſuper nobilitate. Qui vtique obtinuit pro ſe executorias literas, poſteaque euenit, vt iſtius pater, qui alio degebat loco, litem quoque ſuper nobilitate periclitaretur, & quanquam executorias literas ſui fratris germani exhibuit in cauſa, nihilominus aduerſus ſe pronuntiatum fuit; quia nempe vtriuſque diuerſa fuiſſet quaſi poſſeſſio. quæ res fecit, vt
7 diuerſe quoque pronuntiaretur, vt ipſe Otal. rectè declarat. Illud autem neminem præterit, filium naturalem, perinde ac eum qui legitimo natus eſt matrimonio, fungi nobi-
8 litate parentis, vt habetur in l. 1. titul. 11. p. 7. Quod ſi dubium ſit, an is filius ſpurius ſit, an naturalis, quid præſumendum ſit, tractat exactè Tellus Fernandez in l. 11. Tauri cui addere poteris Baldus in leg. cum apud.
9 C. de communi ſeruo manumiſſo. Illud tamen ſcitote, genitum à Clerico minoribus ordinibus initiato, etſi beneficium Eccleſiaſiaſticum habente, naturalem eſſe, non ſpurium, vt eſt relatum apud Duenn. regul. 350. limitatione 7. & apud Ceruantes in leg. 10. Taur. numer. 143.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Diff.146.

1 *Is cui pars hæreditatis relinquitur, ſucceſſor iuris eſt: ſecùs ille cui pars bonorum.*
2 *Legatarius partis hæreditatis capit eam, non deducto ære alieno, aut funeris impenſa.*
3 *Contrarium ſeruatur in legatario partis bonorum.*
4 *Differentia prædicta an proſit in aliquo.*
5 *Is cui pars hæreditatis legatur, illam niſi aditam non tranſmittit: ſecus ille cui pars bonorum relicta eſt.*
6 *Legitima an pars bonorum ſit, an hæreditatis.*
7 *Legitimam partem bonorum eſſe, ex magis communi probatur.*
8 *Quare olim ſæpè contingeret, vt non filius, ſed alius eſſet hæres defuncti.*
9 *Quare hodie probabilius ſit, legitimam partem eſſe hæreditatis.*
10 *Hodie apud nos omnia parentum bona ſunt legitima filiorum.*
11 *Prælegatum tertij, & quinti, eſt pars hæreditatis.*
12 *Ex lege 20. & 21. Tauri prædicta ſententia confirmatur.*
13 *Bonorum appellatione hæreditas continetur.*
14 *Lege 20. Tauri. definitur, melioratum pro hærede habendum eſſe.*
15 *Hodie inuito filio, niſi legitimè exhæredato, nullus poteſt patri hæres exiſtere.*
16 *Filius qui meliorationem accepit, poteſt conueniri à creditoribus hæreditarijs.*
17 *Filio meliorato competit remedium legis Soriæ.*
18 *Legatarius rei particularis longè differt à legatario partis bonorum, & partis hæreditatis.*
19 *Legatarius rei particularis non tenetur ad funeris impenſas, niſi quando reliqua bona non ſufficiunt.*

Inter partem bonorum, & partem hæreditatis. differen. 146.

INter partem, ſeu (vt vulgò loquũtur) quotam bonorum, & quotam hæreditatis, tot
ſunt in iure differentiæ, vt noſtri libelli breui
tas eas omnes capere non valeat; proinde
pauca attingemus, easque tantùm, quæ
ad rem dilucidandam magis attinebunt: &
1 in primis illud differunt, quòd is cui pars hæ-
reditatis relinquitur, eſt ſucceſſor iuris, cui
vèro pars bonorum legatur, non eſt ſucceſſor
iuris, quapropter in illum tranſeunt actiones
actiuæ, & paſſiuæ; in hunc non tranſeunt, vt
eſt textus elegans (vt alios multos præterea)
in l. quoties. C. de hæred. inſt. cuius verba, ne
codicem petere graueris, ita ſe habent: *Quoties certi quidem ex certa re ſcripti ſunt hæredes,
vel certis rebus pro ſua inſtitutione contenti eſſe
iuſſi ſunt, quos legatariorum loco haberi certum eſt:
alij verò ex certa parte, vel ſine parte, qui pro veterum legum tenore ad certam vnciarum inſtitutionem referuntur; eos tantummodò omnibus hæreditarijs actionibus vti vel conueniri decernimus,
qui ex certa parte, vel ſine parte ſcripti fuerint;
nec aliquam diminutionem earundem actionum oc-
2 caſione hæredum ex certa re ſcriptorum fieri.*
Differunt deinde, quia legatarius, cui pars
hæreditatis eſt relicta, debet accipere eam, nõ
deducto ære alieno, neque funeris impenſis,
3 quia ad eum pro ſua rata parte pertinet hoc
onus: aliter atque in legatario partis bonorum; quia cum onus æris alieni ad eum non
ſpectet, ſed ad hæredem, debet hæres antequã
ei reſtituat legatum, æs alienum, & funeris
ac exequiarum impenſas deducere, necnon
pretium manumiſſorum, hoc eſt, pretium ſeruorum, quos teſtator iuſſit emi, atque manumitti, vt latiùs eſt comprehenſum in l. ſi quis
ſeruum. §. ſi cui certam, cum l. ſequenti, ff. de
leg. 2. nimirum, quia non dicuntur bona, niſi deducto ære alieno, l. ſubſignatum. §. bona
4 ff. de verbor. ſign. Quanquam enimvero hæc
differentia, quod ad emolumentum attinet,
non tam re conſtat, ſeu effectu, quàm verbo;
quippe cùm vtroque caſu legatarius tantundem, id eſt, neque plus, neque minus conſequatur, veluti tradunt Paulus de Caſtro, &
D. Franciſcus Sarm. in d. §. cui certam, & docet ſubiectis etiam exemplis Palac. Rub. in
in l. 25. Tauri. Quantum vero ad cæteros
iuris effectus, qui ex ſupradicta differentia
emanant, multum diſcriminis adhuc inter
5 hæc remanet. Tertio differunt, quia is cui
pars hæreditatis legatur, non tranſmittat ius
ad hæredem, niſi priùs relictam hæreditatẽ
adiuerit: ſecùs in legatario bonorum, iuxta l.
1. §. in nouiſſimo. C. de caducis tollẽd. Quarta differentia conſtat ex lege non amplius. §.
fi. ff. de leg. 1. qua definitum extat, bonorum
parte legata, poſſe Hęredem ſoluere legatario
ſiue rerum partes, ſiue ęſtimationem earum,
vtrumlibet hæres ipſe maluerit: non ita in legatario hæreditatis, vt liquet ex §. ſi quis, inſtit. de fideicom. hæredit. & in l. linea, in fi. ff.
ad l. Falcid. tradunt Accurſius, & reliqui in
d. l. non amplius. §. fi. ff. de leg. 1. & Suar. in
l. quoniam in prioribus, ampli. 11. Denique
has, & alias non paucas differentias colligere licet ex Bart. in d. l. quoties. C. de hæredit.
inſt. atq; ex Sarm. in d. §. ſi cui certam. Sed
illud operæ pretium eſt, vt videamus, an legitima ſit pars bonorum, an pars hæreditatis?
In qua quidem quæſtione non mediocrem
diſſenſionem reperies apud iuris interpretes,
alijs aliud affirmantibus, vt eſt videre apud
Iaſ.

Digitized by Google

Iaſ. in Auth.nouiſſima. C. de inof. teſtam.& apud Corraſ. in l. humanitatis. C. de impuberum,& alijs ſubſtit.& Berengar.in leg. in quartam. ff.ad l.Falci. necnon apud Rojam de ſucceſſ.c.9.& apud Menchac. de adipiſc. poſſ.remed.4.q.22. & apud Sarm. loco modo citato, & nouiſſimè apud Caldam Luſitanum de nominat.emphy.q.9.nu.5. Ex quibus, vt ſummatim dicam, apparet, receptiorem eſſe, & magis communem opinionem legitimam eſſe partem bonorum, non partẽ hæreditatis: id quod ſecundum vetera iura veriſſimum eſſe, liquidò conſtat ex l.Papinianus.§. quarta.ff.de inoffi. teſt. atque ex l.2. ff.familiæ erciſc. Atque inde ſi animaduertis, plerumq; olim contingere ſolebat, vt non filius; ſed alius eſſet defuncto hæres; ſicuti (vt cætera omittam) eſt intelligere ex l. maritus. ff.ad l.Falci.atq; ex Suet.in Nerone.c.6. At hodie cùm legitima filiorum ſit redacta ad trientem, & ſemiſſem, iure communi, vt in Auth.de triente, & ſemiſſe, coll.3. debeatq; inſtitutionis titulo legitima filio relinqui, vt in Auth.vt cũ de appella.cognoſc.§. aliud quoque capitulum, magis probandum puto, legitimam eſſe partem hæreditatis, non parte bonorum, iuxta illam l.quoties,de hæred.inſtit.qua definitum extat, quoties portio quæ relinquitur à teſtatore,referẽ ad partes aſſis, habẽdam eſſe pro parte hæreditatis, non bonorum: in qua quidem ſententia fuerũt ex antiquis Martinus Syla. & Iacob. Butric. vt refert Bar.in l.ex facto.ff.de hæred.inſtit. fuerunt etiam in eadem ſententia nonnulli ex recentioribus, quos ſuperius citauimus,& inter eos Sarm. in d. §. ſi cui certam, atq; ex hoc datur reſponſum ad vetera iura, nam quarta illa quæ veteri iure dabatur pro legitima,non referebatur ad partes aſſis, ſed potius ad partes bonorum,vt apparet ex d.l. Papinianus. Proinde longè diuerſa eſt hodie ratio inter hæc, quàm quæ fuit olim, atque proin diuerſum ius ſtatuendum eſſe apparet: id quod,& ſecundùm noſtrates Regias leges probandum puto, ſecundùm quas omnia bona parentum ſunt legitima filiorum, excepto quincunce, reſpectu extraneorum,& triente, reſpectu filiorum, vt noſtrates paſſim tradũt, & nos quoque latiùs tradidimus lib. 1.rer.quotid.c.7. Secundũ quæ,& illud probandum puto, præceptionem, ſeu prælegatũ quadrantis, & quincuncis, (vulgò appellamus mejora de tercio y quinto) non eſſe partem bonorum, ſed partem hæreditatis, licèt noſtrates interpretes aliud hactenus ſibi perſuaſu habuerint, cum manifeſti iuris ſit, quadrantem,& quincuncem aſſis eſſe partes, vt in §. hæreditas, inſt. de hæred. inſtit. ergo ad

7 (margin, line "num de nominat.") · 8 (margin, line "ff.familiæ erciſc.") · 9 (margin, line "ff.ad l.Falci.atq;") · 10 (margin, line "paret: id quod") · 11 (margin, line "bandum puto")

hæreditatis partes referen di ſunt, iuxta illam l.quoties.C.de hæred. inſtit. quod in hoc argumẽto quod tractamus, lapis eſt angularis. Mouet me deinde magnopere in hanc ſententiam lex.20.& lex 21.Taur.id eſt,l.4.& 5.tit. 6.lib.5.recop. quibus in hoc prælegato trientis,& quincuncis expreſſim definitum extat, non id quod veteri iure definitum erat circa partem bonorum, ſed id potiùs quod ſtatutũ erat circa partem hæreditatis, in l. non amplius.§.fi.ff.de leg.1.& in l.ſi quis ſeruum.§. fin.ff. de leg.2.manifeſtò ſignificantes, trientis,& quincuncis præceptionem nõ eſſe partem bonorum, ſed partem hæreditatis. Quapropter immeritò noſtrates ſcriptores torquentur in illarum legum Regiarum intelligentia, dicentes, diſcrepare eas à legibus iuris communis, quæ loquuntur de parte bonorum, vt eſt videre præter claſſicos ibidẽ apud Couarr.lib.2.var.c.2.& Moli. de primogen. lib.1.c.8.& 10.& apud Io.Garſiam de expẽſ. c.11.& Peraltam in l.cum autem.ff.de leg.2. necnon Queſadam diuerſarum quæſtionum c.24.nam imò ſecundùm hãc noſtram interpretationem, quæ veriſſima eſt, Regię illæ leges ad amuſſim conueniunt, & quadrant cũ legibus iuris communis, quæ de parte hæreditatis loquuntur: nec mirum, ſi diſſentiant cum legibus iuris communis, quæ diſponũt de parte bonorum; quoniam, vt diximus, melioratio trientis, & quincuncis ſit pars hæreditatis, & non pars bonorum. Neque de eo laboro, quòd noſtrates leges appellent hãc præceptionem, ſeu meliorationem tertij, & quinti bonorum, nam bonorum appellatione hęreditatem quoque contineri, multis *iuris* docemur exemplis; & in primis in l. *nam* quod. §.fi.cum legibus ſeqq.ff.ad Treb.& in §.poſt quod, inſtit. de fideicommiſſarijs hæreditatibus,& in l.bonorum 208. ff. de verb. ſignifi.cuius hæc ſunt verba: *Bonorum appellatio, ſicut hæreditatis, vniuerſitatem quandam ac ius ſucceſſionis, & non ſingulas res demonſtrat.* Accipiũt hoc ſanè Bat.& Sarm.in d.§.ſi quis certam quando de bonis generalis mentio fit. Cæterum hoc caſu tantundem accipiendũ puto, cùm de aſſis partibus agatur, ex argumento illius leg.quoties, toties à nobis allegatæ. Quid? quod lex ipſa 20. Taur. expreſſim ait, hunc melioratum (vt vulgari verbo vtar) habendum eſſe pro hærede: poſtquam enim definiuit, æs alienum ſpectare pro rata ad melioratum, illa verba ſubiunxit: *Como ſi fueſſen herederos ẽ la dicha mejora de tercio y quinto*: verbum illud enim, Como, ſiue quaſi, ſiue velut, non ſemper ſimilitudinem, ſed quandoque veritatem exprimit, vt illud diui Ioãnis: Quaſi vnigenitus à Patre; tradunt interpretes

12 (margin, line "gumẽto quod") · 13 (margin, line "ditatis, & non pars") · 14 (margin, line "gumento illius")

Digitized by Google

pretes in l.ſi cũ dotẽ §.fi.ff.ſol.matr.& Iaſ. in
l.ſi ante nupt.cod. tit. & eſto melioratus non
eſſet propriè hæres, ſed vtilis tantùm eſſet hæ-
res; parui refert, quantum attinet ad iuris ef-
fectus, vt multis citatis legibus oſtendit Pra-
15 teius in lexico, verb. Quaſi. Hodie igitur (ne
quotidiani vſus immemores ſimus) cùm om
nia paterna bona Regio iure filiorum ſint,
præter quincuncem: atque filio inſtitutionis
titulo relinqui debeant, fit, vt inuito filio, niſi
legitimè exhæredato, extraneus patri hæres
eſſe nullo modo queat. Verum eſt igitur ho
die quod diuinus Paulus ſcriptum reliquit;
16 *Si filius ergo, hæres*: atque item verum eſt quod
noſtratibus placet interpretibus, poſſe filium
qui meliorationem accepit, conueniri à cre-
ditoribus hæreditarijs: in quibus eſt Couarr.
var.reſol.lib.2.c.2.& Marien.in l.5.tit.6. lib.
5.Recop.gloſ.5. Et denique verum eſt quod
ſcriptum eſt à nobis lib. 2. rer.quotid.c.fi.§.
9.primæ partis, n.10. filio cui factum eſt præ-
legatum trientis, & quincuncis competere re-
17 mediũ legis Sorianæ, atq; legis fi.ff. de edict.
diui Adr. toll. ad adipiſcendam poſſeſſionẽ
bonorum, de quibus factum eſt prelegatum,
18 ſeu melioratio. Legatarium autem rei par-
ticularis longè differre à legatario partis bo-
norum, & à legatario partis hæreditatis, pa-
lam eſt, cum ij (vt ex ſupradictis apparet) ſen-
tiant damnum æris alieni: ille verò, id eſt le-
gatarius rei particularis, non oneretũ ære alie-
no, ſi bona hæreditaria ſoluendo ſint, vt eſt
definitum in l. creditores. C. de hæreditarijs
actionib. & in l. fi. ff. de vſufructu legato, &
tradit Iaſ. in d. l. quoties. C. de hæred. inſtit.
& Doctor Spino, vir cum primis doctus, in
ſpec.teſtam.gl.8. & ſequenti. Proinde lega-
tarius partis hæreditatis, vel partis bonorũ,
tenetur ad funeris ſeu exequiarum impenſas
pro ſua rata parte, vt ex ſuperioribus liquet.
19 At legatarius rei particularis non tenetur ad
funeris impenſas, niſi quando reliqua bona
non ſufficiunt, vt in l. at ſi quis. §. ſed etſi res
ff. de relig. & ſumpt. fun. Hoc planè, cum ex-
traneus eſt hæres inſtitutus; nam cum filius
eſt hæres, impenſæ funeris, & legata extraneo
rum deducuntur ex quincũce: quod ſi quin-
cunx non ſufficiat, diminuuntur animæ im-
penſæ, & legata pro rata parte, vt exactius tra
didimus lib.1.rer.quot.c. 18. Errãt enim qui
putant, impenſas animæ, & legata pia hanc
diminutionem nõ pati, in quibus eſt (ſi ſatis
memini Ciſuen. in l.31. Tauri. Legati tamen
alimentorum filio ſpuriæ relictum, tanquam
æs alienum, non patietur hanc diminutio-
nem, ſecundum Anton. Gomez. in l.9. Tau-
ri. numer. 41.

SVMMARIVM.

Differen. 147.

1 *Dictio, Si, conditionem indicat: dictio, Ut modum.*
2 *Traditur regula optima ad cognoſcendum quando diſpoſitio ſit conditionalis, vel modalis.*
3 *Si teſtator leget aliquid Titio ſub conditione ſi aliquid faciat, an ſit modalis, vel conditionalis diſpoſitio, quæritur.*
4 *In dubio præſumitur diſpoſitio modalis, & non conuentionalis.*
5 *Quid differat modus à conditione.*
6 *Conditio quid ſit.*
7 *Modus diſpoſitionum non ſuſpendit.*
8 *Modus quid ſit.*
9 *Deficiente conditione, irrita eſt diſpoſitio.*
10 *Modo non impleto, non fit irrita diſpoſitio ipſo iure, ſed actio datur, vt modus impleatur.*
11 *Deficiente conditione, hæreditas vel legatum non tranſmittitur: ſecus in modo. Et n. 12.*
13 *In modo eſt neceſſaria cauſa, quæ alicuius commodum reſpiciat: in conditione cauſa neceſſaria non eſt.*
14 *Conditio impoſſibilis irritat contractum, non ita modus impoſſibilis.*
15 *Inter demonſtrationem, & conditionem quid interſit.*
16 *Quoties modus eſt cauſa finalis, ille non ſeruato, poteſt diſpoſitio reuocari.*

Inter Conditionem, Modum, & Demonſtrationem. differentia. 147.

IN contrahendo, vel teſtando permultum
intereſt, an modus adijciatur, vel condi-
tio. l.cum ab eodem. ff. de contrah. empt. l.
quibus diebus, §. quidam. ff. de condit. & de-
monſtr. & aliàs crebrò. Quid ergo hæc inter
ſe diſtẽt, diſpiciamus: ſed illud prius diſpiciẽ-
1 dum eſt, quænam verba conditionem indu-
cãt, vel quæ modum? & illud vulgò traditur,
Si, conditionem inducere: Vt modum gl. in
rubr. C. de conditionibus quæ ſub modò, &
gl. in c. verum, de condit. appoſitis, quę id ex
ſubiecto carmine demonſtrat.
Scito quod Ut modus eſt, Si conditio, Quia cauſa.
Tradunt pręter Claſſicos ibidem Ant. Gom.
in comm. to.1.tit. de lega. nu.60. & Couar. in
cap.3. de teſtam. Neguſſ. de pignor. 5. par. 2.
memb. 1. n. 10. Acoſta in l. Gallus. 2. p. c. 22.
Sunt, & aliæ non paruæ dictiones, quarum
aliæ conditionem præ ſe ferunt, aliæ modũ,
quas quæ ſint latè proſequitur Bart. in l. 1. ff.
de condit. & demonſtra. Cæterum ad hoc di-
2 ſcernendum, illa certior eſt regula, quòd vbi-
cunque diſponens id quod in conditionem,
vel

Digitized by Google

vel modum cadere poteſt, voluit adimpleri,
anteaquam ſua diſpoſitio impleretur,erit cō-
ditio. Cæterum quando poſt ſuam diſpoſi-
tionem id impleri voluit, non erit conditio,
ſed modus. l. Mæuia.ff.de manumiſſis teſta-
men.tradit Bartol.in l.quibus diebus.§.Ter
milius.ff.de condi.& demonſt.cuius opinio-
nem teſtatur communem Decius in l. debi-
tori C.de pactis,& Tiraq.de retract. conuen-
tionali.§.2.gl.1.nu.30.Boer.deciſ.41.nu.4.
Mantic.de coniect.vlti.volunt.lib.10.tit.15.
n.18.tradit etiā ex noſtratibus, & acutè qui-
dem Sarmien. ſelect.lib.2.c.3.nu.4. Quo fit,
vt etiamſi teſtator leget aliquid Titio ſub cō-
ditione,ſi aliquid faciat,adhuc verba illa,ſub
conditione,non inducunt conditionem, ſed
modum, ſi appareat voluiſſe teſtatorem, vt
legatarius priùs emolumentum caperet, quā
conditionem impleret; quia non tam quid
dixerit,quàm quid ſenſerit, ſpectandum ſit:
quæ ſententia probatur etiam in l.liberto.§.
Lucius.ff.de annuis legatis, atque item in l.
ea conditione.C.de reſcind.vend.nec minus
in c.verum,de conditio.appoſitis ſecundùm
communem,& veriorem intellectum, quem
4 illic Abbas magis ſequendum putat. Quin
& in re dubia magis debemus interpretari,
diſpoſitionem factam fuiſſe ſub modo,quàm
ſub conditione.l.quæri.§.inter locatorem.ff.
locati Alex.conſ.113.vol.6.n.26.& Ant.Go.
5 tit.de legat.n.72.His igitur cognitis diſpicia
mus,quid ſit diſcriminis inter conditionem,
& modum: & illud in primis intereſt, quòd
conditio ſuſpēdit diſpoſitionem,ita vt actio,
& obligatio ſit in pendenti, donec conditio
aut impleatur,aut deficiat. l. cedere diem.ff.
de verbor. ſignif.l.cum in ſecundo.ff.de iniu
ſto rupto irritoque facto teſtam.gl. in l.1.C.
de his quæ ſub modo tradit Menchaca con-
trouerſia. illuſtr.c.93. quocirca conditio re-
ctè definitur à Bar.in l.1. ff.de condit. & de-
monſtr. n. 2. vt ſit quidam futurus euentus,
6 in quem diſpoſitio ſuſpenditur: quam com-
munem eſſe,teſtis eſt Socinus in Rubr.illius
tituli,& Alciat.in l.Stichus qui meus erit. ff.
de legatis 1.num.9. & Mantica de coniectu-
ris vltimarum voluntatum lib.10.tit.5.n.2.
atque ex noſtratibus Ant.Gom.in commen.
to.1.c.12.n.19.illamq; reiectis alijs proban-
dam putat Prateius in lexico, verb. Cōditio.
7 Porrò modus diſpoſitionem non ſuſpendit,
cum debeat,vt diximus, diſpoſitio priùs im-
pleri,quàm modus,d.l.cùm ab eo. ff.de con-
trah.empt.l.1.cum ſequentibus.C.de ijs quę
ſub modo. Rectè igitur definitur à Bart.in d.
l.quibus diebus.§.Termilius. ff.de condit.&
demonſtr. vt modus ſit moderatio quædam
diſpoſitioni adiecta, cum qui honoratur ag-
grauās in tempus diſpoſitionis perfectæ, quā
communem eſſe perhibet Anto.Gom.in cō-
9 mentar.to.1.tit.12.nu.70. Deficiente igitur
conditione, irrita eſt ipſo iure diſpoſitio: &
perinde habetur ac ſi facta non eſſet.l.hęc vē-
10 ditio.ff.de contrah.empt.Ceterùm modo nō
impleto,nō irritatur ipſo iure diſpoſitio, ſed
actio datur, vt modus compleatur, iuxta ea
quæ tradunt gloſ.& Abb.in d.cap.verùm,de
condit.appoſitis,& Molin. de primog.lib.2.
11 c.13.nu.24 Vnde exurgit altera differentia,
quod deficiente conditione, hæreditas,vel le-
gatum ad ſucceſſorem non tranſmittitur.l.ſi
poſt diem.ff.quando dies legati cedat. l.1.§.
12 ſin autem C.de caducis tollen. Contrà in mo
do,nam illius defectus non eſt impedimēto,
quominus hæreditas, vel legatum tranſmit-
tatur, vt in l. hæredis aditio. ff. quando dies
legati,vel fideicom.cedat,tradit Bar. in d.§.
13 Termilius,n.12.& Couarr.in c.3. de teſtam.
Differunt præterea, quia in modo eſt, neceſ-
ſaria cauſa,quæ alicuius vtilitatem aut com-
modum reſpiciat.l.filius fam.§.diui.ff.de le-
gat.1.In conditione verò cauſa neceſſaria nō
eſt,neque requirimus, an de eo quod ſub cō-
ditione poſitum eſt,alicuius interſit,quia cō-
ditio ipſa pro legitima cauſa habetur. l.Mæ-
14 uius.ff.de condit. & demonſt. l.à Titio.ff.de
verb.obliga.& illic tradit latè Iaſ.ampl.2. Il-
lud quoque differunt,quòd conditio impoſ-
ſibilis irritat contractum, modus autem im-
poſſibilis non irritat,gl.in l.cum donationes
C.de tranſactio.quam communem eſſe con-
ſtat ex Molina d.c.12.n.42.Sunt,& aliæ quā
plures differentię inter modum, & conditio-
nem,quas videre poteris, cum apud alios, tū
apud Bar.& Iaſ. in l.ſi quis cum debitore. ff.
de iureiur.& apud Sarm.ſelect.libr. 2.c.1.&
3. Eas enim,quoniam longiores ſunt quàm
quæ ad hoc noſtrum inſtitutum conueniāt,
15 miſſas facio Inter demonſtrationem autem,
& conditionem illud intereſſe, Iuriſcōſultus
ſcribit, quod demonſtratio plerumque rem
actam oſtendit,conditio futuram.l.ſi nomi-
natim. ff. de conditio. & demonſtr. tantun-
demque à modo differre dicēdum eſt; neque
obſtat lex quoties mutuis.ff. de auro, & ar-
gento legato; nam illi plenè ſatisfactum eſt
16 à Doctore Spino in ſpec.teſtam. gl.14.n.88.
Sed, & illud memineris, quoties modus eſt
cauſa finalis ipſius diſpoſitionis, eo non ſer-
uato ius eſſe diſponenti diſpoſitionem reuo-
care, iuxta elegantem definitionem textus in
l.cum te.C.de pactis inter emptio.& vendit.
tradit Abb.in c.cum verum,de condit.appo
ſitis,nu.6. explicatque ſatis commodè Bart.
in l.2.§.fi.ff.de donat.& Bald.Nouel.de do-
te.6.p.priu.50. Extant,& apud nos duę leges
ſingu-

Digitized by Google

ſingulares ſeptempartiti iuris id non obſcurè definientes: altera eſt l.48.tit.5.p. altera l. 41.tit. 14. ead. par. quæ dignæ quidem ſunt vt nunquam illarum obliuiſcaris.

SVMMARIVM.

§. primi.

1 *Conditio Si ſine liberis deceſſerit, tacitè ineſt, & quando.*

2 *Ad præcedentem concluſionem mirabilis ampliatio ponitur.*

3 *Conditio, Si ſine liberis, non ineſt in diſpoſitione facta à collaterali.*

4 *Lex Cùm auus, & lex Cùm acutiſſimi, an pertineãt ad donationem.*

5 *Conditio, Si ſine liberis, quando ceſſet.*

6 *Sufficit conditionem ſemel extitiſſe.*

7 *Filius propter quem ceſſare debet fideicommiſſi cõditio, baptizatus eſſe debet, & viuere 24. horis.*

8 *Grauatus fideicommiſſum reſtituere ſub conditione Si abſque liberis decedat, ſi ingrediatur Religionem, an faciat deficere conditionem. Et. n. 9.*

10 *Et an ſufficiat Religionem profiteri quæ bonorum capax non ſit, vel ſit expectanda mors naturalis. Et num. 11. & 12.*

13 *In dubio pars ſequenda eſt, quam intelligimus ex coniecturis, teſtatorem, ſi viuus eſſet, ſecuturum fore.*

14 *Ex pauca facti mutatione totum ius mutatur.*

15 *Cùm rogatus reſtituere ingrediatur monaſterium incapax bonorum, ad quem bona pertineant.*

16 *Monaſterium quibus caſibus habeatur loco filij.*

17 *Monachus decedens viuo patre, ad quem tranſmittat ius ſuccedendi, an ad Monaſterium, vel ad patrem.*

18 *Monachus nouitius, qui in vltimo vitæ ſpiritu profitetur, an fideicommiſſum relictum ſub conditione, Si ſine liberis, pertineat ad Monaſterium, an potius ab ſubſtitutos. Et n. 19.*

20 *Profeſſio facta nondum finito anno probationis, nulla eſt.*

§. 1. *De conditione, Si ſine liberis deceſſerit.*

1 SEd quoniam conditionum materia per quam vtilis eſt, operæ erit, vt raptim, ſtrictimque dicamus de aliquibus cõditionibus quæ in foro frequentius verſari ſolent: atque primum diſpiciamus de conditione; Si ſine liberis deceſſerit. Conditio iſta, Si ſine liberis deceſſerit, etſi non expreſſim adiecta fuerit in fideicommiſſo, tacitè, id eſt, ipſo iure cenſetur adiecta, quando fideicommiſſum relinquitur ab aſcendente, quia non eſt præſumendum, alienas ſucceſſiones voluiſſe teſtatorem proprijs anteponere. l. cum auus. ff. de conditio. & demonſt. l. cum acutiſſimi. C. de fideicomm. l.10. tit.4. p.6. Multis autem modis hæc concluſio ampliatur quos referre ſuperſedebo; tum quia nimis longus eſſe nolo, tum quia ex cæteris ſcriptoribus facilè colligere poteris, præſertim a Guill. Bened. in cap. Raynunt. verb. Abſque liberis, à Greg. Lop. in d.l.10. & nouiſſime à Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib.10. Sed inter omnes ampliationes illa eſt magis notabilis, quã ſcribit Andreas
2 Siculus in d.l. cum acutiſſimi, inquiens, illarũ legum definitionem habere locum etiam quando fideicommiſſum relinquitur ab homine valde amico: cui aſtipulatur Guillelm. Bened. in c. Raynunt. verb. Abſque liberis. n.42. Sed à Barbatio diſſentit Iaſ. in l. exigẽdi, n.15. C. de procur. & in d.l. cum acutiſſimi, cuius opinioni libenter me ſubſcribam, alioqui foret, vt nunquam non illarum legũ deficeret definitio; quippe cum fideicommiſſum ferè ſemper relinquatur ab homine valde amico, hoc autem à legiſlatoris mente lõgè alienum eſſe, quis non vidit? vt qui in ſolo fideicommiſſo relicto ab aſcendente locum ſortiri voluit, propter naturalem affectionẽ quam ad poſteros habemus, nam harum le-
3 gum definitionem non habere locum in fideicõmiſſo relicto à collaterali, par eſt inter omnes ſcriptores ſentẽtia, vt eſt videre apud Tiraq. in l. ſi vnquam, verbo. Donatione largitus, n.140. & apud Couarr. pract. quæſt. c. 38. n.11. & 12. denique à Barbatio diſſentiũt quamplures apud Tiraq. de reuocand. dona. & aduerſus eum communem eſſe opinionẽ conſtat ex Ant. Gabr. in volum. comm. opin. lib.4. tit. de fideicom. n.55. atq; ex Mantic. de
4 coniect. vlt. volunt. lib.10. tit.7. n.22. Pertinebit etiam illarum legum deciſio ad donationem in qua ſimile relinquitur fideicommiſsũ, vt liquet ex Coua. d.c.38. pract. quæſt. atque ex Manuele Coſta. in c. ſi pater, verbo. Abſque liberis, n.15. necnon ex Tell. Fernãd. in l.27. Tauri. Qui tamen aiunt, ceſſare illarũ legum deciſionem in contractibus vltro citroque obligatorijs. Ceſſabit etiam hæc con-
5 ditio, Si ſine liberis deceſſerit, etſi expreſſim adiecta fuerit, quãdo rogatus reſtituere, mortuus fuerit relictis liberis, tametſi ipſi poſtea mortem obierint. l. ex facto. §. pen. ff. ad Tre-
6 bell. quoniam videlicè ſufficit conditionem ſemel extitiſſe, licèt non perſeueret. l. hæredibus. ff. ad Trebel. l. cum vxore C. quando dies legati cedit. l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtit. tradit Decius conſ.218. vol.2. Celſus conſ.25. n.9. Moli. de primog. lib.1. c.6. n.16.
7 Iaſ. in l. fi. C. de indict. vidui. toll. nu.31. Neceſſe eſt tamen, vt filius, propter quem ceſſare debet fideicommiſſi conditio, baptizatus

Mm ſit,

Digitized by Google

ſit, viuatque vigintiquatuor horas poſtquã natus fuerit, iuxta l. 13. Tauri, quæ eſt hodie l. 2. tit. 8. libr. 5. Recop. & tradit Manuel Coſta in d. c. ſi pater verb. Abſque liberis, n. 33. & ante eum Ant. Gom. & reliqui claſſici in l.
8 13. Taur. Illud autem notius eſt, quàm, vt noſtra admonitione indigeat, cùm is qui rogatus eſt fideicommiſſum reſtituere, ingreſſus eſt Religionem, deficere hanc conditionem,
9 Si abſque liberis moreretur; quia Monaſterium eo caſu habetur pro filio, text. vulgaris in c. in præſentia, de probatio. qui duxit originem, & rationem ex auth. de ſanctiſſimis Epiſc. §. ſed, & hoc præſenti, & in auth. niſi rogati. C. ad Trebell. Dubitationis eſt tamẽ, an id recipiẽdum ſit quando grauatus ingreditur, ſeu initiatur Religionem, quæ non ſit bonorum capax, veluti Religio S. Franciſci. Per-
10 multũ enim intereſt, an Monacho Religionem talem profeſſo ſtatim impleatur conditio, an verò ſit expectanda mors naturalis ipſius Monachi, nam ſi cõditio ſtatim deficit, fideicõmiſſarius plenè atque in perpetuum bona nanciſcitur: cæterum ſi ſit expectanda mors ipſius Monachi, poteſt euenire, vt fideicommiſſario pendente cõditione, anteaquã Monacho decedẽte perdat fideicommiſſum, quia pendente conditione, ad ſuos non potuit hæredes tranſmittere, iuxta gloſ. in l. 1. C. de ijs qui ante apertas tabulas, & quæ affert Petrus Paul. Pariſius conſ. 63. n. 9. tertia part. & Couarr. practic. quæſt. c. 39. & Anto.
11 Gom. in comment. to. 2. c. 11. nu. 36. In propoſita igitur quæſtione duæ ſunt opinionũ ſimultates, alijs enim placet, ſtatim ac Monachus profitetur Religionem bonorum nõ capacem, deficere conditionem, & bona ad fideicommiſſarium pleno iure attinere, in his eſt Alex. conſ. 112. lib. 2. & alij plures apud Franciſc. Mant. de coniectur. vlt. volunt. lib. 11. titul. 7. Alij contra ſentiunt, non deficere conditionem, donec Monachus mortem naturalem obierit: & hanc communem eſſe opinionem fatetur Coſta in d. c. ſi pater. §. ſi abſque liberis, nu. 61. & Spino de teſtam. gl. 27. n. 24. qui eam ambo amplectuntur: & sũt ſanè viri qui has partes amplectũtur magnæ autoritatis, nec minoris doctrinæ: ſed nõ sũt minoris exiſtimationis, & doctrinæ, qui prioris partes ſequuntur; proinde in iudicando hæc quæſtio difficilem habet definitionem,
12 nimiſq; perplexam. Sed ſi meam inter tot tantoſq; viros ſententiam expectas, ego priores partes potiores eſſe iudico, hac potiſſimũ
13 ratione, quia quando res eſt ita anceps, & dubia, ſequi debemus eam partem, quam ex cõiecturis intelligimus teſtatorẽ, ſi viuus eſſet, ſecuturum fuiſſe, vt probatur in l. Gallus §. & quid ſi tantum ff. de liber. & poſthum. & illic Bart. & reliqui Claſſici; probatur etiam in l. Titius. §. Lucius. ff. eod. tit. vbi Iaſ. prædicat, non habere nos in vltimis voluntatibus notabiliorem concluſionem. Eſt etiam pro hac ſententia gl. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pactis quam ſequuntur tot autores, vt dies me deficeres ſi omnes recitare vellem, ſi placet, poteris videre apud Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuoc. donat. in princip. n. 15. & Ant. Gabr. in tract. comm. opi. lib. 6. tit. de reg. iuris, atque ex Viuio eod. vol. lib. 3. verb. Caſus. Hoc autem caſu indubitatum eſt, ſi defunctus interrogatus fuiſſet, reſpondiſſet, velle ſe, vt Monacho Religionem non bonorum capacem profeſſo, ſtatim ſuccederet ſubſtitutus. Non me fugit, contrariam ſententiam ſecutũ me fuiſſe ſuperius differentia 73. in perſona eius qui cenſum emit ad vitam: cæterùm, vt iſthæc teſtatoris volũtas nobis ſuffragatũ; ita illic cõtrahẽtium volũtas pro nobis eſt, quia non eſt veriſimile, contrahentes qui ad vitam cenſũ conſtituerunt, intellexiſſe de morte ciuili ſed potiùs de morte naturali: quia igitur diuerſa res eſt, non eſt mirum, ſi nos diuerſo modo
14 reſpondeamus: quoniam, vt ſcis, ex parua facti mutatione totum ius mutari ſolet. l. ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Aquil. & aliis paſſim Illud etiam cauendum erit, quod ſcribit Romanus ſingulari 434. cùm rogatus reſtituere ingreditur Monaſterium bonorum non ca-
15 pax, diſtribuenda eſſe bona in pias cauſas; nã verius eſt, venire ea ad veniẽtes ab inteſtato, ſecundùm Abbatem in d. c. in præſentia, nu. 6. qui teſtatur communẽ, & idem facit Sforcia de compendioſa, 6. p. concl. 2. & conſtat etiam ex Petro Vimio conſ. 17. Neque auth. de ſanctiſſimis Epiſcopis. §. præſenti, quam in ſuas partes aſciſcit Romanus, ſuã vllo mo-
16 do probat ſententiam. Quod autem diximus, Monaſterium loco filij haberi (ne quis decipiatur) accipiendum in caſibus tantummodo in iure expreſſis, ſecundum Bart. & reliquos in d. Auth. niſi rogati, & Felinum in d. c. in præſentia, nu. 42. & conſtat eſſe cõmunem ex Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuocãd. donat. verb. Suſceperit, nu. 40. atque item ex Couarr. lib. 1. variar. reſol. c. 19. n. 6. Quocirca difficile facto eſt, vt probãdam putem Ioan. Fabri. ſententiam in l. fi. C. de ſacroſ. Eccleſ. dicentis, ſi Monachus moriatur viuo patre, tranſmittere ius ſuccedendi in Monaſteriũ, quòd ſcilicet bonorum ſit capax: cuius ſentẽtiam etſi nutabundus ſequitur Guillm. Bened. in c. Raynuntius, verb. Mortuo 2. n. 103.
17 Etenim cùm lege nulla vel canone id definitum extet, ego longe à iuris placitis abhorrens eſſe putarim, Monaſteriũ ad huiuſmodi ſuc-

Digitized by Google

ſucceſſionem admittere. Proinde à Fabro diſſentit Bald. in d. auth. niſi rogati, ad Trebell. n. 5. & Dec. in d. c. in præſentia, nu. 290. & cõſtat aduerſus Fabrum eſſe comm. opin. ex Beroio illic nu. 554. Sed ecce, Monachus nouitius mortuus eſt intra annum probationis, porrò in vltimo vitæ ſpiritu conſtitutus profeſſionem nuncupauit, ſeu fecit; quærebatur, an fideicommiſſum ei relictum ſub conditione, Si ſine liberis moreretur, pertineret ad Monaſteriũ, an potiùs ad conſanguineos Monachi, qui deficiente conditione ſubſtituti erant? Ex facto conſultus reſpõdi, nouitio
19 ante profeſſionem factam decedente, Monaſterium illi non ſuccedere, vt eſt relatũ apud Tiraq. de retract. lignag. 1. gl. 8. n. 22. & 36. ergo, & hoc caſu conſanguinei bona nouitij conſequentur: namque profeſſionem factã nondum finito anno probationis, nullius eſſe momenti, liquet ex Concilio. Tridentino. ſeſſ. 25. cap. 15.

SVMMARIVM.

§. ſecundi.

1 *Conditio, Si ſine hærede deceſſerit, intelligitur de filio hærede, non de hærede extraneo. Et numero. 2.*

§. 2. De conditione, Si ſine hærede deceſſerit.

1 HÆc conditio, Si ſine hærede deceſſerit, intelligitur de filio hærede, non verò de
2 extraneo. l. ex facto. §. fi. ff. ad Trebell. Itaque hæres extraneus, vel filius non hæres, non facit deficere conditionẽ, vt illic tradunt Claſſici præſertim Franciſc. à Ripa. Sunt tamen de ea re duæ opinionum ſimultates, vt eſt videre apud Acoſtam in c. ſi pater. §. ſi abſque liberis, n. 19. & apud Molinam de primog. in fine operis, additione 1. nu. 16. & apud Manticam de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. titul. 14. & nouiſſimè apud Licentiatum de Zeual. in ſpecul. practicarum deciſ. 538. qui ad nauſeam vſque magnam referunt autorum turbam hanc quæſtionem diſputantium.

SVMMARIVM.

§. tertii.

1 *Conditio, Cùm filios habuerit, impletur, ſi grauatus vnum duntaxat habuerit filium, iſque viuo patre mortuus fuerit.*

§. 3. De conditione, Cùm filios habuerit.

1 COnditio, Cùm filios habuerit, impletur atq; committitur, ſi grauatus vnum dũtaxat habuerit filium, iſque viuo patre mortuus fuerit, vt eſt textus ſingularis in l. cum vxore, quando dies legati, vel fideicomm. cedat; ad cuius intelligentiam conſulito Bart. in l. Titiæ. §. Imperator. ff. de legat. 2. Iaſ. in l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtitut. Ripam in l. ex facto, §. ſi quis autem. ff. ad Trebellian. Coſtam in c. ſi pater, verb. Si abſque liberis, num. 28.

SVMMARIVM.

§. quarti.

1 *Conditio in melioratione, ſeu maioratu à patre adiecta, vt filius, filiaue cum certa perſona contrahat matrimonium, valida eſt.*

2 *Supradicta conditio in legitima poſita, nullius eſt momenti, & intra quantum tempus impleri debeat. Et num. 3.*

4 *Si non ſteterit per eum cui dicta cõditio appoſita eſt, ſed perſona cum qua contrahere debebat, noluit, conditio habetur pro impleta.*

§. 4. De conditione ſi nupſerit.

1 COnditio adiecta à patre in prælegato, melioratione, ſeu maioratu, vt filius, filiave teneatur contrahere matrimonium cũ certa perſona, valet. l. Titio centum. §. 1. ff. de cond. & demonſt. & illic claſſici omnes. Et ne veteres replicando longum faciam, hanc communem eſſe opinionem, conſtat ex Molina de primog. lib. 2. c. 13. n. 2. atque ex Mãtica de coniectu. vltim. vol. lib. 11. tit. 18. n. 3. atque ex Menchaca controuerſiarum illuſtr.
2 c. 93. In legitima autem hæc conditio adiecta nullius eſt momenti, iuxta ea quæ affert Suar. tit. De los caſamientos. l. 2. & Mantica loco ſuperiori: tenetur autem filius, ſiue is cui hæc eſt adiecta conditio, illam adimplere intra triennium, ſecundum Bart. argu. illius tex. in l. 2. §. ad filiorum. C. quãdo, vel quib. quarta pars debeatur, lib. 10. & idem ſcribit Bald. in l. placet in fi. ff. de liber. & poſthum. & Iaſ. in l. 2. C. de inſti. & ſubſtit. n. 6. & Guillelm. Bened. in c. Raynunt. verb. Cuidam Petro, n. 2. Contraria tamen ſentẽtia, id eſt, lapſo triennio, poſſe conditioni parere placuit Socino in l. hæc conditio, filiæ meæ, ff. de cõdit. & demonſtr. atque Mãticæ de coniecturis vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 23. atque ex noſtratibus placuit etiam Menchacę contro-

Mm 2 uer-

Digitized by Google

3 trouerſiarum illuſtr.c.94.n.6. Quorum opinio verior videtur, ex l. conditionum quæ in futurum.ff.de condit.& demonſtr. Si tamen
4 non ſteterit per filium, vt conditioni pareatur, ſed per perſonam illam cum qua contrahere debuerat, conditionem ſtetiſſe dicẽdum eſt.l.ſi poſt diem.§.item quia.ff. quãdo dies legati cedat.l. in teſtamento.ff.de condit. & demonſt. & tradunt latiùs Guillel. Bened.& Mant.locis ſuperioribus.

SVMMARIVM.

§. quinti.

1 *Conditio, Si non nupſerit, virgini adiecta, nullius eſt momenti.*
2 *Adiecta viduæ benè valet.*
3 *Valet conditio adiectæ viduæ, ſi arbitrio Titij nupſerit.*
4 *Vidua cui adiecta eſt conditio, donec caſtè vixerit, tranſiens ad ſecundas nuptias, amittit legatum.*
5 *Si à marito adijciatur conditio, Si caſtè vixerit, amittit legatum vxor ſecundò nubens.*
6 *Hyperbolicè dici, animam mariti contriſtari ex ſecundis nuptijs vxoris, & quid ſit hyperbole. Et num.7.*
8 *Valet conditio à patre in melioratione vel maioratu impoſita, ne filius, aut per filia contrahat cum certo genere perſonarum.*

§.5. De conditione, Si non nupſerit.

1 Conditio, ſi non nupſerit, adiecta virgini, ſeu puellæ, nullius eſt momenti. l. ſed ſi hoc.§.fi.ff.de condit.& demonſt. tradit Manuel Coſta in l.cum tale.§. ſi arbitratu.ff.de
2 condit.& demonſt. & Spino in ſpec. teſtam. gl.14.nu.71. At adiecta viduæ benè valet.l.2. C.de indict.vidui.toll. vbi Iaſ. commodè explicat; valet igitur conditio adiecta viduæ, ſi arbitrio Titij nupſerit, ſecundùm Io. de Gar-
3 ronis de ſecundis nupt.n.19. Idem iuris erit, ſi conditio adiecta fuerit viduæ, donec caſtè vixerit; nam ſecundas contrahendo nuptias, amittit legatum, gloſ. & Iaſ.in l.fi. in fi.C.de indicta viduit.toll. teſtatur comm. Couarru.
4 in 4.Decretal. 2.p.c.4.n.1. qui tamen id intelligunt, quando conditio fuit adiecta à marito, vel ab illius conſanguineo, quibus etiã conſentit Ant.Gom. in l.14.Tau.n.14.& alij quamplures apud Zeuall. in ſpec. practicarũ quæſt.151. Quid verò ſi legatum fuerit à marito relictum ſub conditione, Si honeſtè vixerit? Et ſcribit Angel. Aret.in §.iuris præcepta, inſtit. de iuſtitia, & iure, non amittere mulierem legatum ſecundò nubendo: & idẽ ſentit Celſus conſ.19. Mihi autem contrariũ
5 videtur eſſe verius, ſi à marito ea fuerit adiecta conditio; nam quod attinet ad maritum, non intelligitur honeſtè viuere, quæ ſecundas contraxerit nuptias, vt apertè ſignificat Auth.de non eligendo ſecundò nubẽtes, collat. 5. Proinde tantundem iudicandum eſt, quod in conditione, Si caſtè vixerit. Illud quoq; obiter admonuero, quod dicitur in d.
6 Auth. de non eligendo ſecundò nubentes, contriſtari animam mariti quando mulier ſecundas contrahit nuptias, hyperbolem eſſe, & impropriè, & abuſiuè dictũ, neque enim animæ quæ in cœlo ſunt, aut in purgatorio, angorem, vel mœrorem accipere poſſunt de his quæ in hoc ſeculo aguntur, ſecundùm
7 Thom.3.p.q.59.ad tertium. Hyperbole autem, ſi id forſan ignoras, eſt figura, cùm aliquid quod fieri non poteſt, adijcitur, augendæ, aut minuendæ orationis gratia, vt Cice-
8 ro docet in Topicis. Illud quoque meminiſſe debemus, valere cõditionem adiectam à patre, in melioratione, ſeu maioratus inſtitutione, ne filius, aut filia contrahat matrimonium cum certo genere perſonarum, puta, cum deſcendentibus ex genere Maurorum, aut Iudæorum. l. cum ita legatum 62. ff. de condit.& demonſt. tradit effuſe (ne rem actã agamus) Molin.de primog.lib.2.c.13.n.4.

SVMMARIVM.

Diff.148.

1 *Exhæredatio quid ſit.*
2 *Inter quas perſonas propriè cadat exhæredatio.*
3 *Qui ſecundum locum obtinet, non eſt neceſſariò inſtituendus, vel exhæredandus.*
4 *Ad euitandas difficultates legis Gallus, datur cautela ex ſententia Fabri.*
5 *Præteritio quid ſit.*
6 *Reſciſſo teſtamento per exhæredationem, vel præteritionem hæres neque ex illo capere poteſt, quod ei defunctus alioquin poterat relinquere.*
7 *Clauſula codicillari adiecta, filius præteritus tenetur hæredi inſtituto reſtituere id quòd aliàs teſtatur relinquere poterat.*
8 *Reſciſſo teſtamento ex cauſa exhæredationis vel præteritionis, ſi adiecta ſit clauſula codicillaris, tenetur filius præteritus vel exhæredatus reſtituere filio inſtituto tertium, & quintum, quod pater ei relinquere poterat.*
9 *Bonorum poſſeſſio remedium eſt à iure prætorio inuentum.*
10 *Olim pater non tenebatur filium emancipatum inſtituere, vel exhæredare.*
11 *Hodie, quantum ad hoc, nihil differt filius in poteſtate ab emancipatu.*

Ceſſat

Digitized by Google

12 *Ceſſat etiam differentia antiqua, quantum ad patrem, & matrem, de exhæredatione, vel præteritione, & nu. 13.*
14 *Inofficioſi teſtamenti querela quid ſit.*
15 *Querela an actio rectè dicatur.*
16 *Et non poteſt in eodem iudicio accumulari principaliter cum petitione hæreditatis.*
17 *Iudicium familiæ erciſcundæ licèt non poſſit intendi ante petitionem hæreditatis, alternatiuè tamen ſolet intendi.*
18 *Querela inofficioſi hodie tantum vno caſu poteſt habere locum, isque ponitur, & ſit optima diſtinctio, num. 19.*
20 *Querela locum habere poteſt, quando teſtator adiecit cauſam exhæredationis, hæreſque non probauit eam.*
21 *Querela non datur, niſi intra quinquennium.*
22 *Ius dicendi nullum intra 30. annos.*
23 *Supplementum legitimæ quid ſit.*
24 *An id quod filio relinquitur ſufficiat quoquo titulo relinqui.*
25 *Legitima relinqui debet filio titulo inſtitutionis, ex magis recepta.*
26 *Quid interſit, legitimam filio relinqui titulo inſtitutionis, an alio titulo.*
27 *L. 1. tit. 4. lib. 5. recop. explicatur.*
28 *Diſcordia Doctorum diſtinctione quadã reducitur ad concordia. nu. 29.*
30 *Vbi ſupplementum legitimæ locum habeat, neceſſe eſt, vt quod filio relinquitur, titulo inſtitutionis, relinquatur alioquin filius præteritionis cauſa reſcindere poterit hæredis inſtitutionem.*
31 *Supplementum legitimæ longè differre à querela inofficioſi teſtamenti.*

Inter præteritionem, & exhæredationem, atque querelam inofficioſi teſtamenti, iuſque dicendi nullum, necnon contra tabulas bonorum poſſeſſionem, & ſupplementum legitimæ.

differentia. 148.

PRæteritionis, ac exhæredationis, necnon cæterarum quas propoſuimus differẽtia ex nihilo magis cognoſci poteſt, quàm ex cuiuſque nominis definitione, cũ definitionis (vt alibi diximus) proprium ſit rei ſubſtantiã demonſtrare, ſecundum Bald. in l. 1. ff. de vſu fructu illorum igitur definitiones ſubiungamus. Exhæredationem alij aliter definiunt, vt eſt videre apud Bald. in Auth. ex cauſa. C. de liber præter. & exhæred. & apud Caſtell. in l. 24. Tau. n. 59. mihi ſatis arridet Bartoli definitio in d. auth. ex cauſa, n. 3. vbi ita defi-
1 nit: Exhæredatio eſt excluſio ab hæreditate expreſsè vel ſolenniter à teſtatore facta. Ex-
2 hæredatio itaq; nõ cadit propriè, niſi duntaxat in perſonas quibus iure debetur hæreditas, vt Iuriſc. oſtendit in l. quidam 132. ff. de verb. obl. adeò quidem, vt is qui tenet ſecun-
3 dum locum, finge nepos, non ſit neceſſariò inſtituendus, vel exhæredãdus. l. ſi quis poſthumos. §. ſi filium. ff. de liber. & poſth. quem illic dicunt notabilem Alex. & Iaſ. tradit etiã Greg. in l. 1. tit. 7. p. 6. verbo. Que le vuieſſe. Hoc tamẽ ita, niſi pater moriatur viuo auo, quia eo caſu nepos rumpet teſtamẽtum aui, niſi fuerit inſtitutus aut exhæredatus, iuxta vulgarem illam, ac perinde difficilem l. Gallus. ff. de libe. & poſthum. quæ quidem caſus tantùm proſequitur, in quibus auus neceſſe habuit nepotem inſtituere, aut exhæredem facere, vt illic animaduertit Accurſ. in princ. verb. me viuo. Porrò quid ego illius legis intelligentiam diſpicere intendo, cùm Manuel Coſta Luſitanus tã doctè quàm acutè ex omnium eruditorum iudicio illius argumẽtum pertractauerit? illud igitur tantùm dixerim (quoniam ab illo prętermiſſum eſt) ſi omnes illius legis intelſtando difficultates volueris euadere, fac vtaris cautione quam exponit Io. Fab. in §. poſthumorum. inſt. de exhæred. liber. vbi breuibus verbis omnibus caſibus
4 occurrit. Hæc quantum ad exhæredationem attinet. Præteritionis quoq; variæ ſunt definitiones apud interpretes, quorum ego non tam verba quam ſenſum ſecutus, ita definiẽ-
5 dam eſſe arbitror. Præteritio eſt omiſſio teſtatoris, qui eum, ad quem hæreditas iure ſpectat, neque hæredem inſtituit, neq; exhæredẽ fecit: quæ quidem haud difficulter colligitur ex l. 3. C. de liberis præteritis, & alijs eiuſdem tit. adeò verò teſtamẽto reſciſſo ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis, irrita eſt teſtatoris voluntas, quantum ad inſtitutionem attinet, vt habet in Auth. ex cauſa. C. de lib.
6 præter. & exhæred. vt hæres inſtitutus (ne ex eo quidẽ capere valeat id quod ei defunctus alioqui relinquere poterat, putà, trientem, & quincuncem, vt belliſſimè ſcriptum reliquit Alex. in d. Auth. ex cauſa, cuius ſententiam amplectitur Greg. in l. fi. tit. 8. p. 6. ver. lo quebrante: qđ cum notatu dignum maximè ſit, accipias tamen velim, modò in teſtamento adiecta non fuerit clauſula codicillaris (hoc eſt, vt teſtamentum valeat iure codicillorũ, aut meliori modo quo poſſit) ex ijs quæ affert Anto. Gom. in l. 3. Tau. nu. 78. Qui ſanè maximus eſt effectus clauſulæ codicillaris: nã etſi teſtamentum irritum ſit quantum ad inſtitutionem attinet, etiam in eo quod aliàs teſtator poterat hæredi inſtituto relinquere, vt
7 paulò ante diximus: attamẽ ſi adiecta fuerit clauſula codicillaris, tenetur filius præteritus reſtituere hæredi inſtituto id quod aliàs teſtator illi relinquere poterat, ſicuti tradit

Bart.

Digitized by Google

Bart. in d. Auth. ex cauſa, in fi. & in l. 1. q. 5. ff.
de iure codicillorum cuius ſentētiam, exploſa
Accurſiii, communē teſtatur Iaſ. in d. Auth.
ex cauſa. n. 22. & idem facit Alciat. in l. 2. §. ſi
quis ita. ff. de verbor. oblig. n. 17. Quo fit, vt ir
rito teſtamento ex cauſa exhæredationis vel
præteritionis, in quo ſubſcripta fuerit clauſu
la codicillaris, teneatur filius præteritus, aut
iniuſtè exhæredatus reſtituere filio inſtituto
trientem, & quincuncem quæ pater ei relin-
quere poterat, vel extraneo quincuncem, ſi-
cuti tradit ipſe Anton. Gom. loco ſuperiori,
id eſt, in l. 3. Taur. n. 78. & placet Azebedo in
l. 8. tit. 6. lib. 5. Recop. nu. 3. adijcienti, idem
iuris eſſe quando auo præterito frater fuit in-
ſtitutus hęres: nam ſi apposita (inquit) fuerit
clauſula codicillaris, habebit frater trientem
hæreditatis, quē ei frater iure relinquere po-
terat: & eodem pertinet quæ affert Gutierr.
practic. quæſt. lib. 3. q. 50. Quæ, quoniā quo-
tidiana ſunt, obliuiſcenda non erunt. Bono-
9 rum poſſeſſio contra tabulas (vt ad reliqua
pergamus) eſt remedium de iure prætorio,
quod aduerſus paternum teſtamētum datur
filio emancipato à patre præterito: vt eſt ex-
preſſum in l. 1. & in l. non putauit. ff. de bo-
10 nor. poſſ. contra tabulas. Olim enim iure ci-
uili non tenebatur pater filium emancipatū,
aut hæredem inſtituere, aut exhæredare. Por-
rò eam iuris duritiem prætor emolliens, ſta-
tuit, vt pater tenetur filium inſtituere, aut hæ
redem facere, alioqui dabat filio bonorum
poſſeſſionem contra tabulas, vt oſtendit Iu-
ſtinianus in §. emancipatos, inſtit. de exhæ-
red. liber. & nos exactiùs explicauimus ſupe-
11 rius diff. 22. & 23. Hodie verò nihil diſcri-
minis eſſe hoc caſu inter filium emancipatū,
& in poteſtate, ex deciſ. illius Auth. vt cum
de appel. cogn. placuit Ant. Gom. in comm.
to. 1. c. 11. nu. 34. cuius mihi videtur verior
ſententia: licèt alii reclamēt apud Guillelm.
Bened. in c. Raynunt. verbo. In eodem teſta-
12 mento, n. 96. Atque eodem modo ceſſat ho-
die differentia veteri iure olim introducta in
ter patrem, & matrē; nam præteritio matris
habebatur pro exhæredatione, atque proin-
de non dabatur filio a matre præterito bono
rum poſſeſſio cōtra tabulas, ſed querela inof-
ficioſi teſtamenti, vt in §. mater. inſt. de exhæ-
13 red. lib. & l. filia. C. de inoff. teſt. Hodie verò
patris matriſque par eſt in hac parte condi-
tio per illius Auth. definitionē, dabitur ita-
que nunc filio ſine cauſæ expreſſione à matre
præterito ius dicendi nullum; cum cauſæ ve-
rò expreſſione dabitur illi querela inofficioſi
teſtamēti, ſicuti placuit eidem Gometio lo-
co ſuperiori, cui hoc caſu accedit etiam Gre-
gor. Lop. in l. 1. tit. 7. p. 6. verbo. El teſtador,
qui alios in eadem ſententiam allegat, quos
nos non referendo, gratiam tibi facere puto,
cùm eos illic habeas cum opus fuerit. Inoffi-
14 cioſi teſtamenti quærela, eſt actio quæ datur
filio iniuſte exhæredato, per quod patris
inofficioſum rumpitur teſtamentum; ſicuti
non obſcurè probatur in l. 3. ff. de inoffi. te-
ſtam. & alijs eiuſdem tituli. Actionem au-
tem diximus, quia tametſi Bart. ſecutus Ac-
curſium in l. poſthumus. §. ſi quis, ff. de inoff.
teſtam. ſcriptum reliquerit, querelam inoffi-
cioſi teſtamēti non eſſe actionem, ſed officiū
iudicis; & ſequatur illos illic Paul. de Caſtro,
15 & Greg. in l. 1. titu. 8. p. 6. verùm quamplures
ſunt leges quæ actionem eſſe, manifeſtò oſtē-
dunt, atq; in primis l. 1. & l. neptē, & l. ſi pa-
ter, & l. fratres. C. de inoffic. teſt. & in pande-
ctis eod. tit. aliæ non paucæ, à quarum aperta
definitione Accurſ. & cæteros defeciſſe, futili
præſertim motos argumēto, inciuile prorſus
eſſe iudico, rēque tātis autoribus indignam.
16 Cùm igitū querela inofficioſi teſtamēti actio
ſit, ſimul, id eſt, eodem iudicio, cū petitione
hæreditatis principaliter accumulari nō po-
teſt, ſed alternatiuè, hoc pacto: *Peto, teſtamē-
tum tanquam inofficioſum reſcindi, & eo reſciſſo,
hæreditatem mihi reſtitui*: ſicut cæteris conſē-
tientibus docet Accurſius in l. qui de inoffi-
17 cioſo. ff. de inoffic. teſta. Sic etiam licèt fami-
liæ erciſcundæ iudicium intendi non valeat,
niſi poſt petitionem hęreditatis, vt in l. 1. ff.
famil. erciſc. hodie alternatiuè accumulari
ſolet, veluti alibi diximus, & vſu docēte quo-
18 tidie experieris. Sed, & illud meminiſſe de-
bemus, querelam inofficioſi teſtamēti hodie
vno tantum caſu locum ſortiri poſſe, cū ſci-
licet defunctus inſeruit cauſam exhęredatio-
nis, quæ vera tamen non eſt, ſicuti tradit gl.
in d. Auth. ex cauſa, verb. Irritū, & in Auth.
vt cum de appell. cogn. §. aliud quoque ca-
pitulum: ſic enim collige, Aut pater nullum
hæredem inſtitui, & filius ſuccedit ab inte-
ſtato, aut vero inſtituit alium hæredem, filiū-
que non expreſſim exhæredauit, & teſtamē-
tum eſt ipſo iure nullum: & proinde compe-
19 tit filio non querela, ſed ius dicendi nullum
ex cauſa præteritionis; iuxta d. Auth. vt cùm
de appellatione cognoſcitur, & §. primum,
inſtit. quib. modis teſtamenta infirmentur,
nec non ex l. 1. cum ſequētibus. ff. de iniuſto
rupto, irritoque facto teſtamento: ſi verò pa-
ter inſeruit cauſam exhæredationis, & hæres
inſtitutus eam probat, repellitur omnino fi-
lius, ceſſatque querela, omneque iuris reme-
20 dium; quia iuſtè exhæredatus fuit. Supereſt
igitur, vt quærela duntaxat habeat locum,
quando teſtator adiecit cauſam exhæredatio
21 nis, hæreſque non probauit eam. Longè autē
inte-

Digitized by Google

intereſt, an filio competat ius dicendi nullũ, an verò querela inofficioſi teſtamenti; nam querela non datur niſi intra quadriennium, vt in l. ſi quis filium, & l. contra maiores. C.
22 de inoffic. teſta. At ius dicendi nullum nonniſi 30. annorum repellitur præſcriptione, juxta l. licet. C. de iur. deliber. & l. ſcimus. §. illud. C. de inofficio. teſtam. teſtatur communem opinionem Iaſ. in l. certi condictio, nu. 24. ff. Si cert. pet. & Ant. Gom. in comment. to. 1. c. 11. nu. 3. vbi alias inter hæc ſubnectit differentias. Sed hoc hactenus de inofficioſi teſtamenti querela: nũc dicamus de ſupplemento legitimæ. Supplemẽtum legitimæ, eſt remedium quod loco quærelæ inofficioſi teſtamenti datur filio qui in minus legitima fuit inſtitutus, vt quod deeſt, ei ſuppleatur, & teſtamẽtum non reſcindatur; ſicuti non difficulter colligitur ex l. omnimodò C. de inoffic. teſtam. atque ex Auth. vt cùm de appella. cognoſcitur. §. aliud quoque capitulum, vbi interpretes effusè rem tractant: atque ex noſtratibus Suar. in l. quoniam in prioribus. §.
24 1. & limit. 3. Sed illud eſt quæſtionis, An id quod filio relinquitur ſufficiat quoquo titulo relinqui, vel an neceſſe ſit inſtitutionis titulo relinquatur: quod nihil aliud eſt quam quærere, an legitima ſit inſtitutionis titulo filio relinquenda; vel an ſatis ſit quoquo titulo relinqui; quæ quidem quæſtio magnopere apud iuris interpretes controuerſa eſt, ſicuti (ne crambam bis coctã proponamus) videre apud Iaſonem, & reliquos in Authen. nouiſſima. C. de inoffic. teſta. & apud Guill. Bened. in c. Raynunt. verb. eodem teſtamẽto, & illic Couarr. §. 1. & apud Padillam in l. eam quam. C. de fideicomm. atque itẽ apud Coſtam in c. ſi pater. 1. p. verb. Inſtituit: & denique apud Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 5. or-
25 dinam. Ex quibus (vt ſummatim dicam apparet magis receptum eſſe, titulo inſtitutionis legitimam filio relinquẽdam fore: quod non obſcurè probatur in d. §. aliud quoque capitulum, & in l. 5. tit. 8. p. 6. per quas corrigitur d. l. omnimodò. C. de inoffic. teſtam. & Auth. de triente, & ſemiſſe, quibus cautum erat, vt quoquo titulo legitima relinqui poſ-
26 ſit. Permultum autem intereſt, an legitima relinquatur titulo inſtitutionis, an alio titulo; nam cùm inſtitutionis titulo relinquitur, cohærede repudiante, accreſcit hæreditas filio inſtituto; non ita ſi titulo legati, vel fideicommiſſi relinquitur. l. 1. §. ſi ex fundo. ff. de hæredibus inſtituendis. l. eam quam. C. de
27 fideicommiſſ. & aliàs identidem. Hanc verò veteri tam probatam ſententiam rurſus perturbat lex quędam Regia nouiſſimè iuris qua ſtatutum eſt, ratum eſſe teſtamentum ſine hæredis inſtitutione factum, ac ſuccedere tunc hæredes ab inteſtato, ſaluis legatis, & cæteris in teſtamento contentis; ea eſt l. 1. tit. 4. libr. 5. Recopil. cuius noua definitio iterum noſtrates interpretes in arenam reuocauit, alijs affirmãtibus, per eam factum eſſe, vt hodie ſufficiat, legitimam quoquo titulo relinqui: alijs è diuerſo contendentibus, adhuc titulo inſtitutionis relinquendum eſſe: priores partes ſuſtinet Suar. in l. quoniam in prioribus, ampl. 1. n. 8. & Mẽchaca de ſucceſſionũ creat. §. 20. Meneſius quoque in l. eam quam C. de fideicõmiſ. & Gutie. pract. quæſt. lib. 12. q. 34. Contrarias verò partes defendit Caſtel. in l. 24. Tau. n. 26. & Burgos de Paz in leg. 3. Tau. 1. p. n. 888. & Rojas de ſucceſſ. ab inteſt. c. 8. n. 29. Molin. de primog. lib. 2. c. 15. n. 15. tametſi Gutierr. hos poſteriores in ſuas partes aſciſcat: hanc etiam opinionem amplectitur Olanus in corcordia iuris, verbo legiti
28 ma, n. 19. Sed horum ego diſcordiam diſtinctione quadam componẽdam eſſe arbitror, hoc modo: Aut teſtator neque filium, neque alium hæredem inſtituit, ſed legatis, & fideicommiſſis bona ſua diſtribuit omnia, & eo caſu filius habebit legitimam ſuam integrã, ſaluis legatis, & fideicommiſſis: quæ iure debeantur. neque filius poterit reſcindere teſtamentum patris ex cauſa præteritionis, ex deciſ. illius Regiæ legis, quæ quidẽ in hoc maiorem in modum notabilis eſt: nam corrigit iura omnia anteriora, quibus cautum erat, vt ſine hæredis inſtitutione non valeret teſtamentum, vt in §. ante hæredis inſti. de leg. & l. 1. ff. de vulgari, & pupillari: neque hoc caſu d. Auth. ex cauſa, aliquo modo opitulatur teſtamento: quippe cùm, & ipſa hæredis inſtitutionem expoſcat. Aut verò teſtator neque
29 filium inſtituit, neque exhæredauit, ſed aliũ inſtituit hæredem, & tunc lex illa Regia ceſſat, vt quæ loquatur quando nullus hæres inſtitutus fuit: proinde hic caſus tanquã omiſſus definiẽdus eſt ex regulis iuris antiqui, id eſt, d. Auth. ex cauſa, iuxta quam teſtamẽtũ, quantum ad inſtitutionem attinet, irritum eſt, cætera verò firma manẽt. Hoc itaque pacto noſtratium diſſidẽtes opinionem quãm facilè in concordiam rediguntur; nam prior quæ affirmat, legitimam quoquo titulo relinqui poſſe, locum habet in priori ſpecie: poſterior vero, quæ contrarium contendit, locũ ſortitur in ſecunda ſpecie. Diuerſitatis illa ratio eſt, quia in priore ſpecie nihil aut parũ iniuriæ fit filio, nullo hærede inſtituto: in altera ſpecie magna filio, fit iniuria, quãdoqui-
30 dem eo ſpreto alius inſtituitur hæres. Igitur vt tandem hunc locum concludamus, vt ſupplementũ legitimæ locũ habeat alio hærede

inſti-

Digitized by Google

inſtituto, neceſſe eſt quod filio relinquitur, inſtitutionis titulo relinquatur, cæteroqui filius præteritionis cauſa reſcindere poterit hæredis inſtitutionem; ſicuti tradit Bart. in d. Auth. ex cauſa, n. 10. & Caſtel. in d. l. 24. Taur. nu. 26. ſentiuntque ſuperiores autores, qui ſecundæ ſuffragantur opinioni. Non me præterit Matienzo in l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil. gl. 10. in fine, ſcribere, vſu ſe compertum habuiſſe, ſatis eſſe quoquo titulo legitimam à patre relinqui; verùm ego, quæ iure placita ſunt, perſequor: mores autem qui contra ſunt, parum laboro; vt omittam, vſum quem refert Mariẽzo; fortaſſis contigiſſe in priore ſpecie quam retulimus. Apparet igitur, ſupplementum legitimæ longè à querela inofficioſi
31 teſtamenti diſcrepare. Sed, & illud quoque diſtat, quod querela, vt dictum eſt, quinquennio tantùm exploditur ſupplementum vero legitimæ nonniſi triginta annis excluditur, vt eſt autor Greg. Lop. in l. 5. tit. 8. p. 6. verb. Se lo cumplieſſe, cuius ſententia probata eſt à nobis lib. 1. rer. quotidian. c. 1. §. 15. n. 1.

SVMMARIVM.

Diff. 149.

1 *Collatio quid ſit. Et nu. 2.*
3 *Qui conferre tenetur, debet rem ipſam in medium repræſentare: nec ſufficit ſi tantundem inacceptum referat.*
4 *Quod non procedit, ſi conferri in mediũ non poteſt.*
5 *Imputatio quid ſit.*
6 *Imputatio quando habeat locum, vel non.*
7 *Si pater filium inſtituat hæredem cum cæteris liberis, & aliquod illi in eodem teſtamento legatũ relinquat, illud præcipuũ debet habere filius, niſi aliter dictum ſit.*
8 *Inter collationem, & imputationem longam eſſe differentiam.*
9 *Differunt collatio, & imputatio origine, forma, atque natura.*
10 *Alia inter collationem, & imputationem ponitur differentia.*

Inter Collationem, & Imputationem differunt. 149.

AD portum properantes, anteaquam vela contrahamus, dicendum eſt de collatione, & imputatione rerum, quarum in iure, præſertim de collatione, frequens eſt mẽtio,
1 & in foro non parua contentio. Collatio, eſt rei propriæ in commune latio, ſecundùm Bart. in l. ſi emancipati. C. de collatio. cui definitioni reliquos communiter conſẽtire, teſtis eſt Vitalis Nemauſenſis in tractat. de collatio. §. 1. n. 2. eamque amplectuntur ex noſtratibus Ant. Gom. in l. 29. Tau. n. 1. & Doctor Spino in ſuo ſplendidiſſimo ſpec. teſtamentorum gloſ. 8. nû. 62. Verùm hæc definitio non ſat concinna videtur, nam, & ſocii rẽ propriam in commune conferunt, & tamen
2 non dicitur collatio, ſed ſocietas. Vt igitur perfectè definiatur ita dicamus oportet: Collatio eſt rei propriæ in commune latio ab hærede facta, ſeu facienda, vt res, collata locum
3 in diuiſione hæreditatis ſortiatur. Ex qua definitione apertè datur intelligi; qui conferre tenetur, debere rem ipſam in medium repræſentare, neque ſatis eſſe ſi tantundẽ in acceptum referat, vt probatur in l. 1. & l. 3. §. Iulianus. ff. de collat. bonorum, & in l. filij, & l. ſi ſoror, & in l. illum. C. de collat. Quod tamen
4 idipſum accipiendum eſt, quando res in medium conferri poteſt: contrà ſi conferri nequeat; puta, quia perijt, vel apud alium ſtat, velut dos apud maritum; quia tunc ſatis eſt, tantò minus accipiendo, conferri, vt eſt definitum in l. dotis. C. de collat. & in l. 1. tit. 9. p. 6. quæ rurſus intelligẽdæ ſunt, niſi dos inofficioſa fuerit, quia tunc etiam conſtante matrimonio conferri debet, vt eſt definitum in l. 29. Tauri, quæ eſt hodie l. 3. tit. 8. lib. 5. Re-
5 cop. Hæc modò de collatione. Imputatio eſt remedium introductum à iure ad excludendam querelã inofficioſi teſtamenti, per quod filius, cui minus legitima portione relictum eſt, poteſt agere ad legitimæ ſupplementum, imputando in ea quod ſibi à patre datũ eſt, vt latius eſt expoſitum in l. omnimodò. C. de inoffic. teſtam. & illic tradũt latè interpretes, & Paul. de Caſt. in l. illud C. de collatio. & latiùs Bart. & Ripa in l. in quartam. ff. ad leg.
6 Falcidiam: declarat etiam commodiſſimè Anton. Gom. in l. 29. Taur. n. 38. Imputatio igitur non habet locum, quando filius fuit præteritus, vel exhæredatus, vel quando fuit in legitima inſtitutus ſed tantummodò quãdo fuit illi minus legitima portione relictũ, & adiectum, vt nihil amplius ex paternis bonis haberet, vt ſatis colligitur ex illa l. omni-
7 modò. C. de inoffic. teſtam. Proinde ſi pater filium inſtituat hæredẽ cum cæteris liberis, & aliquod illi in eodem teſtamẽto legatum relinquat, illud præcipuũ habere debet filius, niſi aliud dictum ſit; quia tunc non agitur de imputatione, ſed de collatione; relicta autẽ in teſtamẽto filio, niſi dictum fuerit, vt in legitima imputentur, non conferuntur. l. à patre. C. de collationibus, & tradunt omnes in Auth. ex teſtamento, eod. titul. & hoc autem verum eſſe, & rerum vſu ſatis notum eſt, & tradit Suar. in l. quoniam in prioribus, q. 5. n. 9. & Corraſ. in l. filium quem habentem C. fa-

familiæ erciſc. Menchac. de ſucceſſ. creat. §. 30. n. 161. Et ita intelligere debes quod ſcriptum reliquit Accurſ. in l. illud. C. de collatio. gl. 1. & Matienz. in l. 3. tit. 8. lib. 5. Recopil.
8 gl. 1. n. 7. alioqui prorſus aberrarent. Conſtat igitur, inter collationē, & imputationē longā eſſe diſcrepantiā: id quod, & ex eo colligit, quod imputatio fuit introducta partim fauore liberorū partim fauore parentū: liberorū quidē, ne ſua legitima priuarent: parētū verò, ne illorum labefactarentur teſtamenta. Collatio autem fuit introducta olim propter iniuriā quā emancipati faciebant ſuis: hodie verò, propter tollendam aliorum diſcordiā.
9 Differunt igitur collatio, & imputatio origine, forma, atque natura; vt ſcribit Bald. in l. illud. C. de collat. Differunt etiam vſu, nam imputatio non habet locum niſi ex teſtamēto. Collatio verò, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato: item imputatio habet locū, ſiue filius ſuccedere cum fratribus, ſiue cum extraneis: collatio verò tantummodo habet locū, quando liberi inter ſe ſuccedunt, ſicuti rectè animaduertit Ant. Gom. in l. 29. Taur. n. 39.
10 Item differunt, quia omnia quæ imputantur conferuntur, ſed non omnia quæ cōferuntur, imputantur, vt eſt definitum in l. illud. C. de collat. Sunt, & aliæ differentiæ apud Caſtellū in l. 29. Tauri. verbo. A tornar: verùm ijs de rebus ſequenti capite latior nobis habendus eſt ſermo.

SVMMARIVM.

Differ. 150.

1 *Donatio ſimplex regulariter non confertur.*
2 *Donatio ob cauſam regulariter confertur.*
3 *Donatio ob cauſam quæ dicatur.*
4 *Donatio ſimplex quæ dicatur.*
5 *L. 26. & 29. Tauri explicantur, & n. 6.*
7 *Donatio ſimplex priùs imputatur in tertium, & quintum, & ſi quid ſupereſt, in legitimam.*
8 *Qui ſenſus ſit dictarum legum Regiarum.*
9 *Filius qui donationem ob cauſam ſuſcepit, ſi repudiauerit paternam hæreditatem, & contentus fuerit cum donatione ob cauſam, non tenebitur inuitus conferre.*

Inter donationem ſimplicem, & donationem ob cauſam, differentia ſeſquicenteſima, id eſt, 150. in qua ſumma cum breuitate, neque minori vtilitate tota collationem materia perſtringitur.

1 ALio iure eſt donatio ſimplex, alio donatio ob cauſam, ſiquidē donatio ſimplex in diuidēda inter fratres hæreditate re-
2 gulariter non confertur. Donatio autem ob cauſam regulariter cōfertur, ſicuti apud veteres receptum eſt in Auth. ex teſtamento. C. de collat. & apud noſtrates in l. 26. & 29. Tauri, illa eſt hodie l. 10. tit. 6. hæc l. 3. tit. 8.
3 lib. 5. Recop. Sed quæ ſit donatio ſimplex, & quæ donatio ob cauſam, videamus. Et hîc non minor eſt diſſenſio inter ſcriptores, quā aliàs de more eſſe ſolet: alijs enim placet, donationem ob cauſam dici, quando cauſa, ob quam pater fecit donationem, erat ſufficiens vt inuitus pater cogeretur ad donandum: ſin verò ob liberalitatem, vel ob aliam cauſam non ita neceſſariam donationem feciſſet pater, dicatur donatio ſimplex. huius ſententiæ fuerunt Paul. & Decius in l. vt liberis. C. de collat. Suar. in l. quoniam in prioribus, q. 5. n. 10. Sunt verò alij qui exiſtiment, ob cauſā dici, quando donatur ex cauſa quæ reſpiciat ad fauorem donantis: ſin autem reſpiciat fauorem donatarij, dicatur donatio ſimplex; in qua ſententia fuere Oldrad. conſ. 5. & Faber in §. ſunt prætereà, inſtit. de actionibus,
4 & alij relati a Tello in l. 26. Tauri. nu. 4. Mihi tamen videtur, donationem ſimplicem dici, quotieſcunque ex mera liberalitate facta eſt à patre donatio; porrò ſi aliqua interceſſerit cauſa neceſſaria, ſiue non neceſſaria, quæ patrem ad donandum impulerit, veluti matrimonium, aut filij neceſſitas, dicatur donatio ob cauſam, ſicuti non difficulter colligitur ex l. 1. ff. de don. atque ex l. illud. C. de collatio. necnon ex l. cùm multæ. C. de don. ante nup. atque in hanc ſententiam ex noſtratibus mecum conſentire ſentio Gutierr. practi. quæſt. lib. 2. q. 65. n. 6. & Ayoram de partit. 2. p. q. 13. & Angulum in l. 29. Taur. gl. 4. & Io. Garſia de donatione remuneratoria. n. 49. & 50.
5 Ex hac autem diſtinctione donationis ſimplicis, & ob cauſam, (vt ad leges Regias noſtra accōmodetur oratio) noſtrates interpretes conciliandas putant l. 26. & l. 29. Tauri, quæ quanquam eodem extent volumine, & loco proximæ ſint, ſenſu tamen longè diſtare videntur; adeò iuris inſtabilis eſt, & infirma conditio; vt dum legiſlatores dubia tollere curant, quandoque longè maiores ingerant difficultates; nam l. 26. quæ (vt diximus) eſt hodie l. 10. tit. 6. lib. 5. Recop. ait, donationē quam pater filio fecerit factam intelligi titulo præceptionis, ſeu meliorationis trientis, & quincuncis: apertè itaque vult, paternas donationes filios non debere conferre, alioqui non eſſet præceptio, ſeu melioratio. l. à patre. C. de collat. Porrò l. 29. quæ eſt l. 3. tit. 8. libr. 5. Recop. inquit, debere filios dotes, ac donationes propter nuptias, aliàſque donationes
6 in collationē afferre. Hanc verò tam magnā

Digitized by Google

legũm diſcrepantiam noſtrates interpretes ita componendam eſſe arbitrantur, vt l. 26. quæ paternas donationes non conferendas eſſe ſtatuit, loquatur in donatione ſimplici: lex autem 29. quæ donationes paternas conferendas definit, loquatur in donationibus ob cauſam. Hæc concordia placuit Suar. in l. quoniam in prioribus, q. 5. & eam quoque amplectitur Couarr. in c. Raynaldus. §. 2. n. 8. & Greg. Lop. in l. 3. tit. 4. p. 5. verbo. En ſu poder, & Palac. Rub. in d. l. 26. Tauri: tametſi ipſemet in c. Per veſtras, contrarium docuerat: ſequitur etiam Duenn. reg. 222. lim. 5. & Matienz. in dictis legibus Recop. & Salzedus ad regulas Bernardi Diaz reg. 212. Eſt itaque hæc noſtratium communis opinio, ſicut etiã facit Valdeſius ad Suar. loco ſuperiori. Quod cùm veriſſimum ſit, & vſu receptiſſimum, id tamẽ ita velim intelligas, vt donationes ſimplices priùs imputentur in quadrantem, & quincũcem, & ſi quid ſupereſt, imputetur in legitimam: hoc enim illa l. 26. apertè oſtendit illis verbis: *Y ſi de mayor fuere, mandamos que vala haſta la cantidad del dicho tertio, y quarto, y legitima.* Porrò donationes ob cauſam non ita, ſed per cõtrarium priùs imputandæ ſunt in legitimam, & quod ſupereſt imputandum eſt in meliorationẽ quadrãtis, & quincuncis; quod non obſcure verba ipſius l. 29. oſtendunt, iſtiuſmodi enim ſunt; *Y para ſe dezir la dicha dote inofficioſa, ſe mire a lo que excede de ſu legitima, y tercio y quinto de mejoria.*
8 Ex ordine igitur literæ, quod legitimum eſt
iuris argumentum, vt in l. quoties. ff. de vſu-
fructu, conſtat, vtriuſque legis Regię concor
dia: hoc enim apertè volunt, vt donationes
ſimplices priùs imputentur in meliorationẽ
trientis, & quincuncis, & quod ſupereſt, in le
gitimam: donationes verò ob cauſam priùs
computentur in legitimã, & quòd ſupereſt,
9 in meliorationem trientis, & quincũcis. Ita-
que ſi filius qui donationem ob cauſam ſuſce
pit, repudiauerit paternam hæreditatem, &
contentus fuerit cum donatione ob cauſam,
non tenebitur inuitus conferre, niſi, vt ipſa
l. 29. Taur. declarat, donatio fuerit inofficioſa. Atque hoc pacto leges illæ Regiæ alioqui ſibi inuicem repugnãtes, quam facillimè in concordiam rediguntur. Sed quoniam exemplis res dilucidior fiet, & quia loci opportunitas, & materię ſimul vtilitas me ſuadent, vt de collationis materia agam, illud hoc capite tractare placuit, breuiter tamen (vt ſolemus) duabus tantum ſubiectis concluſionibus, atque item exceptionibus, ſeu limitationibus, vt vulgari verbo vtar.

S V M M A R I V M.

§. primi.

1 *Simplex donatio non confertur, niſi in quantum excedit tertium, & quintum.*

2 *Et nihil intereſt, ſiat ſimplex donatio emancipato filio, vel conſtituto in patris poteſtate.*

3 *Neque etiam intereſt, an inter fratres ſurgat inæqualitas.*

4 *Donatio ſimplex conferenda non eſt, neque à filio in poteſtate, neque emancipato, ſiue ſit inæqualitas, ſiue non.*

5 *Quæ meliorationis titulo relinquuntur, collationis oneri non ſubijciuntur.*

6 *Simplex donatio non confertur, etiamſi bonorum poſſeſſio nõ fuerit filio tradita, modò donatio reuocata non fuerit.*

7 *Quando per animo donandi nomine filij emit bona, conferenda non ſunt.*

8 *Idem dicendum eſt de vſufructu aduentitiorum quẽ pater permiſit filio, vt perciperet, hic enim vſusfructus conferendus non eſt.*

9 *Quando pater in teſtamento filijs bona diuiſit, & vni plus quàm alij reliquit, hoc conferendum non eſt.*

10 *Idem ſi priuata ſchedula talem pater inter filios fecerit diuiſionem.*

11 *Donatio ob benemerito non confertur.*

§. I. *De donatione ſimplici concluſio prior cum ampliationibus.*

1 SIt igitur prior concluſio: Simplex donatio
non confertur, niſi quatenus trientis, &
quincuncis ſummam exceſſerit, iuxta illam
legem 26. Tauri, quæ ex l. 10. tit. 6. lib. 5. Re-
2 cop. Quam, vt amplietmus, dicendum eſt, par
ui referre, an facta fuerit donatio filio eman-
cipato, an filio in poteſtate conſtituto, ſecũ-
3 dùm Ciſuenſem in d. l. 26. Sed neque illud
quidem intereſt, an exurgat inter fratres inę-
qualitas, an non, ſecundum Ant. Gom. in d.
l. 29. Tau. n. 29. Quanquam veteri iure diuer-
ſum erat, ſicuti latè patet ex ijs quæ tradun-
tur in Auth. ex teſtamento. C. de collat. vbi
ſcriptores adeò multi perplexique ſunt, vt ci-
tiùs camelus (vt eſt in prouerbio) Pyrrichiã
didicerit, quàm illorum poſſis percipere ſen-
ſum. Sed neque leges ſeptempartitæ iuris ſa-
tis quidem in ea re ſocum conuenire vidẽtur,
vt eſt videre in l. 3. tit. 4. p. 5. & in l. 4. tit. 15.
p. 6. Cæterum hodie omiſſis ijs vetuſtatis am
bagibus, ſimpliciter, ſeu indiſtinctè tenen-
4 dum eſt, donationẽ ſimplicẽ conferendã non
eſſe, neque à filiofamilias, neque ab emãcipa-
5 to: & nihil intereſſe, an inter fratres exurgat
inæ-

Digitized by Google

inæqualitas, an non exurgat; extat huius rei ratio; nam cùm l.26. Taur. definiat, donationem ſimplicem, intellectum iri factam fuiſſe meliorationis titulo; per conſequẽs velle videtur, vt nullo caſu conferatur, cùm (vt dixi-
5 mus) apertiſſimi iuris ſit, ea quæ prælegati, ſeu meliorationis titulo relinquuntur, collationis oneri non eſſe ſubiecta. l. a patre. C. de collat. l.4. ff. de dote præleg. l.1. §. nec caſtrenſe. ff. de collatione bonorum. l. ſacroſanctæ. C. de Epiſc. & Cler. l.3. tit.6. lib.5. Recopil. cum cæteris eiuſdem tituli, quæ tam apertè id probant, vt minimè ferendus ſit Mendez à Caſtro Luſitanus, perdoctus alioqui vir, in repetitione leg. cum oportet. C. de bonis quæ liber. 1.p.n.62. contrarium tradens, id eſt, donationem ſimplicem conferendam eſſe: ſecutus præceptorem ſuum, itemque meum, Hectorem Rodericum, Salmantinum, iuris ciuilis profeſſorem primarium; cuius opinionem in cauſa cui Hector ipſe patrocinabatur memini ego, exſibilatã fuiſſe ab auditoribus in Regio Valliſoletano prætorio, cum litis relatio fieret. Ex his igitur duas habes ampliationes ad ſuperiorem concluſionem; nempè, vt habeat locum, ſiue donatio ſimplex facta fuerit filio non ſui iuris, ſiue filio emancipato: atque idẽ iuris eſſe, ſiue inæqualitas exur-
6 gat inter fratres, ſiue non exurgat. Sit igitur tertia ampliatio, vt locum ſortiatur, etiamſi bonorum quę donata ſunt filio, poſſeſſio tradita filio non fuerit, modo donatio reuocata non fuerit, iuxta legem 17. Tauri, quæ eſt ho-
7 die l.1. tit.6. lib.5. Recop. Præterea, & locum habere dicendum eſt priorem iſtam concluſionem, quando pater animo donandi nomine filij emit bona, nam conferenda non ſunt; vt eſt comprehenſum in l. filiæ cuius. C. familiæ erciſcund. cuius intellectum præter Claſſicos ibidem late expendit Iaſ. in l. ſi donatione, nu.2. C. de collat. Idem quoque di-
8 cemus, & in vſufructu aduentitiorum, quem pater permiſit filio, vt perciperet; minimè enim conferendus erit, veluti tradunt Bal. & Angel. in d. Auth. ex teſtamento. & alii quàplures apud Ant. Go. in d. l.29. Tau. n.29. & apud Mend. de Caſtr. in d. l. cum oportet. C. de bonis quæ liber. 1.p.n.35. Neque de ea re vlla poteſt eſſe dubitatio, cũ ſit id expreſſim definitum in d. l. cum oportet. §. ſin autem. quę tam apertiſſimis verbis id definit, vt nullo modo ferẽdus ſit doctiſſimus alioqui Iaſ. contrarium tradens in d. Auth. ex teſtamen-
9 to, n.2. Sortietur etiam locum ſuperior concluſio, quando pater in teſtamento diuiſit bona inter filios, nam ſi cuipiam ex eis plus relictum fuerit, non erit conferendum, quoniã meliorationis titulo datũ fuiſſe intelligitur, ſicuti tradit Suar. in l. quoniam in prioribus q.5.n.9. Caſtell. in l.26. Taur. gl.1.n.1. & probatur in l. cognitione. ff. famil. erciſc. & in l.
10 patentibus. C. de inoffic. teſt. Quin idem probandum eſt, ſi in ſchedula priuata talem pater inter filios diuiſionem fecerit, nam illius fidem ſequendam eſſe placuit Guill. Bened. in c. Raynunt. verb. Teſtamentum 1. nu. 84.
11 Dabimus etiam locũ huic concluſioni, quãdo donatio propter officia (quæ benemerita à noſtris appellantur) facta fuiſſet; nam ſi donatio ſimplex non confertur, multò minus conferenda eſt ea quam filij pietas, & meritũ excuſſit. Atque ita iam hodie non eſt locus diſputationi illi, quam de ea re mouerunt Bartolus, & reliqui in lege prima ff. de collatione bonorum. §. neque Caſtrenſe, & Antonius Gom. in l.29. Tauri, n.23. Atque hæc de prioris concluſionis ampliationibus, nunc de limitationibus.

SVMMARIVM.

§. *ſecundi.*

1 *Concluſio præcedentis §. limitatur, quando pater in bonis tradendis non eſt, vſus donationis nomine.*
2 *Filius accipiens pecuniam à patre ad mercaturam exercendam, non debet illam conferre cum lucro percepto.*
3 *Donatio ſimplex confertur, quando id à patre donãte expreſſim dictum eſt.*
4 *Conditio præcedens, vt donatio conferatur, quandò à patre poſſit apponi.*
5 *Donatio quãdo dicatur reuocabilis, vel irreuocabilis, remiſſiuè.*
6 *Alia ponitur ſingularis limitatio.*

§. *ſecundi limitationes prioris concluſionis, per quas oſtenditur, quibus in caſibus donatio ſimplex conferatur.*

1 CEſſat autem prior hæc concluſio, quam de donatione ſimplici propoſuimus, quando pater non eſt vſus donationis nomine in bonis tradendis, ſed ſimpliciter tradidit: nã tunc tenetur filius conferre, quia aliud eſt donare, aliud ſimpliciter tradere, vt viſum eſt Baldo in d. Authent. Ex teſtamento, c.4. cui conſonat Ripa in l. in quartam. ff. ad leg. Falcidiam, atque ex noſtratibus Bernardus Diaz in regula 212. limit.2. & Couarr. in c. Raynaldus, §.2. nu.6. Tellus Fernandez in l. 26. Tauri, n.1. Quibus conſequẽs eſt dicere,
2 ſi filius pecuniam apertè acceperit ad mercaturam exercendam, conferre eam debere cũ lucro inde profecto, vt eſt definitum in leg.3.

tit. 11. p. 6. quam tamen intellige ſecundùm diſtinctionem traditam à Gregorio Lop. ibidem, & à Ripa in d. l. in quartam, n. 157. necnon ab Antonio Gomez in l. 29. Tauri, n. 24. atque item ab Ayora de partition. 2. p. q. 17.
3 & tertia par. q. 22. Sed neque erit locus huic concluſioni, quando pater in donando dixerit expreſſim, vt donatio conferatur, ſeu in legitimam imputetur; quod, & per ſe notum eſt, & probat lex ſit quando. §. generaliter. C. de inofficioſo teſtamento, & illa Authent. ex teſtamēto. C. de collatio. Sin autem poſt factam donationem hanc pater collationis cōditionem adiecerit, intereſt, an donatio reuocabilis, an irreuocabilis fuerit; nam ſi reuoca
4 bilis fuerit, rectè poterit pater eam legem donationi factæ adijcere: ſin autem irreuocabilis fuerit, cōtrà erit, ex l. perfecta donatio. C. de conditionibus quæ ſub modo. Et ita quoque ſentire videtur Ant. Gom. magiſter noſter olim non pœnitendus in d. l. 29. Tauri, n. 27. Quando vero donatio dicatur reuocabilis, aut irreuocabilis, ſatis liquet ex leg. 17.
5 Taur. Item neque aperietur locus huic priori concluſioni, quando pater in vita integram filio legitimam tradiderit, isque eam prodegerit, aut abligauerit; nā deinde ad bona paterna nullum habebit regreſſum: quāto ma-
6 gis admiſſus accepta debet conferre bona, vt eſt argumento lex certum. C. familiæ erciſcūdæ, & tradit Bartol. in l. prima. §. ſed neque caſtrenſe, n. 11. ff. de collatione bonorum, & exactius Suar. in l. quoniam in prioribus, §. 1. n. 4. & limit. 4. nu. 3.

SVMMARIVM.

§. tertij.

1 *Donatio ob cauſam confertur, atque imputatur in legitimam, & ſi quid ſupereſt, imputatur in meliorationem tertij, & quinti.*
2 *Superior concluſio procedit, etiamſi cauſa non ſit talis, vt iure cogi poſſit pater ad donandum; quæcunque enim cauſa ſufficit.*
3 *Nec mater, nec alij deſcendentes tenentur dotem, aut aliam donationem liberis dare.*
4 *Ampliatur concluſio in dote data ab auo nepti ſuo, nam conferenda talis dos eſt.*
5 *Et quid ſi viuo patre auus dotem nepti dedit.*
6 *Patris poteſtas nihil facit quantum ad hoc, vt dos dicatur aduentitia, vel profectitia.*
7 *In dubio an dos cenſeatur ab auo nepti data contēplatione filij, an contemplatione patris.*
8 *Quæ dicta ſunt de auo, procedunt in proauo, & auunculo dotante filiam fratris aut ſororis, cùm ſcilicèt agitur inter fratres cum nepte de conferenda dote.*
9 *Filia moram faciens in conferēda dote, illam confert cum fructibus.*
10 *Ampliatur concluſio in militia à patre filio empta.*
11 *Militia de qua ſupra, quid apud veteres fuerit.*
12 *Militiæ vendibiles vel tranſmiſſibiles conferuntur: ſecus ſi non erant vendibiles, vel tranſmiſſibiles.*
13 *Exemplum in hodiernis officijs ponitur.*
14 *Si à patre filio emantur munera decurionatus, aut tabellionatus, ea conferri debent.*
15 *Filius tenetur conferre quod pater impendit, vt aliquod artificium diſceret, putà, ſartoris, architecti, aut aurificis.*
16 *Ea quæ pater ſponſæ filij donauit, conferenda ſunt.*
17 *Procedit concluſio principalis in filijs ſpurijs.*

§. III. *Secunda concluſio, de donatione ob cauſam cum ampliationibus.*

HActenus de priori concluſione ſatis dictum eſt à nobis, nunc de ſecunda dicamus: ea autem, iuxta ea quæ habentur in d. Authentica ex teſtamento, & in d. l. 29. Taur.
1 huiuſmodi eſt: Donatio ob cauſam, pone, dotis, aut donationis propter nuptias, confertur atque imputatur in legitimam, & ſi quid ſupereſt, imputādum eſt in melioratione trientis, & quincuncis, vt expreſſim definitur in d. l. 29. Tauri, quæ eſt hodie lex ter-
2 tia, titulo 8. lib. 5. Recop. Quæ ſanè cōcluſio intelligēda eſt, vt locum habeat, etiamſi cauſa non ſit talis, vt iure cogi poſſit pater ad donandum; nam quæcunque cauſa ſufficit, vt principio diximus, neque vlla vſquam lex eſt quæ contrarium probet. Quin iſta lex. 29. Tauri manifeſtò noſtram indicat ſentētiam,
3 dum ait: De ſu padre, o madre, o de ſus aſcēdiētes, cùm manifeſti iuris ſit, neque matrē, nec alios aſcendentes debere neceſſario dotē, vel donationem propter nuptias filijs dare.
4 Deinde amplianda eſt hæc ſecunda concluſio, vt locum quoque habeat in dote data ab auo nepti ſuæ, nam conferenda eſt iuxta leg. illud, & l. vt liberis. C. de collatio. l. nulla. C. de inoffic. teſtam. docet gloſ. in l. illam. C. de collationib. verb. Mortua, & illic Paul. & reliqui, quibus addere rectè poteris Suar. in leg. quoniam in prioribus, limit. 4. n. 11. & Ripā in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. num. 159. & Antonius Gabri. in vol. communium opin. lib. 3. tit. de iure dotium, concluſione quinta
5 Et hoc ſanè quando mortuo patre nepti data dos eſt, nulla dubitatio eſt. Quid vero in viuo patre dedit auus dotem nepti? Et ſic res diſtinctionem recipit; nam aut contemplatione ipſius neptis dedit; finge, quia ab ea obſequijs demeritus fuerat auus, & non eſt conferenda; aut contemplatione patris dedit,

Digitized by Google

dedit, & tanquam profectitia con ferēda eſt,
hoc eſt, pater conferret ſuis fratribus, & eo
mortuo filia ſuis quoque conferet, ſicuti tra-
dunt Angelus, & Alexander in dicta. lege. in
quartam ff. ad legem Falcidiam, & Anto-
nius Gomez in dicta. lege. 29. Tauri, nume-
ro. vltimo. Neque noſtrati Regio iure di-
uerſum eſt, in quo deceptus eſt Gregorius.
Lop. contrarium tradens in l. 3. tit. 15. pat. 6.
verb. Contar, quia dicat, cùm hodie per ma-
trimonium filius ſui iuris efficiatur, neptem
nùllo modo eſſe in poteſtate aui, & ideo non
6 eſſe dotem profectitiam. Nam, quantum
attinet, vt dos dicatur profectitia, aut aduē-
titia, patria poteſtas nihil ad rem facit, vt ex-
preſſim definit Iuriſconſultus in l. profectitia
§. finali. ff. de iure dotium: atque ita poſt hāc
noſtram ſcripturam reperi nobiſcum ſentire
Morchecum in tractat. de diuiſione bonorū,
c. 13. n. 53. à Gregorii opinione expreſſim de-
ſcendentem. Et hanc magis eſt, vt ſequamur
diſtinctionem, quam traditam à Bartol. in l.
ſi emancipati. C. de collationibus, præſertim
7 ſecundum noſtrates Regias leges. Quid ve-
ro ſi in ambiguo res eſt, an intelligemus do-
tem eſſe datam contemplatione filij, an vero
contemplatione neptis? Et veriſimilius eſt,
patris contemplatione datam fuiſſe, ſecun-
dùm Baldum in d. Auth. ex teſtamento, &
Alciat. de præſumpt. reg. 1. præſumptio. 17.
& Gregor. in d. leg. 3. tit. 15. p. 6. idque com-
muni Doctorum calculo probatum eſſe, ap-
paret ex Baeza de non meliorandis filiabus
c. 7. n. 27. Proinde non eſt audiendus Anton.
Gomez contrarium ſentiens in d. l. 29. Tau-
ri, niſi quando (vt diximus) conſtat de obſe-
quijs à nepte in auum collatis, vel de ſingu-
8 lari in eam affectione. Quod autem de auo
diximus, idem per omnia dicendum eſt de
patruo, aut auunculo, dotante filiam fratris,
aut ſororis, cùm ſcilicet agitur inter fratres
cum nepte de conferenda dote, ſecundū Ant.
Gabriel. lib. 3. tit. de ſecundis nuptijs, concl.
3. Sed illud hic animaduertendum erit, ſi filia
in reſtituēda dote moram collationi fecerit,
fructus quoq; illius reſtituere debere, quippe
cùm, & fratres fructus paternæ hæreditatis
conferant, quos poſt mortem patris percepe-
runt, vt eleganter definit Iuriſconſultus in l.
ſi emancipatus, §. fin. ff. de collatione dotis.
10 Sed neque minus locum habebit hæc ſecun-
da concluſio in militia à patre filio empta,
iuxta legem omnimodo §. imputari. C. de
inofficioſo teſtamēto, & leg. illud. C. de col-
latio. Id verò, vt intelligamus, admonendi
ſumus, olim apud veteres Imperatores in vſu
fuiſſe, quaſdam inermes, ſeu imaginarias mi-
litias, quibus prouentus certi Imperatorum
monificentia conſtituti erant, vt intelligere
11 licet ex l. fi. C. de pignoribus, atque ex Auth.
de exhibendis, & tranſmittendis reis. §. opti-
mum, collat. 3. & tradit Briſonius de verbor.
ſignif. verb. Militia, & verbo. Teſſera, & Cha-
rondas veriſimilium lib. 1. c. 14. atque ex no-
ſtratibus Ioannes Garſia de expenſ. c. 4. nu.
12 16. Hæ igitur militiæ ſi erant vendibiles, vel
tranſmiſſibiles, conferebantur: alioqui haud
conferebantur ſicuti latius declarat Bartol.
in d. leg. 1. §. ſed neque caſtrenſe, num. 4 ff. de
collatione bonorum, nu. 4. & Anto. Gom. in
d. leg. 29. Taur. nu. 21. & communiter recep-
tum eſſe perhibet Rip. in leg. in quartam. ff.
ad legem Falcidiam, nu. 163. Cuius rei finge
re nobis licet exemplum in officijs illis nu-
13 per à Rege noſtro creatis, quæ vulgò Alferaz
gos appellantur, atque in illis militijs milita-
rium ordinum, quæ vulgò Encomiendas ap-
pellantur: nam illa priora cum ex Regio be-
neficio vendi, & tranſmitti ſoleant, collatio-
nis onus pati debent: eæ vero alteræ, quæ
Encomiendas vocantur, quoniam neque vē-
di, neque tranſmitti ſolent, omnino collatio-
nis onere liberæ ſunt: Secundum hæc igitur
14 dicendum eſt, ſi à patre fuerit filio decurio-
natus, aut tabellionatus munus emptum, cō-
ferri debere; quoniam ea munera transferri,
atque ex aliis in alios ex Regio beneficio pre-
tio accepto tranſmitti ſoleant, ſicuti expreſ-
ſim tradit Anton. Gomez in dicta l. 29. Taur.
n. 21. eſtq; id noſtratium communi opinio-
ne receptum ſecundum Matienz. in l. 3. tit. 8.
lib. 5. Recop. gloſ. 2. nu. 13. Proinde Telli Fer-
nandez opinionem contrarium ſcribentis in
d. leg. 29. Tauri, tam iuri, quàm moribus ad-
uerſam eſſe fidem facit frater Ant. de Cordu-
ba in libello, quem inſcripſit, Caſos de con-
ſcientia, quæſt. 134. Multo magis igitur dice-
mus, debere filium conferre id quod pater ex
16 pendit, vt ille aliquod artificium addiſceret,
putà, ſartoris, adiecti, aut aurificis Amplian-
da eſt præterea hæc ſecunda concluſio in ijs
quæ pater ſponſæ filij ſui donauerit; nam cū
filij contemplatione data intelligantur, filij
ſunt, filiuſque ea conferre tenetur, ſecundum
Bartolum in d. l. prima. §. ſed neque caſtrēſe.
ff. de collatione. bonorum, & in l. ſed ſi plures
§. in arrogato; ff. de vulgari, & pupillari, &
Ant. Gom. in d. l. 29. Tauri, nu. 15. quibus ta-
mē addito Palacium Rubeum accurate rem
tractantem in repetitione Rubricæ de dona-
17 tion, inter vir. §. 44. & §. 45. Dicendum eſt
etiam, hanc concluſionem locum ſortiri in
filijs ſpurijs: nam ſi quid à patre acceperunt,
imputare debent in ſumma quincuncis, quā
iure habere debent, ſecundum Baldum in
leg. humanitatis. C. de naturalibus liberis, &
conſe-

Digitized by Google

conſequenter idem dicendum eſt de Regia
gratia, quam Rex ſolet concedere Clericis ad
donandos filios ſpurios intra certam ſum-
mam, nam quidquid à patte acceperunt,
debet in quincuncem, atque in gratiam
iſtam conferri, ſecundum Baldi opinionem
modo relatam.

SVMMARIVM.

§. quarti.

1 *Dicta concluſio limitatur in bonis Caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus.*

2 *Caſtrenſia, & quaſi caſtrenſia bona quæ dicantur.*

3 *Non conferuntur quæ pater expendit in filium literis vacantem, veluti in laurea Doctoratus.*

4 *Idem de libris quæ pater filio dedit.*

5 *Non conferuntur quæ pater impendit, vt filius præbendam aut dignitatem Eccleſiaſticam conſequeretur.*

6 *Quæ pater filio donat in titulum patrimonij, vt ſacros Ordines conſequatur, non conferuntur, niſi aliter in donatione ſit expreſſum.*

7 *Limitatur etiam concluſio, quando aſcendentes, ſuccedunt deſcendentibus, & cognati cognatis.*

8 *Limitatur etiam, quando bona non proueniunt ab illo de cuius ſucceſſione agitur.*

9 *Quod virgini ob illatam vim, & filio ob iniuriam datur, non confertur.*

10 *Ceſſat collatio, vbi pater in donatione ita expreſſit.*

11 *Quod filius acquiſiuit, ob id quod pater acquirere noluit, conferendum non eſt.*

12 *Pater poteſt filijs in non adquirendo facere præiudicium.*

13 *Quæ ſupra dicta ſunt non conferri, imputantur in meliorationem tertij, & quinti.*

§. 4. *Limitationes ſecundæ concluſionis, in quibus oſtenditur, quando donatio ob cauſam non ſit conferenda.*

1 SED nunc de huius ſecundæ concluſionis
exceptionibus, ſeu limitationibus aga-
mus: & primum ea ſic accipienda eſt, vt ta-
men locum non habere dicamus in bonis
caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus: namque
hæc collationis onus non patiuntur, vt eſt
definitum in lege 1. §. ſed neque caſtrenſe.
ff. de collatione bonorum, & lex 5. titul. 15.
2 partita 6. Quæ autem caſtrenſia bona, vel
quaſi caſtrenſia dicantur, definit lex caſtren-
ſe. ff. de caſtrenſi peculio, & lex final. Cod. de
inofficioſo teſtamento, & lex 2. tit. 2. par. 3.
& lex 5. tit. 9. lib. 5. Recopilat. & illic Matien.
4 gloſ. 4. Manifeſti etiam iuris eſt, ea quæ pa-
ter expendit in filium literis vacantem, vel
in adipiſcenda laurea Doctoris, vel Licen-
tiati (vt vocant) collationi non ſubiacere, vt
definit illa lex 1. §. ſed neque caſtrenſe, & in
d. lex. 5. tit. 15. part. 6. Idemque iuris erit de
libris quos pater ad filij ſtudium contulit,
quaſi caſtrenſia enim ſunt, vt definit illa lex
quinta modò allegata, & tradit latiùs Bart.
in dicto. §. ſed neque caſtrenſe, & Antonius
Gom. in dict. l. 29. Tauri, num. 21. & Vitalis
Neumaſenſis in tractatu de collationibus,
quæſtione 19. & Ripa in d. l. in quartam, &
Olanus in concordia iuris, verbo Filius, nu.
5 69. & alij aliàs paſſim. Quibus conſequens
eſt dicere, id quod pater impendit, vt filius
præbendam Eccleſiaſticam aut Epiſcopatū
conſequeretur, putà, in lite, aut in expeditio-
ne Bullarum, collationis munere eſſe immu-
ne, ſicuti expreſſim tradit Bartolus, nemine
reclamante, in dicto. §. ſed neque caſtrenſe,
num. 4. & explicat optimè Ayora de partitio
nib. 2. p. cap. 18. Neque enim cœleſtis mili-
tia minoris debet eſſe prærogatiuæ; quàm
temporalis, l. ſacroſanctæ, & Authent. Preſ-
byteros. C. de Epiſcopis, & Clericis. Quæ
6 cùm ità ſint, probanda mihi magis videtur
opinio illorum, quibus placuit, bona quæ pa
ter donauit filio ſacros Ordines initiaturo,
ſeu, vt vulgò loquuntur, contulit filio in ti-
tulum patrimonij, conferenda non eſſe, niſi
aliud pater in donando cauerit: cuius opi-
nionis fuit autor Faber in l. ſi emancipati.
C. de collation. Fabro autem auxiliatur Ay-
mon Sibilianus, ſeu Crauetta conſil. 136. &
& Chaſſaneus in conſuetu. Burgundiæ, rubr.
7. §. 7 & Ioannes Igneus in l. 3. §. ſubuenitur
num. 113. ff. ad Senatuſconſultum Syllania-
num. Atque ex noſtratibus hanc quoque
complectitur opinionem Antonius Gomez
in dict. lege. 29. Taur. nu. 21. & Tellus Fernan-
dez ibidem nu. 16. & Menchaca de ſucceſſio
num creatione. §. 30. n. 116. & Matien. in leg.
3. tit. 8. lib. 6. Recop. gloſ. 2. nu. 14. qui ambo
hanc communem eſſe teſtantur opinionem:
amplectitur etiam eam quem eruditus Do-
ctor Spino in theſauro ſeu ſpeculo teſtamen-
torum, gloſ. 18. nu. 66. & poſt hæc ſcripta hāc
etiam amplectitur Licentiatus Zeballus in
ſpeculo practicarum, quæſt. 682. quanquam
contrarias partes non leuis autoritatis ſcrip-
tores defendant, & in primis & Coua. in cap.
Raynal. §. 2. n. 21. de teſt. & Didac. Per. in l.
4. tit. 11. lib. 3. ordinamenti, & Auendan. re-
ſponſ. 17. & Ayor. de partit. 2. p. c. 17. & Mo-
lina de primogenijs lib. 1. cap. 24. nu. 30. &
Baeza de non meliorandis filiabus, cap. 26.
ideò referendus, quia optimè diſtinguit,
7 eiuſque diſtinctio mihi optima videtur. Præ-
tereà ceſſabit ſuperior concluſio, quando
aſcen-

aſcendentes ſuccedunt deſcendentibus, vel
cognati cognatis; ſiquidem collatio ſolum-
modò ſortitur locum, cùm liberi ſuccedunt
parentibus, vt eſt ſcriptorum omnium com-
munis ſententia in leg. ſi emancipati. Cod.
de collationibus, pro qua totum mundum
calculum tuliſſe, eſt autor Iaſon eodem loci
num. 26. & Laurentius Chircouius in volu-
mine communium opinionum, volumin. 3.
centuria. 1. concluſ. 42. eamque ex noſtrati-
bus amplectuntur Anton. Gomez, & Tellus
Fernand. in dicta lege 29. Taur. num. 9. & ibi-
8 dem Matienzo gloſ. prima. Pari quoque mo-
dò locus non erit ſuperiori concluſioni, quã-
do bona non proueniunt ab illo, de cuius
ſucceſſione agitur, ſed à quopiam alio, non
contemplatione defuncti data, vt citra ne-
gotium colligitur, ex leg. quoniam nouella.
C. de inofficioſo teſtamento, atque ex leg.
vt liberis. Cod. de collatio, & ſi in re aperta
teſtibus opus eſt, ſcribit Antonius Gomez
in dicta lege 29. Tauri, num. 10. & Ripa in
leg. in quartam. ff. ad legem Falcidiam, nu.
134. Secundum quod euenit, vt ſi virgini
propter vim ſibi illatam, vel filio ob accep-
9 tam iniuriam, data pecunia fuerit, conferri
non debeat, lex finalis, Cod. de collationibus
lex 2. §. emancipatus. ff. eodem titulo, tradit
Vitalis Nemauſenſis de collationibus, quæ-
ſtione finali: & eſt veriſſimum, quia id non
vt filius, ſed ex propria verecundia accepit,
eſtque ea communis omnium opinio, pro-
inde non eſt audiendus Mendez à Caſtro
Luſitanus contrarium tradens in leg. cum
oportet. C. de bonis quæ liberis, prima parte,
10 num. 53. Iam illud manifeſti iuris eſt, ceſſare
collationem, quando pater in donando, aut
poſteà, dixerit, vt filius conferre non tenea-
tur, modò eius voluntas iuri aduerſa non ſit
vt datur intelligi ex dicta Authentica ex te-
11 ſtamento, atque ex lege 3. tit. 15. par. 6. Sed,
& illud tanquam ſingulare obliuiſcendum
non eſt, illa quæ filius acquiſiuit, ob id quod
pater acquirere noluit, collationi ſubiecta
non eſſe, vt putà exempli cauſa, cum frater
fratrem hęredem reliquit, paterque cum poſ-
ſet filij defuncti hæreditatem nanciſci, no-
12 luit aduerſus filij agere teſtamentum, poteſt
enim pater in non acquirendo filijs præiu-
dicium facere, lex 4. ff. de iure dotium, lex
qui autem. ff. quæ in fraudem creditorum,
l. nemo. §. 1. ff. pro ſocio, & eodem pertinet
lex filio præterito, ff. de iniuſto rupto, irrito-
que facto teſtamento, & tradunt in hac ſpe-
cie Titaquell. in leg. ſi vnquam. C. de reuo-
candis donationibus, verbo. Donatione lar-
gitus, & Boerius deciſ. 96. Hippolitus ſingu-
lari 194. tradunt etiam ex noſtratibus Tellus
Fernand. in leg. 4. Taur. num. 52. & Baeza
de non meliorandis filiab. cap. 24. & Ceruan
tes in leg. 6. Tauri, num. 74. necnon Gutierr.
in cap. quamuis pactum, num. 15. de pactis,
13 in 6. Poſtremò illud meminiſſe debemus, et-
ſi ſuperioribus in caſibus, quos retulimus,
donationes à parentibus factæ non confe-
rantur: attamen accepto ferendas eſſe, ſeu
computandas fore in meliorationem trien-
tis, & quincuncis, imputato in ea id quod
pater donauit, vel ſimpliciter, vel ob cauſam,
ita vt non poſſit pater illi filio qui donatio-
nem accepit, nec alteri plus prælegare, quàm
conſtiterit ſumma trientis, & quincuncis im
putatis in illa, vt diximus donationibus fa-
ctis, ſicuti belliſſimè ſcripſit Gomez Arias in
l. 26. Tauri, nu. 14. cui etiam ſtipulatur Auẽ-
danus in Dictionario, verb. Caſtrenſe, & Di-
dac. Perez in l. 8. titul. 1. libr. 1. ordinamenti,
gloſſ. 2. & Mendez Luſitanus in dict. l. cum
oportet. Cod. de bonis quæ liberis. 4. parte.
numero. 170.

SESQVICENTVRIÆ

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
ALPHABETICVS RERVM,
AC SENTENTIARVM MAXIME NOTABILIVM,
Quæ hoc ſecundo volumine Quotidianarum differentiarum continentur.

A

Abſentis mors, vt eius bona proximiori decernãtur qualiter probãda eſt q.2.n.2.3.
Abſentis morte nõ legitimo mũdo probata qualiter proximiori bonorum decernatur.q.2.num. 5.
Abſentis bona multum intereſt an habeat cognati tanquam hæredes, vel tanquam curatores.ib.n.6.
Abſentis bona decernuntur proximiori cognato, & eo defuncto, qui proximum habet locum, ib.n.7.
Abſentis mors ſi dubitatur, præſumitur illum ſuperuiuere cognato qui maior eo ſit, ib. n.8.
Abſentis bonorum cura omnibus in æquali gradu exiſtentibus decernenda eſt, q.2.§.1.n.1. & 2.
Abſentis cura fœminis deneganda eſt, ibi.n. 3.
Abſentis cura minoribus non eſt decernendo. ib.n.6.
Abſentis cura ceſſat, quando abſens ſperatur breui reuerſurus. ibid.n. 7.
Abſentis cura ceſſat, quando abſens ſuis rebus adminiſtratorem reliquit.ib.n. 8.
Abſentis cura decernenda eſt conſanguineis etiam ſi quando profectus eſt, habuerit curatorem: ſi tamen tantum effluxit tẽpus, vt maior effectus ſit, ib.n.9.
Abſentis curator tenetur facere inuentarium, ib.n. 10.
Abſentis cura quibus citatis facienda ſit, ib.in. 11.
Abſentis patris filius ſpurius an poſſit curam petere, ib.n. 12. & 13.
Abſentis curator an habeat decimã fructuũ, ib.n.14.
Absẽtis curatori an detur in integrũ reſtitutio, ib.n.15
Acceſſiones quid à vera re æſtimatione differant, dif. 118.n. 5.
Actio perſonalis, & realis quantum ad ceſſionem nihil differunt, diff.37.§.1.n.3.
Actio quid ſit, & quid intentio, & an in facto conſiſtat diff.31.n.1. & 2.
Actio directa, & vtilis quæ dicatur, diff. 37.n.1.
Actio in factũ, ſeu præſcriptis verbis quando detur, & quod ſit, vna, & eadem actio, diff.37.n.2. & 3.
Actio directa ab vtili in quo differat.ib.n.4. & quibus competant, n. 5.
Actio directa an tranſeat in ceſſianarium. ib. n. 6. & aſſignatur ratio. n. 7.
Actione ceſſa, procurator conſtituitur in rem ſuam, & ad ipsũ vtilis transfertur, quia directa; remanet apud dominum, & ceſſionarius vtili ſuo nomine, directa nomine domini experitur, ibi.n.8.
Actione vtili an directa experiatur ceſſionarius, quid interſit, ibid.n.9.
Actio directa, & cõtraria in pluribus cõtractibus reperitur, & cõtraria in expreſſis à lege tãtũ, dif.35.n.1.
Actio directa, & contraria cui detur, ibi.n. 2.
Actio directa qui experitur, iurat in litem, ſecus in cõtraria, ibi.n.3.
Actio in rem, & in perſonam, quæ dicatur.dif.36.n.1.
Actio perſonalis in quem detur, ibi.nu.3.
Actio realis ſequitur rem, ib. n. 4.
Actio realis acquiritur per procuratorem, ſine ceſſione: ſecus perſonalis, ib.n. 5.
Actio hypothecaria perſonali accedẽs nõ acquiritur domino ꝑ procuratorẽ ſine ceſſione, ib.n.6. & qd hodie ſeruetur in acquiſitione actionis per procuratorẽ, n.7
Actio perſonalis etiam quæ competit ratione rei, non tranſit ſine ceſſione in ſingularem ſucceſſorẽ, ib.n.8.
Actione reali ſi experimur, veniũt quandoque fructus ante litem conteſtatam, ſecus in perſonali, ibi. nu.9.
Actione perſonali debet quis in ſuo foro conueniri; ſi actione reali, vbi res ſita eſt, ib.n. 10.
Actio in rem ſcripta quæ dicater, ib.n. 14.
Actio retractus an ſit in rem ſcripta, ib.n. 15.
Actione vendita, an vtilis ſine ceſſione transferatur, diff.37.§.1.n.1. & 3.
Actiones cedere, & mãdare an interſit dif.37.§.2.n.1
Actiones cedere qualiter accipiatur, ib. n. 2.
Actionibus mãdatis, quid conceſsũ ſit? ib.n.4. (n.5.
Actiones cedere vel cõcedere, an differãt, dif.37.§.3.
Actiones bonæ fidei quæ ſint, & quare ſic dicantur, dif. 41.nu. 1. & 2. Et ratio differentiæ inter actiones bonæ fidei, & ſtricti iuris, n. 3. & eadem differentia de iure canonico probatur, ib. n.7.
Actiones arbitrariæ ab actionibus bonæ fidei an differant, ibi.n. 8.
Actionibus arbitrarijs ſi agatur qualiter iudicandum ſit, ibid.n.9.
Actio redhibitoria, & quanto minoris datur propter vitium rei diff.56 .n. 1.
Actio redhibitoriæ, & quanto minoris in quibus differat à remedio l.2.C.de reſcind.vend.n.2.3.4.
Actione iniuriarum an teneatur qui alicui dixit mentitum eſſe, vel falſum dixiſſe, diff.87.n.3.
Actio familiæ herciſcundæ, communi diuidundo, finiũ regundorum, inter quos detur, diff.112.n. 1.
Actio familiæ herciſcundæ, & hæreditatis petitio, in quo differat, ibi. n. 3.
Actione familiæ herciſcundæ, & hæreditatis petitione, hodie qualiter experiamur, ibid.n.4.

INDEX

Actio ciuilis quę de dolo eſt, in criminali dicitur ſtellionatus, diff. 132. nu. 4.

Actio de dolo, & actio quod metus cauſa in integrum reſtitutionem in ſe continent. q. 13. n. 13.

Agricolarum pragmatica non extenditur ad vinitores diff. 79. §. 1. c. 1. n. 1. & qui dicatur agricola nu. 3. & quis agricolarum beneficio fruatur, num. 4. & an fruatur partiarius colonus, n. 5.

Agricola nõ dicitur, q cõducti bobus agros colit, ibi. n. 6.

Agricolarum boues, & rei ruſticæ inſtrumenta accipi non poſſunt in cauſam executionis, ibid. nu. 7. Nec ſegetes nec arua. nu. 8. & an poſſit fieri executio in frumento iam demeſſo. n. 9. Et pragmatica agricolarum extenditur ad debitum ex delicto deſcendens, n. 10. Et in prædictis rebus non fit executio, etiam conſentiente agricola, n. 11.

Agricolarum lex pertinet ad cauſã ſyndicatus d. §. 1. c. 2. nu. 2. Et non committitur pœna niſi conſtet quẽ eſſe agricolam, num. 3. Et an extendatur ad fideiuſſorem agricolæ, n. 4.

Agricola propter priuilegium pragmaticæ ſit relaxatur à carcere, an caueat de iudicio ſiſtẽdo, ib. n. 3. 6.

Agricola an poſſit impune reſiſtere apparitori ipſum capere volenti contra legem, ib. nu. 8.

Agricola iniuſte captus à debito liberatur, & an procedat in foro conſcientiæ, ibi. n. 9.

Agricolarum pragmatica procedit etiam in fructibus à ſolo ſeparatis. d. §. 1. c. 3. n. 15. Et coram quo iudice poſſit agricola conueniri, c. 4. nu. 1.

Agricolæ quas pœnas incurrant, ſi contra formam legis exercuerint officium piſtorum d. §. 1. c. 6. n. 1.

Agricola an iuuetur legis beneficio in debito ante ipſam contracto §. 1. in data legis, n. 2. Et quæ ſint futura negotia n. 3. & 4.

Alienatio neceſſaria excuſat, vbi voluntaria non excuſat, diff. 128. n. 1.

Alienatio rei Eccleſiæ ſine debita ſolennitate, non tenet, diff. 12. n. 17.

Alimenta ſcholaribus debita præſtanda ſunt in academia impenſis illius qui illa debet præſtare, q. 14. n. 6

Analogia quid ſit? diff. 30. n. 4.

Anathema eſt nomen Græcum, & quid ſit, & quid eſſet apud antiquos, diff. 119. n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Anima alia vegetatiua, alia ſenſitiua, alia rationalis different. 23. n. 1. & omnis eſt in homine, n. 2.

Anima rationalis ſicut habet diuerſas operationes habet diuerſa nomina, ibi. n. 5. & Deus quotidie nouas creat animas, n. 4.

Animæ purgatorij à Deo exaudiuntur, ibi. nu. 5.

Appellationis terminus à iure regio aſſignatus non ſpectat ad forum Eccleſiaſticum, diff. 5. §. 1. nu. 4. Et quod à iure Pontificio de petendis apoſtolis appellationis traditur, non ſpectat ad ius regium, ibi. n. 5.

Appellatio à iudice ordinario, vel delegato, coram quo ſit tractanda diff. 129. n. 14

Appellationi an partes poſſint renũtiare, dif. 138. n. 5.

Apparitores quid habeant pro ſingulis leucis, diff. 130 §. 3. n. 1. & qualiter leuca ſit intelligenda, n. 2.

Aquam, poſtquam ingreſſa eſt fundum meum, poſſum quo velim decernere, non ſtanto qui iter debet ad aquam ducendam, diff. 54 §. 1. nu. 8.

Aquæ vſus immutari non poteſt cum incommodo vicini, qui eadem vtitur aqua, ibid. n. 9. 10. 11.

Aqua fluminis dupliciter cõſideratur, dif. 54. §. 2. n. 3

Aquarum quælibet congregatio mare dicitur. dif. 55. n. 2. Et quid in mari ſtatio, & ſinus, n. 3. & 4.

Argumenta paritate rationis in quibus locum habeat, & à maioritate, diff. 30. n. 5. & 6.

Arrhæ olim ſolebant dari in contractu matrimonij, diff. 125. n. 7.

Arrhæ ob quam cauſam hodie dentur in matrimonijs, ib. n. 8. Et quid ſit ſponſalitia largitas, n. 9.

Arrhæ non dantur, ſed promittuntur, ib. n. 10.

Ars quid ſit? dif. 1. n. 4.

Arbiter iuris qui dicatur, diff. 43. n. 1.

Arbitri ſententia ſubiacet appellationi, ibi. n. 2. Et arbiter recuſari poteſt, eod. n. 2.

Arbiter iuris, vir bonus appellatur, ib. n. 3.

Arbitri iudicium dicitur arbitrium, ibi. n. 5.

Arbiter compromiſſarius quid ſit, ibi. n. 7.

Arbiter ab arbitratore in quo differat, ib. n. 8.

Arbiter compromiſſarius quare receptus nuncupetur. ibid. nu. 10.

Arbiter, & arbitrator promiſcue aſſumitur ſuper lite, & contractu, ibi. n. 11.

Arbitri, & arbitratoris centum differentia. ibi. n. 13.

Arbiter tenetur iuris ordinem ſeruare, ſecus arbitrator, ibi. n. 15.

Arbitri in iudicio familiæ erciſcundæ, dicuntur arbitri iuris, ibi. n. 12.

Arbitri, & arbitratoris ſententia an reducatur ad boni viri arbitrium, diff. 43. §. 2. n. 1. Et quid hodie n. 2. Et quo tempore ſit petenda reductio, n. 3. Et ſi non petatur, aut appelletur homologatur ſententia, n. 4.

Arbiter non poteſt eſſe fœmina, ſed arbitrator, ſic, ibi, n. 5. idem de monacho, n. 6 idem de minore, n. 7.

Arbiter conſtitui poteſt maior 14. & minor 25. annis ibi. num. 8.

Arbiter vel arbitrator nemo vt ſit compellitur, ſi ſpõte ſuſcipiat, cogitur dicere ſententiam, ibi. n. 9.

Arbiter, qui propter aliorum diſcordiã eligitur, cõpeditur, vt ſuſcipiat officium, & ſententiã dicat, ib. n. 10

Arbitris diſſentientibus tertius electus an teneatur alterius ſententiæ adhærere, an verò poſſit aliter ſuam ſententiam proferre, diff. 43. §. 2. nu. 13.

Arbitris diſcordantibus, an ab ipſis, vel à iudice ſit tertius eligendus. ib. nu. 2.

Arbitri tertij ſentẽtia an habeat executionem paratã, ſi fuerit petita reductio, vel appellatum ſit, ibidem, num. 3.

Arbiter tertius poteſt vnius arbitri ſequi iudicium in vno capite, & alterius in alio, ibi. n. 4.

Arbitramentum eſt ſpecies, tranſactio eſt genus, diff. 44. num. 4.

Arbitratorem aſſumere poteſt procurator, qui poteſt tranſigere, ibi. n. 5.

Ar-

Arrogatio ab adoptione in quo differat differen. 95. n.1. Et in quo differant, & quare ſit dicta arrogatio, & quæ pars à patre adoptiuo filio adoptiuo hodie relinqui poſſit, legitimis extantibus, n.2.3.4.5.

As nunquam niſi ære, vulgo cobre, percuſſum fuit, diff. 140. n.1. Et fuit paruæ æſtimationis, n.2.

As quid ſit, ibi. nu.3 Et hodie eſt quod vulgo dicitur, quarto. n.5. & 6.

As apud Gallos, & Italos quid valeat, ibi. nu. 9. Et de alijs monetarum, & ponderis nominibus, per totum.

As à libra quid differat? diff. 132. n.2.

Aſſaſſinus clericus ſine reali degradatione priuatur ordine, & beneficio, diff. 4. §. 4. nu. 6.

Aſſaſſinus quis dicatur? diff. 117. n. 7.

Auditores Cancellariarum de Conſilio regis vocantur, diff. 10. n.1.

Auditores debent ſecundum leges iudicare, ibi. n. 26.

Auditores regalium cancellariarum an ſint iudices ordinarij, diff. 129. n. 2.

Auia binuba ſuccedens, nepoti an debeat bona reſeruare fratribus nepotis defuncti, diff. 22. §. 2. n. 6.

B

Bellum, prælium, acies duellum, quæ dicantur, diff. 100. n.1.5.6.7.8.9. & tumultus, n. 11.

Beatæ an ſint perſonæ Eccleſiaſticæ, & an debeant fungi foro Eccleſiaſtico, diff. 9. §. 1. nu. 5.

Beneficium Eccleſiaſticum quemadmodum accipi debeat, diff. 9. §. 1. n. 12.

Beneficium qualiter differat à priuil. diff. 13. n. 1.

Beneficium principis latiſſime interpretatur, diff. 13. §. 1. num. 1.

Beneficia vacantia intra quæ tempora conferri debeāt. diff. 120. nu. 10.

Beneficium curatum quando poteſt conferri conſtituto in minoribus ordinibus, ib. n. 13.

Blaſphemia crimen mixti fori eſt, diff. 9. c. 2. n. 10.

Blaſphemia, & maledictum quid ſit? diff. 107. n. 6. 7.

Blaſphemia crimen grauiſſimum eſt. q. 18. n. 1.

Blaſphemare in Deum dæmones non audent, ibi. nu. 3.

Blaſphemia quid ſit? ibi. n. 5.

Blaſphemia ab hæreſi quid differat, ib. n. 6.

Blaſphemia multis modis committitur, ibi. n. 7.

Blaſphemia an ſit dicere, hoc eſt verum ſicut Euangelium. q. 18. §. 1. nu. 1.

Blaſphemia an ſit maior, vel minor, ex eo quod blaſphemans dixerit verum, vel falſum, ibi. n. 4. Et in dubio præſumitur dixiſſe verum, ibi. n. 5.

Blaſphemia an ſit dicere, Deū facere non poſſe, vt quod factum eſt, non ſit factum, ibid. n. 6. 7. 8.

Blaſphemus an ſit, qui natalibus ſuis maledicit, & qualiter puniatur, q. 18. §. 2. n. 1.

Blaſphemia in cauſa an admittantur teſtium repulſæ, ibi. nu. 5.

Blaſphemorum pœna menſis carceris, intelligitur de menſe continuo, ibid. n. 7.

Blaſphemis poteſt pro cuſtodia aſſignari priuata domus ibid. n. 8. 9. 10. & 11.

Blaſphemus quo caſu poſſit relaxari, datis fideiuſſoribus, ibi. n. 12.

Blaſphemorum pœna pro 2. & 3. vice, an procedat, quando nunquam fuit reus damnatus, ibi. n. 13.

Blaſphemiæ pœna quæ ſit? q. 18. §. 3. nu. 1.

Blaſphemus in Deum, & in B. Virginem, maiori pœna punitur, quam qui in ſanctos blaſphemat. ibi. n. 3.

Bona fides ſine titulo an poſſit aliquando cōſiſtere, dif. 41. n. 12. Et præſumitur, licet de tit. nō conſtet, n. 13

Bonam fidem allegari neceſſe eſt, & quo tēpore. ib. n. 14.

Bonam fidem allegare intelligitur qui præſcriptionem allegat, ibi. nu. 15.

Bonam fidem intelligitur allegare dicem rem pro ſua, & tanquam ſuam poſſidere, ibi. n. 16.

Bona fides ſemper præſumitur in præſcriptione immemoriali, ibid. n. 17.

Bona quæ iuſſit teſtator, vt poſſideantur ab vna tantum perſona, ad primogenitum ſpectant, niſi aliud dictū ſit, diff. 24. §. 4. n. 9.

Bonorum poſſeſſio iuris quid ſit? diff. 21. nu. 1. 2. & 3.

Bonorum poſſeſſio, & hæreditas idem ſunt quo ad rei ſubſtantiam, diff. 22. n. 1. Et de quo iure ſint, n. 2.

Bonorum poſſeſſio impropria hæreditas appellata, ibi. n. 3. Et per bonorum poſſeſſionem quæ iura veniant, & quæ per aditionem hæreditatis, nu. 4.

Bonorum poſſeſſionem concedere, & in poſſeſſionem bonorum mittere differunt. ibi. n. 5.

Bonorum poſſeſſio omni iure decernitur cauſa cognita, ibi. num. 7.

Bonorum poſſeſſio agnoſci poteſt per procuratorem, hæreditas per procuratorem adiri non poteſt, ib. n. 9.

Bonorum poſſeſſionem poteſt ſine iuſſu patris capere filius familias, non adire hæreditatem, ibi. n. 10.

Bonorum poſſeſſor comprehenditur hæredis appellatione, ibid. n. 11.

Bonorum poſſeſſio edictalis quę dicatur, diff. 23. n. 1. Et quę decretalis, n. 2. Et in quo differant, nu. 2.

Bonorum poſſeſſio decretalis hodie locum habet, ibid. num. 4.

Bonorum poſſeſſio litis agnoſcendæ gratia quæ dicatur, ibid. nu. 5.

Bonorum poſſeſſionū litis agnoſcendæ gratia dare neceſſe fuit filijs emancipatis ad querellam inofficioſi, ibid. nu. 7. Et hæc bonorum poſſeſſio ius non tribuit, ſed viam aperit querellæ, n. 8. Et intra quod tempus peti debeat.

Bonorum poſſeſſionum remedia an hodie ſint ſublata, ibid. n. 13. Et quod eſſet bonum ad ius commune redire, nu. 14.

Bona dotalia æſtimata reducuntur ad veram æſtimationem, etiamſi non ſit læſio vltra dimidiam, differ. 56. num. 6.

Bona ſui hæredis poteſt defunctus obligare, dif. 5. n. 8.

Bona profectitia quæ dicantur, differ. 123 num. 1. Et an interſit, filius ſit emancipatus, vel in poteſtate, vt bona dicantur profectitia, n. 3. Et an differat in acquiſitionis effectu, n. 4.

Bona quæ filiofamilias contemplatione patris dantur, an ſint profectitia, diff. 123. §. 1. nu. 1. Et quid in dubio, num. 2.
Bona data filij contemplatione, ſed occaſione patris, an ſint aduentitia, ibi nu. 3. 4. 5. & 6.
Bona profectitia pleno iure patri acquiruntur, differ. 123. §. 2. n. 1. Aduentitia vero tantũ in vſufructu.
Bona acquiſita à filio clerico etiam in minoribus ordinibus, tanquam caſtrenſia patri non acquiruntur, & an ſit neceſſe quod filius habeat beneficium, vel in Eccleſia deſeruiat, ibi. nu. 6. & 7.
Bona profectitia poteſt pater alienare, aduentitia vero non ibid. n. 8. & 9.
Bona profectitia conferuntur, aduentitia non ibi. n. 10.
Bona paraphernalia quæ dicantur, differ. 124. n. 2.
Bona paraphernalia habent priuilegium hypothecæ tacitæ, non prælationis, ibi, n. 3. & 4.
Bonorum dotalium hypotheca, & bonorum paraphernalium, quod tempus inſpiciatur, ibi, n. 5. & 6.
Bona omnia vxoris qualiter dotalium priuilegio fruantur, ibid num. 7.
Bona dotalia alienari non poſſunt, etiam ex mulieris conſenſu, niſi iuramentum interueniat, ibi, n. 8.
Bona paraphernalia alienari poſſunt ſolo conſenſu mulieris, ibi. n. 9.
Bonorum appellatione hæreditas continetur, different. 146. num. 13.
Bona ad quem pertineant, ſi rogatus reſtituere, ingreditur monaſterium incapax bonorum, differ. 147. §. 1. num. 15.
Bonorum poſſeſſio remedium eſt à iure prætorio inuentum, diff. 148. nu. 9.
Bona caſtrenſia, & quaſi caſtrenſia quæ dicantur, diff. 150. §. 4. nu. 2.

C

Cancellariæ Hiſpaniæ, & ſenatus ſupremus de curia vocantur, diff. 10. n. 4. Et vnde curia dicatur ibi. n. 6. Et quod principium fuerit ſenatus ſupremi, & Cancellariarum, n. 7. & Cancellarij nomen vnde dictum, num. 8. Et quod antiquiores principes cancellarijs vtebantur, nu. 9. Et quæ poteſtas Cancellarijs data ſit, num. 11.
Cancellariarum magiſtratus non poſſunt relegare à toto regno, ſed magiſtratus ſupremi ſenatus, ib. n. 19.
Canonicus an ſentiat detrimẽtum impenſarum pro ſua parte de impenſis factis à capitulo de menſa capitulari, diff. 8. nu. 11.
Carcere effracto qui fugiunt, qualiter puniatur, diff. 51 n. 1. & 2. Et an cuſtos carceris qui eſt in culpa, teneatur, num. 5.
Caſtrati, thlibiæ, thlaſiæ, ſpadones, eunuchi, & differẽtiæ au ponuntur inter ſpadonem caſtratum dif. 85. nu. 1. & 2. & §. 1. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
Caupona quid ſit, differentia 133. n. 1. Et caupona appellatione quid comprehendatur, n. 59.
Cauſæ beneficiales Eccleſiaſticæ ſunt, diff. 9. §. 1. n. 24.
Cauſa violentiæ factæ Eccleſiæ, eſt mixti fori, diff. 9. §. 2. n. 1. Et idem ibi de cauſa vſurarum.
Cauſæ feudales ad dominum feudi attinent, etiam contra clericum vaſſallum, differ. 9. §. 4. n. 25.
Cauſæ quæ dicuntur caſos de corte, Cancellarijs etiam competunt, diff. 10. n. 14.
Cauſa quid ſit, diff. 33. n. 1. Et qualiter cauſa à titulo diſcernatur, n. 3.
Cauſam agere, quid ſit, & causã dicere dif. 4. n. 2. & 3.
Cauſa, & iudicium quid ſit, differ. 136. nu. 1. & 2. & quid ſit lis. nu. 2.
Cauſa poſſeſſiones quare momentanea dicatur, differ. 136. num. 11.
Cauſa ordinaria quæ ſit? diff. 137. n. 1.
Cauſa ſummaria quæ ſit? ibi. nu. 6.
Cauſa executiua quæ ſit? ibi. n. 13.
Cauſa quibus caſibus ſummarie tractari debeat, ibid. nu. 14. 15. & 16.
Cauſa ſummaria dicitur ratione paruæ quantitatis, & quæ dicatur parua, ibi. n. 17. & 18.
Cauſa poſſeſſorij non eſt paruis præiudicis, ibid. n. 6. & an ſit ſummaria, n. 21.
Cauſa interdicti de interim an ſit ſummaria, ibi. n. 22.
Cauſa interdicti interim differt ab interdicto vti poſſidetis, ibi. num. 23.
Cauſa ſummaria dicitur ratione præſentis neceſſitatis, ibi. nu. 25. & 26.
Cauſæ Eccleſiaſticæ ſuper beneficijs, aut matrimonijs, periculi euitandi cauſa ſummariæ ſunt, ib n. 27.
Cauſa ſummarie debet tractari propter miſerabiles perſonas, ibi. nu. 28.
Cauſæ ruſticorum quæ à pedaneis iudicibus in vicis aguntur, ſummariæ ſunt, ibi. n. 29.
Cauſa leuis criminis ſummarie expediri debet, ib. n. 30.
Cauſa criminalis quæ dicatur ſecundum ius commune, & apud nos quæ ſit? diff. 138. n. 12.
Cauſa ciuilis ex duabus probationibus ſemiplenis inſtrui poteſt, & quid de criminali, ibi. n. 3.
Cauſam ciuilem criminaliter intendens, qualiter puniatur diff. 128. nu. 9.
Cauſa criminalis principaliter ciuilis, cum ea incidenter poteſt intentari, ibi. n. 10. Verbum incidenter quid ſignificet, n. 11.
Cautio quid comprehendat, diff. 61. n. 1. Et quid ſi adiectum ſit, vt plene vel ſufficienter caueatur, n. 2.
Cautione iuratoria liberatur qui ſatiſdare debet, & nõ habet pignora, aut fideiuſſores, ibi. n. 4.
Cenſus annui pretium iuſtum quod ſit, differ. 73. §. 1. nu. 1. & 2.
Cenſus quo pretio emi poſſit, ſi bona ſuper quo poſitus eſt, ſint diminuta, ibi. n. 3.
Cenſus emptori gratia fieri poteſt redituum decurſorũ, ibid. num. 4.
Cenſus perpetui pretiũ quod iuſtum dicatur, ibi. n. 5. 6.
Cenſus ad vitam quod ſit iuſtum pretium, ibi. nu. 7. Et an extinguatur per ingreſſum religionis, ibi. n. 8.
Cenſum redimens quid obſeruare debeat, differ. 73. §. 2. num. 8.
Cenſus quid ſit, & in quo differat à reditu, & reditus,

à quo

à quo verbo deriuetur diſſ.74.nu.1.2. & 3.
Cenſus à vectigali in quo differat, ibid. n.4. A penſione & quod ſint ſynonima, n. 5.6.
Cenſus publicos tributos reſpicit, ibi. n.7. Et tributo, collecta, & canone, n.8.9. 10. & 11.
Ceſſio in incorporalibus neceſſaria eſt, vt actor agere valeat, quoties in corporalibus eſt neceſſaria traditio, diſſer.73.§.3.n.1.
Ceſſio quid ſit? diſſ.50.§.1.n.1. Et in quo differat a delegatione.n.2. Et dicitur librança, n.3.
Ceſſio dicitur librança antes de aceptarla, delegatio librança aceptada, ibi.n.4.
Ceſſio quæ fit præcedente iudicio, dicitur carta de laſto, & ille cui fit ceſſio, dicitur procurator in rē ſuā, n.7.
Ceſſionarius negligens in exigendo debito, periculo ſuo rem agi, & an habeat regreſſum contra cedentem, diſſ.30.§.2.n.8.
Ceſſio, & delegatio ſunt ſpecies nouationis, ib. n.10.
Ciuis, municeps, incola aduena quis ſit, diſſ. 103. per totam.
Codicilli in plurali dicuntur, nō in ſingulari, diſſ.14.n.1.
Codicillis non poteſt fieri etiam hodie directa ſubſtitutio, ibi.n.12. Nec adijci in codicillis poteſt conditio, per quam adimatur hæreditas data in teſtamento, n.13. Et quod in codicillis tutor non detur, n.14. Sed recte codicillis relinquitur melioratio tertij, & quinti, n. 15. Et in codicillis fœminæ poſſunt eſſe teſtes de iure communi, non de iure regni, n.16.17. Fallit ad pias cauſas, n.18.
Cognati, & agnati qui dicantur, & an hodie quo ad ſucceſſionem ab inteſtato differant, diſſ.9.n.1.& 2.
Collationi non ſubiacet quod filius acquiſiuit, cuia pater acquirere noluit, diſſ.15.§.4.n. 11.
Collatio beneficij, & præſentatio quid ſit, differe.120. n.4.& 5 Et quid ſit confirmatio, n. 6.
Collatio beneficij ſpectat ad Epiſcopum, ibi.n.8.
Collatio quid ſit, diſſ.149.n.1. & 2.
Collatio debet fieri rem ipſam in medium repræſentando, nec ſufficit tantumdem acceptum referre, ibi. nu. 3. Quod non procedit, ſi in medium conferri non poteſt, num. 4.
Collatio, & imputatio longe differunt, origine, forma atque natura, ib. n.8. 9. & 10.
Collationi non ſubijciuntur, quę meliorationis titulo relinquuntur, diſſ.150.§. 1.n. 5.
Collationi non ſubijciuntur bona quæ pater emit nomine filij animo donandi, ibi.n. 7. Idem de vſufructu aduentitiorū, quę pater filio percipere permiſit, n.8
Collationi non ſubiacet quod pater in teſtamento plus vni quam alteri reliquit, ibi.nu.9 Idem ſi in priuata ſchedula talem pater inter filios fecerit diuiſionem, num. 10.
Collationi an ſubiaceant officia decurionatus, aut tabellionatus, ſi à patre filio emantur, ibi.§.3.n. 14.
Collationi ſubiacet quod pater impendit pro filio in diſcendo artificio, ibi n.15
Collationi ſubiacent quæ pater ſponſæ filij donauit, ibi. n.16. Et quid in filijs ſpurijs, n.7
Collationi an ſubiaceant bona caſtrenſia, ibi.§.4.n.1.
Collationi non ſubiacent quæ pater expendit pro filio literis vacante, ibi.num.3.& 4 Idem ſi expendit, vt filius conſequeretur præbendam, num.5. Et idem de his quæ pater donat filio titulo patrimonij, vt fiat ſacerdos, n.6.7.& 8
Collationi non ſubiacet quod virgini datur ob vimſtatam, & filia ob iniuriam, ibid.n. 9.
Collatio ceſſat, ſi pater in donatione ita expreſſit, ibid. numer. 10.
Colonus, & inquilinus quis ſit, diſſer.80.n. 1. Et an illis teneatur dominus imputare impenſas factas in re locata, n.2.3. & 5.
Colonus conductor non ſentit detrimentum rei locatæ propter vſum ipſius rei, ibidem, n.4
Clerici primæ tonſuræ, quando foro Eccleſiaſtico fungātur, diſſ.9.§. 1. n. 11
Clericus ſpoliatus à laico, quod forum ſequi teneatur. diſſ.9. §.2.n. 2
Clerici an teneantur ad contributiones populorum, & an per ſeculares iudices compellantur, diſſ. 9.§.4. n.7.8. 9. 10.
Clericorum immunitas an lædatur per contributionem quæ fit in macello carnario, ibi.n. 11.
Clericus locans fructus ſui beneficij, an habeat in fructibus priuilegium hypothecæ, diſſ. 79. §. 1. cap.3. num. 3. & 12.
Clericus qui non eſt ſacerdos, an poſſit præſentari ad capellaniam, cui impoſitum eſt onus miſſarum diſſ. 120. num. 4.
Clericus conſanguineus conſtitutus in minoribus ordinibus, ſi intra annum poteſt ordinari, præfertur in capellania cuilibet ſacerdoti degeneri, ibi. n. 17.
Compromiſſum in dubio factum cenſetur tāquam in arbitratorem, diſſ.43.n. 14.
Compromiſſum factum à pago ſeu vico ſubiecto alicui ciuitati, non valet ſine ciuitatis, conſenſu, diſſ.43. §.primo, num. 11
Compromiſſum factum à tutore quæ requirat, ibi. n.13.
Compromiſſum quid ſit? diſſ.44.nu.1. Et quare dicatur, num. 2
Concubinatus quid ſit, q.17.n.1. Et quod à lege dicitur de clericorum concubinis qualiter intelligatur, n.2. Et an ad commendatarios pertineat, n. 3.
Concubinatus eſt graue peccatum, ibi. n.8. 9. & 10.
Concubinarijs parcendum eſt, ſi ante ſententiam contraxerint matrimonium, ibi.n. 12
Concubinatus duobus modis probari poteſt, q. 17. §. 1. n.1. & 2. Et non ponitur pœna concubinatus ex deprehenſione amaſiorum, n.7. Et ſemel probato concubinatu, ſi poſtea mutuo conuerſentur, præſumitur durare peccatum, n. 9
Concubinæ confeſſio an ſufficiat, ibi n. 10. Et tempore incepti iudicij debet conſtare de concubinatu, n.11
Conditio quia ſit, & quid à modo differat, vide in verbo modus.
Conditio ſi ſine liberis an deficiat per ingreſſum religionis, diſſ. 12.§.1.n. 24.

Con-

Digitized by Google

Conditio ſi ſine liberis tacite ineſt, & quando diſ. 147. §. primo num. 1. & 2.
Conditio ſi ſine liberis non ineſt in diſpoſitione facta à collaterali, ibi. n. 3. & 4.
Conditio ſi ſine liberis quando ceſſet, ibi. n. 5.
Conditionem ſemel extitiſſe ſufficit ibi, n. 6.
Conditio ſi ſine liberis an deficiat per ingreſſum religionis, ibid. n. 8. 9. 10. 11. 12.
Conditio ſi ſine hærede deceſſerit, de filio hærede, non de extraneo intelligitur. §. 2. n. 1. & 2.
Conditio ſi filios habuerit qualiter impleatur, ibidem §. 3. num. 1.
Conditio in melioratione adiecta, vt filius cum certa perſona contrahat matrimonium valet, diff. 147. §. 4. n. 1. in legitima autem poni non poteſt, n. 2. & 3. Et quid ſi perſona cum qua contrahere debebat, noluit, nu. 4.
Conditio ſi non nupſerit virgini adiecta, nullius eſt momenti, ibid. §. 5. nu. 1. Viduæ adijci poteſt, nu. 2.
Conditio viduæ adiecta, ſi arbitrio Titij nupſerit, valet, ibi, num. 3.
Conditio à patre adiecta in melioratione, ne filius contrahat cum certo genere perſonarum, valet, ibi. n. 8
Confraternitates laicorum an ſint de foro Eccleſiaſtico diff. 9. §. 1. n. 9
Coniugatorum nomine qui contineantur. q. 17. n. 17.
Commendatores ſunt proprie religioſi, dif. 9. §. 1. n. 10.
Conſanguinitas qualiter ſit probanda. quæſt. 14. nu. 6. 7. & 8.
Conſenſus omnium neceſſarius eſt in re quæ eſt plurium vt ſingulorum, ſed ſi eſt plurium, vt vniuerſorum, ſtatur maiori parti, cæteris etiam diſſentientibus, diff. 8. nu. 13. Et in primo caſu ſufficit ſi ſeparatim conſentiant, n. 14
Conſiliarius regius viſitans Pinciæ auditorium, an in honore potior ſit Præſide prouinciæ, diff. 11. n. 11.
Conſuetudo, vt clerici valeant teſtari de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, an valeat, diff. 5. §. 2. n. 3.
Conſuetudo quid ſit, diff. 99. n. 1. Et quid differat à præſcriptione, nu. 2. 3.
Conſuetudo ius publico tribuit, præſcriptum priuato, ibid. n. 4.
Conſuetudo, vt valeat, neceſſe eſt, vel bis ſecundum eã ſit iudicatum, ibi. n. 5
Conſuetudini præſcriptioni diuerſa tempora ſtatuta ſunt, ibi. n. 6.
Conſuetudo decennio inducitur ibid. nu. 8. Si ſit contra ius, aut Eccleſiam quadraginta annis, n. 9
Conſuetudo à ſtatuto in quo differat, ibid. n. 10.
Conſuetudo obſeruãda eſt in diuidenda aqua communia ad irrigandos agros municipum, diffe. 54. §. 1. n. 1. Et conſuetudine deficiente quis præferatur, & n. 2. & n. 3. 4. & 5. Et rurſus optimus deciditur, nu. 6.
Contractus innominatus quando apud nos perfectus dicatur, dif. 135. n. 10.
Contractus nominati, & innominati multipliciter differunt, ibi. n. 14
Contractus cenſus eſt verus contractus emptionis, & venditionis, dif. 73. n. 5. Et vectigal debetur ex eo, n. 6. Et an ſit nouũ genus contractus, n. 7.
Contractus qui requirunt aliquam iuris ſolennitatem, ſine ea non valent: caſus ſi nulla requiritur, differ. 47. num. 3
Contractus illius ſequenda eſt natura, quem conſtat partes facere voluiſſe, dif. 134. n. 4
Contractus nominati qui dicantur, diff. 135. n. 1. Et qui innominati, n. 2. & 3.
Contractus do, vt des, & ſimiles vna appellatione permutationis comprehenduntur, ibi, nu. 4.
Contractus do, vt des, & do vt facias, innominati ſunt, ibid. n. 5.
Contractus innominatus, an ſit permutatio, ibi. n. 6.
Contractus nominati, & innominati quæ ſit differentia ibid. nu. 7.
Contractus nominatus res facti dicitur, ibi. n. 8.
Contractus nominati quoad iuris effectus, non facti, ſed iuris ſunt ibid. n. 9.
Contractus innominatus ſi fiat, partes pœnitere nõ poſſunt, ibid. n. 16.
Contractus factus cum Eccleſia vel minore, quando dicatur validus in vtroque foro etiam conſtito de læſione, diff. 12. n. 19. in §. 1.
Contractus factus à muliere, ſine viri conſenſu tenet quoad forum exterius, ibi. n. 21.
Contrahens tenetur de quacunque læſione quam fecerit & hoc in foro poli, diff. 12. §. 2. nu. 13.
Contractuum genera plura quotidie emergunt, differ. 18. num. 7.
Contractus quare bonæ fidei dicantur, diff. 42. n. 4.
Creditor pecuniæ depoſitæ apud numularium præfertur omnibus qui non depoſuerunt, diff. 58. §. 2. n. 6.
Creditor petens, vt debitori aſſignetur dies intra quem pignus luat, alias vendatur, & ex pretio ſibi ſatisfiat, audiendus eſt, diff. 57. n. 13.
Crimen ſacrilegij, & ſimoniæ eſt mixti fori, differ. 9. §. 2. n. 7. 8. & 9.
Crimen, & reatus in quo differant, diff. 51. n. 1. Et ex iure antiquo quando diceretur reatus, n. 6.
Cubitum, & vlna quid ſit, & alia de cubitis menſura, dif. 115. per totam.
Culpa quid ſit, dif. 132. n. 7.
Culpæ diuerſi gradus ſunt, non diuerſæ ſpecies, ibi. n. 8.
Culpa lata, & leuis quid ſit? ib. n. 9. & 10. Et quid leuiſſima, n. 11.
Culpa leuis, & leuiſſima qua diligentia excuſetur, ibid. num. 12.
Culpa quæ in contractibus præſtetur, ib. n. 7.
Culpa leuiſſima numquam tenetur quis in foro animæ, dif. 12. §. 2. n. 8.
Culpa leuis lata, & leuiſſima in foro animæ quid differ. ibi. n. 9.
Culpa lata minus grauat quam dolus, ib. n. 10.
Culpa latiſſima, & ignorantia craſſa, & ſupina dolo cõparantur, diff. 41. n. 6.
Cura vnica tantum eſt, dif. 99. n. 4.
Curator teſtamento vero iure dari non poteſt, ibi. n. 5.

Et

Et quare, num. 56.
Curia communis eſt patria, diff. 10. n. 15. Et ibi reper tus poteſt, quis conueniri.
Curiæ priuilegio vtuntur Cancellariæ, n. 15. & 16.

D

Damnum datum à militibus, à quo reſarciri debeat, diff. 10. n. 14.
Damnum domui contingens propter reparationem incendij, à quibus debeat reſarciri, ibid. n. 15.
Debitores an poſſint immunitate Eccleſiæ gaudere, vbi eſt cõſuetudo, vt cedens bonis creditoribus tradatur, diff. 5. §. 3. n. 1.
Debitum, & creditum quid ſit, diff. 50. n. 4.
Debitum quod debetur annua bima trima die, quo tempore ſoluendum ſit, diff. 50. n. 4.
Debitor agens aduerſus creditorem, vt rem reſtituat, probare tenetur rem eſſe pignori datam, differentia. 57. nu. 6. & 7.
Decimam moderati ad quos iudices oportet, differ. 2. §. 1. num. 3.
Decimam an teneatur ſoluere curio ex fructibus collectis in limitibus ſuæ parrochiæ, ſi alij locauit diff. 5. §. 3. nu. 3
Decimæ exactio ab vtroque iudice fieri poteſt, diffe. 9. §. 2. num. 12
Decimas an poſſint laici habere ſi per immemorialem poſſederint, & fuerint conceſſæ ante Lateranenſe Cõcilium, diff. 24. §. 2. n. 6.
Delinquente vniuerſitate quis puniatur, diff. 88. §. 1. n. 1. Et an iudex poſſit ſine principis auctoritate illã punire, & quibus pœnis, n. 2. & 3.
Delictum quando dicatur commiſſum ab vniuerſitate, & quemlibet ciuem pro modo culpæ puniendum, ibi. n. 4. & 5. Et delinquentes principales ſeuerius puniendos, num. 6.
Delinquente coborte, qualiter milites puniãtur ib. n. 7
Denarius quibus aſſibus conſtet, diff. 141. n. 1.
Denarius collatus noſtræ pecuniæ conſtat quadraginta marauetinis, ib. n. 2.
Denarius idem valet quod dragma, ibi. n. 3.
Denarius erat militum ſtipendium, ib. n. 4. Et de quibus denarijs n. 6.
Depoſitarius quis dicatur, dif. 38. §. 2. n. 7.
Dictio Nihilominus affirmat, nihilomagis negat, diff. 62. num. 1
Dictio ſeu, vel ſecus, & dictioris, & eius, huius, & illius, quid importent dif. 63. n. 1. 3. & 7.
Dictio vltra, & vltro, quid ſignificant, dif. 67. n. 5.
Dictio ſi conditionem inducit, dif. 147. n. 1
Dieta qualiter computentur, q. 14. n. 2.
Diffinitio verbi ſubſtantiam denuntiat, diff. 1. n. 1. Et quid comprehendat definitionis nomen, & de deſcriptione, & etymologia diff. 30. n. 1. & 2.
Diffinitio eſt in iure periculoſa, ibi. n. 3.
Diſpenſatio quid ſit? dif. 13. n. 7
Diſpoſitionis, & priuilegij ſtricta ſit interpretatio, diff. 13. §. 1. n. 2.
Diſpoſitum in arcibus maioratus, cenſetur diſpoſitum in ſolo arcibus contiguo, diff. 24. §. 1. n. 3.
Diſpoſitio qualiter cognoſcatur an ſit conditionalis, vel modalis, dif. 147. n. 2.
Diſpoſitio in dubio modalis, præſumitur, ibi. n. 4.
Doctor an militi præferatur, diff. 6. §. 1. n. 1.
Doctor an præferendus ſit nobili, diff. 6. §. 1. n. 5.
Doctores, & Licentiati admittuntur ad ea officia quæ nobilibus tantum deſtinata ſunt, ibid. n. 6.
Doctor, & miles neuter alteri præfertur, ib. n. 7.
Doctor ſi fuerit nobilis, præfertur illi qui dumtaxat fuerit nobilis, ib. n. 8.
Doctoris opinionem ſequens, liber eſt à peccato, vbi dubium eſt an quod facit, eſt peccatum, dif. 8. n. 1.
Dolus dans cauſam contractui, irritat contractum bonæ fidei non ſtricti iuris, dif. 42. n. 6
Dolus in bonam, & in malam partem accipi ſolet, diff. 132. num. 1.
Dolus quid ſit? ib. n. 2.
Dolus ad dicto, & facta pertinet; fraus ad facta tantũ, ibid. nu. 3.
Dolus, ex malitia, culpa ex imprudentia procedit, ibi. num. 6.
Domini prædiorum pro penſione prædij in ipſius fructibus potiores ſunt omnibus creditoribus, diff. 79. §. 1. c. 3. n. 1.
Dominus directi dominij præfertur cæteris creditoribus in prædio emphyteutico, ibi. n. 2.
Dominus agri an poſſit aliena pignora includere, ſi ea in ſuo agro inuenerit, diff. 52. §. 1. nu. 4.
Dominus agri tenetur damno quod animalibus incluſis propter incluſionem contingerit, ibi. n. 4.
Dominium quid ſit? diff. 27. n. 1. Et ibi quid ſit proprietas, & quod vſusfructus ſit pars dominij, ibidẽ, n. 2. Et promiſcuè vtimur proprietatis, & dominij nomine ibid. n. 3.
Dominium definitur, diff. 28. n. 1.
Dominium directum quale ſit, ib. n. 2
Dominium vtile quale ſit? ibid. n. 3. & quid quaſi dominium, nu. 5.
Dominium vtile non acquiritur ex longi temporis præſcriptione, ib. 6. & idem de directo, n. 7.
Dominium habens in re præferendus eſt omnibus creditoribus, diff. 58. §. 2. n. 1. ponitur exemplum, n. 2
Dominium rerum inæſtimatarum tranſit in maritum reuocabiliter, diff. 126. n. 1.
Dominium rerum æſtimatarum tranſit in maritum irreuocabiliter, ibid. n. 2.
Donatio ſimplex confertur, quando id à patre donante expreſſum eſt, diff. 150. §. 2. n. 3.
Donatio quando dicitur reuocabilis, ib. n. 5.
Donatio ob cauſam confertur, & imputatur in legitimã & quod ſupereſt, in tertium, & quintum dif. 150. §. 3. n. 1. & 2.
Donatio remuneratoria imputanda eſt in meliorationẽ tertij, & quinti, q. 15. n. 2.
Donatio ſimplex regulariter non confertur, dif. 150. num. 1.

Digitized by Google

nu.1.& quæ dicatur, n. 4.
Donatio ob cauſam confertur, ib.n. 2.
Donatio ob cauſam quæ dicatur ibidem, n. 3.
Donatio ſimplex prius imputatur in tertium, & quintum, deinde in legitimam, ib.n.7
Donatio ſimplex in quantum excedit tertium, & quintum, confertur, ib.§.1 n.1
Donatio ſimplex nihil intereſt, an fiat filio emancipato, vel in poteſtate patris conſtituto, ibid.nu. 2. neque intereſt an inter fratres ſurgat inæqualitas, ib.nu.3
Donatio ſimplex non confertur, neque à filio emancipato, vel conſtituto in patris poteſtate, ſiue reſurgat inæqualitas, ſiue non, ib. n. 4.
Donatio ſimplex non confertur, etiam ſi bonorum poſſeſſio non fuerit filio tradita, modo donatio reuocata non fuerit, ibi.n. 6
Donatio ob benemerita non confertur, ib.nu. 11
Donationes à rege Henrico factæ an ſint beneficium, vel priuilegium, diſſ. 13. §. 1. n.4. Et in his ſuccedit nepos, etiam fœmina, & an extendantur ad tranſuerſales, n. 5.6.& 7.
Donans, vel rem tradit, vel facit obligationem de tradendo, ibi.n.4.
Donatione alicui facta omnium bonorum ab vtroque coniuge, ſibi reſeruato vſufructu, altero coniuge mortuo ſuperuiuens, quàm patrem habere debeat, diſſ.29.nu.19.
Donatio tempore conſultorum non valebat, niſi res donatæ ſtatim traderentur, diſſ.37.§.1.n. 2.
Donatio propter nuptias quare fieret, & loco eius ſucceſſit donatio ante nuptias, hodie dicitur datio arrharum ibi.n. 23.
Donatio propter nuptias dicitur datio arrharũ, ib.n. 4.
Donatio arrharum vſitata in matrimonijs quid differat à contractu arrharum, de quo in iure ſæpe fit mẽtio, ibid.n. 6
Donatio non inſinuatur, niſi excedat octo millia regaliũ diſſ.144.n. 8.
Donatio ob benemerita confertur, quando pater in bonis tradendis non eſt vſus donationis nomine, diſſ. 350.§.2.n. 1.
Dos quid ſit? diſſ. 124.n. 1.
Dotem aut aliam donationem mater, aut aſcẽdentes an teneantur liberis dare, diſſ. 50.n.3.4.& 5.
Dos, vt dicatur aduẽtitia, vel profectitia, nihil intereſt patris poteſtas, ibi. n.6.
Dos ab auo nepti data, an in dubio cenſeatur data contemplatione filij, vel patris ibi.n.7.& idem de proauo dotante.n. 8.
Dos debet cum fructibus conferri, ſi filia in collatione moram fecerit, ibi.n. 44.
Duellum damnatum eſt, diſſ. 100. n. 11.

E

Eccleſiaſticæ perſonæ omni iure liberæ ſunt à iuriſdicti one ſeculari, diſſ.9.§.1.n.1.
Eccleſiaſtica cauſa dicitur, quæ ad ſtatum Eccleſiæ, & fidei ſpectat, ib. n. 13.
Eccleſiaſtica poteſtas quantum ſecularem excedat, diſſ.9.nu. 1.
Eccleſia, Templum, Fanum, Sacellum, quid ſint, diſ.76 n. 1.2.3. & 4.
Edictum ſucceſſoriũ quid ſit? diſſ.23.n.10.& ſingularis effectus huius tituli ponitur, nu. 11.& 12.
Æquitas quid ſit? diſſ.2.n.1.& 3.
Æquitas ſcripta præfertur æquitati non ſcriptæ, ibid. num. 6.
Equitas facit, vt res mea ab alio poſſeſſa mihi reſtituatur, licet mihi non detur actio directa, nec vtilis, diſſ. 2.§.2. nu. 1.
Æs meum, & æs alienum in quo differant, differẽt. 50. num. 1.
Æs alienum totam reſpicit hæreditatem non ſingularẽ dotis cauſam, diſ. 82.n. 4.
Eligens an teneatur eligere digniorem, diſſ.8.n.8.
Electus legitime ad beneficium, tutus in foro poli, licet ſit defectus in ſolennitate, diſſ. 12.§.2.n. 24.
Electio quid ſit, & quid poſtulatio, diſſ. 120.n. 1.& 2.
Electus in Epiſcopum non poteſt ad alium Epiſcopatum promoueri, niſi per poſtulationem, ibi.n.3.
Electio pertinet ad collegium, poſtulatio, præſentatio, reſtitutio, confirmatio, ad ſuperiorem, ib.n.8.
Emphyteuſis ad quid obliget, & ad quid feudum, diſſ. 71.num. 1.
Emphyteuſis eſt, etiam ſi quis dicat ſe concedere feudũ pro annua penſione, ib.n. 2.
Emphyteuticus fundus ſi ab emphyteuta alteri conceditur in emphyteuſim, dicitur libellarius contractus, ibid. nu. 3.
Emphiteuſis dicitur, non emphytecſis, ibi.n.4.
Emphyteuſis à quocunque poteſt concedi, feudum à Rege, Epiſcopo, vel magnate, ib. n.5.
Emphyteuſis Eccleſiaſtica, & ſecularis quæ dicatur, diſſ.71.§.1.n.1
Emphyteuſis de bonis Eccleſiaſticis an concedi poſſit, ibid.num.2.
Emphyteuſis Eccleſiaſtica pro quanto tempore concedi poſſit, ib.n. 3. & quando poſſit in perpetuum concedi, num. 4. & quæ ſolennitas requiritur in alienatione rerum Eccleſiæ, n. 5.
Emphyteuſis altera eſt hæreditaria, altera familiaris, & quæ vtraque dicatur, diſſ.71.§.2. n. 1.& 2.
Emphyteuſis familiaris, & hæreditaria, ib.n. 3.& aliæ diſſ. n.4. 5.& 6.
Emphyteuſis indiuidua pertinet ad primogenitum, vbi ſucceſſor non eſt nominatus ib.n. 7. & 8.
Emphyteuſis diſponere poteſt, vt ſpurius ſuccedat, ibi. num.9.
Emphyteuſis in dubio præſumitur hæreditaria potius quam familiaris, ibi.n. 10.
Emphyteuſis ad generationes, vel ad vitas concedatur quid interſit, ib.n. 11. & fieri poteſt, vt ius penes vnum reſideat, & alter cõmoditate fruatur, ib.n.14
Emphyteuſis ſi ad duorum vitas conceſſa ſit, & alter alienet, expectanda eſt mors alienantis, & illius in
quem

Digitized by Google

quem ſit alienatio,niſi aliter conuentum ſit, ibid.n. 12. & 13.
Emphyteuticarius an poſſit alteri dare in emphyteuſim diff.71.§.3.n. 1.2.& 3.
Emphyteuſis impenſæ quando emphyteutæ ſoluantur, ibid.n.4.
Emphyteuſi inquando proprietarius renouare teneatur ibid.n. 5.& 6.
Emphyteuſis præſumitur ſi quadraginta annis canon pro fundo ſolutus ſit,ib. n.7.
Emphyteutica omnia prædia præſumuntur,quando non apparet pro quo fundo canon ſoluitur, ib.n.8.
Emphyteutam non ſoluentem canonem,an dominus poſſit propria auctoritate deijcere,ib. n. 9.
Emphyteutæ qualiter conſulatur, ſi rem emphyteuticā alienauit ſine domini conſenſu, ibi. nu. 10.
Emphyteuticus fundus à vectigali in quo differat, dif. 72.num. 1.
Emphyteutici, & vectigalis fundi nomina ſynonima ſunt,ibid nu. 2. & ager vectigalis ad priuatos etiā pertinet,ibid. n. 3.
Emphyteutici nomen ad publicos etiam pertinet, & Græcum eſt,vectigalis autē Latinum, ib. n.4.& 5.
Emphyteuſi, contractus à contractu cenſus in quo differat,diff.73.n. 1.
Emphyteuſis an cenſus ſit,cum quis dat fundum ea lege vt aliquid annuum ſibi ſoluatur .ib.n.3.
Emphyteuſis à cenſu an differat, ib n.4.
Emphyteuſis dominus in comparandis fructibus rei emphyteuticæ cuilibet præfertur, diff.109.§. 1.n.5
Emphyteuſis dominus pro tanto præfertur in locatione fundi emphyteutici,ib.n.6.
Emphyteuta præferendus eſt pro tanto in rebus emphyteuticis, quando generationes extinctæ ſunt, & dominus vult alteri concedere in emphyteuſim, ibidem. nu. 7.
Emphyteuta debet retrahere emphyteuſim intra annū ibi. num.8.
Emphyteuta rei priuatæ non poteſt fundum vendere irrequiſito domino, & quid in emphyteuta vniuerſitatis,ibi.n. 13.
Emphyteuta ob alienationem neceſſariam non tenetur ſoluere domino quinquageſimam pretij partem, vbi id eſſet ſtatutum,diff.128.n.2.
Emphyteuſis pro regionum varietate,& conſuetudine diuerſa habet nomina,diff.134.n 9.
Emphyteuſis natura non mutatur pro renouationem, q.6.num. 3.
Emphyteuſis Eccleſiaſticæ incapax eſt ſpurius,ib.n 4.
Enormis læſio datur intra quadriennium,diff. 114.n. 1
Enormiſſima læſio intra quod tempus detur, ibidem, nu. 2. & 3.
Enormiſſima læſio quando dicatur,ib..n.5.
Eccleſiaſticæ perſonæ omni iure liberæ ſunt à iuriſdictione ſeculari,diff.9.§.1.n. 1.
Eccleſiaſtica cauſa dicitur,quæ ad ſtatum Eccleſiæ,& fidei ſpectat,ib.n.13.
Eccleſiaſtica poteſtas quantum ſecularem excedit,dif. 9.num. 1.
Eccleſia,Templum,Fanum,Sacellum,quid ſint,differ. 76.n.1.2.3.& 4.
Edictum ſucceſſorium quid ſit,diff.23.n.10.& ſingularis effectus huius tituli ponitur,n.11.& 12.
Epiſcopi,& magnates de conſilio Regis appellantur, diff.10. n. 27.
Epiſcopi, & alij prælati non poſſunt laico committere cauſam ſpiritualem,diff.9.§.1.n. 32.
Epiſcopus poteſt recognoſcere horrea publica, vbi ſeculares magiſtratus ſunt in deſidia,diff.9.§.3. n.7.
Epiſcopi vicarius non poteſt eſſe laicus,differ. 9. §.1. num.33.
Epiſcopo poſtulato ad ſecundum Epiſcopatum, non vacat primum,donec ſecundi adipiſcatur poſſeſſionem, diff. 120.n.12. & intra quod tempus teneatur adipiſci poſſeſſionem, n. 13.
Epiſcopi vicarius ordinariam habet iuriſdictionem, diff.129. nu. 3.
Eremitæ an ſint Eccleſiaſticæ perſonæ, & an debeant frui foro Eccleſiaſtico,diff. 9.§.1.n. 4.
Erogationis verbum quid ſignificet? diff.132. §. 1.n.5. & in erogatione militaris annonæ plura ſpecialia admittuntur,ibi. n.7.
Error facti quando producat bonam fidem, & titulum pro ſuo,diff.41.n.10.
Exceptio fori ante litem conteſtatam debet opponi. qu. 17. num. 7.
Excluſio fœminarum odioſa eſt, q. 1. n. 8.
Excommunicatio propriè Eccleſiaſtica eſt,dif.9. §. 1. nu. 21.
Excommunicatio à conſeruatore lata ſuper non notorijs non ligat,diff.70 n.9.
Excommunicatio eſt genus, anathema ſpecies, differ. 119.n.1.
Excommunicatio à iudice lata eſt comminatoria, niſi dicitur ipſo iure,diff.119.§.1.n. 1.
Excommunicatio ſine trina monitione iniuſta eſt, ſed non eſt nulla, ibi.n.2. & 3.
Excommunicatos à iudice an poſſit quilibet ſacerdos abſoluere ex clauſula bullæ,ibid,n. 4. & 5.
Excommunicatos ad reincidentiam an poſſit abſoluere ſacerdos, ib.n.6.
Excommunicatos qualiter facta ſatisfactione poſſit abſoluere ſacerdos,ib.n.7.
Excommunicatio reuiuiſcit tranſactio tempore abſolutionis temporalis, ib.n.8.
Excommunicatus iudex non poteſt vicarium ſubſtituere,ib.n.9.
Executor quando teneatur executorijs literis ſuperſedere,diff.2. n. 5.
Executione facta pro cenſu redimibili contra legem de ſpeciebus conſtituto ſententia adiectionis ad pecuniā reduci debet,diff.73.§.2.n.4.
Executione in fideiuſſorem facta, tempus exequendi principalem a quo die currat,diff. 110.n.5.6.& 7.
Executio an habeat locum contra eum qui factum promiſit pro eo quod intereſt,diff. 130.§.6.nu.1. & 2.

Executor teſtamentarius non poteſt vendere bona defuncti pro exequijs, niſi interpellatis hæredibus, ibidem, nu. 4.

Exhæredatio quid ſit, & inter quas perſonas proprie cadat, diff. 148. n. 1. & 2.

Exhæredari, vel inſtitui non eſt neceſſe qui ſecundum locum obtinet, ibi. n. 3.

Exhæredationis, vel præteritionis quoad matrem, & patrem hodie non eſt differentia, diff. 148. n. 12. 13.

Exilium voluntarium qualiter accipiatur, quæſt. 17. §. 2. num. 2.

Exilij ſententia in dubio intelligitur de præciſu, ib. n. 6.

Expromiſſor quis dicatur, & a ſponſore in quo differat differ. 59. n. 5. & 6.

Expromiſſor dotis qualiter vltra legitimam à patre debitam poſſit obligari, ibid. n. 10. & 11. Et contra patrem nullam habet actionem, n. 12.

F

FAlſum, & mendacium quid ſit, diff. 87. n. 1. & 2.

Fama publica quomodo probetur. q. 17. §. 1. n. 3. 4. & 5.

Familiæ appellatio quid ſignicet in actione familię herciſcundæ, differ. 112. n. 21. Reliqua vide in verbo Actio familiæ herciſcundæ.

Familiæ herciſcundæ actio an poſſit intendi antè petitionem hæreditatis, & an alternatiuè intẽtari poſſit, diff. 148. n. 17.

Famuli clericorum an fungantur foro Eccleſiaſtico, diff. 9. § 1. n. 8.

Famulus à domino diuertens ante finitum tempus obſequij, an perdat mercedem præteriti temporis, diff. 130. §. 9. n. 4. & 5.

Famulus à Domino diuertens, & alij in eodem ſeruiens qua pœna puniatur ibi. n. 6.

Famulum ſi dominus iratus expulerit an poſſit illum ad domum reuocare, ib. n. 7.

Famuli minores decennio, & maiores ſeptennio, quid pro obſequio habere debeant, ib. n. 8.

Famulorum conditio ſuauior eſt dominorum conditione, ibid. n. 9.

Fatum quid ſit, & quid differat à diuina prouidentia, diff. 32. nu. 18. & 19.

Fecialis quid ſit diff. 6. n. 6.

Fœminæ an poſſint eſſe teſtes in caſu pragmaticæ frumentariæ, diff. 5. §. 1. n. 8. Et an in codicillis, differ. 14. num. 16.

Fœminæ non ſunt de genere, & familia, differ. 13. §. 2. num. 6.

Fœminæ in bonis liberis indiſtinctè ſuccedunt; in bonis maioratus maſculus illi præfertur, diff. 24. §. 1. n. 4.

Fœminæ tutellarum, & munerum publicorum idoneæ non ſunt, q. 2. §. 1. n. 4.

Feudum nomen nouum eſt, & à quibus habeat originem, diff. 19. n. 1.

Fideicommiſſum verbis precarijs relinquitur, differ. 17. num. 10.

Fideicommiſſum, & delegatum æquiparantur à Iuſtiniano, ibi. n. 2. Et ſunt nomina ſynonima, num. 3. Et quibuſcunq; verbis vſus fuerit teſtator promiſcue, legatum eſt, & fideicommiſſum, n. 4.

Fideicommiſſa vniuerſalia, & legata particularia differunt, ib. n. 6.

Fideicommiſſum in teſtamento, & codicillis poteſt relinqui, diff. 18. n. 2.

Fideicommiſſarius vniuerſalis an poſſit propria auctoritate capere fideicommiſſam, ib. n. 4.

Fides quid ſit, diff. 40. n. 1. Et in quo conſiſtat, n. 2.

Fidem implicite qui tenet prout, credit Eccleſia, ſed motus ratione naturali, aliud ſentit, an ſit hæreticus, ibid. n. 3.

Fides Abrahæ quare laudetur, ibi. n. 5.

Fides accipitur pro conſcientia, diff. 41. n. 1. Et in quo differant. n. 2. Et quid ſit bona fides, n. 3. Et quid mala, n. 4. Et an ſit medium inter vtramque, ib. n. 7.

Fides mala quando producatur ab errore iuris, ib. n. 8.

Fides mala ex coniecturis probatur, ib. n. 19.

Fides Catholica quæ ſit, diff. 89. n. 1. 2. & 3.

Fideiuſſor quid ſit, diff. 59. n. 1. Et quid mandatur, n. 2. Et quando vterq; accipi poſſit, n. 3. Et an verbis vel conſenſu obligetur, n. 4.

Fideiuſſor, expromiſſor, & ſponſor in quo differant ab eo qui tenetur de conſtituta pecunia, ib. n. 7.

Fideiuſſor an ſubſiſtere poſſit ſine principali, & quid de expromiſſore, ib. n. 8. Ponitur exemplum n. 9.

Fideiuſſor ſiſtendi iudicio liberatus reo defuncto, ibid. num. 3. Et etiam liberatur, ſi reus fuerit abſolutus ab obſeruatione iudicij, n. 4.

Fideiuſſor ſiſtendi iudicio liberatur ſolutione, ibi. n. 7.

Fideiuſſor iudicio ſiſti, ad quid obligetur, ibi. num. 6. Et qualiter à notarijs debeat fieri forma obligationis, num. 7.

Fideiuſſio concepta cum clauſula de iudicio ſiſti, tantum valet, ib. n. 8. Et an interſit formam concipi, iudicatum ſolui, vel ſolui iudicatum, n. 9.

Fideiuſſor de iudicato ſoluendo, in quo differat à fideiuſſore de iudicio ſiſti, ib. n. 10.

Fideiuſſores exigit ſatiſdatio, diff. 61. n. 3.

Fideiuſſorem certum qui tenetur dare liberatur alium dando æque idoneum, diff. 16. n. 7.

Fideiuſſor pro domino quilibet eſſe poteſt, ſed non agricola, differ. 79. §. 1. cap. 5. nu. 1. niſi cum iuramento, n. 3.

Fideiuſſio pro dote iuramento firmatâ valet, ibi. n. 4.

Filio defuncto mater vidua an ſuccedat pleno iure, differ. 121. §. 1. num. 1. Et quę ſit differentia, an mater ſuccedat pleno iure, vel quando ſuccedit in vſufructu, n. 2.

Filio defuncto mater ſecundo nupta ſuccedit in vſufructu tantum, ib. n. 3.

Filius conſequitur lucrum dotis, vel ſponſalitię largitatis, quod pater, aut mater habuerit ex eodem matrimonio, licet illorum repudiauerit hæreditatem, ibi. §. 2. n. 10.

Filius pręteritus tenetur hæredi ſcripto reſtituere quod

alias

Digitized by Google

alias illi pater relinquere poterat, ſi clauſula codicillaris adiecta ſit, diff. 148. n. 7.
Filius præteritus, vel exhæredatus tenetur filio inſtituto reſtituere meliorationem tertij, & quinti, & quod pater illi relinquere poterat, ſi clauſula codicillaris adiecta ſit, ibidem, n. 8.
Filius emancipatus olim non erat neceſſario inſtituendus, vel exhæredādus, ib. n. 10. Et quid hodie, n. 11.
Filius cum alijs liberis hæres inſtitutus debet habere præcipuum legatum ſibi relictum, niſi à lite dicatur, diff. 149. n. 7.
Filius qui donationem ob cauſam ſuſcepit, ſi repudiauerit paternam hæreditatem, & contentus fuerit cum donatione ob cauſam, non tenebitur inuitus conferre, diff. 150. n. 9.
Filius accipiens pecuniam à patre ad mercaturam exercendam, non debet conferre lucrū, dif. 150. §. 2. n. 2
Filius præteritus ſi viuo patre moriatur teſtamentum patris nullo iure reconualeſcit, diff. 2. §. 3. n. 2.
Filius familias non tenetur etiam in foro conſcientiæ pro mutuo accepto iniuſſu patris, diff. 12. §. 1. nu. 7.
Filius ſciens ſe eſſe ex adulterio natum, debet abſtinere ab hæreditate, diff. 12. §. 2. n. 2.
Filius non poteſt etiam hodie in codicillis exhæredari, diff. 14. n. 11.
Filius primogeniti, & illius deſcendentes præferuntur patruo, repræſentando patris perſonam, niſi aliter ſit expreſſum, diff. 18. §. 1. n. 1. Fallit in maioratu Comitis de Lemos, nu. 2. Et quando patruus nepoti præferatur, num. 3.
Filius mortuo patre ſolutam dotem quo iura agat pro dote conſequenda, ſi à reliquis hæredibus dos promiſſa dicatur inofficioſa, diff. 82. n. 2.
Filij appellatio nepotes an comprehendat, diff. 91. nu. 1. & num. 6.
Filius ſoluens debita patris an præſumatur patris adijſſe hæreditatem, diff. 97. n. 8.
Filius naturalis paterna fruitur nobilitate, differ. 145. §. 2. num. 7.
Filius an præſumatur ſpurius, vel naturalis, ib. n. 8.
Filius clerici conſtituti in minoribus ordinibus, etſi habeat beneficium, naturalis eſt, ib. n. 9.
Filius melioratus habet remedium legis ſoriæ, diff. 146. num. 17.
Filius qui meliorationem accepit, an poſſit conueniri à creditoribus hæreditarijs, diff. 146. n. 16.
Filius non facit ceſſare conditionem fideicommiſſi, niſi ſit baptizatus, & vixerit 24. horis, differ. 147. §. 1. num. 7.
Filius in caſtrenſibus, vel quaſi an poſſit patrem præterire, vel exhæredare, q. 16. n. 2.
Filius clericus licet bonorum ſuorum tantum habeat vſumfructum, tamen tenetur patri relinquere legitimam, ibi. nu. 3.
Fiſcus quando poſſit exigere bona confiſcata hæreticorum, diff. 12. §. 2. n. 19.
Fiſcus præfertur pro tributo omnibus creditoribus in re tributaria, diff. 58. §. 2. n. 4.
Fiſcus quid ſit, diff. 111. nu. 1. & 2. Et in quo differat ab ærario, n. 3. & 4. Et pro fiſco hodie camera dicitur, num. 5.
Fiſco ſimilis eſt camera, ſed magis ſimilis ærario, ibid. num. 6.
Fiſcum quis habeat, n. 10. 11. 12. & 13.
Fiſci priuilegium prælationis in bonis delinquentium non competit magnatibus, ibi. n. 14.
Fiſci priuilegium de pœna pecuniaria intelligitur ſine prælatione, ibid. n. 15.
Fiſci in fraudem an poſſit reus, cuius bona publicata ſunt, hæreditatem repudiare, ibi. n. 16.
Fiſcus habere debet pœnam pecuniariam, in qua reum condemnauit iudex magnatis, ſi apud regium iudicē ſententia confirmata ſit, ibid. n. 17.
Flumina à natura quaſi regionum termini ſunt poſita, diff. 11. n. 2. Et dant atque tollunt dominium, n. 3.
Et ex fluminis mutatione agrorum dominia immutantur, n. 4. Et iuriſdictione flumine terminantur, n. 5.
Fluminis, & riui, fontis, & putei differentia, diff. 11. nu. 1. & 2.
Flumen publicum quid ſit, ibi. n. 3. Et quid flumen priuatum, n. 4. 5. & 6.
Fluminis publici aquam haurire quilibet poteſt, ibid. num. 7.
Fluminis publici piſcatio omnibus communis eſt, diff. 54. §. 2. num. 4. Et quo inſtrumento fieri poſſet piſcatio, nu. 6.
Flumen ratione aluei ad eos tantum ſpectat quorum agros abluit, ibi. n. 5.
Flumen continuo, ſtillicidium ſtatim fluit, differentia. 83. num. 1.
Fluminis ſeruitus grauior eſt quam ſtillicidij, ibidem. num. 2.
Fortuitus caſus quid ſit, diff. 32. n. 15.
Fortuitus caſus, latronum incurſus, vis aquarum an præſtetur, ib. n. 16.
Fortuitus caſus hodie ocaſion dicitur, ib. n. 17.
Forum conſcientiæ eſt forum æquitatis, diff. 12. n. 8.
Frater vtrinque coniunctus an illi præferatur qui vtrinq; coniunctus non eſt, q. 8. n. 1. 2. & 3.
Fratres ſi hæredes inſtituti ſint intelligitur, ſi ſint vtrinq; coniuncti, ibid. n. 4. Et quid ſi de fideicommiſſaria ſubſtitutione, n. 5.
Fructuum reſtitutio non venit in actionibus arbitrarijs, niſi id ſententia dicat, diff. 42. nu. 10. & n. 11.
Fructuum appellatio an penſiones comprehendat, diff. 79. §. 1. c. 3. n. 5. & 6.
Fructus qui pro penſione pignori dati ſunt non ſunt coloni, niſi de domini voluntate illos colligat, ibi. n. 9. Et colonus faciat fructus ſuos ante ſolutionem mercedis, ibi. n. 8. & 9.
Fructus quando ad Dominum fundi, & quando ad colonum pertineant, ibi. n. 11.
Fructus ſuos facit colonus, habita fide mercedis, ibid. num. 10.
Fructus beneficij vacantis ad quem pertineant, differentia 120. §. 1. nume. 1. & 2. Et à quo tempore

Digitized by Google

incipiat annus quoad computationem fructuum, nu. 3. Et non intereſt, An beneficium vacauerit per mortem, vel per renunciationem ib. n. 4. Et an ſit idem ibi renuntiatione facta apud ordinarium, vel Pontificium, n. 5. Et idem, quando beneficium vacat per apprehenſionem ſecundi, n. 6.

Fructus maioratus vacantis cui competant, ib. n. 7.

Fructus quos alter ex coniugibus percepit ex vſufructu bonorum filij communes ſunt, diff. 121. §. 2. n. 16.

Fructus pendentes ſoluto matrimonio qualiter ſint diuidendi, diff. 124. §. 1. n. 1.

Fructus quando ſint communes mariti, & vxoris, ibi. nu. 3. 4. & 5.

Fructus qui ſoluti matrimonij tempore non apparent, vel ſeminati non ſunt, illius coniugis fiunt cuius eſt pratium, ibi. n. 7.

Fructus pendentes an ſint fœtus pecudum, ib. n. 8.

Fructus a quo tempore veniant cum relinquitur prælegatum trientis, & quincuncis, & quando relinquitur legatum rei ſingularis, diff. 131. n. 13.

Fructus dotis mariti lucro cedunt, q. 4. n. 1.

Fructus non tenetur maritus reſtituere, ſi vſusfructus in dotem datus ſit, ib. n. 2.

Fructus dici non poſſunt, niſi ſit res ex qua producantur, ibid. n. 3.

Frumentum corruptum cum incorrupto miſcere non poteſt venditor, diff. 132. §. 1. n. 1. 2. 3. & 4.

Frumentum an vltra taxam ſolui poſſit ab vniuerſitate, quæ tempore neceſſitatis in horrea publica recondit, ſi illi à quibus emit vltra taxam, fecerunt impẽſam, q. 12. n. 1. & 2.

Furari poteſt quis rem ſibi debitam ſi aliter non valeat recuperare, & hoc in foro poli, diff. 12. §. 2. n. 12

Furioſus, mentecaptus, fanaticus, qui dicatur, diff. 86. nu. 1. & 2.

Furor quomodo probatur, ibid. n. 5.

Furioſus ſi factus ſit homicida, donec ſanus ſit, puniri non debet, ibi. n. 6.

Furioſi cura, & cuſtodia ad quem incumbat, ib. n. 7.

G

Generi appellatio quid comprehendat, diff. 31. n. 5.

Genus qualiter à Conſultis accipiatur, differ. 31. numer. 1.

Genus à ſpecie in quo differat, ibi. n. 2.

Generale nomen quod ſit, diff. 31. n. 6.

Generalia nomina quid differant ab vniuerſalibus, ibid. n. 7.

Graduum computatio quare diuerſimode fiat in iure ciuili, & canonico, diff. 109. §. 3. n. 8.

Graduum computatio qualiter fiat in collatione capellæ facienda conſanguineis, diff. 120. n. 13.

Gratia facta à Rege bonorum vacantium, ſtricte debet interpretari, diff. 13. § 1. n. 8.

Gratia facta à Rege ſacerdoti, vt filio ſuo legare poſſit, ſtricte debet interpretari, ib. n. 7.

H

HÆreditas legitima parentum, & filiorum in quo differant, diff. 3. n. 6.

Hæreditas teſtamento, non codicillis datur, differ. 14. num. 9.

Hæreditatem datam in codicillis, an poſſit hæres petere iure fideicommiſſi, ib. n. 10.

Hæreditas quid ſit, diff. 22. n. 8.

Hæreditatis petitionem procedere debet aditio, differ. 22. num. 6.

Hæreditatis aditio quo tempore præſcribitur, ib. n. 5.

Hæres ex minus ſolenni teſtamento teneantur hæreditatem reſtituere legitimo hæredi, diff. 32. §. 1. n. 2. Etiam in foro conſcientiæ, n. 6.

Hæres an poſſit inſtitui nepos naſciturus clerici ex filio ſpurio, adiecta ea conditione, vt ſi non naſcatur, bona reuertantur ad hæredes clerici, diff. 5. §. 2. nu. 4.

Hæres primogeniti qui cenſum ex regia facultate vendidit, tenetur ex bonis liberis quæ anteceſſor reliquit cenſum redimere, diff. 18. §. 2. n. 1.

Hæres inſtitutus ad vitam, an ſit verus hæres, diff. 29 nu. 12. Et eſt vſufructuarius. n. 13.

Hæredi ad vitam inſtituto incumbit ſolutio annui reditus, alias vſufructuario, ibi. n. 15.

Hæredi ab inteſtato quo incipiat currere tempus adeũdi, diff. 38. §. 1. nu. 2.

Hæredi ab inteſtato agenti petitione hæreditatis, an & quando noceat præſcriptio 30. annorum, ib. n. 3.

Hæres qui dicatur neceſſarius, & quis dicatur ſecus, & quis extraneus, diff. 96. n. 1. 2. & 3.

Hæredibus extraneis exeuntibus, poteſt habere locum vſucapio: quid ſi exiſtat ſui, ib. n. 4.

Hæres intra quantum tempus eligere debeat ſcholares qui Salmanticæ fruantur legato ſtudij cauſa relicto, q. 14. §. 1. n. 1. Et an termino lapſo poſſit hæres purgare moram, n. 2.

Hærede non eligere, legatum debetur illi qui primo litem conteſtatus eſt, ſi hæredi competebat electio, ibid. nu. 4.

Hæres non poteſt moram purgare in cauſis pijs, ib. n. 5

Hæreſis cauſa ad Eccleſiaſticum forum pertinet, diff. 9. §. 1. nu. 14. Et in quo conſiſtat, diff. 40. n. 4.

Hæreticus quis ſit, & apoſtata, diff 108. n. 2. 3. & 4.

Hæreſis à Blaſphemia quid differat, ibi. n. 5.

Hæreſis in quibus cadat, ibid. n. 8.

Hæreticus an ſit dubius in fide, ib. nu. 10.

Hæreticum patrem an teneatur filius reuelare, ibi. n. 3

Hæreſim an incurrat, qui ſequitur opinionem à Theologis diſputatam, quandiu non ſit contrarium definitum, ibid. n. 14.

Hæretici qualiter à malis Chriſtianis differant, differ. 108. nu. 1.

Hæreticorum pœnam quæ dicitur ſanbenito, quare ita dicatur, ib. n. 3.

Hæreticorum filij vſque ad quam lineam honore, officio, & beneficio priuentur, ib. n. 4. & 7.

Hæreſi damnati in triplici ſunt differentia, ib. n. 5.

He-

Hæreticorum filij veſtibus pretioſis vti non poſſunt, ibid. nu. 8.
Hæretici reconciliati qui dicantur, ibi. nu. 9. Et an admittantur ad beneficia, & officia publica: & quid de eorum filijs, n. 10. 11. & 12.
Hæretici pœnitentes, & pœnitentiati qui dicantur, ibi. nu. 13. Et an pœnitentiatarum filij dictis pœnis puniantur, n. 13. vſque ad n. 21. Et an dictæ pœnæ obtineant in filijs emancipatis legitimis, & ſpurijs, & natis ante crimen commiſſum, n. 22. 23. 24. 25. & 26.
Hæreticorum filij an poſſint in maioria ſuccedere, diff. 108. §. 1. n. 1. 2. 3. & 4. Et quis propter illorũ hæreſim ſuccedat in maioria, n. 6.
Hæreticus declaratus à iudice, etiam ſi nihil de bonis dixerit, tenetur ea fiſco reſtituere, dif. 12. §. 2. n. 20.
Hiſpania non ſubeſt Imperio, diff. 6. n. 3.
Hiſpaniæ tribunalia non omnino reſpondent Romano prætorio, diff. 10. n. 2.
Horologijs diſcordantibus, cui ſit ſedes habenda, q. 9. n. 10. 11. 12. & 13.

I

Immiſcendi, & abſtinendi, adeundi, & repudiandi verba ad quos hæredes pertineant, diff. 97. num. 1. & 2.
Impenſæ litis de re legata ad quem ſpectent, diff. 17. §. 1. nu. 1.
Impenſæ rei locatæ quo tempore æſtimandæ ſint, diff. 80. num. 6.
Impenſa funeris an deducenda ſit ex patris legitima, q. 16. n. 6. 7. & 8.
Imputatio quid ſit, diff. 149. n. 5. Et quando habeat locum, nu. 6.
Induciæ hodie quæ dicantur, diff. 94. n. 3. & 4.
Ingenuus quis dicatur, diff. 93. n. 1.
Ingreſſus religionis ob paternam reuerentiam valet, diff. 65. nu. 5.
Inſtantia quid ſit, & de eius termino, & quid a cauſa differat. 136. n. 7. 8. & 9.
Intereſſe apud Iuriſconſultos id quod intereſt appellatur, & quid differat intereſſe ab eo quanti res eſt, dif. 118. n. 1. 3. & 4. Et intereſſe quid ſit, n. 9.
Intereſſe quid habeat commune cum cauſa, ibi. nu. 6. Et Et cauſam cõtineri quandoque ſub appellatione eius quod intereſt. n. 8.
Intereſſe extrinſecum à conſultis cauſa appellatur, ibid. n. 10.
Iudex delegatus vltra duas dietas non poteſt reum trahere, q. 14. nu. 1. Et quid ſi ordinario iure poteſt iudex de cauſa cognoſcere, ib. n. 4. Nec procedit in iudice delegato, quando ſoluto eius quod debetur, ſatisfactum ſit, vbi iudex de cauſa cognoſcit, n. 5.
Iudex quid cauere debeat in interlocutione de relaxando, q. 17. §. 2. n. 8.
Iudex Eccleſiaſticus an poſſit inquirere contra clericos habentes concubinas, q. 17. n. 16.
Iudex ordinarius quis dicatur, diff. 129. n. 1.
Iudex delegatus quis dicatur, diff. 129. n. 7.
Iudicis delegati tria ſunt genera, ib. n. 8.
Iudex delegatus quis dicatur, ib. n. 12.
Iudex cenſor quis ſit, ibi. n. 13.
Iudex delegatus poteſt exequi ſententiam extra terminum, ſi intra tempus illam protulit, ibi. n. 15.
Iudex ſine litis conteſtatione iubere poteſt vt actor probet, citato tamen aduerſario, tit. 137. n. 7.
Iudex poteſt remittere concluſionem, & quæ ſit cauſa legitima, ib. n. 8. & 9.
Iudex in cauſis leuiſſimis an poſſit ſine tabellione acta conficere, ib. n. 10.
Iudex inferior an poſſit obuiam ire militibus, vel ſuperiorum apparitoribus vexantibus agricolas, dif. 79. §. 1. c. 7. 8. & 9. n. 1. & 3. Et milites in crimine deprehenſos debet remittere ad ſuum magiſtratũ, n. 2.
Iudex illi occurrere debet, cui notoriè infertur violentia, n. 4. Idem priuatus, ſi poteſt, n. 5.
Iudex ſuperior an poſſit in ſuo officio peccantem punire, ibi. nu. 6.
Iudici ſeu officiali quando reſiſti poſſit, ib. n. 8.
Iudices ex officio inquirentes non debent ſibi aſſumere pœnæ partem quæ delatori competit, diff. 111. n. 18.
Iudices non poſſunt conuertere in alios vſus pœnam pecuniariam quæ fiſco competit, niſi in modica quantitate, ib. n. 19.
Iudices poſſunt mulctas applicare in publicos vſus, vel in cauſas pias, ibi. n. 20.
Iudex an peccet, qui metu tyranni iniuſtam profert ſententiam, diff. 1. n. 9.
Iudex an poſſit minuere decimam executoris, vel tutoris, ſi magna fuerit, diff. 2. §. 1. n. 1. Et debet eſſe iudex æquitatis amator, ib. n. 2.
Iudici qualiter ſuccurratur, ſi in ſyndicatu ſit condemnatus reſtituere rem quam alteri per imperitiam adiudicauit, diff. 2. §. 2. n. 4.
Iudex prius inſpecto iure regio, & conſuetudine, indicat, deinde iure communi, diff. 6. n. 5.
Iudex laicus non poteſt cognoſcere contra clericum, qui etiam poſt delictum commiſſum clericus factus eſt, diff. 9. §. 1. nu. 2. Et non poteſt punire clericum qui coram eo falſum teſtimonium dixit, n. 3.
Iudex Eccleſiaſticus debet laicum ad ſuum iudicem laicum remittere, ib. n. 23.
Iudex laicus quando poſſit incidenter cognoſcere de iure patronatus, ibi. n. 26.
Iudex Eccleſiaſticus quando poſſit laicos punire, ibid. num. 28.
Iudex laicus non habet iuriſdictionem in clericos, etiã ſi ſe illius iuriſdictioni ſubmiſerint, ib. n. 29.
Iudicis laici ſententia in clericum lata nulla eſt, etſi clericus non opponat exceptionem fori, nu. 30.
Iudex laicus an poſſit ſuper nuda poſſeſſione rei ſpiritualis cognoſcere, ibi. n. 34.
Iudex, ſiue laicus, ſiue Eccleſiaſticus, competens eſt cõtra laicum qui non petit abſolutionem intra tempora à iure ſtatuta, differ. 9. §. 2. num. 4. Et quod detur

an-

Digitized by Google

annus, num. 5.
Iudex vterque poteſt procedere contra ducentes duas vxores, diſſ. 9. §. 2. n. 11.
Iudex Eccleſiaſticus in criminibus mixti fori non poteſt laicũ incarcerare ſine brachio ſeculari, ib. n. 16.
Iudex ille præfertur in crimine mixti, qui primo præuenit cauſam, ib. nu. 17.
Iudex laicus cognoſcit de omni cauſa quę non Eccleſiaſtica, diſſ. 9. §. 3. n. 1.
Iudex ſecularis cognoſcit de re Eccleſię quę ſine violentia ad laicum peruenit, ib. n. 2.
Iudex ſecularis cognoſcit de conductione à ſeculari facta de fructibus beneficij, ſi pro mercede conductionis conuenıatur, ib. n. 3.
Iudex Eccleſiaſticus non poteſt cognoſcere de crimine adulterij; quando agitur apud perſonas ſeculares, ibid. nu. 4.
Iudex Eccleſiaſticus an poſſit in publiee concubinarios animaduertere, ib. n. 5.
Iudex Eccleſiaſticus non cognoſcit de cauſis laicorum, niſi cauſa ſit Eccleſiaſtica, vel ſpecialis, ib. n. 6.
Iudex Eccleſiaſticus, an ſit competens in cauſa reſtitutionis Eccleſiæ intentatę contra laicum, ib. n. 8.
Iudex laicus quando poſſit clericum incarcerare, diſſ. 9. §. 4. nu. 1.
Iudex ſecularis an poſſit noctu clericis arma auferre, ibid. n. 3.
Iudex ſecularis poteſt cognoſcere contra clericos degradatos, ibi. nu. 4. Et in clericos aſſaſſinos, n. 5.
Iudex ſecularis poteſt ius dicere de animalibus clericorum agros laicorum depaſcentibus, ibi. n. 14. Et an poſſit perditem aucupem auferre, & condemnare ad pœnas regię legis, n. 15.
Iudex ſecularis an poſſit obuiam clericis ire, ſi ſeculari iuriſdictioni vim inferunt, ib. n. 16.
Iudex laicus neceſſitatis cauſa poteſt triticum quod clericis ſupereſt illis auferre, ib. n. 17.
Iudex laicus poteſt clericum cogere, vt reſtituat depoſitum acceptum ab ipſo, & qualiter, ib. n. 18.
Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de cauſa clerici adminiſtratoris bonorum principis, ſi adminiſtratio ab ipſo principe commiſſa fuit ſponte ſua, ib. nu. 19.
Iudex laicus poteſt exigere vectigal à clerico qui accepit prædium à laico in fraudem vectigalis, ibi. nu. 20. Et quando à clericis exigi poſſit vectigal, n. 21.
Iudex laicus poteſt cogere clericum, vt ſoluat penſionem debitam pro fundo quem nullo titulo poſſidet, ibid. n. 22.
Iudex laicus poteſt condemnare clericum apud ſe litigantem acceſſionis iure, ib. n. 23.
Iudices ſupremi per querellam adiri poſſunt cognoſcere inter clericos de cauſis apud Eccleſiaſticos iudices pendentibus, ibi. n. 24.
Iudices ſupremi ſenatus Hiſpaniæ ius dicunt de iure patronatus regis, etiam inter clericos, ib. n. 26.
Iudex ſecularis in cauſa conuentionis eſt competens cõtra clericos, ib. n. 27.
Iudex laicus cognoſcit de appellatione à compromiſſo à clerico interpoſita, n. 28.
Iudex laicus tenetur iuriſdictionem Eccleſiaſticam venerari, ib. n. 29.
Iudex apud Romanos quemadmodum eligeretur, diſſ. 10. nu. 3.
Iudex in cauſis parui momenti poteſt deferre iuramẽtum in ſupplementum probationis, etiam parte non petente, diſſ. 34. n. 9.
Iudicis illiterati aſſeſſor recuſari non poteſt, ſi apud ipſum iudicem ſit ſententia ſubſcripta, diſſ. 70. n. 15.
Iudex illiteratus an teneatur parte petente dicere quẽ eligat aſſeſſorem, ib. n. 16.
Iudex ſecularis, & Eccleſiaſticus quem ordinem ſeruare debeant in lite immunitatis Eccleſiæ, diſſer. 76. §. 1. num. 1.
Iudex Eccleſiaſticus competens eſt ſuper immunitate, ibi. nu. 2. Et debet audire iudicem laicum dicentem ſe nihil egiſſe contra immunitatem, & partes ad probandum admittere, n. 3.
Iudex Eccleſiaſticus quomodo cogitur reum Eccleſiæ reſtituere, ib. n. 4.
Iuramenti religio ad cognitionem Eccleſiæ ſpectat, diſ. 9. §. 1. n. 20.
Iuramenti obſeruatio ſuper contractu ſpectat ad iudicẽ laicum, ibi. n. 21.
Iuramentum fit Deum in teſtem vocando, diſ. 65. n. 2.
Iuramentum non extenditur ad incogitata, ib. n. 6.
Iuramentum ſi quis faciat, ſe non accepturum Doctoris gradum, niſi in vniuerſitate vbi Licentiatus eſt factus, an etiam interueniente iuſta cauſa obliget, ibi. numer. 7.
Iuranti cuſtodi paſcuorum ſe aliquem in doxia comprehendiſſe, an ſit credendum diſſ. 52. §. 1. num. 1. Et quid ſi cuſtos habeat partem condemnationis, n. 2.
Iuramentum, & iuſiurandum ſunt nomina ſynonima, diſſ. 127. n. 1. Et iuſiurandum vnde dicatur, nu. 2. 3. 5. & 6.
Iuramenti verborum formula olim conſtituta erat, ibi. num. 4.
Iuriſdictio Eccleſiaſtica, & ſecularis qualiter ſit penes Pontificem Romanum, diſſ. 9. n. 2.
Iuriſdictionis defectus facit, vt abſolutus in foro animæ, non ſit in foro exteriori, diſſ. 12. §. 2. n. 13.
Iuriſdictio incompetentis iudicis non prorogatur per ſatiſdationem de iudicio ſiſti, diſſ. 61. n. 8.
Iuriſdictio ordinaria extra territorium conſiſtere non poteſt, diſſ. 129. n. 5.
Iuriſdictionem ordinariam an habeat Cancellarius vniuerſitatis Salmantinæ, ibi. n. 6.
Ius quid ſit, diſſ. 1. nu. 3.
Ius, & iuſtitia qualiter differant, ib. n. 5.
Iuſtitia quid ſit? ib. n. 2.
Iuris prudentia quid ſit, ib. n. 6.
Iuriſperitus quando Theologo præferendus ſit in Epiſcopatus electione, ib. n. 11.
Ius gentium, ius naturale eſt, diſſ. 3. n. 1. & 2.
Ius naturale an commune ſit omnibus animantibus, ibid. num. 3.

Digitized by Google

Ius gentium quid ſit? ibid. n. 5.
Ius ciuile eſt, quod quiſque populus ſibi conſtituit, diſ. 4. nu. 1.
Ius ciuile a naturali quemadmodum diſcernatur, ibid. numer. 2.
Ius ciuile addens, vel detrahens iuri naturali, ita vt illius vires eneruet, non eſt naturale, ſed ciuile, ibi. numer. 4.
Ius ciuile non poteſt tollere ius naturale, interpretari poteſt, ib. n. 6. Et ex cauſa poteſt ius ciuile interpretari ius diuinum, n. 7.
Ius Pontificium à ſummi Pontificibus conditum, diſ. 5. numer. 5.
Ius Pontificium, & Regium ſi inuicem repugnent, vtrumq; in ſuo foro ſeruatur, & Pontificium pertinet ad omnes Eccleſiaſticas perſonas, diſſ. 5. §. 1. num. 1. & 2.
Ius Pontificium potius quam commune ſeruandum eſt deficiente iure regio, diſſ. 5. §. 2. n. 1.
Ius commune pro Romanorum iure accipitur, diſ. 6. n. 1
Ius Romanorum, ius quiritum appellari ſolet, ib. n. 2.
Ius commune an apud nos habeat authoritatẽ, ib. n. 4.
Iuriſperitis an magis fidei habeatur ſcribẽtibus, quam orantibus, aut reſpondentibus, diſſ. 6. §. 1. n. 2.
Iuſtum non tantum ex legis definitione venit, ſed quid quid ex alijs iuris partibus comparetur, diſ. 7. n. 2.
Iuſtitia diſtributiua quid ſit? diſſ. 8. n. 1.
Iuſtitia dicitur quæ priuatorũ bona diſtribuit, ib. n. 2.
Ius patronatus, & illi annexum eſt de foro Eccleſiaſtico, diſſ. 1. num. 25.
Ius patronatus quod Eccleſia habet in villa, nõ tranſit in emptorem, etſi villa vendatur de conſenſu Romani Pontificis, ibidem, n. 27.
Iure poſtliminij noſtrum dicimus quod amiſſum erat, & ab hoſtibus recipimus, diſ. 19. n. 8.
Ius exequendi decennij præſcriptione tollitur, diſſ. 26. §. vnico n. 10.
Iuris, & facti quæſtio qua dicitur, diſſ. 47. n. 1. & 2.
Iuſtitium quid ſit, diſſ. 44. n. 1.
Ius inſtituendi ſeu confirmandi, tranſit in capitulum ſede vacante, & quid de iure conferendi, & praſẽtandi, diſſ. 120. n. 9.
Iur patronatus laicorum an poſſit Papa abrogare, vel derogare, diſſ. 110. §. 1. n. 8.
Ius canonicum nihil de militum ſecundo nubentiũ ſucceſſione mutauit, diſſ. 147. §. 1. n. 4.
Ius totum mutatur ex parua facti mutatione, diſſ. 146. §. 1. nu. 14.
Ius dicendi nullum intra quod tempus detur, diſſ. 148. numer. 22.
Ius idem eſſe debet, vbi eſt eadem ratio, q. 5. nu. 4. Et procedit in correctorijs, n. 5. Et non dicitur fieri extenſio, ſi eſt omnimoda ſimilitudo, n. 6.

L

LAicus, & clericus ſi ſimul committant delictũ, quis erit iudex competens, diſ. 9. §. 1. n. 36.
Laicus qui contra ius, & leges adiuit Eccleſiaſticum iudicem, qualitèr puniatur, diſ. 9. §. 2. n. 18.
Laicus non poteſt ad beneficium præſentari, diſ 120. num. 18.
Lamiæ an per illuſionem, vel corporaliter ad veros ludos dæmonis referantur, diſſ. 106. §. 3. n. 1. 2. & 3.
Latria, dulia, hyperdulia quid ſit? diſſ. 106. n. 1. 2. 3.
Legatum quid ſit? diſſ. 16. n. 1.
Ligatum domus à patre factum valet, etiam ſi tertium & quintum legauerit, ib. n. 6.
Ligatarius an poſſit agere de euictione contra venditorem rei legatæ quam emit teſtator, differe. 17. §. 1. num. 2.
Lenatum eiuſdem ſummæ in eodem teſtamento inducet duplicationem non repetitionem, ib. n. 4. Et quid ſi eadem ſumma in diuerſis teſtamentis legatur, n. 5.
Legatum ſi pro parte non valet, pro rata minuitur onus ibid. n. 7.
Legatum reſtringit expreſſio cauſæ, ib. n. 8.
Legatum rei augmentum poſt factum teſtamentum contingens cui cedat, ibi. n. 9.
Legatum in luſos illicitos relictum cui cedat, ibi. n. 10.
Legatarius habet dominium rei legatæ ſtatim mortuo teſtatore, ib n. 11.
Legatæ ſpecioſi ſine dolo hæredis non appareant, à legatario peti non poſſunt: ſecus in legato pecuniæ, differ. 31. num. 3.
Legata liberatione quid veniat, diſſ. 36. n. 11.
Legatis vxori centum vltra dotem, etiam dos legata cenſetur, diſſ. 67. n. 3.
Legati prælati qui dicantur, diſſ. 129. n. 9.
Legati de latere, & legati miſſi qui dicantur, ibid. nu. 10. & 13.
Legatum vniuerſale à particulari quid differat, differ. 131. num. 14.
Legatarius hæreditatis capit eam non deducto ere alieno, aut funeris impenſa, diſſ. 146. n. 2. Et ſeruatur contrarium in legatario partis bonorum, nu. 3. & 4.
Legatarius rei particularis lõge differt à legatario partis bonorum, ibi, n. 18.
Legatarius rei particularis quando teneatur ad funeris impenſas, ibi. n. 19.
Legatum alicui ſub conditione ſi aliquid faciat, an ſit conditionale vel modale, diſſ. 147. n. 3.
Legio, exercitus, cohors quid ſit, diſſ. 100. n. 1. 2. 3. 4.
Legitimatus non cenſetur quis ad feuda, & maioratus, qu. 6. nu. 6.
Legitima parentum, & filiorum in quo differant, diſſ. 3. nu. 6. Et quo iure debeatur quæ de bonis filiorum patribus debetur 7. an poſſit patribus inuitis in pecunia ſolui, & non in bonis hæreditarijs, n. 8.
Legitima parentum, & filiorum eſt de iure naturali, quantitas de iure poſitiuo, diſſ. 4. n. 3.
Legitima an ſit pars bonorum, vel hæreditatis, differ. 146. n. 6. 7. & 9.
Legitima filiorum omnia bona parentum ſunt, ibi. n. 10
Legitimæ ſupplementum quid ſit, diſſ. 148. n. 23.
Legitima quo titulo filio hodie ſit relinquenda, ibi. n. 24 25. 26.

Digitized by Google

25.26.27.28. & 29.
Legitimæ ſupplementum, vt locum habeat, quid requiratur, ibid. n. 30.
Legitimæ ſupplementum differt à querella, ibi. n. 31.
Legitima parentum quæ ſit, qu. 16. n. 1.
Lex de rebus ferri non poteſt, diff. 2. n. 2.
Lex quid ſit, diff. 7. n. 1.
Lex legitima obligat in vtroque foro, diff. 1. n. 1.
Lex, & canon an obliget tranſgreſſores ad peccatum, ibid. n. 2.
Lex vſucapionem, & præſcriptionem inducens, iuſta eſt in vtroque foro, diff. 12. n. 1.
Legi ſententia intuenda eſt, non verba, diffe. 12. n. 20.
Leges præſcribentes conditiones cenſuum, an valeant in foro poli, diff. 12. §. 1. n. 22.
Leges inducentes præſumptionem aduerſus perſonales actiones non obtinent in foro cœli, ib. n. 3.
Leges inducentes præſcriptionem ſalariorum, non obtinent in foro poli, ib. n. 4. Et ignorantibus hæredibus huiuſmodi debitum præſcriptio prodeſt, ib. n. 5.
Leges pœnales quando obligent in foro poli, diff. 12. §. 2. n. 16. 17. & 18.
Leges regiæ declaratur, quibus cauetur ne filij legitimati fruantur nobilitate parentum, diff. 13. §. 1. n. 10.
Leges Partitæ ſecundum ius commune debent interpretari, diff. 24. n. 7.
Lex quando incipiat ligare, diff. 99. in data legis, n. 1.
Lex, & ſententia non extenduntur ad cauſas tranſactione finitas, diff. 44. n. 15.
Lex generalis noua non contingit caſus ſpeciales legis antiquæ, diff. 50. §. 2. n. 27.
Lex generaliter loquens reſtringitur per legem ſpecialiter loquentem, q. 12. n. 3.
Lex de alienatione loquens non comprehendi neceſſariã ibid. nu. 4.
Lex ſemper videtur loqui ſecundum ciuilem ſignificationem, q. 17. §. 2. n. 5.
Libellus quid ſit, diff. 32. n. 4.
Liberos duodecim habens olim ob omni munere erat immunis, differ. 49. nu. 5. Et quid hodie, nu. 6. 7. 8. 9. & 10.
Liberorum appellatio quid comprehendat, dif. 91. n. 2.
Libertus, libertinus, ſtatuliber quis, diff. 93. n. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.
Libido luxuria, laſciuia quid ſit, diff. 50. per totam.
Librorum folia quare folia dicantur, diffe. 14. nu. 2. Et quod aliqui membrani pro folijs vterentur, ibi. n. 3. Et aliqui arborum corticibus, nu. 4. Et liber quid ſit proprie, n. 5. Et quid ſit codex, n. 6. Et quid papyrus quid pergaminus, n. 6. & 7.
Licentiatus militi præfertur, niſi in actibus militaribus, diff. 6. §. 1. n. 4.
Licentiati in cuius laurea fuit defectus, ex quo excluderetur ſecundum leges, in foro poli tutus eſt, differ. 12. § 2. n. 25.
Licitatio quæ dicatur, diff. 75. n. 2. 3. & 4.
Licitatione facta in re poſita in albo prætorius, dominus pœnitere non poteſt, ib. n. 6.
Licitator primus an liberetur per ſecundum, ibi. n. 7. Et quid in regijs vectigalibus, n. 8. Et quid in venditionibus priuatorum, n. 9. Et facta vna adiectione del quarto, an alia ſit admittenda, n. 11.
Lineæ duæ ſunt in maioratus ſucceſſione, & an fiat tranſitus de linea vltimi poſſeſſoris ad alteram lineam, niſi ita in maioratu expreſſum ſit, q. 1. n. 1.
Litis conteſtatio in incorporalibus operatur idem quod traditio in corporalibus, diff. 37. §. 3. n. 2.
Litis æſtimatio quid ſit, & qualiter fiat, diff. 44. n. 16.
Lis quid ſit, & largo modo lis dicitur ante litem conteſtatam, diff. 136. n. 3. & 4.
Litis appellatio pertinet ad lites ciuiles, & criminales, ibid. num. 5.
Litigantes an poſſint iuris ordinem remittere, differ. 137. num. 4.
Locatio obligat contrahentes in bonis liberis, non in bonis maioratus, diff. 24. §. 2. n. 7. Et quid ſi ſit hæres anteceſſoris, n. 8.
Locator finita locatione poteſt expellere conductorem, diff. 26. nu. 18.

M

Maioratus viuo poſſeſſore, ſi moriatur primogenitus eius, filius eius locum intrat, dif. 24. n. 2.
Maioratus bona alienari non poſſunt, ibid. nu. 4. Et an contineatur alienationis verb. n. 5. Et an locari poſſint bona maioratus, vltra nouem annos, n. 8. & 9.
Maioratus bona non omnes vocati ſimul habent, ſed ordine ſucceſſiuo, diff. 24. §. 1. n. 5. Et in bonis maioratus ſuccedit natus, aut conceptus poſt mortem: quid in bonis liberis, nu. 6.
Maioratus in bonis ſuccedunt conſanguinei in infinitũ: in bonis liberis vſque ad decimum gradum, ib. n. 7.
Maioratus in bonis non præfertur frater vtrinque cõiunctus, & quid in bonis liberis, ibid. n. 8.
Maioratus bona longi temporis præſcriptione non præſcribuntur, diff. 24. §. 2. n. 1. Et in illis habet locum præſcriptio 30. vel 40. annorum quæ non nocet primogenitis non natis tempore præſcriptionis, n. 2.
Maioratus bona acquiri poſſunt præſcriptione immemoriali, ibid. n. 3.
Maioratus res multis de cauſis alienari poteſt, ib. n. 4.
Maioratus eſt vniuerſitas facti, non iuris, dif. 131. n. 4
Maioratus ſi inſtitutus ſit ſine prælatione maſculorum maſculus eiuſdem gradus, & lineæ præfertur fœminæ natu maiori, ſi autem maſculus alterius ſit lineæ, præfertur illi fœmina prognata ab vltimo poſſeſſore q. 1. n. 2. & 3.
Maioratus Hiſpaniæ iudicantur ex legibus Partiarũ loquentibus de ſucceſſione regni, ib. n. 4.
Maioratus à patre inſtitui poteſt, & melioratio tertij, & quintis inhæreditaria emphiteuſi, ſicut in bonis proprijs. q. 6. nu. 1. Nec intereſt an emphiteuſis ad vitas fuerit conceſſa, n. 2.
Maioratum habere non poteſt ſpurius, niſi conſtet de voluntate fundatoris, q. 6. n. 5.
Maioratus cauſa vbi tractari debeat, ſi bona ſint in di-

Digitized by Google

diuerſis territorijs, diff. 11. n. 6.
Maioratus quid ſit, diff. 18. n. 1.
Maioratus in contractu, & teſtamento poteſt inſtitui, ib. n. 3.
Maioratus ſucceſſor nanciſcitur poſſeſſionem maioratus ſtatim eum vacat, ibi. n. 5.
Maioratus eſt tertia ſpecies inter contractum, & vltimam voluntatem, n. 6.
Maioratus titulo cẽſentur conceſſa à principe bona quę titulo Ducatus, vel Comicatus concedit, diff. 18. §. 1. num. 4.
Maioratus natura quæ ſit, ib. n. 6.
Maioratus bona obligari non poſſunt etiam obtenta facultate, niſi liberis deficientibus, diff. 18. §. 2. nu. 2.
Maioratus ſucceſſor non poteſt à patre poſſeſſore exhæredari, ib. n. 3.
Maioratus ſi pertineat ad filium, & pater bona diſſipat priuetur adminiſtratione, ib. n. 4.
Maioratus ſucceſſor poteſt vendicare rem alienatam ab anteceſſore, ib. n. 5.
Maioratus cauſa ſi magni momenti eſt, reputatur caſus curiæ, ib. n. 6.
Maioratus, & feudi, diff. 19. n. 2.
Maioratu non excluditur fœmina maſculis deficientibus, ib. n. 3.
Maioratus bona quo iure poſſideantur, ibi. n. 6.
Maioratus, & feudi non eſt idem argumentum, ib. nu. 11. Et in feudo non ſuccedit mutus, & ſurdus, ſecus in maioratu, n. 12. & 13.
Maleficorum, & dæmonum opera mentis alienatio plerunque euenit, differentia. 86. n. 3.
Manumiſſi vindicta plenam libertatem accipiebant, fiebantque ciues Romani, & quare ita dicerentur, & quare dicerentur pilati, & qui dicerentur de artitij, qui fideicommiſſarij qui orcini, & ercini vnde dicti, diff. 93. n. 7. vſque ad n. 15.
Marapetinos quæ mineta ſit, diff. 140. n. 7. & 8.
Maritus non tenetur reſtituere reditus, ſi ſenſus perpetuus in dotem datus ſit, q. 4. n. 4.
Maritus non tenetur reſtituere annuam quantitatem quam accepit, donec dos ſoluta fuit, ibi. n. 5 24. Idem in cenſua ad vitam, n. 6.
Matitus an teneatur reſtituere reditus datos in dotem ita, vt non ſit ſors ex qua pendeant, ib. n. 7.
Maritus an teneatur reſtituere reditus beneficij à clerico in dotem datos ib. n. 8.
Maritus non poteſt deprehenſos adulteros occidere in foro poli, diff. 12. §. 2. nu. 15.
Maritus legare poteſt vxori vltra quintum, ſi illam grauat, vt filios alat, diff. 16. §. 1. n. 1.
Maritus vxori reconciliatus cenſetur ignouiſſe adultero, diff. 51. §. 3. n. 1.
Maritus reconciliatus poteſt vxorem iterum lapſam accuſare, ib. n. 4.
Maritus filios legitimos habens quantum poſſit ſponſæ donare, diff. 125. n. 11. Et quid ſi habeat patrẽ, n. 12
Maritus ſi plures ducat vxores, poteſt vnicuiq; nomine arrharũ dare decimam partem bonorum, ib. nu. 13.
Maritus liberatur reddendo res deteriores, quando æſtimatæ data non ſunt: ſecus ſi æſtimatæ data ſunt, dif. 129. n. 3. & 4.
Maritus alienare poteſt res æſtimatas, ſecus inæſtimatas, ib. n. 5. 6. & 7.
Maritus ſolus poteſt adulteris accuſare, q. 17. n. 14.
Maſculus alterius lineæ non excludit fœminas, niſi cõſtat deteſtatoris voluntate, q. 1. n. 5. & 6.
Maſculus alterius lineæ nunquam excludit fœminam deſcendentem ab vltimo poſſeſſore, niſi de contraria voluntate conſtet, ib. n. 10. & 11.
Mater vidua quæ habet filios ex primo, & ſecundo matrimonio ſuccedit, pleno iure filij ſecundi matrimonij decentibus, dif. 121. §. 1. n. 5. Et quid ſi habeat filios ex tertio matrimonio, n. 6.
Mater an, & quãdo ſuccedat pleno iure filijs decedẽtibus ſi ex illorũ matrimonio, alij nõ extẽt, ibi. n. 7. 8.
Meter quę ex ſecundo matrimonio liberos nõ habuit, & tranſiuit ad tertias nuptias, nihil tenetur reſeruare filijs primi matrimonij ex bonis filij tertij matrimonij decedentis, ib. n. 9.
Mater ſuccedens ex teſtamento filijs primi matrimonij ſuccedit pleno iure, ib. n. 10.
Mater ſecundo nubens ex conſenſu filiorũ, an illis ſuccedat pleno iure, ib. n. 11. Et omnia ſuperius dicta procedunt, ſiue mater nubat intra annum luctus, ſiue poſt. ib. §. 2. n. 1. Et an idem in patre ſit, n. 2. Etiam quoad pœnas tranſeundi ad ſecundas nuptias, nu. 3.
Mater ad hoc quod ſuccedat pleno iure, vel, nonnihil intereſt, an filius moriatur anteaquam nubat, vel poſtea, ib. n. 4.
Mater quæ bona teneatur reſeruare filijs primi matrimonij, ib. n. 5. Et omnia ſupradicta procedunt in patre, & auo, n. 7.
Mater binuba an poſſit meliorare vnũ ex filijs de bonis alterius filij defuncti, ib. n. 8.
Mater qualiter puniatur, ſi filijs tutorem non petat, antequam ſecundo nubat, ib. n. 9.
Mater quæ ſuccedit in vſufructu filio defuncto, ſolum pro rebus mobilibus tenetur ſatiſdare, ib. n. 11.
Mater inhoneſte viuens intra annum luctus, quibus pœnis ſubiaceat, ib. n. 12.
Mater ſecũdo nubẽs de iure canonico nõ punitur ib. n. 13
Mater excluditur per pupillarem, ſi filius impubes decedat, ib. n. 17.
Mater an poſſit priuare patrem vſufructu bonorum quæ filio reliquit titulo meliorationis, diff. 123. §. 1. n. 10. Et quid de bonis ſuæ legitimæ, n. 11.
Matrimonium quod maris, & fœminæ coniugatio dicitur deſcendit ex inſtinctu naturæ, diff. 3. n. 4.
Matrimonij cauſa priuatiuè eſt Eccleſiaſtici fori, diff. 9. §. 1. n. 17. Et quando eſt quęſtio facti poteſt ſecularis de ea cognoſcere, n. 18.
Matrimonium requirit parochi præſentiam, non illius authoritatem, diff. 48. n. 5. Et etiam ſi parocho inuito fiat, valet, n. 6.
Matrimonium corã cuius coniugis parocho fieri debeat ibi. nu. 7.

Matrimonium celebrans parochus in aliena parochia peccat,& tenet matrimonium,ib.n.8.

Matrimonium contractum in loco vbi vicini non ſunt contrahentes ſit corã non parocho non valet,ib.n.9

.Matrimonium non tenens ex defectu ſolennitatis Concilij an valeat in vim ſponſaliorum, diff. 48. §.1. nu. 2. Et quid in impubere,n.3.

Matrimonium de præſenti non fiunt hodie ſponſalia de futuro, etiam ſequuta copula,ib.n.4.

Matrimonium coram parocho valet etiam ſine monitionibus, diff.48.§.2.n.1.

Matrimonium clandeſtinum olim valebat tamen contrahentes puniebantur,ib.n.2.3.& 4.

Matrimonium an ſpadones,& ſenes poſſint,contrahere diff.85.§.2.n.1.& 2.

Medicus an poſſit paciſci de ſalario cum infirmo, diff. 130.§.5.n.2.Idem de chirurgis,n.3.

Mechanici quo dicantur,diff.130 n.2.Et quæ ſint artes liberales n.3.Et de pictoribus,ſtatuarijs,& alijs an ſint mechanici,ibi.n.3.4.& 5.

Melchiſedech lingua Hebraica quid ſignificet, diffe.9. num. 4.

Melioratio in dubio potius intelligitur facta in tertio quam in quinto,diff. 16. n.5.

Melioratio tertij,& quinti filio facta,ſi legatis exhauſta ſit,habet filius quartam partem omnium legatorum,ib. n.7.

Melioratio ſic facta, Melioro filium meum Ioannem intelligitur de tertio,& quinto,diff. 16.§.1.n. 2.

Melioratio filio facta à marito in teſtamento de bonis vxoris ſuæ,non valet,etiã ſi vxore præſente fiat,ib. n.6.Melioratio facta à patre in nominibus an poſſit reuocari,diff.37.§.2.n.3.& 4.

Melioratio cauſa dotis facta non tenet,diff.82.n.1.

Melioratio tertij, & quinti eſt pars hæreditatis, diff. 146.n.11.& 12.

Mendacium dicere,& mentiri an differat,dif.87.n.4.

Mendacium,& ſimulatio an differat, ib. n. 5. Et quid ſit ſimulatio,& diſſimulatio,n.8. & 9.

Mendacium etiam ob iuſtam cauſam an dici poſſit ſine peccato,ib.n.6.Et quid de ſimulatione, n. 7.

Merex,& merces quid ſit,different. 130.n. 1.& 2.

Milia apud veteres quid fuerit,dif.150.§.3.n. 11.

Militia filio empta an conferatur, ib.n. 12.

Miniſtri Eccleſiarum an ſint de foro Eccleſiaſtico.diff. 9.§.1.n. 1.

Minor poteſt ſuum curatorem hæredem inſtituere,dif. 15.§.1.nu. 4.

Modus à conditione quid differat,diff.147.n.5.

Modus diſpoſitionem non ſuſpendit,ibi.n.7.

Modus quid ſit,ib.n.8.Et quid conditio,n.6.

Modo non impleto an diſpoſitio ſit irrita ipſo iure, ibid.nu. 9.

Modus vt ſit,requiritur cauſa quæ alicuius commodum reſpiciat:in conditione cauſa neceſſaria non eſt,ibi. num. 13.

Modo deficiente,an hæreditas, vel legatum tranſmittatur,& quid deficiente conditione,ib.n. 11.& 12.

Modus impoſſibilis non irritat contractum: at conditio impoſſibilis ſic,ibidem,n.14.

Modus ſi ſit cauſa finalis,illo non ſeruato poteſt diſpoſitio reuocari ib.n.6.

Molendinorum genus duplex eſt,diff.54.§.2. n.1.

Molendinum à quo fieri poſſit,& quæ requirantur, nu. 7. 8.& 9.

Molendinorum ædificia non debent impediri propter leue damnum,ib.n. 10.

Molendina an poſſint ædificari ſine alicuius incommodo,diff.54.§.3.n. 2.

Molendinum auendo aquam per locum publicum non poteſt ædificari ſine principis, aut ſenatus aſſenſu, ib.n.3.Et ſi ſenatus negauerit facultatem an ſuperior iudex poſſit adiri, n. 4.

Molendinum ædificari debet ſine damno alterius molẽdini, ibid.n.5.

Molendinum,& furnum, & torculari ſunt indiuidua, diff.109.§.7.n. 12.

Monachus decedens viuo patre ad quem tranſmittat ius ſuccedendi,diff.147.§.1.n.17.

Monachus nouitius profitens in vltimo vitæ ſpiritu an faciat, vt hæreditas pertineat ad monaſterium, & non ad ſubſtitutos,ib.n.18.& 19.

Monachorum nomine an eremitæ contineantur,q.17.n. 4.& 5.

Monachus nouitius an ſit de foro Eccleſiaſtico, diff.9. §.1.nu.6.

Monaſterium quibus caſibus habentur loco filij, differ. 147.§.1.n.16.

Monetarum genera ſcilicet blanca marauetinus quarto denarius ſextertius,& alia pluriam vide,diff.140. & 141.Et de ponderibus monetarum, differ.142. 43.& 144.

Mulier quæ ſemel lucra matrimonij repudiauit non poteſt pœnitere,diff. 124.§.3.n. 10.

Mutuans pecuniam pauperi qui non eſt ſoluendo poteſt. agere contra illius filios qui ex illa pecunia ſuſceperunt alimenta,diff.2.§.2.n.2.Et idẽ in vxore aqua mutuum condicere poſſunt creditores, ib.n.3.

Mutuum factum filio,aut minori in ſtudijs an teneatur ſoluere illud tutor,aut porter,diff.1.§.1.nu.11.& 12.13.& 15. Et ponitur cautela legis filius familias.ff.ad Maced.n. 10.

Mutuans pecuniam,vt ex ea merx ematur an in merce omnibus præferatur pro pecunia,dif.79.§.1.c.3 n 1

Mutuum non admittit aliquid vltra ſortem, niſi ratione lucri ceſſantis,aut dãni emergentis,dif.118.n.15

Neceſſitas facit licitum quod non eſt,diff.12.n.14.

Nepos proprie quid ſignificet diff.92.n.2.& 3.

Nobilis non eſt cogendus ad contributionẽ,dif.8.n.12

Nobilis conducens magnatum vectigalia,an perdat nobilitatem,diff.31.nu.10.

Nobilis ſicut agricola debet, ſine fideiuſſore relaxari, diff.79.§.1.c.2.n.7.

Nobilis promittens dare fideiuſſores ſi non dederit delinquit,& poteſt incarcerari,ib.n.11.

Nobilitas vulgo appellatur hidalguia,diff.145.n.1.

Et

Et vnde dicatur nomen hidalgo de vengar quinientos ſueldos, n. 2. 3. 4. & 5.

Nobilitatis cauſa petitoria quid differat à poſſeſſoria, ibi. nu. 9. Et quid ſit probandum in petitorio nobilitatis, nu. 10.

Nobilitatis iudicio pendente, nobilis an debeat cum plebeis contribuere, diff. 145. §. 1. n. 3.

Nobilitatem quid pariat, ib. n. 8.

Nobilitas an inducatur ex vaſſallorum cõceſſione ſimpliciter à rege facta, ib. n. 9.

Nobilitas non acquiritur ex emptione vaſſallorum, ibi. num. 10.

Nobilitatem an poſſint probare vicinus loci liberi, ibid. §. 2. n. 1. 2. & 3.

Nobilis qui litigat ſuper nobilitate cum vniuerſitate an debeat contribuere in impenſis quem in eam rem à ciuibus exiguntur. q. 11. n. 1.

Nomen quid ſignificat, diff. 50. n. 3.

Nomina cardinalia non prætergrediuntur numerum quem ſignificant, diff. 116. n. 1.

Nomina diſtributiua ſignatum numerum repetunt, ib. num. 2.

Notarius quid ſit, diff. 45. nu. 2. Et quid librarius, & quid ſeruus publicus, & tabularius, ñ. 3. 4. & 5.

Nouatio quid ſit, diff. 50. n. 7. Et per nouationem prior actio perimitur, n. 8.

Nouatione facta, pignora liberantur, vſuræ non currũt, ib. nu. 9.

Nouatio contractu, an ex ſecundo debeatur gabella, ibi. nu. 10.

Nouatione facta retractus rei familiaris a quo die cedat, ib. nu. 11.

Nouatio an fiat per ceſſionem, diff. 50. §. 2. nu. 1. Et an per delegationem, n. 3. 4. 5. 6.

Noxia, & noxia quid ſit, diff. 52. nu. 1. Et an quadrupes occidens hominem, ſit occidendus, nu. 3. Et qua de cauſa occidatur animal cũ quo homo coiuit, n. 4.

Nubere ad fœminam, ducere ad virum pertinere, diff. 48. nu. 1. & 2. Et collocare, ad patrem pertinet, qui marito filiam tradit, n. 3.

O

Obligatio vaſſallorum pro dominis metum facta, irrita eſt, diff. 79. §. 1. c. 5. n. 2.

Obſes qui dicatur, diff. 59. n. 15.

Officialibus cuiuslibet Cãcellariæ in territorio alterius Cancellariæ vtitur literis requiſitorijs, diff. 11. n. 10.

Officia, & honores an ſint æqualiter diſtribuenda nobilibus, & plebeis, diff. 31. n. 7. & 8.

Officiales nobiles in ſedendo, & in ſuffragijs ignobilibus præferuntur, ib. n. 9.

Officium iudicis aliud nobile, aliud mercenarium, diffe. 34 n. 1. Et in quo differat ab actione officium nobile, num. 2.

Officium iudicis ſi competat, an neceſſaria ſit interpellatio iudicialis, & quid ſi actio competat, ibid. n. 3.

Officio iudicis ſi experimur, an habeat locum recouẽtio, ibid. n. 4.

Officio iudicis nobili veniunt quæ in criminalibus incidenter petuntur, ibi. n. 5.

Officio iudicis nobili ſi agamus citantur omnes cuia intereſt in actione ſolum in libello contenti, ib. n. 6.

Officio iudicis nobili ſi agamus, iuriſdictionem non poteſt prorogare, ſicut quando agimus actione, ib. n. 7.

Officio iudicis nobile à mercenario quid differat, ib. n. 8.

Officium iudicis, & perſecutione in quo differant, ibi. num. 10.

Officium carnificis viliſſimum eſt, diff. 130. §. 4. n. 1. Et carnifex debet habere veſtes damnati, n. 2.

P

Pactum ſponſionis, quod eſt apueſta an valeant in foro poli, diff. 12. §. 1. n. 23.

Pactum alioquin improbum inter partes reciproce conuentum valet ratione incertitudinis. q. 12. nu. 10.

Parricidium quid ſit, & quæ ſit eius pœna, dif. 117. n. 1. & 2. Et quare diuerſo animaliũ genere vlciſcatur n. 3. Et quare lex dixerit gallũ gallinaceum, nu. 4.

Particulare nomen quod ſit, diff. 131. n. 8.

Particulare nomen in iure quid differat ãb vniuerſali, ibid. n. 9. 10. 11. 12. & 13.

Pater habens filium magiſtratum, an illi cedere debeat vel è contra, diff. 11. n. 12.

Pater poteſt vxori mandare, vt faciat meliorationem in filium, quem voluerit, & ſi ipſa non eligat, nullus illam habebit, niſi pater titulo maioratus illam reliquerit, tunc enim maior illam habebit, differ. 16. nu. 8. & 9.

Pater poteſt meliorare defuncta vxore de bonis quæ conſtante matrimonio acquiſierunt, ib. n. 10.

Pater ex filiorum bonis poteſt facere meliorationem, dummodo ex proprijs faciat alijs compenſationem, ibid. num. 11.

Patris appellatio an auum comprehendat, diff. 91. n. 3. Et quid de parente, n. 4.

Patris poteſtate an liberet ſacerdotalis ordo, diff. 123. §. 2. num. 5.

Pater poteſt filio in acquirendo facere præiudicium, diff. 150. §. 4. n. 12.

Pater in legitima non poteſt grauare filiũ q. 13. n. 1. Secus in melioratione. n. 2. Alia vide in verb. legitima

Pater an poſſit hæredem inſtituere filium quem conſtãte matrimonio ex ſoluta ſuſcepit, q. 10. n. 2. Et quid de matre, n. 3.

Pater ob benemerita vnius filij non poteſt cæterorum legitimam minuere, q. 15. n. 1.

Pater an poſſit in prælegando excedere metam à iure ſtatutam, q. 15. n. 3. 4. & 5.

Pater hodie ſuccedit filio clerico etiam in bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, q. 16. n. 4. (ib. n. 5.

Pater poteſt filio relinquere liberã teſtandi facultatẽ,

Patroni poſſunt priuatim præſentare, vbi competit ius præſentandi pluribus, vt ſingulis, diff. 8. n. 15.

Patronus ab aduocato quid differat, diff. 64. n. 1.

Digitized by Google

Patruus quis dicatur, diff. 92. n. 1.
Patruus an auunculo in ſucceſſione præferatur, ibi. nu. 5. 6. & 7.
Pœna palinodiæ ad Eccleſiaſticas perſonas non extenditur, diff. 5. §. 1. n. 3.
Pœna à lege impoſita non tollitur per pœnitentiam à ſacerdote iniunctam, diff. 12. §. 2. n. 2.
Pœna talionis non eſt in vſu, diff. 139. n. 2.
Pœna talionis ex eodem proceſſu ſine noua cognitione imponi poteſt, ibi. n. 3.
Pœna calumniatoris punitur, qui accuſatores ſubornat ibid. nu. 4. Et vnde calumniatoris nomen originem traxerit, n. 5.
Pœna concubinatos eſt quod vulgo dicitur marco de plata, & quibus regalibus conſtet, q. 17. §. 2. n. 1.
Petitorium ſuſpendi poteſt in cauſa nobilitatis, differ. 145. §. 1. n. 1. Etiam ſi nobilis ſit conuentus à procuratore fiſci, n. 2.
Pignus conuentionale quid dicatur, diff. 58. num. 1. Et quod pignus prætorium, n. 2. Et iudiciale, n. 3.
Pignus legale, & conuentionale in quo differant, ib. n. 4
Pignus tacitum, & expreſſum in quo differant, ib. n. 5.
Pignus conuentionale vtranque habet poſſeſſionem, prætorium naturalem tantum, ibi. n. 6.
Pignoris conuentionalis, & prætorij nouem ponuntur differentiæ, ibi. n. 7.
Pignoris prætorij, & iudicialis differentia, ib. n. 8.
Pignoris prætorij hodie plurima immutata ſunt, ib. n. 9
Pignoris prælatio tempore contractus eſt inſpicienda, ibi. §. 1. n. 2. Et limitatur hæc concluſio, ibi. n. 3. Declaratur limitatio, n. 4. Et an prioritas reguletur tẽpore contractus, licet non dum venerit dies ſolutionis, num. 5.
Pignus extinguitur per emptionem à creditore factam, diff. 58. §. 2. n. 9.
Pignus vendens creditor quod emerat repellitur exceptione de dolo ſi pignoratitia egerit aduerſus ſecundum emptorem, niſi in venditione pignoris ſibi proſpexit, ibi. n. 10.
Pignus inutiliter conſtituitur à minore, qui emit prædium ea lege, vt quoad pretium ſolueretur, eſſet pignori, diff. 58. §. 2. n. 11. Et qualiter hoc caſu vtiliter pignus conſtituatur, n. 12.
Pignus, & hypotheca quid dicatur, diff. 57. n. 1.
Pignoratitia, & hypothecaria in agendo differunt, ibi. num. 2.
Pignoratitiam ſeu hypothecariam intentans quid probare teneatur, ib. n. 3. Et quid ſi agatur aduerſus tertium poſſeſſorem, n. 4.
Pignoratitia agens aduerſus tertium poſſeſſorem, an teneatur citare principalem debitorem, ib. n. 5.
Pignus contrahi poteſt cum pacto legis commiſſoriæ, ſi res iuſto pretio per arbitros taxato vendita remaneat, diff. 57. n. 11.
Pignoratitiæ ſeu hypothecariæ actionis quid effectus, ibi. nu. 12.
Pignus an cenſeatur remiſſum, quando venditur ex cauſa neceſſaria, diff. 128. n. 4.
Periurij crimen mixti fori eſt, diff. 9. §. 2. n. 14.
Plebs à populo quid differat, diff. 31. n. 4. Et quid plebis appellatione contineatur, & an nobiles, n. 5. 6.
Pontifex Romanus ex Græcis tranſtulit imperium in Germanos, diff. 9. n. 8. Et regno Luſitaniæ rege laborante opem tulit, alterum ſubſtituendo, n. 9. Et quãdo inter principes ſæculares teneatur iuriſdictionem exercere, n. 10.
Pontifex Romanus poteſt regnum regis hæretici alteri debellandum dare, diff. 9. §. 1. n. 15.
Pontifex poteſt legitimare, diff. 9. §. 1. n. 19.
Pontifex an poſſit perſonas Eccleſiaſticas in vniuerſũ ſubmittere iuriſdictioni laicorum, ibi. n. 31.
Pontifex adiri poteſt contra regem iniuſte iudicantem, ibi. nu. 37.
Poſſidens rem Eccleſiæ, aut minoris ſine titulo, non eſt in mora, donec is cuia intereſt declarauerit ſe velle, vt contractus non teneat, diff. 12. n. 18.
Poſſidens rem alienam per ſententiam, an ſit tutus in foro Dei, ſi ſcit eſſe alienam, diff. 12. §. 2. n. 6.
Poſſeſſio ciuilis ſola eſt vera poſſeſſio, naturalis detentio eſt, diff. 26. n. 1.
Poſſeſſio inquilini, & coloni, & vſufructuarij quæ ſit, ibi. nu. 2.
Poſſeſſio ciuiliſſima quæ dicatur, ibi. n. 3.
Poſſeſſio in rebus incorporalibus non dicitur, ſed quaſi poſſeſſio, ibi. n. 4.
Poſſeſſio, & quaſi poſſeſſio qua ſit, ib. n. 5.
Poſſeſſio corporalium, & quaſi poſſeſſio incorporaliũ in quo differant, ibi. n. 6.
Poſſeſſio plus habet iuris quam facti, ib. n. 12. Et quid ſit poſſeſſio, n. 13.
Poſſeſſio ciuilis, & naturalis an differant ſubſtantia, ibid. n. 14. & 15.
Poſſeſſio naturalis in abſentia animo non retinetur, ibi. num. 16.
Poſſeſſio naturalis ad præſcriptionem ſufficit, ib. n. 17.
Poſſeſſionem ciuilem habens, an poſſit rei vendicatione conueniri, ib. n. 19.
Poſſeſſio qualiter apprehendatur, diff. 26. §. vnico, n. 1.
Poſſeſſio transfertur traditis clauibus, ibi. n. 2.
Poſſeſſio quibus ceremonijs hodie apprehendatur, ibi. numer. 3.
Poſſeſſio plurium rerum accipi debet, non vnius pro omnibus, ſed cuiuslibet, ib. n. 4.
Poſſeſſio vnius rei ſuſpicitur pro omnibus maioratu, ibid. num. 5.
Poſſeſſio iuriſdictionis qualiter ſumatur, ibi. n. 6.
Poſſeſſio incertæ partis ſi detur, nullius eſt momenti, ibi. num. 8.
Poſſeſſio iudicialis qualiter probetur, ib. n. 9.
Poſſeſſorium ſpectat poſſeſſionis cauſam petitoriũ cauſam proprietatis, diff. 145. n. 8.
Poſſeſſio immemorialis quomodo probetur, & an ſufficiat probare poſſeſſionem centum annorum, ibid. nu. 11. & 12.
Poſthumus præteritus ſi decedat viuo patre an illius teſtamentum rumpat, diff. 2.

Poſthu-

Digitized by Google

Poſthumus quis dicatur, & vnde dicatur, diff. 91. nu. 7. 8. & 9.

Poſtulare quid ſit, diff. 31. n. 3.

Pragmaticæ nomen quid cõprehendat, & quid ſit pragmatica ſanctio, diff. 64. n. 4. & 5.

Precariam ad vſum incertũ datur, dif. 134. n. 1. & 3.

Precarium, & commodatum quando valeat reuocari, ibid. nu. 2.

Precarium non debet intempeſtiue reuocari, ibi. nu. 5.

Precarium quibus verbis fiat, ibid. nu. 6.

Precaria quid ſit, ibid. n. 7.

Precariæ nomen nouum eſt, & à conſuetudine introductum, ibi. n. 8.

Præceptorum genera quæ ſint, diff. 5. n. 1.

Prædes qui dicantur, dif. 59. n. 14.

Prælatus non eſt tutus in conſcientia qui iudicis auctoritate priuauit emphyteutam emphyteuſi, quia eo non interpellato alienauerat emphyteutica bona, dif. 12. §. 1. n. 20.

Prælagatum, & perceptio quare ita dicantur, dif. 16. num. 2.

Prælegatum, & perceptio recte conuenit verbo meliorationis, ibi. n. 3.

Præſcriptio in bonis dotalibus, & parapharnalibus an currat conſtante matrimonio, dif. 124. n. 10.

Præſcriptio triennij pro mercede contra quos currat, diff. 130. §. 10. n. 1.

Præſcriptione à lege probibita ordinaria cenſetur probibita, q. 13. n. 19.

Præſcriptio in re publica ſi ſit, immemorialis an procedat, diff. 24. §. 2. n. 5.

Præſcriptio, & exceptio an differant, diff. 38. num. 1. 2. & 3.

Præſcriptio, 10. & 20. & 30. annorum contra minores quando currat, ibi. n. 7.

Præſcriptio cum mala fide an hæredi pro ſit, ib. n. 8.

Præſcriptione triennij defenditur quis reſtitutione fructuum, ibi. n. 9.

Præſcriptionem non inducunt quæ fiunt amicitiæ iure, ibid. n. 10. & 11.

Præſcriptio iuris adeundi quanto tempore completur, diff. 38. §. 1. n. 1.

Præſcriptione immemoriali defendi poſſunt tributa quæ magnates recipiunt à ſuis vaſſallis, ibid. nu. 4. 5. & 6.

Præſcriptione immemoriali defendi poteſt tributum quod luctuoſa vocatur, ibi. n. 7. & 8.

Præſcriptione immemoriali laici in decimis defenduntur, ibid. n. 9.

Præſcriptio immemorialis vbi eſt, non eſt vtendum titulo, num. 10.

Præſcriptio immemorialis neceſſaria eſt ad regalia, diff. 39. n. 7.

Præſcriptio non currit ex titulo adquiſito cũ iuris ignorantia, dif. 41. n. 9.

Præſcriptio immemorialis quid vltra bonam fidem exigat, ib. num. 18.

Præſcriptio in quo differat aa vſucapione, dif. 110. n. 1

Præſcriptio temporis quid ſit, ibi. n. 3. Et quod valeat ad excipiendum non ad agendum, n. 4.

Præſentatus ab eo qui eſt in quaſi poſſeſſione iuris patronatus præfertur præſentato ab eo qui in petitorio probat ſe habere ius patronatus, diff. 120. n. 19.

Præſentato decedente quia patronus ſuccere debeat, ibid. nu. 20.

Præſentatus à minore præfertur præſentato à curatore, ibid. num. 21.

Præſentatus à patrona vxore debet præferri præſentato ab eius marito, ib. n. 22.

Præteritio quid ſit, diff. 148. n. 5.

Prætorium fit diuiſio, diff. 12. §. 2. n. 14.

Præuaricator vnde dictus ſit, diff. 136. n. 6.

Primogeniti Hiſpaniæ, & Duces, Comites, & Marchiones peculiari homagio Regi obſequuntur, diff. 19. n. 4. Et certis diebus tenentur oſculari manus regis, & vnde hoc habeat originem, n. 5.

Primogeniti deſcendens illius perſonam repræſentat, q. 1. num. 9.

Principi mandanti aliquid contra conſcientiam an ſit obtemperandum, diff. 9. n. 10.

Principis abolitio an tollat infamiam, diff. 51. §. 3. n. 6

Prior, & Conſules de Burgos quam habeant iuriſdictionem, diff. 29. nu. 4.

Priuatus an aliquo caſu poſſit ſuum debitorem comprehendere, diff. 9. §. 4. n. 2.

Priuilegium quid ſit, diff. 13. n. 2. Et dicitur quaſi lex priuata, n. 3.

Priuilegium conceſſum à Rege Alfonſo Chriſtophoro Perez extenditur ad fœminas, diff. 13. §. 2. n. 1.

Priuilegium ſtrictè interpretandum nõ reſpicit propriã ſignificationem, ib. n. 3. Et quod dictum priuilegium pertinet ad fœminas matrimonio iunctas, ibi. nu. 3. Et quid hoc priuilegium differat à lege prima. ff. de iure immunitatis, n. 7.

Priuilegium ne ſoluatur pedagium ad pedagia magnatis non extenditur, diff. 13. §. 3. n. 1.

Priuilegium reuocari poteſt à principe ſi incipiat reipublicæ eſſe dãnoſum, ib. n. 2. Et quæ ad hoc ſit cauſa ſufficiens, n. 3.

Priuilegium paſtoris differat à priuilegio Antone Garſiæ, ibi. n. 5.

Priuilegium incluſum in corpore iuris non reuocatur per generalem reuocationem, ib. n. 6.

Probationis genus non videtur reiectum ex eo quod aliud lex admittat, q. 2. n. 2.

Procurator in rem ſuam an poſſit reuocari, diff. 37. §. 2. num. 2.

Procurator, & defenſor quid ſit, differ. 68. n. 1. Et excuſator quid ſit, n. 2.

Procurator ab actore in quo differat, ibi. n. 3.

Procurator an admittatur in criminali, differentia, 138. num. 6.

Prouintiæ quæ dicerentur fœderatæ libere, & quid ſit colonia, diff. 101. per totam.

Quæ

Q

Qualitas admittens aliquem ineſſe debet electionis tempore, q. 14. n. 10.
Qualitas adiecta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi, nu. 11.
Quaſi poſſeſſio rerum incorporalium quando petatur, diff. 26. n. 7.
Quaſi poſſeſſio non ſolum datur pro rebus incorporalibus, ſed etiam pro iure perſonarum, ibi. n. 9. Et pro iure patronatus, num. 10. Et pro reditibus annuis, num. 11.
Quaſi poſſeſſio beneficij Eccleſiaſtici qualiter accipi debeat, diff. 26. §. vnico, n. 7.
Quæ inter ſe differunt per metaphoram alia pro alijs vſurpantur in exordio, n. 2.
Quæ in nouo teſtamento continentur an ad præceptum omnia pertineant, diff. 5. n. 3.
Quæ dicatur ignorantia craſſa, & ſupina, diff. 41. n. 5.
Querella inofficioſi teſtamẽti quid ſit, & an actio recte dicatur, diff. 148. n. 14. & 15.
Querella inofficioſi teſtamenti non poteſt in eodem iudicio cumulari cum petitione hæreditatis, ibi. n. 16.
Querella inofficioſi teſtamenti quo caſu hodie poſſit habere locum, ib. n. 18. & 19.
Querella poteſt habere locum quando teſtator adiecit cauſam exhæredationis hæreſque non probauit eam, ib. nu. 20.
Querella datur intra quinquennium, ib. n. 21.
Quintum omne an ſit expendendum pro anima morientis ab inteſtato, diff. 25. §. primo, n. 1. & 2. Et quid ſi infans moritur, n. 5.
Quintum hæredibus defuncti debetur factis iuſtis expenſis funeris, ib. n. 4. Et maior pars quinti expendi debet in Eccleſia in qua defunctus ſepelitur, n. 5.
Recuſatio iudicis Eccleſiaſtici qualiter fieri debeat, dif. 5. §. 1. n. 6.
Reges, & Pontifices olim ijdem erant, diff. 9. n. 3.
Reges Magi qui ab Oriente venerunt quare communiter reges appellantur, ib. n. 4.
Reges inconſulto Pontifice non poſſunt cum infidelibus pacem facere, diff. 9. §. 1. n. 16.
Regij Conſiliarij cæteros Magiſtratus valde præſtant, diff. 10. n. 20.
Rex qualiter in ſummo ſenatu præſens ſit, & qualiter in Cancellarijs, ib. n. 21.
Regij conſiliarij ſupremi ſenatus regis pars eſſe dicuntur, ibi. n. 22.
Reges Hiſpaniæ bis in hebdomada ius populo reddunt, ibid. nu. 23.
Reges an teneatur iudicare ſecundum acta, an ſecundũ conſcientiam, ibi. n. 24. Aliter alij iudices, nu. 25.
Regis ſigillum ipſius perſonam repræſentat, diff. 10. n. 12. Et quod ſuper ſigillo regio iurent auditores, n. 15
Rex Hiſpaniæ iure glebæ poſſidere regnum dicitur, dif. 19. num. 9.
Rex qualiter regni dominus dicatur, ib. n. 10.
Relegatus patria, Roma etiam cenſetur relegatus, diff. 10. n. 17. Et quod relegatus patria ſua regali curia, & cancellarijs cenſetur relegatus, n. 18.
Remedium capituli reintegranda. 3. q. 1. late declaratur, q. 13. per totum. Remedium poſſeſſorium nõ datur illis qui voluntate ſua, ſiue ſpontanea, ſiue coacta bona ſua tradiderunt, ib. n. 12.
Remedium cap. reintegranda, aduerſus quæ operetur, ib. n. 14. Et cauſa peccati pertinet ad laicos, n. 16.
Remedium canonis reintegranda, an aliqua præſcriptione deficiat, ib. n. 17. & 18.
Repræſentatio in bonis liberis non datur vltra fratres eorum filios, diff. 24. n. 1.
Res mancipi, & in quo differant, diff. 69. nu. 1. Et res nec mancipi qualiter alienaretur, num. 2. Et quæ res hodie poſſint per mancipi, & nec mancipi comparari, num. 5.
Res tripliciter differt, & qualiter in exordio, n. 1.
Reſcriptum comprehendit priuilegium, & diſpenſationem, diff. 13. n. 4. Et proprie, & ſtricte quid dicatur reſcriptum, n. 1. Et quæ vulgo appellatur breue.
Reſcriptum quam reciperet interpretationem, diff. 13. §. 1. n. 2. & 3.
Reſtitutionis beneficium competit intra tempora enormis, & enormiſſimæ læſſionis, diff. 114. n. 4.
Retractus an competat in re partim diuiſa, & indiuiſa, dif. 109. §. 7. n. 10. & 11.
Retractus qualiter fiat in re communi pluribus ex diſparibus partibus, ib. n. 13.
Retractus ius an poſſit induci per pactum, ibi. num. 16. 17. & 18.
Retractus competit aduerſus tertium poſſeſſorem, dif. 109. §. 6. n. 3. Et ſi pretium depoſitum acciperent, cuius id periculo ſit, ib. n. 4.
Retractus ſi aliquid in fraudem fiat, in foro conſcientiæ fieri non poteſt, ib. n. 6.
Retractus communionis, & rei familiaris æquiparatur quoad ſolennitates, diff. 169. §. 7. nu. 1. Et quæ res in cauſa retractus dicatur communis, & quod communio requiritur in dominio eiuſdem qualitatis, ibi. n. 2. 3. & 4.
Retractus ius an habeat ſuperficiarius in venditione ſoli, ib. nu. 5.
Retractus an competat vaſſallis, ſi dominus vaſſallos vendat, ibid. n. 6.
Retractus an competat fratri, ſi habenti partem in caſtro frater vaſſallos vendat, ib. n. 7.
Retractus an competat emphyteutæ, vno altero emphyteuta alienante, nolente domino directi dominij iure riti, ib. n. 9.
Retractuum leges an ſit odioſe, differ. 109. §. 4. num. 3. & 4.
Retractus an habeat locum, quando pro re patrimoniali datur pretium, & alia res, ibi. n. 7.
Retractus non habet locum, in emphyteutico contractu ib. n. 9. Et quid ſi pecunia detur domino emphyteuſis, ib. n. 10.
Retractus quas ſolennitates requirat, dif. 169. §. 5. n. 1.
Retractus vt fiat, an dies termini computatur in termino,

Digitized by Google

mino,ibi.nu. 2.
Retractus tempus an currat ex die venditionis, vel traditionis, ib. n. 3.
Retractus à quo tempore currat, quando contrahentes in fraudem conſanguineorum occulte contraxerunt, ibi.nu. 4.
Retractus dies an currat ex die venditionis, vel ex die factæ ſcripturæ,ib.n.5.6.7.8.9. & 10.
Retractus tempus pro re familiari an pertineat ad dominum directi dominij, & quem terminum is habeat,ibid.n. 11.
Retrahendi dies quando noceat,cum res vendita eſt cũ pacto de retrouendendo,ib. n. 12.
Retractus vbi ſit,depoſitum fieri poteſt in qualibet pecunia,ib. n.13.
Retractus,vt fiat,quid ſit offerendum,quando pretium eſt incertum,ib. n. 14.
Retractus tempus,ſi fraus ſuper pretio fiat non currit, donec id p.obetur,ibi.n. 15.
Retrahens tenetur ſoluere q̃d proxenetis datum eſt, ibi.nu. 26.
Retractus ius perdit conſanguineus,qui poſt factum depoſitum illud accepit,ib.nu. 17.
Retrahens debet iurare intra nouem dies retractus,ibi. nu. 18. Et an venditor contra iuramentum volens probare audiri debeat,ib.n. 19. Et quæ indicia contra iuramentum admittantur,ib.n.20.
Retrahentibus conſanguineis quæ actio detur,dif.109. §.6.n. 1. Et vbi reus in iudicio retractus ſit conueniendus, n. 2.
Retractus rei familiaris, & emphyteuticæ an differat, diff.109. n. 1.
Retractus rei emphyteuticæ intra quod tempus fiat, ibid.nu 2.
Retrahendi rem emphyteuticã facultas cedi non poteſt, ibi.nu.3.
Retractus ex pacto de retrouendendo cedi poteſt ibid. num. 4.
Retractus an habeat locum in rebus venditis,diff.109. §.1.num. 1.
Retractus competit potius conſanguineis quam creditoribus in diſtractione rerum debitoris,ibi. n.2.
Retractus actionis ceſſæ an poſſeſſori competat,ib.n.3.
Retrahere rem emphyteuticam intra quantum tempus poſſit dominus emphyteuſis,ibi.n. 4.
Retractus ius habet, qui habet fundum conductum à re publica finita locatione,ib.n.9. Et quid in regijs vectigalibus,n. 10. Et an idem ſit in conductione rerũ priuatarum,n. 12.
Retrahendi ius an obtineat in conductione,ib.n.14. & 15. Et quid de ſcholaribus domum conducentibus, num. 16.
Retractus aut competit iure ſanguinis, aut iure communionis,ib.n. 18.
Retractus nomen in ſcholis frequens eſt,ibi.n. 19.
Retractus fieri debet de re quæ ſit de patrimonio retrahentis,diff.109.§.2.n.1.
Retractus an habeat locum in re empta à patre, & ab ipſo vendita,ib.nu.2.
Retrahi res non poteſt niſi fuerit patris,aut aui, ib.n. 3. Et res debet prouenire à ſtirpe venditoris,vel illius qui retrahit,n. 4.
Retractus non habet locum in re quæ ſemel exijt extra familiam,ib.n.5. Etiam ſi ad familiam reuertatur, num. 6.
Retractus an habeat locum in rebus mobilibus, ib.n.7
Retractus an habeat locum in vẽdita hæreditate,ib.n.8
Retractus habeat ne locum vendita re familiari cum non familiari,ib.n. 9.
Retrahens debet eſſe conſanguineus venditoris, differ. 109.§. tertio,n. 1. & 2.
Retractum an habeat proximior conſanguineus, ſi res remotiori conſanguineo vendatur,ib. n. 3. Et quid ſi emptor, & retrahens ſint in æquali gradu, nu. 4. Et qualiter ſit computanda propinquitas,n. 5.
Retrahere rem an poſſit hæres ex perſona defuncti, ibi. num. 6.
Retrahere poſſunt pater, & auus filio vendente, ſi res ſit patrimonialis,ib. n. 7.
Retrahere rem familiarem poteſt qui ab inteſtato vẽditori hæres eſt,ib.n. 8. Et procedit vſque ad quartum gradum, n. 9.
Retractus an ſpurio competat, & naturali,ibid. n. 10. 11. 12. & 13.
Retractus vſque ad quem gradum conſanguinitatis detur,ib.n.14. 15. 16. & 19.
Retractus an locus ſit clerico vendente, ib. n. 19.
Retractus ius tranſit in ſequentem proximiori conſanguineo nolente, ibi.nu.20.
Retractus ius tranſit in ſequentem, etiam ſi à primo lis fuerit mota, & tranſactione ſopita,ibi.n. 21.
Retractus an obtineat tantum in contractu emptoris, an etiam in reliquis contractibus.§.4.n.1. Et an extendatur ad contractus venditioni ſimiles, & ad permutationem,nu.5.6. & 11.
Retractuum leges an ſint odioſi,ib. n. 2.
Reus ſemel de delicto ab vno iudice damnatus, non poteſt ab altero damnari,diff.9.§.2.n. 15.
Reus in cauſis criminalibus an poſſit ſuis defenſionibus renuntiare,diff.138. n. 4. Et an poſſit appellationi renuntiare, n.5.
Reus an poſſit in criminalibus ſub fideiuſſoribus relaxari, ibid. num.7. Et quid in ſententia definitoria, numer. 8.

R

Rigor iuris qualiter à Conſultis appellatur,differ. 2.num. 4.
Rixa contentio, turba, & factio quid ſint diff. 88. nu. 1. 2. & 3.
Rixantibus duobus, ſi alter vulneratus euaſit, à rixante præſumitur vulneratus ibi.n. 5. Et altero in rixa occiſo quis aggreſſor præſumitur, ib.n. 6.
Rogatus rem reſtituere, intelligitur poſt mortem, diff. 17.§.1.n.6.

Romanus Pontifex ex Græcis imperium tranſtulit in Germanos, diſſ. 8. n. 8.

S

SAcerdotes olim ſimul Pontificia, ſimul Regia dignitate fungebantur, diſſ. 9. n. 6.

Sacramentum quid ſit, diſſ. 127. n. 7. Et ſeptem ſacramenta Eccleſiæ ita peculiari nomine appellantur, num. 8.

Sacramentum pro iuramento vnde dicatur, ib. n. 9.

Sacrilegium eſt crimen mixti fori laico commiſſum, diſſ. 9. §. 2. n. 6.

Salarium aduocato conſtitutum poteſt taxare clientulus pro induſtria aduocati, diſſ. 130. §. 1. n. 1.

Salarium integrum an debeatur hæredibus aduocati, ſi decedat ante litem finitam, diſſ. 130. §. 1. n. 2. Et pro ſalario non poteſt aduocatus retinere acta cauſa, ibi. n. 3.

Salarium medico debetur pro modo ſuæ peritiæ, diſſer. 130. §. 5. nu. 1.

Salarium non debetur his qui iure tenentur reipublicæ præſtare operas, diſſ. 130. §. 7. n. 2.

Salarium habere an debeant procuratores vniuerſitatis, diſſ. 130. §. 7. n. 1.

Salarium an depoſitario debeatur, diſſ. 130. §. 8. num. 1. & 2.

Salarium an debeatur receptoribus, quibus commiſſa eſt pœnarum exactio ad cameram pertinentium, ib. num. 3.

Salarium depoſitarii qui ſoluere debeat, ib. n. 4.

Salarium an debeatur famulo infirmo, diſſ. 130. §. 9. n. 1. Et parua cibaria illis à dominis præſtanda ſunt, num. 3.

Sapientia, & prudentia quid ſit, diſſ. 122. n. 1.

Scholaſticus quis dicatur, q. 14. n. 9.

Scholaſticus maior viginti quinq; annis an admittatur ad legatum relictum ſtudij cauſa, ib. nu. 12. Et ſi ſit idoneus minor vigintiquinque annis, præferendus eſt. ib. nu. 13.

Sententia an reſcindatur, ſi is pro quo lata eſt, dicat fuiſſe iniuſtam, diſſ. 12. §. 2. n. 7.

Sententia nulla, & iniuſta quæ ſit, diſſ. 70. n. 1. Et an ſententia errore iuris vitietur, n. 2.

Sententia nulla ab iniuſta in quo differat, ib. n. 3.

Sententia nulla nũquam tranſit in rem iudicatam, etiã ſi appellatio fuerit deſerta, ib. n. 4.

Sententiæ nullitas intra quod tempus ſit proponenda, ibid. num. 5.

Sententia paſtoris nulla an ſit timenda, ibi. n. 6. 7. 8.

Sententia notorie iniuſta ipſo iure nulla eſt, ib. n. 10.

Sententia nulla eſt, ſi cauſa inſerta falſa ſit, ib. n. 11. Et quod ſit remedium, n. 12.

Sententia lata à iudice, recuſatio nulla eſt, ib. n. 13.

Sententia de prœua an ſit neceſſaria ad inſtantiam, diſſ. 137. n. 2. & 3.

Sententia nobilitatis cum fratre lata, an proſit, vel noceat fratre, diſſ. 145. §. 2. n. 4.

Sepulchrum, & ſepultura quid ſit, diſſ. 66. n. 1. & 2. Et monumentum quid ſit, n. 3. Et mauſeolum vnde dicatur. n. 4. Et Sarcophagus quid ſit, & cenotaphiu, n. 5. & 6. Et epitaphium, num. 4. 7. & 8.

Sepulturam quilibet ſibi eligere poteſt, diſſ. 66. §. 1. n. 1. Etiam filius familias inuito patre, n. 2. Et vxor inuito marito, n. 3. Et Epiſcopus etiam extra Eccleſiam Cathedralem, num. 5. Et damnati ad mortem, nu. 6.

Sepulturæ electio duobus tantum teſtibus probatur tanquam cauſa pia, ib. n. 4.

Sepultura elegi debet in loco ſacro, & quis dicatur hodie locus ſacer, ib. n. 8. & 9.

Sepultura elegi debet in Eccleſia parrocchiali, ibi. n. 10

Sepulturam eligens fraude, vel dolo, an in ea debeat ſepeliri, ib. n. 13.

Sepulturam eligere non poteſt impubes, ib. n. 14.

Sepulturam eligere non poteſt impubes, ib. n. 15.

Sepulturam eligere non poſſunt excommunicati, aut interdicti, ib. nu. 16.

Sepultura ſacra frui non debet, qui ſeipſum interfecit, ibi. n. 17.

Sepulturam non eligens debet ſepeliri in ſepultura maiorum ſuorum, diſſ. 66. §. 1. n. 1.

Sepulturæ ordo an habeatur ex deſcendentibus agnatis, vel cognatis, ib. n. 2.

Sepultura patris præferenda eſt ſepulturæ aui, ib. n. 3. Et ſepulturæ matris, nu. 4.

Sepultura patris ſi non ſit, matris ſequenda eſt ſepultura, ib. nu. 5.

Sepulturæ iura remanent apud hæredem, hæreditate per fideicommiſſum reſtituta, ib. n. 6.

Sepulturæ ius habent laici in Eccleſia, non iure ſed Eccleſiæ indulgentia, ibi. n. 7. Sicut ius ſedendi, nu. 8.

Sepulturam concedere nõ poſſunt Eccleſiarum rectores inuitis qui ius habent funerandi, ib. n. 9.

Sepultura aliena poſſunt monachi ſepeliri, ib. n. 10.

Sepulturam concedere poſſunt rectores extincta progenie dominorum, ib. n. 11. & 12.

Sepultura in dubio intelligitur potius hæreditaria quã familiaris, ib. nu. 13.

Sepulturam non habens, neque eligens, vbi debeat ſepeliri, diſſ. 66. §. 2. n. 1.

Sepulturam habere quis debet in ſua parrochia, etiam ſi in aliena decedat, ibi. n. 2. Et quid ſit obſeruandũ, quando in altera deponitur, vt inde transferatur, n. 3. 4. & 5.

Sepulturam ſi non habeat Epiſcopus, vel canonicus, debet ſepeliri in cathedrali Eccleſia, ib. nu. 6.

Sepulturam vbi habere debeant magiſtratus qui decedunt in viſitatione prouinciæ, ib. nu. 7.

Sepulturam vltimi mariti habere vxor debet, ſi non elegit, etiam ſi habeat à maioribus, ibi. n. 8. & 9.

Seruitus ruſtica, & vrbana quæ dicatur, diſſ. 79. n. 1. Et in quo differant, n. 3. Et quod ſit prædium vrbanum, & ruſticum, n. 4.

Seruitus habet appellationem à prædicto dominante, ib. num. 2.

Ser-

Seruitus itineris, actus, via, quid ſit, diff. 81. n. 1. 2. & 3. Et ſeruitus actus, à via in quo differat, n. 4

Seruitutes itineris, actus viæ, quantum ſpurij habeant, ibi. nu. 6

Seruitutem viæ ſi quis habeat, an poſſit demolire propria auctoritate quod in via inuenerit ędificatum, ibid. nu. 9.

Seruitus fluminis grauior eſt ſeruitute ſtillicidij, & in quo differant, diff. 83. n. 2. & 3.

Solidus quid ſit, & quid ab aureo diſtet, diff. 144. n. 1. cum ſequent.

Soluens prò debitore ſine illius mandato, quam habeat actionē, & quid ſi inuito debitor ſoluat, dif. 50. n. 5.

Spurij ab hæreditate paterna excluduntur, q. 10. n. 1.

Statutum vt quis in vicinum non admittatur, an valeat, diff. 193. n. 5.

Statutum fœminas excludens, intelligi debet ſecundum ius commune, q. 1. n. 7.

Stellio animal eſt, diff. 132. n. 5.

Stipulatio iuris ciuilis eſt, diff. 4. n. 5.

Stipulatione interueniente olim non licebat recedere à contractibus innominatis, diff. 135. n. 11

Subſtitutio pupillaris an matrem excludat in foro poli, diff. 12. §. 1. n. 25

Suitatis nomen declaratur, diff. 97. n. 4. 5. & 6.

Superficiarius quis dicatur, & quid ſit ſuperficies, diff. 72. n. 6. 7. & 8. Et penſio quæ ſuperficiario ſoluitur, vocatur ſalarium, n. 9.

Superſtitio quid ſit, differ. 106. n. 7. De eius natura. §. 1. num. 1.

Superſtitio an ſit, credere, herbas collectas die D. Ioannis, eſſe maioris virtutis, quam collectas alia die, ibi. num. 4.

Superſtitiones aliæ reijciuntur, ib. n. 5. 6. & 7.

Superſtitio an ſit, locuſtas excommunicare, ib. n. 8.

Superſtitioſos eſſe prognoſticos, Aſtrologos ideo reijciendos fore, diff. 106. §. 2. n. 1. 2. & 3.

T

Tabellio quid ſit, diff. 45. n. 1.

Tabellio an ſit ſeruus publicus, & an poſſit pro abſentibus ſtipulari, ib. n. 6.

Tabellionis officium à principe conceſſum an poſſit ad libitum ſubmoueri, ib. n. 7.

Tabellionum errores ne falſi arguantur, qualiter excuſentur, ib. n. 8.

Tabellio an ſponte oblatum poſſit vltra taxam recipere diff. 130. §. 2. n. 1.

Tabellionibus non prodeſt conſuetudo, vt vltra taxam recipiant, ibi. n. 2.

Tabellio quæ iniuſte recipit cui debeat, reſtituere, ibid. num. 4.

Taberna quid ſit, diff. 131. n. 2.

Taberna quid ſignificet ex cōmuni vſu loquendi, ib. n. 3

Taberna à caupona quid differat, ib. n. 4.

Tabernæ legato quid contineatur, ib. n. 6.

Talenti valor ponitur diff. 143. n. 4. 5. & 6.

Taxa frumenti an extendatur ad permutationem, & leges perſonales de venditione, an de permutatione intelligantur, diff. 20. n. 7. 8. 9. & 10.

Taxæ frumenti pœna emptores non comprehendit, ibi. num. 11.

Taxæ frumenti pœna an comprehendat vxorem vendētem ſine licentia viri, ib. n. 12. Et vendens incidit in pœnam taxæ, licet contractus ſit nullus, n. 13. Et quid ſi vxor de iuſſu iuri vendat vltra taxam, quis teneatur, n. 14.

Taxa frumenti an procedat in ſegete vendito, diff. 177 num. 7.

Taxa punis an excedi poſſit ratione lucri ceſſantis, aut damni emergentis. diff. 118. n. 12.

Territorij dominus ſi probauerit partus prohibitionem repellet contrariam præſcriptionem diff. 26. n. 8.

Teſtamenti executio ad laicum iudicem pertinet, & ad Eccleſiaſticum, diff. 9. §. 2. n. 13.

Teſtamentum nullum in foro ſeculi nihil prodeſt, diff. 12. §. 1. n. 3. Etiam in foro conſcientiæ, n. 5.

Teſtamentum nullum valet donec is cuia intereſt, dixerit ſe vellet ſit nullum, ib. n. 4.

Teſtamentum inſcriptis quod dicatur, diff. 1. n. 1.

Teſtamentum nuncupatiuum quod ſit, ib. n. 2. Et quod teſtes debent cognoſcere inſtitutionem hæredis, n. 3.

Teſtamentum vbi teſtator dicit ſe inſtituere quē ſcripſit in codicillis, valet, ib. n. 4

Teſtamenti pars codicilli intelliguntur, ib. n. 5

Teſtamentum inſcriptis ſit clauſis, tabulis, ibi. n. 8

Teſtamentum nuncupatiuum eſt, quando teſtes ſciunt quæ in eo continentur, ib. n. 9

Teſtamentum nuncupatiuum non valet, niſi habeat eandem ſolennitatem quam habet teſtamentum inſcriptis, ib. n. 10

Teſtamentum nuncupatiuum dicitur, cum quis in vltima voluntate coram notario, & rebus dixit voluntatem ſuam licet antequam dictum fuerit, animam egit, ibi. n. 11.

Teſtamentum quot teſtes requirat tempore peſtis, diff. 15. §. vn. n. 1. 2. & 3.

Teſtamentum factum ad pias cauſas in articulo mortis nullum eſt, ſi infirmus conualuit, ib n. 5.

Teſtamentum per as, & libram quale fuerit, diff. 69. num. 5.

Teſtamento reſciſſo per exhæredationem, vel præteritionem, hæres ex illo capere non poteſt quod ei defunctus alioquin poterat relinquere, diff. 138. n. 6.

Teſtatoris voluntas coniecturis probāda eſt, q. 1. n. 12.

Teſtamentum ſimul à marito, & vxore factum poteſt à ſola vxore ſuperſtite quod ad ipſius bona reuocari, q. 7. num. 1.

Teſtimonium mulieris an valeat de iure Canonico in cauſa matrimoniali, & quid de iure regio, diff. 5. §. 1. num. 7

Teſtis an poſſit eſſe ſeruus ciuitatis in cauſa ſuæ vniuerſitatis, & quid de ciue, & de conſanguineo, & de affini in cauſa conſanguinei vel affinis, diff. 8. nu. 3. 4 5. 6. & 7.

Digitized by Google

Teſtes idonei non ſunt conſanguinei hæredis inſtituti in teſtamento in quo hæres relinquitur, diff. 15. §. 1. num. 6

Teſtes non ſunt idonei conſanguinei in teſtamento, quã- do ſunt ſub poteſtate eiuſdem parentis, ib. n 7

Teſtes ſi partim ſint conſanguinei hæredis, partim de genere, fidem faciunt in teſtamento, ib. n. 8

Teſtes inſtrumentales repulſa non patiuntur, & ſi notarius ſit conſanguineus hæredis, vitiat teſtamentum, ibi. n. 9

Teſtis legitimus an ſit idoneus venditor in cauſa retractus rei venditæ, diff. 109. §. 6. n. 5

Teſtibus in ſumma diſcordantibus, quorum ſequenda eſt depoſitio, q. 9. n. 1

Teſtium fides ſi æqualis eſt vincit numerus, ib. nu. 2.

Teſtibus in minori numero maioris fidei, & veroſimiliora deponentibus ſtandum eſt, ib. n. 3

Teſtibus æqualibus fide, & numero media via ſequenda eſt, & qualiter fieri debeat, ib. n. 5. & 6

Teſtis vnus oculatus plus valet quam decem de auditu, q. 17. §. 1. n. 6.

Theologi appellantur profeſſores diuini iuris, diff. 5. n. 4

Titulus pro ſuo generalis, & ſpecialis qualis ſit, differ. 41. nu. 11.

Tormentum quid ſit, & quid ſit quæſtio, diffe. 113. nu. 1. & 2.

Tranſactio quid ſit, diff. 44. n. 3.

Tranſigere poteſt procurator cum libera, ib. n. 6. Et an in tranſactione competat remedium l. 2. C. de reſtin. vend. ibi nu. 7. Et an reſcindatur per enormiſſimam læſionem, ib. n 8. Et quid ſi à rege ſit confirmata, n. 9. Et qualiter in ea ſit læſio probanda, n. 1.

Tranſactionem impugnans ante omnia tenetur reſtituere quæ habuit cauſa tranſactionis, ib. n. 11.

Tranſactio ſuper hæreditate ante apertus tabulas non valet, ib n. 12.

Tranſactio facta intra nouem dies à morte teſtatoris, ita ita eſt, ib. n. 13.

Tranſactionis genus eſt litis æſtimatio ab alterutro litigatore ſoluta, licet ſimilis ſit emptioni, vera non eſt venditio, ib. n 17

Tranſactio ſuper homicidio cum quibus ſit facien̄da, dif. 51. §. 2. n. 3. 4. 5. & 6.

Tributorum ſolutio ad colonum pertinet, niſi conſuetudine, vel ſtatuto aliud introductum ſit, diff. 80. nu. 7. & 8.

Tugurium, inſula, & caſa quid ſit, diff. 104. per tot.

Tutor in codicillis an relinqui poſſit, diff. 154. n. 4.

Tutor tenetur dare fideiuſſores rem pupilli ſaluam fore diff. 61. n. 6.

Tutor ſoluens de ſuo pro minori, an poſſit à creditore actionem accipere contra minorem, diff. 50. n. 6.

Tutela & cura quibus detur, diff. 98 n 1.

Tutela triplex eſt, diff. 99. nu. 1. 2. & 3. At cura vna tantum eſt, n. 4.

Tutela cui detur, exiſtentibus pluribus conſanguineis eiuſdem gradus, ib. n. 21.

Tutor ceſſans adminiſtrare ad quid teneatur, ibi. nu. 8.

Si male adminiſtrauerit tenentur omnes cognati pupilli ſi illum ſuſpectum non arguant, ib. n. 9.

Tutela à quo iudice diſcerni debeat, ib. n. 10.

Tutorem filio primogenito ſolus Rex dat, ib. n. 11.

Tutelæ diſcernendæ lite mota curator ad litem pupillo datur, ib n. 12

Tutorem non habere fideiuſſores quomodo conſtabit, ibi. nu. 13.

Tutelis an excuſetur qui recenter dixit vxorem, ibid. num. 14.

Tutor datiuus, vel legitimus an detur pupillo ſi mater petat tutorem antequam nubat, & quid ſit poſtquam nupſit, diff. 121. nu. 1

Tutor à matre nominatus non præciſe à iudice dandus eſt, ib. nu. 2.

Tutor teſtamentarius non tenetur ſatiſdare, diff. 130. §. 6. n. 3.

Tutori, & curatori de iure communi an ſalarium debeatur, diff. 130. §. 11. n. 1

Tutori aſſignatur hodie decima fructuũ, ib n. 2. Et fructuum appellatione penſionis, & reditus continentur, n. 4.

Tutor an habeat decimam vtilitatis prouenientis ex conductione fructuum beneficij facta à patre pupilli ib. num. 5.

Tutor an debeat habere decimam fructuum fundi quẽ non locauit, ſed per ſe coluit, ib. nu. 7.

Tutor non cogitur locare prædia pupilli ſi per ſe adminiſtrare malit, ib. n. 8.

Tutor longinque profectus ad cenſus pupilli exigendos, quos ſumptus habere debeat, ib. n. 9.

V

VAlliſoleti, & Granatæ prætorium in omnibus æquiparantur, diff. 11. num. 1. Et in quibus differant à Gallæco, & Hiſpalenſi, n. 7. Et Gallæcum Hiſpalenſe non vtitur curiæ priuilegijs, niſi in caſibus à iure expreſſis, n 8.

Vas quid dicatur, diff. 59. n. 13.

Vaſſallorum dominus ſeu titulatus an à vaſſallis poſſint, quod dicitur ſer empadronado, diff. 145. §. 1. n. 4. 5 6. 11. & 12.

Vaſſallorum dominatio non parit nobilitatem, ibidem, num. 7.

Vaſſalli quid differant à burgenſibus, & feudatarijs, ibid n. 13.

Vectigal non debetur ex litis æſtimatione, differ. 44. num. 18.

Vectigal non debetur ex neceſſaria venditione, differ. 118. nu. 3.

Vectigal an, & quando ex permutatione debeatur, dif. 135. num. 13.

Vendens fundum cum pacto de retro vendendo, an poſſit fundum retrahere à ſecundo emptore, cui primus emptor fundum vendidit ante diem pacto adiectam, diff. 36. n. 12. & 13.

Ven-

Digitized by Google

Vendens fundum, qui eſt penes tertium poſſeſſorem, an transferat vtilem actionem ſine ceſſione, diff. 37. §. 1. num. 4.
Vendita re dotali, & facta vxori à marito obligatione tempus dotis ſpectandum eſt, diff. 58. §. 2. n. 3.
Vendito pignore à debitore de conſenſu creditoris, an pignus reuiuiſcat poſtea, ibid. n. 8.
Vendens prædium, & paciſcens cum emptore, vt propediem illud ſibi reddat in emphyteuſim, an faciat fraudem legi conſtituenti pretium cenſibus percetuis, diff. 73. n. 1. 2. & 3.
Venditio, & locatio ad menſuram, & quæ auerſione fit, in quo differant, diff. 77. n. 1.
Venditio, & locatio qualiter fiat auerſione, ib. n. 2.
Venditio, & locatio rerum quæ conſiſtunt in pondere, numero, vel menſura auerſione vendi dicitur, quando datur quod vulgo dicimus à oio, ibi. 4. Et nomen auerſionis vnde dicatur, n. 5. Et quod auerſionis contractus non ſit noua ſpecies contractus, ib. n. 6.
Venditio in genere, vel ſpecie diff. ib. n. 8.
Venditio aceti pro vino an valeat, diff. 78. n. 3.
Venditor in re vendita an præferatur omnibus, differ. 79. §. 1. 6. 3. n. 14.
Venditio pro iuſto pretio etiam cum pacto de retrouendendo valida eſt, diff. 53. §. 1. n. 1.
Venditio facta maximo pretio an præſumatur vſuraria, ib. n. 2. Et ex modico pretio quando contractus dicatur vſurarius, n. 3. & 4.
Vendita re in diem pretio riguroſo, an ante vel propediem licitum ſit venditori eandem rem habere pretio minus riguroſo à primo emptore, diff. 53. §. 2. n. 1. Et quid in foro conſcientiæ, n. 2. Et quid in foro ſori, nu. 3.
Venditio frumenti pretio menſe Maij currente an fieri poſſit, & an reus admitti debeat ad probandum contra teſtimonium de pretio à notario præſtitum, ib. n. 4. 5. & 6.
Venditor paciſci poteſt, vt res vendita ſit obligata alicui creditori emptoris, & is præferendus eſt in re illa omnibus anterioribus creditoribus, diff. 57. n. 9.
Venditor non tenetur præſtare viam emptori, etiam ſi ad fundum iri non poſſit, niſi dictum ſit, diff. 81. n. 7
Venditio caſtri facta à fratre in potentiorem in fraudem alterius fratris an reſcindatur, diff. 109. §. 7. num. 8.
Verba boni, & æqui poſita in definitione iuris, quid differant, diff. 1. n. 8.
Verbum deſcendentes fœminas etiam ex propria ſignificatione comprehendit, diff. 13. §. 2. nu. 2.
Verbum dono in filio importat meliorationem, ſi adijciatur illi, vt vltra legitimam habeat quod donatur, diff. 16. §. 1. n. 3.
Verbum præcipuum meliorationem ſonat, ib. n. 5.
Verbum habeat domum extra fratres ſuos inducit meliorationem, ib n. 5.
Verba iure dominij, ad rei vendicationem reſpiciunt, verba, vel quaſi ad publitianam, differ. 18. n. 9. Et in quo differat publiciana à rei vendicatione, ib. n. 8
Verbum mando quid ſignificet, diff. 37. §. 2. n. 3.
Verbum præiudicij actiones, & exceptiones comprehendit, differ. 38. num. 4. Et quid ſit præiudicium, num. 5.
Verbum defenſio quid comprehendat, diff. 38. n. 6.
Verba do dico abdico vnde habuerint ortum, diffe. 69. num. 4.
Verbalia nomina ex vno actu appellationem accipiunt, diff. 79. §. 1. 6. 1. n. 2.
Verbum debere quid ſignificet, diff. 46. n. 1. 2. 3. & 4.
Verbum cælebs quid proprie ſignificet, & ad fœminas non pertinet, diff. 49. n. 1. & 2.
Vidua inhoneſte viuens intra annum luctus an perdat dotem, diff. 121. §. 2. n. 15.
Vidua cui adiecta eſt conditio donec caſte vixerit tranſiens ad ſecundas nuptias amittit legatum, diff. 147 §. 5. n. 4. & 5.
Via publica deſtructa qui proximum habet prædium debet viam præſtare, diff. 81. n. 10. & 11.
Vinum ab aceto in quo differat, & Euchariſtiæ ſacramentum aceto confici non poteſt. dif. 78. nu. 1. & 2.
Embama quid dicatur. n. 4.
Vinū intromittens incidit in pœnā ſtatuti prohibētis vinum intromitti etiam, ſi modicum ſit, ibid. nu. 7. Et an incidat in pœnam qui intromiſerit per tranſitum; & vinum aqua ſalubrius eſt, ib. n. 8. 9. 10.
Vniuerſale quid dicatur, & quæ nomina in iure vniuerſitatem ſignificent, diff. 131. n. 1. & 2.
Vniuerſitas ſunt quædam iuris, & facti tantum, ib. n. 3 Et quæ faciant vniuerſitatem, ib. n. 5.
Vniuerſale à particulari, quid differat, ib. n. 9. q. 10. 11. 12. & 15. Reliqua vide in verbo generale, & in verbo particulare, & id verbo legatum, & in verbo fructus, & verbo maioratus.
Votum quid ſit, diff. 65. n. 1.
Voto quæ fiunt maioris ſunt meriti quam quæ ſponte ib. num. 3.
Votum religionis in infirmitate factum valeat, ibid. num. 4.
Vrbs, & ciuitas quid differat, quid ſit oppidum mancipium villa pagus burgi caſtrum, caſtellum vicus, diff. 102. per totam.
Vſucapio ad agendum valet, & ad excipiendum, diff. 110. num. 2.
Vſus fructus quid ſit, diff. 29. nu. 1. & 2.
Vſus fructus in quo differat ab annuo legato, ibidem. num. 3.
Vſusfructus legatus vxori à marito an ſit formalis, ibid. nu. 4.
Vſusfructus natura non poteſt à teſtatore mutari, ibid. num. 5.
Vſusfructum quē pater habet ex filij perſona non amittit mortuo filio, ib. n. 6.
Vſusfructus redit ad proprietatem ſi vſufructuarius illum alienauerit, ib. n. 7.
Vſufructuarius poteſt concedere donare locare commoditatem extraneos non dominus, ibi. n. 8.
Vſusfructus an vendi poſſit, vel commoditas tantum, ibid.

Digitized by Google

ibid. nu. 9.
Vſusfructus legatum an extinguatur capitis diminutione, ib. nu. 10.
Vſufructu veſtium mulieri legato, & aliarum ſupellectilium an teneatur mulier reſtituere æſtimationem ibid. n. 11.
Vſufructuarius tenetur ſoluere tributum ſuper bonis impoſitum, ib. nu. 16.
Vſufructuarius ſi redimat per retentionem eius hæredi conſulitur, ib. n. 17.
Vſusfructus extinguitur ſi vſusfructuarius emerit proprietatem fundi, ib. n. 18.
Vſusfructu omnium bonorum legato, an mercis cauſa comparatura comprehendantur, ib. n. 10.
Vſufructu legato, & grauatis hæredibus de ſatiſdando pro legatario ſi vnus hæres pro fideiuſſione ſoluit aliquid an illud à cohæredibus poſſit recuperare, ibid. num. 21.
Vſusfructuarius quid reſtituere, & cauere debeat, ibi. num. 22.
Vſufructuarius vtens boni viri arbitrio liberatur reſtituendo rem etiam deteriorem, ib. n. 23.
Vſufructuarius tenetur ad æſtimationem ſi res eſt cõſumpta etiam ſine dolo, ib. n. 24.
Vſus, & vſura quid ſit, diff. 53. n. 1. & 2. Et quare vſura in mutuo tantum locum habeat, num. 3. Et inter vſuram, & fœnus quid interſit, n. 4. Et eſſe ſynonima quæ dicantur, n. 5. & 6.
Vſusfructus in bonis filiis in quibus caſibus patri non quæritur, diff. 123. §. 1. n. 7. 8. & 9.
Vſusfructus bonorum filij quandiu pater fruatur, ibid. §. 2. n. 2. 3. & 4.
Vſuræ in contractibus bonæ fidei, & ſtricti iuris a quo tempore debeantur, diff. 42. n. 5.
Vxor diuertens à viro, quia cognouit ipſius eſſe conſanguineam, tuta eſt in foro poli, diff. 12. §. 2. n. 21.
Vxor in bonis liberis habet partem ſumptuum quæ fiunt in refectione bonorum alterius coniugis, ſicut habet partem lucri durante matrimonio, differ. 24. §. 1. nu. 1.
Vxor in bonis maioratus habet fortunas communes, nõ vero ſumptus qui erogantur in ædificijs ædium maioratus, arciumue, ib. n. 2.
Vxor quæ maritum exemit à carcere an puniatur, diff. 51. §. 1. n. 3. & 4.
Vxor habens primam cauſam ſucceſſionis, petere poteſt vt marito, vel alij cura cognati abſentis decernatur. q. 12. §. 1. nu. 5.
Vxor reuocans teſtamentum quod fecerat ſimul cum viro, an teneatur reſtituere fructus quos percepit ex bonis mariti, Eccleſia quam ambo inſtituerant hæredem, q. 7. n. 2.

FINIS.

Digitized by Google

ELENCHVS QVÆSTIONVM IOANNIS IAÑEZ PARLADORII.

QVANDO in ſucceſſione maioratus maſculi remotioris gradus, excludant fœminas propinquiores vltimi poſſeſſoris, quęſt.1.

De bonis abſentis, cuius vita, aut mors ignoratur. q. 2.

Qua vti cautione poſſimus, vt grauari in legitima filius valeat. q.3.

An anno cenſu in dotem dato, teneatur maritus in reſtituenda dote perceptos fructus reſtituere. q.4.

An ſicuti cauſa matrimonij duo maioratus iungi in vnum non poſſunt, ita neq; cauſa ſucceſſionis. q.5.

De emphyteuſi, quam emphyteuta maioratus vinculis allegauit. q.6.

De teſtamento ab vtroque coniuge ſimul facto. q.7.

Fratre pupillo defuncto, an vtrinque coniũctus pręferatur in inſtitutione reciproca fratri ex vno tantum latere coniuncto. q. 8.

Cum teſtes in ſumma diſcordant, vtram partem iudex ſequi debeat. q. 9.

Spurius natus ex ſoluta, & coniugato, an hæres patri ex teſtamento exiſtere poſſit, non extantibus legitimis. q.10.

Vtrum is qui cũ vniuerſitate litigat, teneatur contribuere in impenſis, quæ in eam cauſam à popularibus exiguntur. quæſtio. 11.

An leges regiæ, quibus modius frumẽti taxatur, locum habeant in ſpecie legis 21. tit.11. lib.5. Recopil. q.12.

Reiecto communi intellectu hactenus ab ſcriptoribus tradito ad cap. reintegrãda, 3. q.1. verus reponitur. q.13.

De legato annuo ſcholaribus relicto, quæſtio.14.

Donatio remuneratoria an poſſit fieri à patre filio vltra prælegatum, ſeu meliorationem quadrantis & quincuncis, q. 15.

An de bonis intuitu Eccleſię acquiſitis poſſit filius clericos libere, id eſt, inuito parente, in vita diſponere, vel decedens teſtamento legare. q.16.

Concubinatus pœna quando locum habeat. q.17.

Qua pœna plectendus ſit is qui in ſanctos blaſphemare auſus fuerit. q.18.

IOAN-

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNIS YANEZ PARLADORII

QVAESTIONES DVODEVIGINTI,

Quæ adijciendæ ſunt ad Seſquicenturiam differentiarum.

QVAESTIO I.

Quando in ſucceſſione maioratus maſculi remotioris gradus excludant fœminas propinquiores vltimi poſſeſſoris.

SVMMARIVM

Quæſt. prima.

1 *IN maioratibus duæ ſunt lineæ, altera inſtitutoris, altera vltimi poſſeſſoris, nec de linea vltimi poſſeſſoris fit tranſitus ad alterã niſi expreſſim, ita ſit in maioratu expreſſum.*

2 *In maioratu inſtituto, ſine prælatione maſculorum eiuſdem gradus, & lineæ præfertur fœminæ natu maiori, ſi autem maſculus alterius ſit lineæ, illi fœmina ab vltimo poſſeſſore prognata præfertur.*

3 *Quare ſuperiori concluſioni exteri reclament aliqui.*

4 *Leges partitę loquentes de primogenio regni ad cæteros maioratus etiam pertinent.*

5 *Ex teſtatoris voluntate, vbi de ea conſtat maſculus alterius lineæ, & remotioris gradus fœminas excludit.*

6 *Vbi de voluntate teſtatoris non conſtat maſculus alterius lineæ non excludit fœminas.*

7 *Statutum fœminas excludens intelligi debet ſecũdum ius commune.*

8 *In dubio pro fœminis iudicandum, quia earum excluſio odioſa eſt.*

9 *A primogenito deſcendens illius perſonam repræſentat, quod etiam in fœmininis procedit.*

10 *Maſculus alterius lineæ nunquam excludit fœminam deſcendentem ab vltimo poſſeſſore, niſi de euidente contrariæ teſtatoris voluntate ardua doceatur, quæ ſemper in hoc obſeruanda eſt. n.11.*

11 *Liquidiſſimæ coniecturæ faciunt pleniſſimam voluntatis probationem.*

13 *Prædicta ceſſare in filio naturali, & ratio redditur.*

14 *Item ceſſant in maioratu qui non conditus eſt regis autoritate, ſed titulo meliorationis tertij, & quinti.*

QVÆSTIO I.

ARdua necnon difficilis eſt quæſtio, ſi quæ alia in iure, quæque longiorem exigat ſermonem, quando in maioratus ſucceſſione maſculi remotioris gradus excludant fœminas propin-
1 quiores vltimo poſſeſſori. Eam tamen ſolita breuitate perſtringemus. Tractant autem hãc quæſtionem ex noſtratibus Greg. Lop. in l.3. tit.13.p.6. verbo mugeres, & Couar. lib.3. var. reſol. c.5. & item Ant. Gom. in l.40. Tau. n.62. Burgos de Paz in l.3. Tau. n.42. Acoſta in quæſtione de regni ſucceſſione Mieres de maioratu. 2.p.q.6. & 7. Salazar de vſu, & conſ. c.12. Molina de primogenitis lib.3.c.4. & 5. Et late illi quam, & erudite non tamen ita plane, vt res declaratione non egeat. Principio autem illud in hac quæſtione nos animaduertere oportet, duas in hac ſucceſſione ſtirpes ſeu lineas inſpiciendas eſſe, alteram vltimi poſſeſſoris: alteram quæ deſcendit primo maioratus inſtitutore. Neque vnquam tranſitum faciendum eſſe de linea vltimi poſſeſſoris ad alterã, donec linea iſta vltimi poſſeſſoris deficiat: niſi modo aliud in maioratus inſtitutione expreſſim cautum ſit, l. cum ita §.10 fideicommiſſo ff. de legatis ſecũdo, & illic Bart. Paul. & reliqui, & inter eos noſtrates Peralta, & D. Fran. Sarm. Probãt etiam text. in c.1. de natura ſucceſſionis feudi, & in c.1. de eo qui ſibi, & hæredibus ſuis in vſibus feudorum, & illic Aſſl. & l.1. tit.9.p.2. tradit etiã Cou. ſedulò rem explicans pract. quęſt. c.38. Tiraq. quoque de retract. linagier. §.11. gl.11.n.18. & Mol. de primog. lib.1.c.5. & lib.3.c.4. & nouiſſimè Gutier. pract. quæſt. lib.3. q.66. & Ceual. in ſpec. pract. quæſt. q.398. Hoc igitur cognito hæc quæſtio quàm breuiſſimè in duas partes diſtribuitur. Prior eſt, quando maioratus inſtitutus fuit ſimpliciter, id eſt ſine aliqua maſculorum expreſſa prælatione. Altera quando in maioratus inſtitutione expreſſim
2 maſculorum eſt facta prælatio. Priori ſpecie ſcilicet quando ſine maſculorum prælatione fuit maioratus inſtitutus concurrentibus maſculo, & fœmina eiuſdem gradus, & lineæ, præfertur maſculus etiam ſi fœmina ſit maior natu: porrò ſi maſculus ſit alterius lineæ, præfertur illi fœmina ab vltimo poſſeſſore prognata. Bald. in l. in multis. ff de ſtatu hominũ. Petrus de Velaperiica, & Iacobus de Arenis in l. pater filium. §.15. ff. de leg.3. Abb. in c.d. lecti de arbitr. Rom. ſing.97. Pala. Rub. in repet. rubricæ de don. inter §.69. nu.49. Anton. Gom. in l.40. Taur.

Digitized by Google

Taur.n.62.Couar.lib.3.varia.c.5.n.5.& in d.
c.38.pract.quæſt.Greg.Lop.in l.3.tit.13.p.6.
verbo mugeres Burg.de Paz in proœmio legũ
Tau.n.66.Molina de primog.lib.3.c.4.nu.4.
Et quamuis exterorum ſint aliqui, qui recla-
mẽt,& inter eos Boer.deciſ.204.n.32. & Lau-
3 denſis de primogenitis, q. 11. quoniam apud
illos patrij mores magnopere maſculis fauent
ex auctoritate legis Salicæ quæ fœminis impẽſe
aduerſa eſt veruntamen apud nos opinio hæc
dubitationem habet nullam,cum ſit id expreſ-
ſim definitum in l.2.tit. 15.par.2. & in l.2.tit.
18.p. 3. loquuntur ſane leges illæ in regni ſuc-
4 ceſſione. Cæterum,& ad alios maioratus illas
pertinere manifeſta ratio facit,cum caput mẽ-
bra ſequantur: Sic enim, & in propria ſpecie
maioratus hoc argumento vtitur Paul. de Ca-
ſtr.in conſ.164.volu. 2. quod vocatur in cauſa
Hiſpalenſi: atque hæc de priori parte. De lege
Salica,vide Bened.in c. Rain. verb. duas habẽs
filias n.74.& Couar.pract.q.c.1.n.8.Secunda
eſt ſpecies quãdo in maioratus inſtitutione ex-
preſſim comprehenſum fuit, vt maſculi præfe-
rantur fœminis, & in hac ſpecie noſtrates non
ſatis inter ſe conueniunt: ſed nec quidem in re
tanti momenti ſatis ſe explicant, ſed obſcure
nimis,& confuſe loquuntur. Aliqui enim exi-
ſtimãt quando ita teſtator mares fœminis præ-
tulit,marem alterius lineæ remotioriſque gra-
dus excludere fœminam deſcendẽtem ab vlti-
mo poſſeſſore. Cuius ſententiæ fuiſſe videtur
Couar.pract.quæſt.c. 38.n.8. & Greg. Lop. in
l.3.tit.13.p.6.verb.mugeres, col.7.& Burg.de
Paz in proœmio legum Tauri.nu.23. Atqui in
contraria ſentẽtia fuit Ludouicus de Mol. lib.
3. de primogenitis.c.5.n.71.& c.8.n. 8. Aper-
te docẽs quamquam teſtator maſculos expreſ-
ſim prætulerit, non tamen idcirco voluiſſe,ma
ſculus alterius lineæ, & remotioris gradus ex-
cludere fœminam deſcendẽtem ab vltimo ma-
ioratus poſſeſſore, niſi nominatim teſtator ad-
iecerit,vt maſculus remotioris gradus fœminã
5 excludat. Hæc noſtrates: meam vero ſi ſpe-
ctas ſententiam,ego hanc quæſtionem non iu-
ris, ſed facti (hoc eſt voluntatis) eſſe exiſtimo.
Puto igitur ſi aperte ex teſtatoris conſtet volũ-
tate voluiſſe cum maſculos etiã alterius lineæ,
& remotioris gradus fœminas excludere, eius
voluntatem omnino ſequenda eſſe: ibi enim
(vt Iuriſc. inquit) interpretandi nobis arbitriũ
datur,cum dubia eſt defuncti voluntas non cũ
aperta,& clara l. non aliter,ff.de leg.3.l. ſi plu-
res.ff. de vulgar.l.fi.C.de poſthumis hæredibus
inſtit. & alibi ſæpe,& in hanc ſententiam con-
ſentiunt noſtrates omnes, & Capicius quoque
deciſ. 115. & eam pridem obſeruatam vidimus
in noſtro Valliſoletano prætorio in cauſa duca
tus Alburquercus ſeu Alburquenſis. Porrò cũ
teſtator non ita expreſſim, & aperta voluntate
fœminas expulit, ſed ſimpliciter maſculos illis
prætulit: hic mihi Molinæ verior videtur opi-
6 nio,exiſtimoque tunc maſculum alterius lineæ
non expellere fœminam deſcendentem ab vl-
timo poſſeſſore. Huius autem noſtræ ſenten-
tiæ illud eſt fundamentum,quod in obſcuro,&
in re ambigua ſemper videtur teſtator ſequi iu-
ris definitionem,& ad legis rationem,ſuam vel
le coaptare voluntatem,l. fi. C. de verbor. ſign.
Bartol.Paulus,& reliqui in l.hæredes mei.§.cũ
ita.ff.ad Trebell. Alcia.de præſump.reg.3. præ-
ſump.32.Paulus Pariſius conſ.30.& 36.lib. 2.
7 Atque ita pleriſque placet, municipalem legẽ,
quod vulgo ſtatutum appellamus, fœminas
propter maſculos excludentem,intellectum iri
ſecundum ius commune,id eſt,niſi maſculi re-
motioris ſint gradus.Bald.cõſ.275.lib.2.Paul.
de Caſt.conſ.47.lib.1.Alex.conſ.240.lib.2.Al-
bert.Brunus in peculiari tractatu quem de ea re
edidit,art. 12.q. 14. Cum igitur lege regia ex-
preſſim cautum ſit, tunc maſculos excludere
fœminas in ſucceſſione maioratus, cum eiuſdẽ
ſunt lineæ,& gradus,non cum ſunt remotioris
vt definitum extat in d.l.2.tit.15.p.2.& in illo
c.1. de natura ſucceſſionis feudi: conſequenter
dicendum eſt, cum teſtator mares fœmininis
prætulit,intellexiſſe,iuxta ius commune, ſcili-
cet quando mares in pari eſſent gradu, atque
8 in eadem linea vltimi poſſeſſoris. Quid? quod
in ambiguo pro fœminis pronuntiandum eſt,
quippe cum fœminarum excluſio odioſa ſit,&
quædam veluti exhæredatio ſecundum Ripã
lib. 1.reſponſ.c.1.& Simancas de primogenitis
lib.3.c.11. & Burgos de Paz in proœmio legũ
Taur.nu.127.Molina de primogenitis lib.3.c.
4.nu.15.Nec me aliquo modo conturbat Ioa.
Andreæ opinio apud Speculatorem titulo de
teſtamentis,& titulo de ſucceſſione ab inteſta-
to,& reliquorum, quos in ſuas partes aſciſcit
Greg.in d.gloſ. verbo mugeres, tradentium,ex
eo quod teſtator maſculos fœminis prætulit,in
telligendum eſſe ſuam voluiſſe cõſeruare agna-
tionem,maſculoſq; etiam remotiores fœminis
prætuliſſe: nam vt omittam, quamplures au-
ctores contrariæ fauere ſententiæ, vt eſt videre
apud Tiraqu. in libello qui inſcribitur ceſſante
cauſ.limit.21.& Pariſ. conſ.41. libr.3. & apud
Mol.lib.3.de primogenitis. c.5.nu.26. Porro
hanc rationem conſeruandæ agnationis, vide-
tur mihi defunctum, niſi expreſſim aliud di-
xerit, intellexiſſe tantummodo in linea illius
quẽ primo elegit, & quem primum ad maio-
ratus vocauit ſucceſſionem: eius enim rei cer-
tiſſimam mihi videor capere coniecturam ex
deciſione illius regiæ legis,quæ in regni ſucceſ-
ſione hanc agnationis rationem tantummodo
in linea vltimi poſſeſſoris conſiderandã duxit.

Nam

Digitized by Google

Nam rogo, vbi magis agnationis ratio conſideranda eſt,quã in regni ſucceſſione, ad quam primogenitus maſculus, ſeu frater natu maximus,nõ dico iure ciuili, ſed etiam iure gentiũ, naturæ ordine primus vocatur? vt oſtendit nõ obſcure.l.2.tit.15.p.2. Atq; etiam Iuſtinus Hiſtoricus lib. 2. & lib. 16. ſi igitur in ſucceſſione quæ naturali iure, ſiue gentiũ prouenit ita obſeruatur, cur non, & in maioratus ſucceſſione, quæ humano tantum iure cenſetur, tantundẽ intelligemus? Præſumamus igitur, voluiſſe teſtatorem,hanc quã primo elegit ſtytpẽ, cæteris prætuliſſe, iuxta legem cu auus.ff.de condi. & & demonſt. & l.cũ acutiſſimi. C. de fideicom.
9 eodem;pertinet.l.40.Taur. quæ deſcendentem à primogenito ſemper referre, ſeu repræſentare ait perſonam ipſius primogeniti defuncti: atq; proinde fœmina ex eo deſcendens eandem habere videtur qualitatem, ſicuti acute animaduertit Molina lib 3.c.6.n.48. Nunquam igitur
10 maſculum alterius lineæ præferemus fœminæ deſcendenti ab vltimo poſſeſſore, niſi euidentiſſimis conſtet argumẽtis, voluiſſe maioratus auctorẽ eam excludere extantibus maſculis remotioribus. Cum etenim fœmina iuris regulã pro ſe habeat, qui contrariũ intendit, debet id liquidiſſimis oſtendere probationibus l. 1.C. de conditio.inſertis l.libertas §.fi.ff. de manu. teſtam. *Iaſ.* in l.ſciendũ ff.de verb.oblig. Porrò
11 ſi euidentiſſimis conſtet coniecturis, eam teſtatoris fuiſſe voluntatem, vt remotioris gradus, & diuerſæ lineæ maſculi fœminas excludant, veluti ſi dixerit: Volo,vt maſculis exiſtentibus nullo vnquam modo fœminæ ſuccedant: eius omnimodo voluntatem ſequi debemus. Iſtiuſmodi enim liquidiſſimæ coniecturæ certiſſimã faciunt voluntatis probationẽ l. licet Imperator ff. de leg. 1.l. ſi tutor petitus C. de periculo
12 tutorum, faciuntq; & alia multa quæ, & in eandem ſententiam allegat Molin. d.c. 4. n. 38.& c.8.nu.8. Ceſſant autem ſupradicta in filio naturali,nam is nunquam excludit fœminam legitimam deſcendentem ab vltimo maioratus
13 poſſeſſore, quamquam illa in remotiori gradu extet. Sicuti tradit Campicius de dote. 5. p. §.58.& Greg.Lop.in l.31.tit.9.p.6. in gl. magna. verſiculo,bene tamẽ fateor. Et conſtat ex his quæ affert Molina de primogenitis lib. 3.c.
14 3. ſub finem. Neque etiam habent locum, quando maioratus fuit inſtitutus, non regis auctoritate,ſed titulo præceptionis, ſeu meliorationis trientis, & quincuncis, cum eo caſu non poſſit defunctus admittere eos qui ex trãſuerſo ſunt excluſa filia, refragante l. 27. Tauri, vbi id animaduertit Gomez Arias.n.59. & Tellus n. 16.animaduertit quoque Molina lib.2.c. 12. num. 54.

SUMMARIUM
Quæſt. ſecundæ.

1 *Deciſio legis* 14.*tit.* 14.*p.*3.*refertur.*
2 *Fama qualis eſſe debeat ſuper abſentis morte,vt eius bona proximiori decernantur.*
3 *Mortem abſentis multis modis probari poſſe.*
4 *Lex quę genus aliquod probationis admittit cætera probationum genera non videtur reieciſſe.*
5 *Abſentis morte non legitimo modo probata, qualiter proximiori bonorum cura decernatur.*
6 *Multum referre, an cognati bona abſentis habeant, vel tanquam hæredes, vel tanquam curatores.*
7 *Qualiter qui paulo ante excluſus fuit a proximiori cognato, nunc eo cognato mortuo incipiat primum habere locum.*
8 *Cum dubitatur de morte abſentis, præſumitur illum ſuperuiuere cognato, qui maior eo ſit.*

QVÆSTIO II.

De bonis abſentis,cuius vita,aut mors ignoratur.

DE bonis abſentis peregre peregrinantis,& de quo incertum eſt, viuit ne an mortuus ſit,frequens eſt in foro quæſtio. Eam vero breuitati conſulentes, duabus tantum concluſionibus abſoluemus. Prior autem cõcluſio colligitur ex l. 14.tit.14.p.3. Quã definitum extat,
1 ſi quis decennium peregrè abſit, publicaq; fama percrebuit vita eum functum eſſe, habendum eſſe pro defuncto bonaq; eius proximo cuiq; cognato hæreditario iure adiudicanda eſſe: eius autem verba iſtiuſmodi ſunt: *Dezimos, que ſi aquel de cuya muerte dudan,dizen que en eſtraña y luenga tierra es muerto, y gran tiempo es paſſado, aſſi como diez años arriba, que abonda que pruebẽ eſto es fama entre los de aquel lugar,e que publicamente dizen todos que es muerto.* Quæ ſane lex digna eſt,vt longo indice notetur, nam iure communi triennium, aut quadriẽnium ſufficere videbatur,iuxta legẽ ſi ita ff. de ritu nuptiarum,& l.vxor C.de repudijs,& Alex.conſ.4. vol.2.Hęc autem fama, vt ex honeſtis perſonis,
2 & legitimis ſit nata argumentis,oportet, veluti quia fama percrebuit, adoleſcentem qui militiæ nomen dederat; in aciem ingreſſum deſideratam fuiſſe,vel nauim aſcenſũ naufragium feciſſe. Alioqui ſi leuibus argumẽtis, & parum idoneis teſtibus ea fama manaſſet,non tã fama eſſet,quam rumor quidam,ſeu vana vox populi,cuius conſtat nullã habendã eſſe rationẽ l.de curionum. C.de pœnis. c. tua, de cohabitatione clericorum, & mulierum:tradit Bart.in l. de minore.§.plurimũ.ff.de quæſtionibus. Et in hac eadem ſpecie docet ipſemet Bar. in tractat. teſtimoniorum.§.mortuum, & Alex.conſ.25. vol.4. Decius quoq; conſ. 652. vol. 5. Quod ſi

Digitized by Google

aliud admitteremus, facilè culpam eſſet falſo famam ſpargere in populū, mortuū eſſe eū qui viueret l.fi.ff.de hæredibus inſtituendis. Mor-
3 tem autem, & multis alijs poſſe modis probari præter ſuperiores auctores tradūt Lanfrancus in c.quoniam contra,de probat.§.depoſitione teſtium n.157.& Boer.deciſ.288.Couar.quoq; in 4.decret.2.p.c.7.nu.4.necnon Menoch.de remedijs poſſeſſorijs, remedio 4.nu.671.Quæ quidem probationum genera, & hoc caſu ad-
4 mittenda ſunt,neq; illa lex ſeptem partiti iuris erit impedimento,nam lex quæ genus aliquod probationis admittit, non propterea alia probationis genera repuliſſe videtur, ſecundū Iaſ. in l.admonendi n.305.de iureiur. Atq; hæc de priore concluſione ſequitur altera. Abſentis morte non legitimo modo probata, decernenda eſt ſuorum bonorum cura propinquioribus cognatis,datis ſcilicet fideiuſſoribus,vt eorum
5 habeant adminiſtrationem,donec abſens repatriauerit. Quæ ſanè concluſio probatur in l.3. C.de captiuis,& poſtliminio reuerſis,& in l.ab hoſtibus.ff. ex quibus cauſis maiores, & in l.1. §.fi.ff.de bonor.poſſ.furioſo,infantiue delata, & illic tradunt interpretes, & Greg. in d. l. 14.
6 p.3.& eo iure vtimur. Permultū aūt intereſt an tanquam hæredes cognati bona abſentis accipiant,an tanquam curatores. Nam ſi tāquam hæredes nanciſcatur bona pleno iure, & tāquā proprium patrimonium ſuis illa relinquere hæredibus poſſunt. Cæterum quando tāquā curatores accipiunt, defunctis his, decernenda eſt iterum cura,& adminiſtratio cōſanguineis abſentis,his quidē qui litis conteſtationis tēpore proximū locum obtinuerint l. 2. §.remittit.ff. de excuſ.tut.l.quantū ff. de eo quod metus cau-
7 ſa.Fieri itaq; poteſt, vt qui paulo antea fuerat excluſus à proximiori cognato, nunc eo cognato mortuo,proximū incipiat tenere locum,aut certe æqualē, cum vltra fratres, fratrūq; filios non detur repreſētationi locus, vt in auth.poſt fratres C.de legit. hæred.eodēq; pertinet.§.proximus, inſtituta de hæreditatibus quæ ab in-
8 teſtato defer. In qua re illud meminiſſe debemus,cum ita incerti ſumus de abſentis morte, præſumēdum eſſe ſuperuiuere abſentē cognato qui maior eo ſit,ex l.qui duos.§.fi.ff.de reb. dubijs,& alijs quæ affert Couar.lib.2.var. c.7.

SVMMARIVM
§. primi.

1 *Cura bonorum abſentis non vni tantum cognato, ſed omnibus in æquali gradu exiſtentibus decernenda eſt: & ratio redditur n. 2.*
3 *Fœminis abſentium cura deneganda eſt.*
4 *Tutelis, & muneribus publicis idoneas non eſſe fœminas.*
5 *Mulier habens primam cauſam ſucceſſionis, petere poteſt, vt marito,vel alij cura decernatur.*
6 *Minores 25.annis a cura abſentium repelluntur.*
7 *Cura abſentis ceſſat,quando abſens ſperatur breui reuerſurus.*
8 *Ceſſat eadem cura, quando abſens ſuis rebus adminiſtrandis curam reliquit.*
9 *Cura abſentis decernenda eſt conſanguineis, etiam ſi, quando deceſſit,habuerit curatorem, ſi tamen tantum tempus fluxerit, vt maior effectus ſit.*
10 *Curator abſenti datus inuentarium facere tenetur.*
11 *Qui ſint citandi,vt hæc cura decernatur.*
12 *Spurius an habeat ius petendæ curæ patris abſentis, & num. 13.*
14 *Curatori abſenti an debeatur decima fructuum.*
15 *An curatori abſentis detur in integrum reſtitutio.*

§. PRIMVS.

1 Illud autem rectè,& ex ordine facturum prætorē exiſtimauerim,ſi huiuſmodi abſētis curam non vni cognatorum tantū, ſed omnibus qui pari gradu abſenti contingunt decreuerit, l.ſi plures,ff.de legit.tut. Etenim ratio facit, vt qui pari neceſſitudinis vinculo abſēti iunguntur,illius quoque bonis æqualiter fruātur, ceſſetq; inuidiæ liuor, qui pares ſanguine magis
2 inceſſere ſolet, l. cū oportet C. de bonis quæ liberis. Fœminis vero hanc abſentis curā, perinde ac præſētis dandam non eſſe,& leges, & Do
3 ctores dictitant. Alex.conſ.221.vol.6. Gundiſaluus de Paz in praxi 3.p.1.tom.n.16.Quoniā tutellæ,necnon reliquibus muneris quæ publi-
4 ca ſunt,non idoneæ ſunt fœminæ.l.fœminæ ff. de regul. iur.l.tutella ff.de tutellis.l. 12. tit.2.p. 3.niſi mater,& auia, vt in auth.matri, & auiæ. C.quando mulieri tutellæ offi.fungi poſſ.Quāquā illud non abſurdè dici poſſe puto, ſi mu-
5 lier abſentis conſanguinea, quæ primam ſucceſſionis cauſam habeat, petat, vt marito,vel alij decernatur cura, audiendam eam eſſe, argumento quæ habentur in titulo ff.& Cod ice qui petant tutores. Minores quoque viginti-
6 quinque annis ab hoc munere arceri, certi iuris eſt l.fi.C.de leg.tutor.& tradit Gundiſaluus de Paz loco paulo antea citato, ſed ea ætate cōpleta,reſtitui illis cura debet,l.non ſolum, §.fi. ff.de excuſ.tut. gl. in §. item propter aduerſam
7 valetudinem,inſt. de excuſ.tut. Ceſſabit autem hoc munus,quando abſēs ſperatur breui remigraturus, ſecundum Greg. in l.12.tit.2.p.3. & Io.Garſ. de expenſ.c.20. nu. 3, Ceſſabit etiam,
8 quando abſens ſuis rebus adminiſtrandis procuratorem reliquit,iuxta Menoch. ſententiam de arbitrarijs,centur.2.caſu 150.n.17.quāquā ſi abſentis reditus in longius tempus protelletur, ipſiuſq; vitæ certitudo non habeatur,ſuccurrēdū putauerim cōſanguineis aduerſus hūc procura-

Digitized by Google

curatorē,ex his quæ affert Boer. dec.88.& Cor-
ſet. in repertorio ad Abbatē,verbo Emphiteu-
9 ta. Æque etiam ſi abſens tutorē habeat,aut cu-
ratorem,& anteaquam in patriam repedauerit
ætatem compleuerit, decernenda eſt cura pro-
ximo conſanguineo, ſecundum Boer. ſupradi-
ćta deciſ.88. Inuentariū autē hunc curatorem
10 facere debere,ſcribit Bart.in l.1.ff.de curatore
bonis dando.n.5.& probat l.4.tit.29.p.2. Nā,
& poteſtatem habet actiones mouendi, litiſq;
ſuſcipiendæ,cæteraq; alia faciendi quæ alij le-
gitimi curatores poſſunt,Bar.in d.l.1.ff.de cu-
11 ratore bonis dando. Poſtremo illud admonen-
di ſumus, vt hæc cura legitime decernatur, ne-
ceſſe eſſe, vt cæteri conſanguinei, qui primam
cauſam,aut parem in ſucceſſione habens, prius
ad iudicium citentur,alioqui aduerſus eam tā-
quam iniuſte præpoſtereq; decretam iuſte poſ-
ſunt conſanguinei agere,ſecundum ea quæ ſcri
bit Bar. in l.1.ff.de curatore bonis dando. n.3.
12 & in l.legitimus.ff.de legitimis tutor.n.6.Cum
autem ſpurius non ſuccedat agnatis,id eſt cō-
ſanguineis ex parte patris,vt in hac parte, & l.
ſi ſpurius, ff. vnde cognati. l.6.tit.8.lib.5. Re-
cop.dicendum eſt, ſpurios ex parte patris non
habere ius ad poſtulandam curationem bono-
13 rum abſentis. Et eodem pertinent quæ affert
Spino in Spec. teſta.gl.16. n.34. An verò cura-
14 tori abſentis debeatur decima,quæ more maio
rum tutori aut curatori minoris dari ſolet,tra-
ctat Baeza in peculiari tractatu de decima tuto
ris c.16.apud quē videre poteris, & apud Gun-
diſaluum de Paz 3.p.1.to.n.21. Et an abſentis
curatori detur in integrum reſtitutio,diſceptat
Azeuedo in l.3.tit.8.lib.4.Recop. verbo, Que
tenga priuilegio,n.2.

SVMMARIVM.

Quæſt. quarta.

1 *Fructus dotis mariti lucro cedunt.*
2 *Vſufructu in dotem dato, fructus perceptos maritus non tenetur reſtituere.*
3 *Fructus dici non poſſunt, niſi ſit res ex qua producantur.*
4 *Si cenſus perpetuus, aut redimibilis in dotem datus ſit, maritus non reſtituat redditus.*
5 *Datis mille in dotem ad diem, & donec ſoluantur, certa data quantitate, maritus non reſtituet illam annuam quantitatem.*
6 *Idem procedit in cenſu ad vitam.*
7 *Si a Marchione dati ſunt redditus in dotem, ita vt nō ſit ſors, ex qua pendeant, an veniant a marito reſtituendi.*
8 *Si clericus cauſa dotis fructus beneficij dederit, an ij ſint à marito reſtituendi.*

QVÆSTIO IIII.

An annuo cenſu in dotem dato, teneatur maritus in reſtituenda dote perceptos redditus reſtituere.

MArchio cum puellam matrimonio collo
caret,promiſit marito, in dotem ſuper
alia vicena millia nummum annua,quæ perci-
pere voluit maritum ex portorio ſuo (vulgo pe
dagium appellamus.) In reſtituēda dote quæ-
ſitum fuit,an maritus redditus omnes quos ex
portorio percepiſſet, reſtituere teneretur: an
potius ſuos fecerit,cum fructus dotis,mariti lu
1 cro cedant,vt apertiſſimi eſt iuris cum alibi,tū
in l.pro oneribus.C.de iure dotium. Adeo qui
quidē vt in vſufructu in dotem dato perceptos
2 fructus reſtituere maritus non teneatur.l.dotis
fructus,& l.cū in fundo.ff.de iure dotium. Re-
ſpondi: Fructus acceſſiones ſunt,neq; aliter fru
3 ctus dici poſſunt, quam ſi ſit res ex qua produ-
cantur.l.itē veniunt §.fructus. ff. de petitione
hæreditatis l.2.C.de actionibus empti, l.cum
non ſolū.§.cū aūt æs alienum C. de bonis quæ
liberis.Vt igitur redditus, nomine fructuū ha-
beātur,neceſſe eſt,ſit ſors ex qua depēdeāt: alio-
qui ſi per ſe pendeant, non tā fructuus,quā ſors
ipſi dicuntur l.diuortio §.ſi vir.ff.ſol. matr.Sed
4 ſubiectis exēplis res apertius apparebit. Ecce
igitur ſi cenſus perpetuus,aut redimibilis in do
tē datus ſi maritus non reſtituet redditus, cum
ſit ſors,ex quibus pēdeant, quæq; integra mu-
lieri manet,d.l.diuortio. ff.ſol. matr.§. de pen-
ſionibus,tradit D.Frāc.Sarm.ſelect.lib.3.c.10.
5 Ideq; probādum erit, ſi mille puta ad diē data
in dotē ſint ea lege, vt interea dū ſoluta nō fue-
rint,habeat maritus quinquaginta ſingulis an
nis,id eſt non reſtituet maritus redditus,iuxta
c.ſalubriter,& illic interpretes,de vſuris. Neq;
6 aliud reſpondendū quoq; puto in cenſu quē ad
vitā appellamus,id eſt non debere maritū per-
ceptos ex eo redditus reſtituere,ſalua tamē mu
lieri ſorte,pro qua cēſum emit,quoniam,vt di-
ximus; ſine ſorte fructus dici non poſſunt. Sup-
pleri igitur ex redditibus pretium cēſus mulie
ri debet reſiduum vero habebit maritus in fru-
ctum,l.plerūq:ff.de iur.dotiū,quæ verior ſane,
& probabilior mihi videtur diſtinctio, quam
tradita à D. Frāc.Sarm.loco ſuperiori, id eſt li.
3.ſelect.c.10.à quo etiā poſt hāc noſtrā ſcripturā
diſſentit D.Morquechus de diuiſione bonor.li.
7 2.c.11.n.23. Ex diuerſo vero ſint in propoſita
ſpecie de Marchione, vbi ita in dote dati ſunt
redditus, vt non ſit ſors ex qua pēdeant,quæq;
mulieri ſalua maneat: nā pedagiū non eſt mu-
lieris,ſed Marchionis,non poſſunt redditus lo-
co fructuū cedere,ac proinde reſtituere eos ma
8 ritus tenetur. Ideq; iuris erit,ſi fructus ſacerdo-

tij, ſeu beneficij; ſacerdos cauſa dotis in aliquot annos dederit, nã perceptos fructus reſtituere maritus, cũ ſors nõ ſit mulieris, ſed clerici, tenebit, vt ſcriptũ reliqt Io. Garſ. de expẽſ. c. 13. n. 4.

SVMMARIVM
Queſt. quinta.

1 *L. 7. tit. 7. lib. 5. Recop. explicat. n. 2. & 3.*
4 *Vbi eadem eſt ratio, idem debet eſſe ius.*
5 *Et procedit etiam in correctorijs, & odioſis.*
6 *Vbi eſt eadem ratio, & omnimoda ſimilitudo, non dicitur fieri extenſio.*

QVÆSTIO V.

An ſicuti cauſa matrimonij duo maioratus iungi in vnum non poſſunt, ita neque cauſa ſucceſſionis.

1 REgia eſt lege ſancitum, ne duo maioratus, quorum alter habeat in redditu ducenta millia ſextertiorum (vulgo dicimus *dos quẽtos*) in vnum iungantur ob cauſam matrimonij, ſed poſt mortẽ coniugũ diuidãtur in filios, ita vt filius natu maior habeat optionẽ eligẽdi vtrum malit, ſecũdus aũt filius nanciſcat̃ alterũ maioratũ, ea eſt l. 7. tit. 7. lib. 5. Rec. Huius aũt pro-
2 hibitionis triplicẽ legislator rationẽ reddit. Prima eſt, vt maioratuũ auctoribus cõſulat̃, ne eorum memoria intereat: altera, vt ſubueniat̃ hominibus de illa familia, qui ab ipſis primogeniis ſolẽt Gẽtilitio ſtudio accipere beneficiũ. Tertia eſt, quia regni, regiſq; intereſt, ne nobiliũ familiæ extinguant̃. Cũ autẽ lex iſta ob cauſam matrimonij duorum maioratuũ coniunctionẽ prohibuerit, meritò quæritur, an, & ob cauſam ſucceſſionis eã cõiunctionẽ prohibuiſſe videatur. Quã quidẽ quæſtionẽ à noſtratibus omiſſam fuiſſe piget, pudetq; Cũ enim ſoleant nõnũquã ſterilibus quibuſdã, minuſq; aſſiduis quæſtionibus ſua cõplere volumina: hanc (quę tã optima eſt, & vſu frequẽs) omittere eos non
3 oportuit. Hãc igitur, vt abſoluam, exiſtimo huius legis prohibitionẽ, & cauſam ſucceſſionis cõprehẽdere. Nã licet in principio ob cauſam matrimonij prohibitio introducta videat̃ poſtea vero omnẽ in vniuerſum cauſam lex cõplecti videtur, ita inquiens: *De manera q̃ dos maiorazgos, ſiendo, como diximos, el vno dellos de dos quẽtos de rẽta, o donde arriba, no concurran en vna perſona, ni los pueda vno tener, ni poſſeer, ſino como dicho es.* Deinde ſi cunctas rationes, ob quas prohibitio in cauſa matrimonij facta eſt rimeris, cõperies, eas omnes, quotquot ſunt, etiã in cauſa ſucceſſionis verſari. Quando igit̃ vtrobiq; eadẽ ratio verſatur, idẽ iuris erit recipiendũ, cũ iure cõparatum ſit, vbi ſit eadẽ ratio, idẽ iuris ſtatuendũ eſſe l. illud. ff. ad l. Aquil. l. à Titio. ff. de verbor. oblig. & illic Iaſ. idẽ in rubr. de re iudicata, nu. 11. Quod ſortiri locũ etiam in correctorijs, &
5 odioſis placuit gl. in c. 1. de tẽporibus ordinatio. in 6. verbo Italiæ, quia inquit, Vbi eſt eadẽ ratio, & penitus omnimoda ſimilitudo, non di-
6 cimur extenſionẽ facere: cuius ſentẽtiã amplectuntur multi præcipuæ auctoritatis viri, & in his Palac. Rub. in repet. rubricę de donat. §. 16. n. 4. & Hippol. cõſ. 61. n. 4. & 5. D. Franc. Sarm. ſelect. lib. 1. c. 12. & licet non pauci reclament apud Iaſ. in l. cũ quidam. ff. de lib. & poſth, verũ Io. Andr. opinio videtur non obſcure probari in l. 2. §. fi. verſ. quod ſi curatoris ff. ad Tertul. Placet igitur hanc legis prohibitionem, tam in cauſa ſucceſſionis, quã matrimonij locum habere. Sed hiſce paucis tam magna abſoluiſti? Etiam, ſed ſi paucis veritas conſtat, quorſum rogo attinet, importunis lectorem obtundere, & ſuperuacuis terere tempus?

SVMMARIVM
Quaſtio. ſexta.

1 *In hæreditaria emphyteuſi poteſt pater meliorationẽ facere, & vincula maioratus adijcere, ſicut poteſt de bonis proprijs.*
2 *Nec intereſt, an emphyteuſis ad vitas tantum cõceſſa fuerit.*
3 *Renouatio non mutat antiquam emphiteuſis naturã.*
4 *Filius ſpurius non poteſt ſuccedere in emphiteuſi Eccleſiaſtica, neque ab emphiteuta poteſt ſpurius nominari.*
5 *Spurij a maioratus ſucceſſione legibus arcentur, niſi euidens contraria appareat teſtatoris voluntas.*
6 *Legitimatus non cenſetur legitimatus ad feuda, nec maioratum.*
7 *Subſtitutio l. 27. Taur. intelliguntur de aſcendẽtibus, qui nati ſunt tempore quo teſtamentum fit.*

QVÆSTIO VI.

De emphiteuſi, quam emphiteuta maioratus vinculis allegauit.

ERat Titio vicus quidam ruſticanus cũ ſuis vaſſallis aſcriptitijs (vulgo ſolariegos appellamus) quẽ maiores eius acceperant quõdam in emphyteuſim à Cõpoſtellano Archiepiſcopo in generationes tres, & annos vnde triginta is igitur fecit præceptionẽ vni ex filijs trientis, & quincuncis, vulgo meliorationem appellamus, adiectis maioratus, ſeu fideicommiſſi vinculis de more ſolitis: poſſedit itaq; Titij filius vicum illum, poſſedit, & illius nepos maioratus titulo: cũ autem ad pronepotẽ peruenẽiſſet, generationeſq; iam deſinerent, renunciauit pronepos emphyteuſim in Archiepiſcopum, qui illã rurſus ipſi renũtiãti in totidẽ generationes,

toti-

totidéq; annos renouauit. Defuncto autẽ hoc pronepote ſine liberis legitimis, vna duntaxat naturali filia relicta, ſucceſſit in vico frater quidã illius pronepotis, qui celebs, liberoſq; nõ habẽs, decũbens ad mortẽ nominauit ad emphyteuſim filiã illã fratris naturalẽ, nominationéq; Archiepiſcopus ratã habuit. Orta eſt igĩt quæſtio inter agnatũ vltimi poſſeſſoris, qui proximã cauſam in ſucceſſione maioratus habebat, atque inter illam filiã ſpuriã, ſuper adipiſcenda illius vici poſſeſſione. Diſpiciamus igĩt, vtrius partes ſequamur, & mihi agnati potior cauſa eſſe videt̃. Id vt oſtẽdã, admonendi ſumus, iſtã emphiteuſim hæreditariã eſſe, non de familia, quia in prima eius cõceſſione cautũ fuerat, vt quotus quiſque vltimus poſſeſſor futurũ ſucceſſorẽ nominaret; quod ſi nõ nominaret, ſuccederet in emphiteuſi vnus ex eius hæredibus. Eſt igitur hæreditaria, non familiaris, iuxta ea quæ docet Iulius Clar. de emphiteuſi q. 16. & Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis 3. p. n. 84. Valaſcus quoque de iure emphiteutico q. 43. Potuit igĩt eã Titius maioratus vinculis obſtringere. In hæreditaria enim emphiteuſi receptũ eſt à noſtris, poſſe patrẽ præceptionẽ, ſeu meliorationẽ facere, & vincula maioratus adijcere, nõ aliter atque de ſuis bonis proprijs, inter quos eſt Couarr. reſol. lib. 2. c. 18. concluſ. 4. & Iul. Clar. in tract. de emphiteuſi q. 16. Atque itẽ Mol. de primogenijs lib. 2. c. 10. n. 71. Neque ad rẽ pertinet, quod non fuerit emphiteuſis in perpetuũ conceſſa, ſed ad vitas tantũ: cum adhuc ius ſit
2 emphiteutæ, vt ſi velit dominus finitis generationibus alteri cõcedere, tantundẽ habeat ipſe emphiteuta, iuxta egregiã Bart. ſententiã in l. 1. §. permittitur ff. de aqua quotidiana, & æſtiua, qua cõmunẽ eſſe teſtat̃ Iaſ. in l. 2. n. 23. C. de iure emphiteutico, & magis communẽ perhibet Ant. Gab. lib. 1. comm. opin. tit. de emphiteuſi concl. 1. Igĩt interea dũ emphiteuſis ab emphiteuta iure non auellit̃, quid prohibet, ne poſſit poſſeſſor eã vinculis maioratus alligare? Et qd rogo inde in dominũ emanat detrimẽti? cũ vincula maioratus nõ diſſoluãt cõditiones emphiteuſis, quin eas arctius adſtringãt; quippe cum vtrobiq; caueantur, ne bona diſtrahantur, ſed
3 vnam dumtaxat perſonã ſuccedẽdo nanciſcat̃. Sed neq; negotiũ facit renũtiatiõ ab ipſo pronepote facta, neque renouatio quã ei fecit Archiepiſcopus, ex tex. in §. 1. de vaſſallo decrepitæ ætatis, in vſibus feudorũ, vbi aperte probat̃, eiuſmodi renũtiationẽ, atque itẽ renouationẽ nullatenus antiquã emphiteuſis mutare naturã; tradit etiã gl. in l. quod dicit̃ §. fi. verbo creuiſſe ff. de impẽſis in rebus dotalibus factis; cuius opinionẽ communẽ eſſe apparet Tiraq. in tract. lignag. §. 32. gl. 1. nu. 29. Atq; ex Zaſio in tract. de feudis 3. p. & in hac propria ſpecie de emphiteuſi tradit Io. Garſ. in comm. de expẽſ. c. 12. n. 44. quẽ nos ſecuti ſumus (ſi quid tamẽ auctoritate valemus) lib. 2. rer. quot. c. 16. n. 9. Refragat̃ inſuper filiæ illi naturali, quod traditũ eſt à Bald. in auth. ſi quas ruinas C. de ſacroſ. Eccl. ac rurſus in l. generaliter. §. cũ autẽ. C. de inſtit. & ſubſtit. filios ſpurios nõ poſſe ſuccedere in emphiteuſi Eccleſiaſtica, neq; ab emphiteuta poſſe ſpuriũ nominari ad præſcriptas generationes; cuius ſentẽtię ſubſcripſerũt ſe Alex. cõſ. 128. vol. 1. & Iaſ. in l. 2. C. de iur. emphi. q. 20. n. 205. & alij apud Rojãm de ſucceſſion. ab inteſt. c. 20. n. 90. Quod hic multo magis probãdũ eſt, quãdo emphiteuſis in maioratus dignationẽ deuenit, iuxta ea quæ affert Moli. de primog. lib. 3. ſub fi. vbi ait, ſpurios à maioratus ſucceſſione legibus repelli, niſi defuncti in contrariũ apertã conſtet eſſe volũtatẽ, quia legitimatus à principe, nõ videt̃ legitimatus ad feuda, ſeu maioratũ, niſi aliud expreſſim dictũ ſit, ſecũdũ Alex. cõſ. 60. vol. 1. Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 3. n. 6. Boer. deciſ. 123. Afil. deciſ. 195. Neque huic filię naturali prodeſt, ſi dixerit ſe ſubſtituendã fuiſſe ab auo, anteaquã ſubſtituent̃ trãſuerſales, iuxt. l. 27. Taur. quæ eſt hodie, l. 11. tit. 6. lib. 5. Recop. Nã ſubſtitutiones quas lex illa facere iubet patrẽ, aut auũ meliorantẽ, intelligẽdæ ſunt de deſcẽdẽtibus, qui nati ſunt tẽpore quo teſtamentũ fit: nã qui eo tpe nati aut cõcepti ſunt, non poſſunt teſtamentũ impugnare. l. ſi quis filio exhæredato, §. 1. ff. de iniuſto rupto. & tradit Tiraquel. de retractu lignag. §. 1. gl. 9. n. 89.

SVMMARIVM
Quæſt. ſeptima.

1 *Teſtamentum ſimul a marito, & vxore factum poteſt a ſola vxore ſuperſtite reuocari quantum ad bona ipſius vxoris.*

2 *An mulier pro ſua parte reuocans teſtamentum, teneatur fructus quos percepit ex bonis mariti, reſtituere Eccleſiæ, quam ipſa, & maritus hæredem inſtituerant in teſtamento.*

3 *In contractibus, in quibus datur pœnitentiæ locus, qui a contractu recedit, nihil ex eo lucri debet habere.*

4 *Iure ciuili contra rationem diſputandi pro communi vtilitate recepta ſunt plura.*

QVÆSTIO VII.
De teſtamento ab vtroque coniuge ſimul facto.

1 MAritus, & vxor ſimul, ſeu eadẽ ſcriptura facere teſtamentũ, in quo relicto ſibi inuicẽ, hoc eſt ſuperſtiti vſufructu bonorũ ſuorũ, Eccleſiã quandã hẽredẽ inſtituerũt. Marito autẽ prius viã vniuerſæ carnis ingreſſo, mulier illius bonis functa eſt. Hæc vero decedẽs reuocauit

uit teſtm̃ à ſe marito cõiter factũ, cognatoſq;
ſuos inſtituit hr̃des nihil oĩno relinquẽs Eccle-
ſiæ ab vtroq; prius inſtitutæ. In ꝓpoſita quæ-
ſtione certũ eſt vxorẽ, qđ ad ſe attinet, reuocare
potuiſſe teſtm̃, iuxta ea quę ſcribit Suar. in l. qm̃
ĩ prioribus, lim. 5. ad l. fori, & Alc. in l. licet, C.
de pact. necnõ Bur. de Paz cõſ. 2. Cæterũ, vt hoc
eſt planũ ita illud magnæ eſt dubitationis, an
teneaẽ mulier reſtituere. Eccleſiæ fructus, quos
ex mariti bonis ꝑcepit. Quã quidẽ quęſtionem
apud neminẽ noſtrorũ tactã reperio, niſi apud
vnũ Burg. de Paz ĩ l. 3. Tau. 2. p. cõcl. 6. n. 1213. q
tñ (illius forsã difficultate deterritus) eã indeci-
sã reliquit. Ego vero, vt meã tibi ſententiã pro-
2 mã, magis adducor, vt exiſtimẽ mulieris hr̃des
dãnãdos eſſe Eccleſiæ reſtituere fructus. Pręſtat
enim mihi in eã ſentẽtiã maximũ fortiſſimũq;
argumentũ. l. ſi pecuniã ff. de condict. cauſa da-
ta cauſa nõ ſecuta, vbi definitũ extat, in his cõ-
tractibus, in q̃bus daẽ penitentię locus, nihil cũ
qui à contractu diſcedit, lucri capere ex eo debe
3 re. Suffragaẽ etiã nobis nõ mediocriter, qđ iu-
riſconſultus tradidit in l. ſenatus. ff. de donat.
cauſa mortis, in hæc verba: *Neque dubitauere Ca
ſsiani, quin, & cõditione repeti poſſit, quaſi re nõ ſecu-
ta, propter hãc rationẽ, quod ea quæ dãtur, aut ita dã-
tur, vt aliquid facias, aut ego aliquid faciã, aut vt Lu-
cius Titius aliquid faciat, aut vt aliquid contingat, &
in iſtis condictio ſequitur.* Cũ igiẽ veriſimile ſit, &
vel cõniuẽtibus oculis credere debeamus, ideo
maritũ reliq̃ſſe vxori vſũfructũ ſuorũ bonorũ,
quod in teſtãdo ſecũ conueniſſet: hac ceſſante
cauſa, cõdictio, ſeu repetitio locũ habere debet.
Succurrit etiã æquitas reis qs enim non dicat,
maxime cũ ęquitate, cõiunctũ eſſe, mulierẽ quę
mariti fruſtrata eſt volũtatẽ, nihil ex illius bo-
4 nis nãciſci comodi debere? multa aũt iure ciui
li cõtra rõnẽ diſputãdi, pro vtilitãte, cõi recepta
eſſe innumerabilibus ꝓbari põt exẽplis vt Iuriſc.
verba vſurpẽ in l. ſi ita vulneratus ff. ad l. Aquil.

S V M M A R I V M

Quæſt. octaua.

1 *Frater vtrinque coniunctus an illi præferatur, qui vtrinque coniunctus non eſt, vbi pater filijs impuberibus reciproce ſubſtituit.*
2 *Contrariæ opinionis auctores recitantur.*
3 *Auctoris opinio ponitur.*
4 *Cum fratres quis inſtituit hæredes, intelligitur vocaſſe vtrinque coniunctos.*
5 *Et quid in fideicommiſſaria ſubſtitutione.*

QVAESTIO VIII.

Fratre pupillo defuncto, an frater vtrinque coniunctus præferatur in ſubſtitutione reciproca fratri, ex vno tantũ latere coniuncto.

ATtingamus modo quæſtionẽ quę perinde
ac foro aſſidua eſt, ita, & iuris difficilem
ac perplexã hẽt definitionẽ, vtpote circa q̃ inter
pretes tãtopere digladientur, vt vix diſcernere
queas, vtra partiũ ſuperior ſit. Ea eſt huiuſmo-
di: Pater decedẽs ſubſtituit reciꝓce filijs impu-
beribus: habebat aũt is duos ex priore matrimo
nio, & duos ex ſecũdo: defuncto aũt altero ex fi-
lijs prioris matrimonij, quęſitum fuit an frater
vtrinq; cõiunctus præferẽdus ſit in ſucceſſione,
an potius bona inter oẽs fratres, tã ex primo,
quã ex ſecũdo matrimonio, ex æquo partienda
ſint? Et Bart. q̃dem in l. re cõiũcti. n. ff. de leg.
1 3. ſecutus Dyni opinionẽ ait, fratrem vtrinque
cõiunctũ anteferendũ eſſe, qm̃ in pupillari, ſeu
reciproca ſubſtitutione pupillo ſuccedaẽ, non
teſtatori, vt in §. 1. inſt. de pupillari ſubſtitutio-
ne: ergo fratris (inquit) vtrinq; coniũcti potior
dẽt eſſe cõditio: iuxta auth. ceſſante. C. de legit.
hæred. Bart. autẽ opinionẽ amplectiẽ Soc. in l. ſi
cognatis ff. de rebus dubijs nu. 38. & Curt. Iun.
cõſ. 125. Bened. quoq; in c. Rainũt. verb. & vxo
rẽ n. 114. à Bartol. itẽ diſtare vr̃ Iaſ. in l. Lucius.
ff. de vulg. & Couar. pract. quæſt. c. 38. n. 2. & de
niq; Bart. opinionẽ teſtaẽ cõem Ant. Rubeus
in l. Gal. §. quidã recte. ff. de lib. & poſth. & Tel.
2 Fernan. in l. 8. Tauri ad fi. Cæterũ cõtrariæ opi-
nioni magnas ſuppetias ferũt Fran. de Aret. in
d. l. Lucius ff. de vulgar. & Bald. in l. iã hoc iure
ff. eod. tit. & Zaſius in tractatu ſubſtitutionũ. c.
4. n. 12. & alij non pauci relati à Couar. loco ſu
periori, & hanc cõem etiã eſſe opinionẽ, fidem
facit Alex. cõſ. 16. vol. 6. n. 1. & Menoc. de præ-
ſumpt. lib. 4. præſũp. 75. Mihi vero, ſi fas eſt in-
ter tantos Doctores meã depromere ſententiã,
3 Bart. verior vr̃ opinio, nã quoad aduerſæ partis
ſcriptores aiunt, patris teſtantis ſpectandã eſſe
volũtatẽ, cuius erga oẽs filios æquale vr̃ eſſe ſtu-
diũ, & affectus; non ſatis idonea ratio eſt, cũ po
tius iure cõparatũ ſit, teſtatoris voluntatẽ inter
pretandã eſſe in re dubia iuxta cõis iuris defi-
nitiones. l. fi. C. de verb. ſignif. Bar. in l. hr̃des.
mei §. cũ ita. ff. ad Trebel. teſtaẽ cõem Iul. Clar.
in §. teſtm̃. q. 66. Proinde inter ipſos ſcriptores
magis placuit, cũ fratres quis inſtituit, hr̃des,
aut illis aliquid legauit vtrinq; coniunctos vo-
catos, videri non dimidios, ſicuti ſcriptũ reliq̃t
4 Paul. de Caſtr. in d. l. fi. C. de verb. ſign. n. 6. Iaſ.
ibi. n. 16. quibus etiã cõſentit Ant. Gom. in l. 8.
Taur. n. 9. & Tell. Ferdin. ibidẽ, memorans ita
ꝓnunciaẽ fuiſſe in Granatẽſi prætorio. Et ſane
iniquũ vr̃, vt frater ſecundi matrimonij partiaẽ
cũ fratre prioris matrimonij bona quæ à priore
ſunt vxore relicta. In fideicõmiſſaria autẽ ſub-
ſtitutione diuerſa cauſa eſt, atq; itẽ in vulgari,
nam cum in iſtis conſtet teſtatoris ſuccedi, di-
cendum eſt æqualiter omnes fratres ad fidei-
commiſſum vocari ſicuti placuit ipſimet Bart.
& reliquis in d. l. Lucius ff. de vulgari, & Greg.
Lop. in l. 5. tit. 13. p. 6. gl. fi.

SVM-

SVMMARIVM

Quæſt. nona.

1 *Teſtibus in ſumma diſcordantibus, illorũ ſequenda eſt depoſitio, qui de minori ſumma deponunt.*
2 *Vbi fides teſtium æqualis eſt, numerus vincit.*
3 *Si teſtes plures numero ſint ex vna parte, & teſtes ex altera maioris fidei, & dignitatis ſint, veriſimilioraque deponant, pro his ſtandum eſt.*
4 *Quidquid probatum eſt, ex iudicis pendet arbitrio.*
5 *Vbi teſtes æquales ſunt, & fide, & numero, media ſũma ſequenda eſt.*
6 *Et qualiter fieri debeat, ex Saliceti ſentẽtia oſtẽditur.*
7 *In rebus dubijs media via ſequenda eſt.*
8 *Pineli refellitur opinio.*
9 *In obſcuris pro reo pronuntiandum.*
10 *Cui horologio habenda ſit fides, & n. 11.*
12 *Ciuilis ſapientia nõ dignatur minutiſſimas res per in- (gere.*
13 *Quæſtio de horologio ad plurima eſſe vtilis poteſt.*

QVAESTIO IX.

Cum teſtes in ſumma diſcordant, vtram partem iudex ſequi debeat.

SEd, & illud videamus, qđ ĩ foro ſane quã fre-
quens eſt, cũ teſtes in ſũma diſcordãt, puta
quia alij de maiore, alij de minore ſumma di-
cant, vtrã partem iudex ſequi dẽat. In qua qdẽ
qõne diuerſos auctores in diuerſa fuiſſe opinio
ne video, ita vt nõ minus varij in hac re ſint in-
terpretes, quã teſtes in ſũmis declarãdis diſcor-
des eſſe ſolẽt. Ipſe vero eorũ diſcordiã hoc pacto
cõponendã eſſe arbitror. Aut teſtes ſũt ſingula-
res in ſũma q̃ declarãt, veluti qa vnus dicat rẽ
valere quindecim, alius decẽ, alius quinque, &
qm̃ nullus teſtiũ per ſe ſatis ꝓbat, qppe q ſin-
gulares oẽs ſint, in ea cauſa res ẽ, vt minore ſũ-
mã amplecti debeamus qa videlicet in minori
ſũma oẽs cõſentire videanĩ, quæ Iuriſconſulti
1 fuit ſẽtẽtia in l. diẽ ꝓferre §. ſi plures. ff. de re-
ceptis arbitris, & in l. inter pares. ff. de re iudic.
necnõ in l. Sẽpronius Proculo. ff. de leg. 2. quæ
etiã iure Pontificio recipiĩ in c. 1. de arbit. in 6.
& iure regio in l. 16. tit. 22. p. 3. Quorũ ratio cũ
latè pateat, & apertiſſima ſit, factũ difficile eſt,
vt non potius illos ſequar, quã aliquorũ ſcrip-
torũ opinationes exiſtimantiũ ea iura tantũ ac
cipienda eſſe in arbitris non aũt in teſtibus. Pro
hac aũt nr̃a opinione calculũ tulerũt Spec. tit.
de teſt. §. poſt q̃ n. 2. & Imol. in d. l. inter pares.
ff. de re iud. & Affl. deciſ. 240. n. 4. Aut vero pro
vtraq; ſũma adſunt teſtimonia concordia, ſed
altera pars teſtiũ maiorẽ, altera minorẽ ſummã
teſtificanĩ, & tũc inſpiciẽdũ eſſe puto, id qđ, &
2 in reliqs cauſis inſpici iura docẽt, vt ſi quẽ teſtes
ſũt æqualis conditionis ac fidei, diſparis vero
numeri, potiora ſũt eorũ teſtimonia, quę nume
ro vincãt, iuxta c. in noſtra, de teſtibus, & l. Iulia
ff. de manumiſſ. & l. 40. tit. 16. p. 3. & in hac ſnĩa
ſunt Bart. & Iaſ. in l. 2. §. creditũ ff. ſi cert. peta.
Albe. & Tyndar. in pecul. tract. de teſt. vterq; §.
fi. Si uero teſtes pares ſint numero, inæqualis
vero conditionis, eo caſu fidẽ ſeqmur eorũ q di
gnitate magis, & fide præſtabũt, quique rei ap-
tiora, & veriſimiliora tradiderint, iuxta l. ob car
3 mẽ §. fi. ff. de teſt. & l. maiorẽ ff. de pact. & ſupra
dictã l. ſeptẽ partiti iur. Neq; his caſibus habẽdã
ẽ rõ vtru teſtes de maiori, minorive ſũma dicãt
quæ Bart. Baldiq; fuit opin. in d. l. diẽ ꝓferre.
§. ſi plures ff. recep. arbit. & placere video Pinel.
in l. 2. ff. de reſcind. vẽdit. in fi. & Io. Garſiæ de
expẽſ. c. 24. Verũ eſt igiĩ hoc caſu, quod & alias
4 tradiĩ, qdqd eiuſmodi ẽ, in quo quæriĩ an qiud
ꝓbatũ ſit, totũ id in iudicis pendere arbitrio: vt
ſcilicet ex ſentẽtia animi ſui exiſtimet, qđ cre-
dat; aut parũ probatũ opineĩ, cõfirmetq; motũ
animi ſui ex argumentis, & teſtimonijs quæ rei
aptiora, & vero ꝓximiora cõpererit, l. 3. tu ma-
gis ff. de teſtib, l. 1. ff. ad Turpil. Tradunt Dec.
cõſ. 650. vol. 5. & D. Franciſc. Sarmient. lib. 1. ſe
lect. c. 1. At ſi teſtes ſint numero, & cõditione pa
res, & res ita in obſcuro ſit poſita, vt vtrorũ ſe-
5 quẽda ſit fides ęgre diſcerni queat, hic mihi ma
gis ꝓbandũ vr̃, neq; maiorẽ, neq; minorẽ am-
plectendã eſſe ſummã, ſed mediã potius ſequen
dã eſſe viã, ſicuti placuit Ant. de Butr. conſ. 52.
atq; itẽ Salic. Cremenſi, & Pinel. in l. 2. C. de re-
6 ſcin. vend. Alex. cõſ. 64. vol. 2. Fiet aũt cõmodè
ſecundũ Salic. in l. hac ædict. C. de ſecund. nup.
cõiungẽdo vtriuſq; partis ſummas, cõiunctaſq;
per mediũ partiendo. Adijciã exẽplũ vt res tibi
apertior ſit: altera pars teſtiũ ait rẽ valere qngẽ-
ta, altera vero pars ait valere octingenta, quæ
iũcta faciũt mille trecenta, huius dimidiũ ſunt
ſexcenta qnquaginta: hoc igiĩ dimidiũ in iudi
cãdo ſequemur. Nec dixerit qſpiã ruſticorũ hãc
eſſe diuiſionẽ, vt dixit Accur. in l. Nẽſen. ff. neg.
7 geſt. Nã in rebus ita dubijs mediã nos ſeq debe
re viã doctiſſimorũ virorũ docemur exẽplo, ĩ q-
bus eſt Cynus in l. Titiæ textores. ff. de leg. 1. &
Bartol. in l. ſi duo. ff. vti poſſidetis, & alij plures
apud Boer. deciſ. 42. n. 39. quorũ ſnĩa non ob-
ſcure ꝓbaĩ in l. antiq ff. ſi pars hr̃ditatis petaĩ,
& in §. fi. inſt. de hred. inſt. Hoc igiĩ pacto tã te-
ſtiũ, q̃ Doctorũ omniũ diſcordantes opiniones
in concordiã facillimè rediguntĩ. Quibus oĩbus
8 illud conſequẽs eſt dicere, a tota iuris rõne ab-
horrẽs eſſe, quod doctiſſimus alioq Pinel. ſcrip-
ſit in l. 2. C. de reſcind. vend. n. 43. Secũdũ acto-
rem læſſionẽ bene ꝓbantẽ ꝓnunciandũ eſſe, li-
cet ex rei teſtimonijs obſcureĩ eius ꝓbatio. Mea
enim ſic eſt rõ, & ſic animo induco meo, nihil
magis in hac parte actori fauendũ eſſe quã reo,
ſed potius ex ſuperioribus rẽ definiendã eſſe, id
qđ ipſe Pinel. Paul. ante ſenſerat eodẽ §. n. 14.
9 Quid qđ cũ ſit partiũ iura obſcura, reo fauẽdũ

eſt

eſt potius quã actori, vt habet̃ in regula cũ ſunt
de reg. iur. in 6. Ex his aũt decidi põt quæſtio il
la de horologijs vtri potius habenda ſit fides,
quã mouet Bobad. in Polit. lib. 5. c. 2. n. 25. vbi
10 ait, intereſſe an res, de qua agit̃, fauore digna ſit
an odio, nã in ijs quæ fauoris ſunt, ſequemur in
qt fidẽ illius horologij, qđ propitiũ fuerit cau-
ſæ fauore dignæ: in cauſa vero odioſa cõtrariũ
ſequemur, q̃a ſcilicet odia reſtringi, fauores cõ-
uenit ampliari. Cuius ſn̄iam, q̃ñ duo tantũ ex-
tãt horologia in oppido, veriſſimã reputo: at ſi
multa extẽt in oppido horologia, idẽ quod de
teſtibus pronũtiandũ eſſe puto, vt nẽpe ſequa-
11 mur fidẽ illorũ quæ numero vincunt, & certio-
ra eſſe ſolẽt. Neque nos q̃ſpiã hoc loco irrideat,
quod crepitaculorũ rõnem habere videamur,
tãquã iuriſprudentiæ maieſtatẽ dedeceat eiuſ-
modi tractare q̃ſquilias. Enimvero licet iuris
prudentiæ ampliſſima ſit maieſtas, vt quæ rerũ
diuinarũ, & humanarũ ſit ſciẽtia: at ipſa nec mi
nutiſſimas res pertingere dedignat̃, vt ẽ videre,
cũ alias ſæpe, tũ in §. gallinarũ inſtituta de rer.
12 diuiſ. & in l. 1. ff. ſi quadrupes pauperiẽ feciſſe
dicat̃: & Alex. noſtrũ legimus de aſino ædidiſſe
cõſiliũ, qđ habet̃ vol. 2. conſ. 13. Quid qđ hæc
13 quæſtio de horologio ad multas vtilis eſſe pote
rit: veluti cum agitur de retractu rei familiaris
vel de decima executionis, & ad alias permul-
tas iuris quæſtiones.

SVMMARIUM

Quæſt. decimæ.

1 *Spurij ab hæreditate paterna excluduntur.*
2 *Pater an poſſit hæredem inſtituere filium, quem con-*
ſtante matrimonio ex ſoluta ſuſcepit.
3 *Et quid de matre an talem filium poſſit hæredem in-*
ſtituere legitimis deficientibus.

QVAESTIO X.

Spurius natus ex ſoluta, & cõiugato an hæres patri ex
teſtamẽto exiſtere poſſit non extantibus legitimis.

1 IVris quã lubrica ſit, & incerta cõditio quæq;
etiã eruditiſſimos fallere ſoleat, cum multis
alijs exẽplis intelligere poteris, tũ ex illo quod
modo proponã, iure nihil eſt magis manifeſtũ,
quã ſpurios ex dãnato natos coitu à paterna ex
cludi hæreditate: Auth. q̃bus modis naturales
efficiant̃ legitimi. §. fi. & auth. ex cõplexu. C. de
inceſtis nupt. l. 10. tit. 13. p. 6. Adhuc tñ Palac.
Rub. & Ant. Gom. in l. 9. Taur. n. 4. Scriptũ reli
quere poſſe patrẽ q̃ filios legitimos nõ habeat,
inſtituere hr̃dem eũ quẽ cõſtante matrimonio
cõcubina ſoluta ſuiq; iuris ſibi peperit q̃bus ac
ceſſi: Matien. in l. 7. tit. 8. lib. 5. Recop. gl. 11. n.
2 8. Manifeſtus ſanè error, & à iuris regulis longe
abhorrẽs opinio. Quamuis enim illi iuris cõis
nõnulli ſcriptores opẽ ferãt: verũ noſtrate iure
regio expreſſim dãnata ẽ in d. l. 10. tit. 13. p. 6.
Proinde contrariã ſn̄iam merito amplectuntur
Cifuent. & Tell. in d. l. 9. Taur. & Rojas de ſuc-
ceſſ. ab inteſt. c. 20. ampl. 43. In vſu autẽ fori tã
male Gomezij, & ſequaciũ recepta eſt opinio,
vt experimentis cõpertũ habeã filio ſpurio hu-
ius cõditionis à patre hr̃de inſtituto, ſi à rege le
gitimus fieret ægre difficulterque legitimatio-
nẽ à rege impetrari potuiſſe, tantũ abeſt, vt ſine
legitimatione ſuccedat, qđ hoc loco notãdũ du
xi, ne dictorũ auctorũ alioq̃ nõ cõtẽnẽda aucto
3 ritas quẽquã in errorẽ inducat, Quod ad matrẽ
aũt attinet talẽ filiũ deficientibus legitimis, le-
gitimũ ei hr̃dem eſſe nulla ẽ dubitatio, vt con-
ſtat in d. l. 9. Taur. vbi Caſtell. verbo herederos,
ſcribit etiã aduerſus maternum teſtamentum
illum agere poſſe nõ extantibus legitimis.

SVMMARIUM

Quæſt. undecimæ.

1 *Contendens ſuper nobilitate eum vniuerſitate an de-*
beat contribuere in impenſis, quæ in eam rem à ci-
uibus exiguntur.
2 *Litigator nõ tenetur adere inſtrumẽta aduerſario ſuo.*

QVAESTIO XI.

Vtrum is qui cũ vniuerſitate ſuper nobilitate litigat,
teneatur contribuere in impenſis quæ ad eam cau-
ſam a popularibus exiguntur.

PLerique noſtratuũ tradũt, cũ q̃s ſuper nobi-
litate cũ vniuerſitate litigat, cõtribuere de-
bere in impẽſis quæ in eã rẽ à ciuibus exigũtur.
In hac opinione fuit Otal. de nobil. 3. p. c. 1. &
Auẽd. in c. correct. 2. p. c. 10. q̃bus etiã acceſſit
Io. Garc. de nobil. gl. 22. In contraria vero ſn̄ia
fuit Greg. Lop. in l. 3. tit. 9. p. 5. verb. *dellos* Cu-
ius ego opinionẽ tanq̃ æquitati, & humanitati
1 magis cõiũctã amplectendã eſſe arbitror, cõtra-
riũque vsũ ꝓrſus durũ inhumanũque eſſe iudi-
co, & a foro ꝓcul abigendũ. Nã rogo cuius ẽſt
iniuſtitiæ cõpellere litigatorẽ aduerſus ſe sũp-
tus, & impẽſas ſubminiſtrare, & tãquã tela qui-
bus confodiat̃ inimico præſtare? An parũ eſt, ſi
ipſæ proprijs impẽſis (quæ in his præſertim no-
bilitatis cauſis graues eſſe ſolẽt) præmat̃, niſi ad
uerſarij quoq; vexet̃ impendijs? An nõ in hoc
2 iniquũ eſſe multa iuris arguũt documenta. Ve-
luti illud quo cautũ eſt ne teneat̃ litigator in-
ſtrumẽta quas habeat aduerſario ſuo ędere. l. 2.
C. de ædendo. Quod ſi quæ extant leges, quæ
refragari videantur, loquũtur vtique in caſibus
quibus emolumentũ recipit quis cum cæteris
ciuibus. Porrò hac in ſpecie quã agitamus de
damno ipſius litigatoris vertitur, vnde immeri
to ab eo petitur, vt in impenſis contribuere te-
neatur, id quod etiam animaduerſum eſt à no-
bis in ſeſquicenturia diff. 8.

SV M-

SVMMARIVM
Quæſtio. duodecimæ.

1 *Reſpublica ad augmentum rei annonariæ publicorum horreorum, quæ a conductoribus poteſt dimidium frumēti accipere an teneatur vltra taxam legis ſoluere pretium conſtito quod frumentum habet impenſarum plus quàm in lege definitur. n. 2.*

3 *Lex generaliter loquens reſtringitur per legem ſpecialiter loquentem.*

4 *Leges de alienatione loquentes non comprehendunt neceſſariam.*

5 *Azeuedi argumentum in ipſum retorquetur.*

6 *Ob cauſā incertitudinis euētus, pactū alioquin improbū inter partes reciproce conuentum licitum eſt.*

QVÆSTIO XII.

An leges Regiæ, quibus modius frumēti taxatur, locū habeant in ſpecie legis 21. tit. 11. lib. 5. Recop.

1 CAutū eſt lege Regia, vt poſſit reſpublica ad
augmētū rei annonariæ, publicorūq; horreorū, accipere à conductoribus dimidium frumenti eiuſdē conductionis, ſoluēdo eis pretiū,
qđ poſitis rōnibus oīum redd.tuū liquidū fuerit cōſtare modiū frumēti: ea ē l. 21. tit. 11. lib.
5. Recop. cuius verba in sūma huiuſmodi ſūt.
Mandamos q̄ para prouiſion de las alhondigas y plaças cada vno de los pueblos pueda tomar a los arrendadores de pan la mitad del dicho pan, pagandoles por ello el precio a como les ſaliere. Quæſtionis eſt aūt,
an ſi emolumentorū oīum rōne poſita, cū mercede locationis, conſtet modius frumēti pluris, quā regia eſt taxatione definitū, poſſint cōductores totū illud pretium impunè recipere?
Mouet aūt hanc quæſtionē illic Azeued. q perdoctus alioq vir, frutilibus qbuſdā argumētis,
nec tanto Doctore dignis, ait, non poſſe cōductores, nec hoc qdē nomine accipere plus quā
regia taxatione extat definitū, alioq pœnas daturos, quas dant ii qui legitimū rei frumētariæ
2 pretiū tranſgrediunt. Mihi vero cōtraria ſnīa ſedit, Azeuediq; interpretamētū à vera iuris rōne
abhorrens eſſe iudico. Primū, quia cū leges illæ,
qbus pretiū frumenti taxat, generales ſint, non
debēt extēdi ad hāc legē, quæ ſpecialē caſum cōtinet: tū q̄a non eſt dādā legū correctio, vt in l.
præcipimus. C. de appell. tū q̄a lex generaliter
loquēs reſtringit per legē ſpecialiter loquentē,
cū iuxta notiſſimā iuris regulā generi per ſpeciē
3 deroget, q̄ & in legibus locū habere, tradit gl.
& Dyn. in d. reg. generi per ſpeciē, lib. 6. Quod
multo magis locū hēt, qñ talis lex ſpecialis lata
eſt fauore publicæ vtilitatis, ſecūdū Iaſ. in l. cætera §. ſed ſi qs, n. 2. ff. de leg. 1. & Soc. reg. 229.
Deinde hac noſtra lex loquit, qm̄ frumentū extorquet à conductoribus inuitis: leges autē de
4 alienatione loquētes haud cōprehendunt alienationē neceſſariā l. 1. ff. de fundo dotali. l. cū fideicōmiſſ. ff. de fideicōm. libert. & illic gl. Iaſ. in
l. fi. C. de iur. emphit. n. 47. Auēd. reſp. 13. n. 6.
Refragat præterea Azeuedo, qđ cōtractus clau-
5 dicare nō dēt l. ſi cū dies §. ſi arbiter, in fi. ff. de
recept. arbitr. c. 2. de mutuis petit. Porrò ſi eius
admitteremus opinionem, foret, vt contractus
claudicaret, nā ſi vili conſtaret cōductio, in lucro verſaret reſpublica; ſin autē carius, in dāno
eſſent conductores, cū minus accipere deberēt,
quā cōductiones merces conſtaret. Opitularet
etiā nobis, quod multis exēplis in iure receptū
eſſe videmus, vt ob cauſam incertitudinis, ſeu
dubij euētus, pactū alioqui improbū inter partes reciproce cōuentū licitū fiat, qm̄ æqualitas
6 illa incertitudinis, quæ vtramq; partē ex æquo
concernit, facit vt neuter iniqtatis poſſit pactū
arguere l. ſi hi, & l. Fulci. ff. de don. cauſa mort.
l. ſi pater puellæ. C. de inoff. teſta. Palac. Rub. in
reper. rubr. de don. §. 50. incertitudo igit illa, q̄
verſat hoc caſu circa pretiū frumēti, eſt in cauſa
vt conductores (ſi ita ſors tulerit) pretiū plus q̄
legitima taxatione accipiētes extra culpā ſint.
Et ſanè nimis in humanū foret, pœnis conductores afficere, cū nihil lucri hoc caſu ex conductione capiant. Conſentit aūt nobiſcū in hanc
ſnīam Matienz. in d. l. 21. gl. 2. & Mexia ī tract.
quē inſcripſit de taxa pan. concl. 5. n. 116. qđ hic
notādū duxi, ne Azeuedi, perdocti alioqui viri
interpretamentū conductores inſontes, & innocos in fraudem, pœnamve vocaret.

SVMMARIVM
Queſt. decimætertiæ.

1 *Senſus ad c. reintegranda. 3. q. 1. ex antiquorum ſententia refertur.*

2 *Ex d. c. auctores plura remedia deducere.*

3 *Auctorum intellectus ad c. reintegranda, refellitur, & nu. 4.*

5 *In d. reintegranda nullum nouum remedium poni, ſed vetera referri.*

6 *Superior intellectus etiam refellitur.*

7 *Verus intellectus ad d. text. aſſignatur.*

8 *Vera ſpecies d. tex. ponitur.*

9 *Tex. in d. c. reintegranda, de quibus ſpoliatis loquatur*

10 *Quod remedium in d. c. inducatur.*

11 *Reintegrandi verbum, idem quod reſtituo importat.*

12 *Illis qui voluntate ſua, ſiue ſpōtanea, ſiue coacta bona ſua tradiderunt, remediū poſſorium non datur.*

13 *Actio de dolo, & actio quod metus cauſa, in integrum reſtitutionem in ſe continent.*

14 *Aduerſus quæ operetur remediū c. reintegranda.*

15 *C. reintegranda, an loquatur de ſecularibus perſonis.*

16 *Canon cauſa euitādi peccati ad laicos etiam extēditur*

17 *Remedium Canonis reintegranda, an aliqua præſcriptione deficiat, & n. 18.*

19 *Lege præſcriptionem prohibente, ordinaria tantum prohibita cenſetur.*

QVÆSTIO XIII.

Reiecto communi intellectu hactenus ab ſcriptoribus tradito ad c. reintegranda 3.q.1. verus reponitur.

INter oīa interdicta, ſeu poſſeſſoria remedia (quę pauca in iure nō ſunt) nullū eſt vberius nullū fertilius, magiſq; præſens ex oīum auctorū ſnīa, quā tex. in c. reintegranda, 3.q.1. Proinde fuit cordi nobis, hic aliqua ad illius interpretationē ſubiungere. Canonis aūt verba (ne codicē ſubinde repetere graueris) iſtiuſmodi ſunt. *Reintegranda ſunt omnia eiectis, vel ſpoliatis Epiſcopis præſentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco vnde abceſſerant, funditus reuocanda, quacunque conditione tēporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia maiorū, & per quaſcunq; iniuſtas cauſas res Eccleſiæ, vel proprias, id eſt, ſuas ſubſtantias perdidiſſe*
1 *noſcuntur*. Ex hac igit̃ textus definitione pleriq; oēs ſcriptores tradunt, nouū hic, & locupletiſſimū remediū recuperandæ poſſeſſionis introduci, ꝑ qđ fiat, vt is ꝗ quocūq; modo ſine iuſta cauſa à poſſeſſione ceciderit, reſtituat̃, ſine vlla tēporis præſcriptione, aduerſus quēcunq; poſſeſſorē, etiā non violentū, atq; adeo, & ſi is poſſeſor titulū habuerit ac bonā fidem. Hunc eſſe iſtius Canonis ſenſū, tradit gl. & Archidiacon. ib. tradit etiā Hoſtiēſ. in ſumm. tit. de reſt. ſpol. §. 1. Bart. in l. rē quæ nobis ff. de acquir. poſſeſ. & ibi. latiſſime Bart. Soc. Quid multis? hunc intellectū cōmunem teſt. Panor. in c. cū ad ſedem n. 26. de reſtit. ſpol. & Alex. cōſ. 51. vol. 1. Ang. in §. quadrupli, inſt. de actio. Marant. in ſpec. 4. p. diſtinct. 7. Ant. Gabr. in vol. comm. opin. lib. 5. tit. de reſtit. ſpol. concl. 1. & Viuius eod. vol. lib. 5. & pridē Menoc. de recupe. poſſeſ. remed. 15. & Ioſep. Ludo. dec. 59. & nuper Io. Gut. in Canon. quæſt. lib. 1. c. 34. Qui ſane oēs huius
2 Canonis deciſioni tantu tribuunt, vt plura ex eo remed. deducant, ꝙ ex herba Theutonica ſolent. Medici. Ita vt in eos rectè dici poſſit, qđ eſt in prouerbio, Vno collyrio omniū oculos curare. Porrò hūc intellectū verū nō eſſe apparet, cū ex multis, tū ex c. cū ad ſedē, de reſtitutione ſpol. vbi definitū extat, remediū recuperādæ nō
3 dari, niſi illi ꝗ vi deiectus eſt: falſo igit̃ interpretes cōminiſcuntur, contrariū ſtatutū eſſe in d. c. Reintegrāda. Apparet etiā ex c. ſæpe, eod. tit. de reſt. ſpol. vbi Papā notū ſe remediū introducere ſcribit aduerſus eū ꝗ ſcienter ſucceſſit ſpo-
4 liatori. Cęterū ſi iſte Canon Reintegrāda, nouū introduxiſſet remediū aduerſus quēlibet rē ſpoliati poſſidentē, vt interpretes opinant̃, fruſtra editū fuiſſe illud capitulū Sępe, nec illic dixiſſet ſūmus Pōtifex, nouū ſe introducere remediū, cū Canō iſte lōge antiqor ſit quā text. ille. Qđ ſane argumentū tantū valuit apud Abbatē Panor. vt ingenue fateatur, cōem intellectū nimis eſſe durū, & difficilē. Proinde nō defecere aliqui tā ex veteribus, quā ex recētioribus ꝗ exiſtimarūt, nullū nouū in hoc Canone Reintegranda, remediū introduci, ſed antiqua tantū remedia referri, & inſtaurari, in ꝗbus fuit Inn. in d. c. cū ad ſedē, de reſtit. ſpol. & Alciat. in l. naturaliter §. nihil cōe. ff. de acqr. poſſeſ. placuit etiā Frāc. de Ripa in d. c. ſæpe. n. 20. Atq; ex noſtratibus
6 idē quoq; placere vr̃ acutiſſimo Sarmiento. de redditibus Eccleſiaſticis, 1. p. c. 4. Verū enim vero nec is mihi intellectus arridet, nā hūc canonē nōnihil noui introducere, inficias iri nō pōt
7 veluti latius ex ſequētibus apparebit. Verus igit̃ huius canonis intellectus ille eſt, Nouū remediū hoc canone introductū, non eſſe remediū poſſeſſoriū recuperādæ, vt veteres, ac recentiores opinati ſūt, ſed nouū remediū atq; ſingulare hoc canone introductum, eſt quædā in integrū reſtitutio, per quā eiectis, & ſuis bonis ſpoliatis Epiſcopis ſuccurritur aduerſus quoſcunque contractus, quos cū ita ſpoliati eſſent, dolo, aut, metu, aut alia quacunque iniuſta cauſa fecerint, & per quos res proprias, aut Eccleſiæ iniuſte perdiderunt. Hic eſt plane verus ac ger-
8 manus huius canonis intellectus. Hoc autē ita eſſe apparebit nō difficulter, ſi veram illius ſpeciē ſubiecerimus, quæ ita ſe habet: Cū Catholicæ Fidei aſſertores ab Arrianis magnopere vexarentur, præſertim à Theodorico Italiæ Rege nonnulli Epiſcopi perſecutionis procella tonāte, à propriis ſedibus ac Epiſcopatibus expulſi, eo adducti ſunt, vt dolo, metu, ac fraude cōtractus aliquos facerēt, per quos res ꝓprias, ac Eccleſiæ amiſerunt. Conſultus de ea re Romanus Pontifex Ioannes eius nominis primus reſpōdit, dādam eſſe talibus ſpoliatis, & eiectis Epiſcopis in integrum reſtitutionem aduerſus tales cōtractus, & machinationes. Hanc vero eſſe veram huius canonis ſpeciē, apparet primo ex ſumma huius cauſæ, ita enim Gratianus exor-
9 dit̃. Quidā Epiſcopus a propria eſt Sede deiectus. Apparet deinde ex capite primo huius quæſtionis, cuius eiuſmodi ſunt verba: Epiſcopis ſuis rebus ſpoliatis, vel à ꝓprijs ſedibus eiectis, omnia quæ eis ablata ſunt, ſunt legibus reintegranda. Poſtremo apparet ex noſtri Canonis contextu, dum ait, Eiectis, & ſpoliatis Epiſcopis: quæ indefinita ſūt verba, ac proinde accipienda ſunt in ijs qui omnibus ſuis bonis, vel maiore parte eorū ſpoliati ſunt. l. legat. ſeruis §. ſi vnus ff. de leg. 3. Nō loquit̃ igit̃ noſter textus de iis qui ſingularibus rebus ſpoliati ſunt, ſed de ijs qui vniuerſis ſuis bonis, aut ſaltē maiori eorū parte ſpoliati ſunt. Hoc aūt ita eſſe, præter ſuperiora oſtēdit luce clarius text. in c. 1. de reſtitut. ſpoliat. in Sexto, vbi Iuriſconſultiſſimus Innoc. Papa Quartus illius auctor, ita inquit: *illum autem ſpoliatum intelligi volumus in hoc caſu, cum criminaliter accuſatur, qui tota ſua ſubſtantia,*

vel

Digitized by Google

vel maiori parte ipſius ſe per violentiam deſtitutum affirmat, & ſecundum hoc loqui Canones, ſano credẽdum eſt intellectu. Quæ verba ad noſtrum Canonem, & cæteros huius cauſæ reſpicere, intelligere facile eſt, cũ loquat Innocent. de exceptione ſpoliationis, quã accuſatus obijcit accuſato
10 ribus. Canones autẽ huius quæſtionis de eadẽ re loqui, per te tute facile perſpicere poteris. Vt igit hunc locũ concludamus, remedium, quod principaliter hoc Canone introducit, eſt in integrũ reſtitutio quæ datur vniuerſis ſuis bonis ſpoliatis, aut maiore parte eorum, aduerſus cõtractus à ſe dolo, fraude, vel metu factos, vel per alias iniuſtas cauſas. Hoc autem ita eſſe, primo apparet ex illo verbo Reintegranda, vnde canõ
11 exordit: reintegrandi enim verbũ idẽ valet ac ſonat quod in integrũ reſtitutio l. illud ff. quod metus cauſa, iuncto. §. metũ legis præcedentis, l. ſed, & ſi manẽte ff. de precario. l. fœminæ. C. de ſecund. nup. l. reintegrato, & l. fi. ff. rerũ amotarum, eodẽ quoque ſpectant ſequẽtia verba: Et in eo loco, vnde abſceſſerant, penitus reuocanda: cum nihil aliud ſit in integrũ reſtitutio, quã in priſtinũ ſtatum reſtauratio l. quod ſi minor §. reſtitutio. ff. de minoribus, oſtendit hoc etiam Canon ipſe in illis poſtremis verbis: Et per quaſcunque iniuſtas cauſas res Eccleſiæ, vel proprias perdidiſſe noſcuntur, quæ ad proprietatis cauſam, nõ poſſeſſionis pertinere certũ eſt. Illis enim qui voluntate ſua, aut libera, aut coa
12 cta bona ſua tradiderunt; poſſeſſorium remedium nõ dat. l. ſi rer. ff. de vi, & vi armata. Abb. in c. cũ contingat, nu. 3. de iureiur. Accedit ad
13 hæc, quod actio de dolo, & actio quod metus cauſa, de quibus canon ipſe loquit, in integrũ reſtitutionẽ in ſe continẽt, nihilque aliud ſunt, quã quædã in integrũ reſtitutio, vt manifeſtè oſtẽdit Iuriſcõſultus in l. 1. ff. de in integ. reſtit. titulo generali, & illic annotat Duar. n. 12. probatq; lex, metũ, §. ſed quod prætor, & §. ex hoc edicto. ff. de eo quod metus cauſa, & ꝓbat tex. intelligendus in l. dolus. C. de reſcind. vendit. Denique vt res tibi omnino plana fiat, audi Iuriſcõſultum in l. illud. ff. de eo quod metus cauſa, vbi agens de hac actione quod metus cauſa, (quæ, vt diximus, nihil aliud eſt, quam quædã in integrũ reſtitutio) vtitur hoc eodem verbo reintegranda, quo hic noſter ſummus Põtifex, ſic enim inquit, *Si metu a te coactus acceptam tibi ſtipulationem fecerim; arbitratu iudicis, apud quem ex hoc edicto agitur, non ſolum illud continetur, vt in tua perſona reintegretur obligatio, ſed vt fideiuſſores quoque.* Vides, vt agens de integrũ reſtitutione, vtatur Iuriſconſultus verbo reintegrandi, quo etiam hic canon vtitur. Credamus igitur, Romanum Põtificẽ de in integrũ reſtitutione iſthic loqui, cũ vtatur eiſdem verbis, quibus vtũtur Iuriſconſulti de eadem re agentes. Id quod etiã non obſcure colligitur ex cap. eiectis, & c. ſi Epiſcopus, quæſtione ſequenti, id eſt 3. q. 1. Atque hic ſanè eſt veriſſimus ac perinde planiſſimus huius canonis intellectus, nunc primum à nobis excogitatus, iuxta quem textus iſte eſt
14 etiam longe vtilior, quam ſecũdum communẽ intellectum, cum iuxta hanc noſtram interpretationẽ non ſolum ſpoliati reſtituantur ad res quas per vim amiſerũt, quę res per ſe plana erat & iã antiquiſſimo iure proſpecta: ſed reſtituantur etiam in integrũ aduerſus quoſcunque cõtractus, quos imprudenter, ſiue iniuſte fecerũt, dum bonis omnibus, aut maiore parte eorum ſpoliati eſſent. At raro dixeris illius definitionem ad forenſem vſum accommodari poſſe, cũ de eiectis, & ſpoliatis Epiſcopis dũtaxat loqua-
15 tur. Minime id quidem, nam licet de Epiſcopis loquatur, verum illius beneficium, & ad ſeculares perſonas etiam pro rebus profanis recte extendemus ſecundum communẽ ſcriptorum interpretationẽ, quã hoc caſu veriſſimam eſſe puto. Hoc placuit Iaſoni qui alios refert in l. rem quæ nobis. ff. de acquir. poſſeſ. & teſtatur magis communẽ eſſe opinionẽ Maranta in ſpecul. 4. p. diſ. 7. nu. 50. & Menoch. de recuperanda poſſeſ. remed. 15. q. 3. Quanquam enim nõ defuerint, qui reclament, hęc mihi potior videtur eſſe opinio: cùm definitio noſtri canonis edita ſit propter peccatum euitandum, ne ſcilicet quis cũ aliena locupletetur iactura: At canon cauſa
16 euitandi peccati latus etiam in foro ciuili, & inter laicas perſonas vires ſuas habet, iuxta gloſ. in regula poſſeſſor malę fidei, de regul. iur. in 6. & Bartol. in l. priuilegia. C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Significat autẽ canon, hoc in integrum reſtitutionis remedium, ſine vlla tẽporis præſcriptione dandũ eſſe: quod adeo late accipiũt
17 nonnulli, ut ſcribant, neque immemorialis quidem temporis præſcriptionem huic remedio nocere. Huius opinionis fuit auctor Imol. in c. 2. de reſtitutione ſpoliatorum, & deciſio Rotæ eod. tit. deciſ. 6. & Ant. Gabr. in volum. comm.
18 opinionum, eodẽ itẽ titulo n. 54. Verius eſt tamẽ, etiam triginta tãtummodo annorum præſcriptionem huic remedio nocere, in priuatis videlicet, in Eccleſijs vero quadraginta, ſicuti placuit Socino in d. l. rem quæ nobis, & Antonio Maſſæ de exercitatione Iuriſperitorum lib. 3. nu. 56. & Sarmiento de redditibus Eccleſiaſticis. 1. p. c. 4. & denique hanc communẽ eſſe opinionem, & magis probandam (ne rem actã agamus) apparet ex Balbo de præſcriptionibus 4. p. 4. principalis, quæſt. 24. atque ex Ioanne Gutierrez d. c. 34. n. 62. Neque negotium faceſſit, quod textus noſter inquit, Quacumque cõditione tẽporis, &c. ſiquidem (vt alias interpretationes à cæteris traditas miſſas faciamus) le-
19 ge præſcriptionem prohibẽte, ordinaria tantũ

Digitized by Google

præſcriptio prohibita eſſe intelligitur, non ea quæ maior triginta, aut quadraginta annorũ ſit, vt in principio inſtit. de perpetuis, & temporalibus action. l. ſicut in rem. C. de præſcript. triginta, vel quadraginta annor. gloſſ. in c. 1. §. præterea, de capitulis Conradi, in vſibus feudorum. Panorm. in c. fin. de præſcriptionibus nu. 35. & Felin. in rubrica eiuſdem tituli, ad calcẽ, & communem eſſe, fidem facit Balbus de præſcriptionibus. 5. p. quintæ principalis, quæſt. 9.

SVMMARIVM
Quæſt. decimæquartæ.

1 *Reus vltra duas dietas à delegato iudice trahi nõ põt.*
2 *Et qualiter dietæ computentur.*
3 *Et procedit etiam in cauſa appellationis.*
4 *Quod de dietis dicitur, non procedit, quãdo ordinario iure poteſt iudex de cauſa cognoſcere.*
5 *Nec procedit in iudice delegato, quando ſolutio eius, quod debetur, facienda eſt vbi iudex de cauſa cognoſcit.*
6 *Alimenta ſcholaribus debita illis præſtanda ſunt in academia impenſis illius, qui illa debet præſtare.*
7 *Fori præſcriptio ante litis cõteſtationem dẽt opponi.*
8 *Et non eſt locus in integrũ reſtitutioni, ſi cauſa eorum ſit, quibus alias eo remedio ſuccurri ſolet.*
9 *Schlaſticus quis dicatur.*
10 *Qualitas admittẽs aliquem, ineſſe debet electionis tẽpore, nec prodeſt, ſi lite pendente ſuperueniat.*
11 *Qualitas adiuncta verbo, debet intelligi ſecundum tẽpus verbi.*
12 *An admitti debeat ad legatũ ſcholaſticus maior annis vigintiquinque.*
13 *Scholaris minor vigintiquinque annis ſi idoneus ſit, nec in diſpari gradu, præferendus eſt.*

QVÆSTIO XIIII.

De legato annuo ſcholaribus relicto.

DEfunctus teſtamento legauit duobus ſcholaribus de ſua familia aureos ducẽtos annuos, vt Salmanticæ annos octo iuri operam darent, idq; perpetuum eſſe voluit. Super quo legato quamplures inciderunt quæſtiones, quæ dignæ viſæ ſunt, vt à me hoc capite abſoluerẽtur. Prima autẽ quæſtio incidit circa fori præſcriptionẽ, quæ vulgo declinatoria appellatur. Nam cũ ſcholares teſtamentarium executorẽ apud Salmanticẽſis Academiæ Cancellarium conuenissent, allegabat, ſe Salmanticæ conueniri non poſſe, quia ſcilicet vltra duas dietas abeſſet. Reus etenim, vt notiſſimi iuris eſt, vltra duas dietas à fine ſuæ diœceſis in ius trahi
1 à delegato iudice non poteſt, in Eccleſiaſticis ſcilicet cauſis, iuxta deciſionem Pontificis in c. nonnulli, de reſcriptis. Quod quamquam poſtea ad triam dietam reſtrictum fuit in c. ſtatutum. §. cum vero, de reſcript. in Sexto, in ſcholarium tamen cauſis adhuc ius vetus obſeruatur, vt apparet ex l. 18. tit. 7. lib. 1. Recopil. Computantur autem hæ dietæ à fine diœceſis, vbi
1 reus inhabitat, iuxta communem interpretum
opinionem, vt eſt videre apud Felinum in dict.
c. nonnulli nu. 30. & lex illa regia modo citata
3 aperte definit, idque, & in appellationis cauſa
locum ſortiri, auctor eſt Abb. in d. cap. nonnulli, nu. 12. cui conſentit ibi. Felin. n. 18. Hæc autem exceptio nullo negotio ab ſcholaribus repulſa eſt, nam quod de dietis ſtatutũ eſt, ceſſat,
quando ordinario iure poteſt iudex de cauſa
4 cognoſcere, vt probat text. in c. dilecti, de foro
competenti, & illic annotant Innocent. Felin. & reliqui. Cum autem hæc cauſa inter ſcholares ſit, ac de alimentis ad ipſum ſtudium attinẽtibus, iure ordinario illius cognitio ad Academiæ iudicem ſpectat, iuxta authenticam habita. C. ne filius pro patre, & illic tradunt interpretes, & Boerius deciſ. 227. n. 16. & probat l. 7. tit. fin. par. 2. & l. illa 18. Recopilat. Accedit
5 ad hæc, quod neq; iſtud, quod de dietis vulgo
dicitur habet locum in iudice delegato, quando ſolutio eius quod petitur, facienda eſt eo loci, vbi iudex de cauſa cognoſcit, vt multis oſtẽdit Felin. in d. c. nonnulli, n. 31. de reſcriptis.
6 Porro in hac ſpecie alimentorum quæ ſcholaribus debentur, facienda eſt ſolutio in ipſamet Academia, impẽſis videlicet illius qui illa præſtare debet, ſicuti tradit Bartol. nemine refragãte, in l. ſed, & ſi ſuſceperit, §. libertis. ff. de iudicijs. Suffragatur deinde ſcholaribus, quod aduerſarius lite iam conteſtatã, ea præſcriptione
vſus fuit, cum interim fori præſcriptio ante li-
7 tis debeat conteſtationem opponi, iuxta l. apertiſſimi. C. de iudicijs, & capit. inter monaſteriũ de re iudicat. & l. 1. tit. 5. lib. 4. Recopil. Neque huic in commodo mederi poterit per in inte-
8 grum reſtitutionem, etiam ſi cauſa eorum ſit,
quibus alias eo remedio ſuccurri ſolet, ſicuti placuit Innocent. in c. coram, de officio delegati, cui adſtipulantur quam plures apud Palaciũ Rubium in repetitione cap. per veſtras. §. 26. & apud Molinam de primogenitis lib. 3. c. 13. nu. 60. Sed, & illud dubitatur, ſcholarem hoc loco quemadmodum accipere debeamus, vt ad legatum admitti debeat: & cum teſtatoris aperta ſit voluntas iubentis, vt ſcholares eligendi
9 iuri nauare operam teneantur, innuere aperte
videntur, vt hoc loco dicamur, ſcholarem eum eſſe, qui Grammatices rudimẽtis imbutus, fue-
10 rit idoneus ad iuris diſciplinam percipiendã.
Qualitas enim admittens aliquem, ineſſe debet electionis tempore, neque proderit ſi pendente lite ſuperueniat, vt eſt textus ſingularis in c. ſi eo tẽpore, de reſcriptis in 6. l. 2. ff. de excuſ. tut.

& illic

& illic Bartol. n. 10. l. interuenit. ff. de legatis. præſ. Iaſ. in l. 1. C. de teſta. n. 2. Suar. allegat. 11. colum. 7. Auendan. in c. corrector. 2. par. cap. 12. n. 13. Iamque trita eſt illa vulgi ſermone ſententia,
11 Qualitas adiuncta verbo, debet intelligi ſecundum tempus verbi. Sed quid ſi ſcholaris ſit maior natu vigintiquinq; annorum: an ad-
12 mitti debeat ad legatum, quaſi is iam ad litterarum ſtudium exoleuerit, minuſq; idoneus ſit? Nam vt vulgo dicitur, & refert Ioan. Faber in procemio Inſtitutionum. §. cuſpide, ſcholaris barbatus in altero ſeculo erit aduocatus. In hac ſententia fuerunt Neuizanis in ſylua nup. lib. 5. nu. 55. & Gregor. in l. 4. tit. 7. p. 2. verbo començaſſe, citantes in eam ſententiam Bart. in l. 1. C. qui ætate ſe excuſant lib. 10. à quibus
13 diſſentit Rebuf. in dicta authen. habita. C. ne filius pro patre. n. 73. Et ſane ſi alij idonei ſint ſcholares maiores natu, neque diſpari gradu, præferendos putauerim: ſin minus hunc maiorem natu repudiãdum non puto. Neque enim ætas vigintiquinque annorum tam eſt à muſis aliena, vt de ea omnino deſperandum ſit. Cum Cato Maior iam grãdis natu literis vacare cœperit, & Seruius Sulpitius item iam grandæuus iuris diſciplinam aggreſſus ſit.

SVMMARIVM
§. primi.

1 *Intra quantum tempus debet hæres ſcholares eligere, vt Salmanticam petentes legatos fruerentur.*
2 *Et an termino lapſo, hæres poſſit purgare moram.*
3 *Hæres conuẽtus ab aloquo ſcholari de familia, ſi alius poſtea in ius veniat, dicens ſe anteferendũ eſſe, iſte poſterior audiendus nõ eſt, etſi ſit proximior.*
4 *Si legatũ debetur alteri ex duobus quem hæres elegerit, ipſo non eligente, illi præſtari debet, qui primo litem conteſtatus fuerit.*
5 *In cauſis pijs, lapſo termino eligendi, non poteſt hæres moram purgare.*
6 *Et qualiter ſit probanda conſanguinitas, & n. 7.*
8 *Text. in c. licet ex quadã 47. de teſtibus ex receptiſſima ſententia in oĩbus cauſis generaliter procedit.*

§. PRIMVS.

Altera ſucceſſit quæſtio, intra quantum temporis ſpatium debeat hæres ſcholaris eligere, vt Salmanticam petentes legato fruerentur. Quam quidem quæſtionem præter claſſicos in l. cum quidam. ff. de legat. 2. agitant ex noſtratibus Meneſius illic, & Couarr. in cap. 3. de teſtament. & Pelaez de maioratu 1. p q. 48. & Matienz. in l. 14. tit. 14. lib. 5. Recopilat. gloſ. 1. n. 61. & Ioann. Gutierr. practicar. quæſtion. libr. 2. quæſt. 43. Ex quorum ſcriptis apparet verius & receptius eſſe, debere hæredem eligere intra quatuor, aut ſex menſes, aut intra annum, iux-
1 ta diſtinctionem legis Tauri 33. hoc eſt, vt ſi ſit in oppido, intra regnum tamen, eligat intra ſex menſes: quod ſi à regno abſit, intra annũ debeat eligere. Neque hæres (aiunt) poterit purgare moram his terminis elapſis in cauſis pijs,
2 vt iſta, exploſa Bartol. opinione in dicta lege, cum quidam, dicentis, vſque ad litis conteſtationem poſſe eum purgare moram. Secundum quæ dicendum eſt, ſi hæres fuerit conuẽtus ab
3 aliquo ſcholari de familia, aliuſque poſtea in ius veniat, dicens ſe anteferendum eſſe: audiẽdum hunc poſteriorem non eſſe, etſi is proxi-
4 mior ſit, vel etiam hærede auctore veniat. Etenim quando legatum debetur alteri ex duobus vtrum hæres elegerit, hærede non eligẽte, præferendus eſt legatarius, qui primum litẽ conteſtatus fuerit, vt auctor eſt Bartol. in l. ſi Titio, aut Seio. 17. ff. de legatis 2. & aſſentiuntur eodẽ loci Bald. Paul. & reliqui claſſici, tradit quoque Alexand. conſ. 27. volum. 6. & probatur nõ obſcure in l. ſi pluribus. ff. de legat. 1. & in l. fideicommiſſa. §. plerumque. ff. de leg. 3. necnon in l. ex duobus. ff. de duobus reis. Quod in pro-
5 fanis cauſis intelligẽdum eſt, nam in pijs, elapſo termino eligendi, non poteſt (vt diximus) hęres moram purgare, vt communis diſtinctio tradit. Illud quoque in controuerſiam incidit, quemadmodũ probari conſanguinitas debeat: & illud conſtat, ad probandam conſanguini-
6 tatem neceſſum eſſe recordentur teſtes de ſtipite vnde cognatio deſcendit, aut ſaltem de fratribus id eſt de ipſius ſtipitis filijs, vt oſtendit textus in c. tua nos, de conſanguinitate, & affinitate, & illic tradunt Ioan. Andr. & reliqui, tradit etiam gloſſa in cap. licet ex quadam de teſtibus, verbo gradus, quam illic cæteri claſſici ſequuntur, & vt vno verbo dicam, communiter receptam perhibet Decius conſil. 321. n. 6. Cæterum ſi teſtes non recordentur de ſtipite, neque de ipſius filijs vnde cognatio procedit, inutilia eorum fuerint teſtimonia, niſi modo illis accedant qualitates duodecim, quas latius expendit textus numquam obliuiſcendus in c. licet ex quadam 47. de teſtibus, quarum ſex ad perſonas ipſorum teſtium ſpectant, ſex ad eorum dicta, ſicuti illic edixerunt Baldus, & Ioannes Andreas. Quamuis enim ipſe Io. Andreas, & Panormitan. eodem loci opinentur in cæteris cauſis præter matrimonium, etiam, cum illis duodecim qualitatibus auritos teſtes fidem in probanda conſanguinitate non face-
8 re: receptius eſt tamen, illius textus deciſionẽ in omnibus generaliter cauſis locum ſortiri, ſicuti placuit Alexand. conſil. 82. volum. 1. & Lãfranco de Oriano in capit. quoniam contra, de probationibus, titulo de poſitionibus. nu. 155. Decio quoque conſil. 321. volum. 2. n. 3. necnõ alijs

Digitized by Google

alijs non paucis, quos memorat Tiraqu. de retract. lignag. §. 1. gl. 16.

SVMMARIVM
Quæſt. decimaquinta.

1 *Pater ob benemerita vnius filij non poteſt cæterorum legitimam minuere:*
2 *Donatio remuneratoria imputanda eſt in melioratione tertij, & quinti.*
3 *Qualiter procedat opinio dicentiũ, poſſe patrẽ remunerandi gratia excedere in prælegando metam à iure ſtatutam.*
4 *Et ponitur exempla, & n. 5.*

QVÆSTIO XV.

Donatio remuneratoria an poſſit fieri à patre filio vltra prælegatum, ſeu meliorationem quadrantis, & quincuncis.

1 PAter ob benemerita erga ſe collata ab ali-
quo filiorum, non poteſt aliorum legitimã
diminuere gloſ. Paulus, Iaſ. & reliqui in auth.
vnde ſi parens. C. de inofficioſo teſtam. Dona-
tio itaque remuneratoria (quæ à Græcis Anti-
2 doron appellatur, l. & ſi leg. §. conſuluit. ff. de
petitione hæreditatis, imputanda eſt in præ-
ceptione, ſeu prælegato trientis, & quincuncis,
ita vt ne eo quidem nomine poſſit pater præ-
legãdo, ſeu meliorando, vt vulgari verbo vtar)
excedere triẽtem, & quincuncem, in quo præ-
legandi ſibi eſt data à lege poteſtas. Huius ſen-
tentiæ fuit Gregor. Lopez in l. 9. tit. 4. p. 5. verb.
legitima, Baeza de non meliorãdis filiabus, c.
17. n. 3. Tell. Ferdin. in. l. 28. Taur. n. 3. licet cõ-
traria ſententia fuerit Palacius Rubius in re-
petitione rubricæ de donat. inter virum. §. 50.
n. 12. & Gomez Arias in l. 26. Tauri, & Caſtell.
in procœmio eiuſdem voluminis, volentes, re-
nuntiandi gratia poſſe patrem excedere metã
in prælegando à iure ſtatutam. Quorum ſentẽ-
tiam habere locum tantum poterit, quando
3 benemerita eſſent eius generis, vt actionem ha
beret filius ad repetendum, vel extraneus qui
beneficium contulit, ibi enim donatio remu-
neratoria, ceu æs alienum, totam onerat hære-
ditatem, non ſolum trientem, & quincuncem,
ſicuti placuit Aymoni Crauettæ conſil. 165. cui
ſe ſubſcripſit Couarr. in cap. cum in officijs, de
teſtam. n. 11. & exactius edocet Pinel. in l. 1. C.
de bonis maternis. 3. par. num. 60. & Ioann.
Gutierrez de confirmatorio iuram. c. 5. nu. 24.
Sed operæ pretium erit, vt vtriuſque membri
4 exempla ſubiungamus. Et erit primi membri
exẽplum, ſi fecerit pater filio prælegatum triẽ-
tis, & quincuncis, & adiecerit, vt habeat inſu-
per filius forte quingenta propter rerum admi-
niſtrationem, nam cum non habeat filius actio-
nem ad repetẽdum mercedem, propter admi-
niſtrationem rerum paternarum, vt diximus
lib. 1. rerum quotidianarum, cap. 19. conſequẽs
eſt, vt non poſſit amplius habere, quam præle-
gatum; ſentiat quamuis aliud Baldeſius, per-
doctus alioqui, vir, ad Suar. §. 1. num. 4. Secun-
di membri erit exemplum, ſi præter meliora-
tionem trientis, & quincuncis, dixerit pater, vt
habeat filius emancipatus quingenta propter
fructus quos de bonis maternis, ſeu de ſacerdo-
tio, ſeu de beneficio filij percepit. Siquidẽ cum
filius emancipatus poſſet repetere hos fructus
à patre, iuxta l. 1. C. de bonis maternis, & quæ
tradit Palacius Rubius in repetitione rubricæ
de donation. inter. §. 42. dicẽdum eſt, habitu-
rum eum præter prælegatum, & illa quingẽta,
ſi tot forſan ratio rei à patre adminiſtratæ me-
rebatur.

SVMMARIVM
Quæſtionis decimæſextæ.

1 *Parentum legitima hodie quæ ſit.*
2 *An filius in caſtrenſibus, vel quaſi poſſit patrem præterire, vel exhæredare.*
3 *Filius clericus licet habeat bonorum ſuorum tantum vſumfructum patri nihilominus tenetur legitimam relinquere.*
4 *Hodie parentes ſuccedunt filijs clericis, etiam in bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis.*
5 *Si pater liberam vt voluerit teſtandi facultatem filio conceſſerit, cæteri fratres immerito conqueruntur.*
6 *Funeris filij impenſa an deducenda ſit ex patris legitima: & Caſtelli, & aliorum refertur opinio.*
7 *Alia opinio refertur.*
8 *Auctoris ſententia ponitur.*

QVÆSTIO XVI.

An de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis poſſit filius clericus libere, id eſt inuito parente in vita diſponere, vel decedens teſtamento legare.

1 PArentum legitima iuxta Regias leges eſt bes, id eſt duæ partes hæreditatis, de reliquo igitur quadrante id eſt de tertia hæreditatis parte, ſolummodo habet filius legandi, & diſponendi inuito parente liberam poteſtatem, vt definitum extat in l. 6. Tauri, hodie eſt, l. 1. tit. 8. lib. 5. Recopilationis. Quæritur autem illic apud Caſtellum, verbo ſuccedant, an ea lex pertineat ad ea bona, quæ filius clericus ratione ſui ſacerdotij, ſeu intuitu Eccleſiæ adeptus eſt: & reſpondet pro filio aduerſus parentẽ, hoc eſt habere filium plenam de his legandi, & diſponendi poteſtatem, ſcilicet vltra quadrantẽ, citans in eam ſententiam Palacium Rubium

in

in repetitione rubricæ de donatio. inter. §.42. Sed ſecus ſe res habet, quamuis enim inter iuris interpretes controuerſum magnopere ſit, an poſſit filius quod attinet ad caſtrenſia, vel quaſi, præterire patrem, vel exhæredare, atque ſint in ea re duæ opinionum factiones, vt eſt videre apud Couarruuias in capit. quia nos, de teſtamẽtis, & apud Spinum in Specul. teſtam. gloſſ.4.nu.11. porrò vt cumque ſit, vtriuſque ſimultatis auctores ad vnum conſentiunt, relinquẽdam eſſe patri legitimam: id quod non obſcure probatur in authẽtica, preſbyteros. C. de
3 Epiſcopis, & clericis. Neq; ad rẽ pertinet, quod *filius familias* clericus, tãquam miles cœleſtis habeat vſumfructum bonorum ſuorum, non pater, vt in authẽtica ſacroſanctæ. C. de Epiſcopis, & clericis, namque id non eſt impedimẽto, quominus teneatur decedens relinquere patri legitimam bonorum ſuorum partem, vt in illa authentica, presbyteros, aperte definitur. Refragatur etiã Caſtello lex ipſa ſexta Tauri, quæ clara voce decernit, debere filiũ relinquere patri duas partes ſuæ hæreditatis de omnibus bonis, cuiuſcunque cõditionis ſint, & qualitatis.
4 Denique refragatur illi l.13.tit.8.lib.5. Recop. qua definitum extat ſecundum patrios mores, clericorum parentes, ſeu cognatos eſſe eis legitimos ſucceſſores in bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, perinde ac in cæteris bonis patrimonialibus (vt vulgari verbo vtar.) Quapropter meritò à Caſtello diſſentit, quamquam nutãs, Rojas de ſucceſſione ab inteſtato, c.29.nu.49. & apertius Azeuedo in l.1.tit.8.lib.5. Recop.
5 nu.55. Hoc tamen ita erit intelligendum, modo patris poteſtatem non fecerit filio teſtandi, vt vellet; nam ſi id fecerit, ratum erit teſtamẽtum filij, nec eo nomine habebunt cæteri fratres quid meritò conquerantur, vt videre eſt apud Tellum Ferdinandum in dict. l.6. Tauri. n.66. & latius apud Ioann. Gutierr. in c. quãuis pactum, n.22. & rurſus in practicis quæſtionibus, lib.3. qu.75. Sed illud identidem ex facto
6 tractari ſolet, an funeris impenſa, ſeu inferiarũ ſumptus; deducendi ſint ex beſſe patris, vel potius ex quadrante legatarij? In qua re inter noſtrates magnum reperies diſſidium, & concertationem. Nam eas impenſas deducendas eſſe pro rata ex tota hæreditate, placuit Caſtello, & Palacio Rubio in l.30. Tauri, & Ioann. Girſ.
7 de expenſis c.8.nu.50. Contrarias vero partes tenent imprimis Couarr. in cap. Raynaldus de teſtam.§.3.n.2. & Tellus in d.l.30. Tauri, n.6. Ioannes quoque Gutierr. in repetitione legis, nemo poteſt, n.51.ff. de lega.1. & iterum in practicis quæſtionibus lib 2.q.71. & ad eos quoq; accedit Rojas de ſucceſſionib. c.9.n.31. & Matienz. in l.1.tit.8.lib.5. Recop. gloſſ.8. & Angulus in d.l.30. Tauri. gl.3. Apparet itaq; hãc noſtratium magis communem eſſe opinionem, atq; eam ipſe veriorem eſſe iudico. Primum ex ipſa l.6. Tauri, quæ hos funeris ſumptus ad legatarium reſpicere nõ obſcure ſignificat, dum ait, *Que en la tercia parte de ſus bienes puedan diſponer los dichos decendientes en ſu vida, o hazer*
8 *qualquiera vltima voluntad por ſu alma.* Deniq; ſecundum noſtrates leges, onus funeris non reſpicit legitimam filiorum, ſed potius quincuncem hæreditatis, vt apparet, ex l.30. Tauri, idẽ igitur hoc caſu probandum erit, cum iuxta vulgarem regulam, relatiuorum, eadem ſit diſciplina, veluti in eadem ſpecie probat authentica, vt cum de appellat. cognoſc. §. ſiue igitur. collatione. 8.

SVMMARIVM
Quæſtionis decimaſeptimæ.

1 *Concubinatus qui dicatur.*
2 *Quod a lege dicitur de clericorum concubinis, non procedit in conſtitutis in minoribus ordinibus, niſi habeant beneficium Eccleſiaſticum.*
3 *Et an ad Commendatarios pertineat.*
4 *Monachorũ nomine an eremitæ contineantur, & n.5.*
6 *Coniugatorum nomine qui contineantur.*
7 *An pœna legis comprehendat focariam cœlibis.*
8 *Concubinatus a Chriſtianis reprobatus.*
9 *Hæreticus eſt qui concubitum aliquem licitum eſſe putat, præter vxorium.*
10 *Concubinatus graue eſt peccatum.*
11 *In delictis inſpici debet tempus commiſſi delicti.*
12 *Concubinarijs parcendum, ſi ante ſententiam contraxerint matrimonium.*
13 *Pœna viduæ inhoneſte viuenti impoſita ceſſat, quando cum amaſio contraxerit matrimonium.*
14 *Apud nos ſoli marito de vxoris adulterio permittitur accuſatio.*
15 *Deficiente iure Pontificio, iudices Eccleſiaſtici tenentur iura noſtri regni ſeruare.*
16 *Iudices Eccleſiaſtici an poſſint inquirere de clericis habentibus concubinas vxoratas.*

QVAESTIO XVII.

IN tractatu de concubinatu triplex oritur quæſtio: qualis ſit concubinatus quem leges coerceant; quemadmodum probetur, qua pœna puniatur: de quibus per ordinem dicẽdum eſt nobis. Atq; vt de primo dicamus, cõcubinatus qui puniri debet, dicitur, cum mulier non nupta eſt concubina publica clerici, 1
monachi, aut viri coniugati, vt ẽ cautum in l.1. tit.19.lib.7. Recop. & cæteris legibus illius tituli. Quod autem lex de clerico ait, non eſt intelligendum de clerico in minoribus conſtituto,
2 niſi is beneficium Eccleſiaſticum habeat, ſecũdum Palac. Rub. in repetione rubricæ de donationi-

tionibus §.21.n.21.& Auendano in cap. corre-
ctorum.1.p.c.16. n. 10. & tradit Azeuedo in l.
2.huius tituli.nu. 32. Sed neque pertinebit ad
Commendatarios quos vulgo vocant, niſi ad
3 eos dumtaxat qui ſint ordinis D.Ioannis. Nã-
que hi ſoli religioſi apud nos cenſentur, vt ap-
paret ex iis quæ affert Greg. Lop. in l. 1.tit.7.p.
1.& Nauarr. de redditibus Eccleſiaſticis.n.29.
& D. Franc. Sarm. in apologia contra Nauarr.
monito, 69. Duennas quoque regula.110. am-
pliatione 1. Soto de iuſtitia, & iure.lib.7. qu.5.
attic.3. & ante eos tradidit Barbatius de præ-
ſtantia Cardinalium, quæſt.5.n.7. Quæ ſenten-
tia probatur non obſcure in l. 14. tit. 15.lib.3.
Recopil. Monachi autem appellatio an, & ere-
4 mitas comprehendat, diſceptant Abbas, & re-
liqui in c. 2. de foro compe. Iacobus à Canibus
in tractatu qui inſcribitur de repreſaliis, 2. p. &
5 Minchaca controuerſiarum illuſtrium. c. 105.
n.52. Ego vero hoc caſu hanc legem ad eos per
tinere, magis probandum puto ex deciſ. legis
17. tit.1.p.6. & legis 3.tit.4.lib.8. Recopil. Cõ-
6 iugati autem appellatio, & ad eum pertinebit,
qui vxori ſit addictus, licet domum nondum
traductæ, vulgo ſponſam de præſenti appella-
mus, ex his quæ affert Hippolytus conſ. 61. n.
4. & eſt argumẽto, l. 3. & 4.tit.20.lib.4. Recop.
& tradit expreſſim Auendan. reſponſ. 10. ad cal
cem, & Auileſius in c. prætorum. c.47. licet du-
bitet de eo Azeuedo in iſthac l. 1. nu.95. Quid
vero de ea quæ celibis eſt focaria, an & ad hos
pœna legis porrigatur? & eo quidem moribus
decurſum eſt, vt hi non antea damnẽtur, quam
7 ſi prius admoniti à contubernio ſe tẽperare no
luerint. Quamuis enim iure ciuili, vtpote ab
Ethnicis edito, cœlibi concubinam impune
habere liceret, l. in concubinatu. ff. de concubi-
nis: porrò Chriſtiana dogmata, quibus huma
na iura cedere notiſſimum eſt, id nullo modo
8 patiuntur. Quin, & ipſa quæ nouiſſime à Chri
ſtianis Principibus promulgata fuerunt, id ge-
nus criminis damnant; iamque nullus concu-
bitus licitus apud nos eſt, præterquam vxorius,
quod ſi quis aliter ſentiat, hæreſeos (quo nihil
grauius dici poteſt) crimine ſe obligabit iuxta
definitionem Pontificis in Clem. ad noſtram,
de hæreticis, vt tradit Alfonſus de Caſtro de hæ
reſibus, verbo Coitus. Non me latet, ſimplicem
fornicationem inter grauiora crimina non cẽ-
ſeri, adeo vt placuerit nonnullis, vel mendacio
mortali ſeuius eſſe illud, vt refert Syl. Nup. lib.
10 4.nu.24. Porrò cum id crimen ita occalluerit,
vt in concubinatum tranſeat, graue eſſe pecca-
tum conſtat ex Concil. Trid. ſeſſ.24.c.8. Merito
igitur ſi celibes cõmonefacti non ſe abſtineãt,
puniendi ſunt, & eo iure vtimur, teſte Auend.
in d.c.16.p.2. Azeued. in hac l.1.n.28. atq; ex
rerum experimentis vſu docente quotidie co-
gnoſces. Sed pone, eos poſt quam huius crimi-
nis rei facti ſunt, matrimonium contraxiſſe, an
ceſſabit pœna? & quamquam in delictis tẽpus
11 quo quis deliquit ſpectandum ſit, non tempus
quo ſententia fertur. l. 1. ff. de pœnis: humanis
eſt tamen, vt hoc caſu eis parcendum eſſe dica-
mus, ſi antequam damnati ſint, matrimoniũ
12 contraxerint: cum tanta ſit vis matrimonii, vt
præteritam etiam purget infamiam; tex. in c.
tanta, qui filij ſint legitimi, & illic gl. verbo le-
gitimi, Duenn. regul.350. Burgos de Paz. conſ.
6.n.10. Ex quo aliquando me reſpondiſſe me-
mini, pœnam ſtatutam à lege regia in viduas
inhoneſte viuẽtes, ea eſt, l.5.tit.9.lib.5. Recop.
ceſſare, quando vidua matrimonium cõtraxe-
rit cum amaſio, & ita obtinui Ad mulierem au-
13 tem coniugatam, (vt vulgari verbo vtar) legẽ
iſtam non pertinere, definit. l. 2. iſtius tituli,
quoniam more Hiſpano adulterij accuſatio ne
mini datur, niſi ſoli marito, vt habetur in l.3.
14 tit.7.lib.4. fori, & in d.l.2. Quod tribus tamen
caſibus ceſſat, quos refert Matienz. in l. 6.tit.8.
lib.5. Recop. gl.2. qui etiam colliguntur ex l.3.
tit. 19.li.8. Recop. Illud autem notandum erit,
quod ſcribit Epiſcopus Calagurritanus vir
alioqui doctiſſimus, in ſua praxi. c.79. leges il-
las non obſtringere iudices Eccleſiaſticos, ſed
poſſe eos inquirere de clericis habentibus con-
cubinas, etiam ſi matrimonio ſint iunctæ; ete-
15 nim iuxta receptam ſententiam, deficiẽte iure
Pontificio, tenentur Eccleſiaſtici iudices regia
iura ſeruare, vt docet Abb. in c. 1. de noui operis
nunt. nu.3. & Fel. in c. Eccleſia S. Mariæ, n.37.
de conſtitution, Palac. Rub. in introductione
rubricæ de don. inter Didac. Perez in proœmio
veteris ordinam. q.3. Cum igitur iure regio ex-
preſſim ſancitum ſit, ne mulieres adulterii ac-
cuſentur niſi à proprijs maritis, neq; Põtificio
iure contrarium ſit ſtatutum, dicendum eſt, Ec
16 cleſiaſticos iudices non poſſe inquirere de cleri
cis habentibus concubinas quæ matrimonio
ſint iunctæ, niſi in caſibus quos leges ipſe re-
giæ excipiunt. Marito tamẽ ipſius concubinæ
abſente, locus erit pœnæ, ſi ipſa viuere eum non
probet. Ad eam etenim vitam mariti allegãté
hæc incumbit probatio, non ad accuſatorem,
iuxta ea quæ tradit Greg. Lop. in l. fin. tit. 14.
p.3. & Couarr. lib. 2. variar. c. 7.

SVMMARIVM
§. primi.

1 *Concubinatus duobus modis probari poteſt, & ponitur primus modus.*

2 *Ponitur ſecundus modus probandi concubinatum.*

3 *Ad probandam publicam famam an ſufficiat vt teſtes dicant ita publice dici: & duæ referuntur opiniones contrariæ.*

Dicta

4 *Dictæ opiniones contrariæ ad concordiam reducuntur & num. 5.*
6 *Pluris eſt teſtis vnus oculatus, quam decem de auditu.*
7 *Deprehenſio amaſiorum non ſufficit ad pœnam concubinatus.*
8 *Verba legis explicantur.*
9 *Semel probato concubinatu, ſi poſtea mutuo conuerſentur, præſumitur durare peccatum.*
10 *Confeſſio concubinæ an ſufficiat.*
11 *Tempore incepti iudicij de publico concubinatu debet conſtare.*
12 *Non rem occultam, ſed publicam a legibus vindicari.*
13 *Ad tex. in c. 1. de accuſat. reſpondetur.*

§. PRIMVS.

Hæc de prima quæſtione; nunc videamus, quemadmodum probari cõcubinatus debeat, vt pœna locum ſortiatur: & tractat id Palacio. Rub. in repetitione c. per veſtras. §. 21. n. 12. & Auend. in c. corrector. 2. p. c. 26. nu. 14. itẽ Mexias ad l. Toleit. fol. 54. & alias alij: ſed vt certius, ita, & breuius definiri hoc videtur apud Romanum Pontificem in c. tua, de cohabitatione clericorum, & mulierum, cuius verba, quatenus ad hunc locum pertinent, ita ſe habent. *Nos igitur conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi crimen eorum ita publicum eſt, vt merito debeat appellari notorium, in eo caſu, neq; teſtis, neque accuſator eſt neceſſarius, cum huiuſmodi crimẽ nulla poſſit tergiuerſatione celari: ſi vero publicum eſt, non ex euidentia, ſed ex fama in eo caſu ad condẽnationem eorum ſolet teſtimonia non ſufficiunt, cum*
1 *non ſit teſtimonijs, ſed teſtibus iudicãdum.* Hactenus ſummus Pontifex; ex cuius verbis datur intelligi, duobus modis poſſe concubinatũ probari Primo, quando ita notorium eſt, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari, puta quia amaſius concubinam palam domi habeat, filioſq; ex ea habitos publice ſuſtentat, & nutrit, deniq; eò proceſſit impudentiæ, vt eam perinde atq; vxorem tractet. Alter eſt modus, ſi non ita eſt notorius
2 concubinatus, ſed fama tantum laborat in oppido ſeu vicinia, & tunc non ſufficiunt (inquit Pontifex) teſtimonia, ſeu teſtes de auditu, ſed neceſſe eſt, vt eum fama adſint etiam teſtes, qui ſcilicet de re ipſa, hoc eſt de actibus, amplexibuſque impudicis teſtificentur. Hæc illius textus mens, ſenſuſq; Ex quibus profligari facilè poterit quæſtio illa, in qua Bar. & Bald. magnopere aduerſi ſunt: an ad probandam publicam famam, ſatis ſit, vt teſtes dicant, ita publice dici nam Bart. in l. 1. §. plurimum, n. 11. ff. de quæſtionibus, in ea eſt opinione, vt exiſtimet, id non ſufficere, niſi amplius dicant, ita dici à maiore parte populi, quia aliter, inquit, fieri poſſet, vt vel vno tantũ publice dicente, fama probetur; quod inciuile quidem foret, & abſurdũ. Bartoli autem opinionem communẽ eſſe, auctor eſt Imol. in l. hæredes palam. ff. de teſtam. & Alex. cõl. 166. vol. 6. & aliqui nõ pauci apud Iul. Clar. lib. 5. receptarum ſententiarum. q. 6. n. 14. Contra vero Bald. in c. litteras, de præſũptionibus, eiuſmodi teſtimonia fidem facere affirmat, alioqui (inquit) probari fere numquã fama poſſet. Baldi autem opinionem, & plurimorum auctoritate, & vſu rerum probari appa ret ex ijs quæ affert Iulius Clarus loco ſuperio
4 ri. Has igitur diſſidentes opiniones (ſi inter tãtos viros meum interponere iudiciũ licet) ita conciliandas eſſe crediderim, vt Baldi quidem opinio locum habeat, quando præter famam adſunt, & teſtes, qui de re ipſa aliquid teſten-
5 tur: alioqui verior ſit Bart. opinio. Etenim quãdo non oſtenditur probabilis aliqua cauſa, in qua fama nitatur, hæc non fama, ſed vana potius vox populi dicitur, vt Bart. ipſe rectiſſime docet in d. §. plurimum. n. 26. & 30. vt eſt enim in prouerbio, pluris eſt occulatus teſtis vnus,
6 quam auriti decem. Quod autem lex ait, *fuere ballada*, non eo pertinet, vt amaſio neceſſe ſit in rebus venereis deprehendi, quia talis deprehẽ-
7 ſio ſatis non eſt, vt pœnæ locus ſit, niſi etiam antea concubina eo nomine male audiat, iuxta ea quæ traduntur à Baldo in l. 1. C. de ſacroſanctis Eccleſijs col. 3. & Bart. in proœmio Digeſtorum n. 12. Abb. in c. 1. de iudiciis ad finẽ. Palac. Rub. in d. cap. per veſtras. Illa igitur ver-
8 ba *fuere ballada*, præſentem dumtaxat concubinatum coercent, non præteritum: itaq; ſi concubina ad meliorem frugem redierit, iamq; ab amaſio aliena ſit, emendatam non vlciſcemur: ſicuti in ſimili in ſpecie reſpondit Alex. conſil. 216. vol. 6. num. 2. quamquam, vt recte inquit
9 Auend. d. c. 26. ſemel probato concubinatu, ſi poſtea mutuo conuerſentur, præſumitur adhuc durare peccatum, niſi manifeſtis argumentis vitæ probetur emendatio, cuius etiam amplectitur ſententiam Azeued. in l. 1. huius tituli n. 59. Superioribus autem conſequens eſt dicere,
10 ſi non extante legitima delicti probatione, cõcubina ipſa fateatur in iudicio ſe cum amaſio rem habuiſſe, non ſatis ad condemnationem ſufficere, niſi amplius confiteatur, illius publi-
11 cam fuiſſe concubinam. Quamuis enim confeſſio iudicialis notoriam rem faciat c. veſtra, de cohabitatione clericorum, & mulierum, attamen eam fuiſſe concubinam publicã ab initio, vt diximus, conſtare debet, id eſt tempore quo iudicium incepit: *fuere ballada* enim inquit lex, qualitas autem adiuncta verbo debet intelligi ſecundum tempus verbi l. in delictis.
12 §. ſi extraneus. ff. de noxalibus. Etenim non rẽ occultam vlciſci intendunt leges regiæ, ſed publicam, quæque ſcandalum generet in populo, res namq; apud iudicem de puniendo delicto

G agitur,

Digitized by Google

13 agitur non apud cenſores de moribus. Nec
nos deterrere debet textus in c. 1. de accuſatio-
nibus in 6. quoniam loquitur in alijs crimini-
bus, quorum animaduerſio etiam prætetitam
cauſam reſpicit. Atque hæc hactenus de ſecun-
da quæſtione.

SVMMARIVM
§. ſecundi.

1 *Quantis conſtet argenteis regalibus, quod a lege dici-
tur* marco de plata.
2 *Voluntarium exilium qualiter accipiatur.*
3 *Lex de concubinatu loquens, an de præciſo, ſeu volun-
tario exilio ſit intelligenda.*
4 *Analogum per ſe ſumptum ſtat in famoſiori ſignifi-
cato.*
5 *Lex ſemper videtur loqui ſecundum ciuilem ſignifi-
cationem.*
6 *Sententia in dubio de præciſo exilio intell'gi debet.*
7 *In pœnis benignior eſt habenda interpretatio, dummo
do non recedamus a verbi propria ſignificatione.*
8 *Quid cauere debeat iudex in interlocutione de rela-
xando.*

§. SECVNDVS.

Nunc trãſgrediamur ad tertiam. Videamus
itaq; quas pœnas publicas concubina dare de-
beat: & quoniam hoc loco tam aperta, quam
longa legis ſunt verba, illa carptim referentes,
quantum quoquomodo res exigit interpreta-
1 tionem ſubiungemus. Ait igitur lex *Sea condena
da a pena de vn marco de plata*. Hæc ſelibra ſexa-
gintaquinque argenteos nummos ſignatæ pe-
cuniæ apud nos valet, vt eſt, comprehenſum in
l. 5. tit. 2. lib. 5. Recop. Quamquam ſi verum ar
genti pondus expẽdas ſexaginta ſeptem argẽ-
teos pendet, vt declarat l. 2. eiuſdem tituli: de
qua re alibi egimus. Quando igitur expreſſim
voluit, lex, vt in argẽto pœna ſoluatur, non erit
æræ pecuniæ admittenda ſolutio inuito credi-
tore, iuxta ea quæ annotauimus lib. 2. rerum
quotid. c. fi. §. 12. Ait deinde lex, *y deſtierro de
vn año*. Quid ergo? de voluntario ne, an de præ
ciſo intelligenda lex erit? & illud imprimis ad-
monendi ſumus, harum vocum diſcrepantiam
vulgo magis quam iure probari: quãuis enim
voluntarij exilij meminerit Iuriſconſultus in l.
aut facta §. euentus. ff. de pœnis, cuius verba re-
tulit Gratianus de pœnitentia diſ. 1. c. aut facta
veruntamen quidquid vtrobiq; ſentiant gloſ-
ſographi, voluntarium exilium illic non acci-
pitur pro eo quod iudicis pendet arbitrio, ſed
2 pro eo quod reus ſua ſponte ſubibat. Cuius rei
exempla reperire licet apud Valerium Maxi-
mum titulo de pudicitia. Hoc apud Graios in-
certo delictorum genere facere reis permiſſum
erat poſt primam reſponſionem, cum exilium
ſub re potius quam iudicium, ſententiamq; ex-
pectare malebãt, ſicuti eodem loci multis exẽ-
plis eruditiſſimus enarrat Budeus, & cõſtat ex
Seneca, atq; itẽ ex Iuſtino lib. 5. Cæterum quo-
niam cum Accurſio communis vſus conſentit,
neceſſario nobis illius eſt ſequendum interpre-
tamentum, iuxta legem, ſi de interpretatione.
ff. de legibus. Videamus igitur, vtrum de volun
tario exilio intelligenda ſit, l. an de præciſo. Et
3 ſane quod ad præſentem legem attinet, de præ-
ciſo intellectum iri, ipſius verba manifeſto de-
monſtrant. Sed, & in cæteris legibus de exilio
loquentibus idem ſequendum eſſe, magis eſt
probandum, iuxta vulgare illud dicteriũ, Om-
ne analogum per ſe ſumptum, accipiendum eſt
in potiori ſignificatu. Sic etiam, & Canones de
excommunicatione loquentes, de maiore acci-
piendos eſſe, docet Summus Pontifex, in c. ſi
quem, de ſententia excommunicationis. Adde
quod ſex ſemper videtur loqui ſuo more, id eſt
ſecundum ciuilem ſignificationem, non ſecũ-
5 dum vulgarem l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio. l. ideo
ff. de legibus. Atqui exilium voluntarium, vt
diximus, nõ tam legibus eſt introductum, quã
moribus: id autem quod de legibus diximus,
& ad ſententiam iudicis pertinere puto, id eſt,
vt niſi aliud ſenſiſſe conſtet, de præciſo potius,
quam de voluntario loqui videatur, nam quod
6 iuris regula eſt conſtitutum, in pœnis benignio
rem eſſe interpretationem faciendam, accipiẽ-
dum eſt, modo à verborum proprietate non di-
7 ſcedamus. l. non aliter. ff. de legat. 3. Alex. conſ.
139. vol. 6. Proinde verẽdum eſt, ne falſum ſit,
quod pleriq; tradunt, pœnam mortis à lege im
poſitam, non de morte naturali, ſed de ciuili
intellectum iri, ſicuti, vt paucos de multis re-
feram, ſcribit gl. in l. 1. C. ne Chriſtianum man
cipium, & Alex. conſ. 104. vol. 1. Cætera de exi-
lio explicat luculenter Ant. Gom. in commẽt.
3. tit. de exilio, proinde miſſa facimus. Quam-
uis autem leges regiæ permittant, vt concubi-
na interea eum lis pendet in prima inſtantia,
8 ſub fideiuſſoribus relaxetur à carcere, Cauere ta
men debet ius dicens, vt in interlocutione de
relaxando caueat, vt interea dum lis pendet,
non habitent rei, ſeu concubinarij ſub eodem
tecto, vel in loco ſuſpecto.

SVMMARIVM

Quæſt. decimaoctauar.

1 *Blaſphemiam grauiſſimum inter grauiora crimen
eſſe.*
2 *Locus Euangelij declaratur.*
3 *Dæmones non audere in Deum blaſphemam.*
4 *Locus Iob c. 1. explicatur:*

Blaſ-

5 *Blaſphemia quid ſit.*
6 *Inter blaſphemiam, & hæreſim quid interſit.*
7 *Blaſphemiam multis modis committi.*

QVAESTIO XVIII.

Qua pœna plectendus ſit is qui in ſanctos blaſphemare auſus fuerit.

QVamquam recentiori Recopilationis iure expreſſim cautum ſit, qua pœna plectendus ſit is qui in Deum, illiusve ſanctiſſimã genitricem blaſphemiæ quid effutire auſus fuerit, vt eſt videre in tit. 4. lib. 4. Recop. Attamen qua plena plectendus ſit is qui in cæteros ſanctos blaſphemauerit, non ſatis definitum extat. Id ergo, vt deſpiciamus, operæ pretium erit. Verum quoniam hoc crimen (quæ hodie eſt impudentia) ſubinde in foro venire ſolet,
1 non erit abs re, ſi de eo pauca dicamus. Principio autem illud neminem præterit, eſſe hoc flagitium inter grauiora grauiſſimũ. Si enim nos homunciones ex quouis, vel leui conuitio tantopere commouemur, quid de Deo ſtatuẽdum eſſe putamus, ſi ipſe optimus maximus ab homine (qui illius eſt figmentum, & factura quique illius nutu, vel extat, vel nullus eſt) iniurijs laceſſatur? Sanè, vt verbo dicam, perinde ac Deo ipſe immenſus, infinituſq; eſt: ita, & ſcelus iſtud immenſum, & infinitum eſſe
2 cenſere debemus. Proinde diuinis Euangelium vocibus intonat, Qui aduerſus Spiritum ſanctum blaſphemauerit, neq; in hoc ſeculo ei remittitur, neque in futuro; facile ſcilicet, vt interpretatur gloſſa in c. qualis. 25. diſt. cui aſſentiuntur tam Theologi, quam etiam Iuriſperiti. Sed non eſt quamobrem in huius crimi
3 nis deteſtatione immoremur amplius, ſatis ſit dicere, neq; demones audere, quamquam improbiſſimos, quicquam blaſphemiæ in Deum blaterare, vt apparet ex Iob. c. 1. quod enim illic demon loquitur Deo, Niſi in faciem benedicat tibi, pro maledicere accipiẽdum eſt, ſe
4 cundum Hieronymum epiſtola ad Iulianum, verbi enim atrocitate offenſius diabolus, & Dei reueritus maieſtatem: hac vſus eſt periphraſi. Quid igitur fœdius? quid atrocius? quam non pudere hominem, quod demonem depudet. Videamus igitur qualis blaſphemiæ ſit finis, & ſi credimus Sylueſtro in ſumma verbo blaſphemia, eſt affirmatio falſitatis, vel negatio veritatis erga Deum, ſed ea definitio hæreſi magis cõuenire videtur, quam blaſphe
5 miæ. Proinde videtur verior mihi definitio Hugonis de ſancto Victore in libro de fructu carnis, & ſpiritus, c. 6. vt blaſphemia ſit vituperium, cum diminutione religionis, aut honoris diuini, quam etiam amplectitur Couar. in c. quamuis pactum 1. par. §. 7. & Alfonſus à
6 Caſtro de iuſta hæreticorum punitione, c. 12. Inter blaſphemiam autem, & hæreſim illud intereſt, quod blaſphemia conſiſtit indicẽdo, hæreſis in credendo ſecundum Caiet. 2. 2. qu. 13. & Nauarro. in Manuali. cap. 12. & Caſtro loco modo citato, quorum ſententiam nos quoq; (ſi quid tamẽ auctoritate ualemus) alibi probauims, id eſt differentiarum Seſquicen
7 turia, diff. 109. Blaſphemiæ vero crimen pluriſariam committi, exemplis demonſtrat. D. Thom. 2. 2. q. 13. art. 1. & Sylueſter verbo blaſphemia, & Lucas de Penna in l. omnes. C. de delatoribus lib. 10. & Greg. Lop. in rub. tit. 28. p. 7. Boer. deciſ. 301.

SVMMARIVM
§. primi.

1 *An ſit blaſphemia dicere, Hoc eſt verum ſicut Euãgelium, vel ſicut Deus eſt veritas, & n. 2.*
3 *Finiti, & infiniti nulla eſt proportio.*
4 *Quoad pœnas blaſphemiæ diſtinguitur, an verum, vel falſum dixerit blaſphemans.*
5 *In dubio præſumendum eſſe verum dixiſſe.*
6 *An ſit blaſphemia dicere, Deum facere non poſſe, vt quod factum eſt non ſit factum.*
7 *De poteſtate Principis ſacri legum eſt diſputare.*
8 *Deum facere non poſſe, vt quod factum fuit non ſit factum, ex omnium ſententia reſoluitur, & ratio redditur. n. 9. & qualiter id aſſerens excuſetur à crimine nu. 10.*

§. PRIMVS.

1 Illud vero in controuerſiam venire ſolet, ſi quis affirmando dixerit, id quod fatetur, verũ eſſe ſicut Euangelium, vel ſicuti Deus eſt veritas, an blaſphemiæ damnandus ſit, & noſtrates (ſi ſatis memini) non attingunt, niſi poſt hæc mea ſcripta vnus Azeued. hoc loco. Tractãt vero nonnulli Theologorum, in quibus eſt Dom. Soto de iuſt. iure lib. 8. q. 2. art. 3. Medina quoq; in ſua ſumma eodem verbo, & Manuel Rodericus Luſitanus Franciſcanus Monachus in ſumma nuper edita. c. 34. Verum
2 ego in hac re ita ſentio, & imprimis illud exiſtimo, huiuſmodi ſermonis genus tamquam petulantiæ, & temeritatis plenũ, magnopere execrandum eſſe. Et rogo? quid eſt omnino, vel in cœleſtibus, nedum in his caducis, futilibuſq; rebus quod illi principi Deo omnipotẽti, & ineffabili vllo vnquam modo comparari, aut conferri queat? Proprius lucernam Soli, ſtagnum mari comparaueris, quam res humanas altiſſimo illis Deo, immenſo, & infinito. Finiti enim, & infiniti (vt Philoſophi tradũt) nulla eſt omnino proportio. Proinde mi- 3

Digitized by Google

3 ror, qua fronte nõnulli ex noſtris Iuriſperitis,
alioqui modeſtiſſimi, & religionis Chriſtianæ
colentiſſimi, hoc dicẽdi genus interdum vſur-
pauerint, vt Bar. in l. 1. C. de ſententijs, & in-
terlocutionibus omnium iudicum, & Iaſ. in l.
vinum. ff. ſi certum petatur, & alij alias non
raro. Deinde quod ad blaſphemiæ pœnas at-
4 tinet, rem diſtinctionem recipere puto: aut
enim qui ita blaterauit, verum profatus eſt, &
ignoſcendum ei eſſe puto, quia non Deo ma-
ledicẽdi, ſed ſui potius dicti confirmandi cau-
ſa, ita locutus eſſe videatur. Atque ita eo caſu
mortale eum non peccare peccatum, ſcribit
F. Alcocer in libello de confeſſione c. 15. Aut
vero falſum ille effutiuit, & blaſphemiæ dam-
nandum eſſe puto, non longe enim ab eo cri-
5 mine abfuit; ſecundũ Domi. Sotum loco pau-
lo antea citato. In re autem dubia magis eſt,
vt eum dixiſſe verum credamus, vt in regula,
eſtote miſericordes de regulis iuris, & in l. in
pœnis. ff. de pœnis. Quæritur autẽ iſthic apud
6 Azeuedum, an ſit blaſphemiæ damnandus is,
qui dixerit non poſſe Deum facere, vt quod
factum fuit, non ſit factum: & putat, ſi id ab
imperito dictum fuerit, non eſſe impune ferẽ-
dum. Et mihi ſanè, quamquam inſulſum vi-
deatur, de Deo eam quæſtionẽ mouere. Nãq;
ſi de poteſtate Principis temporalis ſacrilegiũ
7 eſt diſputare, vt Imperator inquit in l. 2. C. de
crimine ſacrilegij, quanto magis ſacrilegium
erit de ſummo illo Deo, in cuius manu ſunt
omnes poteſtates, & iura regnorũ, iſtud quæ-
rere? Cæterum quia Azeuedus quæſtionem
mouet, vt illam diſcutiamus, ſciendum eſt, tã
inter veteres, quam inter recentiores, tam in-
ter Ethnicos, quam inter Chriſtianæ religio-
nis Doctores communiter conuenire, vt Deus
8 non poſſit facere, vt quod factum fuit non ſit
factum. Ex tot autem auctoribus duos dunta-
xat, ſed eos valde locupletiſſimos referemus.
Alter eſt Ariſtot. Ethicorum lib. 6. vbi Agato-
nis ſubijcit verſus in hunc modum.

Hoc tantummodo negatum eſt Dei numini,
Præterita, vt præſtet nullo facta eſſe tempore.

Alter eſt D. Thom. 1. par. q. 7. art. 2. Hoc au-
tem non ideo eſt, quia Deus non ſit omnipo-
tẽs, quippe qui nutu ſuo omnia poſſit ſurſum
vertere: ſed quia ſermo iſte, quod factum fuit,
9 non ſit factum, repugnantiam in ſe continet.
Si igitur verborum antynomiam tollas, nihil
eſt quod Deo facile factu non ſit. Poteſt itaq;
per obliuionem facere Deus, vt quod factum
fuit, factum non ſit, cum poſſit nullo ſuo nego
tio id quod factum eſt, penitus delere, atq; de
omnium hominum memoria oblitterare; id
quod etiam quamquam Ethnicus intellexit
10 Plin. lib. 2. cap. 7. Si quis igitur ſecundum hãc
diſtinctionem ſuperiorem concluſionem in-
telligat, extra crimen eſt: ſin vero aliter ſen-
tiat, hæreſeos teneretur, nedum blaſphemiæ.

SVMMARIVM
§. ſecundi.

1 *An ſit blaſphemus qui natalibus ſuis maledicit, & quod extra ordinem puniatur, n. 2.*
3 *Locus Iob c. 1. explicatur.*
4 *Dicendi verbum late patere.*
5 *In huius criminis cauſa an admittantur repulſæ teſtium, & referuntur opiniones contrariæ, & ad concordiam reducuntur. n. 6.*
7 *Spatium menſis definitum à lege in pœnam blaſphemorum, debet eſſe continuum.*
8 *Blaſphemis poſſe pro cuſtodia priuatam domum aſſignari, illuſtribus ſcilicet tantum, reliquis vero minime. n. 9.*
10 *Qualiter intelligatur quod dicitur, conſuetudinem ad emolliendam pœnam valere.*
11 *Auendani opinio comprobatur.*
12 *Qua caſu a carceribus relaxari reus poſſit, datis fideiuſſoribus.*
13 *An pœna a lege ſtatuta pro ſecunda, & tertia vice, procedant, quando nunquam fuit reus damnatus.*
14 *Quod in lege regia eſcudero dicitur, quid ſignificet.*
15 *Linguæ abſciſſio qualiter fieri debet.*

§. SECVNDVS.

SEd, & illud videamus, ſi quis natali ſuo ma
ledixerit, vtrum blaſphemiæ pœnis mul-
ctandus ſit? atq; eiuſmodi interpretationem
ad blaſphemiæ crimen pertinere, ſignificat So
1 tus de iuſtit. & iur. lib. 5. qu. 12. art. 2. Verum
cum legibus regijs hoc blaſphemiæ genus cõ-
prehenſum non ſit, illarum pœnas ad hanc
ſpeciem non pertinere, magis dictauerim, cũ
pœnales leges ſecundum commune axioma
ſtricto ſint iure interpretandæ, non tamen id
impune maledicus iſte tulerit, ſed extra ordi-
nem pœnas dabit, iuxta c. 1. & 2. de maledicis
Fruſtra autem cauſabitur ille ſanctiſſimi Iob
2 exemplum, qui diei qua natus eſt, maledixiſ-
ſe fertur, vt habetur in illius hiſtoria c. 3. ſiqui-
dem illic originale duntaxat peccatum, vita-
liumq; ærumnas innocentiſſimum Iob maſe-
3 diſſe intelligendum eſt, ſicuti eundem locum
interpretando D. ſcribit Gregor. & ad eundẽ
modum accipienda ſunt verba Hieremiæ Pro
phete c. 20. Quamquam vero lex regia in eum
qui blaſphemiam dixerit, pœnas ſtatuat: por-
rò, & ad eum quoq; qui ſcribendo blaſphema-
4 ri, referenda erit. Dicendi enim verbum latius
pater, & eum quoq; amplectitur, qui ſcriben-
do deliquerit gloſ. in cap. conſtitutionem, de
ſententia excommunication. in 6. Romanus,
& Iaſon in l. 1. ff. de verbor. oblig. Boer. deciſ.

1.nu.9. Et ne noſtratium auctoritatem (quæ
leuis non eſt) contemnamus, placet id etiam
Auend. in c. corrector. 2. p.c. 1.n.17. & Aze-
5 ued.in l.1.tit.4.lib.8. Recop.n.36. An vero in
huius criminis cauſa, teſtium admittantur re-
pulſæ, ſeu notæ, non ſatis inter ſcriptores con-
ſtat. Aliquibus ſiquidem placet, admiſſum
non iri, & in ea ſentētia fuit Paris de Puteo de
ſyndicatu. §. an poteſtas, & Maranta in ſpe-
culo, titulo de repulſa teſtium, quos ſequitur
Auend.d.c.5.nu.4. & Auileſius in cap. corre-
ctorum, c.25.gl.1.n.8. Alij contrarias partes
ſequuntur, tradentes, in hoc crimine, perinde
ac *in alijs*, locum fore teſtium repulſæ, & in-
6 ter hos Boer.deciſ.301.n.11.& Iul. Clar.tit.de
blaſphemijs.n.4. Hanc vero auctorum diſcor-
diam componere videtur. l. 2.tit.28.p.7.quæ
ait, cuiuſq; conditionis homines teſtimoniū
ferre poſſe contra blaſphemum ſi is modo ſit
homo humilis, ſeu vilis. Ergo ſecundum regiā
definitionem dicendum eſt hominem vilem,
ſeu leuis exiſtimationis, ſi huius criminis fue-
rit accuſatus, teſtes refellere non poſſe hone-
ſtum vero, & integræ exiſtimationis recte poſ-
ſe, atque eo pacto vtriuſq; partis opiniones in
concordiam facile trahuntur. Mēſis vero ſpa-
tium, quod lex regia blaſphemum in vinculis
7 eſſe ſanxit, continuum, non interpollatum eſ-
ſe debere, tradunt communiter noſtrates, vtū-
turq; illi in eam rem multis argumentis, ijſ-
demq; minime neceſſarijs, cum expreſſim id
definitum extet in l.58.tit.4.lib. 3. Recopila.
Illud quoq; inter omnes conuenit, permiſſum
eſſe iudici huius criminis reo, qui modo ſit no
bilis, aut honeſtus, aſſignare illi palatium, ſeu
turrim pro carcere. Greg. Lop. in l.2.titul. 28.
8 par.7. Boſius titulo de carcere. §.1. Auendan.
in d.c.5.nu.22. Auileſius loco ſuperiori nu.7.
qui etiam priuatam domū aſſignari poſſe pu-
tat cum cuſtodia, & idem facit Didac. Perez
in rubr. tit. 8.lib. 8. & ordinat. & Ioan. Garſia
9 de nobilit.gl.1.n.9. & in illis tribus ſane per-
ſonis, id ergo recipiendum eſſe non dubito, ex
deciſ.text. in l. ſi grauius. C. de dignitatibus.
lib.12. dato ſcilicet cuſtode ipſius impenſis: in
cæteris vero ſubſiſtendum eſſe puto, & non
niſi maxima de cauſa publica vincula remittē-
da eſſe arbitror, iuxta l.1.ff.de cuſtodia, & ex-
hibitione reorum. Maximum eſt enim hoc fla
gitium, & in quo animaduertendo ſeueritate
opus eſt, ne pœnam condonantes, delinquēdi
præſtemus irritamentum. Illud tamen fe-
rendum non eſt, quod ipſe opinatus eſt Auē-
dannus loco ſuperiori; ſicubi blaſphemandi
fuerit conſuetudo, eſſe in cauſa, vt reus or-
dinaria pœna non plectatur, nullo enim id iu-
10 re procedit. Quod enim vulgo dicitur, conſue-
tudinem ad molliendam pœnam valere, in
ijs locum habet, quæ ad humanum ius, non
in ijs quæ ad diuinum, vel naturale ſpectant.
Iaſon in leg. ſingularia. ff. ſi certum petatur,
& in hac ſpecie tradit Couarr. in c. quamuis
pactum. §.7.n. 12. Atq; ita Auendani opinio-
nem moribus non probari tradit Iulius. Clar.
in illo, §.de blaſphemijs, ſub finem. Fortaſſis
11 tamen Auendani probanda erit opinio in
rebus ambiguis, & quæ an ad blaſphemiæ cri-
men attineant, nec ne, in diſcrimen vocari ſo-
let, qualia nonnulla nos ſuperius retulimus: &
ita Auendaňi opinionem intelligendam eſſe
putat Decianus de delictis, tom.2.lib.6. c.5. Il-
12 lud vero magnopere mihi arridet, quod belliſ-
ſime eodem loci idem ſcribit Auendan. plena
aduerſus reum non extante probatione, rela-
xandum eum eſſe à carcere ſub fideiuſſoribus,
interea dum lis pendet; alioqui cum hoc caſu
carcer pœna ſit, futurum eſſet, vt reus antea
quam iure conuinceretur, non debitas lueret
pœnas: quod iuri aduerſum eſſe cōſtat, vt tra-
dit Epiſcopus Calagurritanus in ſua praxi, c.
116. ad fin. Auendani autem opinionem am-
plectitur Azeuedo in l.5.tit.4. lib. 8. Recopil.
13 num. 18. Sed, & illud videamus, an pœnæ
quas pro ſecunda, aut tertia vice ſanxit lex,
locum ſortiantur, quando reus toties pec-
cans, non fuerat prius damnatus? & magis
mihi placet, vt locum non habeant. Primum,
quia, & in furto id magis eſt receptum, ſecun-
dum Boerium deciſio.219. num.2. repugnat
quamquam Anton. Gomez titul. de delictis,
cap.5.num. 8. Cum Boerio autem conſentit
Auendan. agitans quæſtionem de ludo, in
cap. corrector. 2. par. cap. 9. num. 10. Sed, &
14 illud quæri ſolet, quid pro ſcutifero accipien-
dum ſit, cui lex huius tituli in condemnatio-
ne deferendum putat: & magis eſt, vt pro
nobili (qui gentiliter hidalgo appellatur) ac-
cipiamus. Apud nos enim tria illa vulgaria
nomina, *hidalgo, eſcudero, infanzon*, ſynonima
ſunt tantundemq; ſignificant, veluti tradit
F. Hieronymus Roman. in commentario de
republica. 2. par. lib. 4. cap. 11. & probat.leg.
1.titul.13.lib.8. Recopilat. Sed, & linguæ ab-
ſciſſio, qua blaſphemus lege punitur, ita fie-
ri debet, vt tamen linguæ non ſecentur arti-
culi, vt cautum reliquit Imperator in au-
thentica, vt nulli iudicium. §.quia vero nos.
columna. 4. & in hac eadem ſpecie docet Iu-
lius Clarus. in praxi criminali. §. de blaſphe-
mijs.

SYM-

SVMMARIVM

§. *tertij.*

1 *Qua pœna blaſphemus puniatur.*
2 *Leges nouiſſimæ à veteribus interpretationem recipiunt.*
3 *Deo latria, ſanctis dullia, ſanctiſſimæ Virgini Mariæ hyperdullia debetur: ideoq; maiori pœna puniri blaſphemum in Deum, & in B. Virginem, quam in ſanctos. n. 4.*
5 *Seueriſſime puniendos eſſe illos qui dæmoni aliquid offerunt, & num. 6.*

§. TERTIVS.

HIS itaque expoſitis, propoſitam princi-
pio quæſtionem aggrediamur; atq; vi-
deamus, qua pœna plectendus ſit is qui ad-
uerſus ſanctum aliquem blaſphemarit? Et vt
breuiter rem expediam. leg. 3. titul. 28. part. 7.
dimidias eum dare pœnas præcipit, quæ ſta-
1 tutæ ſunt aduerſus blaſphemantes Deum il-
liuſve ſanctiſſimam Matrem: cuius argumen-
tum ſecutus, idem hodie ſtatuendum puto,
id eſt, vt qui aduerſus aliquem ſanctorum blaſ
phemare auſus fuerit, patiatur dimidias pœ-
nas, quas recentiores leges noſtratis iuris, pa-
ti debere blaſphemos definiunt. Etenim no-
uiſſimas leges à veteribus interpretationem
recipere, certiſſimum eſt. l. non eſt nouum. ff.
2 de legibus, ita vt lex noua recipiat limitatio-
nes omnes, & declarationes legis veteris. Bar.
in leg. 1. ff. de coniongendis cum emancipat.
liberis eius, Ripa in leg. 1. ff. de vulgari, & pu-
pillari num. 18. Accedit eo, quod is qui aduer-
ſus cæteros ſanctos blaſphemat, non æque pec
cat, ac is qui aduerſus Deum, illiusve genitri-
3 cem: ſicuti enim maior debetur honor Deo
illiuſq; genitrici, quam cæteris ſanctis, Deo
enim latriæ, ſanctis dulliæ, ſacratiſſimæ Virgi-
ni hyperdulliæ debetur honos, vt explicant
gloſſa, & gloſſographi in cap. ſi canonici, de
officio ordin. lib. 6. & Syluester verbo latria,
quibus ipſi nos ſubſcripſimus in Seſquicentu-
ria differentia 108. ita non tam grauiter ple-
ctendus eſt is, qui aduerſus ſanctos blaſphema
uerit, quam qui aduerſus Deum, illiuſve ſan-
ctiſſimam Matrem. Id quod tradit Abbas
in cap. 2. de maledicis, & conſtat ex proprio
motu Pij Papæ Quinti in quo pœnas aduerſus
blaſphemos nouiſſime ſanxit; & poſt hanc no-
ſtram ſcripturam in hanc noſtram ſentẽtiam
4 conſenſiſſe reperi Azeuedum in l. 5. titu. 4. lib.
8. Recopilat. num. 6. qui perhibet, quotidia-
no vſu ita eſſe receptum. Poſſem, & alia mul-
ta de blaſphemijs dicere, ſed pro noſtro in-
ſtituto, qui breuitati ſtudemus, hæc ſatis ſu-
perque. Illud tamen temperare me non po-
tui, quin dicerem, è re publica fore, Chriſtia-
5 neq; pietati magnopere conuenire, vt iudi-
ces legitimis pœnis coercerent eos qui quac-
quam dæmoni totius humani generis notiſſi-
mo inimico maledicendo deuouerent. Id
enim flagitij tanto magis animaduerſione
dignum eſt, quanto frequentius vſu apud po-
pulares habetur. Conſtat etiam magnum ex
eo in Chriſtianam plebem emanare detrimẽ-
tum. Si qui etenim energumeni opprimun-
tur à dæmone (qui pauci quidem non ſunt)
non alios eſſe ſuſpicor, quàm quos parentes,
aut ipſi ſe dæmoni deuouerunt. Verſutus
enim inimicus ille occaſionem non perdit,
ſed ſtat, vt inquit Apoſtolus, tanquam leo pa-
ratus ad prædam. Proinde conſultiſſimum
fore putauerim, ſi talem blaterones Regia
ſanctione pœnas penderent, ſicuti feciſſe legi-
mus D. Ludouicum Francorum Regem, &
Donaldum Schotiæ, vt eſt auctor Hector Boe-
tius lib. 11. ſuæ Chronicæ.

Finis 18. Quotidianarum Quæſtionum.

Imprimatur de la Riba V.G. *Imprimatur de Blaſc. P.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google